UNIVERSAL
LIBRARY

OU-234447

UNIVERSAL
LIBRARY

بعون ناطقی زبان فیض عطا نما هر زبان
فرما انسا زبان بر زبان سخن فهمی

از تصانیف فاموس علوم بحر بی پایان مخزن جواهر بی نقصان مجمع اللغوین جناب مولانا عبد الله ابن امیر محمد امین الاسترابادی جعل الجنة مثواه

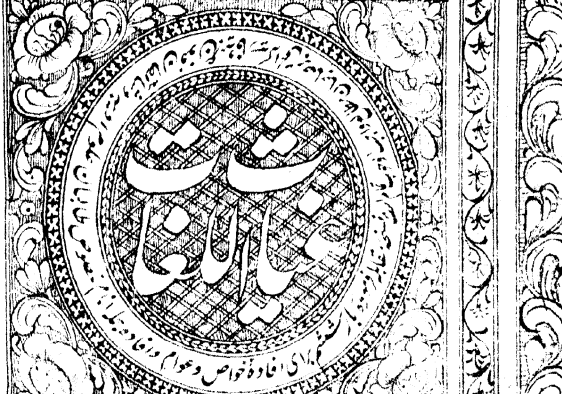

مشتمل بر لغات فارسی و ترکی و هندی که برای افادهٔ خواص و عوام در زمان جهانگیر پادشاه تصنیف یافته

مشتمل بر معنی لغات و مصطلحات و تحقیق مصطلحات و گفتگو در اصل لغتی از زبان مولد فصیح یا مهجور ملا اطلا

در مطبع منشی نولکشور آمد لایق تحسین و فر برزبان شد

جدول فہرست ابواب وفصول غیاث اللغات

صفحہ	نام باب وفصل وغیرہ
۳	باب الف فصل الف مفتوح وضم وکسر
۴	فصل الف مفتوح با ہای ہوز
۵	فصل الف مفتوح با تای قرشت
"	فصل الف مفتوح با ثای مثلثہ
"	فصل الف مفتوح با جیم
"	فصل الف مفتوح با چیم
۶	فصل الف مفتوح با حای حطی
"	فصل الف مفتوح با خای معجمہ
"	فصل الف مفتوح با دال مہملہ
۷	فصل الف مفتوح با ذال معجمہ
"	فصل الف مفتوح با رای مہملہ
۸	فصل الف مفتوح با زای معجمہ
"	فصل الف مفتوح با ژای فارسی
۹	فصل الف مفتوح با سین مہملہ
"	فصل الف مفتوح با شین معجمہ
۵۱	فصل الف مفتوح با صاد مہملہ
۵۲	فصل الف مفتوح با ضاد معجمہ
"	**باب بای عربی**
"	فصل بای موحدہ مع الف
"	فصل بای موحدہ مع با
۵۹	فصل بای موحدہ مع تای قرشت
"	فصل بای موحدہ مع ثای مثلثہ
"	فصل بای موحدہ مع جیم
۶۰	فصل بای موحدہ مع چیم
"	فصل بای موحدہ مع حای حطی
۶۱	فصل بای موحدہ مع خای معجمہ
"	فصل بای موحدہ مع دال مہملہ
"	فصل بای موحدہ مع ذال معجمہ
۶۲	فصل بای موحدہ مع رای مہملہ
"	فصل بای موحدہ مع زای معجمہ
۶۳	فصل بای موحدہ مع ژای فارسی
"	فصل بای موحدہ مع سین مہملہ
۶۴	فصل بای موحدہ مع شین معجمہ
"	فصل بای موحدہ مع صاد مہملہ
۶۵	فصل بای موحدہ مع ضاد معجمہ
"	فصل بای موحدہ مع طای مہملہ
۶۶	فصل بای موحدہ مع ظای معجمہ
"	فصل بای موحدہ مع عین مہملہ
۶۷	فصل بای موحدہ مع غین معجمہ
"	فصل بای موحدہ مع فا
۶۸	فصل بای موحدہ مع قاف
"	فصل بای موحدہ مع کاف عربی
۶۹	فصل بای موحدہ مع گاف فارسی
"	فصل بای موحدہ مع لام
۷۰	فصل بای موحدہ مع میم
"	فصل بای موحدہ مع نون
۷۱	فصل بای موحدہ مع واو
"	فصل بای موحدہ مع ہا
۷۲	فصل بای موحدہ مع یای تحتانی
"	**باب تای فوقانی**
"	فصل تای فوقانی مع الف
"	فصل تای فوقانی مع با
"	فصل تای فوقانی مع تای قرشت
"	فصل تای فوقانی مع ثای مثلثہ
۷۳	فصل تای فوقانی مع جیم
"	فصل تای فوقانی مع چیم
"	فصل تای فوقانی مع حای حطی
"	فصل تای فوقانی مع خای معجمہ
"	فصل تای فوقانی مع دال مہملہ
۷۴	فصل تای فوقانی مع ذال معجمہ
"	فصل تای فوقانی مع رای مہملہ
"	فصل تای فوقانی مع زای معجمہ
۷۵	فصل تای فوقانی مع ژای فارسی
"	فصل تای فوقانی مع سین مہملہ
۷۶	فصل تای فوقانی مع شین معجمہ
"	فصل تای فوقانی مع صاد مہملہ
"	فصل تای فوقانی مع ضاد معجمہ
۷۷	فصل تای فوقانی مع طای مہملہ
"	فصل تای فوقانی مع ظای معجمہ
۷۸	فصل تای فوقانی مع عین مہملہ
"	فصل تای فوقانی مع غین معجمہ
۷۹	فصل تای فوقانی مع فا
"	فصل تای فوقانی مع قاف
۸۰	فصل تای فوقانی مع کاف عربی
"	فصل تای فوقانی مع گاف فارسی
۸۱	فصل تای فوقانی مع لام
"	فصل تای فوقانی مع میم
۸۲	فصل تای فوقانی مع نون
"	فصل تای فوقانی مع واو
۸۳	فصل تای فوقانی مع ہا
"	فصل تای فوقانی مع یای تحتانی
"	**باب ثای مثلثہ**
"	فصل ثای مثلثہ مع الف
"	فصل ثای مثلثہ مع با
۸۴	فصل ثای مثلثہ مع تای قرشت
"	فصل ثای مثلثہ مع ثا
"	فصل ثای مثلثہ مع جیم
"	فصل ثای مثلثہ مع چیم
"	فصل ثای مثلثہ مع حای حطی
"	فصل ثای مثلثہ مع خای معجمہ
"	فصل ثای مثلثہ مع دال مہملہ
"	فصل ثای مثلثہ مع ذال معجمہ
"	فصل ثای مثلثہ مع رای مہملہ
"	فصل ثای مثلثہ مع زای معجمہ
"	فصل ثای مثلثہ مع ژای فارسی
"	فصل ثای مثلثہ مع سین مہملہ
"	فصل ثای مثلثہ مع شین معجمہ
"	فصل ثای مثلثہ مع صاد مہملہ
"	فصل ثای مثلثہ مع ضاد معجمہ
"	فصل ثای مثلثہ مع طای مہملہ
"	فصل ثای مثلثہ مع ظای معجمہ
"	فصل ثای مثلثہ مع عین مہملہ
"	فصل ثای مثلثہ مع غین معجمہ
"	فصل ثای مثلثہ مع فا
"	فصل ثای مثلثہ مع قاف
"	فصل ثای مثلثہ مع کاف
"	فصل ثای مثلثہ مع لام
"	فصل ثای مثلثہ مع میم
"	فصل ثای مثلثہ مع نون
"	فصل ثای مثلثہ مع واو
"	فصل ثای مثلثہ مع ہا
"	فصل ثای مثلثہ مع یای تحتانی
"	**باب جیم عرب**
"	فصل جیم عربی مع الف
"	فصل جیم عربی مع با
"	فصل جیم عربی مع تای قرشت
"	فصل جیم عربی مع ثای مثلثہ
"	فصل جیم عربی مع جیم
"	فصل جیم عربی مع چیم
"	فصل جیم عربی مع حای حطی
"	فصل جیم عربی مع خای معجمہ
"	فصل جیم عربی مع دال مہملہ
"	فصل جیم عربی مع ذال معجمہ
"	فصل جیم عربی مع رای مہملہ
"	فصل جیم عربی مع زای معجمہ
"	فصل جیم عربی مع ژای فارسی
"	فصل جیم عربی مع سین مہملہ
"	فصل جیم عربی مع شین معجمہ
"	فصل جیم عربی مع صاد مہملہ
"	فصل جیم عربی مع ضاد معجمہ
"	فصل جیم عربی مع طای مہملہ
"	فصل جیم عربی مع ظای معجمہ
"	فصل جیم عربی مع عین مہملہ
"	فصل جیم عربی مع غین معجمہ
"	فصل جیم عربی مع فا
"	فصل جیم عربی مع قاف
"	فصل جیم عربی مع کاف عربی
"	فصل جیم عربی مع گاف فارسی
"	فصل جیم عربی مع لام
"	فصل جیم عربی مع میم
"	فصل جیم عربی مع نون
"	فصل جیم عربی مع واو
"	فصل جیم عربی مع ہا
"	فصل جیم عربی مع یای تحتانی
"	**باب چیم فارسی**
"	فصل چیم فارسی مع الف
"	فصل چیم فارسی مع با
"	فصل چیم فارسی مع تای قرشت
"	فصل چیم فارسی مع ثای مثلثہ
"	فصل چیم فارسی مع جیم
"	فصل چیم فارسی مع چیم
"	فصل چیم فارسی مع حای حطی
"	فصل چیم فارسی مع خای معجمہ
"	فصل چیم فارسی مع دال مہملہ
"	فصل چیم فارسی مع ذال معجمہ
"	فصل چیم فارسی مع رای مہملہ
"	فصل چیم فارسی مع زای معجمہ
"	فصل چیم فارسی مع ژای فارسی
"	فصل چیم فارسی مع سین مہملہ
"	فصل چیم فارسی مع شین معجمہ
"	فصل چیم فارسی مع صاد مہملہ
"	فصل چیم فارسی مع ضاد معجمہ
"	فصل چیم فارسی مع طای مہملہ
"	فصل چیم فارسی مع ظای معجمہ
"	فصل چیم فارسی مع عین مہملہ
"	فصل چیم فارسی مع غین معجمہ
"	فصل چیم فارسی مع فا
"	فصل چیم فارسی مع قاف
"	فصل چیم فارسی مع کاف عربی
"	فصل چیم فارسی مع گاف فارسی
"	فصل چیم فارسی مع لام
"	فصل چیم فارسی مع میم
"	فصل چیم فارسی مع نون
"	فصل چیم فارسی مع واو
"	فصل چیم فارسی مع ہا
"	فصل چیم فارسی مع یای تحتانی
"	**باب حای حطی**
"	فصل حای حطی مع الف
"	فصل حای حطی مع با
"	فصل حای حطی مع تای قرشت
"	فصل حای حطی مع ثای مثلثہ
"	فصل حای حطی مع جیم
"	فصل حای حطی مع چیم
"	فصل حای حطی مع حا
"	فصل حای حطی مع خای معجمہ
"	فصل حای حطی مع دال مہملہ
"	فصل حای حطی مع ذال معجمہ
"	فصل حای حطی مع رای مہملہ
"	فصل حای حطی مع زای معجمہ
"	فصل حای حطی مع ژای فارسی
"	فصل حای حطی مع سین مہملہ
"	فصل حای حطی مع شین معجمہ
"	فصل حای حطی مع صاد مہملہ
"	فصل حای حطی مع ضاد معجمہ
"	فصل حای حطی مع طا
"	فصل حای حطی مع ظای معجمہ
"	فصل حای حطی مع عین مہملہ
"	فصل حای حطی مع غین معجمہ
"	فصل حای حطی مع فا
"	فصل حای حطی مع قاف
"	فصل حای حطی مع کاف عربی
"	فصل حای حطی مع گاف فارسی
"	فصل حای حطی مع لام
"	فصل حای حطی مع میم
"	فصل حای حطی مع نون
"	فصل حای حطی مع واو
"	فصل حای حطی مع ہا
"	فصل حای حطی مع یای تحتانی
"	**باب خای معجمہ**
"	فصل خای معجمہ مع الف
"	فصل خای معجمہ مع با
"	فصل خای معجمہ مع تای قرشت
"	فصل خای معجمہ مع ثای مثلثہ
"	فصل خای معجمہ مع جیم
"	فصل خای معجمہ مع چیم
"	فصل خای معجمہ مع حای حطی
"	فصل خای معجمہ مع خا
"	فصل خای معجمہ مع دال مہملہ
"	فصل خای معجمہ مع ذال معجمہ
"	فصل خای معجمہ مع رای مہملہ
"	فصل خای معجمہ مع زای معجمہ
"	فصل خای معجمہ مع ژای فارسی
"	فصل خای معجمہ مع سین مہملہ
"	فصل خای معجمہ مع شین معجمہ
"	فصل خای معجمہ مع صاد مہملہ
"	فصل خای معجمہ مع ضاد معجمہ
"	فصل خای معجمہ مع طای مہملہ
"	فصل خای معجمہ مع ظای معجمہ
"	فصل خای معجمہ مع عین مہملہ
"	فصل خای معجمہ مع غین معجمہ
"	فصل خای معجمہ مع فا
"	فصل خای معجمہ مع قاف
"	فصل خای معجمہ مع کاف عربی
"	فصل خای معجمہ مع گاف فارسی
"	فصل خای معجمہ مع لام
"	فصل خای معجمہ مع میم
"	فصل خای معجمہ مع نون
"	فصل خای معجمہ مع واو
"	فصل خای معجمہ مع ہا
"	فصل خای معجمہ مع یای تحتانی
"	**باب دال مہملہ**
"	فصل دال مہملہ مع الف
"	فصل دال مہملہ با ہای ہوز
"	فصل دال مہملہ مع تای قرشت
"	فصل دال مہملہ با ثای مثلثہ

صفحہ	نام باب و فصل وغیرہ
۱۷۱	فصل دال مہملہ مع عربی
″	فصل دال مہملہ مع ہائے مختفی
″	فصل دال مہملہ مع خاصی عجمہ
″	فصل دال مہملہ مع نون
۱۷۲	فصل دال مہملہ مع راے مہملہ
″	فصل دال مہملہ مع راے معجمہ
۱۷۶	فصل دال مہملہ مع زاے معجمہ
″	فصل دال مہملہ مع سین مہملہ
۱۷۷	فصل دال مہملہ مع شین معجمہ
″	فصل دال مہملہ مع صاد مہملہ
″	فصل دال مہملہ مع ضاد معجمہ
″	فصل دال مہملہ مع طاے مہملہ
۱۷۸	فصل دال مہملہ مع ظاے معجمہ
″	فصل دال مہملہ مع عین مہملہ
۱۷۹	فصل دال مہملہ مع غین معجمہ
″	فصل دال مہملہ مع فا
″	فصل دال مہملہ مع قاف
۱۸۰	فصل دال مہملہ مع کاف
۱۸۱	فصل دال مہملہ مع لام
۱۸۲	فصل دال مہملہ مع میم
۱۸۳	فصل دال مہملہ مع نون
۱۸۴	فصل دال مہملہ مع واو
۱۸۴	فصل دال مہملہ مع ہاے ہوز
۱۸۴	فصل دال مہملہ مع ہاے حطی
۱۸۶	**باب دال معجمہ**
″	فصل ذال معجمہ مع الف
۱۸۶	فصل ذال معجمہ مع باے موحدہ
″	فصل ذال معجمہ مع تاے خاصی عجمہ
″	فصل ذال معجمہ مع ثاے مثلثہ
″	فصل ذال معجمہ مع جیم عربی
″	فصل ذال معجمہ مع حاے حطی
۱۸۷	فصل ذال معجمہ مع خاے معجمہ
″	فصل ذال معجمہ مع دال مہملہ
″	فصل ذال معجمہ مع ذال معجمہ
″	فصل ذال معجمہ مع راے مہملہ
۱۸۸	فصل ذال معجمہ مع زاے معجمہ
″	فصل ذال معجمہ مع سین مہملہ
″	فصل ذال معجمہ مع شین معجمہ
۱۸۹	فصل ذال معجمہ مع صاد مہملہ
″	فصل ذال معجمہ مع ضاد معجمہ
۱۹۰	فصل ذال معجمہ مع طاے مہملہ
۱۹۱	فصل ذال معجمہ مع ظاے معجمہ
″	فصل ذال معجمہ مع عین مہملہ
۱۹۲	فصل ذال معجمہ مع غین معجمہ
″	فصل ذال معجمہ مع فا
″	فصل ذال معجمہ مع قاف
″	فصل ذال معجمہ مع کاف
۱۹۳	فصل ذال معجمہ مع لام
″	فصل ذال معجمہ مع میم
″	فصل ذال معجمہ مع نون
۱۹۴	فصل ذال معجمہ مع واو
۱۹۵	فصل ذال معجمہ مع ہاے ہوز
″	فصل ذال معجمہ مع ہاے حطی
″	**باب راے مہملہ**
۱۹۶	فصل راے مہملہ مع الف
۹۱	فصل راے مہملہ مع باے موحدہ
۱۹۳	فصل راے مہملہ مع تاے خاصی عجمہ
″	فصل راے مہملہ مع ثاے مثلثہ
″	فصل راے مہملہ مع جیم عربی
۱۹۷	فصل راے مہملہ مع حاے حطی
″	فصل راے مہملہ مع خاے معجمہ
۱۹۸	فصل راے مہملہ مع دال مہملہ
″	فصل راے مہملہ مع ذال معجمہ
۱۹۹	فصل راے مہملہ مع راے مہملہ
۲۰۰	فصل راے مہملہ مع زاے معجمہ
۲۰۱	فصل راے مہملہ مع سین مہملہ
۲۰۲	فصل راے مہملہ مع شین معجمہ
۲۰۳	فصل راے مہملہ مع صاد مہملہ
۲۰۴	فصل راے مہملہ مع ضاد معجمہ
۲۰۵	فصل راے مہملہ مع طاے مہملہ
۲۰۶	فصل راے مہملہ مع ظاے معجمہ
۲۰۷	فصل راے مہملہ مع عین مہملہ
۲۰۸	فصل راے مہملہ مع غین معجمہ
۲۰۹	فصل راے مہملہ مع فا
۲۱۰	فصل راے مہملہ مع قاف
۲۱۱	فصل راے مہملہ مع کاف
۲۱۲	فصل راے مہملہ مع لام
۲۱۳	فصل راے مہملہ مع میم
۲۱۴	فصل راے مہملہ مع نون
۲۱۵	فصل راے مہملہ مع واو
۲۱۶	فصل راے مہملہ مع ہاے ہوز
۲۱۷	فصل راے مہملہ مع ہاے حطی
۲۱۸	**باب زاے معجمہ**
۲۱۹	فصل زاے معجمہ مع الف
۲۲۰	فصل زاے معجمہ مع باے موحدہ
۲۲۱	فصل زاے معجمہ مع تاے خاصی عجمہ
″	فصل زاے معجمہ مع ثاے مثلثہ
۲۲۲	فصل زاے معجمہ مع جیم عربی
۲۲۳	فصل زاے معجمہ مع حاے حطی
۲۲۴	فصل زاے معجمہ مع خاے معجمہ
۲۲۵	فصل زاے معجمہ مع دال مہملہ
۲۲۶	فصل زاے معجمہ مع ذال معجمہ
۲۲۷	فصل زاے معجمہ مع راے مہملہ
۲۲۸	فصل زاے معجمہ مع زاے معجمہ
۲۲۹	فصل زاے معجمہ مع سین مہملہ
۲۳۰	فصل زاے معجمہ مع شین معجمہ
۲۳۱	فصل زاے معجمہ مع صاد مہملہ
۲۳۲	فصل زاے معجمہ مع ضاد معجمہ
۲۳۳	فصل زاے معجمہ مع طاے مہملہ
۲۳۴	فصل زاے معجمہ مع ظاے معجمہ
۲۳۵	فصل زاے معجمہ مع عین مہملہ
۲۳۶	فصل زاے معجمہ مع غین معجمہ
۲۳۷	فصل زاے معجمہ مع فا
۲۳۸	فصل زاے معجمہ مع قاف
۲۳۹	فصل زاے معجمہ مع کاف
۲۴۰	فصل زاے معجمہ مع لام
۲۴۱	فصل زاے معجمہ مع میم
۲۴۲	فصل زاے معجمہ مع نون
۲۴۳	فصل زاے معجمہ مع واو
۲۴۴	فصل زاے معجمہ مع ہاے ہوز
۲۴۵	فصل زاے معجمہ مع ہاے حطی
۲۴۶	**باب سین مہملہ**
۲۴۷	فصل سین مہملہ مع الف
۲۴۸	فصل سین مہملہ مع باے موحدہ
۲۴۹	فصل سین مہملہ مع تاے خاصی عجمہ
۲۵۰	فصل سین مہملہ مع ثاے مثلثہ
۲۵۱	فصل سین مہملہ مع جیم عربی
۲۵۲	فصل سین مہملہ مع حاے حطی
۲۵۳	فصل سین مہملہ مع خاے معجمہ
۲۵۴	فصل سین مہملہ مع دال مہملہ
۲۵۵	فصل سین مہملہ مع ذال معجمہ
″	فصل سین مہملہ مع راے مہملہ
۲۵۶	فصل سین مہملہ مع زاے معجمہ
۲۵۹	**باب صاد مہملہ**
″	فصل صاد مہملہ مع الف
″	فصل صاد مہملہ مع باے موحدہ
۲۶۰	فصل صاد مہملہ مع تاے خاصی عجمہ
۲۶۱	فصل صاد مہملہ مع ثاے مثلثہ
″	فصل صاد مہملہ مع جیم عربی
۲۶۲	فصل صاد مہملہ مع حاے حطی
۲۶۳	فصل صاد مہملہ مع خاے معجمہ
۲۶۴	فصل صاد مہملہ مع دال مہملہ
″	فصل صاد مہملہ مع ذال معجمہ
″	فصل صاد مہملہ مع راے مہملہ
″	فصل صاد مہملہ مع زاے معجمہ
۲۶۵	فصل صاد مہملہ مع سین مہملہ
۲۶۶	فصل صاد مہملہ مع شین معجمہ
۲۶۷	فصل صاد مہملہ مع صاد مہملہ
۲۶۷	فصل صاد مہملہ مع ضاد معجمہ
۲۶۸	فصل صاد مہملہ مع طاے مہملہ
۲۶۸	فصل صاد مہملہ مع ظاے معجمہ
۲۶۸	فصل صاد مہملہ مع عین مہملہ
۲۶۸	فصل صاد مہملہ مع غین معجمہ
۲۶۸	فصل صاد مہملہ مع فا
۲۶۸	فصل صاد مہملہ مع لام
۲۶۸	فصل صاد مہملہ مع میم
۲۶۹	فصل صاد مہملہ مع نون
۲۶۹	فصل صاد مہملہ مع واو
۲۶۹	فصل صاد مہملہ مع ہاے ہوز
۲۶۹	فصل صاد مہملہ مع ہاے حطی
۲۶۹	**باب ضاد معجمہ**
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع الف
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع باے موحدہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع تاے خاصی عجمہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع ثاے مثلثہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع جیم عربی
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع حاے حطی
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع خاے معجمہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع دال مہملہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع ذال معجمہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع راے مہملہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع زاے معجمہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع سین مہملہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع شین معجمہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع صاد مہملہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع ضاد معجمہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع طاے مہملہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع ظاے معجمہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع عین مہملہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع غین معجمہ
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع فا
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع قاف
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع کاف
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع لام
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع میم
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع نون
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع واو
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع ہاے ہوز
۲۶۹	فصل ضاد معجمہ مع ہاے حطی
۲۶۹	**باب طاے مہملہ**
۲۶۹	فصل طاے مہملہ مع الف
″	فصل طاے مہملہ مع باے موحدہ
۲۷۰	فصل طاے مہملہ مع تاے خاصی عجمہ
۲۷۱	فصل طاے مہملہ مع ثاے مثلثہ
″	فصل طاے مہملہ مع جیم عربی
″	فصل طاے مہملہ مع حاے حطی
″	فصل طاے مہملہ مع خاے معجمہ
″	فصل طاے مہملہ مع دال مہملہ
″	فصل طاے مہملہ مع ذال معجمہ
″	فصل طاے مہملہ مع راے مہملہ
″	فصل طاے مہملہ مع زاے معجمہ
″	فصل طاے مہملہ مع سین مہملہ
″	فصل طاے مہملہ مع شین معجمہ
″	فصل طاے مہملہ مع صاد مہملہ
″	فصل طاے مہملہ مع ضاد معجمہ
″	فصل طاے مہملہ مع طاے مہملہ
″	فصل طاے مہملہ مع ظاے معجمہ
″	فصل طاے مہملہ مع عین مہملہ
″	فصل طاے مہملہ مع غین معجمہ
″	فصل طاے مہملہ مع فا
″	فصل طاے مہملہ مع قاف
″	فصل طاے مہملہ مع کاف
″	فصل طاے مہملہ مع لام
″	فصل طاے مہملہ مع میم
″	فصل طاے مہملہ مع نون
″	فصل طاے مہملہ مع واو
″	فصل طاے مہملہ مع ہاے ہوز
″	فصل طاے مہملہ مع ہاے حطی
۲۷۲	**باب ظاے معجمہ**
″	فصل ظاے معجمہ مع الف
″	فصل ظاے معجمہ مع باے موحدہ
″	فصل ظاے معجمہ مع تاے خاصی عجمہ
″	فصل ظاے معجمہ مع ثاے مثلثہ
″	فصل ظاے معجمہ مع جیم عربی
″	فصل ظاے معجمہ مع حاے حطی
″	فصل ظاے معجمہ مع خاے معجمہ
″	فصل ظاے معجمہ مع دال مہملہ
″	فصل ظاے معجمہ مع ذال معجمہ
″	فصل ظاے معجمہ مع راے مہملہ
″	فصل ظاے معجمہ مع زاے معجمہ
″	فصل ظاے معجمہ مع سین مہملہ
″	فصل ظاے معجمہ مع شین معجمہ
″	فصل ظاے معجمہ مع صاد مہملہ
″	فصل ظاے معجمہ مع ضاد معجمہ
″	فصل ظاے معجمہ مع طاے مہملہ
″	فصل ظاے معجمہ مع ظاے معجمہ
″	فصل ظاے معجمہ مع عین مہملہ
″	فصل ظاے معجمہ مع غین معجمہ
″	فصل ظاے معجمہ مع فا
″	فصل ظاے معجمہ مع قاف
″	فصل ظاے معجمہ مع کاف
″	فصل ظاے معجمہ مع لام
″	فصل ظاے معجمہ مع میم
″	فصل ظاے معجمہ مع نون
″	فصل ظاے معجمہ مع واو
″	فصل ظاے معجمہ مع ہاے ہوز
″	فصل ظاے معجمہ مع ہاے حطی
۲۷۳	**باب عین مہملہ**
″	فصل عین مہملہ مع الف
۲۷۴	فصل عین مہملہ مع باے موحدہ
″	فصل عین مہملہ مع تاے خاصی عجمہ
″	فصل عین مہملہ مع ثاے مثلثہ
″	فصل عین مہملہ مع جیم عربی
″	فصل عین مہملہ مع حاے حطی
″	فصل عین مہملہ مع خاے معجمہ
″	فصل عین مہملہ مع دال مہملہ
″	فصل عین مہملہ مع ذال معجمہ
″	فصل عین مہملہ مع راے مہملہ
″	فصل عین مہملہ مع زاے معجمہ
″	فصل عین مہملہ مع سین مہملہ
″	فصل عین مہملہ مع شین معجمہ
″	فصل عین مہملہ مع صاد مہملہ
″	فصل عین مہملہ مع ضاد معجمہ
″	فصل عین مہملہ مع طاے مہملہ
″	فصل عین مہملہ مع ظاے معجمہ
″	فصل عین مہملہ مع عین مہملہ
″	فصل عین مہملہ مع غین معجمہ
″	فصل عین مہملہ مع فا
″	فصل عین مہملہ مع قاف
″	فصل عین مہملہ مع کاف
″	فصل عین مہملہ مع لام
″	فصل عین مہملہ مع میم
″	فصل عین مہملہ مع نون
″	فصل عین مہملہ مع واو
″	فصل عین مہملہ مع ہاے ہوز
″	فصل عین مہملہ مع ہاے حطی
۲۷۵	**باب غین معجمہ**
″	فصل غین معجمہ مع الف
۲۷۶	فصل غین معجمہ مع باے موحدہ
″	فصل غین معجمہ مع تاے خاصی عجمہ
″	فصل غین معجمہ مع ثاے مثلثہ
″	فصل غین معجمہ مع جیم عربی
″	فصل غین معجمہ مع حاے حطی
″	فصل غین معجمہ مع خاے معجمہ
″	فصل غین معجمہ مع دال مہملہ
″	فصل غین معجمہ مع ذال معجمہ
″	فصل غین معجمہ مع راے مہملہ
″	فصل غین معجمہ مع زاے معجمہ
″	فصل غین معجمہ مع سین مہملہ
″	فصل غین معجمہ مع شین معجمہ
″	فصل غین معجمہ مع صاد مہملہ
″	فصل غین معجمہ مع ضاد معجمہ
″	فصل غین معجمہ مع طاے مہملہ
″	فصل غین معجمہ مع ظاے معجمہ
″	فصل غین معجمہ مع عین مہملہ
″	فصل غین معجمہ مع غین معجمہ
″	فصل غین معجمہ مع فا
″	فصل غین معجمہ مع قاف
″	فصل غین معجمہ مع کاف
″	فصل غین معجمہ مع لام
″	فصل غین معجمہ مع میم
″	فصل غین معجمہ مع نون
″	فصل غین معجمہ مع واو
″	فصل غین معجمہ مع ہاے ہوز
″	فصل غین معجمہ مع ہاے حطی
۲۷۶	**باب فا**
″	فصل فا مع الف
۲۷۷	فصل فا مع باے موحدہ
″	فصل فا مع تاے خاصی عجمہ
″	فصل فا مع ثاے مثلثہ
″	فصل فا مع جیم عربی
″	فصل فا مع حاے حطی
″	فصل فا مع خاے معجمہ
″	فصل فا مع دال مہملہ
″	فصل فا مع ذال معجمہ
″	فصل فا مع راے مہملہ
″	فصل فا مع زاے معجمہ
″	فصل فا مع سین مہملہ
″	فصل فا مع شین معجمہ
″	فصل فا مع صاد مہملہ
″	فصل فا مع ضاد معجمہ
″	فصل فا مع طاے مہملہ
″	فصل فا مع ظاے معجمہ
″	فصل فا مع عین مہملہ
″	فصل فا مع غین معجمہ
″	فصل فا مع فا
″	فصل فا مع قاف
″	فصل فا مع کاف
″	فصل فا مع لام
″	فصل فا مع میم
″	فصل فا مع نون
″	فصل فا مع واو
″	فصل فا مع ہاے ہوز
″	فصل فا مع ہاے حطی
۲۷۸	**باب قاف**
″	فصل قاف مع الف
۲۷۹	فصل قاف مع باے موحدہ
″	فصل قاف مع تاے خاصی عجمہ
″	فصل قاف مع ثاے مثلثہ
″	فصل قاف مع جیم عربی
″	فصل قاف مع حاے حطی
″	فصل قاف مع خاے معجمہ
″	فصل قاف مع دال مہملہ
″	فصل قاف مع ذال معجمہ
″	فصل قاف مع راے مہملہ
″	فصل قاف مع زاے معجمہ
″	فصل قاف مع سین مہملہ
″	فصل قاف مع شین معجمہ
″	فصل قاف مع صاد مہملہ
″	فصل قاف مع ضاد معجمہ
″	فصل قاف مع طاے مہملہ
″	فصل قاف مع ظاے معجمہ
″	فصل قاف مع عین مہملہ
″	فصل قاف مع غین معجمہ
″	فصل قاف مع فا
″	فصل قاف مع قاف
″	فصل قاف مع کاف
″	فصل قاف مع لام
″	فصل قاف مع میم
″	فصل قاف مع نون
″	فصل قاف مع واو
″	فصل قاف مع ہاے ہوز
″	فصل قاف مع ہاے حطی
۲۸۰	**باب کاف**
″	فصل کاف مع الف
۲۸۱	فصل کاف مع باے موحدہ
″	فصل کاف مع تاے خاصی عجمہ
″	فصل کاف مع ثاے مثلثہ
″	فصل کاف مع جیم عربی
″	فصل کاف مع حاے حطی
″	فصل کاف مع خاے معجمہ
″	فصل کاف مع دال مہملہ
″	فصل کاف مع ذال معجمہ
″	فصل کاف مع راے مہملہ
″	فصل کاف مع زاے معجمہ
″	فصل کاف مع سین مہملہ
″	فصل کاف مع شین معجمہ
″	فصل کاف مع صاد مہملہ
″	فصل کاف مع ضاد معجمہ
″	فصل کاف مع طاے مہملہ
″	فصل کاف مع ظاے معجمہ
″	فصل کاف مع عین مہملہ
″	فصل کاف مع غین معجمہ
″	فصل کاف مع فا
″	فصل کاف مع قاف
″	فصل کاف مع کاف
″	فصل کاف مع لام
″	فصل کاف مع میم
″	فصل کاف مع نون
″	فصل کاف مع واو
″	فصل کاف مع ہاے ہوز
″	فصل کاف مع ہاے حطی
۲۸۲	**باب لام**
″	فصل لام مع الف
۲۸۳	فصل لام مع باے موحدہ
″	فصل لام مع تاے خاصی عجمہ
″	فصل لام مع ثاے مثلثہ
″	فصل لام مع جیم عربی
″	فصل لام مع حاے حطی
″	فصل لام مع خاے معجمہ
″	فصل لام مع دال مہملہ
″	فصل لام مع ذال معجمہ
″	فصل لام مع راے مہملہ
″	فصل لام مع زاے معجمہ
″	فصل لام مع سین مہملہ
″	فصل لام مع شین معجمہ
″	فصل لام مع صاد مہملہ
″	فصل لام مع ضاد معجمہ
″	فصل لام مع طاے مہملہ
″	فصل لام مع ظاے معجمہ
″	فصل لام مع عین مہملہ
″	فصل لام مع غین معجمہ
″	فصل لام مع فا
″	فصل لام مع قاف
″	فصل لام مع کاف
″	فصل لام مع لام
″	فصل لام مع میم
″	فصل لام مع نون
″	فصل لام مع واو
″	فصل لام مع ہاے ہوز
″	فصل لام مع ہاے حطی
۲۸۴	**باب میم**
″	فصل میم مع الف
۲۸۵	فصل میم مع باے موحدہ
″	فصل میم مع تاے خاصی عجمہ
″	فصل میم مع ثاے مثلثہ
″	فصل میم مع جیم عربی
″	فصل میم مع حاے حطی
″	فصل میم مع خاے معجمہ
″	فصل میم مع دال مہملہ
″	فصل میم مع ذال معجمہ
″	فصل میم مع راے مہملہ
″	فصل میم مع زاے معجمہ
″	فصل میم مع سین مہملہ
″	فصل میم مع شین معجمہ
″	فصل میم مع صاد مہملہ
″	فصل میم مع ضاد معجمہ
″	فصل میم مع طاے مہملہ
″	فصل میم مع ظاے معجمہ
″	فصل میم مع عین مہملہ
″	فصل میم مع غین معجمہ
″	فصل میم مع فا
″	فصل میم مع قاف
″	فصل میم مع کاف
″	فصل میم مع لام
″	فصل میم مع میم
″	فصل میم مع نون
″	فصل میم مع واو
″	فصل میم مع ہاے ہوز
″	فصل میم مع ہاے حطی
۲۸۶	**باب نون**
″	فصل نون مع الف
۲۸۷	فصل نون مع باے موحدہ
″	فصل نون مع تاے خاصی عجمہ
″	فصل نون مع ثاے مثلثہ
″	فصل نون مع جیم عربی
″	فصل نون مع حاے حطی
″	فصل نون مع خاے معجمہ
″	فصل نون مع دال مہملہ
″	فصل نون مع ذال معجمہ
″	فصل نون مع راے مہملہ
″	فصل نون مع زاے معجمہ
″	فصل نون مع سین مہملہ
″	فصل نون مع شین معجمہ
″	فصل نون مع صاد مہملہ
″	فصل نون مع ضاد معجمہ
″	فصل نون مع طاے مہملہ
″	فصل نون مع ظاے معجمہ
″	فصل نون مع عین مہملہ
″	فصل نون مع غین معجمہ
″	فصل نون مع فا
″	فصل نون مع قاف
″	فصل نون مع کاف
″	فصل نون مع لام
″	فصل نون مع میم
″	فصل نون مع نون
″	فصل نون مع واو
″	فصل نون مع ہاے ہوز
″	فصل نون مع ہاے حطی
۲۸۸	**باب واو**
″	فصل واو مع الف
۲۸۹	فصل واو مع باے موحدہ
″	فصل واو مع تاے خاصی عجمہ
″	فصل واو مع ثاے مثلثہ
″	فصل واو مع جیم عربی
″	فصل واو مع حاے حطی
″	فصل واو مع خاے معجمہ
″	فصل واو مع دال مہملہ
″	فصل واو مع ذال معجمہ
″	فصل واو مع راے مہملہ
″	فصل واو مع زاے معجمہ
″	فصل واو مع سین مہملہ
″	فصل واو مع شین معجمہ
″	فصل واو مع صاد مہملہ
″	فصل واو مع ضاد معجمہ
″	فصل واو مع طاے مہملہ
″	فصل واو مع ظاے معجمہ
″	فصل واو مع عین مہملہ
″	فصل واو مع غین معجمہ
″	فصل واو مع فا
″	فصل واو مع قاف
″	فصل واو مع کاف
″	فصل واو مع لام
″	فصل واو مع میم
″	فصل واو مع نون
″	فصل واو مع واو
″	فصل واو مع ہاے ہوز
″	فصل واو مع ہاے حطی
۲۹۰	**باب ہاے ہوز**
″	فصل ہاے ہوز مع الف
۲۹۱	فصل ہاے ہوز مع باے موحدہ
″	فصل ہاے ہوز مع تاے خاصی عجمہ
″	فصل ہاے ہوز مع ثاے مثلثہ
″	فصل ہاے ہوز مع جیم عربی
″	فصل ہاے ہوز مع حاے حطی
″	فصل ہاے ہوز مع خاے معجمہ
″	فصل ہاے ہوز مع دال مہملہ
″	فصل ہاے ہوز مع ذال معجمہ
″	فصل ہاے ہوز مع راے مہملہ
″	فصل ہاے ہوز مع زاے معجمہ
″	فصل ہاے ہوز مع سین مہملہ
″	فصل ہاے ہوز مع شین معجمہ
″	فصل ہاے ہوز مع صاد مہملہ
″	فصل ہاے ہوز مع ضاد معجمہ
″	فصل ہاے ہوز مع طاے مہملہ
″	فصل ہاے ہوز مع ظاے معجمہ
″	فصل ہاے ہوز مع عین مہملہ
″	فصل ہاے ہوز مع غین معجمہ
″	فصل ہاے ہوز مع فا
″	فصل ہاے ہوز مع قاف
″	فصل ہاے ہوز مع کاف
″	فصل ہاے ہوز مع لام
″	فصل ہاے ہوز مع میم
″	فصل ہاے ہوز مع نون
″	فصل ہاے ہوز مع واو
″	فصل ہاے ہوز مع ہاے ہوز
″	فصل ہاے ہوز مع ہاے حطی
۲۹۲	**باب ہاے حطی**
″	فصل ہاے حطی مع الف
۲۹۳	فصل ہاے حطی مع باے موحدہ
″	فصل ہاے حطی مع تاے خاصی عجمہ
″	فصل ہاے حطی مع ثاے مثلثہ
″	فصل ہاے حطی مع جیم عربی
″	فصل ہاے حطی مع حاے حطی
″	فصل ہاے حطی مع خاے معجمہ
″	فصل ہاے حطی مع دال مہملہ
″	فصل ہاے حطی مع ذال معجمہ
″	فصل ہاے حطی مع راے مہملہ
″	فصل ہاے حطی مع زاے معجمہ
″	فصل ہاے حطی مع سین مہملہ
″	فصل ہاے حطی مع شین معجمہ
″	فصل ہاے حطی مع صاد مہملہ
″	فصل ہاے حطی مع ضاد معجمہ
″	فصل ہاے حطی مع طاے مہملہ
″	فصل ہاے حطی مع ظاے معجمہ
″	فصل ہاے حطی مع عین مہملہ
″	فصل ہاے حطی مع غین معجمہ
″	فصل ہاے حطی مع فا
″	فصل ہاے حطی مع قاف
″	فصل ہاے حطی مع کاف
″	فصل ہاے حطی مع لام
″	فصل ہاے حطی مع میم
″	فصل ہاے حطی مع نون
″	فصل ہاے حطی مع واو
″	فصل ہاے حطی مع ہاے ہوز
″	فصل ہاے حطی مع ہاے حطی

فہرست تمہیدات لطائف

نام باب وفصل وغیرہ	صفحہ
فصل فاتح مع دال مہملہ	۳۵۸
فصل فاتح مع ذال معجمہ	۳۵۹
فصل فاتح مع راے مہملہ	۳۶۰
فصل فاتح مع زاے معجمہ	۳۶۱
فصل فاتح مع شین معجمہ	۳۶۲
فصل فاتح مع صاد مہملہ	۳۶۳
فصل فاتح مع طاے مہملہ	۳۶۴
فصل فاتح مع ظاے معجمہ	۳۶۵
فصل فاتح مع عین مہملہ	۳۶۶
فصل فاتح مع غین معجمہ	۳۶۷
فصل فاتح مع فا	۳۶۸
فصل فاتح مع قاف	۳۶۹
فصل فاتح مع کاف عربی	۳۷۰
فصل فاتح مع لام	۳۷۱
فصل فاتح مع میم	۳۷۲
فصل فاتح مع نون	۳۷۳
فصل فاتح مع واو	۳۷۴
فصل فاتح مع ہاے ہوز	۳۷۵
فصل فاتح مع یاے تحتانی	۳۷۶
باب قاف	۳۷۷
فصل قاف مع الف	۳۷۸
فصل قاف مع فا	۳۷۹
فصل قاف مع کاف	۳۸۰
فصل قاف مع لام	۳۸۱
فصل قاف مع میم	۳۸۲
فصل قاف مع نون	۳۸۳
فصل قاف مع واو	۳۸۴
فصل قاف مع ہاے ہوز	۳۸۵
فصل قاف مع یاے تحتانی	۳۸۶
باب کاف فارسی	۳۸۷
فصل کاف فارسی مع الف	۳۸۸
فصل کاف فارسی مع ہاے ہوز	۳۸۹
فصل کاف فارسی مع یاے تحتانی	۳۹۰
باب کاف عربی	۳۹۱
فصل کاف عربی مع الف	۳۹۲
فصل کاف عربی مع با	۳۹۳
فصل کاف عربی مع تاے مثنّاۃ فوقانی	۳۹۴
فصل کاف عربی مع ثاے مثلثہ	۳۹۵
فصل کاف عربی مع جیم عربی	۳۹۶
فصل کاف عربی مع حاے مہملہ	۳۹۷
فصل کاف عربی مع خاے معجمہ	۳۹۸
فصل کاف عربی مع دال مہملہ	۳۹۹
فصل کاف عربی مع ذال معجمہ	۴۰۰
فصل کاف عربی مع راے مہملہ	۴۰۱
فصل کاف عربی مع زاے معجمہ	۴۰۲
فصل کاف عربی مع سین مہملہ	۴۰۳
فصل کاف عربی مع شین معجمہ	۴۰۴
فصل کاف عربی مع صاد مہملہ	۴۰۵
فصل کاف عربی مع ضاد معجمہ	۴۰۶
فصل کاف عربی مع طاے مہملہ	۴۰۷
فصل کاف عربی مع ظاے معجمہ	۴۰۸
فصل کاف عربی مع عین مہملہ	۴۰۹
فصل کاف عربی مع غین معجمہ	۴۱۰
فصل کاف عربی مع فا	۴۱۱
فصل کاف عربی مع قاف	۴۱۲
فصل کاف عربی مع کاف	۴۱۳
فصل کاف عربی مع لام	۴۱۴
فصل کاف عربی مع میم	۴۱۵
فصل کاف عربی مع نون	۴۱۶
فصل کاف عربی مع واو	۴۱۷
فصل کاف عربی مع ہاے ہوز	۴۱۸
فصل کاف عربی مع یاے تحتانی	۴۱۹
باب لام	۴۲۰
فصل لام مع الف	۴۲۱
فصل لام مع باے موحدہ	۴۲۲
فصل لام مع تاے مثنّاۃ فوقانی	۴۲۳
فصل لام مع ثاے مثلثہ	۴۲۴
فصل لام مع جیم عربی	۴۲۵
فصل لام مع حاے مہملہ	۴۲۶
فصل لام مع خاے معجمہ	۴۲۷
فصل لام مع دال مہملہ	۴۲۸
فصل لام مع ذال معجمہ	۴۲۹
فصل لام مع راے مہملہ	۴۳۰
فصل لام مع زاے معجمہ	۴۳۱
فصل لام مع سین مہملہ	۴۳۲
فصل لام مع شین معجمہ	۴۳۳
فصل لام مع صاد مہملہ	۴۳۴
فصل لام مع ضاد معجمہ	۴۳۵
فصل لام مع طاے مہملہ	۴۳۶
فصل لام مع ظاے معجمہ	۴۳۷
فصل لام مع عین مہملہ	۴۳۸
فصل لام مع غین معجمہ	۴۳۹
فصل لام مع فا	۴۴۰
فصل لام مع قاف	۴۴۱
فصل لام مع کاف	۴۴۲
فصل لام مع لام	۴۴۳
فصل لام مع میم	۴۴۴
فصل لام مع نون	۴۴۵
فصل لام مع واو	۴۴۶
فصل لام مع ہاے ہوز	۴۴۷
فصل لام مع یاے تحتانی	۴۴۸
باب میم	۴۴۹
فصل میم مع الف	۴۵۰
فصل میم مع باے موحدہ	۴۵۱
فصل میم مع تاے مثنّاۃ فوقانی	۴۵۲
فصل میم مع ثاے مثلثہ	۴۵۳
فصل میم مع جیم عربی	۴۵۴
فصل میم مع حاے مہملہ	۴۵۵
فصل میم مع خاے معجمہ	۴۵۶
فصل میم مع دال مہملہ	۴۵۷
فصل میم مع ذال معجمہ	۴۵۸
فصل میم مع راے مہملہ	۴۵۹
فصل میم مع زاے معجمہ	۴۶۰
فصل میم مع سین مہملہ	۴۶۱
فصل میم مع شین معجمہ	۴۶۲
فصل میم مع صاد مہملہ	۴۶۳
فصل میم مع ضاد معجمہ	۴۶۴
فصل میم مع طاے مہملہ	۴۶۵
فصل میم مع ظاے معجمہ	۴۶۶
فصل میم مع عین مہملہ	۴۶۷
فصل میم مع غین معجمہ	۴۶۸
فصل میم مع فا	۴۶۹
فصل میم مع قاف	۴۷۰
فصل میم مع کاف	۴۷۱
فصل میم مع لام	۴۷۲
فصل میم مع میم	۴۷۳
فصل میم مع نون	۴۷۴
فصل میم مع واو	۴۷۵
فصل میم مع ہاے ہوز	۴۷۶
فصل میم مع یاے تحتانی	۴۷۷
باب نون	۴۷۸
فصل نون مع الف	۴۷۹
فصل نون مع باے موحدہ	۴۸۰
فصل نون مع تاے مثنّاۃ فوقانی	۴۸۱
فصل نون مع ثاے مثلثہ	۴۸۲
فصل نون مع جیم عربی	۴۸۳
فصل نون مع حاے مہملہ	۴۸۴
فصل نون مع خاے معجمہ	۴۸۵
فصل نون مع دال مہملہ	۴۸۶
فصل نون مع ذال معجمہ	۴۸۷
فصل نون مع راے مہملہ	۴۸۸
فصل نون مع زاے معجمہ	۴۸۹
فصل نون مع سین مہملہ	۴۹۰
فصل نون مع شین معجمہ	۴۹۱
فصل نون مع صاد مہملہ	۴۹۲
فصل نون مع ضاد معجمہ	۴۹۳
فصل نون مع طاے مہملہ	۴۹۴
فصل نون مع ظاے معجمہ	۴۹۵
فصل نون مع عین مہملہ	۴۹۶
فصل نون مع غین معجمہ	۴۹۷
فصل نون مع فا	۴۹۸
فصل نون مع قاف	۴۹۹
فصل نون مع کاف	۵۰۰
فصل نون مع لام	۵۰۱
فصل نون مع میم	۵۰۲
فصل نون مع نون	۵۰۳
فصل نون مع واو	۵۰۴
فصل نون مع ہاے ہوز	۵۰۵
فصل نون مع یاے تحتانی	۵۰۶
باب واو	۵۰۷
فصل واو مع الف	۵۰۸
فصل واو مع باے موحدہ	۵۰۹
فصل واو مع تاے مثنّاۃ فوقانی	۵۱۰
فصل واو مع ثاے مثلثہ	۵۱۱
فصل واو مع جیم عربی	۵۱۲
فصل واو مع حاے مہملہ	۵۱۳
فصل واو مع خاے معجمہ	۵۱۴
فصل واو مع دال مہملہ	۵۱۵
فصل واو مع ذال معجمہ	۵۱۶
فصل واو مع راے مہملہ	۵۱۷
فصل واو مع زاے معجمہ	۵۱۸
فصل واو مع سین مہملہ	۵۱۹
فصل واو مع شین معجمہ	۵۲۰
فصل واو مع صاد مہملہ	۵۲۱
فصل واو مع ضاد معجمہ	۵۲۲
فصل واو مع طاے مہملہ	۵۲۳
فصل واو مع ظاے معجمہ	۵۲۴
فصل واو مع عین مہملہ	۵۲۵
فصل واو مع غین معجمہ	۵۲۶
فصل واو مع فا	۵۲۷
فصل واو مع قاف	۵۲۸
فصل واو مع کاف	۵۲۹
فصل واو مع لام	۵۳۰
فصل واو مع میم	۵۳۱
فصل واو مع نون	۵۳۲
فصل واو مع واو	۵۳۳
فصل واو مع ہاے ہوز	۵۳۴
فصل واو مع یاے تحتانی	۵۳۵
باب ہاے ہوز	۵۳۶
فصل ہاے ہوز مع الف	۵۳۷
فصل ہاے ہوز مع باے موحدہ	۵۳۸
فصل ہاے ہوز مع تاے مثنّاۃ فوقانی	۵۳۹
فصل ہاے ہوز مع ثاے مثلثہ	۵۴۰
فصل ہاے ہوز مع جیم عربی	۵۴۱
فصل ہاے ہوز مع حاے مہملہ	۵۴۲
فصل ہاے ہوز مع خاے معجمہ	۵۴۳
فصل ہاے ہوز مع دال مہملہ	۵۴۴
فصل ہاے ہوز مع ذال معجمہ	۵۴۵
فصل ہاے ہوز مع راے مہملہ	۵۴۶
فصل ہاے ہوز مع زاے معجمہ	۵۴۷
فصل ہاے ہوز مع سین مہملہ	۵۴۸
فصل ہاے ہوز مع شین معجمہ	۵۴۹
فصل ہاے ہوز مع صاد مہملہ	۵۵۰
فصل ہاے ہوز مع ضاد معجمہ	۵۵۱
فصل ہاے ہوز مع طاے مہملہ	۵۵۲
فصل ہاے ہوز مع ظاے معجمہ	۵۵۳
فصل ہاے ہوز مع عین مہملہ	۵۵۴
فصل ہاے ہوز مع غین معجمہ	۵۵۵
فصل ہاے ہوز مع فا	۵۵۶
فصل ہاے ہوز مع قاف	۵۵۷
فصل ہاے ہوز مع کاف	۵۵۸
فصل ہاے ہوز مع لام	۵۵۹
فصل ہاے ہوز مع میم	۵۶۰
فصل ہاے ہوز مع نون	۵۶۱
فصل ہاے ہوز مع واو	۵۶۲
فصل ہاے ہوز مع ہاے ہوز	۵۶۳
فصل ہاے ہوز مع یاے تحتانی	۵۶۴
باب یاے تحتانی	۵۶۵
فصل یاے تحتانی مع الف	۵۶۶
فصل یاے تحتانی مع باے موحدہ	۵۶۷
فصل یاے تحتانی مع تاے مثنّاۃ فوقانی	۵۶۸
فصل یاے تحتانی مع ثاے مثلثہ	۵۶۹
فصل یاے تحتانی مع جیم عربی	۵۷۰
فصل یاے تحتانی مع حاے مہملہ	۵۷۱
فصل یاے تحتانی مع خاے معجمہ	۵۷۲
فصل یاے تحتانی مع دال مہملہ	۵۷۳
فصل یاے تحتانی مع ذال معجمہ	۵۷۴
فصل یاے تحتانی مع راے مہملہ	۵۷۵
فصل یاے تحتانی مع زاے معجمہ	۵۷۶
فصل یاے تحتانی مع سین مہملہ	۵۷۷
فصل یاے تحتانی مع شین معجمہ	۵۷۸
فصل یاے تحتانی مع صاد مہملہ	۵۷۹
فصل یاے تحتانی مع ضاد معجمہ	۵۸۰
فصل یاے تحتانی مع طاے مہملہ	۵۸۱
فصل یاے تحتانی مع ظاے معجمہ	۵۸۲
فصل یاے تحتانی مع عین مہملہ	۵۸۳
فصل یاے تحتانی مع غین معجمہ	۵۸۴
فصل یاے تحتانی مع فا	۵۸۵
فصل یاے تحتانی مع قاف	۵۸۶
فصل یاے تحتانی مع کاف	۵۸۷
فصل یاے تحتانی مع لام	۵۸۸
فصل یاے تحتانی مع میم	۵۸۹
فصل یاے تحتانی مع نون	۵۹۰
فصل یاے تحتانی مع واو	۵۹۱
فصل یاے تحتانی مع ہاے ہوز	۵۹۲
فصل یاے تحتانی مع یاے تحتانی	۵۹۳

تمام شد

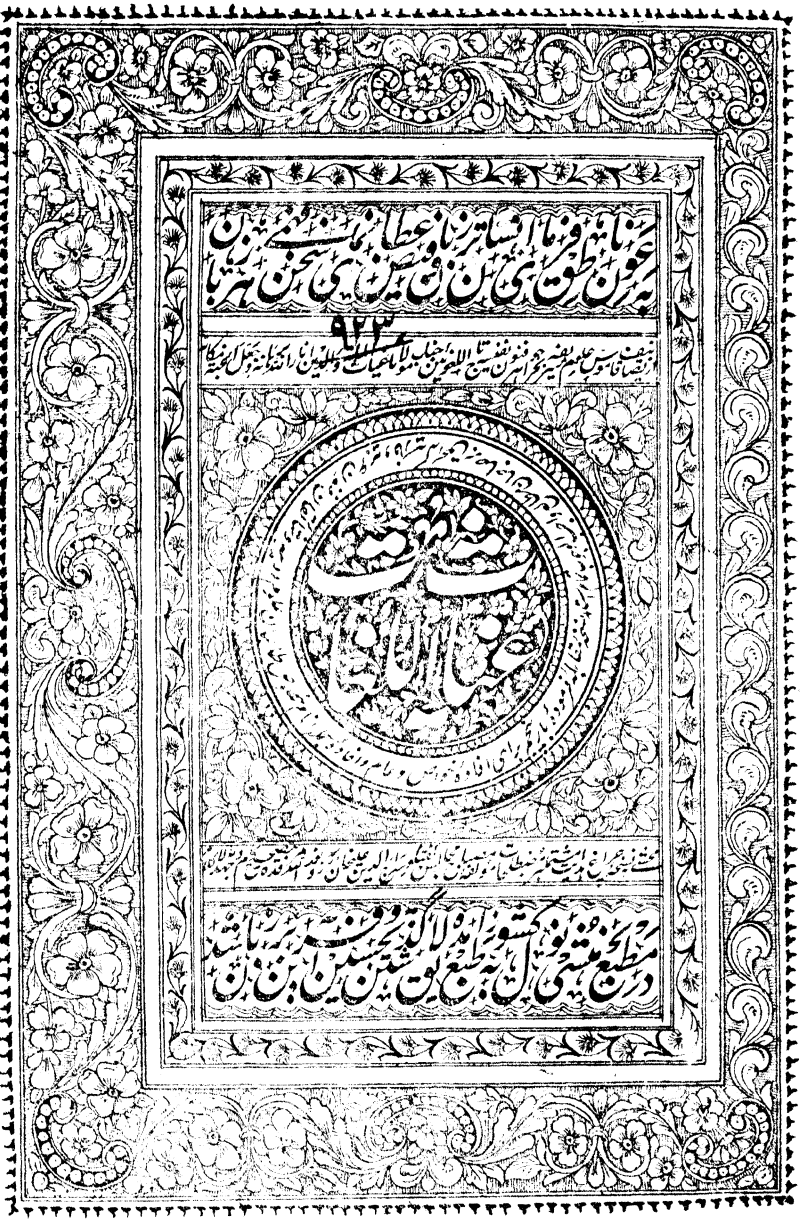

بسم الله الرحمن الرحیم

صراح لآلی بیان و مصباح جواهر تبیان محمود یست که در یکتای قاموس اسم سامیش تاج اسامی ارباب فرهنگ ست ✦ و لطائف کاستان قدرتش بحدیست
که زبان گویا با حصاے مجلس از فرط بیاانی نوشد لنگ ✦ بلوامع شموس معرفتش معدن قلوب بحر الجواهر عرفان و مفتاح خزائن گنج اسرار ذوالجلال
آسان تمکین کشف بعض اسرارش دولت جهانگیری تعلم میسر ✦ و شمهٔ از حسن برکاب بوسی نامش موید و مظفر ✦ و حصول قبضهٔ شمشیر بگاه رزم نیز منی نعمت
مقدمیت که ره گم کردگان ظلمت آباد غوایت را بچراغ هدایت در شهرستان عنایت رسانیده ✦ و بمصمام وحی منزل که بر ثبوت رسالتش برهان قاطع است
حجج کفر منقطع گردانیده ✦ اشاعت انوار فیض مدارج اسلامش موجب افتخار عرب و عجم و بسیوف امم فرد و شامم زین تنبیش عرش بهار عجم جنداللطائف تحف دیوان نبوت
که بسرود تازهٔ تکرار ثنایش جان غمگین مسرور ✦ و رقعهٔ مکرر معاد آل مهار و چار شربت مداح اصحاب فیاض دل حزین را از تبخی اندوه خویش دور ✦ اما بعد
بر ضمایر عالم آرای دانشمندان روشن ضمیر مخفی نماند که چون بعضی از احباب تعلیم و تعلم نظم و نثر فارسی بدریافت صحت لغات و معانی تعلقش تعلق بسزا میگیرند و بهر
جا میروند با وجود بهره یابی بکتب مطلب نمیرسند ناچار ازین پیچان اشکالشان آن نمود که بحسب مرضی همگی تحریر کتب مرجوعه همگی کافی میگردند لهذا ضعف عباد العالمین معین الدین
بن جلال الدین شرف الدین صلح الله شانهم خود جنانهم ساکن بلدهٔ مصطفی آباد عرف اورنگ آباد متعلق پرگنهٔ شاه آباد مکنوکر کا سنبهل متفرع صوبهٔ الحلافت شاهجهان آباد
با وجود دو فور علالت و کثرت افکار و ازدحام کار و تدریس طلبا و اشتغال تالیف و تصنیف بعض کتب مثل مفتاح المکنوز شرح سکندر نامه نسخهٔ باغ و بهار نشاط و غزلیات و قصاید و غیره
در عرصهٔ چهارده سال بهبات سهل عام فهم این کتاب تالیف نموده که مشتمل است بتحقیق جلیهٔ مسائل متداوله در یکثیر الاستعمال بفرخ فایز تر کرده کنایات بمطلب اصابت و مناسبت بعض علوم که درین
مندرجست مثل گلستان و بوستان سعدی و یوسف زلیخای جامی و گنج شش گنجینهٔ انشای ماهر و هرام و گلاندام و یوسف و زلیخای منیر و انشای جامع الفنون خلیفه شاه محمد
و کشایش نامهٔ شخصی مولوی ضیاء الدین بخشی و بهار دانش عنایت الله و رسالهٔ عبد الواسع تالسوی و صحیح الصنایع نظام الدین احمد و نصاب ابو نصر فراهی و انوار سهیلی حسین واعظ کاشفی
و مکاتبات علامی ابو الفضل و انشای چاهر حمید و نثر ظهوری ترشی نمدین نما و سکندر نامهٔ مخزن اسرار نظامی مثنوی و دیوان ناصر علی و دیوان اسیر و دیوان اصفا و حافظ قرآن السبعین خسرو
و تحفة الاحرار و قصاید حقایق و قصاید انوری و قصاید سرمدی گل کشتی میر سنجان از زمانه بازار و رقعات سودا و نثر طوطی و مسایل طغرای مشهدی حسن عشق و وقایع نعمتخان عالی و قصاید عرفی و قصاید
بدیع الجمال و مثنوی الهی و مرد افکن ناصری شیخ نصیر الدین طوسی و دیگر کتب فارسی کتب طبیه و غیره و صحت کثیر الفاظ و عبارات اولی فرط احتیاط در تحقیق مفاد این صحیفه موجز بود و ستر

تن یافت اکتفا کرده بمزار سنی جستجو اتیا نموده و شد بقاموس شیخ مجد الدین محمد فیروز آبادی صحاح جوهری و سراج ابو الفضل محمد کنز اللغات و غیاث اللغات و منتخب اللغات و عبد الرشید که آنرا شیخ عربی نیز گویند و بحر الجواهر محمود بن یوسف و لب اللباب و غیاث اللغات محمد غیاث الدین رامپوری و مدار الافاضل شیخ امداد و سهر مندی و مؤید الفضلا محمد و لطائف اللغات عبد اللطیف خویشگی و نوادر اللغات عطاء الله و برهان قاطع محمد حسین متخلص ببرهان فرهنگ جهانگیری جمال الدین حسین انجو و شیخ فارسی علامی عبد الرشید نکرده و چراغ هدایت و سراج اللغات سراج الدین علیخان آرزو و مصطلحات الشعراء و سرمه و جواهر الحروف و بهار عجم شکیب هر یکی چند بار و فرهنگ سروری جلال محمد قاسم و لغات ترکی و غریب الالفاظ و شمس فخری شرح مقامات حریری و رساله معرب عبد الرشید و مجموع اللغات ابو الفضل بن مبارک و شرح الشعراء عبد الباسط و چهار شاعر و نصاب ابو نصر فراهی اول از محمد بن قیس و شش بیتی دوم از یوسف بن ناصح سوم از نظام سروری چهارم لاادری و بعض تفاسیر شیخ حسینی و بیضاوی و مدارک و بحر مواج و سند اللغات و نفائس الفنون و زبدة الحواشی و تلویح السابعی و حدود الامراض و رساله اوبام محمد بن حاج و چندین رسائل قواعد فارسی و فصول اکبری و جامی بر سر دو کتاب لم یئیت و طب و رسائل عروض و موسیقی و نجوم و تواریخ و تذکرها و شرح رقعات و دیگر کتب که بیان آنها موجب تطویل است و حروف اول لغت را باب و حروف ثانی را فصل قرار داده و بحث نمود و اگر لغت مطلوب بآخر حرف آخر نیز برده و در بعض جا بآسانی تقسیم اشکال هم تحریر نموده و بنابر سند تحت هر لغت نامی که از آن لغت ازان تحقیق رسیده مرقوم کرده مگر در بعض جا این التزام ترک نیز شده است و اختلاف و اتفاق کتب هم بیان یافته و در بعض جا بر سر بابی و در بعض جا بر سر فصلی و در بعض جا بر سر حرفی سخن رفته و در کتاب اشارت رفت و چون بسبب تطویل سوانح فصل لغت عربی و فارسی را علیحده نتوانست لهذا بنابر شناخت لفظ عربی و فارسی علامت بیان کرده شود و هر لغتیکه نشان آن قرار یابد بآخر آن لفظ عربی یا فارسی نوشته شود و هر لغتیکه نشان آن نباشد بداند که از هر دو زبان است و بعضی لغات که در هر دو زبان یکسان است و تمیز آن دشوار بود آنرا هم بآخر

آئین زیب و آرایش و طرز و دستور و قاعده و شکنج و پیچ و خم و ساختن و مناظره کردن و مباحثه کردن و ساز کردن و تازه کردن و قتل و عادت **آئینه پیش نفس داشتن** و دعا بیهوشی تمام آئینه پیش نفس گرفته حلل تنفس دریافت کنند اگر آئینه تکدر شود زنده بماند والا وده **آئینه** مرکب از آئین یعنی زیب و آرایش و یای نسبت جدا از یعنی آئینه زینت و آرایش میکنند، اما آنکه اصل آئینه بود آهن بزبان گیران آهن را گویند و ظاهر است که آئینه و اصل از آهن ساخته شده بود از بهار عجم **آئین بندی** زیب و آرایش کردن و جشن و بازار شهر یا هنگامه قدوم سلاطین کنند از رشیدی **فصل الف ممدوده مع باء موحده**

آبا بدران این جمع است که در اصل ابوبود و او مفرد در جمع همزه شده و با گاهی **آب افتیش عزت** دخیل و رونق و خوشگی و تیزی تیغ و طرز و روش و نام ماه رومیان با ماه بمعنی دادن که با و هندیست از کشف اللغات **آب** در آبه که کلمه نسبت است چون سیستان و آبه سرا یعنی سرخانه و کوراب گوراب بکاف فارسی یعنی کنده که پر سرما سیاه شده از لطائف و شرح نصاب **آبستن** بمعنی بهار عجم **آب طرب** شراب بدست آمده یعنی دفع و بهست آنجا آب یعنی رونق کار و دولت و شرح قران السعدین و بهار عجم **آب لوح** بود و معرب و جیم عربی بمعنی تنده و تیز آمده و بالفهم معرب آن از رشیدی و برهان **آب سیم** شرح شریح **آب منجمد** پالا بود **آب مروارید** یکی از نزول آب پرده چشم که مانع بینائی میگردد از انداج چهارچشم و برهان **آب سند** بکسرین معامله و سکون نون دریاچه و جگر نداز دینی مفلس است از رشیدی و برهان آب با و زر و ضم دال معامله و سکون واو و بجیم نوعی از رنگند آب که چنان در زیر آن آب جای باشد دختر اهیر بستی آورده یعنی فرخی تنگ سرکه در ته آن سوراخ باشد که بندی از انجیر بگوید تا چراغ هدایت و بهار عجم **انجیر** دینی نصب قسمت و بمعنی رود خانه و تالاب که مردم و بهائم از انجا آب خورند از برهان **آباد** دینی نصب قسمت و بمعنی آفرین و تحسین شرح آبادان و بهار عجم **آب گوهر** بهاری نزدیک آب پرده چشم که سگ را نداز چهار شربت و برهان **انجیر** دینی نصب قسمت یعنی رود خانه و تالاب و شهر که مردم و بهائم از انجا آب خورند از برهان **آبار** بزرگان بازار فارسی یعنی سرسبز و خرم و جمع سرکه یعنی جاه است بطریق مکانی و منزه و باز برهان و غیران **آبلار** روست که در سیر آبشخور نیز زیادت شین مجموعه و معدله بوزنی قسمت و محل اقامت است و بهار عجم **انجیر** دینی میوه ایست از جمله میوها **آب افشار** بگمند آب از بالا بپائین بزیر بزند آبگور بکائی یکی که مردم و ستور آب ازان انتفاع نمایند از بهار عجم **آب انگور** شراب انگوری **آب نامه** شراب است شرح کشف اللغات **آبگیر** بکسر فارسی تالاب و حوض و آبشخور و منبع آب و برهان آبگیر منبع آب و بمعنی شناور و آب **آبگیر** شراب **آبگیر دش** جایی که از خود دران آبهای نیز تلف صعود کند و نفرهم بمعنی و نیز آبشار نگاه کنید بآبشار **آبگینه** و شنگرف و روغن گرد برای تنقیه آبگینه و خانه گویند **آبان** حافظ از بهار عجم **آب انشاب** پیاله بود از سال سیوم سلطنت یعنی از انجا که بر سر کار آمد و گل **آبسکار** بکاف کشیدن آب از قنات یا چشمه و شرح آب چرام **آب آئینه** بختن و دیدن آئینه بست که بر سر مرد و چند برگ سبز بر آئینه گذارند آب بران ریزند و دست بآب زنند و بر چشم مالند **آب آئینه پالی** داشتن این جمله اضافات شنگوف در سیوم سفر و نماز مصطلحات **آبین** بفتح اول و ثانی نام مهندس و آستین نام مهندس فریدون از نهاد گیری در رشیدی **آبسالان** بمعنی بالای آب و برهان **آبستان** آبگیر که بران ظروف آب ریزند **آب فته** و جوآمدن بعد از زوال نعمت از سرکار یا سیاست یا شرکت آبرو **آبشن** بر وزن و اصطلاح بمعنی رونق **آب آشین** شراب تند **آب بلیجام** خوردن بمعنی پشیمان شدن و برهان آب در سبد آوردن کنایه از بیهوده کاری و بیهوده آب بیدان آبجا **آب از دهان فتن** و بیدان گردیدن کنایه از آبستن شدن و بیدان آبه ست جای کسی بختن کردن کنایه از زنده نگاری او کردن آب بیرکاه انداختن مکار و حیله گری **آب چشم کسی گرفتن** تاسیدن **آب بر بریز** شی شستن و شردن فریب دادن **آب بریسمان بستن** تا اشک چشم منوط و معمول انجه بریسمان باید بمصطلحات **آبجوردن** بلیدن و تفت کردن از فرخی سکندنامه **آبجوردن** نگه شردن از رشیدی و برهان **آب دغن** تلخ کردن و غن آلی منقطع **آب گرفتن** بیمار کذا از فساد آب پیدا شود **آب بروی کار آوردن** رونق و خوبی و کار پیدا کردن و بمصطلحات **آب دهان خوردن** بمعنی تحمل کردن از شرح قران السعدین **آب دهندان** تسمی اصلی و الفضیر مجازاً شستی بمعنی منت و منیفه زبون و مصطلح قمار بازان حریف زبون و نادان نوعی از انار سرد از رشیدی و چراغ هدایت و بهار عجم و برهان **آب شدن** شرمنده شدن از رشیدی **آب بسوخت افکندن** سیمین و بیچیدن و بالغ شدن کودکان

آب دست اندازی آب دهان آب دیدن آب رفتن آب زدن آب زیر کاه آب زیر کاهی آب شدن آب شور آب شیرین آب کشیدن آب گرفتن آب گوشت آب گوشت پز آب گوشت پزی آب گوشت پزی کردن آب گوشت پزی کردن آب گوشت پزی کردن

آخشند باخا معجمه و دو شین معجمه بر وزن دانشمند بمعنی آخشیج است و علم و بفتح خا نیز آمده و کسانیکه بالف غیر ممدوده و بفتح و اخوانند غلطست **آخشیج** بکسر خا معجمه و فتح شین معجمه و سکون یا تحتانی و جیم بمعنی عنصر و آن چهار چیزست که اصل موالید ثلثه اند و بعضی گویند که آن پنج چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک اند و بعضی گویند که آن شش چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر اند و بعضی گویند که آن هفت چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع اند و بعضی گویند که آن هشت چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی اند و بعضی گویند که آن نه چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت اند و بعضی گویند که آن ده چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان اند و بعضی گویند که آن یازده چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان اند و بعضی گویند که آن دوازده چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت اند و بعضی گویند که آن سیزده چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون اند و بعضی گویند که آن چهارده چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج اند و بعضی گویند که آن پانزده چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح اند و بعضی گویند که آن شانزده چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس اند و بعضی گویند که آن هفده چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت اند و بعضی گویند که آن هیجده چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل اند و بعضی گویند که آن نوزده چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال اند و بعضی گویند که آن بیست چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده اند و بعضی گویند که آن بیست و یک چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت اند و بعضی گویند که آن بیست و دو چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت اند و بعضی گویند که آن بیست و سه چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت اند و بعضی گویند که آن بیست و چهار چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت اند و بعضی گویند که آن بیست و پنج چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر اند و بعضی گویند که آن بیست و شش چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض اند و بعضی گویند که آن بیست و هفت چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم اند و بعضی گویند که آن بیست و هشت چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان اند و بعضی گویند که آن بیست و نه چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان اند و بعضی گویند که آن سی چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک اند و بعضی گویند که آن سی و یک چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن اند و بعضی گویند که آن سی و دو چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان اند و بعضی گویند که آن سی و سه چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل اند و بعضی گویند که آن سی و چهار چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس اند و بعضی گویند که آن سی و پنج چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح اند و بعضی گویند که آن سی و شش چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم اند و بعضی گویند که آن سی و هفت چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح اند و بعضی گویند که آن سی و هشت چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش اند و بعضی گویند که آن سی و نه چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی اند و بعضی گویند که آن چهل چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب اند و بعضی گویند که آن چهل و یک چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا اند و بعضی گویند که آن چهل و دو چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش اند و بعضی گویند که آن چهل و سه چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک اند و بعضی گویند که آن چهل و چهار چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک اند و بعضی گویند که آن چهل و پنج چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر اند و بعضی گویند که آن چهل و شش چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع اند و بعضی گویند که آن چهل و هفت چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی اند و بعضی گویند که آن چهل و هشت چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت اند و بعضی گویند که آن چهل و نه چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان اند و بعضی گویند که آن پنجاه چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان اند و بعضی گویند که آن پنجاه و یک چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت اند و بعضی گویند که آن پنجاه و دو چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون اند و بعضی گویند که آن پنجاه و سه چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج اند و بعضی گویند که آن پنجاه و چهار چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح اند و بعضی گویند که آن پنجاه و پنج چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس اند و بعضی گویند که آن پنجاه و شش چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت اند و بعضی گویند که آن پنجاه و هفت چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل اند و بعضی گویند که آن پنجاه و هشت چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال اند و بعضی گویند که آن پنجاه و نه چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده اند و بعضی گویند که آن شصت چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت اند و بعضی گویند که آن شصت و یک چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت اند و بعضی گویند که آن شصت و دو چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت اند و بعضی گویند که آن شصت و سه چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت اند و بعضی گویند که آن شصت و چهار چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر اند و بعضی گویند که آن شصت و پنج چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض اند و بعضی گویند که آن شصت و شش چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم اند و بعضی گویند که آن شصت و هفت چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان اند و بعضی گویند که آن شصت و هشت چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان اند و بعضی گویند که آن شصت و نه چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک اند و بعضی گویند که آن هفتاد چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن اند و بعضی گویند که آن هفتاد و یک چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان اند و بعضی گویند که آن هفتاد و دو چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل اند و بعضی گویند که آن هفتاد و سه چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس اند و بعضی گویند که آن هفتاد و چهار چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح اند و بعضی گویند که آن هفتاد و پنج چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم اند و بعضی گویند که آن هفتاد و شش چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح اند و بعضی گویند که آن هفتاد و هفت چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش اند و بعضی گویند که آن هفتاد و هشت چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی اند و بعضی گویند که آن هفتاد و نه چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب اند و بعضی گویند که آن هشتاد چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا اند و بعضی گویند که آن هشتاد و یک چیزست که اصل موالید ثلثه و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش و خاک و افلاک و عناصر و طبایع و هیولی و صورت و مکان و زمان و حرکت و سکون و مزاج و روح و نفس و قوت و فعل و انفعال و ماده و صفت و کیفیت و کمیت و اضافت و جوهر و عرض و جسم و حیوان و انسان و ملک و جن و شیطان و عقل و نفس و روح و قلم و لوح و عرش و کرسی و آب و هوا و آتش اند و بعضی گویند که آن هشتاد و دو چیزست که اصل موالید ثلثه و افل

از تاریخ تاتارنگشتان از جهانگیری و رشیدی و کشف برهان ارزوغ بمعنے باد یکی از اندرونی کلیم برابر طاہر است بلفظ زدن و گرفتن مستعمل از بعائم **آرام** جمع یرم بمعنی آسودہ است و در فارسی آرام قرار و سکون جم بصیغہ امر بمعنی بلفظ دادن و داشتن و بیرون گرفتن مستعمل از بہار عجم **آرزم** تقدیم راے مہملہ بر زاے معجمہ ساکن بمعنی جنگ گذاردن **آراستن** خوشنما گردانیدن چیزی را بزیادت کردن چیزی بران چنانکہ آرایش اسپ بجاپوش آہنی و آرایش دست بزیور از جہانگیری **آران** بکسیت از ولایت آذربایجان **آرزو شکستن** بیان شدن آرزو از مصطلحات **آردی** بدال مہملہ نوعی از شقالہ و تشدید یا بمعنی آخر سہیلی و سرمہ کہ بان پاے چہارپایہ بندند از شراح نصاب **آرے** تحقیق یا مجہول در فارسی انعم بمعنی قبول ارم ہمہ جا بجاے بمعنی بلی بودن مکلمہ ندا چنانکہ در شعر پس ایں تواند کہ مسافر بشب از راغ بہ آرای جمع بہ آرامی نکاہ دارد بنیاد ولت اصرح و فاکسون تخصیص این لفظ در وصل کہ رائی او بود بر وزن فعال یا ابدال کردن ہمزہ مہ چرا کہ بواسطہ زائدہ بودہ آراستہ شد بعد قلب مکانی عوض دیگر یعنی ہمزہ را کہ عین کلمہ بود بجاے کہ فا کلمہ بود و در آرند و را بجاے ہمزہ نہادند آراستہ شد و ہمزہ بہم آمدند اول مفتوح دوم ساکن پس ہمزہ ثانی را بالف بدل کردند آراستہ شد بروزن عمال در استعمال فارسے **فصل الف ممدودہ مع سے معجمہ عربی و فارسی** **آزوہ** بشت کوزہ پشت **آرخ** بفتح ہمزہ و سکون راے فارسی و خاے معجمہ بمعنی کوشت پارہ کہ برانند آدمی پدید آید بہندی مسئہ مانند از سراج اللغات و برہان آزاد کسیکہ او مملوک کسی نباشد و نام دختریست کہ در جہان رو دید و آزاد وخت طاق نیز گویند چون بہایم نجور دیدہ و بمعنی رست و بہمین معنی اطلاق آزاد بر سرو راست قامت کنند و بمعنی مجرد و بے عیب کامل از سراج اللغات و نیز و سراج اللغات از شیخ نقل کردہ کہ سرو آزاد از انست کہ برگہاش راست باشد و از سامانی نقل کردہ کہ سرو را از ان آزاد گویند کہ راست خزان با و نرسد و سوسن سفید را از ان آزاد گویند کہ از بارنگ زاد است و جناب بہار عجم نوشتہ کہ اگرچہ زیادت ہا در لفظ آزادہ بجہت بیان حرکت است چنانکہ جامہ جامہ و سرو سرو و بمعنی بہا و قیمت بخوری مگر آزادہ بدون ہا بجاے تحمل و اختیار رہا و بہ است دیگر باشد و از آزادہ بجاے مستعمل میشود کہ اضافت رہا بسوے او باشد ہمین قدر با **آزرو** بفتح زاے فارسی و سکون راے مہملہ بمعنی بسیار خوردن از برہان **آزر** بفتح زاے معجمہ نام پدر حضرت ابراہیم خلیل اللہ علیہ السلام و اہل تاریخ گویند کہ نام عم ایشان است و اکثر اہل عرب عم را نیز پدر گویند لہذا مخالفت قرآن نیست از منتخب کشف و مدار **آزور** بواو مضموم و راے مہملہ مفتوح و صاد مہملہ بر وزن آذر بمعنی حرص **آزنگ** بفتح زاے فارسی و سکون نون باغنہ و کاف فارسی بمعنی چین و شکنجہ و پیری بر چہرہ و اندام پیدا میشوند بمعنی میوہ نیز نوشتہ از لطائف در رشیدی و برہان **آزرم** بفتح زاے معجمہ و سکون راے مہملہ شرم و حیا و شفقت و مہربانی و دریغ و غیرت و عدل و رحمت و آشتی و صلح و قبائح و غضب و نام دختر خسرو و آفکار او نام دہ و دہ گناہ از لطائف و جہانگیری و برہان و مدار **آزمودن** امتحان و آزمایش در برہان **آزردن** بفتح زاے معجمہ و بضم راے مہملہ و سکون واو و فتح دال مہملہ و سکون نون ماضی مطلق چرا کہ نخست آزارید است از کشف **آزقہ** و **آزوقہ** سہ وجہ بضم زاے معجمہ کنایہ از قوت قلیل چہ در وصل آن بہ قوہ بود یا ضافت بیائے زقہ بضم و تشدید قاف در عربی بمعنی دانہ و آبست کہ طائر از گلو برآورد و در دہن بچہ اندازد و او انچہ بشیر یا در دریان طفل نیز بہ سبب تخفیف یا راحذف کردند چنانچہ در آخر کہ در وصل آن بجز بود و قاف را تخفیف کردہ اند و گاہی شتابا غنہ زاے او نیز پدید آیند و مجازا بلحاظ علاقہ شابہت قوت بر نفقہ قلیل اطلاق یافتہ باشد و بدال مہملہ بلفظ اول الفتح آن از منتخب **آزودہ** بزاے فارسی مفتوح و دال مہملہ بمعنی چین و شکنج از جہانگیری و در برہان بمعنی زنان خلانیدن چیزی و مسترہ زدن **فصل الف ممدودہ مع سین مہملہ** **آسا** بمعنی مثل و مانند و بترکیب اسم بمعنی آسودہ کنندہ بمعنی خیاز و بہار عجم و غیرہ **آسیا** مخففہ آسیاب کہ در وصل آن آب بود چون بر الف ممدودہ کہ در حقیقت او الف است حرفی یا تلفیظ در آید الف اول بیا شود و آسیاب آسیا شد از آنندراج **آسیا** بمعنی آسیاب ہمہ جا و در آسیا بمعنی آسیاب ہمہ جا و در آسیا بمعنی آسیاب ہمہ جا **آستر** ضد رویہ بدون و بمعنی آستانہ از کشف **آساس** بمعنی بنیاد و ہمین چیز است کہ بفتحتین بمعنی بنیاد باشد و بغیر مدد و ضم ہمزہ بمعنی بنیاد و اساس بمعنی بنیاد و اساس بمعنی بنیاد **آس** بمعنی نام و ننگ کہ بفارسی آبرو گویند و بمعنی بیہودہ و بیہودگی و بمعنی سنگ و بمعنی کہ از ان غلہ آرد سایند **آسمان** مرکب از لفظ آس کہ بمعنی سنگ است یعنی تمام آسیا چہ ذرہ ہای عالم شمالی گردش فلک بلحاظ گردش آفتاب بطرف گردش دست و ہمین حال با دیگر ممتلہا ی زمین مجموعی یا بانکہ مانند آسیا گردان نیز فلک مرئی میشود نام مذہب منجم از ہرہ ماضی از رشیدی **غیرہ** **آستین فشاندن** **آستین زدن** بمعنی رد کردن و منع نمودن کاہی ستیزہ افشاندن بمعنی آفرین تحسین کردن بمعنی قبول کار آمدن از بہار عجم

آستین بر بین و چشم دیده و دل آستین کنایه از دلسازی و غمخواری است آسیه بر سین مهمله بوزن تحفه نام زن فرعون که سلطان بود نیز اگر کنایه علی السلام بران آمد از شرح هشتوی مثنوی **آسمانه** سقف خانه آسیه یا مد و فتح سین مهمله بر زبان اهل طائف و شیعه بمعنی سنگ آسیا علی الاطلاق و بعضی خرد آسیائی قسم آسیا که از نرینه هسته آسیا گیرند **فصل الف ممدوده مع شین معجمه ✤ آشنا** بمعنی شناسا و آشنا بمعنی شناسائی از زبان آشوب رفتنه و خروش و هم آشوب نوشته که بلفظ افاغنه است **آشنا دون** شناسا ساختن کسی را از بیگانه و آشنا ساختن بمعنی معلوم و معلوم ساختن **آشنا شدن** بمعنی آشنا شدن و بمعنی خوگر شدن **آشنائی دادن** خوشخبری دادن و مژده دادن **آشنائی** بمعنی صلح **فصل الف ممدوده مع صاد مهمله ✤ آصف** بفتح صاد مهمله نام وزیر سلیمان علیه السلام از زبان الفت بوده نوشته اند که آصف بن برخیا یکی از علمای بنی اسرائیل بود **آصال** جمع اصل که بمعنی شبانگاه است **فصل الف ممدوده مع غین معجمه ✤ آغا** بمعنی خداوند و برادر کلان و لفظ تربیت آمیز است **آغوش** بمعنی بغل و کنار بمعنی بنده و غلام و کنیز از سراج اللغات و برهان و بمعنی دوشیدن و کشت آغال بمعنی گوسپندان و مرحم آبی گوسپندان و کسی را بخشیدن و کسی را بزبان آغالیدن و تحریک کردن کسی را برای جنگ و فتنه از برهان **آغاریدن** بر وزن آغوشیدن بمعنی آشفتن و تحریک کردن از سراج اللغات **آغشتن** بفتح غین معجمه بمعنی آلودن و ملوث کردن از برهان **آغاز** بمعنی ابتدا و ابتدا کردن **فصل الف ممدوده مع فاء ✤ آفتاب** بمعنی روشنی آفتاب برآمده بمعنی طلوع کرده و غیره و در سراج اللغات نوشته که آفتاب بمعنی قرص خورشید است بمعنی خورشید مجازست چه آفتاب حقیقی روشنی آفتاب است **آفتاب** از کنایه از مرد صاحب خیر و شب سیاه از کنایه از مرد بد **آفتابگیر** بمعنی سایبان **آفاق** جمع افق که بمعنی کناره آسمان است که در میان سبز و آسمان بنظر می آید و بنظری آید و در نظر اهل عالم حساب دو دنیا شمرده اند که یکی عالم ما و دیگری عالم دیگر است و این مسافت از مرکز بمحیط و از زمین تا آسمان است **آفاق** در تحقیق آنست که آفاق جمع افق بمعنی ناحیه است و افق بضم فا و سکون ثانی و فتح ثالث و قاف جمع آف

آگنیدن بکاف فارسی بر کاریدن **آگاهی** بلفظ آگاه آن آوردن و داشتن و دادن و یافتن و بودن مستعمل ست در بهار عجم **فصل الف ممدوده مع اللام**

آل مخفف آلاکه بمعنی اولاد نبی نعمت ست **آل تمغا** بمعنی بخشیدن زمین و جاگیر کسی را نسلا بعد نسل چه آل در عربی بمعنی فرزندان و اهالی خانه و پیروان آمده است از منتخب **ال عبا** باضافت و فتح تحتین حلهٔ و ها موحده و عبا در اصطلاح اهل علی و حسنین رضوان الله علیهم چه عبا بمعنی گلیم و چادر باشد مقول است که روزی آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم بر چادر تن مکور اطلبیه و عبائیکه مخطط بود بر خود و بر اولاد خود کشیده آیهٔ تطهیر را خواندند و اضافت آل بسوی عبا فقط باستعمال عرب خلی مدت اردو از آل مضاف سازند بدوی المعقول فقط و الف آل را بدوی المعقول و غیر ذوی العقول بر دولت بمعنی دست و از لفظ عربیت چنانکه در هندوستان این لفظ بمعنی تصنیف شهرت دارد ظاهر او دلالت بر کلام مطوّل آلت مردی واقع شده از بهار عجم **الات** جمع آلت و آنچنین ست که بدان کار دیگری بسازد **الاف** هزاران جمع الف **الانگ** بفتح اللام و سکون نون با غنه و کاف فارسی لفظ ترکیست بمعنی سبزه زار و چراگاه و صحّر از سراج اللغات **آل** در فارسی بمعنی رنگ سرخ و اسپ بود و نوعی از خربزه موجب ذخیره دانام مرضی که زنان نوزائیده را باشد و بهیمانی باریک که بدان جامه را سوزن کنند از برهان و سراج اللغات و مولف گوید لفظ آل بمعنی سرخ و مهر باد شاه در لغات ترکی دیده است در بهار عجم نوشته که تیر کی مهر باد شاهان را گویند شاید در قدیم مهر باد شاه فتخور میکرده باشند و آل تمغا بمعنی بخشیدن زمین و جاگیر کسی را نسلا بعد نسل بنصوص لفظ آل عربی باشد و بمعنی فرزندان و اهالی خانه بدوان که ذاتی المشتهب **الم** بفتح لام نیز و در بسا نیده تر **الام** جمع الم که بمعنی درد و رنجست **الفقن** بضم لام بمعنی از زبان **الفته** بضم لام لفظ فارسی فوقانی زند شرب **الوحه** نام سیوه و لایتی که تلخ تر از مذ باشد **الچی** گیرنده و ستاننده از لغات ترکی **فصل الف ممدوده مع الیم** **آما** بمد امر ست از آمودن بمعنی پر کن مگر ترکیب اسم فاعل بمعنی آماینده و پر کننده **آماج** نشانه تیر و تفنگ از برهان و بمعنی قصد و غرض نوشته اند که آماج بجز خاکی نبوده که بران نشانه تیر و تفنگ نصب کنند و این لفظ ترکیست **آمیزگار** بکاف فارسی خلیق و سازگار از بهار عجم **آمرکم** بسکون میم و کسر کاف بمعنی حاکم **آموزگار** بمعنی استاد و بمعنی شاگرد نیز آمده و آنسی در برهان **آمیغ** بکسر نون بمعنی آمیزش و ترکیب و مخلوط و بمعنی آمیزنده و ترکیب کننده و بمعنی مجموعه و خلاصه و بمعنی آمیزش باشد از شرح جهانگیری و برهان **آمال** بر وزن افعال جمع امل که بفتحتین بمعنی امید ست از بهار عجم و منتخب **آمل** بضم میم و لام شهریست بزرگ از تذکرهٔ دران از برهان و مدار و سراج اللغات **آموختن** بلازم بمعنی آمده از بهار عجم **آمین** اسم فعلست بمعنی قبول کن و ما را بمعنی چنین باد از صراح **آمدن و آمده** هر دو مصدر ست بمعنی رسیدن و حاصل شدن و بمعنی ظاهر شدن و بمعنی ایستادن و بمعنی ظاهر شدن و بمعنی ایستادن و بمعنی ظاهر شدن و بمعنی ایستاد

مصنف شیرین خسرو گوید بیت بیا بساب کوزه صافی بهر درد + بنزدیک لب هر کج که بود + **آوان** بالف ممدوده و جیم او است که بمعنی متوجه باشد بمعنی وقات گذشت از ونسخ از نیز فرهنگ گلستان **آواز افتادن** افتادن آواز را خبر شنیدن آواز نیز گویند از بهار عجم **آوه** بمعنی آب بتبدیل معجمه بواو از لطائف **آوارگی** بمعنی آواره شدن از لطائف **آوه** بکسر واو فتح نون متعدی بمعنی آوانست که بمعنی وقت باشد **فصل الف ممدوده مع ها**

آها کلمه است که وقت خوش آمدن چیزی استعمال کنند از شرح نصاب **آهن ربا** بفتح راء مهمله و سکون باء موحده و فتح نون و بعد الف باء موحده دیگر آهن را بخود در کشاند از مقناطیس شرح گویند بسبب آنکه آهن را بخود میکشد **آهار** بفتح همزه و سکون هاء هندی و بعد الف راء مهمله بمعنی نشاسته و غیره که بر جامه مالند از بهار عجم **آه سرد** آهی که بخوف افتقار از سر سوز و نخواه برآورند **آه بلند** بکار بردن آهی که بتنفس بلند برآید **آه کشیدن** آهی که بخوف افشای راز از سر سوز و نخواه برآورند **آهک** بفتح همزه و کاف عربی چونه سپید گداز ابعض مردم قلعی گویند و چون سپیدی که بر روی آب بر پا شند بخاری ماننده از آن بر خیزد از رشیدی **آهنگ** بر وزن فرهنگ قصد و عزم و طرز و روش و کشش و قصد و اراده و بمعنی کوک موافق و نام سرودی و بمعنی آواز یکه قبل از سرود کنند و این از بمعنی قصد و اراده ماخوذ است برهان قاطع گویند که چنگ ست یعنی قصد که او هم مقام ست بسته الاپ گویند در رشید و دیگر فرهنگها **آهوی حرم** آن آهو که در صحرای گرد نواح که سنگ باشد صید آن حرام است و صید دیگر حرم هم است جانب شرق که بکشش کرده و دیگر جانب جنوب که بدو تازده کرده و بسوی مغرب نیزه کرده و بسوی شمال است بهار کرده از شرح گنیه الفقه **آهن** بفتح همزه و سکون هاء معلوم بمعنی دیو شیطان باعتقاد مجوس آهرمن فاعل ترشح پرداز ان فاعل میل خیز از برهان **آهن سرد کوفتن** کوشش بیفایده کردن **آهیختن** کشیدن از کشیدن و خیختن مشتق و از رشیدی و برهان **آهو** بمعنی و دارد اول معانی بو سوده و دوم بمعنی عیب رشیدی و برهان **آهو پیری** کنایه از کمال محبت مسکا **فصل الف ممدوده مع یا تحتانی**

ایا کلمه تنبیه بمعنی آی و ای و کلمه استفهام و برای استجاب و بمعنی علم نیز آمده شناگر گوید بیت آنانکه بصدر بیان سخن میگفتند ما خاموش شدند از رشیدی و برهان و غیره **آیت** نشان و علامت از شرح نصاب **آیات محکمات** آیاتیکه نتاج تاویل نیست و حکم آن ظاهر از بهار عجم **آیان** بمعنی آیند چنانکه بالان بمعنی بالنده **آیات متشابه** آیاتیکه معنی آن صریح معین نباشد بلکه تاویل طلب باشد و احتمال معنی کثیره دارد چنانکه حروف مقطعات و غیره آن نیز چنانکه یداللہ فوق ایدیهم الرحمن علی العرش استوی **ایانی** بکسر نون بمعنی شایستگی و خوبی از مصطلحات بهار عجم **آی آی** بمعنی آمد آمد **ای** ترکی باد باگو نیدکه انجیز آزاد شهر نامند **فصل الف مقصوره مع همزه**

ا همزه با امام ست در اصل رفته بود بر فرق الف علت پس حرکت بر اول که کسره بود نقل کرده بهمزه دادند و بر اول ساکن که الف بود حذف کردند لهذا همزه مکسور بود از الصبوت یا نوشتند بعضے همزه مکسور بنائی را بیا بدل کنند و دائمه مقصورین عبارت از دو از ده امام ست معنی اللہ

منم فصل الف مقصوره مع باء موحده

ابتلا بالکسر نیز سمودن و در بلا افتادن از کنز و صراح **ابتغا** بالکسر و نقطین سیمه خواستن و خواهش از کنز **ابقا** بالکسر و قاف باقی داشتن **ابا** بکسر اول بمعنی انکار و منع اول بمعنی آتش شرار باد و دشمنی سنجی و هدیه یاد است الف بر حرف باز کشف و منتخب و غیره **ابطار** بالکسر و نگ کردن **انبار** بالفتح پسران منتخب جمع بنو که اصل ابن ست بالکسر نیز کردن ابرار بالکسر اوکردن و بیزار شدن و پاک شدن **بدا** بالکسر آشکارا کردن آمدن و ظاهر شدن از کنز **ابن الخب** بکسر خاء معجمه و فتح نون و موحده کنیت شراب **اب** بالفتح و تخفیف باء بمعنی پدر و این در اصل ابو بود و بقضی قیاس بتشدید یا آورده اند بهار عجم **ابوت** بضم اول و فتح سوم و سکون موحده و تشدید واو مفتوح و فوقانی پدر شدن از کنز **ابن الوقت** شخصیکه بمقتضای وقت عمل کند از شرح ایساغوجی **ابست** بضم اول و تشدید ثانی موحده مفتوح و ضم سوم و سکون سین مهمله و فتح تاء فوقانی بمعنی بر بستن از منتخب **اباحت** بکسر همزه حلال ساختن و روا شمردن از کنز **ابلوج** بالفتح و ضم لام و سکون واو و فتح جیم و بعد الف حاء مهمله بر هان **ابن صبح** کنایه از آفتاب **ابا** بالفتح و تنوین و بعد الف باء موحده دیگر بمعنی بسیار آفرین و دعای خیر از لطائف **ابعا** بالفتح و سکون باء موحده و بالکسر و تشدید تحتانی پدر را از جد ابا عبد در اصل ابی عن جد بود کلمه عن را از اول حذف کردند و لفظ ابا را منصوب ساختند قاعده نحو که کلمات حروف جر را حذف کنند و مجرور آنرا منصوب سازند و این قسم منصوب را در اصطلاح نحویان منصوب تشبیه گویند **ابد** بفتحتین همیشه و دائمه که نهایت او را نتوان یافت **ابوریحان** مرکب بود بمعنی پدر ریحان یکی از نامهای بنفشه ظریف عیار پرکار و عبد الوهاب در شرح بوستان نوشته که شطرنج را بود در فرس

شطرنج بازی ضرب المثل ابجد کنایت از حروف مفردات که الف با تا ثا باشد تا آخر و هشت کلمه موضوعه که جواب چهل بهت تیب اعداد حروف تهجی معین داشته اند چنانچه ابجد هوز حطی کلمن سعفص قرشت ثخذ ضظغ ستاتی این الفاظ مذکوره حساب الاف اصل چنین نوشته ابجدای ابی وجد فی الهصیه یعنی پدر سن کرد آدم بویا فته خدر گناه یعنی گناهی نزد بوجود آموزای تابع هوا یعنی پیروی کرد هوای نفس خود را حطی ای حط ذنبه بالتوبة والاستغفار یعنی کم کرد گناه او توبه کردن و استغفار کلمن ای بکلم کلمه ربه علیه الصلوة والسلام یعنی کلام کرد بکلمه پس قبول شد توبه او سعفص ای ضاق علیه الدنیا فاضیق علیه یعنی تنگ شد بر وی دنیا پس تنگ شد بر وی قرشت ای اقر بذنبه فشرف بالکرامة یعنی اقرار کرد بگناه خویش پس شرف یافت بکرامت ثخذ ای اخذته قوة یعنی گرفت او را قطع ای سد عنه نزغ الشیطان یعنی بند شد از وی نزغ الشیطان یعنی وسوسه شیطان بکلام حق و توحید و بعضی نوشته که اباجاد نام بادشاهی بود که اباجاد هفت آسمان و هفت زمین و آنچه در وی است و آنچه در صحراء و غیره تصرف داشت و بعضے نوشته که امر نام مردے بود که خط نوشتن ابجاد است این هشت کلمات اسامی هشت فرزندان اوست و در رساله اضواء الرابط عظیم یعنی هر هشت الفاظ مذکور دین هشت امت ابجاد آغاز کرد هوز در پیوست حطی واقف شد کلمن بهنگام سعفص از و آموخت قرشت ترتیب کرد ثخذ بهنگام داشت ضظغ تمام کرد هم کلامه الله اعلم بالصواب **ابوالبشر** حضرت آدم علیه السلام **ابکار** بالفتح جمع بکر بالکسر و فتح نیز جمع بکر بالضم که یعنی ماده است از اناث الف امرد بفتحتین مذ علیه بر که بمعنے بالاست و در بهار عجم نوشته که ابر بالفتح و سکون با تر جمه سحاب ظاهر امر کب از آب که انعنی ست و آب بالمد و حرف راکلمه است برقیاس انکه تقی یعنی خاتم **ابتر** بالفتح و تای مثناة فوقانی منقطع از اهل یعنی مرد و نباشد او را تمام فرزند ذکور و اناث در بهار عجم نوشته که از بریشان این لفظ را بعضی پراگنده و ضائع نیز آورده اند **ابی جعفر** نام امام محمد باقر رضی الله عنه **ابکار** بالفتح و کاف امتعلمین و ریاحین و بهار بالفتح نیکوکاران جمع بار و بتشدید را از فتح **ابقر** بالفتح اول و فتح ثانی یعنی شوره از بریان **ابجاز** بالفتح اول و سکون موحده و جیم و آخر زاء معجمه نام ولایتیست ست گرجستان از ریشه و در برهان ملکی از کرستان و صاحب قاموس گوید که نام طائفه ایست از مردم ابر از بالکسر و افزاد آن ابری و در وی ظاهر کردن از نتخب کنز و قاموس انچه گفته بعضے مردم گویند که ابراز یعنی فتح الف را درست و در کتب معتبره و لغات یافته نشد **ابریز** بالکسر خالص از زر و نقره از نتخب **ابالیس** بالکسر مین و یای ساکن و سین مهمله نام شیطان از نتخب کنز **ابلیس** بالکسر امید از رحمت نام شیطان از نتخب **ابن العرس** بکسر عین مهمله راسکون سین مهمله و کاف پارسی گوید بنده را گوید بتشدید نون و سکون با و ضم عین مهمله راسکون سین مهمله و کاف پارسی گوید بنده را **ابرص** بالفتح کسیکه بدنش سپید باشد از لطائف **ابابیض** سپید رنگ **ابلط** بالکسر مهمله و فتح لام یعنی فعل از کنز **ابداع** بالکسر کردن چیزیکه نبود تازه باشد از کشف **ابداع** نوعی از صناعی شعر **استبداع** بالکسر دین مهمله جمع کردن چیزها از نتخب **ابرق** بالفتح نوعی از سنگ که سپید براق باشد بارق بمعنی طریق باشد ظاهر از ابرق سعرب برک ست چون طریق بطریق بودن یا بر شباهت است لهذا ابرک بکاف بالمضیعه هم سنگ شده یا آنکه تفصیل ست از برق که یعنی درخشیدن باشد لفظا و درخشندگی سنگ کو مقرر شد **ابریق** بالکسر سبوی آبدار چون لولدار که بران نقوش کنند و این معرب بریست از کشف و صراح **ابتهال** بالکسر تضرع و زاری کردن از کشف کنز **ابل** بکسر تین و بکسر اول و سکون دوم شتران این جمع میست که واحد ندارد از صراح و کشف و بحر الجواهر **ابهل** بضم اول و سوم و سکون سین کوی که سه ساله باشد گویند از بریان کنز **ابطال** بالکسر باطل کردن و بالفتح دلیران از نتخب **ابدال** بالکسر بدل کردن بالفتح گروهی از اولیاء الله که تعداد ایشان قائم دارد و آن همه در عالم مقام مخصوص اند چهل در شام میباشند و هفت در جاهای دیگر اگر یکی از ایشان بمیرد دیگرے از مردم بجای او مقرر شود از نتخب و بالکسر بدل جمع بدلست که بکسر اول سکون ثانی باشد یعنی شریف کریم چون اولیاء الله شریف کریم خدا الق اند ایشان را ابدال گفته یا آنکه ابدال جمع بدل ست که یعنی بدل خیر یست چون این قسم اولیا را بدل یکدیگر شدن مقرر ست لهذا ایشان را ابدال گویند و در بهار عجم مصطلح صوفیه است که ابدال اگرچه جمع ست نزد ارباب سلوک تخلف نمایند و واحد تصور کنند و هم بر مرید اطلاق نمایند کو چک ابدال نامیده شود و بضافت بی نهایت مرید تعلق دارد و ایشان را مرید خود نمیدانند بلکه مرید خود را مرید ابدال میدانند **ابتدال** بالفتح و بجد اشتن چیز را از صراح و مجازاً یعنی بی اعتبار شدن بقدری **ابابیل** یعنی گروه گروه مرغان جمع بالکسر بلا واحد یعنی گروه مرغان بعضی گویند واحد آن ابیل ست بکسر اول و سکون ثانی و بعضی گویند واحد آن ابول ست بضم اول و سکون ثانی و بعضی گویند واحد آن ابیل ست بکسر اول و فتح ثانی و بعضی گویند که در وقت عمار آنچه از مرغان آشیانه سازد خطاست از انجهت خطاف بالضم نامیده شد و بعضی گویند جمع آن خطاطیف بتشدید طاء مهمله و بعد از آن تحتانی ست بهنگام پرستو گویند بنده را گویند نام آن مرغ ست زرد و ابلق و در کشف دابالفضلاء در

و فقیر نوشت گوید که چون طاء مذکور گردانیده شده اکثر بر زبانها نمانده لهذا این مناسبت طاء مذکور را بابا میل میکند باشد شاید که درست باشد **ابن السبیل** مسافر چون سبیل راه را گویند و راه کسی نمیتواند شد مگر بعد مناسبت کردن و راه سوی او از شش جهت مقامات حرکت **ابهام** بالکسر پوشیده گفتن و پوشیده گذاشتن و بستر و بستن و بمعنی انگشت بزرگ دست و پا که انگشت **ابراهام** بالکسر استوار کردن و بمعنی مایل کردن و بمعنی انتخب کشف و کنده شدن و خشت ناختن ریسمان و بوسف شاخ نصاب بمعنی دو تو کردن ریسمان تو و منتخب نیز همین معنی است **ابتسام** لبخند کردن و بمعنی شکفتن بهار است **ابریشم** بفتح اول یا بکسر اول و ضم شین معجمه و بر یا ن و بسکون ر و ضم ب و سوم آن بر یشم گفته اند الف آن اصلی است یا زائد و صرف نیز همین معنی است و این لفظ سواد سنسکرت است و بمعنی تار های ساز نیز آید و چرا که از ابریشم هم تار های ساز میسازند **ابکم** بفتح اول و ثانی و سکون سوم و ضم چهارم گنگ و بمعنی گنگ که **ابراهیم** ادهم کی از اولیا کبار که قبل از بعثت حضرت صلعم بوده اند نام ایشان ابراهیم بن ادهم بن منصور بن یزید بن جابر بن عبد الله بن الحارث بن سعد بن شرحبیل بن حسان بن تبع الاکبر است و کنیت ایشان ابو اسحاق است و لقب ایشان زاهد و ولی و قطب است و بمعنی ابراهیم ادهم نیز آمده و بمعنی گنگ که **ابقاء** بالکسر باقی گذاشتن و بمعنی نگاه داشتن و بمعنی ترک کردن و بمعنی بازداشتن و بمعنی ابقا کردن و بمعنی ابقا کردن و بمعنی ابقا کرد

کہ ضعف بصر آرد از مؤید و لطائف و صراح **اتحاف** بالکسر روزن فعال معنی تحفہ دادن از منتخب **اتصاف** بکسر اول تا خی قافی مشدد وصفت کردن و بصفتی موصوف شدن از منتخب **اتلاف** بکسر تا ہلاک کردن از منتخب **اتفاق** بالکسر موافقت کردن و معنی واقع شدن کاری بی سبب **اتاق** بضم لفظ ترکیست بمعنی خانہ ذخیرہ و بجای قاف غین معجمہ نیز آمدہ از مصطلحات و لغات ترکی **اتراک** بالفتح ترکان کہ قومی از مغلان اند و مجازاً بمعنی سپاہیان و بمعنی خود ہای آہنی از صراح وغیرہ **اتابک** بالفتح اول و حرف چہارم بموحدہ مضموم لفظ ترکیست بمعنی پدر شاہ و صاحب الاتابک در شرفنامہ نقل کردہ کہ اتابک بکسر بموحدہ و کاف فارسی مرکب از لفظ اتا کہ بمعنی پدر است و لفظ بک کہ مخفف بیک است بمعنی امیر یعنی امیر کہ بجای پدر شاہ و صاحب الاتابک در شرفنامہ نقل کردہ کہ اتابک بمعنی اولاً بزرگوار و کاتا لیق ست و نیز مربی سعد زنگی بادشاہ شیراز را کہ سلطان خجر شبی دولت مستی سعد زنگی را کہ استاد او بود بپادشاہی خود بخشید بعد وفات سلطان خجر اتابک سعد زنگی پادشاہ شد و اتابک کہ لقب قدیمی او بود بخود و در روپیہا نقش کرد و لفظ اتابک سلطان مرحوم مقرر گردانید و لفظ اتابک بمعنی چولی کہ وقت خم دادن کمان و زہ در آوردہ بکمان نبندند تا رعایت نگردد از شرح قران السعدین و در برہان نوشتہ کہ بمعنی پدر بزرگوار و ادب آموز **اتمک** بفتح اول و فتح سیم و کاف عربی در ترکی نان را گویند از مؤید و مسود و اتمک بمعنی آب نان **اتصال** پیوستن و اصطلاح منجمین عبارت از نظر عروض کواکب با یکدیگر باعتبار مقاصلہ برج و درجات **ایتیان** بالکسر مرد م یار ایرانی در آمدن از منتخب و صراح و کنز حرف بعد این حرف با واقع شود بمعنی آوردن و بجا آوردن میگردد **اتان** بفتح اول و ما دہ خر از شرح نصاب و کنز و منتخب و صراح **التقان** بالکسر وقت استواری و محکمی کردن از کنز **اتوبا** بالضم و تشدید نون و تخفیف آن سر درو آمدہ و آن مروت و اصل مردست و فراوانی ست آنرا اگر گردہ نقوش بجا بجا بنشیند **انگمہ** بفتح اول و ثانی و کاف تازی و در ترکی شوہر دایہ را گویند کمانی در یای لطافت و این مخفف اتاگاہ ست چہ در ترکی اتا بمعنی پدر ست و اتاگاہ کہ یکی قائم مقام پدر شاہ **اتاقہ** بضم اول و بجای قاف غین معجمہ نیز آمدہ بمعنی گلخنی کہ از پر ہای بعضے مرغان سازند و این لفظ ترکیست بالفتح دون دوشتن مستقل **فصل الف مقصورہ مع ثامی مثلثہ** **اثنا** بالفتح میانجا جمع ثنا بالکسر از منتخب و مؤید **اثواب** بالفتح جامہا و پوشیدنیہا جمع ثوب **اثاث البیت** بالفتح رخت و متاع خانہ **اثاث** بفتح اول و دوم ہای مثلثہ بمعنی بسیار شدن و انبوہ شدن و رخت و متاع خانہ و احشد ال اثاثہ از منتخب و صراح **اثمد** بالکسر سیم تیر کہ سود ال اہل ہند سنگ سرمہ از منتخب و برہان **اثیر** بفتح اول و کسر ثالث و مثلثہ بمعنی عالی و بلند و بمعنی ثابت یا بلند ہمی فلک اگر بلند بمعنی کرہ نار نیز میگویند چرا کہ کرہ نار بلند تر ین عناصر است از کشف و لغات **اثر** بالفتح بمعنی خبر و بمعنی مطلق نشان نیز و بمعنی سنت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بفتح اول و سکون ثانی جوہر شمشیر و نقل کردن خبر و روایت نبوی و بالکسر نشان پس چیزی از رخ اشیا و منتخب و کنز **اثقال** بالفتح وقتی کہ ایمانہا بار باد و بالکسر ان کردن از کنز **اثل** بالفتح نوعی از درخت گز از بیابان و در منتخب شور و گز نوشتہ **اثم** بالکسر گناہ **اثیم** بزبان کریم یعنی گناہکار از کنز **اثنین و اثنان** یعنی دو در لغت تعبیہ و جبی بیاد و در تعارف عامہ بجای اثنان میگویند **اثنان** بالفتح قیمتہا **اثنینہ** بالفتح و کسر نون و فتح تحتانی جمع مثناکہ بمعنی مرد است **اثاثہ** بالفتح اول و دوم ہای مثلثہ متاع و رخت و متاع از منتخب و صراح **الثفیہ** بالضم و فا و کسر و تحتانی مشددہ مفتوحہ یعنی پکیا یہ از سہ پایہ و بگیران از لطائف و شروح نصاب و منتخب **اثافی** بفتح اول و فا و بکسور تحتانی و یک پایہ یا یعنی دیگدان کہ از سہ پایہ مرکب شد و این جمع ثفیہ است **اثنا عشری** بالکسر بعین و شین منقوطہ منسوب بہ اثنا عشر یعنی دوازدہ امام صلوات اللہ علیہم اجمعین و نام رودیست تحت سعدہ و آن اثنا عشری از ان گویند کہ طول او دوازدہ گز است یا بگفتار دہقانان دہستان کہ بسین بے نقطہ متحرک و قلب ب **فصل الف مقصورہ مع جیم** **اجتبا** بالکسر برگزیدن از مؤید **اجرا** بالکسر و سکون ثانی از لطائف و کنز و شرح مفتاح **اجلا** بروزن اجابت بمعنی جلا **اجری** بضم اول بالکسر اسمی از اجرا بمعنی جاری و روان و بمعنی مطلق و بمعنی حمام بزرگ کہ بحجاز ان ہند و ملوفہ از لطائف و شرح تحفۃ العراقیہ **اجزا** بالکسر ثانی و سکون ثالث بمعنی جزو ہا و دون ثانی بالفتح چار پایہ از منتخب **اجانب** بفتح اول و کسر ثانی و با موحدہ و بمعنی بیگانگان این جمع اجنبی است از منتخب **اجتناب** بالفتح و کسر ثالث بمعنی دور شدن و پرہیز کردن از منتخب **اجرب** بفتح جیم و ضم راء و کاف فارسی و ہا غیر ملفوظ و سکون ثانی نفط سنگی است بمعنی کنارہ **اجرت** بضم مزد از کنز **اجات** جمع اول الجان از منتخب و صراح و مجازاً بمعنی قبول مسعود یا مصطلح ہمایونی و نیز برآمدن کوہ سپیدان و ستاره **اجابت** بالکسر و فتح منتخب **اجاج** بضم اول و دوم نمکناک و آب شور از سروری و شرح نصاب و کنز **اجتہاد** بالکسر کوشش کردن در راہ مواجب دین و اصطلاح حکما بجہد است از استنباط مسائل و غیرہ بقیاس

کلام اللہ وحدیث واجماع بشرائطیکہ در کتب اصول مسطور ست چنانچہ در اثبات کراہت امرد بحکم مروت وتحریم زنان بدل آیات وعلم حدیث وشہادت اجماع وانواع دیگر دلایل
واین جمع چندست **اجاد** بالفتح بدعاد جمعها **اجلواء** بکسر اول ولام وتشدید واو ودال مہملہ شافتن از فرد وس اللغات صراح **اجیر** بروزن فقیر یعنی مزدور از منتخب
اجبار بالکسر کسی را بزور بکاری داشتن از منتخب وغیرہ **اجبار** بالکسر یعنی ہموار اجور بضمتین جمع جبر بفتح اول وسوم بمعنی کوہ کذا فی المنتخب **اجلاس** بالکسر نشستن از منتخب
اجاص بالکسر تشدید جیم وصاد مہملہ قسمی از آلوکہ میوہ ایست ترش مزہ در منتخب نوشتہ کہ این عربست چرا کہ در کلام عرب جیم وصاد جمع نمیشود **اجماع** بالکسر اتفاق کردن جماعت
بر کاری **اجتماع** باصطلاح اہل تنجیم نزد اگر وہند کہ آفتاب وماہ در یک برج بیکدرجہ ویکدقیقہ جمع شوند ودر یک وقت ماہ از نظر گم وغائب شود ودرین وقت منحوس باشد
اجدع بالفتح بریدہ بینی وبریدہ گوش از منتخب **اجلاف** بالفتح مردمان سفلہ وفرومایہ یعنی ستمگاران جمع جلف کہ بالکسر باشد یعنی جفا کنندہ وہم جمع
وہر چہ میان تہی باشد از منتخب وکنز **اجوف** بفتح اول وسوم چیزیکہ اندرونش خالی باشد ونزد صرفیان نفطیکہ میان آن مقابل عین فعل حرف علت باشد
اجحاف بالکسر تقدیم جیم بر حاء مہملہ نقصان کردن وبردن چیزی ونزدیک شدن وکار بسختی شرکت گرفتن **اجاق** بالضم وجیم عربی لفظ ترکیست یعنی کوشک گلین
وخانہ ان از چراغ ہدایت **اجل** بفتحتین وتشدید لام یعنی برگذشتن وبفتحتین بتخفیف لام یعنی مہلت ومدت مرگ وقت چیزی ونہایت زمان عمر بفتح اول کوتہ
جیم یعنی انگشتین ومعنی برای انکشف وتنجب وکنز **اجدل** بالفتح ودال مہملہ مفتوح طائر شکاریست کہ بفارسی آنرا چرغ گویند **اجمام** بالکسر آرمیدن دادن
ستور را برای سواری از منتخب **اجمام** بالکسر وحروف سوم تمام مہملہ باز داشتن ونزدیک ہلاک رسیدن از منتخب **اجم** بفتحتین نیستانہا وانبوہی بار درختان از جرجانی
از منتخب کشف **اجرام** بالفتح یعنی اجسام بکسر الف اطلاق این لفظ برکواکب از اہرت واجارہ کشتن وبرآجرام سماویہ وبنائی روا ندارند کذا فی المنتخب **اجسام** در ہیئت عضو
اجر بضم نون ثواب نقصان **اجفان** بالفتح وفا پلکہای چشم وموہای مژگان **اجلیہ** بفتح اول وکسر جیم وتشدید لام مفتوح یعنی بزرگان واین جمع جلیل
است **اجیجہ** بالفتح ونون مکسور وجیم مہملہ بازوہای مرغان وبازوہای آدمیان این جمع جناح ست از منتخب **اجوبہ** بفتح اول وسکون جیم وکسر واو وباء موحدہ جمع جواب
از شرح اصول کبری **اجوزہ** بضمتین لفظ عربیست بمعنی مزد ابہار عجم **اجنبیہ** بفتح اول وکسر جیم وتشدید نون جمع جنی غلط ست چرا کہ این جمع جنین ست
جنی جنبہ است بالکسر نون شدہ ذیل الاغلاط ومنتخب **اجنبی** بالفتح بیگانہ از کنز **اجی** بفتح اول وکسر جیم فارسی برادر کلان این لفظ ترکی ست از لطائف واگر
در بعض نسخ باجینے اخی بجای مہملہ نوشتہ اند از غلطی کاتبان ست **فصل الف مقصورہ مع حاء مہملہ** **احصار** بالکسر شہر بند شدن ومنع کردن از رفتن
احیا بالفتح اول وکسر حاء مہملہ موحدہ شدہ ومنزل ودستان وایں جمع حبیت بمعنی کہ گذشت یا شد **احلی** بالفتح اوام سوم شیرین تر از احیا بکسر حاء مہملہ وتشدید یاء
احیاء العلوم از امام محمد غزالی رحمۃ اللہ علیہ آن کتابے ست چہارم از ربع اول از ربع عبادات دوم در عادات سوم در مہلکات کہ دران بیان آن اسباب ہلاک وموبقات
ست چہارم در منجیات کہ دران اسباب نجات ست وہر یکی را از ربع آن مشتمل ست برده کتاب **احیاء** بالفتح زندگان وبمعنی قبیلہا ودحلہا یا بیا ہمہ جمع حی ست از منتخب
احشا بالفتح وشین معجمہ اینچہ در سینہ وشکم باشد از دل جگر وسدہ وروده از کشف منتخب **احتوا** گرد فرود گرفتن از کنز **احتما**
بالکسر بزیر کردن بیمار وحمایت کردن از کشف ولطائف **احیانا** بالفتح جمع حین بمعنی لیکن بمعنی گاہ گاہ مستعمل میشود ونصب آن بتاویل ظرفیت ست **احتجاب**
بالکسر در پردہ شدن از منتخب وشمسی **احتساب** تہی کردن از چیزیا آنکہ در شرع ممنوع باشد ودر شمار آوردن از منتخب **احتراب** بالفتح زنا بمحرم وموحدہ گرد ہمہا
از منتخب **احالت** بالکسر حوالہ کردن وحیلہ کردن ومحال گفتن وکسی را بدان از منتخب **احمت** بالفتح وسین مہملہ مفتوح وسکون نون وفتحہای فوقانی صیغہ واحد مذکر حاضر از باب افعال
بمعنی تیکو گفتی مگر در فارسی تای فوقانی را موقوف خوانند وبمعنی تحسین وآفرین مستعمل کنند **احداث** بالکسر شاہای شلغہ نوپیدا کردن وبالفتح مردم نوجوان ونوخاستہ از منتخب
احتیاج نیازمندی بلفظ آوردن ودانستن وافتادن مستعمل از بہار عجم **احفاد** بالفتح وفا فرزندزادگان یعنی فرامان نیز از منتخب **احقاد** بالکسر فاء آن ورده
کسے را وبالفتح کینہا از منتخب **لطائف** **احد** بضمتین کوہیست نزدیک مدینہ وبفتحتین یکی وکسی وہیچ ودر وزیکشنبہ وبمعنی یگانہ صیغہ صفت مشبہ وصل مدغم بوده بروزن
آسیای دست آسیا کہ بدست گردانند پس اگر بفتحتین گفتہ آسیا ہانست

حسن و ابر بخلاف قیاس همزه بدل ساخته احد خوانند و اطلاق این لفظ بر وصف حق تعالی کنند نه بر دیگری بتشدید دال تیز از منتخب و غیره **احمر** بفتح اول و ثالث مرد سپید پوست که سیاهی چشم او نهایت سیاه باشد و نام شتری از منتخب **احضار** بکسر همزه حاضر کردن از منتخب **احجار** بفتح جمع حجر یعنی سنگ‌ها **احمار** بفتح و بای معدوله و انایان از زود و دیر اللغات **احمر** بالفتح یعنی سرخ و گاهی بمعنی سخت و زشت آید چنانچه موت احمر و موت سخت را گویند یعنی موتیکه دران تاسف و تالم بسیار باشد و منقول است از منتخب همین ثبوت میرسد **احرار** بالفتح و سرور ارمهله یعنی آزادگان این جمع حرست که بضم یعنی آزاد باشد از منتخب کشف الغت عبید بن الابرص گوید

کریم و دو بای بود و ند و حقیقت لقب ایشان خواهد احرار است چرا که چون سم ایشان همید بسر دانع گشت که یعنی آن بنده کو چک خدمت بای تدارک آن خواجه احرار لقب کردند گاهی لفظ خواجه در استعمال اضافت کنند **احتکار** با کسر غله بنیت گران فروختن کردن تا بنفع فروخته شود از منتخب **احتراز** با کسر دور آحتراز مجمله استوار کردن و نگاه داشتن و جمع کردن از منتخب و کنز **احتراز** با کسر پرهیز کردن و خود را نگاه داشتن از منتخب **احتباس** با کسر فرو قافی بمعنی حبس و بند شدن و بخل کردن و باز داشتن از بدل یا غلط از منتخب و کنز **احسان** با کسر سین مهمله و فتح نون و بعد الف سین مهمله و نون دیگر بای موحده و سین مهمله و نون بمعنی نیکی کردن و آنچه بدان نیکی کنند و آن خمسه فرضا شود بالفتح و ضم مضمون و آنچه بدان نیکی کنند و آنچه بدان نیکی کنند **احتشام** با کسر فرو قافی بمعنی خشم گرفتن و شرم داشتن از منتخب و گاهی بمعنی آزار آید **احتیاط** گرد و گرفتن از کنز **احتراف** با کسر فرو قافی بمعنی آزمودن و دریافتن از منتخب بمعنی پیشه وری **احد** بضم همزه و فتح حا و دال مشدد اول عدد ثانی و ضم رای مهمله جمع حرف **احنف** بالفتح کجا بطور یکه بر هر دو یا بطرف یکدیگر خمیده باشد و نام مرد در نهایت فضل و کمال از زمره تابعین از منتخب **احراز** با کسر سوختن و سوزانیدن از منتخب و کنز **احتراق** با کسر سوخته شدن و باصطلاح اهل تنجیم نهان شدن یکی از پنج ستاره سیاره سوای قمر در زیر شعاع خورشید بسبب باهم شدن در برج واحد از منتخب **احداق** بالفتح مردمکهای چشم جمع حدقه **احی** بالفتح تیره از طوائف و از منتخب کشف **احول** بالفتح کژ چشم یعنی یکیکه چیز را دو بیند از منتخب و غیره **احوال** بالفتح جمع حال و حالت که بمعنی گشت هر چیز است و گاهی بمعنی مفرد نیز آرند از منتخب و صراح و بهار عجم **احلیل** با کسر و فتح ذکر از منتخب و کنز **احتمال** با کسر فرو قافی بمعنی بردباری و گمان کردن از منتخب و شمه **احرم** بفتح اول و فتح راء مهمله و سوم شیار تر دو انا تر از منتخب **احتشام** با کسر خداوندان و فوج بودن و مجازاً بمعنی شرم داشتن از منتخب **احرام** با کسر جامه که حاجیان بر خود دوزند و بر خود بندند و بمعنی شرم داشتن و با فتح بار و گرانیها از منتخب و کنز **احتیال** با کسر جستن از بعض چیزها حلال و بعض حرام و بعضی از آن نماز را بحیله و بعضی بی حیله و بعضی بحیله و بعضی بی حیله و بعضی بحیله و بعضی بی حیله و بعضی

تر کلاله گوئیکه احدی از ظرفت بادشاه برای حرامگی برابر مسلط خشود بعضی مردم که احد بکسون گویند صحیح نیست **فصل الف مقصوره مع خا معجمه خصاصا** بالفتح
خصاصه کردن از لطائف **خصاصا** بالفتح اول و کسر خا و تشدید صاد مهمله دوست شبانه از منتخب **خصاصا** بالفتح اول و کسر خا و تشدید صاد مهمله دوست شبانه از منتخب **خصاصا** بالفتح اول و کسر خا و تشدید صاد مهمله دوست شبانه از منتخب
خلیل اسم بعضی دوستان صادق این جمع خلیل است **خزانه** بالکسر اول بر وزن مسلمانه خانه عطاردیگر اجزا خانه عطارد است **خاد** بالکسر اول برادر و دوستی کردن مدت دراز را بعضی خادیا را بهمزه کردند از منتخب **خرب** بالفتح ویران و بالضم اصطلاح عروضیان
از زنج رکیک دان آخر فتح شود و خرب بالفتح اگرچه در لغت بمعنی ویران نوشت لیکن در اصطلاح عروض ان را بضم میم نون ساکن خا خواهند مفعولن بضم لام که لفظ مستعمل است بجای آن بنهند
چون ان آخر کنی را نه فتحه غرابی تمام در ان راه یابد لهذا آخر بنام کردند **اخوت** بضم اول و ثانی و تشدید واو مفتوحه بمعنی برادر است بفتح برادر شدن و بکسر اول سکون ثانی فتح واو
بمعنی برادران از منتخب **کشف اختیارات** بالکسر نام کتابیست در علم طب و بیان اصل و دیگر انواع اختیارات بدین نیز گویند **اخت** بالضم خواهر **افتتاح** بالفتح خاهران **احتلاج**
بالکسر آخر حرف عربی بر وزن عصوبی حبستن اندام **اخ** بفتح برادر که اصل اخو بود در اضافت بسوی آخر افزودند و اخ بالضم بمعنی برادر کمتر از کمان بمعنی انداز لطائف
غیر ان **اخ اخ** مکرر باهر و الف مفتوح بمعنی خوش خوش بالکه در عربی طعل و بچه گویند و نیز کلمه ایست که بمقام تاسف گویند از لطائف **برهان اخ اخ** و بالضم و هر دو الف مقصور نشکا فهای بین
دو کوه که بدرازی شبانه از منتخب لطائف **اخاذ** بالفتح گرفتن از منتخب **اخاذ** بالکسر اول در آخر دال معجمه بمعنی گرفتن بمعنی تالاب که بیابان باشد بمعنی زمین که بهت خود باشد و شاه گرفته باشد
از منتخب بالفتح اول و غار معجمه شدید بمعنی سخت گیرنده بسیار گیرنده **اختر** ستاره بمعنی فال و گمون و بمعنی طالع و علم و رایت و نام فرشته که در عالم آمین آمین گویان گیرد و هر دعا که
با مین او برابر واقع میشود یا جابت میرسد از لطائف **مصطلحات** و سرودی در برهان **اخضر** بالفتح و ضاد معجمه مفتوح بمعنی سبز که رنگ معروف است **اخبار** بالکسر خبر دادن و بالفتح جمع
خبر است بمعنی احادیث نبوی و تواریخ نیز می آید و لفظ اخبار نویسی بالفتح ست نه بالکسر از منتخب **اختبار** بالکسر حرف چهارم باسی موحده خبر گرفتن بمعنی امتحان آزمودن
اختیار ریگ زدن و بمعنی مختار هم آمده **اختصار** اصطلاح اهل معانی نحن اقلیل اللفظ و کثیر المعنی آوردن و این بهتر است و اقتصار ضد این ست و آن بد است
اختر شناس منجم از برهان **اخرن** بالفتح بمعنی گنگ یعنی نهان بالفظ از منتخب و کسر **اخس** بفتحتین و سین مهمله مشدد بمعنی زبون تر و خوار تر از منتخب و شمسی و کنز
اخفش بالفتح و فا و شین معجمه رصل لغت بمعنی ضعیف چشم کم از روشنی آفتاب جهانتاب شده و نام مردی از ائمه لغت و صرف و نحو و قرآت **اخص** بفتحتین و صاد مهمله مشدد
خاص تر **اخمص** بالفتح رصاد مهمله میان کف پا که بازمین ملاقی نمیشود از منتخب و کشف و کنز **اختلاط** بالکسر امیختن و تباه شدن از منتخب **اختلاط** بالفتح جمع خلط و نام سردم
دوا در یکی خوشبو از منتخب و غیره **اختراع** بالکسر پیدا کردن چیزی را که پیشتر از و شل آن پیدا نبوده شبانه شد بالفتح ست از فرع بالفتح که بمعنی نگاهداشتن است **اخلاف** بالفتح پسران کا
سرده و فرزندان سخا و تمند و این جمع خلف است که بفتحتین شبانه بمعنی فرزند صالح که بعد پدر خود بماند و بسکون لام مخلصت مانده شاه و جمع خلف که بفتح خا و سکون لام مخلصت فرزند غیر صالح خلاف می آید
میفتحتین و گاهی اخلاف نیز می آید چنانکه اخلاس بالفتح جمع مفلس در منتخب و شرح نصاب **اختلاف** بودن همچو برف **اخف** بفتح خا و ثانی و تشدید فا بسکون
گلوگرفتن گلوگرفته شدن از لطائف و منتخب **اخاک** بفتحتین بمعنی برادر تو و این لفظ مرکب ست از اخ که خطاب این را بعد از عده بخود در حالت نصب بالف و در حالت رفع برا و در حالت جر سا تحتانی
نویسند **اخطل** بالفتح و طا و مهمله مفتوح نام شاعر مشهور از عرب **اختیال** بالکسر گردکشی خیال کردن از منتخب **اخوان** بالفتح جمع خوان است که بمعنی برادر دار و در علم شکر و لفظ سیاه باشد از منتخب
اخرم بالفتح و ثانی و جیم بر وزن هم جد حاتم طائی که او را بکثرت عاق کرده بود از منتخب و شرح نصاب **اخرم** بالفتح که سیکه دیوار کهنی او بریده شده باشد بمعنی بریده شده باصطلاح عروض زن بجز که حرف زن
واقع شود و خرم بالفتح اگرچه در لغت بمعنی دیوار کهنی بریده ست لیکن در اصطلاح عروض نام فاعلین ست که فاعلین بنامند مفعولن را لفظ مستعمل بجای آن نهند فتحت
میم فاعلین را ببریدن بنی تشبیه کرده اند **اخم** بفتح اول و سکون خا بمعجمه صین پیشانی و ابرو از چرا نیز همه آمده **اخم** بالفتح و ثانی معجمه کسیکه ادراک بوی خوش و بوی ناخوش نکند از لطائف
اخوان بالکسر بمعنی برادران این جمع اخ است که در اصل اخو بود و یکه در واحد بحذف تخفیف حذف شده بود در حالت جمع عود کرد و این وزن فعلان بالکسر ست چنانکه غلامان و صوران
و جنان جمع غلام و صور و جن پس کسانیکه اخوان بالفتح خوانند غلط **اخیان** بالفتح جمع خن که بفتحتین بمعنی اماست **اخدان** بالفتح دوستان خدن بالکسر بمعنی دوست **اخشم دن**
کنایه از بیدل ماندن **اخگر دریسن کردن** کنایه از ام صبر اختیار کردن **اخسان** بالکسر و نانی قانی و سین مهمله نام پادشاه که عمر و معاصر خاقانی و ظهیر است **اخانه** کبر ابران ذال معجم بمعنی بگیر و تاب

از شرح نصاب کنز و منتخب آنچه خانه باشد عربیان از مصطلحات **اخچه** بالفتح عربیان از مصطلحات **اخچه** بالفتح و جیم فارسی بمعنی ریزه زر و پره و قچقاق نیز گویند این لفظ ترکیست **اخچه** بالفتح و بای موحده مکسور و تحتانی مخففه نام منزل است و بهارم از منازل قمر و آن چهار ستاره ایست مخمل از منتخب وغیره **اخمه** بالفتح پیچ و شکنج از بهار عجم **اخسه اندازی** بالضم اول سکوتی هم بمعنی و فتح کاف عربی و سین مهمله لفظ ترکی ست تیر انداختن و آن از جزع ایست **اخیافی** بالفتح و یای تحتانی و فا بمعنی برادر انیکه پدر هر یکی علیحده و مادر واحد باشد از کنز و علائی برادر انیکه مادر هر یکی علیحده و پدر واحد باشد و اعیافی آنکه مادر و پدر شریک باشد از اخی بمعنی برادر من **اخطی** منسوب باخطه که قومیست حسن خیز

فصل الف مقصوره مع دال مهمله

ادبا بالضم اول فتح دال های موحده بمعنی ادیبها گذا و این جمع ادیبست **ادعا** بالکسر و تشدید دال مهمله مصدر ادعا کردن از منتخب **ادا** بالفتح رسانیدن و گزاردن و بیان کردن و این مصدر نیست بلکه مصدر آید بفارسی خوبی حرکات معشوق و نیز و اشاره و غمزه و آواز نیز مے آید **ادنی** بالفتح نزدیکتر ذو بن تر بتقدیر اول از دنو و بتقدیر ثانی از دنائت ست از منتخب **ادب** بضمتین اندازه و حد هر چیز نگاهداشتن و بمعنی دانش و طور پسندیده و علوم عربیه شامل صرف و نحو و معانی و بیان و بدیع از منتخب بهاء عجم و مؤید **ادات** بالفتح و در آخر تائی فوقانی بمعنی آلت حصول چیزی و دست افزار و اصطلاح اصطلاح علمی یعنی حرف که در مقابله اسم و فعل باشد آن اینقسمست که بر ان اسم و فعل ربط دهند و ادات تشبیه یعنی انقسمیکه بر تشبیه دلالت کند چنانچه بفارسی لفظ چون و چو و مانند آن هر یکی ازین اغاظ **آلت** ست بجهت حصول آنشیء از منتخب لفظ خیری **ادوات** بضمتین و ثالث او دو عاص فوقانی بمعنی آلات حصول چیزی این جمع ادات از منتخب **ادباج** پیچیدن چیزی و نام صنعت شعری که در کلام شوق مدعا تمامتر مدعا دیگر باشد چنانکه درین بیت **بیت** آنچنان تیرت میکشد جان صید میکشد تیغ تو با فرق سران * **ادبار** بالکسر پشت دادن و دولت از منتخب و غیره **ادوار** بالفتح گردشهای فلک یعنی زمانها از منتخب **ادوار** بالکسر و تشدید واو جمع دور بالضم بمعنی گردش نمودن از منتخب و کشت و صراح و کنز و در دنیا یان نوشته که ادوار در اصل جایے ساختن ست در عرب بمعنی طبیعت و ترتیب و زینه مستعمل **ادخار** بالکسر و تشدید دال مهمله مکسور و خا معجمه و جیم و غیره کردن از منتخب و اصل ادتخار بود ذال معجمه بتا فوقانی بدل و مبدل دال مهمله مدغم شده **اندیر** بکسر اول و کسر یا و سوم و در آخر راء مهمله بمعنی اندرون برای رعایت قافیه بیای مجهول خوانند از لطائف **ادناس** بالفتح و نون و سین مهمله چرکها و این جمع دنس است که بضمتین آید از منتخب **ادیس** بالکسر و سکون دال مهمله و فتح یا و سین مهمله کلیه بجمیعات از جنبد و لقمه از لطائف **ادق** بفتحتین دقیق تر یعنی مشکلتر **ادراک** بالکسر یافتن اشیاء غیر محسوس **اول** بفتحتین مقدم و پیشتر **ادالة** بالکسر و تشدید دال مهمله مصدر ادال از منتخب و آن بل

جمع ذنب ست وگاهی بمجازاً بمعنی تبعگان و گنیرگان و لواحق باشد از لطائف **اذ** بکسر اول وفتح ثانی بمعنی وقت و زمان و ثانی را تشدید هم آمده و بمعنی حین نیز آمده و بمعنی چون و چه و چرا نیز آمده و بمعنی آنکه و بمعنی هنگام و بمعنی آنگاه و بمعنی آن زمان و بمعنی آن وقت و بمعنی آن هنگام و بمعنی آن گاه و بمعنی آن و بمعنی آنکه و بمعنی آن و بمعنی آنکه و بمعنی آن و بمعنی آنک

اسلام برگشتن از مذهب ارمذ بفتح اول وفتح میم وسکون ذال معجمه وضم میم ثانی وبعد از ان دال مهمله نام شهر است بانبذه تراتیا وبالکسر بعد فوقانی مخففا
دوال بسیج طلب کردن از منتخب اشیا واخذ کردن از چند یعنی هر چند از بفتح یعنی اگر از دشیر مرکب از لفظ ارد بفتح که یعنی خشم وقهر یا از لفظ ارد بضم که
بمعنی مانند نظیر است بهر تقدیر بلقب بهمن بن اسفندیار است چون بدش گشتاسپ او را بسیار دلیر دید بهمن لقب ملقب کرد ونیز لقب اساسان بن ساسان که نیز بهمن
ودختر زاده بابک بود واو را اردشیر بابکان نیز گویند بالف ونون نسبت از رشیدی وجهانگیری مربان وکشاورز بضم اول وسکون سوم ورای مهمله نام روز اول از هر ماه
شمسی از نیسان ورشیدی از تیر بفتح اول وسکون سوم ورای مهمله بمعنی قاضی کرانه بندی رانگ وبندار بفتح اول وضم رای مهمله وتشدید زای معجمه وبفتحتین
نیز بمعنی مرتع غله معروف است وفتح اول وسکون رای مهمله وزای معجمه موقوف در فارسی بمعنی قیمت از منتخب وشرح نصاب وشرح تحفة العراقین گنزار شمیدس
بفتح اول ثانی وسکون ثالث ودال مهمله وکسر سین سوم ورای مهمله معروف وضم دال مهمله وسین مهمله نام حکیمی است از یونان این بفتحتین وسین مهمله نام شهر در ولایت کنارهٔ آذربیجان
از مدار الافاضل رسطاطالیس بفتح اول وثانی وکسر سین سوم ورای مهمله وسکون طاء مهمله وفتح طاء دوم ولام والف وسین مهمله نام حکیمی است مشهور
ازو مدار الافاضل رسطاطالیس بفتحتین نیز سلطان اسکندر وارسطو بفتحات هم آمده است واین لفظ یونانیست واین بفتحتین وسین مهمله از آرخ بمعنی اول نام کشتان
وزمام شهر ودومی انجمانهٔ سبز رنگ بفتح اول وکسر ثانی بمعنی حاقل زیرکی بمعنی نخبه از جهانگیری وکشف لطائف وبریان بخیر وده ومنتخب نوشته که مقدار هر دو دست
آدمی که برابر قامت آدم ست وبعربی بفتح اول وسکون راء مهمله بمعنی برانگیختن فتنه وجنگ ودیت جراحت از منتخب لطائف گنزار تعاش بالکسر وعین مهمله
وشین معجمه بمعنی لرزیدن از منتخب ولطائف وگنزار حاض بالکسر وضاد معجمه بمعنی خوشتن از ریگ گرم از گنزار ارض بالفتح زمین باید دانست که بر سبیل مساحت
معلوم کرده اند که دائره عظیمه که بر زمین فرض کنند هشت هزار فرسخ ست هر فرسخی سه میل سه هزار گز هر گزی سی دو انگشت مضموم وهر انگشت
مقدار عرض شش جو معتدل قطر ارض بیست هزار ویانصد وچهل وپنج فرسخ است تقریبا که هفت هزار وشش صد وسی وپنج میل میشود در انچه باتفاق نیز بسبب معتد به
نباقات قلیل در افتاده شده نهایت که مساحت تمام کره ارض شش کرور ولست لاکه سی هزار ودو صد وبست میل ست بمساحت معموره از ربع مسکون یا یک دویم آن
سی هزار ودو صد وبست میل ست وبعد تقعر فلک قمر از مرکز عالم چل یکهزار ونصد وشش فرسخ ست بعد مقعر فلک عطارد از مرکز عالم شصد
وپنجهزار وهفتصد وسه فرسخ ست وبعد تقعر فلک شمس یک لاک چل وبست هزار وشصد وشتاد ودو فرسخ ست وبعد محدب فلک اثیر که تقعر فلک اعظم باشد
سی وهشت لاک وبست وچهار هزار وسه صد وهفت فرسخ ست وبعد محدب فلک اعظم بحدیست که آنرا بجز خدای تعالی کس نمیداند وچنین معلوم شده که نظر افتاب هفده هزار
وپانصد سی وهشت فرسخ ست وجرم وی دو صد وبست وشش برابر زمین ست ونزد بعضی یکصد وشش یا مانند زمین ست وقطر قمر هفتصد وسی ویک فرسخ ست وجرم وی
سدس وثمن جرم زمین ست والله اعلم بالصواب بعضی ارباب تحقیق چنین نوشته اند که تمام دائره زمین هشت هزار فرسنگ ست وحساب کرده اند چهار هزار
کروه وطول ربع مسکون از مشرق تا مغرب پنج هزار کروه وعرض ان از جنوب تا شمال نود درجه که از شش هزار کروه شمالا وهزار کروه جنوبا هزار گز هر گز بست وچهار انگشت
وهر انگشت شش جو وهر جو شش موی یال اسب بدانکه مساحت معموره زمین که ربع مسکون است چهل وشش لاک وهفتاد وشش هزار وهفتصد وچهل فرسنگ ست
بدانکه هر درجه زمین شصت وشش کروه ودو هزار وشش صد وشصت وشش گز وشانزده انگشت ست تقسیم صد درجه را دقیقه گوئیم بدین حساب هر دقیقه زمین یکهزار
وچهار صد وچهل وچهار گز وهر دقیقه را شصت ثانیه باشد ودر ثانیه هفتاد وچهار گز ویک انگشت ست وبدانکه بقول هر یک از رجه شناسان وعرض هر یک درجه
وپیمایش طول یک درجه در وسط هفده لاک هفتاد وشش هزار ودو صد وهفتاد وهفت فرسنگ وبدانکه هر درجه فلکی را شصت درجه شمارند وپیمایش هر درجه فلکی سه لاک
وشش ودو هزار وپنج صد وچهل ودو فرسنگ ست وپیمایش درجه فلکی بحساب کرده یازده لاک هفتاد وهفت هزار وشش صد وبست وشش کروه ست بدانکه سر درجه را
شصت دقیقه باشد پیمایش هر دقیقه فلکی بحساب کرده نوزده هزار وشش صد وبست وشش کروه ست بدانکه در درجه آسمان هفتده هزار وشصد وچهل وشش هزار درجه زمین
ست پس ان ظاهر شد که فلک ثوابت هفده هزار وشش صد وچهل وشش برابر زمین ست والله اعلم بالصواب پیمایش زمین بطور حکما وهندسیین چنین کنند که عرض هشت سوال اسپ یکمیل هزار قدم

هشت جزء یک انگشت و بست و چهار انگشت یک گز و چهار گز یک شش و دو وده دست را یک باس و بست باس را یک توسن و صد هزار را شمار کرده یعنی هشت هزار
دست را یک کرده نامند و چهار کرده را یک جرجن و صد جرجن را یک لیس یعنی چهار صد کرده را دیگر گویند و صد لیس را یک غزال صد غزال را یک کشنده و نه کشنده را تمام زمین
ارتباط بستن چیزی را با چیزی دیگر **ارجاع** بالکسر چیزی را بسوی چیزی متوجه گردانیدن **ارتجاع** بازگردانیدن **ارتفاع** بالکسر فتح خانه بلند شدن
و اعیاء برآمدن از کنز و منتخب و حیاتان معنی بلند شدن بر دانشمندان نماید مجاز بمعنی حاصل شدن **ارتفاع** بالکسر حاصل زمین و مال ملک که سالانه بدست آید
معلم نیز هماوه خانها جمع بالفتح که بمعنی خانه است نیز جمع ربع بالضم **اراجیف** بالفتح سخنان بیهوده گویان و سخنهای بی اصل و این جمع ارجوفه است **ارشاد** بالکسر
مصدر کنز و منتخب **ارتفاق** بالکسر فتح اول و فتح ثالث و قاف مصدر کنز و منتخب **ارتفاق** بالکسر فتح اول و فتح ثالث و قاف مصدر کنز و منتخب **ارتفاق** بالکسر فتح اول و فتح ثالث و قاف مصدر کنز و منتخب
**

همه درخت از کلمات سنج سیکار و دوده اصلا گن ارد و در سوسم گیر برگ میشود و در برهان بوزن پیلوان نام گلیست سنج رنگ ارغوان بالفتح بوزن پیلوان معنی شناخته در برهان سوسن صحرائی جهانگیری مینگاشته و ما او و بهار عجم نوشته اند بالفتح اول وضم سیم و سکون ثانی و فتح رابع و سین مهمله و در رشیدی بفتح اول و کسر ضاد معجمه جمع ارض که بمعنی زمین است **ارض و ارضین** بفتح اول و سکون ثانی و فتح رابع و بضم اول و ثالث و سکون ثانی و کسر رابع مهمله و دال معجمه و نون لشکرگاه لشکر پادشاهی را گویند در برهان بفتح اول و سکون ثانی و فتح رابع و بضم اول و سکون ثانی و کسر رابع مهمله و دال معجمه و نون آخر لشکرگاه بالفتح و معنی که در صحاح و سامی و بهار عجم آمده بالضم است و در رشیدی بالفتح و در جهانگیری بالضم و الفتح هر دو آمده و در مؤید الفضلا بالضم و الفتح و سکون ثانی و فتح رابع و دال معجمه و نون آخر لشکرگاه پادشاهی را گویند

که در آخر ابیات دو دو لفظ شبیه بآلاخر یا دو لفظ متحد المعنی از جهت آنکه درین شعر بیت ای مدام الی نشینت در دل گلشنا یا ✻ غیر دل بردن مداری ای بت عیار کار ✻ ازعاج بالکسر بمعنی جنبانیدن و برآوردن و بیرون آوردن از گشت الکسر و تخفیف

از کیسه رفتن خالی شدن زر کردن از مصطلحات **از هم گذشتن** مردن از دیگر جدا شدن از مصطلحات **از دست رفتن** از دست شدن بیوفا شدن تنها شدن از رشته از خانه افتادن کنایه از مردن از رشته بیرون رفتن کنایه از مردن **از طرف بستن** قطع نظر کردن از تعرض کردن از راه هدایت از سیاق عبارت **از عرض افتادن** بی اعتبار شدن از نظر کسی از راه هدایت **از نفس افتادن** بی صدا شدن از راه هدایت **از هوش رفتن** بیهوش شدن **از یاد رفتن** فراموش شدن **از یاد نرفتن** یاد داشتن **از یاد نبردن** کنایه از نسیان **از یاد نبردن** کنایه از نسیان **از یاد نبردن** کنایه از نسیان

آفتاب کو اکب معلوم کنند و این لفظ بصیاد معلم میفهمند و شروحیان این در فصل الصنع صاد مهمله نگویند و اجماع شد **استکساب** حاصل کردن چیزی یا هنری بسعی خود و طلب کردن آن بسعی خود **استکتاب** بالکسر کتاب کردن کسی را و نوشتن او کسی را و راضی و راغب کردن او بسوی خود از کنز و صراح **استقامت** راست شدن **استیمانت** خواستن امانت **استداست** همیشگی خواستن **استعانت** از ان همه پناه گرفتن **استغاثت** فریاد رسی خواستن **استعادت** طلب پناه کردن و امید ان **استحالت** محال بالکسر بودن چیزی **استعارت** حرف چهارم نون بعد او گرفتن و روشن شدن از کنز و صراح **استعاضت** بکسر اول و فتح هر دو کدر و بد حال شدن **استعانت** یاری کردن و امید ان **استطلاقات** بالضم طاء مهمله و قاف این هر دو بر وزن مضموم بعد دو سین مهمله مشدده و نون قافی یعنی عناصر اربعه مع اسطقس ست که یعنی عنصر باشد از کشف **استجابت** قبول کردن و جواب گفتن از مخلب **استطابت** پاکی خواستن و خوشی کردن خود بسبب دور کردن ادرار شدن **استکانت** فروتنی و خضوع کردن بمعنی گفته اند که شکستگی کردن بسبب گرسنگی و تشنگی و

سطرت از تعجب و غیره **استکبار** بنای مشتق بسیار خواستن **اسمر** بالفتح گندم گون و اسمانه گون و نصفه خوان از کنز و تعجب **اسکبار** بزرگ مرتبه پسندیده شدن و بزرگ کردن کسی
کردن از سؤدد و تعجب **استبصار** تعین و استوار دیدن و دانائی و بینا ساختن **استجبار** بجیم و باء موحده و مکرر گردنکشی کردن از تعجب **استجار** بالفتح پناه دادن و پناه
استحضار بحاء مهمله و ضاد معجمه یاد داشتن و حضور کسی خواستن **استر** بالفتح نام جانوری معروف که از جفتی خر و اسپ یا مادیان پیدا شود و در هندی خچر گویند
استار بالفتح پرده ها جمع ستر بالکسر است یعنی پرده و استار بالکسر نام وزنیکه چهار مثقال و نیم باشد از رشیدی و قاموس **استار** بالکسر و ضم تاء فوقانی در پرده نهان
گردیدن از تعجب و تشدید راء مهمله بمعنی مسمور تر از لطائف **استمار** بالکسر حرف چهارم نشانه نیوه و چیدن و میوه خواستن **استعمار**
حرف چهارم شین معجمه و میم و عین مهملتین بمعنی دردل ترسیدن از تعجب **اسغر** بضم و نون معجمه مضموم خار پشت از لطائف **اسرار** بالفتح جمع سر که یعنی راز باشد **استکرار**
بالکسر تکرار کردن یعنی بار بار خواستن **استنصار** بالکسر طلب نصرت کردن یاری خواستن **استفسار** بالکسر اظهار خواستن و پرسیدن **اساس** بالفتح و تشدید سین
بنیاد و پیخ عمارت و بنا را گویند صراح گنز و لطائف و اساس بالکسر جمع اسس است که بفتحتین بمعنی بنیان عمارت باشد گنز و در بهار عجم نوشته که اساس بالفتح کردن و بستن و نهادن
و گستردن و کشیدن و انداختن و بر زمین زدن و ضم تاء و کسر همزه و فتح همزه و ضم تاء و فتح همزه و سکون سین و ضم تاء و کسر همزه و فتح همزه و سکون سین و ضم تاء و کسر همزه و فتح همزه و سکون سین و ضم تاء و کسر همزه

واتبعض آقا میتر **استمساک** بنگ و زردن **اسپک** بالفتح و سکون فارسی مفتوح خیمه کلان **اسپرک** بالکسر و باهای فارسی و راء مهمله مفتوحتین کاف عربی بآخر رسیده زرد رنگ که بدان جامها رنگ کنند زبرهان **اسفرنگ** بالکسر نام شهریست نزدیک سمرقند مولد سیف نام شاعر انجاست **اسبال** بالکسر و باء موحده فروگذاشتن جامه وجاری کردن آنکذا **اسپغول** بالفتح و واو مجهول و تحتیت بمعنی ترکیبی آن گوش اسپ ست چه غول بمعنی گوش اسپ و شاهست دارد و بعضے نوشته که هرگوش شبیه گوش اسپ ست از ریش و غیر آن و در برهان بالکسر ست **استقبال** پیشوائی نمودن و بمعنی متابلکردن ماه و آفتاب بشب چهاردهم و نیز بوقت ماه تمام بکمال شدا **استعجال** شتاقتن و بشتابی خواستن **استهلال** ماه نو دیدن و بانگ کردن کودک بوقت تولد و اشکار شدن از کنز و نخب **استظلال** طلب سایه کردن از کنز و پناه جستن بسایه و بصراح **استقلال** نجودی شتاقتن بشتابی و بمعنی تنها رفتن و تنها شدن از کنز **اسهال** بالکسر بسیار رفتن شکم **استدلال** دلیل آوردن و گواهی خواستن از کنز **استاذیل** ابتدا بعادت رسانیدن و بکار گماشتن و بزبان اهل دولت بمعنی مرد و وضیع خواندن و بیدمیدن و دیگر همه مرگان زده خوانند **اسرافیل** نام فرشته است که در قیامت بدو باصور خواند و بدو بیدمیدن اول بار همه مخلوق مرده و دوم بار همه زنده شوند و بیدمیدن **اسرائیل** نام یعقوب پیغمبر علیه السلام از کنز و در لطائف گوید که اسرا بزبان عبری بمعنی بنده و ایل بمعنی خدا و بعضی گویند بنده خدا **اسفل** بالفتح اول و فتح ثانی بآخر رسیده پائین تر و پست تر در تر **اسافل** بالفتح اول و کسر فا پائین تر شمار و بمعنی سرینها مردم از نخب و غیره آن **استیصال** بیخ برآوردن و از بن برکندن این در اصل ستیصال بود از تغیر الفات **استم** بالکسر و تشدید واو و فا آخر ستمگر و ظلم و بمعنی ظلم و بمعنی ظالم بمعنی ظلم و بمعنی ظالم بانشد از لطائف **استحمام** بحمام غسل کردن از کنز و گرم از پیه گرفتن **استعلام** آگاهی خواستن از کنز **استفهام** بالفتح و فا و تشدید هاء بیدار شدن و بصیرت یافتن مثل اللام مشتق از سهو بمعنی علو و جلیل شدن اشتقاق او چون بعضی تسمیه رجحی و از تصغیر و استعاد بیع تسمیه کرده اسم از حیث تضمن اجلال و تشریف مناسب باشد سمو دارد و اقسام هفتگانه همین نام نیک علامی سمی پندارد اصل او سمو بود بر خلاف قیاس تغییر میبست بحذف واو و تسکین سین و زیادت همزه وصل و سمو از حیث تعدد ابتدا بساکن اسکم گشت و زد کوفیان نقل فاست شتق از سمو بمعنی علو و گفته اند که علامت حرفست که بدو اسم یا وسم موافق درین صفت ست اصل او وسم بود بحذف واو و زیادت همزه وصل تغییر میوست اسکم گشت و نزد بصریان بدل ست و کوفیان مشتق از سمات و اصل تعلیب کنند همه را بمعنی افعال دانند و شک نیست که تعلیب خلاف اصل ست از بهت گفته اند که راجح قول اولست و تغییر بحذف واو و تعویض همزه وصل مسموع **استلام** طلب سلامتی و بدست سودن نهادن **اسم اعظم** اسم بزرگ از جمیع اسماء حق تعالی و در تعیین آن اختلاف بسیارست و نزد بعضے الله و نزد بعضے صمد و نزد بعضے احد و الصمد و نزد بعضے ازین اسم و نزد بعضے ازین و الصمد اعلم بالصواب **اسلیم** بضم اول و فتح سین مهمله و سکون تحتانی و کسر لام تصغیر اسم ست نام گبریست که میان خنصر و بنصر پدید باشد **استفهام** فهمیدگی چیزی خواستن از نخب **استلام** بالکسر از باب انفعال سودن سنگ ابدست یا لب از نخب و صراح و دین کنایه ازین ست از روبوسیدن و تمالی مجرد آن سلم ست بالفتح و کسر تین باشد بمعنی گردن نهادن ظاهر اچون بسودن سنگ بدست یا لب لوازم کردن نهادن ست یعنی مزید خاصیت ازینجا مجرد و کسانیکه استلام زیاده یافته اند تحاشی نموده اند غلطست از کنز **استشهام** بمعنی بوئیدن **استقدام** بمعنی استقبال کردن **استدن** بضم اول و سوم تر شدن و پاک کردن از بران **استون** بفتح اول و سوم و فتح واو و بمعنی عقیم یعنی زن نازای از رشید **استوان** نوعی از سلاح نگبان از خ سکندر نامه **اساطین** بالفتح جمع اسطوانه بالضم که بمعنی ستون ست از کنز **استحسان** بالکسر نیک شمردن و پسندیدن نمودن از صراح و در بدیعة الفوائد و کنز **استن** بالضم در تای فوقانی مضموم بمعنی ستون **انسان** بالفتح و حرف سوم نون سالها و دندانها از کنز **اسفل السافلین** کنایه از ششمین طبقه دوزخ که زیر همه طبقات دوزخ ست **اسطوره** بالضم و طا مهمله مضموم بمعنی نشان و سخن باطل از نخب **اسکنه** بالفتح دکان و بضم مطبخ و فتح هر دو آنست نجاران که در چوب بدان سوراخ کنند بهندی نسان و نهانی گویند **اسراغ** چراغ هدایت دادن از کنز بهمین معنی بالکسر و در لغات ترکی بالکسر و سین مهمله نسان نجاران و همین صحیح ست و در برهان نیز بالکسر بسه وشین معجمه نیز آمده است **استاده** بالفتح و تای فوقانی نکسور و ذال معجم جمع استاد که بدال مهمله باشد **اسفاه** بالفتح اول نکلی بمعنی واندود

چراکه اسف بمعنی اندوه و غم ست و الف دها برای ندبه و یعنی تاسف افسوس ستعمل ست **استفاضه** بفتح فا و ضاد معجمه و بهای موحده نیز مفهوم و معنی یکسان که بمعنی بهت و روشنی و شعاع باشد **اسکندریه** شهریست در شمال ملک مصر بنا کرده اسکندر بن فیلقوس **اُسته** بالضم و تای فوقانی مخفف اوستا نام شمل کنار و شفا لوا و رشیدی و کشف و سروری در برهان بالفتح **اسوه** بالضم یعنی پیشوا و مهمات و منتخب و بهترین هر چیز و صراح و بفتح غلط **استره** بالضم تای فوقانی مضموم معروفست ظاهر ست از استرداد یعنی بسیار هم **استنباه** گاهی جستن **استعاره** بفتحات خواستن از تاج المصادر و کنز و ضوابط عظیم نوشته که استعاره در لغت بمعنی گرفتن چیزی و در اصطلاح شعرا مجاز را مانند و اظهار عجائب و اضافه بالا استعاره خوانند چنانکه سر موش قدم فکر کرده موش فکر را شخص فرض کرده و در رسالهٔ عبد الواسع نیز همین ست و صاحب مجمع الصنائع نوشته که استعاره آنرا ست که لفظ را که معنی حقیقی داشته باشد بمعنی مجازی بکار برند بسبب علاقه آن لفظ را از معنی حقیقی آن نقل کرده بمعنی دیگر بسبیل عاریت استعمال نمایند بجهت مشابهت که میان این دو معنی است چنانچه لفظ نرگس را بجای چشم آوردن و سنبل بجای زلف سر بجای قد گفتن مثال اول از حدیث صحیح ست که صلعم الفتنة ثمة لعن الله من ألقطها خواب دیدند که ثمه را بجای لفظ فتنه استعاره واقع شده مثال دوم از قصاید ست دولت رسوا و قلعت نشته سیر * باغ دانش رسحاب کرمت تشنه نصیر * و بعضی از محققین این فن چنین تعبیر کرده اند که استعاره عبارتست از مجاز آنرا گویند که لفظ او غیر معنی اصلی حقیقی او باشد بجهت علاقه و مناسبتی استعمال کنند اگر این مناسبت علاقه امریست سوای تشبیه مثل سبیت یا لزوم یا غیر ذلک از مجاز مرسل نامند و اگر علاقه تشبیه ست آنرا استعاره میگویند و حاصل استعاره آنست که مشبه را بمشبه به ادعا نمایند اگر مشبه را ترک کنند و مشبه به را اند کور سازند آنرا استعاره بالتصریح نامند چنانچه درین بیت سبیت **بیت** نرگس مشک سا بنکر سیمبوش * دو نرگس کمان کش دو گل و لبلع پوش * و اگر مشبه به را ترک کنند و مشبه را اند کور سازند آنرا استعاره بالکنایه خوانند و استعاره بالکنایه را مکنی نیز گویند بدانکه گاهی استعاره محسوس بود بحسی و یا محسوس بود بعقلی و گاهی معقول بود بحسی و گاهی معقول بود بعقلی استعاره وشی معقول گاهی استعاره محسوس بود بمحسوس و گاهی معقول بمعقول شود بدانکه تقسیم باعتبار لفظ استعاره بر دو قسم است اصلیه و تبعیه استعاره اصلیه آنست که لفظ مستعار اسم جنس باشد مثل استعاره اسد برای شجاع و شجاع را جاسم و شجاع را جاسم و شجاع را جاسم

ذاخن که اختصاص بشیر دارد موجب تکمیل اوست بر آنچه گرگ که شبیه بسگ است مانند این استعاره تخییلیست مثال سوم چنانکه گوئی بام علم درست فلانست و نیز چنانچه حکم نمودن باتشبیه و بالکنایه است و اشارت بام که از لوازم غیر متمیزه شب است بسته استعاره نموده و این استعاره تخییلیه است **استخاره** بفتح همزه و سکون سین و فتح خاء معجمه و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه در لغت بمعنی طلب خیر است و در اصطلاح آگاهی جستن از خیر و شر امور بوسیله اشیاء مخصوصه و اقوال مخصوصه و اعداد مخصوصه و غیر ذلک **استخوان** بضم همزه و سکون سین و ضم خاء معجمه و بالف کشیدن و ضم واو و بنون زدن بر وزن استعانه بمعنی عظم است **استدعا** بفتح همزه و سکون سین و فتح دال مهمله و بالف کشیدن و فتح عین مهمله بر وزن استعانه بمعنی طلب است **استراحت** بفتح همزه و سکون سین و فتح راء اولی و بالف کشیدن و فتح حاء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی آسودن است **استعارة** بفتح همزه و سکون سین و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه در لغت بمعنی عاریت خواستن است و در اصطلاح استعمال لفظ است در غیر معنی حقیقی بسبب مشابهت معنی حقیقی با معنی مجازی **استعانت** بفتح همزه و سکون سین و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح نون و بالف کشیدن و فتح تاء فوقانی بر وزن استعانه بمعنی یاری خواستن است **استغاثه** بفتح همزه و سکون سین و فتح غین معجمه و بالف کشیدن و فتح ثاء مثلثه و بهاء هوز بر وزن استعانه در لغت بمعنی فریاد خواستن و داد خواهی است و در اصطلاح استغاثه طلب فریاد رس است بر وجه مخصوص **استفهام** بفتح همزه و سکون سین و فتح فاء و بالف کشیدن و فتح هاء هوز و بالف کشیدن و فتح میم بر وزن استعانه بمعنی پرسیدن است **استقبال** بفتح همزه و سکون سین و فتح قاف و بالف کشیدن و فتح باء موحده و بالف کشیدن و فتح لام بر وزن استعانه بمعنی پیش آمدن است **استماع** بفتح همزه و سکون سین و فتح میم و بالف کشیدن و فتح عین مهمله بر وزن استعانه بمعنی شنیدن است **استمداد** بفتح همزه و سکون سین و فتح میم و بالف کشیدن و فتح دال مهمله بر وزن استعانه بمعنی مدد خواستن است **استوار** بفتح همزه و سکون سین و ضم واو و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بر وزن استعانه بمعنی محکم است **استوانه** بفتح همزه و سکون سین و ضم واو و بالف کشیدن و فتح نون و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی ستون است **استهزا** بفتح همزه و سکون سین و فتح هاء هوز و بالف کشیدن و فتح زاء معجمه بر وزن استعانه بمعنی ریشخند است **استیلا** بفتح همزه و سکون سین و فتح یاء تحتانی و بالف کشیدن و فتح لام بر وزن استعانه بمعنی غلبه است **استیناف** بفتح همزه و سکون سین و فتح یاء تحتانی و بالف کشیدن و فتح نون و بالف کشیدن و فتح فاء بر وزن استعانه بمعنی از سر نو کردن است **استیهاب** بفتح همزه و سکون سین و فتح یاء تحتانی و بالف کشیدن و فتح هاء هوز و بالف کشیدن و فتح باء موحده بر وزن استعانه بمعنی بخشش خواستن است **استیهال** بفتح همزه و سکون سین و فتح یاء تحتانی و بالف کشیدن و فتح هاء هوز بر وزن استعانه بمعنی بخشش خواستن است **استیلا** بفتح همزه و سکون سین و فتح یاء تحتانی و بالف کشیدن و فتح لام بر وزن استعانه بمعنی غلبه است **استیناف** بفتح همزه و سکون سین و فتح یاء تحتانی و بالف کشیدن و فتح نون و بالف کشیدن و فتح فاء بر وزن استعانه بمعنی از سر نو کردن است **استیهاب** بفتح همزه و سکون سین و فتح یاء تحتانی و بالف کشیدن و فتح هاء هوز و بالف کشیدن و فتح باء موحده بر وزن استعانه بمعنی بخشش خواستن است **استیهال** بفتح همزه و سکون سین و فتح یاء تحتانی و بالف کشیدن و فتح هاء هوز بر وزن استعانه بمعنی بخشش خواستن است

استجازه بضم همزه و سکون سین و فتح جیم و بالف کشیدن و فتح زاء معجمه و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی اجازت خواستن از متعدد **استشاره** بفتح همزه و سکون سین و فتح شین معجمه و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی مشورت کردن و صلاح پرسیدن **استعلا** بفتح همزه و سکون سین و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح لام بر وزن استعانه بمعنی بلند شدن و بلند گردیدن و بر دیگران برتری جستن است **استعمال** بفتح همزه و سکون سین و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح میم و بالف کشیدن و فتح لام بر وزن استعانه بمعنی بکار بردن است **استغاثه** بفتح همزه و سکون سین و فتح غین معجمه و بالف کشیدن و فتح ثاء مثلثه و بهاء هوز بر وزن استعانه در لغت بمعنی فریاد خواستن و داد خواهی است و در اصطلاح استغاثه طلب فریاد رس است بر وجه مخصوص **استفهام** بفتح همزه و سکون سین و فتح فاء و بالف کشیدن و فتح هاء هوز و بالف کشیدن و فتح میم بر وزن استعانه بمعنی پرسیدن است **استقبال** بفتح همزه و سکون سین و فتح قاف و بالف کشیدن و فتح باء موحده و بالف کشیدن و فتح لام بر وزن استعانه بمعنی پیش آمدن است **استماع** بفتح همزه و سکون سین و فتح میم و بالف کشیدن و فتح عین مهمله بر وزن استعانه بمعنی شنیدن است **استمداد** بفتح همزه و سکون سین و فتح میم و بالف کشیدن و فتح دال مهمله بر وزن استعانه بمعنی مدد خواستن است **استوار** بفتح همزه و سکون سین و ضم واو و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بر وزن استعانه بمعنی محکم است **استوانه** بفتح همزه و سکون سین و ضم واو و بالف کشیدن و فتح نون و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی ستون است **استهزا** بفتح همزه و سکون سین و فتح هاء هوز و بالف کشیدن و فتح زاء معجمه بر وزن استعانه بمعنی ریشخند است **استیلا** بفتح همزه و سکون سین و فتح یاء تحتانی و بالف کشیدن و فتح لام بر وزن استعانه بمعنی غلبه است **استیناف** بفتح همزه و سکون سین و فتح یاء تحتانی و بالف کشیدن و فتح نون و بالف کشیدن و فتح فاء بر وزن استعانه بمعنی از سر نو کردن است **استیهاب** بفتح همزه و سکون سین و فتح یاء تحتانی و بالف کشیدن و فتح هاء هوز و بالف کشیدن و فتح باء موحده بر وزن استعانه بمعنی بخشش خواستن است **استیهال** بفتح همزه و سکون سین و فتح یاء تحتانی و بالف کشیدن و فتح هاء هوز بر وزن استعانه بمعنی بخشش خواستن است

اسکبوس بالکاف عربی و بالکاف عربی و بضم واو و سین مهمله نام سیارست که بدو دایره سیاب مدوره و بهم دارد و گفته اند اصطلاحی است **اشتر** بفتح همزه و سکون شین معجمه و فتح تاء فوقانی و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بمعنی شتر که معروف است **اشتر** بفتح همزه و سکون شین معجمه و فتح تاء فوقانی و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بمعنی شتر که معروف است **اشتر** بفتح همزه و سکون شین معجمه و فتح تاء فوقانی و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بمعنی شتر که معروف است **اشتراط** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بالطاء مهمله بر وزن استعانه بمعنی شرط کردن است **اشتعار** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بر وزن استعانه بمعنی شعر گفتن است **اشتعال** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح لام بر وزن استعانه بمعنی افروختن است **اشتقاق** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح قاف و بالف کشیدن و فتح قاف بر وزن استعانه بمعنی مشتق شدن است **اشتمال** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح میم و بالف کشیدن و فتح لام بر وزن استعانه بمعنی در بر گرفتن است **اشتهار** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح هاء هوز و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بر وزن استعانه بمعنی مشهور شدن است **اشراف** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بر وزن استعانه بمعنی بلند شدن و بر بالای بلندی شدن و ستارگان را در وقت طلوع بر افق شرقی دیدن است **اشراق** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بر وزن استعانه بمعنی روشن شدن است **اشراق** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بر وزن استعانه بمعنی روشن شدن است **اشراق** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بر وزن استعانه بمعنی روشن شدن است

اشکرف بالکاف عربی و بفتح شین معجمه و سکون کاف عربی و فتح راء مهمله و بالف کشیدن و فتح فاء بر وزن استعانه بمعنی بزرگ و عظیم و نیکو و خوش است **اشراف** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بر وزن استعانه بمعنی بلند شدن و بر بالای بلندی شدن و ستارگان را در وقت طلوع بر افق شرقی دیدن است **اشراق** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بر وزن استعانه بمعنی روشن شدن است **اشراق** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بر وزن استعانه بمعنی روشن شدن است **اشراق** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بر وزن استعانه بمعنی روشن شدن است

اشراق بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بر وزن استعانه بمعنی روشن شدن است **اشراق** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بر وزن استعانه بمعنی روشن شدن است **اشراق** بالکاف عربی و بالف کشیدن و فتح راء مهمله بر وزن استعانه بمعنی روشن شدن است

فصل الف مقصوره مع شین معجمه با قافیا

اشتیا بالفتح مخفف اشتهیا **اشتی** بیائی در آخر بر همین فصل است **اشی** بالفتح و الف و سکون ثانی و فتح ها و در آخر الف مقصوره بصورت یائی آرزو آرزو کرده نزدم مرغوب تر **اشا** بفتح اول و سکون ثانی و شین معجمه و تشدید دال مهمله بمعنی شدید و آن شدت کنندگان اشتهار را زرد کردن فارسیان بمعنی آرزو می طعام استعمال کنند **اشهب** بر وزن سیاه رنگ که سفیدی در رنگش غالب باشد اسپ سبزه که کثرت سوادش سپیدی بکثرت موهای سیاه و غالب شده و این لفظ در صفت رنگ غیر اسپ استعمال کنند **اشار** بر وزن اشهب نوعی از عنبر است که نسبت عنبر خشتی و غیر خشتی بهتر باشد رصراح و بحر الجواهر و کنز و کشف و موید **اشارات** نام کتاب بوعلی سینا در علم حکمت از کشف دوم **اشاعت** بکسر اول و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح تاء فوقانی و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی شایع شدن است **اشاعت** بالفتح اول و کسر ثانی و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح تاء فوقانی و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی شایع شدن است **اشاعت** بالفتح اول و کسر ثانی و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح تاء فوقانی و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی شایع شدن است **اشاعره** بالفتح جمع اشعری و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی پیروان ابو الحسن اشعری اند که از اکابر علمای اسلام اند **اشاعره** بالفتح جمع اشعری و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی پیروان ابو الحسن اشعری اند که از اکابر علمای اسلام اند **اشاعره** بالفتح جمع اشعری و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی پیروان ابو الحسن اشعری اند که از اکابر علمای اسلام اند

اشاعره بالفتح جمع اشعری و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی پیروان ابو الحسن اشعری اند که از اکابر علمای اسلام اند **اشاعره** بالفتح جمع اشعری و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی پیروان ابو الحسن اشعری اند که از اکابر علمای اسلام اند **اشاعره** بالفتح جمع اشعری و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی پیروان ابو الحسن اشعری اند که از اکابر علمای اسلام اند

اشاعره بالفتح جمع اشعری و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی پیروان ابو الحسن اشعری اند که از اکابر علمای اسلام اند **اشاعره** بالفتح جمع اشعری و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی پیروان ابو الحسن اشعری اند که از اکابر علمای اسلام اند **اشاعره** بالفتح جمع اشعری و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی پیروان ابو الحسن اشعری اند که از اکابر علمای اسلام اند

اشاعره بالفتح جمع اشعری و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی پیروان ابو الحسن اشعری اند که از اکابر علمای اسلام اند **اشاعره** بالفتح جمع اشعری و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی پیروان ابو الحسن اشعری اند که از اکابر علمای اسلام اند **اشاعره** بالفتح جمع اشعری و بالف کشیدن و فتح عین مهمله و بالف کشیدن و فتح راء مهمله و بهاء هوز بر وزن استعانه بمعنی پیروان ابو الحسن اشعری اند که از اکابر علمای اسلام اند

بضم اول لفظ ترکیست بمعنی غلام سیاه روی و بضم اول فتح غین صنع از حبشیست و بفتحتین تشدید یا دوم و شوار از منتخب **اشتیاق** بالکسر مهربانی کردن و ترسانیدن و بالفتح جمع شفقت ست از کنز و لطائف **اشراق** بالکسر درخشیدن و روشن شدن و وقت صبح بعد از طلوع از منتخب **اشتعاق** بالکسر رفتن کلاه کوه و دیگر گرفتن و بسیم و جز آن شکافتن از منتخب **اشتباک** بالکسر بهم در رفتن و انگشتان هر دو دست میان همدیگر در آوردن بهم در رفتن شاخها و درخت و مثل آن گاهی از لفظ اشتباک اجتماع و اختلاط مراد باشد **اشک** بکسر اول فتح ثانی و کاف عربی بمعنی خرکه بعربی حمار گویند و این لفظ ترکیست از لطائف و در لغات ترکی تشدید شین هم بمعنی نوشته است اگر اجتماع و اختلاط مراد باشد **اشک** بکسر اول فتح ثانی و سکون ثالث بمعنی قطره و بمعنی آبچشم **اشباک** بالفتح و سوم با موحده جمع شبکه بمعنی دامها **اشکال** بالکسر شواری و بالفتح صورت ها و سیماها بامعنی جمع شکل بالکسر که بمعنی سن و شاید **اشکهل** بالفتح سیاه زردی مایل بمعنی آن و بمعنی سرخ چشم از منتخب و غیر آن **اشعال** بالکسر افروختن و شعله زدن کردن آتش **اشغال** بالفتح و فتین مجمعه شعله ها **اشکال** بالفتح پای بند و رسنی که بآن پای بالان شتر بندند تا از پیش نرود و بمعنی سرخ چشم و سرخی و سفیدی آمیخته و خوشتر پوشیده تر و شوار و بمعنی اسپیکه دست راست و پای چپ او سپید باشد از منتخب **اشکیل** بالفتح بمعنی اسپیکه دست راست و پای چپ او سپید باشد و بمعنی مرد حیله گر نیز آمده از برهان **اشتعال** بالکسر افروخته شدن آتش **اشتعال** بالکسر فراگرفتن از کنز **اشتلم** بضم اول و سوم و چهارم غلبه و تندی و زور و تعدی از برهان و بهار عجم غالبا بلکه یقینا این لفظ ترکیست چه در لغات ترکی مشتمل بمعنی ستم نوشته است گویند در بهار عجم برهان اشاره بتبرکی او نوشته اند **اشهام** بالکسر بوییدن و بوییدنی **اشخان** بالضم گیاهیست شور که در زمین شور روید چون آن را خشک کنند بشمل صابون سفید گردد و مرگاه که گرد آن میسوزند شخار شود و بمعنی سجی گرد از زمین و بالشیدی **اشیمختن** بالکسر برهان بالکسر و بالضم گویند **اشراقیان** بالکسر بدانکه شهرزوری گوید که حکمای سلف که ازیشان باعث اشراق و روشنی یافتن خدا را کاملتر دانسته اند و بعضی گویند که ایشان کثرت ریاضت پیدا کرده بودند تعلیم و تعلم بکاشفه و مراقبه میکردند و حاجت بفکر و بحث نداشتند بخلاف حکمای مشائین که ایشان بفکر و بحث میکردند و بکثرت مقدمات در میافتادند و بعضی گویند که اشراقیان بودند که افلاطون و ابقراط و غیره از ایشان بودند **اشکاره** بالکسر طایر شکاری که آنرا شکره گویند **اشمه** بالضم و فتح میم و تشدید هاء مفتوحه جمع شماع و کسانیکه بکسون شین خوانند خطاست **آشمیدن** بفتح اول و سکون ثانی و کسر سوم و هاء بدو موحده جمع شرب که بمعنی مطلق هر چیز رقیق ست از جنس خوردنی و آشامیدنی مثل آب شیر و خمر و شهد و غیره **اشاه** بالفتح امثال نظائر جمع شبه بفتح اول و فتح ثالث موحده و هاء ملفوظ بسیار شباهت از زنده **اشکنه** بالکسر کفاف تازه بمعنی برنده بخاران از مصطلحات و بسین مهمله نیز آمده **اشرفی** بکسون شین معجمه و فتح رای مهمله درست زر دانی منسوب باشرف که بادشاهی بود سکه زر بنون و هاء نیز ران اورواج فتست از شرح دیوان خاقانی و کسانیکه بفتح شین و سکون راء خوانند غلط محض ست **اشکال جنوبی و شمالی** بدانکه بزعم اکثر ثوابت چهل و شش اشکال اقرار داده اند منجمان آن دوازده شکل منطقة البروج واقع اند که دوازده برج مشهوره عبارت از همین ست و بازده اشکال ازان بجانب جنوب منطقة البروج و بست و یک شکل بطرف شمال و تفصیل این اشکال و فصول بامعه مع سین مهمله سطور ست **اشعری** منسوب بسوی اشعر که شخصی بود که چون مادرش او را بعقیده تبرئش میداد او را بالطبایشفی بالفتح و فاء مفتوح دالف مقصوره یا آلت آهنی که بدان درچرم سوراخ کنند بهندسی گویند و بنجا بلحاظ شکل نوشته شد **شاهی** بالفتح اول و ثالث آرزو دارنده تراز منتخب و بنجا بلحاظ شکل مکرر نوشته شد **فصل الف مقصوره مع صاد مهمله** **اصغا** بالکسر گوش نهادن و بسماع گوش فرا داشتن از کنز **اصفیا** بالفتح برگزیدگان و این جمع عربی ست از منتخب **اصدقا** بالفتح جمع صدیق و آن کسیست که بر دوستی تو فعل باشد **اصلا** بمعنی هرگز الف که در آخر اصلا برای تقویت یا دهد عرض تنوین چه اکثر اصلا در حقیقت اصل بود از کشف **اصطفا** بالکسر برگزیدن از برگزیدگی از منتخب **اصطفا** بالفتح اول و الف کسر صاد و تشدید طاء مهمله بمعنی این جمع **اصهب** بالفتح هر شی سرخ رنگ که سپیکی در آن آمیخته باشد از صراح **اصلاب** بالفتح جمع صلب بالضم ست بمعنی استخوان پشت که محل نطفه مرد ست و از اصلاب مراد آبا و اجداد اند از لطائف **اصحاب** بدانکه مذاهب اند این جمع صاحب نیست بلکه جمع صحب صحبت ست چرا که اسم جمع صحب بالفتح و جمع اصحاب جمع صاحب است و بعضی گویند که اصحاب

اصطرلاب بضم اول و ثالث و سکون ثانی و فتح لام و باء موحده و آخر کاف آلتیست که از برنج یعنی پیتل میسازند بصورت قرص و اندرون آن چند اوراق باشد از برنج و میان اوراق دوایر کشیده و خطوط و اشکال مختلفه بر آن میاشد و بر سطح اعلای آن عضاده میباشد که آنرا میگردانند تا ارتفاع آفتاب و ستارگان بلندی هر چیز معلوم کنند و این لفظ را بسین مهمله هم مینویسند بدلکه اسطر بزبان یونانی تراز و لاب گویند و لاب یعنی آفتاب چون اکثر مدار حکام اصطرلاب بر ارتفاع آفتاب و ستارگان معلوم کنند و بزرگترین ستارگان دیگر اشیا آفتاب است لهذا آنرا با آفتاب منسوب کردند و واضع آن بقول صبح ارسطو و بقیاس مستخرج نمودند اند از برهان رکشف و طائف و بعضی محققین نوشته اند که واضع اصطرلاب ابرخس حکیم یونانی است ابرخس بفتح اول و فتح موحده و سکون سین مهمله و بعضی از محققین نوشته اند که اصطرلاب در اصل بسین مهمله بود بفتح اول و ضم طای مهمله چه جمیع سطرست و لاب یعنی سطرهای آفتاب که احوال آن آفتاب بدان شناخته میشود بعد ازان سین را بحسب مناسبت طاء مطبقه بصاد مبدل کردند پس چنانچه در صراط بسین بود اصابت بکلول یعنی رسائی و صواب یافتن از کشف و کنه

اصحاب بضم اول و ثالث و سکون ثانی و فتح باء موحده جمع صاحب یاران و آن روز شنبه که قومی از بنی اسرئیل بود حق تعالی امر کرد که روز شنبه ماهیان صید نکنند اتفاقاً در آن روز ماهیان بسیار جمع میشدند اشان حیله کرده ماهیان را در جهان آب بند میکردند و بروز یکشنبه بیرون گرفتند چون ظلم اشان از حد گذشت حق تعالی همه را مسخ کرده بوزنه و ساخت و آنها بعد از چند روز هلاک شدند

از لطائف اصطلاح دلیلت با هم صلح کردن و معنی اصطلاحی لفظ اصطلاح با هم اتفاق نمودن قومی برای معین کردن معنی لفظ سوای معنی موضوع آن لفظ و اصطلاح ماخوذ از صلح ست چون در باب افتعال صاد مقابل فا افتاد و تای افتعال با طا مبدل گردند اصطلاح شد اصباح بافتح صبح یعنی باد اوباد با لکسر صبح کردن و اصطباح بفتح و ز اعالی بجا گذشتن از منتجب اصطرخ بکسر و بالضم نام شهر که قلعه شهر فارست از مؤید و مدار اصفاد بافتح دفاد و دال مهمله بخریدها و قیدها و بمعنی بخشیدها از لطائف و منتجب اصطیاد صید کردن از لطائف و منتجب اصطخ بالکسر و فتح طای مهمله و سکون خا معجمه و در آخر ای مهمله نام شهر قلعه فارست سعب بسکون آخر که سابق گذشت

از لب الالباب بر بان اصرار با کسر تنها بر کردن کاری مستعد شدن و منع کردن کسی قبول ساختن اصطبار بالکسر صبر کردن و طا در آن بدال زنا و قوافی ست و منتخب تمکیبا بالی نمودن اصاغر بفتح اول و سین مهمله مکسور بمعنی خوردان اصفر بافتح بمعنی زرد اصابع الجوز نام شیرینی که بشکل انگشتان باشد بفارسی انگشت

اصطناع بالکسر نکوکاری کردن و بر گردیدن از کشت و مدار و منتخب اصلع بافتح و در آخر عین مهمله بمعنی کل یعنی شخصیکه موی سرش زائل شده باشد از بحر الجواهر

از لطائف اصابع بافتح و باء موحده و مکسور نگشتان اصبع بالکسر و باء موحده مفتوح و عین مهمله بمعنی انگشت دست یا پا از کنز اصباغ بافتح و باء موحده و غین معجمه نگهداشتن جمع صبغ اصناف بافتح قسمها و انواع و گونه ها و گروهها و این جمع صنف است اصداف بافتح جمع صدف اصول خفیف یکی از عهده اصول ثقیل یکی از عهده اصول ایهندی تامل گویند اصف بافتحتین یعنی بگرگ ثمره بنا بیت از سپاری دارتر و مزه آن ترش از شرح نصاب کنز اصحاب کهف بمعنی یاران غار اشیان افتادن

بود مازدوستان ض که از خوف دقیانوس نام بادشاهی ظالم از شهر گریخته در غاری پنهان شده و خفتند و بگی بحبت اشان همراه بود بحکم الهی بعد سیصد سال بیدار شده باز بخفتند باز بقیامت خواهند برخاست نام اشان باتفاق اکثر مفسرین اینست اول میلیخا دوم مکسلمینا سوم کشفوطط چهارم تمبونس پنجم کفاشفیطس ششم از فیطیونس هفتم نونس کوس نام سگ اشان قطمیر بود صداق بالکسر راست کردن قول کسی و بافتح آنچه ها اصطکاک بالکاف از هر یکدیگر گرفتن و دست بهم

از کنز اللغات و در منتخب بهم و اکردن اصطبل بکسر اول بسکون صاد و مهمله و فتح طای مهمله و سکون باء موحده مکان بستن چهارپایان از سراج و غزالی الاغلوط اصحاب الشمال مردمان اصل بافتح بیخ درخت و غیر آن و نیز اصول ثقیل یکی از عهده اصول موسیقی و اصول ایهندی تامل گویند اصیل بفتح اول و کسر ثانی و یای ساکن شبانگاه از لغات

از لب اللباب اصل بحسب ای کسیکه آباء و اجداد شریف و نجیب باشد اصحاب عقل بمعنی یاران بصحبت از مصطلحات اصول جمع اصل که بمعنی بیخ و نام علمیکه دران از هر چهار اصول فقه که ادله شرعیه عبارت ازانست بحث کند و آن اینست کتاب سنت و اجماع امت و قیاس یعنی معنی کتاب سنت چه قرآن و حدیث پس اجماع امت عبارت ازانست که اتفاق کند بر حکمی از احکام مجتهدین

بچیزی و قیاس عبارتست از شبیه چیزی بچیزی بسبب اشتراک آن هر دو در امر که ثابت شود در چیز اول بحکمیکه ثابت شده باشد در چیز دوم چنانکه شبیه دادن نبیذ را بخمر در تحریم و اثبات حد بر شارب هر یک

فقت کردن از خرچ کردن و بمعنی فقه نیز آمده است و در اصطلاح علم فقه علم احکام شرعیه فرعیه است که از ادله تفصیلیه استنباط کرده شود و بعضی گفته اند که

هر دو در معنی ساکن پس ثابت کرد مذهب اول که مکیدن ثابت بلای دهنی مکیدن یعنی حرکت دادن زبان مثل آنیدن و اصطلاح فارسیان یعنی حرکت دادن زبان مثل آنیدن اصطلاح ستیهیان یعنی آنکه مبتدی آنرا تامل گویند از جوامع هدایت و کشف بدانکه اصول که مبتدی آنرا تامل گویند نزد عجم عدد آنست کی تیر گویند سوم دو یک چهارم دو پنجم ثقیل ششم خفیف هفتم چهارضرب هشتم فشان نهم ماتیر دهم مهمل یازدهم مضاف دوازدهم ثقیل سیزدهم ثقیل چهاردهم ازدفر پانزدهم اصدعشانزدهم ثقیل هفدهم ثقیل هژدهم ثقیل نوزدهم اصنام بالفتح بتها و این جمع صنمت اعظم بفتحتین و تشدید میم یعنی کرنا شنوا یعنی سنگ سخت و شهر اصم عیابت از ماه چنبر یعنی کرا که در وقت قتال حرام بود و آواز داد خواه و آواز مصلاح شنیده نمیشود و هم اهم نام بزرگیست از منتخب اصول کلام عبارت از مسائل علم کلام که دران مطالب علم اعلی بدلائل عقلی ثابت کنند اصفهان بالکسر و فتح فا شهر مشهور از ایران بمعنی نام پرده از موسیقی از الباب الالباب بهار عجم اصول فاخته نام ضربی از موسیقی و نوعی از نوا خشن سازان کشف در سرمان نوشته که صوتی باشد از هفده بحر اصول در بهار عجم نوشته که مبتدی آنرا سوفاخته گوید اصمعی بفتح اول و ثالث یکی از تابعین باهر لغات عرب منسوب بجد خود که اصمع نام داشت و مکرر ارباب الالباب اصلی نوعی از لغت عرب و آن لغتیست که در اصل موضوع است چون عماد فصل الف مقصوره مع ضاد معجمه اضحی بالفتح در آخر الف بصورت یاء صحیح اضحیات است و اضحات مفروت در اصل اضحیه بود بمعنی قربانی و ضحی فعلیست از افعال ناقصه یعنی آن کاردر وقت چاشت چون ضحی زید تا مگاه یعنی در وقت چاشت زید قائم شد و افعال ناقصه ازان افعالیست که محتاج بخبر باشد مثل آن فقط انفعال عرض و تمام نشود بلکه بخبر محتاج مثل اضراب بالکسر گرداندن و قسم شدن بسیجیدن و سیر فرو کردن بر پرداده افگندن و سیر گرداندن و پدید گرداندن بمثل و بلفظ ماننده او انواع از منتخب اصطراب بالکسر خلل یافتن و پریشان حال شدن و لرزیدن و طپیدن از دن شیشه و جز آن با یکدیگر و بلفظ کشیدن کردن و انگیختن و دادن مستعمل و در شنوی معنوی اصطراب یعنی مضطرب نیز آمده از منتخب بهار عجم و لطائف اضاعت بالکسر ضائع کردن اضافت بالکسر اول و حروف چهارم هر دو مفتوح روشن کردن اضافت نسبت کردن چیزی بسوی چیزی فضی نمانند که اضافت بصطلاح نحویان آنستی است که میان دو اسم واقع شود و بدو جوه تقیید اسم اول اضافت و اسم ثانی را مضاف الیه گویند و در فارسی حرف آخر مضاف را بنا بر علامت اضافت کسره میدهند و تلفظ و این اضافت دو قسم است اول تملیکی آن اضافت ملک است بسوی مالک چون سپر بسوی مالک چون تاروان قسم سلطان بسوی مالک چون سلطان خداوند خانه و سلطان عرب و مالک دینار و این را اضافت حقیقی نیز گویند یعنی اضافت لامی همانست چرا که در عربی ترجمه این قسم اضافت دوم یعنی لام تملیک مستتر باشد دوم تخصیصی و آن اضافت مختصص است بفتح صاد و بسوی مخصص یکسر صاد بدیع اشتر اک خاصه چون آبینه میل و شرنگ شتر و پوست انار و دکان عطار و ازین قسم است اضافت سبب بسوی مسبب گشته غم و اضافت سبب بسوی سبب چون تیغ غم و این اضافت تخصیصی هم ازیست چرا که تقدیر لام در مضاف الیه میباشد و از ین قبیل است اضافت ابنی و آن اضافت پسر باشد بسوی پدر بخلاف لفظ ابن چنانکه ابوالفضل مبارک و عبدالصمد فضل محمد ابوعلی سینا یعنی ابوالفضل بن مبارک و عبدالصمد بن فضل محمد و بوعلی بن سینا سوم توضیحی آن اضافت موضح است بفتح ضاد معجمه بسوی مکسر ضاد چون شهر بصره و خط بخارا و باد شمال درخت ارار و روز دوشنبه و این را اضافت عام بسوی خاص نیز گویند چهارم تبیینی و این را بیانی نیز گویند در ین بیان کرده میشود حقیقت و ماده مضاف بمضاف الیه چون نوار گل خاتم علاء الدین کاسه بلور و جامه دیبا و قلمدان چوبد بالجمله فرق در توضیحی و بیانی آنست توضیحی بیجا باشد که مضاف بدون مضاف الیه هم یافته شود و مضاف الیه بدون مضاف یافته نشود یعنی وجود مضاف الیه را وجود مضاف لازم باشد و بیانی آنست گرگاهی مضاف بدون مضاف الیه هم یافته شود لیکن مضاف الیه بدون مضاف هم یافته نشود یعنی لازم نباشد پنجم تشبیهی آن اضافت مشبه بسوی مشبه بسوی مطیه بصیغه این را اضافت مجازی نیز گویند چون شمن نفس زوال نیاد گلشن دولت و بهار قبال و کلاه شکوفه و فال اشاخ و سنبل لف و زگس چنبر جلاد و جمل صندوق سیه شتر تو ضیحی و آن اضافت موصوف بسوی صفت چون شیر شتر دلاور کند و سپه کبود مرد شجاع هفتم مجازی آن اثبات مضاف مضاف الیه را محض فرضی و اعتباری شاعر این موضع که قائل شبیه دوستی در ذهن خود فرض کرده نوازم مشبه به را مضاف بسوی مشبه کند و این قسم را استعاره نیز گویند چنانکه سر سرخوش و قدم بسر هوش اثبات بسر سوی قدم بسر هوش فکر محض تخیل شکلست که هوش فکر را تشخص صاحب و قدم لاحظه نموده هوش ظرفی آن اضافت مظروف بسوی ظرف یعنی شیشه و بازار و آب دریا و هوا سوی صحرا و گاهی اضافت ظرف باشد بسوی مظروف چون شیشه گلاب و صندوق کتاب نهم اقترانی و آن چنانست که مضاف و مضاف الیه قرین معنوی داشته باشند یعنی مضاف الیه حال شاعر مضاف را چنانکه در ین عبارت نامه عنایت

که نام تقریر سعد دریافت بدست ادب گرفته بر ارادت نهادم و با تامل بنیاد مفتوح ساخته بکشم عقیدت بر خود نهادم یعنی تا که مقترن بعنایت او بدست خود گرفتم ادب
اقتران داشت گرفته بر سر کیه بسر ارادت مقارنت دارد نهادم و بهمین قیاس فتوح و دیگر یعنی این را اضافت بادنی ملابست نامند و نزد بعضی صورت آن علیحده است چنانکه گویند که
وهم اضافت بادنی ملابست یعنی نسبت کردن یکی را بدیگری بکثرت مناسبتی که میان واقع است مثال آن ایران ما به افتخار دان شمالت ظاهرست که قائل این کلام در کجا شهری از
مضافات ایران قیام داشته باشد همچنین مخاطب باین امکان مناسبت که ذکر کرده آمده تمام ایران از آن خود قرار داده و این اضافت مشروع است از اضافت تملیکی که در صدد کوشش
باید داشت اگر تا آخر آن الف یا و ار ساکن باشد بجهت اظهار کسرهٔ اضافت و توصیف یا تحتانی زائده مکسور آرند چون دانای عصر و دیبای لطیف و دریای بیکران و باید دانست
که آخر آن یا متحرک باشد وقت اضافت و توصیف آن را بهمزهٔ طلیعه بدل کنند چون خوشهٔ انگور و باده فروش و گاهی بنا تخفیف کلام مضاف الیه را بر مضاف مقدم میدارند
و خصوصیت کسره مضاف سازندهٔ این است و باب اضافت با تقلب مذهب و بعضی اضافت مقلوبی گویند چنانکه او رنگ بیابانی یعنی زیبائی رنگ بخارا پرستی یعنی پرستیدن بخارا چنانکه گویند یعنی مرد نیک
دیهیم شاهی یعنی تاج شاهی جهان گردون مثال یعنی آفتاب گردون گل آبگینی یعنی آبگل و از چند الفاظ صیغه نیابر ضرورت شعری یا کثرت استعمال غلبهٔ اصالت بمضاف
بر مضاف الیه همچنان مقدم شاه کسره علامت اضافت را از آخر مضاف ساقط کنند و این عمل آنگه مضاف خواننده و آن الفاظ این است مثل سر و صاحب مقابل و دشمن مخالف
و پیرو مالک و الفاظیکه در اواخر آن بعد بدره نون شاء علی الهوم ان قاعدهٔ آنگه مضاف این قسم نون جائز نباشد مگر آنکه ضلع لفظ بجمع موقوف باشد نه بر قیاس و الفاظیکه
در اواخر آن ها مخفی باشد چنانکه مثل سر گرده و سر انگشت و صاحب غرض و عامل قابل فتاده و دشمن عیاش سخن چنانکه مذکور گوید بیت درین انجمن کیست
عاشق سخن ✤ که عشقی تو زرید باشد سخن ✤ مثال اگر استاد گوید مصرع گرچه بقشم ولی عاشق قاراقتاده ام ✤ و پس قصد چنانکه بیت دیرینه بهدی که دلم زخم داراست
یا ابرا دیرست تر از سیر غم است ✤ مثال فک اضافت لفظ مالک خاقانی گوید بیت جمله بدین داد و بر دو عقد شاهند ✤ کوست خلیفه طیر و او ملک قباب ✤ مثال نگ
بدو گوید بیت ای بنفاذ امور بر سر تخت سرور ✤ بر همه شاهان عصر حکم تو را ملک قاب ✤ مثال نگ اضافت نون خاقانی گوید در لفظ شبان بیت همیر سر ما سیر بجوان
زبان من شبان واد آیمن ✤ مثال نگرید در گوید در لفظ کمان بیت روی زمین چو پر شد است از نوک کلک تو ✤ چرخ کجی کرد کمان ابر و طاق دولت ✤ مثال نگ اضافت
از برای فتحی مولوی فرماید بیت گر رضا خواهد که پرده کس درد ✤ سیلش از بطن بحه یا کان برد ✤ مثال نگرد در رفت کسرهٔ اضافت ظهیر فاریابی گوید بیت نثار مجلس از مرجع گهر های باد
کرد بساط بنفشه چنان گهر ✤ یعنی مرجع یا تحتانی در آخر لفظ ها که برای اظهار کسرهٔ اضافت بنظر خیان گوهر هر درست و در بنجا برای استقامت وزن تلفظ وقت شده است
و لفظ اول در بیت محل مقطوع الاضافت آید نظامی فرماید ع چو اول شب آهنگ خواب کرد ✤ و همچنین لفظ نیم چو جایگاه در کسرهٔ اضافت آید چون نیم روز نیم شب همچنین
لفظ پس گاهی مقطوع الاضافت آید چنانکه پس فرو افتاد پس نگاه و پس که چه همچنین از لفظ و بسیار دولی نعمت کسرهٔ اضافت ساقط کنند مثال آنکه بحیث غلبه بیت کسرهٔ اضافت ساقط شده باشد
چنانکه مرثالی و گلنار دگل گلزار کسرهٔ سر و هم نگ مشهورست و بستانسرا و جامه خوک که بعربی محلب و بند گانی گویند و بتر زین نعلی از تیر که سوار ان الاغ و زین نگاه دارند و بایدانست که کلمات
مضاف چون مرکب با بشین نسبت یای خطاب با یم متکلم چون فلانش و پیشه شمشیرم در صورت بر علیت فتح قابل سکون میشود تصل کسرهٔ مضاف الیه بیای مضاف چنانکه گویند پسرم
منفصل آن زیاده از یک حرف نباشد گویند چون غلام او و پسر تو و شمشیر من و همین حالت دیگر یای ملا و جز و بر که با وصف ثبوت یعنی اضافت کسرهٔ مضاف الیه ساقط شود مثال اضافی
درین مصرع علی یار سبز پسته ران برد ✤ ملا اضافت میگوید و عمر خرمشی ضایع است دانی چه دگر تفکیک بجای این الفاظ دگر او دیگر که تراود اینها با شمس سه گونه عمر ملا اضافی
کسرهٔ مضاف اینها پیدا آید همچنین از لفظ سبب با سوخته یعنی پیش که لازم الاضافت با بعد دوش با شمع چنانچه درین بیت سعدی بیت ✤ ان زمان قدر بزرگان بشناسد که بمرند ✤ که بر ایشان قدر نهند
سلطان سریر ✤ آیش تخت سلطان و نظامی فرماید مصرع تظلم زنان نزد شاه روم ✤ همچنین از لفظ زن با شاه چنانچه درین مصرع نشست مازنده بابه کوه دوش ✤
مثال نگ اضافت مضاف آن مصرع نشانه دش بر دست ✤ تو در خویش بینی بسی پای بست ✤ و بعد از این خود دگر بردست راصفت مقدم و زیر دستی گفته شود چنانکه گویند فلان مرد فلان نام
تو مرحبا بود و همچنین اگر لفظ شاه مضاف الیه نباشد مثلاً مرد فلان نام آب تیره بود اما این ترکیب صفت است و اضافت ✤ و عمر و مرد مضاف جائز نیست و اضافت ع کرد نخ شان نسبت ساز کنان ✤

تاگر دیدن ✤ فرستادن ✤ فرستادن ✤ شارت ✤ فرستادن ✤ ۱ ✤ ۲ ✤ ۳ ✤ ۴ ✤ ۵ ✤ ۶ ✤ ۷ ✤ ۸ ✤ ۹ ✤ ۱۰ ✤ ۱۱ ✤ ۱۲ ✤ ۱۳ ✤ ۱۴ ✤ ۱۵ ✤ ۱۶ ✤ ۱۷ ✤ ۱۸ ✤ ۱۹ ✤ ۲۰ ✤ ۲۱ ✤ ۲۲ ✤ ۲۳ ✤ ۲۴ ✤ ۲۵ ✤ ۲۶ ✤ ۲۷ ✤ ۲۸ ✤ ۲۹ ✤ ۳۰ ✤ ۳۱ ✤ ۳۲ ✤ ۳۳ ✤ ۳۴ ✤ ۳۵ ✤ ۳۶ ✤ ۳۷ ✤ ۳۸ ✤ ۳۹ ✤ ۴۰ ✤ ۴۱ ✤ ۴۲ ✤ ۴۳ ✤ ۴۴ ✤ ۴۵ ✤ ۴۶ ✤ ۴۷ ✤ ۴۸ ✤ ۴۹ ✤ ۵۰ ✤ ۵۱ ✤ ۵۲ ✤ ۵۳ ✤ ۵۴ ✤ ۵۵ ✤ ۵۶ ✤ ۵۷ ✤ ۵۸ ✤ ۵۹ ✤ ۶۰ ✤ ۶۱ ✤ ۶۲ ✤ ۶۳ ✤ ۶۴ ✤ ۶۵ ✤ ۶۶ ✤ ۶۷ ✤ ۶۸ ✤ ۶۹ ✤ ۷۰ ✤ ۷۱ ✤ ۷۲ ✤ ۷۳ ✤ ۷۴ ✤ ۷۵ ✤ ۷۶ ✤ ۷۷ ✤ ۷۸ ✤ ۷۹ ✤ ۸۰ ✤ ۸۱ ✤ ۸۲ ✤ ۸۳ ✤ ۸۴ ✤ ۸۵ ✤ ۸۶ ✤ ۸۷ ✤ ۸۸ ✤ ۸۹ ✤ ۹۰ ✤ ۹۱ ✤ ۹۲ ✤ ۹۳ ✤ ۹۴ ✤ ۹۵ ✤ ۹۶ ✤ ۹۷ ✤ ۹۸ ✤ ۹۹ ✤ ۱۰۰ ✤ ۱۰۱ ✤ ۱۰۲ ✤ ۱۰۳ ✤ ۱۰۴ ✤ ۱۰۵ ✤ ۱۰۶ ✤ ۱۰۷ ✤ ۱۰۸ ✤ ۱۰۹ ✤ ۱۱۰ ✤ ۱۱۱ ✤ ۱۱۲ ✤ ۱۱۳ ✤ ۱۱۴ ✤ ۱۱۵ ✤ ۱۱۶ ✤ ۱۱۷ ✤ ۱۱۸ ✤ ۱۱۹ ✤ ۱۲۰ ✤ ۱۲۱ ✤ ۱۲۲ ✤ ۱۲۳ ✤ ۱۲۴ ✤ ۱۲۵ ✤ ۱۲۶ ✤ ۱۲۷ ✤ ۱۲۸ ✤ ۱۲۹ ✤ ۱۳۰ ✤ ۱۳۱ ✤ ۱۳۲ ✤ ۱۳۳ ✤ ۱۳۴ ✤ ۱۳۵ ✤ ۱۳۶ ✤ ۱۳۷ ✤ ۱۳۸ ✤ ۱۳۹ ✤ ۱۴۰ ✤ ۱۴۱ ✤ ۱۴۲ ✤ ۱۴۳ ✤ ۱۴۴ ✤ ۱۴۵ ✤ ۱۴۶ ✤ ۱۴۷ ✤ ۱۴۸ ✤ ۱۴۹ ✤ ۱۵۰ ✤ ۱۵۱ ✤ ۱۵۲ ✤ ۱۵۳ ✤ ۱۵۴ ✤ ۱۵۵ ✤ ۱۵۶ ✤ ۱۵۷ ✤ ۱۵۸ ✤ ۱۵۹ ✤ ۱۶۰ ✤ ۱۶۱ ✤ ۱۶۲ ✤ ۱۶۳ ✤ ۱۶۴ ✤ ۱۶۵ ✤ ۱۶۶ ✤ ۱۶۷ ✤ ۱۶۸ ✤ ۱۶۹ ✤ ۱۷۰ ✤ ۱۷۱ ✤ ۱۷۲ ✤ ۱۷۳ ✤ ۱۷۴ ✤ ۱۷۵ ✤ ۱۷۶ ✤ ۱۷۷ ✤ ۱۷۸ ✤ ۱۷۹ ✤ ۱۸۰ ✤ ۱۸۱ ✤ ۱۸۲ ✤ ۱۸۳ ✤ ۱۸۴ ✤ ۱۸۵ ✤ ۱۸۶ ✤ ۱۸۷ ✤ ۱۸۸ ✤ ۱۸۹ ✤ ۱۹۰ ✤ ۱۹۱ ✤ ۱۹۲ ✤ ۱۹۳ ✤ ۱۹۴ ✤ ۱۹۵ ✤ ۱۹۶ ✤ ۱۹۷ ✤ ۱۹۸ ✤ ۱۹۹ ✤ ۲۰۰ ✤ ۲۰۱ ✤ ۲۰۲ ✤ ۲۰۳ ✤ ۲۰۴ ✤ ۲۰۵ ✤ ۲۰۶ ✤ ۲۰۷ ✤ ۲۰۸ ✤ ۲۰۹ ✤ ۲۱۰ ✤ ۲۱۱ ✤ ۲۱۲ ✤ ۲۱۳ ✤ ۲۱۴ ✤ ۲۱۵ ✤ ۲۱۶ ✤ ۲۱۷ ✤ ۲۱۸ ✤ ۲۱۹ ✤ ۲۲۰ ✤ ۲۲۱ ✤ ۲۲۲ ✤ ۲۲۳ ✤ ۲۲۴ ✤ ۲۲۵ ✤ ۲۲۶ ✤ ۲۲۷ ✤ ۲۲۸ ✤ ۲۲۹ ✤ ۲۳۰ ✤ ۲۳۱ ✤ ۲۳۲ ✤ ۲۳۳ ✤ ۲۳۴ ✤ ۲۳۵ ✤ ۲۳۶ ✤ ۲۳۷ ✤ ۲۳۸ ✤ ۲۳۹ ✤ ۲۴۰ ✤ ۲۴۱ ✤ ۲۴۲ ✤ ۲۴۳ ✤ ۲۴۴ ✤ ۲۴۵ ✤ ۲۴۶ ✤ ۲۴۷ ✤ ۲۴۸ ✤ ۲۴۹ ✤ ۲۵۰ ✤ ۲۵۱ ✤ ۲۵۲ ✤ ۲۵۳ ✤ ۲۵۴ ✤ ۲۵۵ ✤ ۲۵۶ ✤ ۲۵۷ ✤ ۲۵۸ ✤ ۲۵۹ ✤ ۲۶۰ ✤ ۲۶۱ ✤ ۲۶۲ ✤ ۲۶۳ ✤ ۲۶۴ ✤ ۲۶۵ ✤ ۲۶۶ ✤ ۲۶۷ ✤ ۲۶۸ ✤ ۲۶۹ ✤ ۲۷۰ ✤ ۲۷۱ ✤ ۲۷۲ ✤ ۲۷۳ ✤ ۲۷۴ ✤ ۲۷۵ ✤ ۲۷۶ ✤ ۲۷۷ ✤ ۲۷۸ ✤ ۲۷۹ ✤ ۲۸۰ ✤ ۲۸۱ ✤ ۲۸۲ ✤ ۲۸۳ ✤ ۲۸۴ ✤ ۲۸۵ ✤ ۲۸۶ ✤ ۲۸۷ ✤ ۲۸۸ ✤ ۲۸۹ ✤ ۲۹۰ ✤ ۲۹۱ ✤ ۲۹۲ ✤ ۲۹۳ ✤ ۲۹۴ ✤ ۲۹۵ ✤ ۲۹۶ ✤ ۲۹۷ ✤ ۲۹۸ ✤ ۲۹۹ ✤ ۳۰۰ ✤ ۳۰۱ ✤ ۳۰۲ ✤ ۳۰۳ ✤ ۳۰۴ ✤ ۳۰۵ ✤ ۳۰۶ ✤ ۳۰۷ ✤ ۳۰۸ ✤ ۳۰۹ ✤ ۳۱۰ ✤ ۳۱۱ ✤ ۳۱۲ ✤ ۳۱۳ ✤ ۳۱۴ ✤ ۳۱۵ ✤ ۳۱۶ ✤ ۳۱۷ ✤ ۳۱۸ ✤ ۳۱۹ ✤ ۳۲۰ ✤ ۳۲۱ ✤ ۳۲۲ ✤ ۳۲۳ ✤ ۳۲۴ ✤ ۳۲۵ ✤ ۳۲۶ ✤ ۳۲۷ ✤ ۳۲۸ ✤ ۳۲۹ ✤ ۳۳۰ ✤ ۳۳۱ ✤ ۳۳۲ ✤ ۳۳۳ ✤ ۳۳۴ ✤ ۳۳۵ ✤ ۳۳۶ ✤ ۳۳۷ ✤ ۳۳۸ ✤ ۳۳۹ ✤ ۳۴۰ ✤ ۳۴۱ ✤ ۳۴۲ ✤ ۳۴۳ ✤ ۳۴۴ ✤ ۳۴۵ ✤ ۳۴۶ ✤ ۳۴۷ ✤ ۳۴۸ ✤ ۳۴۹ ✤ ۳۵۰ ✤ ۳۵۱ ✤ ۳۵۲ ✤ ۳۵۳ ✤ ۳۵۴ ✤ ۳۵۵ ✤ ۳۵۶ ✤ ۳۵۷ ✤ ۳۵۸ ✤ ۳۵۹ ✤ ۳۶۰ ✤ ۳۶۱ ✤ ۳۶۲ ✤ ۳۶۳ ✤ ۳۶۴ ✤ ۳۶۵ ✤ ۳۶۶ ✤ ۳۶۷ ✤ ۳۶۸ ✤ ۳۶۹ ✤ ۳۷۰ ✤ ۳۷۱ ✤ ۳۷۲ ✤ ۳۷۳ ✤ ۳۷۴ ✤ ۳۷۵ ✤ ۳۷۶ ✤ ۳۷۷ ✤ ۳۷۸ ✤ ۳۷۹ ✤ ۳۸۰ ✤ ۳۸۱ ✤ ۳۸۲ ✤ ۳۸۳ ✤ ۳۸۴ ✤ ۳۸۵ ✤ ۳۸۶ ✤ ۳۸۷ ✤ ۳۸۸ ✤ ۳۸۹ ✤ ۳۹۰ ✤ ۳۹۱ ✤ ۳۹۲ ✤ ۳۹۳ ✤ ۳۹۴ ✤ ۳۹۵ ✤ ۳۹۶ ✤ ۳۹۷ ✤ ۳۹۸ ✤ ۳۹۹ ✤ ۴۰۰ ✤ ۴۰۱ ✤ ۴۰۲ ✤ ۴۰۳ ✤ ۴۰۴ ✤ ۴۰۵ ✤ ۴۰۶ ✤ ۴۰۷ ✤ ۴۰۸ ✤ ۴۰۹ ✤ ۴۱۰ ✤ ۴۱۱ ✤ ۴۱۲ ✤ ۴۱۳ ✤ ۴۱۴ ✤ ۴۱۵ ✤ ۴۱۶ ✤ ۴۱۷ ✤ ۴۱۸ ✤ ۴۱۹ ✤ ۴۲۰ ✤ ۴۲۱ ✤ ۴۲۲ ✤ ۴۲۳ ✤ ۴۲۴ ✤ ۴۲۵ ✤ ۴۲۶ ✤ ۴۲۷ ✤ ۴۲۸ ✤ ۴۲۹ ✤ ۴۳۰ ✤ ۴۳۱ ✤ ۴۳۲ ✤ ۴۳۳ ✤ ۴۳۴ ✤ ۴۳۵ ✤ ۴۳۶ ✤ ۴۳۷ ✤ ۴۳۸ ✤ ۴۳۹ ✤ ۴۴۰ ✤ ۴۴۱ ✤ ۴۴۲ ✤ ۴۴۳ ✤ ۴۴۴ ✤ ۴۴۵ ✤ ۴۴۶ ✤ ۴۴۷ ✤ ۴۴۸ ✤ ۴۴۹ ✤ ۴۵۰ ✤ ۴۵۱ ✤ ۴۵۲ ✤ ۴۵۳ ✤ ۴۵۴ ✤ ۴۵۵ ✤ ۴۵۶ ✤ ۴۵۷ ✤ ۴۵۸ ✤ ۴۵۹ ✤ ۴۶۰ ✤ ۴۶۱ ✤ ۴۶۲ ✤ ۴۶۳ ✤ ۴۶۴ ✤ ۴۶۵ ✤ ۴۶۶ ✤ ۴۶۷ ✤ ۴۶۸ ✤ ۴۶۹ ✤ ۴۷۰ ✤ ۴۷۱ ✤ ۴۷۲ ✤ ۴۷۳ ✤ ۴۷۴ ✤ ۴۷۵ ✤ ۴۷۶ ✤ ۴۷۷ ✤ ۴۷۸ ✤ ۴۷۹ ✤ ۴۸۰ ✤ ۴۸۱ ✤ ۴۸۲ ✤ ۴۸۳ ✤ ۴۸۴ ✤ ۴۸۵ ✤ ۴۸۶ ✤ ۴۸۷ ✤ ۴۸۸ ✤ ۴۸۹ ✤ ۴۹۰ ✤ ۴۹۱ ✤ ۴۹۲ ✤ ۴۹۳ ✤ ۴۹۴ ✤ ۴۹۵ ✤ ۴۹۶ ✤ ۴۹۷ ✤ ۴۹۸ ✤ ۴۹۹ ✤ ۵۰۰ ✤ ۵۰۱ ✤ ۵۰۲ ✤ ۵۰۳ ✤ ۵۰۴ ✤ ۵۰۵ ✤ ۵۰۶ ✤ ۵۰۷ ✤ ۵۰۸ ✤ ۵۰۹ ✤ ۵۱۰ ✤ ۵۱۱ ✤ ۵۱۲ ✤ ۵۱۳ ✤ ۵۱۴ ✤ ۵۱۵ ✤ ۵۱۶ ✤ ۵۱۷ ✤ ۵۱۸ ✤ ۵۱۹ ✤ ۵۲۰ ✤ ۵۲۱ ✤ ۵۲۲ ✤ ۵۲۳ ✤ ۵۲۴ ✤ ۵۲۵ ✤ ۵۲۶ ✤ ۵۲۷ ✤ ۵۲۸ ✤ ۵۲۹ ✤ ۵۳۰ ✤ ۵۳۱ ✤ ۵۳۲ ✤ ۵۳۳ ✤ ۵۳۴ ✤ ۵۳۵ ✤ ۵۳۶ ✤ ۵۳۷ ✤ ۵۳۸ ✤ ۵۳۹ ✤ ۵۴۰ ✤ ۵۴۱ ✤ ۵۴۲ ✤ ۵۴۳ ✤ ۵۴۴ ✤ ۵۴۵ ✤ ۵۴۶ ✤ ۵۴۷ ✤ ۵۴۸ ✤ ۵۴۹ ✤ ۵۵۰ ✤ ۵۵۱ ✤ ۵۵۲ ✤ ۵۵۳ ✤ ۵۵۴ ✤ ۵۵۵ ✤ ۵۵۶ ✤ ۵۵۷ ✤ ۵۵۸ ✤ ۵۵۹ ✤ ۵۶۰ ✤ ۵۶۱ ✤ ۵۶۲ ✤ ۵۶۳ ✤ ۵۶۴ ✤ ۵۶۵ ✤ ۵۶۶ ✤ ۵۶۷ ✤ ۵۶۸ ✤ ۵۶۹ ✤ ۵۷۰ ✤ ۵۷۱ ✤ ۵۷۲ ✤ ۵۷۳ ✤ ۵۷۴ ✤ ۵۷۵ ✤ ۵۷۶ ✤ ۵۷۷ ✤ ۵۷۸ ✤ ۵۷۹ ✤ ۵۸۰ ✤ ۵۸۱ ✤ ۵۸۲ ✤ ۵۸۳ ✤ ۵۸۴ ✤ ۵۸۵ ✤ ۵۸۶ ✤ ۵۸۷ ✤ ۵۸۸ ✤ ۵۸۹ ✤ ۵۹۰ ✤ ۵۹۱ ✤ ۵۹۲ ✤ ۵۹۳ ✤ ۵۹۴ ✤ ۵۹۵ ✤ ۵۹۶ ✤ ۵۹۷ ✤ ۵۹۸ ✤ ۵۹۹ ✤ ۶۰۰ ✤ ۶۰۱ ✤ ۶۰۲ ✤ ۶۰۳ ✤ ۶۰۴ ✤ ۶۰۵ ✤ ۶۰۶ ✤ ۶۰۷ ✤ ۶۰۸ ✤ ۶۰۹ ✤ ۶۱۰ ✤ ۶۱۱ ✤ ۶۱۲ ✤ ۶۱۳ ✤ ۶۱۴ ✤ ۶۱۵ ✤ ۶۱۶ ✤ ۶۱۷ ✤ ۶۱۸ ✤ ۶۱۹ ✤ ۶۲۰ ✤ ۶۲۱ ✤ ۶۲۲ ✤ ۶۲۳ ✤ ۶۲۴ ✤ ۶۲۵ ✤ ۶۲۶ ✤ ۶۲۷ ✤ ۶۲۸ ✤ ۶۲۹ ✤ ۶۳۰ ✤ ۶۳۱ ✤ ۶۳۲ ✤ ۶۳۳ ✤ ۶۳۴ ✤ ۶۳۵ ✤ ۶۳۶ ✤ ۶۳۷ ✤ ۶۳۸ ✤ ۶۳۹ ✤ ۶۴۰ ✤ ۶۴۱ ✤ ۶۴۲ ✤ ۶۴۳ ✤ ۶۴۴ ✤ ۶۴۵ ✤ ۶۴۶ ✤ ۶۴۷ ✤ ۶۴۸ ✤ ۶۴۹ ✤ ۶۵۰ ✤ ۶۵۱ ✤ ۶۵۲ ✤ ۶۵۳ ✤ ۶۵۴ ✤ ۶۵۵ ✤ ۶۵۶ ✤ ۶۵۷ ✤ ۶۵۸ ✤ ۶۵۹ ✤ ۶۶۰ ✤ ۶۶۱ ✤ ۶۶۲ ✤ ۶۶۳ ✤ ۶۶۴ ✤ ۶۶۵ ✤ ۶۶۶ ✤ ۶۶۷ ✤ ۶۶۸ ✤ ۶۶۹ ✤ ۶۷۰ ✤ ۶۷۱ ✤ ۶۷۲ ✤ ۶۷۳ ✤ ۶۷۴ ✤ ۶۷۵ ✤ ۶۷۶ ✤ ۶۷۷ ✤ ۶۷۸ ✤ ۶۷۹ ✤ ۶۸۰ ✤ ۶۸۱ ✤ ۶۸۲ ✤ ۶۸۳ ✤ ۶۸۴ ✤ ۶۸۵ ✤ ۶۸۶ ✤ ۶۸۷ ✤ ۶۸۸ ✤ ۶۸۹ ✤ ۶۹۰ ✤ ۶۹۱ ✤ ۶۹۲ ✤ ۶۹۳ ✤ ۶۹۴ ✤ ۶۹۵ ✤ ۶۹۶ ✤ ۶۹۷ ✤ ۶۹۸ ✤ ۶۹۹ ✤ ۷۰۰ ✤ ۷۰۱ ✤ ۷۰۲ ✤ ۷۰۳ ✤ ۷۰۴ ✤ ۷۰۵ ✤ ۷۰۶ ✤ ۷۰۷ ✤ ۷۰۸ ✤ ۷۰۹ ✤ ۷۱۰ ✤ ۷۱۱ ✤ ۷۱۲ ✤ ۷۱۳ ✤ ۷۱۴ ✤ ۷۱۵ ✤ ۷۱۶ ✤ ۷۱۷ ✤ ۷۱۸ ✤ ۷۱۹ ✤ ۷۲۰ ✤ ۷۲۱ ✤ ۷۲۲ ✤ ۷۲۳ ✤ ۷۲۴ ✤ ۷۲۵ ✤ ۷۲۶ ✤ ۷۲۷ ✤ ۷۲۸ ✤ ۷۲۹ ✤ ۷۳۰ ✤ ۷۳۱ ✤ ۷۳۲ ✤ ۷۳۳ ✤ ۷۳۴ ✤ ۷۳۵ ✤ ۷۳۶ ✤ ۷۳۷ ✤ ۷۳۸ ✤ ۷۳۹ ✤ ۷۴۰ ✤ ۷۴۱ ✤ ۷۴۲ ✤ ۷۴۳ ✤ ۷۴۴ ✤ ۷۴۵ ✤ ۷۴۶ ✤ ۷۴۷ ✤ ۷۴۸ ✤ ۷۴۹ ✤ ۷۵۰ ✤ ۷۵۱ ✤ ۷۵۲ ✤ ۷۵۳ ✤ ۷۵۴ ✤ ۷۵۵ ✤ ۷۵۶ ✤ ۷۵۷ ✤ ۷۵۸ ✤ ۷۵۹ ✤ ۷۶۰ ✤ ۷۶۱ ✤ ۷۶۲ ✤ ۷۶۳ ✤ ۷۶۴ ✤ ۷۶۵ ✤ ۷۶۶ ✤ ۷۶۷ ✤ ۷۶۸ ✤ ۷۶۹ ✤ ۷۷۰ ✤ ۷۷۱ ✤ ۷۷۲ ✤ ۷۷۳ ✤ ۷۷۴ ✤ ۷۷۵ ✤ ۷۷۶ ✤ ۷۷۷ ✤ ۷۷۸ ✤ ۷۷۹ ✤ ۷۸۰ ✤ ۷۸۱ ✤ ۷۸۲ ✤ ۷۸۳ ✤ ۷۸۴ ✤ ۷۸۵ ✤ ۷۸۶ ✤ ۷۸۷ ✤ ۷۸۸ ✤ ۷۸۹ ✤ ۷۹۰ ✤ ۷۹۱ ✤ ۷۹۲ ✤ ۷۹۳ ✤ ۷۹۴ ✤ ۷۹۵ ✤ ۷۹۶ ✤ ۷۹۷ ✤ ۷۹۸ ✤ ۷۹۹ ✤ ۸۰۰ ✤ ۸۰۱ ✤ ۸۰۲ ✤ ۸۰۳ ✤ ۸۰۴ ✤ ۸۰۵ ✤ ۸۰۶ ✤ ۸۰۷ ✤ ۸۰۸ ✤ ۸۰۹ ✤ ۸۱۰ ✤ ۸۱۱ ✤ ۸۱۲ ✤ ۸۱۳ ✤ ۸۱۴ ✤ ۸۱۵ ✤ ۸۱۶ ✤ ۸۱۷ ✤ ۸۱۸ ✤ ۸۱۹ ✤ ۸۲۰ ✤ ۸۲۱ ✤ ۸۲۲ ✤ ۸۲۳ ✤ ۸۲۴ ✤ ۸۲۵ ✤ ۸۲۶ ✤ ۸۲۷ ✤ ۸۲۸ ✤ ۸۲۹ ✤ ۸۳۰ ✤ ۸۳۱ ✤ ۸۳۲ ✤ ۸۳۳ ✤ ۸۳۴ ✤ ۸۳۵ ✤ ۸۳۶ ✤ ۸۳۷ ✤ ۸۳۸ ✤ ۸۳۹ ✤ ۸۴۰ ✤ ۸۴۱ ✤ ۸۴۲ ✤ ۸۴۳ ✤ ۸۴۴ ✤ ۸۴۵ ✤ ۸۴۶ ✤ ۸۴۷ ✤ ۸۴۸ ✤ ۸۴۹ ✤ ۸۵۰ ✤ ۸۵۱ ✤ ۸۵۲ ✤ ۸۵۳ ✤ ۸۵۴ ✤ ۸۵۵ ✤ ۸۵۶ ✤ ۸۵۷ ✤ ۸۵۸ ✤ ۸۵۹ ✤ ۸۶۰ ✤ ۸۶۱ ✤ ۸۶۲ ✤ ۸۶۳ ✤ ۸۶۴ ✤ ۸۶۵ ✤ ۸۶۶ ✤ ۸۶۷ ✤ ۸۶۸ ✤ ۸۶۹ ✤ ۸۷۰ ✤ ۸۷۱ ✤ ۸۷۲ ✤ ۸۷۳ ✤ ۸۷۴ ✤ ۸۷۵ ✤ ۸۷۶ ✤ ۸۷۷ ✤ ۸۷۸ ✤ ۸۷۹ ✤ ۸۸۰ ✤ ۸۸۱ ✤ ۸۸۲ ✤ ۸۸۳ ✤ ۸۸۴ ✤ ۸۸۵ ✤ ۸۸۶ ✤ ۸۸۷ ✤ ۸۸۸ ✤ ۸۸۹ ✤ ۸۹۰ ✤ ۸۹۱ ✤ ۸۹۲ ✤ ۸۹۳ ✤ ۸۹۴ ✤ ۸۹۵ ✤ ۸۹۶ ✤ ۸۹۷ ✤ ۸۹۸ ✤ ۸۹۹ ✤ ۹۰۰ ✤ ۹۰۱ ✤ ۹۰۲ ✤ ۹۰۳ ✤ ۹۰۴ ✤ ۹۰۵ ✤ ۹۰۶ ✤ ۹۰۷ ✤ ۹۰۸ ✤ ۹۰۹ ✤ ۹۱۰ ✤ ۹۱۱ ✤ ۹۱۲ ✤ ۹۱۳ ✤ ۹۱۴ ✤ ۹۱۵ ✤ ۹۱۶ ✤ ۹۱۷ ✤ ۹۱۸ ✤ ۹۱۹ ✤ ۹۲۰ ✤ ۹۲۱ ✤ ۹۲۲ ✤ ۹۲۳ ✤ ۹۲۴ ✤ ۹۲۵ ✤ ۹۲۶ ✤ ۹۲۷ ✤ ۹۲۸ ✤ ۹۲۹ ✤ ۹۳۰ ✤ ۹۳۱ ✤ ۹۳۲ ✤ ۹۳۳ ✤ ۹۳۴ ✤ ۹۳۵ ✤ ۹۳۶ ✤ ۹۳۷ ✤ ۹۳۸ ✤ ۹۳۹ ✤ ۹۴۰ ✤ ۹۴۱ ✤ ۹۴۲ ✤ ۹۴۳ ✤ ۹۴۴ ✤ ۹۴۵ ✤ ۹۴۶ ✤ ۹۴۷ ✤ ۹۴۸ ✤ ۹۴۹ ✤ ۹۵۰ ✤ ۹۵۱ ✤ ۹۵۲ ✤ ۹۵۳ ✤ ۹۵۴ ✤ ۹۵۵ ✤ ۹۵۶ ✤ ۹۵۷ ✤ ۹۵۸ ✤ ۹۵۹ ✤ ۹۶۰ ✤ ۹۶۱ ✤ ۹۶۲ ✤ ۹۶۳ ✤ ۹۶۴ ✤ ۹۶۵ ✤ ۹۶۶ ✤ ۹۶۷ ✤ ۹۶۸ ✤ ۹۶۹ ✤ ۹۷۰ ✤ ۹۷۱ ✤ ۹۷۲ ✤ ۹۷۳ ✤ ۹۷۴ ✤ ۹۷۵ ✤ ۹۷۶ ✤ ۹۷۷ ✤ ۹۷۸ ✤ ۹۷۹ ✤ ۹۸۰ ✤ ۹۸۱ ✤ ۹۸۲ ✤ ۹۸۳ ✤ ۹۸۴ ✤ ۹۸۵ ✤ ۹۸۶ ✤ ۹۸۷ ✤ ۹۸۸ ✤ ۹۸۹ ✤ ۹۹۰ ✤ ۹۹۱ ✤ ۹۹۲ ✤ ۹۹۳ ✤ ۹۹۴ ✤ ۹۹۵ ✤ ۹۹۶ ✤ ۹۹۷ ✤ ۹۹۸ ✤ ۹۹۹ ✤ ۱۰۰۰

یعنی بندگان خدای تعالی الف ممدوده چنانچه سیلاب مثال ایزد از نظامی مصرع بنام نزدیک آید و او بخشش بمثقال و دیگر از نظامی مقولهٔ خاقانی همین بیت چو میزد بدین نعمتے در قصیده و سپاس ایزدم چون نامزد ممدوده جامی گوید مرغ بنام میزد عجب گلدسته نوره و گاهی الف ایزد در کتابت هم ساقط کرده باقبل موصول سازند چنانکه بنامیزد و بتوان دگر کرد بجز افت از آخر لفظ بزرگ و سپاس و هر دو شعر نظامی دانا آخر لفظ نام مرد و مصرع جامی در هر سه مسئله مذکوره مسلاً دیدم و الف ایزد را هر سه جا بفرض ثبت نظم لفظ کنیم چنانچه مرقوم شد الف قسم و نظم ریاست در صورت از ما نحن فیه خواهد بود و بایدانست که گاهی کلمه بابدل کسره اضافت آرند چنانکه در همین مصرع بوده پیشندگان شکیب و ای شکیب پیشندگان و همچنین در همین مصرعه کسانرا فشنداو کان اندر میر یعنی نادان کسان اندر میر رفت چنانکه در بعض الفاظ سقوط کسره اضافت نظر آمده همچنین در بعض جاها دون حالت اضافت زیاده کسره نیز دیده شده چنانکه کسره لفظ سر در همین بیت خطوی بیت نزیر قصر تو کش در دعا شاه سر بر پشت عقل دست بالا مثال دیگر بطور مصرع عزیزان سر صندل آلود کرد موهمی در چنین مقامات یا تمنائی نیز میتوانگفت که این بار اندوه است بدانکه هرچند در کلام قدما سقوط کسره اضافت و بنا و آن در بعض محل واقع است لیکن ازین هیچ وجه امتناب لازم نمی آید مگر استقاط کسره اضافت از لفظ صاحب و جایز است چون نمکی بازاقسام اضافت بیان آمد چند از مشابهات آن نیز گفته میشود تا تمیزی حاصل گشته طالبان را یک نوع فائده دست دهد بدانکه شابه بفتح اول و کسر ثالث و تشدید ثانی و فتح باء موحده و بعد الف هاء مفتوحه و مضاف الیه ترکیب مزجی مثل است و بدین صورت عرف آخر هم اول باکسر نحو اندکه آنرا فرهنگ گویند موقوف شنا لفظ نمایند چنانکه نام حسن و شناسنده سخن شناس محمود بیک پس هم امام و بکاشنا هم وده و همین سخن شناس را کسر نباید خواندن زیرا که این هر سه مثل و حسن و هر مزد و محمود بیک این سه اسم مثل است از انها و بایدانست که قریب یا سلوب ترکیب اضافی ترکیب بحذف حرف تشبیه بشمار شبیه و باسقاط لفظ دارنده شبیه بک آئینه رومیی چون آئینه دو سر و قاچی یعنی چون سر و قاچ است و دیگر ترکیب تمیز چون پست مرتبه و بلند همت یعنی پست از روی مرتبه و بلند از روی همت و همین ترکیب نیز حرف فراسیم اول موقوف خوانند و اهل مکسو بر زبان نرانند و هر یک ازین قسم اسما مرکبه چنانکه آئینه رو و سر و قاچ و پست مرتبه و بلند همت و امثال آن را لقب گویند افعال و افعال بالفتح جمع مضاف مضاف را بالکسر ضرر رسانیدن فتح طرا بالکسر بمعنی اضرار و بیچاره کردن از مصدر اضرار آورده اند همچنین در کلام قدما بفتح اول و سکون ثانی و فتح ثالث و کسر رابع و سکون آخر و بالفتح جمع مضاف مضاف را بالکس

یای تحتانی رشته که از سیده ساخته باغیر و شکر سنجوزند از برمان **اطروبه** بضم و را مهمله مضموم و با موحده انچه مردم را لبطرب رود بمعنی ساز و غیره میرود و نغمه مستعمل شود
اطره بضم همزه بر وزن خاتم از بحر الجواهر طعمه بفتح اول و کسر ثانی بر وزن طعام **فصل الف مقصوره مع طای** ☆ **انهار** بالکسر غالب گردانیدن و بهادر کردن
از منتخب **فصل الف مقصوره مع عین مهمله** ☆ **اعیا** و بالکسر درد یای تحتانی مانده شدن مانده کردن از بسیاری رفتن باحرکت از منتخب **اعتا** بالفتح کشادن
این جمع عتوت از لطائف **اعجمی** بالفتح و میم مفتوح و در آخر الف بصورت یا بمعنی نابینا **اعشی** بالفتح و شین معجمه مفتوح و در آخر الف بصورت یا بمعنی شب کور و منتخب بمعنی شب کور نیز آمده است **اعتراز** ابرای مجهوله نسبت دشتن خود را بکسی نسبت کردن از منتخب **اعصا** بالکسر فرمانی کردن جمع کردن گزیدی را بخیر و شر **اعتلا** بالکسر بلند شدن از منتخب
اعلا بالکسر بلند کردن بزرگوار کردن از منتخب **اعتنا** بالکسر تر کمبر و فرمانی نیز مکسور و بعد آن نون غمخواری کردن تیمار داشتن و اهتمام مهربانی و مهربانی کردن از کشف و از منتخب **اعفا** بفتح اول و کسر ثانی و تشدید فا جمع عفیف **اعطاء** بالکسر اول و سخنیدن از منتخب **اعراب** بالکسر اضح و روشن گردانیدن و بیان کردن و حرکات اواخر کلمات عرب پیرا کردن اضح یکی بمعانی
مستقیضه را بانکه دو یکسان نباشد و التباس را بانتفی مانع خود است از عربت معده افاده است پس بین تقیضه بهره باب افعال برای سلب باشد بفتح عربان ضد آشنا بین لفظ جمع است
که مفرد ندارد و قیاس می رود الف الف کسر غیر **اعجاب** بالکسر تکبر و غرور از منتخب عجب آوردن عجیب دانستن از منتخب **اعشاب** بالفتح گیاهای تر **اعاجیب**
بفتح اول و ثانی و کسر جیم جمع عجیب چنانکه احادیث جمع حدیث از قاموس **اعقاب** بالفتح پس ماندگان پسران آیندگان و اولاد جمع عقب **اعادت** بکسر اول بازگردانیدن
بار گفتن از منتخب کسر **اعنات** بالکسر حرف سوم نون و در آخر تای فوقانی خود را بکاری انداختن و نام صنعتی در آرایش اشتراط ملایم میگویند **اعوجاج** بالکسر و او مکسور و مشدد
جیم بمعنی کج شدن از منتخب کسر **اعرج** بفتح اول و ثالث لنگ از منتخب **اعتماد** بالکسر بمعنی اعتبار و بمعنی شمار اوردن از لطائف و منتخب **اعداد** بالکسر ماده ساختن و بالفتح جمع عدد
از منتخب **اعتضاد** بالکسر مضاد مجمعه یاری مدد کردن و میتواند که کاهای تهتانی دو مشدد بیایی متصله باشد بهمزه فاعل ست چنانکه بدی بمعنی یاری **اعتماد** بکسر اول و ثالث
بفتح تکیه کردن بچیزی از کشف **اعتقاد** در دل گرفتن پخت محکم شدن بقبضه دشمن متعمل از بهار مجمع **اعتیاد** بالکسر بعده فوقانی تحتانی باز آمدن عادت کردن از منتخب **اعمار** بالکسر
سوم دال مجمعه عمر کردن بمعنی عمر دادن از منتخب **اعلام** بضم همزه جمع علم نشانها که بر راه میکنند تا گم نکنند و بفتح جمع علم که بمعنی نشانه است از کشف و منتخب **اعتبار** بالکسر عبرت گرفتن از مانده شدن از چیزی فوتن و چیزی انیک کاشتن از منتخب **اعو** بالفتح دو واو مفتوح بمعنی شخص که چشم ندارد چه اگر آنرا مثل
فتح جهان کیاه است از حجر الجواهر **اعتزار** بالکسر عذر خواستن **اعمار** بالفتح عمر دادن و بمعنی این جمع عمرت از منتخب **اعشار** بالفتح و شین معجمه جمع عشر که بالضم بمعنی یک دهم
باشد از چیزی **اعتراز** بالکسر غرت دادن **اعجاز** بالفتح سست نهادن بالکسر عاجز کردن بمعنی اخرق و بیکاره بی طبر شود و چرا که کاران از دیدن آن عاجز میگردیدند
از منتخب غیر آن **اعکاس** بالکسر فراز گردن عکس چیزی در آب و آئینه و غیره از منتخب **اعشش** بالفتح میم مفتوح و شین معجمه آنکه آب از چشمش بسبب مرض جاری باشد یا بلقب عالمی از
متاخرین از لطائف **اعوص** بالکسر صاد مهمله شوار کردن کار نفهم از منتخب **اعراض** بالکسر دوا از چیزی گردانیدن بالفتح متاعها و بیاریها بطلاح اطبا بمعنی مرض که بسبب مرضی پیدا شده
جمع عرض که بمقابله جوهر باشد بمعنی چیزی که ممکن باشد که قائم بنفس نباشد و قائم بغیر باشد و اعراض نفسانی عبارت از غم و هم و فرح و ترح و نجات است **اعتراض** پیش آمدن
بکسی او در میان آمدن حائل شدن از کشف اللغات **اعتیاص** بمعنی عرض دادن و بر ین لفظ با بابل زده است از لطائف **اعتساف** بالکسر از خست بمعنی بیراه رفتن
و بیدا کردن از کنز و کشف و منتخب **اعراف** بالفتح مقامیست بین دوزخ و بهشت و بدانجا نزاع اعراف گویند که اصحاب اعراف انجا باشند و بعضی گویند که اصحاب اعراف پیغامبران اند
دین و ملت را از ما بعد زده الا فاضل در کشف و منتخب صاحب کشف و منتخب بمعنی بویا نیز نوشته **اعتراف** بالکسر بر خطای خود اقرار کردن و شناختن از منتخب بلفظ داشتن آورده
مستعمل **اعتکاف** بالکسر بایستادن از چیزی از کنز و در منتخب گوشه نشینی در مسجد **اعطاف** بالفتح سر بانها از کنز جمع عطف **اعتناق** معانقه کردن از لطائف **اعتاق**
بالکسر بنده آزاد کردن از منتخب **اعناق** بفتح گردنها و بزرگان قوم از لطائف و منتخب **اعتران** بالکسر برای عجمه بمعنی شتران از کنز و در لطائف گوشه نشینی و کوشیدن و منکر عالم باطن
شدن و در محسوسات ماندن تم کلامه ☆ بطلاح اکثر از محققین اعتراز قائل بالقدم عرض شدن عباد را خالق افعال خود را خیر آنرا و شر آنرا بنده داشتن و صلح و حرب عباد را ظرف باجیحا

خطاط خوشنویس ... ☆ دیوان ... ☆ ... ☆ ... ☆

واجب و دانستن ست **اعدال** بفتح اول و فتح دال آنچه سیستر تر بگوید انهی او را داد دهنده تراز مراح **اعمال** بالکسر کار فرمودن و بالفتح کارها و بمعنی حیات و برگنات نیز آمده ظاهر ایمین معنی اخیر مجازیست **اعزل** بالفتح ذرای مجرد نیز مفتوح و بالضم بمعنی مردبی سلاح ست نام ستاره که کمتر از سماک عزلگ مینامند قریب او کوکب دیگر که بمنزل سلاح مشهور است و بالشدت بخلاف سماک رامح که قریب او کوکب ست که بمنزل سلاح و نیزه باشد از شرح قران السعدین و منتخب **اعجال** بالفتح شتابیها و شتابی کنندگان و گوسالهها **اعتدال** بالکسر میانه شدن در گرمی و سردی و خشکی و تری یا دراز بودن هر چیز و گاهی کنایه باشد از اعضا و اندام چرا که اکثر اعضای بیرونی انسان دو دو هستند و مراد از اعتدال در اینجا یعنی برابر بودن است و این جمله از منتخب **اعتلال** بالکسر بیمار شدن و بهانه آوردن و علت و سبب آوردن بر کاری و چیزی و هم از منتخب **اعتقال** بالکسر تفاوت نهادن و کردن و بسته گردانیدن از کسی و منتخب **اعتصام** بالکسر خود را از گناه محفوظ داشتن و چنگ در زدن بچیزی از کسی و منتخب **اعظام** بالکسر بزرگ کردن و بزرگ داشتن **اعاظم** بفتح اول و کسر ظای معجمه یعنی بزرگتران این جمع اعظم ست چنانکه افاضل جمع افضل **اعلام** بالکسر خبر دادن و آگاه کردن بالفتح علمهای لشکر و نشانهای لشکریان یعنی همه مردم و ماههای شهر و یعنی کوههای منتخب **اعدام** بالکسر نیست کردن **اعظم** بفتح اول و ثالث و دوم ساکن یعنی بزرگتر و بالضم جمع عظم ست چنانکه افاضل جمع افضل **اعجم** بالفتح آنکه سخن فصیح گفتن نتواند یعنی گنگ نیز آمده از منتخب و غیره **اعمام** بالفتح جمع عم که یعنی برادر پدر ست از منتخب **اعوام** بالفتح بمعنی سالها و این جمع عام ست که یعنی سال شمار از منتخب **اعلان** بالکسر ظاهر کردن و آشکارا کردن از کنز و صراح **اعلن** بفتح اول و سوم آشکارا تر از اعوان بالفتح یاران فیض مددگاران و یاوران از کنز و منتخب **اعیان** بالفتح بمعنی بزرگان و چشمها و اشیاء و ذوات موجود و ثابت در خارج از منتخب **اعجوبه** بضم همزه یعنی عجیب و بضم همزه مردم را در تعجب انداز د نظیر همزه از مزیل الاغلاط **اعمه** بفتح اول و کسر عین و تشدید نون مفتوح جمع عمان چون اب **اعزه** بفتح اول و کسر عین و تشدید زای معجمه مفتوح بزرگواران این جمع عزیز ست **اعونه** بفتح اول و سکون عین و کسر واو و جمعه نون یاری کنندگان این جمع عائن ست خلاف القیاس عائن بمعنی همراه فاعل باشد از عون **اعیان ثابته** صورا سماء الهی که در مدارالافاضل یعنی صور علمیه نوشته است **اعضار** بضم همزه و ضاد معجمه و راء مهمله و الف و زای معجمه و راء مهمله یعنی حاضر آوردن و حاضر شدن از منتخب **اعمی فطری** بالفتح و میم مفتوح و فای مکسور یعنی کور مادرزاد **اعیائی** بالکسر بالفتح نام دردی که صاحبش از حرکت افتاده ایستاده باشد از کنز و کشف **اعادی** بالفتح اول و ثانی و کسر ثالث یعنی دشمنان از منتخب و کنز و کشف **اعجمی** بالفتح مراد از نادان غیر فصیح از شرح تحفة العراقین **اعرابی** بالفتح بمعنی یکی از اعراب و این جمع بدویست یا عرب که بمعنی عربان مجرا نشین ست **اعنی** بالفتح اول و سکون ثانی و کسر نون بمعنی قصد میکنم و مراد مصدر این صیغه متکلم واحد ست از عنی یعنی عنایة

فصل الف مقصوره مع عین معجمه

اغزا بالکسر بجنگ برانگیختن کسی را و برغلا نیدن از کشف و منتخب **اغضا** بالک و ضاد معجمه اغماض و چشم پوشی **اغوا** بالکسر گمراه کردن از منتخب **اغنا** بالکسر تونگر کردن و بی نیاز گردانیدن از منتخب **اغتراب** غریب و مسافر شدن از رطائف **اغاثت** بالفتح اول و ثالث و در اینجا نام بادشاهی از ترکستان از مدارک شرح و بمعنی تحقیقین بضم اول و دوم و چهارم نوشته اند **اغماض** بالکسر چشم پوشی آسان گرفتن و در حاما از منتخب **غلط** بمعنی غلط تر **اغلاط** بالکسر غلط کردن و بفتح جمع غلط **اغلاظ** بالفتح و ظای معجمه جمع غلیظ یا دست ستبر **اغتراف** از کف آبخوردن از رطائف **اغلاق** بالکسر دراستن از کنز و منتخب و صطلاح شعرا کلمات و عبارات **اغراق** بالکسر غرق کردن و مبالغه کردن گمان سخت کشیدن از منتخب و بعض از محققان نوشته اند که اغراق آن مبالغه را گویند که بحسب عقل ممکن باشد و عادتا بعید باشد و بحسب عادت محال نباشد و گاهی بود که محال عادی هم در آید و مبالغه غلو هم نامند **اغفال** بالکسر فرو گذاشتن و بخبری از منتخب **اغلال** بالفتح طوقها آهنی جمع غل بالضم **اغنام** بالفتح بز و گوسپندان این جمع غنم ست **اغلام** بالکسر شتربچه یا امردان کودکان کردن **اغصان** بالفتح و صاد مهمله جمع غصن بضم که بمعنی شاخ درخت

از کشف آمده و منتخب غلط ایمان بالفتح وقایه که بمعنی تسمه دشت غلوطه بالضم اول و ثالث غیری یا بمعنی آبان کسی را و نظیری هم اندازد منتخب غیره بفتح اعلی و سکون ثانی و کسر ثالث مجمده بفتح تحتانی بیع غذا افغانی بالفتح جمع غنیه که بضم اول و تشدید یا بتحتانی مثل مدینه و مدائن و منیحه و منائح و غنیه بمعنی غنا می و غنیه بمعنی بیگانه گویند کبی بالفتح دم میخواند مثل بینگ و بانگ مزمار آنرا گویند که بفتح دم نوازند مثل نی و سیتار شرح گلستان از میر نور الله منتخب **فصل الف مقصوره مع فاء افنا** بالکسر شستگر دن از منتخب افعی بالفتح اول و سکون خا و فتح عین مهمله و واو الف بصورت یا نوعی از مار سیاه که بنهایت هر خاک باشد فارسیان بکسر عین خوانند **افسا** بالفتح و سین مهمله بمعنی افسونگر از زبان افشا بالکسر شکار افظار هر کردن از منتخب **افتراب** بالفتح و سین مهمله بمعنی بستان **افراسیاب** بالفتح بادشاهی عظیم الشان از ایران توران که بنهایت شجاع و بهادر بود و بمعنی هیبا بهانیز باشد بایمنی چون و لفظ آخر الف اصلی است الف دال بیای تحتانی موافق قاعده مبدل سه حرف است **افت** بالضم بمعنی فتادن و بمعنی آسیب و زشتی و دشمنی و دکسی را لازم صد اکردن از شرح گلشن **افتاب** بالکسر اول فیض دادن و بهر رسانیدن و بر دن ظرف از منتخب **افتاب** بالکسر هوش یا زدن از منتخب کسر اعلاج بالکسر خاجیه شدن جیم و حرکت گردیدن کم ضو فلاح بالکسر فربه و دیده بستگاری از منتخب **افتتاح** بالکسر شادن و آغاز کردن از منتخب **افتراح** بالکسر و سکون خا و ضم تا و سوم و شادی کردن افراح بالکسر شادی کردن از منتخب **افتضاح** بالکسر فضیحت کردن و سوا کردن **فضح** بالفتح سوا تر **افتضاح** بصاد مهمله بمعنی بی قیاسی **افتقاد** بالکسر حرف چهارم قاف بمعنی کم گردن یعنی بوجود کردن و بمعنی تفحص کردن و مهربانی کردن از اقطار **افتاد** بالضم مجازا بمعنی اتفاق از دلاوت **افساد** بالکسر فساد کردن و تباه کردن بالفتح تباهیها از منتخب **فجی** بالفتح و جا کجیده **فدا** بالکسر احتیاج **فدویشی** و نوازی دعا جزا از منتخب **غیر** بالکسر بالفتح کفاف عربی بمعنی بس و کفر و دشنام بالفتح اول کاف فا بمعنی ریش و زخم و بمعنی مجروح از شرح گلشن **فطار** بالکسر بسوزه شکستن و بروزه کشادن از منتخب **افعد** بالفتح دال مهمله بمعنی برادر زاده و فرزند برادر از شرف نامه و سروری و مدارد و بر بان و سیدی نوشته که مجمع است که برادر پدر را گویند **کبری** بمعنی **افشار** بالفتح و تشدید ثانی مجمه طایفه ایست از قزلباش ان فرنگ ترکی **افسار** بالفتح و سین مهمله بمانیکه بدان اسپ را بند کنند بکشد رسیده باگ و در گویند **فراز** صاحب طعام مثل کشنیز و تره فل و زیره و غیره و این مخفف بود از **افزار** بالضم بمعنی فزونی و ظرافت و تمسخر بالفتح دریغ و حسرت و ظلم از شرح گلشن **افلاس** بالکسر بیچیز شدن یعنی بجائی رسیدن که گویند فلسی ندارد و اصرار بدانکه درین لفظ خاصیت باب فعال سلب خدست **افتراس** بالکسر کردن شکستن و کشتن و به نشان هر یافتن چیزی بمادر سوار شدن از منتخب **افراس** بالفتح اسپان و بمعنی آب اسپ **افتضاح** بالکسر بمعنی تفتیش کردن یعنی جستجو کردن و لطائف **افراط** بالکسر حد در گذشتن و این ضد تفریط است که بمعنی کمی کردن و تقصیر کردن است از صراح و منتخب **افتراق** بالکسر بمعنی جدا کردن **افق** بفتحتین کنارهٔ آسمان از منتخب و تحقیق افق در بیان آفاق نوشته شده ایم و تحقیق دائره نظری در فصل دال مع الالف مفصل مذکور خواهد شد **افک** بالکسر دروغ و بهتان از کنوز مدار **افضل** بالفتح اشارت بافضل الدین کنام خاقانی دست علیه الرحمة **افاعیل** بالفتح اول و کسر ضاد مجمه فاضلتر از ان جمع افضل است **فعال** بالکسر بهتان **افعال** بالاشکال کنایه از شکل هر دو گر میباشد **افیال** بالفتح جمع فیلان **فیل** بالفتح اول و کسر ثانی بمعنی شتر جوان نضاب افعی بالکسر ثانی بروزن دال کنایه از بندوق **فحام** بالکسر و حای حطی تمام گردانیدن بحث از منتخب **فاسم** بالضم بمعنی شاهد و خوشخط و بلبلی هزار و انواع سخن هم بالجمع و افغان جمع فغن نیست که بمعنی شاخ باشد و نیز جمع فن است که بمعنی شاخ باشد و نیز جمع فنن است که بمعنی شاخ است جمع فنن **افنر** بالفتح و سین مهمله **افسان** بالکسر نکوهش و دشنام بالفتح شاخ است جمع فنن **افنر** بالفتح و سین مهمله سنگ نسان **افغان** بالفتح ناله و زاری و فریاد **افغانستان** بالکسر مدود تا قوم فتنه بمکتین و دو فتحه نون از لطائف **افسر** بالفتح و سین مهمله بزرگ و شده و نیز آنچه شده از ابریشم و غیر آن **افسر** بالفتح و سین مهمله و حرف سوم مکسور و مشدد نام شهر **قندهار** بالفتح و حرف سوم بمعنی نام شهر عربی **قندهار** بالفتح و حرف سوم که بمعنی مال مهمل موقوف بمعنی المداد و این جمع فواد است که بمعنی دل و **فواد** بالفتح دل و کبد و سینه و بمعنی جمع فوه است که بروزن قول بمعنی دهن باشد لیکن مجازا بمعنی شهرت عمل آمده و منتخب و غیاث الله سعید نور الله مرقده در شرح گلستان نوشته که **فواه** جمع فوه است بمعنی دل شاه بار از ظرف کردند چون او تعل عرب اند بهت بسیم بدل کرده شد فلان کبهت فلان و دیوبرد بمعنی فلان کبهت فلان و در صحیح مسلم آمده که **فواه** جمع فوه است بمعنی دهن

کل مفرد گویند بر خلاف جمع و شنیه از بهر کلام مفید مخ تکسیر مثل و مانند و تصغیر فریه معدن مجمع و آواه گوینده فاعه بفتح همزه و فتح عین مکسور و سکون نون و فتح فاء و تاء قرشت مفتوح و ضاد معجمه مکسور و کاف نامی فراخ و دین مع کفاف بالفتح و کاف فارسی و نون بجه نام که در کمتر از نهصت ماه متولد شود فضلی تخلص خاقانی فرد در ابتدا سکیرد فعلی بالفتح قسمی از ربانیات زیر نام کل و گویند که اصلی از دیدن زیر دگر گویند و دافاعی نام نهنگ که بر هم اصلی ست **فصل الف مقصوره مع قاف و ه و اقفا** بالکسر و نون کسی را دیدن و گرفتن از پشت و گردن را مفتوح کردن **اقتعا** بالکسر قمای فوقانی مکسور و نون کسی دون یعنی حمل کردن بر سر یا گرفتن از کمتر و مفتوح **اقتفا** بالکسر چهارم فاء بمعنی پیروی و مفتوح **اقصا** بالفتح کنار یا دور بهم جمع قصا که بفتح اول قصر یعنی دور و کنار است چنانکه ارجاع جمع جمع قصه که بمعنی دوست از صراح و قاموس **اقصی** بالفتح و صاد مهمله مفتوح یعنی دور تر و نهایت کمتر و مسجد اقصی مسجدیست که از بیت المقدس گویند بنا کرده داود علیه السلام در ملک شام و تمام کرده سلیمان علیه السلام و آن قبله بود اول **اقصی** بالفتح و صاد مهمله مفتوح یعنی خویشاوند دور و آنچه بعضی مردم بفتح را ضم خوانند فقط محض سهو است کما لا یخفی علی صاحب التصریف **اقوا** بالکسر یعنی ستاره عجوه قافیه آن کلمه که در آخر بیت باشد و بر آن قافیه کنند و تقفیه را بهمین اعتبار گویند و جمع آن قوافی و جمع قافیه اقافی **اقوا** بالکسر یا بکل بالضم قافیه و در بالفتح یا دور بالفتح و اقوا در لغت تهم شدن زاد بهت و چون این عیب بسبب آن میباشد که گوینده را دشمنان بسیار باشند لهذا این عیب را اقوا نام کردند و منتخب به رساله اعراب **اقلیما** بالکسر و اول مروف ریم نقره و چرک طلا و منتخب **اقصی** بالفتح و صاد مهمله مفتوح یعنی حکم کننده تر و منتخب **اقوی** بفتح اول و سوم قوی زور مند تر **اقویا** بالفتح و او و مکسور و تحتانی جمع قویست **اقرب** قریب **اقارب** بالفتح نزدیکان خویشان و منتخب **اقتضاب** بالکسر و ضاد معجمه و باهای موحده دریدن از کنز **اقتراب** بالکسر نزدیک آمدن از منتخب **اقتضی الاقتضاب** بفتح قاف و دوم و فتح و تخفیف ضاد معجمه و دوم قاضی تر از قاضیان یعنی آن قاضی که در مرتبه قضا بالاتر از قاضیان باشد **اقامت** بالکسر اول و ماندن در جای و ایستادن و قائم کردن و بکسر ایستادن از جماعت گفتن **اقالت** بالکسر فسخ بیع نمودن و از کاری در گذشتن **اقوات** بالفتح جمع قوت که خوردنی مقدار کفاف است **اقمار** بالکسر جمع قمر **اقدح** بالفتح و دال مهمله مفتوح و حاء مهمله مفتوح تیز تر و بسیار سوزنده **اقداح** بالفتح کاسهای بزرگ بالکسر عرب بکردن کسی **اقبح** بالفتح زشت تر از منتخب **اقل** بالکسر و های مهمله سر گردن سوی آسمان چنانکه بیشه اسبو دیدن بیشه از لطافت **اقتراح** بالکسر و آخر و های مهمله یعنی خواستن سوال کردن و اصراح منتخب **اقتفا** بالکسر و های مهمله منتخب و صحاح **اقتصاد** بالکسر و صاد مهمله میانه رو از منتخب **اقتصار** بالکسر و صاد مهمله کوتاهی کردن و بکفایت چیزی کردن و منتخب و بسطی اهل معانی کلام را گویند که قلیل المعنی مودن **اقتباس** بالکسر آتش گرفتن و از کسی علم آموختن و مصدر است از خود و نادر و قیاس نیست و نیز لفظ اقتباس بمعنی نور گرفتن و باصطلاح اهل علم بیع اندکی از قرآن یا حدیث در عبارت خود آوردن بی اشارت از کنز و بعضی سائل **اقلیدس** بضم اول و کسر سوم و یای ساکن و دال مهمله و سین مهمله بر وزن کلکشن نام یکی از علماء مشهور یونان و این لفظ کلیدس بهمین است چه زبان یونانی را قلب با لفظ کلیدس بالکسر بمعنی مهمله بکار بردن و اول فتح و دال نقطه دار مفتوح و منتخب **اقتفاس** بالکسر و نون و صاد مهمله سیاه کار کردن کسی را از کنز و لطائف **اقط** بالکسر و سکون قاف و طاء مهمله بمعنی پنیر کرد از قرقح تنک نیز گویند و آن است که چون شیر را بجوشانند و بر آن ترشی زنند تا بسته شود آنرا اقط گویند **اقطاع** بالفتح و طاء مهمله مفتوح و منتخب و بعضی مصطلحات **اقرع** بالفتح و راء مهمله مفتوح و عین مهمله یعنی کل کسی که موی سر ندارد و در اصل گویند بفتح کلمات فارسی از شروه نصاب **اقطع** بالفتح بریده دست از لطائف **اقماع** بالکسر عین مهمله شکسته گردانیدن و بالفتح تمام شکستن **اقتطاع** بالکسر قطاعت کردن **اقطاف** بالکسر طای مهمله میوه یعنی و ثمره یای **اقبال** بالفتح جمع قفل ست **اقبال** پیش آمدن و سود آوردن دولت بسوی کسی و بمعنی قبول کردن از منتخب و غیره و در بهار عجم نوشته که فارسیان بمعنی دولت و وقوع طالع استعمال نمایند **اقیل** بالکسر و های مهمله و کسر یای تحتانی بمعنی اقبال یار و **اقل** بفتحتین تشدید لام بمعنی اندک تر و بعد از قل بمعنی غلام که قسمت تر **اقیال** بالفتح و یای تحتانی بزرگوار ان از کنز **اقلال** بالکسر ترک کردن و در دشتی از لطائف و منتخب **اقتحام** بالکسر چهارم حا مهمله اختیار کردن و در آمدن بی تامل و تدبر و بشتاب از کنز و منتخب **اقسام** بالفتح حصه ها و سوگندها **اقانیم** بفتح اول و کسر نون جمع اقنوم و آن سه کتاب است نصاری را در مذهب ایشان **اقنوم** بضم اول و فتح نون و سکون واو و میم جزو و باصطلاح ترسایان اقنوم سه است وجود و حیات و علم و گویند اب و ابن و روح القدس میگویند و نام سه کتاب مذهب نصاری و در بیان سه اقنوم مذکور از منتخب

اقتحام بالکسر اول فتح چیزی را و چیزی از منتخب **اقوام** بالفتح جمع قوم **اقدام** بالکسر پیش رفتن در کاری و بالفتح جمع قدم **اقلیم** بالکسر اول در اصل بمعنی ولایت و آن عبارت از زمین آبادست و حصه مخلوط که کسر مشرق دارد و در دیگر بغرب و هر اقلیم منسوب بیکی از سبعه سیاره است و در بعض کتب آسمانی هفت اقلیم و مناسبت هر یکی بسیاره آنچنین نوشته اند چنانکه شیخ محمد لاهوری صاحب بدیع الفضلا نوشته است هندوستان بزحل و مصر و مکران بمشتری و ترکستان بمریخ و خراسان یعنی ایران بشمس و ماوراء النهر یعنی توران بزهره و عراق بعطارد و مغرب بقمر مناسبت باطلاق اسم اقلیم بریشان ظاهر است و بر خلاف قرار داد حکماست چنانچه تفصیل اقالیم و ربط بها بسیارها خواهد آمد ان شاء الله تعالی و لفظ اقلیم از منتخب و کشف و غیره بالکسر ثابت شده است و بفتح غلط است **اقحوان** بضم اول ضم حای مهمله و فتح اول نیز آمده یعنی بابونه از مویه بجر الجاهر و سرور و دیران از منتخب و کنز **اقران** بالفتح جمع قرن بمعنی همسران و همچشمان و همسایگان از ردا **اقتران** نزدیکشدن و آمیختن **اقیحه** بالفتح و جیم خاء معجمه ساکن و حای مهمله یعنی مهر زر و نقره یعنی درم و دینار و هر چیز سپیکه درکشت نصب کنند این لفظ ترکیست در لغات ترکی بالف ممدوده و سکون قاف نوشته است **اقتضیه** بالفتح و ضاد معجمه ساکن و جمع قضا کذا فی منتخب یعنی حکم شرعی **اقالة** بکسر اول بیع را فسخ کردن یعنی ابطال از فروختن چیزی خریدار و فروشنده برضای یکدیگر از اراده بیع درگذشتن و بمعنی از گناه درگذشتن و بمعنی موقوف کردن اراده از منتخب و مشروح مقامات حریری **اقمشه** بفتح اول و کسر سوم جامهای ریشمینه و رختها و متاعها و این جمع قماش ست **اقاصی** بفتح اول و صاد مهمله مکسور و دو ثران از منتخب و کنز

فصل الف مقصوره مع کاف عربی

اکفا بالفتح وفا یافتن همسران و همچشمان چه اکفو جمع کفوست و بالکسر یکی از عیوب قافیه که حروف روی یا قید مختلف باشند بشرط قرب مخرج چون صباح و سیاه و دیجور و شهباز از منتخب و رسالهٔ عطائی **اکاذیب** بفتح اول و کسر ذال جمع اکذوبة بمعنی دروغ جمع کاذب بمعنی دروغ و اکذاب بتشدید ذال و اکذاب جمع کذب **اکتیاب** بالفتح و مسند و نمناک شدن از لطائف و کنز **اکتساب** بالکسر هر چیز بسعی خود دار از منتخب **اکباب** بالکسر هر دو با موحده نگون فتادن از لطائف و در منتخب نوشته که فرا افتادن و برافکندن لازم و متعدیست **اکرات** بفتحتین جمع اکره یا بضم مثل کره عنانه و کره افلاک **اکراد** بالفتح و کاف عربی مردان مهملهٔ جمع کرد بالضم که قومیست از عجم کذا فی السامی و صحاح الفرس و منتخب و غیره **اکید** بفتح اول و کاف عربی بروزن فعیل بمعنی محکم و استوار **اکدر** بالفتح تیره تر از لطائف **اکار** بالفتح و تشدید کاف بزرگ بمعنی مزارع ای دهقان کذا فی کنز و از منتخب **اکثار** بالکسر بسیار کردن و بسیار خوردن از منتخب **اکیس** بالکسر بمعنی کیمیا از کشف و سروری و دو مویه **اکیس** بفتح اول و سکون کاف و فتح یای تحتانی و سین مهمله زیرکتر از لطائف **اکدش** بکسر اول و سکون کاف عربی و کسر دال مهملهٔ بمعنی خبیث و بمعنی کسیکه کادش از هندوستان باشد از جهانگیری لطائف و همچنین کدش بدرش ترکی و پیش عربی باشد و آن بجهت تغیر قیاس بود و گاهی مجازاً بمعنی مرکب مجموعه آید **اکناف** بالفتح جمع کنف بمعنی پناه و کنار و بمعنی پناهها و این جمع کنف است که بمعنی پناه و کنار و طرف باشد از منتخب و کنز **اکناف** بالکسر پناه گرفتن از لطائف **اکاف** بکسر اول پالان خر و اسپ و شروح نصاب و کنز و منتخب **اکحل** بالفتح و حای مهمله بر وزن احمر رگیست در میان بازو که فاصد آنرا میزند و بعربی قیفال گویند و آن رگیست که در شرگان او سیاهی باشد و سرمه در چشم کرده نام گویند که از اصفهت آدم گویند و آن میان رگ سر و رو باسلیق ست از منتخب و کنز **اکول** بالفتح بروزن فعول بسیار خورنده **اکال** بالفتح و تشدید کاف بسیار خورنده **اکیل** بالفتح همکاسه یعنی همراه خورنده **اکمال** بالکسر کامل کردن و تمام کردن **اکتحال** بالکسر سرمه در چشم کشیدن از کنز **اکلیل** بالکسر بمعنی تاج و نام منزل سهم از منازل قمر و آن ستاره است بشکل مثلث بصورت تاج بر پیشانی مقرب از شرح قران السعدین و کشف و مدار **اکل** بضمتین بمعنی میوه و بفتح اول و سکون کاف یعنی خوردن از لطائف **اکمل** یعنی کامل تر **اکارم** بالفتح اول کسر سوم مهملهٔ گرامی تر از همان و بمعنی بخشنده تر از نوتانی **اکتتام** بالکسر مهر و تا فوتانی پنهان داشتن و پوشیدن و خضاب کردن **اکمام** بالفتح استعمال دهلا که همگو فرا از منتخب **اکنون** در بیان بر وزن مخبون و قیاس میخواهد که بالضم باشد چرا این لفظ ظاهراً مرتجله کنونست که بضمتین باشد چون الف در اول غلطی در باعی و غیره در آمده لهذا ساکن کنند و همان حرکت ما قبله بده و دهند **اکوان** بالفتح و کاف عربی در فارسی نام رویه که تیر را در دیبا ماخذ بود و بدان تیر کشته شد از هر بان و رشید در عربی بمعنی موجودات و مخلوقات و این جمع کون است که بالفتح باشد و هیئتی اند که جمع کائن شمارند که بمعنی پیدا شونده **اکنان** بالفتح و کاف عربی در و این جمع کن است که بالضم و تشدید نون بمعنی پرده پوشش **اکمنای** بالفتح و کاف عربی و ضم سین مهمله بر وزن کشف دیدن سروری و در بهمان بالفتح بالکسر

اقتحام ... اقلیم ... اقوام ... اقدام ... اقران ... اقتران ... اقتضیه ... اقالة ... اقمشه ... اقاصی ... اکفا ... اکاذیب ... اکتیاب ... اکتساب ... اکرات ... اکراد ... اکار ... اکثار ... اکناف ... اکاف ... اکحل ... اکول ... اکال ... اکیل ... اکمال ... اکتحال ... اکلیل ... اکمل ... اکارم ... اکتتام ... اکمام ... اکنون ... اکوان ... اکنان ... اکمنای

اکاسره بفتح اول و کسر سین مهمله جمع کسرا لقب پادشاهان عجم است لیکن اکاسره اطلاق دارد بر گویندگان از نقط اکاسره سلاطین تکبر می کردند **اکسیله** بفتح اول و کسر کاف خوردنی و غذا اگرچه فعیله بمعنی مفعول است اما مهموز است از اکل **اکاله** بفتح همزه و کسر کاف نام مرض نهبه اول از نزل الا علاط **التناه** بالکسر کنیه چیزی و سین **اکراه** بالکسر نزد ستم کسی را بر کاری داشتن از نکز **اکاله** بفتح و تشدید کاف بسیار خورنده **اکسیری** بالکسر کسیار

فصل الف

مقصوره مع لام + **الاکبراول** تخفیف بمعنی نعمت و نیکی و بفتح اول بمعنی برای آگاه باش و منصوبت حرف تنبیه است از نکز شرح نصاب در عربی بفتح کلمه خطاب **التقا** بالکسر باهم شدن و باهم پیوستن و کیدیگر را دیدن از منتخب کنز القا بالکسر یعنی از یکدیگر **الکا** بالضم و کاف عربی نقطه ترکیت بمعنی پرکنه زمین و ملک و طن **التقا** بالکسر باهم شدن باهم پیوستن و کیدیگر را دیدن از منتخب کنز القا بالکسر صاینده و افکندن از منتخب کنز و صراح **التوا** بالکسر تای فوقانی بمعنی پچیدن از منتخب کنز **الفا** بالکسر و فا مصدر است از باب فعال بمعنی یافتن بضم اول و فتح لام با کید یکدیگر الفت کنندگان دوست داران **الحا** بالکسر سیم نگاه داشتن از بدی آنرا بخدا از منتخب **الحا** بالکسر و حای مهمله در نزاع انداختن از صراح **التجا** پناه آوردن از منتخب **الباب** بالفتح و انتها **التهاب** بالکسر افروخته شدن آتش و شعله زدن از منتخب کنز **الوب** بضم اول و ثانی دوا و غیر لفظ واو و کاف عربی نقطه ترکیت بمعنی موجده و بمعنی عقل و خرد باشد **الباب** صاحبان عقلها و خردها جمع اللب بضمتین یعنی صاحبان و الباب بالفتح جمع لب کر بالضم و قتیه با موجده و بمعنی عقل و خرد باشد **التفات** بالکسر نگریستن از مدار است بفتح اول و فتح ثانی و سکون سین مهمله و ضم تای فوقانی دوم و ستهال فارسیان بسکون تای فوقانی بمعنی آیا نیستم چه الف اول لفظ است برای استفهام ست راست و پیشه و اشتکلم و حذف لفظ است شاه باشد یا گدا یکریه است بر یکی **الوالی المیات** مباحث و مسائل علم الهی که یکی از فنون حکمت ست **الفت** خوکردن و دوستی بلفظ دادن و گرفتن و کردن **قتل الموت** بالفتح اول و ثانی و ضم میم دوا و معروف و ثای فوقانی نام قلعه ایست مشهور کرمابین قزوین و گیلان واقع است از برهان **الواث** بالفتح و تای مثلثه گاو و گیاه **الغیاث** بکسر غین مجمه بمعنی داد و دستگیری و اصل الطلب الغیاث بود بحجت تخفیف اطلب کر فعل بود و حذف کردند الغیاث مفعول آن باقی ماند و رسم تعال عرب الغیاث بمعنی فریاد مستغیثون **التجاج** بالکسر با دو جیم عربی ستیزه کردن **الحاح** بالکسر سر دوستی مهلبه زاری کردن و در خواستن از منتخب مبالغه کردن در کار **الواح** بالفتح و حای مهمله جمع لوح بمعنی چیزیکه بر آن چیزی نویسند خواه از چوب باشد مثل تخته یا خواه از عاج و مس و آهن و غیر این جمع لوح ست از منتخب **الوند** بفتح اول سوم و سکون نام کوهیست بلند در نواحی همدان از برهان **ال** بفتحتین و تشدید دال سخت خصومت کننده از منتخب صراح **التذاذ** بالکسر سر دو ذال معجمه لذت و مزه یافتن از منتخب **الذ** بفتحتین و تشدید ذال معجمه لذیذ و بامزه **تا الصدر** اکبر نام کوهیست قریب شیراز از دو چشمه بسیار روان آمده کنار آباد و جایست از دیار اولو الامر بفتحتین پادشاه و امیر و برگ کیه تخت و حکومت **شاهان البرز** بالفتح و بای موحده مضموم و سکون راء مهمله و بعد او زای معجمه نام کوهیست بلند که مازندران از رشتی و در بربان نام کوهیست میان ایران و هندوستان **الشر** بالفتح اول و سکون ثانی سر تای فوقانی و رای معجمه نام پادشاه ترک و خوارزم از مؤید و بربان **الدگر** بکسر اول و سکون لام و ضم ال مهمله فتح کاف فارسی زای معجمه نام پدر قزل ارسلان از مؤید و بربان **الماس** بالفتح جوهری است سفید و شفاف بغایت سخت گران قیمت که بهندی هیر گویند و قسمی ست از فولاد جوهردار کارد و قلمتراش و تیغ و خنجر را نیز گویند از برهان و کشف و بربان و شرح نصاب و مؤید **الیاس** بالکسر نام پیغمبر علیه السلام که برادر خضر علیه السلام اند همراه خضر آبحیات خورده همیشه زنده اند چنانکه در صحت خبر خضر مفوض است **المجنین** خدمت بحر باکیاس مقربت **الوس** بضمتین و واو غیر لفظ و سین مهمله ساکن ترکی قوم را گویند **التماس** بکسر تای دوم و سکون میم و ضم سین از منتخب و مبتلای اهل عام عربی سوال باسماء و مدعا رسیدن **ال** اولی بالی **التمش** بالفتح و تای فوقانی نیز مفتوح و کسر میم و کون ثالث سین مهمله بمعنی فوج پیشین و این لفظ ترکیست و در لغات ترکی نوشته که التمش بمعنی فوجیکه میان هر اول سردار باشد و در ترکی بمعنی عدد شش نیز آمده **الش** بضمتین بلخ بدیر پیش امام عام بنگران هندی مدار و این لفظ ترکیست گاهی بمعنی سیم و لفظ ترکی الوش بزیادت واو در آخر بسیار گمر خواندن آن و او خطاست **الوش** بضمتین و واو غیر لفظ خانجا بدیر پیش امام طعام بنگران و هندی و طعام پسر مانده و این لفظ ترکیست **المش** بضم اول و کسر میم و شین معجمه لفظ ترکیست بمعنی شده **التقاط** بر چیدن از کنز **التیاع** بالکسر و حرف ثالث فوقانی و رای تحتانی و عین مهمله بمعنی موزش دل از عشق از کشف

شدن و بیگانگی چون ادغان بدین معنی و چون اتفاق و موافقت و الصاق بالکسر بچیزے چسپیدن چسپانیدن از منتخب اللغات بزای معجمه و
الصاق بسین مهمله و **التصاق** بصاد مهمله هر سه لغت بمعنی چیزی چسپیدن از منتخب اللغات **الاحق** بضم اول و ضم چهارم فارسی خانهٔ سحر ایشان که از سرگین
الالاق بضم سوم و کاف آخر بگاف گیرند از رشیدی و در لطائف بمعنی اسپ چک بکاف تازی و در دربان بمعنی قاصد و ایلچی و ایلک چوکی و بمعنی مهر آمده
و این لفظ ترکیست **الدق** بضم اول و فتح دال ترکی مصدر است بمعنی شدن **الخالق** بفتح اول و ضم سوم ترکیست مرکب از لغات ترکی نوشته پوشاک معروف
گویند بفارسی پوشند **الانگ** بضم اول و فتح لام و سکون نون و کاف فارسی ترکی بمعنی سه هزار و بفتحتین بمعنی دیوار سرچال قلعه گیری از برهان **الاعجل** بفتح اول
و سکون لام و فتح عین و فتح جیم مصدر است و الف و لام در اول زائده و ترکیب مفعول مطلق ست که صیغهٔ امر از اول این مذکور شده در اصل عنین بود و عجل لعین
بمعنی زود دوی کین شود گویند که زود ای کمال تو دوی لکن **الحال** بفتح بمعنی اکنون مرکب از الف و لام عهد و کاف حال یعنی از مردم که یک لفظ مفرد انند و بالکسر
خواندن فاتحه و غیره **الل** بکسر و تشدید لام بمعنی پیمان و امان و سوگند از منتخب شروح و نصاب **الهام** بالکسر آنچه در دل کسی انداز خدای تعالی از خیر
و وقوع خیر یا شر از بحر الجواهر و در لطائف و منتخب بکسر **التیام** بالکسر یکدیگر پیوسته شدن و هم آمدن و بهم شدن زخم از زبده **الفوائد** و منتخب و مؤید **الوالعزم** خداوندان عزم
یعنی پیغمبرانیکه همه دنیا ثبات ایشان در کار ما و صبر بر بلا و شکایت کرده اند و آن شش تن بودند نوح و ابراهیم و داود و یعقوب و یوسف ایوب و موسی و عیسی و محمد
علیهم الصلوٰة والسلام از بیضاوی و منتخب و خیر **الزام** بالکسر لازم گردانیدن برخود یا بغیر از منتخب و غیر آن **التزام** بالکسر لازم گرفتن کار یا از منتخب **الزم** بالفتح فرا آمدن
منتخب و **الم** بفتحتین رنج و درد **الیم** دردناک **التشام** بکسر اول سکون لام و کسر فوقانی و شامی شلنه بودن دران سکون لام و کسر فوقانی و شامی شلنه بودن دران بر چیزے بمعنی بر بستن از منتخب و غیاث **الغم** کسی بودن دست
فلان بر دل الصد بر دل فلان یا راحت کردن و کسیم مفتوح و مشدد و خوش دل و آخر و آرد و دهنده **الحنون** بالفتح و ای فوقانی داو معروف و ترکی زدن سرخ را گویند نام حرم شاه
و بمعنی کنیز از لطائف **الحان** بکسر خوشخوانی و نغمه بالفتح آواز ها از منتخب **لکن** بفتح اول و فتح کاف عربی آنکه بالش و رخن گرفته شود از منتخب **الان** بالفتح و تشدید لام
نام ملکی از کشور روس و در بربان و لاتی از برکستان بفتح و تخفیف لام و مد الف دوم و در عربی بمعنی اکنون بفتحتین و قیل بکسون لام و با فارسی بمعنی شیر و در حدیث
بمعنی زیر از سلطان بمعنی شیر درنده سر دو لفظ ترکیست و این لقب پادشاهیست **الی الآن** بمعنی هنوز تا اکنون از لمعات **الحین** بکسر اول و فتح ثانی و سکون ثالث و فتح رابع کنایه از کمال الحاح و فرو ماندن کردن از **الف کشیدن**
و **الف بتن کشیدن** داغ بودن الف بر بدن یعنی مفتضح و رسوا شدن و گویند که در ایام ماتم استره بر سینه نزند کنایه نمایش مشکل الات با پیشه و شیوه و رهبار خم نوشته کنایه از مستعد
شدن و شتافتن و مانند آن و ماتمیان الف بر سینه میکشند **السن** بفتح اول و کسر ثالث و تشدید نون جمع سنان بمعنی دندانها **السنان** بفتحتین جمع سنان بمعنی نیزه
الف خاک یا بزمین کشیدن کنایه از خجالت کشیدن **الف بر خاک کشیدن** کنایه از خجالت کشیدن و در سیاهان مامیه سیمیت کریست ایشان که در وصف با سوده از خون
و بر بدن بر قبر الف کشند از مصطلحات **الیمنه** بالفتح و سکون ثانی حصه و نصیب و فوقانی او او وقف کرده کسے و وقف بها بدل شده و مستحدث و بر آنکه بسیار مستعمل میشود
و در اصل کتبه بود بمعنی قطعه است یعنی یکبار بر میدان الف لام و دو تا آمد و در نسخه فتح اول سکون لام و سین بهمله و فتح نون جمع لسان که بمعنی آلت
در بیت جمع طعام جمع متاع جمع تمام و فشه جمع تمام و اسد جمع اسد **الحنان** مفتوح و مشدد بمعنی مهربان بالکسر آنکه بسیار خطا از منتخب و غیاث
تکسر خ نصاب **الیه** بالفتح بمعنی دنبه گوسپند و گوسپند سمین حیوان الف و نون در آخر بعضی الف نون که مقابل فارسی است چنانکه در رمضان و عطشان که در فعلان
است **الیفه** بالفتح و فا بکسر و تشدید یا تحتانی نام کتابی در علم نحو و صرف که کتابیست در ایران و هندوستان و بیشتر از بهار عجم در رشیدی **الکای** بالفتح کان عربی بمعنی کشور
نقطه ترکیست از لغات ترکی بربان **الله** بالفتح بمعنی معبود و صاحب و [illegible] و در اصل ایزد بود بحذف همزه و تعویض الف و لام و بالضم نیز آمده از منتخب و غیاث و در اصل این لغات صفات اند و بالغلبه علم ذات شده نزد دانایان دام عظمه رحمة الله علیه و صلی الله علی محمد و آله
زیرا که وجود ذات بدون صفات ممتنع است پس لفظ صفات او تعالی و تقدس غیر نیابد و بر ذات بتنهائی دلالت نکند و بالتبعیه صفت گردند بلکه اصل آن الاله بهمزه بود حذف کردند بقیاس تخفیف همزه و نقل حرکت او بما قبل او و ادغام لام اول در ثانی و لام کردند الله شد و بهم نزد بسیویه اصل لفظ الله الاه بود الف

بالفتح کرمنی پرسیدن مدیر پرده نشین ست پرسش تامل کرده شد بر لام لازم غیر عرضی و بعده ادغام با کنند محل اعلام از صراح و منتخب و بعضی آنرا بجیم ست اصل اصل بر مقام تعجب استعمال کنند الویه بالفتح رود اکسور و تحتانی علمای خروج یعنی نشانهای لشکر و این جمع لوات الا چیه بفتح اول و ثانی و جیم فارسی بارچه باشد مخلط کرد و رنگ باشد از رنگ ترکی الچه بالفتح جنسیست مالی و سند گرد تا خت ملک یکگانه یگانه نوعی از پارچه ریشمی اوان و این لفظ ترکیبیست از مصطلحات الهی پناه کسیکه او عالم علم حکمت الهی باشد و الهی نام فنی ست از سفسر حکمت که طبیعی و ریاضی الهی باشد الفیه شافیه نام کتابی در حکمتی بر اسلوب تقویت باه بادشاه مشتمل بر اشکال عجیبه جماع ترتیب داده بود الفیه کنایه از ابیات متماثل و شافیه کنایه از فرج زن از مصطلحات الف تازیانه خطیکه از سر تا زیانه بر بدن ظاهر شود از مصطلحات المعی بالفتح و میم نیز مفتوح و کسر عین مهمله کسیکه رای او رجیحه بر هوا باشد و فکر او خطا نیفتد و زمانه پرسیده از فهرست خود بداند و کند از شرح حریری و در کنز بضمی زیرک الچی بالفتح مال بندی تعبیه کرده و تاخت ملک بگانه گیرند و معنی گیرنده و این لفظ ترکیبیست از مصطلحات الهی این لفظ مرکب است از لفظ اله که اسم ذات حق تعالی است و از حروف یاء متکلم پس معنی مجموع الست بیضمل علی یای این لفظ مرکب است نسبتیه نیز مفهوم میشود و چنانکه در دین عبارت که حکم الهی آنچنین بود و کسانیکه این یارا از نفس کلمه اند حقانی و الهی نام کی از اقسام ثلاثه حکمت نیز و اقسام ثلاثه حکمت اینست طبیعی الهی پس الهی علیست که بحث کرده شود در ان از امور یکه بوجه دهاجه تعقل سر دو محتاج نباشد بسوی ما ده و ان معرفت اهد تعالی و مقربان حضرت او که از فرمان او سرمو تجاوز نشده اند چون عقول نفوس حکام و امثال ایشان الف کوفی کنایه از چیزیکه چرا که الف خط کوفی ست باشد از کشت و دویدن الا فاضل و بیان نوشته را الف کوفی کنایه از تفضیل آیات متماثل الفی بضم اول و تشدید ثانی و آخر غیر معجمه یا لفظ او که راجع است بسوی ما ای الفی فصل الف مقصوره مع میم ♦ اما بالضم اول و تخفیف سیم حرف است که بفتحتین یعنی کنیز ک شباز الفاظ و بکسر اول تشدید سیم و عربی ترجمه یا که حرف نزد است بفتح اول و تشدید سیم یعنی یکین دهد امضا بالکسر نشان علامتی که بر پشت فرامین و قبالها نویسند و معنی لغوی آن نگذارنید ست و در ان گردانیدن و فرمان انجا عجم و مدار گشت و نجنبی کسر اصرار بالضم اول و فتح ثانی ثمارست و در آخر همزه جمع میزاب منجاب آبی که بعض مردم بی التفات را بکنون هم خوانند املا بالکسر پر کردن از چیزی فی نفسه و آغاز کردن از خود املاء بالکسر پر شدن و در عرف ایشان معده از غذا و به معنی امنا بالضم اول و فتح میم دون یعنی امانت و در ان این جمع این ست معا بالفتح رود آنکه در این جمع معاک که بر سیم تا آورده شش ست اول اثنا عشری دوم صائم سوم دقیق چهارم اعور پنجم قرون یعنی مستقیم القلب و ضد القلب ام القری بالضم اول و میم مشدد مفتوح و فتح قاف و کسر راء مهمله و در آخر الف مقصوره یا که معظمه جه اگر اول را بفتحه قریه باشد ام و احی آباد شده است امشب یعنی این شب دوشین شب گذشته و شب آینده و هر دو مستعمل میشود بدانکه در سه معنی لفظ امه بالکسر بمعنی لفظ این یعنی که امشب بمعنی این شب و امروز بمعنی این روز و امسال از بهار عجم و غیر آن ام الکتاب کنایه از سوره فاتحه و بمعنی موح محفوظ و آیات محکمات اکثر مفسرو در مصطلح سالکان عقل اول الله اشارت بر تبه وحدت است از بهار عجم انطاکیه منیت بالضم و نون مکسور و تحتانی مشدد و مفتوح جمعنی آرزو و امید بالفتح و نون مکسور و تشدید تحتانی مفتوح یعنی خوا هش و امن ایمن و کشف و تجنب امانت بکسر اول و فتح ثانی فرقانی میراندن و کشتن کسی را از منتخب امارت بکسر حکومت و فتح میمین فرمان و منشور امارات بضم اول و فتح ثانی و نشانها از صراح و کشف امهات بضم و تشدید میم ها در ان جمع امنیه و این لفظی است در اکثر کتبی مادر باشد و استعمال او مادر بابا و سایر حیوانات و غیر انسان امات گویند بتشدید میم گردانی القاموس الصراح امت بفتحتین یعنی کنیز ک و بفتح و کون میم پیشه زمین و بچ بلند و بضم اول و تشدید میم مفتوح بمعنی گروه انسان بمعنی پیروان پیغمبران منتخب کنز و فروس اللغات و ملا نا یوسف بن ملا چنین تحقیق کرده کرامات ما خوذ از ام است بمعنی قصد کردن بنا بر این قصد پیغامبر است که وحی بود که قصد کردن پیغمبر تکمیل نماید و بمعنی مع یعنی ملت و امام و پیشوا و بعضی از روزگار و تا کید اهم انبا ئه شتر ابا ضم اول و تشدید میم آمیخته مشک و چیزی بچیزی از منتخب اطلاح باکردهای سهله چیزیرا نکیه کردن اما بعد ما لفظ متضمن معنی شرط و فاء جزا در ظرف زمانی است معنی پس چون و در جناب مضاف الیه مذکور و مؤنث معنی علی الفور باید خواند یعنی دال بعد را و ما بعد مفهوم باید خواند و مضاف الیه در هر دو آنکه مذکور است اعداد بالکسر کردن از منتخب مستعد آماده شدن

دوردازی از منتخب **امجد** بالفتح بزرگتر از منتخب امجاد و بالفتح بزرگان **اماجد** بزرگان **امار** بالفتح جمع امارة بمعنی علامت و نشان **امارد** بالفتح اول مرد بی‌ریش و ساده و نیز از صراح **امارد** بالفتح اول کسری مهملة جمع امرد **امید** بضم اول و کسر سیم و یای مجهول گاهی بمعنی امشد و مهمل معروف خواندن در اکثر متحمل درست باشد از مادهٔ مؤید **امهول** بالفتح اصطلاح فقه کنیز که نطفهٔ مالک خود پسر یا دختر تربیده باشد در حین حیات خود یا مالک را رد نبود کردن آن کنیز یا فروخت نمایند بعد از مردن مالک خود آن کنیز آزاد باشد کسی را بعد از مرگ

ناهی وعبدالروح وغیرها مشلثه بفتح اول وسکون سیم وکسر ثانی ومثلثه مخفف مثناة فوقانی مکسور وعین مهمله مفتوح وتاء مثناة فوقانی مفتوح وهاء مرجعه بفتح اول وسکون سیم وکسر ثانی وفتح مهمله عربی معرب اموی عامه تشدید میم دوم وها اطلاق اهل حکمت چیزها را گویند که ذات آنها عام باشد یعنی مختص بیک قسم از اقسام موجودات نباشد بلکه شامل تمام هر سه قسم موجودات باشد یا دو را از ان جمله و موجودات سه قسم است و هیچ جوهر عرض بیش موجود نیست که هر دو عرض بیک قسم از انها مختص باشد چنانچه وجود وحدت یافته میشود در هر سه اقسام موجودات وکثرت یافته میشود در دو قسم که جوهر و عرض باشد اما میه فرقه شیعیان که بجز دوازده امام بر دلایت کسی را قائل نیستند امی بالضم تشدید میم در حقیقت منسوب بر امست که بمعنی مادر باشد یعنی آن کسی که پرورش وی ایام طفلی او بمیرد و از تربیت پدر محروم بوده در کنف مادر یا دایه پرورش یابد و از نعمت علم نوشتن و خواندن او را حاصل نشود و مجازاً بمعنی هر انکسی که نوشتن و خواندن ندانند اگرچه پیش پدر جوان شده باشد و لقب آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم از انست که آنحضرت از کسی تعلیم نگرفته بود و دنیا فضیلت استاد بر آن حضرت ثابت نشده و از بعضی متخلفین شروح سکندر نامه کرده اند امهانی بالضم تشدید میم مکسور نام دختر ابوطالب یعنی خواهر حقیقی حضرت علی کرم الله وجهه که خواهر عم زاده پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم باشد انساب رجال شیخ عبدالحق وجامع الاصول مکسور میم مختص فارسیست و آنچه بعضی از اهل لغت بمعنی عمه آنحضرت نوشته اند محض غلط است امهات سفلی اربعه عناصر یا طبقات زمین امانی بفتح اول وکسر نون وتشدید تحتانی بمعنی آرزوها و مرادها و این جمع امنیه است که بمعنی آرزو و بافت همزه خواندن و آنرا تخفیف یا بدون تخفیف خود تخفیف یا سنجوانند از کنز و مدار و منتخب لفظ امانی تخفیف یا بمعنی منسوب بامان که بمعنی امن است و هم منسوب بامانت جزوتای فوقانی امام محمد غزالی با تشدید حال اهمال ظاهر یا به عظیم داشته چنانچه بر صحاران خود تفوق جسته و بآخر زود بر تزکیه و تصفیه باطن نفسیکی کامل حاصل ساخته و کتب مفیده بسیار تصنیف کرده چون کتاب احیاء العلوم و جواهر القرآن و تفسیر یاقوت التاویل جمیل و شکوة الانوار و غیر آن خان آرزو در خیابان نوشته است که لفظ غزالی را بعضی اصحاب در شرح قصیده بردة تخفیف نوشته و سهو عبدالغفور را حکایت نقل نموده چنانکه گفته عبدالباسط یسقانی در حواشی قاموس تصریح کرده و همچنین ابن خلکان نیز قید بتحقیق نموده لیکن سمعانی در کتاب انساب تخفیف را ذکر کرده چون غزالی القبح دهی است از مضافات طوس ظاهر اینست تخفیف صحیح است و امام مذکور بدین نسبت بجوار حمت حق پیوست اموی بضم اول وفتح میم وکسر واو منسوب بنی امیه اسم پنجم همزه وفتح میم وتشدید تحتانی نام کلی از اعداد و نیز بدیست چهارم فصل الف مقصوره مع نون انطفا بالکسر فرو مردن آتش و چراغ از تنخب اندر وا بفتح اول حرف نجم و او بمعنی آویخته و نگونسار در گشته و حیران از بریان و شیدی انجلا بالکسر و جیم روشن و صاف شدن و وا شدن ابر و وا شدن غم و از خانه و وطن بیرون نشین از تنخب کنز انخا بالفتح و حا مهمله جمع نحوست که بمعنی راه و طور باشد انسا بضم اول و فتح نون و سین مهمله جمع انسی کسی بمعنی هم و غمخوار و انس است انسوه با بالکسر و واو و های هوز گوشه نشینی و یکه نشستن از خلق انتما بالکسر تمامی و فنا قانی نیز مکسور بمعنی نبت یافتن و بمعنی افزون شدن و بالیدگی از قاموس صراح و تنخب و مدار و کنز و بهار عجم بعضی مردم که بمعنی بردمله گویند غلط است انها بالکسر خبر دادن از تنخب انبا بالکسر خبر دادن از تنخب انتخا بالکسر های مهمله مکسور نون خمیدگی و کوزپشت شدن از تنخب و این انبا با انتهاء است بجای و حطی و ذال معجمه انطوا در زیر جامه شدن از تنخب انا بالفتح در تنگی مادر و در عربی بمعنی من و بکسر اول بمعنی وقت و اگر در آخر بلف مقصور آید بمعنی ظرف باشد از شروح لصابه و فرهنگ جهانگیری انتقا بالکسر نیست شدن از تنخب کنز انقضا بالکسر آمدن و سپری شدن از تنخب انثی بالضم و نای مثلثه مادد کدر مقابله نر است از تنخب و کنز انشا بالکسر فریدن آغاز کردن و از خود چیزی گفتن و نام صلیست که در راست شود بدان که آیا عبارات نثر مطابق علم عربیت و نطق کلام سکه اهل صدق و کفته باشد و اقسام آن بسیار است بمجمله آن امر و نهی و ندا و قسم تجدید تنخب مضارعه الا الاخیر امر کشف کنز انکشت نما کامل و مشهور و معروف و مصطلح انتخاب و کشیدن و برگزیدن بلفظ زدن کردن تعلق از تنخب مصدر عم انتخاب بها و وال مهمله تین کوزپشتی انتساب بتا و دال مهمله تین بکسی پیوستن بفتح نسب تراشیدن انتخاب کشیدن و برگزیدن از تنخب مجمع الصادر انسکاب بالکسر بختن آب از سر تین بسیار از تنخب انقلاب بالکسر برگردیدن و دگرگون شدن و برگشتن از کارهای دحالت و جهت کوبه بلفظ گرفتن کردن از تنخب مجمع الصادر تعلق زنهار عجم وغیره انتساب بالفتح نسبها و نتراد انسلاب بالکسر گم و نیست شدن انتهاب بالکسر غارت کردن از تنخب مصدر صراح مجمع الصادر کذا منتخب

نکشت بر آوردن از ستم زنده

انبوب بانهم وحرف سوم بکسر موحده معنوم یعنی نی که از میان خالی باشد و این لفظ عربیست و منتخب **انقلاب** بالقاف مسور احاد و سرنگها که در زمین کنند و درین صورت جمع نقب بست و بعضی رونده اند درین صورت جمع نقابست **انصباب** بالکسر سه حاء موحده بخیه شدن آب و هر چه رقیق باشد از منتخب **انیاب** بالفتح و حرف سوم یای تحتانی و در آخر موحده و نه انهائی نشتر که دندانهای کسان باشد و این جمع نابست از صراح **انکباب** بالکسر سه دو باء موحده بخارا دویدن گرفتن و بر روی افتادن از منتخب و غیر آن **انتصاب** بر پاشدن **انابت** بکسر اول حرف چهارم موحده مفتوح و سه حده فوقانی رو بحق کردن و دعا نمودن آنکشت در منتخب و صراح بازگردیدن بسوی خدا و بازگشتن از کار بد **انابت** بالکسر مخفف اندیت که رهی بود و بحال اول قلعه شهر دلی است **انگشت** بالفتح و کاف فارسی مکسور چیزیست شناخته که سر و شده سیاه گشته باشد از بریان و مانند و جهانگیری و کشف **انفحه** بالفتح و فای مفتوح یعنی ننگ و عار در کنز و منتخب **انانت** بکسر اول و فتح همزه و کسر حرف چهارم ست یعنی دیر و درنگ و آهستگی و فای فرید همین ست از لطائف و منتخب **انات** بالفتح بروزن قنات یعنی درنگ و تامل این لفظ در رسم الخط عربی گرد مینویسند **انوثیت** بفتحتین بزیادت یای تحتانی غلط ست یعنی زن شدن و ماده بودن **انوثت** بدون یای تحتانی صحیح بخلات چولیست که مصدر جعلیست چه اگر جعل اسم جامد و انثی مشتق ست از انوثت لیکن چون انوثیت هم در کلام ثقات واقع شده تسامحش جایز باشد عرفی گوید بیت مایهٔ نشئهٔ انوثیت ما بازدارد ز ما انداز د **اهانات** بکسر اول و کاف

از نبی بسیار از منتخب انوار بالفتح شکوفهٔ درخت و شیرینا بتقدیر اول جمع نور بالفتح و بتقدیر دوم جمع نور بالضم از منتخب کنز اندار بالکسر ذال معجمه پنبه و ابریشم و تو سایندن از منتخب لطائف اندار بالفتح وقلل مهملهٔ یعنی فهاشه از فرهنگ سروری عضد الدولهٔ اشجر بالفتح و حرف سوم ها موجده مضموم و ترکی نام اهلیت که اهن گرم را بدان گیرند بهندی سنسی گویند اندار شیدی فرهنگ جهانگیری و فرهنگ رشیدی و مؤید الفضلاء منتخب و صراح و دستور صیغه امر از پناهیدن که یعنی پرگردن دهی دیکهو گردنت از بیداد عجم انگشت زنهار بفتح اول و سکون ثانی و پناه جستن و پیش غالب انگشت شهادت بر سیارد انفطار پاره پاره شدن و افتریدن از لطائف انشاء بالکسر شنیده کردن از لطائف انداز بالفتح بیختن و ادای کلمه بر وجهی قیاس قصد و حمله کردن و قدرت و مقدار و مرتبه و حال اندازه ساکنا به از فکر رسا و نظر زیرکه هر کسی را پسند آید از کشف و بهار عجم و جهانگیری و رشیدی و برهان و چراغ هدایت انگشتر بالفتح و ضم گاف فارسی و زای فارسی پنجه پیلبانان و مردان دارند از بهار عجم و جهانگیری و برهان و چراغ هدایت و صراح و منتخب و مؤید الفضلاء و دستور و رشیدی و جهانگیری و برهان انتهاز بالکسر فرصت یافتن و قابو یافتن از منتخب و کنز انباز بالفتح شریک انبخار بالکسر و جیم فغار کردن دهن و روا کردن حاجت از منتخب و کنز اناس بضم اول یعنی مردمان این معرفت جمع ست مگر بمعنی جمع می آید از بحر الجواهر و کنز و منتخب انفس بالکسر میان و این فرد است بمعنی جمع و بالضم خوگرفتن و آرام گرفتن بچیزی و الفت گرفتن و بقیتین نام کیاهی از اصحاب الکرام از منتخب و کنز اندراس بالکسر دال مهمله نیز بمعنی کهنه شدن و کهنگی از منتخب انتکاس بازگون شدن انغماس بالکسر ضمن معجمه باب فرو رفتن از منتخب و تاج انغراس بالکسر ضمن معجمه راست دیدن درخت انفس بفتح اول و فتح فا بفتح کس بسکون فا یعنی روح و ذات و تمام الشی ذاته و حقیقته و ما به قوامه و ما یتقوم به و ما یتعلق به و ما یتعلق به و ما یتعلق

دبلول خاج دیوان حافظ بمعنی مرد دستانی نوشته **انزیاغ** بزای معجمه و یای تحتانی و معین مهمله بمعنی میل کردن بطرف دیگر از جانب حق و عدل **انصباغ** بصاد مهمله و باء موحده و غین معجمه بر وزن انتخاب کنز آنچه بدان رنگ کنند **بلاغ** بفتح باء موحده و لام و غین معجمه بمعنی رسیدن و رسانیدن و بمعنی کفایت و بمعنی پیغام و بمعنی فصاحت و بمعنی مقصود و بمعنی آب روی و بمعنی آنچه بدان توشه سازند **انحراف** بالکسر خم شدن و بطرف دیگر میل کردن و مراد از آن کجروی و بیوفائی آید از کنز انصراف **باغ** بغین معجمه و الف و غین معجمه بمعنی بستان و بمعنی شاخ درخت و بمعنی شاخ بریده و بمعنی شاخ بریده که بر آن میوه باشد و بمعنی شاخ بریده که بر آن میوه نباشد

از زبان انجیدگان یعنی زمینیان انیران بفتح اول یای مجهول بر انام و زبان اهل ایران انگیختن بفتح اول و سوم و سکون ثانی جهانگیری بر زبان انگیختن و انگیزیدن بضم اول و فتح ثالث و سکون ثانی و فتح رابع و زای معجمه و نون ساکنه و تای مثناة فوقانی و دال مهمله و نون ساکنه و زای معجمه و یای مجهول

او توب بضم اول وضم نای فوقانی و بر و واو غیر ملفوظ در ترکی بمعنی گردشا و چوب بالفتح اول فتح میم بمعنی چوب است **تراول شب** در اصل ترکیب اضافیست لیکن بکثرت استعمال کسره اضافت محذوف شده چنانکه نیم شب و چراغ دان که قطع الاضافتست مراد انظامی گوید بیت جوا ول شب آهنگ خواب آورم ۔ بتسبیح نامت شتاب آورم مراد از نهاد عجم **اوجن الکیت** بالفتح و ها مفتوح سست بزین نهادن اول قنوت کنایه از وقت فجر که شافعی در ان قنوت می خوانند زهراوی **اوقات** بضم اول او و عدول از سکون تاء تحتانی جمع او یاق که لفظ ترکیست بمعنی قوم و قبیله از لغات ترکی نوشته شده **او واج** بالفتح گهای گردن جمع و واج که بالکسر از منتخب اوج بالفتح طرف بالا و هر چیز بلند تر و هر چه که از کنبد و ایوان ملاقات سطح محدب فلک شاه از افلاک سبعه سیاره و این معرب اوج ست **اوج** بضم اول و عدول از سکون جیم فارسی لفظ هندی ست از منتخب برهان و برسبیل رد و بیان عجم نوشته که اوج بالفتح بالاصطلاح هیئت و نجوم نقطه ایست از فلک خارج مرکز که دورترین نقطه ایست از مرکز عالم و آن هر کرا از سبعه سیاره اوجی باشد وقتی که حضیض او شاخ بمعنی گستاخ از لطائف او مساخ بالفتح بهم و سخ که بمعنی چرک و ریم ست از لطائف او **مریخ** کنایه از ستاره ایست که محل اوج مریخ است **اوتاد** بالفتح بمعنی اول جمع و درست و تهی از او و یاء اند که بهر عالم چهار تن میباشند از منتخب **اوراد** بالفتح و ها بمعنی که بوقت معین خود خوانند از منتخب **اولاد** بالضم نام دیو مازندران **اورفر** بواو و معروف و راء مهمله موقوف و نون مضموم و سکون زای معجمه زبان پهلوی ستاره مشتری که قاضی فلک ست و رند بالفتح تحفه و فر فرشکوه و فر و صیله از برهان او جدا بالفتح یگانه از لطائف **اوتار** بالفتح و تا و فوقانی بمعنی تارهای ساز و رود و کمان و این جمع و درست که فتحتین بشد از منتخب **اوطار** بالفتح حاجات **اوبار** بالفتح و با و موحده اسراز بدین بمعنی تخلق فرو بردن و این امر به تحریک سیم بمعنی تخلق فرو برده آید **او** و **او** بضم اول و سکون اول هر دو مهمله بر وزن آرزو بمعنی عم گویند از کشف و برهان و رشیدی **اوزار** بالفتح الات و ادوات کارگران و مصالحه طعام از برنج بعربی گویند سهاه و سلاحها و بار اکه پشت بزیر نهند کذا فی کنز اللغات **اولی** تر بهتر لفظ مخصص امرست بسر اسبالغه نیست چرا که اول که صیغه اسم تفضیل ست حاجت بصیغه اسم تفضیل ست مشود از سهاء عجم و نور الله مرقده بشرح گلستان نوشته که چون بمعنی تفضیل از لفظ اولی مستفاد ست کلمه من که در کلام قدما بکثیر الاستعمال مستعمل میشود از سهاء عجم و نور الله مرقده بشرح گلستان نوشته که چون بمعنی تفضیل از لفظ اولی مستفاد ست کلمه من که در کلام قدما بکثیر الاستعمال مستعمل میشود از سهاء عجم و نور الله مرقده بشرح گلستان نوشته که چون بمعنی تفضیل از لفظ اولی مستفاد ست کلمه من که در کلام قدما بکثیر الاستعمال مستعمل میشود **اوس** بالفتح و سین مهمله گرگ رنده و عطا و عوض نام قبیله از عرب که شرح نصاب و گزیده و اللغات و اطائف بالفتح بمعنی مردم مختلف بهم آمیخته و مردم فرومایه و فغار و فاجر عام بمعنی مردم بیباک و زنده و این جمع مؤنث سماعی بلفظ مفرد ست **اوباش** بالفتح بلفظ مفرد استعمال کنند از سهاء عجم و کشف و مراح و لطائف و منتخب و شرح مکمل **اوسط** بالفتح اول و کسر سین مهمله میانه و اوسیانه از این جمع اوسطست **او جاع** بالفتح درد ها جمع وجع که بمعنی درد ست از کنز و قاموس و لطائف **اوطاق** بالفتح اول و ضم طاء مهمله و سکون واو و فتح قاف خانه چهارم و آن تعلق دارد بمشاش و موزی و ملک و مقام و بدن سوم و طاق عمارت معروف و آن بر سه قسم ست اول برج طلاق که خانه اول است و آن تعلق دارد بتن جان عمر و زندگانی مولود دوم خانه چهارم و آن تعلق دارد بمشاش و موزی و ملک و مقام و بدن سوم و خانه هفتم و آن تعلق دارد بتزویج و زوجه و مراد و مقصود و چهارم خانه دهم و آن تعلق دارد بحکومت و شغل و عمل و دولت **اوباغ** بضم اول و واو و غین معجمه لفظ ترکیست بمعنی شهر **اوتاغ** و **اوتاق** در ترکی خانه و حجره **اوجاغ** و **اوچاق** در ترکی بمعنی اوتاق بالفتح ما لهایکه بفقرا و مسافران تعلق کرده شده از منتخب **اوفق** بالفتح و فا و مفتوح موافق تر از منتخب **اوشاق** بضم اول و واو و غین معجمه لفظ ترکی بمعنی طفل و امرد **اوفق** بالفتح و فا و شین معجمه محکم تر و استوار تر از منتخب و غیره **اوجاق** بضم اول و سکون نیز معجمه و کسر او مهمله و سکون شین معجمه مصدر ترکیست بمعنی زه دیدن **اونگ** بالضم او بمجهول و فتح لام و سکون نون و غین معجمه و کاف فارسی بمعنی بنره نادره و مزه غریب این لفظ ترکی ست **اونبات** بضم اول و واو غیر ملفوظ و کسر اول و سکون نون و سوم و کاف فارسی در ترکی بمعنی آنهاست **او** بالفتح هندی الکنی از برهان **اهل** بفتح اول و کسر سوم و کاف عربی جمع اول او **اهول** بالضم اول و ضم ثانی مجهول و سکون لام و ضم واو و غیر ملفوظ و ها مقابل لفظ ترکیست **اوی** بالفتح کودک و بسر بچه و کاکای بمعشوق آرند از **اویجال** بالضم و جیم مهمله و خوهاء **اول** بالفتح اول و تشدید واو و فتح حرف سیم بمعنی پیشتر و مقدم آمدن لفظ اول بر تفضیل و عدم استعمال آن بکثیر از آنست که اسم تفضیل که من مع اضافه الی است احتیاج کثرت استعمال ندارد بعض صرفیان زبان آن فعل مثل جمع هر قرار داده اند بفتح اول و فتح ثانی و تشدید واو و جمع او که مؤنث اوست **اویم** اول و واو و غیر ملفوظ و سکون لام و ترکی بمعنی بان که برای معیت و همراهی ست **اوزم** بضم اول و او و غیر ملفوظ و ضم زا و معجمه لفظ ترکیست بمعنی انگور از لطائف **او باهم** بالفتح جمع و هم **اوثان** بالفتح و ثا و مثلثه بمعنی مهما

این جمع و فرست که بمعنی بت باشد و منتخب و صراح و هادی الفتح مع مجهول و ان الکسر بمعنی ایوان بیم کوشک و بفتح و کسر قاف بمعنی هنگام منتخب و قاموس و در صراح بمعنی هنگام فقط
بالفتح و باید دانست که بعضی فرهنگ نویسان اولین بمعنی استعمال فارسی بزیادت یا و نون مزبوره علیه اول است مثل نخست و نخستین و مهین و کهتر و کهترین بشرح نور الله او و ان بضم اول
و فتح ثانی فارسی صیغه امر است از فرودیدن یعنی فرود از فرزندان بمعنی فرزند و تفکن کن بکسر اول و ثانی و ان بضم اول و او غیر ملفوظ و سر ک بمعنی شوهر و ام بضم اول
و تشدید ثانی و سکون میم و فتح ثالث و ضمیر مخاطب مؤنث بمعنی مادر و کلثوم بفتح اول و ثالث و سکون ثانی و ضم میم و بواو معروف و کر خان و
قشمیر بالتحتانی چهل و معروف او اق جمع آن و تخت بضم اول و سکون ثانی و فتح ثالث و ضم میم و سکون ثانی و ضم سین مهمله و تشدید ثانی و سکون میم و فتح ثالث و ضمیر مخاطب
معیشت بکسر اول و سکون ثانی و فتح ثالث و ضمیر مخاطب و ارسلان بکسر اول و سکون ثانی و ضم سین مهمله و لام و الف و نون و ضمیر مخاطب و ارسلان بضم

و حقیقت آن هیئت ست بدان یا تحتانی یعنی سلوک چون از اشیاء واقع شده است لهذا در بیان بمعنی کسان بیاورند و نشاید بمعنی کسان بیاوردن بالفظ کاتبانست کزبجای کسر موصوف بانوشته است یا آنکه برای تنظیر شدید یعنی سلوک دیرانی بزرگ و بسیار فصل الف مقصور مع یاء تحتانی ایلیا بالکسر لام بزبر سوم و بعده یاء تحتانی لغت سریانی بمعنی این لفظ صدین است این لفظ بر بسیار معنی آید نام شهریست بفلسطین مقدس و لقب حضرت علی کرم الله وجهه و نام حضرت خضر علیه السلام و تخلص بربان ایتهام بفتح اول و سکون تحتانی و فتح تا و نون بمعنی تهمتها ای جمع بمعنی المعانی یعنی دو در سرا یا بالفتح کلمه ایست کلوله افسوس برای اتهمام آید چنانکه گوئی آیا این مقصود تحصیل خواهد پیوست اذربان و شیدن وغیره ایرسیا بالکسر ها و سکون سین مهمله بزبر سوم و قوس فرح از بربان ایتیبا بالکسر یا بیاء ساکن و کسر تا و بای موحده کشاده شاه و کسان و کشف الیفا بالکسر اول و گذاردن حق کسی تمام و مزاح العطا بالکسر بابال کردن و دکر کردن نام پیغمبر آن برد و قسمت ایطای خفی و ایطای جلی خفی آنستکه کرار ظاهر نباشد چون ماء و بناء و آب و گلاب و جلی آنست که کرار ظاهر باشد چون دیبا تر و خرشته و تمگر افسوگر و زرین و سیمین گریان و خندان و گفتن و شنیدن و بایان و عزیزان و این عیب فاحش ست ایسا بالکسر معنی بازگشت و رجوع از کشف و لطائف ایدوب بالکسر سوم و یای تحتانی غیر ملفوظ و ضم دال مهمله دواء و غیر ملفوظ و سکون با موحده و ترکیب بمعنی ساخته الوب نام مغیری که بر بکالیف و مرض و سنج بسیار صابر بود نایجای بسر لازم کردن و ثابت و مقرر نمودن از صراح و منتخب ایت بیاء معروف در زبان سگ گویند یا آنکه سگان را طران زبان و این لفظ ترکیست ایات بالکسر سیاست بگاه داشتن و بفتح غلط از منتخب و کشف کنز ایماقا بفتح اول و سکون تحتانی خاندانها و قبایل و این جمع ایماق ست که لفظ ترکیست از مفتاح اللغات و لغات ترکی دیرا فائده مکرر نوشته شد ایت بالکسر یا معروف و نون ساکن با غنه و فوقانی کلمه تحسین و تعجب ست بمعنی زهی از بربان و لطائف ایرشا بالکسر و شا مشتقه میراث رسانیدن و تقریر چیزی و این از منتخب و کنیز ایماج بالکسر اول و فتح یا و جیم عربی و دو یا و ست معرب مسمل و منقطع و باغ از بحر الجواهر و منتخب ایرج بکسر اول و سکون یا مهمله و جیم عربی نام پسر دوم افریدون و در منتخب نوشته اند که در ملک اوج شهر مشک خیز بود ایج بالکسر و جیم فارسی بمعنی هیچ از برهان و المیاج بالکسر در آوردن چیزی در سیاهی چیزی از کشف و دستور اللغات الایضاح بالکسر و ضم و آنکه با کاف بالکسر از منتخب ایلخ بکسر اول و یا ساکن و خاء معجمه بعنی گله اسپان لفظ ترکی ست و بعض ترکمان آنچنی بزیادت یا تحتانی و در آخر مسموع گردد ایجاد بالکسر در وجود آوردن و پیدا کردن ایراد بالکسر فرود آوردن و چیزی بر کسی وارد کردن از صراح و منتخب ایزد بکسر اول و ثالث نام تقصالی و دو وجه ترکیب این نام والا کرا زین چهار جزو نیست چنین گفته اند که چون مراجع عالم بر طالع اول و هفتم و سابع و رابع ست که آنها را اوتاد گویند پس این نام مبارک را بحساب اعداد مذکور باین حروف ترکیب کرده اند تا که برای الف یکبار دست بر سر آباده و بر ای اطراف بر آن اول جهار انگشت بر آن ایلاو بالکسر لام این ایزاد بمعنی زیاده غلط ست که دیگر بورن یا تحتانی بر قیاس برای فعل دهی ندارد چنانکه اهل ایران چنین گفته اند صحیح باشد ایسر بالفتح و سین مهمله مفتوح آسان تر بمعنی جانب چپ آنکه ایدر بروزن بگیر بمعنی ایجا و اکنون از بربان و اطائف و ریشیدیا بالکسر شا و شین مشلثه برگزیدن یعنی منفعت غیر را بر مصلحت خود مقدم داشتن و این کمال درجه سخاوت ست ایراد بالفتح ذکر و تقریب از منتخب و صراح الیغار بکسر اول یا غیر ملفوظ و جرا که علامت کسر و العوست چه در آخر حرکات را بجز دو حالت عامل نیاورند و سکون لام و فوقانی هجر مفتوح و الف غیر ملفوظ لسکون ار مهمله از الیغار و تلفظ الغرو بزبان خنصر باقی ماند بمعنی بسرعت بر فوج دشمن و دیدن ایاما بالفتح یکی از ماه رومیان که آفتاب در ثور باشد و مطابق آن بهمن جنیه ست از بربان و شرح نصاب و غیره ایجا بالکسر کوتاه کردن سخن از صراح و منتخب ایلیس بالفتح نام غلام سلطان محمود غزنوی و سین مهمله ست از برهان ایکه بالکسر شکر اول یا تحتانی غیر ملفوظ و سکون کاف عربی و کسر اول و ثانی مجهوله و چیزیست مجوف که در آن شیر و ماست و امثال آن کنند و بعربی دلو گویند و بهندی پیمانه باشد از مجمل گیری و این لفظ ترکیست ایماش بکسر اول و یای تحتانی غیر ملفوظ و سکون نون و کسر میم و شین معجمه در ترکی بمعنی فرود آمدن و مرادش الیقاط بالفتح و فاء و ظاء معجمه بدان از کنز و بالکسر بیدار کردن الیقاع بالکسر در آبله کردن بجنگ و در انداختن از منتخب ایاما بالفتح بسایه شراب خوری و این لفظ ترکیست ایشران در شیدن الیفاع بالفتح و سکون فا و عین معجمه بر وزن ایقاع بالکسر نماز دیگر بمعنی غنوده و بهمال شارع و دیوان حافظ بمعنی شوخ نوشته استیلاف بالکسر با معروف و کسر تا مرفوقانی با هم دیگر

آبشنگ گرفتن ابراق بالکسر گرگ برآوردن قوت انتخب اتفاق بالضم اول وسکون ثانی بمعنی تبار و قبیله از مفتاح اللغات ایاق بالکسر سپیدنموده شدن مجازاً بمعنی
درخشیدن و روشن شدن ایاق بالفتح پیاله شراب خورد بمعنی پای و این لفظ ترکیست از بران در شیء ایک بالکسر و بالمجهول بفتح با موحده و کاف عربی بمعنی بت کسی را ضم
گونید گاهی مجازاً بمعنی معشوق آید از بران در شیء دو لطائف یعنی غلام و قاعده ایک بالفتح بمعنی قاعده و انبوهی و دخان از منتخب و فیران ایلنک بکسر اول و فتح نون بمعنی است و در
قریب اکنون ایصال بالکسر رسانیدن از منتخب ایل بالکسر و یا معروف بزبان سریانی نام هفتمالی و از نجابت میر ایسل و میکائیل یعنی بنده خدا و میر کی بمعنی سال ست بکسر اول و تشدید ثانی
مفتوح و عربی بمعنی گوزن برگوهی از منتخب و بران کنز و بکسر اول و سکون ثانی بمعنی مردان و قوم و جماعت ایمول بالفتح و لام مضموم و واو مجهول و معروف نام ماه رومی که آفتاب در سنبله
مطابق آن بسعد و کواکب ست مشروع نعتاً الکم بالفتح ناسفید از منتخب ایلام بالکسر و ضمد کردن از منتخب ایلام بالفتح میم یتیم بهام بالکسر غلطی اند نهش و رنگ افگندن و نام صنعت
شعر و آنچنان باشد که در شعر لفظ دو معنی آرند یعنی لفظی ذکر کنند که دو معنی داشته باشد و معنی بعید مراد شاعر باشد منتخب مجمع الصنائع ایام بالکسر روز جمعه یوم فارسیان بمعنی مطلق وقت و هنگام
نیز آرند سلیم گویند نام سلیم آبادیام قبح نوشی ست یا قبضی قرمزه و ضد سلفر و جل شیخ زیاد مجم امین بالکسر میم کسر بمعنی خیانت و دلی نیشت اما گر الف کسر میم که بهم خاصل است
از اسن و امین بالکسر میم مفتوح امینکی خیانت و از امن بالا است بالفتح میم که اسم تفضیل از امن است و امین بالفتح و میم مفتوح بمعنی امانت بمعنی سبابه که ترجمه انگشت دست است چه نیز بمعنی سبابه آرند
تفضیل از مین بر تعدیر بمعنی دیگر دانند یعنی دست تا امین بالکسر و معروف نشستگاه بلند بر بران سقف شهر کوشک و دالان بزرگ و ایوان عرب ایوان
بالفتح از شرح نصاب و سید محمد کنز منتخب اگین کی اسرار بهانی غیر ملفوظ و کسکان قاعده کردن نون ترکی بمعنی بود و ایسان بالفتح گونه عالم امین مشرق و شمال ظاهر این لفظ
هندست بدون بالفتح بمعنی اکنون بالکسر بمعنی چنین و چنان این همان مرتبه شدید ایریان بالکسر یا ایرمان بالکسر یا ایرمعروف طفیلی که همراه مهمان آید بمعنی شرت و دنائت و بمعنی تابعیت
از بران در شیء ایقان بالکسر چنین و همین ایکان بالفتح سوگند یا دو تساوی و دستبرد بالکسر و بالکسر گروه بدون امان و ادن از منتخب صراح ایام بالکسر اهمال آنرو زاکه مردم
عرب میان آبان بگرو میدهند هر که آب خود پیش برد گرو از خصم بگیرد از منتخب و غیره ایکنین بالکسر نام خواهر رکست از شرح خاقانی و فتح نون
بعضی و آن سوالست از زبان انکنز و منتخب و صاحب ایران بالکسر مکلیست مشهور که مابین جیحون و فرات واقع ست و آن عراق و خراسان و طبرستان و خارزم همدان و نهاوند و آذربایجان
و کرمان و عموماً از شیری و شرفا مرد بران و مدینه را گویند بطور یکه از ایران خوب باید گفت از ایرج هم میگویند نام پسر فریدون این بالفتح فریدون مفتوح بمعنی کجا از شرح نصاب ایرانیان
بیاء معروف و واو نام شهر یابلیه بالفتح بیشه و انبوهی درختان از منتخب و فیران آیه بکسر اول و سکون ثانی و بحتانی معروف و کسر ملحقه بالکسر اول و یای
غیر ملفوظ و سکون لام و نام جزیره که گاه ایسان و مجازاً بمعنی اصطبل نیز آرند این نظر بکسر اول و یا غیر ملفوظ و فتح لام و یا به کسر اول یا غیر ملفوظ و سکون یا و تاء مثناه فوقانی ترجمه
باربیت یکچه بکسر اول و یا بحتانی غیر ملفوظ و سکون میم فارسی و رسیدگی بمعنی و میان از فرزان ایمانه بالفتح بمعنی اکنون و بمعنی بیهوده و بالکسر مخفف ایمانه یعنی پیمانه و کشف بران و بهار عجم
بمعنی اینکه اسم اشارت بتعریب و بمعنی چنین نیز آره و فتح اول اگر مقصور که حرف دوست و شنیدنی و میم لفظ عربیست مبهم امام و انچه کواغذ رضی و الملاک فرموده که ایمه ران بر گونه فلان طلبیدن
بجای آن ایمه کلان صحیحست چه میم بکسر بحتانی و فتح میم و سکون زاء معجمه و کاف فارسی و زنبه را گویند و ایمه بکسر اول و یا بحتانی غیر ملفوظ و فتح میم یا بمعنی آرد این قیاس و صاحبه بعضی شکان است بالفتح
نقصانا و نکو نمیاد و تمهاد این جمع ایست و آید جمع یست و اشکن و سرد و کنز و فتح نخشه کرایه ی و آیاد بهر و بفتح دستمال و فتحه اول بعضی دست بساط استعمال
لفظ ثانی بمعنی نعمت و خان آن زده و خیابان نوشته کرایاد ی جمع ایست و آید جمع یدست و یدی بمعنی دست و گاه بطریق مجاز بمعنی نعمت و قدرت مستعمل میشود و بعضی نوشته اند که یدست
بمعنی حقیقتی و بعضی نوشته که یدی بمعنی دست جمع کرده میشود و بری نعمت برایان سبک آیا بمعنی یکیست بمعنی دارنده و بخشنده و بایشیک بسیار و بسیار بخشنده و فیض
معرب و بحتانی دکان عربی نقاره و واده و اقاصی بمعنی سردار همه از مصطلحات و بهار عجم ای حرف ندا که عرب بالفتح دوری زدیکی عوام بیاهجول و این از
نوادر لسانین ست لیکن در بعض کتابی ها بهاء هوز گرفظهای که برای تفسیر ست در ها نیز بفتح مستعمل میشود از بهار عجم و مؤید و فتح اول و فتح یا رشد دوری بمعنی چه و کدام
لاکنز اللغات یای بکسر اول و تشدید یای اول و فتح یای ثانی بمعنی مرا ایستی بالکسر صفت زنان شبه چون بی بی کرد عربی ستی بالکسر و تشدید تای فوقانی

و تبری بگیر زنجانگیری ایلاق بالکسر مسوب بایلاق که ایست از شاش و ترکستان ایلخی بکسر اول و یای تحتانی غیر ملفوظ و سکون لام و کسر خا معجمه و یای معروف سرگله سپان و این لفظ ترکیست

باب باء عربی

فصل باء عربی مع الف ✦ بارخدا یعنی خدا آمرزگار زیرا که بار بزگست از مو مرد کشف و یعنی گشته که حق تعالی را ازان بارخدا گویند که هر کسی را بار و بیدهد یعنی هر کس را وقت حاجت خود تواند کرد بالا یعنی فوق و یعنی قد و قامت بلند و دراز و بالک تل کن یا ملک خراسان از بربان و بعارم باد و پا یعنی تیز رفتار اکثر صفت اسپ واقع میشود از بربان باسا بسین مهمله یعنی محتی افتتاب کنز و صراح باب استماع و کمکشان از لطائف باد و پخ و انتخ باء فارسی که حرف چهارم ثشم داد و پیچه گویند که برای آمدن باد کشاده شود از شرح قاآنی باد عربی مرد کثیر الجماع و در فارسی مخفف باذ کار طاریکاری باشد و بها که لفظ با که عربیست مرکب از باء نمی و الف نمی و در فارسی برای چند معنی آمده اول معنی مع چنانچه بگوئی آمی با زین بکلل خریدم دوم معنی با وجود چنانکه با آنکه او را بسیا غدائی گر نصیحت سوم برای عطف آید بیت فرق ستمیان آنکی یارش دبر ✦ با آنکه دو چشم انتظارش بر در ✦ چهارم بمعنی طرف و جانب چنانکه بیت بر داد وی پایم چند با آو ✦ تریخا را دهد بپیوند با آو ✦ پنجم بمعنی را چنانکه مصرع سنجاب رده تریخ با کوه ✦ یعنی کوه را ششم برای تقابل چنانکه بیت بار دیتو آقاب بدیم ✦ خواست که آن ندارد ✦ هفتم برای معاوضه عوض فرها کوه غم را با جان میفروشند ✦ هشتم برای استعانت عربی گویند بیت با صیقل خیر تو چون عکس آئینه ✦ مرئی شود ز ظل بدن صورت عوا و برای سببی یعنی فقط باء سببی بدون الف آن نیز در فارسی برای چند معنی آید اول معنی مع چنانکه بخیر و عافیت دریغ ایسیدم دوم بمعنی با وجود چنانکه ع با آنکه او را بسیا غدائی دزدی پاید گرفت سوم بمعنی طرف و جانب چنانکه ع بکوی او ندهم طفل اشک از خصت ✦ مصرع دیگر ملک عجم غربت شاه خاست ✦ چهارم بمعنی مقدار چنانکه بیت بجرمیتاند زود جانان پیر ✦ من بیفرستد بدیوان میر ✦ پنجم بمعنی برای چنانکه ع بیدار مردم شدن عیبیست ✦ مصرع دیگر بطواف کعبه فتم بجرم ✦ هم نداند ششم برای تقابل بیت تا بداری لعلت یکی نخواهد بود ✦ اگر هزار عقیق بمن شود پیدا ✦ هفتم برای توافق چنانکه ع غمین مباش بدیکاری بدعاگو نویست ✦ ع مطرب بگو کار جهان شد بکام ما ✦ هشتم برای تقرب چنانکه ع طلع بر دوشی بصاحب ✦ ع دیگر گر فرو ابد او سوه سنزی ✦ ع او را بن و مرا باد بادسان ✦ نهم برای سبب چنانکه بیت بجرم عشق توام میکشند غوغا مست ✦ تو نیز بر لب بام آ که خوش تماشائیست ✦ دهم برای استدراک چنانکه بیت طفش به بهار شاد است ✦ مهرش بسموم مهرگانیست ✦ ع عجب بهست او بزمین نخواهد بود ✦ مصرع صورت توئی کتر آفرید خدا ✦ یازدهم بمعنی خوش ع بیرم بر وضه الغفران بود گندم بفروخت ✦ بیت نه پرهیزگار دونه دانشورند ✦ بمن بلس که دنیا بدین میرزد ع که علم و ادب پیرو شد بنان ✦ دوازدهم برای قسم چنانکه بیت بروان تو بی اختیاری ترسم ✦ بر تنی که ازین ذوالفقار تیز ترسم ✦ سیزدهم برای تعجب و تهویل چنانکه رباعی یارب سالت سوال اثقلین ✦ یا رب لبز اکننده بد نخین ✦ عصیان مراد و عصمه کن ع عوضا بمعنی بجای بخشش نمی بحسین ✦ چهاردهم برای استعانت چنانکه ع بچرگان حدت توان برد گوی ع چه لشکر توان کرد این کاررا ع تازه میسازم بناخن باز داغ خویش را ✦ پانزدهم بمعنی از صله و اتصال چون رنگ برنگ دوم دهم شانزدهم بمعنی زیر چنانکه تیغ بمعنی زیر تیغ بیت چنین تا بقدار هفتاد مرد ✦ تیغ آمازد میان در نبرد ✦ ع کرا پای خاطر دهد بر نبنگ ✦ هفدهم برای آغاز چنانکه ع بنام جانداران جان آفرین ✦ اگرچه دقیقت این بای استعانت ست لیکن چونکه بعد حذف جمله متعلقه خود کار ابتدا میکند در ابتدای کلام مستعمل لهذا مجازا بای ابتدائیه و بای آغاز گویند هیژدهم بمعنی رخ دست چنانکه ع بگردن فتد سرکش تند خو ✦ نوزدهم بای اضافی و آن بمعنی اضافت ع ورد دراز زهد و تسبیح دانه بستم ✦ بمعنی لائق چنانکه مصرع مرا بست رسد کنون کرد بدنان نمانده ست ✦ آن به که راه چاره و تدبیر پیش گیرم ✦ یعنی حیلات سازند لائق معالجه نماند ✦ بیست و یکم بمعنی از چنانکه بیت تبع بیاکند گلهای تصویر نمالی را ✦ بیا بیدار ساز دخشکان نقش قالی را ✦ بیت حافظ نخچوانی پیشین قرقوئی آلوده ✦ ای شیخ پاکدامن معذور دار ما را ✦ یعنی از خون شیدن بیست و دوم بمعنی در چنانکه مصرع دشنام من داد شکر بدهان تو ✦ بیست و سوم بمعنی برچنانکه بیت آتشیع ناگند بغبارم فتاده ست ✦ پر دانه چون آسن بزارم فتاده ست ✦ ع عشت آبی بروی غفلت من ✦ بیست و چهارم بمعنی را چنانکه ع مرا نماند اندیشه وادی نخست ✦ ع بزلفش چون دهم جای آزرده دل ✦ بیست و پنجم بمعنی در آمده و آن در اول اسماء زمان منتج می آید و در اسماء افعال اکثر

مکسور و بعضی جا ضمہ و مثال باہی زائدہ منقوطہ بہ ہم مصرع آن قطعہ ام کہ چرخ بدو را انگذند مراد ہم مصرع بہ تنہا نہ است رویہ ہی مثال آبازائدہ منقوطہ بہ ہر دو مصرع بجز آنکہ حافظ تو نا خوشنود است مثال باہی زائدہ مکسور بہ آخر مصارع چنانکہ بہ فتح یکبیر برج و بسخنی بہ یکبار اندغار مثال آبازائدہ مضموم بہ آخر مصارع و امر چون بافت و بکند و بنجد و دعوی و براجی جمع عافی مکسور می آید و اخیر فعل گاہی بواو بدل شود و چون برناد و بازو اند بفا چون باژ و فان بہ ہم چون غژم و بکاف عربی و فارسی چون بارہ و گاہ گویند یعنی نوعی از جوال و بتا ہ چون بوشم و سوشن یعنی کرتابی و در عربی دروازہ و نام کتابی و در ترکی و فارسی یعنی شائستہ و برابر و در خور و الف و یعنی بارہ و حق چنانکہ گویند در باب فلان یعنی در حق فلان از جہت بر بان و لطائف **باب** گوشہ عالم یا میان مغرب و شمال و این لفظ نہ عربیست **باب الابواب** سر دربیست بملک خزر و آن از حمل انقطاع جبال اذکیان تا دریای خزر سدی از سنگ و چونہ و آہن و از یکدیگر نشناسند و دیوان سبع بجہت آمد شد قوافل کہ از ایران بترکستان یا از ترکستان بایران شبہ دروازہ کلان از آہن نصب میدہ اند بوقت حاجت مرور قوافل گماشتگان پادشاہ ایران آن دروازہ را میکشایند و با تقبل نمایند این راہ و نہ ہر کہ بیگوید تواریخ و غیرہ **باب قصاب** دالویست از گشتی آن کہ بازو بگاہ و گردن حریف را بگیرد و بر زمین زند چنانکہ قصاب چہارپایہ را بر زمین میزند **باد جنوب** باد یست مخالف شرق آدمی چنانکہ در لغت بہ نہ مست آن بیاید **باد سموم** بابت الاتی و سزاوار و آدمی لائق و سزاوار نیز آمدہ این معنی مصدر جعلیست از باد عجم و غیرہ **باغات** نہ باغ بطبرستانی و نام محلہ و مہمان کہ آنرا سکانش زندہ او باش بودہ باشند از شرح گل گشتی باشت بکسر لام و سکون ثانی جملہ انچہ بوقت خواب زیر سر مند و این مرد علیہ باشست کہ یعنی تکیہ شہرت دارد از بر ہان و باشت پیلی انچہ تعلق بکلان از پنبہ بہ ست کند و پیل گوز قنا را آن باولی و ہندی از شرح قران السعدین **بالین پرست** شخص شمع و بیکار آرام دوست کہ سر را بالین تواند نہ مہ دولت آنچہ طلعات بالیست بکسر تا تحتانی یعنی حاجت نیاز دو انرا نیز ہی از مار باد دوست بدو دال مہملہ نشستہ و کیسکہ مال راجلد خراب پریشان کند و یعنی مفلس نیز آید و از بر ہان و شیشہ و چراغ ہدایت **باز خواست طلب** و جستجو و مواخذہ و پس گرفتن چیزی **باز یافت** یعنی فریدن **بارود و باروت** و صل یعنی شورہ او یعنی دستہ تفنگ مجازست زیرا کہ خرد و عظم آن شورہ باشد از ہا عجم **باد و شت** بیا صل و تمیدست یعنی بیحاصلی و تمیدستی از بر ہان **بادبرد** تا کبر غرور و تمنی لاف نیز از بر ہان و سرمہ و لطائف **بالادت** حریف و غالب و یعنی ہر چیز نفیس و معتبر و کامل و یعنی محتشم سن بر ہان **باعث** برانگیزندہ **باحث** بکسر ہای مہملہ کاوندہ و یعنی سخن آفتجب **باج** زر یکہ از سوداگران بطریق محصول میگیرند و زیکہ پادشاہ غالب بمغلوب گیرد ہم باد یعنی جاگیر **باد** بضم عین مہملہ و جیم عربی نوعی از توپ کہ آلت جنگ ست از چراغ ہدایت ظاہرا و از صبح معنی بادش ہست و بادش بدال مہملہ و کسر لام و شین معجمہ ترکی توپ را گویند چنانکہ در لغات ترکی مسطورست **باد سنج** خام طمع و کار نیامدہ کنند **باد مسیح** کنایہ از دم مسیح کہ اموات را حیات می بخشید **باد سرخ** ضربست معروف **باد** بمعنی اول معرف دنام و نشست دوم از ہر آنچہ نسبتی یعنی کلام و سخن مدح و آوازہ و نالہ و تیز و تند نام کنجی کہ گنجہای خسرو پرویز در تحت و تاکید بمعنی تحف بود است **باد آور** علیہ باد است نام فرشتہ نام فرضی کہ از فساد خون پیدا شود و تن ازان بیماشد یعنی تخم خون کہ آنرا صرخ باد نیز گویند از بر ہان جاگیر **باد** بمعنی صدمہ نیز آمدہ چنانچہ باد بشمام و باد تیز و بسیار و باد خانہ و باد تا بان و باد و بادگانک باشد **بادوج** و غیرہ از مصطلحات و بہار عجم **باز** بکسر ای مہملہ در عربی بمعنی سرد و سرد کنندہ و فارسیان یعنی بیخ فروش آرند و مجازا یعنی غنین کہ بر زن قادر نباشد از بہار عجم **بارا** و فتح ہمزہ و الف ممدودہ و ہای ہوز و الف مقصورہ و جیم عربی نام بوتہ خارداریست کہ بیخ آن بجای صابون بکار برند **بارا** و فتح ہمزہ و الف ممدودہ و ہای ہوز و الف مقصورہ و جیم عربی نام بوتہ خارداریست کہ بیخ آن بجای صابون بکار برند **بارا** و فتح ہمزہ و الف ممدودہ و ہای ہوز و الف مقصورہ و جیم عربی نام بوتہ خارداریست کہ بیخ آن بجای صابون بکار برند **بارا** و فتح ہمزہ و الف ممدودہ و ہای ہوز و الف مقصورہ و جیم عربی نام بوتہ خارداریست کہ بیخ آن بجای صابون بکار برند

رشته تسبیح و امثال ایشان براشی شیرینی باغ مراد بفتح است بمعنی آرزو و بادو بفتح اول و ثانی بمعنی صاحب و خداوند و بیدل تخلص میکرده و نام او عبد القادر است و از سادات عظام است و در عظمت شان او همین بس که پسر امام زین العابدین علیهما السلام بود و در انتخاب بادو فرد اول مهمله و فتح فا یکی از بچهای اطفال که بمندی پهرکی گویند و آنرا انگا غذیسازند یعنی نوشته که مرغی شاهد و زیبا که بر دست سلیمان علیه السلام نشسته بود و در کشاکش آزمایش این لفظ چند معنی دارد اول هست از ماده استقبالی دوم پشته خروار و انبار سوم سنگی چهارم گرانی پنجم بزرگی نیکو کار ششم نصیب هفتم نخست و اول هشتم نیز و توان نهم اراده کار دهم کرت و مرتبه یازدهم بار گاه و دوازدهم بسیار هر چیز و جا انبوه هر چیز چون رنگها و دریا بار سیزدهم مرده و میوه هر نوبت چهاردهم حمل نان پانزدهم عرش آرایش که در شک و عفران کنند شانزدهم ساز مطربان هفتدهم بار نده و بار امراز بار بدین و جهانگیری و سنگی این لفظ سیاست چون بمعنی ان از کتب لغت ثبت و مستعمل نشد بود ترک نمودم و در عربی باشجة یعنی نیکو کار و منتخب و چراغ هدایت و بهار عجم بمعنی شاخ و درخت نوشته است بابا لیو نام شخصی که نقیر بر نگ نقش بود و باجو بضم جای معامله و امور و بمعنی سخی گرا و ردا و تهور و ایام عمر آن هشت سال و دوازده روز و دهم تموز است و شم ماه مذکور و این هشت و نزار کنایات بگری بگذ یعنی تعالی ارزانی ست اگر بسری بگذ رند تعالی قط باشد نیز بعضی این لفظ ماخوذ از بحران که بمعنی حکم باشد یعنی هشت روز مذکور حاکم اند بر احوال هشت ماه از اول امر او تا آخر هفتم از بر هان و تنقیح صراح و لطائف اکثر اهل لغت و بعضی شارحین قصاید عرفی را در تحقیق این لفظ خطا واقع شد بار گیر بمعنی اسپ شتر و گاو از بر هان بادگیر بکاف فارسی دیگ پز و روئی که برای باد زدن خانه سازند و خانه که از هر چهار طرف بادگیر بود ثبت زدن باد داشته باشد باغ نظر نامه بایست در کرمان نزدهم نهان از اصطلاحات باهر بکسر اول یعنی روشن و ظاهر از منتخب باختر بمعنی مشرق اکثر ست و گاهی بمعنی مغرب نیز می آید و لفظ باختر خفته بختر ست و اختر آفتاب را گویند و ماه را نیز اختر گویند و بمعنی ملک خراسان و نواحی از قدیم بار از رشیدی و بر هان و مؤید و مدار و جهانگیری و کشف و شرح خاقانی باو بفتح واو ست نه بضم آن بمعنی اعتبار کردن و قبول داشتن بلفظ کردن و افتادن و داشتن مستعمل از بر هان و بهار عجم بازار ظرا هر اهل بازار بود زیرا که در چنین جا با اکثر اطمعه ا با های فروخته اند و بر و ایام بمعنی مطلق جای فروختن استعمال یافته و بازار تیز و گرم و رائج از صفات اوست و مقابل این بیازار گرمه و افسرده و شکسته و بسته غیر رائج و لفظ بازار بمعنی سود و معامله و رونق و رواج نیز آمده از بهار عجم باربضم های موحده دوم نام پادشاهی که بر بود و بچار و سطه نیز شاه میوه صاحب آن باشد باو در بر دال قسانیده از لطائف باوم بخیر بانخشا نکه علقه بخیر از اصطلاحات باغشی والا بکار بکسر شین معجمه کسی که حرف و دست بمعنی شام و بامداد باز زدن بمعنی تخته ست هر دو ست فراخ کرده از سنگ شت و سنگی تا سر انگشت و سنگی که بر تبرکی آنرا قلاچ گویند و بمعنی مرد و معاونت و کاری و مهنی کشاده و شیب تیز تفرقه و جانب و گذرگاه و بمعنی جدا و نام طائر شکاری و شراب باج و خراج و بمعنی برگشتن صحیفه امراز باختن و بازیدن اینهمه شنیده و معانی شنیده از بر هان و جهانگیری و رشیدی و مؤلف گوید بر خیز که لفظ باز بمعنی وقت و هنگام در کتب لغت نیامده مگر در کتب فارسی شامل نامه ری و ابو الفضل و غیره چند جا واقع شده چنانچه بر تسلیم استعمال دلیل ست لفظ دیبا بر وزن چهارم یا تحتانی ست و بیاش و محل خود خواهد آمد باختر رفیق خانی بمعنی سکون سوم اصطلاح و بعضی زمای مجهول بر وزن نام مرتاض معاصر لشکر اسکندر و نام گوشه ایست اصهل و شت گوشه سوم بیتی از بیشه و بر هان و جهانگیری باز بکسر سوم اصطلاح و بعد مجهول یعنی ظاهر و پیدا شوند و آشکارا باران گریانچه از پیوست و شت مثل ساربان بامبند بیج جبه گویند از شرح قران السعدین بار انداز فرو کش شدن و قام گزیدن از اصطلاحات باوس بواو و سین مهمله یعنی کافور منقوش یعنی کافور یکه پیرو گیرد بصورت انسان آنچنان باشد از مؤید و بر هان و رشیدی و دار باس سین مهمله یعنی خوف و بیم و علامتی و قوت جنگ و دلیری از کشف الغ منتخب باوس بکسر سین مهمله محتاج شود و در دشوس از لطائف باهمس بکاف عجمی نام سنجر باش بشین معجمه ترکی یعنی سر کیر بعربی راس گویند لغات ترکی بازیگوش بفارسی شوخ و شنگ فلیکه گوشن آواز بازی طفلان و گیرو دار و این لفظ بکاف عربی خطا از بر هان و چراغ هدایت چهار شرت باقاتش بکون قاف و فتح لام و بکون قاف و سیم و سکون شین معجمه لفظ ترکیست بمعنی دیده باق بمعنی دیدو و لام علامت مجهول و شت علامت مفعول و بجا که در آخر چینند ها و مفعول آرند چنانکه در قته و گشته و همباش بفتح اول و سکون خای معجمه لفظ ترکیست غیر ملفوظ و سیم در ترکی بمعنی دیدو صینه ماضی ست باویش بیاء مثنوه فرود و لاز لطائف باو فروش خوشامد گو و لاف زن و دروغ و تان اقتضی ست کذا بحاث گویند عاذا با خوان نیز نامند و همین صحیح ست لغ بهاباش بکسر اول که نزدیک سر نهند معنی بالیدگی و افزایش از بر هان و وجه ابراهیم نوشته که باش و باین یکه کدآنها

زیر سر نهند ماخوذ از سال که معنی پرهای بازوی مرغ است چه در اصل وضع از پر مرغان می آندیشند و در لفظ اول تنوین مجرور و در لفظ ثانی یای ونون برای نسبت یا آنکه ماخوذ از بالیدن یعنی افزون چون زیر سر نهادن که موجب فراغت خواهد شد آنرا بالش گفتند باسط فراخی و هندوی کی الماسکا الحق یا و شرط بضم شین معجمه یاء موافق چون شرط بالضم در مسهل یعنی نشان و علامت ستا بدو موافق راکه با شرط گویند از بهر آنست که علماء روان شدن طوفان ست از مادر و رسیدن طوائف مسلمانان و صحت تاریخ ولایت نامه که شهر لندن دار السلطنه انگلیز زیر نقطه بود چنین نوشته که با شرط باد نرم چون نسیم موافق که بعد فرو شدن طوفان زدیدن گیرد این باد اگرچه اهل جهاز را بجد تصدیق بتیاطوفان رهی حاصل شود لیکن بدروش جهاز تصور راه یابد زیرا که جهاز هم قدر که زود تر بمنزل مقصود رود بهتر ست **باغ** بعین مهمله مقدار و اندازه کردن هر دو ست و از نخیب **بالغ** بضم لام پیمانه شراب **باغ** بکسر ای معجمه غین معجمه روش و طاع شونده از نخیب **باغ** مفرولست و شرکست نحو و فارسی و عربی مبع آن میغان چنانکه بیجان بیزان مبع تاج و تاز و باغات تیز آمده از بهاء عجمه و در سر **باغ** یعنی پند کسان چیزی را بند **باق** روشن تابان **باسق** بکسین مهمله و از انه السموق که یعنی بالیدن و دراز شدن و از نخیب **باسق** لفظ یونانیست آن که بمعنی مشهور و معنی لغوی آن بادشاه عظیم ست پدر کارا این رگ ازدل و جگر تشه ست انجرا جدا هر جنبه که تبرکی هم باشق یعنی عشق کسلام یعنی بادشاه و امیر و سردار ست و درین هر دو لفظ یونانی و ترکی توافق سانیس ست باندک فرق **باراق** یعنی غالب حاکم و زبردست با الصاد مهمله بلندی و مقابل زیر چاق که یعنی لاغر و محکوم و فرو مانده **براشباب** چراغ هدایت پیمانه شربت **باوفق** بدال مهمله سکون و فتح فا و سکون فوقانی فرمیست که خایه بزرگ شتر مارمانند بکسر ها موحده دوم و کاف فارسی یعنی امیر عظیم که او هر وقت که خواهد بدرگاه بادشاه باریابد و این مرکبست از بار که یعنی دخل ست از نبک با لکسر خفیف بیگ ست یعنی صاحب و امیر و این لفظ رافع با ثانی نیز نوشته اند که بگ بالفتح یعنی امیر صاحب و ترکی قانون لفظ هنی عرض یکی که عرض مردم بحضور بادشاه میبرد و نیز آنرا کشف و شرح قران السعدین **بابک** بفتح باء موحده و کاف عربی نام بادشاه پارس که جد مادر انوشیروان ساسانست یعنی گویند که نام مبتکر که ساسان لبنات تولد آن شیرزاده بود از شیرزاد و کشف و زبان نوشته که بابک بمعنی امین و استوار و نام بادشاه گذشته که آنوشیروان مخترزاده او بود و نیز گویند که بمعنی پدر بزرگ و تصغیر باب که بمعنی پدر ست و این تصغیر برای تعظیم ست و صاحب برهان نیز نوشته که در بابک کاف برای تعظیم ست **باسک** بفتح سین مهمله کاف عربی یعنی دهن و زدن که بمعنی آواز جماهی گویند نزد مومنین نخوانند نام بادشاه مازندران **بال** با کسر خاء معجمه گویند بادشاه بزرگ و خوارزمشاهی بزرگ و امرا را بالیدن و بزرگ شدن یعنی ال بمعنی حمل و بنی و پیش و شان عظمت و تبرکی علماء لغت گویند در برهان لغات فتح نخیب کشف و اما در صراح بالضم تصریح کرده بعضی بانی قصیده از پور پور برهان و در مصطلحی بفتح نخست زدن شدیدست از عراق و در انجا چاهی هست که ماشوران و مانوران معتقدند قال عزوجل ببابل بارت و ماروت و بعضی اهل لغت بضم سوم نیز نوشته اند و شعرا هم آورده طوسی گوید بیت در کن آن شیر سپه شیوه و باج خواه ساحران بابل ست مسلم گوید بیت در دشت عشق ایدل از سحر فسون این مباش * خانه هر سو این سحر آباد و بابل ست و با قافیه هود نزل خجسته ست **باقل** بکسر قاف و فروش نام مرد که نهایت کند بیان محتی بود از کنز و در مصطلحات بمعنی عجز نوشته که کودک نشان ریش بماند و نام حکیمیکه تکلم مشهور بود و سخنی که بکاهلی و درماندگی بیان شود **بازل** بکسر زاء معجمه شتریکه بسال هم در آید از نخیب **یاذل** بکسر ال مهمله بمعنی شده و بمعنی از نخیب **باسل** بکسر سین مهمله دلیر و مبادر از نخیب **باشت** پیل و چنه و سال و اول حال را می موختن پیل نوگر فتار نیز به بتدا تکلیف کلان رست کنند و با کودند و شرح قران السعدین **بای حال** بکسر ال و فتح ثانی و تشدید مثناتحتانی و نون آخر که علامت آن در زیر لام ست یعنی بحال بانکه بحاجت اداء ای هم آنطایفه مجرور و مفتا و حال مفتا اید ای گاهی خوال خود را عام میگرداند چنانچه بهر نیحاست **بالغدو والآصال** بضم تین مهمله مجرور و حال صاد مهمله اول شده و الف ماقبل صاد مهمله آست یعنی بامداد و شبانگاه **بالاستقلال** بالذات بالطبع و تنها بکار تهان **باغ نیم** بکسر نون کشمیر از جزاع بهت بام طبرزین فرنی متعلقه خانه یعنی صبح بیگاه و زیست خفیف بامداد است از برهان **بادشام** بالضم دال مهمله مقدمه جنبه شاه از شیدگی **بان** تخمیست زهر خشک و مشک پیدا نیز گویند از برهان و تحقیق آنست که بان درختیست تارک درختان دیگر از تخم آن روغن گیرند بیاسا نافع و خشک باد آن درخت را مک عرب مذکر و بندوستان

فرهنگ جهانگیری

گرا گرس بفتح اول و ثانی و سکون سین مهمله و فتح کاف و سین ثانی و ها و نون فارسی بمعنی گرسنه و بیمار گرسنگی و بیماری که بسیار خوردن طعام و نادری پیاسیده و بسیار خوردن طعام و نادری پیاسیده و بسیار خوردن طعام و نادری پیاسیده و

باشد و آنچه بعضی نوشته که بان بمعنی درخت سمنه است و بعضی گویند درخت بکان سرو و غلط است از صحف خیابان دود فارسی یعنی رنگ کمون بمعنی دارنده آید
چون فیلبان در سنگ بان چیزیست که بیارد بر کرده بود آتش بر فوج مخالف اندازند و آن شبکل هوائی باشد که آفتاب از مغز دست ظاهر میشود اگر بان ست چه بان
در سنگ بیرا گویند و اگر بمعنی آتش باستان بمعنی قدیم و گذشته و بمعنی کمنه این لفظ را بجای فارسی خواندن خطاست از سر تا پا گشت بهار بهانگیری بابزن مرتبم
های موقوف بنای مجمله متفق و سین کبران کباب یان کنند از سیخ و سر و بازگان بفتح زای معجمه بمعنی سوداگر و این مخفف بازارگانست و مرکب با الف
بازار که معرب است از لفظ گان که برای نسبت آید پس معنی بازارگان کسی که لائق بازار باشد آن سوداگرست کسانیکه بضم زا خوانند غلطست از گشت برهان و در بهار عجم
نوشته که بازارگان جمع بازاره که بهای نسبت بمعنی کسیکه در بازار نشیند و بازرگان بفتح زای معجمه عربی مخفف بازارگان و اطلاق آن بشخص صاحب عالم فرگان و
دندان کریه مژه و دندست بمعنی مضروب مستعمل شیوه و بمعنی سوداگر مجازست باقلان بقاف نام جالیست باخوردن ملاقی شدن و مقابل شدن بابکان
بفتح بای موحده دوم و کاف عربی نیست بابک که نام جد مادری اردشیر بن ساسان ست چون اردشیر را بابک پرورش یافته بود و باو نسبت شد لهذا نون برای نسبت
بعضی گویند که بابک نام جد پدری ساسان را بشارت تولد اردشیر داده بود لهذا باو نسبت کردند اردشیر بابکان بذال معجمه سوم علی سعد بازگان ترکاری معرب
گردیده بگین گویند از قاموس و فرهنگ آن بارد وال مهملتین بمعنی آونده ظرف که دران چیزی نمند از برهان و شرح نصاب و رشیدی نوشته که جوال و خرجی و بمعنی صراحی
نیز آمده باروین نام شهر از لطائف بالین آنچه بوقت خواب زیر سر می نمند و در ہندوستان تکیه شهرت دارد و آنظرف سر میرا گویند که بدان طرف سر می نمند
بستر سر بانه گویند بامداوان بمعنی بامداد الف و نون زائده است از عالم بهاران و صبحگاهان از خیابان باوزن بمعنی باد کش که بهندی پنکا گویند باخوبزیدن
بی اختیار شدن باد و پیمودن کار بیفائده کردن از برهان باد خوان خوشامدگر و هرزه گو از برهان باد در بستو افگندن و باد در سبلت افگندن
کنایه از غره و لاف زدن باختن لازم و متعدی سر و آمده بازی کردن بمعنی انقاز و نقد خود را و قمار بحریف او و عاجز ماندن که بهندی هارنا گویند باب ساباندن
بنا و ساییدن بنا باب بنای خانه محکم و استوار شدن و کردن از جت عمیق کندن بجای بمعنی خراب کردن نیز آمد باریک شدن لاغر شدن از اصطلاحات
باریک ساییدن در کار بمعنی تمام و اساییدن دانه تا حد کمال خوبی سر انجام دادن از اصطلاحات بازارزدن فائده خاطر خواه گرفتن سود و سوداگر آنرا
بازار گویند از اصطلاحات باز کردن جدا نمودن از اصطلاحات بازوکشادن جوانمردی و سخاوت از اصطلاحات باسی آتش شدن باد نشدن شدن بالا گرفتن نه
شدن و شخصی را غافل کردن چیزی از مال او ربودن و خارج کردن بمعنی بر داشتن و رونق و نظام را یافتن از بهار عجم و اصطلاحات بالین شکستن امکی تعکیر کردن از اصطلاحات
بازی خوردن فریب دیدن باو بدلمان کردن کنایه از غرور و رعنائی بمعنی گویند که عبارتست از امر غیر ممکن فطور آوردن و بار افگندن بمعنی فرو کش شدن و مقام گزیدن از اصطلاحات
باد در کلاه داشتن بضم کاف تخ و هوای ملفوظ کنایه از غرور و نخوت از اصطلاحات بار بستن کنایه از سفر کردن باغ سبز نمودن بجز فریب دادن بمعنی چهار شربت دوم
چراغ آمدآب و هوا عجم باغ سبز نمودن بوعده کاذب و دفع فریب دادن باسگ دجوال شدن نوعی از تعذیب مجرمان که باسگ بندند و یکجوال کردوی بندند و کنایه از ہنجا نه شدن
بادرم بازبرهان و غیره باز کشیدن بمعنی نوشتن ابوالفضل در مکاتیب و رده فاکه در باب باز کشیدن فقره پنجاه قلمی نمود از ان آخره بال تدرو کلک بمعنی پاچ
ابرار شرح گل کشتی باز و قوت و استعداد با لنکو بکسر لام و واو و نجویه از برهان باره بضم اول حصار دیوار قلعه حصار از لطائف و کشف و برهان باکوبا و مجهول الحسب
قریب بشمران نامزد و غیره باگر گو بنای مجمله کاف فارسی و واو مجهول بیان کنند باجو با و مغز چوبی بزرگ از برهان بارقه یکبار ی حمله قاف چیزیکه درخشنده
باشد مجازا بمعنی روشنی و درخشندگی چه بارقه ماخوذ از برق ست که بمعنی درخشیدن باشد و در ا بمعنی ابر یا برق و در تنجنیب کنز و قاموس بمعنی شمشیر ہا و در صراح بمعنی
شمشیر احد باره حصار و قلعه و دیوار قلعه و بمعنی آب تیز رفتار بمعنی گرت نوبت و بمعنی حق و شان چنانچه در بارهٔ فلان یعنی در حق فلان بمعنی قاعده و بمعنی لهوزه که نشه میکند
از برهان و سرکه کشت طائف مدار در مصطلحات بمعنی دوا تهم آمده باغنده بضم غین معجمه غلوله و پنبه فتیله از برهان باله وعده بهاد و مفرش و بمعنی ہمایون باشد که پک

انداندون فراخ کتاب معین خانه و مجبر بزبان جمیع شیوه انتخب مدار و کنز و کشف راه آبخانه باد فراه و باد افراط نفت اول بسکون دال جمله و فتح فا
و نفت ثانی بفتح الف و سکون فا و ذهی گناه و سکان بدی در برهان و مؤید و رشیدی کشف مدار و سرور باده شراب چه باد بمعنی غرور آمده و برای نسبت است از
رشیدی و در بهار عجم نوشته که باده شرابیکه بخمار ندهد و بعرق نیز اطلاق کنند و این مسوب بدست چه باد بمعنی غرور اگر بیندوخودن شراب نیز غروری آرد و
بجانا بمعنی بیاله الشتر غوری هم می آید یا غرو بمعنی بگمگر چی کذا فی بگل فاضل یا بمعنی سبب و یا چشی چه هر سه معنی دارد و لبنا گویند از رشیدی باکره بکسکار بمعنی دوشیزه
و در مدار و کشف بمعنی زن تازه شوی و نا بالغ باکچه بالغ که پوک کسیکه نیچه گویند خلاصت ادکشف بالیه بکسر لام کنه قدیم و منتخب و کشف کنز ماخوذ از بلا بالکسر
کهنه شدن باخه بنای مهمله جانوریست که بندی کیموه گویند از جهانگیری و این لفظ ترکیست باکو و بضم کاف عربی و واو معروف و سکون کاف اول از هما فرانیه
خورده شده باشد انتخب و لطائف کنز وغیره باز نامه بر سه سباب مجمل مؤنی ست و معنی تفاخر و بعضی گمان برده اند که برای جمله است از رشیدی و لطائف و در برهان
این لفظ بکسر همین معنی برای جمله مرقوم ست بالغه بمعنی کاهلی و یا وه یا وه یا بیان بیهوده و بیاه بمعنی خاشاک ست چون باد و برج و عروق و همها باندانه
مثلی شیخ حالتی شمل خارش هم بر سر مداز کتب لطائف و منتخب باد کنار بکسر اول جمله و کاف عربی مضموم بمعنی ضربت جماع از چراغ هدایت بالمشافهه بضم میم و فتح فا و فتح لام
و تشدید شین معجمه بمعنی بارو بر و سخن گفتن کسانیکه فارسی خوانند یا دآمریک یا مینویسند و یک نمیخوانند مناسبت لایق آن بود که این لفظ را در باب میم می نوشتم لیکن
بنابر مصلحتے در اینجا نوشته شد باوریشه بسین مهمله چوب و ریسمانی قرص چوبین سوراخ دار که بر ستون خیمه میمانند در برهان باوامه قسمی از پارچه نفیس و نوعی از ابریشم کهنه که بنو
آنرا از هم نکشاده باشند یعنی خرقه مرقع از برهان باسگونه بمعنی دانگونه باکخانه بکاف عربی در دیچه کاف برای تصغیر زنانه که در نسبت ست زائد از شرح خانقاهی و
در برهان نوشته که پاگانه بپای فارسی و لام و کاف فارسی بمعنی بام بلند و دریچه خانه باوام سیه باد همانکه بر تابوت مرده اندازند و کذا یاز شیخ محبوب از بهار عجم بازیچه بچه
بدان اعمال بازگذند و بسنگ کملونه گویند باز چه اگرچه در ظاهر تصغیر باز ست تحقیق آنست که کلمه چه درین لفظ برای نسبت از خیابان بارانی نمایه استقرائی جامه کلا همیکه
در باران شیخ نشند بمعنی بارش نیز آمده از مصطلحات و در برهان و رشیدی نوشته که قبیله ست از ترکان بازندگی بمعنی مکاری و جامه گرمی از مصطلحات بهادر عجم باغبان چه دار
بمعنی باغ و خصوصیت و آنرا از مصطلحات باوه ریحانی شاید که دران تهام گلهای خوشبودار انده تخته کشند باز گی بکسکار بمعنی سبب و لطائف بهادر گیری و برهان باغی
بنا کنده انتخب باغیسی دم عیسی یعنی قم باذن الله گفتن عیسی علیه السلام باغی بفرمان و از اطاعت بیرون شوند بازی در شعر بازی گویند که طاقت شکایت ست و در
فارسی سوا معنی مفرد و بمعنی فریب و غائر آمده بادی آغاز کننده و بمعنی اول چیز از کشف و لطائف و منتخب بادی آرا اول نکره بادی اسم فاعل ست از بدایت که بمعنی
آغاز و اوست و چون یاء اضافت کردند بسوا رای الف و درج کلام افتاد ضمیر یا تقیل بود و انتخاب اقتضا ساکنین شد میان یا و لام یا الف و قطع کردن یا را و رسم خط منقوص
و در تعاجی نیز همین حکم ست و صوت نصب یا ضاف نکنند و فتح خوانند باکی بکاف عربی بمعنی گریه کننده و منتخب باره نام شتاب و اهل بارهٔ بود و در کنز بمعنی آفریننده
نوشته و در مدار بیاسی مجهول نطیست که برای قلب قبول و شد و تاء تانیث آید بانگ خلیل اللهی گشتی گیران چون حریف را زجا برآرند خواهند که بر میان شش نشیند بانگ میزند
الله اکبر بسکشود آنرا بانگ خلیل اللهی نامند زیرا که آنحضرت اکثر اوقات بر شت بر بهمت الله اکبر میگفتند از بهار عجم بالی کمند و منتخب باشی بشین معجمه بر وزن ترکی بمعنی سردار باولی بفتح
واو و سکون باول که شریست که جامه بر بشی در آبخا خوب میبافند باودستی بدو دال جمله بمعنی سرعت و چالاکی و اسراف باچه پسیلیمانی باغ کلم که شبیه بگل کلم باشد نظر بتقیل گرفتند
باقلانی تجاف اول نون نام بندر و جزیره ایست باجی بجیم عربی لفظ هندی بمعنی حصه طعام که بتبرک بشادی یا ماتم بخانه مردم میفرستند بهم لفظ فارسیست بمعنی خراجی و باج دهنده
و در ترکی بمعنی خواهر و در چراغ هدایت و بهار عجم و غیرآن باریکی حرف چهارم بهمه موضوعات و لغات و در گفتگو بازی بازی بمعنی بیهوده کاری کردن از بهار عجم

فصل باي موحده مع باي عربي و فارسي ✤ **بنا** بالفتح موطا و سکون ثاني معين بمعنى ملوطي و حرف ثاني را باي فارسي نيز نوشته اند ازبرهان ببر بروزن صبوره حيوانست کدشمن شير باشد از مار و ديو و پهلوان و رشيدي نوشته که بالفتحتين جانوريست صحرائي شبيه بگربه که دم ندارد و بالفتح اول و سکون ثاني در نسخه معتبره و عوعوش شنيده که نوعي از شير است که شير دار باشد و در بهار عجم نوشته که بالفتحتين در نسخه اي از قسم شير بوجود آن فارسيان بسکون استعمال نمايند **بشت** بالضم مدد کار کردن مجازا بمعنى اعانت و مساعدت در مصطلحات ببيني رسيدن قريب بگ شدن و از ديدن تنگ آمدن **ببيني خط بر زمين کشيدن** کمال عجز و فروتني کردن **پوست افتادن** عيب جوئي کسي نمودن **پوست گفتن** سخن در پرده گفتن يعني بر فرد يا گفتن **پيکار بودن** بقاعده و قانون بودن **فصل باي موحده مع تاي فوقاني** ✤ **تبا** بکسر اول بمعنى بگذار صيغه امر است از **ببهان بت** بالفتح و تاي فوقاني بمعنى بريدن و از نياشت بت که بشکنجه بريدن بر نفره نشيني گمارند در آن اشارتست باينکه تا کي قطع شد و نفره اول تا اينجا قطع شد و نفره ديگر شروع گردد و لفظ بريدن از تنجب لطائف باقي از زبان ثقات **تباسانيدن** تبريدن برسانيدن از لطائف **تبر** بالفتحتين نيمف بتر و بعربي بالفتح اول و سکون ثاني بريدن و بالفتحتين بريده و دم شدن و بي فرزند شدن از تنجب **تبول** بالفتح اول و ضم ثاني حقه ناطقه رضي الله عنها را از ان لقب ست کرتبل بالفتح و رفت بمعنى قطع است و تبول بمعنى قطع باشد که صيغه اسم فاعل است بمعنى قطع کننده چون حضرت فاطمه قاطع علائق دنيا بودند لهذا بتول گفتند از لطائف **بتن برداشتن و گرفتن** تحمل کردن ناملائم و مکروه را **تبياره** بالکسر و سکون تاي فوقاني و بعد و تحتاني و راي مهمله بمعنى بلا و آفت و بمعنى افسون فريب و ديو از برهان و سروري و لطائف و مؤيد و در رشيدي باباي فارسي بمعنى مکروه و مهيب **بت راه** بالضم و باضافت بمعنى مانع راه **فصل باي موحده مع ثاي مثلثه** ✤ **بث** بالفتح و تشديد ثا رشته آشکار کردن و فاش کردن ظهور نمودن از کشف و کنز و تنجب **بثر** بالفتحتين آبله خرد يا دانه سرخ يازرد که از جنبش خون بر اندام پديد آيد از کشف و تنجب **بثره** بالضم آبله کوچک از تنجب **فصل باي موحده مع جيم عربي و فارسي** ✤ **بچاق** بکسر باي موحده و جيم فارسي بروزن کتاب بمعنى کارد و آلت قتل که بغايت مقبست و بعضي بچاق بنون نوشته اند و در مصطلحات هم باي موحده و تشديد جيم فارسي آمد **بچشک** بکسر اول و سوم و سکون ثاني و ضم سين مهمله و کاف عربي بمعنى ابيه بزبان ورشيکه و هاگيري و در فرهنگ نورالدين سين بکسر اول و فتح ثاني و در کشف و مدار الفتحتين مگر اول صحيح **بچول** بالفتحتين با جيم عربي بروزن حمول بمعنى آخوان و شتالنگ و پانسه و باجاي قارکه لهذا آخوان ميسازند از بهاي بروزن حلول و در رشيدي بالفتحتين و اين لفظ در کيست و در لغات ترکي که بغايت مقبست ابضم باي موحده و فتح چيم مرد و امعدهٔ لغير مفوظ و قع شد و همچنين صحيح است **بچشم کردن** انتخاب کردن وقع و قار نماندن از مصطلحات **بچشم کم ديدن** حقير و بي قدر داشتن از مصطلحات **بجان آمدن** ناخوش و بيداغ از بهاي عجم **فصل باي موحده مع حاي مهمله** ✤ **بحر** بالفتح اول و کسر ثاني و فتح ثالث نام ايسکه در راه شام آنحضرت را در ايام طفلي پيغمبر آخر الزمان شناخته ايمان آورده بود **بحث** بالفتح اول و سکون ثاني و تاي فوقاني بمعنى خالص محض و صرف از کشف و تنجب **بحت** بالضم اول و تشديد حا صحاح گرنگي آواز از حد و دوالامراض **بحث** بالفتح و تاي مثلثه کندن و کاويدن زمين بمعنى تفحص نيز مستعمل ميشود از تنجب و خيرآن **بحر** بالفتح اول و سکون ثاني در محيط که شورست و چوي بزرگ از تنجب و مجازا بمعنى وزن شعر بشابهت آنکه چنانکه در آبگير ست بر انواع جواهر و نباتات و حيوانات بحر عروض نيز بر انواع شعر اينچنانکه کسي در دريا افتد حيران و سرگردان ميشود همچنين کسيکه در بحر اشعار افتد بجهت تغيير آنکه در ارکان وقع ست تحير ميشود که اينچه تغييرست چه وزن دارد و مدار بحور شعر نود و نه بحرست طويل و مديد و بسيط و وافر و کامل و هزج و رجز و رمل و نسرح و مضارع و مقتضب و مجتث و مسرح و مجدد و قريب و خفيف و مشاکل و مشاکل و مشتقارب و متدارک ارسائل عروض و در مصطلحات بحر يعني غرور فکر نيز آمده **بحور** بالفتحتين جمع بحر خواه بمعنى دريا باشد خواه بمعنى وزن شعر **بحر** بالکسر اول دريا باشد **بحر خضر** يعني دريا سبز و سبز بودن دريا محض غرضي ست يا از کثرت سبز نمودن باشد و نيز بحر خضر دريائيست که بجانب شرقي آن چين و بغرب آن مين و بشمال آن سند و بجنوب آن دريا محيط طولش دو هزار فرسنگ عرض پانصد فرسنگ جزائر آباد بسيار دارد يکي ازان سراسر بيست بحر معلق کنايه از آسمان **بحل** بکسر اول و ثالث و سکون ثاني بمعنى حلال ضد حرام و محظور

از لطائف معانی و بجا عجم بمعنی معاف مده و بخشو بوجون در قافیه معتبر عرب مثل مراح و قماوس منتخب غیره و اما بکلون بمعنی بنا و از بنی معلوم شاید که در اصل بنال بوده باشد لفظ اول اکسر ساکن هنوز نیه صفت شبهه بمعنی ترک کرده و بمراد گذاشته شده و مجازاً بمعنی معاف و متحمل ما خوذ از نیل بالفتح که مصدر است بمعنی ترک کردن و گذاشتن مراد کنایی از صراح و قاموس بپ اغلطی کاتبان تقدیم و عدم اتفاقی اهل تعلم و تعلیم بجای خطا شتر گرفته تا آنکه در اصل نیل بکسر نون شبه صیغه امر از نیدن بمعنی گذاشتن که در اصل فعل بمعنی اسم مفعول واقع میشود تا آنکه گزین که صیغه امر ست بمعنی اسم مفعول استعمال میگردد پس بر تقدیر بهای هوز دست باشد مادّه بودن بجای خاء باید بدال باشد چنانکه دیگر احوال که در اصل بیزال بوده لیکن بتقسیم دعوی ابدال خالی از ضعف ست تا بجرین هر دو دیگر و مم فارس و نام سهرست و تقسیم دوم بجای عرب بحیر و ران عبارت از کشتی بحران بالضم تعریف که دفعة در مرض واقع شود از مقاومت طبیعت یا مرض سپوی صحت کشد یا بسوی هلاک و تشبیه کرده از طبیعت با سلطان و مرض با تشمن و بدن را بملک و بحران را بروز قتال پس درین روز سلطان که طبیعت ست بشمن که مرض ست از ملک اندبحران نام جنید گویند اگر شمن غالب شود و بدن را بکشد و سلطان از ملک فرو گیرد و بحران نام دمی ماند که بعد شدن کان میان دو کمان بهم سازند مصطلحات بحریه بسبب عیش و خطرناک بحتری بالضم نام شاعری از عرب نسبت که بجتر که بر قبیله از طی بود و منتخب و غیره. **فصل بای موحده مع خای معجمه** بخار از اشهر از تموج واقع شدن بخار که بمعنی علم ست چون در اشهر علما و فضلا پیدا بود و بنده بخار اسوسوم کرده از لطائف تولف گوید که بخار بمعنی علم در کتب بنظر نیامده بخشش امر نیشیدن و بخشایندن از شیدی بخت بالفتح بهره و نصیب این و عربی نیز آمده و در اصل بخش بود و شین عجمه با تا بدل کرده اند از جواهر الحروف و بهار عجم بخ بالفتح کلمه ایست بمعنی خوشا که وقت خوش آمدن پذیرفتن گویند از شرح لفتاح بخ بخ بود و بای موحده موقوف بمعنی خوشا و آفرین و این کلمه ایست که وقت تحسین میگویند و انتخاب بمعنی برگزیدن و بر داشتن و بر داشتن و بر داشت

نبوده باشد و تنقیب کنز بدایت بالفتح و حرف چهارم آنچنان از شیدن و ناگاه آمدن چیزی از کنز بدیهیات بالفتح اول و فتح دال و کسر یا تشدید تحتانی زیرا که چون فیلسوف سوء بیاز نسبت بشیوه‌ای او مخذوف شود و کسر عین کلمه اش بفتح ابدال یابد چنانچه مفتش ذو نسبت بفلسفه پس بدیهیات اشیائی که علم انها موقوف بتفکر نباشد چنانچه احد نصف اثنین مست اکمل اعظم مست از جزء بمعنی بدیهیات نیز آمده بسکون تحتانی اول و تشدید دوم بدد بالضم و تشدید دال بمعنی چاره و علاج از تنقیب و در نسخه بالضم و تخفیف دال مخفف بود و بالفتح بمعنی صاحب و خداوند از برهان بدرود بالکسر رهای سودمند و وداع بمعنی رخصت کردن و ترک کردن از برهان رشید بمعنی جهانگیری و مؤید و محی الفرض و در کشف مدار بالکسر بالضم هر دو بدید بالفتح ظاهر از کشف بدد بالفتح اول و سکون دال ماه تمام و نام جایگاه دران زبان رسول صلی الله علیه و آله و سلم جنگ واقع شد بود مدار و تنقیب و بعض محققین نوشته اند که بدد ماه تمام را ازان گویند که بعد غروب شمس بساوت مینماید در وقت طلوع خورشید بر دیگر اشکال محاق بدد و بفتحتین جمع بدد که بمعنی ماه تمام ست بدش بفتحتین مخفف بدشان بدشان مذاب کنایه از اصل نهشان گداخته شده عبارت از شراب بخ باشد بدیع نو پیدا شده از تنقیب بدع بکسر اول و سکون ثانی نو پیدا شد و بفتح اول و فتح دال چیزهای نو پیدا شده و درویش جمع بدعت از تنقیب بدع بفتحتین چیزی نو پیدا شده و بدع مجازاً بمعنی عجایبات مستعمل بداغ بضم اول و در آخر غین معجمه بمعنی شاخ درخت از لغات ترکی و در فردوسی اللغات بمعنی شیشه نوشته و الله اعلم بالصواب بدول ترسناک از برهان بدل بفتحتین باصطلاح کشتی گیران وضع هر پنجه که از ادوار عرف هند تور گویند از بهار عجم بدال مهمل عرض که چیزیکه تحلیل خیزد از بدن بدسگال بکسرین مملوکان فارسی مخفف بدانديش و دشمن بدیل بفتح اول و کسر دال مملوک بدل چیزی دنام حکیم خاقانی از تنقیب بدد بفتح اول و تشدید ثانی بمعنی آنکه غله بافرو شند مردم از اقبال گویند و در لغت بقال ازان گویند که تره فروشد از نزهل الاغلاط بدر راه بفتح باي موحده تو سن سرکش و بسکون فارسی آهسته خرم از سید و جهانگیری و در برهان بالفتح بمعنی خوش و بتر بدین بالفتح بمعنی یاینج بالکسر یاء تحتانی غلغه رشتان و مزاعنی غلس و مثلان ظلام و خاموش بدت بالکسر قفس حقیر تصغیر دنه بمعنی مصطلحات بدو بفتح اول و سکون دال بفتحتین و تشدید واو بمعنی وضع بمعنی ظاهر شدن و پیدا آمدن بفتح اول و سکون دال سوء اعنی مکروه بمعنی بیابان صحرا از تنقیب بطاء مهمله و کسر ذال معجمه بفتح اول سکون دال یعنی ابتدا کردن ابتدا و اغاز بمعنی در اصل بدء بود و بدن قاعده عربی فارسیان موافق ضابطه خود همزه را بواو و بدل کردند چنانکه جزء کتاب و غیره را جزو بدو و نویسند و خوانند بدلجو بضم لام و فتح جیم بمعنی ترسناک بدلقتین راسی مجوسیان بدلقتین شکمبه و آنرا برهان بدیه بفتح اول و کسر دال سوء اعنی مکروه بمعنی بیابان صحرا از تنقیب بدیه بفتح اول و سکون دال یعنی ابتدا کردن و در اصل بدء بود و بدن قاعده عربی فارسیان موافق ضابطه خود همزه را بواو و بدل کردند چنانکه جزء کتاب و غیره را جزو بدو و نویسند و خوانند بدلجو بضم لام و فتح جیم بمعنی ترسناک بدلقتین شکمبه و آنرا برهان بدیه بفتح اول و کسر دال سوء اعنی مکروه بمعنی بیابان صحرا از تنقیب بدیه بفتح اول و سکون

وفتح ضین معجمه وسین مهمله وفوقانی نام تره که شل پالک شده یعنی جوی آب لطائف بروشت بمعنی سوار برنشست یعنی سوار شدن لطائف بروت بفتحتین یعنی سر بر عشت بفتح اول وعین مهمله وشین معجمه وفتحه حاء مهمله وتاء فوقانی نام شهریست که در آنجا کتان بسیار میشود وکتان را بعربی کتان گویند وبفارسی زبان مردم آن شهر عشت میگویند وبعضی گویند که عشت

بجای رای مهمله نیز آمده و این مرد اهل تحقیق صحیح میگوید از زبان **بران** سر یعنی بران عزم و بران اراده بر کار کبوتر سخن میرود بر آمده و جوانان و یعنی معشوق از پراغ ریاست و در شرح گل کشتی نوشته که بر کار بالفتح اول و کسر دوم کلمه عربی بر آمدگی را میگویند که بر سینه کبوتر و بر کبوتر ماده و نر که بر سینه و بر کبوتر نر بالفتح هر دو را موصوف و ملکیست بجانب جنبه که نرم آنجا سرخ رنگ باشد **برج** کبوتر دارایان رست که عبارت از پنجه پشه و صیاد سازندوان خاصه برای کبوتر است موسوم به برج کبوتر چون پنجال کبوتر بکار رنگ زدن آید معمول برج کبوتر در سر کار بادشاهی رسد و یعنی نوشته اند که برج کبوتر خانه کبوتر اگر بیدا اصطلاحات باهم برو زبضتین در آخر اسم مجمه بر وان آمدن آشکار شدن آنچه پوشیده باشد و امیر خسرو دهلوی فتح داده و در آخر ذاتی فتح داده و در آخر فارسین بنجاه الفاظ فارسی و ازبران بهران اول نشله غالباً یعنی سرگین آدمی و غیره بیرون آمدن الفی غلاست انتخب کرده بر زبانهم ۱۰ آخر ای معرب قبر و شکاف و دیوار و سنگ بلندی تاسلسان و تنه درخت و بالفتح زعفت بعنی زیبائی خانه گیری و شیدی و سرو بی بران بر و زبالفتح و یعنی همله نیز فتح هفت روز و در آخر ستان آمده و آخر بین که بندی چاگون گویند چهار و ذال اول اسفندار اگر سپند تقریباً بهیت شاهجهانی روز بهار و آخر ستان وقع شد امد بار و عجوز نهمه چهر یعنی سرد و عجوز زمستان یزدان یعنی گویند که دران روز باران بهیر الزار مرده بود و اندازین هم معلوم گشت که آن شبانی نزدیک بوده است **حسن** بکسر حا و همله و تشدید نون **صنبر** بکسر صاد و همله و تشدید نون فتحه طا و سکون نون و در آخر راء همله و بر فتح دال و سکون کاف موحده در آخر همله بروزن المزهر آلهٔ موسیقی **مثل** اول اینجا سهم فاعل ثانی انتخبین و کسر تشدید لام اول مطنی الجمر بالضم فراصح **برگ ریز** موسم خزان از بران و سراج **برگ بر** کنایه از خیر سیاه کم مقدار و تحفه درویش که توقع نزدیک و پیش انجا گذارند و اصطلاحات جهیر بالکسر و سکون هاء معروف و سین همله ستاره شتری که بر فلک ششم تابد ستند از نماقاضی فلک گویند و خانه او قوس و قست و این مرب جزیست که بالفتح باشد چه رکاد در زبان فیلیل بالفتح و کلامه عربی نیامده از بران در رساله معراة و فیران **برجاسن** بالضم جمع عربی و این همله یعنی نشانه تیر و غیره از تخت و بران بر لس بضم سر و خدو روای مهمله و کاف فارسی و نون ساکن و سین مهمله جامه که از پشم سیاه بافند و نادر شید هم باشد آن لباس سیاهان انتخاب و دو صحاح یعنی کلاه و دراز که کشیشان و پیشوایان بر سر دارند **برش** بالضم اول اکسر شانی قاش چیزه و غیره از هما عجم برش بالفتحتین فرمیست که دانهای سیاه یا سپید بانام پدید آیند از تخت **بربط** نام سازیست مثل طنبوره باشد مگر کاسه بزرگ و دسته کوتاه دارد از بران و در رساله معراة که از صاحب شیلیست مسطور است که ربت مرب بربت است یعنی سینه بطریز اکه شبیه بسینه بط است **برج** بالفتح و دال همله مفتوح ملکیست انواع ایران در آذربایجان تالیم جم **برف** فرق بیان برف و یخ آنست که برف چون عنبر فیشل غبار مانند و یخ چون موم گرفته قطع پیکره انجامی پذیرد و شل سنگ سپید دیگر و **براق** بالفتح و تشدید رای همله هر چه بتابش و درخشندگی و لمعان باشد شل ابرک و سنگ سرمه **بریق** بالفتح اول و ثانی و دو تشدید قاف تابش برق که ابر سپید از کنار مصراح و تعب کشت و گویند که یعنی درخشان نیز آمده **برق و زرق** روشنی و رنگ **برید فلک** بالفتح اول کنایه از ماه که سریع السیر است از سران **بر ملک** بالفتح اول و سکون لام همله و فتح شین معجمه شخصی بود آتش پرست و در آخر مسلمان شد با عیال و بشتی رفت خالد نام پسر شرین دولت عباسیه زیر شد و بعد از خالد پسر شرکیه نام داشت و بلقب سیف الدوله مخاطب گشت بعد از فیل باد برش که جعفر نام داشت شیدی و بران **بروک** بفتحتین و کاف عربی فرخته شتر ثابت شدن از تعب بر ک بالفتح و کاف تازی ساز و سامان و اسباب سر انجام معنی اتفاقات پرداختن و کاف عربی تماشی با شین اشتر از بران و راج **برشکال** بفتح اول و سکون ثانی شین معجمه موقوف کاف عربی یعنی برسات بفتحتین نیز آمده و در بهار عجم نوشته که لفظ هندیست و نزد فقیر مؤلف کتاب سفرس بر سکالست که بسین همله باشد چه در سنسکرت برس بمعنی بارش و کال بمعنی وقت چون باجرا تحقیق این لفظ و سراج اللغات تلاش کرده بعینه مطابق نوشته خود یافتم **براندل** یعنی بران عزم و بران اراده بها عجم **برسام** بالفتح خیست که اندرون سینه ورم باشد از بران در سعد و الامراض نوشته که بعد فی آخر وقات انجنب گویند **برهام** نام جهودیست که کمال بخیل و سمیس بود در زمانه بهرام گور از شرح خاقانی و مؤید بر **پشم و پشم** گفتن کنایه از قبول کردن **براجم** بالفتح و سکون جیم اول و سوم فروست از شرح نصاب **بروان** بالکسر مخفف بیرون از بران و شیدی و صاحب کشف بضم نوشته **برزن** بالفتح و زای موقوف و نون مفتوح یعنی کوچه از شیدی **برابین** بالفتح بران و بضم خواندن خطاست **برین** بفتح اول و تشدید را مفتوح شینه بر و کنایه از عرب و روم بالفتح با تخفیف رای مکسور در فارسی یعنی برتر و بلند

بر بکسر اول بالفتح و کاف فارسی معروف و سکون ثانی و فتح ثالث و هاء هوز بر وزن و معنی معلوم و آن آنچه از قد و قامت آدمی و غیر آن از پیش سینه و پستان و غیره باشد و در اصطلاح اهل هیئت عبارت از قوسی است که از دایره نصف النهار میان دو کوکب واقع شود و در اصطلاح اهل هندسه عبارت از قوسی است که از دایره میان دو خط مستقیم واقع شود و در اصطلاح اهل تصوف عبارت از مقام و منزلی است که سالک در راه سلوک بعد از گذشتن از منزلی دیگر بدان رسد و در اصطلاح اهل عروض عبارت از دو حرف متحرک است که بعد از آن حرف ساکن باشد و در اصطلاح اهل قافیه عبارت از حرف ساکن است که بعد از آن حرف متحرک باشد و در اصطلاح اهل قافیه عبارت از حرف ساکن است که بعد از آن حرف متحرک باشد و در اصطلاح اهل قافیه عبارت از حرف ساکن است که بعد از آن حرف متحرک باشد

برابر بکسر اول و فتح ثانی و سکون ثالث و فتح رای دوم و سکون سوم و بکون و فتح باء موحده و سکون رای دوم و فتح باء موحده و سکون رای دوم و فتح باء موحده و سکون رای دوم

وزن کردن و مرتبه و رتبه کسی فزودن و اصطلاح دبیران عجم بر غین بفتح و میم اول و نون عجمه مضموم شاخ جوان که از میان تنی باشد و آنرا مانند نفیری نوازند از شیرینی و بهانگیری و برهان برشته بکسرین بر وزن فرشته یعنی بریان و هر چیز مرغوب و محبوب باشد و حسن برشته کنایه از حسن بسیار و بگلگون یعنی حسینکه میل بسرخی باشد از بهار عجم و سودیه برره بفتح اول و فتح هر دو را مهمله یکی از کاران جمع باشکه نشنیده راست بره الساعه بفتح اول و سکون دوم و فتح سوم مرکب سفید نزله و رطوبات نام کتاب علم طب امام زکریا رازی و معنی لفظ این مرکبت شدن در ساعت ست بره بالفتح و تشدید را و فتحتین و تخفیف ه بمعنی برج حمل که حمل فرخ فال و فلکیکه آفتاب بدیرج حمل باشد سوم بهار شروع میشود بره بالکسر عرض آب لفظ عربیست از تحفه کنز برا همه بفتح اول و کسر ها جمع برمن بتحفه صرف خاص برده بالفتح بمعنی غلام زیرا که از بهایم دین لفظ ترکیبست و در برهان بمعنی اسیر بر بهه بفتح اول و ثانی سکون ها ترجمه عربان بفتح اول و سکون ثانی و فتح ها نیز آمده برزعه بالفتح و ذال معجمه مفتوح و عین مهمله یا لاف خر از شروح نصاب برطله بالضم و تکمله مفتوح کلاه از اقاموس برنج شمالیه بفتح شین معجمه و لام و در وا در برهان برامکه بفتح اول و کسر سوم و فتح کاف عربی کنایه از امرای علیم الشان سخاوت پیشه و در اصل این لفظ جمع برمک ست پسر اکه اولاد و نسل بر یک باشد تحقیق آنکه برمک شخصی بود آتش پرست و در آتشخانه نوبهار که در بلخ بود خدمت آتش افروزی میکرد و در جمیع حکمای آن زمانه معزز ترین بود و در تواریخ این خلکان مسطور ست نسبه ام که اسلام آورده بود یا نه صاحب رشیدی نوشته که در آخر سلمان شده باعیان بجانب دمشق دار الملک بنی امیه بود تا توجه نمود خالد نام پسرش در دولت بمانند برای اللباس سفاح شد بعد از خالد پسرش که یحیی نام داشت بدولت رسید و بعد از ان فضیل که پسر یحیی بود بدولت کامیاب گردید بعد از فضیل برادرش جعفر نام داشت پسر تو اعلی رشید و سریر دولت را بوجود او زینت داد و در مدت نظیر خود نداشت دولت برامکه بر جعفر تمام شد از تواریخ این خلکان و رشیدی و برهان برخورداری نوبخشی این الفاظ خاص مختص نوشتن و هر دو را تحتانی بر آخر کتابت نفس بعض خطاط چرا که در فارسی بای تحتانی مادہ گردند برای دلالت بر تکلم ست خصوصیت دختر نمیماند پسر هم ثابت میشود بسر صورت این لقاب بدختر خالی از کراهت نیست برجی بفتح اول و سکون ثانی و کسر جای معجمه و یای مجهول یکجا باوازچیزی چیز بالفتح بمعنی حصه بهره و یا تحتانی برای وحدت النداء یعنی امد کی شیرست بفتح اول و سکون ثانی و فتح جای معجمه بر وزن دلچسپ بمعنی فدیه و قربانی و صدقه یعنی آنچه عوض چیزی عزیز کسی دهند از بهایم و جانگیری و برهان و مدار رشیدی و کشف و مؤید بر کی بفتحتین و بکاف عربی منسوب بیرکه که بفتحتین ست و آن تماشی باشد از پشم استکرا کذلک اساس فقر آبان باشد از جانگیری بربری بفتح اول و کسر را و تشدید یا بمعنی باک و بمعنی نیز آید بگیاه بالفتح اول و تشدید را سرشتی که در زمین خشک و صحرا باشد از کنز برد خطی بالضم جنسی از چادر و باشد که در آن خطهای باریک رنگین باشند بر دقلی بالضم جنسی از چادر که در آن خطها باشند و بر سطری قلم بیعنی گویند که بران نقاشان اثر نقش و نگار کنند بر دیمانی بالضم اول و حرف چهارم که یای تحتانیست کسرون و تخفیف یا تحتانی دیگر نوعی از جامه که مخطط که از ملک سین آرند و الف در لفظ یمانی عوض یکی از یای مشدده است پس گفته میشود یمانی بتشدید یا تا جامع نشود عوض و موض مگر یمانی تخفیف برنائی بالفتح جوانی بریانی بالکسر نوعی از پلاؤ یکمین برگ سبز بیمکاری و برگ سبز بیخشی برگ پان یا سبزه و یا گرگ گشتی گیران بجهت مقرر کردن کشتی بجائه حریف خود فرستند و بچنین گل نیز سر سفر کنند و آنرا گل کشتی گویند برهان کی بالکاف و تشدید میم مکسور بمعنی برهان یا صطلاح منطقیین عبارتست از قیاسی که مرکب باشد از مقدمات یقینی و آن دو قسم ست یکی لمی دوم انی لمی آنست که حد اوسط در آن علت حکم بود در ذهن نفس الامر چنانکه گویند هذا مغض الاخلاط و کل مغض الاخلاط فهو محموم پس حد اوسط که مغض الاخلاط علت ست برای حکم کردن بمحموم بودن مغض الاخلاط در ذهن نفس الامر و از برهان لمی ازان گویند که دلالت میکند بر لم و علت حکم در نفس الامر بر برهان انی برانکه برهان انی آنست که حد اوسط در آن علت حکم نبود در ذهن فقط و نه در نفس الامر چنانکه گویند هذا ربیع ممطر و کل ربیع ممطر پس حد اوسط که ممطر است علت برای حکم کردن ربیع بمطر است در ذهن فقط و نه در نفس الامر چنانکه گویند هذا ربیع ممطر و کل ربیع ممطر پس حد اوسط که ممطر است علت برای حکم کردن ربیع بمطر است در ذهن فقط و نه در نفس الامر برهان انی ازان گویند که دلالت میکند بر انیت شیء بحکم و بعضی بعبارت دیگر چنین تصریح کرده اند برهان لمی آنست که دلیل گیرند بلوازم معلول بر ثابت بودن ملزوم از برای معلول چنانکه گویند هذا مغض الاخلاط علت برای حمی در هیئال و کل مغض الاخلاط فهو محموم پس ثابت شد که برهان لمی آنست که دلیل گیرند بلوازم علت چون ثابت بودن ملزوم از برای معلول و کلی و صف او بعکس آنچه مذکور شد پس لف بفتح لام سلولست بکسر لام علت برهان سلمی برهانی که برهان سلمی آنست که دلیل گیرند بر ثابت بودن ملزوم از برای لازم سلمی

ازان گوئیم که مدان تکلمی میکند بصورت سلم ساده اثبات مطلوب نمیشود و بحال اگر گوئیم مدعی ما ابطال تحقق باشد البته ممکن بود که برابر ایم لیک مبدأ و خط مانند و ساق شلیف قدر که آن خطا گشتیم بعد نهایت نه آمد اگر دو شعاع خارج کنیم از نقطه آدو خط بترند که فرض کنیم یک خط نقطه ب بفاصلهٔ یک گز و بفاصلهٔ دو گز و بفاصلهٔ سه گز و فرض کنیم خط دیگر مقابل اینها قطعات ج و د ز بفاصلهٔ یک گز و بفاصلهٔ دو گز و بفاصلهٔ سه گز و بعد ورزیده باشد از بعد ب ج و بعد و ز تا آنکه باشد از بعد آره پس آن هر دو خطوط را الی غیر النهایت ممکن باشند رسیدن آن نسبت بعد غیر متناهی باگر مصور باشند آن بعد غیر متناهی بسیار و حاضر این معنی عدم تناهیست پیدا کرد مصورت متناهی را بخواهد پس جگونه عدم تناهی الفراج با وصف مصورت تصور باشد پس مائل شدند بعدم تناهی الجهار در پنجه گوئی صریح گفتن فاش گفتن برج آبی سرطان و عقرب و حوت برج خاکی ثور و سنبله و جدی برج بادی جوزا و میزان و دلو برج آتشی حمل و اسد و قوس برگهی بالفتح و کاف عربی مضموم نام بوتراشی فصل باب موحده و قاف و زای معجمه بزر بر جمهر بفتحتین بکسر ان را معرب کرده وزیر اعظم نوشیروان این معرب بزرگمهر است و آنچه در بعضی لغات نوشته اند که بضم جیم نشاید بیم در آنچه مراد باشد بر دارا کان باید خواند این قول بغلط است چیم را مضموم خوانند چه بر لفظ بزرگ و بزرگ دیگر کان بدال الله بهم نیاید از رساله معربات صاحب منتخب چون ضمه نسبت کسره فتح حرکت قوت است پس کلمه بزرگ که ضعیف بود میان حرکت قوی قوت داده ند و قوت ضمه شیخ علاء در بحث فعل مذکور است بزرگوار مرد جلیله بزرگ از سایر عمر بزرگ بضم اول فتح کاف فارسی کسی که مرش ضد سایر بزاز بالفتح و تشدید زا بمعنی اول جامه فروش چرا که نه بالفتح و تشدید زا بمعنی جامه که بدان کشف عورت کنند و بمعنی جامه خواب و تخفیف در هر دو بمعنی گویند بسیاری آزار کبری گویند کنایه از برج حمل مست و مستی سخنه بزرگی بر معنی اول برهان و باقی از نظام بزاو نیز بضم نام دلوکاتی آن از گوئی بختین و بلغت چنانکه قصاب بمعنی را بر مثال بسته پوست کشند بروغ بضمتین و فتین بمعنی دروغ و طلیع از نظام بزاق بضم اول و تخفیف کف دهن آن کشف بتحریک و مؤید مدار بحر الجواهر بزشک کسر تین طبیب برهان بزرگ بضمتین نام مقامیست از دوازده مقام موسیقی بالفتح و ضم مملکت متفتح یعنی کسان که بسبب اسبی گویند از برهان بزقدم جنبیدن و تواناں بلعی الحرکت از مصطلحات بزان بضم لفظ مفرد است یعنی شهوت زنان از نظام بزگرفتن بزل و تخم کردن از نظام بزبان برداشتن کنایه بسخن گفتن بسیار و بیهوده و از برهان و سراج اللغات و غیاث اللغات گفتن کسی را از مصطلحات بزم شکین بزم بیکسر دران مردم کثیر جمع باشند از مصطلحات بزه بفتحتین بمعنی گناه و خطا و بضم اول بیوه خوشبودار از برهان سراج اللغات و مؤید بزه بر باد دادن بمعنی بزم و سیعه امد نوشته که با برای تصغیر است و در سراج اللغات نوشته که بزه بمعنی گوشه از بزم در صورت با برای نسبت ست در برهان بمعنی مجلس شراب بزغاله بزکوهی چه غال بمعنی گمان و غار که در کوه باشد و با برای نسبت بزگاه بکسر اول جائیکه خوف بزهزنان داشته باشند از مصطلحات بزدوی منسوب بزدو که نام شهریست بزگیری مکر و حیله کردن و بمعنی زردی تیر آمده از مصطلحات بزباری رضا نمودن بزور از مصطلحات فصل بای موحده سین مهمله بسا بمعنی بسیار و الف بر آخر کثرت یابد بسالت بفتحتین شجاعت و دلیری از نخوب کز بست بالضم و سکون سین مهمله نام شهریست از ایران و فی الحال بست محسوس بسته دار و دروازه ساعت کبیر از سه شبانه روز بسیل و دری آید مبدأ آن از هنگام استمداد اجتماع شمس و قمر است بهندی گرهن گویند فتح بای موحده مخلوط بها و تشدید دال مهمله رای مهمله و بالف مخففه بیت کز ترجمه عدد عشرین ست بست بضم اول و سکون ثانی فتح طای معنی فراخی و کشادگی و رضا و کنز و کنایه از زر و سیم و بالضم خطاست پسچم بضم اول کسر نانی و تا بمعمول تا بضم فارسی قصد و اراده و بیاری آمادگی از برهان رشیدی و جهانگیری بسپاهنج بالفتح و تحتانی ساکن و فتح ها و نون مفتوح معرب بسیاه نام درختی که چوب درختی باشد از رساله معربات صاحب منتخب بسنده بفتحتین بمعنی کافی و کفایت کردن و بسنده شدن بمعنی کافی شدن از سراج و رشیدی بسنده بضم اول و ضم سین مهمله شده و تخفیف سین نیز آمده بمعنی مرجان که چوب درختی باشد از رساله معربات صاحب منتخب و از برهان بسته نگار نوعی از سرو درختی از راغ و بادیه است بسر بالضم چوب خام که هنوز پخته نشده باشد از منتخب و شرح نصاب بالفتح اول و کسر سین نام وزیر نصر از ملوک طوائف بستان افروز نام خروس که بعضی اهل هند زا کاف گویند زیر برهان سراج اللغات بس بالفتح بمعنی بسیار و بمعنی کافی و یکی از رودن تشبیه چون شیر بس بمعنی مانند شیر بسط بالفتح بمعنی فراخی بالضم اصرح و بمعنی گستردن بساط بکسر فرش عرصهٔ خطیر و فراخی میدان و بمعنی متاع سرا پرده و شکار و مصفر و چرمین بلغة اهل انگلستان و انگلندی کشیدن آراستن گستردن و چیدن استعمال بسیار عموم و در دوس اللغات بسیط بفتح جای فراخ گسترده شده و چیز یکه فراخ باشد و در اصطلاح حکما شیئی که غیر مرکب بوضع خاص تعریف بسیط

بزرگوار بسپاهنج بسنده بسته نگار بسر بسا بسالت بسپچم بسیاهنج بسنده بسته نگار بسر بسا بسالت بسپچم

همین کرده اند که هر جنگ خزان شاید کل آن مانند چنانچه آب خاک آتش و باد علی وجه دوام بحر است نوزده بحر شد **بسائط** بکسر اول و سکون ثانی جمع بسیط و مراد از بسائط اربع عناصر که خاک باد و آتش و آب ست **بسیط سبع** بضم سین مهمله و فتح یای موحده مشدد کنایه از زمین با تمامی هفت اقلیم **بسراق** بانون زده کرده زینه پهلوی گوسپند را گویند مطلقا **بست و یک شاق** بکسر اول و ضم دال و دو کنایه از هیئت یک صورت شمالی و تفصیلش همین جا بعد دو سطر مسطور **بسمل** بکسر اول و کسر سین زنده بودن و ضم دال و سکون نون آمده چرا که وقت ذبح کردن ضم اللهم بسم الله میگویند علی هذا این کلمه ماضی الاصل نیست لفظا مستقبل ست از سرح و کشف **بست و یک پیکر نور در ایوان شمال** بر نزد اهل هیئت از کواکب مرصود و هفتاد و پنج اند و آنها را بحساب دوازده صور بر نفس منطقة البروج واقع اند که ذکر دوازده برج مشهور و عبارت از نسبت و از انجمله هیئت و یک صور بجانب شمال از منطقة البروج اند بدین ازان بست صور بصورت خرس استاده که کوکب آن هفت دو تا در ربع کبر و آن نیز بصورت خرس کلانست که آن بست و هفت سوم تا سی بصورت اژدهای بزرگ مانند که بسیار کوکبش سی و هفت چهارم قعاد من شکل ثانی بزرگ که کوکبش یازده پنجم عوا بصورت مرد استاده دو دست را بصلا گرفته مابین راحارس السما نیز نامند که کوکبش بست و دو ششم فلد آنرا کاسه رود یعنی گویند چرا که در راستداریت آن خنده افتاده است گویا که کاسه اب شکسته است ستاره آن هشت هفتم حانی علی که بصورت مردی بر زانو در آمده ای بر زانو نشسته ستاره آن است و هشت و ششم شلیاق و آن بصورت سلحفات یعنی باخه که کوکبش دانا نجمله کوکبی ستاره زند رول آنرا فرد انیز گویند سوم و جانه آن بصورت ماکیان است که کوکبش هفده و نهم خات الکرسی بصورت فارسی است بر کرسی نشسته و باد و گذاشته که کوکبش سیزده یکی از کوکب آن کف الخضیب از تند نالث یازدهم حامل اهل انعول بر شمال مرئیست بر پای چپ او داسته و پای راست بر داشته دوست سر بهر سر جاده دست چپ بر دو خوان چنان هوسر گرفته که کوکبش بست و شش دوازدهم ممسک لمنان بصورت مردی استاده و بیکدست نازیانه بدست دیگر عنانی که کوکبش چهارده از انجمله عبوق از قدر اول سیزدهم عقاب و آنرا نسر طائر نیز گویند که کوکبش نوزده یکی از کوکب آن نهم بصورت حیوان بحر است که بشکل پرنده کرده ستاست بر او که کوکبش یازدهم سهم بصورت تیر که کوکبش پنج شانزدهم نود این بصورت مرد ما فشاست که کوکبش بست چهارم هفدهم حیه بصورت مار که بدست همان مار فشاست که کوکبش شصت و پنجم نطع الاسد بر نفس الفنون جای قطعه فرش نهادن و آنرا بصورت اسب خوش شکل که کوکبش سی نوزدهم فرس اکبر بصورت اسبیکه او را سر و دست باشد و فعل ها و دو پای نبود که کوکبش نوزده بستم مرآة سلسل بصورت زنی استاده و مشعلی بر سر دو آورده بعضی گویند که زنجیری بر دست دست که کوکبش بست و سوم نهم نشلث و آن شکلی ست که دو پای طول باشد که کوکبش چهارده و یازده عدد دیگر که جانب جنوب و منطقة البروج واقع شده از نسبت اول قطر آن بر شکل حیوان بحریست که او را دو دست بود و بال و دم چون مرغ که کوکبش بست و دوم و چهار بشکل مردی که دستها بر کمر زده و کمر بسته و شمشیری حمایل کرده واین بصورت را جوزا نیز گویند که کوکبش سی و هشت سوم بهر بشکل جوباریک گردسته کبابی که کوکبش هفت نزدیک کوکبش هشت هم غراب بصورت زاغ که کوکبش هفت پنجم کلب اکبر بصورت سگ که کوکبش هژده نهم آن شعری یمانی گویند نیز گویند از قدر اول ششم کلب اصغر که کوکب یکی شعری شامی و دیگر مرزم چهارم عقیه بشکل کشتی که کوکبش پنجم دبح و نهم آن سهیل است از قدر اول ششم شجاع بصورت بازیدرگ دراز با کتف آبیاری پیچ اسپ بسته که کوکبش بست سوم طایطه آنرا کاس نیز گویند بشکل سه تیر که کوکبش هفت هم غراب بصورت زاغ که کوکبش هفت یازدهم قطوس بر نفس بصورت حیوانی که سر اسپ و دمی از سر تا پشت چون مردمی از کمر تا پا بشکل اسپ که کوکبش سی و هفت و از دهم سبع بصورت حیوان درنده که کوکبش نوزده نیز قدم مهم بصورت منقل که کوکبش هفت چهار دهم کلیل بصورت شکل صنوبر که کوکبش سیزده پانزدهم جوزت جوزه بشکل مارده **بسطام** صاحب منتخب اللغات در منزل الاخلاق یاقوت سرخ و شفاف که مالک سرخ تر هر بست بود حضرت بایزید بسطامی قدس سره بود کشف اسرار و اصل الابرار مانع خورشته اند بالضم و سیم کنایه از نقره **بسیم** بر وزن فعیل معنی مبسم کننده از لطائف **بسام** بانون واشد بسین مهمله خنده و گفتنی **بسیجیدن** بانون امر اراده کردن **بستن** بسین پیوند نیز کرده چون آنچه بدان بستند بر کاروان شدن چون بنگ و نیستن بسین آیله بسین بسین پوشیدن چون پیراهن بستن مبنی اکثر ان چون حصار بستن ابهار **بستان** بضم سین بستان از منتخب و سراج اللغات فوشته که لفظ فارسیست مرکب از بکه بمعنی باغ و ستان بالضم علامت مکان و ظرف یعنی باغ جای بسیار زاده و شامل شاد و دشاد و ان **بسامین** بضم سین جمع بستان و بضم نون خواندن خطاست **بسدن** بسین نقطه بر جان باشد مراد از سرخ بخش است یعنی سرخ را بخشش کوکبه در آن ست سرخ را بانچه کوکب بر آن ست سرخ را بانچه کوکب بر آن ست سرخ را بانچه کوکب بر آن ست **بسر** بر وزن جعفر نام جاریست که کوکب او کوکب بر آن ست **بسر زلف صحبت داشتن** بسین

وتیز و زبردست و اظہار رنجش نمودن **بسرشدن** آخر شدن از بسیار مجرم وغیرہ **بسپیچیدن** بامحاج رسیدن و حاجت کردن و نام موسیقی از گشتی **بسرکشیدن** یکے فعلا و جرعہ کشیدن باز مصطلحات **بستشکستن** بالفتح از جہ نجات و زبون شدن از مصطلحات **بسرپا آمدن** از مرض شفا یافتن از مصطلحات **بسرکسے گردیدن** مراد ف گردیدن **بساباتا** بروزن ماموجہ و دو سین مہملہ معرب بزبان ہندی جلد شکر گویند **بسملہ** بالفتح مخفف بسم اللہ الرحمن الرحیم گفتن از منقلبات غیاث **بسبی اق اطعمہ** بالضم و تحتانی مہملہ نام شاعر کہ دعلہ تعارش ہمہ بیان طعامہا باشد **بسوہ** بالکسر لفظ ہندی بمعنی سم حصہ بر جزء عموماً و بمعنی بستم حصہ جگہ و پیمایش زمین از راعت خصوصاً **بستہ** بالفتح بمعنی بستاخ خانہ متاع خانہ از چراغ و بستر **البسچی** بالفتح آنکہ باوراق طلا و نقرہ مطالب بالقلم رجامہ نقش کند از بسا عجم **البسی** بمعنی پس از بسا عجم **لبستان سرا** با عجمی کردن صحیح خانہ سازد و آراستہ

فصل بای موحدہ مع شین معجمہ

بشری بالضم مصدر بمعنی مژدہ دادن و بشارت نام پدر زلیخا زوجہ یوسف علیہ السلام از منتخب تفسیر ادرک جامع البیان و تحقیق بالبشری رباب بیاتحانی گفتہ خواہد شد **بشقاب** بالضم بمعنی رکابی بزرگ این لفظ ترکیست از بسا عجم **بشارت** بالضم و کسر بمعنی خبر خوش و بفتح با بمعنی خطا و اجر الخواہ وہ دار و کشف مؤید منتخب **بشاشت** بفتح کشادہ رو و خوش طبع از منتخب کنز و در صراح تازہ روشدن **بشن پدر** بکسر اول و فتح شین معجمہ و سکون نون و فتح بای فارسی از سروران ہندو بمعنی مشل و ہمہ **بشر** بفتحتین بمعنی انسان و از اضداد انسان را بشر گویند کہ دیدہ میشود و نمایان میباشد بالبشرہای بظاہر الجلد از شرح مقامات حریری **بش** بالفتح و سکون شین معجمہ بمعنی چیز ملطاق و بمعنی آہن و نقرہ و مس کہ بروی زر پایہ بندند آہنگ دوق استعمال آن نصب کنند برای استواری از مصطلحات و سراج اللغات **بشاش** بالفتح و تشدید شین معجمہ اول بمعنی خوش و تازہ رو از لطائف کنز **بشغ** بفتح اول و کسر شین معجمہ عین مہملہ بمعنی رگ گلو کہ از کنز **بشک** بالفتح و دیدن و دروغ گفتن از لطائف و در رشیدی بالفتح عشوہ و غمزہ بالضم بمعنی زن و ناز و ہوا از لطائف کنز **بشکال** بالفتح بسیار **بشکن بشکن** بمعنی ہنگامہ و خوش و خروش و آشفتہ شدن کہ اہل قمر را باشد از رجوع ہلال **بشولیدن** پشان کردن و زبان **بشخودن** بمعنی خمیر افشردن بزبان **بشکولیدن** چالاکی نمودن بزبان **بشہ** بفتح اول و ثانی بمعنی ظاہر بودن و آوی کہ کشف و منحنی کند **بشیر جافی** بالکسر و جاء معلومہ نام ملکی کہ رہنمایی گنجت از لطائف

فصل بای موحدہ مع صاد و معلمہ

بصیرت بالفتح بینائی دل بمعنی ژرفی **بصارت** بالفتح بینائی و تیزی از منتخب **بصار** بیا و جمع آن و بمعنی پیاز از لطائف کنز **بصل** بفتحتین پیاز **بصم** بالضم فرو بستن خصوصاً بستن لب **بصرہ** بالضم نام شہر از عراق عرب و بفتحتین جمع بصر **بصری** بالکسر منسوب بشہر بصرہ اگرچہ قیاس فتح ہمزہ است لیکن کسر مراد ند تا تفاوت باشد میان بصری منسوب بسوے بصرہ کہ بمعنی ملک جارست و شرح شمنی کافیہ از شہاب الدین و دولت آبادی **بصیر** بالفتح و کسر صاد و تشدید یا بمعنی بینا و بمعنی راہ نمایندہ از منتخب و در صراح بصیر بینا و راہ نما و بمعنی بصارت و بینائی دل و بمعنی زیرکی **بصیرت** بالفتح بینائی دل و بمعنی زیرکی **بصیر بناد** بالکسر منسوب بشہر بصرہ اگرچہ قیاس فتح ہمزہ است لیکن کسر مراد ند تا تفاوت باشد میان بصری منسوب بسوے بصرہ کہ بمعنی ملک جارست و شرح شمنی کافیہ از شہاب الدین و دولت آبادی **بصیر** بالفتح بینائی دل و بمعنی زیرکی **بصیرت** بالفتح بینائی و تیزی از منتخب **بصار** بیا و جمع آن و بمعنی پیاز از لطائف کنز **بصل** بفتحتین پیاز **بصم** بالضم فرو بستن خصوصاً بستن لب **بصرہ** بالضم نام شہر از عراق عرب و بفتحتین جمع بصر **بصری** بالکسر منسوب بشہر بصرہ اگرچہ قیاس فتح ہمزہ است لیکن کسر مراد ند تا تفاوت باشد میان بصری منسوب بسوے بصرہ کہ بمعنی ملک جارست و شرح شمنی کافیہ از شہاب الدین و دولت آبادی

فصل بای موحدہ مع ضاد معجمہ

بضاعت بکسر اول مال و اسباب **بضع** بالکسر و بعین مہملہ از ستہ تا نہ بمعنی دہ باشد بالضم بمعنی کاستن و فرج زن و بفتحتین گوشت میان دو پہلو و اہل لغت بطی بمعنی زمین فراخ گرد گذر گاہ آب سیل باشد و دران سنگریزہا بسیار باشد از منتخب کنز و کشف لطائف **بطالت** بالفتح بیکار و معطل بودن و بکسر اول بمعنی دیری از منتخب و صراح **بطائح** بفتح حاء مہملہ جاہا کہ نشیب فراز گذر گاہ آب سیل باشد و دران سنگریزہا بسیار باشد و این جمع بطیحہ است از صراح **بطیحہ** بالکسر و تشدید حاء مہملہ مکسور و سکون تحتانی و حاء مہملہ مفتوح جزیرہ از شرح مصباح از لطائف کنز **بطر** بالفتح و بفتحتین مرض بہت و حیرانی و غفلت و تباہی نازمانی و شادی و سفر فادتو فکری و دراتحمین و بمعنی تحیر گفتہ آمدہ بطالیت و کشف ذکر **بطلیموس** بالفتح با و فتح لام تقدیم با تحتانی بر میم بالکسر حکیم و منجم صاحب کتاب مجسطی و تقدیم میم بر با تحتانی گفتہ اند از منتخب و در برہان بالفتح با و لام مشدد میم و یا تحتانی گفتہ کہ تقدیم تحتانی بر میم نیز مطرد آمدہ **بطش** بالفتح اول و سکون ثانی سخت گرفتن و محکم کردن از منتخب کنز و صراح **بطء** بالفتح جانور و شوربہ و این ہر سہ است از رسالہ حرب و سباع عجم و برہان **بطرق** بالکسر آبگیر و تر سایان مؤید و برہان و در صراح و کنز مرغزار و نوح و سیان **بطک** بفتحتین مرغابی کوچک کہ بے بر آب سیاہ رنگ **بطل** بفتحتین بیہودہ و دروغ و باطل و ضائع و از منتخب **بطن** بفتح با و سکون طا و شکم از منتخب **بطین** بالضم دانہ فتحانی تصغیر بطن و نام منزل قمر و آن سہ ستارہ مانگشت بشکل مثلث کہ بزبان عرب آنرا شرطین گویند و بفتح اول و کسر طا بمعنی بزرگ شکم **بطون** بفتحتین مرد شدن و بشکم جمع بطن بمعنی شکم **بطالان** بالضم نام پیر مضائع شین منتخب **بطاق بروے کسے کارکردن** بیاد و کار کردن بر مصطلحات **بطح وادن** بفتحتین سرد بیابان بسیار گیاہ و بطحاء بالضم نام موضعی کہ حضرت رسالت پناہ صلعم در آنجا نماز گزارد و بفتحتین ریگ نرم و بطحاء بالضم نام موضعی کہ حضرت رسالت پناہ صلعم در آنجا نماز گزارد و بفتحتین ریگ نرم

بطانه بکسر اول و چهارم نون بمعنی استعداد و ذخیره و بمعنی اندرون شکم و سینه و مجازاً بمعنی اراده باطن و بمعنی دوست دلی از اتفاقات منتخب **بطی** بفتح اول کشتنی و تشدید تحتانی برزن فیل و رنگ کننده و آهسته **بطیخ** بر وزن امیر خربزه **فصل با موحده مع عین مهمله و ثاء مثلثه** **بعث** بالفتح و ثاء مثلثه بمعنی برانگیختن از منتخب کذا و بمعنی آزردن قیاس است و بمعنی **بعد** بعد الله بضم اول فتح چهارم مرگ نام دائره که بالاتر از همه افلاک است و بعد ابعد

فصل با موحده مع قاف **بقا** بالفتح و تشدید قاف بمعنی استقرار و ثبات و مقابل فنا و زوال و بمعنی عمر و زندگانی و بمعنی دوام و جاودانی و بمعنی ابد و بمعنی نام درختی که آن را بید مجنون گویند و بمعنی نام مرغی که آن را هدهد گویند و بمعنی نام مرغی که آن را بوتیمار گویند و بمعنی نام مرغی که آن را بوتیمار گویند و بمعنی نام مرغی که آن را بوتیمار

اعم بود و سوختن کند و ذکر بعضه برد نهضه ترک سازد و امور مجهوله مخاطب پرداد و عناد و علی هذا القیاس **بلیت** بفتح اول و کسر لام و تشدید تحتانی بمعنی آزار و رنج و سختی از نصب **بلا** بالکسر بالضم عمل بودن و لا و ات و نیاز کسر و در نصب صراح بفتح نادانی **بلادت** بفتح کند ذهنی اگر کشف صراح و کنه عربی چنده که باهم تعلق داشته باشد بمعنی بر گوید از اره و در فرهنگی معتبر نوشته که بلوکات جمع بلوک ست که بضم اول بمعنی قصبه و ده باشد و این لفظ ترکیست **بلباج** بالضم و جیم عربی نوعی از آرایش رقیق در آب بی گوشت بر نمانند حریره از سیاه دربان و سراج **بلاجرح** بکسر اول بفتح جیم در آخر حای مهمله بمعنی بودن و کردن **بلخ** بفتح اول و سکون خانی نام شهر از خراسان از بربان و نصب و بفتحتین خواهد حطاست **بلند** بفتح کند ذهن از نصب **بلند بکات** ثلثه لیکن فتح فصح ست از بربان قاطع و مدار و صاحب رشیدی و جهانگیری نوشته اند که بلند بفتحتین بمعنی چوب چارم که از سه چوب دیگر دوازده بالا باشد و صاحب بهار عجم نوشته که بلند بفتح و ضم هر سه پسر دراز خواه بسوی دنق خواه بسوی تخت چون زلف بلند یعنی زلف دراز و بمعنی عظیم الشان و بزرگ نیز مجازاً چون سرای بلند و قبت بلند و دولت بلند و شهر یا بلند و در سراج اللغات و چراغ هدایت نوشته که بلند بالفتح مقدم پشه و بلجه بضمتین لهم اول و بمعنی دراز نیز آمده چنانکه بشهای بلند و عمر بلند و در من بلند بسیه کنیز بسیار نیز آمده چنانکه تفاصل بلند **بلاد** بفتحتین بن عربی بمعنی شهر و دیار و بهار عجم **بلجار** بالضم و جیم عربی بمعنی و عدا و از رفعات عدد **بلغور** بالضم و واو و سکون غین و ضم جیم که در آسیا نه باشد شکسته باشد و آشی که از ان پزند از انچه بلغور گویند از رشیدی و برهان و مدار **بلغار** بالضم نام ست نزدیک ظلمات یا دگر که مکسور هم شنیده ام تاریکی آن بسیار غارست چه دران سرزمین بسیار غارست از سراج اللغات و بعضی گویند که در اصل بن غار ست نون بلام مبدل شد و لفظ بلغار بمعنی چرم بود از نیز آمده که آنرا دباغ کنند و قطاس گویند که بمعنی شهر بفرانسه ضم و عاصم بلغار گویند و قصاً رشیدی نوشته که وجه صحت بلغور ظاهر نمیشود و در قصاً کشف و مؤید و برهان و رشیدی به همین نام شهر بلغار نوشته اند **بلاد** بفتح اول و ضم دال مهمله مرفتحیست که بسیاری از بهلوانان و گویندگان هارد در چهارم نام زیره و پیرایه زنان که بصورت بلاد سازند زنان آنرا بر سر بندند از رشیدی و لطائف و مدار و کشف و جهانگیری و برهان و بکاف فارسی بفتح اول فتحه لام مشدد و نکی ست سپید شفاف و بمعنی بفتح یا و ضم لام مشدد و او سودف نیز آمده انتخب و تحقیق لام نیز نوشته **بلهم باعور** بفتح اول و سکون لام و فتح هر سه میم مهمله و واو و حرف آخر بلعم باعور ابن اسرائیل که مستجاب الدعوات بود و موسی علیه السلام نخست بار که بر کوه سینا رفت بسبب آن چهل سال در بیابان سرگردان ماند آخر بعاقبت بد مرد و چون پیغمبر علیه السلام مر بحان و مسلوب گردید نام مرد را و باعور بود از لطائف انتخب و **بلقیس** بالکسر رئی بود جمیله فرمانروای شهر سبا که بنکاح سلیمان علیه السلام آمد **بلینا** بفتح نام حکیمی از یونان سکندر از کشف و مدار **بلاس** بفتح مجاز اگفته شده در فرهنگ مکرر و تشدید لام مضموم نام درختیست که تمام از اجفت بلوط گویند که بسیار سیاه یا نامت یا رد بدرجه اول و یابس سوم مسکن قابض از بحر الجواهر **بلع** بالفتح بمعنی فرو بردن چیزی را بگلو و بضم با فتح لام منزل بست سوم از منازل قمر و آن ستاره ایست بشکل پنجه و شش ستاره دیگر بعضی کوچک پنجه و شش ستاره گویا از کمال روشنی خود و آن کوچک فرو بوده و دارد در کنار هر دو بمعنی مذکور و بفتحتین نوعی ازهست **بلیل بوستان** نام زاغ که با پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم زمزمه **بلاغ** بالفتح رسانیدن و بمعنی کمال درکفایت آمده و اصرح و غیره **بلیغ** سار و سنده در علم بدیع نثر و نظم کمال تمیز بربان و انتخب و غیره **بلیغ** بفتحات نین معجمه علامتیکه در مقابله کتابت کنار ه ورق نویسند تا معلوم شود که مقابله صحت کتاب تا بجا بیسد و بلغ صیغه امنیست **بلاء** بالضم چشیدن و بلیه جمله میکه زیور نانست و زعفران ترکی **بلک** بکسر اول فتحه لام مرخر که دیدش خوش آید بمعنی تحفه و چیز عجیب غریب از برهان و رشیدی **بل** بالفتح لفظ عربیست که برای ترقی و اضراب آید بدفعه ان کثیر را بود کاف در آخر استعمال کنند **بلال** بالکسر نام شخصی از اهل حبش که از زمره اصحاب کبار بود در سرچشمه رسول صلی الله علیه و آله و سلم نگاه نگاه **بلابل** بضم اول کسر سیوم و دوم مع بلبل که طائر شهوت مع بلبله که بمعنی کوزه بود و مراد در صراحیست **بلبل آمل** بضم میم نقب طالب آملی که شاعر معتبر **بلبل** بفتحتین نم تری که نکند **بلبال** بفتح هر دو با سوم و بعضی اندوه و غم شدید از منتخب که **بلعم** بفتح اول و فتح تین همه و دیشی بود مستجاب الدعوات که بر موسی علیه السلام بد دعا کرد و موثر شد **بلعم** بفتح اول و سکون لام بمعنی شهنشاه از نجم **بلبان** بالتحریک نام سازکه بشتر اکراب دست نیوازند و بعین بسبب جستن از انست چنگ گویند از سراج و مقاصد اللغات و نوشته شاخیکه ثمره و عبرت بلبل بر آن نشیند **بلبان** بفتحتین بمعنی الغوزه نوشته و این لفظ در برهان و رشیدی بافته نوشته **بلسان** بفتحتین درختیست کوچک مانند درخت حنا که نیز دیده شود و قریه بین الشمس که در ملک مصر است از منتخب

در زبان نوشته که بفتح یا و سکون لام و تحتیست و بمعنی مصدر که از برگ آن و غن گیرند و در بحر بجا اهر کشف نیز مجتمعین نوشته که در تحتیه و مصدر و غن از درخت بلان میباشد
بسکون اول آنا شنوا شدن از شنوا شدن از فرخ قوان السعدین بلیه بفتح اول و کسر لام و تشدید تحتانی بمعنی آزار و رنج و سختی از مغرب بلیه بالفتح و راز زبان ارلقات بلیله بضم هر دو با موحده بهمین
آوزده که او لهاش سهو کاتبان آن باشد و او در صراحی بمعنی صراحی نیز آورده و بفتح هر دو با موحده بمعنی خشت اندوه و وسواس از مغرب رشیدی و در برهان بلیله بفتح اول و یای معروف
یاد و نسخه که بیاء مجهول نیز مروز نخی که بسبب بهتر اگوینه یارد بدرجه اول یا بای سوم بفتح موحده و از لقات بلغه بفتحات و عین مهمله بلاتی که در مقابله کتاب بر کنار صفحه و رق نویسند
تا معلوم شود که مقابله صحت کتابت اظهار سید ظاهر ا بلغه صیغه ماضی مؤنث ست که تمامی نزاد و نیز بمقام علامت بجهت اختصار در از نویسند و در صراح نوشته بلغه بالضم و بلغه بالفتح و در شرح حافاتی نوشته که بلغه بالفتح مخفف بلاغت بفتح اول و ثانی و ثالث مبنی بلان ست بلده بالفتح شهر نام منزل بست و یکم از منازل قمر در آن شش ساعت راه آرد چ قوس صاحب منتهی
گوید آن پاره از آسمانست خاصه از کواکب و بمعنی شهر و بضم هر دو آمده از مغرب و کشف و شرح بعضی از ثقات بلدا لانه کبلند بلال چون حضرت بلال مرد صالح و ولی تحفه بود مدینه را
از بلدا لانه مراد صالحانه و ولی تحفه باشد بلیه بالضم یا و سکون لام جمع البلیه از مغرب صراح و در کنز اللغات بمعنی مصیبتها و محنتها و بلیه بالفتحتین و بهای مختفی تصرف
لوطیان مخفف لفظ بلی که بمعنی آری ست بلکه بدون کاف خطاب عربیت بسر آخر فی و انصراف یا کاف استعمال کنند و در مقام تلمس و ترحم هم آرند بهمان معنی مستعمل و مقصود
گویند که کاف و لفظ بکار و الف بیاید تو چرا که کاف غیر دراز که در حقیقت کلب بهای مختفی ست بجای خود نیاورد و نگوید تحصیل سازند و بجای واو و الف بلی مرکب یا بهای مختفی
های مختفی نامانده فاهم علی الفور اول که سر لام بفتحه ست که بر ای تصدیق کلام آمده و اصل این لفظ بلی بوده [illegible] و قراری و ثبوت بلفظ فارسی یافته
مستعمل زبان عرب بلا انتهاشی بکر اول که شین معجمه بعد از یای مثناه تحتانی و بعد از الف نون و بهای مختفی آخر آید بمعنی بی نهایت و بی انتها و بی حد و بی اندازه

فصل باهای موحده و میم

بمبه بالفتح بمعنی سرنگ پنبه بود در دست و آن کرباسی باشد که پنبه در آن کنند و بدوزند و بدان زخم بندند و بعربی قطن گویند و بمعنی آواز باریک
که بیا بای مفتوح و کاف ساکن و بای موحده مفتوح و نون ساکن و بای موحده مفتوح و نون ساکن و بای موحده مفتوح و نون

بمعنی گبود رنگ نیلگون از شرح سکندر نامه **بنات النعش** ستاره اند قریب بایشان شمالی نعش نعش چهارستاره و او بصورت چهار پای و بنات نعش محمی خفتاره
انقدر قلیب شمالی و آن سه ستاره گرد و قلب بگرد نه بنا گوش بضم اول زنگوش از برهانی و جهانگیری و کشف و سراج اللغات مؤید و صاحب انندراج فاضل از سکندری و شرفنامه محل التقا
همین ضم اول تحقیق کرد و صاحب فرهنگ حسینی نیز همین ضم صحیح گفته پس کسر و فتح که در مشهور است محض غلط باشد نیز صاحبا بعجم نوشته که بعضی معنی حقیقی گفته اند و بعضی بمعنی پس گوش آمده اند
بنوبتش غلغله سنگ که آزا سونگ گویند ابدا در سراج اللغات **بناغ** بفتح غین معجمه بمعنی اشوره و چوب خشک تا عرفی گفته از اطائف **بناوتیق** بفتح
جمع بندق **بندق** در اصل بضم ست گرد ست متعال فارسیان بفتح نیز جایز بمعنی تفنگ و این نه از بعد ست که بعضا اوائل و ثالث در عجم بمعنی خلوه باشد چون از تفنگ گلوله از
آهن یا سرب سازند لهذا بتفنگ گرد آلهٔ مخصوص چون ضمه دال را اشباع کرده واو پیدا شد آن واو را نوشته بندوق گفته **بندق** بالضم واو خلیه بمعنی مضموم
غلوله گلین که اندازند و میوه معروف که فندق گویند انتخب **بنایان افلاک** عقول عشر **رنگ** بالفتح و کاف فارسی بروزن رنگ نام شهر معروف و نام ملک شهور که آزا
بنگاله گویند و تحقیق در کاف عربی بروزن فلک نوعی از قماش که از سنبل الطیب باشد و گلهایش بزرد و سرخ دراز شیدی شاید که همین نام صحیح باشد برای چیزی که در ملک آزا
بنت گویند **بنی اسرائیل** اولاد یعقوب علیه السلام چه ایل بزبان عبرانی بمعنی صفوت یا صاحب الله گفته شده و بیل بمعنی عبد متعالی از اطائف و در انتخاب نشته
که لفظ اسرا بمعنی گفته که اسرائیل بمعنی بنده صفت بنی تمیم آورده و قویا این ست از عرب انتخاب **بنت الکرم** بفتح کاف عربی و سکون راء مهمله بمعنی شراب انگوری چه کرم بالفتح
بمعنی رز ست که درخت انگور باشد از نثر **بنهایان** بفتح اول تشدید نون همان بنا باب سایبان کنایه از کمال استواری بناو شب ظاهر ست نیز کنایه از خرابی عمارت بنه
بستن بضم اول و فتح نون کنایه از سفر کردن **بنا انداختن** مراد و مقصود نگاشتن و ساختن از سلطان **بندکردن** در دو معنی اسیر کردن دوم ذکر خود و عضو کسی را بمادو
زور کردن و جماع کردن و مطلقا و چراغ هدایت و شمع گل کشتی **بستن** توقع ولع داشتن **بنون** بضم اول یعنی فرزندان و پسران از اطائف **بنکران**
و کاف عربی متوسع بر بعضی راگویند که مدته دیگ بیان شده باشد از اطائف **بن و نداران** بضم اول بنایات المحاج و عاجزی کردن و در اطائف رشیده یعنی کمال اطاعت نمودن از
بنیان بضم یعنی بنیاد و خانه و انتخب **بنان** بفتح سر انگشتان و این جزو بنانه ست از الجواهر کشف **بن** بالضم یعنی درخت و بعضی بیخ درخت **پایان** هر چیز و تحقیق ست آزا قدمونی
از **بندبیوان** در اصل بیخ بان بود یعنی کسیکه بان قیدیان باشد عوام الناس بغلط یعنی غلط کرده اند که بجای بیخ بند گویند یعنی اسیرست بند و آزار دهنده قیدیان
و همگویند **بینا بین** بروزن اسرافیل نام پیغمبر علیه السلام که در صحف علیه السلام بود و این فلاست انتخب نام شاعیست **بنگ** بالفتح و کاف فارسی معروف و بعضی اسپ
از برهان و سراج اللغات و **بنگاه** و **بنگاه** بالضم جای خرید و فروخت و بعضی شروح و سراج **بنیه** بکسر اول و سکون ثانی بمعنی بنیاد و نهاد و آفرینش و
شرت آدمی از اطائف و انتخب بحر الجواهر کشف و صراح بفتح اول کسر نون و تشدید تحتانی بمعنی کلبه و شروح نصاب **بندگان** در اصل بیخ بندگان بود یا کار از بسته شدن و وضع آن در اصل برای عبید
بود زیرا که در بند آیند و بفروخته شوند و بر ورایام جمیع نوع انسان از الحاق یافته پس در حقیقت مضاف بسوی حق باشد جمیع آن بالف نون قیاسیست و بهار الست نیز آمده
صاحب بندها بالخاص مشهور هر کس بکیفیت مخصوص بهره و حیا نکه میگویند بندهای کار یکی چنین بند ها بکار میکنیم نیز از ساقط و ساقط سلاح گفته میشود بندها هر دو بیچ بروزن گنج
که برین در همین غم فریاد و از بسا غم خفته اول بضم اول گویا سی ست دوم از خفتن بغایت پست **بنگاش** بر گنگاش بر گنگاش بگوید ایشان از بهر ان دو
بنشتین بنانه بالفتح سرگشت پیچ آن بنان انتخب بضم اول و فتح نون و بالف مقصور بمعنی درخت ابتدا از سراج و سروری **بنی شیبه** بفتح شین بعجمه نام قبیله از
و در غیاثی مجهول یعنی بنگی کرانشه کامل دارد **بنی طی** بالفتح نام قبیله ایست زمین که حاتم طائی منسوب بآنست از لغات **بندی** بالفتح و سکون ثانی و فتح دال مهمله و سکون یا
بوعلی بوعلی سینا پدرش از لغات و حال آنجا بود و در ایام نوح بن منصور و شرح آنرا در بوعلی و انجا نوشته شد و نسخه
بدوازده سالگی از اکثر علوم بهره گشت بعض علوم بعد آن بر کشوف گردید و بپیش سلطان مدوله شد و شرح کتابه علم تصنیف کرده و نزد چهار صد دوشت و شصت
اشکالات و حال محصول شفا و نجات قانون در صنایعیست در سراج اللغات نقول مجد الدین علی قوسی باختصار نقول شد بوالعلا

نوشته شد

در بربان نوشته که بفتح با و سکون لام و خیسیت در ملک مصر که از برگ آن وعن گیرند و در بحر الجزایر که کشف نیز بفتحتین نوشته که در خیسیت مصر که روغن از دیچکد بلبل بفتحتین بمعنے که شدن آب آشامیدنی است و قران السعدین بلبله بفتح اول و کسر لام نوشته و تحتانی بمعنی آزار و رنج و دشمنی از نصب بلبلة بالفتح در ازرانش از لقاط بلبله بضم هر دو با و سه حرف سوم ساکن موحده بمعنی شدت اندوه و وسواس از نصب و رشک و برهان بلبله بفتح اول و با سه حرف سوم ساکن موحده بمعنی که بسیار اگر گویند بار بد رجه اول و بالس مع دوم ساکن موحده از نصب بلغة بفتحات و غین معجمه بلاتی که در مقابله کتاب برگشاده و درق نویسند تا معلوم شود که مقابله صحت کتاب را بخاریسه ظاهر البلغة صیغه ماضی مؤنث ست که تا می نزاد نه بمقام علامت بهجت اختصار دراز نویسند و در صراح نوشته بلغه بالضم آنچه نویسند شما و در شرح حافظی نوشته که بلغه بالفتح مخفف بلاغت بفتح اول و ثالث جمع بالفتح شهر نام منزل ست بکم از منازل قمر و آن شش ساعت ازبرج نوش صاحب

گوید آن پاره از آسمانست مقابل آن از کواکب و بمعنی خبر و پیغام نیز آمده از نصب کشف و شرح و بعضی از ثقات بلالا نه بکسر مانند بلال چون حضرت بلال مرصلح و بی تکلف بود پس از بلالانه مراد صالحانه و بی تکلفانه باشد بلبله بالضم با دو سکون لام جمع البلبل از نصب قصر اصوات مرغان در اسحار دنیا و معاش در اسحار آخرت و بلبلتین هاے مخفی تصرف لوعیان مخفف لفظ بلی که بمعنی آری ست بلکه بدون کاف لفظ عربیت بر آمده از نصب اضراب و استدراک و بیان باکاف استعمال کنند و در مقام قسم هم آرند بار بعلم بمعطلتی فقه و بعضے گویند که کاف و لفظ بلکه در اینجا زائد ست چرا که کاف غیر دار که در حقیقت کب بهمان ختمی ست بجاے تنوین که کاف را بلفظ دیگر متصل سازند در زبان چون کاف با لفظ بل مرکب شده حاجت باتصال هاے مختفی نماند فاهم علی فتحة اول و کسر لام مغفلیت که بر اتصدیق کلام آید در اصل این لفظ عربیت بمعنی امر گرفتن بسیار بکار آید و در رسمی نعت بلفظ داود ان بافتن مستعمل از بسا عرهم بلاتحاشی یکسر اول و کسر شین معجمه بمعنی بیرنگ بی اعتنا بی یکسو شدن بفتح شین معجمه بمعنی تحاشی الف آن از تعدی است بمعنی ترک کردن و بی پروا شدن

فصل با ے موحده مع میم

بم بالفتح بمعنی سرنگ یعنے بزور دست دان کسی بجائی چیزے یا دادن بطاق بسته مدهم آهسته بنگ بند که از زاده و در آرند و تقاضا بر سانند که بمعنی آوار بار یک فصل با ے موحده مع نون

بنا بالفتح اول نشته بدون سماع و بسا بنا گذند و بکر اول تخفیف نون تاریخ عمارت از نصب عمارت بالفتح اصل بنا آنکه در سماع نیامده نعوظ که بنا بلفظ ما کردن و شدن و نهادن و گذاشتن و افگندن و انداختن مستعمل ثبت الاسب بکسر اول و فتح ثانی و سکون سوم و فتح نون موحده بمعنی نشتر چوب عنب گور انگور بدو عربیه فارسی شتر اب از نگور بسازند

نبت بالکسر بمعنے دختر نبات بالفتح بمعنی دختران این جمع بسماع نیامده است بلکه اهل حیره بدون اداء ت تاے تانیث قیاسا جمع کرده اند و در بیات قیاسا جمع کرده اند و در بیات قیاسا جمع کرده اند و در بیات

بمعنی کبود رنگ نیلگون از شرح سکندر نامه **بنات النعش** ستاره اند قریب پاره شرقی شمال نعش خورد چهار ستاره دار بصورت چهارپا و بنات نعش محمی هفت ستاره
اند قریب قطب شمالی و آن هر چهار گرد قطب میگردند **بنا گوش** بضم اول زنه گوش از رشیدی و بهار عجم و کشف و سراج اللغات مؤید صاحب اما الا فاضل از سکندری و شرفنامه و صحاح اللغات
هیچ یک از اول تحقیق کرده و صاحب فرهنگ حسینی نیز همین ضبط صحیح گفته پس بر فتح و ضم نون مشهور باشد نیز مناسبا عجم نوشته که بمعنی معنی فتیله گفته اند و بمعنی معنی پرگوش آمده و انما
بنوشاش غلط سبز رنگ که از سنگ گویند اذا و سراج اللغات **بناغ** بفتح غین بمعنی باشه وره نوعی از سبزه و چوب خشک و تا میکنند از طائف **بنادق** بفتح
جمع بندق **بندق** در اصل بضم ست گرد ستعمال فارسیان بفتح نیز جائز بمعنی تفنگ این خانه از بعد حق ست کذا بضم اول و ثالث در عجم بمعنی غلوله شاه چون از تفنگ گلوله
آهنی بدر رسد از بندقه اذا از تفنگ کذا آنرا اند تهمتن ست نمیدچون ضمه دال را شایع کردند و ندانستند پس آن او را نوشته بندوق گفتند **بندق** بضم دوال حمله زمین مضمر
غلوه گلین که اندازند و میوه معروف که فندق گویند **بنجب بنایان افلاک** صقول عشر **بنگ** بفتح و کاف فارسی بروزن رنگ نام سبزه معروف و نام ملک مشهور که آنرا
بنگاله گویند و بفتحتین و کاف عربی بروزن فلک نوعی از قماش که زمینش الملس باشد و گلهایش بزرگ و دراز رشیدی شاید که همین نام صحیح باشد برای چیزی که در ملک ما آنرا
بنت گویند **بنی اسرائیل** اولاد یعقوب علیه السلام چهار سبط بنیامین و یهودا و لاوی و یوسف چه اسرائیل بزبان عبرانی بمعنی صفوت الله است بقول یعقوب علیه السلام و بقولی بمعنی عبد الله و بقولی بمعنی برگزیده و پیل هم متعال از طائف و در تنجب نوشته
که نظر سریانی است و بمعنی گفته که اسرائیل بمعنی بنده خدا ست **بنی تمیم** قومی قبیله ایست از عرب از تنجب **بنت الکرم** بفتح کاف عربی و سکون راء مهمله بمعنی شراب انگوری چه کرم بالفتح
بمعنی رز ست که درخت انگور باشد از کنز **بنایان** بفتح اول و تشدید نون همه ران بنا آب مسایندان کنایه از کمال تهوری بنا و جوش ظاهر ست نیز کنایه از خرابی عمارت بنه
بستن بضم اول و فتح نون کنایه از سفر کردن **بنا انداختن** مساوی نگاشته نخستین بر اصطلاح بنا کردن بمعنی هاریدن کی حکم گرفتن مع اسیر کردن دوم مذکر خود بمعنی نهاده
زور کردن و جماع کردن اصطلاحات و چراغ هدایت و شرح گل کشتی **بنه بستن** ترتیب و طبع و هشتن **بنوخین** بضم اول و فتح اول و ثالث بمعنی قرنداس و بسران از طائف **بنگ ان** بالضم
و کاف عربی مفتوح بر بخی را گویند که مرده دیگ یان شده نباشد از طائف **بن و ندان** بضم اول نهایت اصلاح و عاجزی کردن و در طائف رشیدی کمال اطاعت و فروتنی آورده
بنیان بضم بمعنی بنیاد خانه از تنجب **بنان** بفتح سر پا آگشتان این جمع بنانه است اعجاز الحجا هر سر شده بن بالضم بمعنی درخت بمعنی تخم درست پایان هر چیز و تنجیست که آنرا قنوینز گویند
از **بنطاق بندیوان** بدر صل بنبه بان بود بمعنی کیسه که بگمیان و قیدیان باشد و عوام در لفظ و معنی غلط کرده اند که بجای بامو خدا و بخواند که بجای بنبه گویند و آنرا بمعنی اسیر بند و آنرا بمعنی قیدی
و اسیر گویند **بنیامین** بروزن اسرائیل نام پسر یعقوب علیه السلام از بهار و قیل او یوسف علیه السلام بود و در ان بامین فلط ست از تنجب نام شاعریست **بنگ** بفتح و کاف فارسی ضم یعنی افسنتین
از برهان و سراج اللغات **بنگاه** و **بنگاه** بضم جای خرسند و آسایش از برهان بعضی شروح و سراج **بنیه** بکسر بضم اول و سکون نون بمعنی بنیاد و نهاد و آفرینش و وجود و
سرشت آدمی از طائف و تنجب و جواهر و کشف و سراج بفتح اول و کسر نون و تشدید تحتانی بمعنی کلیه شروح **بنه بند** و کرانه بند و ها کلیه بستن است و وضع آن در اصل بسا عیر جهازی
بود زیرا که مسافر بنه خود را بر پشت ستور می بندد و بر دوش می نهد **بنی آدم** بر فرزندان نوع انسان از اطلاق بالخاصه بس و حقیقت مضاف بسوی حق باشد و جمع آن بالف و نون تا بی سیست و بهار الف میگیرد و بیت
صائب بندهای با خلاص مع شود هر کس بکیفیت که میگوید بنده این کار سیکند بنده این کار میکند بنده ایکار سیکنم نیز بخاطر دارد **بنفشه** بضم اول و ثالث و فتح ثانی و سکون شین معجمه
گلیست بنفش رنگ و بویش خوش و بر گش مانند برگ بید و بیخ او را بعربی بنفسج گویند و بنفشه بنفسج بفارسی و بنفشه بنفسج بعربی و بنفشه بنفسج بهندی و بنفشه بنفسج بترکی و بنفشه بنفسج بسریانی
بنفشتین بنانه بالفتح سرشت جمع آن بنان از تنجب **بنه** بضم اول و فتح نون و تشدید ثانی بمعنی خرد از سراج و سروری **بنی شیبه** بفتح شین معجمه نام قبیله از عرب **بنگ** سای
دارای مجهول یعنی تنگی که زشته کامل دارد نی **بلی** بفتح طائی نام قبیله ایست از یمن که حاتم طائی منسوب بآنست از **بنطاقبندی** بالفتح بر گرفتار فضل **باموجلی** مع واو
بو یا بمعنی خوشبوار **بو علی سینا** پرش از تنجب بلی و عال آنجا بوده و در ایام نوح بن منصور شرحها آمده بوعلی سینا و ابن سینا شده و نسبت قوم بنی سینا و ابن سینا جوری
بدر و زده سالگی از اکثر علوم بهره گرفت و بعض علوم بعد آن بر کشوف گردید در شرح الدول شده شصت و شش کتاب تصنیف کرده و نزدیک چهار صد دوست و شصت هجری از جهان در گذشت
اشارات و عال محصول شفا و نجات قانون مدت تصانیف بوست از سراج اللغات مذکور قول مجد الدین علی توسی با ختصار منقول شد **بو العلا** کنیت یا لوده

و کنیت تمش که در حماقت ضرب المثل بود در کنیت یکی از اولیاء کبار از طائفه تمام و دستور خاقانی را از و بخشی بسیار آمده بو و از شرح خاقانی بو الیمجا بالفتح با هر دو
کنیت حضرت علی کرم الله وجهه و اصل ابو الیمجا بو و فارسیان این قسم الفاظ را اکثر خذف میکنند بو حنا بالفتح حای مهمله تشدید نون کنیت یحیی علیه السلام از مؤید یو م طلا
پنیر کنیت فلان طلاقی باشد فتح نگارش اخصص و گیر بو اب بالفتح و تشدید با و ابی در بان بو لهب بضمتین لام و با عم رسول الله صلی الله علیه و آله عجلونام او عبد العزی
بود بواسطه عداوت و دشمنی او با آنحضرت نفرین بر و واقع شد لهذا بو لهب شهرت کرد لهذا مولانا بو یوسف بن هانع در شرح نصاب نوشته چون سگ و اوقات بان بود مشل شعله
لهذا ابو لهب کنیت یافت بو العجب بالتعجب یعنی حقا که عجب و یعنی شگفت و بازیگر نیز آمده بو تراب کنیت حضرت علی کرم الله وجهه چرا که روزی آنجناب بر حالت غم و غصه بر زمین مسجد
استراحت فرمود و پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم آمده و خسار او را مالیدند از خاک گرد آلوده دیده از راه شفقت بر سبیل اکرام و تعظیم بر آنحضرت گفتند یا ابا تراب انا نزولنا این کنیت بمقرر
گشت و باین کنیت جناب امیر تفاخر میکردند و بو تراب بر وزن مهراس بو تراب بسیار یان الف را اکثر خذف میکنند بو طالب اصل بو طالب است کنیت او حضرت علی مرتضی
کرم الله وجهه که عم پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم بود بو العیش بضم با حاصل جمع با حاصل اکثر اسمی بو د بواد بمعروف کنایه از اسمی بو د بو یزید یکی از اولیای کامل بو د در رحمة الله علیه بو سعید
در صل بو سعید کنیت سه شهرت حضرت شیخ عبد القادر محی الدین جیلانی رحمة الله علیه بو نواد بمعروف و ذال معجمه بمعنی بو د و بو که بدال مهمله است از لطائف و این موافق قاعده است
اگرچه در زمان متروک شده و تقصیاش سن را لهجه بوس و ساکن باجی مستراح بو تیمار نصیحت سنید که بمعنی بگذار مثلا نگویند که مرغ مذکور بر لب بام نشیند و از ترسم آنکه مبادا آب کم نشود
با وجود تشنگی آب نخورد و همین سبب بو تیمار گویند یعنی صاحب غمخواری ابو اسیر مرض مشهور و این همه با سوء مزاج آن گوشت پاره باشد که از مقعد یا مبنی پیدا شود
از صراح و منتخب بو الفتح لالکی و خزانی از منتخب و بحر الجواهر و زفر و فائد و در بهار و فرش لفظ بوار یعنی مانند ماده است لیکن در نصیرت کلمه فارسی باشد و با موصوفه نامده است
و از نفس کلمه نیست بو ریو او مجهول اسپ سرخ رنگ از رشیدی و کشف و سراج اللغات و ان الف و برهان ظاهر است که بمعنی آذر سنگ گفته اند بو عمر و نام یکی از ثقات تابعان
علمه قرات بو ذر بفتح ذال معجمه نام یکی از اصحاب کبار زهره و صابر بین بو د بو سی فراز گرم مصالح بطبا مثل زیره و فرفل و قاقله و دارچینی و غیره از برهان بو نار یا بو او معروف
و فنون و ذرات همه گیاهیست که هر چا پیچ نشکافد نامانان کنند زرد و سبز شود بو لوس بضم با و سکون هر دو سین مهمله بمعنی بر و بخشی و شدت احتیاج و سختی از منتخب شرح نصاب
و لطائف کنز بضم اول و سکون دا و معنی بو سه لهجا بو بو فر آس بضم اول و کسر ثالث و سین مهمله کنیت شاعر قدیمی از عرب که نام او فرزدق بو د و از منتخب بو قبیس بضم قاف و فتح با ی
موحده نام کوه در قرب مجاور که منظر ابو الهوس ترکیب لفظ بو که مخفف ابو با شد یعنی بد و حسب و الف و لام تعریف غلط است چرا که هوس لفظ فارسیست یعنی آرزو پس اهل کردن الف و لام
بر آن جایز نباشد بخلاف بو الفضول و بو العجب و امثال آن که الفاظ عربیست پس حق آنست که بلهوس بو او و الف و لام مرکب لفظ بل بضم و سکون لام که بمعنی بسیار باشد و لفظ هوس
بمعنی بسیار هوس چنانچه بلکامه بمعنی بسیار کام و بلغا و بلغاک و بلغند بمعنی بسیار غارو بسیار شور و بسیار پیچ شرح بوستان از میر عبد الواسع هانسوی نصیر مؤلف کذا گفته یدکه انچه میر عبد الواسع
در نجا نوشته که هوس بفتحتین لفظ فارسیست بمعنی آرزو و عشق است شهرت خطا واقع شده چرا که از تمامی هوس و منتخب صریح صحاح مشهود که هوس بفتحتین لفظ عربیست بمعنی آرزو در نصیرت
داخل کردن الف لام بر عجایز باشد چنانچه بو الفضول و بو العجب و امثال آن انچه در برهان و جهانگیری نوشته است که هوس بالضم بو او مجهول بمعنی آرزو و امید است در نصیرت لفظ هوس عالبا
فارسی الاصل شمرده بلکه نوعی از تصرف پس شاید که لفظ هوس بالفتحتین ست خاسیان بو او مجهول خوانده اند یا انکه اقتضاء ما و لحاظ عربی و فارسی الحروف واقع گشته باشد پس بلهوس بضم و سکون
و الف و لام چنانچه مبدل هوس نفسیه بر وزن مل هوش گذرد و ثابت شود و دلل انکه کلام خود با میر نمی نهاده و بلکه بهر وزن بو العجب نموده اند فافهم بو شش بالضم و شین معجمه بمعنی
کروفر خود نمائی و تمرد و ریش بسیار عیال بو ی مهر و خشم و بهم آمیخته او باش جمع آنست و ذال جمع متعلق بدو لطائف جمالگیری و سراج و برهان بو نافع نوعی از انجیر و در کنیت ابو علی و فاق بفتح اول و تشدید ثانی نام شاعر است زیو یدن بو ارق بفتح اول و کسر سوای مهمله بمعنی چیز روشن و بمعنی درخشیدن و روشنی باشد مشتق از برق
کرمینی درخشیدنست بمعنی خشم بلو یق بو او معروف بمعنی باشد شاس مانند شنانی کنان آواز مهیب مکروه سخت بر آید کذا فی الصراح و در لطائف نوشته که بمعنی پیر گوینده انچه در برهان نوشته که
بمعنی نام صوفیست که بمعنی دست شباویق بو او معروف بمعنی فتح درای مهلر میست اند نمک معرب بو ره و بمعنی آزاد چلپان گوید کذا فی المنتخب بو او مجهول عدد ترکے

نوعی از آنست مکلا از شیخ جغرات پسند **بوسحاق** نام طائفه است که اظهار آن طائفه شریشیا و بعضی صاحب نظامی از شرح خان آرزو صاحب بران نوشته که نام کان فیروزه و نام شاعر که اکثریان طعام میکند **بوسلیک** با ضم و واو مفتوح و کاف و سکون لام و یای معروف و کاف آخر نام قاضی از بخوارزم و مقام سوق از بران و سرزدی بدر چاچ و نظم آورده که قوسان ابعد زوالست و یعنی نوشته که بندی آزاقوری گویند و یعنی گفته که شیر نر بچه بوسلیک عاشقست **بولوک** بضم اول و لام بر وزن و معنی فلک نیز آمده **بولوک** بواو و معروف و ضم لام بمعنی شتابیدن یعنی بگریز و زن کوچک نوعی از طعام و یعنی سنبوسه نوشته اند از بران **بورک** بالضم و زای معجمه متموج آنچه سبزی یا سپیدی بنابند چیزیکه از هوای سرد زبان کند یا از چاشنیدن از بران و شیدن و سرد رو **بونیک** بضم اول و تحتانی و سکون نون و کاف فارسی نام قریه است مثل سپرغم قزانباد و یه نیز گویند **بول** بالفتح شاشه و **بوتم** بواو معروف و فتح تو فانی یعنی بچه طفل این لفظ ترکیست از لغات ترکی نوشته شد **بوتمام** نام شاعر از عرب **بوالحکم** بالفتح حای مهمله و فتح کاف قبل از الحکام اسلام کنیت ابوجهل بود چون تا اسلام انکار کرد کنیت او ابوجهل مقرر کردند **بوتجم** نام شخصی از شهر شملاب که پرسش سلت بسیار داشت در شرح خاقانی **بوهم** بواو معروف بمعنی زمین کمدان قبر ابرانی نشده باشد نام مکانیست موضع یعنی شهرت دارد بضم اول و فتح واو و یعنی باهم از بران و شیدن و طائف و در سراج اللغات نوشته که بوهام بالضم مکانیست منحوس و یعنی عربیست آن غیر حقیقت که کلاه تراز و شبانا توسی گوید که بوهم در فراز زمین که هنوز دران ندرآمده باشند و مرز معنی زمینیکه دران زرعت کنند و یعنی مطلق منزل و جاد مقام نیز آمده **بوداون** بریان کردن تخم بنفشه یا غیر آن یا چراغ هدایت **بوسحه** رون بوسه گرفتن از چراغ هدایت مناسبا عرض نوشته که بوسه بلفظ کندن و چیدن و زدیدن و پچیدن و برافشاندن و ریختن و افگندن و رون و نماندن و کردن و خوردن و دادن ستملت **بوقلمون** بفتح قاف و فتح لام نوعی از دیبا که رومی گویند یک رنگ یا نماید بالتعجب بسیار عجم و بران و سرور گر صاحب بران نوشته که رسوم عنی مذکور یعنی هر بیست نام عنیکه هر لحظه برنگ دیگر نماید ظاهرا این هر دو معنی غیر مجاز باشد الا معنی اول و در سراج نوشته که بوقلمون لفظ عربیست و صهل بوقلمون بود فارسیان الف او حذف نمود و نیز چنانکه دیدا بوجهل و ابولهب و مصراع یعنی آن دیبا که رنگها گوناگون نوشته گویند که کفار سیان بوقلمون لام نیز آورده اند این نوعی از تصرفست و در بیابان بیفتد نوشته که بوقلمون مخفف ابوقلمون چنانچه بوجهل گویند که غیر مستعمل است از جهل بر نگرگ و جمع رنگی و شام رنگی نماید گویا سیان یعنی رنگارنگ مستعمل شده **بوالحسن** کنیت حضرت علی کرم الله وجهه **بوکیر** پیر زن بوده که قبل از ملاقات یعقوب علیه السلام که پسر دو گاهی ازین مراد باشد آمدگی از ثانیا و مقدمات حصول وصل **بوالحکمان** بضم حای مهمله و فتح کاف یعنی کم دان و شعیران چه کم بضم حای مهمله و فتح کاف تصغیر حکمت که بکسر اول فتح ثانی جمع حکمت باشد از شرح خان آرزو و ابوجهل در بیان باشد چه ابوالحکم تخصیص حای مهمله و کاف عربی کنیت ابوجهل بود از انجهت از اسلام انکار کرد کنیت بوجهل مقرر کردند **بون** بالضم و بالفتح جدائی دوری و فرق میان یا بینی و بالفتح قرون آمدن از کسی بفضل ابوالحکم کنیت ابوجهل بود قبل از انکار اسلام چون از اسلام انکار کرد کنیت بوجهل مقرر کردند **بون** بالضم و بالفتح جدائی دوری و فرق میان یا بینی و بالفتح قرون آمدن از کسی بفضل در طائف و مرکب از گلاب و بوگلستان که یعنی جای پیدا شدنست از سراج **بوغدان** چیزیست که قندمان دران اسباب گدانی نگاهدارند طائف **بوسه** بلب جنبانیدن و بوسه طلبی گفتگی میان آنست که دست بیازارد و خود زنده آواز برگشنده دست و دست حریف کرده هر دو رو **بو** بالضم سوختنی شنو یعنی امید طمع و سراغ و بخت و جای بعنی کاشکی و یعنی شاید و مخفف بود که بالفتح واو است و مخفف بوم که طائر منحوسست و ترکی یعنی اینکه اهل شارت برآ قریبست از رشیدی و سراج و لطائف شرح قران السعدین و مصطلحات **بوته** بواو و مجهول نام ظرف کوچکی که زگران سازند دران طلا و نقره گدازند و ترکی بچه شتر را گویند و بواو معروف درخت که چاک بسیار باشد از رشیدی و سراج و لغات ترکی **بوزنه** بکسر اول بمعنی جانور معروفست که بندی بندر گویند از بران و صاحب نظامی در نوشته که بوزنه بکسر اول بمعنی مخفف بوزینه تشدید نون گفته شیونست که آنرا بفارسی کپی خوانند نه بکسر اول بمعنی تشدید نون یعنی تهمت ست کما فی الصراح فارسیان تصرف کرده بوزینه یا اشباع کسر را بمعنی استعمال کنند و میتواند که بوزینه مخفف بوزنیه باشد و یای تحتانی عوض نون اول باشد برقیاس بنا کرده و اصل آن بوزنه تشدید نون بوده بر بین تقدیر یا اشباع نباشد و تخفیف عربی در آن شایع است بخلاف زیادتی بوزنیه بکسر نون و تشدید تحتانی یعنی بوزنه آورده اند **بوسیدن** یعنی کنه فرسودن و مندرس و در اصل بیان سستی و بیای عربی شهرت گرفته از شرح عشعار **بوره** بواو معروف چیزیست مانند تنک تلخ مزه بندی سماگا گویند از بران **بومره** کنیت ابلیس از لطائف **بوحنیفه** کنیت امام اعظم کوفی رحمة الله علیه نام مبارک ایشان نعمان بود بالضم **بوشیده** بالضم گرفته شده از طائف بود نه بالضم دال و

نون بفتح جانور نیست که بعضی گویند سارج بولی بفتح اول و سکون ثانی و واو الف یا ی یا ه بر وزن تیر کمان جانور شکاری را بجانور فروگیرد و بعضی گویند باولی شهرت دارد و ابراهیم قطران گوید

بوتات نوبسی فلست صحیح بوتات تصغیر بوت است بمعنی صندوق کوچک و فلست بمعنی مفلس است یعنی صندوق کوچک مفلس

کنیت عزرائیل بولسبحی نام ملک الموت است بمعنی پدر بولسبح و بولسبح بضم باء موحده و سکون لام و ضم سین مهمله و فتح باء موحده و سکون حاء مهمله و کسر سین مهمله و یاء تحتانی و حاء مهمله بمعنی پسر بولسبح نام پسر شعیب علیه السلام بوده است و بعضی گویند بولسبحی نام پسر شعیب علیه السلام بوده است و بعضی گویند نام پسر یوشع علیه السلام بوده است و بعضی گویند نام پسر هارون علیه السلام بوده است و بعضی گویند نام پسر موسی علیه السلام بوده است و بعضی گویند نام پسر یوسف علیه السلام بوده است و بعضی گویند نام پسر یعقوب علیه السلام بوده است و بعضی گویند نام پسر اسحاق علیه السلام بوده است و بعضی گویند نام پسر ابراهیم علیه السلام بوده است و بعضی گویند نام پسر آزر بوده است و بعضی گویند نام پسر تارخ بوده است و بعضی گویند نام پسر ناحور بوده است و بعضی گویند نام پسر ساروغ بوده است و بعضی گویند نام پسر رعو بوده است و بعضی گویند نام پسر فالغ بوده است و بعضی گویند نام پسر عابر بوده است و بعضی گویند نام پسر شالخ بوده است و بعضی گویند نام پسر ارفخشد بوده است و بعضی گویند نام پسر سام بوده است و بعضی گویند نام پسر نوح بوده است و بعضی گویند نام پسر لمک بوده است و بعضی گویند نام پسر متوشلخ بوده است و بعضی گویند نام پسر اخنوخ بوده است و بعضی گویند نام پسر یارد بوده است و بعضی گویند نام پسر مهلائیل بوده است و بعضی گویند نام پسر قینان بوده است و بعضی گویند نام پسر انوش بوده است و بعضی گویند نام پسر شیث بوده است و بعضی گویند نام پسر آدم بوده است و بعضی گویند نام پسر ابلیس بوده است و بعضی گویند نام پسر جان بوده است و بعضی گویند نام پسر پری بوده است و بعضی گویند نام پسر دیو بوده است و بعضی گویند نام پسر غول بوده است و بعضی گویند نام پسر عنقا بوده است و بعضی گویند نام پسر سیمرغ بوده است و بعضی گویند نام پسر هدهد بوده است و بعضی گویند نام پسر طاوس بوده است و بعضی گویند نام پسر کبوتر بوده است و بعضی گویند نام پسر کلاغ بوده است و بعضی گویند نام پسر مار بوده است و بعضی گویند نام پسر موش بوده است و بعضی گویند نام پسر گربه بوده است و بعضی گویند نام پسر سگ بوده است و بعضی گویند نام پسر گرگ بوده است و بعضی گویند نام پسر روباه بوده است و بعضی گویند نام پسر خرگوش بوده است و بعضی گویند نام پسر آهو بوده است و بعضی گویند نام پسر گوسفند بوده است و بعضی گویند نام پسر بز بوده است و بعضی گویند نام پسر گاو بوده است و بعضی گویند نام پسر اسب بوده است و بعضی گویند نام پسر خر بوده است و بعضی گویند نام پسر شتر بوده است و بعضی گویند نام پسر فیل بوده است و بعضی گویند نام پسر کرگدن بوده است و بعضی گویند نام پسر زرافه بوده است و بعضی گویند نام پسر گورخر بوده است و بعضی گویند نام پسر گوزن بوده است و بعضی گویند نام پسر آهو بوده است و بعضی گویند نام پسر بز کوهی بوده است و بعضی گویند نام پسر میش

بسر وجهار و تنها سفید و ضعف مطلق بیمه بفتح اول کسر ثانی و تشدید تحتانی یعنی روشن و تابان و بالکسر نام میوه که از ابهی نیز گویند بیمه بفتح اول چهار پایه ربط اطاق بهمن بفتح اول و سکون ثانی و فتح میم و سکون نون و کسر میم فارسی فتح نون نام عیدکه بروز دوم بهمن ماه کهنه روز دوم هر ماه شمسی در پارسی بهمن ماه است چون نام ماه و نام روز مطابق افتد دران روز عید و جشن میکنند چون در روز بهمن ماه بهمن جشن کنند و اقسام طعامها پزند گلهای بهمن رنج و گاه بهمن سپید پیشند و بر طعامها پاشند بهمن جنبان دو بهمن را بهنگو یند از ریشه بریان بهله بالفتح دستانه باشد از پوست که بر سر مشکان و غیره بر دوست پوشند از بریان و در سراج و مدار و بهار عجم بالکسر بهمی بالفتح اول و کسر ثانی و تشدید یای معروف و کسر میم منسوب ببهمه که یعنی چهار پایه است قیاس نخواهد کرد بهمی هم بفتحتین بدون تحتانی باشد بقاعده منسوبات حنفی و حنیفه بهی بالفتح اول و کسر ثانی و تشدید یا در بهنی روشن و تابان و خوب و زیبا فارسیان تخفیف خوانند و بهی بکسر تین خاء رسیده یعنی نیکوئی و بهتری صحت و ترقی دولت و قد بهنی مرکب از بهه یای مصدری و نام میوه و دلایی که بهیدانه تم و پوست آن و قسمست شیرین و ترش شیرین متعادل طبع و وجه اول ترش بارد و یابس در دوم انتخاب بهار عجم و تحفه و سومین

فصل های موحده مع تحتانی

بینوا بالکسر مبالغه بی قوت فی خور اگر بیوا بالفتح و حرف چهارم ها موحده نام حکیم باشد که داعظ را اشبلم را جه هندو بود

بیدا بالفتح بمعنی یابان و دشت و آگاه **بیضا** بالفتح بمعنی روشن سپید یعنی آفتاب نام شهر فارس لقب قیصر سپیدی منسوب بآنست اشرف و اعلا **بیت القصی** عبارت از بیت المقدس و قصی زین گفته که آن مسجد یست که دور ترست از اهل مکه از تفسیر حسینی **بیت الخلا** بفتح خاء معجمه پایخانه **بیوراسپ** بکسر سه موحده یای مجهول فتح واو و سکون راء مهمله لقب ضحاک ست چه بیو یعنی ده هزار است چون ضحاک مالک و هزار اسپ خاصه بود لهذا باین لقب ملقب گردید از بریان شرح قصه ضحاک فانی **بیت** بر وزن عیت نام عدد و معلوم از سراج **بیوت** بفتحتین خانها و این جمع بیت است که یعنی خانه باشد انکه **بینات** بالفتح اول و تشدید یای تحتانی مکسور بعد و نون یعنی روشن کننده گان و جهتهای روشن گواهان صادق و این جمع بینه است بینات دعوی از حساب عدد حروف ابجد است و آنچنان باشد که اسم هر حرف باعتبار تلفظ گیرند یعنی حروف دو حرفی را دو حرف گویند جزء اول که سمی او ست ترک کنند جزء ثانی که الف ست بگیرند و از ان یکصد و هفت و باشد همچنین باز حروف سه حرفی حرف اول را ترک کرده دو حرف که باقی ماند اعداد آنها بگیرند بر ابر حساب سین و تحتانی و نون هر یکی را نصف عدد دهاباشد و الف را یکصد و صاد و ضاد هر یک پانصد و علی هذا القیاس با وتا و ثا و راء را هر یک یکصد و باشد و سر حروف را کی اندازند اعداد آنها را بر ابر ما بازاء بیستین **بیات** بالفتح اول و فانی و در آخر نونی نام شعبه از موسیقی و در ترکی نام طائفه است از ترکمانان و بمعنی نوشته گر قویست از ترک بوزی یعنی شبانگاه و زمان شبینه یا چهار شرعیت اصحاب ترتیب و اطائف **بنجه است** یعنی بی تلاش و بهیکره یعنی با طلبیده **بیعت** بالفتح فرمانبرداری کردن و عهد و پیمان و اخلاص خود را بدو دستی فروختن و مریدشدن کاسی مرد را عقد بیکاح باشد از بهار عجم **بیوتوت** بالفتح حرف سوم و ضم چهارم و تشدید ششم تای فوقانی شب باشی کردن در جائی اگر کنز **بیت** بالفتح بمعنی خانه و این ما خوذ است از بیتوت که یعنی شب گذرانیدن باشد چون اکثر اوقات بیتوت در خانه میباشد لهذا خانه را بیت گفتند شرح نصاب از ابو یوسف بن بالفتح **بینونت** بالفتح و حرف سوم و ضم نون اول یعنی جدائی و مغایرت **بید** بفتح جمع بیدک یعنی بیابانست یعنی پیوند هلاک شدن و بالکسر در فارسی نام درختیست گویند کرباید دارد و خوف این کتاب با سرو و با بید سر و دیده است اگر قابل خود بدان نباشد مگر بید ساده دیگر شکوفه مزدار د و صاحب اطائف و سراج اللغات و بهار عجم و دیگر اهل لغت نشانده اند بید بر چند نوعست چنانکه گویند بید مجنون و بید موش و بید طبری بید ساده و سیاه بید سیاه بید سوله و غیره و بمعنی شعور و آگاهی چنانکه بید را مقابل خفته انچنان است بمعنی بیهوده تیز آماده و نام ریگ از دیوان ماتندران و نام گری که قالین و کاندوشینه از خراب سازد و نیز نام کتاب هنود که بر همنان از ان کلام خدا گویند و آن

فصل کی بست و یکم تنها بر فرق بمعنی سبب چاپیدو گویند دل که بید بجوی آمد اول و سکون کاف مخلوط التلفظ بها دوم محمد بید بفتح جیم اول و ضم جیم ثانی سوم یام بید بکسر سین مهمله و بعده یای تحتانی ساکن چهارم الف و تحتانی دیگر و فتح نون مخلوط التلفظ بها و سکون راء مهمله و فتح موحده و سکون نون و در هر سه بید دال زاء فرنی و محمد و مهید و سار احکام شریعت یاد شاست و بید چهارم ذال آخر و سر جمله بر سیمان است **بیداد** یعنی ظلم و ستم اگر چه قیاس بیخواهد که یعنی ظالم باشد از سراج و صاحب بهار عجم نوشته که بیداد بمعنی ظلم و ستم مرکب از بید بفتح با و دال مهمله است چون در خصت بید بار ندارد لهذا ظلم را که عمل بیفایده است بید منسوب و مشابه کرده بید را نام کرده یعنی ظالم مرکب از نفطی و دادو **بیطار** بالفتح و طا مهمله و راء مهمله یعنی طبیب چهار پایان

از کنز و دیبان بیرورگار بیشتر متصف بکسیکه مشغول کسب باشد مالک دستی کوه بیت دل آوارام بس متعارست ✤ بیرنده زلف او بیرورگار است ✤ و انکه لفظ تابرا آخر نفی
برشتقات و صفات داخل کرده چنانچه نابالغ و ناموزون و انطبق را سماع غیر صفت می آید چنانکه بیرورگار بمعنی بیرنده جایز مکس این نیز آمده چنانچه توان که اسم مشتق نیست
بر و لفظ نا داخل کرده نا توان میگویند از بهار عجم بیدار بر مرکبست از بید لفظ دار بکدال را حذف کرده اند یا آنکه مرکبست از بیده لفظ ار کلمه نسبت و بید یعنی شوریده سر و بیدار
یا لفظ آگاه شدن مستعمل است بمعنی بیت المعمور مسجدیست بر آسمان چهارم از زمرد یاقوت مقابل کعبه بطور یکه از انجا چیزی بیفتد برابر کعبه آید قبل الطوفان بچهل هزار سال
ازان نام شده که هر وقت از زیارت ملائک باشد از ندارک بحر مواج و کنز بید انچیز و خیست که هندی اندگویند و بعضی اندگویند این لفظ در اصل باد ایه بود یعنی صاحب
دستکاه چون کمال تارک هاتک از شدت بادشکسته میشود بالا بید انچیز شد از کشف و غیره بید ربا بمجهول فتح دال نام شهریست ملک کن بیرا لکه از اعراف معروف
در عربی یعنی چاه از شیخ نصاب و لغات و صراح بئس المصیر بد بازگشت و بد جای بازگشتن و این کنایه از دوزخ باشد بیله و ربیای بمجهول فتح او و دال روده و فروش و آنکه دستهای
آلیکه و غیره فروشد از مدار و در برهان بیاء فارسی آمده بی لوکر بمعنی شخص نوکری پیشه کسیکه نوکر نباشد علاست بجای میم یا نوکر است به لفظ نا برای نفی
بر شتقات و صفات آید چنانچه اسم فاعل و اسم مفعول و صفت مشبه مثلا نابالغ و ناموزون و انطبق و بلفظ بی هر آنچه غیر مشتق و صفات چنانچه اسم مصدر و اسم جامد مثلا بی
و بی سر و بی ربیت المقدس مسجدیست بالکه شام که حضرت داؤد علیه السلام آنرا بنا نهاده و حضرت سلیمان علیه السلام آنرا باتمام رسانیده و قبله اکثر انبیا بنی اسرائیل بوده است
بخیه ش نیز بخیود همین ادراج بیاض بالفتح سفید یعنی چیزی که کاغذ ساده یا نوشته و نام کتابی انشا نازده انکال رمل و آنچه در گلستان نوشته که اوراق بیاض افتاد
یعنی انفاق نوشتن در بیاض امتاد و لفظ نوشته در بیاض مقدر است و صاحب بهار عجم چنین نوشته که انفاق بیاض افتاد و معنی آن بیاض سیاه و سفید را مستکره کرده
بیض بالفتح تخمهای مرغ جمع بیضه و بالکسر یکی از معروف زنان سپید چیزهای گوناگون که سپید باشد و نعیت جمع بیضاست و ایام البیض تاریخ سیزدهم چهاردهم پانزدهم از هر شهر
بیاع بالفتح فروختن و بیاعت فروخته و فروشنده و دلال بیع خرید و فروش و این لغت ضد است از شیخ نصاب بیت المطف کنایه از لولی خانه از صاحب بهار عجم
بانسبتی بیت المطف نوشته است بضم نون کدبعد لام شین نقطه دار و فا مفتوح های مهمله نطف بمعنی لطافت است بیت المشرف بفتحتین میم و سکون شین معجمه و فتح را مهمله و فا بلندی بزرگی و باصطلاح منجمین
بروجی که در ان یکی را از سیارات ستاره سیار ساکن و شرف حاصل شود چنانچه شرف آفتاب برج حمل ست و شرف قمر ثور و شرف مشتری سرطان و زهره حوت و عطارد سنبله و مریخ را دو جدی و دلو و میزان بیت العتیق بسکون عین مهمله و تحتانی و قاف بمعنی لفظ ان خانه قدیم ست چه آنرا اول بار آدم و آدم علیه السلام و بعد طوفان نوح ابراهیم علیه السلام تجدید
آن کرده و عتیق بمعنی کریم معزز هم آمده است یا آنکه آزاد کرده قصه از غرق طوفان آنکه از دست خراب کردن ظالمان آنرا تفرید ارکه بحر مواج بیدق بفتح اول و فتح دال
مهمله پیاده شطرنج و آن مرد پیاده از مرد و رساله موسوم بما هو الاآن پیاده آنرا گویند که بسبب تمامی خطرج رسد لیکن محققین شطرنج آن و پیاده را نامند که در پیش شاه
و فرزین نهند عالم آنرا که شاه را خانها رسد یا زند بیرق بالفتح بمعنی علم و نشان فوج و غیره که کوچک باشد از سر و در بان و لشکر بید مشک بفتحتین گلش ریاشد مال
بالکه سیر و سیاهی میشتر از زاغ و برگ بنفشه تلخ خوشبو بیلک بالکسر یا بمجهول نوعی از پرکان تیر که پس باشد از کشف و ریشه در بان و بالفتح نام امیر آزر سیاه مغلان بیجک
بالکه ریای معروف فتح تحتیم عربی دکان عرف لفظ هندیست یعنی انچه سود اگران جهت خرید بنهند یا عامی خراجات معمول و آنرا بفتح غیر نوشته نزد خود گذاشتن و نگاه داشتن
ملاحظه ش نموده خود مفت سه آنچیز بیست و بیچ نحوه دیگر بیدک بالکسر دیا بمجهول سین مهمله کاغذی معنی شیشه چوبان و بمعنی شیشه چوبان آمده از بهان سرودرد ریشه که نوشته که بیدک بمعنی
گفته شتر که یار دش عربی و در دش دکوهان باشد و هم صاحب برهان باز نوشته که بمعنی استر که بسیار آزار چیز که بنهند آمده و در سراج اللغات نوشته که بیدک بیای موحده و دیای مجهول
و سین مهمله خوان بر وزن آنکه بمعنی خر لاغر و شتر نوشته صحیح مست چه آنرا بمعنی اول ست و دون سین مهمله بیدک بیای مجهول و نون و کاف فارسی نمونه که پیش بنای عمارت
گذارند بمعنی نقشه و بر کهنه و رنگ آمیزی کاغذ یا غذ و بمعنی گریه نقاشان که بر کاغذ سوزن زده و دوده یا سیاه میگذارند و بر اثر آن انچه مطلوب باشد چکانند و نقش
و هیئت متصل کرده بهان در سیاه مباح و سیاهم لغات نامه بیدبرگ تو پرکان که بصورت برگ سپیدیاشد و بر شیشه بران متحرک فرو دن سعدین مباح بیلک بالکسر کاغذی معنی لیمز نقات

ترکی بیگلیک بهمزه و یای مجهول و بر وزن و کاف فارسی ختم لام یعنی امیر الامرا و سپاه لاری این لفظ ترکیست **بیت المال** خانه که مال غنیمت و مال متوفی بعد از ضبط دران نگاه دارند از بهار عجم و در لطائف یعنی آن مال که به مسلمانان و دران حق ایشان باشد **بیدبیل** بیای مجهول آنیست آبی که سر آن بهن باشد یعنی آن مین که آب و شاخهای آن متصل بهم باشد و بیخ آن کند و بیخ را بدان مانند از برهان و در شیدی **بیسر و دل** بی پر و دل است **بیت الغزل** بیت نخستین و بهتر از بهار عجم **بیم خوف** بلفظ کشیدن بر زبان و داشتن کردن و داون آوردن مستعمل از بهار عجم **بیت الحرام** یعنی کعبه و حرام مصدر است بمعنی منع و بیجا اسم مفعول است یعنی خانه که منع کرده شده است نسبت بر رگ از قتالی که در وباشد یا از بعضی سباعات از قفسیر بیضاوی **بیرم** بالفتح و در آخر میم بمعنی گرد و پیچ و بهرمه بجای ان و بمعنی تیر بزرگ نوعی از پارچه بابا یک و جبر بکسر بای عید و جشن ابن رشیدی و شروح نصاب و مؤید و سراج **بیگم** بکسر کاف فارسی زن عمده و بفتح کاف فارسی بمعنی امیر سین لغات ترکی **بنیرن** بیای مجهول و نون مکسور و سه میم مفتوح نام پسر کیوس خواهر زاده رستم بود و بر نیزه دختر افراسیاب عشق داشت و در چاه محبوس ماند و صبیه تماشا کنید از جهانگیری مدار و در برهان بر آب فارسیست **بیابان** بالفتح از کشف و بعضی محققین نوشته اند که بیابان بکسر اول صحیح باشد زیرا که در اصل بی آبان بود یعنی بی شیء و آبه یعنی آب چون بالف مهموده آب که در حقیقت دو الف است بلفظ دیگر مرکب شود الف اول ساقط گردد و بنا نکه سیاب گلاب و الف نون در آخر برای افاعلیست **بیستون** بالکسر نام کوهیست نزدیک دربرهان نوشته که نام کوهی که فرهاد بکلم شیرین از اسپ سکار میکرده و دران دستکار میکرده و بعضی گویند که از ان راه حوضی شیرین برای شیرین روان میساخته در شرفنامه جهانگیری نوشته که فرهاد تمنای شیرین آن کوه را بگفته پرویز کنده بود و همین اقویست **بیلقان** بالفتح نام شهری نه بکسر اگر کشف برهان و در مؤید نوشته بالفتح و الام مفتوح و در بیابان نوشته که نسبت بایران ظاهر معرب بیلگان باشد و الف گویند که دو حرف و قیست بفتح اهل ترک و الام صحیح باشد و بسکون الام خطا چه اگر در آخر اجتماع ساکنین بدون مده و وست نباشد **بیت الحزن** بالفتح جائیست بسکون شین معجمه و فتح زاء معجمه و سکون نون و بفتح هر دو نیز بمعنی خانه و حجره یعقوب علیه السلام که در ایام مهاجرت یوسف علیه السلام دران میماند و بیت احزان نیز گویند بفتح هر دو و مجازاً خانه هر عاشق مهجور را نامند از برهان **بیگانه** نوشته اند آمیزش **بی نظیر** بی **سکون** بسکون سین کیاه از نوشتی پیچ جاوانگبیر **بیراولان** بکسر اول و فتح ثالث غیر ملفوظ و سکون نون و ضم لام و فتح واو غیر ملفوظ و در بعضی بسکون واو نیز آمده یک شتر نر **بیران** بیای مجهول و نون بر وزن و معنی ویران در سراج اللغات نوشته که بیران بیرانه بمعنی ویران و ویرانه در مدار الافاضل نوشته که بیران نام وزیر افراسیاب است او سرلشکر تورانیان شد و بیژن گیو و شیخون آورد و قصد پهلوان قتیل نمانیده بود بین بالفتح بمعنی فرق و فصل میان و چیزی که بدو آشند دیگر ثانی بمعنی آشکارا کردن و صراح و سراج و بدوف و بدیهی نام سازیست که بزیر چوبی از مثل آن طنبور باشد دو کوز دست و صل کنند و بران چوب چند تار کشند که شاید بطنبور و نواز ند و آن تیز از دیگری **بیان** پیدا و ظاهر کردن چیزی بسخن پیدا و گشاده گفتن و فصاحت و بلاغت و در یوسف برهانی و صراح **پیازن** کنایه از دهقان و مزارع از شرح سکندر نامه **بیاغالیدن** بضاد نیدن و آماختن و بر غالیدن یعنی افزودن و ربان رسیدن **بدیل القرن** همتا و مانند و شبیه و نظیر **بید مجنون** نوعی از بید است که برگهای باریک و دراز و شاخهای نازک **بیرون** مقابل درون و بر وزن بگردون بکسر اول مخففست از بیرون بلفظ شتر یا قاف و نون در آخر آمده نامش درون و دران کشیدن و آوردن و بیرون کشیدن و آوردن و بیرون مستعمل از بهار عجم **بینی زدن** کنایه از بهار عجم و در جهانگیری آمده نامش درون و دران کشیدن و آوردن و بیرون کشیدن و آوردن و بیرون مستعمل از بهار عجم و در جهانگیری آمده نامش بینی زدن یعنی دران شتر **بیت غزل** پر کن یک بیت یا دو بیت ضعیف المضمون که شاعر دیگر بسته شعر را بر مضمون خود داخل نموده غزل تمام سازد از بهار عجم **بیرون راندن** کنایه از اراده باطرد و دور ساختن و رسلاطین سپرد بود که پیش امرا بر ای انصراف سازند و هم میگویند که یکساله زاد راه آنصوب فرستاد و مراد آن مدت و مسافت است **بیضه بر سر شکستن** و **بیضه در کلاه شکستن** کنایه از مغلوب ساختن کسی از جهانگیری و در سراج اللغات بسکون کاف کردن نیز مسطور است **بیضه افکندن** شیر کنایه از رسیدن به مرتبه و منصب بلند و در بعضی از مصطلحات **بیگانه** نیز بمعنی استاد نادر زمانه آمده **بی سکه** بیقدر و بیاعتبار از مصطلحات **بینی کوه** برآمدگی کوه از مصطلحات یعنی کوه بالفتح و بیای عربی مشدده مکسوره و نون مفتوح یعنی جبت روشن و کوه او از منتخب و شرح نصاب گفته **بیوه** در سکندری مؤید بفتح نوشته و صاحب انگرفته که بیوه هست سخ که مانند کهربا جذب کاه کند و قسمی از ان زرد باشد از رشیدی **بی کشف** در برهان سرخ **بیضه** بالفتح تخم مرغ و بمعنی خود آهنی که سپاهیان بر سر نهند و بمعنی جماعت گرده بمعنی گرداوسپان سرخ و سپید و سیاه نوعی از بید و سرکه تمام سرخ باشد از منتخب اللغات و شرح تحفة العراقین و شرح منصاب **پیاله** بفتح بر وزن شراره و بقیکه ساق آن افزوده بود مثل کوه و خیار از سراج **بیرانه** بالکسر بمعنی ویرانه بیای معروف بمعنی مشوقه زن این

واین مصدریست مخفف بی بی بیگه و بیگاه بمعنی وقت شام و برهان بی شروالانه بمعنی طعام شبانه و بیان بیگاه بمعنی وقت شام و فرهنگ نگارنده گوید که در میان آب جیحون و رود خاور واقع شود بیک بمعنی نزدیک و بمعنی ذریعه اردو یعنی لشکر جهانگیر و توسع خاقانی و بمعنی قبالهٔ ملک و بمعنی بیاله و بمعنی تحفه و بمعنی غنیمت و بمعنی خزانه و بمعنی غله و بمعنی ملک و بمعنی غیر و بمعنی لفظ و بمعنی پای و بیت بیکوئی بکاف عربی مرادف بیکی و بمعنی نیکوئی و بیت بیصفتی بمعنی بی صفتی و بیت بیعاری بمعنی ناتوانی و بیت بیعیبی بمعنی بی عیبی و معاش ست بید طبری نوعی از بید که شکوفه و برگ و بیخ او دبی اندامی بی اندامی و بیوگانی بمعنی بیوه و بیوه و بیهمتا بمعنی بی همتا و بیکاک بمعنی بی تاک و بیکاری بمعنی بی کاری و بیکسی بمعنی بی کسی و بیکوئی بمعنی بی نیکی و بیگانه بمعنی بی خانه و بیگانه بمعنی بی خانه و بیگانه بمعنی بی خانه

وپارس دستگی پلنگ و نده را گویند فرهنگ اللغات پاپوس بمعنی پاپوسیدن و پابوسنده هر دو آمده پاس بمعنی محافظت و مراعات و نگاهداشت
هر یک پاسبان متعلق دارد و بخاطر تقریر سلک چون وقت را شبها شش پاس قرار نهاده اند لهذا باعتبار این مدت وقت را پاس گویند از شبانه روز
بهار غم بمعنی تجملی اندوز یا شب یا غوش لبن و پشین معجمتین و بای موحده و معروف و خوطه از رشیدی پاپوش کاو و مشوش و پشین معجمه بای موحده آمده از برهان ناظم
نام شهر و مبصی شاهجهان بنده بمعنی زمین کامل آلا نوشته کیش نام جزیره پالایش صاف کردن پاوه آش پشین معجمه مطبق خراجرا که از برهان پاتوغ نام قلعه
و دارالملک بضم معجمه منصب علم ردا که چتر عروسی را گویند کلاغ بضم کاف عربی و غین معجمه ابزار قلم تراشیدن که اکثر اهل هند بجای پای زاغ سیاه خشک میسازند
دونوعی از خط ارباب یوان کی نهایت رشت باشد مالک بفتح تحتانی معنی پیاده پاک ترجمه طاهر بمعنی همه تمام نیز مستعمل است پادنگ بفتح دال مهمله و سکون نون
نون و کاف فارسی چوب شالی گرب که بهندی دهیکلی گویند دان آلتیست چوبی کلمخ افروزان و کاغذ سازان را که چون پاپریک سر آن هندسه گرس بلند شود و بهمکه
پادار بندسه آن را ماون و مدکر بسیار لفظ پادنگ را نام چوب مذکور ست زیرا که بسیار حرکت میباید از برهان و رشیدی و غرائب پالهنگ بسنگ بلام
بسته اسپ کوتل آبان کشند در محاوره هندسه باگاؤ و خواهند و تحقیق آنست که پالهنگ مرکبست از لفظ پالا که معنی اسپ کوتل ست و آهنگ بهنگ بمعنی قصد کردن
و کشیدن و وقت ترکیب یک الف را بسبب اجتماع الفین حذف کرده پالهنگ شد بعد ازان تخفیف نموده پالنگ گفتند از جهانیان رشیدی و برهان پای دار گل گرفتار
و حیران پامال مخرب پاچال بحر قاری شکر که حوالهٔ بوقت باقتن جو و یا دوسه انداز زنده گرگره گویند از برهان پای دام نمی شود تا جانوران بر
را آواز دهد که خود را شنیده بر آن درشرح نصاب نشسته که پادام بمعنی شکر که نوعی از دوام ست پادم بضم دال معجمه و میم زبن اسپ از لفظ پا و دم برهان پاسبن بکسر سین
مهمله و سکون فوقانی معنی باشنه شرح قران السعدین پاکوفتن رفتن کردن از برهان پالائیدن بمعنی پاک کردن آن از برهان پابخیر بخیر سوم بای موحده مکسور و نون و خیم عربی معنی
خلق ان از برهان پالوده اصلاح کردن پارگین بکاف فارسی بروزن آستین حوض کوچک که دران آب سرد و غسلخانه و مطبخ ذخیره جمع شود از دارد برهان پاک
را از کردن ان برهان پاندان بضم فاء سوم بای تحتانی وصف نعال اسم آخرین مجلسی در انجا کفش از برگذارند بمعنی ضامن و کفیل و معنی رسن و دوه و معنی هلنگری
دنگهنا از برهان پالان بفتح لام بالان پای که بر پشت خر اندازند پائیدن پا بداری کردن از خیابان پاعلم رنگین کردن بحذف اضافت یا بالعکس گرسی را فرخ و دشمن گرفته
زیر علم خود مطیع و منقاد گردن میسر نبودن والا زیر علم دولت سپندان نوعی سیکنند و از کشیدن غلط است و دعوی کردن از بهار عجم پاعلم خوان کسیکه در اماکن مشهوره
بزیر علم حیری خواند یا بدور کسی گرد آیند کنایه از عاجز ساختن او ست چنانکه هندیان گویند تگڑی تو سنی نکالدینا از شرح گل کشتی یا چنان بفتح جیم
فارسی نون و دو ها مهمله جمع پاچنا که در پاچنا مقامست و ایران که ساکنان آنجا از دل و نامقید اند لهذا بر هر مرد مکار و فریبنده ضد مستگزار زدا پاچنا گویند از منتهی اللغات
و معاشرت پای پاچان زیست و دلیشان اگر چون کسی گناهی کند او را بصف نعال که مقام است عقاب سکیار ساده کنند و گوش او بدست او گرفته بنشانند
سر بدیوار پای بر شش نشسته چنین بجوز خوانند نشین ایوان سلطان و این لفظ هندیست مصطلح شاهان دهلی پای خالی کردن پیاده شدن از مرکب قدم بخرکردن از برهان
و بمشق و رح پا بقدر گام و اندازه کردن بقدر دو سه رح استعداد خود کاری کردن یا بالا نهادن او و میدان شتاب قعقعه مصطلح تاخت کردن و تراش کاری سنگ و غیره
از نقد و رجا آوردن مصطلح پالنگ آبدان ضرب خوردن در پالان زنگی که در راه شهر بندی شود گویند و انجا بیست از شش ماه مدن مخلوط پاگرفتن قیام گرفتن مصطلح
پاگرد بفتح میم پالنگ زیر اکه مرکب از لفظ پا گرد و گرد بمعنی نسبت و ظرف آمده و بمعنی جون کلمه نسبت آمده در آئید و میباید که پاگرد بر علیه پاک بود برهان از لفظ
پاگرد بمعنی کنده و پاکی کنده از پاکی شاخ یا چوب و بضم فارسی بمعنی علف انبار کاهی پاتیله دنگ بفتح فوقانی و سکون تحتانی و فتح ذال معجمه و کاف فارسی
و سکون نون و فتح ذال معجمه و کاف فارسی بروزن نام بلندی که در راه شهر بندی شود و از برهان پاچاه گوئی بمعنی پاگرد که گذشت پاکاه بکاف فارسی بروزن آه
پاکچلیا بفتح کاف و سکون چیم و فتح لام و سکون تحتانی و فتح الف نام گیاهی که بهندی کلهاری گویند پاکوب بمعنی شوت و ران فارسیست قدیم از برهان و شرح نصاب پاکوبیدن بمعنی پاکوفتن که گذشت پاگاه بکاف فارسی بروزن آه بمعنی

و سیاه و عرب آنرا سیاه گویند و بشتادن بسکاف عربی شهرت دارد ظاهر از جهت آنست که اول کلمه که بزبان هندی فهمیده شد و لفظ پادشاه گردیده باشد و لفظ پاد که پاد است معنی تخت و شه در اصل پات بوده تغیر قوافی را بدل بدل کرده لفظ پات معنی پاستن و پائیدن نیز آمده و لفظ شاه معنی خداوند است از برهان و جهانگیری صراع هدایت و رشیدی پایه سوای معنی مشهور معنی مرتبه و معنی نوش خوار نیز آمده از لطائف ماکی مقصود ثمره از مصطلحات پادشاه بحکم عرف پیروی احلاف لیکن در کلام قدما نیافته شده و اینکه جمع آن پواج گویند از تصرف فارسی زبانان تعریب و میتوان گفت که گویا از معنی تحت که مقابل فوق است رجحی کرده باشد چنانکه سیاحی برین تقدیر معنی ترکیبی آن منسوب بتخت پادشاه بسبیل اطلاق آن بر فرومایه مجازست از رعایا عجم پایتخانی منسوب بپایتخت که مقابلست و ایران که ساکنان آنجا قوم ارزل باشند اصطلاحی و صاحب رعایا عجم نوشته که اگرچه پایتخانی آدم فرومایه انگویند لیکن در محاوره اهل هند بمعنی خدمتگار دارالسلطنت مستعمل است ایاگی بکاف فارسی کهنگی و در سنگرد و حوض کوچک که آب عسل نامه و مطبخ دران جمع شود یا مین پرستی خدمتگار یا کوبی کنایه از رقص یا می کردن آوردن اگر کسی را می کردن کار سے بطلب کسی یا می نهادن برسر سے کنایه از ترک کردن آن چیزست مالی اصاف کننده و بیزنده از برهان پاکانی بکسر اول و ثانی معروف و کنان از مقدار قلیل چیزے یا دلیل و خوار و زبون و کافی طفیفه خرد از شرح خان سوم و مستفاد از لطائف برهان پالا آب ریز از پایه رومی معنی مدد کار از ضیاء

فصل با فارسی مع تای فوقانی + پیر تضحین پاک بکسر اول و سکون ثانی و کاف عربی آهن سیاه طبرداشته چوب که بدان آهن را میکوبند و بعربی مطرقه گویند و بهندی گهن باسند از برهان و شرح نصاب حصول از شرح چهانگیری تپک بضم اول و سکون ثانی و کاف عربی آهن سیاه طبرداشته چوب که بدان آهن را میکوبند و بعربی مطرقه گویند و بهندی گهن باسند از برهان و شرح نصاب حصول از شرح چهانگیری از مولانا یوسف بن نامست پتوه بالفتح نوعی از گشنی که از چوب سازند و این لفظ هندیست مدیاره بالفتح آفت و بلا از برهان **فصل با می فارسی مع خای معجمه پنج** بفتح اول و سکون خای معجمه و جیم فارسی معروف گفته و بهین شیوه و معنی بیست برآمده و معنی شتر ده و ظرف پنج بالفتح فارسی نخاعی چوبی برهان استاد از راگوئید یعنی گمن آدمی نوعی از شرح چهانگیری مالیخات ترکی بثوت سیکه لفظ ترکیست پنجه خوار مرد آرام طلب کرانجان و منعم گدایم آمده و معنی دامادیز مستعمل شده از رعایا عجم **پنجس** بفتح اول و سکون خای معجمه و سین مهمله پژمرده و گداخته از برهان **پنجیده** بالفتح پژمرده و تریخته از لطائف **پنجته** بالفتح مذکر از اندازه جدا کرده شده باشد از رشدی **فصل با می فارسی مع دال مهمله** + **پدر** بالفتح درختی ست که ثمر مدار از برهان **پدرود** بالفتح وداع بالکسر معنی وداع از رشدی و در رعایا عجم بالضم مالک و داع کردن ترک گفتن پدیدار بالفتح اول معنی ظاهر آشکارا از برهان **پدیرا** بالفتح دوم بروزن یسیر بفتح اول چنانکه مشهورست از سوید پدیرام بالکسر آسته و خرم و سباعی معنی آسپ سرکش از رشدی و سوید مدار رعایا گیری برهان **فصل با می فارسی معروف مع جمه** + **پذیرا** بالفتح و بکسر معنی مقبول معنی استقبال کردن و پیش سے قبول و معنی مقبول برآمده از دال **فصل با می فارسی مع رای مهمله** + **پرشگنا** بالضم مراد از شوق و نیز متوهم که معنی عاشق باشد و الف در آخر برای فاعلیت ست از شرح قرآن السعدین **پروا** بالفتح معنی رخصت و التفات و توجه و فراغت وصل و رغبت از رشدی و جهانگیری چراغ هدایت و توسعی که معنی خوف و بیم نیز هست از شرح چهانگیری نوشته شده که لفظ پروا در عرف عام معنی احتیاج و التماست امامدی نیست بلکه معنی رخصت و فراغت ست لهذا اصطراح رخصت را معنی پروا نوشته و حق آنست که لفظ مشترک است گاهی معنی رخصت آید و گاهی معنی خوف و احتیاج و بحکم عرف عام معنی احتیاج از شرح چهانگیری و معنی عاطر بیباک معنی خوف و بیم نیز درست شاه از سراج اللغات و در رعایا عجم نوشته که نفی پروا بلفظ ناوانی هم آمده **پره** بالفتح اول و کسر ثانی و ضم ثالث معروف آماده میطلبی مرده سر امعنی حریره دیسی مطرب رعایا عجم **پریکپور** پانپور **پریتاب** بالفتح معنی اژدها نفس و بعربی اژدر کریساره و مریمرده و ساختی که سیمان منعقد کردن قسم محکم افتاده تیر طرح باشد از برهان و سراج اللغات و غیاث اللغات و در آن پرت بالضم معنی پرنده و از لطائف **پرند** بفتحتین حریر سیاه و بافته از ابریشم و معنی نیم چه تیر منور برین که آتش را مگوند از کشف و شید در برهان و جهانگیری سراج اللغات و در آنندراج **پرشاد** بفتح اول و ثانی معنی مطلق خدمتگار خواه غلام باشد خواه کنیز خواه مرد باشد یا زن که بخدمتگاری نوکر باشد و آنکه بفتح اول معنی هندو شناسان مخصوص معنی کنیز و آنند خطا از سراج **پروی** از برهان بفتح اول و ثانی و سکون سوم و فتح رای مهمله خانه بتانستانی که مرد باشد دران جا پرستار نگاشته شود و در شرح بهانه **پروا** بفتح اول و ثانی و سکون سوم و فتح رای مهمله آمده و در رعایا عجم **پریکا** بالضم گاه معنی زنا و شاید که بدان زنده کنند مجاز گاهی بمعنی دایره یا حلقه طوق نیزی آید از شرح قران السعدین

پروی
پرشاد
پریکا
پریکپور
پریتاب
پرند
پرشگنا
پره
پدیرا
پذیرا
پدرود
پدیدار
پدیرام
پتوه
پنجیده
پنجته
پنجس
پنج
پنجه خوار
پانپور
پاکانی
پالا
پایتخانی
پاد
پات
پاستن
پائیدن
پواج
پاک
پاکی
پاپوش
پاپوش
پاپوش

دیگران و بعضی بکاف بالفتح کہ بران اژدہ سبکشند بکاف فارسی خوانند بدلیل آنکہ معرب این عبارت بکاف فارسی و بتغییر بجیم عربی مبدل نمیشود بکاف عربی پس ثابت شد کہ کاف علی ہذا کاف فارسی است بدال موقوفہ یکی از اجزاء مرکب از پرودگا ماضی بمعنی مصدر است و گار بکاف فارسی افادہ معنی فاعلیت کند پس پرودگار مجموع بمعنی پرورندہ اگر بر اطلاق لفظ بر باری تعالی ہست پر بالضم نقیض خالی و نسبت آن بظرف دیدہ شد چنانچہ شیشہ از شراب پر ست و گاہی بظرف نیز نسبت کنند و این کم است و در حوض آب پر ست و آب در حوض پر ست ہر دو صحیح باشد و لفظ پر بمعنی بسیار نیز آمدہ و بالفتح بمعنی بر گ کاہ نیز آمدہ و بمعنی گوشہ و کنارہ ہم چنین بر بمعنی ہدایت و رشید پردہ زنبور قسمی از نبع جبال دار پر بر بفتح اول و یای مجہول و ہر دو را ہمہ بمعنی پر پردہ نیز شرح نصاب و سراج و در رسالہ غریبہ نوشتہ کہ پر بر و بردن ہر دو بمعنی شاخ درخت ہست و بر بمعنی بر گ نیز آمدہ گذشتہ پرویز بالفتح بردن لبریز نام بادشاہ کہ او را خسرو گویند و او عاشق شیرین بود و نام مدرش ہرمز بن نوشیروان ہست او را پرویز از آن نام کردند کہ پرویز بمعنی سپاہی آگویند و او شکار را ہی بسیار دوست میدہد و مصنف مفتاح العلوم پرویز بمعنی غریزہ را جمع نوشتہ و نیز نوشتہ اند کہ پرویز غریالی باشد کہ مدان شکار کنند چون او شکر بن سلام بود لہذا پرویز نام کردند از برہان و سراج اللغات پیراز بالفتح و حال مہملہ و سای معجمہ بمعنی تحریر یا رنگ کردن و تصویر و نقوش مصوریان میکشند چنانچہ بر تصویر بر گ گیاہا میش خط و طراز سازند و بمعنی آرایش و مشغول شدن پیرو بفتح اول و سکون ثانی و ضم فا و در آخر ای مہملہ فیرا و زیر بمعنی سجاد است ہمین عبارت بعینہ از برہان و در سراج اللغات بکسر ہر دو فا و بیای تحتانی مجہول و شین معجمہ صیغہ امر است بمعنی پریشان بکن ترکیب اسم بمعنی اسم فاعل می بخشد چون خاطر پریشان کنندہ خاطر از برہان و در سراج اللغات بکسر اول و بیای تحتانی مجہول آمدہ پرخاش بالفتح جنگ و مقصود از برہان و فرہنگ ہا ہر سہ ہای ہوز ہم جمع کردن مرغ را بر پر شکستن مرغ بکذا قولہ تعالی و سکون سین مہملہ و ضم غین معجمہ و فتح قافی طراست کہ بمعنی سیاہ و شرح مذکر مضاف الیہ باشد پرشاوش و پرساوش بر سیاوش بکسر طرف شمال مطلقہ مرکب است از پر بمعنی طرف و شوش کواکب آسمان یا حاصل بالمصدر از شوشیدن بمعنی گرد آوردن

جمع آن ایرانی تبدیل صرف فارسی آن تعریب چنانکه فرمان که لفظ فارسیست جمع آن فرامین می آرند ازینجا عجم سرکالة بالفتح وکاف عربی بمعنی پارچه حلقه بریان سرگنده بالفتح
اول وسکون ثانی ردیف از بریان پرنده بالضم انچه بر سفرات بهر سه انچه زنان بخود برگیرند ملیفه وقت ۱۲ از ندیه بریان پرنده بالفتح ونشد پشانی صف لشکر ومعنی برگ گاه و
خرد وکوچک از هر چیز ونقل کی بوقت نشستن وگرفتن از اندرون تقل داخل کنند مشد بجهت گویند یعنی جانب راست وچپ پرنده یعنی یک سنگ آسیا وچرخ دولاب
از لطائف وبریان پرده یعنی حجاب انچه ازرده باریک بالفقره برده طنبور وستار وغیره بندند برای نگاهداشتن کشتان وحفظ مقامات موسیقی ویسب کثرت استعمال مطلق
آهنگ مستعمل شده یعنی مقامات نیز آمده چنانچه پرده عشاق وپرده حسینی وپرده عراق وپرده یاقوت وپرده سه سیال پرده بلبل وپرده قمری پرده حجازی وغیره
آنست که حقیقت مقامات دوازده گانه حدست وحقیقت پرده وشعبه جدا از بهار عجم وسراج اللغات پرمایی فی بضم وحرف ثالث یای تحتانی الف بیلون محمود
خوار میست وگاهی مراد شهپر بهلوان که سال مشاق فن کشتی کسر آید بهلوانان وفضانان بود لهذا اگر کسی از کشتی گیران وارد زور خانه شود اول او را بسوی پرمایی میکنند از نخست
گاهی بلفظ پرمایی مجازا یعنی معزز ومکرم گیرند بهار عجم وچراغ هدایت وشرح گل کشتی پرده غلطی نا مطبقه اطبقات متفکاه چیزیست که ملفوف وغیره وشتر پوشیده وعنکبوتیه و
وشمیه مصلیه قرنیه است اصطلاح پرده زنبوری خانه جالی از پرده بازی پرده بازی بالفتح وحرف پنجم نون نام فنی از کشتی وآن گرد حریف
گشته بالش نگاهبان برداشتن وا بجا بودنست از بهار عجم وجهانگیری پرمایی بالفتح کبوتران پامور پرمی مشتق اول وبای معروف بمعنی مطلق جنس وعرف حال نوعی از
زنان چنین بیت شاهنامه بشاه استوال ایشان وبرای اصل بهم روزگار گذشته است که مخفف پرستیا ویرستیا محمول است چون یای مجهول وواو مجهول در زبور مره عراقیان بلکه
اکثر اهل ایران مذوبه مهمله مشده بصور روزگار گذشته هم یای معروف خوانند از سراج اللغات وبهار عجم ونیز در بهار عجم نوشته که پری نوعی از قماش ست ورنهاست ملائی بسان مخمل
خاکی هموار ودور نگارنگ بیشتر از ان بسند فرش سازند پرستوکی نام پرنده بالفتح ودال مهمله نیز مفتوح منسوب پرده بهمراه وازان محرب
پرده نشین باشد وگاه بمعنی حجاب ومرده آرامد از سراج اللغات وبهار عجم پرافشانی ترک علائق کردن فصل یای فارسی مع رای معجمه پرآب رسیدن از پختن پرشک
بکسر اول حرف ششم از هجای معجمه بسکون سین معجمه وکاف تازی بمعنی طبیب از جهانگیری پربان ودر رشیدی پرستیدن یای موحده پرثیان بالفتح اول وسکون ثانی معجمه یونانی
وعنکبوتین سرسبز وکشف وسرپوش بود بهار عجم گفته که پرثیان کپ از شرم که بمعنی کوتاه است والف ونون نسبت بجهت آنها وطبیعت وفشرگی سر مرده واندوهگین وحیران افسرده ونی شعور
اطلاق کنند ودر پربان بمعنی حجاب اول در جهانگیری می رشیدی بالکاف بالفتح پرده میدان بالفتح اول مضمر اسم مخاطب حسبتن از کشف ودر جهانگیری بکسر است ودر
سراج اللغات نیز بکسر اول اسم مخاطب گفته شده از شرگنده بالفتح اول ضمیر اسم مخاطب حسبتن از کشف ودر جهانگیری بکسر است ودر
مالکسر مضمم ومفتوح وعنکبوت وهجازا بمعنی طراوت آمده پربان در جهانگیری ودر سراج اللغات بالکسر وبالفتح مرده آمده فصل پای فارسی مع سین مهمله پست
بالکسر ضد بلند وبالفتح مرده از بهار عجم وشرح پسین بالضم بمعنی پسر از لطائف پسر شده کهتر فاعل کاهی پسرا فتقبیل بوسیدن پسرا فتقبیل بوسیدن پسرا فتقبیل بوسیدن

فصل با ی فارسی مع شین معجمہ بالضم یعنی آغاز لفظیست کہ در مقام تحقیر گویند از مصطلحات **پشت** معروف ست و بمعنی شخص کون دہ و ہر چیز کہ برای تقویت نشہ داخل شراب کنند از چرانگ و ہیت **پشیز** بالفتح بروزن کنیز بمعنی فلس و پول ریزہ کوچک کہ از مس شد ظاہر آنست کہ در دیار ما عالمگیری مشہور ست از سرور و رشیدی و صحاح لغات و در برہان بکسر اول **پشک** بالکسر بالضم و کاف عربی بسکون شین نقطہ دار گویند و آہو و موش ہندی مشکنی گویند از برہان و بالضم در ترکی بمعنی گربہ و در لغات ترکی بمعنی گربہ کہ بر اول فتح ثانی ست **پشمک** قسمی از حلوائے پشنگ بضم اول و فتح ثانی و سکون نون و کاف فارسی نام مدر افراسیاب از رشیدی و سراج اللغات و برہان و سراج اللغات بفتحتین نام پدر افراسیاب و نام سپہ سالار ترکان **پشکل** بالکسر و کاف عربی بسکون شین نقطہ دار گویند و موش ہندی و برہان **پشت** معروف ست و بمعنی ظاہر و پناہ و مطلقا ہر چیز کہ بدین او مضطلحات **پشین** بفتحتین و آخر نون نام مقامیست از ولایت قندہار منسوب بدان مقام **پشنگ** بضم اول و ثانی و سکون نون و کاف فارسی نام پدر افراسیاب و نام سپہ سالار ترکان **پشم** عزت و اعتبار و مشتق از مصطلحات دوچہار شربت یعنی عود زدہ و دولت کردن **پشم** کلاہ **پشم** مبتدا و خواہ از سراج **پشم** و **پشم** بفتحتین بمعنی موی و بہار عجم نامہ گویند و در وقت تحقیر گویند بالفتح **پشم** نامک کردن او یعنی نامک کردن او و کنایہ از مصطلحات **پشت چشم** نامک کردن او و کنایہ از مصطلحات **پشت** گرمی مردگاری و تقویت **فصل با ی فارسی مع خا ی** معجمہ **پف** بالضم و بفتحتین بمعنی آماسیدہ و بمعنی آماس و بہار عجم نامہ غرور و دیدن **پشت** کمان کنایہ از تیر انداختن و تیر انداختن **پشت** کمان کنایہ از تیر انداختن و **پشت** مصطلحات **پشت** دست و خامیدن از لغات دہ بست از سراج **پشم** و **پشم** قلی بنا بر تحقیر و الفات ہم کسی مقرر کنند از بہار عجم **پشتوار** عدد از ابزار کہ بر پشت توان برد **پشتہ** مخفف آنست از سراج اللغات **پشت ماہی** کنایہ از شب از رشیدی و برہان **پشت گرمی** مددگاری و تقویت **فصل با ی فارسی مع خا ی پف** بالضم و بفتحتین بمعنی آماسیدہ و بمعنی آماس و بہار عجم نامہ و بر آوردن **پفو** بالضم پف کردن از لطائف **فصل با ی فارسی مع کاف عربی و فارسی** و **پنک** بالضم و کاف فارسی بمعنی دستار این لفظ ہندیست **پلنگ** بفتحتین اول و سکون ثانی و نون و کاف تازی جانوریست معروف و بہار عجم نامہ گوید پلنگ

فصل باری فارسی مع نون پنجیا جانور آبی که بفارسی خرچنگ و بترکی سرطان گویند **پنج** دعا کنایه از پنج نماز **پنجگانه** پنج وقت **پنجم** کاف فارسی ست که بهندی نهصد گویند **پرهان پنج نوبت** نوبتی که در پنج وقت که بدرباوشاهان زنند این عهد سلطان شجر حضر شده است پیش ازین سه نوبت بنوازند و غیر شهاران پنج چیزی که موازنه چون دهل و نای و طبل و طاس و نفیر کنایه از بانگ **پنجگانه** زدن کنایه از فلک کبیر پنج حواس پنجگانه پنج کواکب و خفی باشد **پنج گنج** در صراح اللغات نوشته که کنایه از حواس خمسه و بقیاس آنچه مصنف نوشته که عبارت از پنج خزانه از جمله هشت گنج پدید آوران اند است اول گنج باد آورد که آنرا شاگردان نیز گویند دوم گنج بادآورد سوم گنج عروس چهارم گنج گمشده پنجم گنج شاد آوردن برهان غیر آن پنج **ارکان** حج زدن شافعی اول احرام بستن دوم سعی کردن میان صفا و مروه سوم وقوف عرفات چهارم طواف کعبه پنجم حلق و این رساله ارکان حج ست نزد امام اعظم رحمه الله و نزد امام شافعی رحمه الله ارکان سه گانه اند احرام و وقوف عرفات و طواف کعبه و نزد امام مالک رحمه الله ارکان چهار اند احرام و وقوف عرفات و طواف کعبه و سعی میان صفا و مروه و نزد امام احمد رحمه الله ارکان سه گانه اند احرام و وقوف عرفات و طواف کعبه و حلق سنت است و نزد امام اعظم رحمه الله واجب است و نزد امام شافعی رحمه الله رکن است و نزد امام مالک رحمه الله سنت است و نزد امام احمد رحمه الله واجب است و تفصیل این در کتب فقه و رساله ها مذکور است **پنجه الماس** پنجه فولادی که سنگ تراشان بدان سنگ را تراشند و بعضی گویند که الماس در زبان سنگ تراشان فولاد است **پنجم نوشت** نوعیست از تمک که مراسباب ارتماسیان و مس و آهن و فولاد و طلای و بیم آهن و این هندیان بدی امرت گویند یعنی پنج آبهای اطبای فرس نقطر ریم آهن گویند معرب آن افغجنوشت ترشح خافا **پنبه دهن** کنایه از کم گو کم زن یا بسیار **پنبه کردن** بمعنی نرم ساختن و باچرکردن و لطیف ساختن کاسه سیمین کز آب و آب ریخته اندازه گطری گیرند آن کاسه را **پنبه گطری** گویند **پنج ارکان** عبارت از پنج بنای اسلام آن کلمه طیبه فما نورده و حج و زکوة است **پنج نوبت زدن** اعلام جاه و سلطنت کردن **پنجگانه** اوقات نماز پنجگانه و نام پرده از موسیقی و گاهی کنایه از حواس خمسه باشد **پنجره** چوبی شبکه مانند که پنجره در بعض عمارات جا سازند خانه چوبین که برای درندگان می پرورند سازند **پناه** بالفتح نگاهداشتن و در دون و در آوردن **پناه** بالفتح نام عدد صد و ده **پناه** بالکسر پناهنده و دیدبان **پنبل** پنبه دیدبان **پنبه** بالضم و صد بالفتح جانوریست **پنبه** بالفتح جانوریست باشد دراز بمقدار یک بسیت از انگشت بالکسر پرده گوش و گوشی که بر دو گوش زنند و بعربی خمار گویند و بعربی نام سرطان خوانند نام برج چهارم از بروج فلک که آنرا طاق سرطان نیز گویند **پنجاری** کسیکه منصب پنجهزاری دارد بلکه پنجهزاری ذات او را گویند که در دام معین باشد چون دام یکم حصه بشود پس کردام راه دهد و قیم لک روپیه باشد این منصب بزرگ منصبهای عالی امرا نوشته **فصل بارمقابل مع واو پویه** بواو مجهول بمعنی دوندگی و دوان گرگ گویند که اسپ پویا گردم زبان **پورسینا** حکیم بوعلی که نام پدر او سینا بود **پورستاج** سلیمان که در عشق دختر ترسا کنام اختیار کرده بود و با پدر بدرایت یافت و شرح خاقانی **پوت** بواو مجهول نام نوخانی بمعنی بچه و آنچه در سیده و شکم باشد چون حلیه آدمی پرنده آنرا قلیه پوتی گویند از لطائف **پوست تخت** بر سر فقر اکرا پوست شیر را آهو و غیره باشد از مصطلحات دیباچه و صراح اللغات **پوح** بواو معروف بمعنی خالی و بفتح میم بهم عجم **پوخ** بالضم بواو و غین معجمه بر گرین آدمی لفظ ترکیست **پود** بالضم بواو معروف آن رشته در ریسمان باشد که بعرض جامه سازند آنرا در بنده باگاه بندند آنرا پود بندی نامند آنرا می آید زبان گویان **پولاد** بواو مجهول نوعی از آهن که نهایت سخت باشد از مویده کشف **پور** بضم پور بمعنی فرزند پسر آید زبان دری **پورها جر** کنایه از اسماعیل علیه السلام چه او والده آنحضرت هاجره نام داشت **پونر** بواو معروف مجهول هر دو بمعنی چهار پایان چهارم ام زبان دری **پونرش** عذر و معذرت زبان دری **پوش** بواو مجهول امر بردر شدن زبان دری بمعنی گ اصل بواو است یعنی بود یا است **پوشاک** پوش منعف پوشش و آلک نقلیت سغدی نیست از رساله ستبر **پوستین** قبا از چرم بفتحتین و بمعنی عیب و زشت زبان **پوست کندن** کنایه از ظاهر ساختن و عیب کسی بیان کردن از مصطلحات **پوست کنده** گفتن بر ملا و صریح گفتن **پوشیدن** لازم و متعدی هر دو آمده از مصطلحات **پوسیدن** بسین مهمله خشت سوده شدن از کهنگی فرهنگ **پوسیده** شدن از مویده شرح الشعرا در هر دم بیاره وحده شهرت کرفته **پویه** رفتار قریب بدویدن از برهان **پوشانده** بواو مجهول و شین بمعجمه دو نوع نام جامیست در کوهستان سرماکه کشیر از سرما **پوست کنده** صریح و آشکارا از بهار عجم **پول سیاه** مس سکوک که بسه پیچ گویند از بهار عجم **پوشیده** بمعنی خلست و ام ضمیر دهنده و آمده **پوپچ** بضم اول و سکون دوم بمعنی

گفتار اول در بیان حرف نون

نون حرف چهاردهم از حروف تهجی و از حروف مهموسه و از حروف حلقیه و از حروف ذلقیه و از حروف شفویه و از حروف مجهوره و از حروف منفتحه و از حروف مذلقه و از حروف صحیحه و از حروف روان و از حروف قلقله و از حروف مدغمه و از حروف مخرجیه و از حروف مخفیه و از حروف مطلقه و از حروف مستفله و از حروف منفصله و از حروف مقطعه و از حروف مکرره و از حروف ملینه و از حروف هوائیه و از حروف هجائیه و از حروف همزیه و از حروف یائیه و از حروف واوی و از حروف الفی و از حروف ابجدی و از حروف ابتثی و از حروف ابجد هوز حطی و از حروف ابجد هوز حطی کلمن و از حروف ابجد هوز حطی کلمن سعفص و از حروف ابجد هوز حطی کلمن سعفص قرشت و از حروف ابجد هوز حطی کلمن سعفص قرشت ثخذ و از حروف ابجد هوز حطی کلمن سعفص قرشت ثخذ ضظغ

بهمه نوشته اند و این خطاست صحیح پوپی ست بضم باء تحتانی و واو ساکن و فتح پای فارسی بمعنی گدای راه نشین چه پوپل بالضم بمعنی راه و کلمه جی بمعنی دارنده و صاحب

فصل باء موحده مع ها و هوز **پهن چشم** شوخ و بیحیا از چهار شربت مصطلحات بهار عجم **پهن** بفتح اول و سکون دوم بمعنی فراخ و عریض **پهلو تهی کردن** کنایه از اعراض

پهلو زدن بر ابر گردن از لطائف ابرهان **پهلو کردن** بمعنی کناره کردن **پهلو دادن** مدد کسی را نمودن از برهان **پهلو بچپی زدن**

بر ابر بیان کردن از مصطلحات **پهلو خوردن** صدمه خوردن از مصطلحات **پهلو نهادن** اسیدن از مصطلحات **پهلو زدیدن** نوشتن را یاد داشتن از چنینی معلوم کرد

مطلع نشو و نما از بهار عجم **پهلو** بفتح اول و ثالث بمعنی شهر زبان پهلوی منسوب بدانست چه اکابرین بانی ایام قدیم شهر ابهو و دیهی مرد شجاع و دلاور و مرد صاحب جاه و مال نام پسر سام بن

نوح عم و پارس اسپرام و بفتح اول و ضم لام مرده طرف سیدند بنگم بمعنی نفع و فائده از برهان و شیخ و جهانگیری **په** بالفتح کلمه تحسین ست بمعنی خوشا و مبارا از برهان **په په**

بفتح هر دو با و فا مکرر معروف وده وده که مخفف داده داده ست و این هر سه مطلق تحسین نیست بلکه برای تحسین حیرت آمیخته است و در شرفنامه از بهار عجم **پهلوی** نامند زبانی ست از هفت

زبان فارسی و آن زبان شهریست چه پهلو بمعنی شهر ست و بعضی گویند منسوب بهلک نام ملک ری و اصفهان و دینور ست و بعضی گویند که پهلوانان بای تحتانی بدان تکلم

میکرده اند از برهان و در رشحات اللغات نوشته که پهلوی منسوب پهلو که بمعنی اعوان و ارکان سلطنت و مجازا بر محل اجتماع انسان کرا در دوست اطلاق کنند پهلوی زبان درباری و درسی منسوب

بدربخانه بادشاه است **فصل باء فارسی مع یای تحتانی** **پیر ایبا** مجهول مرز پیرامستن بمعنی پیرانه و بمعنی کم کننده از پیر برای نمایانی از بهار عجم **پیلوانی** آبیاری پا و دراجی یک

وار زانهی و دقه او و یا از رشیدی و برهان **پل بالا** یعنی بمقدار قامت پل **پیرامدیک** کنایه از آدم علیه السلام چه او از بهشت بزرین سرا آمد یک اقتدا نموده و مدیست ها ب

پیکانی نیز بمعنی غالب مددگار از سراج و بهار عجم **پلیته** بکسر اول یا مجهول و بعد لام تا فوقانی و با فارسی و یای مجهول و جیم فارسی چیزیکه مثل فتیله تا سیافته باشد و بنی

از اصطلاح لوطیانست نام داو از کشتی که دست خود زیر بغل حریف برده بگردن او پیچیدن از شرح گل کشتی **پی سپید** شوم قدم از مصطلحات **پلمیدن** بمعنی پیمودن در بهار

شطرنج که در پس پیل خود دو پیاده نهند تا این هر دو بقوت همدگر نمانده و مهره حریف را باین طرف آمدن نه بهند و پیلمیدن حریف را بپیاده خود می شکستن **پیش خور** و بضم

چاشنی طعام و طعام اندک که نهادیان سکنجبین از مصطلحات و بهار عجم **پیش آمد** سلوک و رعایت **پیش نهاد** بمعنی اراده و منظور خاطر **پیکار** بالفتح و کاف عربی بمعنی جنگ

کشف و در برهان بکاف فارسیست و در سراج اللغات نوشته که پیکار در برهان بکاف فارسیست و بکاف عربی شهرت دارد و در کلامه و بهار عجم نوشته که پیکار بکاف عربیست و بکاف

فارسی نیز در برهان واقع است علی التقدیر ین معنی ترکیبی آن امر که نسبت داشته باشد بیاد آن عبارتست از اثبات قدم افشردن پا کذا فی الدواز مم جنگ ست بمعنی جنگ صاحب

مجازست **پیرانه سر** بمعنی حالت پیری از سراج اللغات و در خیابان نوشته که لفظ انه گاهی مفید معنی وقت باشد و معنی آن وقت پیری سرست که عبارتست از سپیدی موی

پیله و ربا معروف و او مکسور بمعنی شیشه کرد و علاوه ابریشم فروش از برهان **پی سپر کردن** بهمله و ضم با و فتح سین بمعنی پامال از برهان **پنبه دوز** بر وزن کینه توز

بمعنی کسیکه پارچه برش و جامه و خرقه و امثال آن و زر دوز از سراج اللغات **پیشواز و پیشباز** در آخر هر دو لفظ زاء معجمه و در لفظ دوم قبل الف با، موحده بمعنی استقبال کردن

استقبال کننده از سراج و بهار عجم و مصطلحات **پیش خیز** مذکر چالاک و فریبنده آهنگ سرود از شرح نصاب **پیش پا** بمعنی بر وجه بمعنی بمرض یعنی کسیکه بزودی شروع نماید

پیدا نه باشد از سراج اللغات و برهان **پیشرس** میوه که پیش از دیگر میوه جا موسم خود پخته شود **پیش** بمعنی ماضی بمعنی حضور آگه آید بمعنی استقبال بخاطر آمدن از سراج اللغات

و صاحب بهار عجم انچه بمعنی مستقبل آورده اینست ع سوار از رسوا نگشتم تا چه پیش آید ✽ بر چراغ کوه بیت **پیش بین** بمعنی عین فکر کردن جمع شدن روی نیست ✽ خاطر خود را چو ابر

پیش پریشان مدار ✽ **پیشکش** بمعنی ندرانه از مصطلحات **پیش قبض** آن از اسلحه نامنی از گشتی و آن دست ست حریف کرده با وضاع مختلف بزور زدن دست از را

کیلئے نامند از بهار عجم و شرح **پیچ کل** کشتی **پیچ طاق** بمعنی مصر خانه و دروازه بلند قصر امراء و ملوک و بمعنی پیش دروازه از مصطلحات **پیسر اک** بالفتح و سین مهمله در آخر کاهلی و تنبلی از رشیدی و صاحب

پیل مال عمال کردن کسی را با ندازه ضمن و ربه پیل از برهان و با فتحات بمعنی مال بسیار **پیخال** بیای مجهول مال بسیار **پیلیم** بکسر اول و یای

معروف و فتح سین مهمله نام پهلوانی برادر بیران که سر لشکر افراسیاب بود و کاوه دست ستم گشته مبده او بران جهانگیری پیام و پیغام بلفظ گذاردن و کردن و دادن و رسانیدن و آمدن
و آوردن و بردن مستعمل از بهار عجم **پیران** بالکسر یا بمجهول و نون بر وزن و معنی پیر برآنچه بآن ریاضی آن مشتاقی زیاده آدمی بریدن باشاخ و درخت نامناسب
از درخت قطع کردن تا خونمانگرد دار سراج اللغات و رشید و بران و بهگیری و دوتیه **پیران** یا بمجهول گروا گرداز رشید و بران **پیران** و سویدن بفتح ست مطابق رشید و بران
بالکسر یا بمجهول ضم سین اگر مخفف پیروست و سراج پیران بالفتح بزدن پیران بمعنی گرداگرد چینی پیش بین دانا از بران **پیش** آن جنبر که بهاران شکستند و مصطلحی **پیش**
کشیدن عتاب گرفتن از مصطلحات **پیشدستی** بمعنی خاصه و مصطلحات **پیل فکندن** کنایه از غالب آمدن سراج و بران **پیشه** ادیان اولاد و پشتک که
اورد فارسان اعیان دیهات و بعضی یاوه بتن گفته اند که مرث و هونگ و طهوث و جمشید و ضحاک و فریدون منوچهر نوذر افراسیاب قباد بهمن اردشیر پسران پیل اهندوستان
یاد داد ان کنایه است بهستی و شوش آوردن پیل او ایران مثل مخترع اهل ایران و فرانست اشرح خان آرزو که بهرکه نامست بچتبر بیا رفاسی از بران جهانگیری بمعنی
آن معروفست **پیغان** کنایه از یعقوب علیه السلام **پیمان** شدن مرآمدن پیمان بالفتح بمعنی عهد که معرف آنرا قول اقرار گویند **پیل** کوه بمعنی رگ پی یا رگ پا از بالای
پاشنه بشمشیر قطع کردن و اینچنین قطع پای قابل قتال نماند **پیمانه** بر وزن و معنی جام شیشه و دل کردن گاهی بمعنی عاجز کردن بنیز فتار کردن بنیز گرگ بر سیر من **پیلیدن** کردن
کردن او مصطلحات **پی سپران** می رندگان و مسافران و پامال کردگان بگو بیا بمجهول گات فارسی نام مکیست بحانب برآباد از مصطلحات آن مشرق هندست
بالفتح و کاف فارسی بر وزن و معنی جواهرست **پینو** بالکسر یا معروف نخم نوش و او معروف بمعنی جفرات خشک کرده شده که غربا از ان نخوش ساز ند و بر ی آنرا قوت گویند و بمعنی مطلق
جفرات نیز آمده از بران شرح تعبا و سراج اللغات **پیشرو** بفتح را رمهمله بمعنی خادم و بمعنی نشیه آهنگ سرود از مصطلحات و بهار عجم **پیرایه** بالکسر یا بمجهول آرایش و لباس
و بمعنی زیور از بران و مؤید گا بمجهول اسم معرف خواندن فصیحت از سراج اللغات و بهار عجم **پیغاره** بالفتح بمعنی سرزنش طعنه از سرور و سراج و بران و مؤید کشف و قبیل بالکسر
یا بمجهول **پیغوله** بالفتح بمعنی گوشه از بران و جهانگیری و دارد و مؤید و کشف **پیله** بالکسر یا معروف کرمی باشد که از دو تخم حاصل شود از بران و لطایف اسواد از معنی مذکور و بمعنی ملک
چشم نیز شنیده و سراج اللغات نوشته که پیله بروزن حیله بمعنی فیضه است بر انیکه که کرم تنیده در ان جا گیرد و بمعنی کرم تنیده نیز آمده **پیشگاه** صدر مجلس و نشستی که پیش ایوان و پیش تخت
و مسند سلاطین و امرا گسترانند و صحن خانه از سرور و بران و رشید و بهار عجم و کشف و مصطلحات **پیشین گاه** وقت نماز ظهر و نماز ظهر و پیشین ان گویند که بعد زوال اندک فاصله
علیه الرحمه و سلم اول از همه نماز ادا نمود نظم نعلیم کرده بود **پیاده** مرکب از پی بمعنی پا و آده که کلمه نسبت است بران تقدیر باید که بفتح باشد لیکن مشهور بکسر است از بهار عجم **پیسه** بالفتح
و سین مهمله زر قلیل و بمعنی مشت کرم و سیکه و فارسی و بالکسر یا بمجهول و سین مهمله بمعنی ابلق یعنی هر چیز یکه سیاه و سپید آمیخته باشد و بمعنی مرموس از بران و بهار عجم و
سراج **پیخته** بمعنی میده و چیلپا که کنایه از بحر میل ۱۲ و در سراج اللغات نوشته که کنایه از قوت عاشقه که در عجم چهل سالگی تمام و کامل شود **پیکار** معرف پیکار بالفتح بمعنی
سپید که بر گوشت شبانه اندروهن محمد میاشد از العرب چرلی گویند **پیرانه سر** بمعنی سالخورده و شیخ و مصطلحات و بالفتح چیزیست
سپید و مو پیچیدن بخت در گسستن کردن و بران حیوانات بهم رسیدن از عربی عصب منتهی به بهم پیچیدن و بهم پیچیدن و بهم رسیدن و بهم گفتن و بهم گفتن و بهم گفتن
و بمعنی ثبات و عقب و بمعنی بر و بمعنی تاب و طاقت و بهانگیری و بران بالکسر خصیت ان حرف مخصوصه مخارج و اخیر در تعریف بدل شود چون پیل و فیل و سپید
و سفید و بسا موحده چون زرده و زرده و تب و تب بجیم عربی چون پالیز و جالیز بفتین مجمه چون و بر ان عرد و بران بکاف تازی چون چنج و گنج بمعنی چک چشم و بلام چون سراز و سرز
سراز بیل بمیم چون سیار و رکن و سمار و کمر بمعنی کبوتر و بلوا و چون هار و پاره کالی بالفتح بمعنی آلت و نوعی از نوشادر و سپید آنرا فوت از چراغ هبت و بران و در سراج **پیلان** بمعنی
پیلان گلان که بر آنها نشسته از دوا عبود کنند **پیرانه سر** بمعنی حالت پیری در سراج اللغات و در نیاپان نوشته که لفظ آنه گاهی مفید بمعنی وقت آمده بمعنی آن وقت پیری
ست که عبارت از سپید شدن موی سر و پنبگی کمان عربی بروزن زبر کی بمعنی عنود گی و مقدمه خواب مصطلحات **پیشدستی** بمعنی نهاب و بسبقت نزول یافتن و دو بمعنی
دارد اول معروفست دوم بمعنی تحتی و نرمی و شوخی از الفاظ و در مصطلحات بمعنی لیاقت و شایستگی آمده و در بهار عجم بمعنی سبقت فراخ بمعنی تمکن و نصیب

باب تای فوقانی

فصل تای فوقانی مع الف تا در لغت عرب خاک نرم و در فارسی بمعنی عدد چنانکه گفته اند و تا بمعنی تهه جامه غیر دوخته کاغذ و مخفف تار که بریسمان مانند
بمعنی هرگز و نظیر چنانکه بیت زد صاحب غرض تیغ سخن را بقبولی ✤ و اگر کار نبرد بی شبهان سوزنی ✤ مصرعه تا درشتی هنرنمایی ✤ و برای تنبیه یعنی برای گاهی دان چنانکه بیت
تا چه خواهی خرید ازان مفروز ✤ روز درماندگی بسیم و غل ✤ یعنی اگر کلمه شرط است عرفی گوید بیت تا تیغ بکف یابی بر رخش دلیری ✤ تا سنگ بکف آید بر شیشه گری
هستی زن ✤ و برای ابتدای زمان چنانکه مصرعه تا عشق تو در سینه مکان کرد مرا ✤ و برای انتها آید گاهی زمانی باشد چنانکه ع تا بروز جزا پیاپی باد ✤ و گاهی
مکانی چنانکه ع از مشرق تا بمغرب خشتی از زر ✤ و برای ربط تمام کلام ربط آید ع نفرمود تا داغ شان برکشند ✤ و برای انتصار آید چنانکه بیت نفرمود تا کاوانان غم
سود کید رفتند زان مرز وبوم ✤ و برای تعلیل آید بیت زمن صورت بسته بند و معنی از خاطر طرا ✤ بیادکس نیایم تا با شم ز خاطر ما ✤ و برای بیان آید یعنی قائم مقام کلمه بیان چنانکه بیت
نگر انباید این مصرعه شنید ✤ تا پرخورم صیت و پرخیم شنا ✤ بیت و بدین نگذرتا بر فرسید ✤ قلم چون تراشند از مشک بید ✤ و برای تعجب و ترحم آید بیت چشم من بر گشود تا سیل سرشک
تا سبی سر و قد را نازه بابی دارد ✤ مصرعه یا تا بگریم سید ایام خوش ✤ یعنی چه همان دم همین کریمی برآنند تا ام مین الامرین سرعت ترتب امر ثانی چنانکه بگوئی تا بوش
از سواد خ برآید گریه اش هزار در نظم صائب گوید بیت تا تراز دور دیدم رفت خوش من ✤ میشود نزدیک تر اکل روان از هم جدا ✤ و تا سببی آید یعنی تا بدان امر ثانی حاصل آید
وان دو قسم است یکی آنکه صالح آن سوان را سمار آید یعنی خود بخود چنانکه رویت خوابت و محدث تیک و دوم مفعول واقع شود وان را و اخراف اعمال اسماء آید چنانکه اسماء دوانیدم
مصرعه نگویت که همه سال می پرسی کن ✤ یعنی خود آید ع گیرم که غمت نیست غم ما هم نیست ع بر آیت سیاکردی جمعیم ✤ و زاید آید چون بشت و پناهش یعنی تکیه فراهش
و فراهشت و هم ترس و استرست و تا در عربی هشت قسم آید تا تا تانیث کرد آخر اسما واقع شود و در حالت وقف یا گردد ضمیر به ضمیر و بدل فاسقه و سوته و تای مصدریه چون ضاربته و ضربته و ضرب
و حرست و قناعت فولنت و تای مدت چون تمر و یعنی خرما و احد و حما یعنی گیرو تیر و تای واحد و تا ثالثه چون تا تمر و تین و تای سیانه چون تا علامه و فهامه و تای عوض چون
عدة که در اصل وعد بود و تا نقل تا یی که برای نقل کلمه از معنی وصفی بسوی معنی اسمی می آید چون تای کاذبه علیفه زیرا که این هر دو لفظ در اصل وصف تا بودند معنی وصفی سیشته اند حالا که
ازان معنی وصفی منقول گشته اسم شدند تا بجهت دلالت بر همین معنی آورند و تای قسم معنی این جزیر لفظ الله در ابتدا بیاید چون تا الله یعنی قسم خدا و این تا بجیم تا زی بدل شود چون تا رت و تاج
چنانکه در فرهنگ سی آید و لت و لج تحسیم فارسی چون تس و چس باد اسفل که بی صدا باشد و بدال مهمله چون لوت و لود و لسین مهمله چون سیز لوند یعنی تیز که مقابل کند است
و بکاف عربی چون تشتا و چاشک یعنی اول روز و دو تعریف تای شکسته و بطای مهمله بدل شد چون طسوج معرب تسوج بدو تای فوقانی تا سا لسین مهمله اندوه و ملال
و اضطراب بسیار از بیان لغات تا تاب بمعنی تحقیق و توانائی و بمعنی روشنی و بمعنی گرمی و بمعنی چیرگی و بمعنی گرمی امر سریع چیدن امر بر دویدن و امر بر کشش کردن این لفظ
اکثر بقرینه مراد افاده معنی میکند چنانکه تا بطاقت و پیچ و تاب آب و تاب تب و تاب لرزه و تاب نور و تاب نظر تاب سحر گاه که بمعنی پیچ باشد کلمه جز دن و افتادن و انگیختن
و گرفتن و دادن مستعمل از زبان عجم تائب بکسر همزه که حرف سوم است توبه کننده تا تب بفتح اول و ثانی و تشدید ثانی مضموم ساخته و آماده شدن تابوت صندوق مردم
تارت کیسه یا دیگر چیزه از کنز و منتخب تارات جمع تارت و بمعنی نوشته که در فارسی سبدل تاراج است تامات بسکون ثانی و تشدید میم بمعنی کاملا چنانچه این جمع تامه است که نوشته تام
باشد و تام مخفف میم اسم فاعل است از تمام که مصدر است تاجیج بر وزن حجیم عربی زبانه زدن آتش تاراج غارت کردن لفظ فارسیست بکلمه زدن و کردن مستعمل از زبان عجم تاریخ
وقت چیزی پدید کردن از منتخب و در اصطلاح تعیین کردن مدتی را از ابتدای امر عظیم و قدیم مشهور تا ظهور امر ثانی و عجب تر است تا کرد یا نهاده شود زبانه آینده دیگر به تاریخ امر
ثانی بجاز نسبت باحداث امر قدیم مشهور اول تالد بکسر لام مال کهنه و قدیم از کنز و منتخب تا بیدن جاوید کردن از منتخب تاشکند بفتح کاف فارسی شهریست در توران تا رو بد
بسکون واو و عاقبت دهم بای فارسی و واو معدوله تا ری عرض جامه بندی تا یا گویند تار مرد بست بریسمان جامه که بندند تا تا گویند یعنی تار یکی یعنی میان مردین صورت
منتف تارک سنت نام درختی شبیه بخرمت قوله یا یعنی مغرر تار مست که بر اسبی تفیل نهادیست دور تر کی تا یعنی تنگ تا که نصف فرخ باشد تاجر بکسر جیم سوداگر و کسانیکه بفتح

پنج چیز آمده معنی غلط مار مار معنی زیر و زبر و پریشان و پراگنده و گاهی بمعنی مال می آید از کشف سراج اللغات و مصطلحات تالار چهارستون در زمین فرو برده بالای آن مانند تخت ساخته پرداخته از سنگ و سراج اللغات و مصطلحات و جهانگیری و برهان ظاهر اهمیت که هندی آنرا تاگ گویند تابعدار از این لفظ خود است چرا که لفظ تابع که صیغه اسم فاعلست ترکیب لفظ دار حاجت ندارد اگر اتفاق افتد بجایش تبعدار بدون الف یا فرمان بردار باید گفت تاخت تازه از لغات دور لغت بابا بمعنی تاختن و بمعنی محبوب تاج خروس گلیست سرخ رنگ که در دیارما آنرا کلغه گویند تاقس نوعی از گرفتن بچه ی تاسیس استوار کردن بنیاد عمارت و نام حرف از حروف تهجی تاغیه از منتخب شمسی تازش کسی برای محاربه دیدن از برهان تاش بشین معجمه بمعنی خواندن و دیدن یا رو شریک در ترکی می آید از لغات شرکت است چنانکه مصدر یکدیگر را شریک کردن مستعمل میشود و چنانچه همراه و همبحث و همچنین لفظ تاش در آخر اسمی آورند برای آشنا کسی خواجه تاش بمعنی هم خواجه باشندگان یکدیگر خواندن و تاشیدن مبدل و تاشیدن باختگی لفظ ترکیست بمعنی کلفت کبر روی بعضی دوم پدید آید بمعنی یاری دادن و غلام نیز آمده و در ترکی سنگ گویند از برهان و جهانگیری و کشف معانی لغات ترکی تالاش بروزن شاباش بمعنی جستجو خطا غلط است چرا که در کلام اساتذه و کتب لغت نیامده مگر آنکه گوئیم این لفظ ترکیست و در ترکی حرکات را بحروف علت مینویسند پس الف اول فتح تای فوقانی را نشان دهد درست شد تاج شمع شعله مشعل شمع از مصطلحات تاغ بنشین معجمه که از لغات ترکی و در سراج اللغات نوشته که تاغ و تاق دال بالف بین معجمه زمانی بجای معجمه درختی ست که آتش چوبان و سرمانه توسی گردیده که قریب به ده روز دود رسانی نوشته که از آزاد درخت نیز گویند چنانکه در دقائق نوشت تمای شریف یکی از معطلحات ارباب تالیف در جریده یا چند چیز را باهم پیوستگی و ربط دادن و بمعنی جمع نمودن با ترتیب و گاهی تالیف که مصدر است بمعنی مفعول نیز می آید در منتخب و کتاب مطالب شتی را جمع نموده باشد و در این استعمال فارسیان از چند کتب و رساله یکی ساخته باشند تالیف در لغت بمعنی ریسمان تافته و در شرع تالیف نوعی از تصنیف است که در آن مسائل متفرقه را جمع نموده باشد و در اصطلاح اهل حدیث تالیف آنست که در آن احادیث متعلق بیک مسئله را جمع کرده باشد و در اصطلاح اهل تصوف تالیف آنست که در آن اقوال مختلفه را جمع کرده باشد و در اصطلاح اهل عروض تالیف آنست که در آن اجزای بیت را مقدم و مؤخر کرده باشد تالیف بفتح اول و ثالث و سکون ثانی و فتح رابع و کسر خامس و سکون سادس و فتح سابع و کسر ثامن و سکون تاسع و فتح عاشر و کسر حادی عشر و سکون ثانی عشر و فتح ثالث عشر و کسر رابع عشر و سکون خامس عشر و فتح سادس عشر و کسر سابع عشر و سکون ثامن عشر و فتح تاسع عشر و کسر عشرین و سکون حادی و عشرین و فتح ثانی و عشرین و کسر ثالث و عشرین و سکون رابع و عشرین و فتح خامس و عشرین و کسر سادس و عشرین و سکون سابع و عشرین و فتح ثامن و عشرین و کسر تاسع و عشرین و سکون ثلثین و فتح حادی و ثلثین و کسر ثانی و ثلثین و سکون ثالث و ثلثین و فتح رابع و ثلثین و کسر خامس و ثلثین و سکون سادس و ثلثین و فتح سابع و ثلثین و کسر ثامن و ثلثین و سکون تاسع و ثلثین و فتح اربعین و کسر حادی و اربعین و سکون ثانی و اربعین و فتح ثالث و اربعین و کسر رابع و اربعین و سکون خامس و اربعین و فتح سادس و اربعین و کسر سابع و اربعین و سکون ثامن و اربعین و فتح تاسع و اربعین و کسر خمسین و سکون حادی و خمسین و فتح ثانی و خمسین و کسر ثالث و خمسین و سکون رابع و خمسین و فتح خامس و خمسین و کسر سادس و خمسین و سکون سابع و خمسین و فتح ثامن و خمسین و کسر تاسع و خمسین و سکون ستین و فتح حادی و ستین و کسر ثانی و ستین و سکون ثالث و ستین و فتح رابع و ستین و کسر خامس و ستین و سکون سادس و ستین و فتح سابع و ستین و کسر ثامن و ستین و سکون تاسع و ستین و فتح سبعین و کسر حادی و سبعین و سکون ثانی و سبعین و فتح ثالث و سبعین و کسر رابع و سبعین و سکون خامس و سبعین و فتح سادس و سبعین و کسر سابع و سبعین و سکون ثامن و سبعین و فتح تاسع و سبعین و کسر ثمانین و سکون حادی و ثمانین و فتح ثانی و ثمانین و کسر ثالث و ثمانین و سکون رابع و ثمانین و فتح خامس و ثمانین و کسر سادس و ثمانین و سکون سابع و ثمانین و فتح ثامن و ثمانین و کسر تاسع و ثمانین و سکون تسعین و فتح حادی و تسعین و کسر ثانی و تسعین و سکون ثالث و تسعین و فتح رابع و تسعین و کسر خامس و تسعین و سکون سادس و تسعین و فتح سابع و تسعین و کسر ثامن و تسعین و سکون تاسع و تسعین و فتح مائة و کسر حادی و مائة و سکون ثانی و مائة و فتح ثالث و مائة و کسر رابع و مائة و سکون خامس و مائة و فتح سادس و مائة و کسر سابع و مائة و سکون ثامن و مائة و فتح تاسع و مائة و کسر مائتین و سکون حادی و مائتین و فتح ثانی و مائتین و کسر ثالث و مائتین و سکون رابع و مائتین و فتح خامس و مائتین و کسر سادس و مائتین و سکون سابع و مائتین و فتح ثامن و مائتین و کسر تاسع و مائتین و سکون ثلثمائة و فتح حادی و ثلثمائة و کسر ثانی و ثلثمائة و سکون ثالث و ثلثمائة و فتح رابع و ثلثمائة و کسر خامس و ثلثمائة و سکون سادس و ثلثمائة و فتح سابع و ثلثمائة و کسر ثامن و ثلثمائة و سکون تاسع و ثلثمائة و فتح اربعمائة و کسر حادی و اربعمائة و سکون ثانی و اربعمائة و فتح ثالث و اربعمائة و کسر رابع و اربعمائة و سکون خامس و اربعمائة و فتح سادس و اربعمائة و کسر سابع و اربعمائة و سکون ثامن و اربعمائة و فتح تاسع و اربعمائة و کسر خمسمائة و سکون حادی و خمسمائة و فتح ثانی و خمسمائة و کسر ثالث و خمسمائة و سکون رابع و خمسمائة و فتح خامس و خمسمائة و کسر سادس و خمسمائة و سکون سابع و خمسمائة و فتح ثامن و خمسمائة و کسر تاسع و خمسمائة و سکون ستمائة و فتح حادی و ستمائة و کسر ثانی و ستمائة و سکون ثالث و ستمائة و فتح رابع و ستمائة و کسر خامس و ستمائة و سکون سادس و ستمائة و فتح سابع و ستمائة و کسر ثامن و ستمائة و سکون تاسع و ستمائة و فتح سبعمائة و کسر حادی و سبعمائة و سکون ثانی و سبعمائة و فتح ثالث و سبعمائة و کسر رابع و سبعمائة و سکون خامس و سبعمائة و فتح سادس و سبعمائة و کسر سابع و سبعمائة و سکون ثامن و سبعمائة و فتح تاسع و سبعمائة و کسر ثمانمائة و سکون حادی و ثمانمائة و فتح ثانی و ثمانمائة و کسر ثالث و ثمانمائة و سکون رابع و ثمانمائة و فتح خامس و ثمانمائة و کسر سادس و ثمانمائة و سکون سابع و ثمانمائة و فتح ثامن و ثمانمائة و کسر تاسع و ثمانمائة و سکون تسعمائة و فتح حادی و تسعمائة و کسر ثانی و تسعمائة و سکون ثالث و تسعمائة و فتح رابع و تسعمائة و کسر خامس و تسعمائة و سکون سادس و تسعمائة و فتح سابع و تسعمائة و کسر ثامن و تسعمائة و سکون تاسع و تسعمائة و فتح الف و کسر حادی الف و سکون ثانی الف و فتح ثالث الف و کسر رابع الف و سکون خامس الف و فتح سادس الف و کسر سابع الف و سکون ثامن الف و فتح تاسع الف و کسر عشرة آلاف و سکون حادی عشر الف و فتح ثانی عشر الف و کسر ثالث عشر الف و سکون رابع عشر الف و فتح خامس عشر الف و کسر سادس عشر الف و سکون سابع عشر الف و فتح ثامن عشر الف و کسر تاسع عشر الف و سکون عشرین الف و فتح حادی و عشرین الف و کسر ثانی و عشرین الف و سکون ثالث و عشرین الف و فتح رابع و عشرین الف و کسر خامس و عشرین الف و سکون سادس و عشرین الف و فتح سابع و عشرین الف و کسر ثامن و عشرین الف و سکون تاسع و عشرین الف و فتح ثلثین الف و کسر حادی و ثلثین الف و سکون ثانی و ثلثین الف و فتح ثالث و ثلثین الف و کسر رابع و ثلثین الف و سکون خامس و ثلثین الف و فتح سادس و ثلثین الف و کسر سابع و ثلثین الف و سکون ثامن و ثلثین الف و فتح تاسع و ثلثین الف و کسر اربعین الف و سکون حادی و اربعین الف و فتح ثانی و اربعین الف و کسر ثالث و اربعین الف و سکون رابع و اربعین الف و فتح خامس و اربعین الف و کسر سادس و اربعین الف و سکون سابع و اربعین الف و فتح ثامن و اربعین الف و کسر تاسع و اربعین الف و سکون خمسین الف و فتح حادی و خمسین الف و کسر ثانی و خمسین الف و سکون ثالث و خمسین الف و فتح رابع و خمسین الف و کسر خامس و خمسین الف و سکون سادس و خمسین الف و فتح سابع و خمسین الف و کسر ثامن و خمسین الف و سکون تاسع و خمسین الف و فتح ستین الف و کسر حادی و ستین الف و سکون ثانی و ستین الف و فتح ثالث و ستین الف و کسر رابع و ستین الف و سکون خامس و ستین الف و فتح سادس و ستین الف و کسر سابع و ستین الف و سکون ثامن و ستین الف و فتح تاسع و ستین الف و کسر سبعین الف و سکون حادی و سبعین الف و فتح ثانی و سبعین الف و کسر ثالث و سبعین الف و سکون رابع و سبعین الف و فتح خامس و سبعین الف و کسر سادس و سبعین الف و سکون سابع و سبعین الف و فتح ثامن و سبعین الف و کسر تاسع و سبعین الف و سکون ثمانین الف و فتح حادی و ثمانین الف و کسر ثانی و ثمانین الف و سکون ثالث و ثمانین الف و فتح رابع و ثمانین الف و کسر خامس و ثمانین الف و سکون سادس و ثمانین الف و فتح سابع و ثمانین الف و کسر ثامن و ثمانین الف و سکون تاسع و ثمانین الف و فتح تسعین الف و کسر حادی و تسعین الف و سکون ثانی و تسعین الف و فتح ثالث و تسعین الف و کسر رابع و تسعین الف و سکون خامس و تسعین الف و فتح سادس و تسعین الف و کسر سابع و تسعین الف و سکون ثامن و تسعین الف و فتح تاسع و تسعین الف و کسر مائة الف و سکون حادی و مائة الف و فتح ثانی و مائة الف و کسر ثالث و مائة الف و سکون رابع و مائة الف و فتح خامس و مائة الف و کسر سادس و مائة الف و سکون سابع و مائة الف و فتح ثامن و مائة الف و کسر تاسع و مائة الف و سکون مائتین الف و فتح حادی و مائتین الف و کسر ثانی و مائتین الف و سکون ثالث و مائتین الف و فتح رابع و مائتین الف و کسر خامس و مائتین الف و سکون سادس و مائتین الف و فتح سابع و مائتین الف و کسر ثامن و مائتین الف و سکون تاسع و مائتین الف و فتح ثلثمائة الف و کسر حادی و ثلثمائة الف و سکون ثانی و ثلثمائة الف و فتح ثالث و ثلثمائة الف و کسر رابع و ثلثمائة الف و سکون خامس و ثلثمائة الف و فتح سادس و ثلثمائة الف و کسر سابع و ثلثمائة الف و سکون ثامن و ثلثمائة الف و فتح تاسع و ثلثمائة الف و کسر اربعمائة الف و سکون حادی و اربعمائة الف و فتح ثانی و اربعمائة الف و کسر ثالث و اربعمائة الف و سکون رابع و اربعمائة الف و فتح خامس و اربعمائة الف و کسر سادس و اربعمائة الف و سکون سابع و اربعمائة الف و فتح ثامن و اربعمائة الف و کسر تاسع و اربعمائة الف و سکون خمسمائة الف و فتح حادی و خمسمائة الف و کسر ثانی و خمسمائة الف و سکون ثالث و خمسمائة الف و فتح رابع و خمسمائة الف و کسر خامس و خمسمائة الف و سکون سادس و خمسمائة الف و فتح سابع و خمسمائة الف و کسر ثامن و خمسمائة الف و سکون تاسع و خمسمائة الف و فتح ستمائة الف و کسر حادی و ستمائة الف و سکون ثانی و ستمائة الف و فتح ثالث و ستمائة الف و کسر رابع و ستمائة الف و سکون خامس و ستمائة الف و فتح سادس و ستمائة الف و کسر سابع و ستمائة الف و سکون ثامن و ستمائة الف و فتح تاسع و ستمائة الف و کسر سبعمائة الف و سکون حادی و سبعمائة الف و فتح ثانی و سبعمائة الف و کسر ثالث و سبعمائة الف و سکون رابع و سبعمائة الف و فتح خامس و سبعمائة الف و کسر سادس و سبعمائة الف و سکون سابع و سبعمائة الف و فتح ثامن و سبعمائة الف و کسر تاسع و سبعمائة الف و سکون ثمانمائة الف و فتح حادی و ثمانمائة الف و کسر ثانی و ثمانمائة الف و سکون ثالث و ثمانمائة الف و فتح رابع و ثمانمائة الف و کسر خامس و ثمانمائة الف و سکون سادس و ثمانمائة الف و فتح سابع و ثمانمائة الف و کسر ثامن و ثمانمائة الف و سکون تاسع و ثمانمائة الف و فتح تسعمائة الف و کسر حادی و تسعمائة الف و سکون ثانی و تسعمائة الف و فتح ثالث و تسعمائة الف و کسر رابع و تسعمائة الف و سکون خامس و تسعمائة الف و فتح سادس و تسعمائة الف و کسر سابع و تسعمائة الف و سکون ثامن و تسعمائة الف و فتح تاسع و تسعمائة الف و کسر مليون و سکون حادی مليون و فتح ثانی مليون و کسر ثالث مليون و سکون رابع مليون و فتح خامس مليون و کسر سادس مليون و سکون سابع مليون و فتح ثامن مليون و کسر تاسع مليون و سکون عشرة ملايين و فتح حادی عشر ملايين و کسر ثانی عشر ملايين و سکون ثالث عشر ملايين و فتح رابع عشر ملايين و کسر خامس عشر ملايين و سکون سادس عشر ملايين و فتح سابع عشر ملايين و کسر ثامن عشر ملايين و سکون تاسع عشر ملايين و فتح عشرين ملايين و کسر حادی و عشرين ملايين و سکون ثانی و عشرين ملايين و فتح ثالث و عشرين ملايين و کسر رابع و عشرين ملايين و سکون خامس و عشرين ملايين و فتح سادس و عشرين ملايين و کسر سابع و عشرين ملايين و سکون ثامن و عشرين ملايين و فتح تاسع و عشرين ملايين و کسر ثلثين ملايين و سکون حادی و ثلثين ملايين و فتح ثانی و ثلثين ملايين و کسر ثالث و ثلثين ملايين و سکون رابع و ثلثين ملايين و فتح خامس و ثلثين ملايين و کسر سادس و ثلثين ملايين و سکون سابع و ثلثين ملايين و فتح ثامن و ثلثين ملايين و کسر تاسع و ثلثين ملايين و سکون اربعين ملايين و فتح حادی و اربعين ملايين و کسر ثانی و اربعين ملايين و سکون ثالث و اربعين ملايين و فتح رابع و اربعين ملايين و کسر خامس و اربعين ملايين و سکون سادس و اربعين ملايين و فتح سابع و اربعين ملايين و کسر ثامن و اربعين ملايين و سکون تاسع و اربعين ملايين و فتح خمسين ملايين و کسر حادی و خمسين ملايين و سکون ثانی و خمسين ملايين و فتح ثالث و خمسين ملايين و کسر رابع و خمسين ملايين و سکون خامس و خمسين ملايين و فتح سادس و خمسين ملايين و کسر سابع و خمسين ملايين و سکون ثامن و خمسين ملايين و فتح تاسع و خمسين ملايين و کسر ستين ملايين و سکون حادی و ستين ملايين و فتح ثانی و ستين ملايين و کسر ثالث و ستين ملايين و سکون رابع و ستين ملايين و فتح خامس و ستين ملايين و کسر سادس و ستين ملايين و سکون سابع و ستين ملايين و فتح ثامن و ستين ملايين و کسر تاسع و ستين ملايين و سکون سبعين ملايين و فتح حادی و سبعين ملايين و کسر ثانی و سبعين ملايين و سکون ثالث و سبعين ملايين و فتح رابع و سبعين ملايين و کسر خامس و سبعين ملايين و سکون سادس و سبعين ملايين و فتح سابع و سبعين ملايين و کسر ثامن و سبعين ملايين و سکون تاسع و سبعين ملايين و فتح ثمانين ملايين و کسر حادی و ثمانين ملايين و سکون ثانی و ثمانين ملايين و فتح ثالث و ثمانين ملايين و کسر رابع و ثمانين ملايين و سکون خامس و ثمانين ملايين و فتح سادس و ثمانين ملايين و کسر سابع و ثمانين ملايين و سکون ثامن و ثمانين ملايين و فتح تاسع و ثمانين ملايين و کسر تسعين ملايين و سکون حادی و تسعين ملايين و فتح ثانی و تسعين ملايين و کسر ثالث و تسعين ملايين و سکون رابع و تسعين ملايين و فتح خامس و تسعين ملايين و کسر سادس و تسعين ملايين و سکون سابع و تسعين ملايين و فتح ثامن و تسعين ملايين و کسر تاسع و تسعين ملايين و سکون مائة ملايين و فتح حادی و مائة ملايين و کسر ثانی و مائة ملايين و سکون ثالث و مائة ملايين و فتح رابع و مائة ملايين و کسر خامس و مائة ملايين و سکون سادس و مائة ملايين و فتح سابع و مائة ملايين و کسر ثامن و مائة ملايين و سکون تاسع و مائة ملايين و فتح مائتين ملايين و کسر حادی و مائتين ملايين و سکون ثانی و مائتين ملايين و فتح ثالث و مائتين ملايين و کسر رابع و مائتين ملايين و سکون خامس و مائتين ملايين و فتح سادس و مائتين ملايين و کسر سابع و مائتين ملايين و سکون ثامن و مائتين ملايين و فتح تاسع و مائتين ملايين و کسر ثلثمائة ملايين و سکون حادی و ثلثمائة ملايين و فتح ثانی و ثلثمائة ملايين و کسر ثالث و ثلثمائة ملايين و سکون رابع و ثلثمائة ملايين و فتح خامس و ثلثمائة ملايين و کسر سادس و ثلثمائة ملايين و سکون سابع و ثلثمائة ملايين و فتح ثامن و ثلثمائة ملايين و کسر تاسع و ثلثمائة ملايين و سکون اربعمائة ملايين و فتح حادی و اربعمائة ملايين و کسر ثانی و اربعمائة ملايين و سکون ثالث و اربعمائة ملايين و فتح رابع و اربعمائة ملايين و کسر خامس و اربعمائة ملايين و سکون سادس و اربعمائة ملايين و فتح سابع و اربعمائة ملايين و کسر ثامن و اربعمائة ملايين و سکون تاسع و اربعمائة ملايين و فتح خمسمائة ملايين و کسر حادی و خمسمائة ملايين و سکون ثانی و خمسمائة ملايين و فتح ثالث و خمسمائة ملايين و کسر رابع و خمسمائة ملايين و سکون خامس و خمسمائة ملايين و فتح سادس و خمسمائة ملايين و کسر سابع و خمسمائة ملايين و سکون ثامن و خمسمائة ملايين و فتح تاسع و خمسمائة ملايين و کسر ستمائة ملايين و سکون حادی و ستمائة ملايين و فتح ثانی و ستمائة ملايين و کسر ثالث و ستمائة ملايين و سکون رابع و ستمائة ملايين و فتح خامس و ستمائة ملايين و کسر سادس و ستمائة ملايين و سکون سابع و ستمائة ملايين و فتح ثامن و ستمائة ملايين و کسر تاسع و ستمائة ملايين و سکون سبعمائة ملايين و فتح حادی و سبعمائة ملايين و کسر ثانی و سبعمائة ملايين و سکون ثالث و سبعمائة ملايين و فتح رابع و سبعمائة ملايين و کسر خامس و سبعمائة ملايين و سکون سادس و سبعمائة ملايين و فتح سابع و سبعمائة ملايين و کسر ثامن و سبعمائة ملايين و سکون تاسع و سبعمائة ملايين و فتح ثمانمائة ملايين و کسر حادی و ثمانمائة ملايين و سکون ثانی و ثمانمائة ملايين و فتح ثالث و ثمانمائة ملايين و کسر رابع و ثمانمائة ملايين و سکون خامس و ثمانمائة ملايين و فتح سادس و ثمانمائة ملايين و کسر سابع و ثمانمائة ملايين و سکون ثامن و ثمانمائة ملايين و فتح تاسع و ثمانمائة ملايين و کسر تسعمائة ملايين و سکون حادی و تسعمائة ملايين و فتح ثانی و تسعمائة ملايين و کسر ثالث و تسعمائة ملايين و سکون رابع و تسعمائة ملايين و فتح خامس و تسعمائة ملايين و کسر سادس و تسعمائة ملايين و سکون سابع و تسعمائة ملايين و فتح ثامن و تسعمائة ملايين و کسر تاسع و تسعمائة ملايين و سکون بليون و فتح حادی بليون و کسر ثانی بليون و سکون ثالث بليون و فتح رابع بليون و کسر خامس بليون و سکون سادس بليون و فتح سابع بليون و کسر ثامن بليون و سکون تاسع بليون و فتح عشرة بلايين و کسر حادی عشر بلايين و سکون ثانی عشر بلايين و فتح ثالث عشر بلايين و کسر رابع عشر بلايين و سکون خامس عشر بلايين و فتح سادس عشر بلايين و کسر سابع عشر بلايين و سکون ثامن عشر بلايين و فتح تاسع عشر بلايين و کسر عشرين بلايين و سکون حادی و عشرين بلايين و فتح ثانی و عشرين بلايين و کسر ثالث و عشرين بلايين و سکون رابع و عشرين بلايين و فتح خامس و عشرين بلايين و کسر سادس و عشرين بلايين و سکون سابع و عشرين بلايين و فتح ثامن و عشرين بلايين و کسر تاسع و عشرين بلايين و سکون ثلثين بلايين و فتح حادی و ثلثين بلايين و کسر ثانی و ثلثين بلايين و سکون ثالث و ثلثين بلايين و فتح رابع و ثلثين بلايين و کسر خامس و ثلثين بلايين و سکون سادس و ثلثين بلايين و فتح سابع و ثلثين بلايين و کسر ثامن و ثلثين بلايين و سکون تاسع و ثلثين بلايين و فتح اربعين بلايين و کسر حادی و اربعين بلايين و سکون ثانی و اربعين بلايين و فتح ثالث و اربعين بلايين و کسر رابع و اربعين بلايين و سکون خامس و اربعين بلايين و فتح سادس و اربعين بلايين و کسر سابع و اربعين بلايين و سکون ثامن و اربعين بلايين و فتح تاسع و اربعين بلايين و کسر خمسين بلايين و سکون حادی و خمسين بلايين و فتح ثانی و خمسين بلايين و کسر ثالث و خمسين بلايين و سکون رابع و خمسين بلايين و فتح خامس و خمسين بلايين و کسر سادس و خمسين بلايين و سکون سابع و خمسين بلايين و فتح ثامن و خمسين بلايين و کسر تاسع و خمسين بلايين و سکون ستين بلايين و فتح حادی و ستين بلايين و کسر ثانی و ستين بلايين و سکون ثالث و ستين بلايين و فتح رابع و ستين بلايين و کسر خامس و ستين بلايين و سکون سادس و ستين بلايين و فتح سابع و ستين بلايين و کسر ثامن و ستين بلايين و سکون تاسع و ستين بلايين و فتح سبعين بلايين و کسر حادی و سبعين بلايين و سکون ثانی و سبعين بلايين و فتح ثالث و سبعين بلايين و کسر رابع و سبعين بلايين و سکون خامس و سبعين بلايين و فتح سادس و سبعين بلايين و کسر سابع و سبعين بلايين و سکون ثامن و سبعين بلايين و فتح تاسع و سبعين بلايين و کسر ثمانين بلايين و سکون حادی و ثمانين بلايين و فتح ثانی و ثمانين بلايين و کسر ثالث و ثمانين بلايين و سکون رابع و ثمانين بلايين و فتح خامس و ثمانين بلايين و کسر سادس و ثمانين بلايين و سکون سابع و ثمانين بلايين و فتح ثامن و ثمانين بلايين و کسر تاسع و ثمانين بلايين و سکون تسعين بلايين و فتح حادی و تسعين بلايين و کسر ثانی و تسعين بلايين و سکون ثالث و تسعين بلايين و فتح رابع و تسعين بلايين و کسر خامس و تسعين بلايين و سکون سادس و تسعين بلايين و فتح سابع و تسعين بلايين و کسر ثامن و تسعين بلايين و سکون تاسع و تسعين بلايين و فتح مائة بلايين و کسر حادی و مائة بلايين و سکون ثانی و مائة بلايين و فتح ثالث و مائة بلايين و کسر رابع و مائة بلايين و سکون خامس و مائة بلايين و فتح سادس و مائة بلايين و کسر سابع و مائة بلايين و سکون ثامن و مائة بلايين و فتح تاسع و مائة بلايين و کسر مائتين بلايين و سکون حادی و مائتين بلايين و فتح ثانی و مائتين بلايين و کسر ثالث و مائتين بلايين و سکون رابع و مائتين بلايين و فتح خامس و مائتين بلايين و کسر سادس و مائتين بلايين و سکون سابع و مائتين بلايين و فتح ثامن و مائتين بلايين و کسر تاسع و مائتين بلايين و سکون ثلثمائة بلايين و فتح حادی و ثلثمائة بلايين و کسر ثانی و ثلثمائة بلايين و سکون ثالث و ثلثمائة بلايين و فتح رابع و ثلثمائة بلايين و کسر خامس و ثلثمائة بلايين و سکون سادس و ثلثمائة بلايين و فتح سابع و ثلثمائة بلايين و کسر ثامن و ثلثمائة بلايين و سکون تاسع و ثلثمائة بلايين و فتح اربعمائة بلايين و کسر حادی و اربعمائة بلايين و سکون ثانی و اربعمائة بلايين و فتح ثالث و اربعمائة بلايين و کسر رابع و اربعمائة بلايين و سکون خامس و اربعمائة بلايين و فتح سادس و اربعمائة بلايين و کسر سابع و اربعمائة بلايين و سکون ثامن و اربعمائة بلايين و فتح تاسع و اربعمائة بلايين و کسر خمسمائة بلايين و سکون حادی و خمسمائة بلايين و فتح ثانی و خمسمائة بلايين و کسر ثالث و خمسمائة بلايين و سکون رابع و خمسمائة بلايين و فتح خامس و خمسمائة بلايين و کسر سادس و خمسمائة بلايين و سکون سابع و خمسمائة بلايين و فتح ثامن و خمسمائة بلايين و کسر تاسع و خمسمائة بلايين و سکون ستمائة بلايين و فتح حادی و ستمائة بلايين و کسر ثانی و ستمائة بلايين و سکون ثالث و ستمائة بلايين و فتح رابع و ستمائة بلايين و کسر خامس و ستمائة بلايين و سکون سادس و ستمائة بلايين و فتح سابع و ستمائة بلايين و کسر ثامن و ستمائة بلايين و سکون تاسع و ستمائة بلايين و فتح سبعمائة بلايين و کسر حادی و سبعمائة بلايين و سکون ثانی و سبعمائة بلايين و فتح ثالث و سبعمائة بلايين و کسر رابع و سبعمائة بلايين و سکون خامس و سبعمائة بلايين و فتح سادس و سبعمائة بلايين و کسر سابع و سبعمائة بلايين و سکون ثامن و سبعمائة بلايين و فتح تاسع و سبعمائة بلايين و کسر ثمانمائة بلايين و سکون حادی و ثمانمائة بلايين و فتح ثانی و ثمانمائة بلايين و کسر ثالث و ثمانمائة بلايين و سکون رابع و ثمانمائة بلايين و فتح خامس و ثمانمائة بلايين و کسر سادس و ثمانمائة بلايين و سکون سابع و ثمانمائة بلايين و فتح ثامن و ثمانمائة بلايين و کسر تاسع و ثمانمائة بلايين و سکون تسعمائة بلايين و فتح حادی و تسعمائة بلايين و کسر ثانی و تسعمائة بلايين و سکون ثالث و تسعمائة بلايين و فتح رابع و تسعمائة بلايين و کسر خامس و تسعمائة بلايين و سکون سادس و تسعمائة بلايين و فتح سابع و تسعمائة بلايين و کسر ثامن و تسعمائة بلايين و سکون تاسع و تسعمائة بلايين و فتح الف بلايين و کسر حادی الف بلايين و سکون ثانی الف بلايين و فتح ثالث الف بلايين و کسر رابع الف بلايين و سکون خامس الف بلايين و فتح سادس الف بلايين و کسر سابع الف بلايين و سکون ثامن الف بلايين و فتح تاسع الف بلايين و کسر عشرة آلاف بلايين و سکون حادی عشر الف بلايين و فتح ثانی عشر الف بلايين و کسر ثالث عشر الف بلايين و سکون رابع عشر الف بلايين و فتح خامس عشر الف بلايين و کسر سادس عشر الف بلايين و سکون سابع عشر الف بلايين و فتح ثامن عشر الف بلايين و کسر تاسع عشر الف بلايين و سکون عشرين الف بلايين و فتح حادی و عشرين الف بلايين و کسر ثانی و عشرين الف بلايين و سکون ثالث و عشرين الف بلايين و فتح رابع و عشرين الف بلايين و کسر خامس و عشرين الف بلايين و سکون سادس و عشرين الف بلايين و فتح سابع و عشرين الف بلايين و کسر ثامن و عشرين الف بلايين و سکون تاسع و عشرين الف بلايين و فتح ثلثين الف بلايين و کسر حادی و ثلثين الف بلايين و سکون ثانی و ثلثين الف بلايين و فتح ثالث و ثلثين الف بلايين و کسر رابع و ثلثين الف بلايين و سکون خامس و ثلثين الف بلايين و فتح سادس و ثلثين الف بلايين و کسر سابع و ثلثين الف بلايين و سکون ثامن و ثلثين الف بلايين و فتح تاسع و ثلثين الف بلايين و کسر اربعين الف بلايين و سکون حادی و اربعين الف بلايين و فتح ثانی و اربعين الف بلايين و کسر ثالث و اربعين الف بلايين و سکون رابع و اربعين الف بلايين و فتح خامس و اربعين الف بلايين و کسر سادس و اربعين الف بلايين و سکون سابع و اربعين الف بلايين و فتح ثامن و اربعين الف بلايين و کسر تاسع و اربعين الف بلايين و سکون خمسين الف بلايين و فتح حادی و خمسين الف بلايين و کسر ثانی و خمسين الف بلايين و سکون ثالث و خمسين الف بلايين و فتح رابع و خمسين الف بلايين و کسر خامس و خمسين الف بلايين و سکون سادس و خمسين الف بلايين و فتح سابع و خمسين الف بلايين و کسر ثامن و خمسين الف بلايين و سکون تاسع و خمسين الف بلايين و فتح ستين الف بلايين و کسر حادی و ستين الف بلايين و سکون ثانی و ستين الف بلايين و فتح ثالث و ستين الف بلايين و کسر رابع و ستين الف بلايين و سکون خامس و ستين الف بلايين و فتح سادس و ستين الف بلايين و کسر سابع و ستين الف بلايين و سکون ثامن و ستين الف بلايين و فتح تاسع و ستين الف بلايين و کسر سبعين الف بلايين و سکون حادی و سبعين الف بلايين و فتح ثانی و سبعين الف بلايين و کسر ثالث و سبعين الف بلايين و سکون رابع و سبعين الف بلايين و فتح خامس و سبعين الف بلايين و کسر سادس و سبعين الف بلايين و سکون سابع و سبعين الف بلايين و فتح ثامن و سبعين الف بلايين و کسر تاسع و سبعين الف بلايين و سکون ثمانين الف بلايين و فتح حادی و ثمانين الف بلايين و کسر ثانی و ثمانين الف بلايين و سکون ثالث و ثمانين الف بلايين و فتح رابع و ثمانين الف بلايين و کسر خامس و ثمانين الف بلايين و سکون سادس و ثمانين الف بلايين و فتح سابع و ثمانين الف بلايين و کسر ثامن و ثمانين الف بلايين و سکون تاسع و ثمانين الف بلايين و فتح تسعين الف بلايين و کسر حادی و تسعين الف بلايين و سکون ثانی و تسعين الف بلايين و فتح ثالث و تسعين الف بلايين و کسر رابع و تسعين الف بلايين و سکون خامس و تسعين الف بلايين و فتح سادس و تسعين الف بلايين و کسر سابع و تسعين الف بلايين و سکون ثامن و تسعين الف بلايين و فتح تاسع و تسعين الف بلايين و کسر مائة الف بلايين و سکون حادی و مائة الف بلايين و فتح ثانی و مائة الف بلايين و کسر ثالث و مائة الف بلايين و سکون رابع و مائة الف بلايين و فتح خامس و مائة الف بلايين و کسر سادس و مائة الف بلايين و سکون سابع و مائة الف بلايين و فتح ثامن و مائة الف بلايين و کسر تاسع و مائة الف بلايين و سکون مائتين الف بلايين و فتح حادی و مائتين الف بلايين و کسر ثانی و مائتين الف بلايين و سکون ثالث و مائتين الف بلايين و فتح رابع و مائتين الف بلايين و کسر خامس و مائتين الف بلايين و سکون سادس و مائتين الف بلايين و فتح سابع و مائتين الف بلايين و کسر ثامن و مائتين الف بلايين و سکون تاسع و مائتين الف بلايين و فتح ثلثمائة الف بلايين و کسر حادی و ثلثمائة الف بلايين و سکون ثانی و ثلثمائة الف بلايين و فتح ثالث و ثلثمائة الف بلايين و کسر رابع و ثلثمائة الف بلايين و سکون خامس و ثلثمائة الف بلايين و فتح سادس و ثلثمائة الف بلايين و کسر سابع و ثلثمائة الف بلايين و سکون ثامن و ثلثمائة الف بلايين و فتح تاسع و ثلثمائة الف بلايين و کسر اربعمائة الف بلايين و سکون حادی و اربعمائة الف بلايين و فتح ثانی و اربعمائة الف بلايين و کسر ثالث و اربعمائة الف بلايين و سکون رابع و اربعمائة الف بلايين و فتح خامس و اربعمائة الف بلايين و کسر سادس و اربعمائة الف بلايين و سکون سابع و اربعمائة الف بلايين و فتح ثامن و اربعمائة الف بلايين و کسر تاسع و اربعمائة الف بلايين و سکون خمسمائة الف بلايين و فتح حادی و خمسمائة الف بلايين و کسر ثانی و خمسمائة الف بلايين و سکون ثالث و خمسمائة الف بلايين و فتح رابع و خمسمائة الف بلايين و کسر خامس و خمسمائة الف بلايين و سکون سادس و خمسمائة الف بلايين و فتح سابع و خمسمائة الف بلايين و کسر ثامن و خمسمائة الف بلايين و سکون تاسع و خمسمائة الف بلايين و فتح ستمائة الف بلايين و کسر حادی و ستمائة الف بلايين و سکون ثانی و ستمائة الف بلايين و فتح ثالث و ستمائة الف بلايين و کسر رابع و ستمائة الف بلايين و سکون خامس و ستمائة الف بلايين و فتح سادس و ستمائة الف بلايين و کسر سابع و ستمائة الف بلايين و سکون ثامن و ستمائة الف بلايين و فتح تاسع و ستمائة الف بلايين و کسر سبعمائة الف بلايين و سکون حادی و سبعمائة الف بلايين و فتح ثانی و سبعمائة الف بلايين و کسر ثالث و سبعمائة الف بلايين و سکون رابع و سبعمائة الف بلايين و فتح خامس و سبعمائة الف بلايين و کسر سادس و سبعمائة الف بلايين و سکون سابع و سبعمائة الف بلايين و فتح ثامن و سبعمائة الف بلايين و کسر تاسع و سبعمائة الف بلايين و سکون ثمانمائة الف بلايين و فتح حادی و ثمانمائة الف بلايين و کسر ثانی و ثمانمائة الف بلايين و سکون ثالث و ثمانمائة الف بلايين و فتح رابع و ثمانمائة الف بلايين و کسر خامس و ثمانمائة الف بلايين و سکون سادس و ثمانمائة الف بلايين و فتح سابع و ثمانمائة الف بلايين و کسر ثامن و ثم

تمبنده بر وزن تمغنده و دران معنی باغ و بوستان را گویند یا انجار جهانگیری و بمعنی خانه حمالی و امثالهٔ جانیکه دران بیچ و تاب حاصل شود **تابه** بر وزن نابه صاحب کربران نان پزنده و بندی که نان را بدان گردانند **تاپه** تماشا و بمعنی از بهار عجم **تازیانه** آنچه بدان بر پشت اسپ تازند بندگ گوید امر کب از تازی که اسپ تازیست و آنه بکلمهٔ نسبت **تاله** با بالفتح صنم پرستی و بتخانه و بمعنی مطلق عبادت و بندگی و بمعنی مشقت و جهد و کوشش و عبادت و نیاز و بمعنی کننده از فرهنگ اضافات نامری **تاتور** بضم تای فوقانی و واو معروف و بنای قرشت کذا فی آن زهر باشد و بسندی دهتوره گویند **تادیه** کسر دال و فتح یای تحتانی بمعنی رسانیدن و گزاردن و ادا کردن از منتخب صراح **تاقی** بکسر قاف کلاه از نعلات ترکی **تازی** بزای معجمه بمعنی نهان عربی و بمعنی اسپ تازی بمعنی سگ شکاری از برهان و در مرسوم اللغات نوشته که تازی بمعنی عربی و این منسوب بتاز نست چون لفظ تز بمعنی تازنده نیز آمده و در اوائل اسلام عربان تاخت قبایل بسیار دار یاران کرده اند بدین جهت منسبت تاکرده **تانی** بفتح اول و ثانی و تشدید نون مکسور بمعنی درنگ و دیر از کشف کنز و نوشته اند که این را خود از نانست که بکار اول شتاب بمعنی زود و در دیر وقت چیزی یافتن **تاسی** بفتح اول و ثانی و تشدید سین مهمله مکسور آخر یای تحتانی بمعنی جامه و بمعنی علاوه بمعنی تو که از آنرا به دلالت گویند از برهان و جهانگیری **تار** بمعنی تخته کاغذ و بمعنی طاق آرامیده و بمعنی شبستان گفته اند تازه **داغی** دانائی و خوشحالی **تالی** بمعنی دریی رونده و هم فاعلست از تلو که بکسر بمعنی پس چیزی رفتن ست و گاهی بمعنی قائم مقام آمده و باصطلاح منطق بمعنی خرد ثانی قضیه شرطیه و خرد اول آن مقدم گویند چنانکه و قضیه حملیه موضوع و محمول گویند بمقدم و تالی فتح چنانچه ادکات الشمس علة فانها موجودة و جزء اول که ادکات الشمس طلعت باشد مقدم گویند و جزء ثانی را که فانها موجودة باشد تالی مقدمات نیز بالفتح از تلوست هم بر چهارم تفصیلش در تحقیق لفظ صلی ایه و بحسب اشروع نسب غیر آن **تاری** مخفف تاریک که ضد روشن ست منتخب و سراج اللغات **تاینت** معنوی باصطلاح نحویان علامتیست که دران علامات تانیث که تای فوقانی در آخر باشد مذکور و مؤنث معنوی آن را گویند که علامت تانیث نباشد چون شمس و ارض مقابل مذکر **تاجر** کی نام سرکردهٔ فصل تای فوقانی مع الموحده **تبر** بر وزن قمر تبر بسیار از لغات **تباب** بفتح با هلاکت و زیانکاری از لغات **تبت** بر وزن علت و شدت نام ملک است مشک خیز و میان شرق و شمال شیر که مشک از آنجا آرند تخفیف معدوف نیز آمده از برهان و سراج اللغات **تبعیت** بفتحتین کسر سین مهمله تتبع کردن و بمعنی پیروان آمدن و بمعنی متابعت و پیروی گرفتن از منتخب **تبعات** بفتح اول ثانی جمع تبعه بمعنی گناهی که دران لوازم چیزی باشد و بمعنی عقوبات معاصی باشد و بمعنی حقوق و مطالبات **تبرز** و قند سفید نبات شفاف چون از غایت شفافی قابل آن نیست که آنرا بتبر تراشند و بر وزن قند و طبرزد معرب آنست و در سراج اللغات نوشته که تبرز شکر سفید و سخت که گویا باعراف آن به تبر تراشیده اند **تبلد** بر وزن تولد بمعنی کندی ذهن **تباعد** از بهم دور و پراگنده شدن از منتخب و کنز **تبر** بالکسر بمعنی طلاکه بفارسی زر ناب گویند از لغات و کنز **تبار** بفتح و عربی بمعنی هلاکی و در فارسی بمعنی خاندان و اولاد از منتخب و مدار **تبختر** بفتح اول ثانی و سکون خا معجمه و فتح تای فوقانی نباده غرور و خرامیدن بر وزن تفعل و بعضی بر وزن فعلل و بعضی بر وزن تفعلل و هلاک کاهلی از لغات **تبذیر** بر وزن تدحرج پراگندن و بیهوده مال ضایع کردن از منتخب **تجر** بر وزن تفکر بمعنی بسیار علم شدن از کنز **تبار** در ریاضی شتافتن و پیش گرفتن از کنز **تباشیر** گیاهی است که دران راه معرب که ده طباشیر گویند و آن دانهٔ مائل بسرخ و سپید قدری مائل بسبزی که از میان نی پیدا شود و بمعنی روشنی اول صبح نیز آید از مدار و جهانگیری و در سراج اللغات نوشته که تباشیر بمعنی اول هر چیز و تباشیر صبح اول صبح سپیده آن در خصوصیت لفظ عربیت چنانکه قوسی تصریح کرده و تباشیر دوا که سپید که از آنرا پیدا میشود و فارسیان دلطباشیر گویند از منتخب **تبر** بفتح نام شهریست در ترکستان و بالفتح نام شهریست در ترکستان و بالفتح نام شعبه از سبوتی از چهار شربت و غیره و مردمان آنجا اکثر آهنگر اند و جلال الدین سیوطی در لباب گفته که تبر بالکسر شهریست ترک آنجا و این معرب آنست **تباغض** باهم بغض و عداوت داشتن از کنز **تبسط** بر وزن تفاعل ماخوذ از بسط که بالفتح بمعنی کشادگیست **تبع** بر وزن ربع و در آخر عین مهمله گاه و یک الف مشروح نصاب و کنز **تتبع** بفتحتین پیروی کردن و بمعنی پیروان آمدن و **تبرع** بر وزن تقرب بمعنی بخشیدن چیزی کردن کاریکه واجب نباشد از منتخب و گاهی بمعنی عبادت نفل آید **تبلیغ** بمعنی رسانیدن **تبوراق** طبل کوچک کنز از رعان ذی رنبجت یا میدان طبور نیز نام دوده ایست کز رعان بر کلیه گیرند کذا در غیاث و بمعنی غربال خوان و کلچه آهنی از لغات و جهانگیری **تبوک** بفتح اول صحیح و ضم دوم و نام موضع میان حجر و مدینه شمار کرده اند انجا مشهوست از لغات **تبرک** بر کت داشتن و مبارک گرفتن از کنز و گاهی بمعنی متبرک آید و بصیغهٔ مصدر بمعنی اسم مفعول ماشد **تبت** یداک هلاک شده دو دست تو **تبارک** نفیس و بزرگ و

Digitized by Google

و مبارک کردن و مبارک شمردن و پاک شمردن و بزرگ شمردن و نیز بمعنی معلوم از ارباب تعاطی معنی بزرگ شده چون اسم الهی حال واقع شده یعنی بزرگ ست مراد و بیان این مسئله قرآنی **تجلیل** بر وزن تفعیل بزرگ شمردن و عزت کردن و تطهیر کردن از کشف و تنقیب **تبجیل** بفتح تین و تشدید جیم فوقانی مضموم با قاعده گریه و زاری و از ندبه بریدن از ریشه تبسیم آهسته خندیدن از منقب مدح خیر بردن از نفس نفس زدن و هم بمعنی نفس زدن و هم بمعنی نفس زدن و هم بمعنی

از کنز و نصب تجاسر بفتح سین مهمله بیرون کردن و دشنوی و گستاخی کردن از کشف و کنز و نصب تجار بالضم و تشدید جیم سوداگران و این جمع تاجر است تجمیر بروزن تجویز ساختن اسباب مرده و ساختن اسباب عروس تجمر آماده شدن از نصب تجسس جستجو کردن و خبر دیدن از نصب تجمش بروزن تفعل از مجمش که بالفتح ست و در نصب خوشتک جمش بالفتح ستردن مو و آواز باریک و باریک و بازی و عشق و ورزیدن بکسے تجرع بالفتحتین و ضم راے مهمله شدن و معین مهمله بمعنے جرعه جرعه نوشیدن و اندک اندک نوشیدن از نصب و غیران تجویف خالی کردن و در محاره آنچه کرد میان چیزی خالی باشد تجفیف خشک کردن از کنز و نصب تجاهل با وجود دانستن خود را نادان نمودن تحمل شان و شکوه و جمال و آرایش خود نمودن از کنز و نصب تجسس بسین مهمله برگزیدن کسے را از میان قوم و قصد کردن بجوی خبر و بکار ها برگ شدن از نصب تجشم بشین معجمه بر وزن تفعل از کنز و نصب و مدار تجرع بر سه فتح اول و سکون جیم و کسر راے مهمله یعنی آزمایش و بالفظ گرفتن و کردن تحمل امر بهار عم و نصب و تذکره و تانیث بر وزن تجره است که در کوست تجزیه بر وزن تجربه یاره یاره کردن و تغییر کردن چیزی را از نصب و غیر آن تجلیه زدودن و جلی و روشن و آشکارا کردن تجلی آشکار شدن از کنز و نصب و روشن و آشکار کردن و جلوه کردن و با استعمال فارسیان کنایه از ظاهر شدن نور الهی که موسی علیه السلام را بطور ظاهر شد بود و موسے علیه السلام ازان بیهوش شد ندریش و تجلی بالفظ داشتن و گستن و تراویدن و دمیدن کردن مستعمل از جماعه عم و گاهی فارسیان تجلی را تجلا بنحو انشقاق گرفته یا قبل مکسور را الف خواندن خلاف قاعده عربیت لیکن این تصرف نوعی از تفریس ست چنانکه تمنی را تمنا و تمالی را تمنا شنیده اند تجنی نهان شدن و مکر و گناه بر کسے بستن فصل های فوقانی مع حاے حطی ◆ تحت الثری عبارت از زیر زمین چهارمی بفتح اول زنانی خاک نمناک را گویند تحارب بالضم راے مهمله باهم جنگ کردن از کنز تحیت بضم اول و کسر ثانی و تشدید یاے تحتانی مفتوح سلام گفتن و دیر ماندن و پادشاهی و ملک اصراح و نصب تحمید یک مستودن و پی در پی ستایش کردن از نصب تحمید یه تیز کردن و صد چیزی پیدا آوردن از نصب تحذیر بالفتح ذوال مهموز بمعنے ترسانیدن از کشف تحریر آزاد کردن غلام و کنیز ک و معنی نوشتن و پاکیزه گفتن و نوعی از نفقه که بسیدگی آواز باشد بهندی نگارکری گویند و معنی خطهای باریک که از مولفه بر نقوش و تصاویر کشیده و نام کتاب در علم اشکال هندسه از اقلیدس است کنز و کشف بهار عم و مصطلحی تحشیر بشین معجمه تنگ داشتن نفقه بر اهل و عیال از نفقات تحریج بفتح اول و فتح های مهمله و ضم جیم شدید مثل تنگ ست گردیدن چیزی تحزیر بمهمله و زاے معجمه تیز کردن از صراح تحریر بروزن تصریف تقدیم سے اسماء پیش کردن و نویسش و نگاهداشتن از نصب تحریض بر اسکاندن و ضد آن بجوشے کسے را بر جنگ از کشف و مدار تحت الشعاع کنایه از زود در دنیا رسیدن و دیر که در آخر برآه میباشد که چون قمر دران ایام از غایت باریکی از جانب قرب شمس بزیر شعاع و روشنی شمس ان نظر مدعوم میگردد و ان ایام نحوس ست تحف بضم اول و فتح ثانی جمع تحفه مستغاد از فصول اکبر تحریف گردانیدن سخن و چیز را از وضع حالت و وضوع خود از نصب تحت بحنک تحت و فتح سوم حاے مهمله و فتح نون بمعنی بادست کسے یک بیخ علاوه بر تحت حنک گزیده و بر عنبه و حنک بفتحتین بمعنے کام و زیر زنخ از مصطلحی تحریک کسے را واداشتن بگاهی و جوابے بمعنے رغبت دادن و دور غلانیدن از بحرک جنبیدن تحلیل از هم گشادن چیزی را و حلال کردن و بجای خود آمدن و فانی کردن چیزی را بگلی از نصب و با مصطلاح سماعه بخش کردن بلفظی را یا زیاده و از هر بخش معنی علاحده گرفتن و بعضی را بجال خود گذاشتن چنانکه در دستور اسم اسد لفظ اسباب التجلیل و وجز و کذا بکی اس و دم باب و فتح جیم و لغام را نداند بمعنی انسان چه اگر لفظ انسان را نداند از لفظ باب مرادف او که در دست خواسته شود و لفظ و حرف را اهمال شماره کلمه لا آنیا شاشت بدان حذف نمود پس لفظ اس را بدال گذاشته کلید را بیافزاید ملحق گردد اسد حاصل شد تحویل گردیدن و گشتن و برگردانیدن لازم و متعدی هر دو آمده و مستعمل بمعنی پس و از امور دینی داخل شدن از کشف تحکم حرف ثالث تحاکم دعوای هر دو نزد حاکم بردن حکم کسے را بر کسے دادن و حکم کردن و واجب شدن از کنز و نصب تحکیم دعوا کردن و غلبه کردن و حکومت و رد و دیها بان نوشتن حکم خواه خود حاکم که قبول سخن تحجیم بجیم و حاے مهمله بمعنی نمودن و کلیدان دادن در آسمان پستان از نصب تحشم بفتحتین بضم شین معجمه شدید غضب نمودن و ساچاگران خدمتگاران شین تحزن بروزن تسلط اندوهگین شدن از نصب تحصن در حصار شدن تحتن بضم نون بشدت و مدد و بگردن تحریص بکسر کاف بعد نون ساکن یکسر کاف بعد یاے ساکن گویند و این بنگیزانیدن و بکار بیات نماز و اوان یا شد و معنی اصلی این جمع اعم گردانیدن خود کلام را و نیاوردیگر حرف یا حالات تحیه بفتح اول کسر حاے مهمله و فتح یا شدید بمعنی سلام و دعا و نیز بمعنی تندگان اول ملک پادشاه از صراح و کنز و نصب تحلیه شیرین کردن و بزیور بستن و کسی را صفت کردن

بسم الله الرحمن الرحیم

و منتصب **تحاشی** یکسو شدن و کشیدن و کنار رفتن و بجز ے بر وزن تلے بمعنے صوابدید و مشورت و در تنگ کردن بسوی قبلہ باز و گاہ منتصب **تحافی** بر فتہ کو شدن و بشلدن و لطف فصل **تاء فوقانی مع خاء معجمہ** **تخم خنا** از مخزن علم مشہور کہ مضر بامہات **تخریب خانہ** بر وزن **تخت حساب** سنجان تختہ مساحہ باشد کہ بران کاغذ را نشوند تا طابع بہ ثبت کند **تخت** معروف و چاق شدن گاو و غیرہ از مصطلحات اصفہان **تخم** بر وزن تشنہ کہ تخت بمعنی ارکہ شرکت و معرفی قمار سے **تخاج** بضم اول و بجیم شکنج و سوہان مال آن کہ در تخم پیچیدہ باشد **تخم** بر وزن قید بمعنی مجوس و قیدی و بمعنی چوبہا کہ بر دو پای شکستہ بندند و بمعنی پست و پس افتادہ کہ بران چوبہا بستہ باشند **تخیر** بمعنی کمی از لطائف و منتخب مصرع بمعنی ہلاک کردن **تخشیش** بفتح و شین نقطہ دار و کاف زدن بر بالائے دیوار و غیرہ کہ ذوقی از آن کسانست کہ تیر کوچک دارد و قسمی از تیر است و در مصطلحات مرقوم است کہ ذوقی از کمانست کہ تیر از آن بلند اندازند و سہراب لغات آوردہ کہ تخش بالفتح بالاء صد مجلس ذوقی از تیر و تیر اندازی اگر گوئید چون تخشیدن بمعنی بالا شدن ست تیر آنشبازی را بہ بین بچہ تخش نامند در جواب گوئیم بلند شدن و پریدن

و مشتری محل هر یکی از بهام کبست از سه فلک یکی مشتمل دوم حامل سوم تدویر سوای شمس هر یکی از سیاره و کنارهٔ تدویر خویش را گذاشت و تدویر در تخت حامل خود در بنجا بشکل فلک قمر نوشته میشود که انان سوای فلک عطارد بشکل پنج فلک دیگر بقیاس میتوان آورد و چون از جوز هر قطع نظر کنند صورت فلک زهره و مریخ و مشتری و زحل مشخص میشود و چون جوز هر تدویر هر دو را از نظر اندازند شکل فلک شمس ظاهر میگردد

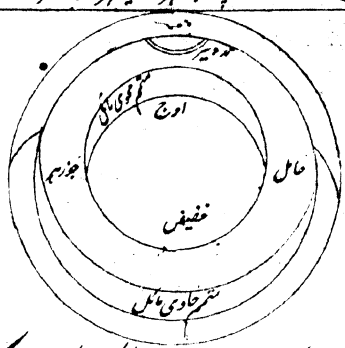

تدریس بتی دادن تا بنیسن بن دشمانی و سین مهمله بچرگ لودن تدقیق باریک کردن و نیک کفتن ادراک بضم ای معلوم یافتن چیزی کذشت شده باشد و بعد دیگر سین از کنز تداخل بهم شدن و یکدیگر را از منتخب مصطلاح بلهار غذای منهضم غیر منهضم را میخفت **تعدا اول** بضم دوا و از یکدیگر دست بدست فرا گرفتن و نسبت از یکدیگر گرفتن از کشف و کنز منتخب **تدوین** جمع نمودن و تالیف کردن از منتخب **تدرین** بفتح اول و ثانی و ضم دوم تحتانی مشدد و نیز با شدن از کنز منتخب **تدلین** روغن مالیدن و چرب کردن تدسیه بالفتح و سین مهمله بکسور و تحتانی تباه کردن و کمراه کردن از منتخب **تداوی** دوا کردن و درمان نمودن از کنز منتخب

فصل تای فوقانی مع دال معجمه

تذنیب بروزن تقریب و بمالیدن چیزی را از منتخب **تذنیب** بفتح اول و ثانی و سکون معجمه و ضم نون و سکون دوم دو دوال شدن و مشتو بودن و جنبیدن از چیزی که بهوا آویخته باشد از منتخب **تذهیب** اندوه کردن از منتخب **تذکار** بالفتح از کنز نمودن و با کسی سخن از کسی بمیان آوردن و هیچ مصدری بروزن تفعال کسر فاء مدغم عین مفاعیل نمی آید بجز تذکار و تبیان چنانچه تمثال تسماح و تلقاء بمعنی لبیک را بکی نسخه را بسیار جای تذکیر نمودن کردانیدن و بمعنی یاد دهی کردن **تذکیر** تشکیک کان مضموم یاد کردن و بیاد آمدن **تذلل** فرو تنی نمودن و عبز کردن و خود را خوار داشتن از صراح **تذر** و بفتح اول و ثانی کردن دال مهمله بمعنی خرد سن صحرائی و بدال مهمله مشدد خواندن و بمعنی یک یک گفتن خطا از جهانگیری فرهنگ حکیم نورالدین در سراج اللغات از فرهنگ قوسی نقل کرده که تذر و بدال مهمله مشدد بمعنی دخوه کس در شیشه استر آباد و از مندران سیاه شود و بلغات خوشرنگ کردد و در از سراج الدین علیخان آرزو قول قوسی را پسندیده نوشته که اعتماد بر قول پوست که چیزی بانست **تذکره** بکسر کان سینه یاد آوردن و بمعنی یاد آوردن و بیدار شدن از کشف کنز **فصل تای فوقانی مع رای مهمله** ترسا بفتح نصد اول آتش پرست دین نفاظ دمیدن یا زبان سراج را ترتیب کردن درست در مزاج آمدن و ترتیب است کردن چیزی را بمقام معهود **ترتیب** بروزن تقریب راست آوردن شدن **ترک ضرب** نوعی از اصول نواختن ساز **ترتیب** راه بشدن از لطائف تراب بالضم خاک شکاف شروع نصاب ترب بالکسر و بای موحده بمعنی هم عمر کردیدن از صراح و شروح نصاب **ترائب** بفتح اول و کسر ثالث و کاف چهار استخوان سینه و این جمع ترییه است بالجاز بمعنی سینه آمده از منتخب و صراح و غیره **ترحب** جا کشادن از لطائف **ترحیب** بمعنی تعظیم و ترحیب چیزه شدن از کنز **ترحیب** بمعنی ترحیب بضم تاء و کسر حاء مهمله بمعنی خاک مجازا بمعنی قبر از کنز **ترب** و **ترت** بفتح اول و فتح سیم و سکون ثانی بمعنی یار و همدم و همسال و همراز و بمعنی ریزه ریزه از لطائف **تربات** بضم اول رای مهمله مشدد و فتحهای ثالث و ثانی جمع ترب که بمعنی طلبت از صراح و کنز **ترب** دست بمعنی چپ چالاک از رشیدی و برهان و بعضی فقهاء آن را مذمه

نسخه بهار ... فرهنگ ... مصطلحات ... فرهنگ ... نسخه ... فرهنگ ... نسخه ... فرهنگ ... نسخه

اگر بمعنی متناقض و کامل سپرد و متعلق دارد و در اصل اللغات بمعنی جالاک دست طلاق این لفظ بر کسانی گفته میشود که عمل بد نمایند چنانکه نقاش و کاتب ترجیع بمعنی مروج دادن و رواج دادن ترجیح بفتحتین بمعنی مشتق و بضمین بمعنی شکن و بضم اول و فتح ثانی از کشف و بهان و جهانگیری و رشیدی و موئید و مادر و بمعنی بوسه و بلکه لان که بر چهار گوشه باشد و دوشاله و بمعنی عبا و قبا و غیره و از کلاه بون و ابریشم الوان نقش کنند و ترویج راست دادن و خوشنود کردن و ترجیح بمعنی ترویج و بست کسی نماز نفل که در سفر نماز ماه رمضان گزارد از اقامتی که همین سبب گفته شد که بعد هر چهار رکعت خود را راحت و آرام میدهند ترجیع مختتمین بمعانی محله یعنی آمده و عرف مصدر فرع ست از لفظ ترجیع ترادیدن از نخب و نجار از معنی انگبار ش مستعمل میشود ترجیع آب دادن نام منتهی از شستی ترجیع بر وزن تفعیل فرد لی مساوی غالب شدن از تاج المصادر و منخب بلفظ داشتن و دادن کردن و مساوی ساختن و بسیار عجم مرد بضم و جیم مشدده و نیز مضموم نام دره ایست مسهل بسیک نسوت گویند تردید بازگردانیدن باز آوردن و برون و فاسد گردانیدن از منخب تردد گردیدن و فتن و آمد شد کردن و مجازاً بمعنی فکر و اندیشه از تاج المصادر و منخب و ترصد چشم داشتن از منخب و شمسی کمتر کسی تمام شد غرور کسی آنوردن از مصطلحات ترجیع بند یعنی این ترکیب بگردانیدن بند ست و اصطلاح آنکه شاعر چند بند در بحر موافق و بقوافی مختلف تصنیف نماید و بعد هر بند یک بیت سمین که متفق الوزن و مختلف القوافی باشد بیارد و بند را بلفظ یکی از ان بیت که مضمون بیت آخر هر بند مربوط باشد ترکیب بند آنکه شاعر چند بند بحر موافق و قوافی مختلف تصنیف نماید و مابین هر بندی عاطفه و غیره که متفق الوزن و مختلف القوافی حائل کند و مراد بالفتح های تفصیل آبد یعنی تازه و آبدار و صفا پاکیزه چون خمر تر و شکر تر و کتاب تر بوسه و شوخ و نفر و نمر و نمار تر و کاغذ تر و چشمه تر و لفظ تر و بیت تر و مصرع تر و شعر تر آمده و از بسیار عجم تریاق کبیر معجنیست مرکب از هفتاد و دو نوع از ادویه این را تریاق فاروق نیز گویند دافع جمیع سموم و مقوی دل و دماغ تر کتاز بالضم مطلق تاختن و بمعنی ناگاه تاختن بر سپاه غارت شدن تاختن و حرکات و بمعنی مرد بسیار غارتگر از بسیار عجم و مراج تر بر وزن بکستن بمعنی دیگ بزرگ و بمعنی لفظ اول مطلق ماندن از جامه و جا و این مشتق باشد از بر بان که کشف مدارتر از بالکر نام شهری و فتوحش جامه و مجازاً زینت و آرایش و بالفتح نیز آمده و طراز ابطای معرب است از رشیدی و در سراج اللغات نوشته که تراز بالکر علم عابد و بمعنی زینت و آرایش و لفظ و بمعنی طمع و توقع از رشیدی و سراج اللغات و اصطلاح طائفه ترکمان ترکش و اصل ترکش بود بمعنی جائیکه تیر کشیدن بسیار کثرت استعمال کسره را بر تا تخفیف بالفتح بدل شده و یا را حذف کرده ترش بضمتین و بضم اول سکون ثانی هر دو صحیح نام مزوعی که بیرونی از مدار و کشف و بهار عجم ترصیص بهر دو صاد و حاء مهمله مشدد چشم داشتن چیزی را و نوعی کردن و نگاه داشتن بر آنکه نزدیک و دور آنچه از آن نزدیک و دور آنچه از آن نزدیک و دور آنچه از آن

کرنا خورش ست کہ از حبزات می پزند مترقی بروزن علق بمعنی مہربانی کردن نمودن تریاق بالکسر معرب تریاک آن دوای مرکب ست معروف کہ بجہت گزیدہ
کردہ شود و آن انواع اقسام بسیار است اما بہترین تریاق حیوانی باشد ترعاق بالضم بسیار گناہ بانی از سراج اللغات و این لفظ ترکیب تر کی بالفتح و کاف عربی بمعنی گشادن
بلعد گفتن و کردن و دادن گرفتن مستعمل بمعنی کلاہ گوشہ کلاہ بمعنی خود آہنی بالضم نام قومی منسوب بترک کہ آدم دے بود از فرزندان نوح علیہ السلام مجازاً گبرے سیاہ رو بمعنی مشوق آمد
و جہانگیری سیاہ عجم سوید و لغات ترکی بربان منتخب مگر فارسیان بر آہنی خود آہنی و این عمل کہ بادہ کار خیز استعمال کردہ باشند ترک فلک ستارہ پرویں و بعضی گویند کہ کہ آن
از اقاصی بلاد ترکستان است تریاک صمغ مویز بربان مدد بالضم از سراج اللغات نوشتہ اند و در جہانگیری بالفتح فقط نام ہیجوی و مطلق فاجر و بہ بمعنی امیون و در سراج اللغات نوشتہ کہ تریاک بالکسر بہ بایہ
کہ بعرف تازی زہر مہرہ گویند و مجازاً بہ ہیجوی شعر کہ دافع زہر باشد اطلاق کنند و در مصطلحات نوشتہ کہ بمعنی امیون مصطلح جدید فرنگیان ست کہ شہرت گرفتہ تریاک الفاروق
و این ہیجو کاف و بہ بیان پاسبان و بدین لفظ کیت از زبان ترنگ نفختین کاف تازی آواز کمان و بت تیر انداختن از زبان ترنگ و ادیم بوقت زدن بر چیزے بخت
زدن و می عمل زدن کہ بسیدن و ہر دو بیاض آن کمی و بیشی باشد بلکہ برابر باشد ترحال بالکسر جامے حملہ کہ چون از اطفال تنزیل قرات قرآن باد آنجا ہر چہ بآہنگے و آرمیدگے
ترتیل بروزن جعل نرم گوشت شدن و نرم شدن عضو از کوفت و تعب بمعنی سست شدن ترا کم بروزن قتال عمل بہم نشستن و گرد آمدن از کشف و صراح و کنز و مجازاً بمعنے ہجوم و انبوہ
ترحیم بجائے ہجوم نرم گردانیدن از اندخن حرف آخر از کلمہ مناسب و غیر مناسب و ترحم بضم نون بمعنی سر انیدن و سرود از تعب ترشدن شرمندہ و منفعل شدن از چراغ ہدایت سراج و
مصطلحات ترواس فاسق فاجر از صراح ترزبان فاسق بلفظہ است سخن گفتہ و ترکی آن از رشید ترقیدن شگافتہ شدن این مبدل ترکیدن است
جواہر الحروف ترجمان بالفتح و جیم مضموم بمعنی مصحح و تیز زبان خوش تقریر کسیکہ داند و زبان باشد کہ صاحب یک زبان بیہودہ گوید از زبان بفہماند و این عرب
تر زبانست و ضم جیم از ست و تشدید میم آمدہ و بعد عرب کردن این لفظ صدر و افعال و اسماء ازان اخذ کردند چون ترجم ترجیم و ترجمہ و مترجم و ترجیح و مترجح
فہو مترجح از رسالہ معرب ملا عبد الرشید صاحب رشیدی در کشف و مدار و منتخب تیز بضم جیم و در موید بالفتح جیم و در صراح بالضم و فتح جیم بمعنی علمائی لفظ ترجمان بمعنی تیز زبان
چنانکہ در بہار عجم و رشیدی گمان بضم اول و سکون ثانی نام قومی از ترکستان ترک در برہان و سراج نوشتہ کہ چون نیاز ترکان پذیرد از چین و ماچین و ہندوستان بمعنی سوسم شاید بمعنی تتر کردن
و بعضے نوشتہ کہ مرکب نیست ترقیدن بالفتح اول و کسر ثانی و سکون ثالث و دال ہم نوشتن سطر ہائے کتاب بلفظہ اعراب کردن از آرایش دادن کتاب و خضاب کردن بحناء و سیاہ کردن موضعی
بعرف حساب بخط زائدہ و ناگہان نہ شود کہ ایجاز را بآسانی نوشتن عفیفہ گاہ شتہ اند و در منتخب و سراج ترن بالفتحتین گل نسرین از زبان ترنگبین بالفتحتین کاف تازی و ہاء ہوز و آب
شیرین مثل شکر کہ مانند شبنم بر درختی خاص خار دار میباشد منجمد میگردد از زبان ترمدین بالفتح کشیدن و بالضم بمعنی رسیدن از زبان ترکان بالفتح کاف عربی عقب ماندن
از عالم ابی ابی و بگیانہ از لغات ترکی چین کنایہ از آفتاب پرنجمین بالفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح جیم و میم مخرج نگبین ست و آنچہ بعربی باشد مانند شہد بشیرینی تمام کہ بر مغز ہا و درخت
شتر خوار و رگ خراسان از ہوا مانند شبنم نے افتد و باز خشک شدہ مانند شکر سرخ میگردد از مدار و موید و سدید و بحر الجواہر ترانگبین و ترانگوی لولو بجان کنایہ از زنبور و مبارزان
سراج ترخان بالضم و ماجوکہ کسیکہ بادشاہ و ولی را تحایف آداب مسافت کردہ باشد و گناہے مواخذہ نکند و نوعی از زنبور کہ مانند لوبیا سیاہ خورند و تواند زبرکان چشمہائے
درویش شریف زنبور گویند و لقب ابو النصر فارابی رشیدی و خان آن رسم و سراج اللغات نوشتہ کہ ترخان المجاز و عرف حال یعنی محترم پیر مستعمل عشیرہ و تمام شدن یک سیر شیر
از خیری گمشتن ماندن نصفی از ان بطریق کنایہ از مقابل شدن و برابر شدن از چراغ ہدایت و رشیدی و برہان ترازو می سنگ زن ترازوکہ یک پلہ آن نباشد و دو پلہ باشد
و دو گرم از بہا عجم سرہ کہ بسکون اول و فتح ثانی یعنی کینہ و بضم اول و کسر ثانی بمعنی باطل و نفختین مخفف تشدید از دعا بمعنی گاہ یعنی خانہ بدان خرد نہ بندند سال گویند و بمعنی قضا
و طاعت و کنز و غیرہ ترجمہ بفتح اول و سکون ثانی و فتح جیم بیان کردن مطلق بیانی بزبان بگزاشتہ اند این ترجمان بمعنی کسیکہ کلام و شخص متغایر الحال
یکدیگر را بہ بان ترجمان بزبان اسم عرب کردہ ترجمان ساختند پس ازان مصدر و افعال و اسماء مشتقات کردند چون ترجم ترجیم ترجمہ مترجم ترجمان و ترجیح و ترجیحہ
فہو مترجح اگرچہ لفظ ترجمان بفتح و ضم جیم بہتے اختلاف کردہ اند چنانچہ منتخب صراح مگر در لفظ ترجمہ بحرکت جیم اختلاف نباید کرد چرا کہ بروزن حوصلہ است

سواى اين بحر اگر بسر و كشف و نصب كنز و مفول لا اغلاط بفتح جيم ثابت ميكنند ترقوه بالفتح و قاف مضموم استخوان جيگر گردن كبسه بضمتين اگر بتاء مثناة فوقانى بعد الفتح نصب كنز تا العين سجوفيت نافع نهرها و مفيض بالفوة از ايش حيات جنطيانا اصل فيار زا و ذهر تمر لمشه بفتح الفى ست آهنى كه از و سنگ را بريشه تراشند كه بفتح اول كسراى سوم فتح كاف عربى انچه بال متلع از مرده مانند موجه و نصب مصراع مد تمر نامه بالفتح موجه بود فون بسنى نان يا نخورش از نقل تمر نخيده بضمتين يعنى چيدن تمر خرما چاكر و بريان و در رشيد نوشته كه اين لفظ از زنج ما خوذ است بواسطه چين و شكيم كه بر پوست آن باشد تمر فيه بالفتح و كسر فا سكون ثاء مثلثه و ياى معروف بر زنان بر جيم يعنى سوده از مويده مصنف تمايش اوان خوشوقت گرداينده ترقه بهاى مشدد مضموم و با معروف آسودگى و دلمندى تراز نامه بمعنى سرود و نغمه نوعى از سرود و سراج افعال از ماده ى نيز زانه گويند تردامنى گناهكارى و ناحق ترجى بفتحتين كسر جيم شدد اميد داشتن بچيزى كه ممكن باشد تر بالكسر بمعنى جوان و عادت بر دوام تاء مثناة فوقانى تراز نهاى خرنگى مراد سرانه ها همه تراز نامه يكى از دشناى با اسير تصنيف كرده باشد ترسى بالضم و سين مهمله بر چيزى كه صورت پيرمرد شايسته باشد تر و ناغى حالت عقل مشعور يعنى فرست سر درستى معتدل يعنى تاغ نيز آمده تراجى بهم مرده داشتن تريال لافى پاى هر لان لان نام كوهى ست ربا بالجم و نصب تراحى لحى بر دن قرآنيه كاهى تقصير نون انكشف و كنز و فتح تاء خيركردن تراشه بفتح زباده و ميوه نو رسيده و بر بان جهانگيرى رشيدى سراج ترحانى بالهم و حاء مجمله منصب معرب بيش سلاطين كستان كه صاحبش جميع تكاليف نوكرى ساخته باشد مجاز از بيشخدمت نيز آمده از چراغ هدايت تركتازى يعنى مطلق تاخت و يعنى گاه تاختن بر سبيل غارت مثل تاختن تركمان و يعنى مرحالاك و سياه يا نهيبى بابت باشد از بهادر تر بيشه هاى انبوه و اطراف ارسطاليس و در چراغ هدايت يعنى رشتى و آزرگى تر نوازى خوشخوانى سطرب ارسطاليس تراضى از ديد گر رضامند و خوشنود شدن از ديگرى فتح تاء مثناة فوقانى و سكون راء مهمله و ضم زاء معجمه و واو ساكن و نون تراز بندى بكسر كاف ثلاثه و كسر سيم بالهم آن و قول و ذال معجمه منسوب بشهر ترند كه آنطرف جيحون است از الباب حسيب بفضل تاى فوقانى مع زاى معجمه تريج خفت كردن و زبون كردن و مرد را زن شمردن و نصب تراز بفتح اول و ثانى و ضم باى تحتانى افزون شدن و نصب تراز بالفتح يعنى بيشتر شدن همه مشابه بيا فتن زباده تر و بيرنگ و فريب كردن بيار استن و رفع ازصاى مكرر تر عرع بدو راء مهمله و عين مهمله و حرف چهارم مضموم يعنى جنبش از نصب تر نيف بروزن تصريف يعنى زبون تا چيركردن تا سر گشتن از لطائف تر عيف بعين مهمله هلاك كردن از صراط تر زيق ريا و نفاق و رفع گوى بر يا و نفاق و رفع نسبت كردن تر كى بضمتين كاف عربى بمعنى ترتيب و انتظام و مضابطه شكر و مجلس اين لفظ تركيست گاهى تو زك بزيادت واو و نون سنده مطابق رسم خط ترك از نصاب ترنكى و شمسى لغات تركى تر نزل بفتحتين و حرف چهارم اين مجموعه مضموم از ديدن و چيدن تر نل بروزن تال نقرش و نقر زين تراخم براى مجموعه ضم خاء معجمه بمعنى اهسته و آرام و انبوه كردن اگر تر مين زينت داون تر ايش كردن انصب تر زيق بيان بمعنى مكاذب و دروغگو تراو بفتح تاى فوقانى فتح راى مجمله قاضى و در آخر او يكى از سپاهيان نام سردار از شرح خان آرزو در سكندر نامه تركيه يا بكى گرداينده ن زكوده داون اگر تركى بضم اول و فتح راى مجمله و تشديد كاف عربى بمعنى نام اميريست از امراى سلطان معز الدين از شرح فضل تاى فوقانى مع سين مهمله نصب بفتح اول و ثانى و حاء مهمله مشدد و مضموم و باى موحده يعنى از كه مشتقات از اعيانشان باشد از شرح نصاب و نصب و كنز تسويد السيوت باصطلاح مجنين آنست كه شكل دوازده خانه بر وجه بر تخته يا كاغذ كشند و مطابق بروى كواكب بر سر خانه آن اسم كوكب نويسند و دوران شكل نظر كرده نحوست و سعادت طالع مولود معرفت نمايند تسبيح سبحان الله سبحان الله گفتن و بيكى خدا را ياد كردن از نصب و مجاز بمعنى كه ميدانه در رشته كشيده نيز آمده از بهار عجم تسابح بضم هم و حاى مهمله آسان گرفتن از كنز و كشف و جوالمزدى كردن تسليخ و رتخه هاى مجوريست كردن تساقد بفتح فا و دال مهمله جماع كردن بهار عجم تسديد ادات دوست نمودن و دستى اسوار تسويد سياه كردن كنايه از نوشتن اگر تسبيح نام كردن فرمان بر ادا كردن انصب تسطير بسين مهمله و شين معجمه و نصب تشديد كاف عربى پرده بستن تسيير سير كردن تسليم سير داون و ران كردن از شهر بدر كردن تساكر بهم كاف خوداست و افزون بيشتر شدن و مشتق تسويس بهمان كه گذشت تشديس بشين معجمه و دال مهمله و باصطلاح اهل نجوم اگر سيارى و ستاره تفاوت بسير بچهار باز ياد و برج باشد چنانكه قمر در منزل بلده و شتر و در جزء ايا شد كه قمر در جزء ايا شد و شتر در جزء حمل اين نيم دوستى ست از مد ادرين را

قسم پنجم از آن گوید که بیان آن فرد کوکب دیگر مفاصله شصت درجه که سدس یعنی ششم حصه فلک ما شد واقع شود و آن را تسدیس و ما بعد در مقابل بعد سدیس مقابله و بودن آن بر یکدیگر یعنی سه ساعت از فلک تسلط بر کسی و ست یافتن و غلبه کردن و تجنب و شمسی تسویغ و تیز عین مهمله و ان کردن و ران مزدوان تجنب و موعد و کشف تسویف تاخیر کردن و وزنگ ماندن و عدات آمرزیدن و تجنب مدارا کردن تسلسل مهمله شدن و ران شدمان و کنز تجنب بمعطلان تسلسل عبارت از امور متتابعه غیر متناهیه بر یک رفت بر سبیل تعاقب یکی از ان موقوف بر دیگری مانند زنجیر آهنین که هر حلقه آن موقوف بر حلقه دیگر است و اگر وقت جمع شود از اجتماع آن تسلسل حاصل شود و اگر نه سالگره اصطلاحی تسویل آسان کار و سوال کردن و مخ استن بان میزار آستن شیطان گمانها و افسوس و هم و اداء حسن ارائه تجنب و مدار کشف و فرهنگ جهنی و لغات و کنز تسهیل آسان کردن بمعطلان اهل سماکی از تعویت کانواع آن چهارست انتقاد و تجلیل و تکسیر و تبدیل انتقاد اشارت کردنست بعضی حروف چنانچه حرف اول از سرخ و اب حرف وسط از سیاه و دل و کمر حرف آخر را با دو دامن غیر و گفتن چنانکه برای اسم شمس ازین مصرعه مصرعه ال شام میان چین و دامن نگیس و تجلیل آنکه لفظ مفرد را دو پاره کرده عمل نمایند یعنی لفظی که اسم است شرعی مفرد باشد یا بقیاس عربی مرکب یا زنده و جزو باشد چنانکه از اسم عربی مفرد چو مهر و مهره اطلاق ساز و برچوبه سه شعار و تباتی یا لفظ باسم رسانی مفردست یا بقیاس عربی مرکب یا شتقاق از لفظ یا که برای السان وسله مولد از لفظ قوا کنای و تعالی یا شد لفظ فی مفهم گردد تقی پیدا شد و ترکیب عبارت از انست که دو لفظ را که در معنی شعر هر یکی مستقل شد یا غیر مستقل برای حصول صورت اسمی آن هر دو لفظ را مرکب کرده یک لفظ فرض نمود معنی آن را گفتند چنانکه اسم عربیت مرخ و دهنای گسار سیاهام آن غره و صید خود ساخته بیاند و دام آن غره و از ترکیب لفظ دام و لفظ آن امان کب نمود و از دامان بعمل انتقاد حرف آخر غره که با شد مدار و داشته و دانه کنایه از لفظ عین و از غره و پس معنی لفظه و معنی ها عرمحاصل شد تبدیل عبارتست از انکه بعض حروف را از کلمه بجهت صورت گرفتن اسم مطلوب بحرف دیگر بدله الاتباع لطیف ال چنانچه در اسم عوض بیت الماء حوض جون نان ماش سی چشمه خشخاش کناره و حرض چون کناره لفظ حوض را که معنی حملی است بلاورد چشمه که لفظ عین با شد بدلالت تجانس لفظی بحرف عین مال سازند عوض بیت الماء دیگر صلح کردن از تجنب تسلیم سپردن سلام کردن گردن نهادن تکیم و تجنب بسلاه داشتن از کنز تسلیم مهم ریست و رشت کردن بالاغ ضاحاست از تجنب تساوی اطراف یکسان شدن و طرف تعیین المهم و خای معجمه سوسمار یعنی گرم کردن مقابل سرکردن با شد بالکسر بسی بکوش کردن یا کندن از شروع تعاقد و مدارا کردن تسهیل کردن و رغن بمعنی دیگر سی اوان از تجنب تسویه بالفتح و او و مکسور ست کردن و برابر کردن از تجنب کنز تسعه بالکسر سکون سین مهمله و فتح عین مهمله یعنی که عدد معروفست اگر تسمیه بالفتح و یم کسر تشدید تحتانی مفتوح نام نهادن اسم اصدار حمن الیم گفتن از تجنب کنز تسمیه بازی فعلی فریب نوعی از قمار اصطلاحات و چراغ هدایت استاد و بالفتح ابر یشان و نیز از تجنب تشدد بضم مدار و زهره گاهی از مصطلحات فضل تای فوقانی مع شین معجمه تشبیب بیم همزه ساکن و میم مفتوح تحاذ و الحوال الیم شاکله کردن هیئت مشوق و تجنب و صال الیهود شه کردن تشبیب لیت و ش امر و فتن و ها مطلع شعرا بخود ابتدا قصیده و قبل ال مرح مدح یعنی چیزی بیان شوق کردن که شاعر مذکر مشوق آمیش شوق را اشتعال سید هد تشعیب نم و شاخ شدن و گرد و گرد و شدن تشریف نیشان آشنا سیدن تشت فتح اول و تای فوقانی مشدده و مضموم و بعده با موحده فارسی پر سیاسی او تجنب و کنز تشت برزن تشت آوند معروف و گشت سور آنست از زیل تشبیث بفتح اول و ثانی و تشدید با موحده مضموم و تای مثلثه چنگ زدن کنز تجنب تشبیح کشیدن و شدن عضو که فتح اعضای ما ماند خواه از زیادت خواه از بیوست تسطیح بکسر ای مهمله و حاء مهمله بیجا کردن ها مطلع صورتیه کلمات مخالف ظاهر شرع گفتن و تجنب تشریح کمال و حذاقت بیان کردن و تشکلا کردن و اصطلاح اطلاعیان کردن حقایق و مشکال اعتقاد و دانستن و بر دانستن و شماره استخوانها و بیان محل و صورت بر عضو و بیان گماه و عصبها تشدید استوار کردن و تجنب تشهد دعای کردن تشهد بر زبان تا کلمه شهادت خواندن الا الا اشهد ان لا الا الله گفتن و تجنب تشابه بفتح اول و ثانی هم یا هم آمدن دو امر یا دو ان با هم حاضر شدن و ملاقات تشئیب بر افراشتن نیا انداختن و پا بر آمدن و جزان و بجاز بسته هموار و محکم کردن و تجنب و غیر آن تشجید بجای صورتیه دال مهمله بر کشیدن کار و نیشتر کنز و تجنب تشهیر شهرت دادن و سوائی کسی را چنانکه کسی را بر خر برگاه دارند و بشهر گردانیدن تشمیر ازین بیان دون و مجاز آ بستن چیزی و تجنب تشویر اشارت کردن و تجنب تشر سار کشف و بهار عجم و تجنب و کنز تشریح بشکافتن و اشاره کردن و در صراح بمعنی تجنب ماشده کردن و در کتاب توشته که عرق کردن از خجالت و اشارت کردن تشتر بیم ها اول و فتح

تای دوم نام شهرازیر نیل تش الکسر مخفف تشنه تشویش پریشان کردن انتخب تخصیص معین کردن چیزی و بمعنی اجارہ گرفتن مستعمل شد تخصیص معین
وسعین گردیدن تشیع رشت گفتن کسی و ملامت کردن کسی انتخب مصراع تشیع دعوی مذہب شیعہ کردن خود را شیعہ نمودن انتخب تشریف بمعنی بزرگ گردن
و بزرگ داشتن فارسیان بمعنی خلعت آرند کہ مراد سلاطین کسی را بزرگ گردانیدن او و بلفظ پوشیدن و داشتن برای معنی رفتن بلفظ پوشیدن
دادن آوردن فروزش مستعمل زیبا عرم تشویق بازداشتہ آوردن کسی را انتخب تشویق آزومند نمودن انتخب تشکک و شک افتادن تشکیک شک
انگندن کسی را از تاج و تخت کنز تشابک بہم بای موحدہ باہم آمیختن بیکدیگر و چیزہا در یکدیگر آوردن بہم گرکردن انگشتان و غیر آن بمعنی انبوہ آوردن
مستعمل تشک مرتبہ گرکردن انگشتان و چیزہای طولانی در یکدیگر آوردن تشکیل ہیئت دادن شکل کشیدن از چیزی انتخب تشکل وزن تفعل صورت
گرفتن چیز انتخب تشہیر بوسیدن قشرین الکسر و تا مرقوم نام وماہ و زبان روسی کہ التشرین اول گویند از اہند تقویما کاتک گویند و دیگر التشرین اخری نام ماہ
و از اہند تقویما اگہن خواندہ از دوشنبہ نصاب کشت خانہ ام باد کہ گوید بیضہ مرغ بشنم پرکند و دہن آن باد و یا زرقہ بندہ نماید و در رشت گذاشتہ و در آفتاب
نہند آن بیضہ بیرون آید یعنی گویند کہ سیاب برکند و در بستر نہند از برہان تشنہ بزرن لپشہ بیاند و روغن کہ بدان روغن چراغ اندازند از برہان تشویہ بزرن بلیسیدن
بریان کردن از کنز تشبیہ بلفظ دادن کردن علت از زیاعرم فصل تای فوقانی مع صاد مہملہ تصویب راست و درست داشتن و راستی فرود آوردن انتخب
تصفح بفتح اول و ثانی دو کاشتہ و معروف در سیاہہ نگاہ کردن بوجہ نظر کردن صفحہ نگریستن از انتخب کشف حاصل ازین تلاش و تفحص و جستجوی تصافح بضم اول و فتح
دست بکدیگر گرفتن و این تمام مقام مخالفہ است تصحیح راست و درست کردن باصطلاح نظر موجودات سپاہ گرفتن تصعید برآمدن بر جای بلند انتخب باصطلاح اطباء جوہران
اجزای لطیف بعض دوبیہ تا بدیدن آتش از میان گیہ خیز بسر پوش آن بمنبد ساختن چنانکہ بوشادر و کاغذ و غیرہ از کند تصاعد بالا برآمدن بجای بلند تصعید دیگر
تمثالی صید کردن تصور دل خود صورت چیز بستن باصطلاح اہل منطق حصول صورۃ شی در عقل بغیر حکم چنانچہ تصور زید و عمرو بکر و تصور غلام زید تصویر
بمعنی صورت کردن این مصدر بمعنی اسم مفعول مستعمل ست از کشف تصدیر دیباچہ نوشتن مقدم گردانیدن انتخب تصویر سایہ ارت کہ از رنگ آہن و غیرہا بر
ورق بشیشہ نیکستن آن واجب ست بخلاف تصدیر رنگ باصطلاح تصنع روش نیکو نمودن از خود و راستن سخن حسن خود را انتخب بمعنی خرامیدن مجازا مستعمل
تصدیع درد سر دادن بلفظ دادن کشیدن مستعمل تصلف بزرن تصرف الف و نون انتخب کنز تصاریف گردانیدنہا و گردشہا تصوف
پشمینہ پوشیدن ماخوذ از صوف بالضم کہ بمعنی پشم و نوعی از پشمینہ باصطلاح از خواہش نفسانی پاک شدن و با حق مشغول شدن و با عالم امر مطرح و انتہی چون در زمان سابق صاحبان
صفات مذکورہ بصوف میپوشیدند مجازا اعمال اشیا را تصوف نامیدند و میتواند کہ تصوف ماخوذ باشد از صوف بالضم کہ بمعنی مکیسہ شدن و گردانیدن ست
چون اصلان حق از سوی آلہ مکیسہ میشوند و در میگردانند لہذا کارہا را تصوف گفتند و چہ آخر در کشف نیز مسطور ست تصحیف صنف صنف کردن نوع
نوع گردانیدن و جدا ساختن بعض نوع را از بعض از کشف و مؤید و این کتب چنین نوشتہ کہ تصحیف نوع نوع کردن و جمع گردن ماخوذ از صحف کہ بمعنی کتاب ست تصحیف خطا کردن در کتابت
و باصطلاح اہل صنعت آنست کہ حروف را بشکل حروف دیگر نویسند و بعضی چنین تصریح کردہ کہ تصحیف اہل طلاء عبارت از ایرن قضیہ ماخوذ ازین قضیہ یا نقل نقطہ بنقطہ دیگر تصدیق
گردانیدہ چنانچہ در سر اینچنین فقرا تو نشہ گردانند تصحیفی حرف سوم فارسی ماخوذ از صراب تظر تظرف بگزار صراب انتخب تصدیق راست گردانیدن راست شمردن باصطلاح منطقیان تصدیق بامری
چنانچہ گوئی زید نویسندہ ست تا زید بصفت تصادق بیکدیگر راستی نمودن و درستی دہن انتخب تصادم ہم بکر فتن بہم زدن ہمگی کہ بمعنی ازدحام ہم زدن باصطلاح منطقیان تصحیح خلاص کردن
استوار کردن انتخب تصنیف نہادن بمعنی تبیان کردن شرح تصانیف جمع تصنیف زیادت ہا و آخر این لفظ ست صحیح تصدیت بدون الف زیادہ عجم معروف گوید کہ اگر در آخر لفظ تصدیع
تای فوقانی کہ از جہت وقف باشد بہ ہای مرقومہ قرار دہند بمعنی کمابیش و بسیار تکلیف او ان حمل نمایند درست باشد و این استفادہ ست از فصول اکبری تصفیہ صان کردن و پاک کردن
تصدیر بدل تای قرشت آمدن انتخب صلاح تصانیف جمع تصنیف بمعنی تطریح و جدا گردانیدن فصل تای فوقانی مع ضاد معجمہ تصنیف بمعنی تطریح و جدا گردانیدن فصل تای فوقانی مع ضاد معجمہ تصنیف بمعنی تطریح و جدا گردانیدن

که باقی بماند مثلاً اگر در خانهٔ اول یک برنج نشند و در خانهٔ دوم دو برنج شند و در خانهٔ سوم چهار برنج و در خانهٔ چهارم هشت برنج و در خانهٔ پنجم شانزده برنج و در خانهٔ ششم سی و دو برنج شند علی هذا القیاس تا خانهٔ شصت و چهارم چنانکه مراتب اعداد است همچنین شمرده شود پس عدد برنج خانهٔ شصت و چهارم شطرنج بالاتفاق است نزدهٔ و سیزده و سیصد و پنجاه و شش کرور و چهل و چهار لک و هفتاد و سه هزار و هفتصد و نه و شصت و پنج و این عدد برنج جمع عدد دل خانهای شطرنج از خانهٔ اول تا خانهٔ شصت و چهارم است یک هزار و هشتاد و چهار کرور و چهل و چهار لک و هفتاد و سه هزار و هفتصد و نوزده

عیب است و معنوی هنر مثال تشبیه لفظی مصرعه چون نرگس ترا بسکه افغان در آرد ز دم ... مثال تشبیه معنوی بیت ... از ان سخن گرچه از ین سخن هزار ... گشته دو صد هزار قصیده ... شمار کردن قصیده ... کردن ... کردن ... کردن

تحتانی بالفتح تبر کی بزرگ را در بیابان گویند که هیزم آنرا میشکنند و بعضی گویند که هیزم شکنی بالفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و نون معجمه کسی را گویند که هیزم شک

پیدا و ہشتن از اضافت تقصیر حرف سوم نامی فروگذاشتی کردن و نقطه حال تقصیر کوتاه کردن و سستی کردن کاری از نخب تقریر کردن گفتن قرار دادن
با قرار آوردن و نخب بهار عجم تقریر قرار گرفتن از نخب تقصیر و بست و صدر کردن از جوب میوه و غیره قطاط یا پای قطره چکیدن از نخب تقصیر پاک کردن
و پاک شدن از نخب تقدیس پاکیزه کردن و پاکی منسوب کردن بسوی تقطیع جدا کردن بسوی اواز اوش باس تقدمه اکبیش بفتح اول سکون ثانی و کسر ثالث
بمعنی پیشی لشکر اوشی اگرچه تقدمه مصدریست یعنی پیش کردن لکن چون بجهت مبالغه نبی صفعل آمده از قبیل زید عدل تقلس چیزی بر چیزی پیشی جستن بچیزی و با بیشتر شدن بر چیزی
از نخب تقریع بگفتن ملامت کردن کاهن بر گفتن از پهلو بپهلو و سقیدن از اضافت و نخب کشتن و صلح تقاطع باهم قطع کردن یکدیگر را تقدم پیش رفتن
پیشی پیشانی مبدا کردن تقدم بر هیچ نوع است اول تقدم بالمکان چنانچه تقدم امام بر مقتدی و این تقدم بالرتبه نیز است دوم تقدم بالزمان چنانکه تقدم آدم علیه السلام
بر محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم سوم تقدم بالشرف چنانچه تقدم محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم بر آدم علیه السلام و بهمین تقدم بالزمان چنانکه تقدم آدم علیه السلام
بر ما بقی آن بر دون شی مقدم گشتنی که ممکن باشد بطرف اول و متاخر بود مقدم علت نامه بر متاخر چنانچه تقدم امر بر صلوة و تقدم واحد بر اثنین تقشف بفتحتین
صحابه درشت و چرکین زیست کردن و پیچیدن و ریش مستعمل تقشف جلد عبارت از تیرگی و خشونت جلد از نخب مده الامراض تقاتل بهم مقابله کردن بسبب
آنکه چون گوید از مصطلحات رفعات نزدیکی تقبیل بوسیدن چیزی را بر سر دان ذکر تقبل بفتحتین تشدید با مرحوم مفهوم پذیرفتن و قبول کردن از نخب تقاتل یکدیگر را
کشتن تقبیل کردن دانه کردن نمودن تقلقل بفتحتین قاف ثانی مفهوم بسبی بیقراری اندوه آواز کردن صعب از کشف و صلح تقویم قیمت کردن و راست نمودن
حساب یکایک ایشان آن را فی چند پنگیرند ان حرکات و احوال کواکب سیاره ثبت نامیدن و بسبب قائم کردن بچیزی و بسبب سکون نیز از کشف و نخب و شی و چیزی
تقسیم بخش کردن و پراگنده کردن بکسر دال از نخب نام صنعتیست که شاعر در مصرعه چند چیز را ذکر کند یا چند چیز ذکر کرده نماید که با نها هر دو احد تعلق دارد تقدم
بضم دال مشدد پیش شدن بفتح دال مشدد صیغه امر است از همین باب یعنی پیش شو تقدمه بروزن تکمله و تصفیه پیش کردن و پیش شدن از نخب تکسر گرفتن
معقول آید یعنی مقدمه و پیشوا مستعمل مشود و باصطلاح نزدیکان کار بکار گرو هند و در عبارت پیشینه از مصطلحات بهار عجم تقضی انقضاء جمعه بروزن رستن
آخر آمدن مدت اگر تقی تشدید تحتانی بروزن فعیل یعنی ترسنده از خدا و مجازا یعنی پرهیزگار مستعمل ترشرح نصاب زهو لانا یوسف بن یانع تقوی بضم اول
و فتح واو و در استعمال فارسیان کاف بکسر اول و نیز مستعمل و بر نخوا این لفظ بر دعا بت رسم الخط کرده شده یعنی ترسیدن و پرهیزگاری از کفر نخب تقاضی وقوع آوردن باصطلاح عمال
نزدیکه لزم عان نامه از هندسه بر سی و کسر زلت فضل نامی فرمانی مع کاف عربی و مکاری نامیدن و دیدن یا خود و در دانیدن بسیار دیدن یا چیز
یا صفت نامزد بسی و انیدن پیدا کردن بفتح اول نامی نوعی از علم موسیقی و بهم شنیده شدن دو آواز و غیره علمای هیاچیزه دیگر و این مصدر جلیت نزدیک آوردن
کرده شده گرفتنی کاف عربی سبزه ایشل پنیر چیزیکه برای ایام برسات برا پیاز و غیره بید آید جدید پیوند گرفتن نامی شنیده افزودن شدن یعنی بسیار شدن و بهم رسیدن
مستعمل تکثیر شاهی شنیده بسیار کردن از نخب باصطلاح علم حساب ضرب کردن و معنی آنکه یکی را بر یکی بر ابر نباشد چنانچه نهنج و نه ضرب کردن مکثر بسیار شمار از نخب تکسیر
بسیار شکستن چیز را باصطلاح تصوف نزدیکان تقسیم کردن عوالم را بر حسب مراتب نزدیکی از حق تعالی و تنزل نمودن بمنزلهای گوناگون و بر گشتن از هر منزل بمنزل دیگر تا بمنزل آدمیان
و ما بعد آن بسیار نخب تکسیر نخب تکسیر نخب تکسیر

تکلیفات شرعیه بنابر شنوده از قسم پسین ست **تکیف** بروزن تصرف بگونگی دانستن **تکاف** بضم ثانی مشدده سطبر غلیظ شدن و فراهم آمدن زصراح **تکیف** سوم ثانی مشدده سطبر غلیظ شد و فراهم آمد ان زصراح **تنگ** بالفتح و کاف فارسی معنی صرچاه و تره و پائین مورچین تصوص ابن چاه و تنگ معنی مورچین و درین لفظ بجای عربی نیز آمده است زبان و موید و صراح الفات نوشته که لفظ تنگ بکاف فارسی میست و انچه سروری و برهان بکاف عربی نوشته از خطاست **تنگرگ** بفتح اول و ثانی بروزن کاف فارسی ژاله که بهندی اولا گویند و در صراح نوشته تگرگ یعنی آب بسته که از آسمان بود و بعضی یعنی ژاله نوشته و ژاله یعنی شبنم نیز و دیده شد **تنگاسل** بضم سوم و کاف فارسی سستی و تهاون کاهلی و درنگ کردن **تنگل** ضبط نشد بفتحتین و لام مشدد چیزی شبیه ان **تنعت** **تکرم** بفتحتین و رای مفتوح صیغه امر از تکرم و تشدید رای ضم ست بمعنی نخستین تکلم بفتح لام صیغه امر از تکلم که بضم لام ست مصدر بمعنی سخن گفتن **تکوین** بهست نون وجود آوردن و پیدا کردن زمتعب و کنز و اصل آن کون بلفظ که بمعنی بودن ست **تکون** بضم اول و شدد ست شدن و بودن زمتعب و کنز **تکلان** بالضم بمعنی اعتماد و توکل زمتعب و کنز **تکین** بکسر ترین و کاف فارسی مهار ستور **شاه خراسان** که پسر سلطان محمود بود در لطائف گیگین بفتح اول بمعنی پهلوان آتش و خوض **تکفین** کفن نمودن و پوشانیدن مرده **تگانیدن** بکاف فارسی بمعنی انشاندن بهار عجم **تگافو** حرف چهارم ظاهر گردیدن زمتعب و کنز و صراح **تکلسو** بفتح اول و فتح کاف عربی و ضم لام و سکون سین و ضم تای فوقانی بمعنی خرگیر سپاهیان لغت ترکی ست و در مصطلحات نوشته که تکلسو خرگیر سپاه که آنرا اندیزین گویند و ریش که باصطلاح اهل هرات نوشته بمعنی لغدین و ریش که سبلت و دخل کرده و دراز سازند **تگاپو** بکاف عربی و فارسی هر دو آمده از زبان بمعنی دویدن بسیار **تکمه** بالضم که وی گریبان زبان و لغات ترکی که بهندی آنرا گنڈی گویند بمعنی حلقه کوچک که ازان گوی گریبان اندازند و در هندوستان شهورست ظاهر دوست **تکیه** لفظ عربیست بمعنی پشت بچیزی گذاشتن و بمعنی آنچه بران پشت گذارند و بکان بودن فقرا از چراغ هدایت و در بهار عجم نوشته که تکیه بالش و چیزیکه بران تکیه نمایند و این فارسیست خود استاد نگاه کرد و عربی بنظر نمی آمد بهار پشت و پناه و لگد نیز بمعنی کان بود و باش فقرا بمعنی اتهاد و مجازست بلفظ کردن و زدن و دادن و آوردن و داشتن **ستل** کلمه بالضم و کاف عربی نام پادشاه شیراز بزبان **تکه** بالکسر تشدید کاف عربی مفتوح بمعنی آرد ریزه شرح نصاب و کنز **تکانی** برابر شدن با هم زمتعب **تگاستی** بفتح اول کاف فارسی و فتح تیم و کسر شین معجمه کلمه مرکبست از تگ و شی الف علامت مصدر بمعنی تگاشی معنی تگاپو بسیار دویدن شد و چون لفظ تگ بمعنی عقب و پس نیز می آمد و مضیوت الف ادای اشباع کرد و معنی آن تعاقب شد یعنی دویدن پی کسی رسیدن **فصل تای فوقانی مع لام** **تلا** بالفتح عربی و ترکی بمعنی نفرو قلندران زموید **تلقا** بالکسر و قاف بمعنی طرف و جانب که مقابل و بالشد و جهت و برابر و دیدار کردن و دیدن زصراح و منتخب **تلاکسر** بمعنی زهر که فارسیان عربی آن بطا نوشته اند زاعلال طبیدن زصراح اللغات **تلب** بالضم گروه و طائفه از الطائف **تلهب** ضمها و شد لام و ضم هاء ثانیه و سکون بای تحتانی آتش زبانه کشیدن آتش **تلقیب** لقب کردانیدن و لقب نهادن **تلخ** نمکست کمیتی که رنگش مایل بسیاهی باشد **تلاج** بفتح و در آخر جیم عربی شورهٔ خوار کشف و صراح و برهان **تلهج** بروزن تمرج شیفتگی و حرص زمتعب **تلمیح** بجای مهمله نگاه بیک کردن و بسوی چیزی کردن زمتعب باصطلاح اهل معانی اشارت کردن در کلام بقصه یا آوردن اصطلاحات نجوم و موسیقی و غیره و در کلام خود آوردن آیات قرآن مجید یا احادیث **تلویح** بجای مهمله اشارت کردن و خشم کردن و نظاهر ساختن و کتابی در اصول فقه زمتعب و کنز **تلخ** بسکون لام از زبان عجم بمعنی تلخ معروف بمعنی تلخ معروف بمعنی اگلوزنا ملائم و مشبع سیاه نیز می آید نام جائیست که هرات شهر یا بر دست **تلمیذ** بالکسر بمعنی شاگرد و این معرب تلمیذست که بفتح باشد زمتعب و صراح **تلامیذ** بمعنی شاگردان و این جمع تلمیذست **تلمذ** بفتح اول و ثانی و ضم میم مشدد و مضموم و ذال مجمه بمعنی شاگردی زموید **تلمذ** و بفتح نونقانی نزدال مضموم مزه گرفتن **تلبیس** جامه پوشیدن زمتعب و بمعنی مکر و فریب **تستل** چرا که از مکر و فریب آید می اراده خود را می پوشد **تلاش** بهمزن خراش بمعنی سعی و جستجو از لغات ترکی و تلاش بروزن شاباش خواندن غلط مگر نوشتن درست بعضی گمان برند که لفظ تلاش عربی ست و برای معنی تلاش کشند لفظ استعلاسی از تلاش ماخوذ و کشنده اسم محض غلطند و صحیح بجای تلاشی لفظ تلاشی ست چرا که لفظ تلاش ترکیست زبان عجم و سراج **تلخیص** خلاصه کردن

وصفات از ان نام کتاب علم سماع منتخب و منتقی و مختصر و مجمع بفتح اول و ثانی و ضم سیم مشدد بمعنی زر خالص شدن و زر خالص شدن و منتخب

اعشی یعنی جاری کردن و روان کردن و سانکیه بروزن بصیر گویند غلط است چرا که در اینجا یای تحتانی زائد میگردد و حال آنکه اصلیست **تمویهات** بفتح اول وسکون سیم وکسر او و ندانم و دگیا و کنایه از زخنهای ملق و فریب **تموج** موج زدن آب **تملیح** نمک کردن و چیزی آوردن شبیه ملیح از منتخب **متساح** بالکسر سین مهمله وحای مهمله یعنی هنگ که جانوریست از منتخب لطائف **تکاسیح** هنگان این جمع متساح است که یعنی هنگ باشد **تمدیح** مدح کردن **تمریخ** نخای مجبر و دهن مالیدن آن یعنی از منتخب **تکاسخ** بضم سین مهمله و خای معجمه گردیدن صورت کسی بصورت دیگری که مغایر صورت نخستین باشد از منتخب **تجعید** بر برگ نسبت کردن کسی را بصریح از منتخب **تمهید** گسترانیدن و هموار و یکسو کردن کار از منتخب **تمرد** سرکشی کردن از منتخب و شمشی کنز **تمر** بفتحتین خرمای خشک از منتخب و نام زن اعرابی از لطائف و در فارسی بفتح اول و سکون ثانی نام میوه ایست که در شیراز بسیار شود و بکسر اول و ضم میم بزبان ترکی آهن ربا گویند و نام یکی از سلاطین ترک و نام پادشاه عظیم الشان که مرزنا و اوتاد هندوستان از تیمور خواندند بروزن تیمور و هم ترکی است و اینده اند که ضمه را بصوت و او و نقطه را بصوت الف و کسر را بصوت یا تلفظ نمایند از برهان و مدار و شرح قران السعدین و لغات ترکی نوشته شد **تکام عیار** کامل عیار و لص زبردست بهاجم **تمونز** بزبان رومی مدت ماندن آفتاب در برج طالع و بهندی تقریبا ماه ساون چون در ماه نکو گر می بسیار میباشد لهذا در فارسی مجازا بمعنی شدت موسم گرما تعلق آنچه بر زبان و دست و سایر اعضای بدن تمییز بدان می تمکن **تمییز** بروزن تفعیل بمعنی جدا کردن با خود انیز بالفتح اما فارسیان یکبار ابنا بر تخفیف حذف کنند و تمیز بروزن عزیز میخوانند از چیزانی هدایت وغیر آن **تمارض** خود را بیمار نمودن بیمرض خود را بتکلف مریض الفعود از منتخب **تمتع** برخورداری یا نفع و منفعت گرفتن از منتخب و در بعضی نسخه که تمتع بلفظ دیدن گرفتن و بردن و بر دهشتن مستعمل است **تمسک** چنگ زدن صیغه ایست از منتخب **تماسک** باهم چنگ زدن و در شتن بیکدیگر و محاجزا بمعنی صبر تحمل و وقار آمده **تملک** مالک شدن **ملیک** بالکسر مالک گردانیدن کسی را بر مال و یا چیزی از منتخب و کنز **تمالک** بفتح اول و ضم لام با هم چیزی خود دیدن و مالک نفس شدن و بمعنی اختیار و طاقت مستعمل است از منتخب و غیر آن **تمثال** بالکسر بمعنی صورت پیکره و مجازا بمعنی فرمان و شاهی جمع آن تماثیل آید از کشف منتخب **تماثیل** جمع تمثال بمعنی تصاویر و هنام و بمعنی فرمانهای پادشاهی نیز آمده از منتخب **محل** بفتح اول و ثانی و ضم حای مهمله شده بمعنی مکر و حیله مفعول از منتخب و کنز **تمول** مالدار شدن و دولتمند شدن از منتخب **تمهیل** درنگ کردن از منتخب و کنز و صراح **مملل** بفتح اول و ثانی و سکون لام و ضم میم بیقراری و بی آرامی بمعنی حالتیکه در میان خواب و بیداری باشد **تمام** درست کافی کامل از منتخب **مشام** بالفتح بدو نای فوقانی کسیکه در کلام تمامی فوقانی بسیار تلفظ کند بمعنی تو تا گویند از منتخب و صراح **تم** بالفتح آنچیست که در شیر پیدا شود و ماند پرچی و مجازا بمعنی تاریکی و سیاهی آید **تمحم** صیغه امر ست بمعنی تمام کن **تمرستان** بفتحتین جای خرما **تمکین** جا دادن و پا برجای کردن بمعنی قدر و وقع از منتخب و کنز و نام کسی از مقامات سالکان **تمکین کردن و تمکین دادن** مع وقع گذاشتن از مصطلحات متکن جای گرفتن و قائم شدن از منتخب و کنز **متن** بضم اول و فتح سیم و نون ارکسی از شمشی و در ترکی عبارت از بیست و پیکدان بروزن تعلق در شهر بود و باش کردن و انتظام شهر نمودن و اجتماع اهل حرفه **تمرن** بروزن تعلق رام شدن و عادت کردن بهر پیشه ای از منتخب **تمره** بفتح اول و سکون میم بمعنی یک خرما از منتخب **تمیمه** بمعنی تعویذ و بمعنی مهره سیاه و سفیدیکه در گردن طفلان اندازند تمام جمع آن از منتخب و صراح **تمویه** بالفتح و در غرابت ملفوظ بروزن تفعیل بمعنی زر اندوده کردن آرایش نمودن و بمعنی مکر و فریب و ملق از منتخب و لطائف **تمنی** آرزو کردن از منتخب **تمغاچی** کسیکه از جانب پادشاه تحویل اجناس کرده محصول و باج آن گیرد و **تمطی** بفتح اول و ثانی و طای مهمله شده و بمعنی خمیازه که بهندی انگڑائی گویند **تمادی** بفتح بنهایت رسیدن و دراز شدن از منتخب و غیره **فصل تامی فوقانی مع نون تنها** بمعنی خالی نیز آمده از مصطلحات **تنگلوشا** بالفتح و کاف فارسی و او و معروف و شین معجمه نگاه خانه که صوفیان آنرا مسجد و شرع اشعار و شارح قصائد خاقانی نوشته که نام کتابیست که کتاب ارتنگ تصنیف دست **تنکتاب** بروزن جهانگیر مناسب هم است از لطائف و زبان عجم **تنسوقات** بالفتح و ضم سین مهمله و قاف عجائبات و شیاهای یکیا از برهان و لغات ترکی بمعنی نادرات و نوشته که این جمع تنسوق است که لفظ ترکیست بمعنی نادر و صاحب شعبه نوشته که تنسوق معرب تنسیق است و آن اوضاع نواجا و نفیس که آنرا تن زیب گویند و مجازا بمعنی تحفه چیز نفیس عجیب و سراج نوشته که تنسوقات جمع تنسوق است و تنسوق مرتبه تنسیق است **بالفتح** و سین مهمله مضموم و حای مهجور باشد مفرس شکر که لفظ هندیست بالفتح و سین مهمله مضموم و کاف عربی بهای مخلوط بالحظ و آن قسمی از جامه نفیس که از ملک بنگاله آورند

و نام معنی شعری که شاعری بطریق شعر انشا نماید که چون حروف اول مصاریع یا ابیات جمع کنند همی سه رون آید چنانچه اسم محمد از بیت رباعی مذکور
بمی بستم و تنگ ۵ حاصل بلیت نیست برون از سه رنگ ۵ من بلبو و تو بامن مسکین شده رنجور ۵ دام ستم آشتی ده ای شوخ ۵ چون حرف های اول از مصاریع
این رباعیه ترتیب کرده کنند نام محمد پیدا میشود **توشیح** بضم اول و فتح ثانی و کسر شین معجمه و سکون یاء تحتانی و فتح حاء مهمله و در آخر
حاء مهمله نوعی از سخن که در آن نام یا صفت یا مطلب دیگر مخفی باشد و آن بر وجوه مختلف است گاهی حروف اول ابیات جمع کنند و گاهی
حروف اواخر و گاهی حروف اول و آخر و گاهی حروف وسط و گاهی حروف اول و وسط و آخر و گاهی حروف اول و آخر و وسط و گاهی حروف اول
و آخر و وسط و گاهی حروف اول و آخر و وسط و گاهی حروف اول و آخر و وسط و گاهی حروف اول و آخر و وسط و گاهی حروف اول و آخر و وسط
توشیح بضم اول و فتح ثانی و کسر شین معجمه و سکون یاء تحتانی و فتح حاء مهمله و در آخر حاء مهمله نوعی از سخن که در آن نام یا صفت یا مطلب دیگر مخفی باشد و آن بر وجوه مختلف است گاهی حروف اول ابیات جمع کنند و گاهی حروف اواخر و گاهی حروف اول و آخر و وسط و گاهی حروف اول و آخر و وسط و گاهی حروف اول و آخر و وسط و گاهی حروف اول و آخر و وسط و گاهی حروف اول و آخر و وسط
توشیح بضم اول و فتح ثانی و کسر شین معجمه و سکون یاء تحتانی و فتح حاء مهمله و در آخر حاء مهمله نوعی از سخن که در آن نام یا صفت یا مطلب دیگر مخفی باشد و آن بر وجوه مختلف است گاهی حروف اول ابیات جمع کنند و گاهی حروف اواخر و گاهی حروف اول و آخر و وسط و گاهی حروف اول و آخر و وسط و گاهی حروف اول و آخر و وسط و گاهی حروف اول و آخر و وسط و گاهی حروف اول و آخر و وسط

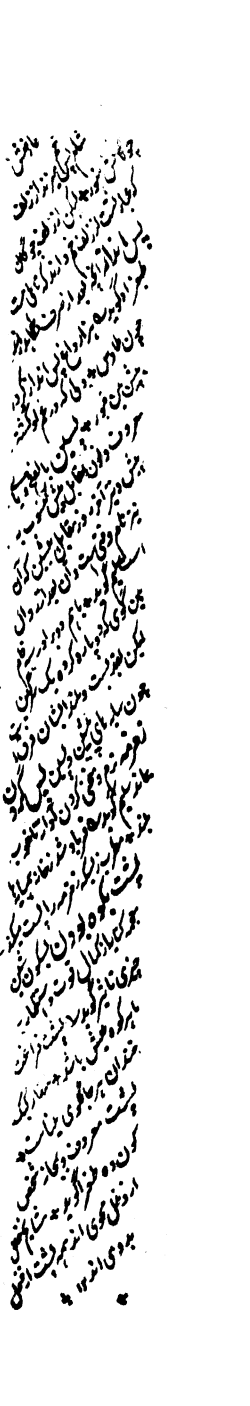

و صاحب جهانگیر هم و جهانگیر المعروف نوشته که ظاهر اصبح بواو مجهول و شین معجمه است که بکثرت استعمال مهمله شده و هست بیه نوش یعنی قوت و توانائی است تندرو ے و شوخی اسب دل بر توانائے و است نوشتن بواو مجهول حاصل کردن خواستن و جمع کردن و معنی ادا کردن و گذاردن و این از لغات اضداد است از برهان و لطایف نوشتن بضم اول و سکون شین معجمه و واو غیر ملفوظ و تاء قرشت از لغات ترکی نوشته شد تولیدن بواو مجهول یعنی رسیدن از لطایف برهان توان بالضم زبان و همان سوداء خام گلخن و جای گرمی نداشتن از لطایف و برهان تواناین و این لفظ غلط است صحیح تایین است یعنی اژدها یا این جمع تین است تلوان بضم اول و فتح هم و واو و الف غیر ملفوظ بعنی گردونده پرنده و سیر یعنی ده هزار و بعنی زر نقد که بقدر بست روپیه باشد از لغات ترکی توان بضم اول یعنی سود و قوت و بفتح اول خلاصت اکشف و برهان و بهار عجم در رشیدی و مرید و جهان گیری و سراج توفان بالفتح آزار و تعدی و غلبه شهوت از تنف توزین بالفتح سنجیدن و وزن کردن توبا لضم و بواو مجهول پرده و تله الا برهان و رشیدی و در بهار عجم نوشته که توبواو معروف یعنی دوچیزی و بواو مجهول یعنی خود و دوچیز انیز آمده توره بواو مجهول و رای مهمله در ترکی یعنی رسم و قاعده مطلق و مجازاً شریعت را گویند چنگیزخان از خود وضع کرده زراج حالا یعنی حکم شده یاد شاهی مستقل توطیه بالفتح گستردن و پے سپر فرمودن یعنی پامال کردن از تنف و مراح و مجازاً تصدیه مدار گویند توولاک الله دوست دارد تعالی الله تعالی تولیه بالضم بواو مجهول بچه سگ و نوعی از شکاری که بجانوران پرد شکار را از زیر بوته های آزاد زبر هان و رشیدی و مصطلحات توتکیه یعنی تولیه که لفظ هندیست بسم و زن و معنی آن نوشته شاعرین فارس بعد حذف های معنی لفظ پرانده کرده نوعی از تذرو کرده اند اخواجه اهرو ف توشه بواو مجهول زاد راه و مرکب از توش یعنی قوت و توانائی یا می نسبت بلفظ کشیدن و کردن و برداشتن و گرفتن توشین مستعمل از بهار عجم توشه خانه ظاهر ا این لفظ غلط است صحیح توشکخانه راست پته توشک یعنی توشت چنانکه در برهان جهانگیریست تورا ن شاه نام نوبر توجیه بفتح هم مشدد و کسر جیم غلط است چنانکه گذشت مردم گونیه یعنی وسیوی چیزے یا سبوی کسی دادن و توجیه گردانیدن رو سبوی چیزے یا سبوی کسی کردن از تنف و زلهه حرکت قبول و بسی اکل توبه بالضم از گناه بازگشتن و مولم بالفتح گویند از تنف و بلقبا گفتن و کردن و فرمودن و دادن و شستن و سکتن قتل از بهار عجم توسعه بفتح اول و کسر سین مهمله اتساع و افراخ کردن گاهی غیر ناقص هم برزن زنان مهدی آید توقیه بفتح اول و کسر قاف و فتح یای تحتانی تمام و دن و نیک و فاکردن تولیه کار بد کسی کردن از بهار عجم تولی بالفتح اول و ثانی و تشدید لام برگشتن و رو بر و کردانیدن و حکومت نمودن و بکار کسی قیام نمودن از تنف و مدار و کنز و مراح توازی بر آسیجه باسم را بشدن از تنف توقی بتشدید قاف مکسور با ق بمعنی نگهبانی توزی بالضم و در آسیجه توزی از جانفشین و در سراج توشه توزی نام جامه منسوب بشهر توز که شهریست از ملک فارس توانی بالفتح بستے کردن و تقصیر کردن از تنف توی بالضم و واو مجهول و در ترکی شادی و سروری را گویند از برهان و در لغات ترکی بضم اول و واو غیر ملفوظ و سکون یای تحتانی بمعنی شادی متاخرین بطا نوشتند توین بالضم و حرف سوم نون بمعنی کتاس و در و دنیا باز توانائی بضم اول اکشف توانی بیایی تحتانی بر وزن آسیجه از تنف کنز ماخوذ از لاکبسکه بمعنی بهم بکاری نمودن ست و بمصطلح اهل هیئت حرکت توانی افلاک سعیه سابره گویند از تنف بسوی مشرقست ترتیب بیایے نون بر وزن احمل و نون تا حوت چنانکه بروده اند حرکت خاص قمر مغایره مشهوره دارد حرکت خلاف فلک الافلاک است که اتیم اهم مشرق بسوی مغرب پیدا شده این حرکت خلاف التوالی سریع ترست از حرکات توابع نون و نون و شب تعلق بحرکت فلک الافلاک دارد توری بالفتح پنهان شدن و پوشیدگی اکشف و مراح و سروری و کنز فصل تای فوقانی مع ها بنون تهتنیک از تنف کردن و اصلاح دادن از تنف کنز بمعنی تهمت بضم اول فتح ها و تشدید میم ثانی کردن از تنف و در بهار عجم نوشته این لفظ در فارسیان بسکون دوم مستعمل است بلقط کردن و نهادن و نون و سین کشیدن و برداشتن استعمال میاید تهیت بفتح اول و سکون ثانی و کسر نون و فتح تحتانی مبارکباد گفتن و گوارکردن از تنف و مراح و کنز و در بهار عجم نوشته که بلقط گفتن و دادن و کردن و ساختن مستعمل میشود بفتح اول و ثانی و هاء هاء مشدد و جیم مشابه باش شین معجمه بفتحتین آبا سیدن است باب تفعیل برای تشدید میم تفعل اول و ثانی و فتح تحتانی شدد و جیم خاستن باد و غبار و خیزه از لطایف معجمه و زبن بکلف و شب فتحتین و شب بیدار شدن از تشف و تنف و مجازا بمعنی نماز دیگر صلوة بعد نصف اللیل و ثواب خاستن شب یا صبح تهجد بتشدید جیم و فتح هاء و تشدید دال مهمله بمعنی تهجد بیدار شدن از

تباسی بالضم و ضم کاف عربی لفظ هندیست یعنی خداوند و هندوان این معاودت خورد و بعربی ملک یعنی سمدهی اطلاق کنند و تصحیح چنین اتفاق شده ست تی کردن از شکستگی سر یا
و تنبیه کنند و در کفایه مرکبی بود که از شعده حادث شود در آدمی چیزی که در شعر باشد مثل آنکه چیزی فرو شود و تهتک بفتح اول و ثانی و ضم تای فوقانی مشدد و پژمردگی
دل بحل و رسوائی و تعب و راحج و کسر تهلیل لا الاله الا الله گفتن بفتحتین بفتح اول و دوم و هم بر لغت سوم کسر اول تهکم بمعنی ملامت و سرزنش بعنی بزرگ و قوی تن بمعنی جثه و جسیم زبردان
و جهان گیری تهاون بفتح اول و ضم دال و خوار حقیر و دشمن از تعب تهه ریش گندیدن و نیز دان تهه دشمنان افتد بمعنی تبع و عقارب که گندطلا و نقره را نیز گویند و تهی نشان
بطور یه بفتح اول و کسر ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و سکون خامس نوعی از جامه که بر تن پوشند و آن را بعربی قمیص گویند و تهیه بفتح اول و کسر ثانی و سکون ثالث و فتح رابع
و سکون خامس و فتح تای فوقانی و سکون ثالث و فتح رابع

آنچه پیشانی جانور و لفظ دماغه تیر کش یعنی تیردان که لفظ ترکش مخفف است از برهان و یعنی سوراخیکه در دیوار قلعه و قصر برای انداختن تیر سازند چنانچه در ترکش میاورند تیقیط بالفتح و قاف و طای مهمله بر وزن سدید یعنی سدید کردن و یعنی سدید مستمل مشدد

فصل ثای مثلثه مع جیم عربی بالفتح و جیم مشدد یعنی تجین آب خوان فصل ثای مثلثه مع خای معجمه تخن بکسر اول و فتح خای معجمه یعنی عجم و سطبری از تکبر و تخنی بفتحتین بفتح اول و کسر ثانی معجمه بمعنی حکم و سطبر و غلیظ از منتخب و کنز و بحر الجواهر و تارکس غلیظ و صلب فصل ثای مثلثه مع واو مهملة ثدی بکسر و فتح اول و سکون دال مهمله و بکسر ثین نیز آمده و پستان زنان و مردان از صراح و کنز و ابن عباج آورده که کودکان مرد را شدو گویند و کودکان را پستان بهام الضم فصل ثای مثلثه مع رای مهمله ثریا بضم اول و سکون ثای مثلثه و فتح رای مهمله و الف مقصوره نام ستاره ایست متصل بهیدگر از آن منازل قمر در اهل لغت تفسیر کرده اند که مصغر مونث اهل التفضیل ست مشتق از ثرا که بمعنی بسیار پروین و آن هفت ستاره اند نزدیک بهم و بعضی گفته اند که ثریا نام ستاره ایست از ستارگان مذکور که در کثرت چون ستارگان مذکور است لهذا بدین اسم نامی گشت از صراح و در رشیدی شرح لغت بابی نوشته که تصغیر ثرا ست با این تصغیر بحث تعظیم باشد شری بفتح اول و ثانی و در آخر الف مقصوره بصورت یا خاک نمناک زیر زمین از صراح و فتح و غیر آن ثرب بالفتح چاودیست از شحم بر معده و امعاء محیط شده از بحر الجواهر منتخب بصلة و کنز و در صدد الامراض تفتین ست ثروت بفتح اول و سکون دوم و فتح سیوم و سکون چهارم و ضم ثای سیوم و سکون واو و فتح تای فوقانی و ضم ثای سیوم بر وزن جمهد نوعی از بطلمیوس که پارسیان را در خوشحالی گوشت نگذارند از بحر الجواهر و لطائف شرط بالفتح شرشیر از منتخب و صراح فصل ثای مثلثه مع عین مهمله ثعلب بفتح اول و سکون عین مهمله و فتح لام و باء موحده یعنی روباه از کشف و منتخب و کنز ثعالب بفتح اول و کسر لام و باء ها جمع ثعلب ثعلبان بالفتح بر وزن اوان و زنون یعنی روباه و در کنز ثعلبان بضم اول و سوم و روباه نر ثعلبان بضم اول و سکون عین مهمله بعد ها موحده یعنی مادر بزرگ و از ها در کنز و منتخب ثعالبین بفتح اول و کسر ثالث بر وزن ثعالبه یعنی روباه ماده شبیه بگرگ ثعلبیه بالفتح نام مقام ست ثعلب بضم لام و دو ثای مشدد و در بین تخفیف کرده اند صیغه اسم فاعل از ثعلبه یعنی مکر کردن و حیله ساختن و

تمود بفتح اول وضم سوم نام پسر عابر نسل نوح علیه السلام بهمراه اسطوخ تمود کرامت حضرت صالح پیغمبر ثبت مجمود منسوب بشهر ثمود اند نام حضرت صالح را بسبب کردند بشوی آن همه سود نشنید از لطائف وکنز ثمر جمعیت میوه با برخت ومال مرزوفرزند مرغب ثمار بمعنی میوه ها واین جمع ثمرست مثمر میوه دار بضم اول وفتح سوم مشدد میم مفتوح پس واو باز بالضم وسیم مشدد مفتوح یعنی آسمجاش بفتحتین یعنی قیمت وبضم اول وسکون ثانی وضم سیم یعنی از قاموس منجب کرتها ضمین بفتح اول وکسر نون یعنی بهتر انتخب بفتحتین کران قیمت ثمینه بضم اول وکسر نون یعنی بهتر گران قیمت ثمره بضم اول وسکون ثانی میوه جمع آن ثمرات بفتحتین ثبت بالسکون ثمر دیگر آنکه جمع این همه ثمار یا بکسر اول ثمرات بضم اول وکسر نون یعنی بهتر انتخب بفتحتین ثمانیه بفتح اول وکسر نون یعنی بهتر عدد معدوست از انتخب بکسر فصل ثای مثلثه مع واو قوت نانیا بالفتح چاره زدان میشین ودار بالا وداند یا انتخب بضم خطاست شمانا بالفتح بلیغ تر از انتخب شنائی بالفتح اول بمعنی حفظ ودوستی ودوستان ثنا بالفتح اول وکسر ثانی بمعنی ستایش ثنی بفتح اول وکسر نون تثنیه مذکر یعنی دوتا ثنیتان بفتح اول وکسر ثانی بمعنی دو دندان پیشین ثوی بالفتح اول وکسر ثانی بمعنی سالهٔ شتر ثوب بالفتح جامه ثوب بالضم اول وسکون ثانی بمعنی ثوب است ثوابت بفتح اول وکسر سیوم جمع ثابت بمعنی ستارگان غیر سیار که حرکت نیابت خود نداشته باشند سوای آن بمعنی سایه اگرچه بحرکت باشد ثوب بفتح اول وکسر ثانی بمعنی ثوب است ثوابت بطلی اگر غیر ثابت حرکت آنها مستبعد نباشد چنانچه شمس که در سیب چهارم سال یکسو تکلم میکند ثور بفتح اول وکسر ثانی بمعنی گاو نر یعنی مطلق گاو ونر بقرعام ست خواه نر خواه ماده ونام برجم از فلک آسمان هشتم گاو ونر ثوران بفتح اول وکسر ثانی بمعنی ثور است ثوران بفتحتین بمعنی جوش سرخشتن گرفتن وشعله آتش بلند شدن ثوران فتنه بفتحتین بمعنی جوش سرخشتن گرفتن وشعله آتش بلند شدن ثوران خشم بفتحتین بمعنی جوش سرخشتن گرفتن وشعله آتش بلند شدن ثوب بفتح اول وسکون ثانی وبای موحده نام غلام آنحضرت صلی الله علیه وسلم ثوالی بفتح اول وتخفیف ثانی بمعنی دست وشعله جمع ثالیه بمعنی دست وشعله فصل ثای مثلثه مع الف ثیاب بالفتح جامهای موحده نام پسر یافث پسر نوح علیه السلام ثیاب بفتح اول وکسر ثانی جمع ثوب است

باب جیم عربی

فصل جیم عربی مع الف جابلسا بالضم بای موحده وسین مهمله نام شهریست در سرحد مغرب ومشهور است بعالم مثال از بریان جابلقا بالضم بای موحده ونون نام شهریست بسرحد مشرق وبعضی گویند شهریست در عالم مثال از بریان جابلقا بالضم بای موحده ونون نام شهریست بسرحد مشرق وبعضی گویند شهریست در عالم مثال از بریان جام جهان نما عبارت از جام کیخسرو که احوال خیر وشر عالم از آن معلوم میشد جان من وجان شما یعنی شما را سوگند جان من مرا سوگند بجان شما یا آنکه جان من فدای جان شما باد ونیز جائیکه کمال اتحاد باشد گویند یعنی جان من وجان شما یکی است جاری فعل مضارع از جریان بفتح وتشدید راء وبای موحده بمعنی خود گشنده چیزرا جاهلیت نامه که پیش از زمانه رسول صلی الله علیه وسلم بود که قبایل عرب تهارای برسیدند جالوت نام بادشاه کافر که طالوت بهمراهی حضرت داود علیه السلام اورا بشکست واز لطائف جامه صورت جامه که تصویرات وران نقش کرده باشند اصطلاحی جای فلان پیدا ست وبنیست وخالیست در مقام یا کسی گویند یعنی بجای او یا در مصطلحات جامه فتح جامه که در جنگ پاره پاره کرده پوشند از علویات آیات نمل از متحابران نقش کرده باشند در مصطلحات جای جمع جمعی معامله کردن وبجای تحیتی گفتن مجازاً یعنی بجای او یا در مقام او وخطاب از بریان مرید بمراد گویند حاضرم جاحد بکسر حا معامله منکر وانکار کننده باوجود دانستن جار همسایه بتشدید یا بمعنی تحیر شریک ونیز نماینده شده از کنز ودر ترک لفظ جار بمعنی همسایه یکی بمعنی همراه از اول بمعنی همسایه دوم بمعنی حمایت از نفاث جعبار آنکه زراعتی بسیل راه باطل خود کند ودستگاه مخترع جار بفتح اول وتشدید ثانی مکتسب ثابت کوشنده وبکوشنده آمده چنانچه در بعضی نسخ بمعنی مذاد آمده والصحیح الاول ولفظ بل بضم موحده برای اضراب ونسبار بفتح اول وسکون ثانی وبای موحده بمعنی فراوان

صیغهٔ اسم فاعل معنی گذنده از جنایت که بمعنی گناه و تقصیر باشد دهم منسوب بجان که بدو زیان و خیانت بود و اگرچه بانهم جان از مشدت مگر فارسیان خواسته درین هر دو صورت لفظ جانی عربیت جالی جلا دهنده زداینده کدورت و صفا و روشن کننده و جالی کلان قاری زینه و ظیفه و جایکه کنند و رهایانه که جهاز جامه بهندو دیکه در بام یا قیاد بعد از نوشیدن شراب از کشف بهار عجم در شیشه و مداره و ربع نوشته که جالی تفهیم راسته و ظیفه و این مرکب کلمه جامه یکه گی که بکاف فارسی برای نسبت ست جاگی و اصل معنی جهاگه جامه باشد بعد ازان بجای بسیط خورک که نبذ بود غلام هند شهرت گرفته سادو و محساو جاگی بفتح های حطی و نام شرح شافیه و این مرکب بجامه بر که شهریست و لفظ چاپر بر وزن معرب بابر پرست ایهم قاری و بای فارسیست کسانیکه بابر دیگر بلوط مانند خلات از موید جانی جهاگنده و جهار کننده و فصل جیم عربی مع بای موحده جبا بفتح جیم و فتح های موحده پیاله خود را بدگری تواضع کردن از مصطلحات و جبرا نع هدایت جبر از ردی بسیار جب با بضم و تشدید بای موحده یعنی جاجب بالکسر و در آخر های قوتانی بسیبه بت و کاهن و ساحر و ساحره هر چه غیر خدا پرستیده و خود از منصب و صلح جبرت بفتحتین غلبت بر دیگری و در اصطلاح سالکان عالم عظمت و جلال اسمای صفات الهی بر تهدت راگویند که حقیقت محمدیست و تعلق بر تبهٔ صفات دارد و منصب مدار و کشف و کشف جبایت بکسر اول و چهارم یا تمام کردن مال خراج از منصب جبایت بضم اول جمع جابیست که بمعنی گردکننده مال خراج است جبال بکسر سین مهمله و تشدید دوم از لطائف جبل الرحمت که هیئت میان عرفات جبلات بکسر تین لام شد و منفتح آفرینش از صراح و موید و کشف و کنز جبایر بفتح اول و کسر ثانی و تحت جهارم ستین جبیره و آن چوبهاست که بر عضو شکسته بندند از صراح جبیر بالفتح و سکون با موحده و شکسته راست کردن بحکم کردن حال کسی را و زور بر کاری و داشتن کسی را و منصب جبیره و جبیر

و کشف و لطافت جدا کردن و از لطافت و صاف جدا کردن بالفتح و ضم اول سکون ثانی و با ثالثین جمع جدار که بمعنی دیوار است و بفتحتین نشان گذیدن و آمد و آمد ان بالفتح
و غیره جدا و ادا بالضم بمعنی مخصوص و نشان کرده شده و جدید بر وزن سعید بمعنی نو و تازه و جدید بالفتح اول و سکون ثانی و با ثالثین بمعنی نو و تازه و جدید بالفتح اول و سکون ثانی و با ثالثین بمعنی نو و تازه و جدید بالفتح اول و سکون ثانی و با ثالثین بمعنی نو و تازه
بمعنی نو و تازه و جدید بالفتح اول و سکون ثانی و با ثالثین بمعنی نو و تازه و جدید بالفتح اول و سکون ثانی و با ثالثین بمعنی نو و تازه و جدید بالفتح اول و سکون ثانی و با ثالثین بمعنی نو و تازه

بنے خرکشت و نخب و بحر اخر جریده یا صدو چاسوس از لطائف جرا کم بفتح اول و کسر ثانی و فتح ثالث و سکون رابع و فتح خامس و تشدید دال بمعنی دراز کردن بنے فراهم کردن بمعنی ساختن چنانچه انواع بحر محیط را مالست و تقبیض ابت بر ایشان جرد مد لفظ جرد و مد بمعنی جزر بفتح جیم و سکون زا سه جزوه در آخر ای معامله بنے بازگشتن آب دریا و کم شدن آن راین خلاف المدست چنانکه در قاموس مرقوم و نخب سطوریست جریر بفتح اول و سه دال معامله بوزن فعیل نام شاعر عظیم الشان از شعرای عرب از تواریخ ان خنگان و کشف و لطائف جزر نفار و بر نفار بضم اول و ثانی و سکون نون عین عجمه فرح جانب دست چپ یا دشاه در روز جنگ لفظ دگر بمعنی شنیدار بضم اول و ثانی فوج جانب دست راست یا دشاه در روز جنگ این هر دو لفظ ترکیست از لغات ترکی جرار بالفتح و تشدید دال اول و ثانی سوختن و کشتن و بسیار از نبوده که از سیاه و مردم بسیار نه از سر و کشف و نخب بر ان گزرجرجار بالفتح و تشدید دال کشیدن بر و کاه کردن حکایت زیر و سوماج جره و نخب و دفاع جزا بالفتح شکایت که در زمین باشد و مجاز بمعنی نقب کردن جزء سلامت و بالضم زمین اسپار بضم اول و آخر ای معامله بنے فتح و شمشیر ران از شرهم نصاب و کنز جزر بفتحتین و در آخر ای عجز زمین بنے ای انجر ح نصاب و کنز جرس بالکسر بالضم و سکون و سین معامله بمعنی آواز مرم چون آواز نگاه نناسب نبمعنی بود و اجرجس بفتحتین گفتند از شرح نصاب و کنز در ریاض عجم نوشته که جرس بفتحتین در ای کلان مرکب از مس جرجیس بر جیم و زن در یس نام پیغمبریست که بانواع عقوبات و اسکشنند و باز اباد آورده و بیشتر دست خود او عوت میکرد و انجنخ جرلیس نشین عجمه و زن سبل بمعنی مبلغ که بعد دیا گر از شرح نصاب جرف بضمتین بمعنی کنار رودخانه و مانند آن تغیر شده جوک بفتح اول و سکون دوم و کاف فارسی علقه معرکه کشته گران انجرام بضم اول و فتح ثالث جرقیل بفتح جیم و تشدید دال کوه سوت بکسر ضاد معجمه نام علمیست که وران قاعده کشیدن بر اشتن باشد اگر ان مبنی است چنانچه گردون که بارد بشهرت دارد و مبتدا گاری چهکر گوسفند یکی خیمه اقسام جرقیل ست جرم بالضم بمعنی گناه و بالکسر بمعنی جثه و ان اطلاق این لفظ بر عقوبات و سفیات بیشتر و اچون جرم کوه و جرم خانه کوه جرم قمر و جرم شمس اکثر استعمال این بمعنی باشد و بمعنی گناه در سه رساله نوشته که جرم بالکسر بمعنی جسم و اکثر اطلاق این بملکیات و مصنوعات باشد گاهی بر جرم عنصر جسم ان و نخب جرم جرم جرم بر ان و نخب گویند چاه و انخب جرالم بفتح جیم و کسر نون و فتح لام و سکون میم و فتح الف و لام و نخب گویند کرم و سه حرف چهارم ست بمعنی گناه و خطا و این جرم جرجیاست که معنی و خطا باشد جریم بر یا زن انخب شاخ گل کشتن بمعنی جریا زه هم نوشته ست جرین بالضم جانکه خرا خشک کنند و لفظ جرام بضم اول و تشدید ثانی جمع جرم بفتحتین و ان شدن آب و غیره از کشف و بیابان نوشته که در ان کنار بسکون ثانی تغیر مستعمل ست جریده بفتح اول و سکون ثانی سپ نقره جنگ زرد و سیاه و بر بیان زرد کتاب بمعنی سبز جنگ نوشته از جراره بالضم و تشدید ثانی لشکر کران و عیست از کنز و م کز بر زمین کشان بمره و در زمین آبوالبسیار باشد هر کسی که میگذ خون از خر بن بر زمین روان مشود و گر مسافر انمیزند از نخب و غیره جره بالضم و سه حرف اول و ثانی مشدد بمعنی ایر شجاع و بمعنی زره و فعل مطلقا و بمعنی زره و صدمه ساختن و بر ست و نماز ماده است و بسبت او جره کوچک کم شکار و ضعیف و باشد بمعنی کریسیار و بیابان جانگیری سراج و سیه جره بکسر جیم و تشدید دال بنے اینشتوار یعنی انچه بیابان پاین گیاه خوار و علوفه بیرون آورد و فرا بر نیاید بسبب گیاه بمعنی عربست از شرح نصاب جریده بمعنی تهنا و بمعنی شاخ درخت برگ و بمعنی نرتر و سپیدگی نخب و بیابان و نخب و خان و ندوره سراج نوشته که جریده بنے و در فرا ب ثابت بنت که عربست یا کاه جره بالضم بنے رنگ سیاه باشد و بمعنی اب سبز خنگ نیز بے آبادان بر بیان جرعه بهر سوک جیم یکبار آشامیدن و بالضم القدر چیزے که یکبار بر یکدیم نوشند و شود و نخب جرگه بالضم و کاف فارسی مضم سف کشیدن آنچه نوشته و رسم و نوعی از شکار کردن که چند مرد م گرد صد و قدم بسته میگیرند بیابان و با کم خطاست و این لفظ ترکیست جرباته بالضم بمعنی نوعی از گرنه کار گیرند و جریانه که شهرت دارد درست نست بلفظ اول جرمیه بفتح اول کشتن ای بمعنی گناه و نخب و صراح جرمی بفتح اول و کسر ثانی بنے و لیز لطائف بفتح اول و سکون ثانی بمعنی کیل رسول بکسر اول و فتح ثانی و الف مقصوره یعنی مقیسه و امتیاز لطائف جرے بکسر اول فتح ثانی مزب بجیم که نام حساب دریا فصل جیم مع زای عجمه جزو لا تجزی چیزیست که از کمال خردی و باریکی قابل آن نباشد که آنرا دو جا یا شه تقسیم تواند کرد و تکلیس قابل تقسیم آن مستقیم و حکما تقسیم آنرا بوجهات ثابت میکنند جزالت بفتح فکی و استوار و خوبے و رنگ و تمام شدن و کشف و صلح و نخب کنز جزر بالفتح بریدن و شتر کشتن و مرغ بازکردن از دوخت و باز گشتن آب دریا و کم شدن و این مقابل مد ست بفتحتین مزب بگزست انواع و نخب جاسوس خرار جیم جزیره و نام سلاح جنگ و آن بشکل کلان باشد

جزا بالضم قسمی ست از جابه از پرشی و گاهے بمعنے بار و چیزے نمی آید و نیصورت مخفف جزاست که لفظ عربے باشد و عبارت عزے همزه خوانند و در عبارت فارسی
بدون همزه مگر در عبارت مخصوص این همزه اگر مضموم باشد بصورت واو نویسند چنانکه تا جوزک و اگر مکسور باشد بصورت یا نویسند چنانکه مرست انی جزگ اگر مفتوح باشد بصورت
الف نویسند چنانکه لیت جزاک و همه عبارت تاے که لفظ جزء بدون همزه نویسند چون آرزو مصاف نماید بجاے همزه واو نویسند چنانکه گویند جزو مرست لفظ جزو بدون واو کلمه
فارسیست و همه جا بمعنے لفظ غیر آید بر چند که مرادف لفظ غیر ست مگر بخلاف لفظ غیر مقطوع الاضافت باشد یعنی بکسر که علامت اضافت مستقل نیفتد و چنانچه لفظ غیر در
مصرعه جزآن کس بکنام مگی : این از تحقیقات صاحب برهان است جزع بفتحتین بمعنے کهربا و بضم اول و سکون ثانی بمعنے مهره سیاهے که سفید و سیاه باشد و گاهے از
لفظ جزع چیزے مراد دارند باعتبار سفید و سیاهے از منجد و مادر و بحر الجواهر و کنز و غیرها اهل چیزے است بحکم رسیاه مع جزیره خلیل سبز رنگ بحکم از کنز و منجد و سراج و رسیاه جزل بالفتح
برین هم ضم خشک و سطبر و خشن درست و بحکم خیر سیاه عطاء و دانائے درست ستاره آواز کبوتر و بفتحتین بیرون کوهان شتر کنار بالان بهم رسیده از منجد و سراج
جزم بالفتح برین ساکن کردن حرف را و غرمے که ازان برنگردد و بیقین نیز آمده از منجد جزیله بحکم رسیاه جزر دیده بالضم نانیا از شرح مفتاح و سکندری
جزو و سی ام بضم اول کفایت اندلسی و بحل فصل جیم مع سین مهمله حسابرت بالضم و ریسه از منجد و شارح فاضل نوشته که عبارت یعنی تجاوز و گذشتن ست لذا
پل جسر گویند که بدان تجاوز می شود و جون مرد لشکر تجاوز از حد خود میشود و لهذا طبری را جسار گفتند جسد بفتحتین تن بمعنے گوشت که خاص جانوران گویند
از شرح نصاب جسر بفتح اول و سکون ثانی که بر رود ها و انهار بندند از سراج و کنز و منجد جسته کلاغ بالضم و زرشکست که گشنی گیران یک بار بهسته کاه و گفتاه
بزرگ یک یا سنبل کلاغ از جاے بجائی برجهند از مصطلحات جسک بالضم رود و بخم و بلا از برهان لطائف جسته رگ بالضم خزدار از لطائف جسم اسم عام ست از
هر چیزکه طول و عرض و عمق دارد و در جسم جرم فرقی نیست مگر آنکه استعمال جسم در چیزها کثیف بیشتر ست استعمال جرم و در چیزها لطیف و انهم کلیه نیست جسیم و نزدیک
صاحب جسیم تعلیمی مقداریست که برای آن طول و عرض و عمق باشد فصل جیم مع شین معجمه جشا بالضم یعنی آروغ از منجد جشب بفتح اول و کسر ثانی
و بای موحده و طعام سخت یعنے نان بی انخورش از منجد و شرح نصاب جشیش بالضم کوفتن و کستن و سراج جشیش بهرو شین معجمه بر وزن فعیل یعنے
بسوخواه پخته باشد خواه خشک که بهندی دیا گویند از شرح نصاب جشیش بفتح اول و سکون ثانی و نون بمجلس شادی و یعنے خوشی و کام و از جهانگیری
و کشف جشیش بفتح سین مهمله و فتح دال و شین معجمه بر وزن دوم بهمن ماهکند از برهان فصل جیم مع صاد مهمله جصل بالفتح و تشدید صاد مهمله صاف و صحیح
و کشف جصه بالکسر آمده از منجد فصل جیم مع عین مهمله جعد بالفتح موی مرغول سر و بالضم نعت از منجد و سراج و کشف جعفر بالفتح اول و ثالث یعنے جوی خرد و بقبیله از شاخ عاصر نام درختے که آزا جعفری گویند و نزد بعضے نام گیاهے گرد نام دارد
عسم زاده رسول الله صلعم که بشارا جعفر طیار گویند زیرا که بعد شهادت حضرتے ایشان را بال بریده داده بود که در بهشت عالم بزرگ پرواز کنند جعفا بضم اول
بقیع اهل و هر دو حسین معجمه یعنی گذاردن از اقطاع جمع جشوش و جراجیشوش و جراجیش و جراجیشوش و جعل بالضم اول و فتح ثانی جانوریست سیاه دارد شبیه بزنبور که در سرگین
نباتات پیدا میشود و بفتح اول و سکون ثانی یعنی گردیدن و گرداندن از منجد و کشف و لطائف و اصطلاح نقل حریکه یران و عرب اهل آنها نیز بعینه و وزن کبریه یعنی گرشل انها بضم اول و فتح ثانی از منجد
و کشف جعده ساده و مطلق عرفا بمعنے عبارت آسان و خوانا و جعد بضم اول و سکون ثانی و دال مهمله مخففا بمعنے گلی ست زرد رنگ و خوشبو از شرح خانی حنظل جعفری گلی ست زرد رنگ و خوشبو
زرد رود و در سیاهم جعفری نوعی از رصه یا جعلی بالفتح چیزی قلبی و گویند که مثل چیزی سازی شده جعفری بضم اول و فتح ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و یاء نسبت منسوب بجعفر نامی که بر گردن گاو و قاطر بندند
جوگ گویند بالفتح چوبکه بر حیات گردانند و رعنی آید از برهان و سراج و شرح نصاب جعفر افغان بضم حرف چهارم مادانکه کان علم جعفر از برهان یعنی انانکه کان علم جعفر اند و بیان اقسام جمع سالم و مکسر
و بضم اول و سکون ثانی و فتح ثالث و رابع و الف ممدوده و راء مهمله و نون و سین مهمله جعفرانی بضم حرف چهارم مادانکه کان علم جعفر از برهان یعنی انانکه کان علم جعفر اند و بیان اقسام جمع سالم و مکسر جعفله بالضم
و بضم اول و سکون ثانی و فتح ثالث و رابع و لام مفتوح فصل جیم مع غین معجمه جغا بضم اول و تشدید ثانی و الف مقصوره بمعنے جوگا از منجد و کشف و لطائف و مفتاح و سکندری و سراج و غیاث و بهار عجم و مستخلص و مفید و مؤید و انند و

کردہ گان باشد و زن شوہر و زادہ و بمعنی ہر دو گاؤ تعریف بمعنے ترکش از شرح نصاب و کنز و سراج و غیرہ جفت کردن نظر بہند
تمام نظر کردن از مصطلحات جفر بالفتح پرندہ و بزغالہ چہار ماہہ جایست بکونام علم معروف کہ ازان احوال غیب آگاہی دہند از منتخب و سراج و غیرہ جفاف
بفتح خشک شدن از منتخب جفت بالفتح پرندہ و خوار از لطائف جفتہ بطاق بالضم کبوتر کہ جفت دار و جفتک بالضم جفت سرخاب و بہندی چکوی چکوا گویند بزبان
جفتہ زدن بالضم اغلام کردن چرا کہ جفتہ یعنی سرین ہا از مصطلحات جفت شدن جمع کردن جفت ران بالضم کسیکہ قلبہ رانی کند جفتن بفتح و سکون فا پاک
چشم و نیام شمشیر یا بمعنی بالکسر نیز آمدہ از سراج و منتخب و ناموس جفان بکسر کاسہا کہ در وے طعام کنند جمع جفتہ از لطائف و سراج جفتہ بالضم و حرف سوم تای قرشت
لگد یکہ بہ پا و خر بہ دو پا انداز دارد رشیدی یعنی چاہ و گو و سوراخ از لطائف و بمعنی سرین و کمل آدمی از سراج و چراغ دان بالفتح بمعنے شمعدان و کج و بالضم بمعنی بخیہ قبا آید
از بزبان فصل جیم مع قاف جق بفتح ہر چہ جیم سوم و غوغای بمعنی از مصطلحات فصل جیم مع کاف عربی و فارسی جگر بند بجموع جگر و پشم دل و غیرہ کنایہ
از فرزند از بزبان و خیابان و لطائف و سراج جگر بفتحتین جیم و کاف ہر دو عربی مفرس لفظ ہندی است کہ جلش جگرکوت و معنی آن با تند فدا لگین ست کذا در
مغرب و زرد و کبد اول و فتح کان فارسی عضو معروف و گاہی مجازاً بمعنی رنج و غم و غصہ و ترصد و انتظار و تاب و طاقت آید از سراج اللغات و بہار عجم جگر بند
پیش اغ نہادن کنایہ از اختیار محنت و بلا از بہار عجم جگر داشتن تاب طاقت داشتن از مصطلحات جگر خائن بدلے در دزدیدن از بہار عجم و جہانگیر شکر جگر گوشہ
کنایہ از فرزند پارۂ جگر جگی بہر دو جیم کسر و ہر دو کاف فارسی و ہر دو یا معروف فضلیت کہ بنگام عزیز و اضطرار گویند و لفظ جگی جگ بمعنی مغلب کہ گوشتی نرم بزیر زنخدان
باشد از سراج و فصل جیم مع لام جلاء بالفتح و مد آخر ہمزہ و در محاورۂ فارسی بی ہمزہ از خانمان بیرون کردن کسی را یا از خود ترک وطن کردن بالکسر سرمہ یا
سرمہ ایست مخصوص بمعنی از دودیا یعنی از زنگ پاک کردہ و روشن ساختن بالفتح و تشدید لام بمعنی بسیار جلا دہندہ این لفظ بمعنے مطلق سرمہ ست جلاء بکسر نخستے
دوم بلفظ کردن و دادن از دون و گرفتن مستعمل از منتخب و سراج و کشف و بہار عجم جلساز بضم جیم و فتح لام ہمنشینان و ہمین ہم مجلس ست از کنز جلنبا بالکسر بمعنے
چادر از منتخب و کشف و سراج و حل اللغات جل آب بالضم و تشدید لام یا دانست بہتری کہ بروی آب نہادہ بندد از مصطلحات جلب بالفتح کشیدن و بفتحتین بیخ
و سود و سود و نفع و آنچہ بر آفرختن از شہری بشہری برند و بالضم و بالکسر و سکون ثانی با تنبک بلی با لان ما نیمہ ثانی عربیست در بہار بمعنی دنان فاحشہ و بمعنی شور و غوغا
از لطائف و منتخب و سراج و بہار عجم و کشف جلاب بالفتح و تشدید لام بمعنی کشیدہ و چیزے از آنجا بجائے بردہ و کسیکہ دواب را برای فروختن از جائی بجائی کشد
کذا فی المصطلحات و بالضم و تشدید لام معرب گلاب و بمعنی شربت کہ از تعقید و گلاب سازند بانظر بہ بسیار بہتر ہم بہتر با ہم آمیختہ چاشنی دہند و در شیشہ نگاہ دارند
بغایت مفرح ست از منتخب و رسالہ معربات و کتب طبیہ و در سراج اللغات نوشتہ کہ جلاب معرب گلاب کذا فی القاموس غلط نشہ یا از تصریف بودہ اگر لغت
نمے شربت چند دیدہ نشدہ و اگر ہست این لفظ را بتخفیف لام نیز یافتہ یعنی آورد و ہست و آنچہ لفظ جلاب بمعنی مسلسل ہندوستان رواج دارد و در صحت آن تامل ست
ظاہر مصطلح اہل آنجا فارسیست نظیر مولف گوید کہ در استعمال لفظ جلاب بجائے لفظ مسلسل فرست کہ مسلسل بمعنی جاری کنندہ حکم ست چون این لفظ جلب مکرر بود لہذا
بجائے آن جلاب گفتند مجازاً اطلاق جزء بر کل جلافت بالکسر کہ بیان آن نمی بودن مجازاً بمعنی جہل و حماقت ماخوذ از جلف بالکسر کہ بمعنی خر تہی و جوان حکم دہ بیتی
تمی کردہ است از منتخب و سراج جلادت بفتح جیم و دال مہملہ تیزی و چابکی و دلیری از کشف و سراج از کنز جلیدہ بفتح اول و یا معروف و نون مفتوح بمعنی فعیل بمعنی کمی کہ دلیر و سرانجام
دان بر وزن و معنی خلوست جلادت بفتح جیم و دال مہملہ تیزی و چابکی و دلیری از کشف و سراج از کنز جلیدہ بفتح اول و یا معروف و نون مفتوح بمعنی فعیل بمعنی کمی کہ دلیر و سرانجام دان
و آن بر وزن و معنی خلوست جلالت بفتح جیم اول و دوم و تشدید لام بمعنی بزرگی و بزرگ شدن از منتخب و کشف و سراج و بہار عجم و جہانگیر شکر جلالی بالکسر و تشدید لام
منتخب صباء عجم جلوہ بفتحتین بمعنی تابش و روشنی و صفا جلالت بالفتح تیز و بزرگ شدن و بزرگی از منتخب جلبوت بالفتح ظاہر کردن و نمودن خود را
بمردم و این بر وزن و معنی خلوست جلاء بالفتح و مد آخر ہمزہ و در محاورۂ فارسی بی ہمزہ از خانمان بیرون کردن کسی را یا از خود ترک وطن کردن بالکسر سرمہ یا
سرمہ ایست مخصوص بمعنی از دودیا یعنی از زنگ پاک کردہ و روشن ساختن بالفتح و تشدید لام بمعنی بسیار جلا دہندہ این لفظ بمعنے مطلق سرمہ ست جلاء بکسر نخستے
دوم بلفظ کردن و دادن از دون و گرفتن مستعمل از منتخب و سراج و کشف و بہار عجم جلساز بضم جیم و فتح لام ہمنشینان و ہمین ہم مجلس ست از کنز جلنبا بالکسر بمعنے
چادر از منتخب و کشف و سراج و حل اللغات جل آب بالضم و تشدید لام یا دانست بہتری کہ بروی آب نہادہ بندد از مصطلحات جلب بالفتح کشیدن و بفتحتین بیخ
و سود و سود و نفع و آنچہ بر آفرختن از شہری بشہری برند و بالضم و بالکسر و سکون ثانی با تنبک بلی با لان ما نیمہ ثانی عربیست در بہار بمعنی دنان فاحشہ و بمعنی شور و غوغا
از لطائف و منتخب و سراج و بہار عجم و کشف جلاب بالفتح و تشدید لام بمعنی کشیدہ و چیزے از آنجا بجائے بردہ و کسیکہ دواب را برای فروختن از جائی بجائی کشد
کذا فی المصطلحات و بالضم و تشدید لام معرب گلاب و بمعنی شربت کہ از تعقید و گلاب سازند بانظر بہ بسیار بہتر ہم بہتر با ہم آمیختہ چاشنی دہند و در شیشہ نگاہ دارند
بغایت مفرح ست از منتخب و رسالہ معربات و کتب طبیہ و در سراج اللغات نوشتہ کہ جلاب معرب گلاب کذا فی القاموس غلط نشہ یا از تصریف بودہ اگر لغت
نمے شربت چند دیدہ نشدہ و اگر ہست این لفظ را بتخفیف لام نیز یافتہ یعنی آورد و ہست و آنچہ لفظ جلاب بمعنی مسلسل ہندوستان رواج دارد و در صحت آن تامل ست
ظاہر مصطلح اہل آنجا فارسیست نظیر مولف گوید کہ در استعمال لفظ جلاب بجائے لفظ مسلسل فرست کہ مسلسل بمعنی جاری کنندہ حکم ست چون این لفظ جلب مکرر بود لہذا
بجائے آن جلاب گفتند مجازاً اطلاق جزء بر کل جلافت بالکسر کہ بیان آن نمی بودن مجازاً بمعنی جہل و حماقت ماخوذ از جلف بالکسر کہ بمعنی خر تہی و جوان حکم دہ بیتی
تمی کردہ است از منتخب و سراج جلادت بفتح جیم و دال مہملہ تیزی و چابکی و دلیری از کشف و سراج از کنز جلیدہ بفتح اول و یا معروف و نون مفتوح بمعنی فعیل بمعنی کمی کہ دلیر و سرانجام
دان بر وزن و معنی خلوست جلالت بفتح جیم اول و دوم و تشدید لام بمعنی بزرگی و بزرگ شدن از منتخب و کشف و سراج و بہار عجم و جہانگیر شکر جلالی بالکسر و تشدید لام
منتخب صباء عجم جلوہ بفتحتین بمعنی تابش و روشنی و صفا جلالت بالفتح تیز و بزرگ شدن و بزرگی از منتخب جلبوت بالفتح ظاہر کردن و نمودن خود را

پس آنچه در عرف بمعنی سیاست گویند بمعنی تعذیب و مجازات است بتشدید میکنند مطابق صراح **جلبو** بضم جیم و سکون لام و فتح باء موحده و تشدید لام مخفف **جلنبار** بالضم و تشدید لام مخفف **جلنبار** کلمه‌ایست فارسی سوء سائله معرب **جلوبز** بکسر اول و فتح ثانی بمعنی سبک مغز و **جلاب** و شتاب پیه بهلو بمعنی عناست و بهار عجم **جلیس** بفتح جیم و کسر لام و سکون یاء تحتانی و سین مهمله و در آخر شین معجمه منتخب بمعنی مقتدین نوشته اند که جلوس نشستن کسیکه خواهد یا ایستاده شود و نشستن کسیکه استاده شد **جلب** بالفتح و سکون لام و باء موحده بر بدن و بر کندن و بالکل خفا کننده و خفی شدن و جهان نیست کننده شده و نکره در آید و هر چه میان تهی باشد و منتخب و صراح **جلاق** بفتحتین مشت و دن بشوی و زائل کردن و پیش از وقت خالی ساختن و مبدل شدن حال از حالی بحالی و کلاه مرسع که درویشان و قلندران دارند و کلاه مرصع که در آن سیم و زر و قاف دار و اکثر و احدیه جامهٔ مشدده گویند و لفظ معرب مبدل **جل** بالفتح نام طائر خوش آواز هندوستان و بالضم و تشدید لام معرب گل از هر فرقت کرده شده و مبدل **جلل** بفتح جیم و تشدید لام مفتوح صیغهٔ ماضی بمعنی بزرگ شد **جلیل** بفتح جیم و کسر لام و سکون یاء تحتانی بمعنی بزرگ و منتخب بضم جیم و فتح لام **جل** اسب و قماش چیزی که بر مصطلحات **جلال** بفتح جیم اول و کسر جیم دوم رنگهای مزرکر بر جیم و زندور گردن اسپ و شتر و گاو انداز ند و این جیم جلیل از منتخب و برهان و بهار عجم نوشته که **جلا** جلا بمعنی چیزی که بر آن شکل از روئین سیازند و دود دادن و آب تعلیه نمودن و گاهی علحده استعمال نمایند اگر کلان باشد **جلاجل** گویند **جلال** بالفتح و تشدید لام گاو پیش انگنده بخور دانیه مصطلحات و بهار عجم بمعنی کناسه که نجاسات ابزار خود و غیره بار کرده بیرون برند **جلاجل** بفتح اول و کسر جیم و بزیر گیاهی است و منتخب و شرح نصاب **جلبان** بالضم و بار موحده و سکون لام و فتح باء موحده و بالجر بجر هر دو جلد و بالضم بمعنی انعام و صله این لفظ ترکیست از ماده بهار عجم و اگر نیز آمده **جلوکیر** بفتح اول و کسر لام و سکون یاء تحتانی و بکاف فارسی غلام خاص خدمتگار که کمر بسته و کوتل و دامن کوه و اسپ این لفظ ترکیست از بهار عجم و لغات ترکی و سراج **جلگه** بالضم و سکون لام و کاف فارسی مخفف **جلاله** بالفتح لفظ الکدات که در جزو سه از اجزاء مصحف مجید متعارف میکوید هم اقتفاء نموده بنابر تکرار جلالین گویند از تفاسیر نوشته که در ثناء قرارت جلالین هر دو عبارتیکه کنند درجهٔ قبول یابد بعضی گویند که اسم اعظم هیئت مصطلحات **جلال** و **جلاله** بالتشدید یکسان که نجاسات را از کوی و برزن بر خر و استر بار کرده ببرند و مصطلحات بهار عجم **جلوه** بالکسر نوعی خاص خود را بکسی نمودن که بورزن فعلی الکسر است که برای حالت باشد از مدارک کشف و فرهنگ حسینی و لطائف و زبدة الفوائد و منتخب و بهار عجم بالفتح است بمعنی نمودن و عرض کردن خود را بر کسی و گاهی مجازاً بمعنی خرام معشوق نیز مستعمل میشود **جلی** بفتح اول و کسر لام و تشدید یاء دوش و آشکارا و بهطلاح کاتبان خط سطبر که بر قلم نیلی نقطی کنند کویند **جلی** نقطی کنند فصل **جیم مع میم جمادی الاول** بضم اول و فتح دال بحذف الف مقصوره چرا که لفظ کراصورت ندارد چرا که چون الف از الف و لام تعریف بمرج کلام ساقط شده اتصالی که کنند لازم آید میان الف مقصوره و لام پس الف مقصوره را در لفظ حذف کردند و جمادی صیغهٔ مفرد مؤنث است بر وزن حباری بمعنی افسرده و یخ بسته چرا که در آخر این لفظ الف مقصوره که علامت تانیث ست واقع گشت صورت مذکر پیدا شد لهذا وصف آن بلفظ اولی که لغت اول است آوردند بلفظ اول تا مطابق صفت موصوف مذکر گردد تانیث نیاز دست نزدند جمادا الاولی چنانکه شهرت خطاست نادرست و در مناظرة الانشاء و منتخب و قاموس مصلح و بحر الجواهر و غیره در کتابها معتبر نوشته است که چون وقت تسمیه شهور این ماه در ابتدا آمد موسیکه دران انجماد و آبها بسته واقع گشت لهذا باین نام مسمی گشت **جمادی الآخر** بضم اول و فتح دال بحذف الف مقصوره که علامت تانیث است و موصوف کردن بلفظ اخری یا بلفظ آخره آنچه اکثر بمستعمل عرب هیئت جمادی الثانی چنانکه مشهور شده بلا هیئت گویند که اطلاق لفظ ثانی آنجا بایسته که برای اولی بعد ازان ثالث نیز بود از مصلح و مناظرة الانشاء و قاموس و منتخب و قاموس بحر الجواهر و غیره از کتب معتبره چنین است که چون وقت تسمیه شهور این ماه در ابتدا آمد موسیکه دران انجماد و آبها بسته واقع گردید لهذا باین نام مسمی شد **جمعیت** بالفتح گروه مردم و نام یکی از شاگردان آنحضرت صلعم که چون بسیار گردید مسمی شد **جمعیت** بفتح جیم و کسر میم و یاء تحتانی ساکنه و فتح عین مهمله و در آخر تاء مثناة فوقانی فراهم آمدن گروه مردم چون لفظ جمع بمعنی جمع بهر چیز مستعمل لهذا بالحاق یاء و تاء مصدر ساختند **جمادات** بالفتح هر چیز را که جان نباشد و اکثر اطلاق آن بر سنگها و چیزهائیکه از آمیزش عناصر حاصل شده باشد و بعضی زمین سخت و هر چه کیان نبات و درخت نیست و بعضی هر چه جان ندارد و بعضی هر چه نامی نباشد و منتخب و بهار عجم و غیره و در صراح نوشته که جامد بکسر اول جمع جمد است که بالضم بمعنی سخت شدن و بسته شدن آب و غیره و فسردن و بالفتح اول و ضم میم بمعنی بخ و منتخب **جمعه** بضم اول و سکون ثانی و ضم میم و فتح عین مهمله و در آخر هاء هوز روز آدینه و بیاء مجهول و ضم عین خوانند نیز درست است نامیست عربی اگر لفظ خانه دیگرین را بسبب اضافت بدو حذف کنند و بطور استقال آن نامیده اند حضرت سلیمان علی نبینا و علیه السلام اگر بسه روز عبادت الجمعة

وامثال آن بآن شاه سکندر مرتبه داگویند جام مشراب بزم و جشن و نوروز و امثال آن بآن شاه جمشید یا وشاه مراد باید کرد از کشت و موید جمهور بالضم بمعنی گروه و بفتح چنانکه مشهور شده خطاست و بعضی هر اکم که بریدن زن آید بالضم باشد چنانچه دستور و منجنیق و صفور و صندوق و شلغم گرد صفوف بمعنی لشکر بالفتحات و نزد بعضی بالضم است صفوت عجمیت از مصدر جماعه و از آنچه در عوام جمعدار مشهور شده از مبادی جم بمعنی جمع غفیر بالفتح و میم مشدد جمعی بمعنی جمع عام و جماعت کثیر بمعنی جمگر و بهت و غفیر بضمین جمعه و فاریزدان فعیل بمعنی پوشنده باشد و ظاهرست اگر گرد عظیم زمین ایسپوشد از قلوس و صراح و منتخب لغاتیست که بالفتح گرد و بهار بالضم گرد و غبار و امثال آن جمهور جماعت بکسر اول لشکر زیاده از حاجیان و اشارت بحج الحجا یعنی امیر قافله کرده اند و آسانست که جم بمعنی لشکر نیز شرح خاقانی و جماد بمعنی لشکر گویا مانند نیزه آورده چنانکه در منتخب جمبد بالفتح لفظ هندیست نوعی از خنجر جمع انداز آنکه هر تیر که بهدف رسد و خطا نشود و اصطلاح جماش بالفتح و تشدید میم و شین معجمه کسیرا گویند که بضعف اگذه و ناتوان بسیار بود و نیز بمعنی شوخ و دلیر و بعضی فارسیان این لفظ را بمیم فارسی استعمال کنند و نیز صورت نوعی از تفریس میتوان گفت مانند ادفنگ پهلوان جمع بالفتح هر گروه مردم و نام صنعتی که شامل چند پیشه باشد یک صنف جمع کند چنانچه صنعت نقاره و حوال و حجت ان و شهرستان و بجاده قنوجان و امثال آن و بالجمله هر گروه قلیل الانتفع بر خلاف کثیر النفع بر زبان مستعرب آنکه جمع قلت کرا الات کند بزیاده از ده و یکی بعنی پس آن نوعیست بسیار که صیغه مفرد و در جمع مستعار آنده باشد و نونیست یا مانند و نون مرفوع را دیا بالف و تاست مرفوع شد پس جمع سالم مفرد جمع بر آید بقلت بر اکثرت هم آید و جمع تکسیر قسم اول جمع قلت کرا الات کند بزیاده و دوم چهار است افعال بفتح اول و ضم عین و افعال بفتح اول و کسر عین و فعله بالکسر این اوزان گاهی بکثرت هم آید و قسم ثانی جمع کثرت کرا الات کند بزیاده از ده و آنچه مگر مستعار آنده باشد و نونیست یا مانند ست چون فعل بضم چنانچه بزل جمع باذل و غیره و فعل بضم فا و فتح عین چنانچه برق جمع برقه و غیره و فعل بضمتین جمع چهان و سقف جمع سقف و حمر جمع حمار و غیره و فعل بکسر فا و فتح عین چنانچه نرق جمع فرقه و غیره و فعله بالفتح چنانچه طلبه جمع طالب و غیره و فعله بالضم فا و فتح عین چنانچه قضات جمع قاضی که در اصل قضیه بود یا بحرکت خود و فتح ما قبل الف شده است و فعله بکسر فا و فتح عین چنانچه قرده جمع قرد و غیره و فعل بضم فا و تشدید عین بالفتح چنانچه بهل جمع باهل و غیره فعال بالضم و تشدید عین چنانچه جهال جمع جاهل و غیره فعال بکسر فا چنانچه جمال جمع جمل و کرام جمع کریم و غیره و فعول بضمتین چنانچه قبور جمع قبر و غیره و فعلان بالضم چنانچه غلمان جمع غلام و غیره و فعلان بالکسر چنانچه نیران جمع نار و غیره و فعلی بالفتح و لام مشدد چنانچه مرضی جمع مریض و فعلی بکسر فا و لام مشدد چنانچه مجالی جمع مجلی و فعالا بالضم فا عین چنانچه علماء جمع عالم و افعلاء بالفتح همزه و کسر عین چنانچه نبیاء و اطباء جمع نبی و طبیب و فعالا بالفتح فا و لام چنانچه سجاد جمع سجاده و تیمم و فعالی بالضم فا فتح لام چنانچه اساری جمع اسیر و فعالی بالفتح فا و کسر لام چنانچه لیالی جمع لیله و فعالل بالفتح فا و عین و لام مشدد چنانچه جواليا و فعاليل بالفتح فا و همزه چنانچه بساتین جمع بستان و فواعل بالفتح فا و کسر عین چنانچه کواهل جمع کاهل و افاعل بالفتح همزه و کسر عین چنانچه اجاطیع جمع اسطیع و افاعیل بالفتح همزه و کسر عین چنانچه اقالیم جمع اقلیم و تفاعیل بالفتح فا و کسر عین چنانچه تجارب جمع تجربه و تفاعیل چنانچه تماثیل جمع تمثال مفاعل بالفتح میم و کسر عین چنانچه مساجد جمع مسجد و مفاعیل بالفتح میم و کسر عین چنانچه مکاتیب جمع مکتوب و مفاعل بالفتح فا و کسر لام چنانچه بساتین جمع بستان مفاعیل بالفتح میم و کسر عین چنانچه مصاطین جمع مصطبه و مفاعیل بالفتح میم و کسر عین چنانچه مصابیح جمع مصباح و مفاعل بالفتح میم و کسر لام چنانچه مضارب جمع مضرب و مفاعیل بالفتح میم و کسر لام چنانچه مضاربین جمع مضرب و مفاعلة بالفتح میم و کسر لام و تاء چنانچه مضاربة

جمع شیخ و سماعاً بر چند وزن دیگر نیز می آید چنانچه ضیفان بالکسر جمع ضیف و دو فدان بالضم جمع دفد و کهول بالضمتین جمع کهل و عجز بالضمتین جمع عجل و سماعاً بالضم اول و فتح ثانی جمع سخ و رطلة بالکسر جمع رطل بمعنی جوان بست کلمه ثانی که بروزن فعل باشد یعنی ای که بکسر اول و سکون ثانی باشد بشرطیکه صفت مشبه نبود و اگر شبه بود بالضمتین آید چون حمول جمع حمل و هم جمع فعل بالکسر بر چند وزن دیگر سماعاً نیز می آید چون قوح بالکسر جمع قوح بالکسر بمعنی تیر بی پر و پیکان و صنوان بالکسر جمع صنو قرده بکسر فاء و فتحها و ضمها جمع قرود و وبان بالضم جمع وبب جمع قلت این اکثر بکار آنها می آید چون احمال جمع حمل می آید بروزن افعل که می آید چون ارجل جمع رجل بالکسر و اگر صفت مشبه برین وزن بود بمعنی اکثر بروزن افعال شبه چون ابطال جمع بطل و هم جمع حلف و بروزن فعل بفتح اول و ضم دوم کم می آید چون اسد جمع اسد بمعنی شیر و بروزن فعل بضم اول و سکون ثانی باشد جمع آن اکثر بروزن فعول بالضمتین و افعال بالفتح آید چون قرد و ما قرأ جمع قرد و براهم جمع این بروزن فعل بشرطیکه صفت نباشد و بروزن فعل بضم اول و فتح ثانی جمع آید سماعاً چنانچه قفان بکسر اول جمع قفت و ظهاء بالضم جمع ظهیاء مفرد و جمع هر دو بروزن فعل بکسر اول و فتح ثانی جمع قرط و آزاعوف و اگر بروزن فعلان بالکسر شبه آید سماعاً چنانچه عیدان جمع عود و اگر صفت مشبه برین وزن باشد جمعش بروزن افعال آید چنانچه امراء جمع حرد اسم ثلاثی که بروزن فعل بالضمتین شبه باشد بشرطیکه معتل نبود اکثر جمعش بروزن افعال آید چنانچه اجمال جمع جمل و اگر اجوف یا دو برین وزن فعلان بالکسر آید چنانچه تجان جمع تاج و نیران جمع نار و هم جمع این وزن سماعاً بر چند وزن دیگر نیز می آید چنانچه ذکور بضمتین جمع ذکر و خربان جمع اخرب بالضم اول و ضم ثالث جمع سرحان بالضم جمع سرحوب و جمل بالکسر جمع جار و جحلی بالکسر الف مقصوره جمع محل و اگر صفت مشبه برین وزن آید چون حسان جمع حسن بر بروزن فعلان بالکسر آید چون اخوان جمع اخ که در اصل اخو بود و فعلان بالضم چون نکران جمع نکر در فعل بضمتین چون نصف جمع نصف بمعنی میانه حال و فعلان چون بطال جمع بطل آید و اگر سکه بروزن فعل بفتح اول و کسر ثانی باشد جمعش اکثر بروزن افعال آید چنانچه افخاذ جمع فخذ و هم جمع ایفن سماعاً بروزن فعال بفتح اول کم می آید چنانچه نمور جمع نمر و اگر صفت مشبه برین وزن باشد جمعش بروزن فعال چون وعاع جمع وعاع بروزن فعل بضمتین چون خشن جمع خشن بر افعال چون اخشاء جمع خشا کم می آید چنانچه حداء جمع حدء و سمکه بروزن فعل بفتح اول و ضم ثانی باشد جمعش اکثر بروزن افعال چون اعجاز جمع مجز بروزن فعال بالکسر کم می آید چنانچه سباع جمع سبع و اگر صفت مشبه برین وزن باشد جمعش بروزن افعال آید چنانچه الفاظ جمع لفظ و کلمه بروزن فعل بکسر اول و فتح ثانی باشد جمعش اکثر بروزن افعال آید چون اعناب جمع عنب و بروزن افعال کم آید چنانچه ضلوع و اضلع جمع ضلع و کلمه بروزن فعل بکسر عین باشد جمعش بروزن افعال آید چون آمال جمع امل و هم جمع امل که کلمه بروزن فعل بضم اول و فتح ثانی باشد جمعش اکثر بروزن فعلان بالکسر آید چنانچه حمران جمع مرد و هم جمع این که بروزن فعال بفتح اول آید چنانچه رباع جمع ربع طالب جمع طلب سمکه بروزن فعل بضمتین باشد جمعش بروزن فعال آید چنانچه اعناق جمع عنق و اگر صفت مشبه باشد جمعش نیز بروزن افعال آید چنانچه اجناب جمع جنب و کلمه بروزن فعله بالفتح و سکون عین باشد جمعش بروزن فعال بکسر آید چنانچه قصاع جمع قصعه و بروزن افعل بکسر اول و فتح دوم نیز آید چون اودیه جمع وادی و بروزن افعال بکسر اول و فتح دوم چون انوب جمع نوب می آید و گاهی بروزن فعائل نیز آید چون عصر یه جمع عصر و بروزن فعالی بکسر لام آید چون لیالی جمع لیلة و کلمه بروزن فعله بکسر اول و سکون ثانی باشد جمعش اکثر بروزن فعل بکسر اول و فتحه دوم آید چون لقح جمع لقحة بروزن فعل بفتح اول و ضم سوم کم می آید چون لجاج جمع لجة و کلمه جمع لغت و کلمه بروزن فعله بضم اول و سکون ثانی باشد جمعش اکثر بروزن فعل بضم اول و فتح ثانی آید چون بدن جمع بدنة و بروزن فعل بضم اول و فتح ثانی آید چون سجع جمع سجعة و بروزن فعل بضم اول و فتح ثانی آید چون حجر جمع حجرة و فعل بکسر اول و سکون ثانی باشد جمعش بروزن افعال و بروزن فعائل نیز می آید چون جمع جرة و کلمه بروزن فعله بفتحات باشد جمعش اکثر بروزن فعال بالکسر آید چون رقاب جمع رقبة و گاهی بروزن افعل آید بضم اول و ضم سوم آید چون اعنق جمع ناقة که در اصل نوقه بود و بروزن فعل بالکسر و فتح ثانی آید چون تیز جمع تازه و بروزن فعل بالضم نیز آید چون بدن جمع بدنه و کلمه بروزن فعلة بالفتح اول و کسر ثانی باشد جمعش اکثر بروزن فعل بفتح اول و کسر ثانی آید چون معز جمع معزة و کلمه بروزن فعل بضم اول و فتح ثانی باشد جمعش بروزن فعل بضم اول و فتح ثانی آید چون عجم جمع عجمی بکسر اول و سکون ثانی و فعال بالفتح باشد جمعش اکثر بروزن افعله بفتح اول آید چون اسنه جمع سنان و هم جمع این بروزن فعال بفتح اول آید چنانچه ذوابل جمع ذابلة و بروزن فعل بضمتین آید چون قتل جمع قتال و بروزن فعلان بالکسر چون غزلان جمع غزال و بروزن فعول چون فروق جمع عناق آید و اگر صفت مشبه برین وزن آید جمعش بروزن فعلان بالضم اول و فتح ثانی چون جنبار جمع جنبر و بروزن فعل بضمتین آید چون صنع جمع صناع و بروزن فعال بکسر اول چون جیاد جمع جواد آید و سمکه بروزن

فعل

فعل بفتح اول و کسر ثانی باشد جمعش اکثر بروزن افعال آید چنانچه افخاذ جمع فخذ و هم جمع ایفن سماعاً بروزن فعال بفتح اول کم می آید چنانچه نمور جمع نمر و اگر صفت مشبه برین وزن باشد جمعش بروزن فعال چون وعاع جمع وعاع بروزن فعل بضمتین چون خشن جمع خشن بر فعال چون اخشاء جمع خشا کم می آید چنانچه حداء جمع حدء و سمکه بروزن

فعل

فعل بفتح اول و ضم ثانی باشد جمعش اکثر بروزن افعال چون اعجاز جمع مجز بروزن فعال بالکسر کم می آید چنانچه سباع جمع سبع و اگر صفت مشبه برین وزن باشد جمعش بروزن افعال آید چنانچه الفاظ جمع لفظ و کلمه بروزن فعل بکسر اول و فتح ثانی باشد جمعش اکثر بروزن افعال آید چون اعناب جمع عنب و بروزن افعال کم آید چنانچه ضلوع و اضلع جمع ضلع و کلمه بروزن فعل بکسر عین باشد جمعش بروزن افعال آید چون آمال جمع امل و هم جمع امل که کلمه بروزن فعل بضم اول و فتح ثانی باشد جمعش اکثر بروزن فعلان بالکسر آید چنانچه حمران جمع مرد و هم جمع این که بروزن فعال بفتح اول آید چنانچه رباع جمع ربع طالب جمع طلب سمکه بروزن فعل بضمتین باشد جمعش بروزن فعال آید چنانچه اعناق جمع عنق و اگر صفت مشبه باشد جمعش نیز بروزن افعال آید چنانچه اجناب جمع جنب و کلمه بروزن فعله بالفتح و سکون عین باشد جمعش بروزن فعال بکسر آید چنانچه قصاع جمع قصعه و بروزن افعل بکسر اول و فتح دوم نیز آید چون اودیه جمع وادی و بروزن افعال بکسر اول و فتح دوم چون انوب جمع نوب می آید و گاهی بروزن فعائل نیز آید چون عصر یه جمع عصر و بروزن فعالی بکسر لام آید چون لیالی جمع لیلة و کلمه بروزن فعله بکسر اول و سکون ثانی باشد جمعش اکثر بروزن فعل بکسر اول و فتحه دوم آید چون لقح جمع لقحة بروزن فعل بفتح اول و ضم سوم کم می آید چون لجاج جمع لجة و کلمه جمع لغت و کلمه بروزن فعله بضم اول و سکون ثانی باشد جمعش اکثر بروزن فعل بضم اول و فتح ثانی آید چون بدن جمع بدنة و بروزن فعل بضم اول و فتح ثانی آید چون سجع جمع سجعة و بروزن فعل بضم اول و فتح ثانی آید چون حجر جمع حجرة و فعل بکسر اول و سکون ثانی باشد جمعش بروزن افعال و بروزن فعائل نیز می آید چون جمع جرة و کلمه بروزن فعله بفتحات باشد جمعش اکثر بروزن فعال بالکسر آید چون رقاب جمع رقبة و گاهی بروزن افعل آید بضم اول و ضم سوم آید چون اعنق جمع ناقة که در اصل نوقه بود و بروزن فعل بالکسر و فتح ثانی آید چون تیز جمع تازه و بروزن فعل بالضم نیز آید چون بدن جمع بدنه و کلمه بروزن فعلة بالفتح اول و کسر ثانی باشد جمعش اکثر بروزن فعل بفتح اول و کسر ثانی آید چون معز جمع معزة و کلمه بروزن فعل بضم اول و فتح ثانی باشد جمعش بروزن فعل بضم اول و فتح ثانی آید چون عجم جمع عجمی بکسر اول و سکون ثانی و فعال بالفتح باشد جمعش اکثر بروزن افعله بفتح اول آید چون اسنه جمع سنان و هم جمع این بروزن فعال بفتح اول آید چنانچه ذوابل جمع ذابلة و بروزن فعل بضمتین آید چون قتل جمع قتال و بروزن فعلان بالکسر چون غزلان جمع غزال و بروزن فعول چون فروق جمع عناق آید و اگر صفت مشبه برین وزن آید جمعش بروزن فعلان بالضم اول و فتح ثانی چون جنبار جمع جنبر و بروزن فعل بضمتین آید چون صنع جمع صناع و بروزن فعال بکسر اول چون جیاد جمع جواد آید و سمکه بروزن

فعال بالکسر بجمش اکثر بروزن فعل بضم اول و فتح ثانی و کسر عین و فعل بضمتین آید چون اجمر و جمر جمع جارو گاهی بجا عاً بروزن فعلان بالکسر چون میسر آید جمع صوا و بروزن فعائل چون شمائل جمع شمال آید و اگر صفت مشبهه بود بروزن فعل بضمتین چون کسان آید جمع کسلان و بروزن فعال مفرد و جمع بر یک وزن آید چون بجان جمع جان و اگر بضم اول **فعال** بالضم بجمش اکثر بروزن فعل بفتح اول و کسر عین آید چون غراب گاهی بسوزن فعل بضمتین چون قرو جمع قراد و بروزن فعلان بالکسر چون غربان جمع غراب و بروزن فعلان بضم چون غلمان جمع غلام و بروزن فعلا بالکسر چون غلمه جمع غلام و بروزن فعل بالضم چون رب جمع رباب آید و اگر صفت مشبهه بود بروزن فعلان بالکسر آید چون شجعان جمع شجاع و بروزن فعلا بالضم اول و فتح ثانی چون شجعا جمع شجاع آید و اگر بر همین سه وزن مذکوره مونث سماعی آید بجمش بروزن فعل بضم اول و ضم ثالث آید چون اعنق جمع عناق و اوع جمع دراع و اعقب جمع عقاب آید و اکمن بفتح اول و ضم ثالث شاذ است و بسی کم بروزن **فعالة** مثلث الفا باشد یعنی فا را و ضمه و مضموم یا بفتح یا بکسر و بر همین سه وزن بجمش بروزن فعائل آید چون حمائم جمع حمامه و رسائل جمع رساله و دوائب جمع دوابه و همچنین بروزن **فعیل** بجمش اکثر بروزن فعائل بفتح اول و کسر عین آید چون عفیف جمع عفائف و بروزن فعل بضمتین چون غنف جمع غریف و بروزن فعلان بضم چون عنفان جمع غریف گاه بروزن فعلا بفتح اول و کسر عین چون انصار جمع نصیف و بروزن فعال بالکسر چون غزال جمع غزل و بروزن فاعل بفتح اول و کسر عین چون فاعل جمع فعیل و بروزن فعلان بالکسر چون ظلمان جمع ظلیم و بروزن افاعیل نیز چون احادیث جمع حدیث دارد اگر مضاعف بود بروزن فعل بضمتین آید چون سر جمع سریر و اگر صفت مشبهه بود بروزن بجمش بروزن فعلا بالضم اول و فتح ثانی آید چون کرام جمع کریم و بروزن فعال بالکسر چون کرام جمع کریم و بروزن فعل بضمتین چون جن جمع نذیر و بروزن فعلان بالضم چون ثنیان جمع ثنی و بروزن فعلان بالکسر چون حصیان جمع خصی و بروزن فعال بالفتح چون شهاب جمع شهاب و بروزن افعلا بفتح اول و کسر عین چون اسیاف جمع سیف و بروزن مفعول چون ظنون جمع ظریف گاهی بروزن فعالی بفتح اول و چهارم نیز آید چون تمامی جمع تمیم و اگر صفت مشبهه بود بروزن بجمش اکثر بروزن فعلی بفتح اول و فتح لام آید چون قتلی جمع قتیل گاه بروزن فعلا بالضم اول و فتح ثانی چون قتلا جمع قتیل و بروزن فعالی بالضم اول و فتح لام چون اسارا جمع اسیر آید و همچنین بالفتح نادر است و اگر صفت مشبهه بود بروزن فعیل بجمش اکثر بروزن فعائل آید چون سمائح جمع سمیح و بروزن فعال بالکسر نیز آید چون صلاح جمع صلیح گاهی بروزن فعلان نیز آید چون علفان جمع علیف و اسمی که بروزن **فعول** بجمش اکثر بروزن افعله بفتح اول و کسر عین آید چون اعمده جمع عمود و بروزن فعل بضمتین چون عمد جمع عمود گاهی بروزن فعلان بالکسر چون قعدان جمع قعود و گاهی بروزن افعال بالفتح چون افلاج جمع فلج و بروزن فعالی نیز چون نواکب جمع ونوب اگر اسمی بروزن **فعولة** بفتح باشد اول بجمش بروزن فعائل چون حمائل جمع حمولة آید و اگر صفت مشبهه بود بجمش بروزن فعل بضمتین آید چون صبور و گاهی بروزن فعلا بالضم اول و فتح عین چون جرا و جمع ورود و بروزن افعال چون ادلا جمع ادل و اگر صفت مشبهه بود بجمش بروزن فعال آید چون عجول و گاهی بروزن فعلان بضمتین باشد بجمش بجا عاً بروزن افاعیل آید چون عجالیف جمع عجلیف و عروض اگر اسمی بروزن **فاعل** باشد بجمش اکثر بروزن فعائل بفتح آید چون کواهل جمع کاهل بمعنی باهن بر دوشانه و گاهی بروزن فعلان بالضم چون صحران جمع صاحر بروزن فعلان بالکسر چون جنان جمع جان و اگر صفت یعنی اسم فاعل صفت مشبهه بود بجمش اکثر بروزن فعل بضم اول و تشدید عین مفتوح آید چون جهل جمع جاهل و بروزن فعال بضم اول و تشدید عین چون جهال جمع جاهل و بروزن فعله بفتحتین چون فسقه جمع فاسق و اگر قیاس شاذ باشد بروزن فعله بضم اول و فتح ثانی چون قضاة جمع قاضی که در اصل قضیة بوده یا متحرک قبل آن منفتح یا بالف مبدل گردند بروزن فعل بضم چون رسل جمع باذل و بروزن فعلا بضم اول و فتح ثانی چون شعرا جمع شاعر و بروزن فعلان بالضم چون صحبان جمع صاحب و بروزن فعال بکسر چون تجار جمع تاجر و بروزن فعل بضمتین چون قعود جمع قاعد و بروزن فعالی نیز آید چون عذاری جمع عذراء و بروزن افاعیل آید چون اراجیل جمع رجل و فوارس جمع فارس شاذ است و اگر موننث بود بجمش بسه وزن با جمع بسه وزن فواعل آید چون حوامل جمع حامل و بروزن فعل بضم اول و تشدید عین مفتوح چون نوم جمع نائم اگر اسمی بروزن فعلی بود جمع آن بجمش بروزن فعالی آید چون اسارا جمع اسیر و اگر صفت مشبهه بود بروزن فعال آید چون کرام جمع کریم و بروزن فعلا بال

چون عطاش چون مَدی جمع حرمی بر وزن فعالی بفتح اول بکسر لام مرمی آید چون رماح جمع رمحی و عوشی اگر فعلی بالضم وضع است مستفعل باشد جمعش بر وزن فعال بضم اول و فتح ثانی آید چون صُبُر جمع صبور صحیح و اگر اسمی بر وزن فعلا بالفتح باشد جمعش بر وزن فعال بفتح فا و لام آید چون صحاری جمع صحراء و بر وزن فعالی بفتح اول و بکسر لام و تشدید یا چون صحاری جمع صحراء اگر صفت مشبه برین نباشد جمعش بر وزن فعال بکسر چون بطاح جمع بطحاء و بر وزن فعالی بفتح اول و بکسر لام و تشدید یا چون علالی جمع علاء اگر صفت مشبه بر وزن فعلا بضم اول و فتح ثانی باشد جمعش بر وزن فعال آید چون عشار جمع عشراء و بکل که بر وزن فعالی یعنی بهم حرفی که آخرش الف مقصوره باشد جمعش بر وزن فعالیات بضم اول و فتح لام آید چون جاریات جمع جاریه و کاهی بر وزن فعالی بکسر لام آید چون حیاطی جمع حیطه و بر وزن فعائل نیز آید چون جبایر جمع جبایره و اگر اسمی بر وزن فعل بالفتح باشد جمعش بر وزن افاعل آید چون اصابع جمع اصبع و افعال چون اجادل جمع جدل و اگر صفت مشبه بر وزن فعلان بضم اول آید چون حران جمع احمر و بر وزن فعل بالضم چون حمر جمع احمر و اگر اسم مفصل برین نباشد جمعش بر وزن فعائل آید چون ابائص جمع ابیض مفصل و بسکر فا و سکون عین بود جمعش بر وزن فعالین چون شیاطین جمع شیطان و بر وزن فعالی بکسر اول و تشدید یا چون سراحی جمع سرحان و کاهی بر وزن فعالی بفتح اول و بکسر لام و تشدید یا چون اناسی جمع انسان و اگر صفت مشبه برین نباشد جمعش بر وزن فعال بکسر اول آید چون عضاض جمع عضیض بر وزن فعالی بفتح اول و فتح لام چون سکاری جمع سکران جمیکه از صفت مشبه بر وزن فعالی بفتح آید فاکفا لازم دارین جمله لفظ ضرار و شیوخ چون کسالی جمع کسلان و سکاری جمع سکران و بجالی جمع بجلان و بکله که بر وزن فعلان بفتح اول و کسر ثانی باشد جمعش بر وزن فعالی بکسر لام و تشدید یا چون صفاری جمع صفران و کاهی بر وزن فعلی بکسر اول و فتح لام چون صفری جمع صفران و بکله که بر وزن فعیل بفتح فا و کسر عین باشد جمعش بر وزن افعال آید بفتح چون اشراف جمع شریف و بر وزن فعال بکسر اول و فتح عین چون انبیاء جمع نبی و بدو کاهی بر وزن فعلی بفتح اول بضم چهارم چون نُعمی جمع نعیم و بر وزن فعال بفتح اول و کسر عین چون انبیاء جمع نبی و بدو کاهی بر وزن فعلی بفتح اول و ضم چهارم چون نُعمی جمع نعیم و بر وزن فعیل بفتح اول و کسر عین چون انبیاء جمع نبی و بدو کاهی بر وزن فعلی بفتح اول و ضم چهارم چون نُعمی جمع نعیم و بر وزن فعال بضم اول و تشدید عین باشد جمعش بر وزن مفاعیل آید چون عمالیق جمع عملوق و بلفظیکه بر وزن مفعول بالکسر باشد جمعش بر وزن مفاعیل آید چون ملاعین جمع ملعون و مفاتیح جمع مفتاح و بلفظیکه بر وزن مفعل بضم میم و کسر عین باشد جمعش بر وزن مفاعیل آید چون مناکیر جمع منکر و مغالیق جمع مغلق و بکله که بر وزن مفعل بفتح میم و کسر شین باشد جمعش بر وزن مفاعل آید چون مساجد جمع مسجد و محامد جمع محمدت و مقاطع جمع مقطع و مجامع جمع مجمع و بکله که بر وزن مفعل بضم میم و کسر عین باشد جمعش بر وزن مفاعل آید چون مطابخ جمع مطبخ و مقاصر جمع مقصر و بکله که بر وزن مفعل بضم میم و فتح عین باشد جمعش بر وزن مفاعل آید چون مهاری جمع مهری بالفتح و سیه بضم اول و کسر ثالث مشدده تشدید مذکوری و سعلاء بالکسر قلنسوة بفتح اول و ثانی و سکون ثالث جمع سعالی و قهوباء بالفتح اول و ثانی و سکون ثالث جمعش بر وزن فعالی بفتح اول و کسر لام چون مهاری و سراری و سعالی و قهوباء جمعش بر وزن فعالی بفتح اول و فتح لام و فعالی بفتح اول و کسر لام و تشدید یا نیز آید چون مهاری و سعالی و بکله که بر وزن علباء و حولاء باشد جمع او بر وزن فعالی بفتح اول و کسر لام و تشدید یا بود و بکله که بهمزه حرایض و قرباء و جبایره و حرائه باشد جمعش بر وزن فعائل آید چون حرایض و قرائه و بکله که بهمزه فی آخر باشد جمعش بر وزن افاعیل آید چون قاصم و اقاویل و بکله که بهمزه نصب و تجربه باشد جمعش بر وزن تفاعیل بفتح اول و کسر عین چون تجارب آید و بکله که بر اول آن تا در اول آن مزید باشد جمعش بر وزن تفاعیل آید چون تماثیل جمع تمثال و تصاویر جمع تصویر و بکله که بهمزه بلغن بکسر اول و فتح ثانی باشد جمعش بر وزن فعالن بفتح اول و کسر لام آید چون بلغان و جمع رباعی محرر بر صیغه جمع آن باشد بر وزن فعائل آید چون جعافر جمع جعفر و قعاد جمع قعد و جمع تمامی محرر بر زیر برین نباشد جمعش بر وزن فعالی آید مگر بر حرف حاسر چون سفار جمع سفر و جمع لفظ راعی مذکر یا ملحق بآن که حرف رابع آن هاء باشد جمعش بر وزن فعالیل آید چون الطیش جمع طرطاس و جلاسیق جمع جلباب و قناویل جمع قندیل و عصافیر جمع عصفور و جمع لفظیکه مشتمل باشد یا عجمی باشد بر وزن فعالله یا معامله و فعالته و فواعله بفتح اول و کسر عین چون جواربی آید چون جنابذ جمع جنبذ و اساکفه جمع اسکاف و تلامذه جمع تلمیذ و تماثیل جمع تمثال و کاهی بلفظ جمع الجمع گردد چون اکالب جمع کلب که خود جمع کلب است و اناعم جمع انعام آن جمع نعم و سبوتات جمع سبوت که جمع سبت است و کاهی بر یاء و الف جمع شود چون رباعیات و دنسوان که لفظ جمع امرأة است و کاهی جمع مواقف قیاسی که مفرد آن نیاید چون مواقیت و بر این اجمع غلط الناس کثیر شده استعمال آن بهمه موقوف چون مجامع جمع مجمع و مطالع جمع مطلع

وسطا عن جمع طفل و نواتج جمع طفلة و طوائح جمع طویحة و اضاعیف جمع اضعوفة و گاهی لفظش باشد که از اوزان جمع نباشد و معنی جمع در و یافته شود و آثر اسم جمع گویند
چون کسر بفتح اول و سکون ثانی بمعنی سواران اسم جمع راکب و خدم بفتحتین بمعنی خادمان اسم جمع خادم و نفر بالفتح اول و سکون ثانی اسم جمع نفیر یعنی لشکر و عبید بفتح اول و کسر ثانی
بمعنی عابدان اسم جمع عابد و جعل بالکسر بمعنی سیاه گان اسم جمع راجل و فرقه بضم اول و سکون ثانی بمعنی فرقهان اسم جمع فریق و جاهل بکسر میم اسم جمع جهل بمعنی نشر عبید
بوزن فعیل بمعنی بندگان اسم جمع عبد و توام بضم اول و سوم اسم جمع توام که بفتح اول ست و سکون ثانی اسم جمع قصب که بفتحتین بمعنی نی ست
و شیوخ بالفتح میم و سکون شین معجمه و ضم تحتانی اسم جمع شیخ و صحابه بالفتح بمعنی یاران اسم جمع صاحب و چون از لفظ مفرد که بیچ وجه مشوب باشد بالتبع جمع آرند
آن مفرد و معنی جمع بشود و چون اسم جمع بر وزن عربی و چون آخر لفظش تا بچهار حرف باشد سر گاه آن را جمع کنند بمعنی جمع آن لفظ باشد چون اوزال بالفتح
کاف و کسر لام جمع کلمه و ثمر بفتح اول و سکون ثانی جمع ثمره و سعد بکسر سین و سکون عین جمع معده و گاهی لفظش و معنی جمع بشود چون زاد که توشه راه باشد
و حماة که مفرد آن کما و دست بر دو معنی سمار و رمح بالف و تا و آخرش برای علم مونث می آید چنانچه هند و بندات و اگر صفت مونث باشد جمعش بالف و تا نیاید چنانچه
حائض را جمع حوائض می آید حائضات و لفظیکه از روی تانیث ست اسم بود یا صفت تا بے تانیث آن حذف کرده بالف و تا جمع نمایند یا اجتماع و دو علامت تانیث لازم
نیاید چنانچه حضارت یا و مسلمات جمع حضاره و مسلمه و لفظی مذکر که صفت غیر عاقل باشد گاهی جمعش نیز بالف و تا آید چون سجل بمعنی سجلات بمعنی سند و قبوله و قبولات
جمع سرخاب باشد جمعش نیز بالف و تا آید چنانچه سراویلات جمع سراویل یا آنکه در جمع تکسیرش بحذف خاصه آمده باشد بالبقا اصول بالف و تا جمعش آن مذکور چون سجلات
جمع سجل که جمع تکسیرش سفاجل آمده ست بحذف خاصه و لفظیکه بر وزن فعله باشد بفتح اول و سکون ثانی در جمع بالف و تا و عین کلمه آن فتح یا پذیرد چون تمره بسکون میم که
آید بفتح میم اگر حرف باشد عین کلمه همچنان در جمع ساکن باشد چنانکه در مفرد و مثلا اگر خوره و صفه خورات و صفات آید بسکون واو و با اگر قوم بدیل او نشود تیز ربط صحیح و غیر فتح خواهد چنانچه اگر خورات و صفات آرند بفتح را و و با لفظیکه بر وزن فعله باشد بفتح اول و سکون ثانی باشد در جمع بالف و تا و عین کلمه آن فتح و کره یا چون اگر کسره آید که اول او فتحتین شود هم کسره آید یا اول
ثانی و ذی تحتیم و منفتوح رود بسکون عین کلمه تیز خواهد چنانچه اگر کسره آید بسکون سین لفظیکه بر وزن فعله بکسر اول و سکون عین اگر اجوف گاهی مطلقا یعنی خواه واو و خواه یا ناقص واوی
بود پس عین کلمه در بن مرده و صفت در جمع سکون و فتح یا دو چون در بیات بسکون یا و بفتح یا جمع و مذکر که اصل آن مرمة بود یعنی بار نابی عده و صف چون بیتا بسکون یا و فتح
یا جمع بیت یعنی بیت مصاریع چنانکه گفته سید بنو و لفظیکه بر وزن فعل بضم اول و سکون ثانی باشد در حالت جمع عین کلمه آن فتح و ضمه یا چنانچه اگر جمع آید بضم و فتح
آن جمع بسکون نیز خواسته چنانچه جمع آن بسکون جیم و لفظیکه بر وزن فعله بضم و سکون عین اگر ناقص یائی یا اجوف مطلقا باشد درین حالت جمع عین کلمه آن بسکون و فتح
یا بدو شان ناقص ثانی جوان و قبه رقبات بفتح و سکون و اف و جمله و حلیات مثال الجوف چنانچه اگر ده و ده و لقدوات و رد و لات آید بسکون و فتح او و اگر صفت شبیه
صحیح یا مضاعف خواه بر وزن فعل یا بالفتح یا بالضم بود در حالت جمع با الف و تا عین کلمه بسکون آید فقط چون صعبه صعبات و از صفه و صفات و از صلعه صلعات
و از دره دره ات و از شده شدات و لفظیکه بر وزن فعل بضم اول و سکون ثانی باشد فاء و سکون عین بشرطیکه مونث ست تقدیر تا پس آن نیز حکم فعله شلث الفا و او و چون از ارض ارضات بفتح را
چنانکه گذشت و ثمرات جمع عرس بضم اول و سکون ثانی چنانچه حجره حجرات جمع غیر ذوات بسکون و فتح یا جمع لوا و دون لوا بر لفظ اول آید
که در قرآن آمده فائتوا بثمرة و علم باشد مذکر عاقل را چنانچه زید دین جمعه زیدون آنا صفت باشد مذکر را چنانچه ضارب و مضروب را جمع صالحون و مصروفون آید و الف مقصوره و ممدوده جمع
بیفتد چنانچه از معطی معطون می آید یکن سنون جمع سنة و قلون جمع قلة و اهلون جمع اهل و اصون جمع ارض خلاف القیاس است اصل خلا چنانکه احمر فعلان فتح چنانچه عطشان
و مفتقیله مشترک شهر سان مذکر و مونث چنانچه جریح و صبور این هر سه قسم الفاظ را جمع بوا و دون آید و این جمع بوا و دون بحالت نصبی شد بالا لات نصبی و بحالت نصبی جمع سالم مذکر یاسی آید
و دون آید چنانچه رایت زیدین و عمرین و صالحین و مصطفین جمع زیدان و عمران و صالحان و مصطفان چون کاف جمع کلک بسکون جمع کلک ست و انعم جمع نعام
جمع نعم ست و طلح صمغ شجر و خلق ست قائم بحی معنی اول از فصول کبری تحتانی از لطائف جمل بفتحتین شتر و بضم جیم و تشدید فتحه حسنا اعداد و فتحه جیم و بعد با تحتانی تخفیف بیم زیاده صحیح

واین جمع جمل ست و بفتح خوبی صورت و سیرت و بضم دشتی و بخشیدن میم خوبروی و خوش سیرت و بفتح اول و تشدید میم شتران منتخب جمیل خوب و نیکو و خوشخلق و بتحت جماع الاثم بکسر اول و سکون ثانی و فتح ثالث و رابع چه اثم بمعنی شراب آمده و جماع الاثم بمعنی شراب نیز آمده و جام بفتح اول و بضم ثانی و بالکسر آهنی که فعل سالار ترک جماع حاصل شود و بهر حرکت پرواباب گفتن کطرب یا اداء و منتخب جمان بضم مرواریدی که بسیار نرم باشد و منتخب جاره بفتح اول و تشدید میم نرم سجع صنعیه مبالغه بمعنی اشتر نیرومند و منتخب مذکب فارسی بگفتن میم نیز آمده جمعه بضمتین و فتحتین و زاویه منتخب جمره بالفتح اخگر آتش و سنگریزه سنگریزه آهن مرجع سه مرتبه ناهم مرض آن شهری چند بین شهر بفاصله بسیار عظیم و در فارسی حرارتی و تبی است که در آخر زمستان بهم میرسد و در جمره اول سین گرم میشود و بجمره دوم سرد میگردد و در جمره سوم نباتات گرم شود برگ و شکوفه پیدا میآرد برهان منتخب لطائف جمیله خوب و نیکو و خوبصورت جمده بضم سیر بزرگ مانند از بصل جمیم بضم سیر بزرگ آماز کاپک سنگ بزند و قوع چوبین و چاپیکه و شوشتان شاهد گشف سرسی و در منتخب شرح نصاب و بشرح مصطلحات جمع آلهی نوعی از کمان است و بقولی نوعی از کمان است که تیر از هر دو سر آن میگذرانند و بقولی کمان فارسی یعنی بزه و در برین لفظ بیار و صد است یعنی جلد شدن اگر چه راجع لفظ جملهات بکمان فارسی اهل شده چنانکه در لسنا نسبت شمل و گی و نالی بعضی محققین نوشته اند که متواند که در اصل نگلی بود از ماله تمامی که بدان بام تمام سازند سباعی فصل جسیم مع نون چنگلی یکجا نوعی از حیوانات بصورت انسان که بکمان و تیر میزنند و نطق بل بهره از عقل بمجاز مرد بی شعور و بی ادب و مصطلحات جنوب و کبه یا کنایه از ملائک جناب بفتح در گاه و آستانه و گرداگرد سرای و کنار یا خود از جنب بمعنی پهلو و کناره باشد و کسانیکه برای آنهایی اهتمام خواهند علط است چه اگر جناب بالضم بمعنی در و پهلو ست از منتخب و صحاح و لطائف و کنز و دقائق جناب بفتح نام مایی و بمعنی گرد و شهر و ناحیه و بضم نیز آمده و کان بالکسر سیمان باشد که بر گردن چارپایه بندند و هر جا که خواهند بر نهاده ایران غیر آن جنوب بفتح طرف پست است که سیکردی بمشرق رفته باشد بمعنی بادی که از طرف دست است آن شخص و زداز مصدر از منتخب و کشف و مدار لطائف و کنز و دولافابو سعد بن مانع گوید که اکابر اهل تحقیق اینچنین نوشته اند که جنوب آنرا گویند که رو بکعبه معظمه دارد و هر که روش بسوی مشرق است و جنیب بمعنی پهلو باشد و تخصیص جنوب بدین از بهر آن سبب کرده اند که جنوب بمین مشرق اعظم ست جناب بفتح اول و کسر نون و بای موحده گروهی از مردم چهارصد و زیاده و هر گروه را جنابه گویند و بقولی جناب سواد لشکر و انبوه مردم و بقولی جناب سواد لشکر و انبوه مردم که پیش سواری سلاطین و امرا روند و این هر سه معنی جنیبت ست از منتخب و کنز و بمعنی جنب بفتحتین مرد بی غسل و بفتح اول سکون ثانی بمعنی پهلو کناره از منتخب جنیبت بضم اول و کسر نون و یای معروف و فتح موحده و تا خوقانی اسپ کوتل پیش سواری سلاطین و امرا روند از کشف و بهار عجم و صراح جنابات بضم جیم جمع جنابت بمعنی گناه کار شاه جنت بالفتح بهشت و در اصل بستانی را گویند که درختان او در زمین را پوشیده باشد چه در هر لفظ عربی که جیم و نون با شد بمعنی خفا و پوشیدگی دران ملحوظ باشد چنانچه پری را جن ازان گویند که از نظر پوشیده است و جنین بمعنی بچه که در شکم پوشیده باشد جنبذ بالضم بمعنی سپر کرم مردمی پوشد از شرح نصاب مع الابو یوسف بن مانع رحمته الله علیه جنابت بفتح دوری بجانبی بمعنی تجافل عمل حرامکه از ان نیز دوری از طهارت باشد از کشف و بهار عجم جنیبت بکسر گاه و دران منتخب و صراح و کنز جنایا بکسر تقسیم جناح بالفتح بال مرغ و بازو دست و مقدمه لشکر گزا زاهر اول گویند و بالضم بمعنی گناه از مدار منتخب و بحر المجاهر از کشف و صراح و بهار عجم جنبش زنخ سنخی چند بالضم لشکر و سپاه و نام دواکر خایه سگ که بانذ و بالفتح نام شهر تران از شرح نصاب و برهان و کشف و منتخب و سروری و کنز و بفتحتین لشکر یا دران جمع جنبذ از کشف و کنز جنید بضم جیم و فتح نون او سکون تحتانی نام یکی از ذریه کیکاوس کیانی بفتح اول و سکون نون و ضم تا و فوقانی لفظ هندیست نام ساکه گزا زاین نیز گویند بکال او بمعنی بشت دارد و آن چوبی باشد مثل سرین طبوه تر زیر هر دو ران دو کردی همه قدر وصل کرده باشند بران چوب بالای هر دو کده پشه مثل طبرزد تا راه باشد پس آن چوب بمنزل شاهین تراد دست هر دو کرد و بمنزل هر دو پاره در بهار عجم نوشته که جنبز نوعی از بید ست بلند تا پانزده گز و بمعنی انالات رصد جنبش الکسر یک نوع از هر چیز که در او بهم میرسد و بمعنی حرکت و بصراح و بهاطلام منکطیان انیس آنرا گویند که تحت آن چند نوع مندرج بود و نوع آنرا گویند که تحت آن انسان واقع شود و صنف آنرا گویند که تحت آن افراد باشد چنانچه انسان که جنس ست و انسان نوع و فرنگی و حبشی و سندی و کوهی اصناف او و خاص صنف افراد ست جناس بکسر اول سبار و شعر و لفظا آوردن کی دو لفظ شبیه باشد

جنیبت کش سیر آنچه از سر راه جنبت بفتحتین میل کردن بسوی ظلم شرح نصاب و کنز صناع و جناق بفتح و در آخر لفظ اول بین عربی بسین پارسی کرده باشد که دو کس
باهم بندند بفتح و سکون نون زین پوش اسپ رشیدی و برهان لغات ترکی و در لغت طلی آنرا گویند که باهم بندند از آهار یا دوتا و اوش نیز گویند جنبک بالفتح و کاف تازی بلفظ
کردنی آورده و آنرا پوشش اسپ نیز گویند و در آنرا مستعمل میشود و ابرسا بحرم جنبک بالضم یا فتح رگ کردن هر قسم اشعار و غیره و منبع بالا از برهان جنبک بضم اول و فتح ثانی موحده
دست کردن و نیز کردن ابریشم جنگلی یا یکت بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و کاف تازی نام جانوریست از نوع جمل یا حرکت ظلم تصاد از بهار عجم
و سیر بسبندل بر وزن صندل بمعنی سنگ گرگ شرح نصاب و لغات جنان بفتح اول بر وزن سحاب بمعنی دل بحجر جنبت گذشته بمعنی جنبیدن از کشف قاموس و منتخب باین هم
سپر و بالکسر بمعنی این هم صنوبر دیانست که بروایتی بمعنی اطلاق میشود انکه در جنبانیدن تکسیر بر وزن فیل بچه که در شکم مادر باشد از منتخب کشف جنبه
بالکسر و تشدید نون پیران منتخب بجنبانیدن بمعنی جنبیدن شرح نصاب جنبیدن بفتح اول و ضم چهارم بمعنی حرکت کردن و در شکم مادر جنبیدن بچه و جنبیدن
بمعنی دوگانه و دوگان زیرهان و غیره جنبازه بالفتح و بالکسر تازیست مرد انه از منتخب جنبر بالکسر و تشدید نون بمعنی جنبیدن و نیز بمعنی جنبش و حرکت
که بمعنی پوشیدنی باشد چون بسر بمعنی اغتمار و پوشیدنی دارد و اجی گفته و گفته اند که بمعنی فاعل است هر دو اقوال نیز بنظر است که اگر بمعنی جنبیدن است جنبین بچه را
گویند که در شکم مادر باشد و بمعنی فاعل اگر نون پای منقوط دیده شود شرح نصاب مولانا یوسف برگی جنگ بر وزن سنگ بمعنی مصلحت جنگ ساخته که بدون
کینه باشد بر سبیل فریب و آن شخص که گرازی رسیده و چهار تیر بر بران بر رخ مصطلحان جنون دور بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و نون زدن کردار یا مهمل بی معنی که نوانند از جنبین کردار یا مهمل بی معنی چه نوانند از جنبین
جنس عالی باصطلاح منطق آنکه فوق جمیع اجناس باشد چنانکه جوهر که فوق جسم مطلق و جسم مطلق فوق جسم نامی و جسم نامی فوق حیوان و حیوان فوق انسان همین حیث انسان را نوع
سافل گویند فصل جیم مع واو و جوزبویا بمعنی حاصل جوز بویا بالفتح نام صورتیست برج آسمان از اصطلاحات جوزا بفتح اول و سکون ثانی گویند سیاه و سپید باشد و جوزا بضم اول
گویند در زبان گلگو سپیدان سیاه خلق بالفتح و سکون ثالث و فتح رابع و نون زبان گلگو سپیدان سیاه خلق بالفتح و سکون ثالث و فتح رابع و نون زبان گلگو سپیدان سیاه خلق بالفتح و سکون ثالث و فتح رابع و نون

وجهار بمعنی تیز تر آمده از برهان و مؤید و غیر آن جوار بکسر اول بمعنی همسایگی بفتح اول نیز آمده و بمعنی تصرف و تغلب و قهر و سوء و کشف و مدار و کنه و جوهر معرب گوهر بمعنی سنگ قیمتی و اصل هر شی و باصطلاح آن چیزی که بذات خود قائم باشد و این جوهر ضد عرض است عرض آنرا گویند که بذات خود قائم نباشد بلکه قیام او بمحل باشد خواه محل جوهر باشد خواه عرض مثلا جوهر باشد مانند کوه و نقش پس کوه جوهر است و نقش عرض و عبارتی جوهر نگ فرنگ خان آرزو در سراج نوشته که جوهر معرب گوهر است یعنی آهن و مبیع چون قوت قوال و این اطلاق فارسیان است والا در عرب بمعنی یاقوت نشنیده و جوهر بالفتح زوال بمعنی گذشتن و رفتن و بمعنی پیغام و پیغامبر آمده از مقدمهٔ رسالهٔ معما جوهر بفتح اول و فتح دال معلوم گیا هیست که میان زراعت گندم و جو میروید و دانهٔ آن مانند باریک باشد زبان جوار بالفتح میل کردن از راستی و ستم کردن از مقدمهٔ باصطلاح فارسیان ظلمیست که بر کناره جام میخوارگان در ولایت پیدا شده چنانکه در برهان و مجازا بمعنی جام پر و مالامال جوز بالفتح معرب گوز که بالفتح کمان فارسیست یعنی وسط چیزی یعنی گردگان که بیندازی و گوز بضم بمعنی دوخت مدور و ریاضی چنانچه جوزهره بمعنی مغز بادام و مجازا بمعنی مصرعهٔ آن آمده و جوزا بفتح اول و آخر بر وزن سودا نام برجیست از بروج دوازده گانه و بمعنی آغوش و بغل و بمعنی گردگان که بیندازی و گوز بضم بمعنی جماع کردن و بمعنی دوست و یار و بمعنی گذر و گذرگاه شهر و دروازهٔ آن و بمعنی مصراع جوا از عطایا و انعامات محققان جوش بالفتح زدن و جوشیدن و دیگ شوریدن دل بالضم و بالفتح سینه انسان از مقدمهٔ صراح و بالضم در برهان بمعنی حلقه بر چیدن و دیگ شوریدن دل و برهان بهر دو معنی آخیر بمعنی فتح و ضم تو افق لسانین است و در سراج مجمع نوشته که جوش بضم مرغوب و بفتح بمعنی خروش کردن و گریستن و بر خاستن و رسیدن و بلند شدن و نهادن و مختص آمدن بمعاملت جوارش بضم اول و کسر سوم و تشدید راء و بعد الف زاء و شین معجمه و در آخر شین معجمه بمعنی خوش بودن مزه و قبیت و گاهی بچیزی دوای حمله گویند خاصیت سنت که ارش بحر الجواهر جوع بالفتح گرسنگی از مقدمهٔ جوالمع جمع جامه و مجازا بمعنی تمام مرد جواهر تسمه گاهی مراد از نه فلک باشد گاهی عبارت از هیچ چیز باشد که نهند بر آن نفیس ترین گویند آنها نه آنست که مقابل مرواید و الماس و زمرد و یاقوت و فیروزه و مرجان و نیلم و عقیق و بجای عقیق لسنیار و شمار و سوا آنها چند جواهر دیگر نیز هست جوف بالفتح شکم و اندرون هر چیز و بجائی که در میان چیزی باشد بالضم نوعی از بازی و کشف جوق بالضم و بالفتح معرب گوال که بمعنی جوال ست بلکه جوال هم معرب گوال ست از رساله مؤید و شیشه جورق بالفتح جیم و فتح راء و بعد آن قاف معجمه غوره پخته قبل از شکفتن و مانند آن معرب گورک دهی ست بهرات از منتخب جوق بالضم و واو و سوق بمعنی نوع و گروه و مردم گرد و مردم خان و گروه جن و این لفظ ترکیست از لغات ترکی نوشته شده در فرهنگ مخزن و دشنه خراسانی جوار و مجهول نوشته و در منتخب و بهار عجم و کشف بالفتح هر دو صورت و در کاکو منتخب لفظ ترکی و بنا بر سی فی معرب نیامده و لفظیکه در قدیم قعان پشته در کلام عرب نیامده مگر آنکه معرب باشد و در مصطلحات نوشته که جوق بالضم بمعنی گروه و در اصل لفظ ترکیست و بضم قاف بمعنی چوبیکه بر گردن گاو و گردن قلابی بندند جوسق بالفتح اول و سین مهمله و فتح قاف معرب و شک از رساله معربات و در سروری بر وزن جوشن بضم اول و چیزیکه در آن بندند و بمعنی دلق و دوتا جوشن بالفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و نون از پارچه دوخته که در میانش پوشیده نیز آمده از مؤید و بهار عجم و کشف و بعضی جوال را بمعنی بدن و مسم نوشته شعر نظامی بسته آلوده الله بیت هم از بهر مردی هم از بهر مال ۔ بدگوهر پیشه شتابان بود در جوال ۔ ظاهر این مجازست لفظ جوال معرب گوال ست بالفتح اول و در منتخب بضم اول و سکون ثانی و فتح ثالث و بعد الف لام مشدد جوهر فعال بمعنی عقل معاش چه بگویند سوء آفریده فرشته و بهشت فلک سوم را بحکم بعضی عقل معاش آفریده است جوهر اول کنایه از حضرت رسول علیه السلام یا قلم یا محمد صلی الله علیه السلام و نزد حکما یا عقل اول جوز ماثل گردهنو جوال بواو مجهول بیابان چوگندم ریش که سیاه و سفید باشد از مصطلحات جوامع الکلم بفتح کاف و کسر لام چند احادیث اند که هر یک از انها با وجود اختصار الفاظ و عبارت مطالب کثیر را شامل ست جوعان بالفتح گرسنه از منتخب جون بالفتح نام رود جیحون جوزن بالفتح بمعنی ساحر و جادو گر چه آنکه مهول ساحر است که بر جوانمردان نماید از تاریخ جهانگشای جلستان بالضم و واو و مجهول بمعنی بیابان همواره این لفظ در سیستان صحیح بجیم فارسی برای مصلحتی در نیخ انوشته شده از لغات ترکی و برهان در رشیدی جوشن بالفتح و شین معجمه و نون بمعنی سینه و زره و دلوی از پلاس جنگ که غیر زره است چه و زره تمام حلقه باشد و جوشن مرکب از حلقه و پارچه آهن باشد از برهان و بهار عجم گوید بضم اول و واو مجهول نوشته و در سراج نوشته که جوشن بفتح اول و ثانی برای نسبت باشد و لفظ جوش بمعنی حلقه بفتح اول هر دو درست و ازین عالم است روشن که مرکب از روشنی یعنی روشن که کلمه نسبت ست و لفظ گلشن بغیر ازین عالم

غالیش دوم شین بیک شین بالسبب اجتماع دو شین ضرب کرده آمد **جولان** بفتح اول و ثانی و ثالث بکسون واو و مستعمل بمعنی دویدن و دوانیدن اسپ گردانیدن بالفظ زدن و باون و کردن مستعمل بالضم بمعنی زنجیر یکه در پای مجرمان و گنهکاران باشد از بهار عجم و کنز و منتخب زبدة الفوایه و فرهنگ حسینی **جوشکستن** نوعی از غال زدنست **جوا** بالفتح و تشدید واو بمعنی فرق کردن میان زمین و آسمان ست بمعنی باد نیز آمده بمناسبت آنکه باد را میان هوا و آسمان فرق میکند **جواهر** جمع جوهر است بمعنی ظاهر است سوگند بعصمت **جوده** بالفتح نیکی و نیک شدن و خوبی و بالضم دویدن و نیک شدن و منتخب و شرح نصاب و جهانگشا و کشف اگرچه مکرر بیاید در فرهنگ جاجت بود و گیاهیست طبی مطبخی کسان ناچار چنین کرد **جوهه** بالضم دوا و معروف و نون بمعنی عطر دان از منتخب و شرح نصاب **جوهه** و باش و شاخ **جوله** بالضم دام منقوح و پاچ ملفوظ نساج و سفید باف و عنکبوت از رشید و غیره **جولیده** بالضم بمعنی ژولیده و پریشان **جواهر** مرده بمعقول عشر دوان نزد حکما داده فرشته از جوش بره بابای معروف و بهاری معروف طعامیست کدا از آرد و نظر سازند و قید دوان ریزند از مصطلحات **جوان سنگدیده** بمعنی بهادر و بی باک از مصطلحات **جواله** بالفتح گنده و بدو چیز یکه بسیار گردگرد باشد و حلقه بحلقه آمده باشد و گلوله آرد و گلوله هر دو معنی مستعمل آمده و در منتهی بمعنی گلوله آرد آمده است **جوجه** بالضم نام کوهی که کشتی نوح علیه السلام وقت نزول طوفان بران قرار گرفته بود از سریانی **جوجی** بالضم نمدی را گویند که کشف **جوالق** بالفتح و لام مفتوح و کسر قاف بمعنی توده پوش و پوشش گلخن و ریسمان پوش و بربان **جوجی** بالضم بمعنی حمایل که نام مسخره اکبر بادشاه بود از مصطلحات **جوهر** فایده است که متقابل راجهر میگویند طول و عرض و عمق و قابلیت میکنند و نام شاعر **جوهر ثانی** عقل دوم از عقول عشر **جوجاک** بفتح اول و کسر سوم و کاف بمعنی کنیزان و دختران و گیاهیست یا دو چیز بهم چسبیده از کشف و غیره **جوان جوانی** بر دو بالضم از شکرستان و دار و بهار عجم بفتح نوشته **جوربند** بمعنی منزلیست از منازل سلوک در شرح دیوان حافظ و جهانگشا نوشته هر گاه یا فظ حجت مراد و طرف جانب باشد بمعنی سبب مستعمل است **جوزخراسانی** از ترشی **جوزی** بالفتح منسوب بجوز که نام قریه است منسوب بآن عالمی بزرگ محدث **جولانی** اسپ پیاله قلب از مصطلحات و بهار عجم **فصل جیم مع باء جبل مرکب** اعتقاد داشتن بر اهمیت چیزی بطوریکه دلستان و بجلاء باهمیت آن چیز باشد از بهار عجم اجرا چنانچه کسے پاره از زیر القوه اندوه جبل البسطه در لستان حقیقت چیز را اصطلاحا چنانچه در لستان مردم این یاران چیز را که بدان نیات سوخ دارند گاه سوخ و بسته **جبالت** بفتح نه بکاف کشف صلاح جبت بکسر اول و فتح ثانی بمعنی طرف و جانب بمعنی سبب مستعمل است **جبهاد** بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و دال حافظ جبت مراد و طرف جانب باشد بنای او در لیسند و دو تیکه لفظ جبت مرادف کلمه برای سبب باشد بگوید و قدم نهید **جهد** بالضم بمعنی طاقت و بالفتح بمعنی رنج و مشقت از منتخب و صراح و سرمه در ترجمه مقامات حریری و لطائف و در کنز بفتح گویند بالضم طاقت **جهد جهید** بفتح هر دو جیم کوشش بسیار کردن است که در جهاد بالکسر اول بکفار زار کردن از منتخب **جهر** بالفتح آشکارا کردن و آواز بلند کردن در خواندن و در قرآن جهار بکسر آشکارا شدن از منتخب **جهاد اکبر** ریاضت نفس کشی و زهد **جهاد اصغر** صلاح صوفیان جنگ کردن با کافران جهنم بکسر اول و ثالث و سکون ثانی و فتح رابع و میم نام دوزخ است بعبرانی و بعضی گویند جهنم نام وادیست بعبرانی و بعضی گویند نام چاهیست بعبرانی و بعضی گویند نام وادیست بعبرانی و بعضی گویند نام وادیست بعبرانی **جهاز** بفتح اول و تشدید ثانی و زای معجمه اسباب سفر و رخت برای دختر و مرده و زره و قمار از لطائف و بهار عجم و مصطلحات **جهان** بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و نون گشتنی بزرگ و فوج و پالان شتر و دیگر اسباب عروس و اسباب بیت و مسافر منزل و منتخب **جهر** بالفتح آشکارا شدن از منتخب **جهد المقل** بضم میم و کسر قاف کوشش درویش و کسی که از طاقت خود کوشش کند از لطائف **جهل** بالفتح نادانی و نادانستن و بالکسر خطاست از صراح و کشف و منتخب **جهول** بفتح اول و ضم سوم و کسر قاف بمعنی نادان و نادانستن و بالکسر خطاست از صراح و کشف و منتخب **جهنم** بفتح نون مشدده و بفتح آن بمعنی چاه عمیق دزدم دوزخ از منتخب **جهانیدن** بکسر اول معروف است **جهان** بکسر اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و میم بمعنی عالم شهر جهت چون از سبکی ناپایدار و بے ثبات است گویا که جهنده است از کشف لطائف غیاثیان و در بهار عجم و مؤید بفتح گویند بمعنی روزگار بعضی گویند که جهان و جهل گمان بود مخفف گمان مرکب از گم بمعنی وقت الف نون نسبت چون من جهان است ارضی را باوقات و ازمنه متعلق تمامست لفظ اجهت تشنیه آن حرف ولی گمان اجهه مجهول کرده جهان گفتند **جهودانه** پارچه رو که جهودان در دوش از مرده برند از لطائف **جهابذه** بفتح اول و دوم و سوم مع جاء مجهول بمعنی صرافان و نقادان **جهوک** بفتح جیم و ضم یا یک شخص از قوم جهود که گفار جهودانه دارد و بسیار مسلمان شده باشد و این معرب سیودیست بحرف یا دیگر بنظر آنکه حدث بدل یا جیم است **فصل جیم مع یای تحتانی جیب** بالفتح گریبان و پیرهن و سینه و دل از منتخب و مجازاً بمعنی کیسه کرده گریبان و حقه و علاوه کیسه و این اطلاق مکرر شده و این مجاز و مجازست چنانکه قیاسی راشیخ گفتن و باصطلاح علم هیئت و هندسه جیب عبارت از نصف وتر مقابل نصف قوس و صورتش این ست

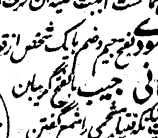

خرام مرد با دقه توتک یک پائی

جیاب بالکسر جمع جیب بمعنی گریبان یا بمعنی محل جیب که بمعنی سینه باشد جیاد بکسر اول بتخفیف یا بمعنی جید که بمعنی گردن باشد جیش بالفتح لشکر جیوش بفتحتین لشکر یا جمع جیش از کثرت جیف بکسر اول و فتح دوم جمع جیفه که بمعنی حیوان مرده بود گرفته است از صراح جیپال بالفتح نام یکی از راجهای هندوستان که سلطان محمود بروزگار او بهندوستان آمده است کسی بالکسر و سکون ثانی بمعنی گردن و عنق از جنب جیاد بکسر اول بتخفیف یا جمع جید که بمعنی سرو و نیک ست یعنی اسپان تیز رفتار و نیکو صورت جمع جود ست که بمعنی اسپ تیز رفتار باشد و گردنها در صورت جمع جید ست هر وزن عید که بمعنی گردن باشد جیش بالفتح لشکر و جیوش بالضم از صراح و کنز جیوش بفتحتین لشکر یا جمع جیش از کنز

جیحون بفتح اول و دوم جمع جیفه که بمعنی حیوان مرده بود گرفته است از صراح جیپال بالفتح نام یکی از راجهای هندوستان که سلطان محمود بروزگار او بهندوستان آمده است کسی بالکسر و سکون ثانی و فتح دوم و سکون ثالث و فتح تاء مثناة فوقانی نوعی از سیم سکوک این لفظ هندیست بمعنی دانگ که بیست و پنج عدد فلس باشد جیحون بفتح اول و سکون دوم و فتح ثالث و سکون رابع و فتح نون نام رودیست بمعنی آمو که از بلخ میگذرد و بدریای خوارزم میریزد و بعضی گویند که جیحون نام رودیست که از بلاد ترک میگذرد و بدریای خوارزم میریزد و بعضی گویند که جیحون نام رودیست که از بلاد هند میگذرد و بدریای خوارزم میریزد و بعضی گویند که جیحون نام رودیست که از بلاد سقلاب میگذرد و بدریای خوارزم میریزد و بعضی گویند که جیحون نام رودیست که از بلاد خطا میگذرد و بدریای خوارزم میریزد و بعضی گویند که جیحون نام رودیست که از بلاد خلخ میگذرد و بدریای خوارزم میریزد و بعضی گویند که جیحون نام رودیست که از بلاد ختلان میگذرد و بدریای خوارزم میریزد و بعضی گویند که جیحون نام رودیست که از بلاد بدخشان میگذرد و بدریای خوارزم میریزد و بعضی گویند که جیحون نام رودیست که از بلاد ترمذ میگذرد و بدریای خوارزم میریزد و بعضی گویند که جیحون نام رودیست که از بلاد بلخ

سوی روس کشته ملاد عالم زامدست با انکه بادی و تحصیل زر هندوستان بنسبت تحصیل دیگر بلاد عالم مثبت است لیس این سبب تمام عالم را یک دیار فرض کنند و دور هشتاد هزار فرسخ چهار دانگ شمرند یا انکه هندوستان و چهار اقلیم دانست چنانکه در تقدیر ربع مسکون ظاهر شد و فصل ها جمع الفاظ **چال** پسیکه مویش سخت و سپید در هم آمیخته باشد و بمعنی مغاک و چاه چرا که هنوز به لام مبدل میشود دود او دمار یعنی مرغیکه آواز اگبک میدهد از شپش و بهران **چارسندل** شریست طارقیت معرب حقیقت **چارمغ خلیل** کبوتر وداع دخروس طاوس حضرت خلیل موجب مرحقتعالی گوشت یک ازان چهار بر سر کوهی نهاده باز بسوی خود طلب فرمود آنها زنده شده حاضر آمدند و در ذبح طیور مذکور اشارتست با نکه کبوتر کنایه از الفت خلق و داز خروس شهوت و ازغ حرص و طاوس رمز بآرایش ظاهری یعنی هر چهار صفات ترک کن **چارخم** بفتحتین بمعنی انگشتی و کمال کشیدن کمان نوعی از کمان خمدار از مصطلحات و چرانع هست **چامیدن** شاشیدن بهران **چاءین** بول و مانند آن بهران **چاویدن** فریاد کردن کنجشک را گویند بهران بمعنی خائیدن نیز از بهار عجم مستفاد میشود **چاکران** بکسر کاف تعظیم کبیست از چاکر مدران این کنایه است از فرخ یا زدن بر اراقات **چاکر زدن** بمعنی ترک کلی این کنایه از نماز جنازه است چرا که در نماز جنازه چهار تکبیر میشود مانند دو بهران **چارطاق کفن** فراش از طارقیت بهران **چارزبان** کنایه از پرگو و کثیر الکلام **چار میخ شدن** کمال محکم شدن و نوعی از تقدیر محبوبان که در از بر زمین انداخته چهار میخ دست و پا بندند **چاروان** چاجوان بمعنی بشتابیل فراوان و جلد و جهان **چاطوفان** عبارت از طوفان آب قوم نوح علیه السلام سیند و طوفان باد بر قوم هود علیه السلام طوفان آتش هر قوم صالح علیه السلام و بمعنی نوشته که چهار کنایه از جهل که ضد حکمتست و دم جهن که ضد شجاعتست سیم حرص که ضد عفتست چهارم حجره که ضد عدلتست **چارکان** عبارت از کان آتش که گوگرد و نوشادر و کان آزار ایدا بمعنی نوشته که گنا کان لعل و یاقوت و دم کان آبی که مراد از دم جان از روست سیم کان باد که نباتات منبتی ازان خیزد چهارم کان خاکی که الماس و نقره و ازان سیم باشد **چارکان** از بدو عناصر **چاه کن ظالم و مکار چاه نیسان** جای خراب و آب **چاه ستاره جو** نوعی از رصد که اعمق شصت گز چاه کاوند و بالا آن لبنی برآرند شصت گز بلندتر ازین ساخته نشیند و نیست نجوم افلاک را بیابند از مصطلحات **چارسو** بازاریکه بهر چار طرف استه دکانها دارد از بهر اه کلان که درانها مجتمع شده باشد **چارگاه** نام شعبه از موسیقی و کنایه باشد از کالبد عنصری که مرکب از سه عناصرست **چارآینه** نوعی از لباس جنگ که چهار تخته از آهن ساخته در بر نهاد یا مخمل گرفته نگردانیده سینه کشند **چارشانه** نمونه مذکور و نوعی از کمان که بهنگام نون اندوده دوخته باشند **چارموچه** یعنی گرداب **چارپاره** نوعی از رقص نام سازیکه چهار پهل ارد از شرح حقاقا **چارگاه** بکاف فارسیست تیز رفتار **چارخانه** نون گردان و بمعنی فلک اسفل نیز نوشته اند آن استخوان منخ باشد از مسراق **چاره** علاج تدبیر و مکر و فریب **چاشنی** انچه از چیزی خراب و طعام بمعنی نوادر و مزه و شیرینی و چیز یکه انچه بقدر چشیدن باشد قدر حلاوت از بهار عجم و شرح سکندر نامه از خان آرزو در بهران و سراج و مدار **چارجوی بستی** یکی از آب و دم آشیر سوم از حرم چهارم از عسل و بمعنی نوشته که کنایه از بهجوبن و سیون و نیل و فرات **چاپلوسی** ضرب بانی و خوشامد **چاچی** هر چیز منسوب بچاچ عموماً و کمان خصوصاً و چاچ شهریست از تعدان **چابکی** بضم با بمعنی چست و تیز رفتار از رشیدی **چاوچای** بحیم فارسی نام دو دانست دکسانیکه چاه گویند غلط ست در بهران **چارچشتی** نام منسب که از طرف باشد **فصل جیم فارسی مع باء فارسی چپ انداز** کسیکه تیر باز کشتی از دو از شرح سکندر نامه در مصطلحات بمعنی مکار و محال **چپلش** بفتح اول و سکون ثانی فارسی ضم ثالث و فتح لام و شین بهمه جنگ شمشیر انگونه از لغات ترکی **چپ دادن** ترک کردن از مصطلحات **چپ غتن و چپ دون** بمعنی مخالفت کردن در مصطلحات **چپلیه** بفتح اول و سکون ثانی فارسی پشته بلند یا کوه پاره پشت گردد کان ابسر بن ان نشسته از بالا نه شیب بلا مزه **چپاتی** نان تنک نظیری نسبت بپسا که در رشیدی چپاتی نوشته چنانچه انگونه چون نیست **چپ** است **فصل جیم فارسی مع تاء فوقانی چتر زدن** در شیست کشتی گیران اگر هر دو دست استاده شده زور و پا را جفت کرده بگیرند و در آینده از شش گل کشتی **فصل جیم فارسی مع خای معجمه مخیدن** کوشیدن کوشیدن در بهران جهانگیری در لغات نشمند زور بهران خود را بهم کشیدن و قت جماع **فصل جیم فارسی مع رای مهمله چرخ قبا** مراد از زره و دهن قبا یا چرخ جنسی از ملابست و چرخ قبا یا قبا معنی بمعنی قبا که اطلس باشد از شرح قران السعدین **چرا** بفتح اول بمعنی چه بدین و چراگاه و بکسر اول بمعنی برای چه زیرا این لفظ مرکبست از کلمه چه که برای استفهام ست از لفظ را که معنی سزا باشد و صاحب موید کشف لغات در بهران و ابرای تمیمی

و دیگر محققان بکسر اول تحقیق کرده اند و شنیده ام از بعضی علمای آنجا که چراغ را بضم اول میگویند و دلیل آن نوشته اند که لفظ چراغ مخالف قاعده مکسوت است مگر چون صاحب غیاث و دیگران بفتح نوشته اند بحوالهٔ دیگران بفتح اول و ثانی هم مضبوط است پس بهتر آنست که بفتح هم غلط نباشد اگرچه مخالف قیاس معاودهٔ بعض مرفوعه و مصراع نوشته که در بیکلر اول بمعنی برای چه بلحوالهٔ عراقیات و بحوالهٔ دیگران بفتح اول و قیاس مع الفارق مطابق عراقیانست **چرخاب** گرداب بر اصطلاح حرخ بالفتح چرخ گردان و دور و گردان شده و آنست که گاهی از آمدن گلی بران میسازند و دور آن گرداب میشود **چرخ** کنند یعنی آسمان و دور و اهل قیاده و غیره و نوعی از جامهٔ ابریشمی یعنی گویند که نوعی از اطلس گرانبها که از ماسوره یعنی رقص پیدا میشود گویند و یعنی گریبان و پیراهن و نقش گمان بخت نام دیوی که بزمان فرخ قران السعدین و سراج و لقاح دیدن دارد و دیدن او را بر اصطلاح **چرب خور** گویند که روزگار بنازد نعمت گذارد و یعنی فراخی و وجه معاش از اصطلاحات شرع **چراغ** بالفتح و در آخر بکاف عجمی نام طائر گویند شب آن حلال است بر زمان و سراج حرخ انداز کرده اند را باشد از بزمان در شیدی **چراغ روز** عبارت از چراغ بی فروغ و هم کنایه از آفتاب بر اصطلاح **چرکس** بفتح اول و فتح کاف عربی و در آخر سین مهمله نام قومیست از کفار **چراغ** صاحب موید بکر نوشته و در بزمان بفتح تحقیق نموده صاحب جهانگیری نوشته که بر آنچه **چراغ** افروختن و صاف لفظ افروختن بر کردن گرفتن و سوختن و روشن کردن آن گفتن و خاموش کردن گل کردن مستعمل لفظ چراغ بفتح اول بمعنی چیزیست که بر آن پنبه و روغن نهند و بسوزانند و بمعنی روشنی و فروغ و بمعنی آفتاب و ماه و ستاره و آتش و برق و آسمان و زمین و هر چیز که روشنی دارد و بمعنی زن و فرزند و اهل و عیال و خانه و خانمان و بمعنی نسل و تخم و بمعنی آبادانی و بمعنی زیادت و فزونی و بمعنی مدد و یاری و بمعنی نور و روشنی

ولع داشتن و بردهن کردن چیزی از روی خشک و بریان و مطلق چشم مزه کردن بمعنی طمع داشتن و بمعنی حاسد شدن و بمعنی خشمگین شدن چشم بند آن ساحران چشم را آب دادن کنایه از تماشا کردن و دیدن چیز غریب یا چهار شربت بریان در سراج و بهار عجم چشم آب دادن کنایه از مطلق چشم کرم کردن نظاره کردن و نیز کنایه از بیدار ساختن از مصطلحات چشم سرد داشتن جاودانه زدم داشتن از مصطلحات چشم آبی آب داشتن بجا بودن از مصطلحات چشم کردن چشم زخم رسانیدن چشم ها دیدن کنایه از تجربه یافتن از مصطلحات چشم دریده بمعنی شوخ و بیحیا از مصطلحات چشم سیاه اطلاق در تعریف چشم معشوق است و چون نسبت بخور کنند مراد چشم بی نور باشد مجازاً و گاهی مراد از لفظ سیاه بیحیا و مراد از چشم فرنگی مراد از عینک چشم حسی کبر جای عمامه نشده بدین معنی عبارت از چشم ظاهر بے چشم روشنی یعنی بسیار کار از مصطلحات

فصل جیم فارسی مع عین مهمله

جغ بالفتح و سکون غین معجمه بعد الف مارست خوش کوچک تر از بوم و آن قریب بالبوم و کنگره قصر از لطائف و تحفة السعارت گویند بریان **چغ** بالفتح و ذال معجمه بمعنی خوک و جراحی را گویند که دانش بسته شود و اندرون آن چرک جمع شده باشد از شرح نصاب و در بریان بالضم است **چغ** بالفتح و بکاف فارسی گردانند بمعنی ریش خوک و بالضم چوبیکه بر گردن گاو نهند بجوانمرد از بریان **چغوک** بالفتح مرغابی است کوچک تر از بوم و آن قریب بالبوم و کنگره قصر از لطائف و تحفة السعارت گویند بریان **چغز** بالفتح و زای معجمه و غین معجمه بر وزن مغز بمعنی خوک و بالضم چوبیکه بر گردن گاو نهند بجوانمرد از بریان **چغانه** بالفتح و نون بمعنی نوعی از بربط است و آن چوبی باشد مانند مشته نداخان که بر آن اشکافته جلاجل چند در آن تعبیه کنند و بعضی بالضم گویند و بعضی بالکسر و در بریان بالضم است **چغل** بالضم و سکون غین معجمه و لام بمعنی غماز از بریان **چغل** بالفتح و ضمین بمعنی غمازی کردن و سخن چینی کردن و بالضم و سکون غین معجمه و لام بمعنی غمازی کردن و سخن چینی کردن از بریان **چغندر** بالفتح و ضمین بمعنی چغز است که بالضم گفته اند و بالکسر نیز آمده و آن چوبی باشد مانند مشته نداخان که بر آن اشکافته جلاجل چند در آن تعبیه کنند و بعضی گویند چغندر نام پرده از موسیقی است و بعضی گویند جهانگیری و سراج و مدار و کشف و بریان

فصل جیم فارسی مع فا

چفت بالضم چیست و فرید و غمض و بالفتح چوب بندی که بشکل مربع گاهی شاخهای انگور بران پیچانند یعنی گاهی گویند از بریان و رشیدی و سراج و لطائف **چفیدن** و **چفسیدن** یعنی چسپیدن از بریان **چفته** بالفتح بمعنی قیمه و کج و بمعنی تاج و بمعنی سرگرد پشت و بمعنی تهمت و بر ابر از لطائف

فصل جیم فارسی مع قاف

چقاچاق آواز تیغ و تیر و جز آن که بدن انسان و رخت و جز این لفظ مطابق لهجه عرب کانست **چقاق** بالفتح آهنی است که بر سنگ زده آتش بر آورند یعنی ملعنه و سرزنش از مصطلحات

فصل جیم فارسی مع کاف عربی

چکه مرجاح بالفتح اول و کسر سیم و جیم دوم و بالکسر بار و پایه و میخ و در بوطیان این شکل مقرر شده که حریف را گو بنده از نیزه بار و گو نه گوئند یعنی ملعنه و میر جاح القب بعضی بوده است که پیاده و دلاور داشت موزه او اکثر بار و پایه میخ و در بوطیان این شکل مقرر شده که حریف را گو بنده از نیزه بار و گو نه گوئند یعنی ملعنه و سرزنش از مصطلحات

فصل جیم فارسی مع کاف عربی

چکا بالفتح اول کاف عربی رد دال مهمله بمعنی پیشانی از بریان سراج چکیل بالفتح اول و ثانی و ثالث و سین مهمله نشیمن باز و جره و باشه از سراج اللغات و در رشیدی بالضمین چوبیکه باز و باشه را بران نشانند و در بریان و جهانگیری بالفتح اول و ضم کاف و ثالث و سین مهمله دست افزاریست سنگر از آن که بران آهن را میکوبند بعربی مطرقه گویند از سراج و در مصطلحات نوشته چکیش بالفتح و ثالث سین مهمله نشستگاه باز و جره و بلبل بهندی دگو یند و نیز دست افزاریست آهنگر تراکه آهن را بران کوبند و بانیتی ترکیست **چکلش** بکسر اول و سکون کاف فارسی و فتح لام و کسر سیم و ثالث سین مهمله نرسی تحریف کشوده و شده **چکاوک** بالفتح اول و چهارم و سیم و کاف عربی مرغیست کاکنوشک از مرغ بزرگ تر و خوش آواز تر و تاج بر سر دارد بسیدی چندول گویند و در جواهر الحروف نوشته که پرنده است کاکنوشک و کاکنوش و کاکلوش و کاکلوشک و کاکلوشه و کاکلوشک و کاکلوشه و کاکلوشک و کاکلوشه

صلیب ب همین چلیپاست اما رشیدی در برهان مجازاً بمعنی کجدار و پر خم باشد و در کشف اسلوب آمده که تصاریف آن نزدیک بهم باشد و در سراج نوشته که چلیپا صلیب نصاری است و آن بشکل ارست که باعتقاد ایشان حضرت عیسی علیه السلام را بران دار کشیده اند و در سیاران از طلاء نقره شکل آن ساخته بسبیل تبرک گردن و بر سینه ها و اطراف که در راه خدا بدین همه تصدیع کشیده اند **چلقد** بالکسر و فاء مفتوح و با ساکن و دال مهمله بمعنی جامه **چلقه** بالکسر و فاء مفتوح و با ساکن و قاف مفتوح و با ساکن و هاء مهمله بمعنی جامه **چل** بالفتح امر از چلیدن و بمعنی رفتن و این مصدر بیشتر در فارسی بکار میرود بمعنی مخفف چهل که عدد معروف است و بمعنی آنکه در هندوستان شیخ چلی بزیادت تمنائی شهرت دارد از یمجاست که سراج **چلیدن** بالضم مصدر فارسی بمعنی رفتن و رسیدن و سزاوار شدن و لایق بودن آرد شیخ گل کشی **چلستان** بروزن گلستان در سکی دشت بی آب **چلاو** بضم بمعنی خشکیدن **پنجه چلوه** بالکسر نام میوه ایست مانند خربزه و خوردنی چیزیا غدا زجهانگیری برهان رشیدی و در سراج بالاکر درخت صنوبر چون خوزه آن بسیار است چلغوزه نام کرده و مجازاً بار کرانه گویند **چلپاسه** بالفتح و بکاف عربی شبیه بجوز باکه در سقف خانه باشد بسبب چهکلی گویند سراج در برهان **چلچی** بفتحتین و سکون باء فارسی و بعد و جیم فارسی بمعنی طشتیکه در ان دست شویند و این کلمه مرکب از واو اقتی چلچی گویند از نصاب ترکی نوشته شد یعنی بکسر اول و فتحانی نوشته **چلکه** بکسر تین بمعنی حق و سهمی از جهانگیری یعنی بضم اول بمعنی نامه ی نوشته **فصل جیم فارسی مع میم چمگدش** خراش بابرچه از مصطلحات **چماق** بضم اول گرز آهنی شش پهلو دو پهلی سطبر که بر آن گره دار باشد و مجازاً بمعنی آنکه متناسل اگر کشف و مصطلحات و برهان و لغات ترکی و سراج **چم** بالفتح خرام و رفتار و پیچ و خم از برهان **چمیدن** بفتح خرامیدن و خمیدن از برهان **چمان** بفتح بنا خرامان و برفتار از سبب بازبهر سو میل کننده از برهان رشیدی و در الطائف بمعنی کرمانیها اول و غالط نوشته **چمین** در بالغ مقامی خاص باشد که در انجا انواع گلها کاشته دارند و در سراج چنره میان باغ که چهار طرف آن گلها کاشته و یکی از اهل تحقیق نوشته که چمن در اصل بمعنی جای خرام و رفتار است که گرد بر گرد جویا خیابان باغ سازند بعرف آنرا روش گویند بدلیل انکه چمن مرکب ست از چم که بمعنی چمیدن و خرام باشد و نون که یکی از حروف نسبت ست و انچه بعضی مقام بمعنی خیابان باغ واقع شده مجازست بلحاظ مقارنت همدیگر **چمین** بفتح بروں و غالط از برهان در الطائف **چمانه** بفتح نم که دوی منقش بصورت پیاله شراب که در ان خورند بمعنی خرامان و چمان و چمانه زیادت یا چنانکه روان و روانه از رشیدی و برهان کشف **چمچه** بالضم لفظ ترکیست بمعنی قاشق دکفگیر کوچک **چمی** بمعنی معنوی که مقابل صوری باشد از برهان **فصل جیم فارسی مع نون چند** عدد مجهول از رشته تا نه و این لفظ گاهی برای استفهام آید و گاهی برای خبر و دان بعد این لفظ چند صیغه جمع آورند و بمعنی ستاخیر آید و ندارد و از بهار عجم و مصطلحات و غیره **چنا** بالفتح درختی باشد در ولایت بسیار کلان برش بشکل پنجه انسان بشب ها زاد اخگر بارد و عمرش بهزار سال رسد و بازدارد و مؤید و برهان و کشف و مدار دیکه خاصیت **چنبر** محیط دائره را گویند یعنی دف و حلقه و طوق و یعنی کمند و بمعنی قید و یعنی چرخ زدن از برهان **چنگلوک** بالفتح کسیکه دست و پا کج و ناراست شده باشد از الطاف **چنگ** بالفتح پنجه دست نام سازیست معروف از برهان و رشیدی و کشف و بعضی گویند که لفظ چنگ بمعنی پنجه بضم اول خوانند خطاست از کشف و رشیدی و برهان و جهانگیری و بهار عجم و مدار **چنگال** بالفتح و کاف فارسی پنجه آدمی و غیره و از مؤید و بهار عجم و جهانگیری و مدار **چنگل** بفتح اول و ضم کاف فارسی پنجه آدمی و غیره از مؤید و برهان و جهانگیری و مدار **چند اول** بالکسر داد مفهوم یعنی ساقه فوج از رفعات عسکر و غیره از مؤید و برهان و بهار عجم و جهانگیری و مدار **چندال** بالفتح فرومایه و بمعنی ناکسان نیز آمده از چراغ هدایت **چندان** یعنی قدر معتد به از مدار و مصطلحات **چنان** بضم بمعنی بکر گویند کلمه اشارت بعید بگر ضمه قوی ست چرا که در کلام اگر شدید و بعضی مشاهیر چنان بواو دیده شده و این دلالت صریح دارد که بضم اول ست نه بکسر از چراغ هدایت **چنین** بضم اول در اصل چون این بود و الف را حذف کردند بجهت تخفیف چنین شد چنانکه در دوسه ابیات مستعمل است **بیت** منو چهره خندیده و گفت آنگه ۔ که چونین نگوید مگر ابلهی و از اکثر اشخاص هندو دلالت بکسر تین گویند و جمعی ظاهر پرستان بر ازرق و سرخ و سبز و زرد از شرع انور **چنگیز خان** بکسر اول پادشاهی بود عظیم القدر کافر مذهب از ترکستان که در سنه ششصد و چهل و پنج بوجود آمده و هولاکو خان بن تولی خان بن چنگیز خان بنا بود و اکثر امصاران تواریخ در ششصد و پنجاه و شش قتل نمود از نفایس الفنون و کشف و مدار **چنگیزه** **شتر اوان** از دبکان **چنبر جهاندن** نیزه گردانیدن و بمعنی نوشته که گرد اگرد حریف اسپ دوانیدن **چناچین** بفتح هر دو جیم فارسی بمعنی آواز تیر و جناچ از غلط کاتبان از شرح خان **چرخیدن** بالفتح چرخیدن خوشبودار و این شتر که بانهند رسیدن دعای و صندل سفر همین

چوبفتین مخفف چوبان وازکشند و برمان و سرباز چند مرده یعنی قائم مقام چند مرد از مصطلحات چنگی با فتح چنگ لوازم چنبر بازی کنایه از چرخ زدن و تعلق کردن چند مرد حلاجی یعنی موازنه چند حلاج چابک که کمی از خود رفتن و خود ستائی آید گوید ما نیز چند مرده حلاجی چرا عقد قیمت منصور حلاج نوشته آید از مصطلحات فصل جیم فارسی مع واو و چیم بواو معروف وهای مموجه بالشین گوید ماه کنوی علی زلباس نفس است لفظ ترکیست از سیصد و سرد بر مان چوبدستی و چوبدست یعنی عصا که سبندی لاتینی گویند چوگان بکسر اول یا بتثلیث کنند چوب طبق از ظروف سلاطین تنعمی بلاد معین مامیاشد که هر کرا از طوا راوب برگرد او را چوب کار کنند آن چوب را چوب طبق گویند از مصطلحات چوب تعلیم چوبیکه در دست معلم باشد از مصطلحات چوب تعلیم چوبیکه معلم الاطفال را بدان ادب کند و بترساند چوبیکه در دست اطفال نویسنده بدر حرف گذارد و اشکال آن را محفوظ دارد از مصطلحات چوپان بالفتح اول و حرف سوم بمعنی گلهبان چوشیدن بر وزن نوشیدن بمعنی لمیدن از زبان چوبک زن مقرر لبسان معمول انست که چوبکی و نغمه بست کرده چوبک را بر نغمه بست میزند از صدای آن دیگر لبسان پیدا شود مراد از لبسان لحن و بعضی بمعنی نغمه آرند چون نوشته از چون بر ابعد معنی آید اول چون فتحه یعنی فتحه عاطفه فرماید بیت خیال روی تو چون گلبن و گلشن چشم و دل را زینت آید بکسر و ون چشم دوم بر ای تشبیه کمعنی ماند آید سوم بر ای استفهام آید و معنی چگونه دهد و معنی چرا نیز آید چولستان بالضم و او غیر ملفوظ بر وزن گلستان و بر نگی دستی بی آب گویند از برمان و لغات تر کی چوخیدن لغزیدن از برمان چوگان مخفف چوگان کذا فی کشف اللغات و بعضی گویند چوگان کلمه نسبت وصولجان معرب همین است چون سر چوگان خمیده باشد لفظ بدین اسم مسمی گشت از لرج چولوا و مجهول حرف نرم است و بر ای تشبیه آید و بر ای عطف هم آید چهره معروف و چیره غلط و بعضی گویند که چیره و چهره هر دو هندی است از موئید و رشید و برمان چوله نام قوم از ترک چوگانی اسپی که در چوگان بازی خوب دوانده باشد چوگی چوبدار از مصطلحات فصل جیم فارسی مع ها چهار بالضم اول یعنی چهار چیار منبع حیات کنایه از اکابر عناصر چهار باد صبا و دبور و شمال و جنوب صبا باد مشرقست و دبور باد یکه از طرف مغرب وزد چه مسکر دکه او تخواهد کرد یعنی این چیز بغی ایذا آرد چه مسکر دکه او تخواهد کرد یعنی چه حاصل کرد از مصطلحات چهار اقلیم کنایه از تمام هندوستان و چهار اقلیم است چهار میر غلغا را بعد رضوان الله علیهم چهره پرداز معصوم چهره خیر رشن و محامد و صفا چهار طبع گرمی و سردی و خشکی و تری چهار دانگ تحقیق این لفظ و بیان لفظ چار دانگ در فصل جیم فارسی مع الف گذشت چهره گردیدن و چهره شدن حریف و مقابل شدن از چراغ بدست چهار رکن سنبلهای رشمالی و عراقی و چهار سود و این هر چهار از ارکان کعبه است چه مسکر دو تر کردن جای مسمل کند که نسخه منوچه کاری گردد از زیر گری هم لیاقت آن کار نداشته باشد شان و شاه چه مسکر دکه تر نخواهد کرد از چهار تربت چه بنیان بکسر موحده و یای مجهول فتح رای مهمله چاه گنبدان هم پلوان افراسیاب ران قید کردن لبود حاشیه شدن سبز شام و فتراک سیاب چهل تنان گروهی از ابدال که حقیقتا عالم لاهوت عالم دارد و چه زهره کنایه از محل هبوط زهره و آن برج سنبلست چهار تاره نام ساز چهارگانه نوعی از نقاره از مهار موجه بمعنی گرداب چهچه بالضم آواز بلبل و مثلها این حکم کلمات صوت اولد و چه انجوف بر ای چند بمعنی آید اول بر ای استفهام چنانکه چه بیکنی دوم بر ای تعظیم چنانکه مصرعه چه لاهورست و درد که تلف جناغ دارد سوم بر ای تحقیر مصرعه چه باشد زبونی خراج آوری مثال یکه مصرعه من چه باشم که بهان خلط عاطر گذرم چهار بر ای کثرت مصرعه چه شبهاشتم درین پیرکهن پنج بر ای تصغیر چنانکه باغچه و طاقچه و سر بر ای علت چنانکه از آنجا بر آمد چه خوف و زدن بود مثال یکه گرد بیت جگلوه بر قدما اقرار نوع اگر و چه تا چه گفته اند شش هفتم بر ای تفضیل چنانکه مصرعه جهان یکسر چه ارواح و چهارم هشتم مخفف چیز چنانکه چه باید بستگی الشانیم بر ای آسودگی یعنی برابر شمردن دو چیز را با هم خاسته چنانکه بیت چو مردانگی آید از زبان نا چه طوان لشکر چیل تن نان دهم بر ای تسهیل چنانکه مصرعه چه عرست کوا بچند بن خطره و باید دانست که در مهم لبران کسر حرج را باشباع خوانند و هندیان بمعنی چهره کشائی یعنی تفاضی سکوت چه عمستی یعنی چه غم بودی این گمستا زغم دست و پا زنمائی شرلیه فصل جیم فارسی مع یای تحتانی چیره دست یعنی غالب سرکش چیره بند کسیکه دستار رنگین و منقش بندد و باصطلاح هندیان لوئے که هند زکبر باشد چیر میر

اندک و قلیل چیز از سبزه و کلمه دیگر معروف و ازین جمله بفتح مرجات از لطائف چیک چیک آواز مرغان از لطائف چیچک بمعنی آبله لفظ ترکیست از سراج چینیه دانه حوصله مرغان زبان چیله و با کسر اول یای معروف و سکون لام و واو مجهول بمعنی لعاب این لفظ ترکیست از لغات ترکی گردن فارسی جلد و بکسر جیم عربی و سکون لام و واو و معروف شهرت تمام دارد و بفتح اول سفر آنست چیره با کسر یای معروف بمعنی غالب و شهامت از چیره ۱۲ و بریان و سه روی بیای مجهول چینیه با کسر اول دانه که مرغان خورند چیره دستی غلبه سرکشی چی بیای معروف لفظ ترکیست بمعنی

باب حای مهمله

فصل حای مهمله مع الف حاشا بمعنی پناه و بمعنی بعید ست و پاکی و خالی و بمعنی مگر که کلمه استثناست تمام در واو و آن نوعی از پوست بکار آید از دباغ کشف و بریان حاجب بکسر جیم و بای موحده بمعنی پرده دار و بمعنی یار یا از لطائف و نوعی از ردیف است که قبل از قافیه واقع شود بلیان آن و قافیه و سر عریضه و قافیتین حائل گردیدن حائت بکسر همزه که حرف سوم و یای موحده گنهگار از مدار و منتخب حالب گیست و بریان بمعنی دوشنده شیر از لطائف حاذت بفتح نون و واو و معروف و ذای معجمه بمعنی دکان از کشف و لطائف و منتخب حارث بکسر اول مهمله و تشدید ثا مثلثه بمعنی اسد و شیر درنده بمعنی غرعت کننده و مزارع و نام بیماری از صناعه عروض از کشف لطائف اکثر حانث کنندگان و نون و ثای مثلثه گنهگار شدن بخلاف کردن قسم از کشف مدار حاج بتشدید جیم صیغه اسم فاعل بمعنی حج کننده و جم جمع بحذف یای نسبت چنانکه عرب و عربو جمع روی و دیو و دیوو و گرد و غبار و تخفیف بدیر از کنز و شکر ستان و خیابان و منتخب حاد بتشدید دال مهمله تیز و تند از کنز حافد بکسر فا بمعنی یاری دهنده و خدمتگار و فرزندزاده و دختر زاده و داماد و پدر زن و برادر زن از کنز حاذر بتشدید ذال مهمله بمعنی گرم کننده دست و دست و بمعنی گری کننده حاضر بمعنی گاه حافر بکسر فا بمعنی سم اسپ و کننده چاه و جز آن حافر جمع آن از مدار منتخب حاجز بکسر جیم و زای معجمه مانع و حائل میان دو چیز و نام سیصد و سه راه مکه معظمه از منتخب هرج حارس بکسر اول مهمله بمعنی پاسبان از منتخب حافظ معروف و پاسبان بمعنی محطر فی الآن از مدار حاجم و حجام از مدار و اصطلاح حاذق بتشدید ذال معجمه بمعنی استاد در کار از منتخب حاذق بکسر اول مهمله بمعنی استاد و ماهر و استاد در کار از منتخب هرج و مرج حاذق بکسر اول مهمله و سکون ذال معجمه و فتح قاف استاد و ماهر و

حاجی بتشدید جیم منسوب بحاجه و حاجه صفت ست بر سبیل موصوف مصروف کنند حاجاعت باشد و حاجیه صیغه مونث اسم فاعلست پس حاجی کیست که منسوب باشد بحاجه و حاجه بحالت الحاق های نسبت تای تانیث ملحق شد چنانچه در دعای مستجاب فارسیان تخفیف جیم خوانند و بعضی هم خوانده اند که در اصل حاج بود و یکی بیای قلب کرده اند نزد اهل تتبع مخفی نخواهد بود که مثل این در صیغه اسم فاعل دیگر اسماء معهود نیست اگرچه در افعال این قسم غلبه دارد **فصل حای مهمله مع های موحده** جند الفتح و تشدید موحده مفتوح و ذال معجمه ساکن هست یعنی خولیست بر تست حبا بکسر اول بگشیدن دل نگرستن و تخفیف صراح حبلی بالضم و لام مفتوح زن آبستن انگز حبالی بضم اول و فتح لام یعنی زنان حامله این جمع حبلی ست انگز حبار ی بضم اول و تشدید راء مهمله و الف مقصوره بعد راء طائر لیست بزرگ بر مرغابی و رنگ او زرده سیاه باشد بفارسی آنرا چرغ گویند از شرح نصاب از موید و صراح و مصباح و منتخب نوشته اند که آنرا بفارسی قندری گویند حبب بالضم و تشدید یا دوستی و بالفتح یعنی دانه انگور و اشمل انه گویند بالکسر تشدید یا یعنی دوست و دوستی صراح حبوب بضمتین و انها مثل گندم و نخود وغیره و این جمع حبت است **حباب** بالفتح گبند آب که بر روی آب ظاهر شود از قاموس صراح و فرهنگ جریری کشف و منتخب بضم ست و بهار عجم بالضم و بالفتح هر دو نوشته و نیز منتخب حباب بکسر دوستی کردن بالضم دوستی و مارد و جمع بضمتین شادشدن از منتخب کنز و جمع هر دو نیست حبر بالکسر سیاهی دوات یعنی مداد نمند و نیکوکار از منتخب و اطائف حبط بالفتح و طای مهمله باطل و ناچیز شدن از کشف حبوط بضمتین باطل و ناچیز شدن و عمل اضراح حبک بالفتح نیکو و فاخر جامه استوار و نیکو کردن هر چیز و بریمن زدن بضمتین رسیمهای ستارگان سوی مجدد و تنگ آبخور و ریگ فرو رونده و وزد الجمل و از آسمان از منتخب و اطائف حبل بالفتح و سکون با یعنی رسن و هر چه بدان چیزی بگیرند و بکشند و بضمتین حمل زنان حامله این جمع حبلی ست زیرا که حبلی را حمل حیات آید و حبالی راجع حبائل چنانکه جمادی راجع جمائر آید یعنی رسنها و بندها و در صورت جمع حبالا باشد که یعنی رسن و دام ست و بضمتین نوشته که نام شیطان زنست چنانکه ابلیس نام شیطان مرد است و حبائل شیطان کنایه از زنان فاحشه **حبل المتین** بمعنی رسن ستوار و اکثر مراد ازان قرآن مجید باشد **حبالة** بکسر دام رسن از منتخب حبه بالفتح و تشدید یعنی دانه یعنی وزن یک جو که بهندی رتی گویند و نزد بعضی وزن جو متوسط از موید و کتب طب **حبشی** بفتحتین منسوب بحبش و بسکون باء موحده خطاست انداز **فصل حای مهمله مع تای فوقانی حتف** بفتح اول و سکون تای فوقانی یعنی مرگ و موت از منتخب کنز و حتم بالفتح استوار کردن کار و حکم کردن و واجب کردن کار بر کسی از منتخب **فصل حای مهمله مع ثای مثلثه حث** بالفتح و تشدید ثا یعنی برانگیختن و تحریص از منتخب **فصل حای مهمله مع جیم عربی حجی** بکسر اول و فتح جیم و الف مقصوره بصورت یایی یعنی عقل خرد که آنرا هنری و نرمرسگران بالفتحتین حجر بیض سنن و تحمل شدن و ملائم شدن از منتخب و لطائف و کنز و شرح نصاب **حجاب** بالضم اول و تشدید جیم پرده داران و دربانان این جمع حاجب ست و بکسر اول و تخفیف جیم یعنی پرده از منتخب **حجب** بضمتین پرده ها و این جمع حجاب ست از منتخب **حجت** بالضم و تشدید لیل و برهان از منتخب **حجامت** بکسر خون کشیدن بر تنهای کوچک سر و شاخ گاو از اضراح و بهار عجم و بحر الجواهر و بضمتین بر مصدر یکه یعنی آن تعلق دارد بکسر ست چنانکه حیاکت و خیاطت و باغت دوزست و صناعت و صیاغت و غیره و یعنی سوی سر تراشیدن کردن رعرف مردم مشهور شده و در بیع کتابی یافته نشده ظاهر از غلط هست غایتش اصطلاح متاخرین هند باشد **حجابت** بکسر اول پرده داری و دربانی و حجاج بفتح اول جمع حاج و تشدید جیم اول جمع حاج که صیغه اسم فاعلست از مضاعف بمعنی حج کننده و بالفتح نام امیر ظالم که پدرش یوسف نام دشت نوشته اند که حجاج مخفف بزرگ است نام شخصیست از منتخب کنز و اطائف و فرهنگ **حجج** بضم اول و فتح ثانی و حرف سوم نیز بضم یعنی حجها و این جمع حجت است بکسر اول جمع حجه که یعنی سالست از کنز **حجر الاسود** سنگیست سیاه در گوشه که مسکن آن موجب ازاله معاصیست **حجر** بهر سه حرکت اول حرام و باز داشتن کسی را از تصرف و بالفتحتین یعنی سنگ بکسر اول سکون جیم خرد و عقل و بضم اول و فتح جیم یا جمع حجر و فتح اول و سکون ثانی بمعنی بغل و کنار از کشف و منتخب **حجاز** بکسر اول نام مملکت اعرب که مکه و مدینه و طائف و شهرهای دیگر که مابین یمن و بحر و غور و عمان تا نام مقابلست از منتخب و مدار صراح و موید و کشف و حجاز ماخوذ از حجز باشد که یعنی میان و دو چیز در آمدن ست چون ملک حجاز مابین نجد که در طرف شمال است

وتماسه کزین المنتخب ست حامل و عاجز ست لفظ ابدین اسم گشت حجیر بکسر نون و یای مجهول مالا حجاز کہ ملکیست از عرب **حجل** بالفتحین بمعنی کبک کبک سپید چکور سپید منتخب و بضم هاء و فتح جیم مخفف حجاز اطائف **حجال** بکسر اول جمع حجلہ از لطائف **حجت محکم** آلت مضبوط کزان حلاج بخود فرو کشد از مصطلحات حجم بر وزن هم آبرنگی چیزی وسطبری و جسامت چیزی از منتخب **حجام** بالفتح و تشدید میم خوش شده با ستر زدن از منتخب و درین زمان حلاق و موتراش را ازان مجازاً حجام گویند کزمانہ قدیم این شاخ هم میکنیدند **حجاج** بالفتح اول و تشدید ثانی بسکون جیم مستعمل فارسیان بسکون جیم مستعمل همین جا مکہ بہ پیرہ آراستہ کنند برای عروس سپید چیکیت گویند و بانچہ مردم بضم اول و سکون جیم مشهور شده غلط ست از مدار منتخب **کشف** و صراح و بهار عجم **حجہ** بالکسر و بالفتح و تشدید جیم مفتوح بمعنی سال از شرح نصاب بمعنی کبابی که بتازی مشوی گویند **فصل حای مهمله مع دال مهمله حدی** بضم اول و فتح دال مهمله و بعد الف بصوت با مرد یکه در عرب شتربانان میسرایند و شتر مان مست شده چالاک میکند و از مدار و منتخب و صراح هذا بالضم اول یعنی راندن شتر بنغمه حدب بالفتحین بر آمدن پشت کوز پشتی و زمین بلند و بالفتح اول و سکون ثانی بمعنی مهربانی کردن از منتخب و لطائف و کنز **حداثت** بالفتح نوشدن و تازگی و نوی و اول چیز از منتخب و کنز **حدثات** بفتح اول و سکون ثانی زنان نوجوان **حدت** بکسر اول و فتح دال بمعنی تنها بودن و تنها گذاشتن بجماعت علیحده و بالکسر و تشدید دال بمعنی تندی از منتخب **حدث** بفتح اول و فتح دال مهمله و بعد ثای مثلثه بی وضو شدن و بفتح اول و سکون ثانی طفل و امرد و مرد نوخاسته از منتخب و شکر کشان و لطائف و صراح **حدیث** بمعنی جزو سخن و چیز نو و در اصطلاح شرع سخن و فعل مسوال الله صلی الله علیه وآله وسلم **حدوث** نو پیدا شدن و چیز از نیست بهست آمدن و غیر حدایق بفتح اول و کسر ثانی و فتح ثالث و تشدید دال اول کلمه که حرف چهارم ست و جمع عزیز کجا باغهای پیرده دار کرزمان و ران تشنید و محفه بانی نان حدید بالفتح و تشدید دال حائل میان و چیز و نهایت کنار و چیزی زدن گنهگار را تا بارد گر گناه نکند و باصطلاح نطق تعریف شی بذاتیات یا چنانکه تعریف انسان بحیوان ناطق بخلاف رسم که آن تعریف شی بعرضیات است چنانکه تعریف انسان بماشی ضاحک **حدید** بالفتح و تشدید دال اول بمعنی آهنگر حدید چیزیکه از تیزکرده باشند بمعنی آهن و این از خود از حدست که بمعنی منع باشد چون حدید بمعنی مانع تعریض و حدست کمن لند بن اسم بمعنی گشت از منتخب و لطائف و شرح نصاب **حدر** بفتح اول و سکون ثانی فرود آمدن از بالا بشیب صراح و حدر بفتح اول و سکون دال مهمله آماده و بر افگنده و در بافتن درست از منتخب و کشف **حدق** بالفتح گرد فروگرفتن و بتحریک سیاهی دیده یا احاطه سیاهی حدقه و بمعنی باد بخان نیز آمده از منتخب **حدائق** باغهای پر درخت گرد آمده دیوار یا شده از منتخب **حدثان** بفتح اول و سکون ثانی و ثای مثلثه بمعنی واقع کپیدا شود از کشف و در منتخب بفتحتین بمعنی حادثه و بالضم جوان خاسته **حدیث حسن** یکی از اقسام حدیث نبویست کہ پیغمبر صلے الله علیه وآله وسلم بزبان مبارک ارشاد فرموده بصحت روایات پیوسته باشد **حداثت سن** بکسرین مهملہ و بمثلثه نوزادگی و طفلی خرد سالی **حدقه** بالفتحات بمعنی سیاهی چشم انگوشی منتخب و کنز و صراح و بحر الجواهر و بالضمتین از منتخب چنین توانی اندکه حدقه بالفتحات سیاهی چشم و حدقه بالفتح بمعنی گاشیم زاده بمعنی اول خوانا حدق بالفتحتین کم بادجان با بمناسبت سیاهی و بمعنی دوم مانوخاز حدق بالفتح کہ مقدار بمعنی گرد چیزی و گرد فتن چون گاشیم چو چیزی را گرد فروگرفتہ است الخ انداکاسه چشم را حدقه نگفتند **حدیقه** باغیکه گرد او دیوار باشد یا نباشد از چوب خار یا حاطه باشد از چوب خار و شرح نصاب **حدیبیه** بضم اول و فتح ثانی و کسر ثالث و تشدید یا موضعیست نام موضع قریب مکه بدو فرسخ از لطائف **حدیبه** بالفتحتین و بای مهمله بر آمده لپشت یعنی کوزی پشت از صراح **فصل حای مهمله مع ذال معجمه حذار** بکسر اول و ذال معجمه و الف بمعنی برابر از کشف و کنز **حذاقت** بفتح اول و ذال معجمه و قاف و تاء مثناة از فوق در صراح و منتخب بدال مهمله غلط ست **حذر** بفتحتین بپرهیز کردن بفتح اول و کسر ثانی بمعنی خائف ترسان از منتخب **حذار** بکسر اول حرسیدن و خوف از لطائف **حذور** و **حذیر** ترسناک از لطائف **حذف** بفتح اول و سکون ثانی اندا ختن و دور کردن حرفی از کلمه از منتخب **حذام** بفتح اول و کسر میم نام زنی از عرب **حذو** بالفتح منتخب **حذو** بالفتح برابر کردن دو چیز را باهم در حرکت یا قبول رفت و قیدست از منتخب و کنز و رسائل **حدیقه** بضم اول و فتح ثانی و نام صحابی که واقف امر رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بود از لطائف ++

فصل حای مهمله مع راء مهمله حرا بکسر اول کوهیست بمکه شریفه که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وآله وسلم چین از نبوت چند روز در غار آن کوه بعبادت مشغول بود از منتخب **حرب** بالفتح بمعنی سلاح و آلت جنگ و هری بر وزن فعیل نیزه و راست **حرب** بالفتح کارزار و بالفتحتین خشمگین شدن و بیرحمی از صراح و منتخب **حرامی** بکسر اول و تشدید ثانی و کسر میم دزد و راهزن و بمعنی حرام زاده و بمعنی حرام خور و بمعنی حرام کار و بمعنی حرام نمک و بمعنی حرام مغز و بمعنی حرام جان و بمعنی حرام دل و بمعنی حرام خصلت و بمعنی حرام کاسه و بمعنی حرام خانه و بمعنی حرام ناک و بمعنی حرام پیشه و بمعنی حرام ناکی و بمعنی حرام پیشگی و بمعنی حرام خوری و بمعنی حرام کاری و بمعنی حرام زادگی و بمعنی حرام نمکی و بمعنی حرام جانی و بمعنی حرام دلی و بمعنی حرام خصلتی و بمعنی حرام کاسگی و بمعنی حرام خانگی و بمعنی حرام ناکی و بمعنی حرام پیشگی و بمعنی حرام خوری و بمعنی حرام کاری و بمعنی حرام زادگی و بمعنی حرام نمکی و بمعنی حرام جانی و بمعنی حرام دلی و بمعنی حرام خصلتی و بمعنی حرام کاسگی و بمعنی حرام خانگی

کہ بمعنی کار زار ست از لطائف ۔ وصراح حروب بفتحتین جنگ و کار زار ۱۲ حراقت سوزش و سوختگی گویند در کتب متبرہ لغات این الفاظ بانظر بنیاد حرقت بالضم مسطور ۱۲ مدراع وداراو فتح ب و کنز حرفت بالکسر پیشہ از منتخب حرکت فتح اول و ثانی نہ بسکون ثانی چنانکہ مشہور ست لیکن بعضے استادان بسکون ثانی نیز نوشتہ اند مگر نیست ملافوقی گوید بیت نہ بر طرف شریعت حرکت شیرین ادا بود ۔ اگر سید ادا نیز خوشنما بود ۔ یعنی عوام کہ تشدید کاف گویند محض غلط ست از چراغ ہدایت و کشف لغات بہار عجم نوشتہ کہ حرکت بفتحات جنبش و این مصدر ملائست کہ از وسیع صیغہ از ثلاثی مجرد مشتق نشدہ حرکات بفتحات جمع حرکت فارسیان بسکون کہ گذشت بمعنی جائی طفر انودہ سہ آزار بہار عجم حرمت معزز وار جمندشدن از کنز حریت بالضم وتشدید دوم مہملہ مکسور وتشدید تحتانی آزادگی و آزاد شدن از قید بندگی یعنی بندہ و مملوک کسی نبودن حراثت بکسر اول وحرف چہارم ثای مثلثہ کشتکاری کردن کشاورزی نمودن حرث بالفتح وثای مثلثہ بمعنی کاشتن و افروختن آتش و جمع کردن مال و آخر المال و آخر امر و آخر الامر و انتخب و لطائف حراث بالضم وتشدید دوم مہملہ و در آخر ثای مثلثہ مزارعان یعنی زراعت کنندگان و جمع حارث ست کہ بمعنی زراعت کنندہ باشد از کشف و صیاہان حرج بفتحتین و در آخر جیم عرجی بمعنی تنگی مگر بانظر مرج کہ آن نیز بفتحتین ست بمعنی فساد و بر و لفظ السبکوں رای مہملہ خواندہ اخراج و مدار و منتخب حر بالضم وتشدید ا بمعنی مرد آزاد و بندہ آزاد شدہ بمعنی برگزیدہ ہر چیز و بچہ کبوتر و بالفتح وتشدید ا بمعنی گرمی گرم شدن و گرمی سنگلاخ و بالکسر فرج زن از منتخب و لطائف و کنز حرو بالضم گرما و بفتح باد گرم کہ در شب دوم باد گرم کہ بروز وزد و بمعنی گرمی و تاب و آتش از منتخب حروف تہجی دال آن حرف ہجا کہ دایرہ دار و شامل جیم و سین و صاد و غیرہ از ابجد و نزد فقیر مولف صاد و ضاد و طا و ظا و ہا حرف بار یک حرفیکہ بکلام کسی یا نسخہ از مصطلحات حریر بالکسر ابریشمی بمعنی مرد گرم شدہ از غضب و جزآن از منتخب حرف جواہر دار حرف خوب از مصطلحات حرف ورق گریحرف در آنکہ نخریدآن ورق سادہ گذارند از مصطلحات خروگاہ بکسر حرف سوزن مثل تند و تلخ از مصطلحات حرز بالکسر پناہ گاہ و جا استوار و مجازاً تعویذ از منتخب و صراح و کشف و لطائف و کنز حرس بالکسر نگہبانی از کران نیز بمعنی نگہبانان از منتخب و صراح حرض بفتحتین و صاد مہملہ بیمار کہ از عشق و مانند آن لاغر شدہ باشد و مرض کہ بیرون کشد و فساد دہد و فساد عقل از لطائف حریف ہم پیشہ ہم کار و ہمدم و ہمراز و مجازاً قمار باز و بر ابر و مقابل و ہمسر و ہمتا و ہم زور و ہم پلہ و ہم آورد و ہم جنگ و ہم کار و ہم پیشہ و ہم مشرب و ہم مسلک و ہم مذہب و ہم ساغر و ہم نوالہ و ہم نمک و ہم سفرہ و ہم خانہ و ہم بستر و ہم بالین و ہم آغوش و ہم کنار و ہم دم و ہم دامن و ہم دست و ہم پا و ہم رکاب و ہم عنان و ہم زانو و ہم دوش و ہم پہلو و ہم سایہ و ہم دیوار و ہم در و ہم صحبت و ہم نشین و ہم خیال و ہم عقیدہ و ہم رنگ و ہم جولی و ہم بازی و ہم شکار و ہم شراب و ہم کباب و ہم کاسہ و ہم پیالہ و ہم ساز و ہم آواز و ہم نوا و ہم آہنگ و ہم راز و ہم دل و ہم جان و ہم روح و ہم تن و ہم ہوا و ہم ہوس و ہم عشق و ہم شوق و ہم ذوق و ہم درد و ہم داغ و ہم غم و ہم ماتم و ہم سوگ و ہم شادی و ہم عید و ہم نوروز و ہم شب برات و ہم شب قدر و ہم شب معراج و ہم شب دیوالی و ہم شب ہولی و ہم شب بیداری و ہم شب زندہ داری و ہم شب نشینی و ہم شب گردی و ہم شب روی و ہم شب خیزی و ہم شب گذرانی و ہم شب باشی و ہم شب ماندی و ہم شب ماندگی و ہم شب ماندہ و ہم شب ماندہ گی و ہم شب ماندہ گانی و ہم شب ماندہ گانی و ہم شب ماندہ گان

چنانکہ مرکاہ و کتابخانہ و منزل کاہ و نیم کاہ و حرم سرا از مصطلحات خریمانی اند و خیمہ پست کہ رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم حضرت علی کرم اللہ وجہہ را بوقت سفر یمن و تعلیم فرمودہ بود و نہ حرامی دزد و سارق و دزن حرکت مذبوحی کنایہ از حرکات اندک و بیفائدہ حرکات نفسانی کہ مکابیت کہ موجب تحریک رجوع باشد مثل غضب الیف فرح و خوف و بیم و امثال آن و حزن و غم و بعض حالت و تصورات و افکار حرارت غریزی بفتح غین معجمہ و سکون راء مہملہ و کسر و تشدید زای معجمہ یعنی گرمی طبیعی گرمی خلقی کہ از حرارت اصطکاک روح در بدن پیدا شدہ و آن بخاریست لطیف کہ صعود میکند از جوف طالب سای بسیگردد و دماغ و اعضا حرارت غریبی بفتح غین معجمہ و کسر راء مہملہ و تحتانی و باء موحدہ گرمی غیر طبیعی کہ خلقی و اصلی نباشد چنانچہ گرمی کہ از ملاقات آفتاب و مزاج و رآید و گرمی دواو گرمی نعنہ کہ در بدن واقع شود و گرمی کہ از حرکت پیدا شود و حرص بفتح اول و کسر راء و تشدید یا ساختہ اوار و لائق از منتخب و کنز و لطائف و شرح لغات حریص چکشی سخن سخت نامہموار حروف قالبی آنچہ از کسی شنوند و بگویند بی فہم و تامل مضمون از مصطلحات فصل حای مہملہ مع زای معجمہ حزب بکسر حاء و سکون زاء و فتح باء موحدہ و آخر آن بباء موحدہ دیگر گروہ مردم از منتخب لطائف حزر بفتح اول و سکون ثانی و فتح راء اندازہ کردن غلہ و کشت و میوہ بر درخان و خرمن و حزار بحای مہملہ مفتوح و دو راء بمعنی سہل سر کہ بسبب پہنا کوبیدن از حد و دہ الارض حزم بالفتح استوار و بہ بسیار از کشف و سراج و منتخب لطائف صابر بسبب و بمعنی استوار و آگاہی بعض محققین چنین نوشتہ اند کہ حزم اندیشہ کردن سخت و عاقبت و ابحام امر موہوم و احتراز نمودن بقدر امکان از خلل و زلل آن حزما بکسر اول تنگ شتاب رو دست بند طفل یکسالہ و از منتخب حزیران بفتح اول و یاء معروف ماہ نہم از سال رومیان آن مطابق ماہ خرداد باشد و باندک تفاوت مطابق اسد است حزین بفتح و کسر زاء سہمگین اندوہگین بفتحتین غمگین اندوہ و بفتح اول و کسر ثانی غلیظ از کشف و منتخب لطایف حزینہ بالضم سخن کاغذ و نوشتہ گندم بسبب آنکہ گاہی گوبند شدید دال بسبب از شرح نصاب و منتخب حزب بالکسر عبارت از گروہ مسلحا فصل حای مہملہ مع سین مہملہ حسنی بضم اول و سکون ثانی و فتح نون یکتر و این منسوب است حسنا بفتح اول و سکون ثانی و نون الف ممدودہ زن جمیلہ حسن الماب خوبی جای بازگشت و بکیفر بازگشت و ترا بحسن طلب طلبگر و دون پیرے را اگر کسی بکنایات و اشارات یا کیزہ بطلبد یکدیگر فہم سوال ظاہر نشود چنانچہ ستودن بچیزکسی را پیش الکتن حسب بفتحتین اندازہ و شمار چیزی و ترش و برے از امثال جاد و رین گاہی بحسب موافق و این گاہی بحسب مستعمل میشود و بفتح اول و سکون ثانی شمردن و موافق و مماثل و مثل و بسندیدہ شدن و مقدار چیز کافی و بس کنندہ و از منتخب و بہار عجم و کنز و لطائف حسیب بکسر تحتانی و یای مجہول و باء موحدہ امال حساب بفتح اول و کسر سین و یای معروف بزرگوار و کافی و بمعنی حساب کنندہ حسنات بفتحتین نکوبہا جمع حسنہ از سید و کشف و مدار حسن سباح نام بادے اللہ حسن صباح نام بادشاہے کہ خیلے بر ولایت بود کہ بلباس فقر از اقران خود ممتاز بود قلعہ الموت بتصرف در آورد و در مصطلحات نوشتہ کہ حسن صباح نام مزور است کہ تفصیل مکاری او در کتب تواریخ مفصل و در تذکرہ دولت شاہی مجملا مسطور ست حسنہ بضمتین نزد ال نعمت کسی فتح اسین بلفظ بزن کردن و استن مستعمل از بہار عجم حسن مقید حسن مقبول صفات ست کہ گاہی موہم گاہی پسندیدہ و بے حد بہائے دارد بخلاف حسن مطلق کہ آن مطلقا مسعود ست حساد بالضم و تشدید سین مہملہ بمعنی حاسدان از بہار عجم حاسد ست حسود بفتح اول و ضم ثانی بدخواہ و بلسیار حسد کنندہ از منتخب و اند بفتحتین جمع حاسد بضم سین بمعنی بدخواہ و حاسدان و بفتح اول و ثانی کہ بمعنی حاسد شہرت دارد غلطست از زبانہا حسور بفتح اول و ثانی و واو ماندہ شدن فرو ماندن بنیائے از بدن و از منتخب صراح حسیر ماندہ و برنجستہ و از لطائف حسن گلو سوز یعنی من صبح چو گلو سوز کنایہ از چیز یکہ بسیار زیبا و بسیار نیک باشد و اوطاط شیرینی گلو سوز پس یعنی گلو سوز حسن شیرین باشد و شیرین مقابل نمکین ست چون حسن سیاہ را حسن ملیح و نمکین گویند لہذا بمقابلہ آن حسن صبیح یعنی بحسب صبیح گلو سوز گفتند یعنی حسن شیرین در بجاز شرست حسن گلو سوز را حسن ملیح و طبیح نوشتہ حسینی بضم حاء و سین مہملہ بروزن فعیل بمعنی آواز بزم و بانگ آنش لطائف حسانیہ و قصیدہ ثانی نیک و یا بندہ از منتخب حسن بالکسر سین مہملہ مشدد بمعنی دریافتن یکی از حواس خمسہ از کشف حسن مطلع بیت دوم از غزل قصیدہ کہ مبدء مطلع باحسن حسن مادہ بجای کہ عدم تنزل ندارد حسوک بفتح اول و ضم ثانی بمعنی نادر و مجازا بمعنی زشت و شریر از لطائف حسن مشترک بالکسر قوت آن فعیل میکند بجای صوصوحات اکہ مرسم منقوش مرغ مشوند مرد حواس خمسہ ظاہر و حس مشترک بمنزلہ حوض مستودع فیض حواس ظاہری مثال فیض مہر کہ آب بحوض میرساند و محل آن رجوع میکنند

حسک بفتحین معروف است که میوه‌ای میباشد و آن تخم‌ها دارد که بدان بکار آید چنانچه آنرا آلوگوه گویند و همچنین خارهائی که بصورت خسک سازند بدین جنگ گذارند تا
خرج دشمن یا سند اندازند تا سپاه دشمن نگذرد در رسالهٔ معراج بحر الجواهر مرقوم است که ابلیس لعین بدان بفتحتین سه مهلهٔ دون فتح الف نام شهریست
کردان مزار آن بزرگ قامت حسن التعلیل انچه شاعر بانشائی اثبات کند صفت چیزی را و ماند بدان بسبب ثبوت آن صفت همچنین علتی مناسب که در حقیقت سبب علت
آن نباشد مثال آن در فارسی از خسرو فرماید بیت لاله کز لاله گرد شدش دور از آنست حسن آورد حسام لهم اول یعنی شمشیر از مورید و کشف و صراح و منتخب
خرج و دشت آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم کرده است لهذا این لقب اشرف شد حسن بفتحتین خوب و نیکو و بالضم نیکوئی و خوبی و محاسن جمع آن حسن بالضم مکنایه
تناسب اعضاست یا خوشنمائی رنگ و استعمال این لفظ بچندین معنی بسیار است چنانچه حسن بهار و حسن گلستان و حسن معاش و حسن سیاست و حسن سلوک و حسن قبول و حسن خدمت و حسن سعی و حسن
ظن و حسن تدبیر و امثال آن نهاز بهار عجم حسین بالضم اول و فتح ثانی تصغیر حسن است حسن بن ثابت بفتحتین یعنی بسیار نیک چه اگر حسن بمعنی نیکست و بدین معنی گرفته شود
اوست و نفط بن بس علی و معنی ندارد حسان بالفتح و تشدید سین یعنی بسیار خوب نام شاعر مداح رسول صلی الله علیه وآله وسلم که آنرا حسان بن ثابت انصاری گویند و کنیت
تخفیف یعنی خویان و منتخب حسبان بالضم شمار کردن و اندازه کردن و شمار با واحد و جمع درو آمده و یعنی عدد آید و بالکسر آستین و صراح حساب نگرفتن معتبر است
و توجه کردن زبار عجم حساب از کسی دور داشتن و بگرفتن تسویه از اصطلاحات حسبوک بضم اول و ضم ثانی انچه شمرده باشد و جزا آن اندکاندک نویسند و منتخب حسبانا
سوجبا و یعنی گمنه کردن کهنا تخلص شاعر است و اهدبصواب حسنه بفتحتین نیکی و بنک منتخب حسب الفرمود و غلطست چه الف لام در کلمه فارسی زیاده مسلم الاصل مجلس مرتب
حسن شریف بکسر سین مهمله و فتح شین معجمه و سکون یا و فا و کسر شین معجمه دیگر نام شاعر عجم و در چهار تبصره مرا قلمی یعنی حسینک لطفی از دال باد و در شرح اشعار الهمی حسن بفتحتین
تکین حسی بجای تشدید سین کسور و منسوب بسوی از حواشی مسه ظاهری حسینی بضم اول و فتح ثانی نام مقام مرد اکشف و آزاد و آزرشت بسیار دیدنی و کفی بس است برای
فتح کاف و فتح فا صیغه ماضیست و اصل کفایت بود بقرینه نحبی یا سنگام حذف کردند حسنی بفتحتین منسوب بنام حسن علیه السلام از الباب فصل حا مهمله مع میم
معجمه حشار بفتح اول و سکون ثانی و فتح سوم و سکون راء مهمله و در آخر راء دیگر بمعنی دل اگر مستعمل نشود از منتخب و شرح نصاب بمعنی دیدن و بر خبر گرفتن و بفتح اول
از مزیل و شمسی و منتخب و صراح بالکسر بمعنی غضب و شرم و بفتحتین مذمتکاران زنابان و سکون ثانی بمعنی آه حشرات الارض جمع حشره کذا فی منتخب بفتحتین
بمعنی جانوران ریزه و جانوران که در زمین سوراخ کرده خانه سازند لهذا السوسمار را حشرات الارض گویند و حشف و صراح سوسمار و سوسمار حشل بالفتح بر آمدن
و جهاز آمدن قیامت و بفتحتین بسیج کرده و انبوه اندر اندر و کشف و بهار عجم حشیش بفتح و سه شین معجمه بای معروف بمعنی گیاه خشک و کشف و کمر حشایش گیاهای
خشک حشم بفتحتین جاکران و خدمتکاران که بر اسب خدمت بندند و بزرگان از منتخب و کشف و صراح و کنز حشو بفتح اول و سکون ثانی بمعنی آگندن و بمعنی انچه در میان چیزی
و غیره پر کنند و کلام زائد که در سیاق مطلب واقع شود و بمعنی شتران خرد از منتخب و شرح نصاب بمعنی شتران خرد حشف بفتحتین فاکه حرف ثالث ست نیز مفتوح بمعنی
از بحر الجواهر کنز حشاشه بضم اول هر چیز سبک مجموعه اندک جان گرد مرغ مجموح ماندو آنرا مرق نیز گویند از منتخب و مرح و نصاب فصل حای مهمله مع صاد مهمله
حصاد بالفتح سنگریزه ها و این جمع حصیات ست بحذف تا از لطائف منتخب کنز و صراح سنگریزه حصبا بالفتح و حرف سوم با موحده بمعنی سنگریزه از منتخب
حصب بفتحتین بسیار و هر چه بجهان انداخته شود از منتخب صراح حصات بالفتح سنگریزه واحد و حصا بحذف تا جمع آن حصافت بالفتح و حرف چهارم
فا بمعنی استواری عقل و مطلق استواری و تنگی و تنگی از منتخب صراح و کنز حصانت بکسر اول سواری بالفتح پرهیزگاری بکسر اول صاد مهمله بمعنی اگر
کردن و بچه غیر بالغ را شیر دادن از لطائف و کنز و منتخب حصاد بالفتح بفتحتین و در آخر دال مهمله درو نراعت و گیاه خشک استوار کردن از منتخب غیره حصاد بالفتح
و در آخر دال مهمله درو من درعت و غیره از منتخب حصال بکسر اول بمعنی قلعه احاطه نام شهریست از سرحدی نه منتخب بمعنی بالای و اوراع حصر بفتح گرد گرفتن چیزی را و احاطه کردن از منتخب

حصور بالفتح مرد یکه با وجود مردی زبان میل نکند از منتخب حصیر بمعنی بوریا خواه از کشف و سرپوش حصص بر وزن قفس مصدر اول از فتحه حصصا و از فتحه حصصا مهمله مع خفی حصصا و دیدن کم شدن لغت لطائف حصحص الحق بفتح هر دو حاء مهمله و سکون اول و فتح صاد مهمله اول صیغه ماضی از باب تفعلل بمعنی ظاهر شد حق حصر بر وزن نفع اول و سوم خورده انگور از منتخب حصن با کسر جای پناه و قلعه و بالضم عفت زن از منتخب حصون بفتحتین قلعها بالفتح اول و ضم ثانی مرد بزیرکار از لطائف حصن بالفتح بر وزن متین بمعنی محکم و استوار از کشف و کنز و منتخب و شرح نصاب بمعنی زنان حصان بکسر اول و تشدید ثانی بر وزن کتان بمعنی پاکدامن و عفیفه بمعنی استوار و محکم حصیص بالفتح و بالضم و بفتحتین آهنگ خرج و باریک سوزنده که بر بدن پدید آیند بفارسی سرخچه گویند از منتخب **فصل حای مهمله مع ضاد معجمه** حضرت بالفتح نزدیکی حضور و درگاه از منتخب و بهار عجم و صراح و بمعنی حاضر شدن کلمه تنظیر بر اسامی بزرگان شارح فاضل نوشته که حضرت بمعنی حضور و در عرف کلمه تعظیم شده که بر همان شخص اطلاق کنند از غایت شهرت بر سامعه گرانی ندارد و ساده نوشته که حضرت کلمه است شعر عظمت مسمی که بیش از اندازه ابرار آرند لوطیان عموماً استعمال کرده اسامی عالی هم استعمال کنند **حضرات** جمع حضرت کنایه از بزرگان و مخدومان چه اگر لفظ حضرت در زبان بطور تنظیر مستعمل شنود حضر بالفتحتین بمعنی حضور که ضد سفر باشد یعنی خانه باشی و بشهر آمدن از صحرا و مخفف حضرموت که ملکی است از ولایت یمن از شرح حافظ در لطائف حضاضا بالضم و تشدید ضاد معجمه بمعنی حاضران و اجمع حاضر است **حضور** بالضمتین مصدر است بمعنی حاضر شدن و بفتحتین بمعنی غیبت و در عرف کلمه تنظیم است بلکه بر ذات مخدومان اطلاق کنند نقائض غیبت و ضد حضاضا بالفتح اول و کسر سیم بمعنی گفتار که جاویست در نمده بهنجار گوید بالضم و لفظ حضاضا غیر مصروف است بقاعده نحویان چون و جرنمی باید چرا که منقولست از صیغه منتهی الجموع چه در اصل حضاضا جمع حضرست که بکسر اول و ثانی باشد و حضرة بمعنی بزرگ شکست چون گفتار بسیار بزرگ شکست می باشد لهذا از افراد اطلاق جمع کردند دلالت کند بر کسال بزرگ شکنی و مصروف از آنست که گویند که بر وزن چون و جر آید و غیر مصروف باصطلاح نحویان آن باشد که شبه بوزن و سبب یا سبب قائم مقام دو سبب باشد از اسباب تسعه منع صرف بر وزن و جر نیاید در حالت رفعی بر حرف آخرش ضمه آید در حالت نصبی و جری بفتح و اسباب تسعه صرف در کتب نحوی مفصل مسطورست **حضض** بالفتحتین بر وزن دو ضاد معجمه در دست که آنرا عبدی رسوت گویند بجر الجوارش مدار از منتخب **حضن** با فتح و تشدید ضاد معجمه بمعنی تازه از شرح حضاضا **حضیض** پای و نشیب از منتخب و دیگر کتب **فصل حای مهمله مع طای مهمله** حطست بالفتحتین جو و بهرم از منتخب **حطوط** بمعنی آهنها و بازنوشته اند شاید که دیده شبیه بخط بر وزن نسیم بمعنی شکسته کبابین کردن رفرم و دیوار بر وزن صاح نازه کردیه سیاب مغرب در آنجا نادوان که بهست از منتخب و لطائف **حطام** بالضم اول بر وزن غلام بمعنی خرد شکسته شده و بمعنی بریزه گیاه خشک و ریزه هر چیز و کنایه از اندک مال دنیا از منتخب و بحر الجوا هر و کنز و کشف لطائف و در خیابان نوشته که حطام ریزه گاه و مراد از ان مال دنیاست چه مال دنیا بمنابه رجاست احرد با بهوض انسان کثیر الخلقه قلت حکم ریزه کاه دارد بمقابله خرمنها علیه کسانیکه تشدید بطا خوانند حطاست **حطمه** بالضم اول و فتح ثانی آتش قرمی نام دوزخ از منتخب **فصل حای مهمله مع ظای معجمه حظائر** جمع حظیره **حظ** بالفتح و تشدید ظا معجمه و نصب از منتخب و مرید حظی بالفتح اول و کسر ثانی فارسیان بمعنی خود و خویش استعمال کنند **حظه** با حاطه که از چوب و بر سبد حیوانات سازند و بمعنی حاطه و قرسنان گویند و مستعمل از منتخب و مرید **حظی** بالفتح اول و کسر ثانی معجمه و تشدید [illegible] نام آنچه [illegible] که [illegible] بصورت نظم مجمل هفتم واقع شد از شرح نصاب **فصل حای مهمله مع فا حفظ** الغیب کسی او در عقب او بخوبی و نیکی یاد کردن حفاوت بالفتح و الکسر حرف چهارم دال مهمله حال پرسیدن و شادی آشکارا کردن و مهربانی نمودن از منتخب و غیره **حفد** بالفتح خدمت شتابنده و دن و بضم اول و کسر فا و فتح دال مهمله صیغه ماضی مجهول بمعنی خدمت کرده شده **حفیر** گودکنده شده از منتخب **حفر** بالفتح زمین کندن از منتخب **حفص** بالفتح و صاد مهمله جمع کردن و آرمیدن و بچه شیر در مزده و نام امام قرائت که قرائت او معراج نام دارد و این شاگرد عاصم کوفی ست ابو حفص کنیت حضرت عمر رضی الله عنه از منتخب **حفاظ** بکسر اول و در آخر ظای معجمه جار و جیت محمود و نگهبانی و مواظبت کردن بر چیزکاری از منتخب و بهار عجم و بالضم و تشدید فا بمعنی حافظان از لطائف **حف** بالفتح و تشدید گرد چیزی شدن

دبیر استن ایش بمعنی درد و خدمت و مهربانی کردن و آواز کردن بال مرغ در پریدن از لطائف و منتخب حفصه بالفتح اول و سکون فاء و جیم و مهملتین نام دختر حضرت عمر رضی الله عنه که در نکاح حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم بود و حفره بالفتح سوراخ و شکاف که موش و بسیار خفی مهربان **فصل حای مهمله مع قاف** حقب بالضم و بفتحتین هشتاد سال و بفتحتین بمعنی نگاه داشتن از لطائف و منتخب حقارت بفتح اول خواری از منتخب و کشف و خیابان و بکسر اول که شهرت دارد و اصل ست حقد بالکسر بمعنی کینه و عداوت از منتخب و کشف حقه بار بمعنی بار گیر و حقه ظرفی باشد باسرپوش که اندرون آن چند طبقه باشد و در بیان هر خطه چیزی گنجاید و حقه باز مجازاً بمعنی عیار و مکار از برهان و مصطلحات حقیق ثابت و سزاوار و لائق از منتخب حق بالفتح و تشدید ثانیه ثابت و سزاوار و واجب و بمعنی راستی و درست و یکی از نامهای او سبحانه تعالی از منتخب و در محاورهٔ فارسیان بمعنی مردن نیز آمده و در استعمال فارسی بمعنی ندکور تخفیف اکثر آمده از مصطلحات و بالضم و تشدید چاپلک و گوی که در بند گاه استخوان باشد حقن بالفتح باز داشتن و بند کردن چیز را از خروج از کنر حقبه بالضم و حرف سوم سه موحده بمعنی مدت هشتاد سال از منتخب حقه بالضم و تشدید قاف ظرفی باشد از چوب که دران مرواریدو جواهرات و مساحیق و عطر و غیره نهند و بالکسر و تشدید ثانیه سه سال که پا چهار گذاشته باشد از منتخب و در بهار عجم و مصطلحات نوشته که حقه مرادف قطی چنانچه حقه اهل و حقه جواب بقچه بمعنی و در ہندوستان قلیان انیز گویند لیکن در کلام شعرای ایران و توران بهمین معنی دیده نشد و مگر بفضل ثابت برلای در شرح خود آورده اند ثابت گوید بیت گشیدی حقه در آتش غم سوختی مارا ۱۲ مباد از آتش و دوش شود نوشت رنج صافت ظاهر اورا محاورهٔ ہندی بسته باشد **فصل حای مهمله مع کاف عربی** حکمت دانائی و درست کاری و نام علمیست که دران بحث کرده شود و نام اشیائے موجودات خارجیه چنانکه بهست و نفس الامر تعلق بشری دران بر سه گونه بهست طبیعی ریاضی دانائی طبیعی علمیست که بحث کرده شود دران از امور یکه در تعقل و وجود خارجی محتاج باشد بسوئی ماده چنانچه آب و هوا و دیگر اجسام بسیطه و مرکبه ریاضی علمیست که بحث کرده شود دران از اموری که فقط در وجود خارجی محتاج بمقدار عدد خاص که موجود دریا دانائست مطلق عدد زیرا که معنی از مطلق عدد موجود در خارج بودن ده بهست چنانچه و عقوال عشره و دانائی علمیست که بحث کرده شود دران از امور یکه بوجود خارجی محتاج نباشد بسوئی ماده چنانچه باریتعالی و عقول و باید دانست که بعضی محققان چنین تفصیل کرده اند که حکمت دانستن چیزیرا باشد چنانکه هست و تعلیم نمودن یکی را چنانکه باید پس بحکمت منقسم شود بدو قسم یکی علمی دیگری عملی علمی تصور حقائق موجودات بود و دران احکمت نظری نیز گویند و عملی عبارت حرکاتی از اولات صناعاتی باشد و این احکمت عملی خوانند حکمت نظری سه قسمست اول علم ما بعد الطبیعت دوم علم ریاضی سوم علم طبیعی اما اول علم ما بعد الطبیعت و باشد یکی علم الهی دوم علم فلسفه اولی و فروع آن چند نبوت و بحث امامت و احوال معاد اما اصول علم ہندسه ہیئت حساب موسیقی و فروع آن علم مناظر و مراد علم تعاقل اما اصول علم طبیعی ست صفت باشد لاسماع طبیعی نامیات عالم ثالثا علم کون و فساد و آثار علوی معادن سا علم نباتات سا علم حیوانات سا علم نفس و فروع آن علم طب و علم احکام نجوم و علم فلاحت و غیر آن باشد اما علم غیر ازین علمست آن آلات ست برائے تعلیم علوم ہر چند علوم حکمیست که از طور آن اوضح کرده لیکن داخل ہیچ یکی ازین علوم نیست مگر در تحت حکمت نظری داخل ست حکمت عملی سه قسمست اول تہذیب الاخلاق دوم تدبیر منازل سوم سیاست مدن **حکم اندازتر** از اندازکار کل که ہر گزنشانه خطا نکند از سر دے **حکمت** بالفتح و تشدید ثانی حکمت کننده و بمعنی نگینه ساز مهر کن و نام دریست که از خایدن عضا سوزش ہمه سازش و نصاب حکم بالضم فرمان او دن و در استعمال و باصطلاح طرفین مراد از اثبات کردن امر که قائل باسکوت بران صحیح باشد و بالفتح باز داشتن و لگام در دہن اسپ کردن بالفتحتین سیاہے کنده و دادر و فیتهٔ کنده نیک از بر دنام شخصیست بکسر اول فتح ثانی بمعنی حکمتها در نصیحت جمع حکمت ست از منتخب **حکام** بالضم و تشدید کاف بمعنی حاکمان و این جمع حاکم ست حکیم دانا و درست کار و خداوند جمیع علوم و حکمت اقسام علوم و حکمت در بیان لفظ حکمت نکرده شد **حکمت العین** نام کتابی که در علم حکمت مثل سدید و صدر ست **حکه** بالکسر و تشدید کاف خارش گه گاه بر بعضے از اعضا پیدا میشود و آن خارش که مرض باشد از شرح نصاب **حکمت یمانیه** در شریعت محمدی صلی الله علیه و علی آله وسلم چه اہل عراق و فارس مکه را از متعلقات ملک یمن تمام زند **حکمت مدنی** قوانین انتظام شهر و بمعنی شریعت بتوکه اهل دوران از مدینه ست **حکمت عملی** دانستن

از علماء اوائل معاش معاد هو جمله کامل و افراد آن ۔ مهمت تسبیب الاخلاق ۔ تدبیر منازل سیاست ۔ ان **حلم** بیاضی کی از اسماء حکم یا پرشاد بیسفتان و حکم و فتوی معتبر تا عند ازدست علاج **فصل تاء مهمله مع لام** **حفنار** بالفتح و فاگیا هیست که آنرا دوج گویند و نوع نیز نامند که ازان بوریا بافند از شروح نصاب و گویند بضم اول و فتح لام گرسنگی خورندگان این ۔ حلیف ست **حلوا** بفتح اول و سکون لام مؤنث احلی بمعنی هر چیز شیرین **حلیب** شیر تازه دوغام از کنز **حلب** بالضم و بفتحتین شیر و شیدان و بفتحتین نام شهریست در شام از منتخب **حلحلت** بکسر حاء و تشدید لام منقوح و تمامی بمعنی حلال شدن و کشادگی **حلاوت** شیرینی **حلیت** بکسر لام و سکون تحتانی و فوقانی و سکون تحتانی و بعد آن تاء فوقانی انگبزه از شروح نصاب ۔ و منتخب **حلاج** بالفتح و تشدید لام و جیم بسے کسیکه پنبه را از پنبه دانه جدا کند و لقب حسین بن منصور کرمانی گفته بود چون اگر روزی پسر اصلاحی با تنگ دبر بکراست خود را پنبه دانه جدا کرده بود که علاج ازان بحجر مانند **حلل و عقد** گشادن و بستن **حلوا بید و دکانیه** رسیدهٔ شیرین چرا که از گرمی آفتاب پخته شیوند و دوا بین آنرا بیان نمیرسد بخلاف حلوا آمرود و صنوبری **احلوا حلس** بالکسر پلاس و گلیم مطبر و بالفتح و تشدید لام کسوت بمعنی دلیر و شجاع از منتخب و شرح نصاب **حلقه یموش** کنایه از غلام و فرمانبردار جیه و ولایت مسوولست که بگوش غلام حلقه می اندازند از ظلا یافته از سراج **حلاف** بالفتح و تشدید لام بسیار سوگند خوار از لطائف **حلف** بالفتح و بالکسر بمعنی سوگند خوردن و گفتن آن یا میگذارد و مع گویند و نوع نیز نامند از منتخب و کنز **حلق** بالفتح و فوقانی و سکون لام و قاف و دهن را شدن آنکه **حلاق** بالفتح و تشدید لام مؤنث بمعنی حجام عربی **حلک** بالکسر تحتانی ساکن و بعد آن کاف از منتخب و در لطائف بالضم حالک سخت سیاه **حلاحل** بضم حاء اول و کسر سوم و سکون تحتانی و فتح چهارم بمعنی هراره قوم از منتخب **حل** بالکسر فتح بدالام روان شدن و از احرام بیرون آمدن و بالفتح و تشدید لام بسے کشادن و فرود آمدن و حلال شدن و بمعنی رو غن کنجد از منتخب و صراح **حلل** بضم اول و فتح ثانی جمع حلة که بمعنی جامه باشد از منتخب **حلال** بالفتح و تشدید لام اول بسیار کشاینده و گره و فرو نشنده رو غن کنجد از منتخب **حلول** بضمتین فرود آمدن از منتخب کشف اللغات بالعطلان حکمت را خلاصه چیزیکه بچیزی بپیوندی باشند که اشارت بیکی عین اشارت بدیگر باشد چنانچه سواد بجسم و حلول و دوست سرشتی و طرباتی حلول مرآن بود که بر حال در آید و حلول طرآن بود که از حالی بحالی دیگر در آید و حلول در جزء محل در نیاید بلکه مجموع در جمیع باشد و آنچه حلول کند از حال گویند و آنچه در آن حلول کند از محل مانند **حلم** بالکسر بردباری و عقوبت کسی بالضم و بالضمتین خوی عرب بسیار بالغ و آنچه در خواب بیند شوندهٔ از منتخب **حلام** بالضم و تشدید لام بچه بزد گویند بره و آنچه در مردم بلفظ حلوان بر کسے گویند بچه گوسپند شنوده غلط است از منتخب و صوبه بزد بچه اهرو مدار و کشف **حلیم** بردبار و در استعمال فارسیان نام آشی ست معروف از سهاء عجم **حلاجی کردن** دوختن سخت بتصریح یا کنایه گفتن کسے را از مصطلحات و چراغ هدایت **حلالی خواستن** چون کسی مشرف بمرگ شود استغفار حقوق از دیگران و بحل خواستن او از یاران از مصطلحات **حلان** بالضم و تشدید لام بچه بزد گویند و آنچه در عرف لفظ حلوان برای بچه گوسپند شنوده ست غلط از منتخب **موید حلقه بر در زدن** کنایه از تقیید حال طلب صاحب خانه **حلو** بضم اول و سکون لام شیرین از کنز **حلیله** بای معروف زن منکوحه **حلقه** بالفتح و فاکیجا قسم خوردن از شرح نصاب **حلیبه** بالضم و حرف سوم بای موحده تمیمست ریزه رنگ تره و آن میخوره بسندی بیتی گویند از منتخب فرخی آن **حلقه** بفتحتین سرستان از منتخب **حلیم** بالکسر و بالضم بمعنی زیور و بالکسر بمعنی خلعت و صوت و خلقت آدمی و صفت چیزیکه از منتخب و لطائف کشف و صراح **حلیه** بالضم و تشدید لام بمعنی بردبینی و جامه و زیور از منتخب صراح و لطائف و سرور کی و بالفتح و تشدید لام نام شهریست قبیله و نام موضع **حلی** بضم اول و کسر ثانی و تشدید یا بمعنی زیور که از سیم در ریاشد و این جمع **حلیه** کسبا لکسر و در سنائی بتخفیف و با نیز مستعمل میشود از منتخب **حلوای مغزی** آنرا حلوا گویند که بنبات سفید پخته شود و درین مغز پسته و بادام بسیار ریزه بندند **حلوا استقاضی** آنرا حلوا که سه چهار طبقات باریک تر شیده و درآن مخلوط نمایند **حلوای اکمین** آنرا شیرینی **حلقی** بفتحتین چلیپے که شیرینی معروفست از بدان **فصل حای مهمله مع میم** **حمراء** بالفتح سال سخت و زن سرخ رنگ و هر شی مؤنث که سرخ رنگ باشد از منتخب **حمیر** اول بضم اول و فتح ثانی تصغیر حمراء و لقب حضرت عایشه صدیقه رضی الله عنها از منتخب و لطائف **حمیقاء** بضم حاء تمیم و قحطانی و قاف زن کوچک احمق باشد **حمار** بفتحتین گل سیاه و لای از منتخب **حمی** بکسر اول و فتح تمیم و در آخر

الف بصورت یا یعنی سبز از یکدیگر چرا ایدن ستوران نگاهداشته باشند و بضم اول و تشدید سیم مفتوح یعنی پنگ م آنچنان کنز جمع و بضمتین و ضاد معجمه مفتوح و شین آنچنان کنز و صراح حماقت بالفتح بیقلی آنچنان کنز و بضم حمرت بالضم سرخی و یعنی سیبی نیز آمده آنچنان کنز و بضم اول و تشدید سیم گرمای سخت بیسار آنچنان کنز حمایت بکسر نگهبانی حمیت بفتح اول و کسر ثانی و تشدید یعنی غیرت ننگ بکسر اول سکون میم و فتح تحتانی پرهیز نمودن و محافظت و نگاهداشتن آنچنان کنز و صراح و کنز حمات بفتح اول گل و لای سیاه در اصل حماة بود و همزه را بتا بدل کرده و بضم اول و تخفیف سیم حمایت کنندگان بالتبعیض جمع حامی ست و در رسم الخط عربی نام این لفظ گرد و مینویسند بهمزه و یعنی مذکور از شروح نصاب و کنز جمد و ستودن و ستایش آنچنان کنز بضم حا و تشدید میم و فتح دال و سکون میم خاص بیان کردیا و جلال و عظمت خدای سبحانه تعالی را گویند بعضی از محققین چنین نوشته اند که حمد رعایت ستاکردن ست بزبان بر نحو خوبی اختیاری کسی برای تعظیم وی چنانچه گوئی پیوسته نویس ست و کتاب خوب بنویسد و در اصطلاح عملی که آگاهی دهد از تعظیم منعم خواه بزبان باشد خواه بدل و خواه بجوارح و مدح نزدیک است که تنها بزبان باشد برخوبی که کسی خود را بآن ستوده باشد چنانچه گوئی زید کمال حسن ست و نسبت فتح بین و نزد بعضی حمد مرادف است از آنجا که اختیاری و غیر اختیاری را شامل ست و شکر فقط اختیاری و کسر همزه و بیاء و فصلتا ستوده و حمیم بکسر اول و سکون میم فتح تحتانی قبیله ایست از قبائل بنی سبا و ضحاک بادشاه ازان قبیله بوده است و موضعیست در بیابان عرب که گرگ آنجا بغایت درنده و خونریز باشد بالفتح اول و کسر سوم جمع حماست یعنی خران آنچنان و شرح دیوان خاقانی و شروح نصاب حمص بالکسر و تشدید سیم و صاد مهمله یعنی تخم دو بضم اول و تشدید سیم مفتوح و همزه منتهره آنچنان و شرح نصاب حماض بالضم و تشدید سیم و ضاد معجمه و آخر شین معجمه گیاهیست ترش مزه که از آن اقماعی ترشه کوبند از شروح نصاب و منتخب جمق بالضم و بضمتین نادانی و بیقلی آنچنان و بحر الجواهر و کشف حمال بالفتح و تشدید سیم بسیار بردارنده بار جموال بضمتین و واو یکه بر پارچه آلوده در دریا بار قبل نهند و این اصطلاح طب ست و بفتح اول بسیار بردارنده بار و مجازا یعنی صابر و تحمل حمل بالفتح اول و سکون ثانی برداشتن و بمعنی بار کم و بار یکه بر کردن بردارند و بالکسر بار یکه بر پشت یا بر سر شتر یا بر پشت یا بر سر شتر بدو بمعنی گناه و بفتحتین بمعنی بردو دنام برج اول از فلک آنچنان و صحاح و آن برج مذکور بصورت میش نر ست صاحب قاموس و شماخ سر او را طرف مغرب و مرا بطرف مشرق و پشت شمالی و بانجوب او را متوجه شده و ثوابت بسوی پشت خود دارد و کیکاوس آفتاب درین برج داخل شود هنگام فرو رفتن آفتاب درین برج میشود و مدت ماندن آفتاب را درین برج فرو فرو رفتن گویند و مسند الیه تقریبا بیسا که باشد و در ولایت ابتدای بهار از ین ماه ست و در هندستان ابتدای ماه آخر بسار ست و انتظ حمل بفتح اول بمعنی گمان بردن قیاس نمودن زمین او و حامل بالفتح اول کسر همزه دوال شمشیر و انچو بر آن بر آویزند از منتخب و کشف و ظاهر قرآن مجید کوچک تقطیع را همین هیئت حمائل گویند که از یکطرف تا طرف دیگر بگذرد و بر یکطرف قابل می باشد که آنرا در بر توان آویخت لفظ حمائل بمعنی باری آیه و صحاح و صراح نوشته که حمائل جمع حمالة است که یکی از دال شمشیر بتحریک کلانه گذرنده و بحر الجواهر نوشته که حمالة بفتح اول و تشدید سیم مفتوح و بکسر دال و بتحریک حمیم بمعنی گرم و آب گرم و خویشاوند و موضع گرفته از شروح نصاب حمام بکسر اول بمعنی مرگ و بفتح بمعنی کبوتران و کبوتر و این لفظ بمعنی جمع و واحد هر دو آمده و در صورت جمع بودن جمع حامه بهست از شروح نصاب و منتخب و نام نیزه آن ئی آید و بالفتح و تشدید سیم گرما بپرا گرم کننده و ابریان باشد و بحیرا بحر الکشف و الظاهر حمام بفتح اول کسر همزه و حرف چهارم ست جمع حامه که بمعنی کبوتر و هر مرغ طوقدار ست مثل فاخته و قمری و غیره حمام زنان جای آب گرم شور و غوغا از مصطلحات حمدان بالفتح آنچنان تناسل از مصطلحات حمدون بالفتح آنچنان تناسل بمعنی نوفل نام شاعر معاصر گفته حمدونه بالفتح و حرف پنجم نون بگوتران زنر و ماده و بربان هندی احمره بالضم نام تنگله از شاذ و نکال حملة بالفتحات بردارندگان بر جمع حامل بالفتح اول و فتح میم یعنی هر گردم از شروح نصاب و شروح دیوان خاقانی و شرح نصاب حمزه بالفتح اول و سکون میم در آخر همزه نام عم رسول الله صلی الله علیه وسلم نام پسر اوست و گویا بهست که از ثمره و میوه گویند از صراح و منتخب حمامة بالفتح کبوتر و احد و قمری فاخته و هر مرغ طوقدار و حرف تا در آخر این لفظ برای تانیث ست برای وحدت است از منتخب و کشف و شرح مفصل و بحر الجواهر و المواید حمومة بالفتح اول و ضم میم مشدد منسوب بحموه که نام جد اعلای اذیب الالباب بالضم یعنی سرخ و سفید بحمرت حمالات الحمای یا نسبت تا مصدری یعنی نمایندگی از فرط بسیار حمله گیری کنایه از حمل حمله بالفتح

فصل حا مع نون خفی

حنا بالکسر و تشدید نون مفتوح و الف مقصوره و صورت یا برگ مشهور که ازان دست با پا سرخ کنند و دست مال حنا مالیدن و تخفیف خواستن و در صراح نوشته که حنا بالکسر و تشدید نون برگ معروف و نیز خای زرین پس سه دو خی مشدد بالکسر و تخفیف هم درست حنیذ بفتح اول و کسر نون و فتحتانی و ذال معجمه

بزغاله یا غیر یان کرده شده از لطائف **حنجر** بالفتح بمعنی حلق و گلو از لطائف و در نصب حلقوم **حنش** بفتحتین و شین بمعجمه بمعنی مار از شرح نصاب و کز خنوط بفتح اول خوشبوئی که در آمیخته که برآخر و میسازند از نصب **حناط** بالفتح و تشدید نون گندم فروش و خوشبو فروش از نصب **حنیف** راست و دین درست که مائل باطل نشود و گاه بر ملت ابراهیم علیه السلام باشد از نصب **حنق** بفتحتین کینه و دشمنی و خشم گرفتن از شرح نصاب و صراح **حنجره غلاصک** خوش آوازی و آواز که صوت آن **الحلق** بمعنی حلقوم یعنی گلو **حنک** بفتحتین کام دهن که بسته تا لو گویند از نصب **حنظل** بالفتح و بالکسر گیاهی است بشکل خربزه لیکن کوچکتر از آن تلخ باشد هندیها سهر پهنیده و نامند بمعنی انه را بن گویند از نصب و لطائف **حنین** بفتح اول و کسر نون آرزو کردن و بسیار گریه کردن و بمعنی ناله و ضم اول فتح نون نام علامه ایست که کتب یونانی را ترجمه کرده و نام موضعیست میان مکه معظمه و طائف که در آنجا کفار با حضرت صلی الله علیه و آله وسلم جنگ کرده بودند و نام موضع دوزخی که از اهل دانش بود و اعراب آموزه حنین را فتحه کرده **حنجره** حنین در غضب شد و از کرچه دیگر رفته بر سر راه آخر آبگیره را آبخیت و پیش رفته موضع دیگر را در راه آبخیت و کمین کرده بجای نشست اعراب موضع دیگر بیامدند و بگفتند اگر موضع دیگر باین میبود میگفتیم این پیش رفت موضع دیگر را در راه افتاده فیتا از شتر فرود آمد و زانو نشسته بست و بر آگنش موضع اول برگشت حنین فوصت یافته شتر را در بود و از آن دو موضع حنین بنجانه خود رفت گشت **حنجره سلطان** خواننده خوش خوان از اصطلاح **حنای سرناخن** کنایه از چیزیکه قریب بزوال باشد از مصطلحات **حنان** بالفتح و تشدید نون بخشاینده و رحمت کننده و یکی از اسمای الهی از کنه **حنانه** بالفتح و تشدید نون دل هوخه کننده و نام ستون آنجنان است که ستونی از چوب بود که آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم پشت را بآن تکیه کرده خطبه میخواندند چون منبر مقرر شده بر منبر برآمده خطبه خواندند از آن ستون ناله برآمد مانند طفلی که از مادر جدا شود از لطائف **حنیفه** بفتح اول و کسر نون و تشدید تحتانی بمعنی کمانی که به تیر اندختن آرند از نصب **حنجره** بالفتح بمعنی حلق و گلو از لطائف و در نصب حلقوم **حنطه** بالکسر و طای حطه بمعنی گندم از نصب

فصل حا مع واو و حا بالفتح و با بی حد بمعنی حرف اسمای الهی از کنه و از شرح نصاب و صراح و کز **حوض** ساحه باشد که در میان آب خراب دران انگور نشود **حور** بالفتح بمعنی زن سفید پوست که سیاهی چشم او بسیار سیاه باشد **حوت** بالضم ماهی نام برج دوازدهم از فلک که بصورت ماهی ست آن ماده نیست **حوت** بالفتح حرف سوم تهجی موحده گناه کردن از صراح **حوائج** جمع حاجت خلاف القیاس صحی در حجوز این انکار دارد و در تمثال جمع سالم این کلمه حاجات بهتر باشد جمع تکسیر حاجت چاجات چنانکه جمع مایه زه صراح و داماها نخواهی **حواج** بالفتح نشنیدیم بضم حاج گفتگان از نصب و این جمع حاجه ست چنانکه دواب جمع دابه حاجه در اصل حاجه بود و است موصوف را حذف کرده فقط صفت را قائم مقام موصوف ساخته جمع آن حواج می آرند و میتواند که جمع حاج باشد که صیغه اسم فاعل ست از نوع خیانکه کوا اهل جمع سائل حاج و حواج در اصل حواج بوده است جیم را در حیم ادغام کرده اند **حواف** بفتح اول کسر فا یعنی سمها از پایان این نوع حافره است که یعنی سم اسپ و خر باشد از کشف نصب **حور** بالضم بر وزن خور یعنی نقصان از صراح و بالضم بر وزن نور جمع حوراء که بالفتح ست یعنی زنیکه سفیدی پوست چشم او نهایت سفید و سیاهی چشم او نهایت سیاه باشد و نیز گویند کسیرا که در پشت نصیب موسنان خم آید شدار کشف و مدار خانکه بعضی محققان نوشته اند که فاریان حور را بمعنی مفرد تحمل کنند بلند بالف نون جمع کرده حوران گویند چنین بنظر میرسد

حوار بالضم بچه شتر از

کہ آب بحوض میرساند مثلا این مجموعش مشترک گویند و خیال قوتیست رسوخ لطیف اول ازو مانع گنجاندن و در صور محسوسہ ابدع نیوبخان خزینہ حس مشترک نیز و سوم قوتیست در آخر لطیف او سطور کار او آنست کہ چیزہا کہ دیدہ و شنیدہ و بدست آمدہ و بدو رسیدہ باشد خواہ نباشد مثلا اگر شراب آفتاب بر آسمان قہوہ کند و حال آنکہ یکی ست پیش نیست این قوت در حیوانات غیر انسان بجا قوت عقلست ہرہ مادر خود را و ابو اسطہ و ہم شناسد در رسمہ ہا وجود آنکہ مادرش در صد گوسپند ست و دیگر بنسبت دشمنی گرگ دوستی سگ را و بدین قوت دریابد این قوت تابع عقل نگردد بخلاف قوتہای دیگر چنانکہ تخصص و خانہ تاریکی تنہا بامردہ مجاور باشد ہر چند عقل حکم کند کہ مردہ جماد است ضرر و ترس نمایدکرد بگرد او ہمہ وسوسہ می اندازد و قوت سیم حافظہ قوتیست در اول لطیف مؤخر مانع گنجاندہ حواس ظاہرہ و باطنہ بدو رسد و متصرف قوت اول لطیف و کار این کیست یعنی صور یعنی معانی و این قوت را باعتبار استعداد نفس ناطقہ در ترکیب رکنات مشکوۃ گویند و باعتبار استعداد ہم در ترکیب رکنات خود تنہا گویند بدانکہ مراد از صور کہ دریابد نہ شدن آن چیزیست کہ در اوراک آن یکی از حواس ظاہری ممکن باشد چنانچہ لذت و بعد و سمع و شم و مذوقات و امثال آن چیزیست کہ در اوراک آن یکی از حواس ظاہری ممکن نباشد چنانچہ دوستی و دشمنی ہر آئینہ در شکل انسان یا شکل دیگر موجود نوشتہ میشود حوک بالفتح تیر و ایست شبیہ بہ پر کہ گذارند و نگ گویند و نامند و از پر نامند از شروح نصاب و دربیان دکنر نوشتہ کہ ریحان کوہیست کہ آنرا بارچہ نامند حول بالفتح بازگشتن و باز گردیدن و قوت و توانائی و گردیدن و بمعنی سال و فتحتین کج مین شدن و احول شدن و بکسر اول و فتح واو برگشتن و فتن از جای بجای از ترتب و الطائف و صراح حواصل بفتح اول و کسر صاد مہملہ غلیت سفید کہ اکثر کنارہ آبہا نشیند و چون حوصلہ نہایت کلان دارد بر واحد اطلاق جمع کردند چہ در حقیقت حواصل جمع حوصلہ است از ترتب و سرور و دیگر گب حوامل بالفتح زنان حاملہ جواریان بالفتح دیا تحتانی مشدد جماعۂ دوستان یعنی علیہ السلام و آنہا گازران بودند یا سفید پوست بودند از لطائف حور یان بواو معروف مزید علیہ حوران چہ گاہی در آخر لفظ حور یا ئے زائدہ آرند چنانکہ در بیان ہیہات از جہ الحروف حور العین بکسر عین یعنی زنان سفید پوست فرخ چشم چہ حور بالضم جمع حوراست و حوراء بفتح زن سفید پوست کہ سوی سرش و سیاہی چشمش بغایت سیاہ باشد و سفید پوست و سفیدی چشم او نہایت سفید بین بالکسر ہم عینا ست لفظ عینا بالفتح بمعنی زن فراخ چشم از تفسیر ادراک کنر حوصلہ بفتح صاد مہملہ بمعنی سعہ و مزہ بندی پوند گویند بکسر صاد یا بسکون صاد خطاست از مؤید و سہا مجرد مادر کشف دربیان حوضہ بالفتح وضاد معجمہ شاہ بجوض ہا و آخر ہای تشبیہ است یا آنکہ ہای وحدت ست کہ بر وقف باشد و بمعنی یک حوض تا آنکہ زائد باشد حوارہ بالضم نان سپید رنگ حوزہ بالفتح در آسمجہ نیز مقبوح یعنی ناجید و بیان ملک از کشف و صراح و منتخب کنز حواشی جمع حاشیہ بمعنی حد و کنار آنچیز می باید جوی بفتحتین دیہ کہ بجمول امالہ حوا خوانند کہ جمع حاشیہ است حواری بفتح و تشدید یا بمعنی گازر و سفید پوست و یاران عیسی علیہ السلام و بمعنی مطلق یاری دہندہ و مجازست بالضم اول و در آخر الف مقصورہ بصورت یا نان سفید از طعام سفید تر شدید و او نیز آمدہ از منتخب لغات حوالی بفتح اول کسر لام و یا ئے معروف بمعنی گرداگرد و چیزی بدانکہ لام این لفظ را کسرہ دادن و در آخر یا ئے معروف خواندن از تصرف فارسیانست یرا کہ در حقیقت حوالی بفتح لام و در آخر الف مقصورہ و بصورت یاست در استعمال عبارت عربی ہمیشہ مضاف باشد بسوئے کسے از ضمائر و بحالت الف آخرش ابطور الف لفظ علی یا تحتانی تبدیل یابد چنانکہ در حدیث صحیح بخاری اللہم حوالینا ولا علینا و در مصرعہ بہستان ع حوالیہ بین گل فوج گمیخ * لام حوالیہ امفتوح باید خواند و بکسو خواندن غلطست از منزل صراح قاموس و سہا و بعضی دیگر بمعنی حوالی بفتح لام و در آخر یا تحتانی مخففہ ثنیہ ست بحث تکریر تصغیر شدہ نوشتہ شد حوالیت قطاشد ہ است یعنی گمان نکردہ کہ حوالی بکسر لام جمع است چنانکہ اہل جمع بر اہل قیاس علت یرا گرد و ثنیت استعمال شرطست قیاس را چنانکہ در فعل نیت حویلی بفتح اول کسر دوم و یا ئے ساکن و لام مخفف دیا تحتانی مشدد و لام الف حویلیست کہ بتصرف فارسیان بکسر لام و یا ئے معروف باشد و الا حویلی در حقیقت بفتح لام و بمعنی گرد اگرد خرپیزہ ہا خاص اسم احاطہ چہار دیوار خانہ تنہا مستعمل شدہ است استعداد بہ اسم فصل حاکم مہملہ و یا تحتانی حیضہ بالفتح اول سکون ثانی و ضم ثالث مشددہ بہ ہای ہوز آخر بمعنی شرم و بالفتح اول و آخر بمعنی شرم و بالفتح اول و بدون ہای ہوز آخر بمعنی شرم و بالفتح اول و آخر بمعنی شرم و بالفتح اول بدون ہای ہوز آخر بمعنی باران و فصل سال بدون ہای ہوز آخر و بالفتح و کسر اول و فتح ثالث و تشدید ثانی بمعنی شرم و بالفتح اول و آخر بمعنی شرم و بالفتح اول بدون ہای ہوز آخر بمعنی باران حیضا مر بالفتح وضاد معجمہ زنیکہ بحالت حیض باشد

حیاطت بکسر اول بمعنی نگهبانی و احتیاط ماخوذ از حوط که بمعنی نگاه داشتن ست **حیرت** بالفتح بر یک حال ماندن از تعجب حیثیت بفتح اول و سکون ثانی و کسر ثالث مخففه و تشدید یای تحتانی مفتوح این مصدر جعلیست مجازاً بمعنی وضع و اسلوب **حیات** بالفتح اول و تشدید ثانی مصدر حیی یحیی از حیات جمع حیه که بمعنی مار ست و حیات بمعنی زندگی در آرزو آمده و این لفظ در مثلوث بضمه و بکسره ست و نیز لفظ حیات که بمعنی زندگیست مصدر یائی است و اصل حیوة بود بر وزن فعلة و واو متحرک با قبل مفتوح آن واو را بالف بدل کردند حیات شد لفظ حیات را در رسم الخط عربی حیوة نویسند الف را بشکل واو قیاسی نوشتن را مد زنگار زنند بمعنی اسد شیر و بنده لقب حضرت امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه از بحر ابحر بالفتح و یای تحتانی مشدد و مکسور زیادت آخر بحر که ابهر چیز بالفتح و بمعنی مکان بالفتح صراح و باصطلاح حکما عرض عریض است بجسم حادث که حواس سلیمه ظاهره بسهولت بدرک او قادر باشد تحتانی معروف بمعنی مخنث یا بمعنی فارسیست از بریان و سریاج نوشته که خیر که بمعنی مخنث ست بسا هوس چرا که در فارسی حای حطی نمی آید **حیص بیص** بفتح اول و سکون یا و صاد مهمله و فتح موحده و سکون تحتانی و صاد مهمله و لفظ اند مجموع در محاوره عرب بمعنی جنگ و غوغا لفظ اول بمعنی یکی افتادن از راه و ثانی بمعنی تنگی و تنگی از منتخب **حیاض** بکسر اول جمع حوض **حیف** بالفتح ظلم و ستم و جور از کنز و ضیاء **حیال** بالفتح و تشدید یای تحتانی حیله گر کننده و مکار **حیل** بکسر اول و فتح ثانی مع حیله و بالفتح بمعنی توانائی از منتخب **لطائف حیض الرجال** غیبت کلام پیغامبر از لطائف **حی العالم** بالتشدید ای که همه نیروی خرم باشد از بهار عجم **حین** بالکر وقت و هنگام و روز قیامت و بالفتح هلاکی و مرگ از صراح و منتخب و کشف لطائف **حیوان** لغات مصدر ست زنده بودن و زندگانی و بمعنی جاندار مجازیست فارسیان بهر دو معنی بیشتر بسکون ثانی استعمال کنند از بهار عجم و در حواشی بعض کتب منظور دیده شده که حیوان بالتحریک بمعنی حیات ست و بفتح اول و سکون ثانی صفت مشبهست چنانکه سکران **حیطان** بالکسر جمع حائط بمعنی دیوار آخانه و این جمع حائطست از کنز و حروف ثلاث تا کوفتانی جمع حوت که بمعنی ماهیست از کنز **حیز بیون** بالفتح و زای عجمه مفتوح و نون ساکن بمعنی زنان یعنی زن پیرانه سر از منتخب و نصاب و کنز **حیز** بالفتح و تشدید تحتانی بمعنی مارجی **کرده** بالفتح یعنی احاطه کرده و دور قیدآورده و گرفتار ساخته و ایضاً از معنی مجموع کردن و فروگرفتن مستفادست **حیره** بالکسر اکثر شارحان نصاب بتحقیق این لفظ عاجز شده اند که ظاهر اقوی پس سر را بفارسی حیره میگفته باشند و شاید نوشته که چیره و بیم فارسیست بمعنی پس مزرا این بان بیست از بلاد ماوراء النهر و بر بان نوشته است که تفاسیر یک لفظست بصورت و روی نیکو ظاهر اقوی تا آخر و زراجای حطی بدل نمود و در آخر باز آمده باشند و این تغیر و تفنن مؤلف را توجیهات سابقه وجیه هست والله اعلم **احاطه** بالکسر بمعنی دیوار که چیزی را آرد بر آرد و منتخب و بمعنی جای احاطه کرده شده **مستصل حیاض** بکسر اول صاد و دال بیک سنگ سپاه بدان بسته اکنند از منتخب و مؤید بمعنی حلقه تنگ سپ **حیلولة** بالفتح و او سوم تحتانی و لام میان و چیزی در آمدن و حائل شدن **حیوانی** عبارت از گوشت خوردن انچه از حیوان پدید شود مثل شیر و جز ان و غیر ان از اصطلاح حاملان فنون خوان ست **حیی** مصطلحی بفتح اول و فتح یای اول و تشدید یای دوم بمعنی شرمگین از لطائف **حی** بالفتح و تشدید یعنی زنده و نام حقتعالی و بمعنی میان و وقتیکه از عرب بسنبی جمع کردن و فروگرفتن هم ضلیست یعنی بیا و حی علی الصلوٰة یعنی بیا بر نماز از منتخب و لطائف و بجز ا همه معانی مذکوره در فارسی تخفیف یا نیز می آید و در کنز نوشته که حی بالفتح و تشدید جمع کردن و فروگرفتن و بالفتح و تشدید و فتح یا اسم فعل ست بمعنی بیا

باب خای معجمه

فصل خای معجمه مع الف خاسم کبی از حروف تهجی و این حرف بعجم عربی هدل شود و بجواسفاخ و اسپانا خ و سوده و بشین عجمه چون آخر و آخشتن و آهشتن و بعین عجمه چون شیخ و شتیغ بمعنی چیز راست مانند نیزه و ستون و لقان چون چقماخ و چقاق و دکاف عربی چون خمان و کمان و خمند و کمند و خرناد و کرناد و سباخ و سباک و داک و دگاه مصدر و ماضی در اکثر مصادر بر یا عربی بدل شود چنانکه در دوختن و سوختن و ساختن و آموختن و آسوختن و افروختن و اندوختن و بیختن و پختن و پرداختن و گداختن و گذاختن و شناختن بسین مهمله و روختن بمعنی ریختن بشین عجمه بدل شود و آسیختن و گسیختن شاذست از جواهر الحروف **خارا** سنگ سخت و نام نوای از موسیقی و نوعی از جامه پرنیانی که بافته شود از ابریشم و کشف و بر بان و بهار عجم و مصطلحی **خاتون** یعنی آنکه آیت آفتاب بر بان و سراج **خاتون عرب** کبیره از بر بان **خائب** بکسر همزه و کسر حرف سوم و بعده باء موحده بمعنی ناامید و مایوس از بهار و منتخب و مؤید و مدار و کشف **خاطب** مرد زن خواهنده

وخواستگاری کننده و شوهر دادن **خارعقرب** کنایه از برج چهارم که برج عقرب خانه سیم ازوست **خاک مرکب** مرواز مواليد ثلاثه که نباتات و حیوانات بسیار باشد **خاک برلب** قسم خوردن در انکار امری از چهار شرایط مصطلحات **خار** است انچه از خار گرد باغ در زراعت حصار سازند از برهان و سراج **خارق عادات** معجزه های انبیاء و کرامتهای اولیا **خارپشت** بضمین معجمه جانور سیست مثل روباه که در زمین سوراخ کرده بماند و بر پشت و دم مثل دوک خارها باشد **خسبیدن** بمعنی خفتن است **خاصه** بفتح صاد و کسر ثانی و تشدید یا بمعنی خصوصیت و تخصیص و انفرد در محاوره فارسی بتخفیف صاد و قند یدنخستانی بلکه بتخفیف هر دو درست و صحیح است **خات** بتای فوقانی نیلوفر **خاج** چلیپا و صلیب نصاری از برهان **خاد** بدال مهمله بمعنی غلیواز از مطالعات سراج و برهان **خاوند** بفتح واو مخفف خداوند از برهان و سراج نوشته که خا مخفف خانه و ند بمعنی صاحب لیکن خاوند بمعنی مطلق صاحب مستعمل ست **خال** ما انچه در اخیر بازی نرد حریف غالب بود از اعداد مطلوب زائد مانده یعنی شکسته را بر سه بر دن بازی چهار عدد مطلوب ست بعین شش خال ظاهر شد ناز انجمله چهار خانه را بهمراه گرفته دو عدد زائد را فرو گذاشته پس این دو عدد فروگذاشته شده را که از حاجت زائد بود خال زیاد گویند و در سراج اللغات نوشته که زیاد نام یکی از یاران سیاست نزد است خواز معنی لفظ عربی چرا که در بازی مذکور در فارسی یک خال زائد گردد و از اضال زیاد گویند **خار بند** انچه خار و چوب گرد باغ و کشت نهند برای محافظت **خالد** بحر لام جاودان همیشه و نام مردی که نهایت کرم بود از شرح دیوان حافظی **خانه خورشید** برج اسد **خابور** سیاهی موجده نام موضعیست از ترکستان **خار خار** تردد و تفکر و اندیشه طبیعت امر مرغوب و غیر مرغوب از برهان و بهار عجم **خاشتر** نام گیاهیست خار دار که شتر از رغبت تمام خورد از اشتر خار نیز گویند **خانه گیر** نام بازی چهارم از جمله شصت بازی نرد و آن هفت انیست فارد و زیاد و ستاره و خانه گیر مطول و هزاران مشتمله بر از برهان و رشیدی **خانه تیر** خانه عطارد که برج جوزست و آن از برج باد لیست **خاور** بفتح واو بمعنی مشرق و بمعنی مغرب نیز می آید از موید و سراج و بهار عجم یعنی گویند که در اصل خاور بود در اکه خا بمعنی ماه شب چهار دهم ست که بعربی بدر خوانند چون ظهور بدر از مشرق میباشد لهذا راء آخر حمایه اول را بسبب تخفیف حذف کرده مشرق اطلاق نمایند **خاسر** کسر سین مهمله کسیکه در مال و زیان واقع شود و کسیکه نقصان کند و کاهد **خاطر** بفتح دال گذرد و دل را گویند چرا که در عرف دل صاحب خطره است از منتخب و بهار عجم و خیابان **خاک جگر گیر** سنبلیدل را از اینجا بر آرند از هزار مصطلحات **خاک خودن تیر** بر زمین افشاندن بر هوف رسیدن تیر از مصطلحات **خانه دار** بمعنی مالک خانه بمعنی مرد صاحب خانه و پاسبان خانه از مصطلحات **خاکسار** بمعنی خاک مجازاً بمعنی ذلیل و خوار و گاهی اطلاق این لفظ بمعنی عجز و فنا می کنند بسبب مدح از برهان **خالی السیر** اصطلاح منجمان قمر را خالی السیر وقتی گویند که نظر بهیچ کوکب با و نباشد و هر گاه حیات حیوانی مسلوب گردد هم گویند باطلاع او نظر سعد یا نحس نباشد از شرح دو قصاید خاقانی **خام سوز** چیزیکه از بالا سوخته گردد و از اندرون خام باشد از بهار عجم **خایه ریز** انخوشی که از بیضه مرغ سازند و از اخاگینه گویند از سراج **خاک انداز** هر گاه که چیزی گم شود و از هر اشخاص مظنون در جا خاک بیندازند تا از دزد چیز گم شده را دز خاک پنهان کرده بیند از قیاس دزد سوا نشود از مصطلحات **خانه رس** آن میوه که از اخام از شاخ جدا کرده در خانه بگذارند و رسیده گردد **خاموش** بمعنی خاموشی نیز می آید و همچنان بلفظ مهمان بمعنی مهمانی و همچنین بلفظ میخ بمعنی میخ گاهی از چراغ دان **خاش** بشین معجمه مادر زن و مادر شوهر از رشیدی **خانه بدوش** مسافر و فقیر بی تعلق و بی خانمان و مرد بی سامان حال از بهار عجم و غیاث **خارش** بشین معجمه فرو اندازه کسر کننده و بهم زننده و نمایند آن اسامی که بمعنی آن از خود کرده و بیان آن منتخب **خاضع** کسر ضاد معجمه فرو اندازنده و فروتنی کننده **خاشع** بکسر شین معجمه فروتنی کننده **خاطف** بکسر طاء مهمله بمعنی رباینده و صفت قمر طالع از آن واقع شود که بنظر مذموم میاید از بحر الجواهر **خارا** از هم جدا شده و پاره پاره گشته و مجازاً بمعنی کراست لی چرا که آن نیز صلابت را پاره میکند **خانق** بکسر نون خفه کننده **گلو خانیک** بفتح یاء تحتانی و سکون سین مهمله مغرب آن در زبان ترکی بسرسام که در برهان و سراج بکسر سین گویای تمامیست **خال** بزرگی و فربهی و تکبر یعنی برادر که بسیار باسون گویند و نقطه سیاه که بر اندام مردم باشد و این لفظ بهر سه معنی عربی ست و مجازاً در استعمال فارسی بمعنی آبله نیز آمده از سرور و لطائف و منتخب و شرح نصاب و کنز **خامل** گمنام و فرومایه از لطائف **خاتم** بکسر تاء فوقانی و فتح تیز انگشتری که نگین دار د از کشف اصطلاح و بهار عجم و یکی از تحقیقات خود نوشته که خاتم بفتح تای فوقانی صحرا از انگشتری و وجه آن که بدان مهر کنند

چه فاعل بفتح عین بمعنی کامل یتحمل شود و شامل العالم بالعلم یا الصانع پس خاتم بمعنی مانع تم باشد و آن انگشتری ست **خام** جرم و باغت ناکرده و بمعنی خالص و شراب تعطیر رسیده و کشف و برهان و لطائف در بهار عجم نوشته که خام مقابل پخته و پوست باغت کرده و بمعنی خالص چون عنبر خام و سیم خام و باده خام و بمعنی اصل نیز می آید چون کار خام خیال خام و سودای خام **خارم** خنگاه نده پره بینی و بره زده بینی و مجازاً بمعنی مغرور و متکبر آمده **خانه ششم** کنایه از برج طالع ششم افتد و آن خانه بیماری و خوف و خطرست نزد منجمین **خافقین** بکسر فا و فتح قاف مشرق و مغرب را گویند در کشف لطائف گفته که از اقاب نان کبابست اگر جمع بین لفظ بتصرف فارسیان بمعنی دو آن خوانچه آمده بطور فرامین از مداری بهار عجم و لغات کی **خان** لقب پادشاهان ترکستان و خطا و بمعنی رئیس و امیر از رشیدی و برهان و کشف و لطائف و جهانگیری و مؤید لغات ترکی در سراج نوشته که خان لقب سلاطین ترکستان ست در ایران نیز داخل اسامی امراء و سلاطین میشود و بمعنی خانه و کلبه دهان سرا نیز آمده **خان و مان** خان بمعنی خانه و مان بمعنی خانه بهار عجم و منقول از شرفنامه **خانه سر خروس بازکردن** کنایه از خراب کردن خانه **خانهٔ چراغ هدایت** کنایه از انگشت سبابه در مصطلحات **خاطرنشان** در کنی این تامل ست و معنی این نشانند و خاطر باشد و این مناسب نمایند بجای خاطرنشین **مستعمل** شود بدانکه اگر نشان بمعنی علامت رقم اراده کند معنی نشان خاطر بمعنی منقوش خاطر باشد یا نگینه آنچه در خصیر خلوه کنند آنرا خاطر گویند اگر خاطرنشان بمعنی نشاننده خاطرات و افکارات گویند درست شود چه گاهی بسبب عدم دریافت چیزی تردد باشد چون از حقیقتش آگاه شود آن گاهی نشاننده تردد و اضطراب میگردد **خازن** بکسر زای معجمه خزانچی و نگهبان خزانه از لغات ترکی **خاقان** پادشاه بزرگ از لغات ترکی و مقدم لقب بادشاهان چین و ترکستان بوده علامه برهان خاقان گفته **خاور** بمعنی خاور الف و نون زائدست و خاور بمعنی مشرق را گویند و در رشیدی مسطورست که نام دیوایست که مشرق از ایران و در سراج اللغات لا نیست **خانه آبادان** کنایه از شخص اندازه و کار از چهار شربت **خاک یحان** آنچه در سفال خاکی پرکرده یحان بسوزند از شرح سیف الله مداد آبادی دخان آن **خاک مال کردن** بر زمین آن در دن پهلو از چهار شربت **خاین** بکسر خا و سوم بمعنی خیانت کننده دخل باغ **خاکدان** جایگه بر انباشته که خاشاک اندازند از برهان **خاکی** نام هر هیئت و یک بطعام از لغات **خانه کن** بضم کاف خانه ویران کننده و خالی از لغات **خاصه** بمعنی خالص از بهار عجم **خار حین** آنچه بر آسمانی افتد گرد باغ و زراعت و دیوار اطراف باغ را خار چوب سازند برای عدم دخول مردم و غیره و حیوانات موذیه **خامه زدن** بضم کاف و تشدید میم در راه نهادن کار مقفل چنین نهادن از مصطلحات **خاک فراموشان** کنایه از قبر در مصطلحات **خارج زدن** بضم زا و قلب جا خارج از دار الضرب سکه زدن از مصطلحات **خانه دین کمان** کم شدن گمان از وضع اصلی خود از مصطلحات **خانه نهادن** بضم خا و کسر نون بمعنی فرو گذاشتن و ترک کردن کار گرفته تنگ آزار دو بمعنی ترسیدن نیز آمده از مصطلحات **خالو** عربیست و درین لفظ واو زائدست برای تحسین کلمه و در لغت بمعنی برادر مادر ست و درین زمان بمعنی شوهر خاله شهرت تمام گرفته **خاکدان و یو** کنایه از دنیا **خازنه** بهمزه بمعنی خزانچی از مخفف خواجه سرا از رشیدی و برهان و سراج و کشف و جهانگیری **خاگینه** آنچه ترش چه خاک بکاف فارسی بمعنی پنیر مست کذا فی البرهان **خاره** بهمزه بمعنی سنگ سخت نوعی از قماش آن منسوب آفتاب پاره پاره شود چنانچه کتان در مقابل ابریشم و در سراج اللغات **خازه** بهمزه بمعنی گل سرشته گلابه که بر دیوار مالند از برهان در سه رشیدی **خالیه** چون چهارم یا تحتانی بمعنی گذشته قدیم **خاصه** بکسر اول و تشدید میم آمده **خاکفانه** بفتح فا و نون بمعنی کلاه بودن مشایخ و درویشان معرب خانگاه مرکب از خانه و گاه از عالم سفل کاه و مجلس گاه و فارسیان بسکون نون تغیر استعمال میکنند از بهار عجم **خاندان** خان بمعنی خانه و دودمان بنا و اصل از برهان **خاشه** بمعنی خاشاک **خاک روبه** گرد و خاشاک که از زمین جمع و جاروب ای آید **خاک انگیخته** مراد از گرد زمین **خاک فیروزه** بمعنی فیروزه کان درست و بزرگ برآید نگینه انگشتری و غیر سازند و بمعنی پرزه بار یک برآید آنرا خاک فیروزه گویند از چراغ هدایت بهار عجم **خاک مرده** زمینیکه رستنی در آن نباشد از مصطلحات **خایه** بمعنی مرغان و بعضی مردان و بعضی دیگر چهارپایان نر **خاصه** تخصیص صاد و صله و صنی باشد که یافته نشود مگر در یک شی مثل ضحک بانسان که در دیگر حیوانات یافته نمیشود و تخفیف صاد و های نسبت در استعمال فارسیان یعنی چیزیکه لائق مردم خاص امرا باشد و بمعنی جت نام نوعی از جامه سفید و طعامیکه بر آمدگان پزند **خالصه** خاصه نیاخته پخته یعنی باصطلاح زمین ملک بادشاهی که بکارگر کسے نباشد بمعنی نوعی از تخت **خانه خواه** چون مسافر در شهر وارد شود باهر که سابقه معرفت داشته باشد بخانه اش در آید

کردن بتم
سلاوی کا گوشت
از
خالی از
رای
لغات
کی
گ
اگر
ہمیں
نہیں
نوری
ی

صاحب جا نرخواه است **خاصگی** لفظ ۵ حرفی کاف فارسی معرب مصاحب یا خاصه یا خواص و شاید رساله او رفع وخزینه دار و کنیز کی را می سپارند و معاشرت با او سر نمی نهیں و غریب تر همان بهار عجم خاکشی نام دوا که بنام چیز کلان شهرت دارد **خافی** بکسر نون مخفی چاک از سرچ و در مصطلحات نوشته که خافی قسمیست از زر مسکوک که رایج و روز الی **خانه ماهی** کنایه از آب **خاج اهنگی** بیرون نماز پرده و از بحر و قواعد خود خام دستی نابجه کاری مال بی مصرف خرچ کردن را در مصطلحات خاتم بندی و **خاتم کاری** آنکه مزاج دانان چوب و غیره گلها منقوش بر بعض چیزها کنند و صل نامند از بهار عجم **خاطی** کسیکه بلا اراده خود خطا کند و مخطی کسیکه از اراده صواب کند و بقصد خطا از وظایف خود باز گردد و از سراج **فصل خای معجمه مع بای موحده** **خبا** بالفتح نهان کردن و در سینه چه و یاران گیاه بالکسر و آخر همزه مرده و نمی **منتخب خبایا** بالفتح اول و چهارم با تحتانی خبء او پوشیدنی چیزی **خبث** بالفتح و تشدید جوع زدن و برباد مکارد حیله گردیدن و بکسر فریب دل را منتخب اطائف **خبث خبث** بالفتح آواز بوسه از مصطلحات **خبزت** بالکسر نرمش دانائی و آز بالش و بالضم بهره از گوشت و جز آن و در سین چیزی از منتخب **خبث** بالضم پلید و پلیدشدن و خوش نشدن از طیب **خبیث** پلید و ناخوش **خبث الحدید** چرک آهن کدر وقت گداختن آهن از رو برون آید و آزاریم آهن نیز گویند از منتخب **خبار** بالفتح زمین نرم سوراخناک از منتخب **خبر** بفتحتین بمعنی گاهی هیچ معنی حدیث نبوی صلی الله علیه وآله وسلم و این لفظ گاهی بمعنی خبر دادن و اعلام سیر گویند بیت بیهوده سخن از بیگانه شنیدن نامی و ننگی شد که دانی نگارنده بوده و از منتخب **خبر** چراغ بیت و بهار عجم و مصطلحات **خبار** بالفتح و تشدید بیخ گوزپای معجمان بزخبز بضم دوم و زای معجمان بمعنی نان و بالفتح نان بخبتین از منتخب **خبیس** بروزن فعیل بمعنی ظریف و خوش طبع از لطائف **خبیص** بفتح اول و کسر ثانی و در آخر صاد مهملها میکی از نوع خرما ساز ندا از منتخب **خبط** بالفتح انجمنی عقل جنون **خباط** بالضم اول و بالف خصی بالفتح بیضدان کنار جایز خبزان دو خصی آن که تاه نشود و در کردن حرف دوم ساکن از زر کن چون آن که فعلن سین مهمله از مدمتفعلن یا مدنه فاعلاتن یا مدی مهمله از فاعلاتن فعلاتن ساز ندا از منتخب و سائل عرض خبر کسی **کردن** و تدبیر کسی کردن بمعنی گاییدن با آزچهار شربت و در چراغ بیدآب نوشته که خبر گیری گفتن بفتحتین با صطلاح لوطیان و لایت بمعنی زنا و لواطت کسی کردن چون از حرف آخر فعل مشتق شود و انیمنی مفعول بنا شد **خبیث** بالفتح خای معجمه و سکون بای موحده و ثای مثلثه بمعنی عرسند و بجای مدفون خ انداختن خلط است از سراج **فصل خای معجمه مع ألف وقافی** **خثا** بالضم اول و ثای مثلثه بمعنی آماده و بالضم اول و تشدید ثانی مفتوح فوقانی نام شهر و رحدود و پیل از منتخب و لطائف و سرور و خطا مایه کسر موم و رنگ و عمر که بران سکنند از لطائف و صراح **ختن** بفتحتین بمعنی داماد و بالضم اول و تشدید ثانی مفتوح فوقانی نام شهر و رحدود و پیل از منتخب و لطائف و سرور و خطا مایه کسر موم و رنگ و عمر که بران سکنند از لطائف و صراح **ختنه** بکسر اول و سکون ثانی و فتح ثالث و ها در آخر عمل مشهور و انیمنی مفعول آن ختنه بمعنی عرسند و بجای مدفون خ انداختن خلط است از سراج **فصل خای معجمه مع ألف وقافی** **ختا**

وده برهان نوشته که خرمن بالکسر توده غله را گویند و معنی مطلق توده نیز آمده و در سراج اللغات نوشته که خرمن بالکسر توده هیزم یا غیر آن و توده غله خصوصاً مگر حق آنست که بالفتح باشد چرا که خرمن بالفتح بمعنی بزرگ من بمعنی بار باشد مگر چون ترکیب این هر دو لفظ معنی قبیح نیز پیدا میکند لهذا حرف اول را بکسر خوانند خراسان نام ملکی و ایران در اصل بمعنی مشرقیت چون ولایت خراسان از خاور و عراق بطرف مشرق واقعست لهذا باین اسم موسوم شد از جهانگیری و برهان و سراج و نام پرده از موسیقی خراسان بالکسر کشف برهان بمعنی خوش رفتار خرقه بدست کسی دادن کنایه از مطلع خوفیه سر بسر شدن دیگر بیعت کردن از شرح سکندرنامه بهار عجم خرقه از کسی پوشیدن مرید شدن از مصطلحات خرگرفتن کسی ملی حق فرض کردن خرگمان بمعنی گمان کلان و سخت که فراعنان برآ کشتن شغال و غیره دارند و پیرایست که گمان گران گمان را بآن چاق کنند از مصطلحات چراغ هدایت خرد پیش خانه خود بستن و خرد را بستن کنایه ازینست فراغ بال بودن و عرض دادن جاه و شان خود را از مصطلحات خرطین میم حاتمین کرمی را از کذرزمین نمناک میباشد مرکب از خره که بمعنی گل ست و آتمین بمعنی پیدا شده از سراج اللغات خرمن کهنه بباد دادن بدولت گذشته لاف زدن و غرور کردن از مصطلحات و بهار عجم خرج راه شدن در راه سفر رفتن از چراغ هدایت خرزن بالفتح تازیانه از لطائف خریدن مشهور است بمعنی بر باندن چیزی بدهی بمعنی باخریدن نیز آمده از بهار عجم خرد با لضم بالکسر گرگن طیور از منتخب و غیران خرخشه بفتح هر دو خا و سکون هر دو مجمه بمعنی موقع مجادله کردن از جهانگیری کشف و سرور و مؤید الفات ترکی خرگاه بالکسر بمعنی جای خوشی پرازگر بالکسر بزبان پهلو بمعنی خوشی الحال خرگاه بمعنی خیمه مستعمل است بمناسبت آنکه خیمه نیز جای خوشی ست از رشیدی و مدار و مؤید کشف و صحاح برهان نوشته که خربا بالفتح بمعنی کلان چنانکه در لفظ خرپشته و خرگس در لفظ گاه بمعنی خیمه مطلق پس لفظ خرگاه بالفتح بمعنی خیمه کلان باشد و در سراج اللغات نوشته که خرگاه بالکسر بمعنی جای خوشی و تحقیق آنست که خرگاه بفتح باشد موافق قیاس بمعنی جای بزرگ و کسر بسبب کراهیت فتح خاست که از اشتراک بمعنی حمار پدید میشود خربزه بفتح اول و ضم ثانی موحده بمعنی میوه خوشبو دار کلان چه خربا بالفتح بمعنی کلان و بزه بالضم موحده و فتح زای معجمه بمعنی میوه شیرین و خوشبو دار چون خربزه بالنسبت کشمیوه یا کلان و شیرین و خوشبو دار ست لهذا باین اسم کسی گردیده از رشیدی و مؤید مدار رشیدی و سراج خرمن ماه بالکسر یا ماه از رشیدی و مصطلحات خرده بالضم بدون واو در زبره هر چیز و بمعنی اخگر و عیب و کتکه از کشف و برهان لطائف و جهانگیری و همچنین خرم خرمه و خرمی بمعنی کوچک نیز متداول است بتحقیق کرده اند که بدون واو است مگر بعضی بواو نیز روایت کرده اند از شرح رباعیات محمد افضل الدابادی و شرح گلستان از سیر نور الله خرقه بالکسر جامه پاره پاره کهنه پاره دوخته از خاوس و صراح و کشف و بهار عجم و منتخب یا آنکه فرق بسیار شده است چون جامه فقرا اکثر پاره پاره میشود گریبان چاک باشد لهذا خرقه میگفته اند خرمهره سفید که بعربی ناوو گویند و بهندی سنکه مهد گویند از خرمهره فروشان از سراج و دنیا بان نوشته که خرمهره در رشیدی بمعنی مهره کم بها گفته و مؤید از شخصی نقل کرده که خرمهره عملی که آنرا تاگ داده بر گردن بچه بندند و ظاهر آنست که بندی گوری گویند از خرمهره فروشان از سراج اللغات خرمهره بمعنی بزرگ نیست چنانکه صاحب رشیدی فهمیده تمام کلامه فقیر مولف گوید که لفظ خرد در خرمهره داخل نقود ست یعنی دیوان که در دفتر حمار گویند نیز اراکه از ان آرایش خران میسازند و لفظ خرد خرمهره که بمعنی ناقوس سنکه ست بمعنی بزرگ لفظ خرمهره بمعنی چیز سفید که در گل تالاب باهم میرسد بهند گنوگها گویند بتحقیق در اصل خرمهره چه خره بالفتح بمعنی گل و آلاست خرمنده مالک که خادم خرشده خرمهره در فرخت کنیز یک قسم آن گل سرخ دارد و قسم دیگر سفید از سراج و رشیدی خرمنی بضم اول کنایه از مجلسی که موقوف باشد خرگه کنایه از برج طرطین خانه باد حاصت برج مذکور سر دست گاهی خرگاه سماء الاماراة باشد خرمشته بضم اول و سکون ثانی و فتح ثالثه بمعنی مقبل و بخت و خرمشته بفتحتین کنجاره بمعنی مقبل و بخت و خرمشت بضم اول و فتح ثانی نوعیست از مصفا و قسمی از سور که بعربی ارضه و بهندی یک گنیه بفتحتین و ها مفتوح بمعنی خرده ریش و مجاز بمعنی صراحی که آنرا بشکل خره ریش ساخته باشند از جهانگیری خرابه ویرانه و مجازاً ملک غنیم را گویند خریدن بالفتح بر وزن خیمیدن بمعنی نیاز پیدن بکردن شرمگین و در زبان سوسه ای از منتخب برهان کنز و مؤید و سروری خرده بالفتح بر وزن سوسه ای از مجمعه آلات یعنی کیره و قضیب و بسطر از لطائف خربا بالضم بمعنی بچه خر و خربا بالفتح دوال مهمله نیز مفتوح بمعنی یکبار نه فردال چرا که آنرا دو آفرکرده باشند ابهری و قست و بهتر آنرا دانند خرابه بمعنی مقصد دار گرفته خراب خود بمعنی ویران شدن مگر در دعا که آنرا لفظ خراب بمعنی ویران تصور میشود لهذا بمعنی مقصد ملحق کرده خراسانی نام طعام خرج کردن چیزی بمعنی فروختن چیزی از مصطلحات فصل خامی مجمعه مع زای مجمعه خزان حنا بمعنی زردی رنگ حنا خزرج بالفتح و رای مهمله و جیم قبیله ایست از عرب از لطائف خزر بفتحتین تبقدیم زای مجمعه بر رای مهمله

ملکیست شمالی مازندران و دوم آنجا سفید رنگ تشنه از شرح جهانگیری و خزر بالفتح و تشدید دوم و راء مهمله نام قومی از جالیه ابریشمی از سرور و لطائف مولانا یوسف بن ناصح در شرح نصاب نوشته که جامه ایست که از ابریشم و ابریشم بافند و در میان توست که نوعی از پارچه ابریشمین است و در بعضی بالفتح یعنی بلندی آن مخفف خزان است و امر از خزیدن و نام شهر از لطائف غیاثی خزر بفتحتین مقابل نرم و متحرک کنرد و صراح بدال مهمله خزر بفتح خا و فتح زای معجمه و سکون عین مهمله که صدف بمعنی خاص و باطل از منتخب و کنز خزان بالفتح اول که همزه که جمع خزانه چنانکه رسائل جمع رساله خزان و بربان جهانگیری صراح الفتا و سوید و سروری بالفتح بمعنی مدتها ماندن آفتاب برج میزان و عقرب قوس و بمعنی و شرشامه مذکور است صاحب غیاث گوید که بالفتح صحیح نیست که خزان بالفتح مرکب از خز بمعنی خزیدن است و الف و نون نسبت یعنی سوسمار که در نسبت بخزیدن مکانات گرم ست یا آنکه خز بالفتح نوعی از جامه پشمین و پوستین است و الف و نون نسبت یعنی پوشیدن خزست خزران بالفتح اول و سکون زای معجمه و بعد از الف نون نام ولایت و قریب ترکستان از جهانگیری و سروری و صراح خزانه بفتح اول نام قبیله از عرب خزانه بکسر صحیح و بفتح که شهورست خطا چنانکه مصنفان ظریف گفته اند الخزانه للفتح و خزانه بالکسر خانه که در رمال منهد و صراح و بالکسر بمعنی گنجینه و خزاین جمع آن و منتخب عاسوس بالکسر بمعنی گنجینه و گنجینه داری و مهمه و مدار و لطائف و کنز نیز بر تحقیق کرده اند یعنی آن مقصود و کثیر مجاز باشد بالاطلاق ظرف بر مظروف یا بالاطلاق مصدر بر مفعول خزینه سراج الدین علیخان آرزو نوشته که خزینه لفظ فارسیست مبدل نزینه بمعنی خزانه و منه نزینه بمعنی خزانه و ترکیب لغت که ابدال خا بحیم و نون بزا هنوز در کتب لغت فارسیه جا بجا مسطورست و علما بواسحاق در شرح بوستان نوشته که خزینه بفتح خای معجمه و یای مصدر و فعیله بمعنی مفعول میتواند بود لیکن در کتب لغت نیامده و در عبارت عربیه بهم شامل شده و بظن اهل آنست که خزینه بکسر اول و یای مجهول مأخوذ باشد فضلا تأمل نمایند و در کلام استادان بمعنی مخزن نیز آمده خزی بفتح اول و کسر ثانی و تشدید یا بمعنی رسوا و بکسر اول سکون ثانی را بمعنی رسوا و در منتخب و شرح لغات خزی بسوختن ان تا بالکسر ست از شرح سکندر نامه خان آرزو خزانگی بسوختن چیزیکه خاص و ممتاز بادشاه باشد و در انتهای خزانه و انزا نمای خاص گرداند بادشاه باد و امر سیر آمده آنگاه آنرا بادشاه تصنیف کرده است **فصل خا مع جیم مع سین مهمله** خست بالکسر و تشدید سین بمعنی بخیل خاست بالفتح لایق و سزاوار و در منتخب خساست بفتح نا کسی را بخون تشبیه دهند و بمعنی مستعمل و منتخب و غیر آن خسر بالفتح و در عرف بمعنی زیان کردن در مقابله منفعت و سود و در رمال بفتحتین بمعنی بد رشوه و بد زن از منتخب و جهانگیری و شرح خسور بفتح اول و ضم ثانی بمعنی زیان و تألف حسن بالفتح خاشاک گاه و بیجا باریک و نوعی از گیاه که خوب و دلستان باشد و بالضم آشفته و درهم و بهمین معنی تخم گاهو فرماید زبون و ناکس و بخیل و بالمعنی در کتب فارسی تصحیف مستعمل شود از منتخب و کنز و بربان حساس بکسر اول و تشدید سین بمعنی بخیل کسیماد و زبونیاد چه هر یکی از بون حسوف بفتحتین بمعنی گرفته شدن ماه و چنانکه کسوف گرفته شدن آفتاب آگوید از منتخب خسف بالفتح و زمین فرو شدن و گرفته شدن ماه از کنز خسک بفتحتین لفظ فارسیست دانه باشد خاردار که بهمین گونه بر گیاهی روید و بالفتح نشکل آن آهن ساخته در میدان جنگ اندازند و با لکسر گل کاجیرا از صراح خسران بضم زیان و نقصان و در منتخب خسن بمعنی بد سخن گفتن و خسن بمعنی بد سخن گفتن و عجز کردن و الدن خسن چون شنود بر جا عامه عالب امده آنجماعه مغلوب خسن بن میگیرند که ما حکم کرده ایم که شتن با سود از آن شیرست و بربان خسرو بضم نام پسر سیاوش بن کیکاوس و نیز نام پرویز بن هرمز بن نوشیروان که عاشق شیرین بود و از پرویز بجهانگیر و کشف و مدار و بربان بمعنی آمر پادشاه را نیز گویند و در صراح الفاظ و مهار عجم نوشته که خسرو بضم اول ست و بعضی بکسر اول گفته اند و سین کسر و قویست که پیش کسی میرانت بر کسره و مدار و نیز گراهیت که لفظ خسره که پدر زن ست مشابهت دارد یعنی اگرچه خسرو بالضم با شد لیکن بر خاندان دولت و نیز صاحب سیاه عجم اتساع خود فعل کرده که خسرو بالضم اول و سوم باشد فلک سوچه بالضم آفتاب سوه بالضم فروختن پس معنی ترکیبی آن آفتاب فروزنده باشد و نیز نوشته که بدل خسرو باشد بمعنی خوبرو و زر و فیروز که لعل خسرو مکرر بالکسر بر زبان و در هم سرخ و زرست و بالضم چنانکه مشهورست درست باشد چه گردیدن پرستو بر زمین از پرخ او زان سمار را خ نمی ماند خسته بالفتح بمعنی تخم خرما و شتالو و کنار و شله و بمعنی خراب عاشق و بیمار و بمعنی زخمی شکسته و کاهی بمعنی خلق آمار از بلاز خسک انه بکسر اول و سکون سین تخم گل سعصر از بربان خساره بفتح زیان و بلای گرانی از منتخب **خسروانی** نوعی از سرو و در صراح الفاظ **فصل خای معجمه مع شین معجمه خشب** بکسرتین و در آخر بای موحده بمعنی چوب بیزم از لطایف و شرح نصاب **خشت** بالکسر خنره کوچک آهنی همچو سنگ

اندیشه بریان و سرخ نوشته گذشت بالکسر معروف و تیزو کوچک در میان آن حلقه ریسمان یا مفته بندند گذارانگشت سبابه در میان آن حلقه کرده بر گردن مذارند جهت
نفتین و در تنگی در شت شدن از منتخب کبیر خشیت بالفتح و شین معجمه سوراخ باشد در میان در طائف منتخب خشک نوعی از علاج نرم که زخم را بدان
بستن و هامی تر علاج کنند از چراغ بدیهت خشک او رد یعنی خاموش ما مذاز لطائف خشک رکنایه از آفتاب و یعنی زر خالص خشک قمار تشی که قمار
بران بحال مذارند از مصطلحات خشک مغز سوده و الی دیوانه خشک ریش زخمیکه از بیرون خشک باشد خشوع بضمتین و عین مهمله بجز و فروتنی و خوف از کشف خشف بالفتح
چیدیکه در بیابان و بسنگ کوفتن و بالکسر بچه آهو از منتخب شرح لغات خشک بالضم یعنی حرف مخالص یعنی بیفائده و یعنی بخیل بر بان چیزی ع بهار عجم خشوع
بالضم زشت و مولناک از دچر بیان از لطائف خشک بالکسر پرچه گذشته کز بر فیل جامه سیلان یابد سیلان و رسیدن حیض و ابر الحروف نوشته کز کاف فارسی به قلب شین معجمه
یعنی خصله نخیل یا لطائف و ابراهیمی شرح سکندر نامه در رسائی اخیر گوید که ضم بالفتح یعنی عضب و یکسر گرفته اند گفته قوت حسن بضمتین و در آخر نون و سکون سین مهمله بر وزن بلوس و در عربی بالفتح اول
و کسر ثانی یعنی پرسیر که در درخت باشد و نام دوست که بوست عضو را سخت و درشت گرداند از بریان و منتخب شرح ترجمان خشک پهلو یعنی بخیل از مصطلحات خشنوشه
بانگ غذه و جانوریست نوازنده سر و سینه سفید بالفتح اول و سکون ثانی و بعد و تحتانی یعنی خوف از منتخب خشک مغزی خشک ماغی یعنی دیوانگی و جنون خسوسی
بضمتین یاء زدن و مار و شور کردن بهندوستان خس شدن بیمار شدن و کشف خشکاری بالضم آرد انجیره که نخالهٔ از و نگرفته باشند و در بعض فتح خوشکاری بود او نوشته
از شرح حافظی فصل جای معجمه مع صاد مهمله خصوصاً بالضم و تنوین مصدر که منصوب بطلق فعل محذوف واقع شود یعنی خصوصت خصوصاً از بهار عجم خصف بر
اول و سکون ثانی و فا و معجمه و راء عیش و آسودگی و بسیار گیاه و شهر آباد از منتخب و غیر خصوصیت بالفتح اول و تشدید یای تحتانی خاص کس و خاص شی چیزیکه از
بفتح صفت مشبه است و یای تحتانی فوقانی برای مصدریت و در ناموس و منتخب بالضم و فتح ثانی و تشدید خصر بالفتح اول و سکون ثانی میان مردم یعنی مکر و بالفتحتین سر باز و سر فرو شدن
و بفتح اول و کسر ثانی یعنی مژه ترجمه ابراز منتخب خصائص جمع خصیصه که یعنی خواص باشد یا باشد خصل بالفتح آنچه از قسم نقود و هر چیز دراز قمار گذارند از خرج عبادت
هموار و کشف و در منتخب نوشته که خصل بالفتح آنچه بر سر گرد بندند و در بریان نوشته که خصل بالفتح راه و شمر طرگرد بندی و در قمار خصام بالضم اول جنگ و جدال کردن و جدل
کنندگان و منصور است جمع خصم ست از منتخب خصم بالفتح دشمن و یعنی مالک صاحب و این نیز مشترک است بر خصم گرینند از مصطلحات خصیدن بر کسی بدان رفتن و شکافتن خصماً غوره نیست الوان ع بهار عالم
شفقت باشد که در اصل یعنی ترس و در بعضی لغات آمده است باشد که بطور و تعمین احوال شخصی نظر کرده او را ترتیب نمایند و یعنی مانند و تعمین و یعنی حریف و در خصوصت الف و نون
و یای آن برای نسبت باشد یعنی مانند حریف انچه از چراغ بهار عجم خصاد بالفتح و بعد و صاد مهمله یعنی چیدن و درخت انگور بامانه
از منتخب خصاصی بیاء معروف یعنی و شمنی و گاهی یعنی مالکیت و جنس و رنطه خصاصه مسطور ست فصل جای معجمه مع ضاد معجمه خضرا بالفتح سبز
و گیاه سبز و سبز خرمونت که سبز باشد و نام عمارت ست در همدان و بضمتین آسمان و بضمتین مظلم قوم از منتخب و قاموس جمع و غیره خضاب بکسر رنگ عموماً و یعنی حنا
خصوصاً و یعنی گلگونه نیز آورده و بلفظ استعمال دون نهادن و آن ساختن و دادن و سائیدن محل و بهار عجم و یعنی رنگین خضاب کرده شده نیز می آید بعد گوید مصدر عه
و اسم نیز هست و منتخب خضاب بالفتح و وزن قیب بمعنی رنگ کرده شده و رنگین از منتخب و بالضم اول و فتح ثانی و تشدید ضاد معجمه نام غلام حبشی و یعنی با معنی بعد مهمله
نیز نوشته اند خضب بالفتح رنگ کردن و بالکسر خریکه بدان مهر را رنگ کنند از منتخب خضرت بالضم سبزی از منتخب خضریات بضم اول و سکون ضاد
معجمه نباتات سبز ترکنایه از تر کاری و تر ها و این جمع خضری ست چنانکه جبلیات جمع جبلی است خضر بالکسر پیغمبر ست علیه السلام و بالفتح اول و کسر ثانی
بمعنی شاخ سبز و کشت و مرده و نام پیغمبر که چون گیاه سبزه مے رویده یا آنکه سرش سبز و زار است یا آنکه هر جا که قدم مبارک گذارد سبز می شود
آن سر زمین سبز و خرم گردد و در بهوت ایشان اختلاف ست نزد بعضی نمی ماند نزد بعضی می ماند و بالفتحتین نگی سبزی خوشه که بفتح پیکر یا مانام اصل باشد بدو وجه یکی
خضر که بکسر اول و سکون ثانی باشد دوم خضر که بفتح اول و کسر ثانی باشد از طائف و منتخب کز خصوص بفتح اول سبز شونده و بضمتین سبزها خضوع بضمتین و فتح

کردن از منتخب و صراح **خضف** یعنی جانب از شرح نصاب خضرای دمن بفتح اول و سکون ضاد معجمه و کسر لام مهمله و فتح میم یعنی سبزه که بر جای اندفتن سرگین خار که و به میرویند از منتخب و خضرای دمن کنایه باشد از زنان جمیل و صبیح و هر شی که بظاهر آراسته باشد و در حقیقت بی اصل و بدبود خضر خان نام یکی از امرای هندکه در شاه تیمور آنرا نائب خود کرده متوجه سمرقند شد و بعد از چند سال خضر خان بر تخت دهلی نشست و نام یکی از سلاطین عجم خضر اول یعنی در یا از شرح نصاب و صراح **فصل حا بجیم مع طا مهمله خط استوا** بالکسر و فتح خاء معجمه نیز مکسور بدانکه خط استوا خطی است موهوم که یک سر آن بمشرق سر دیگر بمغرب که کلمه در عین مقابله و محاذات دائره معدل النهار بر وسط زمین فرض کنند بحیثیکه اگر دائره معدل النهار قاطع عالم شده زمین را هم قطع نماید پس زمین از جائیکه قطع شود بهمانجا خط استوا است و معدل النهار دائره ایست که تنصیف فلک نماید از مشرق تا بمغرب و این دائره را معدل النهار از آن گویند که چون سپهر آفتاب بر این دائره میگردد دلیل روز و شب است و جمیع عالم را برابر می نماید و اگر فرض کنند که آفتاب بر این دائره اتفاق سیر سالیانه یکبار افتد یکی در اول حمل دیگری در اول میزان هر سال خط استوا را خط استوا از آن گویند که در آنجا وقت ماه لیل و نهار برابر می باشد بالتقریب و خط استوا از جنوب چین شروع شده بر کنگ و تروجزیره مجموگذشته بر جنوب سراندیپ و جزایر زنگ و بر جنوب سیاپان مغرب بحر و قیانوس منتهی میشود و خط استوا مجازا معدل النهار را نیز گویند **خطبا** بفتح اول و فتحتانی و باء موحده **خطبه** بفتح خاء و کسر اول و سکون دوم و بفتح باء دوم همزه یعنی گناه مگنهکاریسان همزه را بالف بدل کنند و بالفتح گناه کردن و نارست کردن نارست گناهی که بی اراده شود و بفتح همزه یعنی بعد همزه نیز آمده از منتخب و صراح و بفتح دو بدون همزه نام فهرمیست ما بین ترکستان و چین تو ران خط تر ساخط تو متر ساکه نهایت پرهیز است **خطا با** بالفتح مقیده که یعنی گناه کردن است از صراح **خطوب** بفتحتین جمع خطب اول بفتح اول و سکون دوم یعنی کار بزرگ باشد از منتخب **خطاب** بالفتح کلام که در آن مدح یا ذم یعنی نصیحت و بعضی عتاب نیز می آید یعنی اول از منتخب و صراح و دوم از نطاق و سوم جهارم از غیاث **خطب** بالکسر کلمه ایست که خاطب وقت نکاح گوید و بعضی کلمه که راغب نزاع باشد و بفتح خاء فتح طا جمع خطبه که دیباچه کتاب را نیز گویند **خطبت** بالکسر کلمه که خاطب وقت نکاح گوید و بعضی کلمه که راغب نزاع باشد **فطوات** بفتحتین گامها یعنی قدمها این جمع مخصوص است **خط بغداد** نام خط دوم از طرف کناره از جمله هفت خط جام جمشید و اسهای آن خطها نهایت اول خط جور که بفتح سیم است دوم خط بغداد سوم خط بصره چهارم خط ارزق پنجم خط درشکر ششم خط کاسه گر هفتم خط فرو دین از برهان و بهار عجم و مدار و رشیدی و دوم سر دیگر قوم ست که خطاب جام را ازین خط جور نام نهادند که چون خواهند که ریف بیندازند تا خط جور بر گردد بیندازند **خطر** بالفتحتین قدر و جاه و عظمت و بزرگی و بمعنی آفت و شوی و اندیشه نزد از کشف و منتخب **خطر** و سر دیگر و برهان **خطیر** بمعنی بزرگ و عظیم از کشف **خطر** جواز خطیکه برای گذشتن کالا دروند به بندر یا نان نویسند از مصطلحات **خطف** بالفتح ربودن و خیره کردن برق بینائی را از منتخب **خطاف** بالضم و تشدید طا بر یکه در عرف آنرا ابابیل گویند از کشف **خطارز ق** بفتح اول و سکون ثانی و فتح رای مهمله نام خط چهارم از طرف کناره نجمله هفت خطوط جام جمشید از برهان و رشیدی **خط مندل** دائره عزیمت خوانان از مصطلحات **خط مستقیم** خط است **خطام** بکسر اول مهار شتر از لطائف و **صراح خط ریحان** نام خطی از شش خط اشتراک کرده این قطعه و نیز خطی جلی که در عرض حروف قسمها رنگها رنگ دارد و آنرا خط گلزار نیز گویند **خط از خون نوشتن** کنایه از کمال عجز است از شرح سکندر نامه **خط بر آب کشیدن** کنایه بیفائده کردن امر و شغل و صنعت عجیب نمودن **خط خاک کشیدن** کنایه از خالت و انفصال از مصطلحات **خط کشیدن** کنایه از محو کردن و ترک نمودن و بطرف ساختن و معنی ریش بر آوردن و بلغت نوشتن از برهان و مصطلحات **خطه** بالکسر قشده مطلق بیجحت بنا کردن عمارت گرداگرد او خط کشیده باشند و بعضی پیدا کرده شده باشند تا بگرد آن فصل کنند یعنی باین خط بروند و خط شهر کلان را گویند از صراح و منتخب لطائف و مدار و کشف **خطیه** بفتح خاء و کسر طا و تشدید یا تحتانی مقوع گناه از منتخب **خطبه** بالکسر نوعی از خواستن و بالضم آنچه احمد و نعت خطاب و نصیحت و وعظ بخلق الله شود و بمعنی دیباچه کتاب نیز می آید از منتخب و کنز **خطفه** بالفتح یکبار دزدیدن و ستن برق تا هیچ که بینائی را در رباید و چشم را خیره کند **خط راه** مرادف خط جواز **خطوه** بالضم گام یعنی مسافتی که میان هر دو پا بوقت رفتار واقع شود از کشف و منتخب و سرور و شرح نصاب **خط الماحق** سهمانی و **خط عسلی** خطیست از مصطلحات **خط دیوانی** خط شکسته اهل دفتر از مصطلحات **خطی** بالفتح وطای مشدد منسوب بخط که نام موضعیست و بعضی

تیره در نصیورت منسوب بموضع مذکور یا منسوب بخط در راستی و نوعی از برد یمانی ست که خطهای دران ناپیده باشند و آن نسبت ساده و تبتی باشد از ردا
خطی بالکسر گل خیری و از کشت و بحر الجواهر بر کنر **فصل خای معجم مع فا + خفایا** بالفتح پنهانیها از کشف و کنز **خفاباتح** پوشیدگی از ملت و کشف و در بحر الجواهر بمعنی اکبر
پوشش **خفدر** بفتحتین بمعنی شرم و حیا و نگهبانی از شرم و نصاب **خفیر** بمعنی شرمناک و فریاد رس و نگهبان و بمعنی تازه و نو نیز بمعنی جماع از
رشیدی و برهان و سروری و لطائف و بهار عجم و سراج **خفاش** بالضم و تشدید فا و شین معجمه نام طائر که آنرا شپر گویند از قاموس و منتخب و مدار و بحر الجواهر **خفف** بالفتح و آخر ضاد معجمه
فرو داشتن و نداشتن کسی را بر چیزی و ظریف را کم داد و زن را سائی عیش و نرم رفتن از منتخب **خف** بالضم و تشدید فا و ضم خوشه چهارم از انطاکی و بمعنی **خفاف** بالفتح و تشدید
اول موزه دوز و موزه فروش **خفرق** بالکسر آمیخته نیز که سوسمی دشت بلند رمنده و سوده و کشف بفتح اول و ثالث و لطائف نیز بفتح اول و سوم بمعنی دشت بلند خود از سراج اللغات
خفرق بالفتح و ضم سوم مهمله مقلوب بمعنی بغیر و این معرب خفرگ ست پیه خفه گیا بیست بغایت نرم و رگ بمعنی معروق رئیصورت کنایه از دست نرم رگ بغیر ست و نوشته
که بالفتح سر خفرگست و خفرگ مخفف خفته رگ یا شاید که دست گل بغیر و منه خاء بالفتح مبدل کرده ناذه چه اگر بوزن فعلل بالضم در کلام عرب نیاید **خفرق** بمعنی دشت و بدل از لطائف و **خفرق**
اگرچه بمعنی بدست کم الستر آمایشی شرم و بدست آمده **خفیق** دانز فتن آب و آواز و زیدن باد و حصا خفقان و سر خبانیدن و غلبه خواب از منتخب و نام مرض نیز نوشته اند **خفیف**
بالفتح و جیم فارسی قیمت از ترکان صحرانشین و دشت خپچاق شتی ست که دران قوم باشند و باشند و انچه بعضی گمان برند که خپچاق نام بیابانیست خطا ست
از لغات ترکی تحقیق نموده شد **خفتگ** بالضم و حرف سوم مانند خفتاگ نام مرض کوس از برهان **خفقان** بفتحات ثلاثه نام مرض و بسکون ثانی خطا از مزیل و منتخب و
صاحب بهار عجم نوشته که خفقان بفتحات مگر فارسیان بسکون ثانی نیز آرند بمعنی طپیدن دل **خفتان** بالفتح نوعی از جامه پسا پیان بمعنی جلیقه زرهمانگیری و کشف و برهان و سراج
مدار و مؤید و رشیدی و سروری **خفاجه** در برهان منتخب و سراج نوشته ست که خفاجه بفتح اول و جیم عربی قبیله ایست عرب بنی عامر که اکثر ایشان قوم راهزنی میکنند بحیم فارسی ست
خفچه بالضم و جیم فارسی بمعنی نوچه بستی که بر سر آن سر تیز نصب کنند و بهلبانان بر کرانه دارند و در دست دارند از مصطلحات خفیفیه بالضم نهانی و پوشیده و آشکار و این
لغات مانند دست از شرح نصاب و سراج خفته بفتحتین فشردن گلو با شد و بمعنی گلو شرد و نیز آید بمعنی گلو و بهار عجم و در جواهر الحروف نوشته که خفه در اصل خپه بود با فارسی بمعنی فشردن
گلو و بمعنی انکه و انگلو نشرده باشند بهار ست **خفته** بالفتح بمعنی نهفته و درین مصرعه مثنوی مصرعه تنگ لون خفته شکل ولی ادب بهمین معنی نهفته ست از لطائف و برهان و
سراج اللغات با همین بالضم نوشته ست **خفگی** بفتح اول و ثانی صحیح ست و بسکون ثانی چنانکه در مردم مشهور شده خطاست و در اصل بمعنی افسردگی گلو ست و بضم و غلط و
آزردگی خاطر مجازا شایع **فصل خای معجم مع لام + خلفا** بالضم اول و فتح لام جمع خلیفه **خلار** بالفتح آبخانه و جاخالی و خالی شدن از منتخب و جوخلار نه خلاست
ایشان بسکون که هر چه در عالم موجود ست ملاست و هر کان و هر شی جوفدار که آنرا در عرف فعالی گویند انهم از هوا پرست **خلاب** بفتح صحیح ست بکسر بمعنی آب و گل که در راه ها
میباشد از برهان و کشف و سراج و بهار عجم و مؤید و رشیدی و در خیابان نوشته که خلاب بالکسر قبیل بفتح زمین گلناک که یادران آب مانده و شوری برآید بعضی نوشته اند و گل گنده شود
خلافت بکسر جای کسی بعد دیگری بودن از سراج و منتخب و کشف **خلت** بالضم اول و فتح لام مشدد بمعنی دوستی و بضم و سکون لام مخفف شده بمعنی خصلت نیک از سراج و شرح نصاب
خلاقت کمنه شدن و کهنگی از لطائف **خلاعت** بکسر اول و فتح ثانی از دوا ها در بدیع بمعنی آسان و بیسامان و پریشان شدن و فسق و فجور از منتخب و لطائف
خلقت بالکسر آفرینش از سراج **خلعت** بالکسر جامه دوخته که کسی را پوشانند و بفتح خود از خطاست از قاموس و مؤید و کشف و منتخب و مدار و لطائف و سروری شارح فاضل نوشته که
خلعت بالکسر چون مادهٔ ثانی منفتح ست بفتح اول بمعنی کندن جامه و رخت و کشیدن کفش و غیره و وجه نسبت که در اصل خلعت جامه باشد که از تن بصحو کشیده بدیگری پوشند
و در بهار عجم خلعت بالکسر آنکه از تن خود کشیده بکسی پوشند و در عرف عامه که ملوک امرا بهر که خواهند بخشند و آن کم از پنج پارچه نباشد **خلوت** بالفتح نه بکسر بمعنی تنهائی و تنهائی و خالی
شدن مکان از غیر ست مؤید و مدار و کشف و منتخب و غزالی و در بهار عجم نوشته که خلوت بالفتح خالی شدن و مجازا بمعنی جای خالی و بلفظ گزیدن و داشتن مستعمل و خلوت
باصطلاح صوفیان و جیم و ژ و شین که در گوشه نشینند برای عبادت از شرح خلیج بفتح اول آبی ست معروف و آخر جیم عربی نهری جوی شاخی که از دریا برآمده باشد و مؤید و کشف

و برهان و مطلحات **خلع روح** جان خود و بجسم دیگری انداختن و این علمیست جوگیان را **خلوت صحیح** تنها بودن و آن مشهور بحبت هم بستری و رکنایک طفلی اگر پیدا شد یا صوفی دیگر در انجا باشد **خلع** بفتح اول و ضم لام مشدد و بعربی وزن فرخ نام شهری از ترکستان از سمرقند و سرخس و کشف و برهان و جهانگیری و لسان الشعرا و مدار و مؤید **خلد** بالضم بقا دائم و همیشگی و نام بهشت و نوعی از موش کور از مراح و منتخب **خلو** و بفتحتین همیشه و همیشگی از منتخب **خلار** بفتح نام موضعی از توابع شیراز کذا فی شراب انجا خوب باشد از شرح دیوان خاقانی **خلیج العذار** بفتح اول و ضم عین مهمله اول و کسر عین مهمله دوم و بعده دال معجمه و کلمه مرکب اند یعنی برآمده و فسار و شکسته پالنگ و کنایه از بی لگام و شتر بی مهار از کشف و مراح و سروری و مؤید **چه خلیج** بمعنی برون کرده شده و عذار بمعنی مهار کذا فی آنرا پالنگ نیز گویند و بعضی بالگد و زانسند **خلاش** بکسر و در آخر شین معجمه گل لاله که در راه آبناک بیابان از بهاء جهانگیری و بفتح شود و غوغا از برهان **خلش** بفتح اول و کسر لام بمعنی خلیدن و بفتح خصومت و مناقشه مستعمل و بفتح لام خطاست از برهان **خلاص** بکسر اول بمعنی خالص و برگزیده و صدق محبت و بمعنی نوبته زرگران و بفتح مصدر ست بمعنی رستن و رهائی از منتخب و کشف و سروری و صاحب بهاء عجم نوشته که خلاص بفتح مصدر ست و بمعنی بکسر بزیادت تحتانی نیز در محاوره فارسیان واقع ست مثال خلاص سعدی گوید **بیت** یکی گفت از چار سو خصاص ۞ چه کردی که آمد بجانت خلاص مثال خلاص یعنی شیرازی گوید **بیت** غم فلانی و هجران بحر بیکران ۞ همان بحر بیکران بگر چه کشتی بر کنار آید ۞ و لفظ خلاص مصدرست در محاوره فارسیان بمعنی مفعولی نیز آید یعنی رها و آزاد **خلوص** بفتحتین ساده و پاک شدن و مجازاً بمعنی دوستی و خالص و دردی که در پیه پس مانده باشد از منتخب **خلط** بالکسر هر چه که آمیخته شود یکی از اخلاط اربعه که صفرا و خون و بلغم و سودا باشد و بالفتح آمیخته از منتخب **خلیط** بمعنی شریک و انباز در حقوق ملک و شور و بر این هم و آمیزش کننده بالکسی و قال آمیخته با کاه از منتخب و کشف **خلا** بالفتح ایجاب برآمدن و برآمدن عضو و بمعنی بیرون کردن جامه و بمعنی خلعت دادن و بالضم طلاق گرفتن زن بعوض و شیدن مهر کابین یا بدادن مال دیگر کذا فی کشف و منتخب و طایف کذا **خلاع** بکسر اول جمع خلعت که پیشه شد **خلف** بالفتح بمعنی پس و فرزند بطور الفتحتین بمعنی زیرآینده و فرزند نیک صالح و بالضم خطا و دروغ و عده بکسر اول در سکون ثانی نیز در ستوه و انسان و پیر مختلف و مرد ستیزه و بفتح اول و کسر ثانی ستر ساده تا آبستن از منتخب و مراح **خلاف** بکسر اول و رخت بسیار و رخت بیدوخت کذا فی منتخب و کشف و بمعنی خوش از مراح و مؤید و کشف و ارکتابی در مثنوی مدظاهر ایا بمعنی از روی مجازست **خلیل** بمعنی دوست صادق و لقب حضرت ابراهیم علیه السلام **خلخال** بالفتح حلقه طلا و نقره که در پا کنند و آنرا در فارسی پابرنجن گویند نام شهریست از آذربایجان از سراج و منتخب و برهان **خل** بالکسر و تشدید لام بمعنی یار و دوست بالفتح و تشدید لام بمعنی سرکه از سروری و شرح نصاب کذا **خلل** بضمتین کاستی و کمی و رخنه و تباهی کار بلفظ آمدن و افگندن و اندختن مستعمل از منتخب و مهاباد **خلم** بالکسر رب سطبر غلیظ کذا از برهان مخفی آید و بفتح یعنی یار و دوست از کشف و سروری و در بربان برای معنی آب غلیظ بمعنی بالضم ست **خلجان** بفتحتین و حرف ثالث بحیم بمعنی خلیدن و کنایه از تردد و تفکر و وسواس در برهان و مدار و در سراج هم نوشته که خلجان بوزن مضاف لفظ عربیست فارسیان گاهی بسکون ثانی نیز استعمال کنند **خلاشان** از حاسدان و دشمنان و مفسدان **خلقان** بضم اول و سکون لام و بعده قاف بمعنی کهنه از مدار و کشف و مراح و غیاث و نوشته که خلقان بالضم بمعنی جامه کهنه باشد بفتحتین بمعنی جامه کهنه **خلع بدن** جان خود بجسم دیگری انداختن و جدا کردن بدن از روح و این عمل از جوگیان سرزند و بعضی گویند که در اصل خلال بود شتق از خلت پس لام دوم را سیما گویند بروزن کیمیا **خلان** بالضم و تشدید لام بمعنی دوستان و این جمع خلیل ست بروزن فعلان و بعضی گویند که در اصل خلال بود شتق از خلت پس لام دوم را

بنون بدل کردند از جهت قرب مخرج که هر دو وسطی اند **خلیلی** مرو خلیلی از قسم کوتوسی بسر دو مرو بروزن مرزنام شهریست از ایران **خلو** بضم اول و ثانی و تشدید واو خالی شدن و بالفتح خلوت کردن انتخب **خلاشه** بفتح و شین معجمه خاشاک از سراج **خلخله** بفتح اول و ثانی بمعنی سیخ سرتیز و هر چیز که خلنده باشد مثل مرغ و فرش بمعنی چوب باریک که آن کمانی را زند بمعنی درو آویزند چنان معلوم شود که از غنه بسوی یا مایل بیا و بعضی شروق لغات **خاطه** بضم انبازی و آمیزش و معاشرت کردن با کسی انتخب **خلابه** بفتح و فارسیان بزیادتی الف تلفظ کنند **خلیفه** در آینده در گذشته مقام کسی شود و به پادشاه و ولی عهد بدانکه خلیفه در اصل خلیف است بر وزن فعیل بمعنی پس آینده بعده و در آخر آن تا بر آن نقل از معنی وصفی یعنی آهی می بدلالت نمود به معنی قائم مقام و نائب به استعمال کردند و نظر از معنی وصفی گذرانیدند مفهوم میشود بر داشتنی چنانچه در لفظ کافی و شافیه و نحویه واین تمام اقسام نقل کنند مر زیرا که نقل سکنند مر زیرا که نقل سکنند چیزی را از معنی وصفی بسوی معنی اسمی **خلال** مائده رشته دیده که بشیر و شکر خورند بمندی سوئیان گویند **خلاصی** این لفظ غلط است چرا که خلاص مصون یا خود مصدر است از تالیفات نورالله خان آنرا و بعضی گویند جائز باشد چرا که این نوعی از تصرف فارسیان است **خلاق المعانی** بفتح اول و تشدید لام القب خاقانی **خله جانی** بفتحتین لقب پهلوانست که محمد قائم نام داشت از چراغ هدایت پهلوانان عجم **فصل خای معجمه مع میم** **خمود** بضمتین سرد شدن آتش و بیهوش شدن در آرام گرفتن از لطائف و منتخب **خمار** بکسر اول یعنی دانی یعنی چادر باریک یک عرض که زنان بر سر پوشند و بالفتح و تشدید میم یعنی خم سازمی فروش و بضم اول و تخفیف میم انچه بعد اول شدن نشئه شراب حاصل شود و در دسر پیدا شود و منتخب نشئه ست که از سر مانده **خمیس** بر وزن خشبه لشکری که پنج فوج باشد و آن مقدمه و قلب و میمنه و میسره و ساقه باشد **خمره** بر وزن قنطره ظرفی که در آن خمیر کنند و منتخب و لطائف گوید **خمط** بالفتح نوعی از اراک که میوه او چادر دار گویند شیرترش و هر چیز ترش و هر چیز که در وقت خمازه آرد **خمیر** بر وزن فقیر فتح اول و ثانی بمعنی گرفتن و منتخب گوید **خمیازه** کشک آبی و دوی حاصل از مصطلحات خمول بضم سین نام پرنده ایست کمانی منتخب صرح و کنز **خمل** بالفتح خانه ایست که از پشم سازند و بمعنی خانه ایست که از نمد سازند و منتخب **خم و خیم** بفتح اول و فتح ثانی و تشدید میم بمعنی عاقبت کار و انجام و منتخب **خم کسی خوردن** در زور و شیاقی ان چیزی خوردن مصطلح **خم** بمعنی خمیر و بمعنی خمیر مایه و بمعنی خانه ایست که از نمد سازند و بمعنی خانه ایست که از پشم سازند و بمعنی خانه ایست که از نمد سازند و بمعنی خانه ایست که از پشم سازند **خم اندر خم داشتن** مثل دوی حریف دون چراغ هدایت **خمخانه** بضم شراب خانه باعتبار آنکه در شراب خانه خم بسیار باشد و بسیار باشند در میان خم **خمسه مستجره** نزد منجمان عبارت از پنج کواکب سیار است که زحل و مشتری و مریخ و زهره و عطارد باشند و بهر یکی از ایشان تعلق دارد و بهر یکی از ایشان تعلق دارد و بهر یکی از ایشان تعلق دارد

وچرم وچراغ خاموش برآیدازبریان خنصر بالکسر صاد مهمله بسکون نون وضم بے نکاشت کوچک ازمنتخب خنور بفتح اول ضم نون واو ومعروف فرنق کاسه آوند وطبق ازبریان لطائف بمعنے کندو دغله وکندو آب نیزآمده خندگار بضم اول وسکون نون ودال مهمله موقوف وکاف فارسی مخفف خداوندگار ومجازاً بمعنے سلطان وشاه بنشاه بمعنے استاد وبمهلم نرمده ومیسوت مخفف اندگارست خندریش بروزن نجیبل شراب کهنه وگندم کهنه ازمنتخب وکنز خناس بالفتح وتشدید نون بروسر کشیده وواپس رونده ازمنتخب خنافس جمع خنفساء که گرمی باشد سیاه رنگ سرگین ونجاست خوش بضم تین پس چیزیکه نهان شین ونون بفتح اول وضم ثانی نهان شونده ازمنتخب والطائف خندق بالفتح معرب کنده که بفتح کاف عربیست ازرساله معربات خنق بفتح اول ونون بسکون خفه کردن گلو وکسیکه او را نفه کرده باشد ازلطائف ومراج خنگ بالکسر وکاف فارسی بمعنے سفید مقصوصا اسپ چون بسیاه وسرخ مائل باشد وخنگ گویند اگر سفید خالص باشد مقابله دیگر رنگها ودر فرهنگ جهانگیری کاف عربی بمعنے خرچنگ خرم وگاهی بمعنے نامزد آید سرور وسراج اللغات واطائف ویریان وجهانگیری کشف وسکندری لیکن در مدیرالافاضل بمعنی سرور بضم اول وفتح نون آمده خنبک بضم وباسکون مفتوح برهم زدن کف دست بنوعی که آواز باصوات برآید نوعی ازجامه دشت که فقیران پوشند ازبریان ودرکشف خروش وسرودم زدن خنده جام شراب خندقین ومیدان سبزه ریاحین سراج خنیده بفتح اول برزن سیده بمعنے پسندیده ازرشیدی ومؤید بالضم ودربریان بفتح وضم هر دو خنگ کسی سپید که بران خال سیاه یاسرخ شبیه فصل خای معجمی مع واو + خوشا بمعنے بسیار خوب شیخ حلف الف آخر لفظ خوشا بدرا افاده معنی کثرت خواناباد او معدله بمعنی خواننده خطیکه بی تامل توان خواند ازبریان خون بهاترجمه خون بدیت ودرعربی عوض خون بران مقتول هندزبهار مجمع گاهی مجازاً بمعنے مقابل ومانند باخود حساب کسیکه محاسب اعمال خود باشد ازمصطلحات خوان دونیانت یعنی جنگ ومیانست ازمصطلحات خوست بالفتح خای معجمه کبوی ضمه دارد وواو معدله یعنی کوفته ومالیده ازبریان خواست بمعنے خواستن وسوال کردن ازریاحین خوشه چرخ هرسنبله وهرمیوه ازنباتست فقط لفظ خوشه یاد ازبریان خوخ بالفتح وهردوخای معجمه بمعنے شفتالو ازشرح نصاب خورداد بضم نام ماهشمسی ست که بستد تقریبا سادر وآبانو نام روز ششم ازهرماهشمسی ودربریان الفظ ازبدن واو نوشتن اشارت کردن خوشانند مانند خویش ومنسوب بخویش بمعنی لفظ آوند هردو برای افاده معنی مانند ونسبت آیدبه خصوص لفظ خویش بمعنی خود آیند بمعنی کسیکه درریشه قریب باشد پس چون برادران وخویشاوندان ودرحدیث بمعنی یاران ومانند لفظ خویش بمعنی خود آید

قصهٔ خاقانی خواستار طلبگار خویشید سوار کنایه از سخن خوب و مبیدا دال از سراج اللغات خویش دار مرد با احتیاط که خود را از آفات محفوظ دارد خواره گر بفتح اول و دال و معدوله و زای معجمه یعنی خواهنده و خواهشگر از لطائف خواگر و خوالیگر بضم اول یا معروف و کاف فارسی یعنی طباخ و باورچی از کشف خوشگوار بضم کاف فارسی بمعنی چیز شیرین یا مطلق لذیذ که طبیعت از خوردنش خوش شود از کشف و معنی خوشگوار خود سوار خود رأی از خود سر از مصطلحات خوشگار بضم اول و واو معدوله و سکون ثانی و دال مهمله موقوف کاف فارسی صاحب ام مرد صاحب فرمان از رشیدی و باید دانست که مخفف خداوندگار است لقب سلطان و مردم نزد اهل ایران خوگر کاف فارسی مخفف خوگیر یعنی شخصیکه بچیزی عادت و آشتی باشد از کشف و لطائف و در سراج اللغات نوشته که خوگر بفتح کاف فارسی بمعنی الفت گیرنده این مخفف خوگار است خواجه عبد القادر نام کی زاد سادات عظام سوی یعنی که در فن قصه سرود مهارت تمام داشت خوان و اریعنی خوانی از مصطلحات خونریز بمعنی خون ریزنده و بمعنی خون کسیکه مستحق ریختن است نیز آمده از سهار عجم خونوس خونریز خونس کنایه از شراب سرخ خونابهٔ موس کنایه از شراب از مصطلحات خوش بفتح خاء معجمه که بوی خنده باده و واو معدوله و سکون شین معجمه بمعنی شاد و خوب و بلغم غاظه لذیذ خوش باسکرش و خوش قافیه کرده اند نه بآنکه خوش فاعلش فعل خیابان بلفظ خود نیز بفتح خاء معجمه و واو معدوله و سکون الف است لهذا خود را بدقافیه کنند از سهار عجم خویش مواو معدوله قوم و تبر یعنی خویش خوانچه و هندوستان او را خویش گویند هر چند بمجانست گربز هندی و در محاورهٔ زبان دانان یافته شد از سراج در لطائف یعنی قبله بفراغ و خوب خوش نیز نوشته و صاحب سهار عجم نوشته که خویش مرادف خود گر تدری تفاوت هست چرا که لفظ خود فاعل فعل و تبدیل واقع میشود بخلاف خویش پس لاک میگوید خود میکند نه میگوید که خویش میکند خویش مفعول مضاف الیه واقع میشود خواجه تاش خلمان و نوکران یک خواجه هر یک مر دیگر را خواجه تاش باشد از سهار عجم و کشف و مدار بران و سراج و زند و غیره مولف تحقیق آنست که خواجه تاش در اصل خواجه داش بالشد دال آنجا بتحریف قرب مخرج تبادل کرده اند و داش کسی را میگویند که مرا و را بلفظ هم آیه که یکمیت با شتراک ست چنانچه بولد آش بمعنی همراه و واگداش بمعنی همقوم و همپیشه خواجگوش اغافل و فریب از کشف و سراج خواص نه بشنیدن صاد و در محاورهٔ فارسی تخفیف جمع خاص که مقابل عام شده و جمع خانه بمعنی خدمتگار ان و پرستاران ممتاز و بمعنی خدمتگار تحقیب او احد نمی آید از مصطلحات سودیره و صاحب سهار عجم گوید بدو معنی است اخیر مطلع مسازان سکدت خوض بالفتح و ضاد معجمه و باء ابجد آزمودن و در چیزی و در قدس بفکر از کشف و منتخب و سرخوش خلاف خماشیر یعنی بازی کردن و بهره و خواطف بفتح اول مطلع مسازان سکدت خوض بالفتح و ضاد معجمه و باء ابجد آزمودن و در چیزی و در قدس بفکر از کشف و منتخب و سرخوش خلاف خماشیر یعنی بازی کردن و بهره و خواطف بفتح اول کسر طاء مهمله باینده او صدهٔ اخوارق افعال و خصائل که خلاف عادت دیگر مردمان باشد و جمع از آن اخوارق نوشته اول و دوم و چهارم ساکن نون باشد و سکون راء مهمله و نون و کاف تازی و لب و میم قصر عجیب که فغان بن هند بر آب بهرام گور از سماء مهلا بنا کرده بود و نخجیر بسیار در آن حوض و مارد و سوز و کشف و سهار عجم گوید بفتح اول و معدوله و فتح دال مهمله و کاف تازی بمعنی ظلمان فاطر و دو سال از سراج خوراک مرکبست از خور کر بمعنی خورش ست و آک کلمهٔ الیست بمعنی نسبت یعنی رسانیدهٔ معتبر نوشته شد خوشترک بسیار خوشتر خول بفتحتین چشم و خدم و دولت از منتخب خوال بوا و بعد و لام بمعنی طعام خوردنی و بمعنی دوره جراغ از سهار عجم خوش قلم خامه که بدان رقمها کشیده شود از سهار عجم و کشف و سراج خوشنویس بمعنی خوش قلم و خوشنویسی بمعنی خوش قلمی و خوشنویسی بمعنی خوش قلمی و خوشنویسی بمعنی خوش قلمی

خواب پریشان خواب بد عیش خوابیکه بیدار دلی آرامی نیافته باشد از مصطلحات خود بکسی رسانیدن باو هر آنچه حاصل کردن از مصطلحات خود دگران بگیرانیدن از مصطلحات خود سخن فرمودن گفتگو از مصطلحات خود سخن فرمودن گفتگو از مصطلحات خود سخن فرمودن گفتگو

جامه معروف که در بافت ن نبه باز یکنند و صاحب برهان نوشته که نمین بالکسر بای مجهول جامه ایست مانند گلیم و آن گلیمه باشد نمک قطعی که آن را نمدگویند انتهی اما در اکثر فرهنگها که پیش ما بالکسر بای مجهول ثبت است و در محاورهٔ عرب بالفتح از خلاصة الفارابی معلوم میشود که بالفتح هم صحیح است و در صحاح جوهری بالکسر بای مجهول

باب دال مهمله

فصل دال مهمله مع الف دادا ودر لاهور تخت ارا ناصر اشاد ودر هرات پادشاه دادا گویند بگاهی اشارت بآبا هم کنند یعنی دارنده وخداوند ده همه عالم
یعنی نوذکر که مقابل ناوار باشد ودر بعض مصطلحات غیره ودادگر بمعنی بیدگر ودر عرض ودر فارسی بدون همزه یعنی رده دیوار ودر هندی وجهانگیری وسراج وبرهان ودر صراح
دارالشفا دواخانه ومطب طبیب ودارالصفا خانه که بضرب جایکه وران بریسم ودر سنگ تنند مهندی تکسال گویند ودر بهار عجم دارالضرب فتح ضاد معجمه وسکون راء مهمله
وبای موحده ملک کفار که مطیع اسلام نباشد چون انچنین ملک لائق غارت کردن ست لهذا دارالحرب گفتند ودارالضرب بفتح ضاد معجمه وسکون راء مهمله فتح لام وموحده علمیست
که موی بریزاند ودر عرف بگوزه گویند ودارآب بسین وباء موحده عرب کنایه از فیل وخوار از چراغ ودر آب وآخر بار موحده بمعنی خوف وخصلت ودر سرکه
دارالسلطنت لقب لاهور ودارالامانی زمانه لقب لکهنؤ ودارت انچه از چوبها برای ساختن عمارت بندند ودهقان بران برآمده کار کنند وبمعنی جفت که گاه
انگور وکرده بران اندازند مصطلحات وراج بجیم عربی لفظ فارسیست بمعنی تاریکی ودراج بشدید جیم معربست از زرد بعضی عربی الاصل بمعنی ابریشم منتخب وسروری
بران ودراج وجراح مراد از درآج پیشوای دارالجهاد ودر زمانه عالمگیر حیدرآباد ودر زمانه عالمگیر حیدرآباد وبمعنی مرد نوکر خدا یعنی مرد گزیده عبودیت وسیاه شده تا وانچه در پشت دارد
بمعنی شهر وخرشهر تخت یار ومحاربست وبعضی گویند که این لفظ دولت ومخفف دائم آباد ست دارالامان بمعنی جایکه عدل وانصاف وعطا بخشش بهار عجم وارفتح وادو بمعنی
حاکم ودر اصل این لفظ وادور بود بمعنی صاحب وادو بدین بحث تخفیف دال ثانی راه اند کرده ازبرهان وسراج وبمعنی مطلق چوب ودرخت ست ونیز چوبی ازسر کج
کرده زنند فرو برده وزوان گاه گاه ازان اره گلو سرن بسته بدان کشند وتبصره بمعنی خانه ومحله سرای ازسراج وبرهان بهار عجم **دارالعیا** جانیکه دران مسافران ونقادان از
سیم وزر جانی گیرند وسره یارا نسره تمییز کنند وسیم رابسنجند **دارالدوراد** لقب بجاپور ودادار بهر دو دال مهمله بمعنی عادل ومرکبست ازداد وکلاه که مضیفه بمعنی نسبت ست
ازسراج وادر بفتح دال ثانی بمعنی برادر ودست دادن لقب باوا لنهرت ازلطائف **دارالمؤید** لقب بجاپور ودادار بهر دو دال مهمله بمعنی عادل ومرکبست ازداد وکلاه که مضیفه بمعنی نسبت ست
کرازجنوب بشمال بهرود قطب عالم گذشته نصف معدل النهار ونطقه البروج میکشند **دارالبوا** خانه بلاک یعنی ودرخ ازکشف مهاد عجم **دارالقرار** نام بهشت ازجمله هشت
ولقب تنبیه هاد واو گیر کنایه از حکومت دست از بهار عجم ومعنی جنگ وپیکار ونیز نوبر آمده دار بر یکبار موعده پس وبقیه چیزی دهل **دارالمنتخب والنشر** آموز بمعنی استاد
وشاگرد وهر دوآمده دار بازدار گیر کهنه ودراز برآمده باهمی کنند بندی نت گویند **دارالی شب انبر** رزگونی انجارالی که بقدر یک انگشت سیاه ویک انگشت سفید باشد
دارالمرزوالملک سلطان شهر ایست مسلمان ملک بهر مرز انجمیم وسکون راء مهمله وبعد واو زای معجمه بمعنی تیر بادست دس بسین مهمله آنهنی ست که بران کمان وزه را
قطع کنند وبمعنی خس تاریک که برسر مگان خوابند وتوشه گندم وجو تا دش بشین معجمه جایی که دران آتش بسیار افروزند خواه وران خشت پزند خواه کاسه پزند خواه آهک
پزند ازشیدو جهانگیری ودوار سراج ودرتری بمعنی سنگ بمعنی هم چنانکه یک دش بمعنی همراه **دارحض** بکسر جای معمله وضاد معجمه تفرقه ودورشدن موطن ازمنتخب
طائف وامغ بکسر میم وغین معجمه سرشکننده منتخب **واثق** بکسر فوقانی ون معرب انگست ازچند کتب **دارالملک** بکسر کاف شهر که دران پادشاه سکونت دارد دوآزاد الطاف

نیز گویند و انگ وزن و انگ اختلاف بسیار است مگر باتفاق کلی تفاوت همین تحقیق شده که وزن و انگ شش رتی است و در لغات بمعنی حصه بخش نیز نوشته **دال** تشدید لام و عربی بمعنی راه نماینده و دلالت کننده بر چیز از منتخب و فارسی علامتی که از اعقاب نیز گویند از برهان و حرف دال اصطلاح تقویم علاج است و هم علامت ستاره عطارد مانند حرف دال بهای عربی بدل شود چون لان و بالان یعنی پلیز خانه و بتای فوقانی چون خادوخات یعنی خلیوار و شهوات بضم شین معجمه طائر است که بقار سیاه گویند و بفتح سین بمعنی عمر چون گرد و گرج بضم کاف فارسی نام ولایت و بدل مجمه چون آورد و آژدر و در تعریب بغیر بدل شود چون استاد و استاذ و بزای معجمه چون سرخ مرد و سرخ مرز بسندی لال گویند و بشین معجمه چون کوه اب گوشاب و مم تشی ست و بکاف فارسی چون کلند و کلنگ نام دست افزار و بلام چون غم و الم بالفتح زمین سخت و گیاه بنون چون گزیدن و گزینه یعنی منتخب و پسیده و برین قیاس نموده و نونه و بلوا و چون سپید و بیوپاری مجهول یعنی کریکه بیمه یا سپاه کند و بهاء چون تبر رود و تبرزه نوعی از شکر سفید و بیاء تحتانی چون آذر بادگان و آذربایگان و اند و ایند بمعنی زن پرور و آذر حرف فعال افاده معنی حال کند چون کند و کلنگ و گدز و در آخر اسماء آباء چون شفتالو و شفتالو و پیرهن و پیرهن و پیرهن و اند و اند و اند و **اهل** بواو مفروء **و داخل** بضم خا معجمه یعنی درگاه دالان که بر دو سلاطین بار عام نشستن مردم از وی سنگ سازند و بر سر آن دروازه سازند و بر سر دروازه اللغات شرح قران السعدین چنین نوشته که داخل یعنی سراپرده با عام و آن حاطه باشد که در پیش سراپرده خاص و شاه بنشیند و در آن علم استاده کنند و در کسی سوار گذشتن نتواند بسبب بسیاری علمها و تنگی جا و بعضی گویند که داخل سراپرده خاص است و بعضی گویند که داخل سراپرده عام است

وغین معجمه یعنی نبود انه که گذارند بر گونیدان شرح نصاب و آنچه بتشدید یا موحده هر چوان که بر زمین راه رود و غالب اطلاق این بآن چهار پا میشود که بران سوار شوند یا بار کشند و منتخب لطائف و اکنیز که اندیشه و بر بان و انیمه که بر نون نزدیک شونده از کنز خواند از دنو و انگکانه بدو نون و کاف فارسی آن باشد که جمعی چون بسیر گشت رفتن هر کدام ریه بتا از ان سر انجام خوردنی کنند از تفاعل یعنی رخت و متاع خانه نیز نوشته اند و ائراه عظمی و دائره عظیمه یا کره دائره عظیمه آنرا گویند که تصنیف کرده خانید که این دائره بران کره فرض کرده شود و اگر دائره تصنیف کرده نمایند آنرا دائره صغیره گویند و دو دائره عظیمه که اهل هیئت بر فلک فرض کرده اند همگی نه اند اول معدل النهار و این را معدل النهار ازان گویند که چون شمس برین دائره میگردد دلیل و نهار برابر میشود و چون تقرب یا گردد عرض تسعین برابر میشود و شمس برین دائره اتفاق سیر در سال دو بار یکی در اول حمل و دیگر در آخر سنبله و در تحت این دائره دیگر دائره دیگر بر وی زمین فرض کنند همچنانکه اگر دائره معدل النهار قاطع عالم شده زمین را هم قطع نماید لیکن زمین ازجانبکه قطع شود و همان خط مستقیم که خط استوا ازان گویند که دائره نهار یا بر آنجا بالتقریب دوم دائره منطقة البروج که دائره معدل النهار را آن اتقاطع نموده است حمائلی و چون شمس بهر دو نقطه محل تقاطع رسد لیل و نهار در جمیع بقاع غیر قطبین تسعین بالتقریب برابر میشود این دو محل تقاطع را دو نقطه اعتدال گویند و آن نقطه که چون آفتاب آنرا قطع کند روز شب زیاده گردد و شب حمائلی شود و دیگر را نقطه اعتدال خریفی خوانند و آن سال بنزدیک شمس دانیا بر همین دائره و بسیاط این دائره منطقة البروج ازان گویند که همه دوازده برج بر همین دائره واقع شده اند سوم دائره مارة بالاقطاب لابقة و این دائره است که بهر دو منطقة البروج و هر دو قطب معدل النهار و بر سر دو میل که گذشته است و میل کلی عبارتست از غایت بعد منطقة البروج از معدل النهار چهارم دائرة الافق و این دائره است که تصنیف فلک میکند و میان مرئی و غیر مرئی یعنی دائره افق فرق میکند آنقدر فلک که بالای زمین دیده میشود و میان آنقدر فلک که از نظر ناظر محجوب است یعنی زیر زمین و طلوع و غروب کواکب بآن دائره تعلق دارد و قطبین این دائره سمت الراس و القدم اند و این دائره افق چهار قسم گویند نزد محققین افق حسی و افق صوری و افق حقیقی و افق طبیعی ما بالعرض و غیر مرئی تصنیف داده کرد و این تعاریف بلحاظ اکثر بلاد معمور است چرا که در عرض تسعین صادق نمی آید شکل سیم از حرکت فلک حمائلی ست و دو دائره دیگر بخط استوا حمائلی مدار کنند بلاد معمور و عالم را و گویند یعنی بطور گردش آسیا بر عرض تسعین است که قطب شمالی در راس سمت الراس باشد پنجم دائره نصف النهار و این دائره است که بهر دو قطب عالم و عمار از هر دو قطب معدل النهار است گذشته سمت الراس القدم میگذرد و تصنیف میکنند آنقدر فلک را که فوق افق مرئی است

ماهیکه و فرش اگرم کرده و هندوستان و مانع و فرشی اکثر سوراخ کردن و هر چیز منقوش باد مانی چادر بایک کبیر غرض و بیدزدوانی بکسر نون فک کردن فرو و پوست بمعنی نزدیک بمعنی اول از وفارت بمعنی ثانی از نون واو ساکن بفتح اول بمعنی حلاوت قصد معاملگی خصومت جنگ و شکایت و محاکمه از برهان و سراج فصل دال مهمله با موحده و با بالضم و تشدید موحده بمعنی کدو از شرح نصاب و لطاف و با بالضم و با بفتح حوالت و ملام و بمعنی نقش و نگار کردن و پنهان کردن و بالفتح و تشدید نرم شدن از لطاف و با بالفتح حوالت غلام از لطاف و بیب و داخبری موحده بمعنی نرم کوفتن از لطاف و با بالضم بکسر سیر پوست و پاک کردن پوست از صراح و منتخب گاهی مجازاً بمعنی آلودن و خشک کردن رطوبات اصلیه از پیه آید و بو بفتح اول و ضم ثانی موحده و واو معروف با دیکه از مغرب و زدوین با دراالاطباء بضم زمدار بحر الجواهر و ضرر و منتخب و مولانا یوسف بن مانع در شرح نصاب نوشته که دبور با خود از دبر ست که بمعنی پشت باشد و چون این باد از پشت کعبه میوزد این را دبور نام کردند دب اکبر و ب اصغر بضم اول و تشدید با موحده دو صورت خرس اندازه از ترکیب کواکب قریب قطب شمالی کلان و دیگر کوچک که تن هر دو را بنات النعش صغری و کبری گویند و بر بهام و بضمتین نقیض قبل یعنی پشت و پس هر چیز و مجازاً بمعنی معتمد منتخب و بحر الجواهر و غیره و بیر نویسنده و منشی از برهان و رسالهٔ عجم نوشته که بمعنی منشی محاسب آمده و در سراج اللغات نوشته که این لفظ نزد فاکهٔ فارسی شش نزد بیلف عبری دیگر یکی از رساله معتبره نظر آمده که دبیر در اصل دو بیر بود بضم دال بمعنی چیز نظر است منشی هم بمعنی حافظ نظم و نثر میباشد و نزد بعضی دبیر بفتح اول و دال و واو ساکن و بین مهمله بمعنی گزرگاهی و تشدید یه مکسور آن از سراج و برهان و بلسان العرب مهملة بمعنی دو شاخ یعنی نیزه یا گاو و از برهان و لطاف دبق بالکسر آرش از لطاف و شرح نصاب بگرد و شرح نصاب بصورت نظم کبار اول و فتح ثانی آمده و در صحاح دبق الفتح چیزیست پسندیده تر هند برش که بدان نشکار مرغ کنند و دبیر فلک عطارد از سراج اللغات و برهان بفتحتین نام منزل چهارم از منازل قمر و آن یک کوکب است نیک و فتن مرغ و آن بجای چشم ثور واقع شده است چون بوقت طلوع آن او ابند کور شود از شرح قرآن السعدین منتخب و دبستان بفتح اول و کسر ثانی بمعنی مکتب و این لفظ در اصل دبستان بود چون مکتب جای ادبست باین اسم مسمی شد از برهان و سراج و دبه در پای بیل انگشتان بمعنی قشنه انگبری از سراج و جبله بروزن قبیله دم کلان مدور و دبه بالفتح تشدید صحیح و بضم خطا بمعنی ظرف چرمین که از چرم خام سازند اکثر دران روغن برکنند از منتخب و لطائف و مهار بحر و دبدبه آواز طبل و نقاره و مجازاً بمعنی جاه و حشمت و هیبت و شکوه و فتن مرغ و آن بجای چشم ثور و برهان و سراج نوشته که نظاهر این لفظ عربیست و بقی بالفتح نوعی از دیبای لطیف منسوج پشمین که قزوینیان سازند و ملک نصر از لب الالباب فصل دال مهمله مع ثای مثلثه و قبا رکیب اول و فتح ثانی تشکله هر جامه که بدان ملفوف نباشد و از ابر جامه دیگر پوشند مثل چادر و در رصافی از بحر الجواهر و کشف و سرمه و کنز فصل دال مهمله مع جیم عربی و جی بضم دال و فتح جیم و در آخر الف مقصوره و بصورت یای تاریکی شب از منتخب و صراح و مؤید و جان بفتح و کسر جیم و بیم عربی بمعنی تاریکی و فروماندن از فرو رفتن گویند از منتخب و جاجبه بفتح و کسر یک با کیان یا خروس تا در آخر این لفظ علامت تانیث نیست بلکه برای وحدت و تمام تلفظ آنرا بشکال تای قرشت کنند بصورت با کیاتی و جبله بالفتح و با کاف فارسی و سین مخفف مهابا حرج بدو لست که زیر بغل دمیر دو مجازاً هر مرد دلاور جگر گویند و صاحب مؤید مدار دکنه و کشف نقطه بالکسر نوشته اند فصل دال مهمله مع حای مهمله و حبه بفتح و سکون حای مهمله و فتح باء موحده و جیم عربی گرد انیدن و نظر انیدن از کنز فصل دال مهمله مع حای حطی و خمر آفتاب خراب و خمر بالضم مخفف خمر از برهان و فتح بالضم و تشدید دوم و آتش از شرح نصاب و خمر زرشراب انگوری از برهان و دخل بالفتح و در آمدن و بمعنی آمدن آمده و در شرح آداب اخمر اقبض کردن کار و عمل کسی فصیل بکسر اول و فتح ثانی و سکون سین مهمله و فتح یای تحتانی و لام بر وزن قبیله دیوار گرد خانه و شهر و قلعه و حصار و بمعنی حصار و فصیل بر آمدن و بلند شدن و بالا گرفتن و بزرگ شدن و بالیدن و بمعنی بالیدن و بزرگ شدن و بالا گرفتن و بلند

خان آزرده نوخته که دیگر بالطبع بودن یعنی در نیست بمین دستم الف نخوشتاد و سا بمعنی خوش ست بس ست و را بالفتح بر وزن آ فرین لفظ دقیقی که مضاعیک موصوف شود
چون الف صلاحیت حرکت ندارد بجهت اظهار کسره یا مینویسند و در رباعی همین حال ست هر طفیکه دران آی خراف یا واو آشام فاعم و فتح لفظ و ماز بستر و کشف و مدار و
بر بان و در مؤید بکسر تحقیق کرده شده و در خشک ناد و نشست و بخیره اندلس هر کرا بر گران زیر سر نهاده خواب کند انچه فرهوش شد باشد یا آید از خرخ خاقانی در وا
بالفتح اول و سکون ثانی دو او و معنی سرنگون او و یخته و محتاج و معنی حاجت هم آمده از شرح خاقانی دب بالفتح و با سوخته و معنی دروازه و بالضم معنی عقل و عاقل آمده از صحاح و منتخب و غیر هما
و ریت بکسر اول عقل و دانش و دانستن از منتخب و روبست کنایه از اتمام معنی فی تصرف غیر از بهار عجم و کات نفتحات چهار درگه که نفتحتین بمعنی شب و نشیب و این بمقابله درجات
و درکات بمعنی منازل فوق ست و درجات بالفتحات پایه یا بلند جمع درجه و درجات سپهر صد شصت اند درست بالفتحتین بمعنی تمام و غیر ناقص و بمعنی آشرفی زرین و بمعنی درم دینار
از رشیدی بر بان سراچ در ست بکسر اول و الف و سبق دادن و سبق گرفتن از منتخب و رسا بمعنی فی الفور و دریا ثالث مراد از باران باران که قرار داد داند
او این ما دانست که آبهای آسمان اند دوم دریا که محیط گرد اگرد زمین ست سوم دریا یکه درمیان آسمان و زمین ست و آن باران اشاعت کند نامه اخان آزرو سیف الله
و بهار عجم و رح بالفتح پیچیدن چیزی بر اوچیزی و نور دیدن و کاغذ و طومار و شکن نامه قصیده منثور یکه شاعر نثری بر کاغذ نوشته باخود دارد بجهت اظهار کمال و نام مقامی
بر عرش که رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم شب معراج ازان گذشتند و بالضم صندوق چوبی طاقچه که زیور و جواهر ران نهند و بفتحتین جمع درجه راهها و پایه ها بزبان
افتخاب کشف کنز و بران و لقطا وغیره و در بندنام قلعه ایست و بمعنی مطلق قلعه حصار و بمعنی دروازه دنام شهر نزدیک شیروان که آنرا باب الابواب گویند و بمعنی
گذرگاه در یا که آنرا بندر گویند و فاصله میان دو ولایت ابر بان و سرحدی و الطائف در شیدی در و بند نام شهر و بمعنی بندر و قفل زبادت و و چنانکه تومند بر و مند
در و بالضم شراب تیره و بهر کدورت که در حقیر قیق تشبیه شود از لقطا و سراج و خور دلائق و سزاوار ابر بان در و و بضمتین اگر از طرف حقیقتا باشد رحمت مراد
باشد و اگر از ملائک ست استغفار مراد باشد و اگر از جانب مومنان ست بمعنی دعا شاخ و از بهائم و طیور بمعنی جمیع از مؤید در شیدی و بهار عجم و کشف بر بان و این لفظ بمعنی بریدن
و قطع کردن چوب نیزه آمده در و بالضم اول و فتح دوم جمع درکه بمعنی مروارید بزرگ ست و بالفتح و تشدید شیر گاو و گوسفند و غنیمت کار نیکو و نکوئی و خوبی و خیر
ازینجاست که گویند تدره یعنی خدا ترا خوبی و نکوئی داد و بالضم مروارید بزرگ از منتخب و صراح و بهار عجم نوشته که در بالضم و تشدید او تخفیف آن فارسیان
مطلق مروارید گویند و در لغت عرب درو بروزن حرمه مروارید کلان گویند و درا بمعنی حضر مراد از فلک نام دریا ایست محیط که هر یکی شاخی از بحر محیط است درو و
بضمتین دوان شدن عرق شیر و غیره و خور و لائق و سزاوار ابر بان و دیبا بار بمعنی دیبا بزرگ و دوتی گویند که بر کنار و یا آبر بان و در لطائف بمعنی بنهاد مرور و گر
بضمتین دو او معروف بمعنی بخار و این ماخوذ از دردست که بالضم چوب و بزاعت قطع کردن شاخ از شیدی و در گر بضمتین مخفف درود گر کرا ستاد چوب ستان بضم اول و بکسر او فتح تا
قطع کننده بزاعت ابر بان در و بضمتین و درا خرای مجمعه مدنده که بمعنی محل پوشیدن و چیزست کلزه و رس بفتح اول و سکون ثانی خواندن کتاب بلفظ لقتن و دادن و گر فتن و
کردن و خواندن ستمل از بهار عجم و رو بیست بفتح هر دو دال مهمله و سکون سین مهمله و سین مهمله بروزن خندیدن بمعنی زن پیر و بمعنی
سخت و بلا و شرح نصاب و لقطا در از گوش نوعی از خر که گوش دراز دارد و نصاب تعظیم آن کلندیر اکه مرکوب عیسی علیه السلام بود و دست از شرح خاقانی دراز باش بالضم
مخفف دراز باش و آن نیزه کوچک و شاخه ست که پیش سوار ملوک برند تا مردم آزادیده از راه دور شوند و درویش بالفتح بمعنی خوانده از دریا و دیبا و صل و رویدن بود
زار شین معجمه میل کردن و رویدن حاصل درآمدن بود بمعنی آویزنده از درچون گدا بوقت سوال در دهها و آویز بمعنی در دهها و آویز بمعنی در دهها میگیرد و لندگدا را در دیش گفتند و بعضی محققان نوشته اند
که درویش حاصل در یوزه بود در میان یا و واو قلب مکانی کردند و در یوزه شد بعد ازان شین معجمه را مهمله کردند و یوزه صیغه امر از یوزیدن که بمعنی جست و جو کردن ست و آخرین مستفاد
از سراج اللغات و جه اول که سابق مذکور شد مازد مؤید سراج و بهار عجم چنین اطلاق این لفظ بر خدا رسیدگان گزنشین صادق نمی آید و زیبا نمی نماید لهذا
فقیر صاحب همت بجهت تمیز درویش بضم دال باید گفت و بفتح صورت سر گردان شد زر که بمعنی سرقات دزدیدن و دیش که حاصل و آخر بود در مزید علیه تمیز که کلمه تشبیه چنانکه بسار مزید علیه بعد

واو و الف و بقاعده مآل با مجهول کردند کسی از اهل لغت این وجه نوشته نمیشود مولف بدعای درویشان ارقوامین غیاثیه خواهد گرفت منصفان تامل نمایند صواب

مفد و **فرزند** **فرش** بضم اول آنچه قماش شکوشه کرده بر سر علم بندند و بجهت شکوه و رفتن در زیر آن این را نیز فرش گویند از آن گویند که از بادی لرزد و آنچنان کربان و پرچم سوراخ نکنند آرجمند شاهی گویند از رشید و سراج موصاحب دارد و موید نوشته که بفتحتین آنست که بدان پرچم سوراخ نکنند و بضم اول و فتح ثانی بمعنی علم و نشان لشکر و در جهانگیری بهمزه و میمی بفتحتین و بکسر اول و فتح ثانی نیز آمده و در برهان بکسر اول و فتح ثانی آلت پرچم دوزان و علم نویس **و فرش** بکسر اول و فتح ثانی و سکون ثالث و بفتحتین مخفف فرش بمعنی فروغ و روشنی و نور گویند از برهان و جهانگیری و مدار و کشف و سراج **و فرع** بکسر اول و فتح ثانی و سکون ثالث و بفتحتین کذب از موید و بضم اول و فتح ثانی نیز آمده **و فرنج** بالضم و باضافت شکست بفتحتین و شفاف مانند بلور که در میان آن تهه سیاه معاینه میشود و آن موها را بجهت آن گرم الله وجه نسبت کنند و تعظیم نمایند از بهار عجم **و فرق** بفتحتین یعنی سر که از برای تیغ حفاظت کند از کشف **و فرک** بالضم در اختن و بفتحتین و بالضم لقمه و فوز از تنجب **و فراک** بالضم و تشدید را نیک دیدن را نیک دیدن را نیک دیدن

برپای چراغ کربسته استاده و ایزد و گویند کربسته چراغ است کنایه از مستعد خدمت گردیدن شدن از مطلعات و برآرشدن خستن از شرع اشعر و جوال فتن
فریب و دغا خوردن از مطلعات و خم بدوش داشتن از مطلعات و در کار گرفتن کنایه از جمع کردن از مطلعات و دل کردن زاری کردن
و ریوست درآمدن کنایه از دانگشت شدن از رگ و پی بسر دل و فتح تانی قطع کردن زراعت از زبان دروازه نام حصاریست در شرح قران السعدین
و رکه بفتح اول و سکون رای و فتح سیم نام سیلگاه رسفید شدن از شروع نصاب و راعه بضم و تشدید اسمله و فتح عین مهمله نوعی از جانه مشایخ از منتخب هوید و مدار و در کشف نوشته
کر آن فوت باشد که بزوش اندازند و در خیابانها نشانند و تشدید اسمله نوعی از جانه که اکثر اوصوف باشد فارسیان تخفیف نیز استعمال کنند دره بالکسر و اسمله مشدد
و دال بی نقطه بر وزن منتخب بیان حدیث اندازند منتخب و سرو و مراح و موید و کشف گفته دره بالفتح و تشدید و تخفیف فارسی یعنی ارسیکه در گردنه باشد یعنی جای کمان یعنی شکنبه که عدد بهایم
باشد بالضم و تشدید و تخفیف یعنی مروارید بزرگ از رشید و مراح و کشف و برهان و منتخب و راجه بفتح اول و تشدید ثانی و چیم مکرر و میم بزرگ که بعربی دره و از قلعه میسازند
از شرح حاقانی دیوزه و دیوزه بر دو بفتح و بواو و یای مجهول آن دیختن از دریا برای سوال یعنی گدائی زمویند و کشف و جهانگیری و در سراج نوشته که دیوزه و دیوز
بمعنی جست و جو کردن آمده و در کلمه عبارت از کدالیست و دیوز بمعنی گدائی نیز آمده چه دیوز بمعنی جست و جو و جوینده هر دو صحیحست و دیوزه مقلوب دیوزه هست و دیوزه
بفتحتین و سکون میم و فتح نون نوعی از گیاه و دانی از رشته و سراج و دیچه بفتح اول و کسر سوم و یای مشدد و جیم مکرر بمعنی دکه چوبی همین شهرت دارد مگر دیچه زیاده بود
یای تحتانی تامل لیکن اگر استاد آن دیچه بیاء تحتانی آورده اند چنانچه عرفی گوید بیت و دیچه اش نضیاوه یه مسیل بن پشمش هم اگر بنسیم بهار عنا
ظن نیست که دریچه و صل دیزه بود که آنرا بجیم فارسی بدل کرده اند و دیزه بمعنی شکر و ناوه بمعنی مشک چک ناو گوچک و دیچه نوشته اند یا سهو بمعنی خرد و گوچک حالت
ترکیب یار اسا کنین پس دیزه یعنی دروازه گوچک چنانچه مشکر و ناوه بمعنی مشک چک ناو گوچک و دیچه نوشته اند یا سهو و مویده این غلط از غرابت طبع اگوید
بیت روز و شب دیچه مشرق و مغرب بامنست * ورنه از تنگی این خانه نفس گیرد باز چراغ هدایت و خیابان در رجه بفتح اول و تانی و ثالث بمعنی پایگاه و پایه منتخب و
بحر الجواهر باصطلاح علم سیت و بجوم سه صد و شصت حصه فلک را بیون دوازده بخش کنند هر بخش را برج نامند و چون برج را بصحه کنند هر صحه را درجه گویند و چون درجه را
شصت پاره سازند هر پاره را دقیقه خوانند و چون دقیقه را شصت پاره کنند هر قسمت را ثانیه گویند بدانکه چنانچه فلک سه صد و شصت درجه است همچنین مقابلان زمین نیز سه
صد و شصت جزء فرض کنند مگر این هست که مساوی درجه فلک باشد درجه زمین برابر بلکه میان مساوی درجه فلک و درجه زمین تفاوت عظیم هست چنانچه مساوی درجه فلک
یازده لکه و هفتاد و هفت هزار و ششصد و بیست و شش کروه شود و مساوی درجه زمین تقریبا شصت و هفت کروه پاوکم میباشد درکه بفتح اول و ثانی و ثالث
طبقه دوزخ و پائین ترین از کنز و در بخانه بمعنی درگاه و دربار بادشاه از بهار عجم و در رقه بالفتح بمعنی پیمانه زر و زبان در مدینه ترکی تعلم استعمال
کردن شبیه بناخوانده باشد و طمس محو شدن و در آخر دوم گرم و خشک و بستان را بقاف خلال بکه گویند شاخها باریک دار دوان آنرا بیت گاه دار برگش با خشوت و ریزه گوش سفید
و ارزق و شاخها بقدر شبری از یک بیچ میرسد از تحفه المومنین و زر و تی تم و تعدی و زر انفشی بیچ گوئی یعنی کلام طول کلام بسیار گفتن زبان بریدن و سوختن و دره
چیزی قیق نشین شود و مجاز بمعنی شراب سیره باید دانست که در ربط لفظ عربیست در ربط با تحتانی فارسی و رای بفتح اول یعنی ستارگان روشن و بزرگ و این جمع و رسیت
که بمعنی ستاره روشن باشد و ری تشدید را که مسموع لفظ عربیست بمعنی ستاره روشن بزرگ شاه از سراج و سرور و کشف و ری بفتح اول و کسر ثانی مخفف لفظ فارسی
بمعنی ستاره از هفت زبان فارسی که بمدرده گوه منسوبست چه در زمانه سابق هر دریا گوه و ستایان مان ناطق بود چون مخلوط بزبان دیگر شده اند و بعضی
نوشته اند که در زمانه سهن چون هوم از اطراف بگاه اوی آمدند مردمان ان بان یکدیگر می فهمیدند حکم کرد که زبانی وضع کنند که بر بادشاه بدان تکلم کنند اندر میان نامفهمیده
زبان درگاه سلاطین و این زبانها دیگر زبانهاست فارسی که پهلوی و فارسی صرف و هروی و زاولی و سکزی و سغدی شاه صحیح هرسه زبان شیرازی و بربان و در سراج اللغات نوشته
که کبک دری منسوب بدره کوه ست اگرچه کبک هندی نوعی مطلق دره ست از کبک مکه بچه از دیگر کبکان کلان تر و رنگ بهتر باشد چون این نوع کبک

وده کوه بسیار بایذه بیشوا آزادی بخوشه دریوزگی یعنی گدائی و دریوزه بفتح کاسه گدائی و زائیدن چنانکه در جهگلی چراکه فقط دریوزه یعنی گدائیست گذاشته و فقیر موافق گوید که چون اصل دریوزه و دریوزه بزیادت نا یعنی سائل و ساکن آمده پس یوزه یعنی سائل گرفته یا مقدر آن باشد و دریوزه بصورت های مختلفی موافق قاعده یکان فارسی بدل گشته دریوزگی شده و ششم بفتحتین سخی و بذله گی و تناوری و فربهی از مصطلحات درزگیری مربوط کردن و کمال وصل کردن دو چیز را باهم

فصل دال مهمله مع راء عربی و فارسی و واو و نون

دهنا بضم اول و سکون ثانی و نون و الف مقصور و نون دیگر یعنی بیت القدس بربان و دژ بکسر اول و سکون ثانی و ژای فارسی یعنی قلعه و حصار و رشت بدال مهمله گیری و بربان و درسرانج نوشته که دژ بالکسر و ژای فارسی قلعه و بنای خانه و بنای محکم و بنای پس پارسی است و دژ بفتح اول و لام و کسر میم در تری یعنی آراسته و دژیم بکسر اول و سکون ژای فارسی و کسر ثالث و یای معروف یعنی بدخصلت و زشت خو و رسوا و موید و رشید و بربان و جهانگیری بفتح اول و ثالث و سکون ثانی و ضم رابع و سکون خامس و یای معروف یعنی بدخصلت و زشت خو و رسوا و موید و رشید و بربان و جهانگیری و سراج و دژم بفتحتین و زای فارسی قادر یعنی خسته و رنجیده و بلکین از جهانگیری و بربان بکسر اول و فتح ثانی و بعضی محققین نوشته که دژم بکسر اول و فتح ثانی آشفته و دماغ و داغ و تیز اصل دژن بضم اول و فتح ثانی هر چیز که مزه آن تیز باشد و بربان و دژرئین نام قلعه که دختران گشتاسپ وی محبوس بودند هندیان آن قلعه را فتح کرده و خواهران خود را برآورده و دژزمین گاهی مراد باشد از آسمان و فصل دال مهمله مع سین مهمله

دست و پا

یعنی سعی و تلاش از مصطلحات دست بالا یعنی غالب و معزز دست موی کنایه از آفتاب دست چرب امداد و اعانت از مصطلحات و سومت بضمتین یعنی چیزیکه بهندی چکنائی گویند خواه از روغن گاو و خواه از پیه و دست بالفتح بمعنی ذراع اول معروف است که بعربی گویند دوم فائده و نفع سوم نصرت و ظفر و غلبه چهارم حصه و سهم که از اچار بالش نیز گویند پنجم قوت و قدرت توانائی ششم طرز و روش و قاعده هفتم یک چیز تمام چون یکدست جامه یکدست مصلی یکدست شمشیر کمر یعنی یک بار بازی و یکمرتبه سفر یعنی یکدست و یکبار رشید و لطائف کشف و بربان سوا سمانی بدو معنی نوبت و فرصت و مرغان شکاری نیز نوشته و صاحب بهارعجم نوشته که دوست بضمتین فرصت نیز آمده و بمعنی مسند و چار بالش سر دست لیکن غالب استعمال بمعنی اول است و بمعنی ثانی و ثالث و رابع و خامس و سادس و سابع و ثامن و تاسع و عاشر و حادی عشر و ثانی عشر و ثالث عشر و رابع عشر و خامس عشر و سادس عشر و سابع عشر و ثامن عشر و تاسع عشر و عشرین و ثلثین و اربعین و خمسین و ستین و سبعین و ثمانین و تسعین و مائه و الف و الف مائه و الف الف و کرور و دو کرور و صد کرور و هزار کرور و ده هزار کرور و صد هزار کرور و کرور کرور و ده کرور کرور و صد کرور کرور و هزار کرور کرور و ده هزار کرور کرور و صد هزار کرور کرور و کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و ده هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و صد هزار کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور کرور و کرور و ده کرور و صد کرور و هزار کرور و ده هزار کرور و صد هزار کرور و کرور و ده کرور و صد کرور و هزار کرور و ده هزار کرور و صد هزار کرور و کرور و ده کرور و صد کرور و هزار کرور و ده هزار کرور و صد هزار کرور و کرور و ده کرور و صد کرور و هزار کرور و ده هزار کرور و صد هزار کرور و کرور و ده کرور

نوشته ست دستکش انه‌ایست دست مسوده شده یعنی تحریر آمده و در مصطلحات بمعنی عصا گویش مستعمل نیز نوشته ست باف کنایه از آسان و ستاد بزرگ قلمدان از مصطلحات دست و دل بمعنی قوت و همت دست بر دل کنایه از بیقرار و مضطرب شدن یعنی که هر کرا دل بیطپد دست بر دل خود میگذارد و در شرح الشعرا بمعنی عاجز و دست بر دل گذاشتن بمعنی تسلی کردن نیز آمده و منع کرده شده و باز داشته شده از خیابان و بهار عجم و سم بفتح اول و کسر ثانی بمعنی چرب و نفیس چربی و چرب شدن از منتخب دست کلم بفتح کاف عربی کنایه از آفتاب دستان بالفتح جمع دست خلاف قیاس و نام زال که پدر رستم و دستور و حیله و بمعنی مکر و نغمه و آواز و بمعنی افسانه از برهان و در رشیدی و در سراج اللغات نوشته که دستان بفتح جمع دست خلاف القیاس و مکر و حیله و لقب زال پدر رستم و آلت مزامیر مشهور بوتکسیر غیر پیش از حاضر شدن دست بر نجن بوریست مانند حلقه که زنان ساعد پوشند بهندی کنگن گویند از شرح نصاب و دستر خوان معروف ستارچه‌ایست جامه‌ایست که وضع آنرا بجهت پوشیدن خوان طعام وضع کرده و چون طعام خورند آنرا بر خوان گسترند دست دادن در شعر و دست خوان بهمین اخیر بازی که بعد از باختن مال و اسباب بازنده بخورج دو او نهد از شرح نصاب و دست شستن از شیدن آن سراج دست یافتن غالب شدن بر برهان و دست و دهن باک کشیدن باصطلاح مذهب شیعیان بمعنی وضو است از چراغ هدایت دست بر بر نهادن بمعنی سلام کردن و سلام مردم ولایت چین و ماچین بهمین نمط است دست و دست آستین کشیدن معطل ماندن و موقوف کردن کار دست ستون زنخ ماندن کنایه از بیچاره ماندن دست بر دل گذاشتن و نهادن تسلی کردن از چراغ هدایت ستاز چیزی بر کندن ترک آن کردن از مصطلحات دست بر بر و گرفتن تهیه مقدمه و بلوه و آماده کشتی شدن دست جستن بضم جیم گدائی کردن دست بر داشتن دست خود بر زمین زور زده حریف را بدعوی گفتن که دست از زمین بر دار تا بر حریف کامل کشتی دست بالا کردن کنایه از تظلم و فریاد از مصطلحات دست چرب بر سر کشیدن اظهار شفقت و مدارا کردن از مصطلحات دست بر ترکش بستن مهیای جنگ شدن از مصطلحات دست بدامان آوردن مرید شدن از مصطلحات دست پیش داشتن منع کردن کنایه از گدائی نیز از مصطلحات دست افشاندن رد کردن و ترک کردن و بمعنی رقص کردن نیز آمده دست در گل داشتن بکسر کاف فارسی مستعد تعمیر بودن از مصطلحات دست در کمر داشتن عنائی و خود نمائی کردن از مصطلحات دست بر پشت چنبر کردن بفتح جیم قاید و سکون نون و فتح های موحده کنایه از اجتماع نون بایم ملفظ میشود بمعنی دست بر پشت حلقه کردن یعنی هر دو دست مجرم در پس پشت او بهم بستن دستار بر زمین زدن کنایه از داد خود خواستن و عجز و الحاح کردن از مصطلحات دستبند و دستنبو گلوله ایست از عطریات و آنرا بجهت بوئیدن در دست دارند و هر سبوه خوشبو که آنرا ببویند و شمری باشد کوچک تر از خربزه که آنرا بهندی کچری نامند بر بان و دستار چه رومال و شه علم و کرچه و بمعنی رومال که در گلوی آب بندند و بمعنی هدیه و تحفه و بمعنی بسیار گیاه و داد و نیز نوشته اند از شروح دستگاه سرمایه و اسباب و بمعنی مقلوب نیز آمده و کارخانه اهل حرفه و بمعنی سخور از مصطلحات و چراغ هدایت دستمایه بمعنی سرمایه و دستگه بمعنی قدرت و سامان دست بسته بمعنی عجز و ضعف و آن صفت کار و اقع شود چنانکه گویند غلامی کار دست بسته کرد از سراج اللغات و دسته بالفتح بمعنی سند و مدد و بمعنی جمعی از مردم از مصطلحات دستوانه و دستینه زیوریست که زنان ساعد بندد از برهان دستوری بالفتح رخصت و اجازت از رشیدی و بمعنی سفره و بمعنی جمعی از مردم از مصطلحات دستوانه و دستینه زیوریست که زنان ساعد بندد از برهان دستوری بالفتح رخصت و اجازت از رشیدی و سروری و دستبازی زور آزمائی با قوت دست و ملاعبت با معشوق در بازی شطرنج بهر مهره که چست نسند جاز با زند از مصطلحات دست چربی امداد و اعانت کردن و ثروت و دکنت از بهار مجم فصل دال مهمله با شین معجمه + دشت بالفتح صحرا لیکن بالنظر بعربیت نزد اکثر شعرا کوه و سار عجم و بهم بمعنی فراخ و بیابان و دشت و دمن و کنار و سند و کشتزار و فرج و محو از بهم و مکان و بمعنی مشکل و شوار از رشیدی و دشت و صحرا و بیابان و شوار بالضم مرکب بمعنی زشت و بد کار و بمعنی بد و زشت و دشمن و شوار و دشخوار یعنی مشکل پیدا کردن مانند زشت و منفر طبیعت از لطائف و بالضم بمعنی بد و زشت و ازین ماخوذ دشنام یعنی نام زشت و دشمن بمعنی نفس و شوار و دشخوار یعنی مشکل پیدا کردن مانند زشت و منفر طبیعت

از رشیدی **دشت بیاض** نام جائست و در لسان کردی دشت بیاض شاعر از انجاست انچه اتباع هدایت و شمام بالضم و اصل دشت نام بود دشت بمعنی زشت و نام عبارت از القاب و خطاب و **دشمن کام** کسیکه بحسب مراد دشمنان خراب کرده شده باشد و دشمن هر کب از لفظ دش که بمعنی بد و زشت و لفظ من که بمعنی نفس و انا پس دشمن بمعنی بد نفس باشد و این لفظ گاهی بمعنی مفرد آید و گاهی بمعنی تحت از رشیدی و بهار عجم شارح فاضل نوشته که در اصل دشت من بوده چه دشت بمعنی بد و زشت و من بمعنی دل و طبع پس معنی مرکبی آن بد دل و زشت طبع باشد مولف گوید که درین لفظ توافق لسانین توجیه بی اشتباهی و شبهه نیست و بالفتح انجیر بریان و سراج و از سروری و موید کشف بالکسر **فصل دال مهمله مع عین مهمله دعوت** بالفتح خواندن کسی را برای آمدن طعام و غیره و بالکسر پسری خواندن و در نسب دعوی نمودن از منتخب صراح **دعوا** بفتحتین بمعنی دعوت که بمعنی دعاست از زبانیان و بسکون عین مخففست دعوت بفتحتین راحت و نعمت آسانی و فرصت از صراح **دعاست** بکرستون نماندن عبارت را از کنز **دعابت** بضم اول و حرف چهارم بای موحده و فتح ظرفیت از منتخب **دعای فتح** نام دعاست از مصطلحات و در بهار عجم بمعنی نماز استسقا ع بالفتح بمعنی گذاردن نماز بمعنی صیغه امر است و بفتح اول و تشدید عین مصدر است بمعنی دفع کردن از منتخب **دعاکم** بالهای تحتانی و ستونهای عمارت و غیره و جمع دعامه که کرکست **دعا کردن و دعا گفتن** رحمت کردن و مواخذ شدن از مصطلحات **دعوی بارکسی نشاندن** دعوی را بدلائل و گواهان ثابت کردن **دعای جوشن** کبیر بفتح جیم و شین معجمه روزن دعای معروف که در روز جنگ برای حفظ خود خوانند از مصطلحات **دعای باران** نماز استسقا از مصطلحات **داعی** بفتح اول و فتح ثالث و او جمع دعوی چنانکه فتوی و فتاوی و دیگر او غیره زیست ست از شرح اصول اکبری **دعی** بفتح اول و کسر ثانی و تشدید یا بر وزن فیل بغیر زدگی گرفته شده مکاری معنی نیز گویند بمعنی حرامزاده و ولد الزنا نیز آمده از شرح نصاب و لطائف **فصل دال مهمله مع عین مجمه دغلتش** بفتح دال و لام و سکون عین مهمله و فتای فوقانی و کسر میم و ترکی بمعنی سفته شاد **دغل** بفتحتین و عین مجمه مکر و حیله و بمعنی مکار و حیلگر و دغاباز و بمعنی سیم و زر ناسره از بریان و **دغدغه** بالفتح بمعنی ترس و بیم و تشویش و میل نمودن بچیزی و بکبر اول و ثالث خارش حرکت جنبانیدن انگشتان زیر بغل و پهلو گیتی بالفتح و اقتدار بریان و بهار عجم **فصل دال مهمله مع فا دفتر** مجموعه و حساب این لفظ فارسیست از سراج **دفاتر** جمع دفتر از عالم فرامین کرجی فرماست **دف** بالفتح و تخفیف و بعضی بالضم و تشدید فا در عربی نام همان ساز معروف و بالفتح و تشدید فا در عربی بمعنی پهلو از برهان و مدار بحر الجواهر **دقیق** بالفتح ریزانیدن آب از کنز **دفن** بفتح اول و سکون فا در زمین کردن از منتخب **فاتن** بفتح اول و کسر ثالث و نون مفتون بمعنی فریفته از لطائف **دفین** بالفتح و حرف ثالث بای فوقانی مکسور شاذ جولاهه که در بالفتن همسایه بر بریان و در بهار عجم نوشته که بمعنی متواتر و بغلیسان و لفاظان که دران کاغذ با خود را محتاط نگاه دارند نیز آمده **دفو** بالفتح و سکون فا و واو و ضم میم و بر وزن فعل بالکسر بمعنی هم کرا و جاگرم و مجرد آشنو و ضم آشنو از شرح نصاب **دفینه** بالیکه در زمین کرده و پنهان کرده شده باشد از برهان **دفترمندی** حرفت و اصل و فرع دران محتاجی میباشد گویند از مصطلحات **فصل دال مهمله مع قاف دق** بفتحتین بیماریست که از خشکی مزاج و بوستی او بوجود آید و بالکسر مزاج غالب شود یا در اثر مشائخ احادیث شود و علامت آن لاغری و درشتی پوست **دق الحصیر** بالفتح بوریا کوبی چون خانه رو سازد و بالکسر آهیگر و مردم را دعوت کند زاد عرس و بوریا کوبی هود عربی دق الحصیر گوید بمعنی سخت و شدت نیز آید از لطائف **دق** بالفتح دال اول و کسر ثانی و فتح ثالث بمعنی کوشش و سعی و جد و جهد و چراغ هدایت بخوش آینده و مولف گوید که این اسم مکرر است بچهار لفظ دق بالفتح بمعنی کوفتگی و دلالت بسبیل مجاز **دقیانوس** بالفتح نام بادشاه ظالم که اصحاب کهف بخوف او شهر خود را گذاشته بودند از لطائف **دق** بالفتح بمعنی گدائی و نوعی از لباس رندانه و بمعنی اعتراض نمودن و بالفتح تشدید قاف نقیض و دق دادن و دق کردن و بالکسر و دانکه و نام ملکی ست که آدمی را بایک کند از بریان و لطائف **دق** بفتحتین مولد و مسکن چهارم نوشته که دق بمعنی گدائی و جارت پیشه کردن و بمعنی حصیر از خود **دق** بضم اول و تشدید قاف بیماریست و چیزیکه بدان بیمار یک کند از منتخب لطائف **دق** بفتح دال و لام معروف که ملک بمعنی آهنگر و درخت را بریدن و **دقاق** بضم اول و تشدید قاف و دقیق بمعنی باریک و بالفتح و تشدید قاف گویند چیزی و قصار که جامه را بسیکوبد از دوش از منتخب و غیره **دقل** بفتحتین سرکشی و تحمل بر باد و خرما بر زبون از منتخب و شرح نصاب **دقیقه** بالکسر تشدید قاف باریکی و خاصه بالضم گردو و غیره و بکبای تواب آنچه از منتخب بالفتح و تشدید قاف و در اخر های نسبت قافیه بمعنی چونی که بران چیز را گویند و الباس گوالیاری و **دقیقه** بر سنگ یک نقره یا صفحه

مجموع دقیقه یعنی یک شصتم شصت درجه و تمامی درجه های فلک سه صد و شصت باشد بنابرآنکه فلک را دوازده برج اند و هر برجی را سی درجه و هر درجه را شصت دقیقه و هر دقیقه را شصت ثانیه

فصل دال مهمله مع کاف عربی و فارسی و گرگ بفتح دال و ضم کاف عربی نام آبی است میان آذربیجان و شروان از شرح خاقانی و گرگ بفتح هر دو دال و هر دو کاف نمایندهٔ آواز زیر هم زدن و فرو دان از شدت سرزنش و **ک** با فتح یعنی تقدیر الی و یعنی مگر و منبسوط و صدر و ساده و ندیم و پیاده از بهانگیری و در عربی با فتح و تشدید کاف گفتن و یعنی هموار

از نصب **دگل** بفتحتین و کاف فارسی یعنی دغل کردند کور شدند **دکان** با ضم و تشدید کاف بر دکان که تخفیف ست از سایهٔ سرپات مدار و نصب از شرح مفتاح و گز و موتد و در خیابان نوشته که دکان بتشدید کاف و تخفیف آن هر دو صحیح و دو کان بواو نوشتن غلط است و قیاس آنست که در اصل دار بود چنانکه دانون پیش از زبان پیش نمیرود و گر در صورت آمدن لفظ دو در سایهٔ نوشته که دکان با تشدید دست فارسیان تخفیف خوانند و نوشتن و آمدن آن بزیادت و او غلط است **دکاکین** بفتح اول و دو کسر کاف سوم جمع دکان ست از گز **دکان گردیدن** کنایه از گرمی بازار و پیاپه بودن دکان از مصطلحات **دکه** با ضم و تشدید کاف بر تخفیف دکان از مصطلحی و با فتح و تشدید هندیست بمعنی حمله و گله با فتح و کان فارسی

دگر بمعنی دیگر و بمعنی پس و پیاپی و بمعنی دیگر بار و بمعنی دیگر بار و بمعنی دیگر بار

دلالت لفظ بر تمامت مطابقی بر چیزی باشد که آنچیزی خارج از حقیقت موضوع له آن لفظ باشد لازم آن بود چنانچه دلالت لفظ انسان بر کاتب ضاحک و امثال این و این را التزام برای آن گویند که مدلول بینی کتابت و ضحک لازم موضوع له است که حیوان ناطق باشد و دلیل ترسی بفتح تاء فوقانی و سکون راء مهمله و کسر سین مهمله عبارت بدان ترسی و این عین آن است که مذکور شد و این بیان بعضی عبارت بگذارند و علم حکمت قدیمی دلالت را بر سه قسم منقسم گردانیده اند و آن را تضمن و التزام و مطابقت نامیده اند و ترسی بصورت ترس یعنی سپر باین وضع

فصل دال مهمله مع میم و ما مرکبه خون ها و این جمع است دم یعنی خون ها شده است

دم بفتح اول و ثانی بمعنی خون و بمعنی دوا و بمعنی مشک و بمعنی سیاهی و بمعنی سرخی و بمعنی سیاهی و سرخی و بمعنی سیاهی و سرخی و بمعنی سیاهی و

دم زدن سخن گفتن از مصطلحات دماغ گرفتن مراد آنچنان بینی گرفتن از مصطلحات دماغ بیهوده سخن گفتن کنایه از کثرت حرکت فکری یا عاشقی و مانند آنست
لهذا چنین گفته اند بیابان دم گاو دم اول بر وزن سم تا بانگ گاو فرا بدان نهند یعنی نهری و فضای مقدار بانگ گاو و دم سخن بر وزن لطافت دم گوسفند و امثال آنست
کنایه از احمق و ظاهر آمار فی فی گفتن از بهار عجم و مؤید فتحتین با دو سر با هم آمیخته کردن بمعنی با هم سر بود و آمیختن باشد و دس بر کاکل و سر بصورت بط بیسار زنده و در شکم و منقار آن سم
بود چون قدری آب در شکمش انداخته آنرا سوزانند سوراخ و منقارش بندند تا مقدار سوراخ و منقارش بیرون می آید و زنگال بیسار در نیم ساعت می افزود یعنی آلت و میدان آهنگران
زبان دشنه و شرح قران السعدین و شرح سکندر نامه رخان آزرود کشف و شیشه و سراج و مدینه بفتح هر دو دال فریب و چاپلوسی و مکر و حیله و بمعنی نقاره و دهل و بمعنی
دوال نقاره و سر کوب قلعه است گویند آن برج ماند باشد که در آن خانه دشمن از چوب و سنگ و گل ساخته و بالای آن پوشانده باشند قلعه دشمن گوله ماند و در عربی بمعنی
هلاک و زوال و ختم و منصب عذاب آن سراج و طائف بریان و شیشه سوختنی و قندیل و مشعله بریان و مشعله بالفتح دو نوع نام مغنیه است که بسیار بکار برده و قصه
در کتاب کلیله و دمنه مسطور است چون او بسیار بکار برد بمجاز بر هر بکار و حیله گر اطلاق کنند سراج و بکسر اول یعنی شغال و روباه هر دو آمده از بریان و مشعله و سر سرخ و در عربی سرخین
بضم شسته و پشک گذاشتن و ضم لابه بالضم و با موحده و ضم ضبانیدن سگ کنایه از چاپلوسی و تملق و مجاز بریان و سراج و ضم سیچه بضم اول و یای معروف
و جاء رسیت که چک کیا یا رضم راحرکت میدهد بعربی صوصه و بسندی موولا گویند زبان باگیری و ضم قاف نام کتابی از موسیقی از شرح خاقانی و مکثی
و نغمه سرائی با دیگری موافقت کردن و یاری آواز دیگری کردن و ضم قطعی نام نوعی از کشتی از بهار عجم و میاطی بالکسر نوعی از جامه لطیف کذا از شمس منشی
زند و موی بفتح دال و فتح میم و کسر جیم منسوب بدم که یعنی خون باشد فصل دال مهمله دنیا بالضم این جهان و دستهٔ اصلی زدن بسیار زنده و بسیار
مشتق از دنو که بمعنی فریب باشد چه دنیا قربست بسوی آدمی بنسبت عقبی یا بمعنی زن سخت و حسیس و ناکس و منحوس مونث دنی ست مشتق از دنائت که بمعنی
ناکسی و زبونی ست از شرح مقامات حریری و سر کردن ما تا کلاف الف لفظ دنیا بالجزم الف لفظ عقبی و نصری و غیره و بهم الخط عربی و فارسی بالشکل الف تنوین
چرا کرا بین الف که بعد حرف اخیر تلفظ میشود بالشکل الف نویسند چنانکه در علیا و نحوه گردانند بعضی علما بیاگذارند دنب بالضم بمعنی دم بهائم و فتحات بکسر دال و فتح نون
که حرف چهارم ست بر وزن اطاعت بمعنی کمینی بودن و پست فطرتی و کمینگی ماخوذ و کشف خیر آن فندان بضم فا و نون بمعنی خندان از بهان فندان بلند بمعنی سال را
گویند که از پیری فندقش اگر گشته بخود داند که سیون برآمده باشد از شرح خاقانی فنا بر وزن صفا بفتح دال و کسر نون ثانی صبح دنیا چرا که دنیا را در اصل دنا بود بکسر دال و تشدید نون
پس نون اول را بیا مبدل کردند عادت بنون اصلی که یا مبدل شده بود باز آمد بحر الجواهر فندان زرد موسیقار بشکل فندان چرخ زن و بینی چرخ زن موسیقار نصب کنند و بینی چرخ
فرو داشته باشند چراغ دان فندان فرا بمعنی فرمایش بهار عجم و نفس بفتحتین و سین مهمله حرکت و چرکنائک شدن و بفتح اول ذکر نون بمعنی چرک و آلوده که بهندی میلا گویند از شرح شرح نصاب
و نبه کشک شین بمعجمه و سه کاف کشک خشک دبنه که در آش پزند و کاف سوم بر آمده بنسبت دنگ بالفتح و کاف فارسی بروزن تنگ پوانه چران و آهنی که آنرا بدستی نشانه و نقطه پرکار و
مصدری که از بریدن سنگ و غیره برآید و شود و سوختمند آن بالکسر چربی طویل و مطبوخ بدان شمالی بکوبند تا بریزد پوست بدباغ تا دباغی کنند آلت فرزدن کاغذیان بریدن جهاز
دو چراغ دان بالکسر و تشدید نون و بفتح دال و ضم ثانی و سکون نون و فتح ثالث و ضم رابع و سکون نون و فتح خامس و سکون نون و فتح سادس و سکون نون و فتح سابع و سکون نون
دوقان کبوتر آن را بترتیب تلفظ دون بر دال مهمله کردن ترجمه حروف از کبوتری ترجمه آن سر من باشد فندان بکام فرو بردن کنایه از کلمات ناشایسته دشنام دادن و دور خصومت
آبدان بر وزن و معنی فندان تیر کردن ضم کردن و کشیدن زبان و سراج فندان کنبان بضم کاف بمعنی لحاج و دار کنان و ترسان از بریان و تفنگ فندان فلک بمعنی آرزوی
که در شب آن نهایت ماند و بلطیف باشد از شرح خاقانی و بنه نهادن بیاد دن از شرح خاقانی فندان سرخ کردن عبث کردن و هیچ کس نکردن چراغ دان فندان
نهادن فندیدن فرو نشستن و تعمل کردن از مصطلحات فندان سرخ کردن بفتح سین مهمله و ضم راء و سکون خاء و ضم دال و نون بمعنی صبر کردن و خون جگر خوردن فندان بر جگر افشردن دل بر هلاک نهادن
و جرات بر کار دشوار از موصوف از بهار عجم و غیره و فندانی کردن شمنده کردن از مصطلحات فندان شمنده کردن از مصطلحات دو بضم دال و ضم نون و تشدید واو نزدیک شدن

دوقرب انتخب و بنیه بفتح اول و کسر نون و تشدید تحتانی نام کوهی در بلوچستان و سفاد و بنه بضم دال و سکون نون که بعرب بای موحده میدهند بلفظ طی آید یعنی سرین و دم نوعی از گوسپند که همین باشد که هندیان آنرا چکتی نامند و بهار اطلاق بجزو بر کل مجموع گویند و بنه گویند و بنام طعامی و بمعنی مکر و فریب نیز آمده و بنالا بالضم پرکه مشابه بدنبالان باشد و دنبال یعنی دمها یا این در نصیورت حروف ها برای تشبیه باشد یعنی پس و عقب نیز آمده یا بمعنی حرف ها زائد باشد و فنی بفتح دال و کسر نون و تشدید یا و در استعمال فارسی تخفیف یا بمعنی نامکس و پست خلقت و سفله و بمعنی نزدیک خوشنده بمعنی اول مشتق از فنا بمعنی ثانی مشتق از فنون و منتخب لطائف دیهنی بضم دال و سکون نون و فتح یا کسره و او منسوب بدیناو بضم دال کسر نون و سکون نون لغات و دینا وی بسلاسه افتتن الف نیز جائز از صراح و ابن جاج نوشته که دنیاوی بواو و دنیائی بهمزه سهروغلط است **دندان رفتی** برابری و خصوصت و دشمنی کردن از مصطلحات **فصل دال مهمله مع واو و بالا** و چند مشتقات **دواب** بفتح دال و بای موحده مشدده جنبندگان و ماهین جمیع دابه است که تنها بای موحده باشد مانوخواه دیبک یعنی بر زمین خزنده ثانی تانیث و در اینصورت موصوف مونث باشد مثل ماده و بیچه پس دابه در اصل لغت یعنی جنبنده که مطلق جاندار باشد اگر کثر استعمال این لفظ در حیوانات ست که بران سوار شوند و بار برنده مثل اسپ و خر و شتر و فیل و استر و جاموش و گاو و منتخب **دولاب** بالضم دواو معروف بالفتح نیز چرخی که بآن از چاه آب کشند و این موقوف لاست که دواو مجهول خوانده شود و ادیب میگوید آن از منتخب غیر آن در مصطلحات نوشته که دولاب باصطلاح پریشان حالی که یکی از قرض گرفتن دیگری قرض خواهد داد و **دوال قصب** کنایه از خلقه گریبان از شرح قران السعدین **دوشاب** شیره انگور و شیره خرما از لطائف و منتخب و بعض گفته که شیره انگور که از دیگ در دوران گداختن تا غلیظ شود و همین سبب زاده و شاب گویند که آب انگور ست شب ان گذشته **دولت** بالفتح گردش مانه نیکی و ظفر و اقبال و مال و چیزی که دست بدست بگردد و مال و ظفر اراده این معنی سبب گویند که نوبت یکدیگر میرسد و دست بدست میگردد و بالضم نوبت و نعمت و غلبه و رسیدن منتخب و کنز و غیر آن و در صراح نوشته که دولت بالفتح و بالضم رسیدن مال و ظفر بسوی کسی **دو وست** یعنی جایکه رسیدن و انجا شکل مانند زبان **دوات** لغة ظرفی که در دان سیاهی کتابت نگاهدارند و کسانیکه دوات خوانند بخطاست و بقاف آمده خواندند برزن خانه و بهار عجم **دوست** مقابل دشمن مأخوذ از دوسیدن یعنی پیوستن چون دو تن باهم جان دل پیوندند هرکدام آن دیگر را دوست باشد و دوست اصل او دوس بود صیغه امر یعنی مأخوذ از آخر امست یعنی قبول کرد شد تقاضا باشد و باشد یعنی تکیه و جواهر الحروف بهار عجم **دولیست** بضم اول و فتح ثانی و سکون سوم و فتح رابع و سین مهمله و صدای این خاص اسم دوست و بدین قیاس جاری نیست و دولیست در هم شهری که بران ادای زکوة فرض شود و پنجاه و پنج تولچه و هشت ماشه و دو جو باشد از مدار **دواج** بضم اول و آخر جیم عربی بالاپوش و تشیدیده و انیز آمده و از منتخب لطائف بکسر اول یعنی لباس و بران بفتح اول یعنی لحاف و در سرمه بفتح اول یعنی جا **دوخ** بالضم و واو و خاء معجمه یا سیست که بآن دوزند یا باشد **دوزخ** صاحب کشف نوشته که دوزخ بر آتشی گویند که دوزخ بر آن بنا شده و بالای یکدیگر پرتو بهم زمین اول هر بوده نطعی بوده حطمه بوده سعیر بوده سقر بوده جحیم بوده هاویه بوده **دوشاب** دال اول مضموم و واو و معروف و شین معجمه گرهما و این اسم جمع است و احدآن دو و دو که یک کم سه از منتخب صیاد و در بحر الجواهر آمده **دو بعد** بضم اول عبارت از عرض گلول و **دوار** بضم اول گردش سر از ملی و بفتح اول و تشدید ثانی و سیاگردش کننده از منتخب بحر الجواهر **دو پیکر** برج سوم از دوازده برج فلکی گویند و برج مذکور بصورت دو کودک بر سند است که پیمبر گرد آمده اند و همین جهت مخترعان نجوم آنرا همان نیز گویند **دو تا** نام ساز مشهور **دوال** اگر بکسر اول چرم ست چهار دانگ و **دور** بالفتح گردش و تفحص و پیچیدن تعریف کرده اند که دور توقف نمی پذیرد و اگر بسکون اول و فتح ثانی بمعنی دائره و بالضم گردش و تفحص بالصطلاح توقف اشیای علی التعاقب آن مستلزم مسلسل ست و تفحص

دوال بازغا بازیرشیے **دوس** بالفتح وسین مہملہ خرس کہ فتن و پامال کردن و چیز بار روشن کردن و صیقل نمودن و نام قبیلہ از یمن و اصراء و مؤید **دوش** بسینے شب گذشتہ و بمعنی مرد گذشتہ صحیح بنا شد منقول از شرفنامہ **دوش** منسے داد دوازدہ گذشتہ بانگ نزدیک شد و دوکش روزینکہ برای مدد و بار مادن رخام و غیرہ سازند از مصطلحات **دور باش** او معروف تعین سہم نیز گویند کہ سنان نیزہ را شاخہ سازند و چوب آنرا نیزہ و جواہر نیز نصب میدہند و پیشاپیش سواری بادشاہان برندہ بدان جہت کہ چون مردم آنرا دور بینند بدانند کہ سواری بادشاہ می آید راہ دہند و شوند و مزاحمی نسازند و نیز اگر کسے در رہ جنگ کند بجانب بادشاہ اندازد بآن دفع کنند و قطع سازند و گاہی بطریق استہزا و آنرا مزاح باشد و گاہی کنایہ باشد از زیادہ و واقع از ضمائر و در شیے **دوافع** جمع دافع **دوغ** بواو مجہول و معروف شیر کہ آرد و مسکہ برآورده باشند از بہار عجم **دوم** بضم اول و فتح ثانی و تشدید میم بمعنی صورت و تصویر نوشتہ **دو حرف** مراد از لفظ کن کہ کلمہ عربی است بمعنی شو و این صیغہ امر است انکان یکون کہ تعالی روز ازل بر پیدا شدن مخلوقات مکرر بود پس عالم ہمان زمان موجود شد **دوالک** دوالی را گویند کہ بدان قمار بازند نام دوالیست زیر ایمان آنرا در شرح سکندر نامہ نوشتہ کہ دوالک نوعی از قمار بازیست کہ بدو الی چرم میاندوزند **دوک** بواو معروف آہن و مارکہ در چرخ ریسمان باشند بر میان **دوال المسک** بکسر میم و سکون سین مہملہ بمعنی مست متوسط قلب کہ مشک اعظم نیست **دور رنگ** بسیار دور تر بمعنی کاف بر آستعظیم باشد چنانکہ در رسالہ عبد الواسع در رسالہ مجمع اللحرین نوشتہ کہ این کاف زائدست **دو آہنگ** زنگلہ آن و دہسر و آن و تازاندہ دکش بنگر نوشتہ **دو رنگ** نافہ **دول** بہر حرکت اول فتح واو جمع دولت از قاموس ذال بضم اول و واو مجہول لفظ فارسیست بمعنی دو اکبش بمعنی مکان دو بچیا بمعنی تیر کمانی و تشنے تیر بطریقہ کہ دزد از بیت خرطہ بر گیرد چنان بندند و لیان نیز بضم دال مشدد و لام و لو در لطائف و مصطلحات **دوال** بفتح تسمہ چرم کہ بران چیز پیرایہ بندند و سمہ مسطر کہ بدان نقارخانہ نوازند و مختص و شمشیر تیز آبدہ از بہران و ہمایکہ در سراج اللغات و رشیدے بضم دال ست **دو دکان** بضم کاف سرائے نوعی از سرود **دوازدہ مقام** در اصطلاح موسیقی مقام بردہ سرود را گویند دوازدہ آن دوازدہ اند چنانکہ اول راست دوم اصفہان سوم بوسلیک چہارم مشاق پنجم زیر بزرگ ششم زیر کوچک تخم حجاز ہشتم عراق نہم عزال یکاہ ہم حسینی یازدہم ہمایون دوازدہم بوسلیک بعضی بجای اصفہان بنیاد نوشتہ اند **دوازدہ امام** اول امام حضرت علی دوم امام حسن سوم امام حسین چہارم امام زین العابدین پنجم امام محمد باقر ششم امام جعفر صادق ہفتم امام موسی کاظم ہشتم امام علی موسی رضا نہم امام محمد تقی یا جواد دہم امام حسن عسکری یازدہم امام مہدی سلام اللہ علیہم اجمعین **دو سکام** کسیکہ بجہت مراد دوستان مقصود او حاصل شد نہ از لطائف و سراج دویم کہ بمعنی لفظ ثانی ست بزیادت یا بہ تخفیف خلاف قاعدہ است چرا کہ یاء اخر الکلمہ ہیچ جا نیست لیکن بعضی استادان آورده اند مگر بسیج دوم ست بدون یا تحتانی در بہار عجم نوشتہ کہ دوام بفتح ہمزہ نیز آمدہ **دو نیم بدنیم** و پاره از ہر چیز **دو ومان** بالضم خاندان قبیلہ و تبار از بہران و لطائف **دو کدان** بواو معروف کاف مشدد و فتح دال و سکون نون و ضم کاف و دال دوم و الف و نون کنایہ از آسمان زمین و دو شیدن بالضم شیر از پستان گاو و بز و غیرہ کشیدن بر آوردن **دون** بالضم بمعنی سوا و غیر و اندک و نزدیک و زیر مقابل فوق و حقیر و نفیس و سفلہ از لطائف **منتخب دو مان** کسان و نسیسان و **دو یان** منافق و **دو ح نہادن** کنایہ از زمان دادن کردن و چرکہ چون بمقابلہ شاہ رہ بعد بروح نہاده گوشت نہ بیند بصورت ولادت آن گردد **دوران** بفتحات ثلاثہ بمعنی فتح اول و ثانی و ثالث بمعنی گردش فلک یا زمانہ باشد و گردش سر کہ مرض مشہور ست بدانکہ ہر فعلی کہ بر زمان آید از سر صادر و در حرکت و انتقال باشد پس آن لفظ بفتحات ثلاثہ ی آید **دوان** و **دوان** جریان طیران و سیلان و **دوان** و **دوان** فیضان و سیلان و انتقال و نشان و حیوان و جولان مگر فارسیان اکثر اینہا را بسکون ثانی استعمال کنند و گاہی بفتحات **دو و بر آوردن** خراب کردن **دو و بر اللغات** و **واندن** حمل کردن از مصطلحات **دو و چراغ** ہدایت **دو و کردن** طہور کردن از مصطلحات **دو ش** بر دوش اگذاردن از مصطلحات **دو بالفتح** و تشدید و او بیابان از شرح نصاب **دو و موسکہ** زرد یا در ریش او و اندک سپیدی سوی سیاه و سپید باشد و شخص نیز مردم تیز از سراج اللغات **دو و دہ** بضم اول و واو معروف فتح دال ثانی و عرب بمعنی کرم واحد و این کرم نوشتہ شد مگر کاف عربی است و دو و با ضم بدون تا و دیدان بالکسر جمع است از منتخب بحر الجواہر **دو و دہ** بمعنی خاندان و خویش و تبار بمعنی دو چراغ از بہران و لطائف و چراغ ہدایت و سراج اللغات **دو حہ** بالفتح دعای عمله درخت بزرگ منتخب و صحاح و کنز و شرح نصاب

دو تیغ دو شمشیر و دو شمشیر زن چنانکه گویند یک مرد فلانرا بیک تیغ و دو مرد فلانرا بدو تیغ یعنی یک مرد فلانرا بیک شمشیر و دو مرد فلانرا بدو شمشیر کشته و بکشتن هر دو شمشیر زن یکسان است و بر هر دو غالب **دوگانه** بمعنی دو رکعت نماز و بمعنی دو رکعت نماز پیشین و دو رکعت نماز دیگر و بمعنی دو رکعت نماز شام و دو رکعت نماز خفتن و بمعنی دو رکعت نماز بامداد و دو رکعت نماز پیشین و بمعنی دو رکعت نماز دیگر و دو رکعت نماز شام و دو رکعت نماز خفتن و بمعنی دو رکعت نماز بامداد و دو رکعت نماز پیشین و

عدد معین و بهای مختفی نیز آمده و بالکسرهای لفظ یعنی قریب و چنانکه بعضی پنداشته اند یای تحتانی نگوید غلب کیس صحیح نباشد زیرا که در کلام استادان یافته نشده از سراج اللغات و جانی در شرح مکتب خان آرزو چنین نوشته کرده و دیده ام و شمال دوم مولوی نظامی فرموده اند بیت نبیند چو روباه چاره دگر ۔ بنیرد یک آن دیده کرده گذر ۔ و در لطائف نوشته که دال بالکسر کلمه تفرین و از پیش راندن و بالفتح امر معروف و نهی از منکر و لفظ دو بفتح دال های مختفی در ترکی ترجمه لفظ در که حرف ظرفیت ده رده بالکسر یعنی وه ویران دهل دریده یعنی رسوا و یعنی خاموش نیز نوشته از سراج اللغات ده دله بالفتح دال اول و کسر دال ثانی یعنی بلوس و بی شعاع و بمعنی ترسو و پیشان خاطر از برهان و لطائف و هره بالفتح نوعی از شیر که چک و سگ سرآن مانند سنان نیز و باریک باشد از سراج ده ده بفتح دال و ضم نون بمعنی پیر و دانا و پیش تر ترجمه برهان و صاحب بهار عجم نوشته که ده کنایه از ترجمه لفظ ترجمه بمعنی سال ابجد نوزده عدد دارد که ده و نه ست و هشت بالفتح کناره دریا و سر حد ملک و ام دو اگر از راه هند فرنگ گویند سرحد آن دیبا ست ده ده بالکسر یعنی خانه که در ده واقع باشد بقلب اضافت وه وه بی بالفتح هر دو دال و یای معروف یعنی سرو و خالص کامل عیار از شیشه و لطائف و در سرور بمعنی روشن و مطلق نوشته زر خالص و کامل عیار و در شیشه با ها گوید و از امین اکبری همین معلوم شد و مجد الدین علی قوسی نوشته زر یکه در آتش نسوزد و نگردد طلقا از آن سوخته نشود و کم نگردد ده چی زر کم عیار بسیار فروش از مصطلحات دهن مصری بالضم سر بسیار خورده و بالفتح و بالضم آنکه عالم را قدیم داند و بقیامت قایل نباشد و بالضم اول بحیث آنست که نباد و حرکت بعض الفاظ در حالت نسبت تغیری یابد از منتخب و قاموس صراح و در جاریزدی دهری بلاگیر و دهی بی نگیر یعنی سیده اجره الگاه باضیفه مضاف بسیاه متعلق شود یعنی مانعی گرداند دهن نوالی بفتح دال الزام دادن از مصطلحات فصل دال جمله مع یای تحتانی دیاوه ابهر دو دال محققین بزبان یونانی خربت خشخاش را گویند و حرف شین را دال سمجر خواندن صحیح نباشد ابجر ابجد ابهر برهان یا آنکه در صورت دال عجمه مسر آن باشد دیبای بیا مجهول حریر رنگین از سراج اللغات و دیبا بفتح دال و کسر یم بعد بای تحتانی الف کنایه از فلک از شرح خاقانی دیت بکسر اول یای تحتانی مفتوح بمعنی خون بهادان در شرح ده هزار دام ست از منتخب لطائف غیروز و در بهار عجم نوشته که دیت را فارسیان مطلق جریمه نیز آرند دیوث بفتح دال و تشدید تحتانی مضموم و واو معروف نامی شلته بمعنی بی غیرت و قحبه از منتخب گنز و لطائف و قاموس و در رساله سعربات نوشته که این معرب اصل دیوث بتخفیف تحتانی و مای موقوفی بود و بعضی نوشته که دیوث بمعنی کسیکه زن خود را بدیگران دهد دیباج بیا ج حروف جیم عربی مرغ یا دیه یا دیباه بزیادت ها همین بیاست که نومی از جاریه بابشی و منقش تا شد از سروری و کشف صراح و در منتخب رساله سعربات نوشته که دیباج معرب بیاست بزیادت کردن یم در آخر معروف کردن یا مجهول دیولاخ مسکن دیوان دیورا دکتابیه قوی هیکل و تیز رو دیوزک کسیکه تعهد بویش زده باشد از مصطلحات دیوار بلد بنایا زد و تند از مصطلحات دیوباد گرد باد از سرکرد برهان دیوسفید دیوی که رستم او را بشقت تمام در مازندران کشته بود دیوانه بالفتح و حرف نهم دال مجمه مضموم نام روز هشتم از ماه شمسی از برهان و سراج و رشیدی و مهیر بالفتح نام روز پانزدهم از ماه شمسی از برهان و رشیدی بامعنی و مهیر بزیادت یا که موجده مکسور کند بیای تحتانی آمده و میچر بالفتح و یم عجمی مضموم نام و معروف شتابک یا چیز جمع انشا از منتخب و رطائف نوشته که بمعنی شتابک و یک شب هشتم از ماه و در برهان نشیناه و با یک نقطه تحتانی شب که وه و در بیت نوشته که دیجور همی تابد مگر کابین زیج ست اما از دون باشد و لفظ در نسبت چنانکه گنجور و نجور و منزور و مگریزین تقدیر که بکسر اول باشد اگر چه در زیج بمعنی سیاه مستعمل گردد فارسی معنی سیاهی شب ست دیار بکسر اول جمع دار ست که بمعنی خانه باشد و مجازا بمعنی ملک و بلاد مستعمل و بالفتح و تشدید یا بمعنی باشنده و صاحب خانه دیو مار بمعنی اژدها دیو گیر نام شهر و دولت آباد کردکن ست دیرهان دیر بالفتح در رشیدی گنبد کبیر ای عبادت ساخته باشند و در برهان مطلق عبادت خانه ترسایان لیکن بمعنی صومعه ترسایان لفظ عربی ست چنانکه از کنز آورده و سراج و در بهار عجم نوشته که دیر بالفتح پرستشگاه کفار و فارسیان بمعنی گنبد استعمال کنند دیدار روی و چهر و خیالی و دیدن چشم از فرهنگ نو الدین و بهار عجم و برهان دینار در اصل نار بکسر اول و تشدید نون بود نون اول را بیا مبدل کرده اند و آن معیار که بر عیار زدن فعال ست چنانکه قول خسروانی و گنبد تو یا یا تا گه تا بامج آن دانیری آید نون اصلی که یا مبدل شده بود باز در حالت جمع خود کرد از بحر ابجوا سر و نیز لفظ دینار نام دوائی که شربت از اشربت دینار گویند دان تخم کتوث ست که داخل اجزای شربت مذکور ست دیو سار مانند دیو چشم ستاره ایست بزرگ دیو هفت سر کنایه از اژدها دیو هفت سر کنایه از اژدها

دیر یا بیای موحده بمعنی دراز زمان مدت و زمان دراز و قدیم خطاست صحیح یا بمعنی اویر یا بیای تحتانی ست بجای موحده و لفظ یا مشتق از یازیدن که بمعنی حرکت کردن از سر لفظ اجوبه الحروف دیز یا بالکسر و یای مجهول فرای سمجه بمعنی رنگ و لون از برهان و لطائف **دیجاری شب اندر** روز نوعی از ویا بیای تحتانی که نگرش سیاه و سفید باشد از چراغ هدایت **دلیس** بیای مجهول و سین مهملین لفظ عربی است بمعنی شیطان و دغل و مانند ز سراج برهان و لطائف **دیک** بالکاف و یای معروف و کاف عربی بمعنی خروس از برهان **دیر سر هرقل** بر سیت بنا ساخته هرقل بکسر ها وقاف نعت پادشاه روم **دیوم مردم** نوعی از حیوان که بهندی آنرا بن مانس گویند و بمعنی آدمیان شهر پر مغسدان نیز آمده از برهان و شرح **دیهیم** بالفتح و یای دوم معروف بمعنی تاج آموده و سر دوم بمعنی تاج و مدار و کشف و لبهانگیری سراج اللغات از برهان **دیلم** بالفتح و دال و لام طائفه معروف و تختی و بلاد و شمنان گروه و در اج نزاز نخب یعنی کسیکه مادرش از ترک باشد یا برعکس بود و از موید و کنزه و سراج اللغات نوشته که دیلم یای مجهول و لام مفتوح نام ملکیست که موی مردم آنجا مجعد باشد **دیم** بالکر و یای معروف بمعنی روی و چهره و نوعی از چرم بود از جهانگیری **دیان** بالفتح و تشدید یا یاداش دهنده و تمام کننده و حساب کننده و این آخر صفات حقتعالی از نخب کنز و لطائف **دیدن** بفتح هر دو دال و عربی بمعنی خو و عادت از کنز و بکسر اول در ارای بمعنی ملاقات کردن این در مجاورت اهل ایران شائع ست **دیباذین** بفتح دال حرف سوم و کسر دال **دیبدین** بالفتح بر وزن سرزمین بهر دو نام روز بست سوم از ماه شمسی از برهان و سراج و رشیدی **دین** بالکسر و یای معروف در فارسی نام روز بست چهارم از ماه شمسی و در عربی بمعنی مذهب و بمعنی پاداش دادن و بمعنی حساب چنانکه مالک یوم الدین یعنی مالک روز حساب بالفتح و در عربی بمعنی دایمه در قدیمین وقت مقرر بانشد که در فلان روز او را دعوت کرده خواهد شد اگر وقت دای آن معین نباشد آنرا قرض گویند بمعنی فارسی از برهان و بمعنی عربی از نخب **دیدبان** شخصیکه بر جای بلند نشسته نظر بر اطراف گمارد و از آمدن فوج دشمن قلعه نشینان را خبر دهد و باشد بمعنی جاسوس نیز آمده از بهار عجم **دیرمان** بالکسر بمعنی بقا و پایداری و بمعنی باقی و پائدار **دیده سرخ کردن** طمع داشتن و بمعنی گویند که بمعنی عشق ورزیدن ست **دیدان** بالکاف یای معروف جمع دوده که بمعنی کرمست که بالکر بانشد از کنز و سراج **دیوان تن** نخب دیوان نخواهد **دیگ پر باد کردن** بر دیگدان نهادن و دیگ برای طبخ طعام از مصطلحات **دیر شدن** بمعنی تمام شدن و خراب شدن ست بعد ازان بمعنی قوت شدن ست مستعمل شده از سراج و بهار عجم **دیوان** بالکسر معروف دیوان که بیای مجهول ست بمعنی جای جمع شدن مردم و مجازاً بمعنی دفتر محاسبه و کچهری و بمعنی دار العدالت و سکان نشستن و ملوک و امرا و صاحب دار العدالت صاحب مسند معنی داد و فریاد رسیدن و بمعنی کتاب غزلیات جمع آن دواوین بدو واو و ست و دو نون و دیاوین از نخب و بهار عجم و کشف و غیاث و سر شتی شارح مقامات حریری نوشته که دیوان در اصل دوان بود بکسر دال و تشدید واو پس مبدل کردند واو اول را بیای تحتانی بسبب کسره ماقبل آن و برین معنی دلیل ست لفظ دواوین که جمع اشت و لفظ دیوان در اصل لغت بمعنی جمع شدنست مجازاً بمعنی دفتر مستعمل شده چه معنی اصلی دواوین لفظ جمع و تالیف ست و ازینجاست که تدوین بمعنی جمع کردن و فراهم آوردن آمده و نیز گفته که این لفظ معجمست و وجه تسمیه اش آنکه در آخر نوشیروان اهل محاسبه مرکز دکه متفق شده در سنه فلان جایی و دی درست کنید پس ایشان گذر کرده تا بینکه چه میسازند پس دیدند که جمله تمامتر حساب میکنند و مینویسند نوشیروان جمله آنچنان تعجب شگفت که ایشان دیوان هستند از انوقت اسم اهل محاسبه و اسم اهل ایشان مقرر گشت چون یای مجهول در عربی نیاید یا را مبدل کرده معرب ساختند **دیوار کسی کوتاه دیدن** کنایه از عاجز بودن دیدن مصطلح و **دیه** بالکسر یای معروف بمعنی دیه و زر بعینی وزر گذشته منقول از مجمع الفرس سراج و در بهار عجم نوشته که دیه منسوب بدی یعنی منسوب بر دگذشته و دیرینه بمعنی کهنه **دیوچه** بر یست بای دراز و سیاه که بهندی آنرا جنگ گویند بمعنی کرمیکه از زمین برآید اکثر جوب و دیگر اشیا را تباه ساخته گل کند و بهندی دیمک گویند از لطائف سراج **دیه** بمعنی قریه گردد بکلام اهل لسان بنظر نیامده از موید و سراج نوشته اغلب که صحیح نباشد زیرا که در کلام اساتذه یافته نشده و در شرح سکندر نامه خان آرزو نوشته که دوه دیه بهر دو بمعنی قریه آمده مثال دوم مولوی لطامی فرماید **بیت** ندیده چهره باه چاره دگر ۔ به نزدیک آن دیه کرده گذر ۔ و ابراهیم قوام در فرهنگ نوشته که دیه بمعنی قریه دیده و در بهار عجم نوشته که دیه باشباع ده هست **دیوانه** در اصل بیای مجهول بوده بمعنی کسیکه خوب و صواب به دیوان باشد در صدد حرکات ناملائم و در آخر این لفظ که برای مختی ست برای نسبت و شباهت باشد

از سیاه عجم و سراج دیدن ماه نو دیوانه بجوش آمدن جنون چون دیوانه ماه نو نگرد جنونش الا بسیار و از مصطلحات دیه بیا بمعنی حرکت باید دل از انجا بیا خیزد که خار او خاره از سراج و دیباه مزید علیه دیبا از سیاه عجم دیباچه بیا بمعنی دیباچه سلاطین کرتباچه صغیر بیا و نوعی از جامه رسمین کرتباچه سلاطین باشد که بجوا هر مکلل باشد سازند و آن لوازم سیاه و شاهیست چنانکه ساتا نوشته و بنا بر آنش خطبه کتاب این گویند بعضی محققان نوشته اند که دیباچه بیا معروف و جیم عربی لفظ عربیست بمعنی چهره و روی در حماسه گذاری انگار چون خطبه کتاب بنزله روی کتاب است لهذا خطبه کتاب را نیز مجازاً دیباچه گفتند و چون صاحب هان رشیدی نیز بیای مجهول و جیم فارسی نوشته اند پس از اینجا بخاطر میرسد که دیباچه بیای معروف و جیم معرب آنست و نیز بعضی محققان نوشته اند که ماخوذست از دیباج که معرب دیباه است بمناسبت رنگینی و رونق و حرف های منقلبه و آخر لفظ دیباچه را بآ نسبت مناسبت ست انتهی **دیمه** بیای معروف و میم مشدد و نونی نوعی از چوم از سراج و در غیاث بمعنی همیشه و باران که پیاپی ببارد و از منتخب **دمی** بالفتح نام ماه و آن مدت ماندن آفتاب ست در برج جدی بهمین ماه مانند دقیقی مالکه گوید و چون دریمن ماه بغایت شدت سرما باشد لهذا گاهی از لفظ دمی سرما مراد باشد و نام روز نهم از هر ماه شمسی و بمعنی شتاب یک بامعنی مخفف دیجور ست بالکسر و بای معروف بمعنی روزگار گذشته و آزاد و روزگار گویند از برهان و لطائف و غیرها و در سراج اللغات نوشته که دمی بالکسر بمعنی روزگار گذشته و بالفتح نام ماه دهم از سال شمسی که اکثر اوقات در ستان باشد و مجازاً لفظ دمی بمعنی زمستان نیز می آید و انچه لفظ دمی را مخفف دیجور گویند و سند آن مصرعه خواجه حافظ آرزمند مصرعه زراه فرخ نمودی شمس و دمی را + خطاست چه دیجور صفت شب واقع شده نه آنکه دیجور مطلق شب سیاه را گویند و سبب این غلطی نسخه سهو است صحیح چنین ست ع زراه زرد فرخ نمودی شمس دنی را + دنی بالفتح بمعنی سایه و رنجیدن مقابل شمس و دنی بمناسبت زرد فرخ دست میشود پس دمی را مخفف دیجور فهمیدن موجب عدم فهم ست **دین حقیقی** مراد ازین حضرت ابراهیم علیه السلام از شرح سکندر نامه **دیوان بیگی** نوعی از کبوتران پرگلوگویا شبیه و میان و با رو سفید و دوا سبی **دیمی** بالضم اول لام مخفف مرفوع نام قریست که گویند که قوم مذکور موی مهی بسان بخورانند و **دیناری** جنسی از جامه که بشکنج تراب لعل از سراج

باب ذال معجمه

فصل ذال معجم مع الف ذا بمعنی این مرد این از اسامی اشارتست برای کمتر و مذکر قریب **ذاب** در آخر بای موحده بمعنی عیب از منتخب و در لطائف بمعنی تشنه چنانکه لبهای او از تشنگی خشک شده باشد و بمعنی گداخته **ذات الجنب** بفتح جیم و سکون نون دری میباشد در حجاب و آن پرده است میان قلب و معده و این درم در سین بود دگاهی در سایر علامت مادوجود در دو پهلو تب و ضیق النفس بود **ذات** بمعنی صاحب و خداوند و بمعنی هستی و حقیقت هر چیز نفس هر شی و موئث ذو بمعنی طرف و جانب و لفظ ذات عربیست و در حقیقت اسم اشارتست که بای وقف داخل آن شده است و اصل او ذاه بود چون ها را حرف کلمه گردانیده تا مبدل گشت ذات گفتند و معنی اصلی لفظ ذات مشار الیه ست چون هستی هر شئی مشار الیه میباشد لهذا بمعنی خداوند و هستی هر چیز مستعمل از شرح نصاب کی از مولانا یوسف بن یا مع ست و کنز و خان آرزو در چراغ هدایت نوشته که لفظ ذات بمعنی قوم که در عرف مستعمل ست غلطست زیرا که بمعنی لفظ جاست بجیم و آن لفظ هندی الاصل ست و سبب غلط بودنش آن باشد که ذال معجم در سنسکرت نمی آید پس طغرا که در شعر خود لفظ جات را ذات بذال معجمه فهمیده آورده ست خطا کرده و هم کلامه نیز خطا قاصر مؤلف میرسد که لفظ ذات بمعنی قوم بذال معجمه نوشتن خطا باشد مگر معتبر آنست که ذات برای جمعه نویسند چرا که ذات مفرس جات باشد که بهندی قوم ست یا بدال مهمله عربی برای جمعه قطع نظر از نیت تفریس جیم جات را بجیم ذات خوانده شود **ذات بجت** بفتح بای موحده و سکون حای مهمله و فوقانی مراد از حق تعالی جلشانه چه بجت بمعنی صرف و خالص ست **ذات البروج** فلک هشتم که از اثر در شرح کرسی گویند **ذات العماد** بکسر عین صاحب بناهای بلند و صاحب بناهای بلند ست و بمعنی ستون نیز از منتخب **ذات الصدر** خداوند سینه یعنی دانا بسر اول مراد ازین اولیا و باصطلاح اطبا دم سینه از لطائف **ذاکر** یاد کننده **ذائع** بکسر عین و کرم سوم ست و میم صله اشکارا و فاش و پراگنده از کنز و کشف **ذات عرق** بکسر عین مهمله و سکون را نام جائیست که مردمان زائر انجا احرام بندند **ذاک** بفتح کاف اسم اشارت بسوی بعید برابر شاک لفظ آن **ذات الشمال** مراد از گمنامان و کافوران جزاکرنامه گمنامان اشارت بسوی چپ **ذائقه** ذاهل بمعنی غافل **ذنب** دال نهم فتح و

وشاب فتن و نقب نام حرف معروف یعنی اختلاف کرده اند که انچرف در فارسی نیامده است و انچه گویا نقته شود در اصل دال مهمله باشد و مولانا شرف الدین علی نوشته که ذال معجمه در زبان اهل فارس ست والحجة ما والنهر دال مهمله انچه جواهر الحروف **ذات البین** بفتحهای سه حده مقدمه سحاله که میان دو کس باشد یعنی میانجی نیز آمده **ذات الیمین** جانب دست راست کسانیکه نامه اعمال خلق بدست راست آنچه مراد ازین مومنان اند **ذائقة** بکسر میم که دیوث سوم ست مرتوی که بدان مزه چیزها دریافته شود و آن بر ظاهر زبان میباشد از نقب نه کسانیکه ذائقه اینجی مزه گویند خطاست **ذات الکرسی** شکل هم از اشکال شمانی آن بصورت زنی ست بر کرسی نشسته سر و پستان و دست

فصل ذال معجم مع بای موحده ذباب بضم اول گس از نقب مؤید و سر و سری و کشف مدار و بحر لجوا هر **ذبح** بفتح اول و سکون ثانی بسمل بذبوح **ذبح** بفتح اول و سکون ثانی بسمل کردن از لطائف صراح **ذبح اکبر** بکسر اول گوسفندی که بقدیه اسمعیل علیه السلام از بهشت رسیده بود و بمنی قربانی عید الضحی و بمعنی بالفتح نوشتن از نقب صراح **ذبول** بفتحتین لاغری و پژمردگی بفتح اول و ضم ثانی یعنی لاغر و پژمرده از نقب و کشف **ذبال** بالضم جمع ذبالة و ذبالة بالضم بمعنی فتیله که شعله لازم او ست از لطائف **ذبجه** بضم اول و فتح ثانی و ثالث و رمی باشد بهر دو جانب حلقوم **ذبابی** بفتح اول منسوب بذباب یعنی مگس و در نجا مگسی مراد باشد که سبز رنگ میباشد چرا که ذبابی اکثر در صفت بد مرده واقع شده **فصل ذال معجم مع خای معجمه ذخر** بضم اول و سکون ثانی چیزی گاهداشتن و نگاهداشته شده برای وقتی از نقب **ذخیره** آن چیزیکه نگاه داشته شود که وقتی بکار آید از نقب صراح **ذخائر** جمع ذخیره **ذخره** بضم اول و سکون ثانی ذخیره و یخنی از شکرستان **فصل ذال معجم مع رای مهمله ذرب** بفتحتین و بای موحده نوعی از سال که طعام در صدد تغیر نپذیرد و رنگ کند گاهی اسهال میشود گاهی نه شود از بحر لجوا هر و نقب و کفایه **ذریت** بضم اول اولاد تشدید را کسره و تشدید یا تحتانی بمعنی فرزندان از فرزند و گاه بمعنی نسل آدمی و جن و در بعضی نسخ بجای آن بفتح اول از لطائف از نقب صراح و کنز **ذرح** بالضم و تشدید رای مهمله کوچک خرد یقه یاد ام کوچک خرد یا مانند سیاه خوبان آن هم ست **ذرایح** جمع ذریح از نقب و کنز **ذروع** بفتح اول و ضم سوم معروف و بعد واو عین مهمله دیگر یعنی دوای خشک که از او در چشم یا زخم پاشند از نقب صراح و در قرابادینات کشف و کنز **ذرائر** جمع ذریره که سورچه خرد باشد از لطائف **ذریانع** بفتح یعنی بادبان یعنی بگذار از شیخ نصاب **ذراع** بکسر اول و سین مهمله یعنی بازو و ارش و دست یعنی از آرنج تا انگشتان و در حیوانات از پا چه بالاتر را ذراع گویند و گاه بان چیزها پیمایند و دراع ان تسعه نام منزل از منزلهای قمر و ان ستاره چند ست که بر سمت جنوب واقع شده اند از نقب کنز **ذرائع** بمعنی وسیلها این جمع ذریعه ست از لطائف **ذرع** بالفتح طاقت و بر ارش پیوان بالفتحتین طی و پچه گاو و جنتی از کنز **ذرق** بالفتح کبر مرغ از نقب **فروه** بالضم و بالکاف بمعنی بلندی کوه و بالا کرده از نقب صراح و کشف و در کنز بالاترین موضع چیزی و برای هنر نوشتن و بالفتح خاندان خطاست **ذریعه** بفتح بمعنی وسیله و دست آویز و در اصل ذی که بفتح ذال و کسر ذا نشتر ماده که صیادان بر پشت شتر تا صید بدان نشیند از نقب کنز **ذره** بالفتح و تشدید را ضمه و تشدید را مو چه خرد و اینجا نور آفتاب که در روزن آید جبرائیل یک ریگ یه و میشود و بمعنی قطعه ایکه صد هم حصه یک جو باشد و بالضم و تشدید را نام علکه کمتر از ان گویند و بمعنی نذر و نیاز است بکجوا گویند و خوشه ان بالا و خشتن برقعها باشد نه وسط درخت از نقب و مدار و رشیدی و صراح **کشف ذرائی** بفتحتین و فتح اول و سکون ثانی نوعی از تنک سخت و سفید از صراح **ذعاف** بضم اول و سین مهمله زهر قاتل و زود جان بردارنده از کنز و نقب **ذفر** بفتح ذال و فتح فا و تشدید را ضمه بوی خوش که تیز باشد و بمعنی بوی ناخوش که تیز باشد و بمعنی بوی نامل و از نیاست تنک ذفره بمعنی نامل و این لغت از لغات اضداد است از بحر لجوا هر و صراح و نقب **ذفیف** بمعنی زود و سبک از نقب **ذقن** بفتحتین زنخدان **فصل دال معجم مع کاف ذکا** بضم اول بمعنی قاب و بفتح اول بمعنی دانش و تیزی طبع و زیرکی و افر و فتن و شعله کشیدن از نقب صراح و لطائف کشف و مدار و سر و سری و تنزیه نصاب و کنز **ذکوا** بالکاف یاد کردن زبان و بفتحتین آلت مرد و بمعنی نر که ضد ماده باشد بمعنی فولاد از نقب **ذکور** بضمتین بمعنی مردان و این جمع ذکره است که بمعنی نر باشد که ضد ماده است **ذکر** ازه بالکاف حرف چهارم منقوطه و سکمله مشدد نوعی از ذکر و دیشان که بلفظ آن بشکست بان و سینه باشد و جهی که صدا زاره و اندازه کشیدن اره بدان معروف شود و بمعنی لفظ الله را بسوی دماغ کشند و لفظ هو را بجانب قلب و سینه و این کشیدن و فرو بردن هر دو لفظ مذکور در زور و شدت باشد لیکن با واز متوسط و صوت خرین **ذکی** بفتح اول و کسر کاف و تشدید یا بمعنی تیز طبع از لطائف

فصل ذال معجمه مع لام **ذولت** بالکسر و تشدید لام بمعنی خواجگی و کاه از منتخب قاموس صراح و لطائف **ذلاقت** بفتح اول و فتح قاف تیز زبانی و فصاحت بحدی تیزی و صفائی تقریر از منتخب لغات **ذلق** بفتحتین تیز زبانی و بی آرام شدن و بیحال انداختن مرغ و تیز کردن هر چیز از منتخب و کنز **ذلیق** تیز زبان و سنان تیز و از منتخب و کنز **ذلیل** خوار از منتخب و لطائف بمعنی خوار و گمگار و رام و سلیع نرم و آسان **ذل** بالضم و تشدید لام خواری و بالکسر می و رام شدن از منتخب مؤید و صراح **مذلول** بفتح اول و ضم ثانی و بمعنی رام بمعنی نرم و سلیع **ذلق بیان** بفتحتین فصیح و بلیغ **فصل ذال معجمه مع میم** **ذمت** بکسر اول و تشدید میم عهد و پیمان و عهده و ضمان **ذمم** بالفتح و تشدید میم جمع بالضم و بالفتح و بالکسر هیچ کدام نگویند و منتخب لطائف و کنز **ذمیم** نکوهیده و زشت آب بدبو و آب ناخوش و بمعنی چیزی که چون بیفشرند از سمام بدن انسان بیرون آید از منتخب لطائف **ذمائم** بفتح اول و کسر سیم و کسر میم چهارم سه جمع ذمیمه که بمعنی بدرنگ بیهده و چیز زشت ست از خیابان **ذمیمه** نکوهیده و زشت **ذمه** بالکسر و تشدید میم عهد و امان و بمعنی ضمان و ضمانت اهل ذمه اهل کتاب که بجزیه پیمان و رد را اسلام در آیند از منتخب و صراح و کنز **ذمی** بالکسر و تشدید میم اهل کتاب که زنهاری باشد منسوب بعهد و پیمان یعنی کافر سلیع الاسلام و مجزیه گذار از منتخب و غیره **فصل ذال معجمه مع نون** **ذنب** بفتح اول و سکون نون بمعنی گناه و بفتحتین دم حیوانات و نام ستاره است که آنرا ذنب الفرس گویند و نام کهکشان ست در آسمان که از تقاطع منطقه فلک جوزهر و مائل بصورت مار بزرگ بهم میرسد یک طرفش را راس گویند و طرف دیگر را ذنب از منتخب و لطائف و غیره **ذنوب** بضمتین دلهای موجه بمعنی گناهها این جمع ذنب ست که بمعنی گناه باشد و بفتح اول و ضم ثانی بمعنی دلو و بمعنی آب و در لازم از منتخب و لطائف **فصل ذال معجمه مع واو** **ذوب** بالفتح دلهای موجه گداختن و خمت شدن گرمی آفتاب از منتخب **ذولباب** خداوند عقل و صاحب فهم از لطائف **ذوناب** کنایه از دردمند و شکل گربه و سگ گرگ و شیر چنانچه بمعنی دندان پشک ست که بسنگ آنرا کچلی گویند و بمعنی کیلانا مندیا معروف **ذوب** بفتح اول و کسر ثانی و با موحده بمعنی گیسو با و مولوی پیش سر این جمع ذوابه ست از منتخب و کنز **ذوات** بفتح جمع ذات که بمعنی خداوند و هستی و حقیقت هر چیز ست **ذوالنمار** بکسر نون جای بیشه نام مردیکه متعلقه بر و اندانتی دان مردی بود و کاهن و بنایت مشعبد و ازوی امور عجیبه ظاهر شده از لطائف **ذوالفقار** بفتح صحیح ست بکسر فا نام تیغ حضرت مرتضی علی کرم الله وجهه و حقیقتش اینکه شمشیر عاص بن منبه که روز جنگ بدر کشته شده بحضرت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم منتقل شد و از پیغمبر بمرتضی علی رضی الله عنه از منتخب و کشف و قاموس و صراح و منزل و تعالبی بفتح قطار استخوان مهرهای پشت از گردن تا کمر گذاری المنتخب چون بر پشت شمشیر نگرند قطار مهرهای پشت یعنی عدیم الانتفاع ساخته شده بود لهذا باسم ذوالفقار موسوم شد چنانکه صاحب قاموس همین معنی اشارت کرده بسه معنی معتمد فیه جزو مطلقه عن مقیده و انچه در زمانه نقل ذوالفقار شمشیر و در زبانه سازند عجیلات بر غلط بعضی متاخرین ست **ذوالمجاز** بفتح میم و جیم و بمعنی نام بازار ست در بنا قریب بکه معظم اصراح و غیره **ذوق** بالفتح چشیدن مزه از لطائف و منتخب و در بهار عجم نوشته که ذوق بالفتح چشیدن و چاشنی فارسیان بمعنی لذت مزه و نشاط و خوشی آرند و بلفظ داون و چشیدن ذکر کردن و بردن و داشتن و بالکسر دو دیدن و دریافتن و تراویدن مستعمل **ذوالحبک** بضم حاء مهمله و نون و ضم باهای موحده کنایه از آسمان چه حبک جمع حبیکه ست که بمعنی راه در ریگ توده و شکن آب شکن بسره و سبزه و مجعد باشد و ذوات الحبک نیز آمده **ذوجدین** بالضم و جیم عربی مفتوح و فتح سین مهمله دال عمامه از ستاره عطارد و چرا که خانه او جوزاست که آنرا جدین و دو پیکر گویند زیرا که بصورت دو کودک عریانست که پیهم دیگر آمده اند **ذوالنون** بفتح نون و تشدید واو لقب یونس پیغمبر علیه السلام چرا که مدت روزه شکم ماهی مانده بود و نیز لقب ذی کرد و النون مصری گویند شرح ذو و بمعنی صاحب و نون بمعنی ماهی و بدین لقب نامزد شدن بسبب آنکه چون از قوم خود رنجیده شد و بکشتی نشست بر الشان بدگمانی در دل گوهر خود کرده بود بدین جهت الشان ماهیان گوهر بها در دهان گرفته بر آمدند الشان گوهر بهای گرفته بدان شخص دادند **ذوالقرنین** ملقب سکندر از انکه دو گیسو داشت چه قرن گیسو را گویند یا آنکه رسید بهر دو طرف عالم که مشرق و مغرب باشد و یا آنکه کریم الطرفین بود از مادر و پدر یا آنکه داخل شده بود در انور و ظلمت از مجمع البحرین که جامع لغات قرآن و حدیث ست و بعضی محققین نوشته که ذوالقرنین که در قرآن مجید احوالش واقع ست

چه انصاف کراین جرح خلد بدیه سیف

بادشاهی دیگر بوده است نه سکندر رومی که بر فیلقوس ست بر آنکه میان این هر دو تفاوت زمانه بسیار ست و والنورین بلقب عثمان رضی الله عنه نیز آنکه دو دختر رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بنکاح ایشان آمده بوده ذوالنورین صاحب اسما شده صاحب اسما چه من بحر سم و نون جمع ست ذوالنون نام یکی از انبیای بنی اسرائیل نام پادشاه یمن که در دلیری و تیزه رزمی معروف بوده ذوالنون صاحب ذوالنون بالضم و حرف سوم بالکسر موده مشدد گذاشتن و گذارش و تشدید یقراری نیز آمده ذوالنون بالضم یعنی خداوند ذاکر ذوالنون و ذوالنایه بالضم و حرف سوم دال مهمله مضموم و حرف ششم باء موحده مضموم ذوالنون و ذونایه بالضم هر دو ذال معجمه و حرف چهارم نون و ششم یای موحده هر دو مشدد بمعنی شتابنده کس بشکل جاروب گاهی هر دو آید و تحقیق آنست که اگر وقت طلوع عرش شعاع او بطرف مغرب باشد ذو دو خوانده شود محسن بل انسب و اگر شعاع آن بهنگام طلوعش بسوی مشرق باشد ذو نایه گفتنش اولی ست و نکته این تفریق بر ارباب خبرت مخفی نیست فافهم تامل و ذوایه بالضم اول و حرف چهارم بکسر موحده و سوم یای تحتانی و معلاته بمثناة فوقانی مکسور از منتخب فصل دال معجمه مع ها ذهن دریا گرداب و بمعنی مطلق و سبب بفتحتین سبب و بلا الف بمعنی مصدر بمعنی فتن و گذاشتن زیل و شرح مقصد و لطائف بکسر ذباب بالف بمعنی فتن و بار کشتن و هلاک و بمعنی مخلص و سوال و بهبودی بفتحتین عفت و سترپوشی و لطائف و کسر سوم ذهن بالکسر فهمیدگی و زیرکی و قدرت مدرکه (مدار و منتخب صحاح عجم و لطائف و کشف و فرائد) بمعنی تیزه و باطن از مصطلحات ذهین بفتح بکسر بروزن حزین بمعنی زیرک و منتخب کشف ذهن کشتی بکسر ذال معجمه بکسر کاف سبب بجا ماندن کشتی بسبب نبودن باد از مصطلحات فصل دال معجمه مع یای تحتانی ذیب بکسر اول و سکون تحتانی دوم وحده بمعنی اگرک هر ده و بجای تحتانی هر زه نیز آمده از منتخب کنز ذیاب بکسر اول بمعنی گرگان این هم صحیح ذیبست که بمعنی گرگ باشد از کنز ذیابیطس بکسر اول و کسر نون و یای معروف و ضم طای مهمله و سکون سین مهمله نام مرضی که نوعی از سلسل البول ست چون یابیطس بان و بای و لام نیز گویند صاحب نه مرض آب پیاپی بسیار می شود و بول نیز پیاپی بسیار می گذرد از برهان و بحر الجواهر و مفرده و الامراض نشسته که لفظ ذیابیطس بفتح ذال معجمه و تحتانی بالف کشیده و کسر یای موحده و کسر تحتانی دوم و سکون سین مهمله گوید که برین لغت اگر نون را برای تخفیف حذف کنند و با موحده ابدال نمایند چنانکه مشهور ست هم درست باشد و ذیل بالفتح دهان اگر ذی بال بحر صاحب حیات ست یعنی صاحب یا ذی بمعنی با در فارسیست بلفظ ذی که عربی باشد مرکب کنند بمعنی صاحب و در برخی نسخ فاضل باید که در زیر اگر ذی بوسوسه دگر شب بلغزیده نشود ذی سلم بکسر اول فتح میم مخفف لام نام مقام مسلم بفتحتین در حدیث خاذ ذی القعده یعنی لفظ صاحب شستن چون ایماء نخله شهرة ام کرد زنها حامله حرام بوده پس بعد ایماء انجا در مقاله خود میکرد ذی بازی نشستن و بحجه بالا کاه تشدید جیم یعنی بکجا رجه کردن و قیاس آنست که مانع باشد نه بکسر راکه وزن غسل بالفتح برای مره آید و غسل بالکسر برای حالت فتحه آید بر برهان و بمعنی نماز مجاز مگر در حدیث می شود که کند ادی الجمعه کوبند یا اگر جمعه بالا کاه تشدید جیم بمعنی سال هم آمده است و چون این بامنتهای سال باشد و سال بدین کامل میگردد گویا که این ملحق سال است بسبب آنکه جمعه مشتمل بر هفت روز است و ذی بالکسر بمعنی خداوند و صاحب

باب رای مهمله

فصل رای مهمله مع الف و این حرف علامت مفعولست گاهی بمعنی بر آید چنانکه خدا ایمی بر آید و گاهی به اضافت آید چنانکه مصدر بمعنی کسار انشد ملوک تقدیر جریر بدانی ناوک آن کسان گاهی افاده بمعنی از میکند چنانکه قضا ایمی از بسبب قضیا گاهی از اندر باشد امیر خسرو گوید بیت گرچه تن من زپی سفور راست رحمت تو زپی این در راست * مثال دیگر بران مثال که نوشته شد بران بنود * زمانه پی نخجیر نرا پی جنان و این حرف بجیم عربی بدل شود و شین معجمه و مثنی بجیم چون کنداو کندو بمعنی کناره و دیار و سهو و شگاف فتاده چون پیاده که بجیم معروف در آید مجموعی از جامه نفیس و بلاس چون پیاده و پیدل و این بسیار ست و نیون چون لت انباز و لت بمعنی انبار و استوان و بوا و چون بر سر و بر بمعنی انتظار و بهاچون هر و هو و بمعنی شانه تو هم در آخر کلمه برای نسبت کند چون هنر بفتحتین بمعنی نژاد خانه زیرکه بمعنی نژاد است در آخر در آید چون شناوه و شناور بمعنی شناوی را ملقب رابجیم و دچرا بهدایت نوشته که زبانیون لفظ هندی است و الجم عموما ملقب بجای بود و بسر که بمعنی ما بین ما بود و بجیم بمعنی کجا روسا بضم اول و فتح ثانی که بصیرت و دوست و سین مهمله و واو و الف هم بود و یکر بمعنی سرداران

این نیز بر زبر است و نگاه شفاق چنین بر راکب سوار راسب بکسر سین حمله نشین و مرکب شنوده و رس و نب بفتح نون آسمان از قبایل منطقه فلک جهره سرو مائل صورت مانند کرسی سم سمند کیل فرش زراس گویند ستاره یکی از نه بر این پانزدهین فلک نیز گویند ستاره دار منتخب برهان و صاحب قاموس گویند که نهین بیست و آسمان گهر تمثال شهر سرخ سیاه دشمن برج هفتم و سیر سپهر چون کوکب سیار و راهب بکسر با و بای موحده چهار ساعد عابد ریاضت کشنده از کهنان اکثر در کهربا در دست بزیری دارند از منتخب و غیره و راست بفتح صدق و درست نام مقامیست از دوازده مقام موسیقی اگر کشت و بعضی نوشته اند که وقت آن بعد از طلوع ثریا است و بعضی گویند آنکه بسندی سری راگ گویند راقت بمعنی رفتن راوت بفتح واو و فتح طا نام قبیله ایست یعنی بهادر و بهتر از شرح قران السعدین رایت علم لشکر از منتخب رایات علما و نشانهای لشکر از منتخب راحت آرام و آسایش و بمعنی کفدست از منتخب کشف و لطائف رایسات جمع رایسه که بمعنی کوه و استوار است از لطائف رایر بایج معرب از رایه که آن را بادیان نیز گویند راح بکسر جیم و حای مهمله افزون و غالب و خالق و بهتر و یله تیز رو که از گرانی بوقت نخیدن زیر نماند و مرجوح بلکه بالا راح بکسر های موحده سود دهنده و نفع بخش راح و از خرصای محکم شادمانی و بمعنی شراب و کهنای دوست و با بمعنی جمع راحت ست که بمعنی کفدست باشد از منتخب لطائف کشف بمعنی راه و بمعنی قرار گرفتن نیز آمده راح روح نام نخی ست ترسی سخن باریدی از سراج راح بکسر میم و حای مهمله نیزه دار و نیزه زن و سماک رامح ستاره ایست که نزدیک ستاره دیگر ست که نزدیک خود ستاره دیگر ندارد و آنرا سماک اعزل گویند یعنی بی سلاح از منتخب راسخ ستوار و برجا از منتخب استاد بمعنی دبهادر از شیخ و برهان و تشدید دال در عربی بمعنی مرد کننده راند بجیم و حای مهمله که حرف سوم ست آنکه او را برای آب علف فرستند و بمعنی دست آس از منتخب راوند بفتح واو و ضم نون و سکون واو و دو نون آبناتی ست سرد رنگ سبز مایل بزرد که با سهال گرمی جگر فرو نشاند و متوهی او جانبه جگر ست رویند ما ائیمن ستاره از نخبة المومنین و غیره راصد مراد از نجم راعی العبا دبحر عین اول و دوم و یای تحتانی عبارات فارسی غیر ملفوظ مگر در عربی لحاظ نصبی بمعنی نجیبان بندگان مراد از پادشاه راک بکسر کاف آب ستاده که جاری در دوان نباشد از شرح نصاب راهدار بمعنی خوش رفتار خطاست و صحیح راهوار است بواو در هوا نوعی از قماست که بسیار هموار بود و صاحب این قاموس گوید راج راشکر بکسر میمی مطرب از برهان و نوشته اند که راش مخفف آرامش ست چون ساز و نغمه باعث آرامش دل میشود و لهذا او را بجای مجاز اطلاق سبب بر سبب کرده اند راج را سراج راهجو نام جائی ست راس بمعنی سر و بالای چیزی از منتخب رئیس بر وزن فعیل و بمعنی سردار و مقدم از منتخب رؤوس بفتح اول و ضم سوم که حرف دوم ست و سکون واو و سین بی نقطه بمعنی سرست گاهی بمعنی مهتران و سرداران آید راش بکسر سوم و سکون ثانی و شین نقطه دار سبزه بود و انبار غله عوام بسین مهمله خوانند از سرسی در برهان و سراج راقص نقص کننده و نام ستاره ایست که در دوان از رهای فلک واقع شده است راقص بکسر قاف که حرف سوم ست ضد رقص بمعنی کسی که اسپان را ریاضت آموزد آن چابک سوار باشد از سروری در کشف راقض بکسر های موحده و ضاد معجمه بمعنی قلعه و اچه نقض بفتحتین و بلوگرد گرداگرد شهر را گویند کذا فی المنتخب راقع بکسای فوقانی بمعنی چربه از شرح نصاب و منتخب راقع بالنده و افزون شونده و رسانده و خلیفه که از کشت حاصل شود راقع بکسر دال مهمله و عین بمعنی حمایا ستاده کننده از چیزی از منتخب راقع برداشته و ترک پیش و نهنده کلمه را داد خواه و قصه و حال خود عرض حاکم نهنده از منتخب راقع بقاف بمعنی راقع بغین معجمه صحرا دامن کوه و مغز از برهان و مدار و سراج و کشف و رشیدی راوغ بکسر واو بمعنی فریبی و حیله گر از روغ بالنغ از منتخب روؤف بفتح اول و ضم سوم و سکون واو بمعنی مهربان راف بسبابه از برهان جاذر بکسر دال مهمله و نصاب با بمعنی راب آورده و ربی الثانی چوتره بچیم و تره و راف بهر دو با بمعنی درخشنده از منتخب و صراح راقی بکسر قاف فوقانی بمعنی بسته کننده اسم فاعل از رقی که بمعنی بستن ست کذا فی المنتخب راوق بفتح واو پالونه شراب یعنی جاره و غیره که بآن شراب را صاف کنند از صراح و صحیفه نوشته که بمعنی شراب نیز آمده و در سامی موارد آورده که راوق معرب پالک ست و این صاح نوشته که راوق بروزن فاروق ست بمعنی پالونه شراب راوق بفتح واو تمام کلاه حق انیست که راوق بفتح واو مخفف راووق ست که واو قبانی را حذف کرده واو اول را فتح داده اند بر اینکه در کلام عرب فاعل بضم عین نیامده بهر تقدیر در استعمال فارسیان راوق بمعنی شراب مجازاً باشد باطلاق سبب بر مسبب راق بکسر قاف آب

جاری وصاف وهر چه صاف و لطیف باشد را گویند و بحر جاده را منتخب راس المال سرمایه تجارت را منتخب رام مطیع و الفت گرفته و نرم و رام در وقت سیر و سیر راه یکی از منازل راه و بمعنی یک نوع و دست از سوده و کشته سیر ابریشم و ابریشم را یکی از ایگان بکاف فارسی بمعنی مفت و بی عوض و چیزی که در راه یافته شود از برهان گرفته اند که رایگان اصل ایگان بود و بی مشقت و بی الاتفاق آمده و در سیر الطالبین گفته که رایگان چیزی که در راه یابند بی مشقت و اصل رایگان بود و ها اسم و ملینه بدل کرده اند رایگان شده را الیمین بضم تحتانی و یای ساکن و میم مفتوح و نون ساکن نام عاشق دلبر چنگ نام معاشقی که چنگ خوب مینواخت و قبل نام واضع چنگ و قیل نام اول کسی که چنگ ساخت گفته اند که نام زن چنگ نواز بوده است راسخین جمع راسخ و ثابت قدم و در حرف سین گذشت نواز برهان مؤید راس مشتمل بر سین مهمله و نون گیاه و دانه است که بوی ناخوش دارد و زیر برهان راز زیرین با ضافت سه دگلما از مؤید راه پیش گذاشتن کنایه از رسم اصطلاح آوردن و قتین عمل بواطحت کردن از مصطلحات رائحه بکسر همزه و مطلق بو مگر بمعنی بوی خوش مستعمل آنکه الا بطیء بکسر موحده صحیح ست دبا موقوف خواندن خطا آنچه بانچیزی رانچیزی بندند منتخب الاندراج علاقه مستعمل ست راسبه بکسر باء موحده و تحتانی بمعنی زمین بلند منتخب استه بروزن حکمت صعب دکانها بازار زیر برهان راحله کجاوه شتر حمله شتر بارکش و شتر سواری مرکب خواه نر باشد خواه ماده و قلادة آخر برای مبالغه است راصح از منتخب لطائف و غیره راه بمعنی هوش جهانگیری و در بعض فرهنگ بمعنی پرده سرود و بمعنی انتظار و بمعنی کرت و بار چنانکه گفته اند صد بار راست مزه شیرین مزه راه یه کبر او او تحتانی شتر آبکش و ظرف آب از جرم لطائف رابعه بکسر موحده و سین مهمله چهارم و ام زن زاده که او پدر خود را دختر چهارم راسته خانه بمعنی کیسه کر راست و درست باشد از عطلات راه بریده بلا اضافت راه یکی بسبب بمعنی قطاع الطریق غیر مسلوک باشد از مصطلحات راسته حرف سوم فوقانی چهارم موحده بمعنی ثابت و یکی استاده و قرار گرفته مشتق از ثوب بفتحتین بمعنی ثابت و ساکن شدن رادی بدال مهمله استاد و جوانمرد و حکمت و شجاعت از لطائف راقصی منسوب براقصه مرد یا قصه گردهی از لشکری که سردار خود را کذا زند و فرقه از شیعه که زید بن علی بن حسین بیعت کردند بعد ازان گفتند که از شیخین تبرا کن تا با تو همراهی کنیم زید انکار نمود و گفت که چگونه تبرا کنم از ایشان که وزیر و معاون جدین بودند پس ایشان او را رفض کردند یعنی گذاشتند تا آنکه حجاج او را شهید کرد از منتخب راقی تیر و سنگ انداز نده و تهمت کننده از منتخب و لطائف راعی نگهبان و والی و حاکم و شبان یعنی چراننده چهارپایان از منتخب و شرح نصاب و نیابان راقی یکی از جم امید وار از منتخب و لطائف راوی روایت کننده و سیر آشامنده بمعنی کسیکه قصیده و شاعر را بحافظه خود نگاه دارد از منتخب شرح خاقانی راقی کسیکه کفاف فسوگو و غریبت خوان کسیکه بر ایضان نوحه و ماتم دارد از منتخب و غیره آن و بمعنی الاندوه نیز آمده است راهوی بضم ها و سکون واو و مقام و سیاق از برهان بعضی نوشته که وقت آن بعد از طلوع ست و بعضی نوشته اند که وقتش از صبح تا طلوع و بهتر آنست که الله اعلم نامند و بمعنی رابعه نیز آمده بمعنی اول و دوم عربیت و بمعنی سوم هندیست راستی مطابق از برهان و نجیر رازی منسوب بر زیادت یاء مجهوری نام شهریست اعتاوی بکسر همزه و سکون عین مهمله و فتح تاء مثناة فوقانی و الف و واو و یاء تحتانی و بعد آن الف مقصوره و بعضی نوشته اند که بکسر تاء مثناة فوقانی و بعد آن

دانا و سیب و غیره که پیوند تا خلیط شود و با الضم و تشدید و فتح با بمعنی آمده از منتخب و لطائف رباب بالفتح اول نام سازیست معروف و نام زنی جمیله که مشوق رعد نام عاشق بوده و موضعیست بکابل و کوهی در میدنا از منتخب و صراح و بضمتین نوشته که رباب بمعنی ابر زبان سریانی ست و در شعر شعرا و سرود و کشف بمعنی نام سازیست معرب بالفتح اول ست و در برهان نوشته که رباب بالضم اول نام سازیست که آن طنبور را مانند بود بزرگ شکم و کوتاه دسته و بر روی آن جای گوشه پوست گاو و در رساله معربات سطور ست که رباب معرب رود است و معنی رواده و آواز خنین و زمزمه است چه رواد بمعنی آواز خنین ست و بالهرای نسبت و در سراج نوشته که رباب بالفتح معرب رباب بالضم ست ربابیات بالفتح چهار بندان که بیان تنها و اینات باشد این جمع را بعینها گفتن بالفتح اول بر وزن ثمانیه باشد از منتخب ربیع بالفتح اول و جای حمل نام غلام آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم از شرح نصاب ربیع بالکاف و سکون لف و سود کردن در تجارت حاصل شود از شرح نصاب ربیع بالفتح اول و سکون موحده و مراد از ربیع ارم ربیع الآخر بالفتح خاصی مجتهیست ربیع الثانی گویند از استعمال عرب بیشتر ربیع الآخر است بضمتین گویند لاطلاق بعضی انجا گفتند بر آن ثالث نیز باشد چون بوقت تسمیه شهور اینجا و در آخر فصل ربیع واقع شده بود لهذا باین اسم مسمی گشت از رساله علم نجوم که بسیار معتبر بود نوشته شد ربیع بالفتح مخفف بفتحتین فضا و حجره و دیوار شهر پناه مسمی گردانند قلعه بمعنی زن و مسخی الجانه از زن مادر و خواهر و بالضم و بضمتین تیکه آمده از منتخب و شرح نصاب و صراح و لطائف بالفتح مستعار و دیگر چیزیکه بان سخت بندند چیزیرا از لطائف رباط بالضم النوع فرشته که متعلق باجرای پرورش و محافظت هر یک نوع از انواع نباتات و حیوانات و جمادات مقرر و موکل چنانکه برای پرورش هر نوع فرشته علیحده است ربیع بالضم چهارم حصه چیزیست و آلتی ست نیمان از اصیل اسطرلاب که بدان ارتفاع آفتاب و ساعتها و مانند دیگر معلوم کنند و آنرا در عجیب نیز گویند بضم سوم و فتح چهارم و تشدید یا و لکسر کاف کرده و در زبان گذاشته آید کذا فی زبوت تا روز زبوت دیگر چهار روز باشد و بالفتح سرای و خانه محله و منزل از منتخب و بکسر اول و سکون ثانی و ضم ثالث و فتح رابع موسم بهار و آن در سنسکرت بسانکه ست و در دیگر لغات بسانکه و بهشه و نام مردی نیز که او را ربیع بن وفضل گویند ربیع الاول چون بوقت تسمیه شهور اینجا و در آخر فصل ربیع واقع شده بود لهذا باین اسم مسمی گشت از رساله نجوم که بسیار معتبر بود نوشته شد ربیعون بفتحتین بزور و سرعت چیزی را از شخصی بردن از کشف و سروری ربیع مسکون ربع زمین که سکونت کرده شده انسانست و مراد از ربع مسکون هفت اقلیم مانند هفت بساط مطول از شرق تا مغرب و بدین ربع مسکون واقع اند برابر یکدیگر و بیانگر زمین کروی شکل ست بصورت گوسفند و آن هشت هزار فرسنگ ست که بست و چهار هزار کروه باشد باین حساب طول ربع مسکون دوازده هزار کروه ست و عرض میانه آن شش هزار کروه حکما گفته زمین را سه صد و شصت بخش قسمت کرده اند هر بخش را درجه نامند و هر درجه را شصت دقیقه و دقیقه را شصت ثانیه باشد چون زمین کروی شکل ست یکصد و شصت درجه تحت و یکصد و شصت درجه فوق از جمله یکصد و شصت درجه فوق نود درجه جنوبی بزیر دریای محیط ست و نود درجه شمالی که نشک ست از ربع مسکون ناپیدا از جمله نود درجه ربع مسکون سی درجه از جنوب قطب شمالی خارج نموده یراکه تمام کوهها بجنوب ست و آنجا جانور کمتر زیست پس شصت درجه که باقی ماند محل آبادانی ست و تردد بعضی عرض سمور و عالم از خط استوا تا پنجاه و یکم درجه و بعضی شصت و شش درجه طول سمور و عالم از جزائر خالدات تا ساحل بحر محیط شرقی یکصد و هفتاد و دو درجه مساحت تمام کره زمین شش کرور و ده هزار فرسخ و یکم درجه مساحت کره ست مساحت سمور و ربع مسکون بقول کنزی از نقطات یکصد و چهل لک سی هزار و صد و بست کروه ست ربیع بالفتح اول و سکون موحده کوته و دمی را گویند حدود الامراض از بقراط مالکی حلقه رسن زصراح و منتخب کشف بقیه چیزی که از زان ریشه هر سابق همراه آورده باشد از شرح نصاب ربوه بالفتح زمین بلند از شرح نصاب و منتخب در لطائف بحرکات ثلاثه بمعنی پشته و جای بلند و مراد از زمین بیت المقدس بجهت آنکه بلندترین مکانهاست گویند که در بیت المقدس از زمین بسیار چاه و صخ بلند برست پشته بهای فارسی و زای عربی بمعنی خوش خبر از لطائف رباعی بالفتح اول شتر هفت ساله گاو و اسپ گویند چهار ساله و شتر هفت ساله را باعی مازاین گویند که بمعنی سالگی چهار دندان شود و بضم اول و اصطلاح شعرا عجم چهار مصرع که مصرع چهارم با اول و ثانی هم قافیه باشد و در مصرع سوم لازم ست که همان قافیه باشد و این را ترجیع هزج و بحر رمل و بحر خفیف آخرش ممکن آید و گاهی خاص ست لاحول ولا قوة الا بالله و گاهی در بین فرمان باشد آنرا مخطوطه گویند باعی گویند و در شرح نصاب موقف

نوشته که رباعی بفتح اول اسپ و گاو چهار ساله که پا و سال نخم نهاده باشد و گوسپند سه ساله که پا در چهارم نهاده باشد و مشترش ساله که پا در هفتم نهاده و باشد فصل
رای مهمله مع تای فوقانی و رتب بفتحتین فرومایان و کسے و سایه از صراح رتاج بکسر اول و جیم دروازه بزرگ که در خرد میان عامه باشد یعنی بندر و شهر ران
لاغر از لطائف رتق بالفتح و سکون تای فوقانی بستن از منتخب رتق و فتق هر دو لفظ بفتح اول سکون ثانی یعنی بستن و کشادن از صراح و بحر الجواهر هر دو
بالفتح نوشته که بحجت یاد داشت بالگشت بندد و نیز بمعنی ریا و گویند از لطائف فصل رای مهمله مع ثای مثلثه رثة بالفتح و تشدید ثا مثلثه یعنی کسے که ثنایش منتخب و در لطائف
بمعنی بد حالی نیز آورده فصل رای مهمله مع جیم عربی رجا و بفتح اول و بعد الف همزه یعنی امید داشتن و یعنی ترسیدن نیز آمده و بفتح همزه بمعنی جانب و کنار
چیزی مثل کنار آسمان و کنار راه و یکسو اول چنانکه مشهور شده خطاست از شروح نصاب و صراح و لطائف و منتخب و کنز رجب بفتحتین که یعنی تعظیم
هست چون ثیماء راعب شهر الله گفتند و تعظیم کردند ازین اند ابن اسم یعنی شد از پیغمبر صلے الله علیه آورد و سایم نیز روایت ست که رجب جویست در بهشت شیرین تر از برف
سفید تر هر که در دین ماه روزه دارد از ان جویش آب نهند از ین بیت ماه مذکور را حیاء م کرد مناسب رساله نجوم که کمال متبحر بود در حولت و رجولیت بضم بین رد و مردبودن
از صراح و منتخب رجعت بفتح بمعنی باز گشت و باز گشتن مرد بسوی زن مطلقه و باز گشتن کوکب سیاره سوای مهر و ماه از سیر طبیعی خود که از مغرب سوے مشرق ست از منتخب و صراح
و در لطائف بالضم رجز بالکسر و در آخر ساے حجه بمعنی پلیده و عذاب و مشترک لفظین نام سے از نوزده بحور شعر که در نهش شش بار مستفعلن ست و شش بار فاعلن و بمعنی قبایل که عرب ان
در عرب کها و بنگها در مقام مفاخرت از مردانگی و شرافت قوم خود میخوانند نوشته اند که رجز بفتحتین در لغت بمعنی اضطراب و سرعت است و نیز نوشته اند که رجز نام بحرے
شتاب ست که شتر در رفتن بسیار زود چون حرکت کند باز ساکن شود و چون از ارکان بحر رجز دو سبب خفیف ست از جهت بعد حرکتی و واقع بین سبب ثنا ست این بحر از رزام
کرده است بیت ثمانیه مفاعلن اول منتخب باے سر سے و کاف باے از عروض و غیره و حرس بالکسر پلیدی و عقوبت گناه از منتخب جمیع بر هر که زده شود و سر گین دزدی و تیمور و نشخوار شتر لاغر از منتخب
رجف بالفتح نزاله و سخت جنبیدن و مرض خرد آن از منتخب و بالفتحتین پیاده شدن رجل بالکسر یعنی پا و بالفتحتین پیاده شدن رجل بالفتح بمعنی مرد که بحد بلوغ رسیده باشد و فتح او بکسر جیم مرد و زنده
خلاف جمع و از منتخب رجال بکسر اول یعنی مردان جمع مرد رجل از منتخب رجم سنگ زدن و سنگسار کردن و نفرین و گمان سخن گفتن و راندن و دشنام دادن از منتخب رجوم بالفتح
راننده و بضمتین ستاره که آن را ندهند و نوعی از شیاطین از منتخب و لغت جیم سنگسار کرده شده و رانده شده از منتخب جمع شیاطین راندن شیاطین و آن نوعی از ستاره باشد مانند که
ملایک منع شیاطین از آسمان کنند از منتخب و احکام نجومی ست که بمدت ماهے مشتمل میشود بر رجحان بالضم مصدر جمع سے حامله چه پیدن ترازو و مانند آن بیکطرف افزون آمدن
از منتخب و یعنی زیادتی و فوقیت نیز مشتمل میشود جبله بالفتح تره و خرفه از منتخب برهان رجفه بالفتح و حرف سوم فارسی زمین و جز آن از منتخب جمعه القهقری بهر دو
قاف بجانب پاشنه خود رفتن چنانکه روے بسوے مغرب کرده باشد طرف مشرق رفتن چه قهقری بروزن فعلی و قهقری بروزن زلزال ست بمعنی پس پا رفتن از صحاح
و جمیع ابهار فصل رای مهمله مع حاے مهمله رحا بالفتح آسیا رحا بضم اول و فتح ثانی جمع رحیم حی بفتح اول و فتح ثانی و در آخر الف مقصور و بصوت یا تنگ
آسیا و هر دو سنگ رحیان گویند بفتح اول و فتح ثانی از صراح رحلت بالکسر کوچ کردن از منتخب و صراح رحراح بالفتح و در آخر حا مهمله فراخ از منتخب رحیف و آن ضد طویل
هر چیز که کشیده باشد از منتخب رحیق شراب خالص و صاف از سر سے و منتخب رحل بالفتح مسکن و منزل درخت و سایبان پالان شتر و کوچ کردن از صراح و منتخب و فیه و در تاج
بمعنی مرکب شتر نوشته است مجازاً یعنی دو کجاوه چنین که قوم مجیدا دران نشیند و هنگام ملامت مستعمل رحال بکسر اول جمع رحل که یعنی کوچ کردن و پالان شتر رحیل
بضم کوچ از منتخب و صراح رحیم بفتح اول و کسر ثانی جای کودک و شکم از زمخشری گویند یعنی قرابت که در رحم شتر پیدا شده بفتح اول و سکون ثانی از منتخب و از منتخب و مدا
و کشف رحمان مشتق از رحمت بر وزن صفت شبه یعنی آن بخشنده و اطلاق این لفظ بجز ذات حقیقتاً بر دیگری روا نیست بخلاف رحیم زیرا که حقیقتاً امر کرده است
قائل وعوا الله او ادعوا الرحمن بهر اینجا ثابت شد که رحمن بسم شامل لفظ الله که اسم ذات ست حکم خصوصیت پیدا کرده و در رسم الخط بدون الف باید تو
زیرا که رحمان یکے از نامهاے مسیلمه الکذاب بسم ست و آن کافری بوده که دعوے نبوت کرده پس نوشتن و خواندن الف بجهة تمیز و تفرقه باشد

و دیگر آنکه در فوشتن الف اتباع خط قرآنی ستاند شروع نصاب و صراح و غیره و جمعه بالفتح و سوم بای موحده زمین فراخ و صحن مسجد و غیره و کاروان سرای منتخب و غیره **فصل رای مهمله مع خای معجمه و رخشا** مخفف رخشان **رخا** بالفتح نرمی و سستی و فراخی عیش از منتخب و کشف و صراح و کنز و فوت بفتحتین جمع رخت **رخت** بالفتح جامه و لباس و آنچه بدان جامه کاند و غیره ساخته شود و بمعنی اسپ و بالمعنی مورد اصل نرش لود شین معجمه مضموقافی بدل کرده مذاظامی گوید مبیچان عنان من از راه رخت ۔ یعنی از راهی که مرکب من بآسانی بگذرد از جواهر الحروف و غیره **رخاوت** بالفتح سستی از صراح **رخصت** بالضم رانی و اجازت و آسانی و وسعت در مسایل از منتخب و غیره **رخ** بالفتح رخنه و غم و غصه و بالضم رخساره و نام مرغیست عظیم که فیل گرگدن را میرباید و بالای شطرنج نام هر مرغ شطرنج که از دو مهره رامیزند از منتخب و رشیدی و برهان مؤید و صراح و در نفائس الفنون سلوست که رخ جانوریست مانند شتر آزاد و گوه با اشاخ و دندانهای پیش و تیز لود و بیخ حیوانی از وی خلاص توان شد پس ازین معلوم شد که چهار پایه شطرنج بالفتح رنگ سپید و سرخ و منجنیق و بیدق رنگ نیست سیمان سیاه و لود چون اسپ رستم سیمین تنم رنگ داشت از بهیت اسپ رستم را رخش گفتند و مجازاً هر اسپ را رخش گویند رشید و طواط و برهان خبیص را خرما و معامله یعنی ازان از سر دی و شرخ نصاب بالفتحتین و دوستی و مهربانی و نرمی خیم مردم نرم آواز و ضعیف و کنایه از زاهد **خام** بالضم اول سنگ سفید و نرم از منتخب و صراح و کشف و رشیدی و برهان نوشته که قسام آن زرد و سرخ و سبز باشد و در خیابان نوشته که سنگ مرمرست **رخشان** بالضم تابان و روشن از برهان و رشیدی و مؤید و کشف **رخیدن** بالفتح نفس تنگ شدن از درد میان و بار برداشتن از ریشه و برهان رخ کسی بیرون کنایه از آبروی او و سخن از مصطلحات **رخت** بستن مقرر شدن از برهان و جهانگیری **رخت** افگندن اقامت نمودن از برهان **رخو** بالکسر و سکون خای معجمه و سستی شدن **رخوه** بالکسر و سکون خای معجمه و سستی نام حرفست گروهی از شرح نصاب و صحاح و اصل لغت یعنی نرمی و سستی ست حروف رخوه بیست اند حروف رخوه تبعی که زبه می از زبان برآیند و آن سیزده حرفست که مشتمل اند بر ثاء و حاء و خاء و ذال و زاء و سین و شین و صاد و ضاد و طای حطی و ظای معجمه و فاء و هاء خانه سوم و عین مهمله **فساد** **فصل رای مهمله مع دال مهمله** **ردا** بکسر اول چادریکه بر دوش گیرند از منتخب و **رأت** بالفتح اول و فتح همزه کردن چهارم ست فاسد زبون شدن و تباه گشتن از منتخب و صراح **رود** بالفتح و تشدید دال باز گردانیدن و باز گشتن و باز آوردن از منتخب و یعنی رده دیوار و رده بالکسر و آخر همزه یار و دوست و نصاری **رد** و بدل بالفتح اول و ثانی و دال و عاطفه و سوم عربی مفتوح بمعنی کج و اکج که در حالت بحث و مکابره بر زبان آرند رومی **الکیموس** غذا یکه در وی خلط غیر معتدل القوام و الکیفیه پیدا شود **ردیف** بر کسه یک اسپ پس سوار نشیند و در لغت نوشته پس و گیری سوار نشونده ماخوذ از ردف که بالکسر بمعنی سرین و پشت لفظا مکرر که در آخر مصراعها و ابیات آید **ردف** بکسر اول و سکون ثانی بمعنی سرین و بمعنی دویدن هم درآمدن و پس سوار نشیندن و حرف علت ساکن ماقبل حرکت موافق که مبنی اصلی حرف سالکن پیش از حرف روی واقع میشود **ردیف سرطان** کنایه از برج اسد **ردهٔ** بفتحتین بمعنی صف و قطار از لطائف و جهانگیری **رد** بفتح اول و کسر ثانی و تشدید دال مکسور خطاست از دهیل الاغلاط **فصل رای مهمله مع زال معجمه** **رزایا** بفتح جمع رزیه بمعنی ناقه فرومانده براه از صراح **رزیلت** و **رذالت** بضم رو بفتح بمعنی ناکسی و فرومایگی از صراح **رذیل** بفتح اول ناکس و فرومایه **رذائل** کسیها و فرومایگیها این جمع رذیلت ست **رذالة** بالضم اول نقل چیزیکه خلاصه آن از دوست پیدا شود **رذل** بالضم کمانی بالقاموس و مجازاً بمعنی ناکس و فرومایه و بفتح اول نیز آمده و در نیخالت مصدرست بمعنی ناکس فرومایه شدن کمانی القاموس و المنتخب و در بصیرت اگر بقیاس زید عدل مصدر بمعنی صفت گرفته بمعنی ناکس و فرومایه گویند جائز باشد چنانچه در دیباچه صراح و کشف بفتح است **رزال** بکسر اول و رای هوز چنانچه شهرت گرفته یعنی در صحیح کتاب معتبر یافته نشده **رذیلة** کسی فرومایگی و زن ناکس فرومایه از صراح و منتخب **فصل رای مهمله مع زای معجمه** **رزایا** بفتح اول و بیای تحتانی و گرانباری آمیدگی از بحر الجواهر و صراح و کشف و مدار بمعنی ستور بار کش **رزم** بالضم و فتح زای معجمه و سکون میم نبرد و جنگ از منتخب و صراح و کشف و مدار بمعنی ستور بار کش **رزمه** بالضم و فتح زای معجمه و سکون میم نبرد و جنگ از منتخب و صراح و کشف و مدار بمعنی ستور بار کش **رزمگاه** بالضم و فتح زای معجمه و سکون میم و فتح گاف و الف و هاء هوز نبردگاه از منتخب و صراح و کشف و مدار بمعنی ستور بار کش **رزمه** بالضم و فتح زای معجمه و سکون میم و فتح هاء هوز نبرد و جنگ از منتخب و صراح و کشف و مدار بمعنی ستور بار کش **رزمگاه** بالضم و فتح زای معجمه و سکون میم و فتح گاف و الف و هاء هوز نبردگاه از منتخب و صراح و کشف و مدار بمعنی ستور بار کش **رزمه** بالضم و فتح زای معجمه و سکون میم و فتح هاء هوز نبرد و جنگ از منتخب و صراح و کشف و مدار بمعنی ستور بار کش **رزمگاه** بالضم و فتح زای معجمه و سکون میم و فتح گاف و الف و هاء هوز نبردگاه از منتخب و صراح و کشف و مدار بمعنی ستور بار کش

از کشف و برهان و مؤید و منتخب و صراح زرمه بالفتح پشتواره و بقچهٔ جامه و دخت از مؤید و برهان **رژده** بفتح اول و سکون ثانی فارسی و فتح دال مهمله یعنی حریص و بسیارخورنده از برهان **فصل رای مهمله مع سین مهمله** **رسوب** بفتحتین و بای موحده چیزیکه در ته آب شراب بنشیند و مشلم فرو نشیند از فارسی آورده گویند بضم دال منتخب و کشف مگر صاحب کشف بفتح نیز نوشته **رسالت** بکسر اول پیغام بر دن پیغمبری **رستم** یکدست نام پهلوان است سوای رستم زال آن یکدست دیگر بود از مصطلحات سوخ بضمتین استعاره و پایه جاجلوی از منتخب و صراح **رسد** بفتحتین حصهٔ دکانداران و جنس غله از چراغ هدایت **رسن بازباز یگر** بر رسن و **رستخیز** بالضم قیامت و معنی ترکیبی و عیدان و برخاستن از کشف و مؤید و رسید و صحاح برهان و جهانگیری بالفتح نوشته اند و معنی ترکیبی باشد ن برخاستن گفته اند رستاخیز بالفتح بزیادت الف و نزد بعضے الف بدل از عطف است و در صراح اللغات رستاخیز بالضم است بمعنی قیامت **سبع** بالضم و بضمتین و بفتحتین و بفتح مجموعه ها و یکاه باریکی عدد الف است هندسے کلائی گویند از منتخب و صراح **رستم** برف از جهت صورت پهلوان است زنده که پرسیت شاهنامه مصطلح **رسول** بمعنی فرستاده و بمعنی پیغمبر یکه صاحب کتاب باشد بخلاف کرآن ایم ست خواه صاحب کتاب باشد خواه نباشد و لفظ رسول بمعنی قاصد یک نیز مستعمل است از شرح نصاب **سل** بفتحتین جمع رسول که بمعنی قاصد و پیغمبر است **سائل** مکتوبات نامها و همراهان و در لطائف بمعنی همراه پیغام برنده فرستاده از لطائف **رسم** بالفتح نشان قانون و نوشتن و بمعنی داغ و بمعنی عادات منتخب و لطائف برهان و در صراح اللغات نوشته که رسم بالفتح قاعده و قانون و این لفظ عربیست و بجاز ا بمعنی وظیفه و مشاهره قم کلاله و باصطلاح منطق تعریف شی بعرضیات چنانکه تعریف انسان بماشی و ضاحک بخلاف حد که آن تعریف شی بذاتیات باشد چنانکه تعریف انسان بحیوان ناطق **رسوم** نقوش و آئین ها و عادات **رسام** بالفتح و تشدید نقاش و مصور و آن از رسم که بمعنی نقش کردنست از کشف و منتخب و برهان و کشف نوشته که نام اقاش و نام آهنگرست این قول هر دو خطاست **رسیدن** مصدر و بمعنی پخته شدن میوه بفتح یا فتن کمال رسیدن آنهمه مجاز است **رسیده** بالضم غین مجمه پدیدگاه ست از منتخب و صراح **رسته** بالفتح بمعنی صف یعنی چیزیکه پهلوی هم باشند و دکانهای بازار که مقابل برابر باشند از برهان و رشیدی و مدار و در صراح و چراغ هدایت نوشته که رسته بمعنی صف دکان و بجاز بمعنی بازار و راه و بمعنی راسته و آزاد بالضم بمعنی دیده شده و بمعنی محکمه نیز آمده و بالکسر صیغهٔ امر مفعول از رسیدن که اهل هند کاتنا گویند رسالهٔ صدرست که بمعنی اهم مشغول مستعمل شود و **رستی** بالضم و کسر تای فوقانی بمعنی رجعت و فراغت و نعمت و بمعنی رزق و روزی و نان و حلوا از برهان و جهانگیری **رسمی** بالفتح بمعنی چاکر و بمعنی خراج گذار **فصل رای معجمه مع شین معجمه** بکسر اول بمعنی رسن و منزل بست و ششم از منازل قمر دان چند ستاره خرد دست مسلسل اند رسن و بالفتح بچه آهو **رشاقت** بالفتح نیکوتی شدن از منتخب و کنز **شادت** بفتح براه راست بودن راشح بالفتح تراویدن آب از منتخب **شائح** بفتح و حاء مهمله جمع رشحه و این جمع شاذست **رشد** بفتحتین و بفتح اول و سکون ثانی براه شدن و راه راست یافتن از منتخب و لطائف **رشید** راه راست نماینده و راست تدبیر و نام پسر خاقانی از منتخب و لطائف **شاد** بفتح و راه راست آمدن از منتخب و صراح و در بحر الجواهر بالفتح بمعنی خردمند و مؤید از منتخب بمعنی تخم تره تیزک که آنرا هالون گویند **رشته عمر** سالگره از مصطلحات **رشمه** بر دن شتر بند کردست چوب خوار که بعربی ارضه و بهندی دیک گویند از برهان **رشن** بالفتح روز نهم و دهم از هر ماه شمسی و نوعی از جامه ابریشمی و بمعنی باز و که بعربی عضد گویند و اسم نگشت تا آرنج و مسافت هر دست و چون از هم باز کنند ظاهرا آنهمه مخفف آرش ست و بعربی بفتح اول و تشدید شین بمعنی چکیدن آب و اشک دن و باران اندک از سراج و جهانگیری و لطائف و منتخب **رشف** بالفتح مکیدن از منتخب **رشته مریم** مریست که رشته حضرت مریم چنان باریک بود که بدان مرواریدها کردن یافته نمیشد از شرح خاقانی **رشته زدن** پیودن طناب از شری نوشته شد **رشته در رازدادن** مهلت و فرصت دادن و تنگ گرفتن نه بین بالفتح و کاف عربی منسوب برشک یعنی صاحب رشک در صراح اللغات نوشته که این مرکبست از رشک و کلمهٔ کین چون دو کاف بهم آمدند یکی را حذف کردند و طلب کاف نامی حذف کرده باشند بخلاف پرکین که کاف دوم را که فارسی بود حذف کردند **رشته بانگشت بستن** بمعنی یاد داشتن از مصطلحات **رشته پیچان** مار پیچان از مصطلحات **رشحه** بالفتح و جای مهلهٔ آب که از جای تراوش کند و بجای چکد از منتخب **رشته** تار و سلک مروارید و رشته مانند چیزی که

از میده ساخته باشیر و شکر خورند و بمعنی رسن و نام ہمایست که مانند تار سطبر در ہیر دان می آید سبد سے آنرا مارد گویند و در سراج نوشته که رشته بالفتح بمعنی تک کرده
بکسر معروف ست نام آشی و حلوات و ہنکه در ہندوستان بمعنی خویشی و قرابت مستعمل میشود و در ہمه جا دیده نشده شیقه نیکوقد و زیبا اندام منتخب رشح بفتح
اول و ہم و شین معجمتین چکیدگی و تراوش آب یا تر شدن بارش قطرهای باریک و منتخب کشف و برہان و مدار و مفید رشوه بالکسر بالضم آنچه کسی بنا حق کسی را دهد و در ہمه
قدیم آنرا پاره گویند از منتخب و شرح نصاب رشیدی تخلص شاعر رشته خطائی چیزیست از قبیل ہمچو مثل نخ ابریشم آنرا از نبات و گلاب آمیخته
و خشک کنند و در ہمه جا بنظر نرسیده کاجی نام طعام از قسم ہا ہجه فصل رای مهمله مع صاد مهمله رصاص بفتح اول و فتح نون و ہای خوقانی استوار و محکمی از منتخب و صراح رصد
بفتحتین چشمه شتر و بمعنی نظر کنندگان و چوزه گ بلندے ہفت صد گز بر قلعه کوه بلند میسازند و منجمان بران نشسته احوال کواکب معلوم کنند از لطائف و کشف و مفید
و در شرح چغمینی فارسی بنظر آمده که رصد چنان باشد که در صحرا برگریوه بلند کرده رعایت بلندی با سطح آنرا ہموار کرده بران سطح دو قصر مقابل یکدیگر بنا کنند
روے یکے بسوے مشرق و روے دیگر بمغرب و درمیان ہر دو قصر مقابله بقدر چہار دراع بود و طول ہر یکی ازین ہر دو قصر چہار صد گز باشد و بلندے ہر دو قصد صد گز
بلکه زیاده و در تواریخ ولایت مه سطور ست که در ملک فرنگ صد ہمارت باشد که ارتفاعش قریب ہزار و ہشت صد گز خواہد بود و در وسط ہر یک از ہر دو قصر چہار صد گز
ترتیب یافته و طبقا فوق ہم بر سر گنبد بالای آن پرکاله شیشه نہاده و درمیان ہر طبقه سوراخے مدور مقدار یک انگشت میسازند که روشنی آفتاب از ہر طبقه تا طبقه ہا بجا
نمایان باشد و درمیان طبقه ہا جا بجا کتابها علم ہیئت و تنجیم نہاده باشند حکما بالا برآمده بوسیله شیشه و دوربینها که کلان ساخته اند سیر اجرام سماوی میکنند و رصد
اول ہر دو صاد مهمله یعنی از زمینی قلعے که بهندی رانگ گویند از منتخب و بحر الجواہر و کشف رصد و در کار بستن کار را بخوبی تمام کردن اصطلاح صید گاه
بفتح اول جاے امید و چوتره با جگاه یعنی جائیکه مردمان سودا گر باج و زکوة متاع خود و ہندوان برہمن را سراج و تحقیق آنکه برائے دوم لبین مهمله نویسند چراگاه رصد بمعنی
حصه و کاروان جنس غله باشد چنانکه در چراغ ہدایت ظاہر ست و چوتره با جگاه محل مدن کاروان غله غیرت فصل رای مهمله مع صاد مهمله رصاص بکسر خوشنودی و
بفتح و مذبوح شدن و اصطلاح اہل تصوف خوشنود کردن ہر چه از وقتضاے آلهی به بنده رسد غرض ترازین مرتبه صبر ست بالاتر ازین مرتبه تسلیم و لقب علے مرتضی ابن جعفر
علیه ما السلام منتخب بہمه معنی بفتح نوشته رصاص کشف و صراح و مزیل الاغلاط و ابن حاج بمعنی اول بکسر نوشته اند رصاصات بفتح و فساد معجمه و عین مهمله سیر سواے بچگان از منتخب و
کشف و صراح و ہمیع طفل شیر خوار و ہمشیر یعنی دو طفل که از یک دایه شیر خورند و شہد ہر یکے مرد دیگر را صریح باز ضماع بفتح و بکسر شیر کمیدن بچه شیر خوارگی از منتخب و مدار و
لطائف و صراح رصوان بالکسر بمعنی خوشنودی و نام نوشته که موکل دربان ہشت از مدار و کشف و سرور رضیه بفتح اول و کسر ضاد معجمه و تشدید یا تحتانی خوشنود کرده شده
رضویه بفتحتین و او و کسر و تشدید یا تحتانی منسوب بامام موسے علے رضا رضی الله عنه رفض خوشنود از لطائف فصل رای مهمله مع طاے مهمله رطل بالفتح اول و سکون ثانی بمعنی
چیزیکه از رطوبت اصلے خود تر باشد با بسیخصیت و تاثیر تر باشد بفتح اول و فتح ثانی بمعنی خربا یکتازه و ہنوز خشک نشده شباہت منتخب و کشف و لطائف رطل بالکسر و بالفتح
پیمانه نیم من یعنی نیم آنار و دو ازده اوقیه و اوقیه چهل درم و گاہی لفظ رطل بمعنی پیاله گلاب یدکه دران نیم سیر شراب گنجد و مطلق پیاله شراب نیز آمده منتخب و کشف بحر الجواہر
و ہندی طل گران پیاله بزرگ از برہان رطوبت اصلیه شیر و رطوبت خلقی که در عضاے آنست فصل رای مهمله مع عین مهمله رعا بالفتح جمع عیت چنانکه قضایا جمع
قضیه یعنی محکومان و گماشتگان شدگان از منتخب و غیاث رعا بالکسر اول علف و گیاه بفتح چریدن و چرانیدن ازصراح و در لغت اول بمعنی گلگا و گلگا گویند بکسر اول شبانان و حاکمان عنا بالفتح بن گول و سست رصراح و منتخب و کنز بمعنی ن خویشتن آزاد و لغت و کشف و مفید و خیابان و شرح عقاید و در فرقت شده که عناد مخالفه
فارسیان بالف مقصوره بمعنی زیبا و خوشنما و جلالک و مشکستن مشہور و نام گلے که از اندرون سرخ و بیرون زرد شبیه و مجازاً بمعنی دوشیزه آمده چنانکه سرو عنا
بمعنی سرو دوشیزه و عیب بمعنی خلاف از لطائف حمایت بکسر کاہ بهت چیزکردن از منتخب و صراح عونت تضمین نادنے در دست شدن و سرکشی و خودآرائی است
از سرے و منتخب کشف و مدار و مفید و صراح و مزیل عیت بفتح اول و کسر دوم عین مهمله با حفظ الغیب یعنی چوپانها که گوسفندان را شبان و گله بان از منزل رعا بفتح اول و در آخر ہمزه فوقانی

نگهبانان و محافظان بمعنی حاکمان و سلاطین و این جمع بر صیغهٔ رعایت است **رعات** بکسر اول و ثانی مثلثه شاهدهان منصوب نوشته اند که بمعنی کوشواره و گلوبند است بمعنی تاج مینا و نصاب آورده و در غیاث نیامده و هم بمعنی کمر نوشته رعد بالفتح آواز ابر و گویند که آواز فرشته است که ابر را میراند از منتخب نام عاشق ربانی لطائف **رعافی** بضم اول و فتح نون و الف و فا و یای مشدده برآمده بمعنی براه نمودن برآید از بحر الجواهر و مدار و مؤید و منتخب عشه بالکسر علتی است که از ان دست و پای بی اراده میلرزد از بحر الجواهر و در منتخب بالفتح **رعی** بالفتح اول و سکون ثانی چیدن و چرانیدن و نگهبانی و بکسر اول فتح ثانی گیاه که مستوران میخورند از منتخب لطائف **رعنائی** خودآرائی و زیبائی **فصل رای مهمله مع غین معجمه**
رغیب رغبت کننده از لطائف **رغائب** چیزهای مرغوب و محل خوش رغد بفتحتین عیش خوش و نعمت از منتخب و لطائف **رغیف** گرده نان که بر آتش پخته بقدری چین کرده باشند از شرح نصاب **رغام** بالفتح خاک یگانه میزان شرح نصاب و منتخب **رغم** بالفتح اول و سکون ثانی خاک آلوده شدن و مکروه داشتن و خوار شدن و مجازاً بمعنی کار سے کہ بکسی دون از منتخب لطائف و بضم اول و سکون ثانی لغتی است که بعضی جاگرفته اند از صراح **فصل رای مهمله مع فا**
رفقا بضم اول و فتح ثانی جمع رفیق از کشف اسرار **رفات** بالفتح شکسته و ازهم پخته و ریزه ریزه از منتخب و لطائف **رفاق** بالفتح همراهی از قاموس **رفعت** بالکسر بلندی از منتخب و کنز **رفاهیت** بالفتح **ورفاهیت** بالفتح و تخفیف تحتانی تن آسانی و فراخی عیش شدن از منتخب و صراح و فوشے تنعیم یا تختانی آورده
مصرعه که دارد رفاهیتش کوچه بند **رفث** بالفتحتین و ثای مثلثه بمعنی جمع و فحش یعنی خنان زشت گفتن از منتخب و شرح نصاب و کنز و لطائف **رفد** بالکسر و بالفتح کاسهٔ بزرگ و بخشش از منتخب و صراح **فرس** بالفتح و سین مهمله بسیار دادن چیزی را از منتخب و لطائف **فرض** بالفتحتین و بالضم و ضاد معجمه گرفتن و بخشش و ترک احسان از منتخب و لطائف **رفع** بالفتح برداشتن و حرکت بیش دادن کلمه را و قصه پیش حاکم بردن و برداشتن غلا از منتخب و در خیابان بمعنی معزول **رفرف** بالفتح هر دو راء مهمله بمعنی بال جنبانیدن مرغ تا فرود آید طاق و عمارت و جامهای سبز و بالش و خیمه و نام مقام سرافیل علیه السلام از منتخب **رف** بالفتح اینچه برای نشستن مردم بصورت طاق بر دیوار عمارت سازند و برآمدگی باشد از دیوار از صراح و منتخب و کشف **رفق** بالکسر نرمی و ملاطفت از منتخب و صراح **رفاق** بالکسر جمع رفیق از لطائف و صراح
رفتن معروف و بمعنی مردن این مجازست از مصطلحات **رفیع الشان** لقب شاهزاده **رفو** بالفتح درست کردن و اصلاح دادن جامه را از مداوا و مؤید و سراج اللغات و برهان و در منتخب بضم **رفقه** بالضم و سکون فا اسم جمع است بمعنی گروه همسفر از صراح **رفاه** بکسر اول تن آسانی و فراخی عیش و هم جمع مذکر بالفتح اول و سکون ثانی بمعنی تن آسانی ست **رفاد** بکسر اول و حرف چهارم دال مهمله پارچه چند تو بهم رسیده که بر رگ فصد کرده و غیره بندند و فیده امالهٔ این ست از صراح و منتخب **فصل رای مهمله مع قاف**
رقبا بضم اول و فتح قاف و بای موحده جمع رقیب که بمعنی نگهبان و موکل ست **رقطا** بالفتح هر شئی موقت که بران نقطه های سیاه و سفید شبیه بنام صنعتی کرده ان یک حرف منقوط و یک حرف غیر منقوط باشد **رقص** بطا نوعی از رقص و باصطلاح طیلسان حرکت جماع را گویند از مصطلحات **رقاق** بکسر اول جمع رقه که بمعنی گردنست و بمعنی غلامان و کنیزان **رقیب** بمعنی نگهبان و نگران و کسی که بر یک معشوق عاشق باشد هر یکی مر دیگر را رقیب باشد چه هر یکی از دیگری نگهبانی و محافظت معشوق میکند **رقیت** بالکسر و تشدید یا فتحانی بندگی کردن و غلامی نمودن از لطائف **رقابت** بالفتح انتظار و نگهبانی از منتخب **رقت** بالکسر و تشدید قاف نرمی و ملائی از لطائف و مجاز آنچه بسبب گریه حاصل شود و محبت نیز آمده چنانکه در شرح ثقات **رقاد** بضم اول و در آخر دال مهمله بمعنی خواب و فتح اول در شرح نصاب و صراح و منتخب **رقود** بضمتین خواب کردن و خواب کنندگان جمع راقد از منتخب **رقاع** بکسر اول پارها و نوشتهای مختصر و این جمع رقعه است و نام خطیست از شش خط که ابن مقله وضع کرده است از منتخب **رقائق** چیزهای باریک کنایه از اسرار و رموز **رقاق** بضم اول نان تنک از منتخب **رق** بالکسر و تشدید قاف بندگی و غلامی و بالفتح و تشدید قاف پوست آهو که بری نویسند از منتخب **رقم اول** کنایه از قد محمدی باشد **فصل رای مهمله مع صاد**
نوعی از رقص که بسبب رقص بلبه قتال نامند **رقائم** بفتح اول و کسر همزه که بر حرف چهارم است جمع رقیمه بقیه بفتحات سه لقاقات دهای دهده بمعنی گردن و بمعنی بنده و عبد و کسانیکه بکون قاف خوانند خطاکنند بفتح اول و سکون ثانی زمینیکه نزدیک آب بود باشد از منتخب **رقاع** بکسر اول و اطلاق زمین متعلقه دیه را گویند

رقعه بضم اول وسکون قاف وفتح عین پارچه‌ایکه کاغذ مردم ارذل نهاتی که تشدید قاف بدو عین افتد غلط رقیه بضم اول سکون قاف وفتح عین تحتانی بحر فهمون و بضم اول فتح قاف وتشدید یای تحتانی مفتوحه نام دختر رسول صلی الله علیه وآله وسلم از منتخب و رقیه تصغیر رقه است که بر وزن عمیله با شد از غایت رقت ورقاب بمعنی قبات نوشته رقص بکجگاه بکاف عربی نوعی از رقص رقص چاپیاره نوعی از رقص (اصطلاح) رقص رانی ورقص مولوی هر دو از انواع رقص است از مصطلحات فصل رای مهمله مع کاف ❊ رکاب بکسر اول شتران سواری وحلقه آهنی که بر زین بندند تا وقت سوار شدن پای سوار در آن نهند از منتخب و بر بان نوشته که رکاب بکسر اول یعنی پیاله و راز هشت پهلو یعنی نوشته که یعنی پیاله دراز مجازست و حقیقت یعنی کشتی است رکیب بکسر تین یعنی رکاب یا یعنی اهالی رکابست رکوب بالضم سوار شدن بفتح مرد بسیار سوار کننده وستور یکه لائق سوار باشد از منتخب و صراح رکاکت بفتح سستی ضعیفی و بارکی و چیزی از منتخب و غیره آن رکعت بالفتح بروزن غفلت جزو صلوة که ربع صلوة ست یا ثلث یا نصف بان شاء بشر بلکه کوع در ان داخل باشد از کثرت مردم ارذل انتهاتی بروزن صلوة وجمعه خواهند آمده رکضات بفتحات دو اسپ تمای یا بحث یمیزدن اسپ رکنابا د بالضم نام تفرجگاهی نزدیک شیراز از سراج رگ بند بعربی جلیر و گویند وبندی پی تا بسته و آن خون را باز دارد رکابدار کسیکه رکاب گرفته همیشه پیاده پیاپی اسپ سوار سازد و فخصیکه انواع حلوایات و لوزیات بسازد از مصطلحات سکاز بکسر اول و در آخر حاء مهمله گنج و خزانه که در زمین باشد از شرح نصاب و منتخب بفتح است رکض بالفتح ضاد معجمه پای بجنبانیدن و پای تاختن و چراندن و دوانیدن ستور از بحر الجواهر رکیک سست وضعیف و باریک و حقیر و ناکاره و بالجمله خود غیر ستدار د از منتخب رکور و رکوی و رکوه و رکوک همه بضمهاست یعنی لته و مبالک کهنه و مطلق پارچه از بر بان و صراح اللغات و شرح نصاب یعنی چادر یکه تخته نیز نوشته رک بالفتح و کاف عربی ضعیف شدن از لطائف رکن حکیم یعنی یکی از رکان کعبه رکیدن خود بخود تن گفتن از روی قهر از بر بان رکون بضمتین آرام گرفتن و میل کردن بچیزی از منتخب لطائف رکن بالضم شرح نصاب یعنی خویش قریب و در منتخب جانب قوی چیزی و در بدار و کشف نوشته که رکن بالضم خرد عظم هر شتی و کرانه گوه و وقت و گوشه دیوار رکین بفتح اول محکم استوار و مرد آهسته و آهسته در آینده از منتخب رگ گردن بفتح اول سوم هر دو کاف فارسی یعنی غرور و درستی رگ گفتن سستی کردن از سراج رگ جان شریان آن گویند که مبدل تعلق دارد رکوه بالکسر بمعنی ابریق چرمی که بهندی چاگل گویند از لطائف وغیره رکیبه بالضم بمعنی زانو از منتخب رکیک بفتح اول وکسر کاف وتشدید تحتانی بمعنی چاه وحوض از شرح نصاب و منتخب رکی بفتح اول وکسر کاف وتشدید تحتانی جاهها و این جمع کریست رکابی بکسر اول طبقچه پیاله کشراب از شرح خاقانی و بر بان رکنی بضم اول ون بمعنی زر خالص منسوب برکن که نام کیمیا گرست کز زر خالص میساخت از بر بان و در سراج اللغات نوشته که رکنی بالضم زر خالص منسوب برکن الدین است تا که زر خالص را بر کرد چنانکه قوی نوشته رکن یمانی یکی از رکان کعبه ست فصل رای مهمله مع میم ❊ رمح بالضم حای مهمله یعنی نیزه از کشف و مادر صراح رماح بکسر جمع رمح که یعنی نیزه و بالضم تشدید میم یعنی نیزه داران و نیزه سازان از لطائف و بالفتح و تشدید میم یعنی نیزه باز کمال رماد بفتح و دال مهمله یعنی خاکستر از منتخب و بحر الجواهر و صراح و مقدمة الادب رمادین بفتحتین مرگ دیدن سفید بر چشم و آن اکثر با فزود چرب یان آبی بود و در میان سفیدی و سیاهی مرمش بفتح اول و کسر سوم یعنی نرمی و سهلی و رمص بفتحتین و سهلی و مصاد مهمله چرک سفید که در گوشه چشم گردد و بیدو انجیر وان شود از آنرا غمص گویند بفتحتین از منتخب رمق بفتحتین بقیه جان از منتخب رماک بکسر اول بروزن کتاب بادبانهای این جمع رمکست از صراح رمل بالفتح بمعنی ریگ نام علمی و بفتحتین نام بحری از نوزده بحر شعر که وزنش اینست فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن از منتخب و این بحر را از ان رمل گویند که رمل در لغت حصیر بافتنست است چون ارکان این بحر را بتدی و میان دو سبب و دو سبب بر سبب دیگر بیافته اند چنانکه حصیر را بر سان میافند و نیز بمعنی خوار از بر ان باشد که بمعنی و بدیشت ست بشتاب جمع آن بر بن بحر بر عت و شتاب خوانده میشود دلیل این بحر هشت بار فاعلاتن ست رمال بکسر اول یعنی گیاه این جمع رمل ست که بفتحتین اول و کون ثانی یعنی ریگ باشد از صراح و دیگر کتب میم بر سیدنه کنه از کشف و لطائف رمم بالفتح گرفتن از بر بان و در سراج نوشته که رم بالفتح رمیدگی و دور عربی نیز رم تشدید بمعنی گرفتن آمده است پس میتواند که تخفیف از تصرف فارسیانست یعنی گلهٔ سپیدان گوسپندان ظاهر اکه یعنی مخفف رمه شاه و نام صحرا و بیابانی است از بر بان و مؤید رمان بالضم

❊ خرد کاری بضم ریزه کاری که استادان خاتم نهند

وتشدید میم بمعنی انداز منتخب **رمضان** بفتحات ثلاثه ماخوذ از رمض کہ بمعنی سوختن ست چون ماہ صیام گناہان را میسوزد لہذا باین اسم مسمی گشت از سوالم نجوم کہ کمال معتبر بود نوشتہ شد یا انکہ شتق از رمض ست و معنی رمض سوختہ شدن پا از گرمی زمین چون ماہ صیام پر جہت خشکی و تکلیف نفس ست لہذا باین اسم مسمی گشت از شہری معتبر نوشتہ شد و در نصاب بسفان بمعنی سنگ گرم ست و از سنگ گرم پای روندگان میسوزند شاید کہ بوقت وضع این اسم ماہ صیام در شدت گرما باشد **رمہ** بفتحتین گلہ گوسپند از سروری و بران **رماعہ** بالفتح و تشدید میم و عین مہملہ یعنی تار سر یعنی موضعے در سر کہ بطفل نرم و جہندہ باشد بہ تالو ماند فرخ گفتہ **رمکہ** بالفتح آپ ماد مازیرشح خصاب **رمی** بالفتح اول بسکون میم یعنی انداختن و تیر انداختن و تہمت نمودن و دشنام دادن از منتخب و شرح خصاب **فصل رای مہملہ مع نون** **رنگ** بست رنگی کہ دائم پایدار و برقرار و بی تغیر باشد از رشیدی و چراغ ہدایت و سراج و برہان رند بالکسر کی کہ انکار او از امور شرعیہ از زیرکی باشد نہ از جہل و بالفتح بمعنی ربودن و دزدیدن و بمعنی خوشبوئی با و بمعنی گرد و خاک تراشہ چوب کہ از زندہ کشیدن فرومی افتد از نطاق و شرح خالقباری **رنو** و جمیع رندست مقلوب فارسیان عربی دان چہ این مردم الفاظ فارسی را ہم گاہی بطور عربی جمع آرند رندانہ کردن یعنی کار رندانہ کردن از مصطلحات **رنجور** در اصل رنج و برو و بہ جہت تخفیف ماقبل او را ضمہ دادہ و او را ساکن کردہ اند **رنگر** بر زیادت یای تحتانی غلط ست صحیح رنگرز ست از کشف و سروری و مؤید و مدار در سراج نوشتہ کہ رنگر بر زیادت تحتانی بجای رنگرز غلط ست و اگر معنی نقاش صور و مہمار گویند صحیح باشد **رنگ آمیز** کنایہ از نقاش رنگ این فطاسی و یک معنی دارد و اول مشہور است کہ گویند باشد دوم حصہ و نصیب سوم عیب عاریجہارم رنج و محنت پنجم قوت و توانائی ششم جان ہفتم شتر ہشتم تیزی نہم مال در نہم نفع و فائدہ دہم زندہ و یازدہم طرز و روش دوازدہم نیرنگ و حیلہ سیزدہم بزرگی و گاہ و شتی چہاردہم نیکی و خوبی شانزدہم خوشی و تندرستی ہفدہم جلالت و شرم نوزدہم خون و نود و یکم رونق و لطافت بستم پایہ اندک بست و یکم سیم و دوم دی بست و دوم قمار و حاصل قمار بست و سوم خداوند و والی بست و چہارم پدر اگر گویند بست و پنجم خال بست و ششم نقطہ بست و ہفتم شیرین کار اگر گویند بست و ہشتم جاہل بست و نہم شرم و خجلت سی ام ابریشم سی یکم خیانت از جہانگیری و لطائف و برہان و در برہان دو معنی زیادہ است یکی مال دوم سیاہی و نظیر و ہشت معنی غیر از معانی سی یکم در برہان نیست **رن** بالفتح شقت و محنت ظاہر المخفف رنجست **رنگ رنجتن** طرح عمارت انگندن و بنای کار گذاشتن از چراغ ہدایت و مصطلحات **رنگ بستن** فائدہ برداشتن **رنگ بر رو شکستن** زرد شدن رنگ چہرہ از کثرت غیرت و شرم یا از کثرت بیم و خوف **رنگ کردن** دغا و فریب کردن **رنگ یا آب بر روی کار آوردن** رونق دادن **رنگ برآبی دن و رنجتن** منصوبتازہ بر انگیختن **رنگ دادن و گرفتن** کنایہ از متغیر شدن **رنگ زنده** رنگ سبز خضر از این مصطلح مصطلحات **فصل رای مہملہ مع واو** **روستا** تر و تازہ و مخفف رستاق یا از رستن خیابان کشف برہان و سراج اللغات **رویا** بضم اول بسکون ثانی و فتح تحتانی بمعنی خواب دیدہ میشود **رویسا** بضم اول بفتح ہر دو سین مہملہ بر وزن دارا این ہر سہ لغت است **رویینا** بر وزن بالا این ہر سہ لغت بمعنی نرم و نازک و نازنین و نازنده نرمی از نرولا و جوہر دار از برہان و مؤید **کشف روح توتیا** جست کہ بعد از سوختن آنرا در چشم کشند بمعنی شراب خیز آمدہ از مصطلحات **روایت بکسر** نقل کردن سخن از منتخب **روحات** بالفتح بوہای خوش و بادہای خنک آسایشہا و خوشیہا **روات** بضم اول نقل کنندگان سخن آب برگشتہ گان سخن بمعنی ہاتیان نیز آمدہ این جمیع از رایست **رویدست** فنی از کشتی گرفتن آن پای در پای حریف بندکردہ و دست بر سینہ حریف بزور زدن است کہ از ہنجار آید کنایہ از مکر و فریب و بمعنی لاچار از مصطلحات و چراغ ہدایت و متاع رویدست بمعنی متاع حقیر و خوار کہ در دکان میرونی نوشتہ متاعی کہ آنرا بر کف دست نہادہ در کوچہ و بازار فروشند **روعت** بالفتح خون و ترس بضم اول عقل **روضات** بالفتح باغہا مرغزارہا و این جمیع روضہ ست **رویت** بالضم و سکون ثانی و فتح تحتانی بمعنی دیدن بچشم و آنست بالفتح اول کسر او و تشدید تحتانی بمعنی فکر و تامل از منتخب **مصارع روز بازخواست** روز قیامت **روث** بالفتح و ثانی ساکن سرگین سازد و شود احمد سرگین ماندختن از منتخب و شرح نصاب بمعنی سرگین **واج** بفتح مصدریت بمعنی ضد کسا و باز و بکسر چنانکہ مشہور شدہ بمعنی آواز در فارسیان از کشف

و نزدیک مغرب را گویند و بضم اول و سکون ثانی و فتح ثالث و ضم رابع و واو ساکن و ثاء مثلثه و آن دوست از بیان که واو بفتحتین در آخر حای مهمله صاحب کشف نوشته که وقتی که میان عصر و مغرب باشد و بحر الجواهر و صراح و منتخب یعنی شبانگاه از زوال تا شب و روح بالفتح یعنی آسایش و فرحت و تازگی و خنکی نسیم و بوی خوش باد خوش آینده و بالضم یعنی جان و رحمت و قرآن نام حضرت عیسی و نام جبرئیل علیه السلام از امید و مدار و منتخب و کشف و لغات و صراح و روح بالضم نزد اطبا بخاریست لطیف که متولد شود در دل باعث حیات و حس و حرکت میگردد و نزد فقها نام الوهیت است **رواح** بفتح اول کسر میم و حرف چهارم جمع رائحه که یعنی بوی خوش باشد **رواق** مسیح کنایه از فلک چهارم **روز افتتاح** پانزدهم شهر جمادی الاول که در رحمت و در بهشت درین روز کشاده میشود و در کعبه نیز بحجت زائران گشاده میشود و بعضی گفته اند که در بیان حضرت عیسی علیه السلام درین روز آسمان شکافته شده بود از اطاق **روح** بالضم دعای مجمر گیا هیست مدار غالی از برگ چهار که بدان بدر یا بافند از بریشان و سراج روح مجمر و روح مطلق و جبرئیل علیه السلام و عیسی علیه السلام را و سنبید معزز و ممتاز و دوا متمتعه از چراغ هدایت **رود** بالضم یعنی نهر که عظیم و جاری باشد و نام سازیست یعنی سرود که سپند و غیره و یعنی رود که کمان و تار که بر رود سازند و یعنی فرزند نیز آمده از بریان و کشف و در سراج نوشته که رود بالضم و بواو مجهول آب عظیم کر جاری باشد و بمجاز تار کمان و تار ساز چه از رود بچه گویند سازند پستا آهنی را رود نگویند و از بسکه درین معنی شهرت دارد بمجاز از ساز و تار نیز مستعمل است **روز** بمعنی وقت از مصطلحات رودیان اجزاء احوال **روزگار** یعنی زمانه مطلق و بمجاز بمعنی مدت و دولت و فرصت این لفظ مرکب است از روز که گاگار که یعنی کننده یا شین چون زمانه حرکت فلک الافلاک که بمیان افلاک دیگر سیر کرده فلک شمس نیز از انجاست پس زمانه یعنی حرکت فلکی سازنده و کننده روز و شب و روزگار یعنی شغل و پیشه و نوکری نیز مستعمل و این اصل روزگار باشد پس زمانه را بلفظ روزه برای نسبت است یعنی آنچه بروز تعلق دارد و حالا بکثرت استعمال مردم بازیسنده خوانند چنانچه از زبان اهل ایران یعنی روزگار بفتح زای معجمه سمسم و ابریق زابر بودن هاء دلالت میکند قتال رسد **روزبار** جائیکه روان جویهای آب بسیار جاری باشد و یعنی جوی عظیم نیز آمده از بریان و سراج **روزبازار** یعنی روز دگری بازار یعنی جائیکه دران بروز معین دم جمع شده خرید و فروخت نمایند از بریان و سروری سراج **روزبیوار** کنایه از حیران و زرگر روز قیامت از مصطلحات **روئین دژ** بال خرای فارسی قلعه بود از ولایت توران که ارجاسپ پسر پشنگ افراسیاب آنرا قلعه دختران گفتی بسبب آنکه از برنج بوده دران قلعه محبوس ساخته بودند چنانچه مارزاده رفته ازان قلعه را فتح کرد از سراج **رود خیز** بمعنی سیل یعنی موج **روح القدس** قاف و دال هر دو مضموم حضرت جبرئیل علیه السلام از مدار **روس** بالضم نام ملکی است در اقلیم ششم و هفتم **روناس** بواو مجهول و نون و سین مهمله بنیجا که بدان سرخ رنگ رنده بندی مجسمه گویند از بریان و سراج **روزه نفس** نوعی از زبده نفاست که از شب نیتکرده همه روز از کسی کنام نکنند و گویند که این زبده ایجاد حضرت مریم است و این را روزه مریم نیز گویند **روشناس** کنایه از شخص مورد و مشهور و یعنی وجیه از بریان **روکش** شرسه کننده از چهار شربت و در سراج بمعنی حریف در چراغ هدایت یعنی حریف و مقابل **روش** بفتح اول کسر دوم یعنی رفتار و یعنی طرز و بمجاز یعنی راهی که در باغ باطراف چمنها سازند و بواو مجهول مخفف روشن که بنون شانزدهم نون از سراج و بریان و جهانگیری **روزبخش** بمعنی روز ازل **روض** بالفتح جمع روضه که یعنی بوستان و سرزمین یا زمین **روابط** جمع رابطه **روف** بفتح اول و ضم هر دو یعنی مهربان از منتخب چون هم هر دو لغت صدر بمعنی رئوف و صاحب صراح و ماموس نوشته اند پرده که در کشیده باشند از بسکه صاحب کشف و مدار بکسر نوشته و از منتخب بفتح و بضم یعنی مستف و یعنی ابر و سحاب و چراغ هدایت سبنی صاف و خالص نوشته و در بریان بکسر یعنی پیشگاه خانه در اول آنکه در مرتبه دوم عمارت ساخته باشند **روباه تربک** بضم نونانی یعنی مکری که آنرا ابوالحصین و ثعلب گویند از بریان **رودنگ** بواو مجهول و فتح دال نون و کاف فارسی بجای بادیکه جای مهمان دارند خرنگ رنده بندی مجسمه نامند از بریان و شرح نصاب **روح مکرم** جبرئیل علیه السلام از سروری و کشف **روح الاعظم** جبرئیل علیه السلام **روز امید و بیم** روز حشر **روزه مریم** کنایه از خاموشی از مصطلحات **روان** بفتح اول و تشدید ثانی و الف و نون یعنی هر چیز که بآب و جاری باشد و یعنی روونده و یعنی موج و جهان نفس ناطقه و یعنی که گویند جان نفس ناطقه را گویند و نفس ناطقه را

روان از آن گویند که همیشه در حرکت فکریست و کسانیکه لفظ روان را بمعنی روح بفتح خوانند خطاست از پیشے بکشف مراد سر و سر رشته و موجد بیان و جهانگیری و سراج اللغات و لطائف از رساله معراجیه شیخ ابو علی سینا منقولست که مراد از روان نفس ناطقه است و از جان روح حیوانی **روحانیان** بالضم فرشتگان بیان در سراج **روح الامین** جبرئیل علیه السلام از سر و کشف روح نام جبرئیست و امین صفت اوست و خطاب امین از آن یافت که ایشان کلام خدا الهی مسموع میکرد بعینه پیغمبر علیه الصلوة و السلام ادا می نمود **روشن** بضم واو مجهول است و در رساله معراجیات بفتح واو نوشته که روشن بالفتح معرب روشن بالضم است که بمعنی تابان و در سراج اللغات نوشته که روشن بالضم معروف است و این مرکبست از رو که بمعنی رخسار و چهره باشد و از لفظ شن که نسبت است از عالم گفتگو چون چهره بنسبت دیگر اعضا ظاهرتر و نمایان تر است لهذا این لفظ را روشن گفتند و بالفتح معرب است **روشن** تابان و تابنده **روشنان** بالضم ستارگان از کشف و بیان **روشندان** روزنه که برای روشنی در خانه گذارند این لفظ من حیث القیاس درست نباشد چرا که خود روشن بمعنی تابدان آمده و بجهت جمع آن واو شن می آید مگر آنکه لفظ دان از اول نباشد از عالم نشدن این سراج و غیاث را آنکه روشندان در اصل روشنی دان بوده یا آنکه تخفیف حذف کرده **رواقیان** حکماء شراقیین که از مکاشفه احوال ضمایر معلوم میکردند و کتابی نوشته بودند که رواقیان از آن گویند که ایشان بر رواق نشسته مباحثه میکردند و احتیاج نبض گیری نداشتند **روئین تن** لقب اسفندیارست گویند که بدعای کبار اصحاب کمال ان عصر خود بر جلد بدن او نفخ دمیده کارگر نشد که از آن روئین تن گشت **روئین** بروزن سوزن بمعنی موج باشد **روین** بروزن سوزن بمعنی سوراخ و لبالب هر چیز و دریچه **روزن** بالفتح معرب و بروزن بمعنی سوراخ و لبالب هر چیز و دریچه **روزن** بالضم گذرگاه مغرب و رو

بدماغ برسد کیفیتے دیگر پیدا کند و این سبب مفیض حس و حرکت میشود و قوت نفسانی بدان قائم باشد و مراد بدین روح نفس ناطقه است چنانکه در کتب الهی مذکور است روح طبعی انچه از روح بجگر رسد و از کیفیتے دیگر حاصل شود و قوت طبعی بدو قائم بود و از و تغذیه و تنمیه و تولید حاصل گردد از کفایه پوشانی فشنده پیدا و بنهان از جهانگیری سراج رودکی منسوب بدو که گوید که نا دیده است بسم قند از لب الباب ظاهر اردو کی شاعر قدیم که موجد غزل فارسیست از انجاست پس ازینجا معلوم میشود که بکاف عربیت و الله اعلم بالصواب روسپی بواو مجهول و سین مهمله و باى فارسی زن فاحشه و بکار و زن قحبه که عربی باشد از ارشاد و کشف و سراج در شیدی و برهان روانی بضم اول و نون بر سیده نوعے از اصول و موسیقی از چراغ هدایت روانی بفتح بمعنی رواج و رونق آمدن حاجت و گاهی بمعنی برآمدن آید از چراغ هدایت و برهان و سراج روی بواو معروف بمعنی چهره و سبب طاقت امید از جهانگیری و منقول از شرفنامه بلجاد مجهول نوعی از فرانست که بهندی کانسی گویند از شرح دودهر بفتح اول و کسر واو و تشدید یا یعنی سیاه تازه و نام حرف اصلی قافیه که مدار قافیه بر آنست از طائف و منتخب در رساله عطائی مسطور است که روی را از دو اگر فته اند و دواو لغت سنسی است که بدان بار بر شتر بندند چون جمع ابیات پر قوافی مختلف بنائی قوافی برین حرف گویا کار برین حرف ابیات بر هم بسته میشود پس او را بر و تشبیه کرده اند و بر اے ادغامی ازان اشتقاق کرده میتوان گفت که روی دلیف یعنی بر هم تابنده است چنانچه بر هم تابنده بودن ریسمانها از اجزای ریسمان را جمع میکنند این حرف نیز ابیات را بایکدیگر جمع میکند پس بسبب تشبیه میان شخص روی نام کرده و بر اصل قند یدیا شعرای عجم از انجا تجنیف استعمال کنند روشنائی مرکب از روشنا که مخفف روشنان است یعنی روشن بزیادت الف و نون و یاے مصدری بمعنے روشنی و نام دوائے چشم و نام شخصے که از خانمان ملحد پیدا شده بود و مسلمانان بقصد آزار او پیه تاریکی گویند از سراج دفیقر مؤلف گوید که روشنائی بمعنی نوری و پرتو که منسوب بنبی روشن شونده و خدست مرکب از روشن و الف فاعلیت یاے مصدری و همزه برائے رفع التقاے ساکنین و میتواند که یاے نسبت باشد و در خصوصیت روشنائی بمعنی نوری و پرتو که منسوب بنبی روشن شونده فاضم رویه یاری کرده و فریب و غابار فصل رای مهمله مع یا پنه رهبانیت بالفتح و حرف سوم موحده و کسر نون و تشدید تحتانی بترسایان و نصاری است و آن بازداشتن نفس است از خطوظ و لذات شرعیه چنانکه نکاح و غیره از لطیف و غیره چنانکه زنان ترسایان برائے دفع شهوت جماع الت تناسل می بریده و خصی شده باشند و بفتحتین جمع ها فی گردد بمعنی ناقه آورده سومنات و تخفه از برهان و دیگر مصطلحات نوشته که وه اورد آن تحفه را گویند که شخصی از سفر آید و بدیگرے دهد و دیگر شهر ها پیش دوستان خود آرد رسگند بمعنی شاهر آورده شد سبب نیز مجازاً مستعمل میشود و همچنین ابکسر وصاد و مهمله زخ و بنیاد و بالفتح بنیاد و دیوار و سنگ زده آنچه و لطائف رسها بالفتح اول و سکون ثانی و طاے مهمله بمعنی گروه و جماعت مردان از شرح مصاب لطائف و منتخب رهبا بفتحتین تزویک شدن گرانه شدن و دور و نفع گشتن و برنشستن گرنجیزی خرد و پوشیدن و خود را بحرام و فساد داشتن و تباهی و یاوه گفتن چیز او نکبر نمودن و بیهوش شدن و سم زدن و عیب کردن و شکافتن و منتخب لطائف و سراج رهاق بفتح اول ابتدای بلوغ رهانجام استیتر فقار و مرکب قاصد چرا که راه را بانجام میرساند از کشف و سراج و برهان و سراج رسیدن رهان بکسر اول گواه و گروبستن بتاختن اب جمع و مصادر آورده اخراج و منتخب لطائف رهاشتن بمعنی انتظار بردن از شرح سکندری بمعنے مطلق راه نوشته شده بالفتح بمعنی گرد گرد کردن گرد و اوان کشف و مدار و منتخب قاموس رهانیدن بفتح نه بکسر خلاص کردن از کشف و موید رهیدن بفتح خلاص شدن از سراج و موید و جریان جهانگیری رهانیدن بفتح اتا و کردن از بندرهین بفتح گرو کرده شده از کشف رهبان بالضم و حرف ثالث باى موحده صاحب موید و مدار و سراج نوشته اند که بمعنی عابدان ترسایان چرا که این جمع رابب و صاحب برهان نوشته که این لفظ مفرد است بمعنے راهب قوم نصاری پرهیزگار و صاحب مدار گفته که در اواخر الفضل این لفظ را مفرد نوشته بمعنی ناهد ترسایان و صاحب قاموس نوشته که این لفظ مفرد و جمع هر دو آمده و این مشتق ازین است که بمعنی خوف باشد و راهب کسیکه از عذاب حق خائف باشد و در لطائف از کشاف منقول است که رهبان بالضم ترسیدن بالفتح ترسنده رهشین مراد از طبیعه نشین همه یکبار ان نرم از شرح نصاب بالفتح زمین پست و منتخب جاے بلند و سراج نوشته که زمین پست این بلند و ازین از قبیل اضداد است رهه بالفتح بمعنی کمرت و رتبه بمعنی قاعده و قانون آهنگ و قصه از برهان

بخصوصستان بالکسر
ست بمعنی معلوم بجوارش فارسی که بدان
ست و صاحبان هفت اقلیم
دیش و نزع و آویزش و مخاصمه موهم این
شد و گاهی بمعنی آویزش است و مطلق
قیه بمعنی بهست بضم اول و فتح ثانی
رسیدن و آشنا شدن و مخالطت
ر بمعنی آشنا و مخالط
شک بند
نوسه سلطان نرخ که مقابل ارزنه
ست اول بمعنی بودن و ثانی
سلم گویند گویند
ر بمعنی بودن
بوی چون بمعنی بودن است
ر بمعنی بودن
طلاق چنگ بمعنی شکستن و شکستگی و دانش
شک بند
ر بمعنی بودن
ما شک
ر بمعنی بودن
شک خشت
ر بمعنی بودن
ما شک
ر بمعنی بودن
شک خشت
ر بمعنی بودن
با بودن
ر بمعنی بودن
شک خشت
ر بمعنی بودن

ری کسر اول نام معبد آتشکده بود در ایران مفتوح اول نوشته و دوم ساکن بفتح اول و ثالث یای هوز و ثانی یای معروف نام مقامیست از دوازده مقام سیوقی از اشارات موسیقار و موسوم بر بان فرشیدی جهانگیری نوشته بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و الف مقصور بر وزن سلامی بمعنی لوح و صفحه و بمعنی ساز و آلت موسیقی و بمعنی ترانه و سرود و بمعنی نغمه و آواز و بمعنی مطلق آواز و بمعنی مقام و بمعنی طریق و بمعنی راه و بمعنی قاعده و بمعنی قانون و بمعنی اصل و بمعنی ترتیب و بمعنی نظم و بمعنی ترکیب و بمعنی ساز و بمعنی آلت و بمعنی آهنگ و بمعنی نوا و بمعنی لحن و بمعنی ترنم و بمعنی تغنی و بمعنی تطریب و بمعنی تحسین و بمعنی تصویت و بمعنی تصویب و بمعنی تصویر و بمعنی تصحیف و بمعنی تصحیح و بمعنی تصدیق و بمعنی تصدیر و بمعنی تصرف و بمعنی تصور و بمعنی تصوف و بمعنی تصوف و بمعنی تصوف

از امور یکه متعلق بزبوفا جی محتاج بسری ماده باشد چنانکه مقدار و عدد خاص که وجود در ماده یا نسبت نه مطلق حدود اقسام علم را مضی نیست علم مقید علم عدد یعنی علم حساب و علم نجوم و علم موسیقی و علم مناظر و مرایا و علم جبر و مقابله و علم اثقال ریش قاضی پینه که در دهان شیشه شراب سنند از رشیدی و چراغ هدایت و چهارشنبه دود سران اللغات و برهان نوشته که ریش قاضی یعنی لته که بر سر شیشه و کدو بندند تا از ان شراب صاف شده در پیاله بیاید و در مصطلحات نوشته که ریش قاضی کنایت صافی شراب بغیتین ریش گاوی یعنی حماقت ریزه خوانی سیاهی مجهول ذاری مجموعه آماز پیچیده کشیدن از لغات کدآذ آخر گویند بندی گسلدی بکاف مکسور مخلوط التقاط بهاء و اخرای مصطلح چراغ هدایت ریزه کاری خورده کاری از مصطلحات ریزه سازی نغمه سرائی از مصطلحات رمی بالفتح سیر شدن و حراق از برهان بمعنی شروع سکندر نامه نوشته که میان کوه بخارا و چون جلست بالفتح و تشدید یای یعنی سیر شدن از منتخب و لغات شیمالی بیای مفتوح و شین معجمه بروزن اندیشه و دبی یعنی از زبان

باب زای معجمه

فصل زای معجمه با الف زا این حرف عربی بدال موقوف چون روز مرج جاز زدار ج بمعنی قیمت و دیم بیم فارسی چون برشاد و بشک بسین مهمله چون آیاز دایاس نام غلام سلطان محمود بشین معجمه چون زلوک و شلوک بمعنی دیوچه و بغین معجمه چون گریز و گریغ و بفا چون رفند و شفند بمعنی برستن و بگاتاری چون مزبدن و مکیدن و بهاء هوز چون در و از دور و از دور و از دور

مولود را جز تیز گویند زاده و فرزند از برهان زاویه بفتح واو گوشه خانه و گوشه هر چیز از مصطلحات معراج زاویه قائمه چون برخط راست عمود خطی قائم کنند پس هر کدام که میان فاصله ضلعین واقع شود آنرا زاویه قائمه گویند شکلش اینست زاویه منفرجه چون خط بالای خطی می کشند که مستقیم نبود بلکه شکلش اینست مائل باشد پس فاصله ضلعین بر آنکه طرف سیلان است زاویه حاده گویند شدید و آن فاصله ضلعین را که بطرف فرو سیلان باشد آنرا زاویه منفرجه مثلث گویند شکلش اینست زال کوفه پیر فانی بود و گویند که از تعمیر او طوفان نوح پدید شده بود و بلا و مضرت نرسید از برهان زانو نزدن یا کسی کنایه از نشستن یا کسی از تمالی منتهای ارجل و غایت زاری و عربی بمعنی مصوب کننده و عتاب کننده و کذا فی المعراج در فارسی بمعنی منعطف و مائل شدن چنانکه در برهان قاطع شاوی بر وزن لاوی هر چیز فصل نامی معجمه با های موحده ۵ زبان بقفا گاه فرمان دادن پیاکه در پس گل فرو کوچیدن بصورت زبان گنجشک دیده مشوه و مهین جهت آنرا نامیدند چنانکه گویند چون اگر شخصی را فرمان سلطان قبول نکند بزبان او را پس گردن بدین صورت میکشند زبانا بضم اول و حرف چهارم نون نام منزل شانزدهم از منازل قمر آن دو ستاره اند که در زبان و شاخ پیشین برج عقرب ست مستفاد از قنقب ۵ با با الفتح و تشدید با نام وختر باد شاه وجره که بسیار و انبوه و بضم اول بدون تشدید با پشته های بلند که آب سیل در آن فرو رسد از برهان و قنقب بهمین معنی نیز آن آنگوست که فشک کرده و مدتی آرد بهند و آنرا دالک گویند و الف و نون علامت جمع آنان این دو با آزاد منقی نامند رب با بضم و تشدید با ۵ موحده بمعنی ذکر کودکان از شرح نصاب و مصطلحات بالفتح بمعنی رایگان و آسان نیز آورده و برج کبیر ثالث از دوازده برج زینت و آرایش اجواد و متاع که سرخی داشته باشد از منتخب زبان بند تعویذی که برای بند بندی دشمنان و بدگویان نویسند زباد بر وزن نهاد عرق خبیث و سیاه رنگ که سفیدی های اهل هند را باشد بقوام شهد از بحر الجواهر کشف موید و منتخب و سروری و در برهان بضم اول و سکون ثانی و فتح ثالث گوید که بندی آرد مشک طلائی گویند و کلی آنرا بیان فقیر آزاد دیده است و در مصطلحات نوشته که گربه یا واز گربه شهری اند کی کلان تر و پهناور تر از بوبو و دو برابر موش و مقدار چو خرد تر از دش مستی او سفید باشد بروی آمیزد بفتحتین کف آب کف شیر و مثل آن کف دست و مجازاً گدافته و آن چرک بر هم شده از منتخب لطائف بر وزن جاده بفتح اول و ثانی و جیم نوعی از بز و از برهان و منتخب نوشته که جوره بر وزن سبزه رنگ بزی باشد این جنس بیشتر مائل بسیاهی و در مصطلحات نوشته که صاحب صحاح و قاموس بزه و از بز جدا تفسیر کرده است زبان بند خرد کنایه از شراب از مصطلحات زبانگیر با سوس از بوبو بفتح اول و ثانی و سکون سوم و فتح با و واو و سین مهمله و در آخر سین دیگر نام کتابی که در آن منتخب لطائف و مصطلحات است و بعضی گویند نام مؤلف آن کتاب ست و الله اعلم زبر با واو مفتوح و سکون ثانی و فتح با و در آخر راء مهمله بمعنی اول و فتح ثانی دفاعی یعنی حفظ خواندن از برهان زبان فروش پرگوی بمعنی بسیار گوی از مصطلحات زبل بر وزن سبل پیغمبر از منتخب زبان عضو معروف و روزه خوری و این لفظ در وا بفتح و در شدیدی بضم رود رسیدا بمعجمه کشف بفتح بضم و در سیران نوشته که آنچه بشدت بفتح زبان بضم اول نوشته تخصیص ضمه مخالفت بفتح تیز آمده بلکه لغتیست بر حده ایران بفتح ست فانیش بر وزن نیچیدن بمعنی عقل بمعنی توانا و محکم و هوشیار و باهنگ بر وزن بالکنگ کتابی که تمامتر از آن بیاض باشد و در آخر کاف فارسی و در برهان بکاف عربی و در مصطلحات

زباد بضم اول و زیادت با در آخر قبیله‌ای بلند زمین که آب سیل بآن نرسد جمع زبیه بالضم و مثل ست در عرب بلغ السیل الزبی یعنی مشکل و دشوار شد کار انتهی
ع بکی بخشش خیل بلغ السیل زباه از منتخب بید بضم اول و فتح های موحده و سکون تحتانی زن بارویی دشمن و آن زدن بسیار بزرگ همت و نیکوکار نزدیک باقی
بفتح اول و کسر نون یعنی ستمگران و رسوکلان و وزن و معنی این جمع بنی بسیار نسبت ماخوذ ازین که یعنی رفع بردوشتن ست کما فی المنتقا و والصراح والقاموس فاسیان بالف
از مفرد استعمال آمده و بطریق فارسی الف نون جمع کرده بایشان آرند چنانچه جورا که جمع حوالت یعنی ستم استعمال کنند و بالف و نون جمع کرده چوران گویند بران گندنی
زبان ملایم که زبان بازی برابری و خصومت از مصطلحات فصل زای معجمه مع جیم پ زجاج بضم اول و جیم اولی آبگینه که بتازگی آماده کنند
و یعنی چیزیکه بصورت قندیل آبگینه سفید شفاف سازند بمعنی شیشه کردان عرق پر کنند نیز آمده بفتح اول و تشدید جیم اول لقب یکی از ایمه نحو و حساب بالاسا نوشته اند
مذکور ساکن جاجه بود که بهمی آید قصبه زرجیر یازده از طرائف زجر بالفتح بازداشتن و منع موذون از منتخب و خیابان نوشته که زجر و جهل یعنی داشتن است بکسی و منع
فارسیان بمعنی تعلیم آن که ضرب بسر زنش باید مستعمل زجه بالفتح و تشدید جیم فارسی زن فریاد رسیده ابریشان و حمایتی کرده و بمعنی فصل زای معجمه مع حا مهمله
و صورتش امنیت که رود و فرود بین که متصل بسفره است انتهی و رکنی دو دیگ یکند بحیث جمع کردن و بفتح خانه نیز آمده و بالف و نون آوازه و بانگ را نیز گویند
گویند دور عرف یعنی ناخوش جان آید تعلست اگر مجازاً یعنی ناخوشی و آزدگی مستعمل شود بعید نباشد اگر آنکه گوئیم جانیکه بسیار غه تطرق یابد مصدر بمعنی اسم فاعل استعمال کنند چنانکه
پرض بمعنی مریض یعنی ناخوش هم درست باشد زحف بالفتح رفتن کودک بزانو و بشکم رفتن حیوان و بنقصان رسیدن تیر بر نشانه بطوریکه تیر اول نزدیک بهدف برسد بمعنی
میدانان بقوت باقی خود بهدف رسد از منتخب و بعضی بمعنی خطا شدن تیر نیز نگفته اند مؤید رطائف بمعنی خریدن و جمع شدن برای جنگ و رفتن تیر نوشته زحل بضم اول و فتح
ستاره سیاره که بفلک ششم است و آن بحسب اکبر است از منتخب و صراح و اطائف و مدار فضیلت بدست زحم بالفتح زحمت بود از اطائف زحام بکسر اول و فتح حاء مهمله و تشدید میم
فاجاگفتن است شبیک کودکان بر کنار آب یا سازند از بلندی بسوی پستی می لغزند از صراح فصل زای معجمه مع خای معجمه زخ بالفتح یعنی شور و بانگ و بمعنی آواز
دوم بمعنی آبگیر زخار بالفتح بسیار یعنی بسیار پر و مالا مال شونده از آب بشتق از زخر بالفتح که بمعنی پر شدن دریا و رود آمده است از منتخب و صراح و منتهی و مصباح
نوشته که زخ لفظ حاکی تیر یعنی نعره زننده شود و بانگ کننده چه لفظ زخ در فارسی بمعنی شور و بانگ آمده است پس بغیر تو مرکب است از لفظ زخ و کلاه زخم دمان
زخم در سه مصطلحی بمعنی تیر از منتخب زخم عمیق از سیاه عجم زخرف بضم اول ضم رای مهمله بمعنی زر و هر چه بآراسته باشد و بمعنی آرایش از منتخب و صراح و مدار
زخارف بفتح اول و کسر رای مهمله آرایشها و نیاوزا مده و ملمع کرده ها یعنی چیزهای ظاهر آراسته و باطن خراب از صراح و منتخب زخمه هر چیز که بدان ساز نوازند
و سراج نوشته که زخمه چوبک بدان ساز نوازند بمعنی مضراب بهندی جهه گویند بضم جیم عربی و در مصطلحات بمعنی حرکت جلد زخرفه بالفتح بالضم آراستن و نقش کردن
عرمین که نظر آخر آراسته باشد فصل زای معجمه مع دال مهمله زدودن بضمتین زنگ زیر چیزی دور کردن مساوک و روشن کردن آینه و تیغ و غیره از مدار و محمد و کشف
برهان و جهانگیری بکسر اول و ضم ثانی و در سراج اللغات بکسر اول ضم اول هر دو صحیح گفته زدون بضمتین بمعنی آمده اول از دن بمعنی معروف چنانکه تیز دون پوزبن بمعنی
خوردن و نوشیدن بمعنی پیاپی غلو زدون فتح اول و سکون ثانی و ضم ثالث دن و کسر ثالث یه دن سم بمعنی کردن چون چوب شق زدون و چرخ زدون و نظر زدون و تغافل دن و دست زدن در کلام قدما بسلام و نماز
لیکن مجاوره حال ست چهارم بمعنی مشابه بودن چنانچه این رنگ بفلان رنگ میزند پنجم بمعنی کشادن چون گره زدون ششم بمعنی افگندن چون داو زدن فرجه زدن هفتم بمعنی گذاشتن
چون نمانی دن ششم بمعنی انتاد دن افگندن لازم و متعدی هر دو آمده چون شرر زدن نهم بمعنی سوختن داغ و ختن چون آتش زدن دهم بمعنی اشتعال یافتن
چون رغ زدن یازدهم بمعنی نصب کردن چون خیمه زدن و طویله زدن و علم زدن و دار زدن دوازدهم بمعنی نوشتن چون خال زدن و طرح زدن سیزدهم بمعنی ساختن چون
چون تخت و داغ و تاج زدن و بطه و مروه و گل زدن چهاردهم بمعنی بستن چون پیرزه و زنار بر میان زدن و قفل زدن و گره زدن پانزدهم بمعنی نواختن چون
شانه زدن و طبل زدن شانزدهم بمعنی گفتن چون بوسه زدن هفدهم بمعنی غذا کردن چون لوز زدن بیستم بمعنی گفتن چون حرف زدن و مثل زدن و زبان زدن و دروغ زدن

هم از میخاست نوزدهم بمعنی برآوردن چون آبله زدن وزنگار زدن بستم بمعنی پاشیدن و سیختن چون آبنه زدن و نمک زدن و رنگ زدن بست و یکم بمعنی طعنه زدن چون پی زدن و ناف زدن بست و دوم بمعنی ساخت کردن و ساییدن چون بفتوح زدیم بست و سوم بمعنی دیدن چون خال زدن بست و چهارم بمعنی اندک چون قلم زدن بست و پنجم بمعنی انداختن و دانهل شدن چون پای زدن و آتش زدن و سوای این چیزها آمده **زای** که بآن ذکر پاکیزه و صاف کننده و بشر طرکیب هم از زبان اصل **زای** مجمه مع **رای** مهمله **زرقا** بالفتح و حرف سوم الف هرچه که چشم او بسبزی و کبودی مایل باشد نام نری از غزال عرب که بعربی ابلمر خوانند گویند که زرقا از یک روز راه سوار اسپ بداز موصوف **زرنب** بفتح اول و فتح نون و بای موحده نام دوائی که برگ درختی مانند از نقب زراب بفتح تمام که هیئت درخت مذکور بعد او بمعنی شراب زرد رنگ و بمعنی طلای محلول نیز آمده از زبان و بالفتح و تشدید بای مهمله نام گیاهیست که بهوی مشک ماند از شرح قانی **زرغب** بالفتح و ثالث ساکن و فتح غین معجمه و بای موحده مفتوح و های موحده بمعنی کهنه که نوعی از چوم ست **زرتشت** و **زردوشت** و **زردشت** لفظ اول و ثانی بضم حرف سوم و لفظ ثالث بفتح اول و ثانی نام پیغمبر آتش پرستان که بعربی بمعنی نسل مینویسند و گفته اند که اسم پدر او بوده و بعربی بمعنی نبوت کرده و دین آتش پرستی وضع ساخته و مجوس پیغمبر خوانند نامش او را برهم گویند و کتاب مذکور بسانسکرت آذر اسمانی دانند و این سه مرکبست از لفظ زر که بمعنی بد و زشت است و گاهی دال لفظ دشت را بای فوقانی بدل کنند و گاهی بدال ها را نگه دارند چون آن شخص زشت و منحوس بود و اصلا زر نیکو گرفت لهذا این هم نامزد او کرده اند اکثر اهل اسلام او را کاذب دانند مگر فاضل شهرورد و علامه شیرازی و علامه دوانی رحمة الله علیهم و چند علمای دیگر او را نبی و حکیم کامل دانند زرتشت بمعنی زرد شتر و دشت دشتها و ترجمه بمعنی ترجمه و معنی گویند که دشت و دیگر است انبیا بعجم و بان زر **صامت** بعد او میم مهمله زر خاموش که همین طلا و نقره باشد و صامت بمقابل ناطق چنانچه مال صامت نقره است و مال ناطق غلام و کنیز و اسپ و فیل زرت بالضم بمعنی آفتاب و بمعنی زرد و بمعنی آتش و بمعنی زرتشت که معرب آن زردشت و زردشت است **زرجون** بالضم و سکون ثانی و تشدید نون خلد معروف که بهندی بوا گویند و نوشته آن برسه نوع است یکی زرجون باس که برگ او مانند برگ بید و بیخ او مانند بیخ سداب و گویند که بیخ او را بکوبند و بگدازند و بر موضع کشف و ناخن بمالند بروح کند و دیگر زرجون طلا و آن نوعی است که برگ او مانند برگ بید و بیخ او مانند بیخ سداب و گویند که بیخ او را بکوبند و بگدازند و بر موضع کشف و ناخن بمالند بروح کند و دیگر زرجون ماهی و آن نوعی است که برگ او مانند برگ بید و بیخ او مانند بیخ سداب و گویند که بیخ او را بکوبند و بگدازند و بر موضع کشف و ناخن بمالند بروح کند **زرد** بالفتح و سکون ثانی و دال مهمله رنگی است معروف و بمعنی زرد شدن و زرد گردانیدن و زرد کردن و زرد شدن و زرد گردانیدن و زرد کردن و زرد شدن و زرد گردانیدن و زرد کردن و

چشم و چکاندن دارد و با ضم کبود چشمان و نابینایان و دیگ تودهٔ سنا نهای نیزه و آبهای صاف جمع ازرق بفتحتین کبود چشم و رمضان شدن آب و چیزان با ضم و تشدید
ثانی مرتوبیت شکایی معرب جره و انتخب بکشف و بعضی بمعنی نوشته نیز نوشته اند زراق بالفتح و تشدید ثانی صاف طاق و ریا زرشک بکسر تین و سکون شین معجمه
وکاف عربی نام دوا که میوهٔ مانند کوچک برابر نخود ترش مزه سیاه رنگ مائل بسرخی از بران و کشف و مدار زرک بفتحتین نیزه ها و رق طلا از بران و نیزه زرشک
زر خالص از بران و سراج نوشته که خشک یعنی تمام آمده یعنی زرکه دران غش نباشد زرد چشم نوعیست از مرغان شکاری و صناف آن چندست مثل باز و باشه
و جره و شاهین و شکره و بیسره زرفین بالکسر و بالضم و کسر فا و یای معروف بمعنی حلقه و زنجیر از منتخب و طراح برهان زرشاوشین معجمه و الف و آخر واو بمعنی زر
خالص از سراج زره آلو نام میوه چون آنرا خشک کنند خوانی نامند زره بکسر تین و ها لغه ناسعروفت از مهاجم و موند و مدار و کشف و برهان و جهانگیری
زرافه بضم اول و تشدید ثانی و فا و زه بفتح اول میوه ایست که اشتر گاو و پلنگ نام دارد و وجه گردنش گردن شتر ماند و سمش گاو و دنگش به پلنگ و دشش بدم آهو
و دندان بدندان خرد و سپوت و از زره سر بروپا کوتاه و بیشتر و ره و لایت نوبه بهم رسد از سراج و منتخب و تخفیف نیز آمده زرو ه اسپ زرد رنگ از برهان ؛
زراد خانه بالفتح و تشدید یعنی سلاح خانه زراق خانه یعنی خانه که باشندگان آن اهل نفاق و ریا باشند زرجفری زر خالص منسوب بجفر کیمیاگر
کذا فی اللوامع و الظاهر انچه در تواریخ است که قبل از جعفر برمکی که وزیر هارون رشید بود زر مغشوش سکه میکردند چون او وزیر شد فرمود طلا را خالص کنند و بران سکه
زنند از بهاء عجم و صاحب سروری و برهان و رشیدی نیز همین نوشته اند لیکن با چال زرده می بفتح هر دو دال مهمله زر خالص و تمام عیار از سراج و سراج زرده می
بکسر میم یعنی زر خالص و این زر بر انگونه که عیاران بکرته از زرده دهی کمتر باشد یعنی نه حصه طلای خالص و یک حصه غش و اهل باشد از برهان و سراج زرگنی بضم میم
زر خالص منسوب بکن که کیمیاگر بود از برهان زرشش سری زر خالص از برهان و سراج اللغات نوشته که زرشش سری یعنی زر خالص ایام سابق تبی از جای
برآمده بود که شش سر داشت و همه جسم آن طلای خالص پس انرا شکسته مسکوک ساخته و شرح خاقانی نوشته که اشرفی مدور شکل یعنی قرص آن شش پهلو باشد زرمغربی
زر خالص چیز و ملک مغرب گاه باشد که انرا بجای رسته حاصل میشود از برهان و غیر آن زر رومی نوعی از زر خالص رنگستان سازی بمعنی کوتنگری که نامهای زر و نقره و ارقه و قبچه
و غیره میگویند از چراغ هدایت زرغونی بالفتح و فتح ثانی و ضم غین معجمه او معروف نون و واو آمرکنجین که در قرقام قند او دیبا مارید کرده می آمیزند و آن پخت و گرده قوت و زمدینی
بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و تحتانی ساکن و نون مکسور و یای نسبت بر وزن سرخ دیدنی باید فصل ای معجمه مع عین مهمله ؛ زغرو بالضم نام میوه بعضی گویند توت از کنار ست از سراج و غیاث
زغفران بفتح اول و ثالث و سکون ثانی و فا و آخر نون معروف و آن گلیست که از بیخ او زعفران بیرون آید و بعضی گویند که از تخم او بیرون آید و بعضی گویند که از بیخ و تخم
هر دو بیرون آید و بعضی گویند که از بیخ و تخم هیچ کدام بیرون نیاید و آن گل بر روی زمین پهن شود و بعضی گویند که زعفران گیاهیست که بر روی زمین پهن شود و گل
و تخم ندارد و بعضی گویند که زعفران گیاهیست که بر روی زمین پهن شود و گل دارد و تخم ندارد و بعضی گویند که زعفران گیاهیست که بر روی زمین پهن شود و گل و تخم دارد
و بعضی گویند که زعفران گیاهیست که بر روی زمین پهن شود و نه گل دارد و نه تخم و بعضی گویند که زعفران گیاهیست که بر روی زمین پهن شود و گل دارد و تخم ندارد
و بعضی گویند که زعفران گیاهیست که بر روی زمین پهن شود و گل و تخم دارد و بعضی گویند که زعفران گیاهیست که بر روی زمین پهن شود و نه گل دارد و نه تخم

اداء امتحان و بین فضل ایذاء زند و فرهنگ میرود در مصطلحات نوشته که زند و اوستا کتب است که بزعم گبران بر پیغمبر ایشان زرتشت نازل شده و گاهی گویند فضل ثانی
مجمد مع کاف پارسی زر یا متحمل کسر ای مهمله و تشدید یای تحتانی نام نبی علیه السلام از نبایل او غلط تازگار رفیع اول و در آخر هر چه بمعنی ایدون ازوده و ازین جهت
و تکرار دون از منتخب سراج و کاب بفتح و در آخر بای موحده سیاه که بران کتاب نویسند از برهان گوید بفتح اول و در رسم اخط الف این لفظ بصورت واو و الف
نوشته و بیست و چهارم حصه از مال که بجهاز سکای مهر راه خدا دهند و افضل درجه آن مال دو صد درهم است که شصت و پنج دینار این جا میشوند زگال بضم اول گاف
فارسی انگار گشته که سیاه و شده و یا مازرشیدی و برهان زکیدن بفتح خود بخود از قهر سخن گفتن از برهان زکی بفتح اول و کسر کاف و تشدید یای تحتانی بمعنی پاکان و شاد
از شرح نصاب **فضل** ثانی **مجمد** مع لام پژ لینجا بضم اول و فتح لام بروزن سود یا از بهار عجم و زیل و مدار و برهان میانکه لینجا بضم اول و فتح لام تصغیر لنگ
صفت بهابشد موقوف از نخ ماخوذ از نخ که بالضم بمعنی جای افزمین پاست کمانی الصراح و المنتخب چون زن معلوم و مجرب جمال زیل از برهان پاکان بمعنی پاکان و شاد
بدین اسم موسوم شده یا آنکه بکمال لطافت و صفا بدنش نهایت صافی و اصلی بود ازین جا عنت بجمال قدر تمدن مثلبتش و تقلیلهاش کرده اند و این تصغیر بحسب زعم و محبت است و شاید
برای تخلیص و بعضی محققان نوشته اند که مولد لینجا ملک مغرب است اسم اصلی او زبان سریانی رعیل بود و بسم رسیده و وضع کرده عربست و انچه لفظ لینجا
و رسم اول بفتح اول و کسر لام شهرت دارد غلط است زیرا که هیچ وزنی از اوزان علم تعریف موجب تحقیق نمیشود و بعضی گویند که لینجا بفتح اول و کسر لام هم درست شاید نظر این لفظ
بر شاپست بمعنی نوعی از مرغابی و بعضی گویند که اسم عبیت والد اعلم بالصواب لیعبا بکسر اول نوعی از شیرینی که بسند جلیبی گویند از مدار زلفت بضم دوم و سکون ثانی ملوه
اول شب از منتخب و فرهنگ گاهی مجازاً بمعنی دستی آید زلت بالفتح و الکاف لام شده و مفتوح بمعنی لغزش لغزیدن و بکسر اول مجمد خواری از لطائف و ضبا بالفتح گفته که
بمعنی لغزش که عبارت از کار ناپسندیده و این لفظ از طریق ادب و امثال گفته اند چنانکه زلت انبیاء علیهم السلام زلات بالفتح و تشدید لام بمعنی لغزشها مراد از ان خطاها زلة
بالفتح اول و تشدید لام یکبار طعام پس مانده که یک وقت را بوقت دیگر نگاهدارد زلف بر اصل بضم اول و فتح لام لفظ عربیست جمع زلفه بالضم که بمعنی پاره شب است
و فاضلان عربی دان متعرفات خود بسکون لام خوانند و مجازاً بنا بسبت سیاهی اطلاق مشبه به کرده موی مخصوص قریب گوش را زلف گفتند
و صاحب کشف نیز نوشته که زلف جمع زلفاست و زلف پاره شب اگویند و بهمین تا سبت و فا سیاهی موی مخصوص قریب گوش را زلف گویند پس اگر مراد شاعر
ازان زلف دوم سر اج نوشته که گاهی لفظ زلف مخفف زلفین باشد که بضم اول و کسر فا بمعنی زنجیر است پس بجهت تشبیه بموی صنم اطلاق کنند و از منتخب منقولست که زلف
جمع لفظ که بمعنی پاره شب ست در صورت نیز نا بر تشبیه خواهد بود زلق بضمتین لغزیدن و دمین هموار بی گیاه از منتخب و بمعنی بسبت اتزال کمن دیده و بمعنی
مجاز بمعنی خوشامد نوشته اند بنا بسبت بمعنی لغزیدن زلوک و زلوه بر وزن لقط بضمتین کرمی باشد در تالاب سیاه که خون مکیده بهندی آنرا جوک گویند از کشف و
صاحب غیاث بجای لقط لفظ اول بضم لام و واو معروف نوشته و در برهان سراج نیز بضم اول و ضم لام زلال بالکسر لرزاندن و جنبانیدن از منتخب زلال اول
جمع زلزل بضمتین لغزش یعنی لغتهای مختلف از منتخب بطائف زلال بضم اول که می باشد که در میان بوف بهم رسد یا با گشت آن پسته و بادام صاف
صاف آن کرم را اند که حیاتی در و حرکتی باشد چون در عرق ب شیرین کمتر بهم رسد مردم عرب کرمهای مذکور را نشوه آبی گه انا سنا برآوه مینوشند چه اگر نباشد
باشد و مجازاً آب شیرین را گویند از منتخب حیوة الحیوان نوشته شد که کمال معتبرست و از برهان نیز ثابت ست و در سراج نوشته که زلال بضم آب صاف و شیرین لفظ
عربیست و بعضی گویند که کرمیست که در برف پیدا میشود زلفین بضم اول و کسر فا پنجه از سراج زله بالفتح و تشدید در غرض انچه بطعام بهر کسی گذارد و در فرض دو طعامیکه
مرغ نر و ماده بریان دو قطعه ای کرمیت بر طارکه در موسم گرما شبها آواز کند بهندی جهینگر از منتخب و برهان و موید فضل ثانی **مجمد** مع میم پنجم
بضمتین و سکون خای معجمه مزه که مثل مزه لیمو باشد بهندی آن مزه را کسیلا گویند از مدار و بهار عجم و برهان و جهانگیری و در سراج بفتح اول و ضم میم
و ضم معجمه و تشدید رای مهمله مضموم جوهریست سبز رنگ و بفتح رای مهمله نیز آمده از بهار عجم و کشف و زفل زمیا و بفتح اول و کسر میم و تشدید

تحتانی و دال مهمله مضموم و سین مهمله ساکن و تای مثناة فوقانی هم آمده از برهان و هر بالفتح فی فواتح و بی دون بفتحتین بداند که موشان و اند که مرور شدن بضم اول و فتح سیم گروههای متفرق امروم نام سورهٔ قرآن از منتخب و لطائف رمختصر بفتحتین و حای بی نقطه و فتح شین بچه قصیه ایست از منصات خوردم مولد ابد صاحب کشاف و مخوذ مخصری کتابی و مخواهد ست زهر بر یا بالفتح بمعنی سرما سخت و آن سرمائیست که بدان کاوان را عذاب عذاب کرده مقام آرج روسطا گاه هوا و کره هوا خت کره ناست و محرق کره ارض از لطائف و دیگر کتب و در علم حکمت آمده است که بخارات در یا تصاعد نموده چون بطبقهٔ زمهریر رسید از برودت منجمد شده ابر میگردد و در برمان نوشته است که زمهریر مرکبست از زم که بمعنی سرمای سخت ست و بیر بمعنی کننده است زمین دیوار نام دیوی که استاد بندد و تنها بندکرده زر بر دیوار زده بشنود روند یعنی ژند میکنند از مصطلحات و شروح زمین و وزر نوعی از زمین رم بالفتح نام رودیست و در مرو زام نام کبر اول حصار شهر مرو سی کرچوب یعنی شتر بندد و بفتح خطاست از منتخب مدار و موید و سرور و کشف و بهار عجم زمزم چاهیست نزدیک کعبه از منتخب زم مختصر ستوار زمستان بفتح اول و کسر ثانی مرکبست از لفظ زم که بمعنی سردی ست و لفظ ستان که برای کثرت و نیز برای ظرفیت باشد از رشیدی زمن مختصر بمعنی زمانه و وقت و بمعنی و فتح اول و کسر ثانی میکند از جا نتواند جنبید یا بجا رفتن نتواند و نیز رود ست راهرو و دو بمعنی برجا مانده و مبتلا شده بآفت زمانه از منتخب و لطائف و غیرهما زمان بمعنی زمانه و روزگار و بمعنی مرگ و عهد و وقت و فرصت و بر گاه که لفظ زمان بقاید زمین دان شود و بمعنی آسمان باشد از لطائف و شروح زمین بفتح اول بمعنی معروف و این مرکبست بلفظ زم که بمعنی سردی و یاء نون نسبت چنانکه در یمین و رزین چون جوهر ارض سرد ست لهذا این اسم مسمی گردیده گاهی نون حذف کرده زمی هم گویند و بعضی لفظ زمین بروزن فعیل بمعنی کسیکه پای او شل شود و از جا خود حرکت نتواند کرد او از من نیز بفتح اول کسیرسم ماخوذ از نعت زمین مرده و زمین خشک که قابل زراعت نباشد از مصطلحات و غیره زمر مه بفتح هر دو راء مهمله تنه درخت و ترم باشد که با تبکی سرایند و کلمانیکه مغان وقت آتش پرستی بزبان رانند از لطائف و منتخب و برهان نوشته که آهسته آهسته سرایند چه زمزم بمعنی آهسته آهسته است و در خیابان نوشته که زمزمه مصل مزمم است که آن کلمه دوم است که مغان بمعنی آهسته باشد چون خان و مانی بمعنی خوانند و مانند زمزم بالضم گردیده زمزم بالفتح بمعنی مجازاً مستعمل گردیده زمزمه شاه نام بادشاه زمین کینه بلا اضافت مخصیصه سخت کینه باشد و کینه او کمال سخت و دست نظر فی باشد زمره بالضم گردوم لفظ و منتخب زمجی کسیرتین و جیم مشدده و در شرح نصاب بمعنی و نبه و در شرح دیگر بمعنی بیخ دم طائر نوشته و در منتخب محل روئیدن دم مرغ زنگی کبیرتین و تشدید یای مفتوح در شرح نصاب بمعنی دم مرغ و در سراج بمعنی بیخ دم طائر نوشته و در منتخب محل روئیدن دم مرغ فصل رای مهمله مع نون زنبیر بیخ چاپیدار مانند از شرح غلطی زناقد بمعنی خطاقد بر وزن تقتین و نای مهمله بمعنی تخدان زن و فرج بمعنی ملعنه و بیهوده نیز از رشیدی و سراج و بهار عجم زند بالفتح نام کتاب زرشت که او در عوی میکرد که او را حق تعالی بر من نازل شده ست گویند و بمعنی بزرگ و عظیم هم آمده و بعربی استوان سادات گویند از برهان و رشیدی و بهار عجم و کشف و لطائف زنده رود بضم اول و اصفهان و بمعنی لفظ رود بزندگست چرا که زنده بمعنی کلان آمده از جهانگیری زندپیل احمد لقب بزرگی که شیخ احمد نام داشت ساکن جام که قریه ایست از نواحی هرات زنخانه رود نام سازیکه زنگیان نوازند نام رودخانه که از پهلو زنگان میگذرد و زنگان شهرست از برهان در رشیدی زن بمعنی و ضد مرد بضم اول و بمعنی مؤنث و بمعنی جورو و بمعنی عورت و بمعنی حیض و بمعنی ماهیانه زنان و بمعنی ماهیانه و بمعنی ماهیانه زنان و بمعنی ماهیانه زنان و بمعنی ماهیانه زنان

ای عین او چون عین زبان بی اصل شد مگر عین این ستک معرب ندیست یعنی آنکه معتمد بر کتاب نرفته دارد که قائل بدان ابن بود موافق قاعده تعریب
قاف و آخر زیاده کرده انذ چون وزن فعلیل بالفتح در کلام عرب مدیده لهذا حرف اول را کسرای موجب اشباع کسره داده و تحتیه ساکنه مهمله
زندیق بالکسر معرب ندیک است قاآن کسب است از وندیدن بالفتح که نام کتاب نفت است و یا نسبت دکان نصیر برای تحقیر و کسر اول بجهت تغییر
واو دین برگشته و مختلط الذهب اطلاق کرده میشود زرنیق بالفتح و بای موحده مفتوح کلیست خوشبو از فصیله سراج نوشته که معرب نیه است و آن گلیست
زرد رنگ و از دوام باندک خوشبو بعضی محققین نوشته اند که زنبق معرب نیلوفر است و نیلوفر بنفش رنگ معرب طاطرا میدیعین بت مصر عه ترنبق طلعتم گاه
و بعضی روغن یاسمین نیز آورده و چنانکه در مختصر کشف مسطور است زرکی بندوق کمان که بر شتران نهاده بر زنگ جرس که بسینه گنه گویند و بعضی
ناقوس حیز آمده و باین همه و معنی رنگیست یا مشترک تمام طلاییست و آنچه بر آهن و مس و غیره بسیب روی خیزد و بعضی تهاده و آوان یعنی تند حیز بعضی
شتاب از زبان سراج زنجبیل بالفتح جشنه ایست در بهشت و نام دوایی معرف و اینجا معرب زنکوبیست از سرور ی و رساله معربات زنده پیل بکسر اول بعضی فیل گویند
چه زند بعضی بزرگ و جثه است و لقب بزرگی که شیخ احمد نام داشت ساکن جام که قریبست از بیابان زنبیل چیست که گدایان در آن چیزهای مزه گاه مارانذ
سراج زنیم بفتح اول و کسر ثانی بروزن فعیل یعنی سندیعنی آنکه در بدی نشانه بود از شرح مصاب و منتخب کیسکه منسوب بقومی باشد و از آن بود زند خوان
بالفتح کنایه از بیلیس و فاخته از بیان زنگان بالفتح نام شهرست در ایران باین قزوین و تبریز و زنجان معرب آنست از سراج اللغات زنگنه شاوران بالضم دکان
فارسی و شین معجمه و واو تمام پهلوانی ایرانی از شرح سکندر نامه زنج دون هزه گفتی کردن از بیان رستمدان دین لغتیکه کردان اند است از سراج زنگوله بسین
حاصل کردن مرتبه بلند در حرب بعضی گویند دعوی مرتبه بلند کردن در ولایت رسم است که شاطر یا پهلوان چون کمال فن رسد زنگواری بندد از مصطلحات زنبوره
دعوی از پیکان تیر و بعضی توپ کوچک از بیان و بعضی معنی هر چه و تمام ساز تیر گرفته اند زنده بالفتح بعضی گمان و بزرگ از شیعی و دو بعضی لغت بزای فارسی زنیته
بفتح اول کسر نون سکون تحتانی و فتح نون دوم بعضی تهمت کردن و گمان نیک یا بد بکسی بردن بعضی خشک پی از منتخب سراج زنگوله زرنگاله هر دو لفظ بضم
کاف فارسی بعضی درای و جلاجل و نام مقامی از موسیقی و زیوریست نوعی از پاپوش که بوقت رفتن و رقص کردن آواز کند از بیان رشیدی و چراغ هدایت و غیره از زنگانه
بالفتح نام پرده موسیقی و نام رود خانه از بیان زنهاری کسیکه امان طلبد عهد و پیمان کند از بیان و بعضی کافری که بزنهار و پناه مسلمانان آید و اسلام بیاورد
از شرح مصاب زنجیری دیوانه از بیان زنبوری جانیه شبک از مصطلحات فصل زای معجمه مع واو و هاء زوایا بالفتح گوشه ها جمع ناواقف
و کشف و سراج زورا بفتح قدح و ظرف نقره و دهلیز شهر بغداد و موضعیست در مدینه نزدیک مسجد و نام بازاریست در مدینه از منتخب و بیان و از بیدوا
مجموعه و امجهول ترکی گریزنده و شورد غوغا زویت بضم اول و کسر او تشدید تحتانی بعضی پیچیده شدن و طائفه و پاره از شتاب طائفه و ج بالفتح بعضی جفت خواه
باشد خواه مونث مگر نقصانا متاخرین و مونث بازیاد و کرده اند زوجه گویند اگر چنین از اهل لغت بدست نیامد این حاج نوشته که بعضی زعما و مجموع از ج گفتن تجاوز
نمایند و ج بالفتح بعضی مجموع از زوجان باز بعضی باز خواند و زوج بعضی عدد یکه چون آنرا نصف کنند بر دو حصه مساوی باشد بعضی شکستن حصه و شلاچار و شش و شتر و دو لو و کنایه
از چیزهای مصطلحات نود و نهم اول و کسر دال مهمله بعضی بمن نمود که بعضی جلد و شتاب باشد و این موافق قاعده فارسی بعض بلادت لاگر قبول از دال خفیفه باشد بدال ثقیل و دال بنقطه
از طائفه غیر آن و اهم بفتح اول کسر ثانی و سکون ها بعضی رونده شتاب و بلند و هیچ نباشد که بعضی روشن و بلند است کذا فی المنتخب و بعضی تکوتاه نیز نوشته اند زواج بر وزن اول کسیکه با زنان بسیار نزدیکی کند معروف
زوز بضم دو واو موقوف بعضی فروغ آفتاب زوزو سیر یا مجهول کسیکه از صحبت دوستان نرود علی الاتصال شده و بر یکجائی نزند از مصطلحات زوا بضم اول و تشدید واو
گفتگوی این جمع نهرست شده بالفتح و تشدید یا و صیغه مبالغه بعضی بسیار زیارت کننده و هم صیغه نسبت بعضی کسیکه خدمت فراش بزرگان پیشه او باشد خصوصا
خواجه نهایات الادب عشر بالکونیدنی شدن نمودن و خیر بعضی چالاک از بیان زدوق بفتح اول و سوم کشتی خرد از منتخب سراج و بیان زوال بفتح گشتن

از جائی و دور شدن از جائی و نیست شدن از منتخب **زوزن** بضم دو واو مجهول و فتح زای معجمه ثانی نام شهریست در خراسان بامین هرات و شاپور از ابیورد لاسان رشیدی و در برهان بالفتح و در سراج نیز بالفتح **زولیان** بفتح اول و کسر واو و سکون تحتانی و میم صله شیطانان و شیرزان از لطائف و در قاموس مجمل نگاشته و بضم زا نوشته و گفته یعنی جلبه و شتاب است **زوال** گلوله آرد و خمیر کرده را گویند که برای نان پختن تیار کرده باشند از برهان **زوزه** بضم زای اول و فتح زای معجمه ثانی بروزن کوزه آواز ترکی یعنی گریه و نوحه و شور و مشغله یعنی خوانا از برهان و شرح نصاب و سراج بواو مجهول **فصل فای معجمه مع ها** **زهر گیاه** زهرا از لطائف هر بیابی موجده طعامیکه زهروران آمیزند برای هلاک دشمن از لطائف **زهرا** بفتح اول و سکون دوم لقب حضرت فاطمه رضی الله عنها از انکه آنحضرت سیدة نساء بود نه ما خوذ از زهره بالضم که بمعنی بیاض و حسن است از موید و منتخب **زهاب** بالفتح تراصیدن آب بود از کناسه و شپشه و روغنه و ذالاب و امثال آن از لطائف **زهادت** بفتح پرهیزگاری و رغبت کردن بدنیا از منتخب **زهمت** بالکسر باد گنده و بدبوی گوشت و بدبوی ماهی از سراج **زهر خند** که کنایه از بخالت کردن از برهان **زهد** بالضم خلاف رغبت کردن و خواهش نمودن بلذات دنیا از صحاح و منتخب **زهاد** بالضم و تشدید ها و در آمزوال مهمله بمعنی پرهیزگاران بمین جمع شاهست **زه وزا** بفتح اول و واو عاطفه بمعنی بچه و فرزند و مراد ازین اهل و عیال و بعض عوام زهوذات گویند و این خطاست از جهانگیری و رشیدی **زهار** بکسر اول فتح زن و ذکر مرد از برهان و سوراخی در سنگ وغیره که آب از ان برآید **زهگیر** بالکسر خیری مانند انگشتری باشد از نشانع حیوان و استخوان و غیره ساز نده بوقت تیر انداز در زه گشت کنند از برهان **زهر** بضم اول و فتح ثانی جمع زهره است که بالفتح و بالضم بمعنی شکوفه باشد از منتخب و سراج **زهیر** بفتح اول و کسر ثانی شکوفه دار و در دخت پسته گفته **زهف** بالفتح سبک شدن و شتابیدن از منتخب و لطائف **زهق** بفتحتین بمین باطل و بکسر با میر قادری بالفتح نیست شدن از منتخب و لطائف **زهوق** بفتحتین نیست شدن و هلاک شدن و باطل شدن و گذشتن تیر از نشانه و بفتح اول نیست شونده از منتخب و سراج و لطائف **زهیدان** جمع شدن و بیرون آمدن از لطائف **زهره** بالضم نام موی کردن از چهار شربت **زهران** بالفتح بمعنی رحم قرارگاه و نطفه باشد از موید و کشف **زهر بردن** بمعنی زه بر زدن یعنی کردن حدیقه ی شیرازه بستن **زهر دار** و بمعنی زهر از برهان **زهازه** بکسر هر دو زا و سه مجمه بمعنی آفرینهای پیاپی و آفرین و تحسین که از هر کنار باشد **زه** بالکسر کلمه تحسین و آفرین و لفظ زهی از ین ست بمعنی چگیان کنار هر چیز چون زه کریان و زه حوض و بالفتح نطفه و بچه و فرزند و بمعنی زادن از مدار و موید و کشف و برهان و سراج و جهانگیری **زهره** بمعنی ستاره صبح و گرچه در بعضی نسخ بضم اول و فتح ثانی و ثالث صحیحست لیکن فارسیان بسکون ثانی استعمال کنند از منتخب و میزان و کشف و در لطائف مرقوم است که زهره دو خانه دارد یکی ثور دوم میزان جای او و فلک سوم است و رنگ و سپید و اقلیم ماورا النهر حواله باو ست و نیز نام زنی که با ماروت و باروت شیفته شد او بود و نفع اول و سکون ثانی بمعنی خواجه آرایش و تازگی و بیا بضم معنی سیب و حسن و نام قصیله از قریش و شکوفه زرد دیا مطلق شکوفه و بضم اول و فتح ها ستاره ناهید شکوفه زرد دیا مطلق شکوفه بسکون ها نیز آمده کما فی المنتخب **زهره** بالفتح و فتحتین بمعنی بیاض و حسن و روشنی و سفیدی و دلیری و شجاعت و قوت و قدرت از برهان و بهار عجم و کشف **موید** و زهره بمعنی باشد و مانند یکدیگر دران آب رفتن و تملق پذیرفتن باشد و آن بجز بر حیوان چسپیده و بیاشامی دلیری و شجاعت و قوت و قدرت از برهان و بهار عجم و کشف **موید** و زهره بمعنی باشد و

یای معروف جیم عربی معرب یکی از آن رشته باشد که بران طرح عمارت کشند و بمناسبت این علم علمیست و اصول احکام علم نجوم و هیئت که تقویم ایران عمل میکند
از منتخب مسرات اللغات و کشف برهان و قاموس و شرف نامه و سراج اللغات و شرح چغمینی فارسی چنین نوشته که زیج معرب یک ست و آن شمار باشد که در میکنند
ازان فسایجان مصور نقوش و تصویرات او و اقتن جاها چنین زیج فانون تنجیم ست که در جداول آن اوضاع کواکب و خطوط طولی و عرضی که دران متعاید در حرکات و اکر
کواکب شده در حرکات تابعه و اوجات متعلقه مکتوم **زیجاج** با کاف سوم موحده و بجیم عربی نوعی از طعام **زیاو** یکسر اصل افغنون و افغون شمن نام مرد گانا که گوی
و بزی برای آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم داده بود باندک تصرف کرده اند از زیاد سنگ گفتنی و نام بازی از هفت بازی زنهار باین نوع که هر نقش که کهتر باین افتد بکار
یکی ازان زیاده باشد از ابتدا تا انتها و نام هفت بازی نرد و در برهان باین ترتیب مسطور است اول خارو دوم زیاد سوم شاه چهارم خانه گنجنم طویل ششم هزار مهم
و در صراح نوشته که زیاد نام یکی از بیستانی نرد خوانها یعنی خانه بیست چراکه در بازی مذکور هر نقش یکخانه زیاده گویند و نیز لفظ زیاد کنا
از لطف بصدق یاد و زیر بر نام پرده از موسیقی بیست یکی آخر شب سه اینها از لطائف **زیرابا** با کاف شین سه آشنا بگاه **زیرباد** سرپنجه سرکش و نوعی
از برمان و سهاریجم و چراغیه و در سراج نوشته که زیاده سرکشی کردن از حد و قدر خود بیرون آمدن و نیز نهار با کاف پنجه پناه و امان و ترک کردن و مملت و عفو خواستن و بمعنی
بسگرد و شکوه و شکایت و پرهیز از برمان **زیر باکاسه** معروف آواز بارید که در مقابل بم باشد و بم آواز پر غلیظ را گویند و لفظ زیر بمعنی تیز بسیار گرد آواز بارید
هارد نیز آمده و نام پرده از موسیقی و برخی بارید اینرا گویند از لطائف **زیر و زار** پنجه آواز خرین و آواز آهسته از برمان و سهاریجم **زیغ** بالفتح و نون ساکن و سین
از فرق بسته و گرد آن منجنیق **زری وقاف** یای مجهول و ها و عاطفه کنایه از سخنهای بی بدا از لطائف **زیف** با کاف زر نامسره و نا راه و بالفتح ناراست شدن رم آهو چشم
منتخب و شرح نصاب زیف بالفتح و رم نامسره **زیر چاق** پنجه محکم مغلوب و رم و فرار نمودن و گوئی اصطلاحات و چراغ بدایت و رشدی و سهاریجم و سهار شربت و برمان و سراج
زیق با کاف یای معروف و فتح بار موحده و قیل کسر آن موحده معرب جیوه که بعضی سیماب از مقنعه و غیره و در فرهنگ برمان نوشته که زیبق و گوش انگشتان باعث ناشنوائی
و رابیت میگردد و **زیچک** زرده بره و غیره خوار کرده با کاف دوم پنجه بریسنج کباب کنند و بپنجه گویند که گویند سپند را از آلایش پاک نموده و انصاف پرکرده و بیان
زیرک با کاف عاقل و دانا و حکیم از برمان زیر بزرگ نام پرده از موسیقی که در نیم شب سراید از لطائف **زین** بالفتح آهستن و آرایش و خوبی و زینت از منتخب و
زیمان با کاف یای مجهول حرف سوم آخر موحده پنجه خوب و زیبا از برمان **زیرافگن** توشکانه نام شعبده بسیاری از لطائف برمان و سراج نوشته
که چاکنیز گویند و در مصطلحات نوشته که بهندی آنرا بهیرون گویند **زیره کرمان** با کاف عربی بمعنی زیره سیاه و کرمان شهریست متصل فارس نامیده شده که
از کرمان میرفته باشد و در هندوستان آنرا کشنیز آرند **زیر بر کاسه نیم کاسه یا فتن** فریب کسی خوردن مشاهده نمودن **زیاوکردن** بمعنی فسق و فجور
از کم کردن از مصطلحات **زیفه** با کاف زبان بفتح چیزیست بشکل تیر که بر پر کرده بدوش پرند از غرائب اللغات **زیر کاسه** نام دواء که کشتی که دست
حریف زده از جا برداشته ست **زیر جامه** از دو پاجامه از مصطلحات **زری** با کاف کنایه از هوا و جانب و طرف و نزدیک با لفتح یعنی حیات و زندگی از برمان
سهاریجم و مدار و سراج نوشته که زری با کسر تخفیف نیست ست بمعنی هوا و جانب لیکن این بی اضافت مستعمل نیست و زری با کسر مشدد یاد عرق بمعنی لباس است
الیقنب و الصراب **زیتونی** با لفتح نگیست سرخ برنگ مایل **زیاده سری** خود پسند و سرکشی **زیرپای** نوعی چهار پای موجده نوشته از مطعم کراهش

باب ذال فارسی

فصل ذای فارسی مع الف ذاغر بفتح نین معجمه و بای موحده خان زبرهان ذاز شبه دو فارسی گیاهیست سفید خاردار که بهیت سفید خاردار که بهیت
چند اگر بخایند بمذاق فرو برند نوعی از خاکیست سخت نمای بی معنی و بی فائده و در اکثر نسخ ازین رشیدی و برهان و سراج و سهاریجم و موئد و مدار الفضلا
نگرکه سبب ۱۲ و لا گویند و بمعنی شش سعی گویند **بشعر** ذاله بر لاله فرود آمده هنگام سحر ۱۲ راست چون عارض گلبوی عرق کرده ۱۲ و بمعنی جوله و آب میان باشد

کہ چو بیاید ملف بریم نہد و پندہ پوست گاو بریاد کردہ زین نصب کنند و بران نشستہ از آبای عجم عبور نمایند از لطائف تازہ خانی کنایہ از بیہودگی و
اوباش از لطائف غیور ترش بالفتح و فای موقوف و گوشت پارہ سخت کہ بر اندام مردم پدید می آید ہندی آزاسہ گویند و بعضی نالہ و فریاد شور از بریان ز روغن ترش
ترش فعل ماضی از ہمین مصدر و ترش بالفتح ہر دو ہندی است یکی بمعنی ضد شیرین و دیگری بمعنی چیز سخت یا بگرمت سرما بہنگام قہر و غضب آید و بمعنی آواز کہ از
بینی بیرون جوال کردگان بادام برآید لطائف ترغک بفتح اول و سکون ثانی و کاف عربی پنجال ہشتم و چوک کہنہای چشم از بریان ژ رفیدن بفتح اول بمعنی ژ
ژندیدن از بریان ژندہ بالفتح بمعنی فرقہ کہنہ پارہ و دلق و چقاق و بزرگ و مہیب نام کتاب زرتشت آتش پرست کہ او را دعوی پیغمبری کرد کہ از جانب تعالی با او پیغام
کہ ملیست از سراج و بریان و ریشہای کہ کشف و مدار و جہانگیری ژ ند رو دنام رود اصفہان ژ ند باف بالفتح بمعنی بیل و قوی و مثل آن ہمہ دار و بریان و صاحب
جہانگیری و مؤید بر اہل عربی نوشتہ و کسی وجہ تسمیہ این بیان نکردہ شاید کہ چون پرہای بیل و قوی را خانہ و کپک و کبوتر و دراج چندان نمودہ شاید کہ وطیفہ بافتہ باشد
ژندہ باشد یا گفتہ باشد ژندہ بالفتح فرقہ مردہ دلق و پارہ کہنہ و ہر چیز بزرگ و عظیم از بریان و سراج و بعضے بمعنی ست نیز نوشتہ اند ژندگی بمعنی کہنگی از لطائف
ژوہیدن چکیدن آب از سقف خانہ بسبب باران بارید ن از بریان ژ و یدن بواو و جہول آمدہای فارسی و یای معروف قسمی از ریزہ کہ بچک کوچک کہ اہل ہند آن را بیل
بجہول گویند از کشت و ریشہ و جہانگیری و مؤید سران نوشتہ ریزہ کہ چک کہ سر آن دو شاخہ باشد ژ ولیدہ بالضم و بر ہم و پریشان از بریان ژ ولیدن بفتح ہر دو حرف
مبدل آن بای ہوز ست کہ بمعنی قطرہ قطرہ باشد ژ یان بکسر اول خشتک از بریان و جہانگیری و مدار و دو سران نوشتہ کہ ژیان بکسر خشتناک و تند خو و اطلاق این لفظ
بر جمیع دزدان و طرارہ شکاری کنند و بعضے انسانا نیز و اہل کردہ اند ژ ی بالکسر این حرف ہجی بی بدل شود چون کژ و کج و الا ژورہ ولا جورہ و بسین مہمل
چوان ہمزہ و کسر بضم فوقانی و فتح کاف عربی تخم اگور و بہ شین معجمہ چون دژوش بالضم بمعنی زشت و ناخوش و بکاف عربی ست

باب سین مہملہ

فصل سین مہملہ مع الف سالما و غانما بمعنی در امن حال سلامت باشندہ و غنیمت آرندہ بود **سارا** بمعنی خالص لیکن نہ بہ صفت عنبر مشک و در
مستعمل نشدہ از ریشہ ہای و سراج بریان و منقول از مجمع الفرس نوعی از عنبر **سالب** بایندہ و افتنی **ساخت** دوال سیاہ بین دوز یا بر اسپ بریان ساخت بفتح اول
گشادگی و فراخی کان نامیدہ از منتخب **ساختگی** بکسر ہمزہ کہ حرف سوم ست بمعنی زنان دوزندہ را بر میگزیدند از منتخب **ساعت** بہ طلاع ارباب علم نجوم روزی گیرند باشد
ساعت بمعنی قیامت نیز آمدہ و بمعنی اندک و زمان حال از منتخب **ساوت** بواو بمعنی مرد را این لفظ نسبت ساوت بمعنی ساوت کہ در اصل ساوت بود بہ تخفیف ذال معجمہ
بمعنی سیر و سیر شدہ و سیر شدہ باشد جمع سیر از منتخب و غیر **مساکت** بکسر ہمزہ و فتح سین و سکون ساء بفتح اول و ہر حرف دوم ہر دو زن ملائمت بمعنی ملایم شدن و نرمی و آرام
سایہ دست بضافت مدد و دامان **سایہ رست** بضم ہای مہملہ کنایہ از نماز پرورندہ ایزد مطلق ت سایہ بیم بمعنی پیرایہ و بمعنی چیزیکہ ایران کشتی سازند
آزاسال گویند از ریشہ ہای و بریان و سران و کشف و در سال معرب نوشتہ کہ سایح معرب سال کہ چوب سرو رفت و در و راح و منتخب یعنی طیلسان و خوانسنگ کہ بدان مقتل کنند
سایو بفتح خال معجمہ بر وزن ہای معرب بمعنی سایہ و آنکہ ہندی تیزپایہ گویند از بریان و مدار **ساوہ لوح** کنایہ از احمق و بی شعور **سایخ** بنون مسورہ کہ ہمہ بمعنی صید کنندہ و اجانب
دست بیک طرف دست است ترانہ از آید این طور رسیدہ است بسیار کہ در اند بارج را کہ ضد نیت شوم گویند بنیز سایخ چیزیکہ ظاہر شود کسی را از سر اسرار و سوء تقدیر بر کسی
کہ از بعضی نمودی کہ معلوم میشود کہ بعضی نمود چیزہای مرعوب شد مگر استقبال آن و ظہور مقدمات ناپسندیدہ و موحش ست و وحشت دیدہ نشدہ **ساکور** بمعنی پیر و کہنہ در بریان
سازمند ساختہ و آراستہ از ہر ہای و بمعنی سازگار فرخ سکندری ملہ خان آرزو **ساعد** بکسر عین مہملہ و سراج و منتخب بمعنی بازو نوشتہ است و در استعمال عام سیاہ بین
کف دست و آرنج را گویند **سازمرغیت** سیاہ رنگ خوش آواز کہ خالہای سفید دارد و دلان و نغ نغ میکند بمعنی صاحب جذاوند چہچہ شمسہ بمعنی سر تیرآہو

چون اگر نسا بمعنی نگون سر و بمعنی رنج و محنت نیز باین لفظ برای گرفت هم آمده چون کوهسار و شاخسار و بمعنی مثل و مانند نیز آید چون بوسار و خاکسار یعنی چاکر مثل بوسه و خاک
بمعنی شبروان ساربان از رشیدی و برهان و کشف و سرات **ساجو** بر وزن عربی و واو معروف علاوه و گلو بنه سک از برهان و در منتخب و صراح نوشته چوبی که بر بر دوش بندند
ساقی کوثر حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم از طرف حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم حضرت علی مرتضی رضی الله عنه ساقی کوثر خواهند ساقیان بمعنی
باقی و بمعنی دهنده بیخبر کننده از منتخب و مجاز اینجا مشهور نیز آمده و در غیاث باقی نوشته که سائر بمعنی جمع مستعمل است لیکن اکثر اهل تحقیق نوشته اند که بمعنی باقیست و جمع الراجز
مختصر الوجیز بسطه ساکر سائر بهر دو اصلی بمعنی باقیست و بدل آن بیایند جمع باشد مولف گوید که اکثر لغات عرب سائر بمعنی باقی نوشته اند صحاح مراح لبیدی جمع
مرزوم ست و مرثیه بهین معنی مستعمل **ساطور** کارد بزرگ و خنجر از منتخب و کشف و لطائف **سالبقه سال** ارک بمعنی سردار **ساغر** بیخ نین بهم پیاله شراب از مدار و بهار عجم و برهان
ساوه پرکار مشتوق شوخ و فیاض **سازمان** ساباط پیرنکیه طربان نواز ندمثل دف و چنگ و نای بمعنی تکیه بنی سلة بیگانگی مهمانی و ضیافت و چاق و قناعا و موافق
و سازمار مکر و حیله مثل و مانند و نفاق از لطائف بمعنی رسن باز و دار بازاوه مصطلحات **ساوس** بواو معروف بمعنی خوشگلو و پیشه بان از برهان و در سراج بمعنی دزیدن
ساوس ششم از منتخب **ساس** کرم بدبو کوچک و چهاپای باشد بهندی کهمل گویند از برهان **ساسین** بروزن فانوس نام خاندان
و سیس بروزن زمین بارد اسپان از سراج و موید و مدار و بهار عجم سائس بکسر تو سیاست کننده و بمعنی مطلق نگهبان خصوصاً نگهبان اسپان از موید و **سیاق**
عروس نوی از شیرنی ولایت از جهانگیر شربت **سام ابرص** گرفش که آزا جایا سه نیز گویند از منتخب و برهان و کنز سوسمار **ساقط** افتاده و ناکس فرومایه از منتخب
سابع بتم سابط بمعنی منتخب **سامع** شنونده **سالغ** بکسر لام و غین معجمه گاو گوسپند شش ساله از منتخب **سال** بکسر سین و فتح لام و غین معجمه گاو گوسپند شش ساله از منتخب **سال** بکسر سین و فتح لام و غین معجمه گاو گوسپند شش ساله از منتخب
بفتح رای مهمله و غین معجمه ترکی نام گلیست زرد رنگ **سالار** پیش رفته از منتخب **سائل بکف** گدای نامدار که کاسه گدائی بر نداشته باشد از مصطلحات **سارق**
کسیرا بے مهله بمعنی دزد **سابق** بمعنی اول و پیش شونده و سبق دهنده کودکان **ساچق** بکسر چیم فارسی بر ستور بست که یک دو زه پیش از موم شادی کنند
از قسمی سراپه والبسع سوچه های خیزی نقش آرائش از طرف داماد بخانه عروس و نسخه دارین لفظ ترکیب از اضافت ترکی نوشته شد **ساقی** بکسر حرف سوم که هزه بصدا
باشد بمعنی شخیکه از پس اندازنا پیدا بپیش کشد نثار از منتخب و کشف و لطائف و کنز **سارک** ماده بست سیاه خوش آواز که خالهای سفید دزیده دارد و دنبه
بدراز بر بان **سالک** بکسر لام راه رونده و با مصطلاح صوفیه طالب تقرب حق تعالی که مقصل معاش هم نشده باشد **سالوک** بسیار راه رونده چرا که صیغه مبالغه است
بمعنی مرد کثیر السلوک یعنی بسیار و بصیغه مصدر که برشته از مؤید و مدار و بر بان سالوک بافته دزد و در برهان نوشته **ساده دل** نادان و احمق از برهان ✤
ساحل کناره دریا **ساغل** خرد بیت **سائل** پرسنده و خواهنده و روان شونده و بجای از منتخب **سال** بزبان یونانی کشتی را گویند و بهندی نام وقت
معروف از سراج **سام** اجد بست و نهم کوهی و رگ زدن و هم پسر نوح علیه السلام و بمعنی درم و در و از خیاست سر سام بمعنی دردم و بمانع و بمعنی آتش از خیابان تبریزی
و آتش میباشد سام اندر گوینده الف در وزن کلام افتح و سند مضموم و عربی بمعنی مرگ و ملک الموت و در صحاح از ابن سیده و بربان و سروری منتخب **ساتگین** بای فوقانی و نون
و کسر کاف فارسی و تحتانی مجهول آگوینده مجازاً پیاله شراب خوری از رشیدی و بربان و جهانگیری و موید فقط بمعنی پیاله آبست **ساسان** بر وزن عثمان نام جد
کیخسرو فرخ فرهود که همای نام داشت و بمذهب ثنویه پدر شاپور ذوالاکتاف بود فقیر شاه مرد عالم نماد و ساسانیان از نسل اویند از رشیدی و برهان و در کشف
صاحب برهان و کشف نوشته که ساسان در لغت بمعنی گداو فقیر است **سان** بمعنی طرز و روش و رسم و عادت و نظیر و مانند و سنگ فسان که بران کارد و نیشته را تیز کنند **سان**
سرانجام و بمعنی سوهان و اره و حصه و بربان و جهانگیری **ساوین** بکسر واو سبزه تنگ که بهندی بتاری گویند از برهان **ساربان** دارنده ساربان و لفظ ساربان مخفف است
چنانکه در بربان **سالیان** جمع سال خلاف قیاس بمعنی سال و احد نیز در صورت الف و نون زائد باشد چنانکه در بیابان از موید و کشف و برهان و در سراج چنین نوشته که
سالیان جمع سال بمعنی چهار سال از آن قرار گرفته باشد و آن وقت و زمانیست پس سالیان بمعنی زمانه و اوقات خواهد باشد **سایه برافگندن** تو به سخن سازد بر تا بستن

کوکی کزین ساز ساعت سنگین ساعت نحوس از مصطلحات ساخته رو بمعنی شرمنده که روی خود ترش کرده باشد و کسیکه روی خود بخطا آراسته باشد
ساوه تره و بمعنی بی‌بی و خوان و حصه و بهره و طلای خالص اگر گویند که ریخته بزه باشد از لطائف و بهان ساز گاو و ستر جیم که بآن چارپایه امیر اندازند از لطائف
ساخته بمعنی مستعد و آماده ساوه امرد بی ریش و بمعنی احمق و نادان بمعنی خالص از بهان ساچه کمر قبای موتوف و ترکی کلوله های خود کرده و توپ هندوقی مانند
میزنند بهندی چهرکه گویند بفتح اول نشنیده ایم مصطلح نوشته که کیسه پر از فلوس کوچکی گلوله در توپ گذارند تا بسیاری کس از مزینم کشته شوند ساچیه بمعنی ساچه
موجوده باران شدید از ترکی نصاب ساقه بقاف و نبالهٔ لشکر و فوق و بمعنی از پیچ فوج معینه که ترکی آزا چهندل گویند از مکتب و مصطلحات سامعه کسیکه
توتیست در گوش که او بآن اشیاء آواز بشنود سابقه امر که از پیشتر وسیله سر انجام کاری باشد و معرفت و شناختگی زمانه سابق ساحره زن جادوگر
ساهره روی زمین هموار از مدارج دریره ساپاکچه و ساپانچه سینه بند مان که پستان را دران بندند از نبه بهان سارہ نوعی از جاذو بمعنی پرده و بمعنی شب
همسر آمده و نام شخص نیک سیرت ظاهرا بمعنی مخفف سارہ است که زوجه حضرت ابراهیم علیه السلام بود از بهان و غیره آن سالمه کلیه موده که دران نفی کل باشد مثل
لاشی من الانسان بحر سالبه جزئیه بدانکه دران نفی بعض باشد چنانکه بعض الحیوان لیس بانسان ساوه بفتح واو تمام شهر عراق عجم مولد سلطان نام شاعر مشهور
بکاف فارسی سر را بهم مژگان بال کرده ساجی گویند از سردے و بهان ساچه منجنیق که از سوی دست چپ بطرف دست راست تیر انداز و آنرا
واین طور رسیده ایم بارگاه دانند و بیان که ضدیت فهوم گویند و تفصیل این لفظ در لفظ ساع گذشت سالمه بکسر لام و بعده قاف بمعنی زره ظاهرا مخوذ از سلوق است
که وحشیت دمین کز بعدان خوب میاید چنانکه در مثنوی و صراحت سامی بکسر سین و کسر او و تشدید یا دیگر و آخر ال فارسی بتخفیف یاست نامکردی یا نته شهر سارہ که
اکنون بعض آنرا چیرپال یا پشت خاک دیرینه یاد یان جبریل ابر یا شته و در وجوف گوساله که از نقره و طلا ساخته بود نماذ افت گوساله زنده شده و آواز آمد و بعضی گفته اند آثار
موسی علیه السلام بسبب گوساله گمراه شدن سامری از مثنوی و لطائف قصاصان و در تفاسیر بتفصیل مسطور است ساع گوشنده و دونده و خازنده گوئی کشته از مثنوی ساعت نجومی
و نیم کشی ساکی بکاف فارسی نام میوه از میاه عجم ساری آنرا کشته و در رودنده بسیار فزاید چیزی را بریان کشته از مثنوی و بریان سال جلالی نوعی از سال شمسی است
سبب تاریخ جلال الدین ملکشاه سلوقی ایام سال سه صد شصت و پنج روز و ربع روز پاره یا سی روزه که بدو روز افزوده شود نه پنج روز آورا میدوره سال چهار شش روز فزوده
تا سال کبیسه و صد و چهل و دو هجریست سال تاریخ جلالی هفتصد و چهل و دو است ساهی غافل و فراموش کشته از مثنوی ساز گری بکاف فارسی نام پرده کیانی
عراق و اصفهان از سران و بهانگیری و بهران ساقی ساق معروف است و لفظ ی بکسر نون و یای معروف در ترکی علامت اضافت و بمعنی را تیری آید فصل سین
مهملہ با ی موحده سپاهنج نام شهر بقیصر که در سنگلاخ حضرت سلیمان علیه السلام آمده بود و بکسر طاء مشدد مفتوح مذکور در مکاتیب است و در تقلیم اقوال نیز نام بلده
مذکور است از مثنوی و مدارک کشف و مزید بر بهان سبعه امعاء مرفع اول و نیم عبارت از معده و ششم رود که کنایه از عشری و سادم و دقیق و اعور و قولون و ستم و
سپکبار تیز نقاسب بالفتح و تشدید موحده بمعنی دشنام و بالکسر بمعنی دستار از شرح نصاب و مکتب سبب بفتح هر دو سین مهمله و سکون هر دو با موحده بمعنی خواهد بهان
و سوار از شرح نصاب و مکتب سبب بکسر متحتین رسن و هر چه بدان بدیگری پیوسته شود و پیوند و در اصطلاح حکما چیزے را گویند که موجود آنے فی نفسه حاصل شود از
وجود دیگری یعنی چیزیکه وسیله حصول چیزی باشد و باصطلاح عروض لفظ دو حرفی که یکی از ان ساکن باشد و دیگری متحرک یا هر دو متحرک ساحت بفتح اول و سکون ثانی و فوقانی
جایے بمعنی شماری از مراح و کشف و بحر ابحر سلبت بفتح اول و فانی و فتاد بمعنی برودت یعنی مقولیکه از مکتب و بحر ابحر و بهر فصل الاغلاط و بسکون دوم نوعی از تقویم
و در برهان سراج بکسر اول سکون دوم نوشته اند و بالضم ظاهرا مشهور باشد فطات سبیت بفتح اول و ضم ثانی و کسر سین و تشدید تحتانی بمعنی در ندگی و درنده خدنگ
سبعه معلقات شاعران فصیح و بلیغ عرب هفت قصیده که از روے تفاخر بر دروازه کعبه آویخته بودند تا صاحب اره هر یک را مشاهده نماید سبعت بفتحتین
پیشی گرفتن از مکتب سبعت بالفتح و دو آمتای فوقانی بمعنی روز شنبه از مکتب و لطائف سبات بضم اول زنده و بمعنی خواب راحت و آسایش باشد

وتمام مرغیست وآن خواب گران وطویل باشد چنانکه بشنوای بیدار شود از منتخب وطائف وکتب طبیه ومنقول از مذهب اللغات **سباح** بالفتح وتشدید
بای موحده وحاء مهمله بمعنی شناور **سبکروح** کنایه از دقیق لطیف وظریف وبی تعلق وبی تکلف وبی کبر وبی عناد وبمعنی مردسبک خفیف وچست وچالاک در هر کار از آنجمله
وبهار عجم وشیدی گوسران وموسیقی وبربان **سبوح** بفتح اول وتشدید موحده ودو آخر حای مهمله بمعنی تسبیح کننده وبالضم بسیار پاک واین یکی از اسماء الهی ست از آنجمله
مراج وگاهی ازین لفظ اشارت باشد بسبوح قدوس ربنا ورب الملائکة والروح **سباغ** بکسر اول وغای معجمه بر وزن چراغ شوره ناک از مراصد **سبع شداد** بالفتح
معجمه یکسو مراد از هیئت فلک وشداد بکسر جمع شدید ست ودر بیتها کنایه از فلک **سبز نقطتین** فارسی باشد آن چه بسیار باریک از موسیقی وبربان **سبز** از نام شهریست ازین سبز
بفتح اول وفتح ثانی معجمه وتشدید زای نام پهلوان **سبکسار** بمعنی فارغ البال از مراصد **سبک** سر ذو مایه از سراج **سبز کار** کسیکه از وی کار آید خوب سبز نداز مصطلحات **سبز قدم سبز فرخ**
دوم ونهم های موحده وحرف سوم ودوم هم آمده مجوزه ونوع از رنگ سبز که کمی نهایت سبز باشد ودو یگری نیز سبز باشد مائل بسرخی هم ودوم از نداوا قفی سیر ونیم سیر گویند بدرهای
ودرای مجمله بهره وجاتمانی ودای مهمله خوانند از مبادی عجم **سبک خیز** زود خیز از سراج **سبک مغز** نیقل وبیوقار از لطائف **سبز** وسبز نام آهنی از موسیقی از مصطلحات
سبز بالفتح مشوق ملیح ونام شهریست در توران ونواحی سمرقند **سبوس** بفتح اول وضم ثانی پوست گندم یعنی آنچه که در غربال بعد بیختن باقی ماند از بربان
وسراج **سبط** بالکسر فرزند اعم از خواه اولاد او پسر باشد خواه از دختر از طائفه اولاد یعقوب علیه السلام وبالفتح ویکتین وبفتح اول وکسر های موحده مخففه مهموز که
بعد نباشد یعنی فروهشته باشد از منتخب لطائف **سبع** بفتح اول وسکون ثانی وعین مهمله یعنی هفت وبفتح اول وضم ثانی یعنی درنده مثل گرگ وشیر وغیره از
وبضم اول وسکون های موحده یعنی هفتم حصه از چیزی وهفتم حصه از قرآن مأخوذ از منزل گویند که برای تلاوت هفته مقرر کرده اند مثل ختم قمی بمشوق از خیابان ولطائف
سباع بکسر اول یعنی درندگان مثل گرگ وشیر واین جمع سبع ست که بفتح اول وضم ثانی یعنی درنده باشد **سبق** بفتح اول وسکون ثانی پیش رفتن از گروگذشتن وبفتحتین اخفه گروبندبدان واسب دوانیدن وتیر انداختن وبجزان که مردم هند مهو گویند ومقداری از کتاب که هر روز آموخته شود از منتخب وغیره
سباق بکسر پیشی کردن ودویدن از منتخب **سبال** بالفتح وتشدید موحده وکاف عربی بمعنی درگرمشتق از سبک بالفتح که بمعنی زود سیم گداختن گدازیدن بفتحتین
والسرو **سبک** بالفتح اول وضم ثانی ضد گران از جهانگیری وبربان وبهار عجم ودر سراج نوشته که سبک بفتح اول وضم دوم ضد گران وکنایه از بیقدر وبی حیثیت
بمعنی بی تعلق وبمعنی تعجیل وشتاب نیز نوشته که این لفظ بلهجه عام بمنتهیست وبلهجه اهل ایران بفتح اول وضم ثانی **سبز** نام طائر از بربان ظاهر آهنین طائر است که
بسیار آزار میکند گویند **سبع طوال** کسرهای مهمله مراد از سبع سبعات مذکوره شده از منتخب **سبل** بفتحتین آشوب وشر وفتنه که در چشم پیدا شود از منتخب ودر بربان نوشته که بمعنی مو
دانه گون که در اندرطن پاک رسد ودر چشم می خلد از مکتب طلب معلوم شده که سبل مرضیست که گاهی در چشم سرخ ومتمثل شوند وعیان گردند واز ان چشم نجاز دآن طای
گردد **سبل** بفتحتین بمعنی راه وبدین صورت جمع سبیل است که بمعنی راه باشد **سبال** بکسر مع وفتح از طائف **سبیل** بمعنی راه وطریق وبمعنی وقف کرده شده
آب شربتی که در راه خلوقف کنند **سبز چشم** کبود چشم کردن علم قیافه وبه بیمروتی مخصوص است از مصطلحات **سبکتگین** بفتحتین وتای فوقانی مکسور وکاف ودوم فارسی نام
سلطان محمود غزنوی از مدار موید وکشف وبربان ومعضی از محققین نوشته اند که سبکتگین بفتح تای فوقانی بمعنی سبک قدم ست **سبز تره گلگون** معشوق ملیح معشوقه ملیح
که از تره پوست آورد سخن بسبب نازکی وزیرکت نمایان باشد **سبوحیان** مراد از ملائک چراکه سبوحیان بمعنی منسوبان بسبوح ست وسبوح بمعنی بسیار پاک ومنزه از صفات
حق تعالی اگر ملایک اسبوحیان باین وجه گفته شود که ملائک خود پاک اند از لوث بشریت یا آنکه منسوب است به سبحانه تعالی بشرف لغات از مجمع ساجد **سبزان** معشوقان
سبز رنگ وملیح **سبزان چمن** کنایه از درختان **سبز شدن** بمعنی روئیدن وبمعنی ظاهر شدن ومعرف شدن از چهار مشرب ومصطلحات **سبز کردن** کاشتن و
روئیدن **سبک عنان** تیز رفتار از بربان **سبطین** بالکسر های مهمله مفتوح مراد از ائمه حسن وامام حسین رضوان الله علیهما از الطائف **سبحان** هم مصدر است
پاک کردن خدا را از بدی وبیجائی خواندن حق تعالی از منتخب **سبعه الوان** هفت رنگ مشهور مراج **سبعه الوان** هفت رنگ مشهور وآن سیاه وسپید وسرخ وسبز وزرد وکبود وبنفشه که در

عباسی گوید و علما هفت رنگ مذکور را ازستاره فرمون ست از برهان و فرآن سبعین بفتح اول و کسر سین معروف بهفتاد و سبعون بفتح اول و ضم باء موحده آزناب که معروف ست از سیارجم و کشف و مدار بهتمین سبحه بضم فاء و سکون راء و فتح تاء مثناة فوقانی و کسر سین مهمله و فتح یاء مثناة تحتانی و سکون نون و فتح جیم و سکون شین معجمه و فتح فاء و سکون راء

اذا فتن یعنی کسی را در جنگ مغلوب کردن و عاجز کردن از رشیدی و برهان و بفرهنگ سپوختن بکسر اول و ضم ثانی چیزرا و چیزی بزور فرو بردن و در آوردن در آب و از جهانگیری و برهان این لغت امده است و در برهان فتح نیز آمده و در سراج نوشته که سپوختن و سپوزیدن بکسر اول بزور فرو بردن و چیزی بر آوردن بزور یعنی بعضی دران و بعضی کردن قناعت از مؤید و کشف و مدار و صاحب نیز همچنین مفهوم میشود و صاحب نیز الف را غلط بکسر اول و ضم ثانی یعنی امانت گذاشتن نوشته است و بکسر اول و فتح ثانی یعنی راه رفتن و پامال کردن از رشیدی و صاحبان مدار و مؤید و کشف بضم اول و فتح ثانی یعنی رفتن و پامال کردن نوشته اند و جهانگیری بر ایشان بکسر اول و ضم ثانی نوشته و نیز صاحب ارشاد این ضم ثانی نوشته است و یعنی رفتن و پامال کردن و در برهان بکسر اول و ضم ثانی چیزرا پیش کسی امانت گذاشتن یعنی عاجز کردن پامال کردن بکسر اول و فتح ثانی یعنی طی کردن راه رفتن و بفتحتین بمعنی آمده و بضمتین بمعنی انتهاء رسانیدن و تمام کردن و خان آرزو در سراج نوشته که سپردن پیش مؤلف بضم سین و کسر آن انتقال بحالت است و بمعنی مفوض و معتمد و بمعنی مفتوح و معنی اصلی تفویض و تسلیم است و یعنی توکل فروتنی مجازیست یعنی طی کردن حقیقت و بمعنی پامال مجازست **سپری شدن** بکسر اول و فتح ثانی طی شدن و گذشتن و تمام گشتن **سپستان** بفتح اول و سکون ثانی و فتح سوم و کاف فارسی بالجمله تخفیف حذف کرده اند و آن فروختنیست که به پستان سگ مشابه باشد از رشیدی و در برهان بکسرتین **سپیدگ** کنایه از روشنی صبح و نام دوا معروف از برهان **سپیخی سپرای** بکسر اول کلابه خانیه و برهان و دشتبانان که بسیار ست و بی ثبات باشد چه اگر سه پنج کلابه از سه و پنج روز که مدت قلیل است از سراج و کنایه از دنیا نیز آمده **سپاری** بکسر اول و فتح ثانی بمعنی سپردن و بمعنی تفویض و تسلیم است و بمعنی توکل فروتنی مجازیست و بم

از برهان معجم و کشف معجم جهانگیری کسر اول و فتح ثانی ستون بفتحتین و سکون ای حصاره و فتح واو بمعنی زن عربیه که بهندی باجه گویند و وجه تسمیه باین اسم آنست که بفتحتین میان مرد و زن فرق کنند و لفظ دان کل تشبیه است چون از جیوان مذکور قرار دهند و تناسل نمیشود و پدید آرش از خر نر و اسپ ماده باشد همنه باین اسم مسمی شده اگرچه حقیقتش از مرد و زن کشف نمایش کرده و بیت زیر باین تعریح از استعمار فقیر مؤلف است فاندکی در برهان و مراج یافته ستون بفتحتین بمعنی مرد و زن است از برهان ستان بکسر بمعنی استان و جا و نبود چیزی چون در گلستان و گاهی این لفظ را بجهت مطلق جا نیز استعمال کنند چون شبستان و دبستان یعنی کسیکه بر پشت خود خوابیده باشد که بسکون بیت گویند بکسر میم فارسی که بمعنی جمع و بهم جا گیری و مصطلح است و فرو ستوده بکسر ر که مضارع از شنیدن ستوه بفتحتین یعنی تنگ آمده و ملول خاطره باشد و بمعنی متنفر آمده از مؤید و مراج و کشف و برهان ستنبه بکسر اول و فتح ثانی و سکون نون و باء موحده بمعنی صورت مکروه و نام مویه که بجواب ترسانیدن نگفته و برهان شاره هم ساکن گوید ستاره گویند از سهاء مجمع و بمعنی بیت و طالع از مصطلحات و بمعنی شمسه قبهای زنگین که معماران بر سقوف منازل میسازند از شرح قفاتی ستوقه بفتح اول و ضم ثانی و فتح قاف مرتبه سیم که بمعنی رسم نامروا است از منتخب و قاموس ستبه بالکسر و تشدید بمعنی شش از منتخب و بکسر اول و تخفیف تا بهای لفظه و در فارسی بمعنی عدد میان پنجه و هفت و اصل سته بود و چون فقره باشد و میان یک تا سه سر باشد و سوقه معرب آنست از شرح نصاب ستی بفتح اول و یاء مشدد بمعنی فولاد آهن صیقلی از تنبیه و برهان ستاج بکسر نون یکی از ماتون از مقدمه ادب برهان فصل سین مهمله با جیم عربی ﴿سجا﴾ بالفتح عنوان کتابنامه گویند از برهان سجا یا بفتح خواهد تا آخر بیت منتخب سیجاف بفتح اول و کسر جیم و شین معجمه و آخر فا بمعنی تجمانی و در آخر نامی فوقانی خصلتها و عادتها سجع بالفتح آواز طیور خوش آواز مثل بلبل و قمری و غیرها و نیز لفظیکه در آخر فقره منثور واقع شود و مناسب آن در آخر فقره دیگر نیز یک لفظ واقع شود و بیان این مدعا بعبارت دیگر سجع در لغت آواز قمری و اصطلاح عبارت از برابر بودن لفظ آخر فقرتین است بهمچنانکه هر آواز قمری موافق آواز دیگر میباشد ایراد کلمات او از فقرتین را برحسب موافقت همدیگر سجع گفتند و سجع منقسم بود بسه قسم متوازی و مطرف و متوازن و متوازی آنست که حروف روی دو لفظ متوافق بود و وزن لفظ بحرف روی و وزن و عدد حروف چون گل و مل و مهار و نگار و سرو و تذرو و مجمر و صنوبر و مطرف آنست که حروف روی متوافق بود و وزن لفظ بحرف روی و وزن عدد حروف مختلف چون نقار و اطوار حال و مآل بود و وجود و سجع متوازن موافق بودن وزن و لفظ در روی و وزن عدد حروف در روی مختلف چون اهمار و ازراق و مراتب و مراسم و تحریر و تسویه پس سجع متوازن بنسبت سجع متوازی و مطرف مستحسن و مرغوب نیست بالکل اطلاق لفظ قافیه در نظم میکنند و آنچه بصورت نثر زیبا و فقره نثر بایشد آنرا سجع گویند داد از آیات قرآن مجید اگر بصورت قافیه باشد فواصل خوانند و احیانا مسامحتا از کتب لغت و رسائل تحقیق کرده شد سجف بکسر اول و ثانی پرده و بمعنی پرده فروهشتن از منتخب سجاف بکسر اول و بون نون آنچه بر اطراف جامها و رو و مرو سجاف بالفتح و نون چنانکه مشهور است خطا باشد از سهاء مجمع سجیل بالکسر و تشدید میم کلوخ تحمانی معروف معرب سنگ گل آن نوعی از سنگ خام است از شرح نصاب سجل بکسر اول و ثانی بر وزن بلبل چاپ بهر نامه که بمهر و دستخط قاضی و مفتی شود و مقابله شرعی و مکتوبه قاضی و بالفتح و سکون جیم و لام زر گداخته از مراح و منتخب کشت و بهار عجم و لطائف سجال بکسر اول لوایح سجل مصدر یا بمعنی اسم از منتخب کردن در آب خمر انیدن و راندن خمر آن از منتخب سجل بکسر اول و فتح هر دو میم بمعنی آینه و این لفظ عربی است از منتخب سچقان سیل بالفتح هم سال اول از دوازده سال که نزد یک ترکمان مقرر است بمعنی سال موش چه سچقان در ترکی موش را گویند و سیل بمعنی سال سچیق بالکسر و تشدید جیم کسوزدان سخت و کتاب احوال شاهین و جرآن سعادت یا منحوسیت که در روی ناخنهای قهار و کفار پدید و ویدا می شود و هر جنس و رنگ تحتی است و طبقه بهفتین و میان از منتخب و لطائف و مراح سچقان بالفتح و سکون میم تاسه و قاف و ر ترکی موش را گویند از لغات ترکی نوشته شد سحن بالکسر بمعنی دودان و قید خانه از مراح سجاوند کردن کنایه از مستقنه کردن مصطلحات سجاوه بالفتح و تشدید مصلی از مراح و مدار و بهار عجم و مؤید و سرور و کشف اللغات بالضم و بالفتح و صاحب منزل الاخلاط بفتحتین نوشته سجاده و در بهار عجم کشف بالفتح و بالکسر و مزیل فقط بالفتح و در منتخب مراح بالکسر نوشته و گفته که تمام سوره قرآن مجید سجده بالفتحات سجیه بفتح اول کشتافی نوشته بمعنی خصلت منتخب کشف سچو و سجمه از مصطلح کشتی گیران سجده بر وقت آغاز کشتی با سجده آغاز کنند از شرح گل کشتی سجاوند کتب و رساله قرارات که وقت ملاقات او با حریف طلاگذارند از مصطلح

تخلصهای طلاگذار ندر از مصطلحات فصل سین مهمله مع حای مهمله ۞ سحج بالفتح و در آخر جیم خراشیدن و پوست باز کردن و بمعنی سحر هم آمده است و سحج بفتحتین و در آخر جیم تیز اشیده شدن جلد سحج بفتح اول و ضم ثانی و در آخر مهمله از خرمای تر خشک شده و سحج بالکسر و سکون ثانی و فتح ثالث و در آخر جیم بمعنی سحر هم آمده است و سحج بفتحتین و در آخر شین نقطه دار بمعنی سحر هم آمده است و سحاح بالکسر و سکون ثانی و در آخر حاء مهمله

سدهٔ بفتحتین و هم رفتن بمعنی روز هزار و فرزندان آدم گویند مرشبارت از امت عبد و صد رسیده لغت روز بمعنی مقرر شده و لقط صدر اهل یمن مهلت است که ملاها مشهور شده سدهٔ بفتحتین و نون نیز بفتح بمعنی دیوانان و قاومان این تبع سلاطین است انتخب و کشف و بجز اکواهر **سدره** بالکه بمعنی درخت کنار و درخت کنار ست بالای آسمان هفتم و آنرا سدرة المنتهی گویند و حد رسیدن جبرئیل علیه السلام آنجاست از منتخب و لطائف و غیرها **سدره المنتهی** بالکه بمعنی درخت کنار ست بر فلک هفتم که منتهای اعمال مردم و نهایت رسیدن علم خلق و منتهای رسیدن جبرئیل علیه السلام است بنیکبس ان نگذشته مگر پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم از منتخب و لطائف سالبی کنایه از سبزه رنگ **فصل سین مهمله مع رای مهمله** ✤ **سرابفتح اول** بمعنی فاتر از ریسمان مولف گوید الکر فقط لغات سرا بمعنی فاتر نام و هم هست ملک طاهر دست بنا شد بجای آن نهاد سرا باید گفت و بالفتح و تشدید بمعنی نرمی و راحت لیکن بامعنی اول هم بجا و درست است فارسیان بدین معنی آرند سرغنا بمعنی سرو خوشنما و آراسته دیده اگر غنا بمعنی زنان خوانندگان آرایش و بناگاهی مراد باشد بمعنی سرو و سرو غنا بمعنی سرو و زنگی تیز نوشته اند سرمو بمعنی شیدا و شیفته و پریشان و آواره **سرا پا** بفتح اول اعم از اول و وصف تمام از اول تا آخر و وصف تمام اندام معشوق **سراوصرا** بفتح سین و تشدید یاء و واو و عاطفه و فتح صاد بمعنی بیهوده و بیهوده گفتن و بیکار و بیهوده است **سرابیدن** بمعنی راحت و رنج گذاردن بیت تخفیف بالف مقصوده خواندهٔ دخانیان **سرتهما** بالضم و تشدید و مفرد اصطلاحی **سرخاب** بالضم طلای معروف که بر کنار آبها نشیند و به تشبیه آنکه ماده داش بخلاف طبع دیگر بوقت معهود چیزی کند از مصطلحات عوام فنی از فنون کشتی و آن دست و کمر گرفتن اندافته بزمین زدن است و بمعنی گلگونه و غازه و معنی شراب نام رود است و نیز نام کابل و نام کتاب و علم حل و نام پسر رستم که او را سهراب هم نام است از پدان سرکوب بلندتر از اشتال او بمعنی دمه که از چوب و سنگ و گل جای را بلند سازند برای جنگ قلعه از بدان **سرشیب** بمعنی سرنگون **سرمه چوپ پیل** سرمه **سرب** بفتحتین و باء موحده بمعنی نمک که بسنجد بسیسا گویند که ازان گلوله بندوق سازند مدار و شروح نصاب **سرحساب** بمعنی آگاه و خبردار از مصطلحات سراب بفتح اول و گرما مسافرانرا بتابش آفتاب بر ریگ هموار از دور چون آب نماید و گاهی در شب ماهتاب نیز همچنین نماید از منتخب و لطائف و بهار عجم و سراج و غیرها و نیز خانه خداوندان خطاست **سرواب** با کسر سین سرداب بالفتح خانه که در زیر زمین سازند تا در گرمایان پناه برند و آب و ابنجا نگاه دارند تا سرد و ماندار بدان و موید سرابندیب بفتح اول و بای فارسی بطرف جنوب هندوستان جزیره است که آنرا سیلان نیز گویند و آن قریب خط استوا ست و شهرے و آن جزیره واقع است و آنرا نیز سراندیب مخفف آن گویند **سراج** راسگلدیب نیز گویند از مراح و خیابان سریرت راز و اینجا پنهان کرده شود از منتخب و مراح و در شعر مجازاً بمعنی خصلت و طبیعت **سرعت** بالضم بمعنی شتاب و یوسف بن مالح در شرح نصاب نوشته اند که در فی الحقیقت معنی سرعت شتاب نیست زیرا که شتاب تر جمهٔ عجلت است و معنی سرعت زود کردن کاریست و فرق میان سرعت و عجلت آنست که سرعت عمل پسندیده کردن است و زبان اندک و عجلت کردن شتاب بشتاب کردن کاریست پیش از هنگام لیکن هر دو بجای همدیگر مستعمل میشوند و در منتخب است ایدر شتاب کردن بکاری و اول وقت و آن محمودست و عجلت شتاب کردن پیش از وقت آن مذموم ست **سراوقات** بالضم سراپردها و خیمها از منتخب **سرین سرشت** بکسر اول بمعنی تاشیر و در منتخب است سیرت و طبیعت و آهنگی و خلقت و مهاز بمعنی طبیعت اندار و مودد و جهانگیری و بران و سرو و لطائف و کشف و سراج **سراست** بکسر اول بمعنی تاثیر و در منتخب است و اثر کردن چیزے و چیزے از لطائف و منتخب و سراج و در گذشتن از چیزی **سرانگشت** بفتح اضافت مستعمل است و سوای این لفظ سر با کلمه جا بفتح اضافت آمده از بجا بجیم سروست بفتح اول کسرای مهمله نی الصفو و جالاکی و بلا اضافت بمعنی حقیر و گم عیار و نام چوبت قلندران از مصطلحات **سرقت** بفتح اول و کسرای مهمله و فتح قاف بمعنی دزدی کردن از منتخب غیر آن **سرپرست** بمعنی خادم **سرمه مست** سرمه که بشوخی و عنانی در چشم کشند **سرم دست** آنکه دست و او کار بسیار کردن از آبله خراشیده باشد بر سه اصطلاح از مصطلحات **سرخ بت** بالضم نام بت و رنج متوجع و نام معشوق شرح خانقاهی **سراج** بکسر اول چراغ و آفتاب و بالفتح و تشدید راء بمعنی زین فروش زین ساز از منتخب و لطائف **سرح** بالفتح زین کردن پشت اسپ و غیره از منتخب و شروح **سرتاج** گیسو پوش زنان از مصطلحات **سرفرج** شتاب و او سرو بیم فارسی ناکاه و او اندکسی **سرح** بضم سوای سکون رای مهمله بمعنی سفر چرنده و چریدن و بچرانیدن و دوختن بلندانه مراح و منتخب بمعنی اصطبل و آخور

سرلوح نقش نگار که بورق اول کتاب کنند سر دایمه و دائم از نصب صحاح و لطائف و صراح سرود بفتحتین و واو مجهول سرف بر دو وجه یعنی نوشتن
یعنی باگاز بان جهانگیری و مؤید سرو بالفتح یعنی زده سرآمد یعنی سیر و ممتاز و سرا صیغه امر یعنی تمام شد سربند کوتاه از چراغ هدایت و یعنی امتیاز و آگاهی از زینهار نوشته
سروآزاد سرو یکه کیشاخ باشد و راست رسته بود از پیشدی و کشف و برهان و بعضی لغات نوشته اند که آزاد صفت سرو ازین سبب است که سرو را خرامان می بینند
گویا که سرو از قیقه خرامی آزاد است بخلاف دیگر درختان **سرخ** بیدانوعی از هفشه و بید است از سرو سرے و برهان **سرواد** بالفتح و حرف سوم واو و کلام
منظوم و افتاده از برهان **سروبند** یعنی عمد و عقد و معاهده گویند که فلان کار در سروبند فلان بادشاه زد یعنی شد **سرکمند** جائے پناه و جائے خائف و سبب
نجات و وجه از مصطلحات **سرفلانی** (ح) چنین یعنی نمد است از اعتبار دارد از مصطلحات **سرخ اسود** نام رنگے سرخ بالفتح نگارنده خیال فرشته
سردار و مقدم و میل خواهش چیزی و یعنی فوت روزنامچه و خلاصه و دعوی باکسر و تشدید یعنی راز پوشیده از برهان و فتحتین صراح **سرشار** حرف سوم شین معجمه یعنی لبریز
معنی ترکیبی آن سر ریزنده است چه شار یعنی ریختن باشد و ظهیر این آشیار است و ظاهر است چون فرق کمال پر شود و آنچه در آن باشد از سر شار یعنی لبریز و یعنی دوم کسر سین مهمله
گویند ظاهر سال از رشید و صراح و برهان میر سر تخت و افسر و سر پیمان معنی مفعولست مشتق از سر بالفتح که یعنی بریدن پس بالتبار بریدن و تراشیدن چوب تخت را
سرگویند از شرح نصاب **سرنام** فاتحه ترجمه الذی فی البرهان **سرود** بضم اول و سوم بمعنی محبت و سرم **سرا** بکسر اول و تشدید ثانی حرف چهارم است پنهانی مهاجر از مداوین جمع سریت
سروکار یعنی خواهش و کار چه لفظ سر یعنی میل و خواهش است **سرطبله** از نوعی از بید که کتاب و آن کمینی دار باشد **سرشیرازه** کسیکه مشرع و میزان امر
باشد **سرخرید** نهانات محل برسر زن کار و یعنی آرایش کنند که سر خانه خود و مجالس نشینند و یعنی چهکه سر خرید بران برسر نشسته بر کناره خایه گزاند **سرعشر** نماز از مصطلحات
ده آیت که بوقت بسم الله بالطفال نوشته بر گاسبق و سپند از مصطلحات دو برهان نوشته که بالفتح عین مهمله نقشی و نشانی که در حاشیه قرآن هر ده آیه کنند **سرپیر** یعنی
جوان یعنی خالق و سبز و خوش و خرم و آباد **سرتیز** هشی نوکدار و یعنی مجازاً یعنی کرشمه و بیگانه **سروناز** یعنی سرو نوسته که شاخهای آن بر سر مائل باشد از برهان **سراندازمجو** و تصغیر و نماز و نخوت فرا مندرد از مصطلحات **سرحسن** بفتحتین و تشدید سین مهمله سرست عظیم در خراسان از زمان فتنه و صراح **سریش** بتین چسب معروف
معروف از زیره و برهان **سربخش** یعنی حصه یعنی حصه کلان از برهان و شرح سکندر نامه **سروش** سوگ و مثل آن که در اول جوش آرد سرود یکه بر وارد نماید از نگاه
و مثل آن که به اول جوش بگیرند و آن خلاصه باشد از برهان و رشیدی و غیره و یعنی هر چیز پخته و نیز از مصطلحات **سرنوش** کیسکه از نشه سرخوش شمال باشد و یکه
مستی و باعث الا مثل فیه از برهان و غیره و در صراح نوشته که یعنی نیمه از اول سرنوش یعنی از آن و زبان نیست بعد از ان خراب **سروش** بضمتین نام جبرئیل علیه السلام
و هر فرشته که پیام آرد و نام روز هفتم هر ماه شمسی از برهان و جهانگیری و هادی و صراح **سرآغوش** یعنی گیسو پوش نشان آن مانند گیسو پوش باشد که
گیسو و میان آن را اندازند و بران نقش نگار زنند و جواهر سلکیده و بافته یعنی سر آغوش آمده و این طریقه مخصوص زنان و ولایت ست در و پاکی باشد که مانند دام
بافته باشد از شبه و برهان و شرح و مصطلحات **سرطاق** بکسر تین هر دو وجه مثلثین بشکل پاوه و نوشرح نصاب **سرخط** یعنی تعلیم و شنوسیان و خط یادداشت
و نشانی **سراغ** بکسر اول خانه اندازه و درخت انگور و این جمع مرجع است که بالفتح باشد از منتخب صراح **سرریع** شاب کننده و جلد و نام بحری از عروض که فروع آن
مفتعلن مفتعلن فاعلان چون درین بحر اسباب بیشتر اندازا و تاد زود تر لفته میشود **سراغ** بضم اول نین عجمه نقش پی و نشان پای آدمی و غیره و جوانه یعنی
غلاف و این لفظ ترکیست **سری صاف** نام نوعی از جامه سپید که بار یک باشد تا مقنعه **سرشف** بالفتح و شین معجمه نیز بفتح تحتیه زده که ادوان که دفن گیرند بر سبیل
سرسون نامند از برهان و مؤید **سرزلف** کنایه از زلف از مصطلحات و در برهان یعنی نازه و عشوه و عتاب **سرمشق** قطعه نوشته مرشنوایس که بوقت آزاد تعلیم گیرنده
بجای چراغ هدایت **سرادق** بضم اول کرال سراپرده و شامیانه از عدا رو ذیل منتخب یعنی نوشته که این عربیه است و این قول جماعه ان **سرقت** بفتحتین و ضم ثانی عبارت روزی کننده **سرق** بالفتح اول و ثالث معرب سرسه نام زنه که آزا بجهت بهتو آگویند از عدا رو مؤید **سرشک** بکسر تین قطره آب چشم که آن را

انشک نیز گویند یعنی مطلق تخم و تیزآمده از بریان و سروے و سوید و بهارنجم و دار سرهنگ سردار لشکر و پیشرو لشکر و بر اول و یعنی نتیجه و بهار و تیزآمده یعنی
کلوتر اول تیر و جلیتر که سر یعنی سردار و امیر و رنگ یعنی سپاه است از بریان و جهانگیری و سران و رشیدی و بهار عجم سرهامان هم بازی معروف که کودکان بازی کنند
و انی مجرنا گویند از بریان و سراج سرچنپاک بفتح اول و فتح چیم فارسی و سکون نون و کاف فارسی و ست از بند بر سر کسی زدن از شرح الشافیه سرچرگ یعنی
چیره سرا ول بفتح شلوار و پاجامه دین لفظ اختلاف ست نزد بعضے عربی است پیش عجمی مجمی گروہی واحد گویند و طائفه جمع واحد فقیر متوالف گوید که سراول جمع
و معرب است که بمعنی فاسق عمل کرده و ظاہر در اصل شلوار بود و کمر کبست از شل که بفتح شین معجمه یعنی راه ست که فارسی العربان و ارکه کلا یعنی لاغر باشد پس اسراف
معامله و اسامله ابلام مبدل کرده شروال حاصل شده بعده مسرا کرده نقاعده قرب شین جیم العینین معدل کنند و اول اکثر و اخیر چراکه زدن فعال بفتح و کلام
عرب نیامده سروال شد چون جمع کثرتی که بر صیغ آن مده باشد بروزن فعالیل می آید لا بخیت جمع سروال سراویل آورده و نزدیک این لفظ جمع و مجاوات
بمعنی واحد مستعمل شده است چنانکه لفظ حمیر که جمع حمار است بمعنی واحد مستعمل شده از بخیت فارسیان بالف و نون جمع کرده حماران گویند سراغیل نام نوشته که آدم
خداست و حامل هو سر حلقه عقل کنایه از عقل اول سرمل نام سردارے از مغلان سرمای گل سرخے خفیف که در ایام شگفتن گلسرخ یعنی گلابی باشد
از فرهنگ قرآن السعدین و مصطلحات سرغول بلغات تیکلیست بر فلک بصورت مردے که پرہای چپ خود استاده و پرہای راست بر افراشته و دست راست بر سر نهاده و چپ
سر جیو خوچکان بمعنی سر گرفته سرمال بکسر حرف سوم با سوحده پیراهن و هر چیز پوشیده شود از منتخب سرسام مرضی باشد که در دماغ و رم پیدا شده دماغ
ظاہر سرگرد و دماغ بکبت از سر که یعنی راس و سام یعنی دم از شرح قانون و رشیدی و نوشته اند که صاحب این مرض اندوهگین و آزرده باشد و آرام شود سرانجام بمعنی
و پایان کار و مانیکه گویند کار سرانجام نمودند یعنی بآخر رسانیدند آنکه سرانجام بمعنی اسباب سامان باشد از رشیدی و غیره و در اوراج اللغات نوشته که سرانجام بمعنی عاقبت
و آخر چیزے و مجازاً بمعنی سامان چون سامان و سبب هر چیز موجب بآخر رسیدن و تمام شدن آنچیز است لهذا مجازاً بمعنی سامان هم آمده سرشیم کسر تین و فتح شین معجمه
زیر و بینم یعنی سرشن که بکار کنان آمیزند رشیدی و سراج سرم بفتح اول و فتح دال نام شخصے که بیمار بدآوازه بود سرگرم یعنی مشغول و در پیاع و ہایت بجد و کار
مشغول خوشه و یعنی مست نیز آمده سرت گرم بفتح کاف فارسی یعنی فرایت شوم از چهار خربت و غیره سرگم بضم کاف فارسی بی ابتدا و بی انتها سرم
بالضم در عربی دوا ن بوده که مخ مثقل ست از منتخب و سراج و سرم بکسر اول در آ سماء و مفتوح لفظ ترکیست یعنی دوا ل فاشیده و پوست فراشیده و از مصطلحات
سرمه چشم سیاهی هوز بوقوف شخص سرمه چشم کشیده از مصطلحات سرطان بفتحات اول و ثانی و تخالف جانوریست دریا و تالابها یا برفرق تو سط مشابه بشکل
عنکبوت از آنجهت که گفته گویند بکبار اول رفتار آن کاهی راست باشد بطرف سرو کاهی کج باشد یعنی بطرف عقب رفتار میکند و نام برج چهارم از بروج آسمان نیز باین شکل
سرطان ست و آن مجاز است و مدت ماندن آفتاب دران برج دو هفته و نیز نامند و نام صوداوی که سخت باشد و هر روز بزرگتر شود و گاهی مرض و سبب شدن دست و پا سرطان
ظاہر باشد از بحر الجواہر و سرکشف و کفایه منتهی و غیرانها سروون بفتح اول و ضم ثانی شخ هر حیوان و بضمتین پیرین و کفش از بریان و جهانگیری و کشف سرین بضم اول و کسر
ثانی و فتح سوم و تو گاہی این لفظ بمعنی ظرف پائین انسان نیز آمده سرشتن کسر شین معجمه یعنی چیز تراوچیز خشک آمیختن از بریان سراسیدن جهانگیری بفتح اول و ثالث
و سکون ثانی و فتح رابع و کسر اول در بریان ضبط حرکت کرده بمعنی نفیر سروون بضمتین یعنی سراسیدن از کشف حاشیه بریان نیز بضمتین مستفاد ست چه وان سوداء بضمتین
ست از سراج ہدایت سرحان بلکسر حا مهمله بمعنی گرگ و زنده از لطائف دشمنی مضاف سرخ قین بلکسر سرخ سیر گین از منتخب و رساله معربات سرمان بفتحات
اول و ثانی و ثالث رفتن سیر خرما نوای پیری از منتخب سرای نعمان قصر خورنق که نعمان بن منذر بنا کرده بود و بغایت خوبی و نزہت سرخط نهادن و سر
برخط فرمان نهادن اطاعت کردن از بریان سرگران مست و شکسته خشنک و دوال از بریان سرانگشتان عنابی کردن کنایه از رنگینی پنجے پرداختن
سر آهردن بفتح سین مهمله و تمام کردن از سراج سر کردن شروع کردن و بتمام رسانیدن و کامل کردن سلوک کردن عاشق شدن و از جمله مصدر و فعل مصدر دن و باشد

سر برگردنکان اطاعت نه کنندگان سر باز ماندن حیران ماندن سر که فرو فتن ابرو ترش کردن سر که جبین ترش رو بودن خلق سر مه
خوردن تنگ شدن سر مه بگلو کشیدن کنایه از تنگ شدن چون سر مه بارد و یا بس ست گویند که از کثرت خوردن آن آواز بند میشود سر اون
گذاشتن رسا کردن جانوران و غیره و آتش دادن بندوق و توپ را از شرح الشعرا سر کنگبین همین سکنجبین که معروفست چه سکنجبین بمعنی سرکه و انگبین
سرور سر چیز کردن خود آگاهتر از اوان ست در طلب آن چیز از خیابان در مصطلحات یعنی سعی کردن و پیدا کردن چه سر یعنی خواهش و طلبات سر نهادن خواب کردن سر فرو اوردن
اعراض کردن از مصطلحات سر افتادن از مدتجاوز بودن از مصطلحات سر آمدن آخر شدن و بمعنی کامل آمدن سر بند کسی گرفتن از به کارش
خبردار بودن از مصطلحات سر بازون بامضافت و فتح اضافت یعنی تشبیه دادن و بیا چیز را برابر کردن از مصطلحات سر بین زیده و برگزیده و
نیز بهمین معنی است از مصطلحات سر خاریدن توقف و بهانه کردن سر از چیزی بیرون آوردن از عهده آن برآمدن سر خ شدن
و غضبناک شدن از مصطلحات سر خانه رسانیدن فن را بکمال رسانیدن و با صطلاح موسیقیان آواز بلند کردن گویند سرود کلاه کسی نماندن
منقاد و بودن از مصطلحات سر دستی گرفتن امداد و اعانت نمودن سر زده آمدن و رفتن بخبر آمدن ناگاه و رفتن سر سخت خوردن
بمعنی رسیدن صدمه سخت از مصطلحات سر سخن بقطع الاضافت عنوان داستان که آنرا بفتح نیز گویند سر شتیه چرب شدن کنایه از نعمای از مصطلحات
تحسین کردن یعنی استحسان کاری نیز آمده سر طلیسان چلم حقه تنباکو سر کن بکاف عربی مضموم یعنی سردار فوج از مصطلحات سر نگرفتن موافقت نکردن
صحبت سر گوش گرفتن طبع و منقاد شدن سر و بضمتین بوانه معروف بمعنی طوق شاخ حیوان و پاره شاخ آهو و غیره که برای نظر بگلوی اطفال آویزند
بمعنی پایه و شرابخوری از بیان رفیع خاقانی و بفتح اول سکون های مهمله رفت معروف که راست میباشد سر و اشتر تراز و زیاده بودن یکپاره از مصطلحات
سر وال بالکسر بمعنی شلوار از مصطلحات سره بالضم و تشدید راء عربی بمعنی ناف و بفتحتین تخفیف فارسی بمعنی خالص و پاکیزه و خلاصه و برگزیده و نیز بمعنی عیار
کشف و سراغ و نیابان و بربان سراچه بفتح بمعنی خانه کوچک ابربان و بمعنی خیمه کلان و نام سازنوشته اند سرخچه بمعنی خچه دست و بمعنی زور و قوت و نیز بمعنی
ظلم و تعدی و بمعنی مرد قوی دست که مشق زور پنجه رسانیده باشد و کنایه از مرد مرد پر قوت و ظالم از بربان و بهانجم و سراغ و نیابان سرپا بالفتح و وقف و الف
و نیم های موحده خانه سرخچه بضم چوبشتی باشد سرخ رنگ که پیشتر با مام اطفال میدهند از جهانگیری سرخانه با صطلاح موسیقیان بمعنی آواز بلند بمعنی مسمط
چیزی از مصطلحات و بمعنی پایه و رتبه از بهار عجم سرو پیاده سرو کوچک که بقدر قامت مرد پیاده بود و آن بسیار خوشنما باشد از چراغ ها بایت و بهار عجم سرایده
بفتح و بکسر کننده از سرودن و غیره سرغه بالضم و حرف ثالث فا جانوریست که دفعت را سوراخ کند و بمشابهت آن نام طلق است که بعربی سعال و بهندی کهانسی گویند
از سروری سرقه بفتح اول و کسر ثانی و قاف بمعنی دزدی از ولوالوجی کشف و سراغ سریه بفتح اول و کسر ثانی و تشدید تحتانی لشکریکه زیاده از پنجهزار باشد تا چهار هزار و
و با صطلاح اهل حدیث لشکریکه بحضرت رسالت پناه خود بذات مقدس ران باشد و بسرکردگی یکی از صحابه فرستاده باشد و بضم اول و تشدید یا کسر ثانی و سکون تحتانی بمعنی
کنیزکه برای جمع و تمتع باشد و این خصوصیت بلفظ سر که بمعنی اول یعنی جماع باشد و این ضمیمه از تغیرات نسبت ست از نصب و موید بطالف سریچه بفتح علامت معروف که
معمولا گویند از بربان سر زده یعنی خبر از چراغ هدایت سر گزده و سر گزیده بالفتح و فتح کاف فارسی و زای هوز گویند که از کفار گیرند سر اسیمه بمعنی خود سر یعنی چه آخر بمعنی پرشیانی آمده
اندر سرق سراقه بضم اول و حرف چهارم قاف نام یکی از مناده و قویش از مطالعات سر ین گاه بمعنی سقیقه غلط ست صحیح سرو نگاه بواو معروف نگاه و بضم اول و فتح ثانی شاخ حیوان آگویند و سرو نگاه موضعیکه از انجا شاخ حیوان برآید و از ابربی سقیقه گویند سرخ سکندر نامه از خان آرزو سر و نگاه بفتح اول و ثالثی جای رستن شاخ حیوان و آن بر دو طرف سر ست و حرص آزا ابربی سقیقه گویند سراج سر گروه بفتح کاف عربی بر گروه و سردار سرایرده بمعنی خیمه بزرگ آید سر پوشیده بمعنی دوشیزه سر سجده مرغابی که بجای سجده نهند سر زنده سرخ پرنده بمعنی ترگ است سر گذشته از بان میر آمده و ترک سر گذشته

این چهار اصطلاح از مصطلحات سرمستی یعنی ما فیه یعنی آنچه حاضر باشد و یعنی چو یکی خواهند ان دوست دارند ازو بیان و مصطلحات و چون لفظ هدایت سر کوچک و بیقدر و حقارت از بیان سرنامی با فتح یعنی شمنای و این مختلف سوناست چه سو یعنی شمار لیست از بیان و سراج و سعادت سر و سبی سر بود و شاخه که مرکب شان آن بهت بسته باشد چه سبی بکسر تین یعنی است از بیان و سعادت و رشیدی سر گروگی یعنی سرداری سری یعنی سرداری از بیان سر خوشی سرور شراب و یعنی مستی با عتدال از بیان و بعضی یعنی تیم مستی نوشته سر ما زاجی آواره با زار سر کاری یعنی مار و نگی و سر پاهی کار و فتاری و اهتمام لبر انجام امر از انواع هدایت سر سبزی و دستی سر بابایی بر وزن و معنی عربی یعنی انعام بزرگی از رفت گل کشتی سرپی بفتح اول و کسر ای معلوم و فتح ها فارسی یعنی سر بازدن که بهندی شوکر کویند سر گوش دار و گوش کسی بستن تخر یکشتن سر بایی کسیکه با بر سر نهاده باشد و یعنی با بر سر یعنی با اندک که بر سر آب کذارند و بیندازند سر شاشه از رشتن بستان و سراج سیر ایلی نصف اسرائیلی کنایه از سازی و دیکه کاوان نبی سر آیلی بفتح اول و کسر ای معلوم و یاء حتیه مخففه از بیان سر کردن سیاه شدن سر سری سقطی بفتح اول و کسر ای و تشدید یا و فتح سین مهمله و فتح قاف و کسر طای مهمله تمام بزیرکی از منتخب سر آوری بمعنی کرد آوری از مصطلحات سر سری تیار حال کردن سر سایی بمعنی ذباح از مصطلحات سر سلیمانی سر سه که چون بچشم کشند مخفیات عالم مشاهده کنند از مصطلحات فصل سین مهمله مع زای معجمه سنکا بالکسر یعنی بشتابه سنه نابالکسر و ترکی بمعنی شما و لفظ کاه او و کلمه باد سنزه و او اخر کلمات ترکیب برای نفی آید چنانچه آن سنزلی اسپ لکد زننده فصل سین مهمله مع الف واخات ترکی سزاول بفتح اول و ضم واو و بمعنی حامل کنند و این لفظ ترکیست سزیده لائق و سزاوار سست ریش بمعنی احمق فصل سین مهمله مع طای مهمله سطلاب بفتح بین همان اسطرلاب که سابق مذکور شد سطوت بالفتح بمعنی قهر و بمعنی سخت گرفتن و حمله بردن از منتخب و مراسم سطح بالفتح و های مهمله بام یکان کنایه از اصطلاح علم هندسه انچه بلوا و عرض اردویی محق از طرح نصاب سطیح بروزن فصیح آبهای معلوم قلیل از منتخب سطر بالفتح نوشته و سته و صف و سطر کتاب از منتخب و مراح سطر بکسر اول و فتح طای مهمله بستر کسر اول و فتح تای فوقانی بمعنی لک و کمند و خط سطوح اجتماعیین بمعنی شان از منتخب و کشف سطل بالفتح و بالکر آوندی باشد مثل طشت از بیخ یا مس از مصطلحات و در منتخب و مراح طاس دسته دار فصل سین مهمله مع عین مهمله سعد سوفانیکه بختی بسیار و نام ستاره مشتری و نیز نوشته اند که بهم مرویست که بسیار سعادت و وفا بوده سعد و اسما بفتح اول و او کاو طعمه و منسوخ منسوب سکه ان سین مهمله اول نام عاشق و دوم نام معشوقه قصه که در عرب بوده اند سعت بفتح و کسر اول و فتح عین مهمله و بعد ده موقوف قرآنی در کجایش از فتح و اراده سعایت بکسر اول و حرف چهارم تعالی حازی و بد کوئی از کشف مصراح سعد و راج منزل بست و دوم از منازل قمر آن و دو ستاره ست که میان آنها و دو ستاره دیکه بقدر یک وطلوب یکی از اینها کمیست فرود آنرا کوا یا خواهد که فرج کند از منتخب سعد بالفتح یعنی نیک بختی و منزل بست و سوم از منازل قمر آن و دو ستاره است بر بر دوزن جدی و یک ستاره دیکر است نزدیک هر دو ستاره مذکور که آنرا شاه سعد کویند یعنی کویند او که این سعد کویا آن کویند ابیع نیکه بند و بعین جهت آنرا سعد ذابح کویند فرمان ماه شاهی را بالضم نسخ بناتی است که بهندی ناکر و بتعاکویند ابریشان و منتخب و فیره سعد السعود ستاره مشتری و نام منزل بست و چهارم از منازل قمر سعود بالضم بیست ستارکان است مثل سره و منتسرے و قمر و بفتح اول و ضم ثانی منزل بست و چهارم از منازل قمر آن سه ستاره است فرد بمقابل جدے و کشف و هوا زاهر فرق بعض کتب بر قوم شد سعاد بضم اول نام زن محبوبه که در عرب بوده است سعر بالکسر نرخ بهشی که موزونه شود از اوزان و مقیاسها بالفتح کیاهیست که زلف خوبان تشبیه کنند و فقرا از ان نانکوش سازند و خشک کرده بوا بکار برند و بقاسی آهویس کویند و در کتب طب اعیاد و نویسند تا بشیر مشتبه و منتخب و غیره سعد اکبر مشتری سعیر آتش افروخته و زبانه آتش سوزان از منتخب و در لطائف نام طبقه چهارم از هفت طبقات دوزخ سعتر بار بالفتح بنکه بالفتح دین بزبان دیکر جماع کنند از بیان سمال بضم اول بمعنی سرفراز منتخب سعدان بالفتح نام موضعه از شتران سعدین بهره و مشتری سعفه بالفتح و حرف سوم مفاز مخففه کرم پیله شود و در ابتدا بخرات سفر قناتی بندند و مقرح شود بعد خشک رشته شود و بشیشه کنج کویند سعی بفتح اول و سکون ثانی بمعنی دویدن میان صفا و مروه هفت بار

باین هم از بودم می‌خواست و شتاب کردن و کسب کردن و کوشش مردم از پے اتفاقی بفتح اول و کسر ثانی گویند سعدی شاعر معروف
بسعد بن زنگی بادشاه شیراز و نام ایشان مصلح الدین است **سعتری** بالفتح بمعنی از نیکه باآن چیزین باران دیگر جمع کنند و مجازاً بمعنی شوخ و بدکار آید
فصل سین مهمله مع نون معجمه **سنعب** بفتحتین و بای موحده کرنگی از شرح نصاب **سنعد** بالفتح زمین نشیب که آب باران در آن جمع شود و نام شهر
نزدیک سمرقند از بهان **سفراق** بالضم قوت بزرگ و بالفتح پیاله‌ی دینیز بمعنی می آمده و در صراح در شیشه نوشته که سفراق بفتح کوزه لوله دار و این لفظ ترکیست
سفبان بفتح بمعنی گذشته از شرح نصاب **سفیه** بالفتح وهای موحده بفتوح بمعنی نوافیته و چیزی چرب از لطائف **سفری** بالفتح سخت روئی و بیحیائی از لطائف سفله
فصل سین مهمله مع فا **سفیدآب** بسر بسوخته و آزار بعض مردم
بالضم بسوخته بنام نانی از جمله هفت زبان قاآنی **سفیدباد** بفتح فا جمع سفیه که بمعنی نادانست **سفیدآب** بکسر سلاست و بفتح فارسی افتخاب
سفیدبخت کا شغری گویند ظاهر صحیح سفیده کاسه گریست چراکه اکثر کار کاسه گران و نقاشان در هم سازان می آید **سفارت** بکسر سلاست و بفتح فارسی افتخاب
حران **سفیدبخت** خوش بضد شبدبخت **سفاهت** بفتح فا بیحیائی و بیحیائی و بیعقلی عقل از مهابا عجم و فیابان و صراح و منتخب **سفت** بضم سین و بکسر فا کشف
و پرسش از شیدی و کشف و موئیدة ما در و در تحفه‌ی نیز بالضم نوشته و در برهان بالضم بمعنی و پرسش و بالکسر سطبر و محکم و در صراح در ذیل لغات از فرهنگ فارسی نقل کرده که شفت
و پرسش **سفاح** بالکسر اول در آخر حاء مهمله بمعنی زنا کردن و بالفتح و تشدید فا بمعنی مرد بسیار عطا و فصیح قادر بر سخن و نجی خونریز و لقب عبدالله بن محمد اول خلیفه از خلفای
عباسی از منتخب **صراح سفاد** بکسر سین زیاده بمعنی جماع حیوانات و بهایم از منتخب **سفید** بکسر سین ابیض از کشف و شیدی **سفود** بالضم و تشدید فا بضم سین
سیخ که آزا بریان نیز گویند از منتخب **صراح سفر** بالکسر کتاب نامه بالفتح نوشتن از مدار **سفیدار** بکسر سین و یای مجهول و فتح نون نیز درختیست که چوبش سفید باشد شاخهای نازک دارد گاه باشد بلندی آید از سرخ و خوه **سفیر** رسول یکیک و قاصد از منتخب **سفوف** بفتح اول و ضم ثانی و فا
و بخفیه مطلقا و خصوصا از ادویه از صراح و رساله این حاج **سفک** بفتح اول و سکون ثانی ریختن خون از منتخب **سفاک** بالفتح و تشدید فا خونریز و قاتل از منتخب و
سفرجل بفتحتین و جیم بفتح سین و ضم جیم بهی از بادآبی نیز گویند از منتخب **سفال** بضم اول آوندگلی و خزف از مدار و موئید و برهان و کشف و در جهانگیری بکسر اول صراح
نوشته که سفال بضم و کسر دو صحیح باشد **سفل** بالکسر بالضم بمعنی پستی از منتخب و شرح نصاب **سفول** بفتحتین بمعنی پستی و نزیر فرو شدن از منتخب و لطائف **سفاتین**
بفتح اول کسر چهارم که همزه است جمع سفینه بمعنی کشتیها و بیاضها **سفانان** بکسر نام شهر و نام پرده از موسیقی از کشف و موئید **سفیان** بالضم نام و در کس از علمای محدثین
سفن بفتحتین دست درشت از ماهی یا سنگ و غیره که بر قبضه شمشیر و صل کنند تا گرفت خوب شود و بمعنی سوهان آهنی و بفتحتین جمع سفینه است که بمعنی کشتی باشد از منتخب
و فتحب و صحاح **سفنین** بکسر اول کشتیهای نوح قافی روزن صیقل نام ولایتی از ترکستان از برهان **سفینه کردن** ظاهر مفهوم از اصطلاحات **سفید گردن**
و **سفید شدن** نمودن و بنمایانیدن آشکار شدن و معتبر گردیدن از چراغ هدایت و سراج و چهار شریعت و مصطلحی و برهان **اسفیجه** بالضم سوپ سفته که بسیدآب آنرا پخته و گویند
از رساله سرمایان **سفینه** بالفتح بیاض اشعار و کشتی را و یا سفته بفتحتین و های ملفوظ سبکی عقل و نادانی از منتخب **سفله** بالکسر فرو مایه از بهایم عجم و فتحب و نیز صاحب تحفه گوید
و صراح نوشته اند که بفتح اول و کشتانی ست و جمع ست مفرد نیست و بعضی از محققین نوشته که سفله بفتح اول و کسر ثانی بهیت تخفیف کلمه اول و سکون ثانی
استعمال کنند و قاموس بکسر اول سکون ثانی و ضم اول و فتح اول بکسر دوم هر دو گفته و بلفظ اسافل کرده لالت بر جمعیت کثیر نموده و در نهایه جزری مستفاد میشود که اصل بفتح اول
و کسر دوم ست و بجا که ضمه شود و لامکای تخفیف کلمه اول سکون دوم نیز میگویند چون فعله بفتح اول و کسر ثانی از اوزان جمع نیست ظاهر آنست که هم جمع باشد و بنیابت
نوشته که این لفظ اگر کتبه بفتح اول سکون دوم و فتح اول و کسر دوم بود معلوم نمیشود که جمع است یکن از سیاق بمعنی مفعول استعمال کنند سفته بالضم نوعی از یکان مالضم
گاندر که سبد بهندی گویند و بمعنی تحفه هر چیز نیز و بالکسر هر چیز سطبر و محکم خصوصا جامه از ریشم و برهان **سفیدچره** بمعنی خرچره کلان که هندی شکله گویند بفتح اول
سفره بضم عربی توشه‌دان سفر و مجازا بمعنی دستار خوان که بر این طعام چیده باشد و بفتح اول بمعنی مقوی گرم و فتح فا خطا است از بهار عجم و کشف و مفتوح مدار و سر و رای و بیت الخلا

باآنکه چون سفره کرا بمعنی دستار خوانست باسفره که بمعنی قصعه باشد بر لفظ التباس واقع شده باعث اشکاله طبایع گردید لهذا سفره را که برای معنی دستر خوانست باچار بفتح مقرر کرده بجهت رفع التباس وبرای معنی دیگر بضم معین داشته شد چنانکه بود **سفیده** بفتح اول وکسر ثانی ودر آخر ها مخفف سپیدان وهم بفتح اول وکسر ثانی ودر آخر ها مخفف سپیدار وهم بضم اول وسکون ثانی ونون مفتوح ودر آخر ها مخفف سپیدان وهم بضم اول وسکون ثانی ودر آخر ها مخفف سپیدار وهم بفتح اول وسکون ثانی ودر آخر ها مخفف سپیدان وهم بفتح اول وسکون ثانی ودر آخر ها مخفف سپیدار وهم بضم اول وسکون ثانی

سکت بالفتح اول و سکون ثانی بمعنی سکون و استقامت باشد چنانکه در منتخب است سکت بالضم سین اول و ضم کاف فارسی معنی انقطاع و بی سکت بمعنی بی انقطاع از لطائف سکاکیست بمعنی کیست و چکاره است چهارشربت و بیضه نوشته که سنگ کیست یعنی حمامیت دارکیست سکنج بفتحتین و بالفتح اول و ضم کاف عربی و بسکون نون و جیم عربی گفته و در من بمعنی کسیکه از دهان او بد بو آید آورده و در کشف اصطلاح و سراج و دارو جهانگیری سکباج بکسر اول و سکون ثانی و بای موحده و جیم عربی معرب اسکباجه که نوعی از آش ست که از سرکه و بریان یا مطبوخ سازند از لطائف سکندر بالفتح ترانه بود که هرگز از اصول پرده بیرون نرود و از شرح گل کشی سکر بالضم و تشدید کاف منقوح معرب شکر که طعام را بدان شیرین کنند و بضم اول و سکون کاف معنی مستی و نشه از شرح نصاب و منتخب سکندر نام بادشاهی مشهور از روم بعضی او را ذوالقرنین میدانند لیکن ذوالقرنین دیگر است که خضر در زمان او بود و دیگری گویند که او فریدون بود یعنی سکندری خوردن آنست که بر آمدن اسپ از بریان سکسار بکسر اول بمعنی بدویدن پیاده سنگ بالکاف و سکون کاف فارسی و رای مهمله که بهیت از بلستان ما بین کرمان و مکران و دریاست که آنرا بلوچان میگذرد از بریان سکری منسوب بآنست سکر بفتحتین تشدید و کسر کاف عربی در برهان بمعنی نام عدد هشت کدبعربی آنرا ثمانیه و بسندی اٹھ گویند سکالش بکسر اول و کاف فارسی فکر و اندیشه و مشورت و این لفظ بکاف عربی و فارسی هر دو آمده از برهان و رشیدی سکاک بالفتح و تشدید کاف اول بمعنی آهنگر که سنگ بالفتح و تشدید یعنی آهن را گویند و بمعنی کسیکه پردم و دمنار سکه زند و بضم اول و تخفیف کاف جوئی که میان آسمان زمین ست از منتخب در شرح نصاب و در منتخب بمعنی هوا یکه میان من و آسمان ست و یوسف بن نافع در شرح نصاب بجای نوشته سکسک بضم هر دو سین محله ایست کهنه که سوار نباشد دناء در شخصیت که آتش چوب آن زیاد از لطائف و مصطلحات سکب بضم اول و تشدید بکاف عربی نوعی از خورشیدی که مرکب باشد از لبا و تخفیف کاف بمعنی مرکب و بالفتح و کاف فارسی نام دوایی از ترکی یعنی اول و ثانی از بریان منتخب سکال بکسر اول کاف فارسی خیال و اندیشه از برهان و سراج سکون بفتحتین گرام از موید سکاکه بالضم و تشدید بکاف بانندگان و این جمع ساکن ست و بسندی دنیا گوئی از کشف و مصطلحات و سراج و دیباجان سکنجبین بکسر اول و ضم جیم معرب سکنگبین و این مرکب ست از سک که بکسر اول و سکون کاف عربی بمعنی سرکه و انگبین که بضم کاف فارسی بمعنی شهد و این کیب مانند سابق ست فی زماننا مجازا بمعنی شکر سفید و اهل سکینه لفظ سکینین ضم هر دو سین بمعنی شهوت سیده سکین بکسر اول کسکار بمعنی کاردانا و منتخب در شرح نصاب سگاهن بکسر اول و کاف عربی رنگی باشد سیاه که آهنگران از سرکه آهن سازند و آهن سفر کرده باشد سگالیدن بکاف فارسی اندیشه کردن و قصد کردن از رشیدی و برهان سکن بفتحتین نام دختر حضرت امام حسین رضی الله عنه از منتخب و کشف بفتح اول کسکار آرام و آسایش و دانشمندی و نام دختر بهرام آمده سکه بالکاف و تشدید بکاف کوچه و محله و بازار و در ستد بمعنی آهن که بدان بر سیم و زر نقش کنند از منتخب سکته بالفتح مرضیست که حس و حرکت درین زائل شود و در مریض چنان نماید که مرده است و نیز در قرآن خواندن یا زدن و نوعی از خط که آزاهای سکته گویند در اصطلاح شعرا آنست که در قوافی اند کے توقف باشد که قبیح نماید و بعض جاهلیه پندارند از منتخب و لطائف سکیزه بکسر تین و کاف عربی و یای معروف و رای مهمله بر وزن بیکدله اند مختن و غلطیدن از برهان و لطائف سکره بفتحتین و تشدید راء کاری سگلی که خرد باشد و اسکره بزیادت الف نیز آمده از لطائف سک غرچه بفتح تین بهمه و جیم فارسی بمعنی سگ زبون بی جرات و در شرح خاقانی بمعنی سگ محله آشین سگنگ بالنون بفتح اول و ضم کاف فارسی و کاف عربی و نون نام دوا و در آ فارسی نون نام راه و کشتی سگ جانی سخت جانی و در امین و دون سگ صاحب گفته بفتح اول و سکون کاف فارسی نام مورد ستم و در بهار عجم بضم اول و سراج نوشته که سکری بالکسر کاف فارسی و رای مهمله بمعنی میستان پسیستان و اسکستان گویند و نوشته اند که تولد رستم در انجا شده است

سکه خوردن دعوی نقش و درست نشستن از مصطلحات سکه مردی غیرت و حمیت و آبرو و بقیه کنایه از آنچه گفته آمده بعضی کنایه از آلت برولایت سکندر رومی بسر آمدن اسکلکی بفتح سین و فتح کاف فارسی و کسر کاف عربی و یای معروف دارو کشتی که هر دو دست بر دوش حریف دارند و هر یک میخواهد بزند کرده بر زمین بسوی خود کشند مثل بند شدن سنگ باماده از شرح گل کشتی فصل سین مهمله مع لام چسلا بالضم و تشدید لام فارغ شدن از سران سلوی بضم اول و سکون ثانی مرغکیست از اسکانی گویند در بیابانی پرنده مانند بهبهد بیشتر خوانند از نخب سلمی بالضم نام زنی معشوقه که در عرب بود است و مجازاً هر معشوق را گویند از کشف نخب این هم آگاهی یافت هم فرمود سلاب بفتح اول و سکون ثانی بر وزن فعیت کردن و تمیتین بر وزنی بود و شد و بود است میوه ایست نوعی از لباس و پرنیان شبیه چوشن و نقشتان که بر روی جنگاه پوشند از نخب کشف و بجوا بر سلاب بکسر باید تمام از نخب سلحفات بضم اول و فتح لام و سکون حاء مهمله و فاء و تای فوقانی بعضی بای به که بهبهد گمپوا گویند از شرح نصاب سلاسل و آسان و هموار شدن و روان آمدن بسولت و آسانی که در آن الفاظ ثقیل نباشد سلاحدست بلکه اول بر وسیاهی که سلاحدا باشد سلامیا بضم اول بالف مع فاصل و فتح میم و سکون یای تحتانی و فتح الف و سکون همزه و فتح یای تحتانی و الف مقصوره نوشته استخوانهای انگشتان دست پاسلطنت دراز و سستی و درازی زبانی و بمعنی قصر و غلبه از نخب فرهنگ میان سلت بالضم و فتح اول و سکون ثانی و فتح تای فوقانی خوفانی بمعنی جوکه غله معروف است از شروح نصاب سلوت بوزن رحمت بمعنی آرام و خوشی و بمعنی تسلی از نخب و بمعنی صحرا و اطراف سلالات بضم اول بر سلال و بتشدید لام بمعنی فصل سطوت سلامت بگرفتن و بدی غیبت کردن و بدگفتن یافتن از سران و در محاوره فارسی این مصدر منفعل لیسیاری می آید بمعنی سلم و سلامتی نزد بعضی درست نباشد چه الف خود مصدر حاجت بیاء مصدر دارد فاضل نبیل بفضل تصانیف فائق آزاد در بسیار جم ضیابان گفته که ضابطه فارسیان آنست که در آخر بعضی کلمات یای زاید لاحق کنند خواه هم جا بود باشد خواه مصدر فارسی باشد خواه عربی چون ارمغان و رمضان و فلان و فلانی و قربان و قربانی مقصان و قصبان و دیبا و دیبائی و فلاس و فلاسی و فضول و فضولی سلامت و سلامتی و غیرها فی عربیه سلاح بکسر اول جنگ کنند از کشف سلیح بکسر اول و یای مجهول و حاء مهمله سلاح بالفتح و تشدید لام و حاء مهمله بمعنی پوست کندن از لطائف و منتخب سلاح بفتح اول و سکون لام موست کندن و روز یکه شام آن بلال دیده شود و چنانکه انگلیسیان بفتحتین گویند از روز شمار بفتح اول و سکون ثانی و فتح میم و کاف عربی آواز پست از همه مسمی گشت از سراج سلاق بضم سین و غلیظ شدن چک چشم از صدود الامراض سلمک بفتح اول و سکون لام و فتح میم و کاف عربی آواز پست از همه مسمی گشت از سراج سلاق بضم سین و غلیظ شدن چک چشم از صدود الامراض سلمک بفتح اول و سکون نوشته که نام پرنده ایست از همه مسمی سلاک بکسر شتر مراد بدیده و بمعنی و با فتح و کشیدن چیزی بر اندر چیزی از سراج سلاک بفتح بر وزن هاک گوشوته طلا و نقره از پرنان عوام بمعنی آزاد سلاخ گویند سلیک بفتح اول و کسر لام یعنی منسلک و چیزی که در چیزی کشیده و شده باشد از منتخب سلوک بفتحتین راه رفتن و نیک روی کردن و اموال و اطلاع صوفیان طلب تقرب حتی سل با فتح و تشدید لام و عربی بر کشیدن شمشیر و کارد و جز آن و باصطلاح اطبا بیرون رگ را گویند و ماکسر الخ بیرون کشیده شود از مجیری بمعنی بلغه نام مرض و در تعارف نوعی از کشتی که از چپ و راست بهم بندند دیکی از اسلحه آن تیزه کوچک باشد که بهبهد آنرا سیل گویند از منتخب و مراد بیان سلال بضم سین اول و کسر ثانی بمعنی زنجیرهای آهن و غیره و مین جمع سلسله است از منتخب سلسال بالفتح آب خوشگوار و آب صاف از منتخب و بقیه و کشف سلسبیل بفتح هر سه سین مهمله و فتح بای موحده تمام پیشه است و شب و بمعنی چیزی سرد و خوشگوار و شراب از منتخب و لطائف سلیل بفتح اول کسر لامی فرزند و بچه و صرح و منتخب سلقل بفتحتین سکون لام و ضم قاف کلمه ایست بمعنی چپ سلسل بالفتح

وقتل بضم بمعنی دست **سلامان آبسال** نام ماتق و مشتق بدنام کتاب قصه ایشان از جاهای **سلس البول** بفتح سین اول و کسر لام و فتح سین دوم مرضی که بول بی اراده خارج شود از حد و اندام مرض و گویند بول اضبط فتحاند کرده و بفتحتین سر ضعیف که بول بی اراده بیرون می آید از نعت **سلام** بفتح اول کسر لام ثانی نام ملکه افلاق خیار شنبر بضاب **سلام** بفتح اول عربی بمعنی گردن مثلاً دنی گزدگی دنی عیبی و سلام گفتن نامی مت، تا ما تقتضا از منتخب وغیره و در فارسی سلام بر دن کلام بمعنی صد نزار و صد هزار و صد سلام را شمار گویند و صد هزار را کثیر و بیشمار و صد شمار اراده و صد هزار اراده و صد هزار را لی لا یحصی گویند **سلیم** درست و صاحب سلامت و مرد ساده دل و احمق و ناگزیده و بیخبر از بدی تقول نیک است از منتخب و صراح و خیابان **سلم** بفتح اول و سکون لام نام پسر بزرگ فریدون و بالکسر و فتح و بفتحتین لوح اطفال تا برهان و جهانگیری و بفتحتین درخت خرما و خشت و نیز نوعی از بیع است و آن دادن بهای چیزیست بائع را پیش از بطار شدن آنچیز بمدت معلوم بشرائط شرعیه اول جنس مثلاً گندم یا جو یا دوم نوع چنانچه سرخ یا سفید سوم قدر چنانچه یک من یا دو من چهارم وصف چنانچه مرتع اول یا تیسم دوم آب داده یا غیر آب داده پاک از آلایش یا غیر پاک از آلایش پنجم اجل یعنی وعده چنانچه بست روز یا یکماه ششم جای تسلیم یعنی مکان رسانیدن جنس مقرره هفتم راس المال یعنی تعین کردن مبلغ چنانچه پانزده روپیه یا بیست روپیه و بیم اول و تشدید لام مفتوح بمعنی نرد بان چوبین و بکسر اول و سکون لام بمعنی صلح و آشتی و بمعنی نیز مریست از کشف و لطائف و نقب همراه **سلیم** بفتح سین و تشدید لام مفتوح بمعنی پیراکه در قعر پیشین مجوسیان بدل شود از سالان حاج **سل کردن** دوان کردن **سلطان** بالضم بمعنی والی و حجت و قدرتی از منتخب **سلمان** بفتح نام ساسانی که گویند دنام یکی از اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم که او را سلمان فارسی گفتند و مؤید **سلو** بالفتح و بضمتین و تشدید واو خرسندشدن و زائل شدن اندوه و خشم و آسان ساختن و دل دادن و تسلی کردن **سلام** ترازو و میل که ترازو بجانبیکه جلبن باشد از مصطلحات **سلسله** با کسر سین دوم نیز مسلسل بمعنی زنجیر آهن و طلا و نقره و غیره نام کتاب از منتخب و مجازاً بمعنی نسل و اولاد و قرابت و هم بمعنی ترتیب اسامی بدیران طریقت تا باسم کی از مسلسلان اهل رشاد **سلاله** بضم اول بمعنی آنچه بیرون کشیده شود از میخی و نطفه از منتخب صراح و بمعنی بچه و طفل صغیر از میرشی شرح مقامات حریری و در کشف مجازاً بمعنی خلاصه **سلیقه** سرشت و طبیعت از منتخب و صراح **سلفه** بفتحتین و فتحه گذشته شده و گذشتگان و بالضم نشستگان از منتخب و غیره **سلسله** بالفتح و تشدید لام و دره کی شبیه بنیل و بعضی نوشته اند که بمعنی طرفیکه بهندی آنرا پاره گویند از کشف و برهان و لطائف و مؤید **سلاحی** بکسر سین بمعنی سپاه **سلاحی** بفتح سین و تشدید لام و حاء مهمله مکسور بوزن بزیادت یای مصدری بر سلاح که بصیغه نسبت است از سلح که بمعنی پوست کندن باشد **فصل سین مهمله مع میم** - **سمامی** بفتح اول و فتح نون و در آخر الف بصورت یا مرغیست که آنرا سلوی نیز گویند از مشرح نصاب و نقب و بندی نیز گویند **سماعت** بفتح اول بمعنی شنیدن **سماحت** بفتح اول حرف چهارم بمعنی رشتی و عیبناکی از منتخب **سماحت** بفتح اول و حای مهمله جوانمردی از کشف و نقب و چ بمعنی لغت سهلست تا چیز را سهل گیرند بدل آن شوار نباشد پس جوانمردی سهل گرفتن مال و دشمن و رود **سماحت** بمعنی سهل گرفتن و اغماض کردن نیز آمده **سمعت** بضم سین و سکون میم و فتح عین مهمله شنوا نیدن عمل خیر خود را بمردم چنانکه یا مؤمنون افعال حسنه ما را بیاد دارند از منتخب **سمت** بضم گندم گونی از منتخب **سمت** بالفتح آوازه و روشن و نیکو و قصد و آهنگ و صورت و هیئت و جانب و بکسر سین فتح میم واو و نشان و نقش از قاموس و نقب و مداوحل لغات و زبدة الفواید **سماک** بالاول بر بنای بلند و صورتیست و جانبهای مابین بمعنی جمع **سمت** بالفتح و بمعنی دا غماد و نشانها جمع **سمت** است که بکسر اول و فتح میم باشد **سمیح** بفتح اول و کسر میم و جیم بمعنی بدمزاج خوش و زشت و بدرفتار **سمیح** و **سمیحه** بضم اول و سکون میم و جیم فارسی آنچه خانه که زیر زمین سازند و گاوان و گوسپندان را دران آرام دهند از اطائف **سماح** بفتح و دهای مهمله جوانمردی و بخشیدن از اطائف **سماح** بکسر اول دهای مهمله بمعنی سماحت گوش از بحر الجواهر و این لفظ بسین مهمله بر دو آمده **سمر قند** مرب سمرکند و صاحب مؤید و کشف نوشته اند که در یونانی طربی قوم است که سمرقند را بزبان ایشان شهر طرب گویند و بمعنی ترکیبی آن شهر سمراست قوم کلاماطین خلکان و تاریخ محمود سیرشی در شرح مقامات حریری نوشته اند که کندکاف عجمی

بمعنی خراب سهرام بادشاه شهر را خراب کرده بود و هنوز آن شهر را سهر گفتندی حالا سعرب کرده سهر قند گویند بعضی صاحب رشیدی نوشته که در اصل شهر کند بوده سهر را که شهر تعریب شهر است بمعنی شهر قریه باشد سمید بفتح اول و ذال معجمه بمعنی نان سفید و بسموغ بفتح اول و تخفیف میم مضموم و واو معروف نام جانوریست از قسم رو باه که پوستش سرخ مائل بسیاهی و تیرگی باشد از پوستش پوستینها سازند و پوست حیوان مذکور را میسور گویند و مؤید مدار الطالف و ذخیره و در بحر الجواهر بفتح اول و تشدید میم سمار بالکسر و حرف سوم نون نام سمار یکی حکیم نعمان بن منذر بادشاه برای بهرام که قصر خورنق ساخته بود و بعد تمام شدن آن قصر نعمان سمار مذکور را از بالای آن قصر بزیر انداخت تا شش بجای دگر نسازد و دیر بی نماند که قدیم نون برسیم شد و گویند مؤید مدار و کشف و برهان جهانگیری سمر بفتحتین و کسر دال فتح دال و ضم دال جانوری باشد که بقدر موش بزرگ که در آتش افکند تا پیدا میشود چون از آتش بیرون می آید میرود مصنف سام اندرجه سام بمعنی آتش و اندر کلمه ظرفیت است برهان و جهانگیری و کشف لطائف و بعضی نوشته که جانوریست پرواری که در آتش میرود و سمر بفتحتین افسانه گاهی مجازا بمعنی سخن از کشف و منتخب سم الفار بالفتح دیم مضموم و واو معروف ساکن و بعد فا و الف و راء بر وزن شکر نام جانوریست شبیه بموش سپید دراز روی خیز که بهیچ نگیرد گویند بمعنی لطف آن زهر موش ست چه سم بمعنی زهر موش را گویند عوام از غلط از اسهل گمار گویند منتخب سمسار بالکسر و هر دو سین مهمله و میم اول و ثانی مخففه بر وزن دلال و در عرف آنکه اجناس مختلفه مردم فروشد انرا چراغ هدایت سمت الراس بالفتح بمعنی جانب سر و آنرا در لغت سریان فلک مینی وسط السماء مراد باشد چه انسان از کاپک سر خود معادی وسط آسمان معلوم میشود و سمط بالکسر رشته مروارید را نخ و چراغ بالفتح سموط بضمتین رشته های مروارید را منتخب سم الخیاط بفتح سین مهمله و کسر خای معجمه سوراخ سوزن سماط بکسر اول بمعنی صف و دسترخوان و سفره و قطار بهار عجم و مدار و دسترسی و رده و مؤید و منتخب و خیابان و چراغ سماع بالفتح شنیدن و بمعنی رقص سرود و بعد مجازست از لطائف و بهار عجم و در منتخب و چراغ بالفتح شنیدن و در مدار بالفتح شنیدن سرود و در سرور بالفتح بمعنی سرود و صاحب کشف نوشته که بفتح مطلق شنیدن بکسر اول و رقاصه بمعنی خاص سرود شنیدن و بعد مجازا بمعنی وجد حالت مشایخ نیز و در شعر خواجه حافظ بمعنی سرود و نغمه و آلت بین کز رقص کنان میرود و بنالهٔ چنگ ۔ هذا کیکه رقص نفرمود اثر سماع ۔ و سمع بالفتح بمعنی شنیدن و بمعنی شنوائی و گوش و بالکسر بچوگان که آنرا صولجان و در منتخب و در شرح نصاب بمعنی بچوگان مطلق نوشته سماق بالضم و تشدید میم نام درختیست آن میوه باشد سرخ رنگ سیر و ترش و تخفیف سیر و گوارنده مزاج باشد و مدار و منتخب و مزاج دبیر و سماک بکسر اول نام ستاره و آن منزل چهارم ست از منازل قمر و کشف و منتخب و مدار و نصاب منتخب نوشته که سماک دو ستاره اند یکی را سماک رامح و دیگری را سماک اعزل و دیگر ستارهٔ دیگر که در میان هر دو است سماک رامح نامند و اعزل نامند و اعزل بفتح اول و سکون میم بمعنی مرد بی سلاح ست و در کفایه الطبیب آورده سماک منزل چهارم ست از منازل قمر و سماک رامح ستاره ایست که نزدیک ستاره دیگر است و سماک گویند سماک دیگر که اعزل باشد نزدیک ستاره دیگر ندارد بهمین سبب آنرا سماک اعزل نامند و اعزل بفتح اول و سکون میم بمعنی مرد بی سلاح ست و در کفایه الطبیب آورده سماک منزل چهارم ست از منازل قمر سماک اعزل سماک اعزل سماک رامح سماک رامح سماک رامح

باریک و نازک باشد از برهان **سم افکنده** کنایه از لنگ مانده از تفتن راه از رشیدی و در اینجا **سما عیلی** طائفه است گواه او آنکه نسب آپ ستن یکنند از دوی
سمی بفتح اول و کسر میم و یای کشیده بنام از جواهر و کشف **سمنانی** بالکسر و دو نون منسوب بسمنان که ولایت دیلم و اصفهان و خوارزمی از اقلیم الاقلیم ششم
علامة الدولة سمنانی از انجاست **فصل سین مهمله مع نون سنانج** بفتح دو دون مدغم و ثانی کسر اضافت و در بالا گذشت بمعنی بند نام برگ گیاهیست آن سال بسکند از تحفه
لطائف و کشف شروع نصاب **سنگپا** بمعنی سنگی که بندی جهانوا گویند سنجاب بالکسر و جیم عربی و بای موحده نام جانوریست که پوست آن پوستین سازند آن خاکستر کردن
باشند و پوست را نیز سنجاب گویند از برهان و مدار در سر کرده در بحر جواهر و کشف جهانگیری بالفتح **سنت** بالضم و تشدید نون بفتح یعنی راه و روش و عادت و
باصطلاح فقه آنچه پیغمبر و صحابه بران عمل کرده باشند و امر بکردن پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم از اینجا معلوم کرده باشند گاه در عمر خود یک دو بار بقصد ترک هم کرده باشند از تحفه و
لطائف و صراح **سنگ پشت** جانوریست که آنرا لاک و باغه نیز گویند و بندی کچهوا مانند **سنگ مجاعت** بالفتح یعنی سنگی که برای دفع گرسنگی بر شکم بندند این
منسوب است و مجاعت بفتح میمی گرسنه بودن از تحفه **سنگ بست** یعنی محکم و مسدود که سنور نارسیده باشد و اقامی در ظاهر شود از لطائف **سنوات** بفتحات جمع سنه که بمعنی
سال است قطب الدین علی شارح تصانیف عزنی یعنی زمین شور نوشته **سنگین دست** کسیکه تبایل قرانی کار کند از مصطلحات **سنج** بالفتح و جیم عربی و طبق کوچک از رشیدی
که باهم زنند و این مغرس و مبدل جنجست که لفظ فارسی است باشد آنرا جهانجیر نیز گویند بمعنی دزن کردن و دزن بامعنی مبدل سنگ ست به تبدیل کاف فارسی بجیم عربی
از سراج و غیره **سنوح** بصفتین وجای معلوم ظاهر شدن شکار از سوی دست چپ و مجازاً بمعنی پیدا شدن حادثه از تحفه و کشف و صراح **سنگلاخ** زمین سخت که چون
آب از آن گذرد سنگها بسیار برآیند و جا بجا یکدیگر را بسیار باشند از برهان چرا گلاخ بمعنی سنگان کثرت چیزیست و در لطائف بمعنی سنگ سخت نیز نوشته
سنگ روی یخ کنایه از شخص محکوم و مطیع امر از مصطلحات **سنجد** بالفتح و جیم مکسور نام میوه که شبیه بناب باشد از رشیدی و در بهار عجم و کشف بالکسر **سند** بفتحتین یکجا و
پشت بوی گذارند و نسبت کردن چیزرا بچیزی و منسوب شدن بچیزی پشت پشت و بمعنی بلندی چیزی از صراح و غیره و در فارسی بالکسر و سکون نون بمعنی
حرامزاده و بد و شریر و قافیه معیوب ظاهر المخفف شناوا باشد و نام مملکست از هندوستان و نام رود بزرگ در هند که آنرا دریای اٹک نیز گویند از برهان و کشف لطائف
و سراج و صاحب مصطلحات نوشته که سند بالفتح سه گین السانست که نهایت سطبر و سخت گنده باشد **سناوا** دیگر اول و در آخر دال بی الزعیوب قافیه و آن اختلاف صدق
ست مانند زمان و زمین در داد و داد و در داد و داد یا زتحفه و رسائل **سند باد** بالفتح و حرف چهارم باهای موحده نام کتابیست تصنیف کرده
حکیم ارزقی در نصائح و پند و حکمت و در برهان بالکسر و در سراج نوشته که سند بالفتح و قیل بالکسر نام کتابی ست از ارزقی شاعر و در سوا عظ و نام پسر گشتاسپ ظاهراً
پسر گشتاسپ مذکور حکیم بوده این از اقوال او روایت کرده باشند پس باین تقدیر نام کتاب مذکور نصائح سند باد ست **سنجار** بالکسر و جیم عربی نام شهریست بنواحی
سه منزل از موصل و نام موضعیست که مولد سلطان سنجر سلجوقی است از تحفه و قاموس و رشیدی **سنجر** بالفتح نام بادشاه عادل از برهان **سنگسار** نومی از سیاست که آدمی را
تا کمر در خاک نشانند و بران سنگ باران کنند بحدیکه بمیرد از برهان و سراج **سنقر** بسین مهمله و قاف بر دو مضموم پرنده ایست شکاری مثل باز که در هندوستان
بواسطه حرارت نزید و این ترکیست از لطائف نام یکی از بادشاهان ترک و نام یکی از غلامان **سنگ** بکسر اول و کاف فارسی بمعنی زر و چک از فرهنگی نوشته شد **سنگ** بر بمعنی
محک **سنگ انداز** مرادف کلوخ انداز و آن زنی ست که دزدان کنکرهای قلعه سازند جهت دفع و نیز بمعنی اهل از مصطلحات و بمعنی فلاخن هم آمده و بمعنی جشنی و عشرتی
که بجوانان و اواخر با شبان کنند بمعنی سلخ ماه شعبان نیز آمده از برهان **سنور** و تر بضمتین بمعنی سرحد که فاصله باشد میان دو ولایت و این ترکیست سنا بالضم
و دال مهمله نیز مضموم و بعد سین مهمله نسبی از دیباج بین قیمت بغایت دقیق و باریک و لطیف و نازک و بشیرینی لباس بهشتیان ازان باشد **سنبر** و سن بالضم و بای موحده
و رای مهمله مضموم و واو معروف و سین مهمله آن صمغیست زرد رنگ که آنرا کهربا گویند در برهان بالفتح و در سراج نوشته که سندروس صمغیست زرد رنگ که بعضی
گمان میروازان سازند و آن غلبه کهربا باشد بلکه کهربا یکدیگر ست و این سخن از مسافت دوری ست **سنگش** بمعنی سنان که شاخهای نازک و تیز

www.sabzlearn.com

مضموم بلغت هندی بمعنی علم و نشان فوج و بمعنی گرمنده تیز آمده از رشیدی و برهان و کشف و سراج و مؤید و منتخب و مدار **سنسابرق** بفتح سین و سکون نون و ضم باء ابجد و سکون راء و فتح باء ابجد و الف و سکون راء و قاف اسم آلتی است که بدان آتش از سنگ چقماق بادوزند و بعربی قداح گویند و بعضی گویند که مراد از سنسابرق سنگ چقماق است و بعضی گویند که مراد از سنسابرق سنگ سرخ است که بدان آتش از سنگ چقماق بادوزند

نام بیخ بشتر و آن بصورتی خرست دامن فرو گذاشته و سر او بمغرب و شمال پای او بمشرق و جنوب ست چپ او بخته دارد و پاسبانی کند و دو دست ست بلندست بر ابروش تو گندم را بدان دست گرفته است بهمین سبب باسم سنبلاسی ست از شرح جهنی فارسی و شروح نصاب سعدیه بفتح اول و کسر نون و یای تحتانی مشدد یعنی روشن بلند از منتخب سنف بالضم تنگی ست آهنی که بدان سوراخ کنند کرمیچ بر انگویند سنقصد یعنی تهمت از شرح غیاثی و دیگر لغات سعدیه یافته نشد و سنانی بفتح نام ولی که در حکمت و شاعری مرتبه اعلی دارد و در کشف بنی بفتحتاول و کسر نون رفیع و بلند و بمعنی روشن و تابان نیز آمده سنگ جابی بجیم بمعنی دست جابی سنبلی نوالی از پوست سنگ شدن بیمار سخت شدن بیمار از مصطلحات فصل سین مهمله و او سوفسطا بالضم حکمتی ست که بنای آن بر دهم بود از چهار شهرت سودا یعنی سیاه فام خلطی را خلط او ربه در کمار بمعنی دیوانگی و این مجازست چرا که بسبب کثرت خلط سودا جنون پیدا میشود و گاهی بمعنی عشق آید و در ترکی بمعنی خرید و فروخت سوا بکسر بمعنی غیر و بفتح بمعنی آرزو برابر منتخب سودا بضم اول و فتح ثانی نقطه سیاه که بر دل ست از منتخب و بر این تصغیر سودا ما شد که مؤنث اسود ست سوق الثلاثا بضم اول و فتح هر دو قاف مثلثه نام بازاریست در بغداد که در آنجا خرید و فروخت میشود و در قریه خانهای فحول علمای ترسایان و اینجا بود از منتخب و مؤید سواران آب بمعنی جباها آب از برهان سوغات بضم سین معجمه و هدیه از مداره صاحب مؤید گوید که این لفظ ترکیست دو لغات ترکی بفتح نوشته چنانکه مشهور ست خان آرزو در سراج نوشته که در صراح سوغ بفتح بمعنی روان کردن عطا و نیز صورت در اصل بمعنی چیزیکه بکسی بفرستند و بمعنی رهآورده مجازا باشد تمام کلامه پس این تقریر خان آرزو ظاهر میشود که سوغات لفظ عربی باشد سورت بالفتح تیزی حدت و تندی هر چیز خلاف خشم و بالضم شرف و نزاهت و پاره قرآن مجید و نام شهریکه در هند بر ساحل دریاست از منتخب و غیر سوریت بفتح اول و کسر او و تشدید یای تحتانی بمعنی برابری و اعتدال از منتخب و کشف سومنات بالضم و واو مجهول و ضم میم و سوت نام قبائله در ملک گجرات و در اصل این لفظ هندیست سومنات بودچه بمعنی سوم قمر آگویند و ناتھ بمعنی خداوند ست چون آن بت را بسیکل تمد ساخته بودند لهذا باین اسم مسمی گردید و در استعمال فارسی حرفها از آخر ساقط شده از سراج و کشف و رشیدی و مؤید برهان سودت بالضم سردرد و بتحریک بعضی شرح نصاب و منتخب شرح یوسف باشد یعنی بضم اول و سکون همزه که بصورت واو ست بفتح دال یعنی پیشوائی و ظاهر اینست که سئال از زوال سودالمزاج یعنی مرض و بیماری چه سودا بالضم بمعنی بدلست سوانح عبارتست از احوالات و رویدادها اگر چه اکثر استعمال این لفظ در رویدادهای ناپسند بعد ثابت و این جمع سائغه است تحقیق این در سیاهی و سائغه گذشت سواد بفتح سیاهی رنگ بمعنی حوالی شهر و نواحی بمعنی ملک و ذهن و بمعنی سوده و از مؤید و کشف و منتخب مصراح سود و بضم اول و سکون همزه که بصورت واو ست بفتح دال اول و دال ثانی را مبدل برای احمق ست یعنی سرد آرد و پیشوائی از منتخب مصراح سود و بالضم در عربی جمع اسود که بمعنی سیاه ست و در فارسی بمعنی فائده و نفع از لطائف سوبان گیر کنایه از زر و طلا بضم جانوریست که بهندی گوه گویند بکاف فارسی و او مجهول زربان و نیز بالسواد بفتح سین خوانند بمعنی راکب بکسر و عربی نام زبوریست که بهندی لکھن مکھی گویند از مؤید و مفتی چنان نوشته که سوار بفتح بمعنی راکب ست بمعنی راکب و گیرسوار بیا مجاز باشد چه مخفف سوارست و اسوار مکسر اول لفظ اسوکه بروزن سرو باشد مبدل اسپ لفظ دار که نسبت سوربالضم او مرورت چندین دار او ال یعنی چوبین شاخی عروسی دوم رنگ سرخ زیبین جهت لاله گل مفتی آزاد سوم گویند سوم رنگ اکستری آسمانی مائل مراسپ خرد نوشته چهارم در عربی بمعنی دیوانه و شهنامه و یتیم در عربی بمعنی نیم خورده و پس خورده و شخص باصطلاح اهل خلق لفظ کل و لفظ جمیس ست که وضع کرده اند برای چند نی و ست افراد موضع دانی یعنی چهارم کما لا یخفی بضم اول و فتح او و سورآبی در آن زربان جهانگیری و رشیدی و غیره سوره نور نام سوئی ست ز سوراخ آن مجید سوختن زر بمعنی تلف شدن زر خواه از چهارت بمعنی سوس بوا و سوسک بکاف فارسی جانوریست که جامه را بشکند نام دهنی که بنج آزاد اصل السوس گویند از برهان سوختگی نفس تنگی دم که در عجس دم دویدن پیدا آید سوسنوش بالضم و او مرورت و کسر نون و شین معجمه برادره کار سوهان فرو ریزد و برادهٔ آهن و الماس مس وغیره از سراج و برهان سورکه اخلاص قل هو الله سوط بالضم تازیانه و بتازیانه زدن از سراج سوم بضم اول و سین مهمله نام پنجم نوح علیه السلام که بصورت زنی بود از شرح نصاب سواطع جمع ساطعه که بمعنی بلندست سوغ بالفتح و بین مهمله جواز و سوزانی آگوارائی آتش و کشف سورد ماغ مرض دماغ سوالف بفتح اول و کسر لام بمعنی گذشتها و این جمع سائغه است از منتخب سوق بالضم بمعنی مملکت و بر این لفظ بولایت و شهر و غیره بین

یعنی سرانجام و معنی رود باشد و این حرفیست که بر فعل مستقبل میدهند **سوابق** که نشتابد **سورطریق** بری راه و بجای **سوق** بالفتح راندن در روانی و بالضم یعنی بازار و یعنی ساقها و در بعضی نسخ ساق ست از قلب فرآن **سویق** بفتح اول و کسر دوم ستوکه میگویند بفتح سین مولد و تشدید نوانی **سوال** بفتح اول رفتار نرم و یعنی برابر تو در بعضی مرکب از لفظ سو که بفتح بمعنی برابر ست و کاف خطاب دیگر اول بمعنی سو که از قلب نخفیف نحوه **سوگ** بواو مجهول کاف فارسی یعنی تاتم این لفظ مشترکست میان هندی و فارسی از سراج **سووامک** بواو عاطفه هر دو لفظ ترکیبست اول بالضم یعنی آب و ثانی بالفتح یعنی نان **سواحل** کناره‌ای دریا و رود **سوال** بضم اول و فتح همزه که بصیغه امر است یعنی خواستن و پرسیدن از قلب کشف صراح و بهار مجرد و منزل الاغلاط **سؤل** بفتح سین و ضم همزه و سکون واو و زدن فعول صیغه مبالغه یعنی بسیار سوال کننده و انبیا یان **سورن بال** و **سورن** پرنجه مرغ سنج پرازمصطلحات **سواد اعظم** شهر بزرگ برهان **سوم** بالفتح گران فروختن و وقت نمودن خواری و رنج کشیدن یعنی گیاه چریدن چارپایان از لطائف و قلب سوم بکسر اول و ضم همزه و سکون میم ترجمه تالث بالک و بمعنی مشتد و سکون میم نیز آمده و الیه یرد گویند بیت و بصورت یعنی از نظم خواندن دو بهمان جان آم ۰ از بهار عجم دهان کژ زده در سراج نوشته که سوم بمعنی گویند بضم اول و تشدید آن معدود دسه که بعربی ثالث گویند و الیه یرد و مرجع قلب ناطق گفته بیت قلب ست حرف در قلم نران نیست و قطب چرخ سوم ۰ مؤلف گوید که بفارسی در آخر اعداد میم بر آمده و دوی آید چنانکه دوم و سوم و چهارم و باقی بهمین نهج مذکور بضم و فتح هر دو آمده ضم چنانکه دوم گذشت فتح چنانکه ملا نظیری در قصیده‌ای که قافیه ردیفش ضم را و کرام راست همان دوم را بسته است در سیدی بهمین قسم می آید چنانکه ملا کلیم یعنی پنجم یعنی پنجم چون موافقت درین دو زبان بیش از بیش ست این هم دلالت بفتح دارد بهرحال لفظ سه های مختفی که دارد دکنوی محض ست از خیالی آید تشکل که دو پس سه را در ترکیب با میم معدود حال کرده چه باشد تا گفته چه دلالت ترکیب بسه کرده باشد پی بیابل شود چنانکه کیم و چیم در بعضی رسم بها کتابت شده چون درین حال انتشاء با میم معدود ثانیش ست میشود المداد داده در کتابت معدود در سنه یاد میکنند پس کسانیکه بضم اول خوانند و در ترجمه آنانکه بفتح دوم خوانند در بعضی نسخ تشدید بواو حساب نکرده اند **سوادبرگرفتن** خواندن و مطالعه کردن **سوالکن** بفتح اول و کسر دوم جمع ساکه یعنی باشندگان **سون** بواو مجهول نام مرد و سوسن نام گلیست آسمان گون و بعضی کشف برهان و مدار بالضم و واو مجهول در قلب بالفتح و صاحب بحر الجواهر نوشته که در تلخیص بالضم ست و در قاموس بالفتح معربست و بالضم فارسی **سورنجان** بالضم درای مهمله گویند نباتی ست سفید از بحر الجواهر پرسیان **سوختن** باصطلاح عشق آنست که ران تن بعشق و جود معشوق در دل افتد و سوختن بمعنی بیزار شدن از عشق **سوزیان** بواو معروف در ای هجمه موقوف و قلب سرپایه منهار و نفع و سود و تجمد و زار و زمین در بان و جهانگیری **سورن** بر آی مهمله لفظ ترکیست الله اکبر یا مثل آن گفتن لشکریان یا آواز بلند در هنگام تاختن هم اصطلاحی **سودان** بالفتح آدمیان سیاه **سوادروشن کردن** بلکاف نوشتن خواندن هم یاندن از مصطلحات **سواد کردن** نوشتن **سوی کسی گرفتن** جانب کسی گرفتن از مصطلحات **سودائیان** سودا گران **سوا** بالضم در فارسی یعنی جز و در ترکی بمعنی آب شراب از لغات ترکی و لطائف و سوا بالضم در آخر جمله در عجز بری نمده و تغیر مزاج بسوداء و آتش برص و هر قسمی و در شیکه باشد بالفتح اند و کهین کردن و بدکردن و از قلب کشف و بجز الجواهر در ضیاوی مسطورست و قضیه لفظ سوا صفات باشد بالضم خواننده چنانچه در سوا الحساب و سوا الدار و جگاه یکه ضمان الیه باشد بالفتح خوانند و فی السود اثره السواد **سوزه** یعنی مگه قباد و در شیکه یعنی پاره چوب که در فیل چربین دو زنند و یعنی ترنیه جامه نیز مستعمل ساخته **سوخته** یعنی جامه سوخته که بران رنگ و یقاق آتش گیرند و گویند نام گنجیست از گنجهای خسرو پرویز و یعنی جامه نیمه و سوزن دگویند که در ولایت روم مردطالب علم را دوت گویند از لطائف سوسمار بالضم گویند هم گویند **سونی** اسپ کبود و بعضی گویند کبود دنبلی باشد **سوری** بالضم نام گلیست سرخ رنگ هرگل لاله که رنگ باشد سوسنی بضم اول و سکون ثانی و فتح نون گیاه نیز خوانند **سوگندنامی** پیکان و جهانگیری و رشیدی **سوانی** بفتح اول و کسر نون شتران آبکش و این جمع سانیه است **سواقی** جمع ساقیه یعنی جوی خرد است **سوفسطائی** بالضم قومیست از حکمای باطله که نفی حقائق میکنند و آن سه قسم اند عناد و عنده و لداد یعنی عناد قائل بحقائق اشیا میشود و عنده منکر ثبوت اشیا و اذعان باعتقادات خود را

وسیگویند اگر اعتقاد کنیم شیئی او هر جوهر است اگر عرض عرض است اگر قدیم قدیم است اگر حادث حادث است لا اله یه منکر اند بثبوت را و نه نفی بلا ز لطائف و برهان سوی
بالضم و فارسی بمعنی طرف و در ترکی بمعنی آب از لغات ترکی و لطائف سوزن عیسی گفته اند که چون عیسی علیه السلام را بآسمان می بردند در هن ایشان سوزن بدو دادند
بحکم الهی همین سبب بر فلک چهارم ماندند و بالاتر نبردند چه اگر سوزن یکی از اسباب نیاست از برهان و غیر آن سوقی بالضم منسوب بسوق یعنی بازاری و بمعنی کاسب و
نیز آمده سوچی بواو و معروف و بضم فارسی آبدار و می فروش سوچیخانه بمعنی میخانه در زبان ترکی سو بمعنی آب و شراب است از مصطلحات فصل سین مهمله مع یای تحتانی
سما بالضم اول ستاره است باریک در بنات النعش و آن متصل است با ستاره دوم و سوم از سه ستاره بنات سهراب بالضم و در آخر بای موحده نام پسر رستم که برای مقابله
رستم در میدان آمده بار رستم کشتی کرده حال آنکه یکدیگر را نمی شناختند آخرش بعد جراحتی رستم او را زیر کرده دو شمن خود پنداشته خنجر در بغل او زد از سیدن زخم یکدیگر
را بشناختند رستم پشیمان شده بسیار افسوس کرد سودمند نیست آخر سهراب بر دو سهولت بفتحتین بمعنی آسانی و بعضی مردم که سهولت بر بدایت یا تحتانی گویند
خطاست سه ظلمت کنایه از صلب پدر و شکم مادر و رحم از سهام السعادت و سهم الغیب تقدم عدد علم نجوم و دلایل مخصوصه باشد از موضع کواکب و
طالع مولود سه روح روح حیوانی و نباتی و جمادی و این هر سه را سوالید ثلاثه نیز گویند از برهان و غیر آن سهام دو بضم اول و در آخر دال مهمله بمعنی بی خوابی از شرح
نصاب و منتخب سهر مد بالکسر نام شهریست در ہند که یعنی آزار سند گویند سه بعد طواعرض عمق از کشف سهر بفتحتین بیداری و بیدار بودن از منتخب و صراح و بالضم
رنجیست کہ صاحبش را بیداری و بیخوابی مفرط باشد سه نوع سوالید ثلاثه سه قسم قرص بفتح هر دو قاف سه کتابت و مذبح سایان از منتخب و برهان و در شرح خاقانی
نوشته که زد و نصاب سه نوع شرابست چنانکه در قرآن مجید شراب نوع ندکور است شراب ملد و شراب زنجبیل و شراب سلسبیل سهیل بضم اول و فتح ثانی نام ستاره معروف
یکسر انی خطاست چه اگر این بر وزن صیغه تصغیر است از منتخب و غیر سهیل بالفتح اسمان و زمین نرم و هموار از منتخب و صراح سهم بالفتح در عربی بمعنی تیر که از کمان رها کنند و بمعنی
حصه بهره و در فارسی بمعنی بیم و خوف از منتخب و مؤید و لطائف و برهان سهام بالفتح و تشدید ها بمعنی تیر اندازان دیگر اول و تخفیف ها بمعنی حصه ها و تیر ها یا بین معنی جمع سهم
است که بمعنی تیر و حصه باشد و بضم اول و تخفیف تاریکی و تغیر چهره و لاغر شدن و بفتح تخفیف شدت و حرارت تابستان و نیز اشارت باشد سهم الغیب که در منتخب طور آنچه
حساب آنست که بران حکم نمایند و دیگر سهم السعادت که نشانه دولت و اقبال است طالع است از منتخب شرح خاقانی سهیم بفتح اول و کسر ها و بمعنی شریک و حصه از منتخب
سهم بالضم نام عمده چنانچه سه لشکر و بخشی فوج از سر دسته سه خواهران سه ستاره اند پهلوی هم از جانب بنات النعش سه خوان جمعیت از رصاگه که عدد اینچنین
خطاست غرض دخل کسی بر ما سوا بالفتح و واو و شین معجمه و الف و غافل نمودن از منتخب سهیل بضم اول و کسر ثانی نوعی از خیه سه گاه نغمه سوم و شعبه مجاز از مدار سه مرتبه
کنایه از طفلی و جوانی و پیری و گاهی عبارت از ادنی و اوسط و اعلی سه برگه نام گلیست سه سیه کنایه از کمال رود رونده از مصطلحات سه قبله قبلا بسوی و قبله
نصاری و قبله مسلم و در شرح خاقانی نوشته که خانه کعبه بیت المعمور که قبله کروبیانست سه وی و با بضم حرف چهارم واو مفتوح و حرف ششم دال مهمله سوی
بسمر دو که نسبت در عراق عجم و بمعنی نوعی از قباچه با چاکهای دراز و در شرح خاقانی نوشته جامه یکه سه چاک دارد و از پیش و یک از قفا و این قسم جامه مخصوص
رقاصان و لایت باشد سیمی بفتح اول و کسر دوم بمعنی سرد است عموماً و در مکه بغایت سرد است از برهان و جهانگیری و در سراج اللغات نوشته که سیمی بفتح بروزن
صفه بمعنی سرد است و این بر دو صفت سرد واقع میشود و بمناسبت سرو سیمی قد و سیمی قامت نیز گویند پس تنها سیمی بمعنی سرد نیامده فصل سین مهمله مع یای تحتانی
سیمیا بالکسر علم طلسم که از ان استعمال روح و بدن را گیرند کنند و بهر شکل که خواهند و دیا نند و چیزها و هموم در نظر آرند که در حقیقت وجود آنها نباشد از مدار و منتخب
سیمیا بالکسر نام جد شیخ بوعلی و بالفتح و بالکسر نام کوهیست بنام آن را طوسینا گویند از منتخب و مؤید و کشف در برهان بالکسر و بالفتح نام بندگوه و بالفتح نام کوه طور
سه سراج بالکسر نام جد شیخ بوعلی سیما بالکسر نشان و علامتی که شناخته شود میان خیر و شر و مجازاً یعنی پیشانی مستعمل است چنانکه علامات خیر و شر در پیشانی معلوم
میشود و از سر حدی و مؤید صاحب بهار عجم نوشته که بمعنی نشانه است که از کثرت سجود در پیشانی پیدا میشوند و مجازاً بمعنی پیشانی و مناسب منتخب نوشته

که بمعنی نشان و علامت و مصطلحات نوشته که سیما لفظ عربی ست بمعنی نشان و علامت کما قال الله تعالی سیماهم فی وجوههم من اثر السجود و دگر فارسیان هما نا بمعنی پیشانی استعمال میکنند و سیما بالکسر و تشدید یای تحتانی مفتوح بمعنی خاصه و خاص و گسانیکه بالفتح خوانند خطاست سیمابی شدن هوا رفتن شدن هوا و دنیا هوا بمعنی جوف همان ست سیلاب بیای مجهول بمعنی سیل از مؤید و صاحب برهان نوشته که بالفتح ست نه بکسر همین صحیحست سیراب بیای مجهول بمعنی کسی و چیزیکه از آب سیر باشد از مؤید سیه تاب بنگی باشد سیاه و شبیهی که بهن صیقل دیده را باب لیمون و گرمی آتش رنگ کنند از سراج سنج جاروب سنجیدن سنجیدن کجاوه فنان سازند سیب بالفتح و با معده بمعنی بخشش و دهش از لطائف و منتخب سیاست پاسداشتن ملک و حکم راندن بر رعیت بقهر کردن و بهیبت نگهداشتن و ضبط ساختن مردم از فتنه بهر سانیدن حمدون از منتخب و کنز سیاه دست بکیل سیاقت بکسر دان کردن سیآت بکسر دان و زن طلبیات بمعنی معاصی گناهها از منتخب و غیر آن سیه دست و سیاه دست بمعنی بد دست بسیار دست سیاوت بالکسر بزرگی و سرداری سیاحت بکسر اول و حای مهمله سیر کردن رفتن بزمین از منتخب سیرت بالکسر عادت و طریقه از منتخب و مصطلحات نوشته که فارسیان بمعنی عرض و ناموس آرند سیاح بالفتح و تشدید نانی و حای مهمله بسیار سیر کننده از منتخب سید بالکسر و یای معروف بمعنی بزرگ و دنده و بالفتح و یای مشدد مکسور بمعنی پیشوا و مهتر قوم سردار و همین معنی بتخفیف تحتانی برزن قیدنیز آمده چرا که تخفیف یای مشدده جائز ست چنانکه میت بتخفیف میت خوانند بر وزن بیت و گسانیکه بیای مشدد و مفتوح خوانند غلطست سیاه سفید کنایه از غرب و شرق شب و روز و زنگ و روم و شر و خیر و کفر و اسلام سیه بهار بمعنی بهار سبزه و بعضی گویند که در بلاد سرد سیر در ایام ربیع سبزه نروئیده که از زیر برف از بس سرد و سیرابی نهایت سبز مائل بکبودی و سیاهی برآید آنرا سیه بهار گویند سیغور بالفتح و واو ساکن و غین معجمه مضموم و نون نوعی از جامه لطیف ابریشمی سیاه رنگ از خیده می کنند و برهان سیکار بکسر اول و تحتانی مشدد و فتح سین مهمله و واو ساکن و فتح سوم و راء مهمله سبزه و ریست سیان پودینه و نعناع زیرا که چون پودینه را بگزند دست نشان کنند سبز و دیده چون سبز را بگزند نقل کنند نعناع شود و گویند آن نهایت سبز گردد چون برگ نیذه زنبور و عقرب بالتمام نخورد و این لفظ معرب سیسنبل است از برهان و از طائف و رساله مرهبات سیم بچه جانور پرنده که منور پر و بالین کامل نه بماده خوب پهن نشده باشد و نه خار خورده و از شوند از برهان سیب بخور بود بمعنی نارسیب که از پوست آن رنگ مانند بود بخور کنند از مصطلحات سیاه سیم بمعنی غلام پیاز مصطلحات سیر بکسر اول و فتح یای تحتانی و عربی عادتها و خصلتها این جمع سیرت و علم وقایع و بیان احوال گذشتگان و بفتح اول و سکون نانی و فتح ثالث و بفارسی بکسر اول و یای مجهول سوی معنی مشهور کنایه از بسیار و بسیار معروف چیزیست که بهندی سیر گویند سیم بفتح سین مهمله و فتح تحتانی و سکون میم فلز فتح های موحده و یای معروف لفظ هندی کنایه ست که سنس کرت گویند فارسیش خوشنگاری راجهای سلف آن چنان باشد که چون دختر راجه بحد بلوغ رسد پدرش تمام راجهای اطراف را طلبیده و ایشان را فرمایش کند که هر یکی از راجهای که دختر مرا بحباله نکاح خود در آورد چه مقدار مال و اسباب و فیل و اسپ و غلام و کنیز و جواهر و غیره بمن خواهد داد و بعد از استماع این سخن هر یکی از راجها بقدر مقدور و حسب حال خود چیزی نوشته بدست دختر میدهد و دختر بعد ملاحظه آنچه بنظرش خوب می آید آن را اختیار کرده بعقد نکاح او در می آید و آن را سیم سوئمبر گویند و بعضی گویند که سیم سوئمبر نام پدر دختر بوده که این رسم از و یادگار مانده سیمرغ بالفتح و سکون میم و فتح راء مهمله و غین معجمه نام مرغیست که در شاهنامه ذکر او بسیار است و او را عنقا مغرب نیز گویند و در لغت فرس اسدی نوشته که سیمرغ مرغیست که بر پشت او نه پای باشد و بر پشت او چهار پر باشد و بر هر پری سی پر باشد و منقار او مانند منقار طوطی باشد و بر سر او چهار شاخ باشد و بر هر شاخی سه پر باشد و او را دو بال باشد و دو پای و دو چشم و دو گوش و دو پستان باشد و بر هر پستانی سه سر باشد و او را دو دم باشد و بر هر دمی سه سر باشد و او را دو فرج باشد و بر هر فرجی سه سر باشد و او را دو ران باشد و بر هر رانی سه سر باشد و او را دو ساق باشد و بر هر ساقی سه سر باشد و او را دو پای باشد و بر هر پای سه سر باشد و او را دو ناف باشد و بر هر نافی سه سر باشد و او را دو شکم باشد و بر هر شکمی سه سر باشد و او را دو پهلو باشد و بر هر پهلوی سه سر باشد و او را دو پشت باشد و بر هر پشتی سه سر باشد و او را دو گردن باشد و بر هر گردنی سه سر باشد و او را دو سینه باشد و بر هر سینه سه سر باشد و او را دو بازو باشد و بر هر بازوی سه سر باشد و او را دو دست باشد و بر هر دستی سه سر باشد و او را دو کتف باشد و بر هر کتفی سه سر باشد و او را دو گوش باشد و بر هر گوشی سه سر باشد و او را دو چشم باشد و بر هر چشمی سه سر باشد و او را دو ابرو باشد و بر هر ابروی سه سر باشد و او را دو لب باشد و بر هر لبی سه سر باشد و او را دو دندان باشد و بر هر دندانی سه سر باشد و او را دو زبان باشد و بر هر زبانی سه سر باشد و او را دو گلو باشد و بر هر گلو

گفتند در شرح نصاب سیمرغ جانوریست مشهور و سیمرغ ازان گویند که هر لون که در پر هر یک مرغ میباشد همه در پر او موجود بعضی گویند که غیر همین اسم دیگر وجود ندارد از کشف و صاحب هان سیمرغ را عنقا نوشته است **سیوف** بضمتین جمع سیف **سیاف** بالفتح و تشدید ثانی شمشیرزن و بمعنی قاتل و جلاد و خونریز **سیاق** بکسر اول راندن مذکور و کشف و در موید نوشته که بمعنی پابند بازست بدانکه چون در علم حساب تحریک بان و راندن قلم ضرورت مقام میشود لهذا علم حساب را سیاق میگفته باشند یا آنکه نقطهای بمنزله بازست که از دست خواطر اکثر پرواز مینماید و نوشتن آن بر پای دشت بمثابه پابندست ازین سبب قواعد نوشتن حساب را سیاق نام کردند **سیمی الخلق** مرد بداخلاق **سیرآهنگ** بکسر یای مجهول بمعنی بلند آهنگ و در اینجا لفظ آهنگ بمعنی آوازست **سیف اسفرنگ** سیف نام شاعر باشنده اسفرنگ یعنی سپهرنگ بالکسرین مهملة الراء و فاء و نون و کاف فارسی شهریست قریب سمرقند **سیگ** بالکسر و یای مجهول و کاف فارسی بمعنی آلت تناسل مردان از لغات ترکی **سیامک** بکسر اول فتح میم نام پسر کیومرث از برهان **سیکنک** بای معروف و کاف عربی مفتوح و فتح نون و کاف عربی دیگر بمعنی تهسته واین لفظ ترکیست از لغات ترکی نوشته شد **سیاه سال** بمعنی خشک سال **سیول** بفتحتین سیلابها واین جمع سیل ست **سیه چال** بجیم فارسی چاه بی آب که مجرمان را دران محبوس نمایند و لفظ چال در اصل چاه بود ها را بلام بدل کرده اند چنانکه در جواهر الحروف و تشدید تحتانی رقیق و جاری شونده **سیر حاصل** بای مجهول جائیکه زراعت دران بهتر باشد **سیمور غال** بفتحتین و واو معروف و غین معجمه بمعنی مدد معاش و این لفظ ترکیست از مدار در لغات ترکی بفتح اول و ضم تحتانی و واو ساکن و راء مهمله و غین معجمه بمعنی انعام **سیه گلیم** بکاف فارسی بمعنی بدبخت و بیدولت از برهان و سراج **سیاه قلم** بمعنی نوعی از نقاشی و یرکه بسیاهی کشند و هیچ رنگ دیگر درو نباشد و آن اکثر خاصه فرنگستان **سیه کام** بدبخت و نامراد **سیه کردن چشم** بمعنی روشن کردن چشم معمول اصطلاحات **سیاه چشم** طائر شکاری را گویند بدراک چشم بعض نوع طائر شکاری سیاه میباشد مثل بحری و شاهین و چرغ و غیره و این لفظ گاهی در صفت معشوق واقع میشود بدو وجه یکی آنکه سیاهی چشم در چشم خوبست و دیگر آنکه طائر شکاری سیاه چشم هر دو فا باشند بخلاف طائر شکاری زرد چشم که در عرف آنرا کلال چشم گویند **سیم آبی** که در کشتی دمیده و ملاح آنرا بیرون میاشاند شرح قران السعدین **سیل عرم** بالفتح و عین مهمله مفتوح و کسر راء مهمله آب بسیار جاریکه سد و دیوار شکسته باشد چه عرم بمعنی رودخانه سد یکه پیش رود خانه گرفته باشند بمعنی گویند از مخترعات مطایبات سیست که این قسم آب جاریکه بنده شکسته روان شده باشد بغایت تند و تیز و پرهیبت باشد و سیل العرم اشاره است بقصه آیت فارسلنا علیهم سیل العرم و بدانکه بعضی جمله متین ذوالفی اهل خط و قسمی من سد قلیل **سیام کهل** نام کوه نزدیک سمرقند از برهان **سیه بادام** چشم معشوق از برهان **سیلان** بفتح اول و سکون ثانی نام جزیره ایست که از کوشش یاقوت بهتر حاصل میشود و آن بطرف جنوب هندست **سیلان** بفتح اول و ثانی در عربی جاری شدن آب خون و غیره از برهان و سید و سراج **سیران** بالفتح بمعنی سیر کردن و نظاره نمودن **سیحون** بفتح اول و حاء مهمله نام رودیست و معنی لطائف نوشته رودیست میان اندجان و سمرقند در مدار نوشته که نهر مندیست بعضی گویند که آب سند ست افغانان آنرا باسین و هندیان نیلاب و کشمیری دریای انگ گویند و انگ قلعه ایست بر کناره و یا مذکور و بعضی گمان برند که رود گنگ ست از تحقیقات خان مغفور عبد الکریم بهادر و کشف غیاث منتخب نوشته که مندیست بماوراء النهر و نهریست بسند **سیمین اندر** بضم عربی بدل شود چون ریواس که ریواج گویند ست **سیوشن** بکسر سین و بجیم فارسی چون فروش و فروج و مدال چون پاسبان و پاسبانی بمعنی حفاظت و در عربی معجمه چون سماروغ و زمارغ و بشین معجمه چون کسی که پشلوانان کمند و فرسته و فرشته و افتا چون چست و چفت بالضم یعنی جامه تنگ و چسپان و بلام چون سیخ و سیخ بمعنی شماره و بلوا چون باسق و با تو یای عربی و واو معروف بمعنی تریخ و بساط شود چون خروس و خروه و آماس و آماده و سین مصدر و ساختن و فصاع و امر در بعض الوآب بلواو بدل شود چون ستن و ستو و بجوردستن و دست میرود و برو در بعض الوآب بهاء هوز چون کاستن و کاست میکابد و بکاهد و بیای تحتانی چون استستن و استست می آراید و بیا ای ابجد از حروف **سیب سیمین ذقن** از عیب **سیلی بستن و سیلی کشیدن** بمعنی سیلی زدن از مصطلحات **سیم بر بنگ دان** کنایه از جماع کردن از مصطلحات **سیاه پستان** زنی که فرزند او نمیزید از برهان **سیه زبان** کسیکه دعای بد او اثر کند **سیاه شدن زبان**

ومسمّا و به چیزیکه خوب باشد گویند که لائق شاه باشد چه در اصل شاهگان بود و ها را همزه ملینه بدل کردند و نام گنجی از گنجهای خسرو پرویز یعنی بیگار یعنی
کار بسیار مزد چه اگر این هم متعلق بشاه و حکم دارد نوعی از قافیه سیوب چنانکه سیبهای اسم جمع عمل اگر گریان و خندان باشد بالفظ زبان و دهان قافیه کنند یا
اگر یا و نون نسبت سایا یا دو نون که از ذوات کلمه باشد قافیه آرند مانند سیمین و آئین و آهنین و گلبن بالف و نون جمع یا الف و نون مصلح قافیه نمایند چنانکه دستان یاران را بزبان و گمان
قافیه سازند و همچنین بسیار چیزهای دیگر و انچنین قافیه فقط کجا آورده شد از زبان و سرانجام شاهوار بجز این معلوم نمیشود بآواز شرح نداشت شادروان
بضم دال معجمه بساط و فرش پرده و شامیانه و سایبان از بهار جم و برهان و بهانگیری و در رشیدی ضبط حرکت نکرده و در سراج اللغات نیز بضم
دال است شادستان یعنی شهرستان و شهر از برهان و در مدار یعنی گلشن آمده قصه بزرگ که اطرافش باغهای بسیار باشد تمام کلامه میتواند که یعنی جائیکه گندگاه آب
باشد یا گذرگاه مردم چه در جهانگیری و برهان شمار یعنی راه فراخ و ریخته آب مطوست بعد از تحریر مقام از الیفات بعض ثقات ثبوت پیوسته کشادستان
جاده که بشهر پیوسته باشد شمارین آب ریخته از برهان و جهانگیری شاهین طائر لیست شکاری خوب راست تراز دک بهر دو جانب آن هر دو پلاو نیز از برهان
و رشیدی و انجمنی ثانی ترکیست دیگر با همزه نیز آمده و بفتح یعنی زیانه ترازو و نیز نوشته اند وآن چیزیست باشد که وقت برکشیدن ترازو در دست گیرند شادوان
بواو نام شهریست از برهان و سراج و شاذشید نوعی از عمارت شامخریان نام شهریست سوی اصفهان معروف شابران بهای موحده نام شهر که آنرا شادوان
نیز گویند از مؤید شادمان مرادف شاد و لفظان زائد است چنانکه الف ونون در شادان و فرخاران از این عالم است سلمان که باندک تغیر و تحریف و تخفیف
انصیوت گرفته از خیابان شان دستگاه خانه رنجوران که دران غسل باشد و نوعی از پارچه سفید و در سنگ یعنی شوکت و عظمت و بمعنی کار و حال و بمعنی حق چنانچه
این آیت در شان اوست و حق او سبحانه و تعالی و صراع و منتخب رشیدی و سریر شاه ترکان فراسیاب شانه بمعنی کنایه از فال گیر و این فال
مخصوص بشانه نیز میباشد از بهار عجم و مؤلف رسم و عست کرده ولایت برشانه نزاشته مینویسند و بجای آن پی مقصود و بند شانه و آب گذاشتن کنایه
از مهیا کردن آرایش بودن از مصطلحات شاه و در آخر داد بمعنی خالص چنانچه در شاه بمعنی زر خالص گذاشی سراج اللغات شاملو طائفه از قزلباش و قزلباش فرقه
ایست از مغلان ایران و در یکی از لغات ترکی نوشته که شاملو بمعنی شامی چرا که لفظ لو بضم لام در داد معروف در ترکی برای نسبت آید شاخ آهو کنایه از گمان
از برهان و رشیدی شاتوبله و قوتابله در ترکی بزبان بابا از مصطلحات شارقه بمعنی چیز روشن و روشنی آفتاب شاقه تشدید قاف بمعنی شعاع آفتاب شاهنشاه
بادشاهان بادشاه و این مخفف شاهان شاه است از برهان شاطر زاده کنایه از خدمتگار چست و چالاک شانه صرف ثالث نون نام سلاح از فرهنگ سکندرنامه
و در لیست معروف که بآن سر راست کنند و کشف مردم و بمعنی هیچ و جواله و بمعنی کوچ و جواله نیز آمده شائسته بروزن آبستن بمعنی لائق و بستر از برهان شانه بکسر
حرف سوم که همزه لیست بمعنی آمیزش چیزی چیزی بهتر و نمودگی از صراح و مدار شانه خشانه بروزن مجمه قصبی از حیله و تهدید گویند ایران که شاخ گوسپند را بیکدیگر
شانه گوسپند را بدست یکدیگر گرفته آن هر دو را بعنوانی باهم بیامیزند که صدای غریبانه زان برمی آید تمام مردم ازان متنفر شده زود چیزی باو میدهند از برهان و سراج اللغات و
نیز در سراج اللغات نوشته که در سند و ستان بمعنی آوردن و وجوه و شقوق و مدار مستعمل است شاره و شارش نقش که در سنگ و چوب و غیره گویند و گوزنی که بالیکی گلگین از
برهان شاد گونه زن و ملهر از فرهنگ سکندرنامه شاه جهنی بجیم فارسی و یای معروف دو نون نوعی از دنبا از برهان شاکی شکایت و گلگله کننده شاطی کنار دریا
و رود از شرح نصاب و منتخب شاهین دردی کم نمیدن بچالاکی دست شافعی کبر اسم امام مذهب منسوب بشافع که مدبش بود از مزمل و اللباب شاخچه بندی
پیوند کردن درخت و بستان و تهمت ساختن و بمعنی لعبت هم آمده از رشیدی و برهان سراج اللغات و مصطلحات شانه آویزی نوعی از تعذیب که آدمی را شانه بر بدن بسته
می آویزند از چراغ هدایت شانه گردانی عبارت ایشت گرفتن یکدیگر را گردانی در عراض کردن از مصطلحات و چراغ هدایت شاهی زریست مسکوک ایران
که پنجاه و نیارست از مصطلحات شاد و خواری شراب خوردن بی مزاحمت غیر از مصطلحات شامی بمعنی وقت شام شانی بکسر نون بمعنی دشمن

فصل شین معجمه با ی موحده مشباب بفتح اول نام پرنده از علم موسیقی و در عربی بمعنی جوانی و جوانان باین معنی جمع شباب باشد و بکسر اول بمعنی اشتعال است بضم اول و تشدید ثانی جوانان باین معنی هم جمع شباب است از منتخب صراح **شبب** بفتح و تشدید دوم نمک که بهندی پهکری گویند بمعنی جوانی و جوان شدن و آتش افروختن و بمعنی جنگ بلندی هر چیز از منتخب صراح و در کشف بمعنی پهکری بکسر اول ست **شبت** بفتح اول و کسر ثانی و در آخر فوقانی هم آرد که بهندی سوا گویند از بحر الجواهر **شبکات** بفتح اول و دوم و سوم جمع کبکبات عمارات و دهات صیاد **شب برات** باضافت شب پانزدهم شعبان که در آن ملائکه بحکم الٰهی حساب عمر و تقسیم رزق میکنند **شبج** بفتحتین و در آخر جیم معجمه بمعنی لخص جسیم و کالبد جمع آن اشبال از قاموس منتخب و صاحب منتخب و مدار بالفتح نیز نوشته **شب همه** گاو بمعنی در همه گرسنگی از مصطلحات **شبگیر** و بکاف فارسی مفتوح بمعنی سحر و گوتوال **شبور** بالفتح و تشدید سوم مضموم بمعنی نفیری و نائی که در روز مین سانند این موب شبور ست از برهان و در رساله معربات شبر بمعنی وجب که آنرا بدست نیز گویند و آن مسافتیست از سر انگشت خنصر تا سر انگشت که بهندی آنرا بالش گویند و نام شمر بن ذو الجوشن که قاتل امام حسین رضی الله عنه بوده است از منتخب و برهان و مدار و کشف و مؤید و لطائف و صاحب منتخب نوشته که بالفتح و تشدید بای عربی مفتوح نام حضرت امام حسین رضی الله عنه و باین معنی بتخفیف نیز آمده **شبیر** بالفتح و تشدید بای عربی مکسور نام امام حسین رضی الله عنه از منتخب و در لطائف و برهان بای فارسی نوشته و گفته که بلغت سریانی مصغر حوبست **شبیر و شبر** اول بالفتح و تشدید بای مکسور ثانی بالفتح و تشدید بای مفتوح و ثالث بر وزن محدث هر سه نام فرزندان هارون علیه السلام که حضرت رسول خدا صلے الله علیه و سلم بدان نامها حسن و حسین رضی الله عنهما را خوانده از منتخب و در برهان لطائف بای فارسی **شبگیر** بمعنی شب و بمعنی سحرگاه و آخر شب و سفر کردن در آخر شب و پیش از سحر و بعد از نیم شب و نام مرغیکه در آخر شب آواز حزین کند از برهان و مصطلحات و رشیدی و بهار عجم و بمعنی مرد یکه آخر شب بعبادت برخیزد و شبیار بالفتح بمعنی دزدیست که بهندی ایلو گویند از جهانگیری و برهان و مؤید و در بحر الجواهر در قوانی مرکب سهل که در آخر شب دزد باشد **شب قدر** باختلاف در تعیین این اختلاف ست مگر نزد اکثر شب بست و هفتم رمضان ست و عبادت این شب برابر عبادت هزار ماه باشد **شب زنده دار** یعنی کسیکه تمام شب در عبادت بیدار ماند **شب فروز** بمعنی رفعت که زمینش از نقره باشد از مصطلحات **شبار و روز** بمعنی شب و روز چه الف بمعنی واو عاطفه ست و شبانروز بزیادت نون مخفف شبانه روز ست چه ویرا بمعنی مجموع و اجمد نگ را گویند و نوشته اند که شبدیز از هیصان جهان چهار و حب بلند تر بود و آنرا از روم آورده بودند از برهان و رسیده و سراج اللغات و در آخر مسطور ست که شبدیز نام اسپ تیز رو مرکب ابرویز و لفظ شب و یز که کلمه نسبت ست این در اصل اس بود سین مهمله را بزای معجمه بدل کردند و در لطائف نام بمعنی از موسیقی **شب نامه** زر و نقره بمعنی انجامه ابریشمی که سیاه و سفید باشد از کشف **شبهار** تیرست بمصطلحات **شب پوش** جامه خواب و بمعنی کلاه نیز آمده **شباط** بشین معجمه اول نام ماه رومیست که بهندی تقریبا پهاگن باشد از برهان و شرف فضاب و صحاح بدین معنی مهمله گفته **شبح** بکسر اول و سکون موحده و عین مهمله سیر از اطعام و غیره و این تعریف جوع است از صراح **شبچراغ** گوهری شاهوار که شب هنگام چراغ روشنی دهد گویند که گاو کرانمایه قوی در دریا میباشد هنگام شب بجهت چریدن از آب بیرون می آید و این گوهر را از دهن برآورده بر زمین می نهد و بروشنی آن چیزها و باز مردمان گرفته بدریا میرود و مردم نمیتوانند گفت که گوهر را می رباینده از برهان **شباک** بالفتح و تشدید دوم و کاف عربی بمعنی سوراخ کنده و **شب چاپ** نعالت بفتح جیم فارسی و کاف عربی بمعنی شب خیز که دزدان چراغان و قفاچی کنند از بهار عجم و سراج **شب آهنگ** قصد کننده بوقت شب و نام ستاره روشن که در بعضے ایام بوقت قیام تا بان شود و در بعضے ایام از صبح طلوع کند و بمعنی بهمل از برهان و سراج اللغات و بعضے نوشته شب آهنگ ستاره که وقت شالم دال از هر ستارگان نمایان شود و دران سیصد و شصت و اند ایام شاره بشب کش نیز گویند چنانکه در شرح سکندر نامه از نواب مانی خان و علی تبریزی آمده مگر سفینه الله سهارنپور و محمد شاه هروشاه جان سکندر نامه شب آهنگ بمعنی شب گاه نوشته و بعضے اهل لغت بمعنی ستاره شعری گفته اند و ظن ست که بعد از جوزا بر آید **شبرنگ** نام اسپ سیاه و از سراج اللغات **شبکور** گیاهیست باغد که شب هنگام شبرا بر وی

از کار افتادن زبان بسبب بگفتن سیه باد ام افشاندن سیست در ولایت که بتابوت مُرده باد مهار سیاه کرده می افشانند سیاهی کردن نمودار شدن از جراغ هدایت سیخ شدن رست شدن سیماب شدن گریزان شدن و ناپدید شدن و از زبان شدن سیر و لوزینه کردن کنایه است از شادی کسی غم انداختن سیر آمدن ملول شدن و تنگ آمدن از سرما سیم موخته بقرهٔ زرد و خالص از برهان و رشیدی بجای بمعنی ناجورد بنظر آمده سیمیه بالفتح وای تحتانی ساکن و واو مفتوح و همزهٔ مفتوح و یای معروف فتح باء موحده تر کیست بمعنی مورچه قان هندی باشد و بنا آن جنگ سازند سیمیا به اصطلاح متصدیان دفتر مسوده و رند نامچه که آمدنی نقود یا اجناس هر روزه بطریق اجمال بلا تعریف و تفصیل کمی مینگارند سیه چیره و بفتح جیم عربی دوال مهملهٔ بمعنی سیاه رنگ چه چیره بمعنی لون و رنگ ست از برهان و گاهی از سیه چیره مراد باشد شخص ملیح سبزه رنگ سیاه بمعنی غلام حبشی از سراج سیمی بدو کرده بالکسر جای مجهول کنایه از اسمای و برابر سیاره بالفتح و تشدید یای تحتانی بمعنی قافلهٔ کاروان و ستاره که بحرکت خود تحرک باشد و آن هفت اند تحرم هفتم و دهم شمس مریخ مشتری زحل سیه نامه ناسق و گنهگار از برهان سیه کابه بخیل و مسک سیه خانه بیت خانه و زندان و فی بمعنی زندان و فی بمعنی صحرا و انشیان عن به از مصطلحات سیلی بکسر اول و ثانی و سکون یای تحتانی و در آخر هم یای تحتانی معروف ضربتی که بر گردن زنند و آن چنان باشد که چهار انگشت دست را بهم گذاشت دست را بسوی کنند و ز سر دست را تیغ وار بر گردن مجرمان زنند از جهانگیری و رشیدی و برهان و در چراغ هدایت یای اول بالمجهول گفته و نام ورزشی ست کشتی گیر آن را آن کند که پنجه را دراکرده بر بازو دران و سینه و زانو زنند سیمی بالکسر یای معروف در رستمی ترجمه لفظ اداکه ضمیر غایب ست و بمعنی را نیز آید و برای اضافت هم آرند سینه بازی کنایه از دغدغه که سینه باز و دو رنگ میباشد یعنی سیاه و سفید یکی بالکسر کاف عربی مکسور هر دو یای معروف بمعنی ترازوئی که پندوان جوشن و بند و صافش کنند که از سه حصه آن یک حصه باقی مانده باشد و این وصل سیمگی بود از سیمیدن در برهان یای مجهول بر وزن نیستی سیم و آرد و پیه بمعنی خود اک سیمکاری کنایه از ظلم و شوخی سیر بالفتح نام دیه سیر السوانی بفتح هر دو سین مهمله و کسر نون بمعنی رفتار شتران بالکس و آن تیز است باب شین معجمه

فصل شین معجمه مع الف شانه بهار مراد از قیمت اندک یعنی آن مقدار مال که در قیمت خرید شانه کفایت کند شاداب بمعنی سیراب و پر آب و تر و تازه از برهان و سراج شاه غرب کنایه از هلال اول ماه شاب در آخر بای موحده مشدده در استعمال فارسی مخفف بمعنی مرد جوان از کشف شاه عرب حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم شامخات جای بلند بلند یا خصوصاً بلند یای کوه شامت بفتح میم و فای و کسر میم شادی کنند و خرابی و مکروهی کسی از صراح و منتخب شات گوسپند دراین لفظ را اکثر تباری مدرد نویسند از مطالعه شاه بیت بیتی که از همه ابیات غزل یا قصیده بهتر باشد شاخ نبات آنچه بصورت شاخ در کوه یای نباتهای تر و خشک بسته شود و نام منشوقهٔ خواجه شمس الدین حافظ شیرازی رحمة الله علیه از بهار عجم شاخ شاخ درخت و شاخ حیوان و پاره جامه و نوعیست از پیاله در اسامی شاخ شاخ بمعنی پاره پاره شاخ درآخر نامهای معجزنام علمه معروف سفید رنگ که بهندی سالوان گویند شاهرخ نام بادشاهزاده و نام مردیکه شاطر بود در شطرنج بازی و بمعنی تسه رخی که در شطرنج میباشد و آن کشت دادن دست بر کیف طرکه ضرب بر رخ او نیز واقع شود شامخ بکسر سیم و خای معجمه بمعنی بلند از منتخب شاهد حاضر و گواه و فاسیان بمعنی صاحب حسن استعمال کنند و در بیت باب دوم گلستان بمعنی خوب و خوشنما از خیابان شاهد این لفظ ثلاثست چه اگر لفظ شا و صفت ست بمعنی شاننده پس لفظ سند که بمعنی صاحبست ترکیب دست نباشد بجای آن ساز سند صحیحست از تحقیقات خان آرزو مولف گوید که اگر تحفه شای و سند گویند درست میتواند شاگرد و مرد اصل بمعنی خادم ست و بمعنی تلمیذ مجازاً شهرت گرفته از خیابان مولف گوید ظاهر لفظ شاگرد و اصل شاه گرد بوده زیرا که خادمان گرداگرد شاه محدوم خود استاده شده سر صد صدر و فرمان و خدمت میباشند بعین جهت خدمتگاران را بعربی حواشی گویند شارد بکسر سه مهمله و بعده دال مهملهٔ بمعنی فرده از منتخب مجازاً بمعنی پریشان استعمل شاذ به تشدید دال مجرد جدا شده و تنها مانده و منفرد و باصطلاح صرفیان لفظی که خلاف قیاس بود بمعنی مطلق تخالف من تواعد کلیة باشد از منتخب صراح وغیره شاه خوار بمعنی آسوده و خوشحال و فارغ بال شاخدار دیوث خود بین شاطر بکسر طای مهمله لاوره چالاک و بمعنی پیک و شطرنج باز

وشنوع ومیباکی آنکه بریخ آورده باشد اهل خود را بد خوئی از لطائف وصراح ومنتخب ومولانا یوسف بن ناصح وشرح نصاب نوشته که شاط بمعنی دزد وگره بر و شطرنج بازد وچالاک ونیمه معانی بنا سبت آنست که شاط را خود از شطرست که بمعنی دور کردن باشد پس شاط بمعنی کسیکه حیلتی کند که دور از ذهن مقصود مردم بود تم کلامه وفرق از سپاهیان چالاک که لباس خاص خود پیش سوار سلاطین وامرا وند شاعر وانده ودریابند وشعر گوینده **شاپور** بضم ها غارسی نام بادشاهی وغیر نام پهلوانی از کشف وسروری وبرهان نوشته که نام مصوری که میانجی بود میان خسرو شیرین شانه سر معنی هر دو اسرار شاعر شهر مدینه وعمارت بلند ودریختن آب وسماع ورقص وغنا کنند وطلا ونقره باشند وجامه بارنگ ونگین که بهندی سارگویند ودام طائر که بهندی آنرا مینا گویند وراه کشاده وفراخ وبادشاه غیر جهانگیری و مراج شاه را نوعی از ابزرگ از شرح خافانی **شاخ بدیوار** یعنی گردن کش ومغرور از مصطلحات **شاد** بمعنی خوشحال نیک نصیب از برهانی **سراج شاه** شین بمجمه وفتح فوقانی بروزن ماهتر زبان سنسکرت نام علم عقائد وفقه هنود ست **شاخ آهنوس** کنایه از محجر آهنوس از شرح خافانی **شاش** بدو شین بمجمه بمعرب چاچ که آنرا الحال ماشکند گویند از رساله موربات ودر فارسی بمعنی پیلاب ادرار بهان **شاباش** تحفه شادباش ومعنی نیاز وپیشکش نیز آمده از کشف ورشیدی وسراج وبهاری و مصطلحات **شاخص** بکسر خا بمجمه وصاد مهمله درشیم مانده ویران از منتخب **شائع** بکسر همزه وکسر دوم بمعنی آشکار وفاش یعنی آشکار ادفاش شده از منتخب **شاع** بمعنی آشکار وفاش از لطائف **شارع** بکسر راے مهمله عین مهمله راه است وراه بزرگ از شرح وعمال وعامل که تعلیم دین بمردم کند از کشف ومنتخب ولطائف **شاه بدارج** بضم ها بموحده ودو آخر غین بمجمه یا شخصیکه مدت شش چراغ شاه باشد **شاخ افزای** معمله ولغین بمجمه یعنی وشاد واین لفظ ترکیبیست از شرح خافانی **شارف** بکسر راے مهمله نشانده که پیر باشد از شرح نصاب منتخب **شائق** بکسر سوم بمعنی بلند وبیخ بلند وباصطلاح اطبا جنبه است از اجناس نبض که در کیفیت میل به بلندی داشته باشد یعنی جزای آن در وقت قبض محسوس گردد وسبب آن شدت حاجت به تنزویج از منتخب وکتب طبیه **شارق** بکسر راے مهمله وشین وقاف بمعنی آفتاب از منتخب **شاق** بشد به قاف بمعنی دشوار وکار دشوار از منتخب **شادی مرگ** بدو گاف کنایه از کبابی که بسیار کباب کرده باشند وبمعنی آفتاب پیدا میگردد ونام جائیست **شالنگ** بفتح لام وکاف فارسی بمعنی بوص چیز فوت شده چیز دیگر از کسی گمیده بسیار آزاد گوینده مار ودر بهان بمعنی نوشته که شخصیکه راه وعده مرد میگیرد بجهت طلبی که از دیگری دارد گیرنده بسیار آزاد گوینده بواو مجهول بمعنی بهتر پیاده وشاطران دوندگان گلیم که زیر دشمن دوزند **شالونک** بلام وکاف مفتوحه ونون وکاف فارسی بمعنی کمر وحیله وگر ویعنی رهزن وظلم وستم وسرکشی از جهانگیری وغیره **شاک** مرواسلاح تمام بمعنی سلحدار وسپاهی مانند از شکه که بمعنی سلاح ست وبمعنی شک کننده گمان برنده از صراح وغیره **شارک** بفتح رای مهمله وکاف عربی نام طائر سیاه رنگ که بهندی مینا گویند از برهان **شاعل** بفتح عین مجمه لانع ودارنده از منتخب **شال** بچادر واسم الوان که در کشمیر برای جامه دنیها فند چون شال ابریشمی و شالا گویند **شاه نشل** بفتح نون وسکون خا مهمله بمعنی بادشاه نبوان شه مدوز نبوان شه مدیک نبوه کلان شاه بوهر جا که بود ودهم وپسل وهوند ونیز لقب امیر المومنین علی کرم الله وجهه بحضرت رالیعسوب المومنین لقب ست یعسوب پادشاه نبوان شهد را گویند **شاخ گل** معشوق گنایه از معشوق از مصطلحات **شاتول** بقاف چیزیست مربع چوبی وآهنی که بریسمان آویخته معماران بهی دستی دیوار معلوم کنند از مصطلحات **شاه سپغم** بمعنی یکان که آنرا نارپوگویند **شاه قام** لفظیست که شطرنج بازان بوقت مات خوردن حریف گویند ظاهرا قائم در اهل لغت بیمعنی ماضیه یعنی شاه بایستاده از حرکت رفتار خود که مات شده **شام** بمعنی ملاء شام در مصطلحات نام مملکتیست جزو اکثر آن ملک بجانب شمال به کعبه یعنی بجانب یسار کعبه واقع ست چه عرب کعبه را شخصی فرض کرده اند که رو بمشرق ایستاده است **شاگرد قائم** بحذف الف وکاف کنایه از سرور کائنات صلی الله علیه وآله وسلم از مصطلحات صوفیه آیت فاستقم کما امرت یعنی پس ایستاده باش چنانکه امر کرده شده تو شایان لائق وسزاوار نبی شایندن لائق بودن شایندن شائندن بمعنی شائستگی ومنعت شائندن از جهانگیری **شاگان** بمعنی فراخ وبعضی لائق

وسزاوار و هر چیز نیک و خوب را نیز گویند که لائق شاه باشد چه در اصل شاهگان بوده ها بهمزه ملینه بدل کرده ند و نام گنجی از گنجهای خسرو پرویز یعنی بیگار یعنے کار بے مزد چه اگر این همه تعلق بشاه و حکم او دارد نوعی از قافیه معیوب چنانکه میبینی اسمی هل اگر گریان و خندان باشد بالفظ زمان و نمان قافیه کنند یا اگر یا و نون نسبت یا یا و نون کمانرفات کلمه یا شد قافیه آرند مانند سیمین و مهین و گلین بالف و نون هم بالف و نون صلبے قافیه نمایند چنانکه دستان یاران زبان و کمان قافیه یابند و همچنین همتای و کائنات و نخجیر قافیه فقط کیا آوردن درست باشد از برهان در سراج شادون بکسر دال مهمله یعنی بچه آهو در شرح نصاب شادروان بضم دال مهمله بساط و فرش پرده و شامیانه و سائبان از بهار عجم و برهان و جهانگیری و مؤید بفتح دال و در رشیدی ضبط حرکت نکرده و در سراج اللغات نیز بضم دال است شارستان یعنی شهرستان و شهرستان از برهان و مؤید و جهانگیری و قصه بزرگ که اطرافش باغها باشد یا باشد تم کلامه و میتواند که یعنی جائیکه گذر گاه آب باشد یا گذرگاه مردم چه در جهانگیری و برهان شارستان یعنی راه فراخ و در بختیار آب سطوست بعد از تحریر مقام از تالیفات بعض ثقات ثبوت پیوسته کشارستان جاده که بشهر پیوسته باشد شاهین آب بختین از برهان و جهانگیری شاهین طائر لیست شکاری و چوب راست تراز و که بهر دو جانب آن هر دو پلا آویزند از برهان و رشیدی و انجمن ثانی ترکیست و بجای با همزه نیز آمده و بفتح یعنی زبانه ترازو و نیز نوشته اند و آن چیزیست که باشد گر بوقت برابر شدن ترازو در دست گیرند شاوران بواو نام شهریست از برهان و سراج شاه دشین نوعی از غارت شام غریبان نام شهریست سوے یعنی معروف شابران بیای موحده نام شهرکه کنار شاوران نیز گویند از مؤید شادمان مرادف شاد و لفظ مان زائد است چنانکه الف و نون در شاوان و ظاهر ازین عالم است سکان که با ندک تغیر و تحریف و تخفیف این صورت گرفته از خیابان شان در کارے خانه رنجوران که روان عسل باشد و نوعی از پارچه سفید دور نگے یعنی توکات و نظمت و یعنی کار و حال و یعنی حق چنانچه این آیت در شان اوست اے او حق با وسط از برهان و اطائف و صراح و منتخب رشیدی و سرور شاه ترکان افراسیاب شانه بزن کنایه از فال گیر و این فال مخصوص بشانه زر میباشد از بهار عجم و مؤلف رساموعست که در ولایت بر شانه پارچه ئے میدوزند و بجای آن پی مقصود برند شانه در آب گذاشتن کنایه از مهیا آرایش بودن از مصطلحات شاکار و در آنند و بمعنی خالص چنانچه زر شاکار یعنی زر خالص کذا فی سراج اللغات شاملو طائفه از قزلباش و قزلباش فرقه ایست از مغلان ایران و یکی از لغات ترکی نوشته که شاملو بمعنی تمامی چه الف لفظ لو بضم لام و واو معروف در ترکی بجای انست یه شاخ آهو کنایه از کمان از برهان و رشیدی شاتو تلے قوقانی در ترکی بمعنی شیر و شاتو بمعنی شیر و روشنی و آفتاب شاقه بمعنی چیز روشن و شاقه شدید مقابل آن یعنی تاریک و شب شاه باد شاهان و شاه حاجی مخفف شاهان شاه است از برهان شاطر زاده کنایه از خدمتگار چست و چالاک شانه حرف ثالث نون اسم سلاح از فرهنگ سکندر نامه و نیز لیست معروف که بآن مو راست کنند و کثف مردم و بمعنی چهره و جلاهه بمعنی کوچ و جلاهه نیز آمده شائسته بروزن آهسته یعنی لائق و بهتر از برهان شائبه بکسر حرف سوم بمعنی آمیزش چیزے و چیزے بهتر و آلودگی از صراح و مدار شاخشانه بهر دو شین معجمه قسمے از حیله و تهدید گدایان که شاخ گوسپند را بدست گرفته آن هر دو را بعنوانی باهم میمالند که صدائے غریب از آن برمی آید مردم ازان متنفر شده زود چیزے باو میدهند از برهان و سراج اللغات و نیز در سراج اللغات نوشته که در هندوستان بمعنی آوردن وجوه و حقوق درامے مستعمل ست شاره دستار نقش که در ریسمان و غیره گویند و گاه باشد که بمعنی از جمله یا رکنے از ارکان گلین از برهان شاه گونه زن و ملعبه از فرهنگ سکندر نامه شاهجنی بجیم فارسی و یاے معروف و نون نوعی از جنات از برهان شاکی شکایت و گلا کننده شاطی کنار دریا و رود از شرح نصاب و منتخب شاهین دردے کم نخبدن بچه لاشی دست شافعی کبفتح اسم امام مذهب منسوب بشافع که جدش بود از مزمل و اللباب شاخچه بندے پیوندکردن درخت بستان تهمت ساختن و بمعنی لعبت هم آمده از رشیدی و برهان و سراج اللغات و مصطلحات شانه آویزی نوعی از تعذیب که آدمی را شانه بر بدن بسته می آویزند از چراغ هدایت شانه گردانی عبارت از پشت گرداندن و روگردانی و در عارف کردن از مصطلحات و چراغ هدایت شاهی نزدیک سکوک ایران که پنجاه و پنج سنار است از مصطلحات شاوخواری شراب خوردن بی مزاحمت غیر از مصطلحات شامی بمعنی وقت شام شانی بکسر نون بمعنی دشمن

فصل شین مجمع با ی موحده و شباب بفتح اول نام پرده از علم موسیقی و در عربی بمعنی جوانی و جهان باین معنی جمع شباب باضم و بکسر اول بمعنی نشاط است بضم اول و تشدید ثانی جوانان باین معنی جمع شاب است از منتخب و صراح و شبب بفتح و تشدید دوم مثل نمک که بهندی پهنگری گویند و بمعنی جوانی و جوان شدن و اقبال فروختن و بمعنی جنگ و بلندی هر چیز از منتخب و صراح و در کشف بمعنی پهنگری بکسر اول ست شبت بفتح اول و کسر ثانی و در آخر فوقانی نام گردکی ست بهندی سوا گویند از بحر الجواهر شبکات بفتح اول و دوم و سوم جایگاهها مات و دماغها صیاد و شب برات باضافت شب پانزدهم شعبان کذا فی برهان و در شرح نصاب ملا مکمل بحکم الهی حساب عمر و تقسیم رزق میکنند شب بفتحتین و در ناظر قاموس منتخب و صاحب منتخب و مدار بالفتح نیز نوشته شب نمه آروینی در هم گریخت از مصطلحات شبگیر و کاف فارسی مفتوح سحر و کوتوال شبویر بالفتح و تشدید یا موحده مضموم بمعنی نفیری و نائی که از روی ساندن سوراخ شبویست از برهان و رساله معربات شبگیر بمعنی وجب که آنرا بدست نیز گویند و آن مسافتیست از سر انگشت خنصر تا سر انگشت کهنه ی آنرا باش گویند دام شمرن دو ارجوشن که قاتل امام حسین رضی الله عنه بوده است از منتخب و برهان و مدار و کشف و مؤید و لطائف و صراح منتخب نوشته که بالفتح و تشدید یای عربی مفتوح نام حضرت امام حسین رضی الله عنه و باین معنی تخفیف نیز آمده شبیر بالفتح و تشدید یا عربی مکسور نام امام حسین رضی الله عنه از منتخب و در لطائف و برهان بهای فارسی نوشته و گفته که لهجت سریانی مصغر خوبست شبیر و شبیر و شبر اول بالفتح و تشدید یا مکسور ثانی بالفتح و تشدید یا مفتوح و قال بروزن محدث هر سه نام فرزندان هارون علیه السلام که حضرت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بدان نامها حسن و حسین را خوانند از منتخب و برهان لطائف بهای فارسی شبگیر بسینی شب و بمعنی سحرگاه و آخر شب و سفر کردن در آخر شب و بیدار ساندن در شب پیش از سحر و بعد از نیم شب نام مرغیکه در آخر شب از حزین کند از برهان و مصطلحات و رشیدی و بهای عجمی و بمعنی مرد یکه آخر شب بعبادت برخیزد و شبیا بالفتح بمعنی دوا ایست که بهندی ایا گویند از جهانگیری و برهان و مؤید و در بحر الجواهر دوائی مرکب مسهل که در آخر شب خورند شب قدر باتفاق و بتعیین این مختلف ست مگر نزد اکثر شب بست و هفتم رمضان ست و عبادت این شب برابر عبادت هزار ماه و شب زنده دار یعنی کسیکه تمام شب در عبادت بیدار ماند شب افروز بمعنی رفیقت که بمنتقل انقره باندازه مصطلحات شبارو بمعنی شب رو زهر اکالف بمعنی واو عاطفه ست و شبازه نیز بمعنی شب نخفت شبانه روز ست که گویند مصرعه شبانه روز مرا چشم پر ستاره شد و شبدیز نام سپهر شلنگ شبدیز نام سپهر پرویز گویند که رنگ آن سپهر سیاه بود و شبدیز بمعنی شب رنگ ست چه ویز بهای عجمی و زای معجمه رنگ را گویند و نوشته اند که شبدیز از هم سپهران جهان چهار و جب بلند تر بود و قرا از دم آورده بود از برهان و رشیدی و سراج اللغات و در هر سه مسطور ست که شبدیز نام سپهر است شیرین و مرکب را لفظ شب و لفظ ویز که کاف بالنسبت ست این و اصل هر دو لفظ یکی بود یعنی همه را بزای عجمی بدل کردند و در لطائف نام بحثی از موسیقی شبدیز مذکر و فوقانی بمعنی جامه که از ابریشم کرباس سیاه و سفید باشد از کشف و چهار نسبت مصطلحات شب پوش جامه خواب و بمعنی کلاه نیز آمده شباط بضم اول نام ماه دویست که بسیار تقریبا چهل گز از برهان و شرح نصاب و صراح بدین معنی لفظه شبع بکسر اول و سکون موحده و عین مهمله سیر از طعام و غیره و این لفظ جمع است از صراح شبچراغ گوهری باشد قیمتی که شب مانند چراغ روشنی دهد گویند که گاو کی مانند جانور در دریا میباشد هنگام شب بحالت چریدن از آب بیرون می آید و این گوهر را از دهن برآورده بر زمین می نهد و بروشنی آن بچرد و باز بدهان گرفته بدریا میرود و مردم همین نشسته این گوهر را می یابند از برهان شباک بالفتح و تشدید موحده و کاف عربی بمعنی سوراخ مانند و شب چک بالف فتح جیم فارسی و کاف عربی بمعنی شباک که در آن چراغان و قندیل آویزند از مجامع و سراج شب آهنگ قصد کننده بوقت شب و نام ستاره روشن که در بعضی ایام بوقت شام تابان شود و در بعضی ایام از صبح طلوع کند و بمعنی لمبیل از برهان و سراج اللغات و بعضی نوشته شب آهنگ ستاره که وقت شام و ان از هر ستارگان نمایان شود و آن سهیل یمانی ست و آنرا شاره بشب کش نیز گویند چنانکه در شرح سکندر نامه از نواب مالی خان و علی نیر آمده صاحب آبی و محمد شاه هر دو شاهان هندوستان و سکندر نامه شب آهنگ بمعنی شب کش نوشته و بعضی اهل لغت بمعنی ستاره شعری گفته اند و آن ستاره ایست که بعد از جوزا برآید شب گنم اسپ سیاه و در سراج اللغات شب کوک کهائی باشد که شهابها در وی

سوال کند از برہان شبگ بالکسر نوک و باد و ریشہ دوک و فتحتین و بصد یاد از الطاف شبان بالکسر کہ شیر زن باشد از تعجب بضم فتحتین سرما و سرد شدن و بفتح ثانی و کسر
بائے موحدہ بمعنی چیز دار از تعجب و فتح ثانی نصاب شبنم بطوبی ست کہ از جوا بر و غیرہا مترشح شود و نام مرد جامہ شوئے بد بار یک لطیف شبان بضم اول بمعنی چوپان و
کسیکہ گلہ بسیار داشتہ باشد در صحاح کند از برہان و مؤید و کشف و در سنے اللغات نوشتہ کہ شبان بفتح اول و قیل بضم لیکن بفتح اقوی است پس از کہ شبہا نیز صحاح کو سیدہ اند
بسکند الف و نون درین لفظ برائے نسبت است و ہم در برہان نوشتہ کہ این لفظ بفتح نیز درست ست و در سنے فقط بفتح ست و بضم اول تشدید با موحدہ بمعنی جہانبان
درین صورت لفظ عربیت مع شباب کہ بمعنی جوان ست از تعجب شبان و اے آمین کنایہ از موسیٰ علیہ السلام کہ دہ سال شبانی حضرت شعیب کردہ و در شعیب علیہ السلام
بفتح خود نام مذکور در برہان و غیران شبگیر دن آخر تعجب کوچ کردن از جراغ ہدایت شب نشین شبہا و محل نشستن و بمعنی نشینندہ شبہا از مصطلحات
شبخون بوقت شب پنہان دشمن را تا حین وقت شب قتل کردن خون دشمن را در سکندر نامہ ہمہ جا بمعنی مطلق جنگ قتال آمدہ از برہان شروح بدانکہ
ترکیب این لفظ با قضا مقلوبی ست و در صورت قلب کسرہ اضافت ہیچ کم از مضاف و مضاف الیہ نباشد و در بعضی محال این لفظ بسکون بائے موحدہ موافق قیاس می آید
و در بعضے محال این لفظ بخلاف قیاس بضم ثانی و نظم زیادت اشباع کسرہائے موحدہ واقع شود چنانچہ باین طور در اشعار ثقات بسیار موجود است شبستان
خانہ کہ شبہا در آن شام سے شبعان بالفتح بمعنی ہر آنکہ شب و بفتح را زدیکہ شبہا کار و باشد و بمعنی اہل اللہ کہ شب بیدار باشد شنبہ بفتحتین با
نقطے فارسی انگلیدہ کہ سکند گوید نہ زمدار و مؤید و کشف و خیابان و برہان و سراج و جہانگیری نوشتہ کہ نام سنگیست سیاہ و برق کہ سیکند زہر مار و در عربی
بجائے علہ ملفوظ بمعنی ہر یک آن از ترکیب دست حاصل شود پس ہندے آنرا مثل گویند و بکسر اول سکون موحدہ بائے ملفوظ بکسر اول و فتح موحدہ بہر دو صورت بمعنی مثل و مانند
و نظیر از ہر جواہر کہ باشد کشف شکہ بفتح ثانی نام صیاد از تعجب شبانہ بالفتح و تشدید ثانی و بعد الف و نون طائریست نوشتہ از بفتح اول و تشدید دوم و حذف چہارم نیز با
موحدہ بمعنی آتش افروزندہ و فتح سکندر نامہ از خان آرزو و سیف اللہ و غیرہما شبیہ خیر کہ بران شب گذشتہ باشد از آنکہ شمن شب مزہ یا رنگ آن تغییر شدہ باشد
بہندے زیادتی گویند شبیہ بروزن فصیح بمعنی نظیر و مانند و در مصطلح تصویری کہ بر طاق نمکدان و صورت شخص چنین کشیدہ باشند شبلی بالکسر نام یکی از اولیائے
کامل فصل شین معجمہ مع باے فارسی پشہ بفتحتین ہمہ معلوم ست و در ذکر دعائے مردم خوار از برہان و مدار و بہار عجم و فتح دوم نیز در برہان نوشتہ
کہ کبر تین بفتح اول و ضم ثانی ہم آمدہ شپلق بالفتح و لام بر وزن مفتوح بمعنی طپانچہ از لغات ترکی شپلیدن بالکسر بمعنی افسردن از جہانگیری و در سنے دو در برہان بالفتح
فصل شین معجمہ مع تاے فوقانی شتا بالفتح اول و سکون ثانی و فتح تاے دوم سرما و زمستان شتی بالفتح و تشدید ثانی مفتوح و در آخر الف صوت یا بمعنی بر اگندہ او این جمع
ست کہ بمعنی پراگندہ باشد و در استعمال لفظ شتی بمعنی کثرت و بسیاری چیزی مراد دیگر دو در اکثر بسیاری لازم ست از تعجب و غیر شتان بینہما
بفتح اول و تشدید ثانی فتح نون بسیار فرق ست میان ہر دو شتر بفتحتین ست بر وزن ہنر حیوان معروف و در برہان و مدار و بہار عجم و فتح اول و سکون ثانی
در ہای ریسمان کندہ و گوئند از برہان نام قلعہ یا ایران و در شتر بالفتح بریدن و فتحتین بریدہ شدن و برگشتگی پلک بالا و پائین و نگاہ کردن پلک پائین بر زمین عجلت
از تصرف عروض و بحر جز ہ کہ بمان نقطہ فعلن را مفاعلن سازند از تعجب شتر غلط بفتحتین و سکون لام نام دائو از شرح گلشن شتر مرغ بمعنی اوشتر
کہ در بعضے از اعضا شبیہ بشتر باشد گویند کہ آن ترش ہم میخورد شتل بفتحتین آنچہ کہ در قمار باخت حریف برد بعد از گرو بردن آمدن کہ از رصد سلہ خود دہند و نیز بمعنی قمار
را بہد از برہان و مدار و مصطلحات دین ترکیست شتم بالفتح و شام از تعجب و لطائف شتلم بر سر جفا زدن اول مضموم ظلم و تعدی از برہان شتر بکسر اول و ضم ثانی
و عین مہملہ مضموم و او معروف نام سازیست کہ طربیان نوازند لفظ ترکیست از لغات ترکی شتر گربہ ہر چیز مخالف و نامناسب و نامشابہ گویند از برہان شتر بچہ
ہر آن دوشی کہ با ہم نامناسب و مخالف باشند و در سراج ہدایت بمعنی کلام لی نسبت شتر و لی بضمتین بدعمل و نامردی کہ ضد بہادر پست از رشید و برہان
فصل شین معجمہ مع جیم عربی شجاعت بفتح صحیح ست و بضم غلط قوتیست متوسط میان جبن و تہور از ذیل الاغلاط و منتخب صراح شجاع بر وزن فاعل

وشعور وضم شین بمعنی دلیر و سپاهی و نوعی از مار بزرگ کذا فی منتخب صراح **شجره کلیم** درختیکه موسی علیه السلام در وادی ایمن بتجالی کوه طور تجلی انوار حق تعالی بران درخت شده بود و این اشارت بغلط عوام است چنانچه گویند **شجن** بالفتح علاقه باشد و آشتن حاجت کسی را از کار افتادن بمعنی راه و آب بسیار رفت و اندوه و اندوه و امکین شدن و غم و حاجت و شاخ درهم شده بشاخ دیگر و مشعبه شاخ از درخت منتخب لطائف لغات مگر در لطائف لغتین ست بمعنی اندوه و حاجت و در سراج اللغات لغتین بمعنی سر آشفتگی **شجمان** بالکسر بمعنی **شجل** **شجره** بالفتح بمعنی درخت و بمعنی نسب نامه آنچه مشائخ کاغذ اسامی پیران خود بترتیب نوشته بدست مرید میدهند **فصل شین معجمه مع حای مهمله شحج** بفتح اول و ثالث حرف دوم و سوم هر دو حاء مهمله بمعنی بخیل و مویصل رصاع و منتخب تصحیح بخیل از منتخب و صراح و لطائف **شحم حنظل** بالفتح حای مهمله و سکون نون و فتح ظای معجمه مغز شحم حنظل و آن دوائی ست تلخ مسهل بضم سین **سحم** بالفتح میوه که بعربی آنرا جرپی گویند از منتخب **شحن** بالفتح پر کردن و اذن دودن کردن از منتخب لطائف **شحون** بفتح قوی و بزرگ از لطائف **شحنه** بسر اول و سکون حای مهمله و فتح نون مرویکه او را بادشاه برای ضبط کار ها و سیاست مردم در شهر نصب کند بعرف ما کوتوال و حاکم گویند و این غلط فاحش ست از قاموس صراح و منتخب بزیر لا لفاظ او بسیار عجم و صاحب خیابان گوید که شحنه در مدارالافاضل بتقدیم کروهی کهمان شهر و پاسبان بکسر ها استعمال نمایند **شحمه** بالفتح اندکی پیه و چربی و نرمه گوش و بناگوش از منتخب **فصل شین معجمه مع خای معجمه شخ** بالفتح و خای معجمه گوه و زمین داهن کوه و زمین سخت و هر چیزیکه محکم و سخت باشد مثل کمان وغیره و مخفف شاخ خواه درخت خواه شاخ گاو و غیره از برهان و رشیدی و سهار عجم مکرر شخ سخت ترکیت **شخار** یکبول چیزیست از قسم نمک که بهندی بهی گویند و بالفتح و تشدید میم از کشف و مدار و در برهان بفتح اول و ثالث و ضم چهارم **شخص** بالفتح کالبد و قالب هر حیوان انسان وغیره از منتخب یوسف بن ماح در شرح نصاب نوشته که شخص ماخوذ از شخوص ست که بمعنی پدید آمدن چیزیست **شخول و شخیل و شخل** بر سه لفظ بفتح اول بمعنی نیزه و زاغ و فقره و بناخن کندن و بنبتار کردن زمین جانور گوشت را از لطائف **شخ کمان** تیر اندازی که کمان او بسیار سخت بلند و کشیدن کمان سخت و این مقدرت و قوت بسیارست **شخالیدن** خلانیدن و خراشیدن از برهان **شخولیدن** پژمردن و فریاد کردن از برهان **شخیدن** بمعنی لرزیدن از برهان **شخودن** ریش کردن بناخن از لطائف و سراج بمعنی خراشیدن از برهان **شخوده** بناخن خراشیده **فصل شین معجمه مع دال مهمله شد** بضم اول و سکون دوم و فتح سوم و تشدید دال عربی بمعنی استوار کردن و بمصطلح موسیقیان نغمه البند و پست کردن تا وقتیکه موافق مدعا است آید از برهان و منتخب و بعضی نوشته که بمعنی دراز کشیدن آواز و ده جنگیری بمعنی استوار کردن نغمه و مولانا یوسف کوهی در شرح اخلاق ناصری نوشته که کشش آواز نغمه و امثال این بسیارست و در چراغ هدایت مسطور است که مصطلح فارسیان در از کشیدن آواز و حرف و نست امتداد شد کردن زمزمه بمعنی دراز کشیدن زمزمه است شد و مد بمعنی دال مهمله شد و مد بضم اول و فتح ثانی و تشدید دال عربی است مصطلح فارسیان بمعنی نشان و شوکت و تکلف استعمال نمایند از چراغ هدایت **شدیار** بالضم و سکون ال مهمله و یای تحتانی و رای مهمله بمعنی راگویند که برای زراعت بقدر ذرعی شکافته زیر و زبر کرده باشند موید و لطائف و کشف و برهان و رشیدی بلکه **شد خالف** بفتح اول و کسر ال مشدد و زیر آکه مخالف ست بمعنی آواز بلند کردن و مد نام برای از جاوا و آوردن حریف بر کشند **شدق** بفتحتین قران شدان کج دهن و بالکسر کجی دهن از لطائف و صراح و منتخب **شد پاوان** بالفتح بر اضافت آواز بمعنی ست که کشتی گیر در اول کشتی گرفتن برای کشتن از مصطلحات **شده** بالفتح بمعنی علم و نشان **شدیده** باصطلاح علم تیر ست که مویش از مخرج او بسته شود اگر او اسکان خوانی آواز بقوت برآید و آن همه هشت حرف است همزه و ه و یم و دال سه گانه و کاف و قاف و طای مهمله و بای موحده و تای فوقانی و صل کابری و دیگر کتب **شد عراقی** بالفتح نام مقامیست و هم صوتیکه پهلوانان عراق و لوطیان آواز بلند و رنگ و عالم مستی کرشمه الفاظ آن بتغییر یلیلم یلیلم یا بند از شرح گل کشتی **فصل شین معجمه مع رای مهمله شرار** بکسر اول مرد بدین و فروختن و دانی افعال اضداد است اضداد است از منتخب **شرای** بفتح اول و ثانی و الف مقصوره بصورت یا پیشه و صهای پرورخت و فقطهای سرخ پرخارش که بر جلد بدن پدید آید بهند آنرا چیچک گویند بالکسر صراح و خروج **شرا** فضاب هدد اللهم اضا **شرافا** بضم اول و فتح رای مهمله جمع شریف **شرکار** بضم اول و فتح ثانی جمع شریک **شرب** بالکسر نصیب و بهره آب و بالضم نوشیدن و بالفتح خانه ای بمعنی کستان

مشک و با یک اوقیه آب در شیشه ریخته شود که نوشیده شود گر از سستی بسیار می و خمار است و باد طلاح لبا یعنی شربت دوا چنانکه خمار بشکند یعنی
شربت بفتحتین شرب بالضم مقدار یکبار خوردنی و آشامیدنی از آب و غیر آن و باین معنی بفتح تیز آمده و بالفتح یکبار آشامیدن و نیز شربت بالاطلاح الطبا آبیدن
دوا آشک یا ترکه دوا پیدا خورده شود شربت بالکسر تشدید با یعنی مدی و بفتحتین از شرب نصا شرب بالضم شربت جوی بزرگ و جایی که بتدریج آب
فرو رود یا جوی که کنار آن درخت بسیار باشد و معنی اول در عرف ما نیز هست و بفتحتین از شرب نصا شرب بالفتح شربت آبی که غلامان و اجانی

شراب گذشته شراب بمزه از کیفیت افتاده از مصطلحات **شره** بفتحتین حالت شبیه بحرص از غلبه مزاج و مرادش کشش و مزاج و موی پیشانی و لطافت
صاحب لطائف اللغات نقل کرده که شره بکار اول نشاط و تیزی و جوانی و حرص و مزاج بفتح اول و کسر ثانی یعنی حریص **شرطه** بالضم با موافق و موشگاف و علامات
مدار و لطائف و سیدی و سرآغاز **شرفه** بالضم و سوم فاء عربی بمعنی کنگره عمارت و بالفتح و فارسی بهره از آواز یا آواز برهان و سرود و نغمه یا الحان مهذب
اهم فاعل از شرمیدن دوستعمال تاخیر بمعنی متنفس آید اگرچه شرم آهم جامد ست گو فارسیان گاهی از اسم جامد هم اشتقاق نمایند چنانکه از دیر دیریده و بعضی اشتقاق
که بر شتقاق جامد قائل نیستند نوشته اند که شرمنده بالفتح بمعنی مرد اصل شرم مندبوده بقاعده معروف میم اول را حذف کرده چنانکه از دین و سپید بود و دانا فعلی آخر
برای تشبیه و مذ چنانکه در لفظ دندانه در بانه بمعنی مشابه بدندان و مشابه بان پس شرمنده بفتح میم بمعنی شخصیکه مشابه بحیا شرم باشد فاهم **شرعه** بالکسر و عین مهمله
بروده کمان و چلکمان از شرع نصاب **شمره** بالفتح فتحتین اک وهیبتناک واین لفظ اکثر در صفت بشر و رنگ شود از رشک و موی کشف و بیان و سراج و نیزه تیز
شرمه بکسر شین معجمه و سکون راء مهمله و کسر زاء معجمه بمعنی اندک از مرد و پاره از میوه وغیره انتخب **شراره** بفتح آتشپاره واحد که بجمد از مرح و منتخب **شره**
بفتح اول و ثانی و ثالث یکپاره آتش که بجمد از مراح و این لفظ بسین هم کات مذکور بمعنی چیز شریر آمده چنانکه خنجر شیر چیز شیر است شیر سن قطعات اشتقاق
شبرتی نام جامه ابریشمی باریک و لطیف و نازک از تمام نوعی از شیرینی از سراج و رشته و دوچراغ هدایت شیرینی نوعی از زرد آلو تخمیست سیاه رنگ و در بیکانیر قحط
تخم ریحان و نوعی از رنگ است **شراب دگی** کمال بیهوش شدن از نشه شراب **فصل شین معجمه مع سین مهمله شت** بالفتح نام مهد و ملکه از شهرهای سابق
نوشیدنی بجهت دفع التباس از سعادر دیگر انما انیست بیشتر مجم آمد ساز و حلقه زلف و بمعنی تراز و معینه هاتی نقطه نشست بمعنی گرفت سوفار تیر و تلاعی که بران پای نشکار گیرند
بشد سرکی و مقدر آسانه حلقه کمند و زانگشت ابهام دست و بهار عجم چراغ پدیست و لطائف دربان و جهانگیری گویند که گرفت سوفار تیر را از انگشت گویند که وقت گرفتن تیر
گمان آنستان بشکلی متمثل میشوند که در عقد انامل بهم احد و شصت باشد **شست میر** بالفتح تیر انداز کامل هنر **شستگیر** تیر انداز **شستک** آلت چرمین یا فولادین
برای دفع حکه بکار برند و بمعنی گیر و قصیب نیز آمده **شستری** بالضم و ضم سوم های فوقانی مفتوح نوعی از دیبا که نفیس منسوب بشهر شستر **فصل شین**
معجمه مع تین معجمه شش جهت بکسر جیم و فتح های بمعنی اطراف عالم که مشرق و مغرب و جنوب و شمال و تحت و فوق باشد **ششپر** حرف سوم های
هاسی مفتوح نوعی از گرز آهنی که سران شش پهلو دارد **شستند** رکنایه از جایکه رکابی آن دشخوار باشد و مجاهد از بمعنی جاهز و جهاز و تجهیز نیز مستعمل و
در حقیقت شش خانه است که در بازی نرد میباشد چون میسکی از کعبتین تا شش نقش میداد لهذا در توقف باشند که بر هر یکی از آن دوازده در
منقوش میباشند بطور یکه بر همین و بسیار هر خانه منقش شش در منقوش و در میان نرد آهنین میباشد پس هر گاه که مهره در میان در یکه منتهای خانه است
بندگرد از نشش خانه جانب خود بهیچ خانه دقت نتواند رهائی آن بدون رهائی حریف دیگر محال ست و گاهی از لفظ شش دگر یا شش از نشش جهات عالم
شش دانگ عیار کنایه از کامل عیار و بمعنی ناقص عیار هم آمده **شش روزه ایام** آفرینش عالم کما قال الله تعالی انا الله الذی خلق السموات والارض
فی ستة ایام **شش** بالضم نام عظمه ایست در میان سینه که بعندی پهپر گویند **شش دانگ** مراد از تمام چیز ست چه از که شش دانگ آنرا گویند یا شش دانگ
شرح مفصل فقه **شش ارکان** سته ضروری گویند یعنی شش چیز که بودن انسان نمده است بی آنها نباشد اول هوا که محیط ابدان ست دوم آلوده سوم
سوم حرکت و سکون بدنیه چهارم حرکت و سکون نفسانیه مثل غضب و فرح و خوف و خجالت پنجم نوم و یقظه یعنی نوم و بیداری ششم استفراغ و امتلاء
شلاثین بروان فاضله و هضم و فضله و هضم و احتباس عدم فزون چیزهای مذکور ست از میزان **شش پستان** بضم شین اول یعنی نرم پستان و انتهای
پستان **شش خاتون** ششتاره سیاره سوای آفتاب **شش زمین** کنایه از ولایت مدام از موند **شش ضربه** اصطلاح زنان و ان شش باری گویند
که پیلی پاره مرده بیرون آید یعنی گویند که داد شش ضعیفی در نفیر **شش روزه** مبتدا از عالم که از نوش فرش در شش روز ساخته شده است **شش وه** عمل ما که آنرا بجوز و

و اہم ست شش ہیئت کہ کوبشش سر بفتحہ ثانی و سکون ثالث و ضم رابع و سکون خامس و فتح سادس و تاء مثناۃ فوقانی و سکون سابع و ضم ثامن و ہاء ہوز و سکون تاسع و ضم عاشر و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی عشر و ضم ثانی عشر و ہاء ہوز و سکون ثالث عشر و ضم رابع عشر و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس عشر و ضم سادس عشر و ہاء ہوز و سکون سابع عشر و ضم ثامن عشر و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع عشر و ضم عشرین و ہاء ہوز و سکون حادی و عشرین و ضم ثانی و عشرین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون ثالث و عشرین و ضم رابع و عشرین و ہاء ہوز و سکون خامس و عشرین و ضم سادس و عشرین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون سابع و عشرین و ضم ثامن و عشرین و ہاء ہوز و سکون تاسع و عشرین و ضم ثلثین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و ثلثین و ضم ثانی و ثلثین و ہاء ہوز و سکون ثالث و ثلثین و ضم رابع و ثلثین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و ثلثین و ضم سادس و ثلثین و ہاء ہوز و سکون سابع و ثلثین و ضم ثامن و ثلثین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و ثلثین و ضم اربعین و ہاء ہوز و سکون حادی و اربعین و ضم ثانی و اربعین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون ثالث و اربعین و ضم رابع و اربعین و ہاء ہوز و سکون خامس و اربعین و ضم سادس و اربعین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون سابع و اربعین و ضم ثامن و اربعین و ہاء ہوز و سکون تاسع و اربعین و ضم خمسین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و خمسین و ضم ثانی و خمسین و ہاء ہوز و سکون ثالث و خمسین و ضم رابع و خمسین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و خمسین و ضم سادس و خمسین و ہاء ہوز و سکون سابع و خمسین و ضم ثامن و خمسین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و خمسین و ضم ستین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و ستین و ضم ثانی و ستین و ہاء ہوز و سکون ثالث و ستین و ضم رابع و ستین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و ستین و ضم سادس و ستین و ہاء ہوز و سکون سابع و ستین و ضم ثامن و ستین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و ستین و ضم سبعین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و سبعین و ضم ثانی و سبعین و ہاء ہوز و سکون ثالث و سبعین و ضم رابع و سبعین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و سبعین و ضم سادس و سبعین و ہاء ہوز و سکون سابع و سبعین و ضم ثامن و سبعین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و سبعین و ضم ثمانین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و ثمانین و ضم ثانی و ثمانین و ہاء ہوز و سکون ثالث و ثمانین و ضم رابع و ثمانین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و ثمانین و ضم سادس و ثمانین و ہاء ہوز و سکون سابع و ثمانین و ضم ثامن و ثمانین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و ثمانین و ضم تسعین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و تسعین و ضم ثانی و تسعین و ہاء ہوز و سکون ثالث و تسعین و ضم رابع و تسعین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و تسعین و ضم سادس و تسعین و ہاء ہوز و سکون سابع و تسعین و ضم ثامن و تسعین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و تسعین و ضم مائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و مائۃ و ضم ثانی و مائۃ و ہاء ہوز و سکون ثالث و مائۃ و ضم رابع و مائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و مائۃ و ضم سادس و مائۃ و ہاء ہوز و سکون سابع و مائۃ و ضم ثامن و مائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و مائۃ و ضم مائتین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و مائتین و ضم ثانی و مائتین و ہاء ہوز و سکون ثالث و مائتین و ضم رابع و مائتین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و مائتین و ضم سادس و مائتین و ہاء ہوز و سکون سابع و مائتین و ضم ثامن و مائتین و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و مائتین و ضم ثلثمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و ثلثمائۃ و ضم ثانی و ثلثمائۃ و ہاء ہوز و سکون ثالث و ثلثمائۃ و ضم رابع و ثلثمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و ثلثمائۃ و ضم سادس و ثلثمائۃ و ہاء ہوز و سکون سابع و ثلثمائۃ و ضم ثامن و ثلثمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و ثلثمائۃ و ضم اربعمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و اربعمائۃ و ضم ثانی و اربعمائۃ و ہاء ہوز و سکون ثالث و اربعمائۃ و ضم رابع و اربعمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و اربعمائۃ و ضم سادس و اربعمائۃ و ہاء ہوز و سکون سابع و اربعمائۃ و ضم ثامن و اربعمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و اربعمائۃ و ضم خمسمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و خمسمائۃ و ضم ثانی و خمسمائۃ و ہاء ہوز و سکون ثالث و خمسمائۃ و ضم رابع و خمسمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و خمسمائۃ و ضم سادس و خمسمائۃ و ہاء ہوز و سکون سابع و خمسمائۃ و ضم ثامن و خمسمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و خمسمائۃ و ضم ستمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و ستمائۃ و ضم ثانی و ستمائۃ و ہاء ہوز و سکون ثالث و ستمائۃ و ضم رابع و ستمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و ستمائۃ و ضم سادس و ستمائۃ و ہاء ہوز و سکون سابع و ستمائۃ و ضم ثامن و ستمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و ستمائۃ و ضم سبعمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و سبعمائۃ و ضم ثانی و سبعمائۃ و ہاء ہوز و سکون ثالث و سبعمائۃ و ضم رابع و سبعمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و سبعمائۃ و ضم سادس و سبعمائۃ و ہاء ہوز و سکون سابع و سبعمائۃ و ضم ثامن و سبعمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و سبعمائۃ و ضم ثمانمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و ثمانمائۃ و ضم ثانی و ثمانمائۃ و ہاء ہوز و سکون ثالث و ثمانمائۃ و ضم رابع و ثمانمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و ثمانمائۃ و ضم سادس و ثمانمائۃ و ہاء ہوز و سکون سابع و ثمانمائۃ و ضم ثامن و ثمانمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و ثمانمائۃ و ضم تسعمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و تسعمائۃ و ضم ثانی و تسعمائۃ و ہاء ہوز و سکون ثالث و تسعمائۃ و ضم رابع و تسعمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و تسعمائۃ و ضم سادس و تسعمائۃ و ہاء ہوز و سکون سابع و تسعمائۃ و ضم ثامن و تسعمائۃ و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و تسعمائۃ و ضم الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی الف و ضم ثانی الف و ہاء ہوز و سکون ثالث الف و ضم رابع الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس الف و ضم سادس الف و ہاء ہوز و سکون سابع الف و ضم ثامن الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع الف و ضم عشرۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی عشرۃ الف و ضم ثانی عشرۃ الف و ہاء ہوز و سکون ثالث عشرۃ الف و ضم رابع عشرۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس عشرۃ الف و ضم سادس عشرۃ الف و ہاء ہوز و سکون سابع عشرۃ الف و ضم ثامن عشرۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع عشرۃ الف و ضم عشرین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و عشرین الف و ضم ثانی و عشرین الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و عشرین الف و ضم رابع و عشرین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و عشرین الف و ضم سادس و عشرین الف و ہاء ہوز و سکون سابع و عشرین الف و ضم ثامن و عشرین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و عشرین الف و ضم ثلثین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و ثلثین الف و ضم ثانی و ثلثین الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و ثلثین الف و ضم رابع و ثلثین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و ثلثین الف و ضم سادس و ثلثین الف و ہاء ہوز و سکون سابع و ثلثین الف و ضم ثامن و ثلثین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و ثلثین الف و ضم اربعین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و اربعین الف و ضم ثانی و اربعین الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و اربعین الف و ضم رابع و اربعین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و اربعین الف و ضم سادس و اربعین الف و ہاء ہوز و سکون سابع و اربعین الف و ضم ثامن و اربعین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و اربعین الف و ضم خمسین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و خمسین الف و ضم ثانی و خمسین الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و خمسین الف و ضم رابع و خمسین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و خمسین الف و ضم سادس و خمسین الف و ہاء ہوز و سکون سابع و خمسین الف و ضم ثامن و خمسین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و خمسین الف و ضم ستین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و ستین الف و ضم ثانی و ستین الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و ستین الف و ضم رابع و ستین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و ستین الف و ضم سادس و ستین الف و ہاء ہوز و سکون سابع و ستین الف و ضم ثامن و ستین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و ستین الف و ضم سبعین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و سبعین الف و ضم ثانی و سبعین الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و سبعین الف و ضم رابع و سبعین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و سبعین الف و ضم سادس و سبعین الف و ہاء ہوز و سکون سابع و سبعین الف و ضم ثامن و سبعین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و سبعین الف و ضم ثمانین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و ثمانین الف و ضم ثانی و ثمانین الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و ثمانین الف و ضم رابع و ثمانین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و ثمانین الف و ضم سادس و ثمانین الف و ہاء ہوز و سکون سابع و ثمانین الف و ضم ثامن و ثمانین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و ثمانین الف و ضم تسعین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و تسعین الف و ضم ثانی و تسعین الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و تسعین الف و ضم رابع و تسعین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و تسعین الف و ضم سادس و تسعین الف و ہاء ہوز و سکون سابع و تسعین الف و ضم ثامن و تسعین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و تسعین الف و ضم مائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و مائۃ الف و ضم ثانی و مائۃ الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و مائۃ الف و ضم رابع و مائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و مائۃ الف و ضم سادس و مائۃ الف و ہاء ہوز و سکون سابع و مائۃ الف و ضم ثامن و مائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و مائۃ الف و ضم مائتین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و مائتین الف و ضم ثانی و مائتین الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و مائتین الف و ضم رابع و مائتین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و مائتین الف و ضم سادس و مائتین الف و ہاء ہوز و سکون سابع و مائتین الف و ضم ثامن و مائتین الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و مائتین الف و ضم ثلثمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و ثلثمائۃ الف و ضم ثانی و ثلثمائۃ الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و ثلثمائۃ الف و ضم رابع و ثلثمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و ثلثمائۃ الف و ضم سادس و ثلثمائۃ الف و ہاء ہوز و سکون سابع و ثلثمائۃ الف و ضم ثامن و ثلثمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و ثلثمائۃ الف و ضم اربعمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و اربعمائۃ الف و ضم ثانی و اربعمائۃ الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و اربعمائۃ الف و ضم رابع و اربعمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و اربعمائۃ الف و ضم سادس و اربعمائۃ الف و ہاء ہوز و سکون سابع و اربعمائۃ الف و ضم ثامن و اربعمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و اربعمائۃ الف و ضم خمسمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و خمسمائۃ الف و ضم ثانی و خمسمائۃ الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و خمسمائۃ الف و ضم رابع و خمسمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و خمسمائۃ الف و ضم سادس و خمسمائۃ الف و ہاء ہوز و سکون سابع و خمسمائۃ الف و ضم ثامن و خمسمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و خمسمائۃ الف و ضم ستمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و ستمائۃ الف و ضم ثانی و ستمائۃ الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و ستمائۃ الف و ضم رابع و ستمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و ستمائۃ الف و ضم سادس و ستمائۃ الف و ہاء ہوز و سکون سابع و ستمائۃ الف و ضم ثامن و ستمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و ستمائۃ الف و ضم سبعمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و سبعمائۃ الف و ضم ثانی و سبعمائۃ الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و سبعمائۃ الف و ضم رابع و سبعمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و سبعمائۃ الف و ضم سادس و سبعمائۃ الف و ہاء ہوز و سکون سابع و سبعمائۃ الف و ضم ثامن و سبعمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و سبعمائۃ الف و ضم ثمانمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و ثمانمائۃ الف و ضم ثانی و ثمانمائۃ الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و ثمانمائۃ الف و ضم رابع و ثمانمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و ثمانمائۃ الف و ضم سادس و ثمانمائۃ الف و ہاء ہوز و سکون سابع و ثمانمائۃ الف و ضم ثامن و ثمانمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و ثمانمائۃ الف و ضم تسعمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون حادی و تسعمائۃ الف و ضم ثانی و تسعمائۃ الف و ہاء ہوز و سکون ثالث و تسعمائۃ الف و ضم رابع و تسعمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون خامس و تسعمائۃ الف و ضم سادس و تسعمائۃ الف و ہاء ہوز و سکون سابع و تسعمائۃ الف و ضم ثامن و تسعمائۃ الف و تاء مثناۃ فوقانی و سکون تاسع و تسعمائۃ

وشعری یمانی واین تثنیه شعریست بمعنی شعبان چون درین ماه خبر کثیر منشعب میگردد وارزاق عباد منشعب میشوند وتمامی امورات مقدره عالم علی‌حده علی‌حده میشوند لهذا باین اسم مسمی گشت از کتابی معتبر نوشته شد **شعلین** بالضم ولام مکسور منسوب بشعله یا ونون بر آخر است چنانکه در نگین وسیمین **شعبده** بالفتح وباء موحده ودر آخر مفتوح بروزن دهر بمعنی بازی که بسحر وفن کنند از کشف ومؤید ومدار **شعشعه** بفتح هر دو شین معجمه وسکون عین مهمله اول وفتح عین مهمله دوم بمعنی روشنی آفتاب وآب آمیخته شراب وبمعنی شراب نیز گفته اند ازمدار ومنتخب کسانیکه یک عین نویسند خطاست وصاحب منتخب نوشته که بمعنی پرتو ورونق وروشنی آفتاب چنانکه مشهور است در کلام عرب نیامده **شعبه** بالضم طائفه از هر چیز وبمعنی شاخ درخت وبه اصطلاح موسیقی بمعنی نغمه گاه از نغمه دیگر برآورده شود چنانکه شعبه بست وچهار اند ودوشعبه از هر مقام ده مقام دوازده گانه مشهوراند از کشف **شعله** بالضم وزشن زبانه آتش وفتح خطاست از منتخب ومؤید وکشف وصراح **شعله جواله** بالفتح جیم عربی وتشدید واو وتخفیف ولام وبیزه بمعنی شعله که گرد بر گردد وبسیار گردنده باشد وآن چنان باشد که سر دوسر مشعله را بسته گرد سر دوش خود دیگر داند بسرعت تمام مر سهندآزا بمعنی گویند **شعله زاده** کنایه از ابلیس وشیطان از مصطلحات **شعبه قص** زیره حرف ششم ازای مجمه وتمامی مخلف نام شعبه از موسیقی از مصطلحات وچراغ عهد بیت **شعر بالکسر** درای معلقه بفتح بروزن حرباگر در استعمال قافیه معلقه آمکسور کرده بروزن دلی خوانند وآن ستاره روشن ست که بعد از جوزا برآید چنانچه در تاخرستان سر شام بر فلک نمایان میشود وشعر دو ستاره یکی روشن ست دیگری عبور کرده بفتح عین بوسطه آنکه از جوزا عبور کرده ودست آن بسیار روشن است ودیگر را شعری غمیصا نامند بضم عین مجمه وفتح میم بهمین آنکه گویا او خود را سهیل ست ازدور افتاده برو میگرید یعنی چشم او چرک آلود است یعنی کم روشنی دارد وآن روشن یمانیست ومشهور شعری عبور ست که آثار ادیان بعض قریش بخدائی پرستش میکردند هر جا که فقط شعری مذکور شود مراد شعری عبور ست وشعری غمیصا مجازاً بطلاق شعری بریکدیگر نیز گفته اند از منتخب ومؤید وبحر الجواهر وغیره **شعری شامی** ستاره ایست کم روشنی که بطرف شمال طلوع میکند چون ملک شام بجانب شمال عرب واقع ست لهذا باین نام نسبت کردند ودر هر چند که در بسته بابی نوشته ست که شعری شامی را شعری غمیصا نیز گویند **شعریٰ یمانیه** ستاره ایست روشن که بطرف جنوب طلوع میکند چون بین الطرفین جنوب وشام نسبت یمانیه کردند ودر هر چند که در بسته بابی نوشته ست که شعری یمانی را شعری عبور نیز گویند **فصل شین مجمه مع غین مجمه** **شغب** بالفتح والفتحتین وغین مجمه عیب وخرابی وفساد وبمعنی فتنه وفساد از صراح ومنتخب **شغاف** بفتح دو الف اخیر دال مهمله نام پرده ایست که بر دل رسته را لحید در چاه افتاده گوسفند بر بالای سراح **شغ** بالفتح وبالضم شاخ حیوان که از پیشانی او بالا بر آید از برهان **شغاف** بفتح غلاف قلب پرده ایست سویدای دل یا جراب اندرون دل از منتخب وصراح **شغف** بالفتح محبت بحد الجنون از صراح بفتحتین بمعنی غلاف است سویدای دل ومحبت ودوستی وعشق از منتخب سویدای دل پرده ایست بر دل وبفتحتین آویخته چیزی بچیزی وشیفته گردانیدن وسویدای دل از مهذب **شغال** بفتح جانوریست معروف ومؤید وبرهان **شغل** بالضم وبفتحتین بهم چهار دهه دست بمعنی کار وبی فرصتی وبار داشتن از منتخب **شغبه** بالفتح بوست بعضی اندام که از کثرت کار کردن سخت ودرشت سیاه شود ومجازاً بمعنی لیس وداغ از شرح بوستان از عبد الواسع وبعضی تنبیه بمعنی فریفته نوشته اند **فصل شین مجمه مع فا** **شفا** بکسر اول ودر آخر همزه صحت وتندرستی امعاء مرض ونام کتابی از بوعلی سینا که کتاب مذکور جامع جمیع علوم معقول است مثل منطق وحکمت وطب بالفتح اول وبی همزه بمعنی آخر عمر وکنار وطرف هر چیز پس بهره وبمعنی اول بفتح خوانده اند خطاست از مهذب عجم وکشف ودابن حاج صراح ومنتخب **شفقت** بفتحتین مهربانی از منتخب وکشف ومنتهب بهاء تحتانی بکاف فارسیان بفتحات متعمل گردد الا آنکه بر وزن عربی بکسر اول ثانی ساکن خوانده اند بهمین لفظ اکثر فارسیان

بمعنی دادی و تاب آنکه شفق بفتحتین سرخی شام باشد و مرا صاحب گوید بیت تا چون شفق مدام ترا لاله گون شود جانی بادهٔ گلگون چو شفق میخور و شاهد را + قهر کاشی گوید بیت یزدیان بدهن مستان خراب سرخ + از انگونه رنگیست شفق در کنار صبح + از بهار عجم شفشا بر وزن بنفشا بفتح اول و بدو شین معجمه آهن که دهان و انها باشد بزرگ با یک گران تار طلا و نقره و غیره و بهرات دراز کردن دران سوراخ میکنند بسند جنبر گویند برهان شفتین بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و نون ساکن و ثالث و سکون رابع و فتح ثانی و نون ساکن و ثالث و سکون رابع و فتح ثانی و نون ساکن و ثالث و سکون رابع و فتح ثانی

موجبه باشد خواه سالبه مانند شکل مرکب باشد از دو قضیه و قضیه یعنی حکایت است پس قضیهٔ اول را صغری گویند و قضیهٔ دوم را کبری نامند لفظ مکرر کبرا صغری و وسط کبری واقع شود از احد اوسط گویند چون حد اوسط را در کبری از شکل نتیجه حاصل آید و موضوع یعنی مبتدا است و محمول یعنی خبر و شکل بدیهی الانتاج شکل اول است از اشکال اربعه مثال شکل اول یعنی شکل بدیهی الانتاج کل انسان حیوان و کل حیوان جسم و نتیجه این کل انسان جسم مثال شکل ثانی کل انسان حیوان و لاشی من الجسر بحیوان و نتیجه اینست لاشی من الانسان بجسر مثال شکل ثالث کل انسان حیوان و کل انسان ضاحک نتیجه اینست بعض الحیوان ضاحک مثال شکل رابع کل انسان حیوان و کل ناطق انسان نتیجه اینست بعض الحیوان ناطق شکر خندیدن یعنی تبسم از برهان شکر بالضم سپاس و شناگفتن منعم را بسبب حصول نعمت از دود خان آرزو در بیابان نوشته که شکر فعلیست که دلالت کند بر تعظیم منعم بسبب انعام او خواه بزبان خواه بقلب خواه بارکان و جوارح یعنی دست و باتم کلامه و بالفتح بکسون کاف یعنی فوج زن و در فارسی بالفتحتین و تخفیف و تشدید کاف یعنی شیرینی معروف و گاهی مجازاً یعنی لب معشوق و بوسه نیز آید و نام زن جمیله که خسرو پرویز شیرین در عقد آورده بود و بکاف اول و فتح کاف عربی یعنی شکسته و شکار کننده و بفتحتین و کاف عربی و کاف فارسی زیر نمور سیاه که سهند هم گویند از برهان و منتخب جواهر و کشف لطائف مصطلحات شکار بمعنی قصد کشتن حیوان گاهی بمعنی حیوانیکه شکار شده باشد از مصطلحات بهار عجم شکر ریز آنچه در شب عروسی بر سر عروس و داماد نثار کنند از برهان و بعضی گفته اند که کنایه از جلوه کردن عروس و داماد در شب اول است و بعضی گفته اند که کنایه از جلوه کردن عروس و داماد است بروز چهارم عروسی و بمعنی گریه شادی نیز آمده شکر خش یعنی خوشحال از مصطلحات شکر رنگ کسیکه بی اجازه یا گناه باشد از مصطلحات شکر رنگ خوش و هزار شکر رنگ مراد از زر و رنگ شکیل تمیز رسن اسپ یعنی کمر و فریب از برهان شکال بکاف اول و کاف عربی بسیاریکه بر پشت پای اسپ بندند و بمعنی مکر و حیله بالفتح و تشدید کاف بسیار شکل کننده و طریف از لطائف شکار فیل آنرا گویند که همه جانوران شکاری را بکبای را برای گرفتن بهمه سر میزند شکفتن بکاف اول و ضم کاف عربی کشوده شدن غنچه و بکاف فارسی نیز آمده از برهان شکیفتن بکاف عربی و یای مجهول یعنی بهم کردن شرفنامهٔ خاقانی عبد الواسع شکوهیدن بفتحتین عظمت خویش را اظهار کردن و ترسیدن از مؤید و لطائف و در جهانگیری بکسر یعنی ترسیدن شکردن بکسر یعنی شکستن و شکار کردن از برهان شکوخیدن بفتحتین لغزیدن و افتادن از برهان شکولیدن بکسر اول و ضم سوم یعنی ترسیدن از مصطلحات شکوه بفتحتین بکاف عربی و واو مجهول یعنی حشمت و بزرگی و مهابت و شان و شوکت بکسر اول و ضم دوم یعنی ترس و بیم از برهان و مدار و کشف و لطائف شکوفه بکسر اول و کاف عربی معروف گل درخت میوه و مطلق غنچه و گل درختان و بعضی گفته اند که طعام نیز مانند میوه از دهان بیرون آید از جهانگیری و برهان از مصطلحات دور شدن و بعید و بیگانه شدن بفتحتین و در بودن کاف عربی بالفاق همه است شکرانه بالضم و الفتح و نون بر الف و تای فوقانی بکسر اول و فتح کاف عربی معادل نخ کاری که از عرف است از برهان و سه روی و مؤید شکنبه یعنی غلاف پوست نازک که بر روده ها و معده حیوانات است و بعضی گفته اند که بعد از خوردن آب و علف و آلتی است مشهور مجلدان را از آن سازند و در بیابان شکنبه بکاف اول و فتح کاف سکون نون و با موحده یعنی معده حیوانات که بعد از خوردن آب و علف در آن جمع شود و شکنبه بند یعنی خواهر شکم بره و بزغاله که در آن آن را نگهدارند و غیر آن و شکنبه بر بود از مصطلحات شکر رنگی و شکر خش و شکر ریز و شکر خوش و شکر خند و شکر لب و شکر دهن و شکر ستان و شکر فشان و شکر فشانی و شکر لبی و شکر لبان و شکر لبانی و شکر لبیدن و شکر لبیده و شکر لبیدگی و شکر لبیدگی و شکر لبیدگی

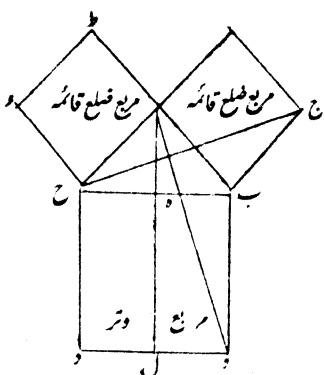

فصل شین معجمه مع کاف فارسی * **شکر** بفتحتین وکاف فارسی زنبور سیاه از مؤید و در برهان بکاف عربی چنانکه در سکندر نامه آمده **مصرعه** بستان
هر یکی خود را دلیر **شکرف** بکسر اول وفتح کاف فارسی زیبا و نیکو و عجیب و بمعنی بزرگ اگر در اشیا استعمال کنند بمعنی زیبا باشد و اگر در مردم استعمال کنند بمعنی صاحب
فضلوه و بزرگ باشد از مؤید و منتخب برهان و دبهانگیری و لطائف مدار و سراج و فرهنگ قوسی **شگال** بکسر بمعنی شغال از برهان **شگن** بکسر اول و فتح سیوم فال گرفتن و این
مفرس این لفظ سکن است اگر فهم معنی معلوم باشد مرکب این لفظ سوآیند نیک ست و گن بمعنی آ ش **فصل شین معجمه مع لام** * **شلخا** بفتح اول و یای معروف و خای
معجمه نام مردیکه از اصحاب عیسی علیه السلام بود از مؤید و غیر آن **شلوار** بالفتح بروزن هموار یعنی ازار و این مرکب است از شل که بمعنی ران ست و لفظ
دار کلمه نسبت ست از بهار عجم و منزل و سراج **شلف** بالفتح زن فاحشه از برهان **شلاق** بالفتح و تشدید لام لفظ ترکیست بزدوست زدن بر سر کسی
از مصطلحات دورافات ترکی کسی را بچوب زدن ست در سراج اللغات یعنی فرهنگ و مجازاً یعنی کوفت نیز مستعمل ست و در مصطلحات بمعنی خوش و فهمیده
انگیزنیز آمده **شلتاق** بالفتح و ضم سوم تاز و قوانی در ترکی بهم جنگ و خونریزی و فتنه **شلتوک** بفتح اول و سکون ثانی و فتح ثالث و واو قانی و واو معروف و کاف
عربی بمعنی شالی یعنی برنج که بنوز در پوست باشد از برهان **شلنگ** بفتح اول و سکون و کاف فارسی بر وزن سنگ جای آب جای از رشیدی و برهان و سراج
و در کشف بکسر آمده **شلاک** بالفتح و تشدید لام بکسر و کاف عربی آواز چند مرغ و قوق یکبارگی و در بهندی و این لفظ ترکیست از لغات ترکی نوشته شد
شلیل بفتح اول و کسر لام و یای معروف نوعی از شفتالو از رشیدی و دبهانگیری نوشته که نیکوترین نام میوه است که رنگ سرخ و سفید دارد و در برهان نوشته که
میوه ایست شبیه بشفتالو و در سراج نوشته که نوعی از شفتالو که بعضی آن تمام سرخ باشد و بعربی نارجه ایست که در زیر زرد پوشند که ذاتی المنتخب **شل** بالفتح عجز
کیکه دست یا پای او حرکت نتواند کرد و بفارسی چیرست و زمه و بکسر اول نیز و کچک بالضم و بالکسر نام میوه که بسبب میل گویند **شلامین** بفتح بروزن سلاطین
بمعنی خوش و ناخوش و محکم و سخت و دیگر وه بچری از لغات ترکی و چراغ هدایت و بهار عجم و در سراج نوشته که شلامین بروزن سلاطین شخصیکه بسیار آرام کند و
از منع باز ماند و مجازاً بمعنی عاشق آید **شلمه** بضم اول و فتح لام مخففه نوعی از طعام که بر بنگر اداب آب گوشت لبطور بریانی پزند و ناوافقان این دیار آنرا
خواله گویند و او مجهول و فقیر مؤلف بمعنی ثقات دیده که بضم و تشدید لام گویند و آن بمعنی مذکور پر کرده محض غلط جاهل است **شلمه** بالضم و تشدید لام بمعنی آلت تضیف
آمده است و بمعنی فرج زن بمعنی بت و بت پرست نیز و بفتح اول و تشدید لام جای گرمی افتن و بفتح و تخفیف لام بمعنی قصاص و این تحقیق از رشیدی و مؤید و مدار و برهان و بهانگیر
و سراج و در نسخه که **شلمه** بضم اول و فتح لام نوعی از طعام معروف و یکمده در هندوستان قبولیت و مجهول شهرت دارد اهل آن دیده و نشنیده بفهم او نشد میلم

فرج زنان وجای پلید سیاکه در کوچه باشد ولیته خون حیض یعنی با ضمّی بفتح اول گفته اند واین اقوی است **شملا** یعنی خوشی وپسندیدگی بکاری **فصل شین معجمه مع میم و شمولاً واستقلالاً** استقلالاً کنایه از کردن کاری بذات خود بی اتباع وخانت وگران نمودن یعنی بالقبع بهیچ دیگری بکاری ولیدن چنانچه بادشاهی تابع بادشاهی شود وجمیع امراء لشکر نیز مطیع آن بادشاه غالب شوند ونصب لفظ شمولاً واستقلالاً بجهت آنست که بمجاز خود در ترکیب حال واقع شده **شمامت** بضم اول وتشدید میم ودر آخر تای فوقانی ثنا وشوندگان بکروهی وخرابی کسی واین جمع شامت است که بمعنی سم فاعل از شمامت باشد **شماتت** بالفتح شاد شدن برخرابی کسی از منتخب صراح **شمبلیت** بفتح اول وسکون میم وفتح بای موحده وکسر لام وبای معروف وتای فوقانی نام گلیست زرد رنگ وبمعنی تخم حلبه که بسندی میتهی گویند از برهان شمبلید بروزن تمهید نیز آمده **شمبلید** بالفتح وفتح بای موحده نام گلیست کزرد رنگ باشد وتخم حلبه دان دانهای زرد رنگ باشند که بسندی میتهی گویند از برهان وشمبلید برورن تمهید نیز آمده **شمشا** وبالکسر نام درختیست که بلند باشد وچوب ان نهایت محکمی دارد وچون درخشش خوشنما باشد لهذا از اقسام سرو دانند وبمعنی ریحان ومرزنگوش نیز ولفتح هم آمده از برهان وجهانگیری وصاحب رشیدی ضبط حرکت نکرده وگفته که نوعی از سرو باشد وبمعنی ریحان نیز رود ومؤید مدار لفتح ودر سراج نوشته که شمشا وبکسر اول نام درختیست که چوب آن در تراشیدن شفاف بود ودر تفتیش ابراز وسوزن ودر گماشتن بسبب باریکی وتهوم که بخوبان مناسبت دارد وگاهی مراد از ان بخوبان خط باشد که بر غبغب خوبان پیدا شود وگاهی بر لطف وطراوت تشبیه کنند پس این همه مجاز خواهد بود ودر تحفه بمعنی مرزنجوش گفته که از اسهند مروه خواند **شمشیر** مرکبست از شم که بمعنی ناخن باشد وبمعنی دم شیر نیز آمده چون آله مذکور بمعنی تیغ شبیه بناخن شیرست ودر شکل نیز شبیه بدم شیر لهذا باین هم نسبتی گزیده از بهانجم ودر برهان وجهانگیری ورشیدی وشعر فرخی حوض کوچک ثالث بسر شیر که بندی بالائی گویند از برهان ودر سراج ورشیدی وشعر بفتح اول وسکون ثانی ودر عربی بمعنی خراسیدن از منتخب وشعر بکسر اول وسکون میم نام شخصی علیه اللعنة که قاتل امام حسین بوده **شموس** بفتح اول ودر آخر سین مهمله سرکش وبدخو از سرور منتخب وکشف بضمتین جمع شمس که بمعنی آفتاب است **شماس** بالفتح وتشدید میم متر ترسایان که سیان سر تراشند ودر عبادتخانه بلند از منتخب ودر برهان نوشته که نام خصیست که دین عیسی ترک کرده است **شمع** بفتحتین بمعنی سوم از قاموس ودر منتخب آنچه بفتحتین بمعنی موم خام باکون میم خانکه خسوبت مولدست یعنی بعد از حلما ماعرب وعجم بر سپید صاحب بهانجم گوید که در فارسی کون میم متعلمست بمعنی چیز یکه از موم ما زیر ساخته روشن میکنند واین بر بانست از قتیل تتبیه النبی باهم ماده وآنرا بفارسی شمال گویند **شموع** بضمتین جمع شمع است **شمول** بفتحتین فراگرفتن هر چیزرا ومحیط شدن بر چیز از منتخب ولطائف **شمل** بفتح اول وسکون میم پریشانی ودر آگنده وجمع شدن وفراگرفتن از منتخب وصراح بدانکه این لفظ از لغات اضداد است **شمال** بفتح با دیگر ظرف قطب ونبات النعش وزرد وکبر بمعنی چپ وبمعنی بناوت وجانب قطب نبات النعش را نیز مجازاً شمال گویند وچه اکثر وصال لغت شمال بمعنی دست چپ ست گویند چپ سوی این جانبی ست که بقطب چپ که بمنسوب چیدن عرب کوبه اشخص قرار داده اند که روی بشمست وپشت وبمغرب همین سبب بود والا از برای بمعنی پشت که بسمی کرده اند همچنین نام را از شماله گرفته اند که دست چپ کهنه باشد از منتخب وصراح ولطائف وکنز ووجه تسمیه از شرح نصاب که از مولانا یوسف بن ماغ ست **شمائل** بفتح اول وکسر میم که حرف چهارم ست بمعنی فضیلتها وعادتها وبمعنی شکل ومعنی شاخهای نوسته درخت از صراح ومنتخب وبرهان ودر بهانجم گوید که شمائل بمعنی فضائل ست مکرر یاسیان بمعنی صورت وتقطیع وضع استعمال کنند **شمم** بفتح وتشدید دوم عربی بمعنی بوئیدن وبالضم وسکون میم غیر مشدد ودوم فارسی بالپوش وبغلیجی بمعنی اول از منتخب وبمعنی ثانی از سروری وجهانگیری ولطائف وحدائق رشیدی گوید که بالفتح بالفرازجیدن یعنی بالپوش وبمعنی نفرت وبیهوشی وبمعنی ناخن ودر برهان نوشته که شم بالفتح در فارسی بمعنی نفرت پریدن وافغان ونوحه وناخن ودم که بالضم دال ست وبعض شراح نوشته اند که شم بالضم نوعی از ابریشم که ناقص باشد وبمعنی نقطهای نیلی که زنان هندیه بدست وبانقش کنند ودر سراج نوشته که شم بالفتح بمعنی ناخن واین ناخودست شمشیر که در اصل بمعنی ناخن شیرست وبالضم بالفرازجیدن **شمیم** بادبوی خوش بیامیخته ودر صراح بمعنی بوئیدن **شمائم** بفتح اول وکسر میم که حرف چهارم ست خوشبوها یکه بوئیده شوند واین هم تسمیه است بمشموم **شمایان** بالفتح

و تشدید میم تو میت که کافر باشد و در برهان و سراج نوشته یعنی جماعه که بر دین آتش پرست باشد **شمعون** بالفتح نام مردمی نام یکی از برادران یوسف علیه السلام که بقتل یوسف علیه السلام مشورت کرده بود و نام یکی از اصحاب عیسی علیه السلام **شمع یمن** باضافت فتح همزه و فتح میم آنچه موسی علیه السلام در وادی ایمن بر درخت تجلی نور حق تعالی دیده بود **شمعون** بفتحتین بت پرست از برهان و سراج **شمیدن** بوئیدن و این از جمله لغات عربیه است که فارسیان در آن تصرف کرده تصریف نموده اند از علم طلبیدن و فهمیدن زیرا چه ما خود دانسته ایم یعنی بوئیدن لیکن بعد نوشتن بتحقیق پیوست که شمیدن یعنی بو کردن نیامده بلکه بمعنی بهم شنیدن نون ست و میم تحریف از سراج که شمیدن در اصل فارسی بمعنی رسیدن و بمیوش شدن و پریشان شدن و رسیدن آمده چنانکه در مؤید و جهانگیری ست **شمار بدست چپ کردن** کنایه از شمردن بانگشتان چراکه در حساب قدما اهل حسابات والوف بدست چپ کنند و شمار احاد و عشرات بدست راست نمایند **شمیدن** بمعنی بمیوش و پریشان از مؤید و جهانگیری و غیره **شمه** بالفتح و تشدید دوم بمعنی بوی اندک و بکسر اول فتح میم و در قاموس شمه بکسر اول و فتح میم و در قاموس شمه بکسر اول و فتح میم بمعنی اندک از اول الکسر خطاست از مؤید و کشف بفتح از برهان و جهانگیری و طائف و در سراج نوشته که شمه بکسر اول و فتح میم بمعنی هر شریر و بالفتح و تشدید میم که بمعنی اندک مشهور ست لفظ عرب باشد یا خود از شم بمعنی بوئیدن مجازاً در فارسی بمعنی اندک کم مستعمل شده **شمسه** بالفتح و حرف سوم سین مهمله بمعنی تا مدان و بمعنی قرص زراندوده که در تبه بینی کلس میباشد **شمیسه** بفتح و سین مهمله بکسور و تشدید تحتانی نام رساله ایست در علم منطق **شمامه** بالفتح بوی خوش که از چیزی بوئیده شود و بالفتح وقت پدیدم نوعی از خربزه کوچک صحرائی خوشبو دارد که بفارسی دستبو گویند و بهندی کچری و سیندو فامند از منتخب بعضی اهل لغت نوشته که شمامه و دستبو و آن گاوله باشد بصورت گوی و رکب از خوشبو ها گر آنرا بدست دارند و ببویند **شماجه** بفتح چیزی خوشبو دار که بوئیده شود و شماسی بالفتح و تشدید میم و در برهان و سراج نوشته که بمعنی شخصیست که بر دین شماس ما قصد و شماس نام آتش پرست ست **شماخی** بفتح اول کسر سوم و معجمه بر وزن فرامرز نام پادشاهی ست از شیروان **شماخ** بالفتح و تشدید میم و در برهان و سراج نوشته که بمعنی شخصیست که در آخر صیغه اسم فاعل زیاده کنند چنانکه قضای الازم اصطلاحات **فصل سین معجمه و نون** **شنون** بضم اول و فتحتین بمعنی خشونه و ریم **شنا** بکسر اول بمعنی ثنا و در فارسی بمعنی ستایش کردن و ستودن و ثنا خواندن و ستایش نیز مانند ثنا و شرح گل کشتی مؤید از سراج و مدار و در برهان شنعت بالفتح بمعنی زشتی آواز و لفظ بمعنی زشتی آواز و طعنه از هر دو بکار است و منتخب و صراح و دستور بکسر **شنات** بفتح بروزن قنات دشمن و دانه گان و یخ تگرگ شبانی ست که معرب لام باشد **شنبلید** بالفتح و بای موحده و نون ساکن و لام مکسور و یای معروف نام گلیست که زرد رنگ باشد و بمعنی مخم علیه آن دانهای زرد رنگ شده که ترکه آنرا بچنبه میخورند و بهندی میتھ گویند از مؤید و در سیدی سه روزه سراج و کشف و برهان و مدار و جهانگیری **شناساندن** متعدی شناسا شدن و دیدن گوید **بیت** شهرت بیداد او از تا تو انی سیاهی است ۰ میشناساند بمردم موج تیغ تیز را ۰ از چراغ هدایت و سباعجم **شنقار** بالضم و قاف بجای عین بعجم هم آمده نام طائر شکاری سفید رنگ برابر عقاب لیکن در قوت از عقاب زیاده و بسیار کمیاب ست و این لفظ ترکیست و در رسم الخط ترکی شونقار نویسند زیادت واو علامت ضمه اهل از برهان **شنار** بکسر اول بمعنی شناور بمعنی غموم و سابارک فرحانی و بمعنی تنگ عار و در عربی بمعنی شمن از لطائف **شنایع** بیاء دو نقطه ستیغ بفتح بمعنی بر و زشت **شنجرف** بضم و جیم عربی مقنع سبدل شنگرف و سنجرف بین معامله سرب آن **شنگ** بالفتح و کاف فارسی در اصل بمعنی درد و رنجور و ناتوان ست و بمجاز بمعشوق اطلاق کنند و بمعنی شوخ و ظریف از سراج و رشیدی و برهان **شنگول** بروزن قبول بمعنی شوخ و ظریف از برهان و سراج و رشیدی **شنگل** بالفتح و کاف فارسی مضموم بمعنی شوخ و عیار و راهزن از برهان **شنیدن** بفتح اول بمعنی سمع بمعنی سخن بگوش کردن و شنفتن بوئیدن و بین قول برهان و جهانگیری و مؤید **منزل** و غیر ها متفق اند و در شکستان نیز نوشته که فرامانیان بهر و بمعنی بفتح خوانند و در مدار بهر و بمعنی بکسر تین و در کشف بکسر تین بمعنی سمع و بفتح اول بمعنی بوئیدن مگر قول متفق علیه قوی ست **شنفتن** بفتح اول و ضم نون و سکون فا بمعنی شنیدن از رشیدی **شنقار شدن** بضم اول بمعنی مردن سلاطین و متقاضی استعمال کنند از چهار بخش **شن** بالفتح و تشدید نون مشک آب که گذارند از منتخب و صراح و نصاب **شنون** بکسر اول و فتح نون نام درختست که بندبان نامند و در شرح گلشنی شنون سه بشتر آید و معروف بعد و سین مهمله بمعنی عطسه از رشیدی و در سراج و در برهان بفتح اول آمده و در برهان بفتح هر دو سین مهمله نیز آمده و شناء بکسر اول بمعنی شناسا آمده و سراج

بسم سیدل هزار و دلاله

بمدار دربرهان **شنشنه** بکسرین معجمه اول وسکون نون اول وکسر ثانی معجمه دوم وفتح نون دوم بمعنی خو وطبیعت و عادت لیکن استعمال این لفظ بمعنی خوبست از منتخب وشرح نصاب **شنزیه** بفتح اول وسکون نون وفتح زای معجمه و واحده ای مختفی نام گاویست که بر تندوبر شمالی که بدنه معروف وموسوم ست فربه شده باغیر جنگ کرده گشته شده **فصل شین معجمه مع واو وشوا** بکسر بمعنی بریان از شرح نصاب و برهان نوشته که وعربی بمعنی گوشت بریان و در فارسی سختی پوست وست و پا ببسیار کار کردن **شورش** بالضم وواو معروف ودر آخر الف مقصوره بصورت یا بمعنی شوره از منتخب **شوائب** بکسر همزه که جمع چهارم ست وبای وحده آمیزشها و آلودگیها **شورنخبت** بمعنی بدبخت **شوات** بفتح فهم اول وفای فوقانی سرخاب از برهان وجهانگیری ودر تحفة السعادت سردی بمعنی چرکه بعربی حبار گویند ومعنی گوید که فیلغ **شوکت** بالفتح خار وقوت وتیزی وشدت وهیبت از منتخب **شوح** بواو معروف وحای مهمله بروزن نوح بمعنی چرک بدن وریم اندام که بهندی میل گویند از رشیدی وکشف وبرهان وجهانگیری ودر سراج نوشته که بواو مجهول میاک دو لیر وبمعنی جلد وچالاک وبمعنی چرک جامه وغیره **شواح** بکسر سین وحای مهمله چیزهای بلند وبلندیها این جمع شامخ ست مشتق از شموخ بمعنی بلند شدن **شوار** وبفتح وای معلک بمعنی رندگان وپریشانیها از کشف ودر ترجمه مقامات حریری نوشته که شوارد در لغت جمع شارد وهست که بمعنی شیها وه رنده وگریزنده **شواهد** جمع شاهد بالضم علامه وشهرت وآواز بلند وبمعنی عشق وجنون ودر آخر هار معنی دارد ودر رشی کننده ودجون سلحشور وبمعنی نمکین ونمک بالفتح وعربی بمعنی شوره وکنگالیس کردن از فرود سر اللغات **شومور** نوعی از بور که بغایت زود باشد از شرح خاقانی **شوشتر** نام شهر از ایران ودر سراج اللغات نوشته که شوشتر بروزن نخوبتر نام شهریست از خوزستان که دیگر آنجا نجوی شهسوست **شورگ** بفتح کاف فارسی وزای عجمه نوعی از درخت گز که در زمین شور دمیدازرشیدی وبرهان **شونیز** بواو ویای معروف وزای عجمه تخمیست سیاه که بهندی کلونجی گویند از سراج **شوط** بالفتح تگ گشت از صراح **شواظ** بالضم اول وظای عجمه بمعنی شعله آتش از شرح نصاب **شوارع** بکسر سه ای معلم ومعین مهمله ای بزرگ راههای هست از منتخب **شوامخ** بلندها وبلندیها این جمع شامخه هست که مانند از شوق یا شدت شوق بمعنی بلند شدن هست **شوارق** روشنیها وچیزهای روشن **شوک** بالفتح بمعنی خار **شوال** بتشدید لام ماه دوم از سال عرب سیر وشکاریکه دندوازخانهای خود بیرون میرفتند مشتق از شول که مصدر بمعنی برداشتن شدن **شوامل** بضم سین **شورغال** که بمعنی روزنه مشهور ست این لفظ غلط ست چرا که در کتب یافته نشده ودر مدار نوشته که سیورغال بالضم سین مهمله وفهم یای تحتانی وواو معروف وغین معجمه بمعنی مدد معاش ودر لغات ترکی بفتح اول وواو معدوله وسکون سین مهمله بمعنی انعام نوشته ست **شوم** بالضم مصدر ست بمعنی بدفالی وداو این لفظ بدل از همزه است از صراح ومنتخب فارسیان بمعنی منحوس آرند مصدر را بمعنی اسم مفعول ودر محاوره اردو مجازا بمعنی نحیل مستقل میشود **شورچشم** کسیکه نظر او چیزها را ضرر رساند ومردم را بیمار نماید از شرح نصاب وسراج **شوراندن** پریشان کردن **شونمکی** بالضم وکاف فارسی بکسر بمعنی جامه ودبدن که برچرک باشد بهندی آنا میلا گویند از برهان وشرح نصاب **شوخ** تراز و بمعنی دنبل یا نخود از سنگ کم تراز دکشتن از مصطلحات **شوله** بالفتح منزل نوزدهم از منازل قمر وآن دو ستاره اند بر متقدم عقرب بجانب دنبش لغایت منحوس **شوشه** بالضم بمعنی تودهٔ دانه شکن هر چیز در سلاک ودفتره وامثال آن وغیره از کشف وبرهان وسراج **شوریده** شوریده پشانی حال مجاز بمعنی دیوانه وحاشق **شوره** چیزیست معروف مثل نمک نام گیاهیست در سراج نوشته که شوره زمین نمناک وخاک شور ونوعی از درخت گز **شوهر** بفتح اول وسوم وچهارم بمعنی سهره که گلهای ابریشته بسته بر سر عروس ودامادبندند **شوراب** آب شور در بین لفظ ابراهیمیست چنانکه در نیروغیده **شوی** بواو معروف بمعنی تحمس اگرچه شوم مصدر ست جایز ست بیای مصدری ندارد ولیکن فارسیان دادند آخر بعض مصادر عربی که در محاوره خود بمعنی اسم فاعل واسم مفعول مستعمل میکنند بیای مصدری بطریق قیاس زیاده میسازند چنانکه خلاص وخلاصی وسلامت وسلامتی همچنین شوم وشومی **شوره پشتی** شوهی وکج ادای از مصطلحات **شومی** بالضم شوهر از برهان **فصل شین معجمه مع های هوز** **شهر** بالفتح درم ودینار ناسره که خاص در یک شهر رایج باشد واین در اصل شهر رواجور دیگر را از مطابق قاعده معروف فتح کرده ونیز آن درم ناسره که یکی از ملوک ظالم در ملک خود بزور رایج کرده بود در ملک دیگران رواج نیافت از رشیدی وسراج وغیاث و برهان

مؤلف گوید لفظ شهر با یعنی مو اصل شهر ماه بود و در قدیم کنایه بوده است از خرمهره که گویا بکار باشد بقدیم تحمل خرما شهدا و ضم اول و فتح ثانی جمع شهید شهر خدا ماه در عجب الاصل گوید که یعنی شنوا و گواه است چه در روز قیامت همه شهر ها را یعنی ماهها را گواهی دادن گناهان که مردم دران شهر کرده باشند طلب کنند همه شهور گواهی دهند مگر ماه رجب گواهی ندهد و گوید که من اصم بودم گواهی نتوانم دادن از آنکه رجب را ازان همه گویند کردان آواز تیغ و تیر برنیاید و بانگ جدال شنیده نشود زیرا که آن ماه شهور حرام است جنگ دران ممنوع بوده است از شرح قران السعدین شهما بالفتح اول و سکون ثانی و حرف سوم با مومنه مونث شهب بمعنی ماده یان سفید و سیاه که سفیدی آن غالب باشد و شهاب بالفتح آن از شرح حقائق شهلا بالفتح زن بیش چشم از منتخب و گویند آن نرگس که در گل آن بجای زردی سیاهی باشد مشابه چشم آن زن همان نرگس است آن قسم که زردی سیاه گیرد و در رساله نوشته که شهلا یعنی چشم سیاهی که مایل بسرخی باشد شهاب بفتح نام سنگ سرخ معروف که در صهل شاه آب بود و در بهان و جهانگیری و کبک را اول ستاره و فرق معنی غلط تحمل بلند شده و شاره مانند پیر یکه بحمل نار آتشبازی بر فلک دوان میشود و آن جسم شبیه بآتش است و نزد حکما آن دخان اغلیظ است که بکره نار رسیده مستحیل شده باشد و در منتخب و شرح مأة لطائف و دیگر کتب و لطائف و مدار اشتقاق که بفتح یعنی بیچ بگیرد شهلا بالفتح نام ملکیست که روباه آنجا دراز موا شد از شرح حقائق شهاب بالضم نیز آمده و در منتخب و کواکب ثاقب شهوت بالفتح از دو قدوق نفس بطرف حصول لذت و منفعت از هر چیز و در بحر الجواهر و سرور و دود شمسی نوشته که شهوت یعنی مطلق آرزو و خواهش خواه آرزوی طعام باشد خواه آرزوی جماع شهامت بالفتح بزرگی و توانائی و شادانی و چستی و دلیری از منتخب و کنز شهادت نبر دست و گواهی دادن و نوشته شدن بر امر حق بخطا و ظاهر شدن و ظاهر شدن و آگاهی قاطع و گواهی دادن بودن بودنیست حق تعالی در رسالت سوال الله تعالی الذی لا یعلم و گاهی شهادت مراد از کلمه شهادت باشد از منتخب تاج المصادر و صراح و غیره ها شهر بند یعنی اصطبار یعنی تعهد و محبوس و زندان شهید یعنی گواه و کشته شده بیگناه یا در راه خدا و آنکه از علم او بیع غائب باشد از منتخب و نام شاعری شهود بضم تعهد یعنی حاضر شدن یعنی حاضر شدگان و گواهان و جمع شاهد از منتخب و در لطائف نوشته که شهود در اصطلاح سالکان رویت حق است که از مراتب کثرات و موجودات صور غیبیه خود بمقام توحید عیانی رسیده و در صور جمیع موجودات مشاهده حق نماید و غیریت دور شده و هر چه بیند فی بیند شهر و نام ساز شامل موسیقار از برهان و در منتخب نوشته که شهر و نام دو بیست در عراق و نام ساز است و تاریخ که بر ساز باشد شهر پور بفتح اول و کسر او یای مجهول و فتح او و نام ماه شمسی و آن مدت ماندن آفتاب است در برج سنبله باندک تفاوت باکواکه ماه هندیست مطابقت دارد شهر یعنی ماه که مدت شهور و این را ازان شهر گویند که مردم نظر میکنند بسوی هلال آن شهر تا بیند آنرا از طبسی که بر کشاف نوشته شد و شهر که ترجمه مدینه باشد فارسیست شهر یار بادشاه بزرگ عادل از برهان شهوار هر چه نیرو و عمده که لایق بادشاه باشد از برهان شهور بضم تبر یا سهاه این جمع شهرست که یعنی ماه باشد شهیر یعنی مشهور از لطائف شهادت مستور شهید شده شخصی در شهر که قاتل آن معلوم نباشد از منتخب آنرا شهادت کامل نداند و احکام شهید بران جاری نسازند و همین سبب نزاع غسل و کفن و دفن و نماز شهدا غسل و کفن ندهند شهر نیم و رکن آباد آزاد معنی عالیجاه و کنایه از پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم و کنایه از تیغ بن زال و به تتمیه بهره یعنی در برهان سلوت شهنا از لفظ و حرف ثالث و نون و الف و آخر نام نوائی از موسیقی از مصطلحات و در لطائف یعنی عروس نیز آمده و معنی نوشته اند که نام خواهر شمس است که ضحاک او را بنکاح آورده شهر سبز نام شهریست که از توران نزدیک سمرقند از سراج شهر تا سمرقند سه روز راه است و هم شهر سیق بفتح یعنی آخرین آواز فرو آواز اول چرکه ائی از منتخب چه در آواز خرد و قسم صوت میباشد یکی بار یک و دیگر ثقیل یا یک را زیر گویند و ثقیل را بم شهلان بالفتح نام کوه از برهان شاید که مبدل از سیلان باشد شهر بانو دختر یزدجرد بادشاه ایران که در خلافت حضرت عمر رضی الله عنه بسهر آمده بود بنکاح حضرت امام حسین در آمد و ام زین العابدین رضی الله عنه از و متولد شدند شهره بالضم یعنی سهره که از گلهای ترتیب هند و این سه وقت شهره و بای هوز و ره و آی مهمله هر دو مفتوح بمعنی پیرزن از شرح نصاب شهنشه بالضم کلمه ایست که در مقام نفرت و کراهت استعمال کنند از برهان و لطائف شهنشاه بادشاه عظیم الشان و این مخفف شاهان شاه است بحذف کردن الف از برهان و ضیابان شهله بالفتح و لام نیز مفتوح یعنی پیرزن از شرح نصاب شهوت کلبی علتی است که هر چند خورد اشتهای طعام در من بگذارد

بیان باشد و این مرتب از جوف الکلب نیز گویند **شهرنی** مدینه منوره و شهنای نام ساز که از نامه ساز کوچک تر بزرگ از اندازه سرخ برآید **شهی** بادشاهی و بمعنی داماد و هر چیز شیرین را نیز گویند و بمعنی حلوای راز نشاسته و تخم مرغ پزند از لطائف و در عربی بمعنی هر چیز که آرزو پیدا کند و مرغوب باشد **شهی** بالفتح نوعی از مرود که بزبان بلوی باشد از مصطلحات **شهوی** بالفتح منسوب بشهوت بحذف فوقانی **شهوانی** بالفتح منسوب بشهوت که بمعنی خواهش نفس و آرزو دست بزیادت الف و نون چنانکه نفسانی **شهل** شین معجمه مع یای تحتانی **شهید** بالفتح آشفته و دیوانه از بهان و سرخ **شهوا** بیای مجهول فتح و بلغ از بهان و سرخ **شهیر** قدر آوازه جمیل الدین یکی از القاب حضرت علی کرم الله وجهه **شهیر بها** بیای معروف مراد از زر و قماش و زیور که از جانب داماد بخانه عروس بهنگام برگی سابق و بهندی بری گویند از بهان و بهار **شیب** بالفتح و عربی بمعنی پیری و سفید شدن بالکسر یای معروف و دال باریک در بنگاله تازیانه و صل کنند تا بوقت زدن آواز برآید و بالکسر و یای مجهول در فارسی مخفف نشیب از دید و فتح **شیب** و **تب** هر دو لفظ بیای مجهول بمعنی سرگشته و مدهوش از بهان **شیر قلاب** بیای مجهول و ضم قاف و بمعنی که قلندران بر سر دوال کمر دوزند و آن اکثر بصورت شیر باشد بسبک مسوا گویند از چراغ هدایت **شیخوخت** بالفتح و بدو خای معجمه بمعنی پیری بعد از پنجاه سالگی تا آخر عمر از نصب **شیبت** بالفتح پیری **شیشه ساعت** آن از گهر بال ست و آنچنان باشد که سر دو شیشه را باهم دهان بدهان ملائی کرده می بندند و سوراخ باریک در آن گذارند و آن مقدار ریگ در شیشه اندازند که در عرصه یک گهری از شیشه بشیشه بریزد باز منقلب کنند تا از آن بدگری ریزد **شیرست** بیای معروف بچه بزو آهو و غیر و کذا از دیگر حیوانات خورد و مست گردد **شیرشت** بیای معروف و کسر نهای معجمه نام دوائی مسهل مشابه بقند مرب شیرینگ با بدال کاف عربی **شیشک** فوقانی از بهار **شیث** بالکسر و آخر نهای مثلثه نام پیغمبر پسر آدم علیه السلام بود کسانیکه در آخر این لفظ شین معجمه گویند محض خطاست **شیخ** بالفتح بمعنی مرد پیر از شرع نصاب **شکید** بالفتح پروزن قید بمعنی کرو فریب و بالکسر و یای مجهول بمعنی روشنی و بمعنی آفتاب از بهان و بالکسر یای معروف و عربی آبچه دیوار را بدان اندایند مثل آهک و گچ و بالفتح گچ و جز آن اندودن دیوار از مصطلحات **شیاد** بالفتح و تشدید یا بمعنی کار و فریب و بنده **شیر گیر** یکی از انواع مستی خراب متوسط باشد و بمعنی مغز و شیر تر ابهار بچه و بهار بان نوشته که معنی چیز مست است و بمعنی مست آمده و در لطائف نیز معنی مست و سرخوش نوشته که شیر گیر مرتبه از مستی و در مصطلحات نوشته که کیفیتی رسا باشد و از جاه در نیاید و خود را نگاه دارد **شمید** بالفتح و بای فارسی و عربی دوا و معروف نام سازکه در جنگ نوازند و آن را فغیری گویند و بمعنی دمیدن گویند از **شیر** و شمال نوعی از جامه بشینی نفیس **شیره** مژه از مباشرت را گاه و فرو نشستن باخر یداران را و اول جنس ناقص نمودن و بعد از آن جنس کامل و بهتر را بنظر خریدار نمایش دادن تا آنچه یک مگر دو قدر اندکی نماید و قبول نزدایج همین ست که اول جامه اتفاق سا نمایند **شیشه بازی** کنایه از مکار و دغاباز از بهان دو فرقه بازیگران رقاص که شیشه بر سر گرفته رقص کنند **شیخ الرئیس** لقب بوعلی سینه **شیاف** بفتح اول نام دوائی چشم مرکب از پنبه دوده که سورمش و سرخی چشم را مفید بود و جز و نظم آن نمیدهد کانشعری ست **شیر غلط** بیای مجهول فتح غین و جیم و سکون لام نام دوا و آن شکلی که چون طریف بر زمین میندازد دو سوتش و شکم خود را بطوری بر زمین پهن پایندان که هر دو طرف زور کند بشت اینکه بر زمین رسانیدن نتواند چه شیشه هلا بشت نخواهد **شیوع** بشین نشکار شدن **شیر مرغ** بیای معروف مراد از شیر جیوه و کنایه از نادر **شیرین باف** نوعی از جامه لطیف که از انبلغط سر صاف گویند و از بعضی ساده و موست که آن بعضی جامه که نهایت نفیس باشد نهایت تنک که بدشواری از میان گذرانند **شیشه** بر سنگ نایه از شکسته و خراب **شیشاک** بالکسر و یای معروف و ضم شین و جیم و کاف عربی بمعنی پچگو سپند کیاره و باب و بهار نامه و این لفظ ترکیست از لطائف **شیشه دال** مر **شیم** بکسر اول و فتح ثانی و ضم ثالث و سکون میم نوعی از ادویه مسهل و بمعنی عادت و خو و بمعنی هم شیوه بالکسر و یای معروف **شیر علم** تصویر شیر که بر جامه علم دوزند بر اقوال غلبه و هیبت **شیرین** نام خسرو پرویز از مخترعات خسرو ان نام شیرینی ست که سینه فراز و باریک کمر باشد از مصطلحات **شیر** بالفتح در عربی بمعنی رشتی و عیب و این خلاف زینت و در بهار بالکسر و یای معروف بمعنی نشین چرا که مخفف نشین ست از مخترعات صراحی و کشف و برهان و نام کلی از حروف تهجی و این حرف بنای فوقانی بدل شود چون بخش و بخت و بجیم عربی چون کاشی و کاج و بجیم فارسی

چون پاشان و پاچان و سین مهمله چون شارک و سارک نام طائر سیاه که بهندی گویند و غین معجمه چون شیخ و غیچ معنی جوال و بلام چون اسپکوش و اسپغول تخم دوای که گوش اسپ مشابه باشد و بها چون پالنگ و پالنگ بهای فارسی خیاری که برای تخم نگاهدارند و شین مسدسه و ماضی و مضارع و امر بهای مهمله مبدل شود چون از کاشتن کارد و از برداشتن بردارد و از انباشتن انبارد و از گماشتن گمارد و از گشتن گردد و افادهٔ معنی نسبت نیز کند چون پوپش معنی هدهد باستدلال بانگ که پوپو کند و پوپ کاکل مرغان باشد و آن پرچندست بالیده بر سر آنها و بالش تکیه که در قدیم از بال و پر مرغان میساختند و پرپش معنی سر شیر از جواهر الحروف **شیدمان** بالفتح ذوالمیم بمعنی مسموم بمعنی گرگ درنده مطلق یا نوعی از گرگ **شیوازبان** بالکسر و بای مجهول فصیح و بلیغ و تیز زبان **شیر گردون** برج اسد و بمعنی آفتاب زبان **شیرشاه وان** تصویر شیر که بر فرش و پرده در میکشند از مؤید **شیلان** بالکسر بای معروف و بای مجهول شیر بمعنی سفره و خوان طعام و دستر خوان و مجازاً بمعنی طعام نیز آمده و نام میوه که از اعناب نیز گویند از برهان و سراج و رشیدی و جهانگیری و مؤید و کشف **شیون** بالکسر و بای مجهول نوحه و ناله ماتم و در سراج بالفتح بمعنی نوحه و فریاد و بتحتانی ۱۰۱ و معروف جمع شان و بهم جمع شین که بمعنی زشتی و عیبست از رشیدی و برهان و کشف **وغیره شیر هشتن** بای معروف مسرت نوردن **شیر گشتن** دلیر و چیره شدن از مصطلحات **شیشه بر سر بازار شکستن** افشا راز کردن از مصطلحات **شیروان** بای معروف و دال مهمله گوسپند وغیره را غیر از شکنبه بالای شکنبه چیزی باشد مثل کده از چرانغ هدایت **شیخکان** بالفتح و کاف عربی جمع شیخک که تصغیر جمع التحقیر شیخ است **شیروان** بالکسر بای مجهول و واو نام شهریست از برهان و سراج **شیبان** بالفتح و حرف سوم بای موحده نام ولی و نام قبیله از طائف و در منتخب نوشته که نام دو قبیله است **شیبیدن** بروزن لیسیدن بمعنی لرزیدن و رشته آرد وغیره و مجازاً بمعنی فرافیته شدن **شیمه** بالکسر و بای معروف آواز اسپ که بهرث فصل گویند از برهان و سراج **شیمه** بالکسر و بای معروف طبیعت عادت و خوی از منتخب **شیفته** عاشق و بیهوش از برهان **شیوه** بای مجهول ناز و کرشمه و طرز و روش و بمعنی هنر و گمان از برهان **شیره** بای مجهول نام پسر سرو پرویز بمعنی شجاع و صاحب دل از برهان و سراج **شیعه** قوم و گروهی علحده که جمع خود برامری از مؤید و منتخب بمعنی اتباع و انصار **شیرخانه** بای معروف بمعنی پرخانه از مصطلحات **شیشه** معروف بمعنی آئینه نیز آمده صائب گوید **بیت** شیشهٔ نوشش بر دوشکار غربت برسان تا کجا صبر کند در تنگنای وطن ✻ از مصطلحات **شیفتگی** بیهوشی و حیرانی از برهان **شیر برنج** در بعضی ملکهای سرد اطفال از برف صورت شیر میسازند بدین آن رهنورد از چراغ هدایت **شیشه بندی** نوعی از عصفیرست که انگلستان در هندوستان نامند و آواز گلنداز از مصطلحات **شیدی** بالکسر و بای معروف لقب حبشیان از بیت هر حبشی را شیدی گویند **شیلانچی** دارو غه باورچیخانه بمعنی بزقصاب این لفظ ترکیست از لغات ترکی نوشته شد **شیرماسه** بای مجهول نوعی از ماهی بزرگ که از دندانهای و سته های تیز بعضی سازند از سروری و مدار **شیرین کاری** کار بوجه احسن سرانجام دادن **شیشه بازی** فنی ست از رقاصی که رقاصان شیشه و صراحی پر از گلاب و آب بر سر نهاده در رقص آغاز کنند و با وصف حرکات رقص شیشه از سر نمی افتد و اگر کج میشود بحرکات هول برگردن و باز نگمارند و بمعنی حقه بازی نیز آمده از مصطلحات و بمعنی آنچه اطفال در شیشهای کوچک نگ سرخ پر کرده بازی میکنند **شیعی** بالکسر و بای معروف منسوب بشیعه علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه از لب الانساب **شیخ نجدی** لقب شیطان ست زیرا که چون قریش برای قتل رسالت پناه صلی الله علیه وآله وسلم جمع شدند ناگاه شیطان بصورت پیری درآمد چون پرسیدند که کیستی گفت که من شیخم از نجد و ازین شهر آیم و درین شوره باشما شرکیم از رشیدی و برهان

باب صاد مهمله

فصل صاد مهمله مع الف **صاحب** جوزا عطارد و چرا کبوتر و خانه عطارد و هست صاحب بمعنی وزیر و یار و بمعنی مالک و خداوند مستعمل و این لفظ مقطوع الاضافت ست یعنی کسره اضافت برین نمی آید مگر بندرت چنانچه صاحب دل و صاحبقران و صاحب غرض سعدی شیرازی فرماید مصرع زصاحب غرض تا سخن نشنوی و از منتخب و بهار عجم و برهان **صائب** بکسر همزه کردن سوم ست بمعنی رساونده و تخلص شاعری که محمد علی نام داشت **صامت** بکسر تیم بمعنی خاموش و زر و سیم و صامت مقابل نامی کنایه از زیور و نقود و غیره و در مقابله مال ناطق که عبارت است از کنیزک و غلام و چهارپایه از منتخب و دیگر کتب **صاروج** بواو معروف و جیم عربی آهک آمیخته بخاکستر و جز آن معرب ساروا از منتخب و سراج **صالح** بمعنی نیکوکار و نام پیغمبری ست که بدعای او ناقه از سنگ پیدا شده بود **صافی کشاد** تیر که بوقت رها شدن از شست صاف و آزاد برآید و اینچنین تیر کج نمیرود و نشانه خطا نمیکند **صاعد** بکسر عین مهمله بمعنی برشونده و صاعد راه جایی بیرون آینده پس صاعد در و از جایی بمعنی رونده و آینده مستعمل ست شرح نصاب از یوسف صابر بلقب ایوب علیه السلام **صاحب فراش** بکسر فا کنایه از مریض و بیمار زیرا که بیمار اکثر بر فرش افتاده بیماند **صاع** زمین پست و نام پیمانه ایست که چهار مد باشد و هر یک رطل و ثلث رطل باشد از شرح نصاب و منتخب و یکی از محققین در رساله اوزان نوشته که صاع دو صد و سی چهار تولا باشد **صائغ** بکسر همزه کرف سوم ست و عین معجمه گراز کشف و منتخب **صالغ** بکسر لام و غین معجمه بر وزن بالغ و گوسپند شش سال یا آنکه سن گاؤ و گوسپند که از شش سال گذشت نام مذکر و از شرح نصاب **صاف** بتشدید فا صاف کشنده و تنقیف فا مخفف صافی ست بتخفیف یای تحتانی ما خوذ از صفا و لفظ صاف در فارسی بمعنی شراب صاف نیز مستعمل میشود **صارم** بکسر رای مهمله تیغ برنده و مشتق از صرم که بمعنی قطع ست از شروح نصاب **صاهم** بکسر همزه بمعنی روزه دار و نام روزه دار دوم از جمله شش روزه و شکم از منتخب و کتب طبیه **صاحبقران** بکسر قاف آنمولود که وقت افتادن نطفه پدرش در رحم مادرش یا بوقت ولادت او قران خطی باشد و برج قران در طالع بود و بعضی گویند که در سال ولادت او در صلب و نطفه پدرش باشد این نوع قران بعد از سالهای فراوان واقع میشود و اینچنین مولود را بادشاهی دیر ماند و این لفظ صاحبقران لقب میر تیمور ست که بادشاه شش اقلیم بود دوست و ثانی صاحبقران یا صاحبقران ثانی بمعنی بادشاهی که قریب به امیر تیمور رسیده باشد و از لفظ اینچنین تا آخر عبارت مؤلف ست و تحقیقات سابق از کشف و مؤید و مدار و از اسکندری منقولست آنکه وقت ولادت او زهره و مشتری با قران باشد **صاحب الزمان** لقب حضرت امام مهدی علیه السلام **صاع ستان** زکوة خوار یعنی فقیر و محتاج که گندم یا جو در صدقه عید الفطر از مردمان غنی بستاند **صافن** بکسر فا و نون اسپیکه بر سر یک یا دو کنار دو سم پای چهارم ایستاده شود و اینچنین اسپ تیز رو باشد از منتخب و کفایه و غیران **صابئه** ساروندهٔ صابئه بکسر عین بر وزن قاعده قسمی از گلوبست و نام جامه ابریشمی مخطط از بهار عجم و چار شربت و مصطلحات **صافی** بمعنی صاف و بخش اسم فاعل ماخوذ از صفا چنانکه قاضی از قضاء و الف و صاف مخفف است در استعمال فارسیان جامه که دو یا سه رنگ بهم بافند **صابری** بیای موحده نام قلعه ایست معروف **صابوان سلطانی** توزیع حاکم یعنی تقسیم نمودن حاکم خیری را بر جماعتی **فصل صاد مهمله با موحده** **صبا** بفتح و قصر باد یکه از طرف شرق وزد و بعضی گفته که از هر طرف که وزد **صبا** در ایام بهار وزد اول صبح هست و نام نغمه از موسیقی و بفتح اول مذکر دل بخیری و بازی کردن با کودکان و عاشقی بکسر اول و تشدید ثانی کودک و طفلی از لطائف منتخب و شرح نصاب ابن حاج **صبب** بالفتح و تشدید با بمعنی ریختن و ریخته شدن آب و بمعنی عاشق از منتخب **صبیب** بر وزن امیر عاشق شدن از منتخب **صباحت** بالفتح خوبروی و سفیدی رنگ انسان ضد ملاحت **صبوح** بفتح اول شرابی که بامداد خورده شود و غبوق که بوقت شام خورند از کشف و بحر الجواهر و مؤید و صاحب مدار نوشته که بضمتین مصدر از آن و وقت صبیح خوبرو سفید رنگ

ضد ملیح که سبزه رنگ و نمکین باشد صباح بفتح اول با مداد و بمعنی خوب و جمیل و بالفتح و تشدید با و موحده صباح حسن شعله قندیل و نام مردی مزور که از حسن صباح تیز نامسندار منتخب و غیره و صبر بفتح اول و کسر ثانی ست و سکون ثانی جائز نیست مگر بضرورت شعری و آن عصاره تلخ ست از درختی که ببندی ایلوا گویند از منتخب و مزیل و کشف و بحر الجواهر و خان آرزو و خیابان نوشته که از صراح معلوم میشود که صبر بمعنی دوا تلخ بفتح اول و کسر دوم ست اما از قاموس معلوم میشود که شعرا عرب بسکون دوم جائز داشته اند بنابرین ضرورت و درینصورت تصرف فارسیان نباشد که بسکون دوم میخوانند و لندا در مدار نوشته که صبر بالفتح معروف ست و نوعی از دواو بمعنی گویند که بمعنی دوا تلخ بکسر اول و سکون ثانی نیز جائز ست چه هر آنچه بکسر اول و کسر ثانی باشد دران کسر و فتح اول و سکون ثانی نیز جائز ست چنانکه کشف و کشف و کشف و خنده و خنده و خنده و خنده و کذب و کذب و کذب

ونا بمعنی نغوت و صاف صحیفه یعنی کتاب و رساله از منتخب صحابه بفتح یاران و یاری نمودن از صراح و منتخب صحت نامه قوی است در علم موسیقی ساخته نصیر الدین طوسی از چراغ هدایت و بهار عجم **صحاری** بفتح جمع صحرا **فصل صاد مهمله مع خاء معجمه ✽ صخره صحابفتح** هر دو صاد مهمله و تشدید میم سنگی است در بیت المقدس که در هوا معلق مانده چون یکبار زنی حامله را از خوف در زیر آن وضع حمل شده بود لهذا دیواری بزیر آن سنگ کشیده اند و گویند که دیوار آن سنگ وصول نیافته هنوز در هوا معلق است **صخب** بفتحتین و بای موحده بمعنی فغان و فریاد بوقت زجر کردن از شرح نصاب و صراح **صخر** بالفتح سنگ بزرگ از منتخب **صخره** بالفتح سنگ بزرگ و سنگیست در بیت المقدس و آنرا صخره صمانیز گویند بفتح صاد و تشدید میم از منتخب و لطائف و نام نبی است از جنیان و در رضیا بان نوشته که نام دیویست که به بدر طلسمی شهرت دارد و انگشتری سلیمان علیه السلام برده بود **صخریه** بالفتح تنگستان **فصل صاد مهمله مع دال مهمله ✽ صدا** بالفتح آواز که از گنبد و کوه و چاه و غیره باز آید و مطلق هر آواز را نیز گویند از برهان و منتخب **صدارت** بالفتح بالانشینی از منتخب و کشف و نام منصبیست که قریب وزارت باشد و بمعنی شروع و ابتدا کردن و بمعنی پیش رسانی **صدی ذات** نام منصبی ست که صاحب آن منصب را دو گله دام مقرر باشد چون یکروپیه را چهل دام میباشند پس دو گله دام را پنجهزار روپیه میشوند **صد و تضعیف** هر دو دال مهملتین نزدیکی و مقابله و برابری چیزی از منتخب و کشف و مجاز یعنی قصد نمودن و در پی شدن **مستعمل صدر** جمعه بضم جای مجمه و فتح جیم عربی لقب بزرگیست **صدر** بالفتح بمعنی بالانشین و امیر ست و مجنبد نام شهریست و در توران **صدید** زرد آب که از زخم و جراحت بیرون آید از منتخب و مجرا لجواهر **صد** بالفتح عدد معروف لفظ فارسیست در اصل لسین مهمله بود قدما بمجت دفع اشتباه بکلمه دیگر که سد باشد بمعنی جائی مانع و مانع اسم عدد را بصاد نوشتند **صدر** بالفتح سینه و اول و بالای هر چیز و بمعنی پیشگاه خانه و ابتداء و بمعنی بالانشین و امیر صاحب منصب معروف و بازگشتن و بدر آمدن از جای از منتخب و لطائف و کشف **صدور** بضمتین سینها و بالانشینان و مصدر نیز است بمعنی از جای بیرون آمدن از شرح نصاب **صداع** بفتح اول و عین مهمله یعنی درد سر و این ماخوذ از صدع ست که بمعنی شگافتن باشد از شرح نصاب و منتخب **صدغ** بالضم و غین معجمه بمعنی جانکه میان گوشه ابرو و گوش ست و آنرا شقیقه نیز گویند و بمعنی موی پیچیده که آویخته باشند بران موضع از منتخب و بحر الجواهر **صدف** بفتحتین بمعنی ظرف و لوعی از پیاله کوچک بجهت شراب خوری و ستاره ایست بشکل سلسله بر دو قطب که آنرا صدف قطب گویند از شرح خاقانی **صدق** بالفتح و بالکسر راستی خلاف کذب و بعض گفته بالفتح راست گفتن و بالکسر راستی و بالفتح تنها راست و سخت و بالضم راست گویان و بالضم و بالفتحتین جمع صدق از منتخب **صادق** راست گوینده از منتخب **صداق** بکسر و بفتح بمعنی کابین و مهر زن از خیابان **صدیق** بالکسر و تشدید دال بسیار راست گو و بغایت راست پنداره سخن کسی را و لقب حضرت ابوبکر ؓ از بهر آنکه بر نبوت و معراج حضرت صلی الله علیه وآله واصحابه وسلم اول از همه ایمان آورد و بفتح اول و تخفیف دال مکسور بمعنی دوست و دوستان مفرد و جمع هر دو آمده از منتخب و لطائف و غیرها **صدر برگ** گلی ست زرد رنگ که بهندی گیندا گویند و بمعنی هر گلی که به نسبت دیگر اقسام خود برگ بسیار داشته باشد که در محاوره دیار ما آنرا هزاره گویند از بهار عجم و چراغ هدایت **صدغتین** بضم هر دو صدغ **صدره** بالضم بمعنی سینه پوش آهنی یا بمعنی کرته خرد و پیراهن نیم تنه و غیر آن **صدغه** بالضم و غین معجمه جای نرم کرمیان گوشه ابرو و گوش ست **صد و چهارده** مراد از سورتهای قرآن که صد و چهارده ست یا آنکه صد و چهارده صف باشد مشهور ست که در وجود آدمی هزار و چهار صد بند است و هر بند برای فائده دیگر است **صدمه** بالفتح یک نوبت کوفتن و چیز با هم و آسیب رسانیدن از منتخب **صدقه** بفتح اول و ثانی و ثالث آنچه براه خدا بفقراء و هند و بسکون دال خطاست از غزالی و منتخب و کشف **صدقه جاریه** مثل نهر و چاه و پل و مسجد و شیره که مثل اینهاست **فصل صاد مهمله مع راء مهمله ✽ صرافت** بالفتح سره کردن و خاص بودن و گردانیدن **صراست** بفتح دلاوری و چالاکی و بریدن و قطع کردن از صراح و در مجمع اللغات بمعنی بزرگ **صرح** بالفتح

وحارِ مهملهٔ قصر و کوشک و بنای عالی و آنکه اکرون و بفتحتین خالص از هر چیز از منتخب و لطائف صریح ظاهر و آشکارا صراح بضم اول خالص هر چیز و خلاصهٔ
و نام کتاب لغت و بمعنی روشنائی از صراح مؤید بضم اول و فتح ثانی مرغیست بزرگ سر کج گنجشک را نگار از منتخب و در ترجمهٔ شافیه نوشته
که آزاد و فاسی کاک و بهندی لٹورہ گویند صرح محمد و بضم سیم و تشدید راقصر درخشان و ساده و هموار کنایه از فلک صریر آواز قلم که بوقت نوشتن
برآید و بانگ ملخ و آواز نعلین وقت رفتار و آواز در بوقت بستن و کشادن از منتخب و شرح نصاب و بحر الجواهر صرصر بفتح هر دو صاد مهمله باد تند و
با دخت سرد از لطائف صراط بکسر اول بمعنی راه راست و نام پلست که بر سر دوزخ باشد و آن از موی باریکتر است از شمشیر تیزتر از منتخب صرع
بالفتح افگندن بر زمین و نام مرضی که صاحب خود را بر زمین بے افگند بهندی آنرا مرگی گویند لغو و بالله منها معنی لغوی اول از منتخب صرف بالکسر
هر شے خالص و شراب خالص که دران آب نیامیخته باشد از منتخب و بحر الجواهر و بالفتح سرکردن زر و سیم و گردانیدن و خرچ کردن و بوته و حیله و
حادثه و گردش زمانه و دواز گون کردن چیزے و نام علم معروف صروف بضمتین حوادث صرم بالفتح معرب چرم و بمعنی بریدن و قطع کردن از صراح
و منتخب صرمه بفتح اول عربیت قطع کردن کاری از منتخب صرمه بالفتح و خای معجمه افغان و بانگ و عذاب از منتخب صرة بالضم و رای مهمله مشدد بهمیان
از قاموس و کشف و ضیاء بان و مؤید و صراح صرفه بالفتح و فاستاره هست روشن و آن منزل دوازدهم است از منازل قمر و بمعنی کجل و تنگی در چرخ بمعنے
فائده و نفع و بمعنی حیله و مکر و بمعنی انزوا و بمعنی فصل و عزل فرصت از صراح و منتخب و لطائف و چراغ هدایت صرعی بالفتح بمعنی کسی که او را مرض صرع
باشد فصل صاد مهمله مع عین مهمله صعب بالفتح دشوار و سرکش و بضم خطاست از منتخب و کشف و مؤید صعاب بکسر اول دشوارها و این جمع
صعب است که بمعنی دشوار و سرکش باشد صعوبت بضمتین دشواری از منتخب و کشف صعید بفتح اول و کسر عین مهمله خاک و روی زمین و شهری بوده
در مصر یا بر ده روز راه مطول از منتخب صعود بضمتین بالا رفتن و بالا برآمدن و بفتح اول بالا رونده و بلندی ضد هبوط عذاب از لطائف و بحر الجواهر
صعلوک بالضم و واو معروف بمعنی فقیر و درویش از منتخب و کشف صعقه بالفتح و حرف سوم قاف بیهوشے از منتخب و لطائف صعوه بالفتح
در منتخب نوشته که مرغیست برابر گنجشک که سینه سرخ دارد و در کشف لطائف و مدار نوشته که طائر معروف بهندے مهولا گویند صعوة بالفتح
گوشه رو گوخران از صراح فصل صاد مهمله مع غین معجمه صغری بالضم و در آخر الف مقصوره بصورت یاز ان کوچک تر و هری نوشته
که کوچک باشد و در اصطلاح اهل منطق قضیهٔ اول را گویند هر دو قضیه شکل چهارم که آن مشتمل ست بر صغرا و صاحب موضوع نتیجه را گویند زیرا که
موضوع نتیجه اکثر خاص میباشد و خاص نسبت عام قلیل ست از روی افراد چنانکه کل انسان حیوان و کل حیوان جسم پس کل انسان حیوان
صغرے ست و کل حیوان جسم کبری ست و نتیجه این هر دو کل حیوان جسم پس لفظ انسان موضوع نتیجه است یعنی مبتدا آن و لفظ جسم محمول نتیجه است
یعنے خبر آن و ظاهر ست که افراد انسان اصغرست یعنی قلیل ست بنسبت جسم مطلق که اکبر ست یعنی کثیر ست در افراد زیرا که جسم جمادات و نباتات و
حیوانات همه را شامل ست صغیر بمعنے خرد و کوچک صغر بکسر اول و فتح غین معجمه خردی و کوچکی از کشف و مدار و مؤید و شرح نصاب صغار
بفتح خوارے و ستم و کوچکی و بکسر دان بامعنی جمع صغیر ست و هم جمع صغرے ست چنانکه کرام جمع کریم و اناث بکسر جمع انثی صغیرسن بکسر اول و فتح
غین معجمه و کسر راو کسر سین مهمله و نون مضاف و مضاف الیه خردی عمر و خرد سالی صغری موجبه کلیه کل انسان حیوان کبری موجبه جزئیه
بعض الحیوان کاتب و مدار نکه از ترکیب چنین صغرے و کبرے شکل اول باشد حاصل نمی شود بلکه هیچ یکی از اشکال اربعه صورت
نه بندد چون این شکل را تمتحنا لغائی از جانب قاضی اظهار کرده ازین سبب غلط آورده تا دلالت کند بر حماقت و بیعقلی قاضی فصل صاد
مهمله مع فا صفا بالفتح پاک و بغش و بے کدورت شدن و نام کوهچه در مکهٔ معظمه و کوهچه دیگر که مرده نام دارد نیز از انجاست و حاجیان

در میان صفا و مروه که تخمیناً دو صد قدم مسافت دارد سعی می کنند ای می دوند و این دویدن یکی از لوازم حج است از منتخب و کشف و صفر بالفتح خلطیست زرد رنگ از اخلاط اربعه که بفارسی آنرا تلخه گویند و بهندی پت نامند و اخلاط اربعه این است اول خون که مزاج آن گرم تر است دوم بلغم و آن سرد تر است سوم صفرا و آن بنایت گرم است بانشکی چهارم سودا و رنگ آن سیاه است و بمناسبت سرد و خشک گاهی صفرا بمعنی تلخی آید بمناسبت آنکه خلط صفرا تلخ میباشد و جوش و غلبه صفرا را خوردن ترشی فرو می نشاند و صفرا بمعنی هر شی زرد رنگ و بمعنی کمان که آن تیری انداز ند نیز آمده از منتخب و شرح نصاب و غیرها صفور بالفتح نام دختر شعیب علیه السلام که در نکاح موسی علیه السلام بود از لطائف صفوت بهر سه حرکت حرف اول و سکون دوم و فتح واو بر گزیدگی و خلاصه کردن و صاف شدن و بمعنی برگزیده و آنچه صاف باشد از تیرگی و غش از منتخب و قاموس و مدار و موید و کشف و بحر الجواهر صفرت بالضم زردی از موید و بحر الجواهر صفت بکسر اول و فتح ثانی بیان کردن حال و علامت و نشان چیزی و با صطلاح فرق میان وصف و صفت آنست که وصف کلمات مدح ماداح را گویند و صفت خصائل که در ذات ممدوح باشد با صطلاح صرف اسم فاعل و اسم مفعول و صفت مشبه و افعل التفضیل صفح بالفتح و حاء مهمله بمعنی عفو کردن گناه و در گذشتن از خطای کسے از منتخب و کشف صفائح تخته ها و سنگهای پهن و پاره های هر چیز که مثل کاغذ پهن باشند این جمع صفوت صفدر بالفتح از هم دندهٔ صف لشکر صفار بالفتح و تشدید فا نام بادشاهی که در اوائل ظروف رومین میساخت صفر بالکسر بمعنی تهی و خالی و مجازاً بمعنی خالی بودن از میان و بمعنی دائره کوچک باین شکل ○ که در علم حساب برای دو چند کردن عدد بطرف راست آن عدد مینویسند فی زماننا در عربی و فارسی بعوض آن دائره کوچک نقطه مینویسند مگر در هندی همون صفر نگویند و نیز صفر در اصطلاح اهل تقویم علامت ستاره زهره است و نیز صفر مذکور یعنی نقطه علامت برج حمل است در تقویم همین جهت از لفظ صفر کنایه باشد برج حمل و بالضم بمعنی زردی و بمعنی رومین که بهندی کانسی گویند و بفتحتین نام ماه معروف و این ماخوذ است از صفر بالکسر که بمعنی خالی ست چرا که چون این ماه صفر بعد محرم واقع ست قبل از طلوع پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم قتال در ماه محرم حرام بود از این سبب در ماه صفر مردم عرب برای قتال سیر فتند و خانه ها را خالی میگذاشتند لهذا این ماه را صفر نام کردند یعنی نوشته اند که بوقت وضع کردن اسم این ماه موسم خزان بر گرد بستان زرد میشد لهذا اینجا ه را صفر نام کردند دیر بصورت ماخوذ از صفر بالضم که بمعنی زردی باشد از منتخب و کشف و لطائف و بحر الجواهر و رساله معربات صفع بالفتح سیلی زدن از لطائف صفصاف بالفتح درخت بید از منتخب و کشف و بحر الجواهر صفصف بفتح هر دو صاد مهمله زمین هموار از منتخب صفیق بروزن شفیق پوست دوخته شده که بمعنی جامه پوست باشد که تنگ نبسته باشند و بدخت که میان تهی باشد صفاق بالضم اول پوستی که بر گرد مرد و زن احشا باشد و این یک پرده است از سه پرده شکم تا لفظ باشد از منتخب صف نعال بکسر نون صفتین در سجاب بدین باشد که اهل محلتی آن نعلین را پا گذارند نعال جمع نعل بروزن فعل یعنی پاپوش و کفش ست صفاهان بکسر اول شهریست که از اصفهان نیز گویند و این هر سه بیا بالف و نون زمین آن کان سرخ است که سرخ آن نهایت خوب باشد و نام پرده از سه پرده که در آن شب سازند صفوان بفتح اول و سکون فا و نون سنگ هموار و نام مرد یست که منافقان تهمت ام المؤمنین عائشه بدان نسبت کرده بودند از منتخب صف بالضم و تشدید فا ایوان خانه و دالان از منتخب صفوه بهر سه حرکت یعنی خلاصه صفقه بالفتح یکبار دست بر دست کسی زدن و بیع و غیره از منتخب صفیه بفتح اول و کسر فا و تشدید یا تحتانی نام کنیزی از زوجات مطهرات حضرت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم صفت بمشبهٔ نوعی از اسم فاعل ست که بروزن فاعل نباشد و بمعنی ثبوت باشد یعنی صفتی که در ذات موصوف خود دائم موجود باشد و این را صفت مشبهه ازان گویند که شبیه بصیغه اسم فاعل ست در تذکیر و تانیث و تثنیه و جمع بودن صفویه بفتح اول و ثانی و کسر واو و تشدید یا تحتانی منسوب بشاه صفی که از اولاد ائمه اثنا عشر بود و هست شاه تیمور بر کمال سعی او اعتقاد تمام داشت شاه اسمعیل نبیره او بسلطنت اعلی رسید شاه طهماسب و شاه عباس و دیگر سلاطین متاخرین ایران از اولاد او هستند صفی برگزیده و دوست یکی

خالص ہر چیز و لقب آدم علیہ السلام از منتخب و نام مردی صفوی نجفتین منسوب بشاہ یعنی کہ درویش صاحب کمال بود و او لاش بادشاہ ایران شدند

فصل صاد و مہملہ مع قاف ✦ **صقالت** بکسر اول صیقل کردن **صقر** بالفتح یعنی جرغ کہ مرغ شکاریست و ہر مرغ کہ شکار کند از بحر الجواہر و منتخب **صقال** بالفتح و تشدید قاف مہرہ کش و صیقل کنندہ از لطائف و بکسر اول بر وزن وصال زودگی شمشیر و آئینہ از منتخب **صقیل** رو و شدہ و روشن از منتخب

فصل صاد و مہملہ مع کاف ✦ **صکاب** بالفتح و تشدید کاف کوفتن و زدن فناورد و قبالہ مہر جلک از منتخب **صکاک** بالفتح و تشدید ثانی کسی کہ قبالہ شرعی نویسد از کشف

فصل صاد و مہملہ مع لام ✦ **صلا** بالفتح آواز دادن بر طعام خوراندن با چیزے و او ن بکسر یعنی بر ران مردار و لطائف و منتخب و در برہان نوشتہ کہ صلا بالفتح آواز کردن بسوئے کسے برائے دادن چیزے خواہ طعام باشد خواہ غیر آن مگر در کتب معتبرہ عربیہ بنظر نہ رسیدہ **صلیب** با و پر و انجم با ہو صلعم و تم و ال شتم با، فارسی دہم واو چوب چہار گوشہ کہ در نہادہا نہا بجہت منع دخول حیوانات سازند از شرح خانی **صلب** بالفتح بر دار کردن و بالضم مہرہ ہائے پشت یعنی استخوان پشت و بمعنی سخت از صراح و منتخب و کشف و بحر الجواہر و صاحب منتخب نوشتہ کہ برائے معنی سخت نجفتین نیز آمدہ **صلیب** بفتح اول و کسر لام بمعنی سخت بمعنی بر دار نہادہ شدہ و چوبیست کہ ترسایان در زنار بندند و بفارسی آنرا چلیپا گویند و نوشتہ اند کہ این معرب چلیپاست و شکلش این باشد + و جہش آنکہ چون عیسے علیہ السلام را بر آسمان بردند طرطوس نام شخصی را کہ شکل عیسی علیہ السلام بود بردار کشیدند و بعد ازین واقعہ ترسایان آنرا عیسی پنداشتہ شکل دار یا عیسی چوب تراشیدہ در گلو آویختند و تعظیمش کردند و **صلیب** بمعنی آن خط چہار گوشہ کہ از تقاطع خط محور و معدل النہار در فلک نمذ الذہن فرض کردہ میشود و چہار ستارہ اند کہ در قرب نسر واقع شدہ اند از مدار و بحر الجواہر و کشف و منتخب **صلت** بالفتح و بالضم و تشدید لام کشادہ پیشانی و چیرہ اشکارا و سخاوت از منتخب و غیرہ **صلات** بکسر عطا و انعامات **صلاحیت** تخفیف صحاح بر وزن کراہیت از منتخب **صلوات** بہر سہ حرف اول مفتوح جمع صلوۃ فارسیان بسکون دوم از عالم ظلمات

صلاح بالفتح سختی و سخت شدن از منتخب **صلوۃ** دعا و آمرزش و رحمت و نماز از منتخب و صراح و نوشتہ کہ بمعنی نماز و دعا از بندہ و بمعنی رحمت از خدا تعالی و بمعنی درود بر رسول و فرشتگان و در شرح نصاب نوشتہ کہ صلوۃ ماخوذ از صلا کہ بمعنی سرین است چون نماز کنندہ در رکوع و سجود سرین بر میدارد این فعل را صلوۃ گفتند و بمعنی سعی نیز آمدہ لغو **صلوۃ** محرک الصلوتین نوشتہ اند یعنی جنبانیدن ہر دو سرین و بمعنی نماز مستولست از بمعنی **صلاح** بفتح نیکی ضد فساد و بکسر آشتی و مصالحہ از منتخب **صلد** بالفتح سخت و صاف از صراح **صلیبی خط** کنایہ از خط چہار گوشہ و در سکندر نامہ مراد از ہر دو مساحت **صلع** بفتحتین و عین مہملہ موی پیش سر رفتن و بفارسی کل بودن و ہندی گنج گویند و صاحب این مرض را صلع نامند **صلف** بفتحتین بمعنی لاف زدن از منتخب و شرح نصاب **صلصل** بر وزن بلبل بمعنی فاختہ و لقبلیہ اب در رخوص و موی پیشانی پر نام موضع نام بیت از رموز مدار و منتخب **صلصال** بالفتح گل بار یک آمیختہ و گل خشک خام کہ چون انگشت بران زنند آواز بر آید کہ خمیر آدم علیہ السلام ازان بود از کشف و منتخب **صلیل** آواز آہن و آواز ضرب شمشیر از منتخب و غیرہ **صلصل** بفتح صاد اول و کسر صاد ثانی بمعنی فاختہ ہا و موی ہائے پیش اسپ قدح ہا **صلح کل** طریقہ موحدانست کہ آنرا ہمہ مذاہب و احدہ و ستہ با مردمان مختلف الاہذاب خصومت ندا شتن و با دوست و دشمن آشتی بسر بردن **صلہ** رحم بکسر اول و فتح لام و فتح ہای ہملہ و کسر جیم مہملہ محبت و سلوک و شتن با خویش و اقربا **صلصلہ** بفتح ہر دو صاد مہملہ آواز زنجیر آہن و جرس از شرح نصاب **صلیبیہ** بالضم و با ہو حدہ و کسر و تشدید سحتانی نام پردہ ہفت پردہ چشم کہ اندرون ہمہ پردہ ہاست **صلایہ** بکسر اول و حرف چہارم سحتانی سنگ کہ بیت گرفتہ دارو سایند و بمعنی سنگ پہن کہ برہان دارو سایند از منتخب و بحر الجواہر **صلہ** بکسر اول فتح لام انعام و عطا دادن و بمعنی پیوند و خویشی از منتخب و صراح **صلیبیہ** دوم نصاب **فصل صاد و مہملہ مع میم** ✦ **صماء** بالفتح و تشدید میم زن کر و سنگ سخت از منتخب **صمت** بالفتح و سکون میم بقلم اول حجاب و بمعنی خلوت از کشف و منتخب و منزل **صمت** بالضم خاموش بودن از منتخب **صمدیت** بفتحتین و کسر اول مہملہ و تشدید سحتانی منفتق سنگ پہنی از زوائل سمان از عادات **صمد** بکسر اول و فتح ثانی و سکون ثالث مہملہ و دال مہملہ سوراخ کہ در میان مجوف باشد و بمعنی سوراخ کہ در میان مجوف باشد و بمعنی سوراخ کہ در میان مجوف باشد **صمد** بفتحتین بمعنی بلند و دائم و مروی کہ نشنہ گرسنہ نباشد از منتخب و صفتیہ این ہر سہ چیز نوشتہ اگر قصد کردہ شود بسوے او صمد بفتح اول بکسر اول جاے بلند و زمینہای درشت این ہمہ صورت

که بفتح اول و سکون سیم باشد و بفتح اول و سکون سیم چیزیست لزج که از بعض اشجار حاصل شود و بهندی گوند گویند بخارسی صمغ نامند بفتح ذال و فارسی و دال مهمله از بحر ابحر ابهر و زبرجل رشیدی را بالکسر و بفتحتین چنانکه مشهور فصاحت صمیم خالص خلوص تداول میانه دال بسبب روانشدن زبان که ادراک اصوات نکند از کشف و کنز و تاج و منتخب صراح و بهار عجم و در بحر ابحر ابهر نوشته که صمیم میان هر چیز خلاصه هر چیز صمصام بالفتح شمشیر از منتخب صمم بفتحتین کری و گرانی گوش و ناشنوائی از منتخب صمم و بکم بضم ضاد و تشدید میم بمعنی کران و لنگان و این هر دو لفظ جمع اهم و بکمست و استعمال جمع بجای مفرد برای سالمه باشد در کثرت یا آنکه فارسیان بعض جا بصیغه جمع در مقام مفرد استعمال کنند چنانکه خورد که جمع خورد است بجای خورد باشد از منتخب صمد بفتح اول و ثانی و کسر سیم عباد تخانه ترسایان این جمع صومعه است صوامع بفتح اول و تشدید میم جمع صومعه است از کشف صماد بضم اول و تشدید میم جمع صمدست از کشف و مهمله و لب الالباب و منتخب صناعت بکسر اول پیشه و کار از منتخب و کشف و صراح صنعت بالفتح پیشه و هنر از کشف صراح و منتخب و مبهمات صنج بالفتح و جیم معرب بنگام سانسکرت که آزا مینواز ند و بمعنی دو طبق رویین که آنرا بریکدیگر میزنند صنوج معرب جمع است بشرط آنکه بهندیست هر کرا که در ان صاد و جیم جمع میشود و معرب باشد چرا که صاد و جیم در کلمه عربی الاصل جمع نمیشود از صراح و منتخب و شرح نصاب و غیره صناوید بفتح مهتران و بزرگان و این جمع صندیدست از کشف صنوبر درخت چلغوزه که بهندی چیر گویند و بدار نوشته که صنوبر درخت چلغوزه و سرو آزاد نیز گویند صنع بالضم کار کردن آفریدن و نکوئی کردن بر کسی از کشف و صمار و منتخب و صراح صنف بالکسر هو النوع المقید بالصفات المعرفة بالکلیات از بحر ابحر ابهر و بعضی باین وضع تصریح کنند که صنف بمعنی قسمی از اقسام هر نوع از انواع موجودات چنانکه حیوان جنس است و انواع بقر و فرس و جمل و انسان و غیره باشد پس چنانکه اقسام جنس انواع گویند همچنین اقسام نوع را صنف گویند چنانچه اصناف نوع فرس کمیت و تازی و کجی و کوسی و اصناف نوع انسان چینی و رومی و هندی و حبشی و زنگی صنوف بضمتین جمع صنف صنادق بالضم بر لفظ که بروزن فعلول آید بالضم باشد چنانچه عصفور و جمهور مگر صنوق بالفتح در مویه و فریاد بیان نوشته که تحقیق آنست که صنادق بضم اول است نه بفتح چرا که فعاول و فعیل و بفتح در کلام عرب نیامده مگر بفتح فا و بین بنحوین اتفاق نوعی از تقریست زیرا که فارسیان هر لفظیکه بر زبان آمده بفتح اول خوانند چنانکه بنبور و جمهور صندوق صناویق بفتح اول جمع صندوق صنم بفتحتین بمعنی بت و در محاوره فارسیان بمناسبت خوبی صورت بمعشوق اطلاق کنند. صنعان بالفتح نام پسر کنعان که هفتصد پیغمبر از اولاد و شیخ فریدالدین عطار هم از ایشان است گویند که از بدو حال حضرت غوث الاعظم بر دختر ترسا عاشق شده از اسلام در گذشت مگر بعد از هدایت غیبی دست او گرفت از موید کشف مار صنعان بضم اول بوی نافه و گند و بدل آن منتخب و شرح نصاب صنوان بالکسر خرمائی که از یک بیخ برآمده باشد دو و چند از یک چشمه و برادران که از یک پدر و یک پدر باشند از منتخب صندلی نوعی از تخت کوچک بسبک چوکی گویند فصل صاد مهمله مع واو و هر صوم العذاره روزه حضرت مریم صوت بالفتح طرفی از جانب کشف و صمار و منتخب صوت بالضم آواز که فقط باشد راست و نغمه صوت بالفتح راست و زست گویند فقط باشد بمعنی آواز منتخب و غیره آن صوت بالفتح حمله بران از منتخب و غیره آن و بمعنی رعب و بهیبت مستعمل صور مرتیات بضم اول و فتح واو و فتح سیم و کسر نون و تشدید تحتانی صورتهای اشیاکه دیده میشود نظر بآنی آیند صواید بدید بمعنی صلاح و تجویز صور بالضم شاخ حیوان که آنرا میخواند و آنچه ایزا فضل و زخم عشر خواهد و صید یکبار جهت میل زندان و وارد گیر برای زنده کردن و میان هر دو نقطه نهصد سال فاصله باشد و صوف بالضم صاد و فتح واو و بعضی صورتها بمعنی جمع صورت صوامع بفتح اول و ثانی و کسر سیم عباد تخانه های ترسایان این جمع صومعه است صواوف بمعنی حارث و گرد شهای گذانه از شرب مستقاد و در مثالی لفظ طرف صواوی ان اسپان و شتران تیز رو که بر ستها استند و فیل شتران که برای قربانی استاده باشند از طرائف صوف بالضم بمعنی پشم بعض حیوانات و نوعی از جامه گنده پشمی از بحر ابحر ابهر و شرح نصاب و غیره آن صواعق جمع صاعقه که بمعنی آتشی است که از ابر بزمین می افتد صوارم تیغهای برنده و تیز صوم مریم نوعی از رونده است که از شب نیت کرده همه روز از کسی کلام نکند و این زهد حضرت مریم است از شرع خاقانی

صوصجان بالفتح و لام نیز مفتوح و جیم بالف کشیده و نون بالف کشیده بمعنی چوگان و بعضی گویند اصل لغت صوجان بمعنی عصای سر کج و چون مشتق از صوج که بمعنی کجی است کنایه از انحنای چوگان نیز تواند بود و بعضی گویند اصل لغت صوجان بمعنی چوگان است چنانکه اکثر اهل لغت گمان برده اند و اگر صوجان معرب چوگان است گویند یا علی بدل لام و چون بنا شد بر تخفیف لغت کرچوان چوگان کرد باشد و اصل چوگان چوه و مرکب از چو که بفتح بمعنی خم و کجی ست و لفظ گان علامت نسبت چون گلاگان اصل لغت معرب کرده صوجان گفتند **صوان** بفتح اول و سکون واو و گنبانی **صور عبد الرحمن** بضم اول و فتح ثانی کنایت و بیان اشکال بود و دیگر همه تماثیل آسمانی تالیف عبد الرحمن صوفی که بگمان منکران مشاهده نموده بود است **صوهلیه** بضم اول و فتح واو و بالف نسبت بطلاح صوفیه بچه موجود و موجود مخالف اینهمه موجودات عدم و نامیست که بمثل او نه در علم حق سبحانه ثابت بود و نه در صلصه و سمع و عین نیز هرچه در صلصه و سمع و عین نیز هرچه در صلصه و سمع و عین نیز هرچ

باب [illegible] فصل ضاد معجمه

فصل ضاد معجمه مع الف ضاب بالفتح و تشدید با بمعنی سوسمار که حیوانیست آزا هندی گوه گویند از شروح نصاب و منتخب خصایل بضم اول و با موحده و حار مهمله آواز روباه از شرح نصاب ضبیع بفتح اول و ضم ثانی و عین مهمله بمعنی جانوریکه آزا کفتار گویند و هندی هینا نامند و بسکون با یا آمده و بفتح اول بمعنی ثانی بمعنی با و بدل از صراح و منتخب و بجر ابجر ابر فصل ضاد معجمه مع جیم ضجیعت بالضم و سکون کنکه لی و وی آرامی از غم کشف و در منتخب بالفتح ضجور بفتح اول و ضم جیم بسیار مهله بمعنی تنگدل و متضجر و غمگین آنکه کشف و بجر ابجر آ بفتح اول و کسر جیم مکمل و غمگین ضجیع و را خیمه مهله بدون میل بمعنی همخوابه و هم بستر از منتخب و لطائف فصل ضاد معجمه مع حار مهمله ضحاک بکسر اول و سکون حار مهمله بمعنی خنده که با آواز باشد ضحاک بالفتح و حار مهمله مشدد بمعنی بسیار خنده کننده و نام بادشاه ظالم که در میان شانه او جراحت پیدا شده و ران مار پیدا گردیده بود که طاق مردم عدا ان مار میرسانید و آخر ضحاک بدست فریدون گرفتار شده و لفظ ضحاک بمعنی نام بادشاه مذکور معرب وه اک است یعنی خداوند عیب و بعضی انست اول زشت روئی دوم کوتاهی سوم بیدادگری چهارم مردنگوئی پنجم بدعولی ششم بیدینی هفتم بیدادخواهی هشتم بی شرمی نهم بجزوی دهم بدعهدی و شرح نوراسد و منتخب و یکی از فتحات نوشته که وقت تولد دو مار بر دوش او بود پدرش عرب بود از روی تغول ضحاک نام کردند بمعنی خنده کننده و این قول عند العقل راجح است ضحل بالفتح و حار مهمله آب اندک از منتخب و صراح ضحیحم بجای مهمله کسیکه کجی دندان دارد یا بگردن یا در زنخدان او باشد از منتخب ضحو بالفتح جایستگاه از منتخب و در لطائف بمعنی روشن و اشکارا شدن و طعام چاشتگاه خوردن ضحکی بالضم آنکه موم بر ریش مقتدر منتخب ضحوکه بالضم آنچه مردم بخنده آورد و آنکه بر وی مردمان بخندند و بالفتح زن بسیار خنده کننده و راه فراخ فصل ضاد معجمه مع خار معجمه ضخامت بفتح و خار معجمه ضخامت بضم و بسطبری از منتخب ضخیم بزرگ بدنه و بسطبر فصل ضاد معجمه مع دال مهمله ضد بالکسر لاف و فرق درمیان ضد نقیض آنست که نقیض نرفع شود و ضد نرفع نشود مثلا سواد و بیاض ضد اند و ضدین هم نیز شوند بدین معنی که اجتماع سواد و بیاض در یک محل ممکن نیست و نقیض نیز شوند مثلا سواد و لاسواد فصل ضاد معجمه مع راء مهمله ضرار بالفتح و را مهمله شدد بمعنی دگرنواز منتخب ضرب بالفتح زدن و ضربان و آهیختن چیزی بچیزی و تیز رفتن و بمعنی مانند و مثل و نوع از هر چیز و معنی لفظ آخر مشهور و اشکال کردن و بتحیر شدن شدید غلیظ از منتخب و کشف و بجر ابجر آ هر دو بمعنین یعنی انواع و اقسام از مهذب الاسماء ضرب الارب بکسر زای معجمه یعنی ضربیت که هر ضربه بشود نشان آن بماند از دنیا بان ضراب بکسر اول و تخفیف ثانی بسیار خشم گرفتن و ضح اول تشدید را بردوم سکنه نشده و دو دون از منتخب و لطائف ضربیت بفتح اول و کسر ثانی و چهارم با موحده بمعنی خوی و طبیعت از منتخب ضراعت بفتح زاری و بجر از صراح و منتخب و لطائف ضرارت بفتح گرفتار ساختن و نابینا شدن از منتخب کشف ضرع بفتح حاجت و بیچارگی از کشف و منتخب بمعنی ضرب و قسمت ضرب بمعنی زدن عدد دو عدد پنج ضرب کردنی پانزده شد و قسمت بمعنی تقسیم کردن عدد پانزده پنج پنج میرکرده - ابر شش تقسیم کردند سهم احد سهم ضربیح بمعنی مسلم بر ضرائح جمع آن از منتخب ضرب الفتح نوعی از نواختن نوبت و نقاره که در وقت فتح نوازند آنرا شادیانه گویند و در اخبار بهایت و سالار سپاه ضرب یکسو از ضرب کردن که سه اعداد سه سالم کنیم و بدین نوع ضرب بنسبت ضرب اعداد سالم شکست خیز ما بینی که مبتلای آن رفته باشد بیعلاج و غرا و تجربه بکار کنیم

[illegible]

ضرار بکسر اول یکی گریز رسانیدن در سجع ضرار سجع بود که متاخران ساخته بودند حقیقتی در هیچ آن امر فرموده از منتخب صراح ضرع بالفتح و ثالثه مکسور پستان حیوانی که دارای شیر باشد مثل گاو و گوسپند و مانند آن و بالفتحتین زاری و فروتنی و نام گیاهیست از منتخب لطائف و بحر الجواهر ضریع بفتح گیاهیست که پرگنا آب روید بغایت بد مزه کشنده و سمیت آن بسیار چارپایه تزدیک وی نماند شاذ از منتخب بر بان ضرزنیک بکسر اول کسر ثانی سیم و یا معروف نوعی از توت ضرب المثل من ضرب المثل یعنی مانند فعل هندی در کلام ضرغام بالکسر شیر درنده و بالفتح غلط از مادر و بحر الجواهر و منتخب ضرام بکسر اول هیزم باریک در یزه که بدان آتش افروزند از شرح نصاب ضروان نام جائی است از لطائف ضرتان بالفتح و تشدید راء و نون که در نکاح یکی مرد باشد ضریان بفتحتین و با بوصحه طیبان دل نوعی از درو ست که شراتین بشدت تمام حرکت کنند چنانچه کسی گوید از صدمه الام اض و شرح نصاب ضربه بفتح اول و سکون ثانی و با بوصحه طیبان که بدان تمار هی بازند و آنرا قرعه گویند ضره بالفتح و تشدید راء مهمله یعنی زنیکه بزنی آورده شود و آنرا بفارسی انباز گویند و دوستی نیز و بمعنی سوت و سوکن گویند هر کدام مرد گیر یا ضره باشد از منتخب ضروری بفتح منسوب بضرورت بخود تا ضرعی بفتحتین و کسر ثانی با بوصحه منسوب بضرع که بمعنی شدت دست **فصل ضاد معجمه مع عین مهمله + ضعف** بالکسر و بدان بالفتح بیهوشی و نقصان عقل بالضم سستی و ناتوانی بدن از مادر و منتخب نیز ضعاف بکسر ضعیف از لطائف **ضعف التالیف** آنچه بر خلاف محاوره باشد چنانچه درین مصرعه گمان برده مصرعه کلیمی سخن بزبان آفرین چالاکی فصل بیان هم دامن کشیده فاعلیت باشد درست نیست مثال اگر مصرعه همه از مهر او خون دل اشام + مصرعه ثانی این بیت بیت درد منو کن بینین انتهی + دارمردوست و روی نمین را **فصل ضاد معجمه مع غین معجمه + ضغط** بالفتح افشردن و تنگ کردن از کشف و منتخب **ضغم** گزنده و درنده از منتخب **ضغن** بالکسر و سکون ثانی بمعنی کینه از منتخب و شرح نصاب و لطائف **ضغائن** بالفتح کینها و احدش ضغینه **ضغطه** بالفتح یک بار فشردن و بالضم سختی و مشقت تنگی و فشارش از منتخب و بحر الجواهر **ضغینه** بروزن سفینه بمعنی کینه از منتخب و شرح نصاب **فصل ضاد معجمه مع فا + ضفیر** بفتح اول فا کشانی موی سر که بافته باشند از کشف **ضفائر** جمع ضفیره که بمعنی موی بافته است **ضفدع** بالکسر دال مهمله بعضی بکسر دو و بین مهمله بعضی بفتح هر دو که این لفظ بفتح دال نیز آمده و گر ضعیف است از مراح و بحر الجواهر و منتخب بحرکات ثلثه نام دیست که مانند غوک در علق پیدا شود **ضفادع** بفتح غوکها و این جمع ضفدع است **ضفیره** موی چیده و جمع کرده بر سر از منتخب **ضفه** بالفتح و تشدید فا کناره و از شرح نصاب و منتخب بالکسر **فصل ضاد معجمه مع لام + ضلالت** بفتح گمراهی **ضلت** بکسر اول تشدید لام گمراهی **ضلع** بالکسر و سکون لام و بکسر اول و فتح لام از منتخب و بحر الجواهر در قرآن و بمعنی فتح نیز گفته اند بمعنی استخوان پهلو **ضلال** بفتح گمراهی از موید و لطائف اللغات **فصل ضاد معجمه مع میم + ضما** و بکسر اول و مد دریدن کسی را بآب یا بخیر چیق و دیگر سرشته را بانداختن بسیار آب و انداختن لپ گویند از موید و کشف و بحر الجواهر **ضمور** بضمتین منف و لاغر **ضم** بفتح اول و سکون ثانی لاغر از بحر الجواهر **ضمیر** بفتح اول و بشد و الله اعلم بالصواب بمعنی دل مخفی گذرو و سادر از موید و بحر الجواهر **ضمن** بفتح اول و فتح میم نام غلام آنحضرت صلی الله علیه و آله و اصحابه و سلم **ضمائر** جمع ضمیر **ضمن اللفظ** صنعتی ست در علم شعر و آن بیان کردن ایضاح لفظی دیگر مانند آنچه در سازند چنانچه درین بیت **بیت** تو بی نظیر جهانی و من نظر بکمم + بجانبی که نگاه در روح تو تا بکار **ضم** بالفتح و تشدید میم یعنی پیوستن و فراهم آوردن چیزی را با چیزی و نام حرکت که آنرا پیش گویند بگرد و گلهٔ بنی از منتخب بدانکه حرکت پیش اعم از آن نامند که بضم اشفتین یعنی فراهم آمدن هر دو لب بهم سیوطی در عبد الرحمن حاشیه شرح ملا **ضمیران** بالفتح و یاء تحتانی ضمیر عجمی بسیرغم که آنرا ریحان متاخرین گویند از موید و کشف و لطائف و مدار و بضم و فتح میم و فتح اول و ثالث بمعنی بسیرغم که آنرا اماز بوستر گویند و در صراح ضمران نوشته بفتح اول و ضم میم **ضمین** بفتح اول بمعنی ضامن

ضمن بالکسر وسکون میم اندرون از مؤید وکشف لطائف **ضمان** بالفتح پذیرفتاری از لطائف ودر محاوره این دیار آنرا ضامنی گویند **ضمیمه** یعنی چیزیکه آنرا با چیزی فراهم وجمع کرده باشند **فصل ضاد معجمه مع نون ضنت** بالکسر وتشدید نون یعنی بخل وبخیلی از منتخب **ضنک** بالفتح تنگی در هر چیز نوشته ولطائف **ضنین** بروزن فعیل یعنی بخیل از منتخب **ضنی** بفتح اول وکسر نون یعنی لاغر از شرح نصاب **فصل ضاد معجمه مع واو ضواحک** چهار دندان کرسیان انیاب واضراس واقع است از منتخب ودر بحر الجواهر نوشته که چهار دندان پیش **ضو** بالفتح روشنی آفتاب **فصل ضاد معجمه مع یای تحتانی ضیا** بالکسر روشنی آفتاب بدانکه ضیا از نور قوی تر است ونور از سنا قوی تر است از شرح نصاب **ضیاعات** بالکسر اول وعین مهمله مزروعه **ضیر** بالفتح گزند ونقصان از منتخب لطائف **ضیق النفس** تنگی دم وکوته دمی ونام مرضی که بهندی دما گویند **ضیاع** بکسر وعین مهمله های وزمینهای مزروعه جمع ضیعه بالفتح از منتخب لطائف **ضیف** بالفتح بمعنی مهمان ومهمانان مفرد وجمع هر دو آمده از منتخب **ضیوف** بضم تین مهمانان **ضیق** بالکسر بمعنی تنگی وبا بفتح وتشدید یا بکسور بمعنی تنگ از منتخب **ضیغم** بفتح اول وسکون تحتانی وفتح غین معجمه گزنده وشیر درنده از منتخب **ضیم** بالفتح نقصان کردن درحق کسی وستم کردن واز مقررات نه اندیشیدن در انتقام

باب طاء مهمله

فصل طای مهمله مع الف + طاطا سر بست کردن چنانکه در رکوع کنند از بحر الجواهر وغیره **طاها** نام سوره قرآن ونام پیغمبر صلے الله علیه وآله وسلم چه اکثر اشارت ست از یا طاهر **طاب** بوی خوش از بحر الجواهر **طامات** لاف وگزاف صوفیان که در باب اظهار کشف وکرامات خود وهر زه گوئی از رسیده وکشف وبرهان وبهار عجم وموید ودر سراج نوشته که طامات بیم بروزن حاجات در اصل عربیت بتشدید میم وفارسیان بتخفیف استعمال کنند بمعنی اقوال پراگنده وسخنان بی اصل وپریشان که بعضی صوفیان برای گرمی بازار خود گویند در رشیدی نوشته که طامات جمع طامه بتشدید میم بمعنی راهبه وحادثه عظیم مگر در فارسی بتخفیف بمعنی سخنان بلند صوفیه مستعمل میشود **طاغوت** بضم غین معجمه وتا وفوقانی نام بت ونام دیوی از لطائف **طالوت** نام سردار از بنی اسرائیل که بمقابله با جالوت نام کافر جنگ کرده داود علیه السلام که از سپاهیان طالوت بودند جالوت را کشتند طالوت وعده باکه از داود علیه السلام کرده بود از ان برگشت ودشمن گردید بعد مردن او داود علیه السلام ملک ماند از منتخب ولطائف **طالح** بکسر لام وحاء مهمله مرد بد کردار که ضد صالح باشد **طامح** بکسر میم سرکش وبلند از منتخب **طامح** بکسر فا وحاء مهمله یعنی بیدست که پر شده باشد از شراب از کشف بحر الجواهر **طاس** بین مهمله بر وزن فاس تاس ست بتاء قرشت فارسی زبانان عربی دان بطاء حطی نویسند ورواج گرفت از عالم طیبین وطلا وبعضی طشت کلان وکاسه گهڑی ونیز نام جامه زرتار از جراغهدانیت ودر منتخب نوشته ظرفیست که در دائره شراب خورند وهیچ نگفته که معرب ست ودر شرح نصاب نوشته که طاس از لغات محوله ست یعنی عربی نیست بلکه ازان گرفته اند **طاقدیس** بقاف ودال مهمله یا معروف وسین مهمله نام تخت خسرو پرویز که طول آن یکصد هفتاد ذراع وعرض آن یکصد وبست ذراع ومکلل بجواهر بود ودر سراج بتفصیل آن بسیار نوشته ست تطویل پسند نشده نوشتم **طائر قدس** و **طاؤس عرش** جبرئیل علیه السلام **طالع** بکسر لام یعنی برآینده وصعود کننده وبه اصطلاح منجمان برجی که بهنگام ولادت یا وقت سوال چیزے از افق شرقی نمودار باشد واثر هر طالع از دوازده گانه نوروز نحوست وسعادت علیحده ست از منتخب **طائع** فرمانبردار از منتخب **طارف** بکسر راء مهمله مال که تازه ونو وبهتر باشد شرح نصاب از یوسف بن مانع **طائف** طواف کننده ودیگر خواب نماید ونام ناحیه ست قریب مکه در ملک حجاز بسبب آنکه جبرئیل علیه السلام آن ناحیه را بدست گرفته گرد خانه خدا طواف نموده بود از منتخب وغیره آن **طابق** بفتح باء موحده معرب تابه وظرف آهنی ست که مدور که بر آن نان پزند **طاق** بکسر راء مهمله حادثه شدید وستاره که قریب بصبح طالع شود وهر شبی که شب ظاهر شود وهیکه شب راه رود ازین باعث دزد وساحر را

تیر طارق گویند از لطائف **طاق** بکسر لام صاحب مائی یعنی بنا از شرح نصاب **طاق** بنا رغیده و محراب و نوعی از جامه پوشیدنی آن نوعی و جیب پیوسته باشد و همچنین تنانه و فرو که مندجت باشد و نام دفتری از منتخب و برهان مؤید شرح نصاب و در رساله معربات نوشته که طاق یعنی بنا غیده و محراب معربه تاک ست و همچنین فرو که مندجت باشد معرب تاست و بر تیصورت قاف در آخر زیاده کرده اند **طاقحات** بفتح خار مهمله و ثالث آن از بحر الجواهر **طابق النعل بالنعل** یعنی مطابق کننده و کفش یکدیگر یعنی قدم نهنده بر قدم پیش روندگان و بفتح باء موحده و فتح قاف یعنی انگشت نهادن آمد کفش را کفش و با همین در معنی استعمال کنند که این چیز بآن مطابق آمد مگر در بهاروانش و وجه اول ست که سابق مذکور شد **طائل** بکسر همزه بمعنی خانه مذکر از منتخب **طارم** بفتح راء مهمله و ضم آن نیز بمعنی خانه چوبین و خانه بلند و بالاخانه و این لفظ معرب تارم ست از بحر الجواهر و بهار عجم و کشف مدار و موئد و در برهان بفتح راء مهمله فقط و در سراج بفتح و ضم راء هر دو نوشته و در مصطلحات گفته که در حرکت راء اختلاف ست بمعنی مفتوح و بمعنی مضموم آرند در سلک قرقینی کسور آورده چنانکه ابو المکارم قافیه ساخته **طالقان** نام شهر از طالقان **طاعون** بضم عین مهمله و می بلغه که دهیه باستان یا بلین یا بن سان واقع شود از ماده سمی که عضو را فاسد کند قی و غثیان و غشی و خفقان همراه آن بود از کفایه منصوری و در لطائف شامت و مرگ عام و در بحر الجواهر نوشته که بثره باشد کوچک مانند باقلا سرخ یا سیاه با سوزش بسیار و در حدود الاراضی قرمست که بثره باشد بقدر کنار صحرائی با گرمی و سوزش و تب و بائی لازم اوست **طاعن** تیر زننده و طعنه زننده از منتخب **طاجن** بفتح جیم عربی بمعنی تابه که چیزی را بران بریان کنند از شرح نصاب **طاوس علوی آشیان** کنایه از آتش **طاهونه** بضم هار مهمله و سکون واو و فتح نون بمعنی آسیا و طاحون نیز آمده از شرح نصاب **طاهر سدره** در میکائیل علیه السلام از برهان **طابه و طیبه** هر دو نام مدینه منوره از شرح نصاب **طاقه** یکپاره جامه از برهان و فرهنگ قران السعدین نوشته که چنانکه دو اسپ راس و دو فیل نجیر آرند و همچنین در جامه طاقه مستعمل کنند و طاقه بمعنی توانائی نیز یک قور سن و پاره سبز **طالقه** بمعنی گروه مردم و پاره از چیزی از منتخب **طاری** عار شونده بر کسی ناگاه و فرود آینده از جائی از منتخب **طاغی** بکسر غین معجمه از حد در گذرنده و کسی که از حد طاعت و ادب در گذشته باشد و این ماخوذ از طغیان ست و جائی در گلستان کنایه از فرعون **طافی** قاف نوعی از کلاه از برهان **طامه کبری** بتشدید میم و ضم کاف و فتح راء بمعنی قیامت **طاهر ثانی** بدو تای فوقانی بلفظ اضافت یعنی باسقاط کسره که دلیل این صفت و موصوف بود علم شخصی ست که طاهر نام داشت و الکن بود بجای قاف و کاف تا میگفت طاهر طاهر یکی از ملازمان میرزا احمدی که معشوق میرنجات بود از شرح گلشنی **طافی** بکسر فا آنچه بر سر آب از سبکی و لطافت بالا بر آید ضد راست و اسب آن چیز است که در آب مثل آن در نشین شود و مانند دره و طاس بازی نوعی از بازی باژیگران و تنبچان باشد که طاس را بهوا انداخته بر سر چوبی یا نی میگیرند و بدین میگردانند و همچنین شیشه بازی نیز آمده و گاهی مراد از آن ذیب باشد از چراغدان **طائی** منسوب بطی که قبیلات در عرب که حاتم منسوب بآنست و در لفظ طی دو وجه ست یا اول او میم دوم مدغم فی الیاء یا نسبت که در عربی بمشدد میشود و آخر آن گرفته و بدو بمجموعه ثالث اجتماع چهار یا زاید بر سه و یا اصلی اول او الف بدل گردند ثانی را بهمزه فارسیان یا نسبت لفظ طاء را نیز تخفیف خاتمه **فصل طای مهمله مع بای موحده** + **طباطبا** بفتح هر دو طاء مهمله لقب اسمعیل بن ابراهیم بن حسن بن علی علیهم السلام زیرا که در زبان کشت داشت و بیکبار قاف طاء میگفت آورده اند که در ایام خردسالی بر دوش پدر بزرگوار او باد فرمود که چه نوع جامه برای تو مهیا کنم او گفت طباطبا یعنی قباقبا از امر مزبور اسمعیل الملقب طباطبا مشهور گشت و اولاد او اولاد سادات طباطبائی گویند از منتخب و ذخیره **طبقات** بالفتح چوگانیست که سر آن مانند کفچه سازند و گوی در آن نشنند و بر هوا انگنند چون بفرود آمدن رسد باز سر طبقات بر روند همچنین نگذارند که بر زمین آید از امثال نگذارند و فارسی آن آخته گوئی بازی گویند از منتخب و سراج **طب** بر سه حرکت و تشدید با پختگی و نرمی و سحر از منتخب **طبابت** بکسر پختگی از کشف **طباشیر** صبیح

شنایه از نیضه‌دری جمع صادق از برهان **طلخ** بالفتح و خار معجمه بخش و پزانیدن **طلیخ** آب پز جوشانیده شده **طلباخ** بالفتح و تشدید با موحده بمعنی پزنده طعام و بمعنی باورچی مستعمل **طبرزد** بمعنی نبات معرب و چون بسیار سخت باشد گویا که اطراف را بتبر تراشیده اند یا آنکه سبب سختی بتبر شکسته میشود و قیاس معرب **طباق** الاصنداد بکسر اول موافق کردن چند چیز که ضد همدگر باشند یعنی دو پی یکدیگر آوردن آنها **طباشیر** معرب تباشیر آن هم آب باشد سفید مائل بقدری بحبوبی همسنده بنماوچن گویند از بحر الجواهر **طبلک** باز نقاره کوچک باشد که نوازندان و میرشکاران همراه خود دارند بر گاو که صید را بر زمین نشست یا در آب شناور بینند آن نقاره را میزنند تا از آواز آن صید از جا جهد و برخاسته به پرواز آید حوالیشان باز بر ایشان هر سه بشکند از میراث مستفادست **طبلین** بفتحتین و سین مهمله نام شهر **طبرستان** بالفتح سرشت مردم که بران آفریده شده و مهر نماذن بر نامه سکه زدن بر سیم و زر و نقش کردن از منتخب لطائف **طباع** بالفتح و تشدید باصاحب طبیعت قوی و یعنی کوزه گر نیز آمده و بکسر اول تخفیف باسرشت بے خرد مردم که نااهل نشود از غیاث و بعضی گفته اند که طباع بکسر اول بمعنی طبیعت و سرشت مردم و طباع و رجائی استعمال نمایند که صاحب آنرا شعور باشد طبیعت را در مقامی استعمال کنند که صاحبش ما شعور نبوده باشد و طبع را در هر دو محل آرند کذا فی بعض الاعتبارات و لفظ طباع بکر اول جمع طبع و جمع طبیعت هم متعارف چنانکه مجاز جمع مجزو و مصباح جمع مصبح مستفاد از فضول اکبری و شافیه **طباق** بکسر اول موافق کردن دو چیز را باهم و طبقاتی که بعضی بر بعضی باشند از منتخب **طبق** بفتحتین موافق و برابر یعنی هر شی که برابر آن شی دیگر باشد از منتخب منزل و طرف معروف و نام علمی است که اسپ را پیدا میشود و همان درسی است که گرد ناف اسپ بهم رسد و در لطائف نوشته که بکسر اول و سکون با بمعنی طریق و دستور و در مصطلحات نوشته که طبق علمی ست که زنان حکمه باهم کنند قدری مهیا و ساینده ن عضو مخصوص ست با کیدگر **طبل** بضم اول و سکون با موحده نقاره و کلان و بفتحتین چنانکه شهرت دارد غلط ست **طبیدن** بفتح اول و کسر با فارسی مبدل تپیدن در اصل یعنی گرم شدن ست چون کمال گرمی را بقراری لازم ست لهذا مجازاً بمعنی غلطیدن آید **طبل از زیر گلیم** برآمدن کنایه از ظاهر شدن راز کسی **طبل در زیر گلیم** بودن کنایه از پوشیده ماندن راز کسی **طبل خوردن** رسیدن و خود را کنار کردن از مصطلحات **طبرخون** بید سرخ از برهان و در بهار چوبیست سرخ رنگ طعم مزه و در مجموع اللغات و فرد وس اللغات بمعنی صندل سرخ نوشته **طباخچه** درین لفظ بجای طا تاء فوقانی نوشتن صحیح باشد چرا که لفظ فارسیست از زیرل و خان آذر و در فرهنگ ابان نوشته که طباخچه از مداریار موجوده معلوم میشود و فضلاء عراق بیار فارسی خوانند مولف گوید که طارمه مطبقه در فارسی نیامده و متاخرین بسبب اغلاط عرب عجم که در بعض الفاظ تصرف کرده اند برخی را بجای طبقه نوشته اند مثلاً طلاء و طبیدن و طپانچه وغیره تم کلامه **طبله** بالفتح صندوقچه کوچک **طبایع** اربعه اول سرور دوم سرد و خشک سوم گرم و چهارم گرم خشک **طبعی** بفتح اول و فتح با موحده و کسر عین مهمله منسوب به طبیعت چرا که حرف ثالث را اگر با باشد حالت نسبت حذف کنند چنانچه در مدنی منسوب بمدینه و بعین حرکات نام فنی از فنون حکمت و بفتح اول و سکون ثانی نیز آمده و بر صورت منسوب بطبع شد **طبقری** بالفتح و قاف نیز آمده از مقامی و بقول طیفور از کشف و برهان **طبی** بالکسر با بضم پستان چارپایان از منتخب مصارح **طبری** بفتحتین کنایه از لب معشوق منسوب بطبرستان و بر نخاله نقش طبری گویند که بمعنی نبات باشد **فصل طای مهمله مع های مهمله** + **طحلب** بالضم و لام مفتوح و با موحده و بی که بر آب استاده جمع میشود بسبب کائی گویند از منتخب **طحال** بکسر اول سپرز و بضم اول بیماری ست که سپرز بسبب آن بزرگ شود **طحن** بفتح اول و سکون ثانی آرد کردن غله وغیره از منتخب **فصل طا مهمله مع را مهمله** + **طرفا** بالفتح و حرف سوم فاء وقف گزنده بندی جباد گویند **طروب** بفتح اول و ضم ثانی بمعنی شادمان و بفتحتین شادی و بیا از لطائف **طریقت** راه و در اصطلاح سالکان ترکیه باطن و شریعت تحلیه ظاهر ست و بعضی را عقیده آنست که طریقت عبارت از منهاج تحقیق کردن طریقت است از منتخب و بمعنی تری **طراثیث** بدنار شلغه لم میوه از برهان **طرح** بالفتح انداختن و دور کردن و قائم کردن بنای مکان و نمونه عمارت

وبمعنی نقاشی و کناره گرفتن از کاری از لطائف و منتخب است و چراغ هدایت بمعنی فرو نشستن بزرگ بر رعایا و در خیابان نوشته که طرح بسیمیت مقرر کرد که حکام ظالم جنس خود را قیمت فروخته بر رعایا و زیردستان و هند طراح بالفتح و تشدید ثانی و حا مهمله بمعنی نقاش طرد بالفتح بر زدن و بفتحتین نیز بمعنی راندن و دور کردن و استعمالش اکثر در گریزانیدن هوام باشد مثل مگس و زنبور و موش و پشه و مار از منتخب لطائف و مدار و کشف وغیره طرفدار بفتحتین بادشاه عظیم الشان و حاکم سرحد نشین از رشیدی و برهان طرار بالفتح و تشدید را بمعنی تیز زبان و دزد و گره بر از برهان و خیابان و طرار مأخوذ است از طرکه بالفتح و تشدید تیز کردن و بریدن باشد طریر بر وزن فقیر مرد خوبصورت خوش لقا از منتخب طرائر بفتح خوبصورتان و چیزی که تیز و روان باشد طراق بالفتح و تشدید بمعنی تیز کردن پیکان و بریدن و شگافتن و بالضم بمعنی همه و جمیع از منتخب لطائف طرر بضم طاء و فتح راء اول موی پیشانیها و کرانهای هر چیز طلا سیاه و نقوش جامه و کنارها و بام و این جمع طره است از صراح و منتخب و غیرآن طراز بکسر نقش و نگار هر چیز و نقش و علم جامه و بمعنی سنجاف و بفتح نام شهر شش حصن خیز از حدود ترکستان و هرو و بمعنی مهرب تراست از قاموس لب الالباب و مدار و بهار عجم و برهان و زبدة الفوائد و ابراهیمی طرابلس بالضم اول و با موحده و ضم لام و سین مهمله شهر یست بشام و شهرست بمغرب و این لفظ رومی است و بمعنی آن بزبان رومی سه شهرست از منتخب و خیابان نوشته که طرابلس بفتح اول و ضم با موحده ولام بلده است از شام و بلده از مغرب و بعضی گویند که لفظ رومیست یعنی مهوره چنانکه در قاموس است طرطوس بفتح نام پهلوانی دنام دیه پر رونق طرطوس بفتحتین و ضم هر دو واو معروف و طرسیقوس بالضم هر دو یکیست نام بادشاهی از نصاری و بعضی گویند حکیمی بود نصاری از مؤید و غیره طریف غریب و نادر و نوزاده از لطائف و منتخب طرائف چیزهای لطیف و خوش و مالهای نو و تازه طرف بفتحتین کناره و بمعنی جانب و پاره از چیزی و حصه و بالفتح اول و سکون راء مهمله بمعنی چشم و جنبانیدن چشم و جنبانیدن پلک و نگریستن و بمعنی گوشه و کناره و باستعمال فارسی بمعنی کلیچه کمر که برای آرایش بندند و بمعنی بندزر و نقره که بر کمر بندند و بمعنی ساخت اسپ هم آمده از بحر الجواهر و مدار و برهان و کشف رشیدی و لطائف و منتخب و مؤید و باستعمال فارسی طرف بفتحتین بمعنی مقابل از مصطلحات و بهار عجم و در چراغ هدایت نوشته که طرف بفتحتین لفظ عربیست مگر فارسیان بمعنی حریف استعمال کنند و گاهی بمعنی وقت آید چنانکه طرف صبح و طرف شام و نیز در مصطلحات نوشته که طرف بفتحتین بدون صله لفظ لسبتن بمعنی فائده آمده است و بالضم اول و فتح ثانی جمع طرفه بالضم بمعنی معشوق مستعمل میشود و طرف بالکسر بر بے بمعنی اسپ خوش اصل و گرانمایه از کشف و مدار و شرح نصاب طرق بالضم و بضمتین بمعنی راهها این جمع طریق ست از مؤید و منتخب وغیره طریق راه و این ماخوذ از طرق که بالفتح است بمعنی کوفتن چون پارندگان راه را میکوبد بلند راه را طریق گفتند از شرح نصاب و بمعنی خجل نیز آمده و طریق باصطلاح رمل نام شکلیست از اشکال شانزده گانه رمل طراق بالفتح آوازیکه از زدن تازیانه برآید طربال بالکسر و حرف سوم با موحده بمعنی مناره بلند و هر بنا بلند و مجموعهٔ بلند از منتخب طرفدار نجم کنایه از مریخ چه فلک نجم حکایت از برهان و سراج طرم بالکسر شهدیکه خلیط از منتخب و شرح نصاب طرفستن حاصل کردن و فائده و نفع برگرفتن چطرف بمعنی کلیچه کمر است بستن آن و جزین نیست ست از رشیدی و برهان و بهار عجم در سراج و چهار شربت و وجه تسمیه که مذکور شد از رشیدی طرفة العین بفتح طاء مهمله و سکون راء یکبار بر هم زدن پلک چشم از منتخب و غریب و کسانیکه بضم طاء خوانند محض غلط طرف شدن مقابل و حریف شدن از مصطلحات طرف گرفتن حمایت کردن و گوشه نشینی از برهان و سراج طرح کردن و ریختن و افشاندن بنائے چیزی انداختن طرقوا زن بفتح تعب و چوبدار از برهان طرخان بالفتح نام بادشاه ترکستان و تحقیقیکه پادشاه خدمات خود او را معاف کرده باشد و نام ترکه خود نیز از برهان و سراج طرخون بالفتح و خا مجمه و فتحتین که عاقرقرحا یعنی آنست از برهان و در سراج نوشته که چوب بید سرخ ست این معرب ست طریان بفتحتین حادث شدن و وارد شدن چیزیست و در شرح نصاب از یوسف بن یانع طرقوا بالفتح اول و تشدید راء مهمله مکسور و ضم قاف و در آخر الف نائده غیر ملفوظ علامت لو جمع صیغهٔ امر حاضر است بمعنی راه و بسیدیکه خود میگوید که تعقیبان عرب پس سلاطین طرقوا ترا

سیلون بفتح وضم سوم فارسیا چشم بهم زدن نقطه سرخی که در چشم پیدا میشود از مژه و سقط نام منزل قمر از منازل قمر و آن دو کوکب است بمنزله دو چشم بره اسد از منتخب و کشف دبرهان وغیره و بالضم چیزیرا خوش و لحاظ بمعنی معشوق طره بالضم و تشدید ها بمعنی زلف و موی پیشانی و کناره هر چیزو علامه مفید و بمعنی مقنعی که از چوب خشت بهرو عاده یا سازند و از ابریشم گیرگویند و بمعنی چوبی که نمدسازان نمد را بدان منتخب و صراح و بهار عجم و مصطلحات و چراغ هدایت و برهان طراوه بفتح اول و واو و جاذبه بگلین که بر سر علم و نشان بندند و در بعضی جای واو دال مهمله نوشته طریده بفتح اول و یا معروف بمعنی حمله غالب مشتق از طرد کردن گرزانیدن چون باشد از مبالغه عجم و مدار و خان آرزو شرح سکندر نامه نوشته که طریده معرب تریده که بمعنی شوخ است و مؤلف گوید میتواند که طریده بکسر اول و یا مجهول الاصل باشد که بمعنی یکه گیر حمله آور دون سنگلاخی المنتخب اگر از معنی اشتراک در مقابل تجرید کرده بمعنی حمله آوردن گویند مضائقه ندارد طریق گشته یعنی شرمنده شده از شرمساری گوید که طریق در اصل بمعنی کوفته و هموار و پست خاطر آدم خجل و شرمنده نیز کوفته میباشد طریقه روش مذهب و پرهیز و همین معنی در گشت این بازنموده و رجاز نوزده هم دیه میزان که محل هبوط شمس است تا سوم درجه عقرب که محل هبوط قمر شاید این مدار اگر تقریبا یک خانه یازده درجه پس شاید طریقه مخرفه نامند و بقیاس مؤنس ستطرفی بالفتح و یا مجهول بمعنی اندکی از اجناس بان طرف بفتح اول و کسر ثانی و تشدید نحتانی بمعنی تازه و نوطراوی بالفتح و تشدید را مهمله بمعنی تازگی مستفاد از الطاف فصل طای مهمله مع سین مهمله طسوج بالفتح و تشدید سین مهمله واو و معروف و جیم عربی کرانه ناحیه و ربع دانگ که مقدار دو حبه است معرب تسوه منتخب و رساله اوزان نوشته که طسوج بیست و چهار حصه هر جزیرا گویند فصل طای مهمله مع شین معجمه طشت معرب تشت بمعنی معروف است از سراج طشت گرو کاسه گر هر دو نام سازنده یعنی سازنده کاسه و طشت کسی از بام فتادن رسوا شدن کسی و فاش شدن راز کسی از چهار شربت طشت و خایه نوعی از بازی که بصفت مرغ اخالی کرده آنرا بم بسیماب پر کنند و در طشت نگاه دارند بمضمون بر قص مے آید و کنایه از آسمان و زمین از برهان فصل طای مهمله مع عین مهمله طعم بالفتح مزه و لذت و بالضم خوردنی یعنی طعام و طعمه مرغ از سراج و منتخب و مؤید و کشف طعان بکاول بزور زدن و نیزه زنندگان با یکدیگر جمع طاعن است طعن بالفتح نیزه زدن و عیب گیری کردن و کاکلی انتخاب و تقاموس بمعنی سیر و رفتار نیز آورده طعمه بالضم خورش و روزی و بالفتح یکبار چشیدن از منتخب و سراج و مؤید و مدار طعنه بالفتح یکبار نیزه زدن و عیب جوئی کردن از منتخب فصل طای مهمله مع عین معجمه طغرا بالضم نوعی از خط پیچیده حروف که بآن خط بر فرمان بادشاهان الغاب نویسند ظاهرا این لفظ ترکی است از بهار عجم و برهان و در مناظرة الانشا نوشته که طغرا خط سطبر باشد بخط پیچیده که القاب و اسم سلطان باشد مثل السلطان الاعدل الاعظم جلال الدین اکبر پادشاه غازی طغراج بالفتح و در آخر جیم فارسی نام ولایتی از ترکستان و این لفظ صحیح طغاج است بتقدیم میم بر غین معجمه چنانکه در برهان و سراج است طغرل بضم اول و سکون ثانی و کسر را مهمله نام سردار شاه ماچین پدر شاهان سلجوق و بضم اول و ثالث بروزن بلبل جانوریست غلکری طائر مشل باز و عقاب از برهان و سراج و مدار و بهار عجم و در چهار درشته که تغرل بتاء فوقانی در ترکی بحری راگویند که طائر شکاری معروف است مؤلف گوید که تغرل تبدیل همین است طغان بضم نام یکی از بادشاهان ترک و خفت طغیان نیز آمده طغیان بضم از مصدر گذشته از منتخب و اطائف و مجاز بمعنی افزونی و کثرت استعمال این مصدر افزونی چیزهای نامرغوب و این باعث گاهی بمعنی ظلم و بی فرمانی آمد طغرل شهان مردن سلاطین چنگیزی از چهار شربت طغان شاه بضم اول نام بادشاه عظیم القدر از اولاد افراسیاب طغیانی بزیادت یاء آخر لفظ طغیان ظاهر اوست نباشد چرا که طغیان خود مصدر است حاجت بیاء مصدر ندارد و دیگر آنکه گوئیم مشکل فارسیان است که در آخر بعض مصادر یای مصدر زائد کنند چنانچه فضولی و فضولی و خلاص و خلاصی و سلامت و سلامتی فصل طا مهمله مع فای طفل شب لسانیه از مادر طفولیت بضم اول و تشدید یا و تحتانی بمعنی کودکی و طفله و این مصدر جلیسیت بزیادت واو بخلاف القیاس و نظیرین رجولیت و طفیل بالکسر نوزاده از آدمی و حیوان جمع و مفرد آمده از منتخب طفیل بضم اول و فتح ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و لام مشدد و آخر حرف شین معجمه نام یکی از اجداد چنگیز خان و بمعنی مهمان و تابع و بی مزد کار کردن و بی مزد کار کننده و بمعنی مفت و رایگان و بمعنی بی اصل و بی بنیاد و بمعنی بی سبب و بی علت و بمعنی بی مقصود و بی مطلب و بمعنی بی مدعا و بمعنی بی مراد و بمعنی

در مجالس طعام میرفت از منتخب و مجاز آنرا شخص که بدون طلب همراه مردم مدعو بعوت رود و گاهی مقلدین یا راگفته اند کرده طفیلی گویند و گاهی بلفظ طفیل در محاوره فارسی مجازاً یعنی وسیله و ذریعه آمده و گاهی یا طفیلی سعد باشد یعنی طفیل شدن طفل هندو مردک چشم از برهان طفل چهل روزه کنایه از آدم علیه السلام و اگر که در چهل روز طینت او سرشته شد. از سراج طفره بفتح اول سکون فا بر سبقت و فوت اندافتن و فا صله که میان کاری افتاده شود و کشف و سراج و زواهل حکمت طفره را لزو یه عبارت ازینکه شی صغیر اکر کره دایره بکبیری که مساوی کبیر شود و تقریرش اینکه زاویه که پیدا میشود بین محیط دایره و قطر آن اعظم باشد از جمیع زاویه ها حاده که پیدا شوند در میان دو خط مستقیم و برهانش مذکور است در مقالهٔ ثالثهٔ تحریر اقلیدس و حقیقتاً اندک حرکت دادیم سر قطر را بجانبی ما وجود ثابت ماندن سر دیگرش پس ازین حرکت آن زاویه حاده که از هر سه اقسام آن یعنی صغیر و کبیر و قائمه خارج شده منفرجه گردیده که اکبر اقسام خود ست دگشته و اثنای حرکت مذکوره زاویه قائمه که متوسط الحال بود در خزدی و کلانی و این نسبت مگر طفره کسی صغیر باشی و متوسط بار نشده ناگاه کبیر گردد و صورتش اینست **طفاوه** بضم اول و حرف چهارم واو بمعنی دایره که گرد آفتاب واقع شود و آنرا بگرد ماه ماه گویند از منتخب **فصل طای مهمله مع قاف** **طقطق** بفتح اول و ثالث و طای مهمله و قاف اول آواز اسبان بهم زدن و چیزهای خشک را بهم زدن و چیزهای خشک را بهم زدن **فصل طای مهمله مع لام** **طلا** بالکسر و الف رقیق که بر عضو بالند و بمعنی زر سرخ و صاحب رشیدی نوشته که غالباً لفظ طلا معرب تلا است که لفظ هندیست بکسر فوقانی و تشدید لام بمعنی زرد بمعنی ملمع کردن ملمع نیز آمده است و در سراج نوشته که طلا بمعنی زر سرخ در اصل تبا تر شده بود و بسبب

اختلاط عجم و عرب بطا تبدیل یافته انتهی که طلا بمعنی زر نیز بوده است تا حال کتبه **طلاء** بفتح اول بمعنی طلب از لطائف طاب بالفتح و تشدید لام بروزن جلاب طلب طالب جمع و سکون لام و ثانی عرب تلب بمعنی گرو بهر دوم از برهان و لطائف و سراج **طاعت** بالفتح و ثانی و تشدید ثالث بروزن حاجت بمعنی فرمانبرداری و در عرف شرع بجا آوردن هر چه موجب قرب حق باشد **طلاع** بفتح اول و حرف چهارم قاف بمعنی کشادگی زبان و تیززبانی و تعلقه انجلو بحر ابر و کشف و منتخب **طلع** بالفتح و عارضه و تیت بزرگان جاه و در کیسان بمعنی شکوفه خرما و بمعنی دولت مؤنث که بهندی کیلا گویند از منتخب و شرح نصاب و مدار **طلار** دوست افشار غوری الاصل بیش تیت که خسرو پرویز داشت مانند صوصنر بود چنانکه در زردست افشار صاحب مهانگیری و برهان نوشته **طلع** بالفتح شکوفه خرما از منتخب **طلوع** برآمدن آفتاب و برشاه و بمعنی طلق برآمدن برکوه و جز آن از منتخب **طلاق** بفتح رها شدن زن از قید نکاح و بمعنی کشادگی در و رهائی و آزادگی و نشاط نیز آمده **طلق** بفتح اول سکون ثانی و کیکه تا زا بوقت زادن پیدا شود و آنرا در وزه نیز گویند نوعی از سنگ که سفید و براق و طبق بر طبق باشد آنرا ابری نیز گویند و بیان ابرق محلول ابر بضمی بمالهٔ آتش آن چیز را نسوزد از منتخب **صراح** و فرهنگ و مجازاً بمعنی شراب آید بمناسبت آنکه ابرق محلول که مانند آب میشود آنرا هم شراب میگویند و شراب انگور خوانند آنرا نیز انگبیر خوانند و بهمین وجه شراب اطلق روان نیز گویند و صدوالارض بای معنی در دیباچه نفتحین نوشته و بالکل طلاق داشته و برآمده از ضدی چنانکه در منتخب و صراح است **طلق** محلول انچه کیمیاگران بجکت و ترکیبات ابرق و شل آب میگردانند و این اکسیر اعظم است **طلل** بالفتح و تشدید لام باران قطرهای باریک و بمعنی شبنم از منتخب **طلل** بفتحتین جسم و کالبد تن و هیئت و نشانهای خانهای ویران **اطلال** جمع آن از منتخب **طلسم** بکسر تین آنچه خیالهای موهوم بشکل عجیب بنظر می آمده نیز گفته اند و صورتی چنین بسرخاک و فلزات تعبیه کنند از مدار و مهار مجرب و کشف و از بعض گفته اند که طلسم از جزای ارضی و سماوی ساخته میشود یعنی از بعض ادویه و ساعات مخصوصه فقیر مولف گوید که **طلسم** لفظ طلسفط یونانی ست عربی نیست چه در تقدیر عربی بودن بکسرتین آمدن این لفظ وجهی ندارد چرا که این وزن در کلام عرب نیامده اگر عربی بودی بکسر اول و فتح ثانی بروزن **قطر** آمدی **طلق** حلال باروان صاحب موید نوشته که بفتح اول بجموع بمعنی خراب **طلق** بمعنی خالص **معلل** بمعنی پیروزن آمده باروان بهار مهده مرادی

بابه د است که بمعنی پدر و لفظ اول کتب لغات معتبره گواهی نمیدهد و گر آنکه شراب را گویند ان مخصوص ست حلال گفتن کیست فقیر مولف گوید که مطلق مجازاً بمعنی شراب مطلق حلال از عبارت از شراب شمالی که بسان ست و آن شیره انگور باشد که دو ثلث آن بجوشیدن بسوزد و یک ثلث بماند سکر نمی آرد و منافع آن قریب بخمر ست یا آنکه طلق بالکسر بمعنی اسم فاعل برآمده باشد از مزید مجرد صفت موصوف و حلال صفت آن پس مجموع صفت موصوف مضاف بسوی نادر و ان خون که مخفف انا بر اضافت است یعنی آب حلال که برآمده است که از رهنمای اثار یا آنکه حلال با تشدید یا تخفیف حلال بالتشدید یا تخفیف باشد و اگر شراب کشانیده و سداوه مساباشد **طلبیدن** بالفتح این در لغت نصاب سبسد و دیگر کتب دیده نشده است مگر در منتخب طاهن نوشته و معرب تابه گفته و نزد مولف طاهن معرب تابیست چه طاهن ماخوذ از طاهن است که بمعنی بریان کردن باشد ظاهر اطاهن از تحریف کاتبان ست و صحیح طاهن باشد **طلبیدن** بفتحتین با خود از طلب که لفظ عربیست بهمین چند معنی عربی است که از تصرف فارسیان تصریف آنها بطریق فارسی می کنند مثل فهمیدن از فهم و رقصیدن از رقص طلبیدن آ یطلب و بطبیدن از بلع که بمعنی بیچیدن و کلوفرو بردن ست و خاستن از خارت از چراغ پا یت و دیابان و دیگر شروح محققین **طلیعه** بفتح اول کسر لام و عین مهمله نوجی که شب حفاظت لشکر و شهر کند و مقدمة لشکر را نیز گویند ای نوجی که پیشرو لشکر باشد تا از دشمن واقف شده و انتخب را کشف **طلایه** بفتح و صرف چهارم یا ستمانی نوجیکه شب حفاظت شهر و لشکر کند از منتخب و کشف و در هم اینجا که طلاوه گویند خطاست صاحب بهار عجم در رساله جواهر نوشته است طلایه که بمعنی فوج محافظ لشکر ست در اصل طلائع بود جمع طلیعه مگر خاریسان بمعنی خفر و استعمال کننده چنانکه بجای عجیب عجایب و بجای ملک ملائک چنانکه سعدی گوید مصرعه ملائک صورتی طاوس زیبی - و شائع و امراوا و لیا همین حال دارد - **طلبه** بفتح هر سه حرف اول بمعنی طالبان و این جمع طالب ست **طلحه** بالفتح و فتح ثانی نام یکی از اصحاب عشره مبشره رضی الله عنهم **طلاق** بعی خلاقی که بعد آن و رسیان مدت عدت رجوع کردن بزن بی نکاح جایز باشد آن یکبار یا دو بار لفظ طلاق گفتن ست بخلاف طلاق باین که رجوع کردن در آن بدون نکاح جایز نباشد **طلاق** آن گفتن ست زن را لاغیر و آنچه و معنی باین باشد و بخلاف علاق مخالفه که دلان تا این منکوحه شخص دیگر شده طلاق بتا یا بکنکاح بآن زن شوهر اول را جایز نباشد و آن سه طلاق و آن ست **طلق** بر وان گوهری کنایه از شراب انگوری **فصل طای حمله مع سیم** و **طامنیت** بضم طای حمله و کسر نون اول و یای معروف و فتح نون ثانی بمعنی سکون قلب و کسانیکه بفتح طا و بیک نون اول **طامات** و نون ثانی را انداخته اند خطاست از منتخب و زیل و از فصول اکبری همین بنظر است که از اصراح بزا و حذف یک نون ظاهر شود **طمث** بالفتح و ثالث ساکن و بضمتین خوانی حیض و حائض شدن و بمعانی از منتخب و لطائف **طمطاج** بالفتح مورد آ و بضم فارسی تا اولی ثانی ست از ترکستان از بریان و صراح **طمس** بالفتح نا پیدا کردن و دور شدن و در اصطلاح صوفیه غلبه رسوم و عادات است بالکلیه و صفات حق تعالی و این انسانی معرب است از لطائف و کشف و منتخب **طماع** بالفتح و تشدید میم بسیار طمع کننده و بالضم و قشدید میم طمع کنندگان و منصوبیت جمع طامع است **طمع** بالفتح و فتحتین امید و حرص از منتخب **طمطراق** بضم هر دو طا بمعنی گروه و شان و شکوه و تجمل از بریان و کشف و مدار و صاحب موید نوشته که طم بمعنی طاوست و طراق بمعنی آوازه خوشی و طمطراق ازین در کیست **طمخ** خام تنهای امر کیکن نباشد **طمر** و رم بالکسر و او خاطفه و کسر ار مهمله و کلاست مرکب بمعنی مال سیار از لطائف **طمانین** آهم و آرامش از لطائف **طماقه** و **طماقه** بضم اول هر دو یکیست با بدال تاف بین معجمه بمعنی کلاه باز و چره و غیره و این لفظ ترکیست

فصل طای حمله مع نون - **طناب** بکسر سیمان چنبره از سبار عجم و مدار بفتح و بکسر **طنب** بفتحتین بنیچه مشک و بضمتین قناب نیمه از صراح و مدار و منتخب **طنجیر** بالکسر و جیم عربی مکسور بزدن و گیر بمعنی پاتکه که آویزند معروفست از شرح نصاب **طنز** ناز و سخریه بسخن یا مسخره گفتن و طعنه از لطائف **طنازه** بالفتح و تشدید سیار سخن بسوز گوینده و تارکننده و نقار نهاز کننده و شوخ از لطائف و مدار **طنبک** بالضم نوعی از دبل کوچک عربت تنبک از بریان و در سراج نوشته که طنبک بالضم دهلی باشد دم و مدار که بدیگر این دو غیره در بغل گرفته بکنار زنند و این در اصل تنبار تعریف شده بود **طنک** بالفتح بمعنی صدا و آواز از لطائف **طنین** بفتح اول بروزن

قرین آواز بلس و زنبور و پشه و بانگ گوش و آواز مطنبور و طنبور و مطنبور و طنبور و طنبور و ط

طوی بالضم وواو معروف معرب توی که بتای فوقانی واو مجهول است در ترکی شادی عروسی را گویند کذا فی البرهان ومؤلف را از کتاب معتبر ثبوت نرسید کر**طوی** بفتح طا، وواو غیر ملفوظ که علامت ضمه طاست وسکون واو در ترکی شادی را گویند وصل بتای قرشت است مگر متاخرین تا این لفظ را بطا مبدل نموده اند وبضم طا وفتح واو والف بصورت یا نام دواست در شام که از ادویه یمن نیز گویند از منتخب ولغت طا، وفتح واو والف بصورت یا بمعنی گرسنگی از شرح نصاب **طوطی** معرب توتی از ریدی وآن طائر لیست سبز که **بعضی** از اطوطا نامند ونیز توتی بهر دو تا، فوقانی طائریست کوچک است که در ایام رسیدن توت پیدا می آید وخورون قوت را دوست می دارد واین منسوب بتوت ست **فصل طا، مهمله مع ها** **طهماسپ** بالفتح وسین مهمله ساکن چنانکه در فارسی لفظ پارس وکارد در آخر با، فارسی نام یکی از بادشاهان ایران که سخی وعادل بود از مدار برهان وگویند که اوجد شاه عباس بود ودر سراج نوشته که طهماسپ نام بادشاه ایران واو پسر شاه اسمعیل بن حیدر صفوی ست او بادشاه دوم از سلاطین صفویه ست **طهارت** بفتح پاک شدن از منتخب وبمعنی وضو واستنجا ستعمل **طهموث** نام بادشاهی ست از ابنای هوشنگ که شیطان را مرکب خود ساخته بود در اول وآخر این لفظ تا، فوقانی خواهد بود از برهان وسراج **طهر** بالضم پاک شدن از حیض وایام پاکی که ضد ایام حیض باشد **طهر** بفتح اول وضم ثانی بمعنی پاک کننده وپاک **طهیر** پاک کننده وپاک **طهران** بالکسر شهر تهران که شهریست در ایران **طالیس** هرود لفظ نام سوره قرآن مجید وود رحقیقت این هر دو اسم مبارک آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم ست طاکنایه از یا طاهر ست ویس اشارت ست باسم یاسین **فصل طای مهمله مع یای تحتانی** **طیب** الاو الکنایه ست از خوش آواز وخوشگوار فردوس اللغات **طیب** بالکسر ودر آخر با، موحده بوی خوش وخوشی وپاک شدن وخوش طبعی از منتخب وکشف ولغت اول وکسر با، تحتانی مشدد وبمعنی حلال ولذیذ وپاک **طیب** ومطیب هر دو بیای تحتانی مشدد ونام هر دو پسران نبی صلی الله علیه وآله وسلم ودر مردم نام ایشان طیب وطاهر مشهور ست از منتخب ومزیل **طیبات** بالکسر خوش طبعیها ومظاهتها **طیبت** بالکسر وحرف ثالث که با، موحده ست مقلوب بمعنی مزاح وخوش طبعی وحلال شدن از منتخب **طیبت** بالکسر وحرف ثالث نون اندکی از گل وسرشت وخواز منتخب **طیهوج** بالکسر وبا، معروف وضم ها وبیم عربی معرب تیهو وآن عربی باشد شبیه بکبک لیکن از کبک کوچکتر از برهان بعضی گویند که بهندی آنرا ادانا مند **طیر** بالفتح مرغ ومرغان این لفظ جمع ومفرد هر دو آمده ست از منتخب ودر شکرستان نوشته که طیر اسم جمع ست چنانکه بر واحد نیز اطلاق کنند **طیار** بالفتح ویای تحتانی مشدد وبمعنی پرواز کننده فارسیان مجازاً بمعنی مهیا وآماده ومستعد استعمال کنند وتحقیق آنست که این لفظ در اصل فرشتگان یعنی میر شکار نست که چون جانور شکاری از کریز بر آمده مستعد وآماده پرواز وشکار اندازی میشود گویند که این جانور طیار شد چون بامعنی شهرت گرفته مجازاً هر شی مهیا را طیار گویند وبنا، فوقانی نوشتن وقائل بودن این لفظ محل تامل است از بهار عجم وچراغ هدایت وسراج وغیاث ومؤلف گوید که تا، تشدید بمعنی جلد قیام وجنبنده وتحرک است چنانکه در منتخب وصراح پس بمعنی بدست ومهیا مجازاً باشد از معنی اولی تفصیل این در باب تا، فوقانی نوشته ام **طی** کشش روزه دارنده طی وروزه طی چنان باشد که بعد سه روز طعام خورند اگرچه بوقت شام بسته چهار قطره آب افطار میکنند **طیش** بالفتح وشین معجمه بسکی وسبک شدن وفرقت عقل وخطا شدن تیر از نشانه از منتخب وصراح ودر بیابان مجازاً بمعنی غصه وبیدماغی **طیف** بالفتح خیال که در خواب نماید از منتخب **طیران** بفتحات هر سه حرف اول بمعنی پریدن وبسکون نیز آمده مگر اصل اول است از منتخب وبهار عجم **طی لسان** بالفتح ویا تحتانی مشدد وسکون سین که منصاف است بسوی لسان بمعنی فرو دیدن زبان مراد از ان خاموشی است وگاهی کنایه از استعداد نگفتن باشد **طیلسان** بالفتح وحرف لام بهر سه حرکت معرب تالسان نوعی از ردا وفوطه که عرب ابن وخطیبان قاضیان بر دوش اندازند از سراج ومنتخب وبرهان **طین** بالکسر گل وخاک نمناک از شرح نصاب **طیلان** بالفتح وتشدید با، تحتانی بمعنی گرسنه وپیچیده وگلکار یعنی کلال ونام شاعر بیهوده گو از منتخب وشرح خاقانی **طیره** بالفتح بمعنی خشم وغضب بالکسر غفت وسبکی

وخجالت وعیب وخیابان وبرهان ورشیدی وبهار عجم وکشف ومنتخب وخان آرزو در سراج اللغات وشرح خاقانی نوشته که طیره بیای معروف بروزن خیره بمعنی غمناک وخجل نیز آمده وانچه سروری گوید که ازبیت سعدی ؎ دو چیز طیره وعقلست دم فرو بستن ۱۲ الخ بمعنی عجلت وآزروگی ستبط میشود و دلف گوید که در عربی طیره بالفتح بمعنی خشم وغضب آمده چون وبیت مذکور درست نمیشود وعاقبتش آنکه از خشم مراد سبب خشم خواهد بود وطیره بکسر اول وفتح تحتانی وراء مهمله بمعنی فال بد از منتخب وصراح **طیاره** کنایه از اسپ تیز رفتار واین مجازاست ودر برهان نوشته که بمعنی کشتی وجهاز تیز رو **طیب** بفتح اول وسکون یا تحتانی وفتح باء موحده اسم مدینه منوره از صراح ومنتخب **طی** بفتح بروزن می نام قبیله ایست از یمن که حاتم طائی منسوب بآنست وبالفتح وتشدید یا بمعنی گرسنگی وبمعنی نوردیدن ونورد چیزی ونام علتی که ازان موی حلقه دار میشود از منتخب وموید وطائف وشمسی ودر بهار عجم نوشته که فارسیان این لفظ را اکثر بتخفیف هم استعمال کنند وقتیکه بمعنی نوردیدن باشد

باب ظاء معجمه

فصل ظاء معجمه مع الف ✦ **ظاهر** میدان مقابل شهر وقصبه ای حوالی شهر وقصبه **فصل ظاء معجمه مع باء موحده** ✦ **ظبی** بفتح اول وسکون باء موحده بمعنی آهو از منتخب **ظبا** بکسر اول آهوان این جمع ظبی است از منتخب **فصل ظاء معجمه مع راء مهمله** ✦ **ظرفا** بضم اول وفتح راء مهمله وفا جمع ظریف از منتخب **ظرافت** بفتح دانائی وزیرکی وخوش طبعی از منتخب **ظریف** زیرک ودانا وخوش طبع از منتخب **ظراف** بالفتح وتشدید راء شخصی بدرجه کمال زیرک وخوش طبع باشد از منتخب **ظرف** بالفتح زیرکی وآوندکه درآن چیز را نگاهدارند از منتخب ودر مصطلحات نوشته که در محاوره فارسی ظرف بمعنی حوصله آرند تم کلامه **فصل ظاء معجمه مع عین مهمله** ✦ **ظعن** بالفتح وعین مهمله بمعنی کوچ کردن وفتن از منتخب **ظعین** رونده وکوچ کننده از لطائف **ظعینه** بعین مهمله زنی که سوار کجاوه در هودج باشد از صراح **فصل ظاء معجمه مع فاء** ✦ **ظفر** بفتحتین فیروزمندی وبالضم ناخن از منتخب اللغات **فصل ظاء معجمه مع لام** ✦ **ظلمت** بالضم تاریکی از منتخب ودر صراح بالضم وبفتحتین **ظلمات** بالکسر بتشدید لام وتشدید یا تحتانی بمعنی سایه شدن از شمسی **ظلف** بالکسر سم بشکافته چون سم گاو وگوسپند وآهو ومانندآن بخلاف سم اسپ وخر وفیل وگورخر که آنرا جاوزه گویند اظلاف جمع آن از منتخب ودیگر کتب معتبر **ظل** بالکسر وتشدید لام سایه ودنیال ونونه وسایه اول روز وبالفتح سایه آخر روز را گویند از منتخب **ظل ظلیل** سایه که دائم ماند سایه کشیده ودراز وسایه تمام وکامل از منتخب وصراح وموید مدار **ظلال** بفتح سایه ابر وجای سایه دار وبکسر اول جمع ظل ست از منتخب وصراح **ظلم** بالضم ستم وگذاشتن چیزی در غیر محل آن وبفتحتین تاریکی وتاریک شدن وبضم اول وفتح لام جمع ظلمت ست از منتخب ولطائف **ظلوم** بفتح اول وضم ثالی صیغه مبالغه بمعنی سخت ظالم وبغایت ظلم کننده واز کشف ولطائف **ظلام** بفتح تاریکی اول شب وبکسر اول جمع ظلمت وبالفتح وتشدید لام بسیار ظلم کننده وسخت ظالم وبمعنی مطلق ظالم نیز می آید از کشف وصراح ومنتخب وشمسی **ظل زمین** کنایه از شب از برهان **ظل الله** سایه خدا وباصطلاح بادشاه را گویند چه سایه هر شی مناسب اوست وحکایت میکند از ذات الشخص بادشاه نیز همین حال دارد بذات الهی که انتظام مملکت منوط بوست چنانچه انتظام وجود ممکنات بوجود باریتعالی از خیابان **ظلمات ثلاثه** کنایه از سه تاریکی که یونس علیه السلام را پیش آمد یکی تاریکی شب دوم تاریکی شکم ماهی سوم تاریکی قعر دریا وبعضی گویند کنایه است از کدورت طبعی وهوای نفسانی وصفات حیوانی از برهان ودر منتخب نوشته که ظلمت شکم ورحم وشیمه وتربت پدر **ظلمه** بفتح اول وثانی وفتح ثالث بمعنی ظالمان واین جمع ظالم است **ظله** بالضم وتشدید لام سایبان ومضفه وانچه سایه کند وبر یکه سایه بگند از منتخب ولطائف وصراح **ظلمانی** بفتحتین تاریک

و این منسوب بظلم که بفتحتین است نه بضم یعنی تاریک شدن و الف و نون مانعین یا نسبت و بعضی محل زیادت آرند چنانکه در نورانی و متقانی و جسمانی

فصل ظاء معجمه مع میم مع ظلما بفتحتین تشنگی و تشنه شدن و بالکسر و مد تشنگان از لطائف و منتخب **فصل ظاء معجمه مع نون ظنین** بالکسر و تشدید نون بمعنی تهمت از اصراء ظنون بفتح اول بدگمان **ظن** بالفتح و تشدید بمعنی گمان بمعنی تهمت و در اصطلاح غلبه یکی از طرفین وقوع و لاوقوع از لطائف و منتخب و مدارالافاضل **فصل ظاء معجمه مع ها** **ظهار** بکسر اول بمعنی هم پشت شدن و گفتن مرد زن خود را که تو بر من پشت مادر منی باین گفتن مرد بر زن حرام میشود و تا کفاره ندهد حلال نگردد از منتخب **ظهر** بالضم هنگام زوال و بالفتح بمعنی پشت بفتحتین و در پشت از منتخب **ظهیر** بفتح اول بمعنی هم پشت و بمعنی یاری دهنده و پشتی کننده این لفظ مجموع و مفرد هر دو آمده و بمعنی آنکه پشت او در دکنند از منتخب و نام شاعری از فرغانه یا **ظهاره** بکسر اول بمعنی ابره قبا وغیره از شرح نصاب **فصل ظاء معجمه مع یاء تحتانی** **ظهیر** بکسر اول و سکون هم زه و راء مهمله دایه که بچه غیر را شیر دهد از منتخب و شرح نصاب چون همزه و رین لفظ یک گونه صورت یائے تحتانی دارد لهذا در بیان یائے تحتانی نوشته شد

باب عین مهمله

فصل عین مهمله مع الف **عاقر** حاجکسر قاف اول و فتح قاف دوم و حاء مهمله نام وادی معروف از منزل **عاشورا** و **عاشور** و **عشورا** روز دهم محرم الحرام از منتخب و صراح و در آخر لفظ عاشورا الف را بها بدل کرده عاشوره نوشتن غلط است **عالم آب** نشئه شراب و عالم شراب حالت می نوشی از بهار عجم **عاریت** بتشدید یا بتخفیف آن نیز آنچه بدهند و بگیرند از منتخب و منزل و در صراح نوشته که منسوب بعبور چرا که طلبیدن آن عار و ننگ است **عاهت** بمعنی آفت از منتخب و کشف **عاهات** آفتها و نقصها از منتخب **عاطفت** مهربانی کردن **عابث** بکسر باء موحده و ثا بمثلثه بازی کننده از لطائف **عاج** بکسر اول مهمله بالا برآینده **عالم برزخ** مقام ارواح که مابین موت و قیامت است **عاد** قومی که هود علیه السلام برسالت ایشان آمد و ایشان از نسل عاد بن سام بن نوح بودند از باعث نافرمانی حق بطوفان باد هلاک شدند از منتخب و غیره **عاقد** عهد کننده و گره زننده **عائد** بازگردنده و عود کننده از منتخب **عاذر** بفتح ذال عجمه نام مردکه بی ایمان مرده بود عیسی علیه السلام بعد از چهل سال او را زنده کرده سلمان شد **عاطر** بکسر طاء مهمله بوی خوش داده **عاقر** بکسر قاف بمعنی عقیم و نازاینده و درین مذکر و مؤنث برابر است یعنی در تانیث تا نیارند **عامر** آباد کننده و آباد و برین تقدیر عامر بمعنی معمور باشد چون واقی بمعنی مدقوق و نام مردی از منتخب **عار** ننگ و عیب از مدار **عالم صغری و عالم صغیر** بودن عبارت از انسان و جسم انسان چرا که هر چه درین عالم کبیر موجود است نظیر شر آن انسان و جسم انسان نیز موجود باشد چنانچه روح پادشاه و عقل وزیر و حسد و بغض و قهر و رحم و حیا و حلم از مدان و نیکان ملک که سپاه او هستند و دماغ آسمان و چشم و گوش و سخن و دهان بمنزله ستاره سیاره و استخوان کوه و موی نباتات و رگها انهار علی هذا القیاس **عالم ام** عالم ارواح و **عالم ملائکه** **عارض** عرض دهنده لشکر و شمارکننده لشکر یعنی بخشی فوج باسلاح فوج و آنچه لاحق شود و بچیزے و خیاره و ابر پراگنده مورب و مطلق ابر نیز از منتخب و کشف و در لطائف نوشته که آنچه در معاودات ست یعنی خیاره عارض بفتح راست و برائے معنے دیگر بکسر راء **عاطف** مهربانی کننده و برگردانده و سپ بششم از جمله دهسپ که بدان گردیده و دانند از منتخب

عاکف بجای مقیم شونده و در مسجد برای عبادت نشیننده از منتخب **عاشق و معشوق** دو گمین متغایر اللون که در یک خانه نگنجند یا شد از چراغ هدایت

عاق سرکش مادر و پدر از منتخب **عایق** بکسر سوم که همزه است بمعنی مانع و باز دارنده و برگرداننده از منتخب **عاجل** بکسر جیم شتاب کننده و آنچه بشتاب باشد بی مهلت گاهی مراد باشد ازین دنیا از منتخب و صراح وغیره **عاطل** برهنه و خالی از پیرایه و بیکار از منتخب **عالم مثال** عالمیست لطیف تر به نسبت این عالم جسام هر چیز که درین عالم بنظری آید نظیر آن در آن عالم موجود است **عائل** بکسر همزه بمعنی درویش **عادل** برابر کننده و دو گر بمعنی عدیل هم که در شرح گذشت

او مستعر باشد **عاذل** بکسر ذال معجمه ملامت کننده از منتخب **عاصم** بکسر صاد مهمله بازدارنده و نگاهدارنده: و نام یکی از قراء سبعه که حفص شاگرد اوست **عالم** بکسر لام دانا و دانشده و فتح لام جهان و مخلوقات از منتخب و مؤید بعضی از محققین نوشته اند که فاعل بفتح عین و زنیست که مفید معنی اسم آله میشود چنانکه خاتم بفتح تا رفوقانی بمعنی ما یختم به پس عالم بفتح لام بمعنی ما یعلم به باشد چون ازین عجائبات جهان علم بر قدرت و ذات حق تعالی حاصل میشود لهذا جهان را عالم گویند و مجازاً بمعنی انواع مخلوقات آید در محاورات فارسی وارد و بمعنی حالت و صورت نیز مستعمل میشود **عام** بمعنی سال و تشدید میم همه را دارا بشده و قند خاص از منتخب **عادیان** کسانیکه منسوب بقوم عاد بودند **عامل دریاوکان** کنایه از آفتاب از سراج **عامر و عامره آباد** کننده و آباد و معمور از منتخب و کشف **عارف** عرفان شناسا و شکیبا از منتخب و بمعنی مهربانی نیز آمده **عاصفه** بکسر صاد مهمله و فا و تند و سخت از منتخب و کشف

عواصف جمع آن **عانه** بفتح نون زیر ناف **عارضی** آنچه لاحق شود بچیزی **عادی** هر چیز که عادت شود و منسوب بعادت بحالت الحاق یا بالنسبت تا مصدر از آخر افتاده **عاد** نام منسوب بقوم عاد که کافر بودند و بمعنی دشمن و پیدا کننده **عالم هیولانی** عالم اجسام **عامری** منسوب بقبیله بنی عامر عامری بمعنی هر سه از منتخب **عاهی** و اصل قبیله ایست منسوب باسم اما خاربسان حرف شده و اکثر مخفف سازند از خیابان **عاصی** گناهگار و بغیران و باصطلاح اطبا رسیده که از مسهل نه پذیرد دوا گی که در فصد خون ندهد و از سیاه که بارش نکند **عاکی** بکسر همزه کوه سوم ست بمعنی دریا و لیمی از لطائف

فصل عین مهمله مع باي موحده ✦ **عابا** بفتح گلیم از مدار و کشف و در منتخب گفته نام پوشنی ست عبد المطلب بفتح میم و تشدید طاء و کسر لام نام جد رسول الله صلی الله علیه وسلم **عبب** بالفتح و تشدید باي موحده پی و پی خوردن آب از بدهان پری خوردن آب از منتخب **عباب** بضم سین بزرگ و بسیار و بلند بی آب داول هر چیز از منتخب **عبوست** بضم تین ترشروئی **عبودیت** بضم تین بندگی از منتخب **عبرت** بالکسر بمعنی اندیشه و پند گرفتن از منتخب و مؤید و صراح و منوف گوید ظاهر اچون عبرت بالکسر بروزن فعلة ست بالکسر بر حالت و نوع باشد پس معنی لغوی عبرت نوع خاص عبور کردن طبیعت ست از غفلت بسوی آگاهی و انجا اهل لغت بمعنی اندیشه و پند گرفتن نوشته اند مجازست عبارت بکسر ین و تعبیر کردن **عبد العدن زیاد** یکی از امرا زید پلید ملعون گویند که او را عتاب نبیل تاکید داشت **عبید** بفتح اول و کسر موحده بمعنی بندها و غلامان و این جمع عبد نیست بلکه اسم جمع است که بمعنی جمع دارد و بضم اول و فتح موحده تصغیر عبد از فصول اکبری و منتخب و کشف **عباد** و بکسر موحده های خدا از منتخب و بضم اول و تشدید موحده عبادت کنندگان و بمعنی جمع عابد است **عبیر** نوعی از خوشبوهای خشک که برجامه باشد از سراج و در منتخب نوشته که نام خوشبوئیکه از صندل و کلاب و مشک سازند و در صراح مؤید و کشف و هم در منتخب نوشته که نوعی از خوشبوئیست باز عفران آمیخته ظاهر اقول سراج اللغات مطابق محاوره ست **عبهر** بالفتح اول و ثالث نرگس که در میان آن زرد باشد بخلاف شمالکه سیاه باشد **عبور** بضم تین گذشتن از آب از منتخب و در استعمال بمعنی مطلق گذر کردن راهی و بفتح اول بمعنی ستاره خمری نیز آمده **عبهر** بالفتح تعبیر خواب گفتن و بالضم بسیار از هر چیز و بمعنی گروه و بمعنی گرمی چشم و بالکسر باج که بوقت عبور دریا گیرند و بالضم و بالفتح که زاید خود در دو خانه و بکسر اول و فتح دوم عبرت گرفتن و مشک

باریدن از منتخب و ذخیره **عبد القادر** نام یکی از استادان علم موسیقی **عبس** بالفتح و ثانی تیرش روئی و بول و سرگین خشک و بالفتح نام شخصی از لطائف و منتخب **عباس** و **دس** بفتح دال و هر دو سین مهمله نام مردی که لطائف الحیل مشهور بود چنانکه در جامع الحکایات قصه او مسطور ست و دس قبیله ایست از امین و ابن عباس از همان قبیله بود و در لطائف نوشته که عباس و دس بفتح دال و سکون واو حرفه نام گدائیست که بسیار مکار و مضحک بود **عبوس** بفتحتین و سین مهمله تیر شروئی و نام مجاری که از ان چیزها بر سر پیشانی می افتد و بفتح اول و ضم ثانی تشخیصیکه ترشرو باشد از منتخب و کشف **عباس** بالفتح و تشدید ثانی بمعنی شیر درنده از منتخب و نام عم پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم که خلفاء عباسیه منسوب باو هستند و نام فرزند حضرت علی کرم الله وجهه از زوجه دیگر که بعد وفات حضرت فاطمه رضی الله عنها بنکاح آورده بود **عبد المناف** بالفتح بسم نام جد جد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم **عبق** بفتح اول و کسر باء موحده

بمعنی خوشبو در اواخر شرح نصاب **عبد الملک** بن مروان یکی از خلفای بنی امیه بود که یار ظالم بود عباسیان اولاد عباس عم رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم **عبد الرحمن** نام یکی از ائمه علم هیئت که صور عبد الرحمن از دست **عبد** البته بکسر جیم و تشدید نون کابوس از منتخب **عبیره** بالکسر محصولات که از کشتی نشینان و جهاز نشینان گیرند و محصولات راهداری و بمعنی عبور نیز آمده و گاهی مجازاً بمعنی خراج ملک هم آید از شروح و در شرح نصاب نوشته که عبره بالفتح یعنی اشک چشم **عبده** بفتح اول و ثانی و ثالث جمع عابد که بمعنی پرستنده است و بالفتح و ضم دال وضع بالمعنی بنده او و بعضی نوشته که عبده مخفف اما عبده است یعنی بنده او **ایم عبقری** بالفتح و قاف بمعنی جامه لطیف که عجیب و غریب باشد و بمعنی هر چیز نفیس و بهتر باشد و این منسوب است ببقر بقر موضعیست در بادیه عرب که جن بسیار در آنجا مانند عربان هر چیز نفیس را که ببینند بقر نسبت کنند از شرح نصاب **عباسی** منسوب به عباس و نگی سرخ یکبودی مائل و نیز کنایه از رنگ سیاه چرا که خلفاء عباسیه لباس سیاه را مقبول خود ساخته بودند **عبری** و **عبرانی** بالکسر نام زبان اهل کنعان **فصل عین مهملع مع ثای فوقانی عتیب** بکسر تین و یای مجهول اما **عناب** بمعنی **عتاب** بالفتح خشم گرفتن و بفتحتین فرجه میان سابه دو سطی یا میان وسطی و بنصر از منتخب **عتاب** بکسر ملامت کردن و خشم گرفتن و نازکردن و بالفتح و تشدید نام مردی شاعر از منتخب **عتبات** بفتحات آستانها و سنگهای موارات ناپسندیده **عترت** بالکسر و ضرب دوم و چهارم فوقانی خویشان و نزدیکان و فرزندان از منتخب و مدار و مؤید **عتاد** و بکسر اول و آخر دال مهمله بمعنی طیار و اسباب لشکر مثل سوار و توشه و مشک آب کذا سر از شرح نصاب **عتید** حاضر و مهیا از لطائف **عتق** بالکسر آزادی و آزاد شدن از منتخب **عتیق** بروزن فعیل و دیرینه و کهنه و آزاد شده و گرامی و برگزیده از منتخب **عتاق** بفتح آزاد شدن غلامان و کنیزان و ذخیره **عتیل** بروزن فعیل بمعنی تنشه از لطائف **عتل** بضمتین و تشدید لام درشت و ستمگار و نیزه سطبر از منتخب لطائف **عتو** بضمتین و تشدید واو سرکشی از منتخب **عتبه** بضم اول و سکون ثانی و فتح های موحده نام مردی و بفتحات چوب پائین در که بر آن آستانه سند و عتی نام شکلی از علم رمل از مدار و صراح و منتخب و زبدة الفواد **عتی** بالضم و بالکسر تشدید یا از حد در گذشتن و بکبر بودن و بغایت پیر رسیدن از منتخب **عتابی** بالضم اول قسمی از خارا که جامه معروف است از شرح خاقانی **فصل عین مهملع مع ثای مثلثه عشرت** بکسر اول و سکون ثانی نفرین و دور افتادن از منتخب **عشرات** بکسر اول و فتح ثانی و ثالث نفرین شما و بسر در افتاد گویا **عشر** بفتح اول و سکون ثانی و در افتادن **عثار** بکسر اول و را مهمله بمعنی بسر در آمدن از لطائف و در منتخب عثاره بفتح بسر در افتادن **فصل عین مهملع جیم عجب** بضم اول و سکون ثانی بکبر خود بینی و مرد متکبر از صراح و منتخب و مؤید **عجاب** بضم اول شگفت و تعجب از منتخب **عجلت** بالکسر شتاب از مدار و منتخب **عجالت** بکسر اول بشتاب کردن و بضم چیزیکه بشتاب حاضر آورده شود از کشف **عجادات** بکسر اول و دال مهمله بمعنی داماد آنانکه از منتخب **عجاج** بفتح هر دو جیم بمعنی غبار و گرد از شروح نصاب **عجز** بالفتح و بالکسر عاجز شدن و ناتوانی از مدار و بهانجم و بحر العجاج و منتخب و کشف و مزیل و بفتح اول و ضم جیم بمعنی سرین از کشف و در منتخب با بمعنی بفتح اول و کسر جیم نیز در شرح نصاب با بمعنی بالضم و سکون جیم نیامده **عجز** بفتح اول و دو بدون با بمعنی پیرزن و عجوزه بهانوشتن خطاست چرا که در وزن فعول که بمعنی اسم فاعل باشد نکرد و مؤنث یکسانست از مدار و لطائف صراح و مؤید و صحاح و بحر العجاج هر و منتخب **عجاف** بکسر اول و کسر جیم لاغر و بفتحتین لاغری از شرح نصاب و منتخب **عجاف** بکسر اول لاغرتر از منتخب **عجول** بفتح اول شتابنده و بیرون از تمسی از لطائف **عجل** بالکسر بچه گاو و گوساله گویند و نام قبیله از عرب از منتخب **عجیل** بفتح اول شتاب از قاموس **عجم** بالفتح نقطه نهادن بر حروف و اعراب حروف و بالضم کندن دندانها و بشکستگان لب عجم و بفتحتین بمعنی لبی که غیر عرب باشد خصوصاً بمعنی ملک ایران و توران و مردم غیر عرب را نیز عجم گویند چه بدانچه گاهگاه دهان هر چیز از منتخب و مؤید گویند که چون مردم دیگر بلاد در ملک عرب بسیر فتند و از باعث ناواقفی زبان عرب باعراب کلمه تکلم کردن نمیتوانستند خاموش مینماندند اهل عرب ایشان را عجم میگفتند یعنی لنگ و کند زبان هستند **عجن** بالفتح خمیر کردن **عجین** بمعنی خمیر از منتخب **عجاله** بالضم و بکسر هر چه بشتاب حاصل آورده شود از منتخب **مزاج عجمه** بالضم و تشدید بمعنی خاکیست که از ریزه کاریان سازند از

از شرح نصاب و در منتخب بالفتح و تشدید عجوه بالفتح فرمایست نیکو و بهتر در مدینه منوره هرکه بهت خرمای عجوه صباح بخورد از گزند زهر ایمن باشد عجمی بفتحتین منسوب بسوی عجم از لب الالباب و در شرح خاقانی نوشته که عجمی مخفف عجمی بمعنی کندذبان و آنکه عربی زبان نباشد **فصل عین مهملة مع دال مهملة**
عدا بکسر اول مع لمد و کاه بمعنی دشمن ست و بالکسر و در آخر همزه دو صید را دد پی کند گزدن و اندافتن از منتخب و صراح **عدت** بالکسر و دال مشدده و بعده فوقانی بمعنی شمار و بمعنی ایام طلاق زنان که در ان مدت خوهر کنند برای مطلقه سه حیض یا سه ماه و برای بیوه چهار ماه و ده روز و عدت زنان حامله وضع حمل و لفظ عدت بالضم و دال مشدده بروزن مدت بمعنی طیاری و آمادگی چیزی و ساخت و ساز که برای دفع حاجات باشد از صراح و کشف و بحر الجواهر و منتخب **عدات** بالضم اول و تخفیف دال و تای فوقانی جمع عادی که بمعنی دشمن و بیداد کننده و از صدر گذرنده ست از منتخب و صراح **عدد** بالفتح و تشدید بمعنی شمردن از لطائف **عداد** بکسر اول و در آخر دال بمعنی شمار از منتخب **عدید** بمعنی نظیر و بمعنی شمار و شمرده شده و مراد بمعنی بسیار و فراوان آید از منتخب **عدول** بضم تین برگشتن از راه و اعراض و در گذشتن و جمع عادل و بفتح اول و ضم ثانی گواه مقبول و مرد راست گو و بسیار عادل از لطائف و غیره **عدیل** هم سنگ و برابر در قدر و مرتبه از منتخب و دو کس که هر دو جانب یک کجاوه نشینند هر یکی مر دیگر را عدیل باشد **عدل** بکسر اول و سکون ثانی بر یکطرف که بر پشت بار نهند و بفتح اول و سکون ثانی داد دهنده و مرد صالح که شایسته گواهی باشد و بمعنی مانند و نظیر و برابر کردن چیزی بچیزی و بمعنی داد و انصاف دادگری را همین جهت عدل گویند که ظالم را با مظلوم برابر کند و هم اصطلاح نحویان عدل خروج اسم باشد از صیغه اصلی خود بدون قاعده تصغیر چنین فصل مرفوع شود عدد وان بضم اول و حرف سوم و او بمعنی دشمنی کردن و ستم و طغیان از لطائف و بمعنی دشمنان و دین مهود ست جمع عادیست که بمعنی دشمن و بیداد کننده **عدن** بالفتح و سکون دال مهملة قاعده و در جائیکه بودن و با همیشه بودن و با همیشگی بهشت که مردم همیشه در ان خواهند بود و بمعنی ثقات که چون عدن اهل بمعنی اقامت ست بهشت را عدن بین سبب گویند که بشتیان خاصه در وی اقامت خواهند داشت و فتحتین نام جزیره است در صدر دوم که مردار خوب از انجا حاصل شود پس لفظ عدن الفتحتین بمعنی بهشت عدن و دن فطاد پر یجا **عدنان** بفتحتین نام یکی از اجداد رسول صلی الله علیه و آله و سلم که بغایت فصیح بوده و نسب عربان الی العدنان بالاتفاق بثبوت میرسد **عدلین** بفتح اول و سکون دال و فتح لام دو مرد صالح شایسته گواهی **عدو** بفتح اول و ضم دال مشدده بمعنی ثقات نوشته که چون عدن اهل بمعنی اقامت ست بهشت را عدن بین سبب گویند که بشتیان خاصه در وی اقامت خواهند داشت و فتحتین نام جزیره است در صدر دوم که مردار خوب از انجا حاصل شود پس لفظ عدن الفتحتین بمعنی بهشت عدن و دن فطاد پر یجا **عدنان** بفتحتین نام یکی از اجداد رسول صلی الله علیه و آله و سلم که بغایت فصیح بوده و نسب عربان الی العدنان بالاتفاق بثبوت میرسد **عدلین** بفتح اول و سکون دال و فتح لام دو مرد صالح شایسته گواهی **عدو** بفتح اول و ضم دال مشدده بمعنی دشمن از مدارک و کشف و منتخب **عدده** بالضم کناره رود از شرح نصاب **عدده** بالکسر و تشدید بمعنی کرده و شمار مقرر که در ان مدت زن مطلقه را با مرد دیگر نکاح جائز نباشد و ان سه ماه ست از شرح نصاب و منتخب **عدل تقدیری** مدانکه عدل باصطلاح نحویان خروج اسم باشد از صیغه اصلی خود بدون قاعده و ان بر دو قسم ست تحقیقی که خروج ان از اصل محقق باشد و دلالت کند بر وی دلیل بدون منع صرف چون ثلث و ثلث که معدولست از ثلثة ثلثة زیرا که چون یافتند اینها را غیر منصرف پس محتاج شدند بوجود دو سبب تا یافتند در انوصف و ان بدون سبب دیگر سبب منع صرف نباشد و سبب دیگر دران موجود نبود پس دانسته شد اینکه در اینها عدلست و دلالت میکند بر وی دلیل دیگر سوای منع صرف و ان اینست که چون معنی مکرر باشد لفظ مکرر در اینجا معنی مکررست لفظ پس دانسته شد که اصل اینها لفظ مکرر باشد و ان ثلثة ثلثة ست و تقدیر تکرر خروج سه اگاه باشد از اصل متعدد و دلیل نباشد بر وی غیر منع صرف چون عمر که معدولست از عامر چون باشد غیر منصرف و بود در بسبب غیر علمیه و ان کفایت میکند فقط در سبب منع صرف پس فرض کرده شد خروج او از عامر **فصل عین مهملة مع دال معجمة** **عذر** بالفتح بمعنی اصطلاح و بمعنی خترد و بضمتین و زن بکر و نام حبشی که عاشق بود و نام برج عنبر بر بکر بن کوثر تیر بصورت دختر است که در دست او خوشه گندم است نام منتهای غلبه باران در کشف و صراح و منتخب و مؤید و مدار و بنا بر لغات سبوعت که خترد و شیره را عذرا لزان گویند که مجامعت باو لذت تمام دارد و بمعنی شوهرست **عذب** بالفتح آب شیرین و خوش مزه و خوشگوار از بحر الجواهر و شرح نصاب و در منتخب عذوبت و عذوبة و عذوبیة خوشگوار عذوبت بفتح خوشگواری آب و بمعنی شیرینی و دیگر اشیای سوای آب مجازست از کشف و منتخب و دیگر شروح و در سائل عذار بکسر بر بناگوش که رستنگاه خط ریش است بمعنی رخساره و عارض و فارسیان و ضم خواندن خطاست از مدار و کشف و صراح و منتخب و مؤید و بحر الجواهر **عذر** بالضم بهانه و معذور داشتن از صراح **عذیوط** بکسر اول

وسکون ذال معجمه و فتح تحتانی و بسکون واو و طاء مهمله کسیکه بحر و انزال بر از و خارج شود و از حد و د الاعراض و صراح و مجازاً گاهی بر مرض مذکور نیز اطلاق کنند **عذر لنگ** بهانه ضعیف و سست و بهانه لوچ و ناسموع از سراج اللغات و چراغ هدایت و برهان **عذر زنان** کنایه از حیض **عذاب الهون** بضم ها و سکون واو و فتح فوقانی و بسکون نون و آخر نون مهمله یعنی عذاب خوار و فصل عین مهمله و میم و راء مهمله **عرق النسا** بکسر عین مهمله و فتح نون و سین مهمله و الف مقصوره نام گیست که از سر رین تا شتالنگ آمده و علت در دیکه در رگ مذکور بهم رسد آنرا نیز عرق النسا گویند و بهندی اگمن هند از صد و د الاعراض و صراح و بحر الجواهر **عروة الوثقی** بضم اول و واو دوم و سکون ثا و شلثه و فتح قاف یعنی دست آویز محکم و عروه که یعنی رسن شهرت دارد و مطاسات **عرافج** و قصر یعنی بدون همزه و آخر یعنی درگاه و دستار و بالمد کشادگی بیابان و صحرا یعنی درخت گیاه که هیچ چیز در آن پناه نتوان برد از صراح و منتخب و بکسر اول باصطلاح شطرنج بازان مهره که میان شاه و خود رخ حریف حائل سازند **عرب** بضم اول و فتح ثانی جمع عارف چنانکه علماء و شعراء جمع عالم و شاعر **عروس عرب** کعبه معظمه از برهان و سراج **عروب** بفتح اول و ضم ثانی و با موحده زنیکه شوهرش او را دوست دارد و زنی خنده رو و زنیکه او شوهر خود را دوست دارد و مستفاد از منتخب و تفاسیر **عرصه** بفتحتین ملکیت معروف و بالضم و بفتحتین مردمان ملک عرب که باشنده شهر باشند از صراح و منتخب و مرادی **عرصه** شهر باش از کشف **عرفات** بفتحات نام جائیست معروف که روز حج است و آن صحرائیست فراخ بفاصله کروه از مکه جاجیان در انجا استاده شدند و لبیک داعیه خوانند و نماز ظهر و عصر را بانجا گذارند و بمکه بازگردند از کشف و صراح و غیره **عرصات** بفتحات جمع عرصه از کشف و در منتخب یعنی قیامت **عرات** بضم بر هنگان جمع عار **عرس** حیات بخوبی و خوشی گذرانیدن ایام زندگانی از مصطلحات **عرعر** بفتح هر دو عین مهمله بر وزن صرصر درختیست که قسمی از سرو باشد و آن سرو کوهیست از کشف و منتخب و برهان و مؤید و از ثقات مسموع است که بسبب آنرا جیر گویند که روغن چوب آن معروفست **عرق** بهار عرقیکه از گل نارنج و ترنج بطور گلاب کشند و بعضی شرابیکه آورده اند **عرض** عمر کنایه از لذت عمر **عرق** ریز خادم و بعضی خجلت دهنده نیز آمده **عروس** بفتح اول زن نو گرفته خداوند مرد نو گرفته خدا و مرد **عرف** اطلاق این بشش بر زن کنند بفتحتین خواندن خطاست از مدار و کشف و منتخب و صراح و بهار **عجوز** و منزل **لطائف عرائس** بفتح اول و کسر همزه که جمع عروس است یعنی زن نو گرفته خداشد که یعنی مرد نو گرفته خدا باشد چرا که جمعش عرس بر وزن فلس آید بفتحتین از منتخب **عرس** با کسر زن باشد و با ضم بضمتین طعام ولیمه و نکاح از منتخب و صراح و مجاز آ یعنی مجلس طعام فاتحه بزرگان که بر در وفات بعد از سالی کنند چرا که جلست از عمکده و دنیا بمنزله شادی و عروسی است بحق عاشقان حق چنانکه سعدی فرموده بیت **عروسی** بود دولت آدمی ✽ اگر نیک رو بی بود خانمی **عرش** تخت و سقف از شرع و نصاب **عرشش** کاذه و کلبه و هودج و بتی که بران شاخها انگور افتاده یا منداز **لطائف عرض** بالفتح قائم کردن چیز را بر چیزی و پهنائی و متاع و درخت خانه و بمعنی ملامت و دیوانگی و بفتحتین چیزیکه قائم بچیز دیگر باشد مثل رنگ جامه و حروف بر کاغذ پس جامه و کاغذ جوهر باشد چرا که ذات خود قائم است و رنگ و حروف عرض چرا که قیام آن بوسیله جامه و کاغذ است و بمعنی بیماری و رنجی که بسبب رنج حادث شود صداع که بسبب تب حادث شود و تب که بسبب صفرا پیدا گردد و لفظ عرض بالکسر یعنی ناموس و آبرو در بدن و جسد و بالضم یعنی کرانه و جانب از منتخب و کشف و صراح و مدار و **لطائف عروض** بفتحتین ظهور یعنی عارض شدن و بفتح اول نام علمیست معروف که بدان اوزان بحور دریافته میشوند و وجه تسمیه این سیفی در رساله عروض بسیار وجوه نوشته منجمله آن دو وجه است که خلیل بن احمد در مکه مبارکه بر این علم الهام شده یکی از اسمای مکه عروض است این علم را باسم مکه خواند تیمنا یا آنکه عروض یعنی معروض است و این علم نیز معروض علیه شعراست که شعرا بران عرض میکنند تا موزون از ناموزون جدا شود و جزو اخیر مصرعه اول هر بیت را نیز عروض گویند این لفظ را سوای رسائل عروض از کشف و منتخب نیز تحقیق نموده چون تذکره عروض درمیان آمد برای خوشی طالبان قدری بیانش ضرور مینماید حامداً و مصلیاً و مسلماً میگوید بنده کمترین غیاث الدین که چون بعض اوقات طالبان را بعروض حاجت می افتد لهذا از منهاج العروض که مستخرج است از رساله ضیاء الدین قزوینی و حدائق السحر رشید و طواط و معیار الاشعار خواجه نصیر الدین طوسی و رساله اسلمان ساوجی و مصرح از حدائق البلاغت عروض سیفی و حدائق العجم محمد بن القیس و رساله

وسکون ذال معجمه و فتح تحتانی و بسکون واو و طاء مهمله کسیکه بجز دانزال برازاو خارج شود از حد دو الاعراض و صراح و مجازاً گاهی بر مرض مذکور نیز اطلاق کنند **عذر لنگ** بهانه ضعیف و سست و بهانه لوچ و نامسموع از سراج اللغات و چراغ هدایت و برهان **عذر زنان** کنایه از حیض **عذاب الهون** بضم ها و سکون واو و فتح فوقانی و بسکون نون و سین مهمله و الف مقصوره نام گیست که از سر زن ناشتا لنگ آمده و علت درد و که در رگ مذکور بهم رسد آنرا نیز عرق النسا گویند و بهندی اگمن هنس از حد دو الاعراض و صراح و بحر الجواهر **عروة الوثقی** بضم اول و واو دوم و سکون ثا و شلثه و فتح قاف یعنی دست آویز محکم و عروه که یعنی رسن شهرت دارد و خطاست عرا بفتح و قصر یعنی بدون هزه و آخر یعنی درگاه و دستاویز و بالمد کشادگی میان صحرا یعنی درخت گیاه که هیچ چیز در آن پناه تواند برد از صراح و منتخب و بکسر اول باصطلاح شطرنج بازان مهره که میان شاه و خود و خ حریف حائل سازند **عرب** بر وزن حفاظت شاه عرفا بضم اول و فتح ثانی جمع عارف چنانکه علماء و شعراء جمع عالم و شاعر **عروس عرب** کعبه معظمه از برهان و سراج **عروب** بفتح اول و ضم ثانی و با مودده یعنی که شوهرش او را دوست دارد و زنی خنده رو و زنیکه او شوهر خود را دوست دارد و مستفاد از منتخب و تفاسیر **عرصات بفتحتین** للکیت معروف و بالضم و بفتحتین مردمان ملک عرب که باشند شهرها باشند از صراح و منتخب و مرد عربی شهر باش از کشف **عرفات** بفتحات نام جاییست معروف که روز حج است و آن صحرائیست فراخ بفاصله که روه از انکه حاجیان در انجا استاده شدند و لبیک گویند خوانند و دعا و ظهر و عصر در انجا گذارند و بکار آیند از کشف و صراح و غیره **عرصات** بفتحات جمع عرصه از کشف و در منتخب یعنی قیامت **عرات** بضم بر هنگان جمع عار **عرس** حیات بخوبی و خوشی گذرانیدن ایام زندگانی از مصطلحات **عرعر** بفتح هر دو عین مهمله بر وزن صرصر درختیست که قسمی از سرو باشد و آن سرو کوهیست از کشف و منتخب و برهان و مؤید و از ثقات مسموع است که بعد آزار پیر گویند که روغن چوب آن معروفست **عرق بهار** عرقیکه از گل نارنج و ترنج بطور گلاب کشند و بعضی شرابیکه آورده اند **عرق عمر** کنایه از لذت عمر **عرق ریز** خادم و بعضی خجلت دهنده نیز آمده **عروس** بفتح اول زن نو گرفته خداوند مرد نو گرفته خدا مگر در عرف اطلاق این بیشتر بر زن کنند **بفتحتین** خواندان خطاست از مدار و کشف و منتخب و صراح و بهار **عجم** و منزل و لطائف **عرائس** بفتحات اول و کسر همزه که جمع عروس است یعنی زن نو گرفته خداشد که یعنی مرد نو گرفته خدا باشد چه اگر جمع عرس بر وزن فلس باشد و بالضم بضمتین طعام عروسی و نکاح از منتخب و صراح و مجازاً یعنی مجلس طعام فاتحه بزرگان که بر در وفات بعد از سالی کنند چرا که جلست از عمگده و دنیا بمنزله شادی عروسی است بحق عاشقان حق چنانکه سعدی فرموده بیت عروسی بود دولت ما تمت * اگر نیک رو بود خاتمت **عرش** تخت و سقف از شرع و نصاب **عرشی** کاذه و کلبه و هودج و بتی که بران شاخها انگور افتاده یا منداز لطائف **عرض** بالفتح قیام کردن چیز بر چیز دیگر بی پیمانی و متاع و درخت خانه و یعنی ملامت و دیوانگی و بفتحتین چیزیکه قائم بچیز دیگر باشد مثل رنگ جامه و حروف بر کاغذ پس جامه و کاغذ موضوعها شد چرا که بذات خود قائم است و رنگ و حروف عرض چرا که قیام آن بوسیله جامه و کاغذ است و یعنی بیماری و رنجی که بسبب رنج حادث شود و تب که بسبب حمی پیدا گردد و لفظ عرض الکسر یعنی ناموس و آبرو در بدن و جسد و بالضم یعنی کرانه و جانب از منتخب و کشف و صراح و مدار و لطائف **عروض** بضمتین ظهور یعنی عارض شدن و بفتح اول نام علمیست معروف که بدان اوزان بحور دریافته میشوند و وجه تسمیه این سیفی در رساله عروض بسیار وجوه نوشته منجمله آن دو وجه است که خلیل بن احمد در مکه مبارکه بابن علم ملهم شده یکی از اسمای مکه عروض است این علم را باسم مکه خواند تیمنا یا آنکه عروض یعنی معوض ست و این علم نیز معوض علیه شعرا ست که شعرا بران عرض میکنند تا موزون از ناموزون جدا شود و جزو اخیر مصرعه اول هر بیت را نیز عروض گویند این لفظ را سوای رسائل عروض از کشف و منتخب نیز تحقیق نموده چون تذکره عروض درمیان آمد برای خوشی طالبان قدری بیانش ضرور مینماید حامداً و مصلیاً و مسلماً میگوید بنده کمترین غیاث الدین که چون بعض اوقات طالبان را بعروض حاجت می افتد لهذا از منهاج العروض که مستخرج است از رساله ضیاء الدین قزوینی و حدائق السحر رشید و طواط و معیار الاشعار خواجه نصیر الدین طوسی و رساله اسلمان ساوجی و مصرع از حدائق البلاغت عروض سیفی و حدائق العجم محمد بن القیس و رساله

متفاعیلن مفاعیلن فعالاتن دو بار بعد یک فاعلاتن و مستفعلن دو بار دست کل از فاعلاتن مفاعیلن مفاعیلن دو بار فصل اتم آخر آن بیفت کن مستفعلن
بسیل کثرت آواز شعر گویند علا بعضی از شعرا بعضی بحور را برشانزده رکن بکرده اند و بعضی بر سی و دو چنانچه رکن باشد آواز مسدس مثمن آخر
چهار رکن را رواز ابحر گویند مگر شعرای عجم چنین استعمال ثمن و مسدس کرده اند و استعمال ثمن در نهایت قلیل و ثلث و ثنی و فرد هرگز نیامده مگر
مربی فصل بنا که از مجموع بحور سریع و خفیف مستدل الاصل یعنی مثمن می آیند مسدسی که اصلش مثمن باشد آواز مجزو خوانند باعتبار کم کردن جزو از آن مثلاً
بحیکه رکن اخرش بحذف ساکن آخر ساقط شود و بقیه بحال خود باقی ماند مسدس مجزو گویند و بحیکه رکن اخر مسدس بحذف ساکن آخر و حذف حرف
ماقبل آخر ساکن ساقط شود مسدس مقطوع گویند و بحیکه رکن اخر مسدس بحذف ساکن آخر و اسکان حرف ماقبل آخر ساکن ساقط شود مسدس مقصور
گویند فصل رکن اول مصرعه اول را اصل گویند و رکن آخر مصرعه اول را عروض و رکن اول مصرعه دوم را ابتداء مطلع و رکن آخر مصرعه دوم را ضرب و هر رکن که درمیان این هر چهار رکن باشد آواز حشو نامند فصل کیفیت تقطیع
بدانکه تقطیع دریافت پاره پاره کردن و بامطلع کردن بعضی از بیت بحر را بجهت اما عیل آن بحر گرداین بیت در آفتاد بر این نمونه بعضی که هر بحر کی بر ابر تقطیع
بیکدیگر ساکن بیاید و اختلاف حرکات که ضمه و فتحه و کسره باشد اعتبار نیست چنانچه لفظ آگهی بوزن فعلن و لفظ آگاهی بوزن فعلن هماند در تقطیع
حروف ملفوظ معتبر است نه مکتوب الف ممدوده که در اول کلمه می آید یکجای بود حرف شمارند و کسره اضافت هایکه باشباع باشد حرف اعتبار نیابد چنانچه
شیدا بر وزن فاعیلن از حاء حرف مشدد سه جای بود حرف شمارند و الف وصل آگاهی ساقط کنند و گاهی بحال ارند و اگر بعد از مد و حرف ساکن آید
شود چو گوشت و چست و ساخت و مانند آن و در میان مصرعه باشد اگر آن دو ساکن بر یک حرکت خوانده شوند ساکن اول متحرک شود بدیگر
و متحرک واقع شده بر ساکن تحرک گردد و او خواب خود و خواجه و خوش ساقط میگردد و او عطف را گاهی بجای حرکت شمارند و گاهی بجای حرف ساکن و اگر
نخوانند گاهی ساقط و گاهی بسلامت نون ساکن بعد حرف هاگر دد و مطلقاً ساقط میشود و اگر در آخر مصرعه اند اکثر بحال ماند و بتکر قبل از و یک ساکن باشد چون
درمیان بیت اند متحرک محسوب شود و اگر در آخر بیت واقع شود در حساب ساکن گردد چنانکه مست پرست بدانکه تقطیع دانستن ازان بحور را رکان آن بعد ضرورات
دانستن تقطیع حقیقی و غیر حقیقی حاصل شود مصرعه عنقریب ارجمان آورین در بحر تقارب که حقیقی ست اینچنین تقطیع نمایند فعولن فعولن فعولن فعولن
بدین قیاس بدون غیر حقیقی نیز تقطیع نمود بهر بهانه فرمن جماند ارند فاعیل مان آخرین ستفعلن وزن آخر ازان سبیع کی آیکونیت فصل چون ارکان اصلی بحور سالم
سلام شدند حافاتی علل عارض شدند که زحافات از اصل دو انقاد ون باصطلاح تغیرات چندست که بر اصول افاعیل واقع میشود و ما تغیرات بر سه قسم منقسم
یا بزیادتی یا بنقصان یا بتسکین متحرکی و زیادتی بعضی زحاف بکسر و لغت رسیدن هر نزدیک نشانه و باصطلاح متقدمین ابارة و مثل شمس العلماء رشیدین خوزنجی و محمد بن
البصری در رشید طواط مولف حدائق السحر خواجه نصیر الدین طوسی صاحب معیار الاشعار و سلمان ساوجی و غیرهم زحاف کردن حرفی را حذف کردن حرفی
بالتقبل اگر کوئید پس وصورت اینچنین فعلاتن دوم ثالث اما عیل مزاحف آنچه میشود چرا که حرف اول و سوم و ششم تحتین حرف سبب اند و تغیرات این حروف
را علل و غیره گویند و بعضی همه را زحاف نامند اسماء زحافات اضمار بانکه در لغت لاغر کردن است و باصطلاح ساکن کردن تا سه متحرک متوالی
نشود مستفعلن را که بلغت حروضیان است اگر کسی از متعاطیان اما عیل غیر مانوس گردد لفظ انوس همزه ابجایش نهند فخبن بالفتح در لغت پنهان کردن تا بعضی
فرو دیدن و اصطلاح حذف نخستین سبب بود باصطلاح اسقاط حرف دوم ساکن از رکن مبنا که از فاعلاتن فعلن کبر عین شود و از فاعلاتن فعلاتن کبر عین
مستفعلن فعلن نمی آید و کبر عین عبارت از حذف ساکن است از رکن مبنا که از فاعلاتن فعلن کبر عین شود و از فاعلاتن فعلاتن کبر عین مستفعلن فعلن
مسدس قبض آن مفصل نخوانند زیرا که حکم مستفعلن مستعمل اند و هر بحر که از ین رکن خالیست مهزوج گردد قصم بالضم گردن شکستن در اصطلاح حذف حرف دوم
متحرک از رکن مبنا چه از متفاعلن فاعلن کی تند قصم خیزد بکر کامل نمی آید قطع بالفتح استعمال حرف چهارم ساکن اند و سبب خفیف که پی از اصلاح دل آن کشوده
چنانچه از مستفعلن مستفعلن بازپس متفعلن بکی آن مستدعا مفعولات مفعولات مفعولات مفعولات مفعولات مفعولات مفعولات مفعولات مفعولات مفعولات مفعولات مفعولات

و شرح تقضب قطع ببابد و بحر کامل تیز می آید لیکن بشرط اضمار عصب بتم عین و سکون صاد مهملتین فراهم کردن قطعا و درخت ببرا بدین قطع مسمی
شده آب بسین مهمله و باء موحده و یا ساکن و لام مفاعلتن اگوئید بحذف فاء لفظ فیر انوس مفاعیلن بیابش سنند و عصب فیر بحر وافر می آید قبض گرفتن پنجم و نیجا ساقط
حرف پنجم ساکن ست چنانچه از رکن مفاعیلن و مفعولن و اول مفاعلتن و ثانی مفعولن بضم لام عیشود و این زحاف در بحر طویل هزج و متقارب و مضارع متوقع
می یابد عقل بالفتح بستن باز و ساق شتر و نیجا اسقاط لام متحرک چنانچه از مفاعلتن مفاعلتن کنند و این بحر وافر اختصاص دارد وکف بالفتح
باز داشتن و نیجا اسقاط حرف هفتم ساکن ست چنانچه از مفاعلتن فعلاتن بضم تاء از مفاعیلن مفاعیل بضم لام کنند و این زحاف بحر طویل و مدید و هزج و
خفیف و مجتث و مضارع واقع میشود و زحافات مفرده بین ثبت است فصل زحاف مزدوج یعنی مرکب از دو زحاف خبل بفتح خاء معجمه و سکون حاء مهمله و فتح
و نیجا اجتماع خبن و طی گویند که بیان این هر دو گذشت چنانچه از مستفعلن بفعلن بیابند فعلتن بجای آن مسمی بخبل و مفعولات معلات بیابند فعلات بیابند
سنند و این خاص بهمین دو رکن و در بحر منسرح وغیره آید خترل بفتح خاء معجمه و سکون تاء مثناة فوقانی و فتح راء مهمله و سکون لام و در آخر تاء
مفتعلن بیابند و این مختص بهمین رکن ست و این رکن مختص بحر کامل شکل بالفتح پای چهارپایه بر بستن و نیجا اجتماع خبن و کف و این خاص
در رکن فاعلاتن و مستفعلن آید چنانچه از فاعلاتن فعلات بضم تاء و از مستفعلن بفعلن بضم لام بیابند مفاعیل بیابش آرند و این در بحر خفیف و مدید و مجتث و
اقتضاب نقص کردن و نیجا اجتماع عصب و کف چنانچه از مفاعلتن مفاعیل کنند این مختص بحر وافر ست قائم مقام فعلاتن ثبات ثبیت ثابت
پراکنده شدن و نیجا حذف یکی از دو حرف متحرک ست در تقطیع که مرفاعلاتن باشد فاعلاتن بیابند یا فاعلاتن بفعلن پس مفعولن بجای آن مسمی بخفیف و مدید و مجتث می آید و مضارع نمی آید معاقبه رفت آمد ست و باصطلاح دو شاعر خفیف راکه در شعر مجمع باشند از حذاء صوان و سلامت و امثال آن
جواز دادن یکی از آنها را و جوابگاه داشتن و این اجتماع هر دو سبب خواه از روی وضع باشد مثل کنی چنانکه در مستفعلن و مفاعیلن خواه از حذاء چنانچه
متفاعلن از اضمار مستفعلن شود و مفاعلتن از عصب مفاعیلن شود خواه از اتصال یک رکن بدیگر مثلاً در بحر رمل فاعلاتن فاعلاتن سبب آخر
رکن اول سبب اول رکن ثانی را سالم داشته تن فاگوئی یا نون سبب اول را حذف کرده تفا حاصل کنی یا الف سبب ثانی را دور کرده تن فا بخوانی
این هر سه صورت صحیح است و جایز نیست که تن فی گوئی چرا که تفاعلن بحذف حرف دوم هر دو سبب مذکور بحذف فاصله کبری میشود و عروضیان این را قبیل
میپندارند معاقبه رسیدن و شرح حال حاذف و نیز خفیف عروضیان کامل و مجتث می آید دور کامل و افر بشرطیکه مضمر و معصوب باشد مراقبه رفت بایکدیگر
نگهبانی کردن و باصطلاح معاقبه حذف کردن دو سبب خفیف مفاعیلن و مفعولات بستفعلن یا گویند دشمنان کامل و قریب جدید مراقبه لازم ست
سریع و شرح غالب بحر خفیف مراقبه جایز مکافئه رفت و آمد کردن یکدیگر را و باصطلاح در سریع و شرح و بسیط و هزج و رمل جایز ست یعنی در بحر
جایز ست که هر دو سبب خفیف را سالم سلامت و ابدال یا حذف کنند یا یکی را سالم گذاشته دیگری را ابدال یا حذف مکافئه مل جمع ملت باصطلاح
سه حاذف مذکور پیچیدن کم کردن باشد سمین از انجمله انچه در آخر زیاده شود و نیست اول و الت بکسر یعنی و من راز کردن و نیجا کیاف در بحر هزج
کردن آخر رکن را شبیه زیاده کردن ست پیش از سکن چنانچه در متفاعلن فعلاتن فاعلاتن مجاز متفعلن متفاعلن و این در زجر متدارک و بسیط و کامل صحیح
مزدوج و متقضب واقع میشود و در عروض ضرب بیشتر وقوع میابد و در حشو کمتر و در صدر ابتدا اصلا وقوع ندارد تسبیغ بسین مهمله و غین معجمه تمام کردن و نیجا کیاف آخر رکن
خفیف که در عروض و ضرب واقع باشد زیاده کردن ست چنانچه در فعولن مفاعیلن و فاعلاتن پس مفعولن مفاعیلن شود و در مفاعیلن فاعلاتن بزیر و فاعلاتن مفاعیلن
و مدید طی مخبت اسکان متوسط و اذ و ترفیل بفاء و ان کشیدن و دراز کردن و نیجا بر دو رکن مجموع که در عروض و ضرب واقع شود سبب خفیف اید کردن ست چون متفاعلن
بر فاع لن و متفاعلاتن بفاعلاتن منقول گردد چون مستفعلن بر فاعلن فاعل کنند مستفعلن بن شود و بستفعلاتن منقول گردد و این بحر عربی فقط بحر کامل ست

بسکون لام ماند مفعولن بحالش آرند و ناقصش نامند. **کیم** بفتحتین بی نیره شدن مرد در جنگ اینجا اجتماع حرم و حذف در مفاعلتن یعنی مرا این هم جمع شد فاصله ساقط ماند فاعلتن بجایش آرند و اثرش نامند. **عقص** بفتح عین صاد و سکون قاف پیچیدن سر کلاه و اینجا اجتماع فرم و نقص یعنی از مفاعلتن حرف اول و ششم ساقط کردن و پنجم را ساکن نمودن پنجاه مفعول منقول از فاعلات شود و مقعص نامند این چهار خاص بحر وافر اند رفع بردا لحسن و اینجا اسقاط یک سبب خفیف ست از جزوی که در اول او دو سبب خفیف باشند پنجم در مستفعلن فاعلن بدل از فعلن آرند و در مفعولات مفعول بدل از عولات آرند و بر خرم نامند و در بحر منسرح و خزبی آید **فصل مرکبات جدیده** که متاخرین بعد از خلیل بن احمد اختراع کرده اند **جحف** بفتح جیم و سکون حاء مهمله حصے کردن و اینجا اسقاط سبب خفیف از آخر مفاعیلن و در کردن یعنی چون از مفاعیلتن فعلن و در کنند مفاعی باقی ماند بدلش فعل آرند هشتم مرفع و دران این سکنت و اینجا اجتماع حذف و قصر همین مفاعیلن ازان حذف و یا مرکب قبیل از صحیفه مضاع بانده فعول بدل کنند **زلل** محققین را عجبی گوشی ماند اینجا اجتماع خرم و ثلم چون از مفاعیلن هم کرتن باقی ماند بدلش فاع بانده جاین هر سه یعنی جیم و زلل و عین مضارع اند **قطع** بالفتح بریدن کردن بانده و اینجا اجتماع قبض و قطع چون مستفعلن آخرش ساکن شود و جدا از مفاعلتن بقطع کردن چون در فاعلاتن این هر دو عمل کنند فعل گیرد **جحف** بفتح جیم و سکون حاء مهمله نقصان کردن و اینجا اسقاط هر دو سبب خفیف ست از مضعولات فاعلاتن کنند و باز مفعولات اگر فاصله صغری ست ساقط کنند تا بانده فاع بجایش نهند و مجموع گویند **زلع** بالفتح چار شدن و دو اینجا اجتماع خبن و قطع و تبدیل فاعلاتن کنند و باز مفعولات اگر فاصله صغری ست ساقط کنند تا بانده فاع بجایش نهند و مجموع گویند **زلع** بالفتح چار شدن و دو اینجا اجتماع خبن و قطع و تبدیل فاعلاتن یعنی حذف نمودن الف فاوتن و الف علاتن پس فعل بسکون لام بمانده در رمل و مضارع آید **بجع** بکسر بین و سکون جیم گرفتن و اینجا اسقاط هر دو سبب خفیف بلات مستفعلن را با فاع بدلش آرند و نحر گویند و این بسریع و منسرح و مقتضب آید **جدع** بفتح جیم و سکون دال مهمله بینی و گوش در بریدن و اینجا اسقاط یک سبب خفیف است از مضعولات و اسکان سابق چون لات بماند فاع بجایش نهند مجذوع نامند و این در بحر سریع و منسرح و مقتضب آید

فصل فروع فروع بعضی اصل بسیار حاصل شود **فروع مفاعیلن** تا نزده است اول مفاعیلان بسبع و دوم مفاعلان مقبوض سوم مفاعیل بضم لام کفوف چهارم مفعولن اخرم چهارم بضم لام اخرب ششم فاعلن اشتر هفتم فعولن محذوف هشتم مفاعیل بوقف لام مقصور نهم فعول بوقف لام اهتم هم فعل بفتح عین مکفوف یازدهم مفاعی اجتماع اول و دوم نهم فاعلان بقبوض سبع چهاردهم مفعولان اخرم سبع پانزدهم فاعلان اشتر سبع شانزدهم فعولان محذوف سبع **فروع فاعلاتن** سیزده است اول فاعیلن سبع دوم فعلاتن بکسر عین مخبون سوم فاعلات بقطع چهاردهم فعلاتن بکسر عین مخبون مقطوع پانزدهم فاعلن مخبوذ شانزدهم فعلان بکسر عین مخبون مقصور هفتم فعلن بسکون عین ابتر و بعین مقطوع و محذوف نامند نهم مفعولن مشتبه بفعلان بسکون عین مقطوع سبع یازدهم فعل بضمتین بر بعین مرد و دوازدهم فع مجزوف سیزدهم فع مجزوف سبع **فروع مستفعلن** تزییده اول مستفعلان دوم مفاعلن مخبون سوم مفاعلان مخبون ال چهارم فعلن بسکون عین محذوف پنجم فع محذوف و محذوف ششم مفتعلن بکسر عین مقطوع هفتم فعلان بفتح عین مقطوع هشتم مفعولن مخبل نهم فعلتن بفتح عین لام مخبول یازدهم فاعلن مرفوع دوازدهم فاعلان مرفوع سیزدهم مستفعلان مرفل

فروع مفعولات چهارده است اول مفاعیلن بضم لام مخبون دوم مفاعیل بوقف لام مخبون موقوف سوم فاعلات بقطع چهارم فاعلاً بوقف و قطع پنجم فعلات بفتح عین و ضم لام مخبول ششم فعلاً بوقف لام مخبول موقوف هفتم مفعولان موقوف هشتم مفعولن بسکون عین مکفوف نهم فاعلن مطوی یازدهم مفعولن بسکون عین اهلم دوازدهم فاع مجذوع سیزدهم مفعول بضم لام مرفوع **فروع فعولن** شش ست اول فعولان بضم عین دوم فعول بضم لام مکفوف سوم فعول بوقف لام مقصور چهارم فعل بفتح عین بسکون لام محذوف پنجم فعلن بسکون عین ابتر ششم فعلان بسکون عین اثلم هفتم فاع اثرم هشتم فاع ابتر **فروع فاعلن** پنج است اول فعلن بکسر عین مخبون دوم فعلان بسکون عین مقطوع سوم فعل بفتح عین و سکون لام مخبون مقطوع چهارم فع محذوف پنجم فعلن مشتبه بفعلن بسکون عین مقطوع **فصل افکال** بحور دو دایره آنها باید دانست که بعضے از بحور مشکل و علاوه از بعضے دیگر میشوند بسبب آنکه امکان عشره مذکوره

فصل مرکبات جدیده

بتقدیم تحریر ساختیم و تا دو فواصل صغری و کبری حاصل میشود و میگوئیم این دو بحر را بسیط تقسیم انفکاکی بحر را از یکدیگر پنج دایره وضع نمودند بنا بر آنکه هر دایره نمای مناسبتی برکرده بود بعد فارسیان یک دایره نمرده صاقوده و یکی شش دایره مقرر کرده اند چنانچه بهمین تقسیم و تاخیر اجزا بحر طویل مدید و بسیط از یک دایره مستخرج میشود مثلا اگر صولن فاعلن یکبار مدور خط دایره نویسی از صولن آخر نمای بحر طویل شده و اگر از ان لفظ صولن آخر نمای کنی و دن مفاعیلن فعو چهار بار بگوئی بر وزن چهار پنجا علاتن فاعلاتن حاصل میشود که بحر بسیط و اگر از مفاعیلن شروع سازی و چهار بار بگوئی عیلن فعو این مفاعیلن فاعلاتن حاصل میشود که بحر بسیط دانم این دایره مختلف باشد بانحلاف ارکان سباعی و شماخی و بحر وافر و کامل که یکجا بیاید و اگر از مفاعیلن شروع سازی و چهار بار بگوئی عیلن فعو این مفاعیلن فاعلاتن حاصل میشود که بحر بسیط دانم این دایره مختلف باشد بانحلاف ارکان سباعی و شماخی و بحر وافر و کامل که یکجا بیاید و اگر از مفاعیلن آغاز کنی و بطلن مفاعیلن چهار بار بگوئی بر وزن چهار متفاعلن حاصل میشود که بحر کامل است این دایره بنا بر الفت و اتحاد ارکان تامه مستدیر و مربع میشود یکی آنکه آخر نمای هر یکی از ارکان اول آخر نمای رکن دوم است و دیگر آنکه اگر مفاعیلن چهار بار بخط دایره نویسی و از مفاعیلن آغاز کنی و عیلن مفاعیلن آغاز کنی و عیلن مفاعیلن مفاعیلن آغاز کنی و عیلن مفاعیلن چهار بار بگوئی بر وزن متفاعلن متفاعلن متفاعلن

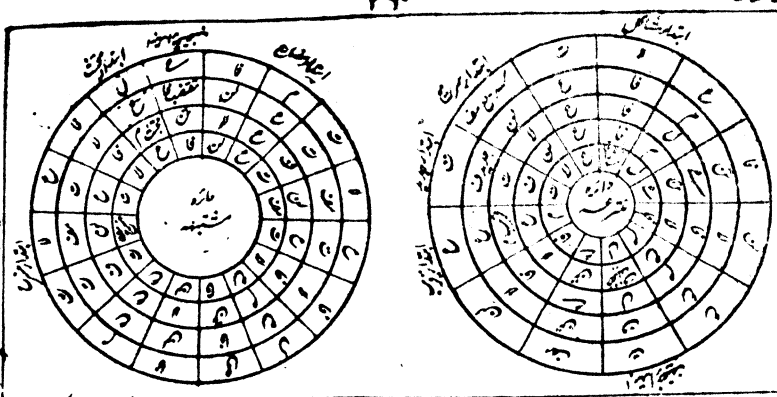

فصل چون از نیمہ معلوم شد اولی و اسب آنست کہ بیاتی چند و نظیر او زان مستعمل کثیر الوقوع ہر بحر مع اوزان و اقاعیل ہر یکی نوشتہ شود تا تمیز کمیت و کیفیت ہر بحر حاصل آید **بحر طویل** این بحر بامثال عرب تعلق دارد و در شعر فارسی در این بحر کمیاب چرا کہ نزد فارسیان مطبوع نیست و طویل از بہت نام باشد کہ واضع علم عروض سوای این بحر بعض بحور امدس وضع کردہ بود و بعض دیگر یرا کہ مشن وضع کردہ مجدد ہم می آید یعنی یک کس این ہر دو بحر را وضع نکردہ اند بلکہ بعضی از ایشان و بعضی از ایشان **مثال** این بحر شمس وضع کردہ و مجدد ہم می آید **بحر طویل سالم** از سلمان ساوجی **بیت** با جسان توئی حاتم بہ بخشش ۔ تو فی کسری ۔ و بفرمان کہ صفدر بہ توان تو فی سیسے **مثال** دیگر **بیت** چگونہ یم نگارنیا کہ با من چہ کردی ۔ تو ارم زدل بردی و زدیدم جدا کردی ۔ مفعولن مفاعیلن چہار بار و گاہی بعضی ارکان مقبوض محذوف بیاید مثلاً **بحر طویل و عروض و ضرب مقبوض** سہ **بیت** سہ حریف من بجملہ طایفہ الاذی ۔ شگفت آمد از نجم کہ این دولت از کجا ۔ ہر دو من خود اصل مفاعیلن فعولن مفاعلن فعولن مفاعیلن فعولن مفاعلن ۔ **بحر مدید سالم** این بحر را از بہت مذکور گویند کہ مدید لغت بمعنی کشیدہ آمد این بحر را نیز از بحر طویل کشیدہ اند بعضی گویند کہ ورود طرف ارکان بسیار او کشیدہ ۔ شدہ است از جائے **بیت** دان ہجرت ای صنم خون خود ایخورد ۔ جان بہ بہت ای پسر جانبہ تن میدہ ۔ فاعلاتن فاعلن چہار بار **بحر بسیط سالم** بسیط در لغت گسترانیدہ است و ابتدای رکن بسیار از دو سبب گسترانیدہ شدہ یا آنکہ در ابتدای ارکان او اسباب گسترانیدہ شدہ بسیاری را دو سبب و فاصلہ را یک سبب **مثال** بجای **بیت** چون خار و خس بروز و شب افتاد و آمد و رہت ۔ باشد کہ بر حال من افتد نظر ناگاہ ۔ مستفعلن فاعلن چہار بار مثال دیگر در بہبہ بحر از سیفی **بیت** ای بامداد وصالت دلم شاد از تو روشنائی ۔ ہجر تو بر خاطر چون بر جراحت نمک ۔ **بحر بسیط** صدر ابتدای سالم و عشود عروض و ضرب مخبون از گلستان سعدی **بیت** دلی چہ گفت مرا آن بلبل سحری ۔ تو خود چہ آدمی کز عشق بیخبری ۔ اشتر بشعر عرب در حالت ست و طرب ۔ گر تو ذوق نیست ترا کہ طبع جانوری ۔ مستفعلن فعلن چہار بار **بحر وافر** سالم از سیفی **بیت** شد صنعتم کہ سوی کسی بچشم وفائی نگری ۔ ز رسم جفا بیندیزی طریق وفا نی سپری ۔ مفاعلتن ہشت بار **بحر وافر مربع** از نصیر الدین طوسی **بیت** بدی پرسی کجائی کسی ۔ کہ او نگذید بجائی تو بد ۔ **بحر کامل** سالم از **جمال الدین حسین** بصنوبر بقد دلکشی آرامی صبا بگذری کنی آہوئی جان فزین بوی خستہ خبری کنی ۔ متفاعلن ہشت بار **بحر کامل** سالم از بحر کامل از ان نامند کہ ہمچنانکہ در دائرہ وضع کردہ اند بہمان تمام مستعمل **بحر کامل** مثمن مضمر **بیت** مملکت آنجا کہ بناز دلنشی ۔ غمزہ زدا غت کرد غارتگر منش ۔ **بحر کامل** از **سعدی** علیہ الرحمۃ بکمالہ ۔ کشف الدجی بجمالہ ۔ حسنت جمیع خصالہ ۔ صلوا علیہ و آلہ ۔ رکن سیم ہر دو بحر متفعلن باقی ہمہ متفاعلن و در بحر کامل اگر سالم مقابل مضمر یا بالعکس باید جائز ست و بعضی گویند کہ بحر مزدج این بحر را از ان گویند کہ ہزج لغت اوراد

بازنرم خوش آیند واست وعرب بیشتر اشعار یکه بآواز خوش همرود میخوانند درین بحر ست واین بحر رسی و چار وزن آمده است **هزج سالم** از مفاعیلن ست الا ابیدل ساقی بادکاسا و ناولها ۴ که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلها ۴ مفاعیلن هشت بار درین وزن اگر بعضی سالم و بعضی مسبغ آرند جایز است **هزج** شعر اخرب بکفوف مقصور از امام محمد غزالی رحمه الله علیه **بیت** شنوده شده از خواب عدم دیده نکشودیم ۴ دیدیم که باقیست نففته نشنودیم ۴ مفعول مفاعیل مفاعیل و بار درین بحر اگر آخری مفاعیل و آخر و یگر مفعولن باشد جایز بود چنانکه سعدی گوید ای مرغ سحر عشق ز پروانه بیاموز ۴ کان سوخته را جان شد و آواز نیامد ۴ مصرع اول مفعول مفاعیل مفاعیلن و آن آخر مقصور و مفعولن اگر در شعر سالم آرند جایز باشد چنانکه عرفی گوید ۴ تم شیخ خانقان کز اثر نطق ۴ چون گل همگی گوش کند جذر اصم را ۴ بروزن مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیل فعولن **هزج** اخرب یعنی مسدس ابتدا او حشو بعضی اخرب و باقی سالم از حافظ ای بلوشه خوبان داد غم تنهائی ۴ دل میتپد بجانان آمد دوست کی بازآئی مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیلن دو بار **هزج** شعر مقبوض از سیفی ۴ دلم بردند و نشناسم که از بهر خدا دزدان ۴ بروبشنو که بود کز دست غم فریاد خواهد رسید **هزج** شعر مکفوف از جامی ۴ بیا تا برآریم دستی ز دل ۴ که حاجت همان به که آید بدست ۴ بروبشنو که بود کز دست غم فریاد خواهد رسید **هزج** شعر مکفوف از ناصر علی ۴ بود خود مرا گر یوسف کار بروزن مفاعیل مفاعیلن **هزج** شعر اخرب مکفوف از ناصر علی ۴ ز دیدن و ز خود دیدن حذر از تنها پیش آن صنم بودن عالم جدا تنها ۴ بروزن مفعول مفاعیلن مقصور از **هزج** مجرد یعنی مسدس سالم از سلمان ۴ چو دیده آن لولوی لعل تو لالا بلا لائی در آمد لولوی لالا ۴ بروزن مفاعیلن مفاعیلن مقصور از **هزج** مسدس سالم از جامی الهی تا نجوشد امید کشتهای ۴ نگیرد از دهنه جاوید بیتها ۴ بروزن مفاعیلن مفاعیلن فعولن نسخه سیوم لیلی و شیرین خسرو و نظامی گنجوی مفاعیلن مفاعیلن فعولن **هزج** مسدس اخرب مکفوف از سلمان ۴ درو دست آخر بیفتد مکفوف ۴ نوروست بچشم نارد ۴ بروزن مفعول مفاعلن مفاعیل و چار مثمن مفعول مفاعلن مفاعیل مفاعلن آورد وی هم درست و بداند که گاهی درین وزن حرف ساکن مدام بمقابله حرف متحرک واقع شود و جایز باشد چنانکه و تخیر صرصر مصرعه چون منقضی بوحنیفه ۴ تا نخست کرکس ساکن ست و بمقابله متحرک واقع گشته و تخیر بیت **بیت** نقش همی بندید و رمقابل ما سکندر آیدی وی از زوال ۴ ما سکندر که ساکن ست و بمقابله متحرک افتاده و مثنوی تذکرة الخواتین و یعلی مجنون نطاع بهمین وزنست بدانکه مصراع از هر یکی از ابی که آزاد و یعنی و ورانه نیز گویند و همین بحر بزرگ اختراع کرده اند و این بحر مشتمل است بر هشت جزو و وزن آن مرکب است از اجتماع مفاعیلن سالم و قسم سالم و قسم خافات و آن زحافات یکه ظاهر گردد و آن زحافات انیست خرم و خرب و قبض و کف و قسم و جب و شتر و ترزل چون کن مفاعیلن را آخرش نمایند مفعول شود و چون آخر بائی مفعول لام شود و چون مقبوض نمائی مفاعلن گردد و چون مکفوف آرند مفاعیل لفظ لام شود و چون محبوب سازی فعلن بسکون لام گردد و چون اهتم نمائی فعول شود و بوقف لام و چون جب ابا خرم جمع کنی فع ماند و آنرا تیز گویند و چون هتم را با خرم جمع کنی فاع شود آنرا ذل نامند و چون اخرب کفی را علن شود و همچنانکه در زحافات مفصل ذکر شد از ین هشت جزو آخر نیست اول مفعول مفاعلن مفاعیلن فاع دوم مفعول مفاعیل مفاعیلن فاع سیم مفعول مفاعلن مفاعیل فعل چهارم مفعول مفاعیلن مفعولن فاع پنجم مفعول مفاعلن مفاعیلن فع ششم مفعول مفاعیل مفاعیلن فع هفتم مفعول مفاعیلن فعول هشتم مفعول مفاعیلن مفعولن فع نهم مفعول مفاعیلن مفعول فعل دهم مفعول مفاعیل مفاعیل فعول یازدهم مفعول مفاعلن مفاعیل فعول دوازدهم مفعول مفاعلن مفاعیل فعل و زان هشت جزو آخرم چنان است اول مفعولن مفعولن فعول دوم مفعولن مفاعیل فعولن سیم مفعولن مفعولن مفعول چهارم مفعولن فاعلن مفاعیلن فعولن پنجم مفعولن مفعولن مفعولن فاع ششم مفعولن مفعول مفاعیل فعولن هفتم مفعولن فاعلن مفاعیلن فع نهم مفعولن فعولن فع دهم مفعول مفاعیلن فع یازدهم مفعول فاعلن مفاعیل فعولن دوازدهم مفعول فاعلن مفاعیل فع و اجتماع هر چهار درین وزن ازین بست چهارمد کور و یک بای جاز هست **هفتم بحر رجز** جزو این رجز نامند که رجز بفتحتین در لغت اضطراب سر عرب است و عرب اکثر اشعاری که در معرکه با بهام مفاخرت خود سراید درین بحر و درین حین اوقات آواز مضطرب و حرکات سریع میباشد ازین جهت بدین اسم

مسمی گردید و بعضی گویند که رجز بالفتح شتری را گویند که چون حرکت کند بازلکن شود و درین بحر اول ارکان دو سبب خفیف ست و بعد حرکتی سکون
ازحیث رجز را بهند رجز مثمن سالم از خسرو ای چهره زیبای تو رشک بتان آذری * هرچند وصف میکنم وحسن بی زیبای تو مستغنی
هشت بار محبض اوستادان رجز سالم را بر بحور دوکن آورده اند از عبدالواسع جبلی یا صاحب الشی الکذ * زان سرو قدسیمبر دکر عشق او گشتم مبتلا کام
فشکار چشم و تر * تشنه لب و خسته جگر * بر کنده و جان افگنده سر * کروده زغم زیر و زبر * و نیاوده بن و جان و تن * آید بخشیم نفس سالم شقشق چون قفس
بی او مرا فریاد رس شبها خیال دوست بس تا چند باشم چون جرس بی او خروشان از هوس * هرگز مبادا احوال کس * در عشق چون احوال من * رجز
مطوی بیت ای کاش مانند نسیم سحری * و و چه شدی گر نفسی پهلوی ما باز آمدی * و ز فرش مفتعلن مفتعلن مشت بار رجز مثمن مطوی مخبون از سعدی
آنکه نبات عاجزش آب حیات میخورد * و ز فکرش نگر گنده هر که نبات می خورد * و ز فرش مفتعلن مفاعلن چهار بار رجز مثمن مخبون مطوی از جامی فتان کنان هر سحر
بکوی تو میگذرم * چو نیست سوی تو ام بیام و در نگرم * و زن مفاعلن مفتعلن چهار بار و زن بحر اگر مفتعلن بجای مفاعلن آید مضاعف گفته مذکور رجز مثمن مطوی
مخبون از جامی طلوع از جامی مرغ خوانم آنکه او صیت بدین رعنائی * ماه گویمت که مشیت بدین زیبائی * بر وزن مفتعلن مفاعلن مفتعلن مفاعلن مولف از رجز مدس سالم
بیت ساقی بنشت کوش و زان گل * گلدار از کف جام تا پایان گل * مستفعلن شش بار رجز مدس مخبون از جامی گفته مکرر از بهار خوش هوا
خرون شود و بهر دل ریش هوا * بر وزن مفاعلن شش بار رجز مدس مطوی بیت قیت مرا جز تو نگاری دگری * و ما کنی هیچ بکارم نظری * و ز فرش
مفتعلن شش بار بحر رمل این را مثل ازان گویند که رمل مرکب است چون ارکان این بحر از سبب و وتد مجموع و سبب خفیف میباشد و تد گویا که
اوتاد او طنابهاست مانند خیمه که بدان خیمه بر میان بسته شود یا آنکه رمل نوعی از سرو دست و این بر وزن باشد یا آنکه از رملان ماخوذ کرده اند که نوعی از دویدن
است و بشتاب چون این بحر از کثرت اسباب خفیف بسرعت و شتاب خوانده میشود و لشکار رمل مقید مذکور رمل مثمن سالم بیت تشکل دل بردن که تو دانی که نتوانم شکیبا بود بی
خواب بنیدهای چشمت که بود جادو گری را * و ز فرش های حلاتن هشت بار رمل مثمن صدر و ابتدا سالم و حشو مخبون و عروض ضرب مخبون مقصور از سلمان
چشم دولت سواد قامت گشته سیه * بلغ و انش در سحاب کبرت ست نظیر * بر وزن فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلان رمل مثمن صدر و ابتدا سالم و حشو مخبون و عروض ضرب
و ضرب مجموف سلمان آن کند قهر تو با ظلم که با گل وی * به آن کند لطف تو با عدل که با تاج وی * بر وزن فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلان رمل مثمن سبغ
سلمان تا کی گریم بزاری همچو ابر بهاران * از سر اندوه حسرت و فراق گلعذاران * و فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلیان رمل مثمن بی کف مکفول
و یک سالم علی الترتیب حافظ جلالدین سلطان که ساند این دعا را * که مشکبار بادشاهی زنظر دوران گدا را * فاعلاتن فعلاتن فاعلاتن فعلات رمل مخبون مشعث
از نصیر الدین طوسی چه کنم هر چه کنم با تو نبندد سودم * بجز آن میله ندانم که ز عشقت نگریزم * فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلاتن مخبون رمل مثمن صدر و ابتدا اجوف و حشو
سالم و عروض و ضرب مخبون بیت هر کرا بینم سخن با خود ز سر میکنم * و ز کند ذکر تو صد تقریب پیدا میکنم * و ز فرش فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن رمل مثمن مشکول
بیت تا بی نیازی از ره دلجوئی ای خاطر * بسختی و بدی از لب شکر نمای را * فعلاتن فاعلاتن فعلاتن فاعلاتن رمل مثمن صدر و ابتدا اجوف و حشو بعضی سالم و بعضی
مجنون و عروض و ضرب سالم از سعدی بیت هر ساعتی ز بیدار * چون آشتر ز بیدار * نه خداوند رعیت نه غلام شهریارم * غم موجود پریشانی معدوم ندارم نفسی
نیز غم آسوده و عمری بیگذارم * بر وزن فعلاتن فاعلاتن فعلاتن فاعلاتن * فعلاتن فعلاتن فعلاتن فاعلاتن رمل مثمن صدر و ابتدا سالم و حشو مخبون
مخبون و عروض و ضرب مجنون مقطوع میر نجات از دل بر وزمن بر فتی بیدریغ * شیر لبنده ام تی نوچه کشتی گیری * فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن رمل مثمن مخبون مقطوع
میر نجات درین بحر و شعر مذکور هم از دانست رمل مثمن مجنون بیت شکرت راشه گرچه سپه بر ترتب * کسی نیز مخور غم که کند سایه بر ان لب فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلاتن بیتی سالم مجنون مابر شما زد و کن بنا کرده اند و در عرف ناواقفان از غلطی بحر طویل گمان برده شتاش از عصمت الله بخاری

رنگ حنا و در گوش و خط و خد و قد و عارض و خال لبت ای سرو پریرخسار من + شفق و کوکب شام و سحر و طوبی و گلزار بهشت ستد و بلال و طرف و مشربه گرو

فعلاتن مثلث مخبون بحر رمل مسدس سالم **سیفی** های نگاریں معنی دلبران مائی + رنج مکن پنهان چو اندر جان مائی + فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن رمل مسدس

محذوف **بیت** گفت تا باز نهشتم و ه خبر + گفتش نی نهاز نام ده مبر + فاعلاتن فاعلاتن فاعلن + مثنوی حضرت مولانا جلال الدین رومی نور الله مرقده

شیخ فریدالدین عطار و نظامی حلوا بهاؤ الدین آملی رحمهم الله بحر رمل مسدس مخبون مقصور **سیفی** تشکرین لعل تو کان نمک ست + گر چه شکر نه سکان نمک ست

فاعلاتن فعلاتن فعلات رمل مسدس مخبون محذوف **بیت** محتشم زاده زبس نخوت و جاه + میزند امید ظریفانه براه + فاعلاتن فعلاتن فعلن بحر رمل

وزن مثنوی معلوم و اقع شده اند بحر سریع مطوی چون این بحر اسباب بشکستگی دارد و تا زود تر گفته میشود لهذا بسریع تام کرده اند و این بحر افاعی هم ارکان مطوی

آرند و سالم نیامده مگر بکلف **بحر سریع** مطوی موقوف **سعدی** وقت ضرورت چو نماند گریز + موست بگیر و سر شمشیر تیز + مفتعلن مفتعلن فاعلان بحر

وزن اگر مقطوع آرند جائز ست تقدیم و تاخیر سنر طانیست چنانچه نظامی فرموده **بیت** بسم الله الرحمن الرحیم هر دو وزن مفتعلن

مفتعلن فاعلان مفعولن فاعلان و این وزن اگر عروض و ضرب مختلف باشد جایز ست چنانکه در آخر کبیر صرف فاعلن مطوی مکشوف و در آخر مصرع دیگر

فاعلاتن مطوی موقوف این بحر گاهی حرف موقوف را تقاید رفته متحرک واقع شده باشد چنانکه خاقانی فرماید **بیت** حلقهٔ ارکم شود از زلف تو مقام حرم خواهی و دان آن

باخدا هی موقوف ست که بجای حرف متحرک افتاده مصرعهٔ اول بوزن مفتعلن مفتعلن فاعلن و ثانی بر وزن مفتعلن مفعولن فاعلات + و این بحر ست

قران السعدین و مخمس اسرار و مطلع الانوار رومی این وزن اگر مسدس باشد سالم آید مشتمل مطوی و عروض و ضرب موقوف جایز ست **سلمان** ساوجی

جیحون آنا فتحنا لک فتحا مبین + مفتعلن مفتعلن فاعلاتن مفتعلن فاعلاتن سرف + مطوی مکسوف مجزوع **ارجاجی** ای گل و یت سنبل خیز +

زلف سیاهت آتش ریز + مفتعلن مفعولن فاع + و این وزن اجتماع طی و کسف و شتر جایز ست **بحر منسرح** منسرح و اقع بعضی آسان همین بحر

سیما مقدم اند بر او تاد آسان تر گفته میشود و سالم نیامده **منسرح** مثمن مطوی موقوف **سیفی** انگدم صید او ست میر شکار من ست + دست بخونم نگار کرده

کار من ست مفتعلن فاعلاتن چهار بار و مفتعلن فاعلن نیز درست و فاعلن مفتعلن فاعلن گران می شود و نیز جایز چنانکه سعدی فرماید **بیت** پشت دو تا سے فلک است

شد از غمی + تا چو تو فرزند زادها دریام را + **منسرح** مثمن مطوی و عروض و ضرب مخبون سعدی فرماید در گلستان **بیت** دیدهٔ اهل طمع نبست مگر

پر نشود پهنا که چاه بر نگنم + مفتعلن فاعلات مفتعلن فع **منسرح** مثمن اخرب **سیفی** گدازان شد در شهر آن پریرو + تا روز بے او دران آید شب

و مشمول فاعلاتن دو بار **منسرح** مسدس مطوی **بیت** شاهجهان یادگار نازنین بود + کز کرمش خلق شاد و ایمن بود + مفتعلن فاعلات مفتعلن **منسرح**

مسدس اخرب مکفوف **بیت** ای تازنین که ماه سنی امشب + رحمی بکن چون شاه منی امشب + مفعول فاعلات مفاعیلن + دو بار **بحر خفیف**

سبکترین بحور ست و عربی مسدس آید فارسیان بندرت مثمن هم آورده اند **بحر خفیف** مسدس صدر و ابتدا سالم و باقی مخبون **جاجی** ای ز تو پیدا

یار نیامد تازه شباب و آن نگار نیامد + فاعلاتن مفاعلن فعلاتن **بحر خفیف** مسدس صدر و ابتدا سالم و مشهور مخبون و با نه مقطوع اگر عروض فعلن آید و ضرب فعلات

یا فعلان یا بالعکس جایز ست **سعدی** کس نبیند که تشنگان حجاز + بر لب آب شور گردآیند + و نسخه نام من و ما مقیمان و هفت پیکر نظامی و هفت اورنگ امیر

و حدیقه حکیم سنائی در همین بحر ست **بحر خفیف** مقصور و ضرب مشعث از **جاجی** بیت گل شاهوار گلشن ذارم + ذوق جام مدام لوزینه دارم + فاعلاتن مفاعلن فعلن

بحر مضارع چون مضارعت بمعنی مشابهت ست این بحر را مضارع ازان گویند که بحر مشابهت ارمویین که بحر دوم این بحر تند مفرق بلوازم و قیود دوم

مضارع فاعلاتن ست مشتمل بر فواصل و اوتاد و مفعولات مشتمل بر اوتاد و خلیل گفته که مشابهت بهزج دارد و این بحر از دو بحر ترکیب یافته **مضارع**

مثمن اخرب مکفوف منقصر از **جاجی** بیت خوش آن موسم بهار که بر طرف لاله زار + نهند بار بگلهذا ریکف جام خوشگوار + مفاعیل فاعلات مفاعیل فاعلاتن و بار

مضارع مثمن اخرب عروض ضرب سالم از خسرو خوابم که سیر بینم روی چو آسمانش ۰ یک آفت ست چشمش می ترسم از کمینش ۰ مفعول فاعلاتن ۰ مفعول فاعلاتن دو بار **مضارع** مثمن اخرب مبسوغ از **جامی** ای اهل نوش خندت کام شکرفشانان ۰ سرو امانت بیرون از فهم نکته دانان ۰ مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن دو بار **مضارع** مثمن اخرب محذوف از گلستان سعدی **بیت** دیدار عیدمانی و پرهیز می کنی ۰ بازار خویش و آتش ما تیز می کنی ۰ مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن دو بار **مضارع** مثمن اخرب مکفوف از **عرفی** ای مرتفع ز نسبت ذات تو شان علم ۰ کلک گهرفشان تو رطب اللسان علم ۰ مفعول فاعلات مفاعیل فاعلاتن دو بار **مضارع** مسدس مکفوف عروض ضرب محذوف از **جامی** خوشا جلوهٔ وجمال تو دیدن ۰ خوشا میوهٔ وصال تو چیدن ۰ مفاعیل فاعلات فعولن دو بار **بحر مقتضب** انتصاب پدیدست این بحر از بحر منسرح پدیده اند چه اگر ارکان این هر دو بحر یک ست و اختلاف بهین در ترتیب ست **مقتضب** مثمن مطوی **سیفی** بالست چو می طلبم باده نزد جان چه بود ۰ باخت چه منگرم بنده پیش خان چه بود ۰ فاعلات مفتعلن فاعلات مفتعلن دو بار **مقتضب** مطوی مقطوع از **سیفی** وقت ۰ اغتنمش دان آنقدر که بتوانی ۰ حاصل ز حیات ای جان بکدم ۰ شادی ۰ فاعلات مفعولن چهار بار و کاهی درین وزن در وسط مصرع یکحرف از تقطیع زائد افتد و این از خود مردم گویند چنانکه درین **بیت** می پرست ایجاد م نشئهٔ ازل دارم ۰ همچو دانهٔ انگور شیشه و بغل دارم ۰ یار انگور دانست **بحر مجتث** اجتثاث از بیخ برکندن ست مسدس این بحر از تصحیف برکنده اند چرا که الفاظ این هر دو یکیست اینجا مستفعلن مقدم پیوسته و فاعلاتن و خفیف درمیان **مجتث** مثمن مجنون از **سیفی** زود نیست میسر نظر بروی تو ما را ۰ چه دولت ست تعالی الله از قدت تو قبا را ۰ مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلاتن دو بار **بحر مجتث** مثمن مجنون مقصور از **سیفی** بسکه درد تو به جان ناتوان منست ۰ بلاک من طلبید هر که صرفان منست ۰ مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلاتن دو بار بکاهی کردن آخر فعلاتن و کاهی فعلن و کاهی فعلان از **حافظ** غلام نرگس مست تو تاجداران اند ۰ خراب بادهٔ لعل تو هوشیاران اند ۰ **بحر متقارب** زیرا که اوتاد با اسباب او بهم نزدیک اند **بحر متقارب** مثمن سالم **بیت** نشرم خجلت لاله را داغ بردل ۰ ز رشک قدت سرو را پای در گل ۰ فعولن فعولن فعولن فعولن **متقارب** مثمن مقصور یا محذوف از **سلمان** نه چون نور رایت بود آفتاب ۰ که این انبساط آید آن از صواب ۰ فعولن فعولن فعولن فعول **بحر متقارب** مثمن اثلم از **حافظ** من رند عاشق و دلکاه توبه ۰ استغفر الله استغفر الله فعولن فعولن فعولن فعولن **متقارب** مثمن مقبوض اثلم از **حافظ** گرم بخوانی دوم برانی ۰ دل مزن رنجانی جانی ۰ فعولن فعولن چهار بار **متقارب** اثرم مقصور **از جامی** ای شبانت حالیه سا ۰ وی سرویت خالیه سا ۰ فعولن فاع فعولن فاع **متقارب** مسدس سالم از **سیفی** روز جدائی چاکم کند از دفکانی بجام ۰ فعولن فعولن فعولن فعولن فعولن فعولن فعولن فعولن **متقارب** مثمن سالم از **عصمت بخارائی** ز هی دو چشمت بخون مردم ۰ گشاده تیر و کشیده خنجر ۰ خی خی چه جای ۰ بسیاط ولت ۰ سیاط سیاست شب معتبر ۰ فعول فعلن شش بار و بعضی بجای فعول فعلن فعلان شش بار نوشته اند و احتمال بحر رویگیرد ۰ چنانکه نموده اند از اشعار و درین وزن یکحرف از تقطیع زائد بسته شده و این از خروج غیر مروج نخواند ۰ مصرعه اگر چه صد سال بمیخ و سیما بخاکند ۰ هیهات هیهات ۰ لام صال از تقطیع زائد ست و این وزن مشتمل بر ده رکن ممنوع باشد **بحر متدارک** این را متدارک گویند که تدارک و لغت و دریافتن و پیوستن ست یکدیگر را اسباب این بحر دریافته است و تا این اینا نکند موجود نگردد و این بحر را پدید آورده به بحرهای دیگر که خلیل بن احمد پدید نموده بود به پیوست اهلش فاعلن شش بار **متدارک** مثمن سالم از **سیفی** حسن لطف تازه شد هر دمه ۰ خط و خال از مشک چین خاکه ۰ فاعلن شش بار **متدارک** مثمن مجنون از **سلمان** چه دولت بنود گلبن باغ ارم ۰ چو دولت بنود قد سرو بستان صنم ۰ فاعلن شش بار بحر مذکور و بعضی متدارک مجنون ابتدا کرده کن بنا کرده اند چنانچه **بیت** مه نو مسلم موصله که فرخ کش گردش مرنشود ۰ بحل ست بسبکسری اهن تو ترا که گوش بانغ مجنون زرد نشود ۰ وزنش فعلن بحرکت مین شانزده بار **متدارک** مثمن مقطوع از **جامی** ای ماه روی غم داری ۰ تا کی آبی بر من خواری ۰ فعلن سکون مین شش بار **متدارک** مثمن مجنون مقطوع **از جامی** نبل سیه بسین حزن لشکر غم شین ختن بزن ۰ فاعلن فعل فا علن فعل فا علن فعل فا عل

از بحر مضارع قبر تی در دیا آنکه بعد از خلیل ابن احمد مولانا یوسف نیشاپوری وضع کرده بحر قریب سدس مکفوف بیت خداوندا بجان بخش شاه عادل ۔ شناسا و جوان بخت رای کامل ۔ مفاعیل مفاعیل فاعلاتن بحر قریب سدس اخرب مکفوف محذوف وضرب سالم از سیفی تا بطبع رهی برقرار باشد مباح در شهریار باشد ۔ مفعول مفاعیل فاعلاتن بحر قریب اخرب جشوا هم عروض سالم وضرب مسبغ نقشخان وی تشا بقطعه مضاب گفته بیت سرخ رخ چند بیکسر میگفت ۔ از علم لغت هر آنچه میباید ۔ مفعول فاعلاتن فاعلاتن وضرب فاعلیان نیز هم بحر جدید غریب هم نامنذ زیرا که این بحر تازه پیدا کرده شده است بعد از خلیل ابن احمد و ابو الحسن اگرچه اصلش فاعلاتن فاعلاتن مستفعلن است لیکن اکثر سالم می آید بحر جدید بجوان از سیفی مع قدت گرچه صنوبر کشد رخ ۔ بنفشه چون خدمت صنوبر بے ۔ فعلاتن فعلاتن فاعلاتن مفاعلن بحر مشاکل این بحر با بحر قریب مشاکلت دارد زیرا که ارکان هر دو یکیست اینجا فاعلاتن بجای مفاعیلن و در قریب بعوض اصلش فاعلاتن مفاعیلن مفاعیلن ست و سالم نمی آید و اکثر مسدس آمده مکر متاخرین بهمن نیز آورده اند بحر مشاکل سمن بخ ز اجای خیز و طرف چمن بگیر یار حریف سمن بر ے و کاه بسنبل تر همین و کاه شاخ سمن بر ے ۔ فاعلات مفاعیل فاعلات مفاعیل چون از بحر متفق علیه جمهور نباشد شنیدن بحر مستحدث بر وجه لازم آمد بایدانست که بعضے عروضیان دایره مختلفه سوای طویل صدیه البسیط و بحر دیگر را که عریض و عمیق باشد انفکاک کرده اند بنصر از خزانه سوم دایره مذکور ابتدا ساخته اند مفاعیلن فعولن چاپا بد عمیق از بحر و پنجم شروع نموده اند از فعولن مفاعی که بر وزن فاعلن فاعلاتن میشود چهار بحر چون اشعار این هر و بحر نیافته اند لهذا از درجه اعتبار فرو افتاده و بعضی از عروضیان پارسی مثل بهرامی سرخسی و پرز چهر قمی و امثال ایشان سوای دو بحر شگفت نکرده و یک دایره دیگر مسمی بمتفکه بر هم خود پیدا کرده اند و جل بحوران است حریم کبیر دلیل و صغیر و اهم ۔ قلیب جدیده و سلیم و حمیم بحر صریم مفاعیلن فاعلاتن فاعلاتن دو بار بحر کبیر مفعولات مفعولات مستفعلن دو بار بحر تدیل مستفع لن مستفع لن فاعلاتن دو بار بحر قلیب خماع لاتن فاعلاتن مفاعیلن دو بار بحر حمید مفعولات مستفعلن مفعولات دو بار بحر صغیر مستفعلن فاعلاتن دو بار بحر اصم خماع لاتن مفاعیلن خماع لاتن دو بار بحر عظیم مستفعلن مفعولات مفعولات دو بار بحر جسیم خماع لاتن مستفعلن مستفعلن دو بار چون بحور ستهٔ اخیره و بحور قدیمه سابقه باعتبار توجه ارکان بر اوزان بعضی یعنی مندرج اند و عند التامل نفاسوکی نمانند لهذا بتفصیل این پانزده خانه بر همین قدر اختصار اقتصار نمود ۔ تمام شد رساله عروض العروض

عرف بفتح اول و سکون ثانی بوی خوش بالضم شناسکی مکنوی ۔ احسان از منتخب غروق بفتحتین کهای بدن و نیهای دوخت جمع عرق بالکسر عرق بفتحتین فربهی اندام و آبیکه بخار طبخ او بوی حاصل کنند و بالکسر بمعنی رگ بدن و بیخ و دخت یا بیک ۔ ابهر و منتخب بجر انجا بهر بالفتح اول و سکون ثانی گوشت ناف و ماندن و بیختن انیکه گوشت ازوی باز کرده باشند از منتخب عراق بکسر اول بدانکه عراق دو هستند یکی عراق عجم که خراسان و اصفهان داخل آنست دیگری عراق عرب ملک آن آزوی و دیلاست و بغداد و داخل آنست و عراق در لغت بمعنی کنار و دریاست چون هر دو ملک نزدیک بکنار دریا واقع شده اند لهذا عراق گویند عراق عجم بکنار رود جیحون است و عراق عرب بر کنار دجله و فرات و عراق نام مقامیست از بیستی که بوقت پیاده شدن عراق بالکسر بسوی کردن بفتح اول قشد یار حمله سخت ماننده و گوشمال دهنده و کارزار کننده از منتخب صراع و مصطلحات عروسک مستعمل اول منجنیق کی چاره آن ۔ آلات جنگ قلعه گیری ست و لعبت که در میدان بازی کنند و نام میوه ایست از تنسم زد آلوار مصطلحات و سیدنی و بر بانی بهار عجم و مدار و سرداب عرض عام تعریفیست بامصطلح منطقیان گفته اند که صادق می آید بر کثیرین که مختلف باشند در حقیقت و فرق و افراد نباشد چنانکه پاشی که صادق ست بر انسان و فرس مع تفاوت حقیقت و فرق ایشان ۔ عرم بفتح اول اکستانی بمعنی رودخانه سد که پیش آب رود خانه کرفته راه آب سد رود سازند ۔ منتخب عرمرم بکسر عین و فتح هر دو اول و هر دوم بمعنی لشکر نوشته اند و بعضے کویند کنه یکیست و در بعضی قسما تکی عین مهمله هم می آید والله اعلم بالصواب عروس حدان عبارت از ماه آسمان و سران عرق چین کوه اذکاه که در زیره ستاره نوشته اند ۔ مصطلحات سیرت و رشک و بربان بمعنی بخ و مال هم گفته اند عرجون الفصر و جیم مضموم منتخب

از بحر مضارع قبر تی دارد یا آنکه بعد از خلیل ابن احمد مولانا یوسف نیشاپوری وضع کرده بحر قریب مسدس مکفوف بیت خداوندا بجان بخش شاه عادل ۔ شهنشاه جوان بخت رای کامل ۔ مفاعیل مفاعیل فاعلاتن بحر قریب مسدس خرب مکفوف عروض وضرب سالم از سیفی تا بلغ رهی برقرار باشد مباح در شهریار باشد ۔ مفعول مفاعیل فاعلاتن بحر قریب مسدس خرب جشوا اهتم عروض سالم وضرب مسبغ نقشخان وی تشا پی قطعه مضاب گفته بیت سرخ رو چند میگفت ۔ از علم لفت هر آنچه میباید ۔ مفعول فاعلاتن فاعلاتن وضرب فاعلیان نیز هم بحر جدید غریب هم نامند زیرا که این بحر تازه پیدا کرده شده است بعد از خلیل ابن احمد و ابو الحسن اگرچه اصلش فاعلاتن فاعلاتن مستفعلن است لیکن اکثر سالم می آید بحر جدید بجوان از سیفی تا قدت گرچه صنوبر کشد سرے ۔ بنور چون خدمت صنوبرے ۔ فعلاتن فعلاتن مفاعلن بحر مشاکل این بحر با بحر قریب مشاکلت دارد زیرا که ارکان هر دو یکیست اینجا فاعلاتن بجای مفاعیلن و در قریب عکس اصلش مفاعلاتن مفاعیلن مفاعیلن ست و سالم نمی آید و اکثر مسدس آمده مکرر متاخرین بهمن نیز آورده اند بحر مشاکل سمن بخ از جای خیز و طرف چمن گیر که یار حریف سمن بر تست ۔ گاه بسنبل تو همین و گاه شاخ سمن بر تست ۔ فاعلات مفاعیل فاعلات چون این بحر متفق علیه جمهور نیامده شتابان بحر مستحدث به جنب ده لازم آمد با این است که بعضے عروضیان دایره مختلفه سوای طویل صدیه البسیط و بحر دیگر را که عریض و عمیق باشد انفکاک کرده اند بنصر را خزینه سوم دایره مذکور ابتدا ساخته اند مفاعیلن فعولن چاپا بد عمیق از بحر دو پنجم شروع نموده اند این فعولن مفاعی که بر وزن فاعلن فاعلاتن میشود چنانچه در اشعار این بحر و بحر نیافته اند لهذا از درجه اعتبار فرو افتاده و بعضی از عروضیان پارسی مثل بهرامی سرخسی و پرز چهر قمی و امثال ایشان سوای دو سه شعر نگفته و نکرده یک دایره دیگر مسمی بمنعکسه بر عکس خود پیدا کرده اند و جلب بحران است حریم کبیر دقیق و صغیر و اهم ۔ قلیب جدید و سلیم و جسیم بحر صریم مفاعیلن فاعلاتن فاعلاتن دو بار بحر کبیر مفعولات مفعولات مستفعلن دو بار بحر قدیل متفع لن متفع لن فاعلاتن دو بار بحر قلیب خاع لاتن فاعلاتن مفاعیلن دو بار بحر حمید مفعولات مستفعلن مفعولات دو بار بحر صغیر مستفعلن فاعلاتن دو بار بحر اصم خاع لاتن مفاعیلن خاع لاتن دو بار بحر سلیم مستفعلن مفعولات مفعولات دو بار بحر جسیم خاع لاتن مستفعلن مستفعلن دو بار چون بحور ستة عشر اخیره و بحور قدیمه سابقه باعتبار توسعه ارکان بود اوزان بعضی یعنی مدرج اند و عند التامل تفاعیل کلی نمانند لهذا بتفصیل این باب مجاز نداده اند بر همین قدر اختصار اقتصار نمودیم تمام شد رساله عروض العروض

عرف بفتحتین اول و سکون ثانی بوی خوش بالضم شناسنکی مکنونی و احسان از منتخب عروق بفتحتین رگهای بدن و نیهای درخت جمع عرق بالکسر عرق بفتحتین فربهی اندام و آبیکه از بخار طبخ ادویه حاصل کنند و بالکسر بمعنی رگ بدن و پنج درخت یا یک از هر دو منتخب بجر الجواهر بالفتح اول و سکون ثانی گوشت ناقص الخلقت ماندن و بیخته از نیکه گوشت ازوی باز کرده باشند از منتخب عراق بکسر اول بدانکه عراق دو هستند یکی عراق عجم که خراسان و اصفهان و اهل آنرا عراقی گویند عراق عرب ملک آن آزوی دیلاست و بغداد و اهل آنرا عراقی و لغت عراق بمعنی کنار و دریاست چون هرود و ملاک تذکیر بر کنار رود یا واقع شده اند عراق گویند عراق عجم بکنار رود جیحون است و عراق عرب بر کنار دجله فرات و عراق نام مقامیست از بیستونی که بوقت پیشتر آیند عراق بالکسر بسوی کردن بفتح اول قشد یار حمله سخت ماندن و گوشمال دهنده و کار کننده از منتخب صراح و مصطلحات عروساک مستعمل اول منجنیق کی چاره آن ۔ آلات جنگ قلعه گیری ست و لعبت که در میدان بازی کنند و نام مهره ایست از مهره های شطرنج و دیگر آلوار مصطلحات و سیدی و بازی بهار عجم و مدار و سرای عرض عام بفتحتین یا مصطلح منطقیان گلیست که صادق می آید بر کثیرین که مختلف باشند در حقیقت و چه در افراد نباشد چنانکه پاشی که صادق است بر انسان و فرس بل مقرکه مختلف اند در حقیقت و چه در افراد عرم بفتح اول و کسر ثانی بمعنی رودخانه سدے که پیش آب رود خانه گرفته راه آب سد و دو ساز ندا منتخب عرمرم بکسرین و فتح هر دو اول و هر دوم بمعنی لشکر نوشته اند و بعضے گویند کنه یکیست و در بعضی قسما لشکی عین مهمله هم می آید و الله اعلم بالصواب عرمرس حدان عبارت از ماه آبان و سران عرق چین گذاکه در زیره ستاره نوشند از مصطلحات بهرام و رشید و بان یعنی بنج و مال هم گفته اند عرجون القدیم و جیم مضموم چوب خشک

عزائیل نام غیطان غزال بالضم وتشدید وفتح زا بلفظ تصغیف نام پرده موسیقی که آن شعبه ایست از نگولا از کشف غزل بالفتح بیکار بیکار کردن کسے را و بالضم مطاعت از مدار و منتخب غزم بالفتح اراده و قصد و آهنگ کردن و بالضم شرم آمده از منتخب و مدار و کشف غزائم فسونها و ادعیه که برائے رضا جنیان و پریان خوانند و آیات قرآن مجید که برائے شفای بیمار خوانند و فرائض خدا و اجب کرده بر بندگان او منتخب و صراح و مصطلحات غزو بالفتح انبت کردن بچیزی و شکیبائی کردن بر مصیبت از صراح و غیره فصل عین مهمله مع میم سین مهمله عیسی بفتحتین و در آخر الف مقصوره بالعبوت یا بمعنی قریب است نزدیک است که چنین شود و بمعنی یقین و شاید هم آمده از لطائف و کشف و منتخب عسرت بالضم شواری از منتخب عسجد بالفتح و جیم غیر منقوط بمعنی زر طلا و بمعنی جواهر چون دُر و یاقوت از منتخب و صحاح و مدار و شرح نصاب و کشف عسر بالضم و بفتحتین شواری و دشوار شدن کار و بفتح اول و کسر سین مهمله بمعنی دشوار و مشکل از شروح نصاب و منتخب عسیر بفتح اول و کسر ثانی بمعنی دشوار از منتخب عسکر بالفتح معرب لشکر ذاتی المعرب لشکر و در منتخب نوشته که عسکر بمعنی لشکر و بسیار از هر چیز و تاریکی شب و محالیست بنیشاپور و نام سامره که وهی ست که میان حرمین و از انجاست امام علی نقی عسکری و امام حسن عسکری و عسکران عرفه و منا عسا اکبر کاف لشکر با جمع عسکر عسار بفتح دردسری و تنگدستی از شرح نصاب عسعس بفتح اول و فتح عین و سوم و سین اخیر مهملتین بمعنی تاریکی شب و در منتخب نوشته که عسعس بمعنی تاریکی شب و بسیار شدن و تشدید قبح بزرگ از صراح و منتخب عسن بفتحتین یکبار حافظت شهر شب گرد و از منتخب و کشف و در لطائف نوشته که عسس جمع عاس ست که بمعنی تشنه شب باشد و در فارسے بر سفر اطلاق کنند عسل بفتحتین بمعنی شهد عسن بضمتین و در آخر نون بمعنی بیه کننده از صراح و منتخب و صحاح عسقلان بالفتح اول و فتح قاف نام شهری ست بشام و نام رود نیز نوشته اند از منتخب و غیره عسکری منسوب بعسکر که شهریست از خوزستان و اهواز میان بصره و فارس از تقویم البلدان و در منتخب نوشته که عسکر میان حرمین و کنایه از امام علی نقی عسکری و امام حسن عسکری و نوعیست از شراب که از تیکر سازند از مؤید و کشف و غیره عسلے بفتحتین پارچه زرد که یهودان بجهت امتیاز بر دوش جامه دوزند از برهان و سراج فصل عین مهمله مع شین معجمه عشا بالکسر اول تاریکی شب که وقت نماز خفتن ست و بفتح اول طعامی که شب خورند و عشا بفتح اول و بی همزه بمعنی شبکوری از منتخب و مدار و کشف عشب بالضم و بای موحده گیاه تر از منتخب عشرت بالکسر صحیح و بفتح خطاست بمعنی خوشدلی و خوش زندگانی کردن با هم از بحر الجواهر و قاموس وصل عشرات بفتحتین جمع عشره که آن را دهالے گویند دهائی همه نه اند چنانکه ده و بست و سی و چهل و پنجاه و شصت و هفتاد و هشتاد و نود عشیت بفتح اول و کسر شین معجمه و تشدید تحتانی و بعده تاء فوقانے بمعنے شبانگاه عشیره بروزن فقیره بمعنی کسیکه با کسی یک جا زندگانی کند و بمعنی خویشاوند و همسایه و بمعنی هم حصه از چیزے از کشف و مؤید عشائر بفتح اول و کسر همزه که حرف چهارم ست بمعنی خویشان و قبایل و این جمع عشیره ست عشر عشیر بلفظ اول بالضم بروزن شکر و لفظ ثانی بروزن فقیر بمعنے حصه دوم از دهم حصه چیزی پس آن صدم حصه میشود از مجموعه اول چنانکه عشیر صدده ست و عشره ست از مؤید و کشف و غیره عشر بالفتح دهم حصه از چیزی گرفتن و بالضم و هم حصه از چیزی و بمعنی ده آیت قرآن مجید را گویند که در زمان قدیم رسم قاریان این بود که شاگرد خود را هر روز ده آیت سبق میداد ند و بضم اول و فتح ثانی هر نباتی که شیر دهد مخصوصاً درخت آک و بفتحتین بمعنی دهد معروف که بفارسی آن را ده گویند و بزبان چنانکه عشره بمعنی منتخب برهان و سمیعی و دیگر کتب و شرح عشق بالضم و شین معجمه شدت عشیانه مرغ از لطائف عشاق بالضم و شین مشدد جمع عاشق و نام تعامیست اندوزد مقام موسیقے که آمد او دگهڑی رود زیا قیمانده می سراید عشوق بفتح اول و ضم ثانی بسیار عشق کننده و صاحب عشق بالکسر بسیار دوست داشتن چیزی از منتخب و نزد بعضے اطبا مرضیست از قسم جنون که در دیدن صورت حسین پیدا میشود و عبد الرزاق شارح مظهری از شرح اسباب و فتوحات استخلص ارادت که عشق اخوذ از عشقه و آن نباتی ست که آنرا البلاب گویند چون بر درختی به پیچد آن را خشک کند همین حالت عشق ست هر که بولے که طارے شود صاحبش را خشک و زرد کند و در مصطلحات بمعنی سلام و وداع نیز نوشته چه اصطلاح آزاد است که بجای سلام علیک عشق الله گویند عشیران بروزن

فقیر ان نام جانوریست کریهی از پرده وهای وحشی است از کنف و مدار **عشق** پیچان نباتیست که بر درخت پیچد گویند آن سرخ باشد و در عرف تازه عشق پیچه گویند **عشر خوان** مفعل فواعلن مؤلف قرآن خوان چرا که طفل اول وه آیت بطریق تبرک سبق دهند و بمعنی قاری کلام الله شریف و مجازاً بمعنی مفرول الدرسی و در فرهنگ طلبات شعیکه بر گور مرده قرآن خواند **غشوه** بر سه حرکت عین و سکون شین معجمه کاه پوشیده کردن از صراح و قاموس و منتخب بر سه حرکت اول یعنی اغش که در قرب از دور دیده شود و در مدار کشف و بهار عجم و مؤید **عشوه** بالکسر یعنی ناز و فریب و حرکت معشوق که دل عاشق بدان فریفته شود و اکثر اوقات عشیره خویشان و تبار و اهالی نه از منتخب **عشره** کاملة بالفتح ده چیز کامل و کنایه از ده روز که حاجیان که سه روز در ایام حج دارند بعد از حج و این حکم بمکیست که قدرت توانی ندارند **عشقه** بفتح اول و کسر ثانی و قاف بمعنی عشق پیچان از برهان **عشیقه** بمعنی معشوقه **عشاری** نام صنعت شعری فصل **عین** المعاجم صاد مهملة **عصعص** بفتح اول و سیوم و سیمه ثانی بمعنی عصعیان بمعنی سرین از اشاره باین آیت **وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى** و با اطلاق آلت تناسل **عصب** بفتحتین بمعنی پی و آن بفتح لیست بغیدکه در حرکت و مفعول طی اعضا بدان ست و در منتخب سرین نوشته که عصب بفتحتین بمعنی پی و جمع عصبه مؤلف گوید که ازینجا معلوم شد که اعصاب جمع جمع عصب ست و در شرح نصاب از صحاح منقولست که عصب بمعنی پی زرد رنگ ست بمعنی پی سفید که از و **عقب** اند **عصبیت** بفتح اول و ثانی طرفداری و دستواری و خویشاوندی **عصمت** بالکسر نگاه داشتن خود و اثر آن نگاه داشتن و بالفتح خطاست از بحر الجواهر و مزیل و با اطلاق اطلاق باین لفظ بر پاکیست که از ابتدای وجود تا انتهای عمر گناه کبیره خصوصاً زنا نکرده باشد **عصبات** بفتحتین جمع عصبه که بمعنی پسران و خویشاوندان نرینه باشد از جانب پدر **عصمات** بفتح اول و تخفیف صاد مهمله و در آخر فوقانی جمع عاصی و بتشدید صاد خطاست بتشدید صاد عصمه بود بروزن فعله بضم اول و فتح ثانی و ثالث یا ساکن که قبل آن مفتوح میم نون یا را بالف بدل کرده عصات شده و همین قیاس قضات جمع قاضی و رواة جمع راوی و ولات جمع والی و غزات جمع غازی غرضکه هر اسم فاعل که ناقص باشد جمع آن بر همین وزن آید از فصول اکبری و شافیه **عصفر** بضم اول و ضم فا گل کاجیرا که بهندی کسنبه گویند و عبارتیکه گویند که برنگ آن مرغ شود از اعصفر گویند و گل اگل عصفر گفتن چنانکه مردم میگویند خطاست از قاموس و منتخب **عصمار** بالفتح و تشدید صاد مهمله و بالضم خطاست از قاموس و منتخب اسم پرنده ایست همین وزن باشد چنانکه قصار و خیاط و حلاج و غیره هم از کشف و منتخب **عصافیر** بفتح جمع عصفور است یعنی گنجشکان **عصفور** بالضم گنجشک و بالفتح خطاست **عصر** بالفتح روزگار و زمانه و بمعنی آخر روز و بمعنی افتادن از تستی و صراح **عصیر** شیره انگور و میوه آن گاهی مجازاً بمعنی شراب گویند **عصعص** بالضم هر دو عین مهمله و هر دو صاد مهمله بروزن بلبل استخوان مابین هر دو سرین قریب از معتمد و منتخب و کتب طب همین ست و در منتخب بفتح هر دو عین نیز گفته **عصام** بکسر اول و دال مشک که بدان مشک را آب بردارند منتخب و صراح و در شرح نصاب بید مشک نام درختیکه نعلت که حاجب نعمان بن منذر بود **عصیان** بالکسر سرکشی و در اصل لغت معنی آن سخت شدنست پس گناه را عصیان ازان نام کردند که آدمی از گناه سخت دل میشود در شرح نصاب از یوسف بن الناسخ **عصو** بالفتح بعضا زدن و در شرح نصاب **عصابه** بکسر عین از جامه که بدان سر بندند از مدار کشف و بفتح اول و ثانی **عصابه** بفتحتین بے کسر اول و تشدید ثانی یکسو شدن و بر کنار رفتن و **عصابه** بفتحتین پسران و خویشاوندان نرینه از جانب پدر و عصبه بالضم گروه مردان از ده تا چهل در صراح و منتخب **عصیده** بروزن قصیده نوعی از حلوات از منتخب **عصاره** بضم اول آنچه از فشرده شود و بمعنی پنجه بفشردن بروزن آمد از آب و روغن و جز آن و منتخب شرح نو الله **فصحا تعین** مهملة مع خمس مهملات **عجمه** **عصب** بالفتح و فساد مجمه ساکن و با موحده در اصل بمعنی قطع و بمعنی تیغ مستعمل شده از شرح نصاب **عضیت** باضافه موحده مکسور و تشدید تحتانی تیز زبانی **عضه** بفتح اول و ضم ثانی بمعنی بازو و همین اصل و بالفتح و بالضم و فتح اول و کسر ثانی و فتحتین و این چهار وجه فرح است از منتخب و صحاح و صراح و بالفتح یاری دادن و بادشاهان شیراز بعضد بالفتح و تشدید بندگان گزین از منتخب **عصر** قرط بفتح عین و سکون صاد مهمله و فتح راء مهمله و ضم قاف و طاء مهمله بفارسی آنرا کرباسو گویند از جاربردی و در منتخب جانوریست شبیه بخرگوش و نرم گوشت و خشتران را بدان تشبیه کنند

فصل بفتحتین گوشت پارهٔ پهنا مرکب و احدش فصلی از منتخب عضو بالضم اندام و بالفتح خطاست از بحر الجواهر و کشف و صراح و منتخب **عضاه** بضم اول و تخفیف ضاد و جیم و دال مهمله بوزن طرف درختی است بلند و خاردار از منتخب بکسر اول قطعه باشد مستطیل الصق بر پشت اسطرلاب که از نسبت احکام گردش می نماید

فصل عین مهمله مع طاء مهمله

عطای کبری کنایه از عمر طبعی که یکصد و بیست سال باشد **عطب** بفتحتین و با موحده معنی هلاک که بعرف آنرا هلاکی گویند از منتخب و صراح و لطائف **عطلت** بالضم بیکاری از صراح **عطالت** بکسر بیکاری و معطلی گردد لغات معتبره با تمیمی یافته نشده **عطارد** بضم اول و کسر را ستاره معروف که بر فلک دوم تابد و آنرا دبیر فلک گویند علم و عقل بدو تعلق دارد و شرف او در سنبله و وبال او در قوس از صراح و قاموس و مزیل و لقادیم **عطاس** بالضم دوائی که آنرا سنبل رومی گویند و باصطلاح کیمیاگران یعنی بست که یکی از فلزات ست از تحفهٔ الامین و غیره **عطر** بالکسر خوشبو و بوی خوش و بالفتح خوشبو شدن و خوشبو کردن از قاموس بحر الجواهر و مدار کشف و منتخب و صراح **عطا** خوشبوئی [illegible] معمار و مرده معنی [illegible] از کشف **عطاء** بالضم [illegible] **عطف** بالفتح گردانیدن و پیچیدن و میل کردن و مهربانی و جناب و آس جامه [illegible] **عطل** بالضم [illegible] نرد و از منتخب **عطش** بفتحتین مشتقی از صراح **عطف** بالفتح گردانیدن و پیچیدن و میل کردن و مهربانی و جناب و آس جامه [illegible] **عطل** بالضم [illegible] مدار **عطل** بفتحتین زن بی شوهر از منتخب و بمعنی حرف بی نقطه مثل دال و سین و لام و میم **عطن** بفتحتین جای آب خوردن شتران از شرح نصاب و منتخب آرامگاه گوسپندان نزدیک آب **عطشان** بفتح اول و سکون ثانی و ضم ثالث و بمعنی تشنه و بمعنی تشنگی نیز آمده **عطوفه** بفتح زن مهربان **عطر جهانگیری** عطر یکه از گلاگیر نمایند چون این عطر سابق نبود لهذا بنام نامی جهانگیر موسوم شد از دیباچهٔ جهانگیری

فصل عین مهمله مع ظاء معجمه

عظما بالضم اول و فتح ثانی معنی بزرگان این جمع عظیم است **عظمت** بهر سه حرف اول مفتوح معنی بزرگی و قدر از قاموس و بحر الجواهر و کشف و صراح و منتخب و بسکون ظاء معجمه و ضم و فتح اول چنانکه مشهور ست خطا باشد **عظم** بالفتح استخوان و بالضم بزرگی از موید و کشف و منتخب بکسر اول و فتح ظاء معجمه بمعنی کلانی ضد صغر **عظام** بکسر بمعنی بزرگان و کلانان و باین معنی جمع عظیم است و بمعنی استخوان ها و ذی صورت جمع عظم است که بالفتح بمعنی استخوان باشد و بالضم و تشدید ظاء و تخفیف آن بمعنی بزرگ از منتخب

فصل عین مهمله مع فاء

عفرا بالفتح نام مشوقهٔ عروا **عفر** بالفتحتین و سکون ثانی مهمله و دو معنی خیره و درمانده از شرح نصاب **عفونت** بفتحتین بدبوئی و گندیده شدن چیزی **عفریت** بالکسر بمعنی دیو از منتخب و صراح **عفاریت** بفتح بمعنی دیوان این جمیع عفریت ست **عفت** بالکسر و تشدید فا پرهیزگاری و پارسائی و بمعنی احتراز از محرمات خصوصاً از شهوت حرام از منتخب و غیره **عفص** بفتح اول و سکون فا و صاد مهمله نام دوائی ست که آنرا مازو گویند و بضم اول و کسر فا هر چیز که مزهٔ آن تلخ و ترش باشد از گفتگوی دهن باشد از منتخب و صراح **عفاف** بفتح پارسائی و پرهیزگاری از منتخب و صراح **عفیف** مرد پارسا و پرهیزگار از حرام **عفف** بفتح اول و دوم عین مهمله آواز سگ **عفن** بفتحتین گنده شدن هوا و گوشت و جز آن و فتح اول و کسر فا بمعنی گنده و بدبو **عفو** بفتح اول و سکون فا بروزن سرو از خطا و گذشتن و ترک کردن عقوبت گناه و در حالت قدرت از کشف و منتخب و غیره مگر در تنهائی از باب چهارم بوستان لفظ عفو بفتح اول و ضم ثانی و تخفیف و اقامه ست چنانچه مصرعهٔ عفو کردم از گنهای زشت ۱۲ و این نوع از تفریس ست و فتح اول و ضم فا و تشدید واو بسیار و گذرنده از گناه کسی **عفیفه** زن پارسا و پرهیزگار از حرام

فصل عین مهمله مع قاف

عقول اولی کنایه از عقول عشره که حق تعالی اول همه عالم آن ده فرشتگان اند بنا بر اساطیر و این قوم اعتقاد دارند لفظ عقول که جمع ست بلفظ اولی که صیغهٔ مؤنث واحد ست صفت آورده چرا که جمع حکم مؤنث واحد دارد **عقب** بفتح اول و کسر قاف و با موحده پاشنهٔ پا فرزند فرزندزاده و بالضم و بفتحتین پایان کار و عاقبت و بفتحتین پسے که از ان جایه کمان سازند و بفتح اول و سکون ثانی مقدد بمعنی برآمدن از منتخب و صراح و الوری پس چیزی بفتحتین آورده ست **عقاب** بکسر اول عذاب نمودن و شکنجه کردن و بالضم مرغ شکاری سیاه و هر چیز بلند که

[illegible]

بسیار بلند باشد و سنگ بزرگ برآمده از کوه و مجازاً بمعنی بلندی مطلق نیز آمده و رشته کوچک که در سوراخ گوش شنبه برای گوشواره و باصطلاح کیمیاگران
بمعنی نوشادر و منتخب و صراح و شرفنامهٔ منیری و شرح سکندرنامه و غیره **عقرب** بالضم بمعنی کژدم و نام برجی ششم از بروج آسمان و آن بصورت کژدم است و مجازاً بمعنی
منفوس زن یا **عقاب** بفتح اول و از علماء مکسوب تقرب است که بمعنی آزمودست **عقیب** بیرو و آنچه پس باشد **عقبات** بفتحات راههای کوه جمع عقبه
است **عقل مجروه** یکی از اقوال شش و **عقد** بالفتح گره دادن جمعی پیمان و نکاح و بیع کردن و بفتحتین گرفتگی زبان و زخم و بالکسر بمعنی سلک مروارید و گلوبند که آنرا
بسته بار گویند و بضم اول و فتح ثانی جمع عقده بالضم که بمعنی گره است و گویند جمع بفتحتین کشف و صلح **عقاقیر** جمع عقیده که چیزی ماخوذ از بعد در دل خود محکم
گرفتن است **عقاقیر** بفتح اول و دو قاف و یا معروف و ما صمغ جمع عقار که بالضم و تشدید قاف مشدد است بمعنی ادویه که از قسم بیخ نباتات است از بحر الجواهر و
منتخب و صراح **عقر** بالفتح و سکون قاف نازائیده شدن زن و قیم شدن زن و فی کردن شتر را و باز داشتن از رفتن از منتخب **لطائف عقیر** نازاینده و نازا امید از
لطائف و منتخب **عقاقا** بفتح آب و زمین ریگستان و اراضی ملک قریه و خرابه و بمعنی متاع و اسباب و بالضم اول شراب و می از منتخب و شرح نصاب و صراح و لطائف و
کشف و مدار **عقوبه** بفتح اول و ضم قاف بمعنی سگ گزنده از منتخب شرح نصاب **عقد** ذقاف بالفتح بمعنی حباب است از نمک **عقیق** بفتح هر دو عین بمعنی طائری است
سیاه و تیز پرواز و در منتخب نوشته که در غربیت سیاه و سفید که آنرا کعل و زاغ هشتی گویند **عقوق** بضمتین نافرمانی پدر و مادر کردن از منتخب **عقیل** بفتح اول و کسر
قاف مرد زیرک و بسیار دان و در الفنوذ بندتر نام پسر ابی طالب که دانا تر بود بنسبت قریش **عقل** بالفتح خرد و دانش و آن قوتی است نفس انسان را که بدان
تمیز و تفاوت میان اشیاء کند و آنرا بالفتح نقل بلغتی میگویند و مولانا ابو یوسف بن یاقوت نوشته که عقل در اصل لغت مصدر است بمعنی بستن و بند در پا بستن چون خرد
و دانش را نیز عقل بطبیعت میشود بسبب افعال نیک پسندیده که از عقل میآید و بتشبیه عقل گویند و در اصطلاح حکما بمعنی ملک یعنی یک فرشته از ده فرشتگان که نزد ایشان نهمین
بهتر و برتر و بزرگ مسطور است **عقول** اول فرشته اول کلان ده فرشته دیگر پیدا شده و جوهر اول نیز را گویند و در برهان نوشته که عقل اول نور محمدی است و هم کنایه از
جبرئیل علیهما الصلوٰة والسلام **عقل کل** کنایه از جبرئیل و کنایه از نور محمدی و گاهی کنایه از عرش اعظم باشد از برهان و در شیخ **عقال** بکسر اول رسنی که بدان
ساق شتر بندند و بای گرسته ران بندند از بهار عجم و کشف **عقد** انامل شمردن باب شمار سنون کیفیت انگشت شمار حساب و محفوظ دارند و
تفصیلش آنست که برای واحد نصف است و واجب گرفت و جهت دو بنصر را باختصر ضم کردن و برآسته وسطی را نیز چنانکه مدد بعدد خواهیم این الناس موجود و مستعار است
لیکن درین سه عقد باید کرد که وسن نامل بسیار نزدیک باصول اصابع باشد و برای چهار خنصر را رفع باید کرد و بنصر و وسطی را معقود گذاشتن و برای پنج بنصر را نیز رفع کردن
و بجهة شش وسطی را رفع کرده فقط بنصر را فرو باید گرفت چنانچه سر انامل آن بر وسط کف باشد و برای هفت خنصر را هم برداشته بنصر را معقود گذاشتن تنها راعقد باید گرفت چنانکه
انگشت نیک مایل باشد بجانب مهٔ دست یعنی قریب بمنتهای کف دست و برای هشت بالخنصر همان باید کرد و برای نه بالوسطی نیز همان باید کرد که درین عقود ثلاثه اخیر
سر بهای انگشت ان بر طرف کف باشد تا عقود ثلاثه اول مشتبه نگردد و برای ده سر انامل سبابه بهت است راباطن بر مفصل اول انملهٔ ابهام یعنی نزدیک بابد نهاد و
چنانکه فرجه میان دو انگشت بحالت مدور سبابه باشد و برای بست طرف عقد زبرین سبابه که متصل وسطی است بر پشت ناخن ابهام باید نهاد چنانچه بسبک انملهٔ ابهام
را در میان اصل سبابه و وسطی گرفته اند لیکن در سطر بالا در دلالت عدد دست خللی نباشد چه اوضاع اوسط عقود احاد متغیر و متبدل گردد و اتصال

نا خن ابہام بطرف عقدہ زیرین بحال خود دلالت بر ست کند و برای ی ابہام را قائم داشتہ سر انگشت سبابہ بر طرف نا خن او باید نہاد چنانکہ وضع سبابہ با ابہام شبیہ باشد بصورت توس و عقدہ آن برای پیل ماضی استعمال ابہام بر ظہر عقدہ زیرین سبابہ باید نہاد و طرف کف پنج فرو نمانند و برای پنجاہ سبابہ را تمام داشتہ ابہام نا تمام خم باید کرد و بر کف باید نہاد و مجاوی سبابہ برای شصت ابہام را بر ہم ماندہ باطن عقدہ دوم سبابہ بر پشت نا خن ابہام باید نہاد و برای ہفتاد سر انگشت سبابہ را بر پشت نا خن ابہام راست قائم داشتہ باطن عقدہ اول بالموہوم سبابہ بر پشت نا خن ابہام ما بیند نہاد چنانکہ پشت ابہام تمام کشودہ شود و برای ہشتاد ابہام را بر تہ بند گیا شتہ طرف ناخن سبابہ بر پشت مفصل اخلا اول باید نہاد و بدآنکہ ہر نا خن سبابہ را بر باطن مفصل عقدہ دوم ابہام باید نہاد و باید دانست کہ انچہ در ست است دلالت بر عقدہ از عقود احاد کند نا یکی تا نہ در ست چہ دلالت بر ہمان عقدہ از عقود الوف کند از یکہزار تا نہ ہزار و ہمچنین انچہ در ست است دلالت بر عقدہ از عقود مئات کند از یکصد تا نہ صد و انچہ در ست است دلالت بر عقدہ از عقود عشرات کند از ده تا نود و در ست چپ دلالت بر ہمان عقدہ از عقود آحاد کند از یک تا نہ و بدانکہ بابہام ہر دو دست نہ ہزار و بدان ہیچ ہزار و نہ نکو تر الصد را یکی نہ ہزار و نہ صد و نود و نہ ضبط تواند کرد و برای عقد دو ہزار طرف نا خن ابہام را مستعمل باید ساخت بطرف تمام انگشت سبابہ چنانکہ سر انگشت ابہام بر بار باشد و طرف نشود طرف او **عقیم** یعنی نازاینده مرد باشد خواہ زن و درین لفظ مذکر و مونث برابر ست انتخب مرد عقیم آنست کہ نطفہ او قابل نبع نباشد **عقاب افگن** کنایہ از حلقہ بگوش یعنی مطیع غلام چہ عقاب بمعنی رشتہ است کہ در سر انگوش کشند برای اذا نتن حلقہ یا فرح خان آزد **عقاب آسمان** پند ستارہ است بصورت عقاب تا نام مشتری گویند **عقابین** بضم با موحدہ و یا معروف نشانہای آہنین کہ شرع سکندر تا آوند مصطلحات بضم اول و فتح با موحدہ و چ با نند کہ مجرما را بدان بندند **عقبان** بالکسر حرف سوم یا تحتانی بمعنی ذکر کہ آنرا علامت نیز گویند از شرع نصاب **عقبان** بالکسر حرف سوم با موحدہ جمع عقاب کہ بمعنی انگبین و ذباب با الضم جمع **عقاب** کہ پرنده معروف **عقد وان عقد نکمین** بکاف متعدد از مصطلحات **عقبہ** بالفتحات راہ و شوار گذار کوہ و جای دشوار بر مراد از مرتفعت و عظیم سر اندازد **عقدہ** بالفتح گره و انتخب **عقدہ** بالضم بمعنی بند و ام سکلست محسوس از اشکال مال و انتخب **عقیلہ** مرا ارقوم و بہترین ہر چیز و برگزیدہ ترین از انتخب لطائف و بمعنی زن پاکباز بند **عقیقہ** بر خاف بروزن عیلہ ضیافت نام نہادن و موے سر طفل بروز ہفتم از ولادت او مرتفع نصاب **عقوہ** بالفتح بمعنی میدان و صحن سرای و مرتفع نصاب **عقول عشرہ** دہ فرشتگان چہ زنده اکثر حکما ہی دہ فرشته اند کہ اول تعالی یکی فرشته پیدا کرد پس آن فرشته یکی فرشته دیگر و یکی آسمان آنگروہ بعد فرشته دوم و یکی آسمان پیدا کرد ہمچنین دہ فرشته و نہ آسمان پیدا شدند و فرشته دہم ہر عالم را بحکم تعالی پیدا کرد **عقربی** نوعی از سل کہ ہر مشہور ست **عقل کلی** ہمان عقل اول کہ گذشت **فصل عین مہملہ مع کاف عربی + عکس** علم و یکی از مصنان شہری کہ نصف مصر اللفظ عکب کردہ مکرر آرند چنانچہ در میمنہ مصر عکبہ یعنی نہان چنان کہ نمی بود **عکش** بالفتح باز گشتن و باچیزے آئینہ اشکال اشیا پدید شدن **عکاظ** بضم اول ظاء معجمہ نام بازارے عظیم و طاقی حکمہ بالفتح و قشید یدگا نوی از کلام عرب و اہل بود از بلاد عرب و موضعے نزدیک مکہ مشرفت کہ آنرا عشق تیر گویند **عکاشہ** بضم اول و شین معجمہ بسکون از القاب **عکس مستوی** در اصطلاح منطق قضیہ ایست کہ موضوع را محمول سازند و محمول را موضوع چون کل انسان حیوان عکس او چنین باشد بعض الحیوان انسان و گویند آنست کہ متعلم علمی را بمتعلم دیگر چون ان کانت الشمس طالعۃ فالنہار موجود و عکس چنین باشد کہ ان کان النہار موجودا فالشمس طالعۃ + **فصل عین مہملہ مع لام + علا** بضم اول و فتح تیز بلندی و برتری **انصراح علیا** بضم اول و فتح با موحدہ بمعنی ہر چیز کہ بلند تر باشد از ہمہ گران این نیز بالا است و انچہ گویند کہ ان ہذہ علیا من ہذہ غلط است **عکس** بفتح اول و فتح ثانی و تشدید سین مہملہ بالفتح فعل من تعجب با موحدہ است بمعنی با کیست تعجب از شان سر بسیار آورده و دارند کہ در ست **علت** اولی بمعنی اول **علا** الاتفاق شده فرو فاز اطلاق کنند بران و سیدے **علت آفتاب** کسوف بمعنی **علت** بکسر و تشدید لام سیاہے و دوسیدے چیزی از انتخب **علل علات** بفتح و تخفیف لام بمعنی سلسلہ کہ بران آہن ما سنادہ می کنند صیدی از ہرن گویند یا از شتر نصاب **علت مشائخ** بیماریست کہ از بہوست سوداے در مقعد بسبب بر آمدن خارشی پیدا شود کہ تحقیق گرده نمودن بلند منا **علم نظر** علم مناظرہ کہ دران آداب بحث بیان کرده شود بمعنی

علم عقل چنانچه مسطور شد از شرح قران السعدین حملاقه دستار یعنی طرقه دستار از مصطلحات **علف** بفتحتین خورش ستوران و دیگر بهائم از سبز و خشک **علف** بالفتح و تشدید لام یعنی گیاه **علق** بفتحتین خون بسته و کرم سیاه بارنی که خون جلبه بیکند و آنرا بعربی زلو و بترکی پیزه گویند و هر چیز که بچسبد و بیاویخته شود از مذنب **علوق** بفتحتین آویخته و دست افشردن دست تشدن خون زن حیض بالطفه مردود است ایام **علل** بکسر اول و فتح لام سیماریها جمع علت از مذنب **علیل** بمعنی بیمار از مذنب **علت اصل** **علی الحال** کنایه از زود بشتاب **علامت** **علم** بمعنی نشانه از عقل اول حکم بفتحتین رایت و نشان لشکر و بمعنی کوه چون دین هر دو وضوح و سطوع عاقبت مشتق فعل مجرد لازم بمعنی مشهور و معروف شدن مستعمل گردد و بمعنی نقش خانه و بمعنی اسم جنس شخص احد یعنی نامی که مردمان و غیره بدان معروف باشد چنانچه زید و زینب و مکه و جیحون و جاپانی کذا فی المطلع می باشد بالکسر آگاه شدن و دانستن و دانش از مذنب **کشف** **علم کلام** عبارت از علمیست که بران علم مقدمات عقلی ایراد لازم حقی ثابت کند و دفع شبهات مخالفین نموده باشد چنانچه شرح **علوم** بفتحتین جمع علم که بمعنی دانستن و دانش است و جمع علیکه بمعنی دانستن است بهیت فن خاص ست و علم مدونه مستعمل در علم نحو علم صرف علم معانی علم بیان علم عروض علم قافیه علم انشا علم رسم الخط علم مناظره علم قرات علم تفسیر علم حدیث علم فقه علم فرائض علم اصول علم کلام علم منطق علم حکمت و آن شش است بر بسیار علوم بمعنی از اسناد بچنانکه کوبعضی علم هیئت علم هندسه علم طب علم فلاحت علم نجوم علم موسیقی علم مناظر و مرایا علم عدد و حساب علم اعمال علم رمل علم جفر علم طلسم علم قیافه علم سحر علم اصطرلاب علم محاضرات و آن لطیفه گوئی و حاضر جوابی ست و علم تعویذ و علم تصوف و علم اخلاق و علم تواریخ وغیره **علام** بالفتح و تشدید لام بمعنی دانا و بسیار دانا **علی الرغم** بفتح را بمعنی علاوه و بسکون بین بمعنی بر خلاف و بر عکس چه رغم بمعنی خاک کردن و بخواک نشستن است کذا فی المنتخب بین خلاف و بر عکس کان کسی گویا که خاک آلوده شد ان خواکشتن اوست **علویان** بفتحتین سادات و بضم اول بکسر لام و سکون لام ملایکه گویا از سپهر و بران **علان** بکسر اول تشدید لام تمام مرد و شکار و صناع و نام قلعه نزدیک صفاز مذنب وغیره **علم** بفتحتین بمعنی آشکار شدن و آشکارا از صرح و شرح **قضاء علیلیین** بکسر اول تشدید لام مکسور و یاء تحتانی ساکن و نون مفتوح و ها بهشت جمع علیه و خانهای بلند بهشت و کتاب اعمال نیکوکاران از مذنب معروف و قیل علیلیین اسم مفروست بمعنی هشت و قیل آسمان هشتم و قیل حامیه العرش الیمنی و قیل سدره المنتهی از شرح مقامات حریری و مزدوس الاعلی و الاعلون و قیل ست از طبقات **علم الیقین** دانستن اسری یا چیزی باشد بکمال یقین بکیفیت ماهیت آن که اصلا بچشم محسوس نشده و هر چیز که بالکلیه آزاد و بیواسطه باشد بشرط بالکلیه آزاد و بیواسطه باشد این تقسیم تخمینی ست از روی تسامح یقین که علم الیقین مرین الیقین و حق الیقین باشد **علم شدن** بفتحتین ماهر شدن **علو** بفتحتین و تشدید او بمعنی از صراح و بالکسر بالفتح تیزی و نیکی و بلندی و بزرگی و برتری و بالضم بلندی و بالا و بالفتح

از مصطلحات و چراغ هدایت نوشته که علی تایی بقاف و با فارسی متقاربست و صفاهان که آستانهٔ امیرالمومنین علی علیه التحیات مقرر کرده اند والحکم
کبه یارد که داخل آن امین است از آفات **علم ریاضی** علمیست که بحث کرده میشود در آن از امور یکه فقط در وجود محتاج بسبو ماده باشند چنانچه مقدار عدد خاص
یکه وجود در یاد است اصول این هر چهار است علم هندسه علم عدد و علم نجوم و علم موسیقی و فروع آن چون علم مناظر و مرایا و علم حیل و مقابله و علم جر و اقتال علم
حصول صورت بالکه علم صورت حاصله نزد عقل را گویند مان بر دو قسم است یکی علم حصولی و دیگری علم حضوری علم حصولی علمیست که بواسطه حصول صورت در ذهن باشد و مراد از صورت
مفهوم و ماهیت کلی است یعنی تصور حیوان ناطق بی لحاظ اعراض و بقای من حیث انه حیوان ناطق مثلاً اگر تصور انسان کنی خواه بی لحاظ اعراض جسمانی در ذهن آنچه که حیوان
ناطق است و اگر تصور فرس یا حمار کنی بالبداهه معلوم گردد که حیوان صاهل است یا حیوان ناهق و همچنین تصور اعراض جسمانی بخشوزیرا که قسم علم حاصل شیوه بواسطه
حصول صورت که ذهن است و علم حضوری علمیست که حصول صورت بذهن نمیشود بلکه بحضور بلا واسطه صورت باشد چنانچه علم نفس مانفه بنفس و بعضا نفسه و اگر نفس ناطقه صور اشیا
خود را بحصول صورت نیز اند شد برا اگر صورت تعقل نفس حاصل شود باجماع اشیین لازم آید بعینین علم معقول بر نفسها خود علم بارتعالی بر نفس خویش منقاخود زیرا که
ممکنات بر مذهب بعضی علم حضوریست که جمیع ممکنات نزد او سبحانه تعالی موجودند و محتاج بحصول صورت نیست **علامه** علامی بر لفظ فاعل صیغه تشدید مبالغه است بسیار بسیار دانند
قضایا و آخر این سبوه لفظ برای تانیث و نسبت نیست بلکه برد و برای مبالغه و بایانکه درین هر دو احد و علامه مبالغه است مگر اطلاق این هر دو بر لفظ جل جلاله کند جهت
شایبهٔ تانیث و یا نسبت از منتخب **علم لدنی** بفتح لام و ضم دال مشدید دون علیکه کسی را از جوف حضرت سبحانه تعالی بمحض فضل او حاصل شود حال انکه اسباب
شیا موخته باشد لدن در اصل عربی بمعنی نزدست **علت غائی** عبارت از امریست که حصول چیز مقصود بسی انسانتن کاری باشد بدانکه علت یعنی سبب آن
چیز را گویند که بدان توسل کنند برای حصول او دیگر و این علت که آنرا بتازی سبب گویند بر چهار قسم است اگر سبب داخل بود یا خارج اگر داخل بود یا بقوام او را علت
مادی گویند بتازی هیال چون نسبت چوب با میز و اگر داخل بود بالفعل آنرا علت صوری گویند چون صورت میز که مرکب باشد یا مسدس و اگر خارج بود و اگر ان سبب موجد است آنرا
علت فاعلی گویند چون نجار و اگر ایجاد در آنست آنرا علت غائی گویند چون جلوس بر سریر پس علت غائی در نظر موجد از همه علتها مقدم است و در ذهن متقل آخر همه
علت غائی در اصل علت غایتی بود یعنی علتی که غایت و منتهای جمیع علتهای اربعه است تا رفوقانی را و حالت اسحاق یا نسبت حادثه کرده غائی گفته شد بانکه
اطلاق علت غائی در افعال حضرت حق سبحانه تعالی روا ندارند چرا که حق تعالی در خلقت اشیا محتاج بغرضی نیست این مقتضا که دیده میشود بحسب اعتقاد مخلوق
خود آفریده است **فصل عین مهمله مع میم و عمامه** بفتح و تخفیف میم گرانی و نابینائی و بمعنی بر سطر و غلیظ و بمعنی ابر تنک و رقیق ماند رده و از منتخب و غیره
عمیا بالفتح نابینا و هر چیز موشح که نابینا باشد و در منتخب پوشیدگی و چیز پوشیده **عمارت** بالکسر آبادی و آباد کردن از منتخب و بمعنی مرمت نیز آمده **عمارت**
بکسر اول و حرف چهارم اهل مهمله بمعنی متنوعات عمارت **عمرانات** بکسر اول آبادیها این جمع عمران که بالکسر بمعنی آبادی باشد از کشف و منتخب **عمر ولت** بفتح
اول و سکون میم و ضم راء و از ندر غیر ملفوظ و فتح لام و تحتانی فزار شلشه نام بادشاهی که بانی شیراز بود و این نام مرکبست از اسم مضاف الیه پر کالیت بمعنی امت و اول
اسم مضاف و ثانی مضاف الیه **عمر** بالفتح است تا که فرق ماند میان عمر خدا بالضم از کشف و صدار و غیره **عمید** پیشوا قوم از منتخب **مراع عمبوده** اول و ضم ثانی بمعنی
ستوران چرنده خصوص گرز و شاخ این ترازو و مترقوم از منتخب و صحاح و مداد کشف و بهاطلاق علم شهد بر خط که قوم پیشوا بر طلی باین وضع کرده باشند
شنوا ز ملاقات آن هر دو خط قیاس دو خط پس یکی از ان دو خط عمود است بر دیگری باین شکل **عمامه** بکسر اول بمعنی ستون و بنهای بلند
جمع عمامه فتوح و مراع و صحاح و کشف و منتخب نوشته است که این لفظ بمعنی مفرد و جمع هر دو آمده **عمل** بفتح عامل و سکون ثانی بانتقاد کار کردن قصد آهنگ و نیت بین
عمتین بمعنی ستون و نها جمع عمود از منتخب **مراع عمر** بالفتح و ضم اول و سکون میم آلة التی فیها عمارة البدن یا بحیات یعنی لفظ عمر آلتست برای آنچه
که در ان عمارت ای آبادانی بدن میشود بحسب از نیلیی شرح مشکلات و مراع و عمر بالفتح و سکون میم اسم شخصی و بعضی گویند آدم آخر این لفظ و اوزائده

نوشتن ضرر ست بصورت عمرو گمان این داد بخواندن نمی آید پس اگر بهای فرق و امتیاز ست از لفظ عمر رفته که بضم اول و فتح سیم آمده باشد برعکس این پس اگر بضم ثقیل ست بالفتح تخفیف پس حرف آمده نوشتن و تخفیف مناسب تر است و گاهی اعراب بضم عین و فتح و تخفیف سیم ست خاریان بجزورت قافیه تشدید سیم آمده **عمور** بضم تحتین گوشت میان دندانها و گوشت بنیهای دندان از فتح صراح **عمش** بضمتین و شین معجمه بصیغه صفت مشبهه از عمش بفتح اول و ثانی و سکون ثالث و کسر رابع و شین معجمه در آخر بمعنی ضعف چشم و کم نور شدن آن از منتخب **عمر خاص** لقب جرجیس پیغمبر که کافران سه بار او را کشتند و باز زنده شد **عمر خاص** بسین و صاد مهملتین نام صحابی رضی الله عنه گویند که دو بار بجوان شد و باطنی تاج بن نایا اسلام از شرح خاقانی **عمق** بضمتین تک چاه و حوض و دریا و غیر آنها و بالضم ژرف شدن از موید و منتخب **عمیق** ژرف بمعنی دور و دراز بیرون آمده از منتخب **عمعق** بفتح هر سه عین مهمله نام شاعر **عمال** بضم اول و تشدید سیم جمع عامل و آنچه بصیغه عمالان نویسند خطاست بصیغه جمع یا باید بطور فارسی جمع کردن چه جمع خارجی و این از لفظ موران قیاس نباید کرد چرا که عمالان نظم ثقات واقع نشده و در نثر اعتبار نشاید **عمر خیام** بضم عین و فتح سیم نام شاعر موجود تشدید تحتانی نام ساکن قریه اصفهان شهر بسیار **عم** بالفتح و تشدید سیم برادر پدر از منتخب **عموم** بضمتین ضد خاص و در صراح **عمیم** دام و جماعت فراگیرنده از صراح و منتخب **عام** بفتح عین و کسر میم که در وی چهار ست بمعنی بسیار یا جمع عامه است که بمعنی ستاره باشد **عمان** بضم اول نام شهر سیه پس بر کنار بحر اعظم بمعنی دریای محیط است اعظم آن بمعنی کبیر و عمان بمعنی عام گویند از کشف و منتخب **عمود** و کنز و قانون اللغات و **عمان** بالفتح و تشدید میم نام شهر ست **عمیم** دام و جماعت فراگیرنده از صراح و منتخب **عام** بفتح عین و کسر میم که در وی چهار ست بمعنی بسیار یا جمع عامه است که بمعنی ستاره باشد **عمان** بضم اول نام شهر سیه پس بر کنار بحر اعظم بمعنی دریای محیط است اعظم آن بمعنی کبیر و عمان بمعنی عام گویند از کشف و منتخب **عمود** و کنز و قانون اللغات و **عمان** بالفتح و تشدید میم نام شهر ست **عمل** گسیوائیست از سیمی که رنگ و بنا سازگر گویند از مصطلحات **عمامه** که بر اول تخفیف میم اول بمعنی دستار از منتخب **مارد** سکندر سوگ بجز اجرا و کشف و قاموس بسیار بکسر میم و تشدید میم نیز آمده است **عمامه** بالکسر کار و عمل بالفتح نیکی و تخفیف میم کارکنندگان بصنعت میم حاصل ست از منتخب موید **عمامی** بالفتح و تشدید میم خواهد بود گرو ہی از مردم **عمامه** بالضم آنچه بر سر کنند و شود و در اصطلاح مجاز عمامه بالضم جلوتی سه جا بیان را ماند آنچنان باشد که امام بسه از دکه بر منبر نصب سایه کرده است از دکه میرود و در اینجا چند گست نفس گزارده باز بمکه شریف آمده و طواف خانه کرده سیکند **عمادی** بکسر اول نام شاعری **عماری** بفتح و تشدید میم آنچه بر پشت پیل بندند و در وی نشینند و آن معروف منصوب بمعنی مکه نام مواضع آنست **عمای** بفتح و تخفیف میم آمده از کشف و صراح و موید بمعنی گردن و رحمه خواه اسپان کنند خواه گاوان و در مصطلحات عماری تخفیف میم بمعرفت دور اصل محل شتر است و بمعنی تابوت نیز آمده **عمی** بضم اول و سکون میم و یای تحتانی بمعنی کور این جمع اعمی بفتح اول و فتح میم و در آخر الف تصور و بصورت یا بمعنی کوری و اینهائے **عمر طبیعی** عبارت از یکصد سال ست چه کلیه تر عمر طبیعی انسان صد بست سال شمرده کی و بیشی آن بسیار

فصل عین مهمله مع نون **عنا** بفتح نون و شقاء منتخب بمعنی اکشف **عنقا** بالفتح طائریست دراز گردن که نزد بعضی وجود ندارد و چرا که بگمان آزار نمیده است و عنقا آزار بسین جهت گویند که طویل العنق بوده باشد بمعنی رسی نام آن سیمرغ ست و در نفائس الفنون از نقاوه سیر سکوتی آمده که در زمین اسحاب الرس سه شهر بود یکی را حنظله و دیگری را مرثد و سیوم را عنقا و ایشان بت پرست بودند و خدای تعالی سیصد پیغمبر بایشان فرستاد و ایشان ایشان را بخدا پرستی دعوت کردند و ایشان ایشان را بسیار رنجانیدند و بکشتند و بعد از آن بر ایشان عذاب فرستاد و ایشان را هلاک کرد و عنقا بر کوهی بلند بود و هر دو فرسخی در دو فرسخ و هر چه گیرد آن را بدندان ریزه ریزه کند و بخورد و نسل او منقطع شد و عنقا بر ایشان

وده قران ابن بیر بلک میکرداز منتخب بعضے نوشته اند که بفتح رای معنی تو و غریب آمده شده چون عنقا را حق تعالی هیئت عجیب و غریب پیدا کرده بود از نهایت مغرب گفتند و بعضی مغرب بمعنی مخفی و نالبود نوشته اند **عندلیب** بالفتح و دال نیز مضموم بمعنی بلبل و بالکسر خطاست از منتخب جهوئیده و مدار و کشف **عنب** بکسر اول فتح ثانی و سکون ثالث و موحده بمعنی انگور که میوه معروفست **عنبات** اسمی که فقط با شاره عنان بگردد از شرح سکندر نامه **عنایت** بالفتح و بکسر ثانی قصد کردن و اهتمام داشتن بخیری از منتخب و صراح نیز کشیدن بسوی کسے **عنکبوت** نام کرم معروف و نام طبقه از طبقات اصطرلاب که آن مشتمل باشد **عنت** بفتحتین و تا نحوی گناه و فساد و هلاک از منتخب **لطائف عنود** بفتحتین بر خلاف حق کار کردن و بفتح اول و ضم ثانی بمعنی ستیزنده گمراه از منتخب **لطائف عنید** ستیزنده و سرکش از منتخب **عناقید** بفتح اول و کسر قاف جمع عنقود و بالضم که خوشه انگور ست از منتخب **عنصر** بالضم اول و ثالث بمعنی اصل و بنیاد و نزد اطبا خاک باد و آب و آتش از بحار الجواهر و کشف **عنبر** خوشبوئیست معروف گویند آن سرگین جانور بحریست که صورت گاو با شاخ باشد بعضی گفته اند که منبع آن چشمه ایست در دریای محیط که کسے را دست نمیرسد و بسیل آنرا بدر میاندازد و بر دوشست و شوم میدهد و اکثر جانوری بحری آنرا فرو می برد و نتواند که هضم کند و آنرا بیندازد و از آنجا بعضے گمان برند که سرگین آن جانورست از بعضے ثقات مسموع شده که گاهگاه عنبر یافته اند و با تش میگدازد و این نشان ظاهرست که موم باشد و الله اعلم بالصواب **عنبر و جوهر** هر دو عاطفه نام غلامان ست **عنان گردش** کنایه از کاه و داد و آبش از شرح سکندر نامه **عنف** بضم اول و سکون ثانی درشتی کردن تندی و ستیزه نمودن از منتخب **صراح عنیف** بفتح اول درشت و تند و ستیزنده از صراح **عنق** بفتحتین گردن از منتخب و صراح و بحر الجواهر و مؤید و مدار و لیکن صاحب منتخب بضم اول جمع ثانی نیز نوشته **عناق** بفتح بزغاله ماده از شرح و منتخب و بعضے نوشته اند که از حین ولادت آن تا چهار ماهگی **عناصل** بفتح اول و کسر ثالث جمع عندلیب که بمعنی بلبل ست الا آنکه هر سه حی که پیش حرفی باشد در حالت جمع یکحرف یا دو حرف و ما آخر آن اسم ساقط میکنند چنانکه سفارج جمع سفرجل و عناوان جمع عندلیب **عنوان** بالضم دیباچه و سرنامه اول هر چیز و آنچه نخست بنویسند از منتخب و مدار و کشف مؤید **عنفوان** بضم اول و ضم فا بمعنی اول هر چیز و آغاز جوانی از منتخب و کشف و قاموس مؤید و مدار **عنین** بالکسر و تشدید نون کسیکه جماع کردن را بر جماع قادر نباشد آنرا در عرف نامرد گویند از مدار و کشف و بعضے گویند که عنین منسوب ست بسوی عنه که مصدر ست و بمعنی عاجز ناگفته نماند که صحیح عنین بمعنی عاجز ست و منسوب بسوی عنه که مصدر ست و بمعنی عاجز ناگفته نماند که صحیح **عنبربان** قومیست از غرب منسوب بعنبر که بعد قبیله تمیم ست این معنی مستفاد از منتخب ست **عنان** بکسر اول لگام معارضه آنچه از آسمان ظاهر شود در وقت نظر کردن بدان از منتخب **لطائف عنان** بفتح نواحی آسمان نوشته ست در صراح بفتح بمعنی ابر برخاسته **عنان و اوان** دو وانیدن ست **عنان را ان قدرت** کنایه از رشتا زدن سوار **عنان ریعنان** بمعنی ابر بر همه ابر بران در صراح **عنان دیدن** کنایه از زمانه دان از صراح **عنان گران کردن** بمعنی استادن و **عن** بالفتح این لفظ را نحویان حرف گویند ترجمه این در نزد ایشان لفظا از باشد و استعمال عن در محل مجاوزت بیفعل چیزی گذشتن تا بصورت یا بمعنی ست معنوی مانند رمیت عن القوس کمان و تیر ست نکمان یا معنوی کقوله تعالی فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ از شرح نصاب **عنبه** بکسر اول فتح نون و کسر موحده و تشدید تحتانی نام طبقه سوم از هفت طبقات چشم اوان آن مختلف میباشد و بعضی اشخاص سیاه و در بعضے ازرق نوازگفته **عنصر** و **عنبر** و **عنبر** بنفش از نیلوفر شکوفه ایست که خوبان لعبتبر کنند و گردان مروارید آویزند از برهان و مصطلحات و صراح و در چراغ هدایت بمعنی شماره **عنکبوتیه** بضم اول بالائین اصطلاح آنکه مدار کنار حکام مصطلاب بست و طبقه چهارم از طبقات چشم آن مشتمل بر نقطه سیاه است **عنکبوتی** منسوب بعنکبوت **عنکبوتی** بر اصطلاح **عنصری** تخلص شاعر نامی **عنوسی** سیاه تاب و اضاءت مادهٔ لائق است که در این لفظ بجای عین الف نویسند **فصل عین مع میم و واو** **عوا** بالفتح و تشدید بمعنی سگی که بانگ و فریاد بسیار کند و نام منازل سیزده گانه از منازل قمر و آن بیج کواکب ست بر سینه سنبله و نام شکل پنجم از اشکال شمالی و آن بصورت مردیست ایستاده و دستها که بر سینه دست عصا گرفته و گویند که اهل بیت لعبت باز و مخنث و بانگ گرگ و شغال و روباه و آموزنده مخنث را شرح نصاب **عوجا** بالفتح و جیم بمعنی گمان تیر انداختن از شرح نصاب **عود** بالضم چوبیست از درخت خاص که از سیلان

بدان صلیبه بسازند و چون آزاد و کلوی اطفال آویزند بخوبتر سد و جرح را بسیار مفید است منتخب و غیره **عوقب** پسماندگان و آنچه بآخر باقی ماند و استعمال مهای کار **عورت** بالفتح اندام شرم مرد و هر پاره از بدن و زنان از شرم آید از منتخب صراح و فرهنگ من کذا و عرف شهرت اراده و مجازاً ست و بمعنی زشتی و نقص کذا فی المنتخب و لکن حقیقتاً کذا فی المصباح **عوارات** بهر سه حرکت عین بمعنی عیبها **عوج** بالفتح و واو معروف و جیم نام مردی طویل القامت که در زمان آدم علیه السلام بوجود آمد و تا زمان موسی علیه السلام زنده بود و عمرش سه هزار و پانصد سال شد مطوفان نوح علیه السلام تا کمر او و موسی علیه السلام عصای خود بکعب او زد و بیفتاد و بمرد و نام پدر او عوق بالضم ست و آنچه در مردم عوج بن عنق مشهور شده خطاست صحیح عوج بن عوق ست بگمان اول فتح داد بمعنی کجی از منتخب لطائف صراح **عود** بالفتح اول که بهر چهار ست بازگردنده گان و سودها و منافع و زاید هیله ها و مهر بانیها از منتخب صراح و آنچه عائده ست عود بالفتح آید تن بمعنی تن بر که باشد و بالضم واو معروف بمعنی چوب طرب که ارم و رنت آرا باشد و نام چوبیست که از نیکو سیاه و بادلش سوزند بوی خوش دهد و بسیار از آن گنبد و نام سازیست که آنرا بربط گویند از منتخب صحاح و لطائف **عوذ** بالفتح و ذال معجمه بمعنی پناه بردن از منتخب **عور** بالضم و واو معروف شعبه بر بینداز کشف اللغات و در منتخب بالفتح و بفتح تحتین یک چشم کور شدن بالفتح و کسر واو و باطن نیفته اند نشته که عور بالفتح مرضی باشد که در بدن خون پیدا شود **عور** بفتحتین زمانه یافت و روشنیش از منتخب لطائف **عوذ** و سوز بمعنی محمد **عوص** بالفتح و صاد مهمله و شوار از کشف **عویص** بصاد مهمله و شوار و مشکل از شرح نصاب **عوض** بکسر اول و فتح واو و ضاد معجمه بمعنی بدل چیزی و مردم از بی التقای عیوض گویند از غلط ست از منتخب مدارد و کشف و مؤید و بهار عجم **عوارض** بفتح جمع عارضه **عوصف** بفتح اول و کسر صاد مهمله بمعنی باد بهای سخت مند از منتخب **عوطف** مهربانیها از منتخب **عوارف** شناسندگان و صلهران و احسان کنندگان و خوشبوها مستفاد از منتخب مجازاً بمعنی بخششهای نیز آمده **عوائق** بفتح موانع و حوادث این جمع عائقه ست که بمعنی مانع باشد مشتق از عوق بالفتح بمعنی باز داشتن و برگردانیدن ست از منتخب **عول** بالفتح کسی را عیال خود ساختن و بسیار عیال شدن و بخشش و نفقت زیاده کردن و علم کردن بموئمودن و نفقه دادن عیال را و آواز بر کسی سخت گریه کردن و میل کردن و شوار شدن کار و فتح اول و کسر واو و تشدید لام کسی از لطائف و منتخب **عویل** بروزن فعیل آواز بگریه از منتخب **عوالم** بالفتح اول و کسر لام که بفتح لام باشد بمعنی جهان **عوام** بتشدید میم جمع عامه که بمعنی مردم کرار عموم ما خود ست بمعنی همه مردم و بفتح اول و تشدید و تخفیف واو بهای هوار از صراح و غیره **عوان** بفتح اول که مانند وزن میانه سال و بمعنی نیک او و استوار شده باشد و بفتح و تشدید واو بمعنی سخت گیرنده و ظالم و زجر کننده و سرهنگ دیوان سلطان از منتخب و لطائف و مدار و کشف **عون** بالفتح یاری و مددگاری از منتخب **عوارة** بالفتح و تشدید واو بمعنی دل از جرح نقصان **عویصه** بمعنی مشکل و دشوار **عوالی** بالفتح چیزهای بلند و اینجا علیه ست که بمعنی بلند باشد **عودی** بالضم گلیست سرخ بچه عود و آن رنگی باشد سیاه مائل بابدک سفیدی و سرخی و نوعی از جامه ابریشمی که رنگش سیاه باشد **عود قماری** بفتح قاف عود یکه از قمار آورده شود و قمار بضم اول نام شهریست در مغرب هند قریب بکنبایت و سوطرا جنوب گجرات فی البرهان در صراح نوشته که قمار بالضم نام شهریست در هند چون جاف در سرحد هند نظر بقمار بالضم معرب کرده باشد چنانچه مغربه در منتخب لطائف بمعنی قمار رفته قافی نوشته شد **فصل عین مهمله مع ها** **عهد** بالفتح نامه و زمان و پیمان و سوگند و زنهار از منتخب لطائف **عهود** بفتحتین ماههای سوگندها **عهر** بالکسر و بالفتح و بفتحتین زنا کردن از منتخب **عهن** بالکسر بمعنی شیر گلبن از منتخب و تاج **فصل عین مهمله مع یاء تحتانی** **عیشا** بالفتح و شین معجمه در اکاه یکجا بلند رحم جوز اندر و مؤید غیره **عیاد** بالکسر جمع عائد بمعنی بیمار و کشف و صراح و ذیل لطائف و منتخب دیده شده ظاهراً خلاست **عین الحیوة** چشمه آب حیات **عید** بالکسر روز جشن مسلمانان و بیرون شدن را از ان عید گویند که عید بمعنی آنچه کردان عود کند و فرح و شادی از تشریشی و در منتخب و صراح نوشته که عید بالکسر هر چه باز آید چون بهر سال عود میکند بنداء عید گفتند **عیاذ** بکسر اول و ذال معجمه بمعنی پناه و پناهگرفتن از مدار و کشف و منتخب **عیر** بالفتح گورخر وحشی و بمعنی خرابی که هر شهری باشد و در فتن بسیار بلان کردن و بالکسر قاطر و هر

فهرست کتاب
کتاب
کتاب
کتاب

مرکبی کردبان علامت آزند و منتخب **عیار** بکسر اول چاشنی زرد و سیم که از آزمایش بآنگی گویند و بمعنی تراز و می تراشیدن و مؤید و لغات و در بهار عجم و منتخب بفتح بمعنی سنجیدن و چاشنی زرد و سیم و بفتح اول و تشدید ثانی مرد بسیار آمد و رفت کننده و مؤید بسیار حرکت خود از غیر بالفتح که بمعنی بهر سو فرستادن است بجولان **عین القطر** بفتح اول نام قریه ایست سیاه و بدبوکه بر شتران نهادن دارالملک و بعضے گویند چشمه گوگرد که بمعنی مس گداخته و مؤید و منتخب و شرح نصاب نوشته که عین القطر چشمه مس گداخته که حفاری ابی سلیمان علیه السلام روان کرده بود و مدار نوشته که عین القطر و معنی است سیاه که بوی گنده دارد و بر شتران گزین بالند و بعضے اهل تحقیق نوشته اند که عین بمعنی چشمه و قطر مخفف قطران که بمعنی دغن سخت چیرست **عین المهر** بکسر اول و تشدید راء مهمله جوهریست قیمتی که بچشم گربه شباهت دارد و بهندی لسنیا نامند از جراغ هدایت **عین المحبر** بضم میم و فتح حاء مهمله و تشدید موحده بر وزن معظم نامی از زمین که حضرت داود علیه السلام اطلاع خوشنویسان ازو یافته و بعضی از مؤلفان گویند که عین المحبر نام چشمه ایست که آنرا دیوان گویند اگر کسی لوقت علوم آنرا بیند کور شود و آن ستاره برج ثور را بجای چشم و افتاده است **عیس** بالکسر سین مهمله شتران سپید که بسپیدی شان اسپ خرمی آمیخته باشد از منتخب **عیشی** بر وزن فعلی لفظ فارسی است بمعنی خوش زندگانی کردن از منتخب و مصارح **عیاش** بالفتح و تشدید خوب خوش گذاران کننده از منتخب **عیص** بالکسر مصدر بمعنی درخت بسیار پیچیده و انبوه و نام پسر حضرت اسحق علیه السلام که در میان ازواد او نیداد و منتخب جهوار **عیوق** بالفتح و تشدید ستاره ایست مضوم نام ستاره که سرخ رنگ روشن بست در کنار ره است کهکشان که پس پشت یا پیش آید پیش آن شود از منتخب و آنرا عیوق از آن گویند که او گویا نگهبان ره است منتخب **عیوق** بمعنی آواز دادن و بانگ زدن و بلند برآمدن و بازدارنده است امور کره را زبر جدی شرح لیست **عین الدیک** چشمه ایست در راه مکه معظمه که در آن آب سیاه است و بهندی آنرا کنگسی گویند **عیال** بکسر اول بمعنی زن و فرزندان و دیگر توابع از منتخب لطائف کشف مدارک و مفتاح و فتح و منتخب **عین الکمال** چشم زخم یعنی نظر بد که بچیز زیبا و خوش ضرر رساند **عیون** بضمتین چشمها و بمعنی چشمهای آب نام کتاب حکمت از بوعلی سینا و بفتح اول یعنی شور چشم یعنی کسیکه نظرش ضرر رساند از صراح و منتخب و کشف مزمل منهاج و بفتح خطاست **عیان** بکسر اول ظاهر و مدین بکسر چهارم و بعضی ظاهر و عبارت از منتخب و صراح و کشف مزمل و منهاج و بفتح خطاست **عین** بالکسر زنان خوش چشم و بجمع عیناء است که بمعنی زن خوش چشم است **عین** بالفتح چشمه آب و آفتاب و نقود و دینار و زر سرخ و مال و باران ابر یکباره از قبله آید و چشم و مهتر و برگزیده هر چیز و دولت هر شی و هر زره مادی و هر پری و شخص و نفس و حقیقت هر چیز را گمان و قوم جاسوس و دیدبان و جای دیدبان شدن آب و دیار و نظر کردن از منتخب و صراح و مؤید و کشف و معانی لفظ عین بسیارست چنانچه صاحب منتخب جهل و هشت معنی نوشته و بعضی برین نیز زیاده کرده اند **عین الیقین** بکسر ماهیت چیزی را بیقین در ریاضی و بعد دیدن آن بچشم بدانکه یقین اسه مرتبه است یکی علم الیقین که دانستن امری یا چیزی باشد بکمال یقین یکی عین الیقین ماهیت آن کما حقه دیدن باشد دوم علم الیقین و آن دیدن چیزیست بچشم خود مشاهده دیدن آتش زرد و این بنسبت دال قوی است سوم حق الیقین و آن داخل شدن است در اینچه ما خود اینچیز گردیدن یا داخل شدن آتش در دیده مشهود و دوخته شدن و این یقین از یقین دوم نیز قوی است و بعضے چنین مثال آورده اند که خیاطی میداند که خوردن زهر مهلک است این علم الیقین است اگر دیده که دیگری زهر خورد و بمرد عین الیقین است اگر خود بخورد و دوزخ اقتدا این حق الیقین است **عیب** بالفتح و کسر دوم و تشدید یا بمعنی عیب کردن و عیب ظاهر کردن و بعضی اصطلاح عیله بالفتح دوشیزی از منتخب **عیبه** بالفتح و حرف سوم بموحده بمعنی جعبه و آن صندوق باشد ظرفی باشد که از چرم دوزند و سلاح و جامه نگاهدارند از منتخب و شرح نصاب و شرح خاقانی بمعنی جوشن نوشته **عیقه** بالفتح و قاف بمعنی کناره جوی ساحل و دوار از منتخب **عین الشمس** بمعنی خط نار و فوق علی عینه عین الشمس چشمان سیاهش بر چشمان سپیدش آسا چه مردانگی نگاهش از مدار عیسی نام پیغمبر معروف علیه السلام معرب السمرخ که نام سیمرغ است **عیسائی** بالفتح و تشدید یا و کسر سین و تحتانی بمعنی مرد فرقه نصاری و در ترکی بمعنی دوا و آخر کلمه برای تصغیر غلام بچه و تحقیر **عیسی** بکسر اول و تشدید یا بلا مد نام پیغمبر که از منتخب **عین النبع** نام چشمه ایست در مدینه

باب غین معجمه

فصل عین مهمله مع الف **غاتما** در اسمات که ضمیمه دارنده باشد **غاب** بیاء موحده بیشه باد صحرا خصوصاً بیشه‌ها که دران شیر ماند و بیشه غابه بهاء تانیث مخفف غابات **غابات** بیشه‌ها و صحرا **غائر** فرو شونده و نشیب و رونده و زمین پست **غائر** بکاف ناقوسی و فتح فا و راء مهمله نام کوهیست ازیمن قدر اسراج و رشید و ربطائف **غائشه** نام شهریست از ترکستان خیان خیز و در برهان **غائقر** بنون و قاف نام شهریست از ترکستان اول اصح **غافر** بفا بمعنی پوشنده گناه و بخشنده گناه از لطائف **غافر** بر یکسیار موحده بازنده و هلاک شونده و نهی و مستقبل لیکن بمعنی ماضی و استقبال بقرینه مستعمل از لطائف و منتخب **غائر** بهمزه و نون و راء مهمله نام کوهیست در سطرنج بازی کامل که خود از حروف تهجی مرکب است و بعضی گویند نام مهره‌ایست که

فصل غین معجمه مع رای مهمله غرا بالفتح وکسر اول تخفیف ارمهله بمعنی سیرش کدار ناهی برآورند و هر چیز چیدنی باشد و بالضم و تشدید ارمهله
بمعنی چیز سرخ که سفید در وی روشن باشد از مغنب و صراح و فردوس اللغات غربت بالفتح مسافر غرقاب بالفتح و بقاف و صفات مینماید آبگیر مغرب بالفتح
و سکون ا و فتح رو نشستن و بمعنی مغرب بمعنی لوکلان که بدان آب از چاه کشند و بمعنی قاموس روی بگوشه چشم که بطرف بینی است پیدا میشود و بفتحتین نام درختی که کبود
رنگ باشد و در لغت خانه مار و بدبهاری آمده باشد گویا مغنب بشرح نصاب و بمعنی میخ درخت سفید دار و بفتحتین بمعنی غربیدار غراب بالضم و عربی زاغ
باگریند و نوعی از کشتی و رسن غرامت بفتح تاوان زده شدن و پشیمانی و عذاب از کشف و صراح غربیت چهارم نار بعجمه بر وزن فضیلت بمعنی سر شت
و طبیعت از مغنب غربت بالفتح و نار مثلثه گرسنگی از شرح نصاب غربتین بفتحتین رو شنائی و خطر و گروه شر طلبکه ربیع و جزان کنند و بیع غائب بمعنی بیع چیزیکه
در تصرف نباشد چون بیع ماهی در آب و بیع مرجان و این منهی است و بضم اول و فتح ثانی سپیدیا و اول چیز بهاد و سپید یا پیشانی و بهترین هر چیز و سردار قوم و بمعنی صورت مع عزه است و دو غر بمعنی هر دو اریدیا بهتر و برگزیده از طائفه و موید مغنب عزر بفتح هر دو و ضم بعجمه چرخی که ریسمان ابران کشند از جهاز کشتی
غرار کمهلول کمی منقصان و بر چیزی و ناد آهنی تیز که شیشه بران طریقه و طرف و کاشتن بانار از طائفه و مغنب غرور بفتحتین مصدر بمعنی فریفتن بفتح اول و تشدید
از طائفه و صراح غرر بالکسر و تشدید مرد فاضل و آزموده کار و بالضم و تشدید بزرگان و شاهیر و سفید یا پیشانی و بمعنی صورت مع انوار و دعائی بفتح و بفتحتین
بمعنی بذل و زان فاخته و قبیحه بالضم رضیت که خصیه از مقدار کلان شوند و گاهی این مرض در پوست گلو پیدا میشود از طائفه و مغنب شرح نصاب و هاتگی که گرد
بهره دار مهمله بمعنی جوالدان و جمع غراره و بمعنی خوابهای بیکه و ضامنان و جوانان کامنا آزموده باشی جمع غریر و بمعنی نقصان ها و بمعنی روشنائی طرف ها و تیزیهای شمشیر
و بمعنی تیره و تیزیها و مقدار مدت ها و چیزها و بمعنی جمع غرارت از مغنب غرس بالفتح و درخت نشاندن و درخت و زمین نشانده شده از مغنب غرش بضم اول و تشدید
کسور آواز کردن و ریب از صراح غرض بفتحتین هر طباع بعجمه بمعنی هدف و نشانه و معانی مطلب و مقصود و حاجت از شرح نصاب و کشف و موید و مغنب و قاموس
و بهار عجم غرف بضم اول و فتح ثانی جمع غرفه معروف غرق بفتحتین مصدر بمعنی تمام فرو رفتن در آب و از سرگذشتن آب و غیره و شهود و مستعمل بسکون
راسماست و بفتح اول و کسر ا بمعنی غریق از کشف و قاموس و مغنب و بهار عجم غرانیق جمع غرنوق که بمعنی جوان زیبا شکل ست و غرانیق العلا در اصنام از طائفه و مغنب غربا غرچک بفتح اول و فتح جیم فارسی احمق و نادان از جهانگیری غربال بالفتح مبدل کربال بکسر سوم آن بمعنی گونه
که مبدل گربال ست و معرب بیست و بمعنی پر و وزن از ضیاء ان و در مغنب بالکسر و معرب غردل بالفتح و دال مهمله بکسر سوم بدل که ضد غمخوار باشد چنانکه غر
بالفتح قوت است از رشیدی و برهان غرم بالضم توان و بخاری بمعنی پیش کوهی سنه گوید مصرف پس از غرم و آهو گرفتن بیاید از موید و رشید
و شرح نصاب و برهان و صراح غرام بالفتح درد عشق و شیفتگی و هلاک و عذاب از کشف و مغنب و دار غریم تاوان ده و از مغنب غراب البین بضم اول
و فتح با موحده و نون غیر منقوط و فتح سین مهمله و تشدید یا شتری که از شومی مشتر خود میانبت و مفارقت اندازد میان دو ستان و اندازد و صراح بمعنی نافع الحق یا نافع سرخ متمایل
بسیاهی گویند و ازنا که مقدار یک موی سرخ باشد عرب قرا نماس مانند و گویند که اگر کسی از خانه برآید و نماغ مذکور را طاق شود دلالت میکند بر فراق و میان آنها
چنانکه در بیابان غرق کشیدن تمام و کامل کشیدن از شرح قواس و سدید بن غرال بالفتح و تشدید یا ر سرکننده و آواز کردن و موید یا زنده غرین این لفظ
و صفت شیر و اق باشد پس این لفظ بالعین بعجمه خواندن و بمعنی لهو کننده نهیدن نفس خشت بمعنی بیشه و هر که در زمین غیر مانند کنانی از مغنب غربان
بالفتح و نار مثلثه گرسنه غرنوان شوکنده مغرو بالفتح بدزن مرد بمعنی فی کمانزن قلم ساز از برهان و در شرح نصاب بفتحتین غرلو بکسر ثانی یا مهمله ضم
فوقانی سپیدی بران و نزل غرقه بالفتح کیاه آب بر داشتن بدست و بالکنوی از بر داشتن آب بدست و بضم ثانی یکشت و بالاخانه بر کنار بام از مغنب کشف از
مغانب بمعنی بر چیزی ستاده شود و غرقه بالفتح بمعنی غریق چه در غرق بالنسبت ست غرچه بالفتح و جیم فارسی خشت و نادان و زبون از برهان

غرارہ بفتح اول و ثانی و تشدید راء مفتوح و ہاء ہوز بر وزن شرارہ کار شدن و فریب خوردن و بکسر اول از منتخب غرہ بفتح ہر دو غین معجمہ بمعنی گرداندن آب در گلو غارسیان تفریس کردہ غرارہ گویند غرارہ بضم اول و ثانی و راء مشدد و ہاء مصطلحی منتخب غرہ بالضم و تشدید راء صفیدی پیغانی اسپ بزرگ گستر ارزم و سید قوم و مہتر از ہر چیز اول روز ماہ را کہ غرہ گویند بر وزن ہمسنگ دار پیغانی ماخوذ است غرہ و بالکسر و تشدید بمعنی فریفتگی از منتخب و کشف و مؤید و در لطائف بالفتح و تشدید بفریفتگی و بکسر اول تشدید فریفتگی و غالی غرغری بفتح اول یا معروف و حرف چہارم ز بمعجمہ بمعنی طبیعی چیزہ غرغر بمعنی طبیعت است از کشف غرغری دوری از مکان ایمان فرمایہ بسیار نفیس از مصطلحات **فصل غین معجمہ مع زا معجمہ** غراز بفتح با نمین گرد کردن از صراح غرازات بضم اول تازہ میوہ و خرما جمع غرازی کہ قاتل کفار باشد تشدید فطلسی غرات بفتحات جمع غرہ کہ معنی آن بیان خواہد شد غرار بفتح اول و در آخر راء مہملہ در شرح قانی نوشتہ کہ بمعنی گرد آوردن و دیوار کردن منزل و در منتخب و صراح غرارہ بزیادت تا بمعنی بسیاری و بسیار شدن شیر و آب میوہ و مویز آن غرار با بضم قوی از ترکمان بزبان سلطان سنجر خراج و غارت گویند غزال بفتح آہو بچہ و بمعنی آفتاب نیز آرند زمار و کشف و مؤید و بحر الجواہر و منتخب و صحاح غزال بفتحتین بازی کردن بمعنی عشوہ و ناز کردن جوانی و صدیت بمعشوق زنان و بالفتح رشتن و پیچیدن کمبخی رشتہ و ریسمان و رسن آرند زمار و منتخب و صراح غزلین و غزلی و غزنہ بفتح اول بسکون ثانی ہر سہ کمیت نام شہر مولد محمد غزنوی غزالہ بفتح بچہ آہو کہ ماده باشد و بمعنی آفتاب و بکسر اول خلاصہ از منتخب غزوہ بالضم جنگ مومنین با کفار بحضور سید عالم صلی اللہ علیہ وسلم رسول علیہ السلام یا امام و امیر آن جنگ را یا خود اگر جنگ مومنین با کفار بسر کردگی امام وقت باشد آنرا نیز غزوہ گویند غزالی بفتح اول و تخفیف ثانی منسوب بغزالہ کہ قریہ ایست از صفاہان منسوب بامام محمد غزالی رحمۃ اللہ علیہ از لب اللباب بعضے گویند کہ غزالی بتشدید زا معجمہ منسوب بغزال کہ ریسمان فروش باشد چون ریسمان فروشی بیشتر اوقات وسیلہ کمال بود لہذا باین نسبت شہرت یافت باید دانست کہ این وجہ محض خلاصت **فصل غین معجمہ مع زای فارسی غزب** بضم اول و ثانی و تشدید با بمعنی از بزبان غزغزہ بالفتح آمیست از غزغزدن کہ بمعنی نشستہ بسر بریاہ رفتن است بطور اطفال از بزبان لطائف و غزم بالفتح دانہ انگور کہ نچیدہ و تازہ باشد از بزبان دشتہ غزیدن بفتح نشستہ بسر بریاہ رفتن بزور بازو بدست از بزبان غزگاه بالفتح نوعی از گاه دست کہ از دم آن بریم علم کنند و آن را بزبان تخم گاه در گرمسیر ہندوستان ست بم میرسد سبزہ آن آبراسی گاه گویند بضم سین مہملہ در صراح **فصل غین معجمہ مع سین مہملہ غسق** بالفتحتین تاریکی اول شب منتخب غساق بالفتح و تشدید سین مخفف آنچہ سرد و گندہ چون ہوا و آب و یعنی ہم آن در منتخب و خرج نصاب **غسک** بفتحتین جامہ دریدہ کہ نگہ ندارند کہ اکثر اوقات بسبب آن غسل بضمتین بضم اول سکون ثانی شستن تمام بدن با بفتح یعنی طلق شستن ہر چیز کہ با خود بالکسر آمیختہ باشد از منتخب و صراح **غسلین** بالکسر آبی کہ بدان جراحت یا چیز دیگر شستہ باشند و آنچہ کہ از بدن دوزخیان روان شود و مثل آن خون و چرک کہ بدان زخم و جراحت رسد در آب از صراح و منتخب و مولانا رفیع الدین لنباء ولی اللہ متعانہ در رسالہ احوال قیامت نوشتہ اند کہ مسلمین چشمہ ایست در دوزخ کہ کنتہا آلود گیہا کفاران ازان جمع شود غسالہ بالضم آبکہ بدان روی و دست خوہند و آبکہ بعد شستن ہا ی اعضا از منتخب **غسلخانہ** عبارت از ہما **فصل غین معجمہ مع شین معجمہ غشا** بکسر اول پوشش و پردہ و خلالت و بمعنی پوست تنک و باریک کہ بچہ از شکم مادر بیرون آید و مؤید و بحر الجواہر غشش بالکسر و تشدید شین معجمہ کدورت و با فتح بمعنی اظہار کردن خلاف آنچہ در دل یا خود بمعنی خیانت کردن و آمیزش چیزی کہ بہا در نمود نقرہ و مس و شراب و بمعنی بیہوشی و بیخبری و اصل غشی بیاء تحتانی بود کہ لفظ عربی یا خندہ فارسیان یار ادران لفظ حذف کردہ ندر بالفظ کردن مستعمل کنند چنانچہ گویند فلانی غش کرد و از مؤید تاج المصادر و بسیار عجم و بحر الجواہر و منتخب و صحاح و فرہنگ سروری و ذخیرہ الخوارزمی و صراح صاحب صراح نوشتہ کہ بالکسر خیانت کردن و صاحب کشف نوشتہ کہ بالفتح کدورت و بکسر عیب و خیانت در لطائف بالکسر یعنی خیانت کدورت و تشویش و بالفتح مصدریت بمعنی خیانت کردن **غشیان** بالکسر عمل کردن و بفتحتین بیہوش شدن از لطائف **غشاوہ** بکسر پوشش و از منتخب **غشی** بالضم بیہوش شدن و بیہوش گردانیدن و جماع کردن از لطائف و منتخب **فصل غین معجمہ مع صاد مہملہ غصب** بفتح اول و سکون ثانی بستم گرفتن چیزے را از کسی و قہر کردن بر آن و منتخب صر

بضم اول وصحّ ثانی اول جمع غضنفر منتخب غضنفر بالضم وصاد ونون شاخ درخت از منتخب غضنفر شدن وغضنفرهای درخت این مجمع غضنفر است از منتخب ودر کتب طب بمعنی چیپها وشکنها غصه بالضم وتشدید دانده گلوگیر از منتخب ومراج اگرچه این لفظ در مردم بمعنی مطلق خشم وقهر مستعمل شده لیکن تحقیق آنست که لفظ غصه مجازاً بمعنی خشمی است که آنرا از خوف کسی ضبط کرده باشد وبا بمعنی معنی مجازی یا بمعنی حقیقی مناسبتی باقی میماند لهذا اصفها اطلاق غصه جهت خشمهای جائز نداریم بلکه در بیقام لفظ قهر وغضب مستعمل میباید فصل غین معجمه مع ضاد معجمه غضوب بفتح اول وثانی بسیار غضبناک وخشمگین غضبات بفتح بر وزن ملیت درختی صحرائی مانند کنار که آتش چوب آن دیرپا ماند وبا نجی غضاست از منتخب وبرهان ظاهراً در استعمال فارسیان بمعنی واحد شهرت یافته چنانکه خورکه جمع خورا ست وبمعنی واحد شهرت گرفته غضنفر بفتحتین وسکون ثانی وفتح فا بمعنی شیر درنده از منتخب وشرح نصاب غضن بالفتح وتشدید ضاد جنبیدن خواباینیدن وفرو داشتن آواز وتحمل کردن در برداشتن کردن ونقصان کردن از منتخب غضبان بفتح اول وسکون دوم صیغه صفت مشبهه از غضب بمعنی قهرناک وخشمناک از کنز ودر استعمال فارسی بجای تنگی که از منجنیق بسوی قلعه مخصوص اندازند سراج اللغات وبرهان ودر تشبیه بی غضاضتی بفتح نام شاعری هراه بن الدوله نمود سنگتگین فصل غین معجمه مع طای مهملہ غطا بکسر اول وطاء مهملہ بمعنی پرده پوشش از کشف اللغات ومنتخب لطائف غطیط بدو طاء مهملہ بر وزن غلبط بمعنی آواز خر خر که از گلوی بعض مردم بحالت خواب کامل برمی آید از منتخب غطریف بالکسر وراء مهملہ مترو شریف وجوانمرد از منتخب فصل غین معجمه مع فاء غفر بالفتح پوشیدن وآمرزیدن گناه وپنهان کردن ونام منزل یانزدهم از منازل قمر وآن سر کوکبست کوچک در میزان و بمعنی جماعت نیز از منتخب غفیر بر وزن فقیر بمعنی بسیار وجمع که زیاده از ایشان نتواند دید وبمعنی پوشنده از منتخب وکشف غفص بالفتح وصاد مهملہ ملک بطبر وفرهاد فردوس اللغات چون این لفظ در دیگر کتب معتبره لغات یافته نمیشود وظاهراً در اصل گبر بوده بمعنی سطبر وقوی چنانکه در برهان است موافق قاعده فارسی کاف فارسی را بغین معجمه وباء موحده را بفاء بدل کرده غفس دند بعده بسین مهمله بدل کرده غفس دند بعده بسین مهمله را بدستور عربی در فارسی بها وهمله مبدل نموده غفران بالضم آمرزش فصل غین معجمه مع لام غلیا بفتح اول وسکون لام وباء موحده ولف الف همزه بمعنی وبمعنی که وخیاتین یکی گیرید وبدهید وبا نیز باشند وغلبه بالضم اول جمع آن وغلبا بالضم اول خواندن محض غلط چرا که صیغه موئنث است از افعل تفضیل غلا بفتح مبنی قحط وگران شدن نرخ غلو بر وزن چراغ منتخب وصبح غلات بضم اول وتخفیف لام وتا وفوقانی بمعنی ازمد در کند شتگان جمیع غلیا بفتحات جمع غلبه غلیا از بکرتین وبیا بمجهولا علی ترتیب معروف وغلیان از من نیز گویند ومرکبست از غلیو بمعنی سرکشتگی وجوش وظاهر بست ونوشته اند که آن حالتی نرم سائی ماده باشد وبعضی گویند که در جنبش ماءین انقلاب میشود از کشف غلس بفتحتین وسین مهمله تاریکی آخر شب از منتخب حائقه غلط بفتحتین خطا کردن در سخن وحساب وکتابت وغلط بمعنی فاعل یعنی غلط کننده ومعنی مفعول یعنی غلط کرده شده نیز می آید وغلطی بزیادت یاء تحتانی محاوره ناراست وغلط بر دو گونه است غلط عوام وغلط علماء غلط عوام غلطست چنانکه لفظ منصب کسر صاد می آید وبفتح شهرت دارد ودر عامه شعرا بالف ونون ومنصب بفتحتین میخوانند وغلط عوام غلطهای مشهور که بتعیین گرفته باشند ازین محاوره عوام ازبهائم ونزل ومنتخب غلاظ بضم اول وفاء معجمه بمعنی سطبر ودرشت بکسر اول جمع غلیظ از منتخب غلیظ سطبر ودرشت مقدر دقیق از منتخب وبمعنی ناپاک ودغلی در قدرت علم گرفته ویافته نشدن غلاظ بکسر اول وفتح لام سطبری وسطبر شدن از منتخب غلق بالفتح در بستن وبفتحتین جوئیست که بدان در را به بندند وبفارسی کلید آن گویند غلطک مبدل اکتک معرب یعنی غلطیدن دیگ را از پهلو به پهلو گردیدن ودیا یرا را به آن مدور وغلطان باشد از رشیدی وسراج وبرهان غلول بفتحتین خیانت کردن در غنیمت وآب بسیار ومیان دو کتفان وبفتح اول ملاسیکه باندیدن شکم پیر وتاوان زود گوارا از منتخب ولطائف غلل بالضم طریق آبی بوده نشتگی یا بالکسر کینه وخیانت وکدورت از بحر الجواهر ومعاد ومعید وکشف وصراح غلیل تشنگی وتشنه وکینه از لطائف ومنتخب وغیاث غلل بفتحتین تشنگی وسوختن ومفتحین تشنگان این جمع غلیل است از منتخب وصراح غلام بمعنی کودک وخدمتگار بنده غلیان بالفتح وحرف سوم یاء تحتانی بمعنی جوشیدن وجوش

از تتمه خوید و نیز لفظا خلیان بمعنی تتمه مستعمل جز آنکه آب مقطه بسبب شیرین بجوش می آید و بمعنی نوین باتفاق بل کرده گویند که تمر تازه خلیده و بمعنی
بفتحات لقاع بیت بمعنی جوش در بیضوت بفتح اولی بمعنی بانگ تخفیف لام ما ساکن کنند از بحر انعمدایت و بهار عجم غلمان اگر جمع غلام از اعلام
برای مرغیشه و درویشت نیز مخلوقی بصورت امردان در خدمت اهل جنت خوانند بود اگرچه لفظ غلمان صیغه جمع است مگر در عبارتیان بمعنی مفرد مستعمل و در این مقام از
حوریت که جمع حور است که بالفتح باشد و در قاموس ست از چراغیت غلمیان بالفتح و تا رغوقانی و با موحده نام شهر گرد و دراز و مردم
فی حمیت و دلیوت ما غلمیان ازان که چنانچه آنستک را اختیار کرد انده باشد آن شخص نیز همکوم زن خود باشد و نوین اتهاف بل که غلمیان نیز گویند چنانچه
غلمیت بیتین بالفت بمعنی دست بلند کردن آن قدر که توان بلند کرد از تتمه و در لطائف بمعنی هجوم و بمعنی از حد در گذشتن نیز آمده و باصطلاح علم سعانی نوعی از انواع بدیع
و آن آنچنان باشد که در حکم بحسب عقل و عادت هر دو محال از شد چنانچه نظامی فرماید بیت رسم ستوران دران بوم نیست مزد زمین شش مند آسمان گشت هشت
غلالکه بکسر جامه کوچک که در زیر جامه یا زیر پیراهن پوشند لغتی تتمه کشف و صراح غلاله بضم اول در فارسی بمعنی زلف معشوق از بدن بلان و بمعنی
و زوار تتمه و کشف غلوله بضمتین و جاء و سعروق بمعنی جوش و هجوم نوشته اند گویند کتاب بمعنی نظر در نیاید غلمه بفتح اول سکون لام تیزی شنود و بلکسر جمع غلام از تتمه
فصل غین معجمه و میم غمر الرداء بالفتح فرو گرفتن سیلاب و اندام و باصطلاح بجوانمرد و فراخ حوصله و هر چیزیکه خیر عمیم بیش از تتمه و پوشیدن و شرح خاقانی
بمعنی سخاوت نیز آمده که سخاوت فرو پوشد عیوب صاحب چادر فرو پوشد صاحب خود را محاجا بمعنی کریم بسیار خیر از قبیل بدعدل غمرات بالتحریک
مستعمل و انبوه سپاه مردم و بسیار سپاه آب از صراح غمد بالکسر نیام شمشیر و کاردار موید و مدار و تتمه کشف و قاموس و صراح غمر بالفتح و سکون میم آب
بسیار و فراوان شدن آب چیزیرا با نبوهی و کینه کردن و تشنه شدن و جوانمرد و سخی و بالکسر کینه و تشنگی با بضم تا دانی کانا آدمو وحوشی تتمه انتقاد و شرح
قصاء غمار بضم اول فتح اول را مهمله بمعنی انبوهی و بسیاری از صحاح و صراح غمسار بضم کاف فارسی بمعنی فخر از چه گمان بمعنی خوردن و بمعنی غمز بالفتح و شرح
کردن بچشم و بخت افشردن و تهمت کردن بسخن چینی از لطائف غماز بالفتح تشدید میم سخن چین و اشاره کننده بچشم و طعنه زننده از لطائف غمص بفتحتین و صاد
بمعنی زنگ بمعنی چرک چشم و بخیال چشم از شروح تتمه غموص بفتح اول صاد مهمله نام قلعه از حلاع خیبر از شروح نصاب غمض بالفتح و صاد معجمه بمعنی بیت
و ناک و پوشیده و دو آلا از هم بودن سخن و بالضم فنودن از تتمه و صراح غموض بضمتین و صاد معجمه مشکلات هر فن و پوشیدگیهای علم و سخن غمام بالضم جمع غمامه
بمعنی ابر و راست غمام بفتح بمعنی ابر و سحاب از تتمه غم این لفظ عربیست تشدید میم در عبارت بتخفیف بیم تحمل میشود و بدانکه کلمه مفرد خاص از اصل
مشتق و بسیج جانباد مگر بضرورت اوزان چنانکه شعرا اهل شب پره بودنا طائر معروف و فرخ که در اصل فرخ بود بتشدید و نظم واقع شده مبالغه و نظم و نثر مشتق میشود
چنانکه کلا و پدا اگر لفظ عربی که در طرف آخرش مشدد باشد در عبارت بصیغه ان اضافی یعنی بدون الف لام واقع شود آنها هم در عبارت بتخفیف باید خواند چنانچه غم و همم که بمعنی اندوه
است و قدو خدو در حروف غیر زنگ که همه مشدد هستند در عبارت همه بتخفیف باید خواند مگر در نظم بضرورت تشدید ظاهر کنند چنانچه مصرعه توان و دیگر بیان
نمایند + اما بر صورت ترکیب بی الا سلوب اصل کلمه را رعایت کرده تشدید ظاهر کردن نسب و اولی است چون عوام الناس در خواص الملوک و حواج بیت الله
که در اصل عوم و خواص و حواج بود اینها از رساله عبد الواسع و غیره نوشته شد غمدان نام آبی بود بسیار خاکه در یمن از شرح خاقانی و
برهان غمان بفتح غینا کز لطائف غمزه بار و دو چشم اشاره کردن بسخوش و بمعنی اغمزان نیز از تتمه و برهان غمچه بضم میم و چیم عربی پس غنچه آبای عربی غمگین از
فصل غین معجمه و نون غنا بکسر اول و تشدید نون در آخر همزه بمعنی نیازی و دولتمندی و بکسر اول و بی نون در آخر همزه بمعنی نغمه سرود و خوانی و بالفتح و الف و تشدید نون در آخر هر دو جا بمعنی بی نیازی و بسیار مردم شده غنا بمعنی بی نیاز و در شرح نصاب و تتمه و شرح دیوان حافظ غنچه آب
بمعنی سپاه آب از صراح غنجیت بضم اول و سکون نون و فتح تحتانی بمعنی ناز داری و تو انگری غنج بالفتح و میم عربی کرشمه و ناز و موید صحاح و بقیه بمعنی شکستن

اشتمال حرکات معشوق وصاحب غنج وصراح بالضم نوشته اند یعنی کرشمه وناز و در برهان عجج بالفتح یعنی حرکت پستان و ابرو غمزه بالضم یعنی چشمک زدن و اسم آمده و جمع شده و هجر برآمده از موند کشف وسلح و برهان مهمانگیری غنجار بالفتح گلگونه از موده و مدار و برهان غنچک بالکسر یعنی چک که نام سنایشت یعنی کمانچه یا گویند غنچک بضم اول بزد گوسفند از منتخب غنائم و اهانی غنیت غنچه بالضم و جیم عربی گل ناشگفته و اصل گنچه بود بضم کاف فارسی ما خوذ از گنجیدن چرا که در ذات او گنجیدگی است بعربیه انگل برگ غنچه و ماند رون و بهم گنجیدن و گنجان میباشد لهذا چنین گفته شد کاف فارسی را بعین مهمله بدل کرده بعربیه انگل فصاحت و قبیل بجیم فارسی است از بهار عجم و موید و صراح و برهانی و منقول از شرفنامه ابراهیم شاهی غنچه بالضم و تشدید نون آوازی تو بر یست از موسیقی که در هنگام غنا و سرائیدن بگیشوم یعنی دو ماغ او اگنند از منتخب و شرح قاآنی فصل غین معجمه مع واو و یاء غوایت گراهی از منتخب غوث بالضم و ثاء مثلثه فریاد رس و فریاد از منتخب و صراح و نیز یکی از ان دو تن که پیش قلب باشند از عجمی عیوج بواو و معروف و جیم فارسی میش زشاخ دار جنگی لفظ ترکیست غور یا بالفتح و در عربی بمعنی عمق و قعر هر چیز و زمین پست و فرو رفته و فائده رسانیدن و بالضم و واو مجهول و فارسی نام مملکیست از عجم از منتخب و صراح و برهان و لطائف غوص بالفتح و صاد مهمله و آب غوطه زدن از منتخب غوامض پوشیدگیها و کلام و معانیهای باریک غوک بواو و مجهول جانوریست که در آب و زمین نمناک میماند بعربی آن را ضفدع گویند از جهانگیری و در برهان غوک بر وزن دوک نوشته و فتحتین مبدل گوگ که بمعنی زمین گنده و عمیق ست غوائل بالفتح اول و کسر ثاء مثلثه و تشدید یاء بمعنی عیبها و بدیها و بلاها جامع فائله است از کشف و منتخب غول بواو معروف در عربی نوعی از جن و دیو که در صحراو کوه میباشد بشکل که خواهند برمی آیند و نام ستاره ایست که آنرا سرغول نیز گویند و بواو مجهول و در فارسی بمعنی گوش و بمعنی انبوه سپاه از بربان و در ترکی فوجی را گویند که سردار دران باشد بعضی هم شنیدیم بر هایی که بشبانی و حفاظ از فرو گیرند مستفاد از منتخب و صراح غوغائیان گلبن کنایه از بلبلان غوطه بواو معروف نه بواو مجهول چرا که در لغت عربی بواو مجهول گفتن آرند بمعنی فرو شدن بآب نام شهریست غوره بواو مجهول انگور تا رسیده که مزه آن ترش میباشد از سرخ غوزه بفتح اول و زاء معجمه پوستی که بالای پنبه باشد و هنوز نه ترقیده باشد و این لفظ در اصل گوزه ست مرکب از گوز که بضم کاف فارسی بمعنی چار مغز باشد و با زنسبت که افاده معنی تشبیه کند از شرایح غوانی جمع غانیه بمعنی زنی که بغیر خود خوش باشد و بحسن پیش از زیور و آرایش بی نیاز بود از منتخب غیشی بیوه و نامحبه با زون بیشها و بخور از منتخب و صراح غیطت بمعنی رشک بردن از منتخب غوادی ابرهائیکه جمع غادیه از صراح غوچی بالفتح و جیم فارسی گوزه بمعنی مغاک که چک نیز بران عوی بفتح اول و کسر او و تشدید یاء گراه و لطائف فصل غین معجمه مع یاء تحتانی غیبت بالفتح غیر حضور و بالکسر عیب کسی را تقاضای او گفتن غیابت بفتح بچه پوشیدن چیزی او غاب شدن و عمق هر چاه و غیره غیلوبت بالفتح و باء موحده ناپدید شدن از صراح و مجاز بمعنی مفارقت بستر حمل شده غیث بالفتح و ثاء مثلثه بمعنی باران که از ابر میبارد از منتخب و کشف و صراح غیاث بکسر اول و ثاء مثلثه بمعنی فریاد رسی و فریاد رس چیزیکه بدان خلصی یابند از موید و لب الالباب صراح و مدار و کشف و فردوس اللغات غیر بالفتح منقت رسانیدن و آنچه رانیدن باران زمین را و بمعنی جز و دیگر و مغایر از منتخب و صراح و لطائف غیر مکرر عبارت اشخص معنی که سابق از و ملاقات نشده باشد غیار بکسر اول بمعنی گرد که بهودان برجامه نزدیک و شش می رود و زند تا معلوم شود که از قوم یهود ست از منتخب و موید غیور بالفتح بروزن فعول بمعنی بسیار غیرت کننده و رشک برنده از منتخب و شرح نصاب غیشر بالکسر و یاء مجهول و زا و فارسی ارست از خیزیدن که بمعنی گشت بزبر ست و سینه و دهن بچه تا کله اطفال هم بدست و پایان رونده از لطائف غیض بالفتح کم شدن اب و مراد از ین آب اندک و مجازاً بمعنی بخشش اندک و در فردوس اللغات بمعنی همراه بیشه و بالکسر و تشدید یاء بمعنی شکوفه غیظ بالفتح و ظا معجمه خشم سخت از منتخب و لطائف خشم نهایت غیر بمعنی صرف آنست که در آن دو صفت یا یکی باشد که مقابل آن دو صفت باشد از نه علت منع صرف یافته شود و حکم آن نیابد مگر وقتیکه مضاف شود یا با لف و لام صفت شود و حکم آن نیابد مگر بضرورت و آن علت مذکور نیست اول عدل این هم صرف است و دوم صفت چون اخر و مثنی و جمع چون مثلث و رباع و ثلاث و موحد چون ماحد و سداسی و سباعی و ثمانی و تساعی و عشاری و تمایل و تکسیر

چون بعد هشتم الف نون زائد آن چون عثمان و عثمان تنهم و فتح میم اول چون احمد و محمد عیداقی بالفتح نام موضعی بار کستان انبر بان و در شرح خاقانی عیداق بلام و نون هشتم نام موضعی در دشت قبچاق که تیر خوب در انجا بیشتر و عسل بالکبیر با و هوا و نیستان و بالفتح شیر که زن در هنگام جماع با هنگام آبستنی طفل او بدان غایت مضرت رسد که طفل یعنی آب روان بزمین می نام آبیست که چون باران بسیار آید از آن آب از مغرب و شرق نصاب غیم با مل با ر زیر و بم یعنی ابر و با مل یعنی زیر نده از لطائف غیم بالفتح یعنی ابر و غیم بالفتح یعنی ابر یکه آسمان را بپوشد از لطائف و مغرب شرح نصاب غیوم بفتحتین جمع غیم است غیلان بالفتح نام شاعر و بالکسر دیوان جمع غول است از مغرب غیلین بالفتح یعنی ابر و ابر یکه آسمان را بپوشد و یعنی تشنگی و تیرگی از مغرب و لطائف و صراح و غیین بفتح و میل بنسبت آنکه بمیل یا بفارسی هزار گویند مجازا بمعنی هزار و استان بودن او بود و حرف غین نیز هزار عدد است و پس میل نیز بطریق تعمیه غین گفته شد و غیلی از غین بمعنی تشنگی است رشیدی گوید که غیر مذکر و قاعر آمده گاهی بمعنی مؤنث چون مشلع و مغلیع یعنی کوهان دار و مثل آن است مغ بمعنی گوسال الفاخ یعنی باز و بجار بمعنی مثل و مود و چون چنین مرغ را بفارسی نام پرنده شکاریست و بقاف چون آروغ و آروق و بیم چون بالغ و فلی خاریدن زیر بغل پهلو تاختن آید و بدو چون کاغذ و کاونده کاو نکاه دهی کسی را زهر دادن یا نقطه های سیاه و رفلیز یا بر سر و بیاچان بسر غم و بسر بیم رود و آخر آمده هم آید چون چراوچر او چر اغ یعنی چریدن غیضه بالفتح و ضاد و جمعه بشتین بالفتح و غلیه بفتح اول و حرف سوم بار سوخته تر کش و جعبه و پار های آهن که آنرا در دیگ پز و شستن بکار برند از بریان عیداقی بالفتح نوعی از بریان غیرت نهایت محکم که سنگ را می شکافند و از شهر عیداق آرند که از ترکستانست از بریان عکی بالفتح و تشدید یا کرهی از لطائف غیر و قوعی نا شایستگی و فضائح و امری که بوجود نیامده باشد

باب فا

فصل فامع الف بدء فا بمعنی با چنانکه فاوگفت بالوگفت از لطائف ذخیره و حرف فا در مضارع بعض مصادر بیا رتحتانی بدل شود بلقب بگانی چون از گرفتن گیرد و از شفتن شنود و بجای او بعربی از کوفتن کوبد و از رفتن رود و از رفتن بارد و بجای او بعربی از کوفتن کوبد و از رفتن رود و از رفتن بارد و بجای او بعربی چون فلاوه و فلاوه بمعنی سرسیه و بعضی بیم چون فلیوه و فلیوه و بکاف عربی چون فلاوه و فلاوه و بدال مهمله بمعنی مذکوره و بجای چون فنود و تهو بمعنی آنف بالضم فال طغرا فالیست که بر ابتدای سجعه قرآن مجید بسم الله یا اسم حق تعالی بر آید و آن مبارکست از شرح خاقانی فاخته ضرب نوعی از صول که آنرا اصل خاخته ضرب نیز گویند فاریاب معرب پاریاب آنشهریست و خراسان و سوای بلخ و طن طلیسه فاریابی که شاعر ایست معروف از سراج در رساله معرفات فاراب شهریست در نواحی ترکستان از طرف آب سیحون مولد معلم ثانی شیخ ابو نصر محمد بن محمد بن طرخان و این فاراب شهریست دیگر سوای فاریاب از سراج و منتخب لب اللباب و بریان فائت بکسر هزه که حرف سوم ست فیت شنوده و فوت کشته فالج بکسر لام و جیم عربی استرخاء دستی یا پی بدن آدمی و در عرف اهل غلط طبعی که بدان از حرکت باز ماند از منتخب و بفتح لام نیز گفته اند فالق الاصباح بکسر حرف هفتم شگافنده سپیده صبح از سیاهی شب و منتخب فاسخ تباه و فاسد کننده تباه و فاسد شونده و برگردانده بیع و غیرهم از منتخب فاقد گم کرده و سکون دال مهمله گم کننده و لفظکم در بیخ بضم کاف فارسی ست از کشت و مدار خواهد بضم اول و فتح حرف دوم که همزه ست بسبب ضمه قبل خود بواو نوشته شد بروزن مراد از منتخب یعنی حال و در لطائف و شرح نصاب فواد بضم اول یعنی دل و در دول فارد یگانه زنان مجرد از منتخب فانید بکسر اول و ثالث عجمه شکر سفید از منتخب فاقد بصر نابینا فاتر بکسر تا و فوقانی سست و زبون آب بیم گرم از منتخب لطائف فاجر بکسر جیم مرد بدکردار و زنی از منتخب فاکر بکسر کاف عربی اندیشه کننده و کاری فارسه شان و اندیش فاره و یعنی ناخوشک از منتخب فاکر بکسر همزه که حرف سوم ست و از مجمه یعنی رشته و رباکی و فیروزی یابنده از منتخب فارس بکسر رای مهمله یعنی سوار اسپ خداوند اسب و نام ولایتی ست از ایران کما شاهد اول میزاید و دوم صفاتی سوم گردان چهارم بزرود و در رساله معربات نوشته که فارس بکسر رای معرب پارس که بسکون رای است ولایت معروف فاس بین معلمه بتر کیب ابجد چون با نجمه و تر شنه و بنگاه نهند از منتخب و شرح نصاب فانوس با اصل یعنی بخن چین ست فانوس شمع را از جهت آنکه گویند که روشنی بیرون میدهد از منتخب

فاش بشین معجمه بمعنی آشکارا و ظاهر و این مبدل پاش ست از سراج **فاپیش** بمعنی فراپیش **فاحش** بکسر حا و صله از حد در گذرنده و زیادی هر بدی که از حد در گذرد از منتخب **فائض** بکسر همزه که حرف سوم ست فیض دهنده **فاقع** بکسر قاف و عین مهمله هر چیز که بسیار زرد و صاف باشد **فاقان** بکسر قاف نام کشنده و کشت کننده در سخن از غرر و سن اللغات **فاروق** فرق کننده میان حق و باطل و لقب حضرت عمر رضی الله عنه و نام تریاقی ست که فرق میکند میان صحت و مرض از منتخب **فائق** بکسر همزه که حرف سوم ست بهتر و برگزیده و افزون از منتخب و نام کتابیست در علم تجوید از جار الله زمخشری صاحب تفسیر کشاف **فالق** شگافنده و برآورنده چیزی از منتخب **فالق** بکسر تا فوقانی شگافنده از منتخب **فالق** سوفار تیر ظاهر الفظ ترکیست بچراغ هدایت و انچه از استادان فن تیرانمازی مسموع شده و هست که فالق بسمان خام که توسط چله کمان باشد بعرض یک انگشت پیچند تا سوفار بران بندکرده زه بکشند **فال** بمعنی شگون و بلفظ زدن و بین گرفتن و شنیدن و گرفتن و شنیدن و آوردن و بسین مستعمل از بهار عجم **فام** رنگ لون از سراج و در برهان بمعنی عرق و مدام نیز نوشته **فاطن** زیرک دانا از لطائف **فاطمین** بکسر اول و فتح همزه بمعنی دو گروه مردمان این تثنیه فتنه است **فاخره** گرانمایه و بیکلو از هر چیز از منتخب و مراد از مال خلخ و جواهرات باشد **فارهه** بهاء موحده و ها مفتوح و بمعنی نافه مشک بکسر را و همله و ها مفتوح بمعنی تیز رفتار و بمعنی زیرک از منتخب و شرح نصاب **فاژه** بژ و جیم فارسی هن دره که بهندی جنبهائی گویند از سراج و در برهان بمعنی بیسازه نوشته **فاغره** بکسر غین و فتح همزه که حرف دوم ست و سکون ها که در اصل ابوده در حالت وقف باشد و هست غاره بدین نهج هم و اکثر محققی خوانند بلفظ مؤنث بمعنی گروه و فرقت از منتخب **فاتحه** فاح بکسر همزه که حرف سوم ست حا همله بوی خوش دهنده و بوی خوش ماخوذ از فوح که بمعنی میعدن بوی خوش آمده از منتخب و منقول از تذکرة الفوائد **فاکهه** بکسر کاف و فتح ها و در آخر تا فوقانی که آن نیز در حالت وقف باشد و هست بمعنی میوه مثل انگور و خربزه و سیب و انار وغیره و فواکه جمع آن **فاطمه** بکسر طا همله زنی که بچهار ده سالگی رسیده باشد و نام دختر حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله وسلم از منتخب **فاجتار والیه** قصد کنید بسوی او و اجتبار تضرع کردن کذا فی اللطائف **فاتحه** بکسر تا فوقانی بمعنی زینکه کشاینده باشد مونث فاتح و نام سوره ایکه در اول قرآن واقعست چون مفتتح آغاز قرآن بدان میشود لهذا آنرا فاتحه گویند چون سورهٔ مذکور در اول قرآن واقعست لهذا فاتحه مجازاً بمعنی اول و آغاز چیزی باشد **فاتحه** بکسر غین معجمه بلفظ عربی استنام طائر معروف فارسیان نجا هو موقوف استعمال کنند **فاضله** بزرگ و افزون و بمعنی عطا **فاصله** بصاد همله باصطلاح عروض دو قسم است یکی صغری آن کلمه چهار حرفی باشد چون جبل بتنوین و دیگر فاصله کبری آن کلمه پنج حرفی باشد چون سکقه بتنوین **فارسی پارسی** هر دو یکیست نام زبانی معروف و این زبان بپارس پهلو بن سام بن نوح علیه السلام منسوب است و این هفت گونه است یکی پارسی صرف که بلاد پارس باصطلاح در الملک آن بود و دوم آن سخن کنند دوم پهلوی که مردم ری همدان و مضافات آن بدان تکلم کنند و این منسوب بپهلو ست پهلو بفتح لام بمعنی شهر ست پس پهلو بمعنی منسوب شهر چون مردمان مسابق بمعنی بسیار دونده و غیره شمرده اند این زبان را پهلوی گویند سوم دری که در دربار گشتاسپ بود و او و جماعه چون این زبان مخلوط بزبان دیگر نبود لهذا فصیح خوانند و این سه زبان متداول و متعارف ست چهار زبان دیگر که هرمزی و شکری و زاولی و سغدی باشد متروک و مطرح ست هرمزی بضمتین و سکون زای بکسر سین همله و سکون کاف عربی زاولی بزای معجمه و ضم واو و سغدی بضم سین همله و سکون غین معجمه و در رساله نامه مرقوم کرده که شیخ ابو جعفر سراج محمد بخارا گفته است که فارسی منسوب بفارس بن نامور بن یافث بن نوح علیه السلام ست یعنی گویند که منسوب ست بفارسیان که پسران پدر ما این فرزندان سام بن نوح اند چون پدر ما را دو پسر بودند همه ایشان سوار پس بزبان عرب فارس سوار را گویند ایشان بدین نام موسوم شدند و زبان ایشان بدین نسبت منسوب شد **فانی** فنا شونده و هست پیرا شرح نصاب **فانوس خیال** فانوس فانوسی باشد که اندرون آن گرد شمع یا چراغ پیچند پرده تصاویر اشکافته و شیشه و صل کنند و آنچیز را بگرد ش آرند عکس تصاویر از بیرون فانوس بیابک گونه لطف می نماید از برهان **فصل خامس تا می فوقانی** و فتح میم و جیم و نون و بمعنی شجاع و دلیر و نیز آمده و فتح الباب کشادگی کار ها و آغاز هر چیز است از لطائف **فوت**

بفتحتین و تشدید واو و مفتوحه یعنی جوانمردی و مروت از مارو منتخب و صراح و مؤید فترت بالکسر یعنی سستی و ضعف در زمان میان و پیغمبر و در صراح بیرو و معنی بالفتح
ست فتات بفتح اول زن بران از صراح فترات بکسر اول و فتح دوم و مع فترت فتح بالفتح یعنی کشادن و کشایش و نام حرکت حروف که از انها بفارسی زبر گویند
و استعمال آن در بنیات ست و انحرکت را فتح ازان گویند که بلفظ آن دهن افتتاح می یابد و نام نفی ست که از فنون کشتی و آن حریف را از پیش آمده
گردانست از فته بالا کشیدن ست از اصطلاحات و غیره فتوح بفتحتین و جمع فتح و بمعنی کشایش و شادی و در منصور ست مسدد فتور بفتحتین یعنی
سست شدن و مجاز ابمعنی خرابی زمار و بحر الجواهر و لطائف و قاموس فتر بالکسر سکون تا و راء مهمله فوجه میان سبابه و ابهام و فرجه بالضم و جیم عربی کشادگی و فرق میان
دو چیز از شرح نصاب و منتخب فتش بالفتح کاویدن و جست و جو کردن از منتخب و صراح فتق بالفتح کشادگی و شگافتن و نام بیماری که قصبه کلان شود از منتخب و کشف
فتراک بکسر اول و الی که برین و بسار زین پس آویزند چه بستن شکار و غیره از سراج و مجمع الفرس برهان فتن بکسر اول و فتح ثانی لفظ عربی ست بمعنی
فتنه یا جرا که جمع فتنه ست و فتحتین بر فرمان چین نام شهریست در گجرات معرب چین از سراج و برهان از منتخب فتنه بر جنبری شدن عاشق بر معشوق شدن از سراج
فتیان بالکسر و حرف سوم یا تحتانی بمعنی مردان جوان از منتخب فتیان بالفتح و تشدید تحتانی فتنه انگیز از کشف و منتخب فتان بضم اول نه بکسر اول فتنه
عذاب و دلوانگی و با اصطلاح بمعنی عاشق و فریفته و بمعنی معشوق هم آمده از منتخب و غیره فتحه بالفتح حرکت زبر و استعمال این نزد بصریان در معنی معرب هم
آمده فتیله با خود از فتل که بالفتح است بمعنی فاتن و تابیدن و مکسا نیکه فتیله بتقدیم لام خوانند خطاست از بهار عجم و بعضی گویند اگر فتیله مشتق از فتل بمعنی
و معنی آن ناگاه گیرنده شعله آجلد گیرنده شعله گویند درست باشد فتاته بفتح اول و سوم و تا و فوقانی بمعنی زیره و هیچیز از بهارانی سراج فتوی بالفتح و در آخر
هم تصور بصورت یا حکم شرع از منتخب و کشف فتی بالفتح اول و فتح فوقانی و در آخر الف متصور بصورت یا تحتانی بمعنی مرد جوان از وقت بلوغ تا چهل سالگی و بعضی
سخی نیز آمده از شرح نصاب و در لطائف نوشته که بفتح جوانمرد و بضم جوانان و بفتح و کسر ثانی و تشدید تحتانی مرد جوان بالغ و در زیر نویسنده نهایه
هندی فضل جامع جیم عربی و فجاء بکسر و بضم اول و مد مقابل تا ناگاه گرفتن از لطائف و کشف و منتخب فجیعت بروزن جمیعت در دسخت و مصیبت از صراح
و صراح و منتخب فجعت بالفتح دردمندی و مصیبت فجاجت بکسر اول و مهر دو جیم یعنی نمای و بی نانگی از منتخب فج بالفتح و تشدید جیم راه کشاده میان دو کوه
و منتخب و صراح فجور بفتحتین بر انگیخته شدن بر معاصی و زنا کردن و فتح مرد و بدکار از منتخب فجار بالضم و تشدید جیم عربی جمع فاجر و بالفتح و تشدید بسیار بدکار
کننده از مدارک فجل بالضم و بفتحتین تربد بالفتح و فتحتین مست شدن و بطر شدن از منتخب و در لطائف بکسر اول و فتح جیم مست نامه فجفج و فجفجه بضم مرد و فاحش کم فهم
و تند بطریق اضطراب و خشم با هم آهسته گفتن و این معرب یا مبدل بیچ ست از لطائف فجره بفتح اول و ثانی و ثالث زنا کاران و بدکاران و اجتماع فاجرات
فصل فاتح حامی مهلکه فحوی و محوا ر بالفتح و در آخر الف متصور و ممدوده هر دو آمده بمعنی مضمون و معانی از کشف و منتخب و رساله ابن عباس فحش
بالضم و حاء مهمله و شین معجمه از حد در گذشتن بدی از صراح و مؤید و مدار و منتخب فحص بالفتح و صاد مهمله بمعنی پژوهیدن و کاویدن و چیزی از شرح نصاب و منتخب
فحل بفتح اول و سکون ثانی یعنی نر که نشده باشد و ستاره سهیل از منتخب و لطائف محول بفتحتین بمعنی مردان و نرهای حیوانات و این جمع مذکر
از منتخب و غیر آن فحم بالفتح و فتحتین بمعنی زغال و انگشت که بهندی کوله گویند از منتخب فحادی بفتح جمع فحواء که بمعنی مضمون و سخن ست فحل
فاتح جامی معجمه فخامت بفتح بزرگی و قدر و سطبری و بلندی از منتخب فخت بالفتح و در آخر تا رفوقانی بروزن تخت بمعنی روشنی ماه شرح
نصاب فخ بالفتح بمعنی تله و آن نوعی از دام ست که بدان مرغ را شکار کنند از برهان و شرح نصاب فخذ بالفتح و سکون ثانی و ذال معجمه و بفتح
اول و کسر ثانی بمعنی ران از منتخب و شرح نصاب فخار بالفتح نازیدن و بسیار نازکننده و بالفتح و تشدید خانه گل پخته و گل خشک فخور بضم نازیدن و بفتح
اول و ضم ثانی بسیار نازنده از منتخب و فردوس اللغات نازان و بسکبر و سرکش فخیم بزرگ قدر و هر چیز بزرگ از منتخب فخر الدین نام عالم اهل و متحری اهل صاحب فضل

واز قدما و متاخرین غلط و دزبان طول و دیشان از امام فخر الدین رازی گویند فخره بفتح هر دو و ظاهر وزن مشخره غلط جز در سرایع اصفهان و بشیدی و لطائف و در برهان یعنی غلط جد و سبوس آرد گندم فخر نمی بالفتح و فارسی عجمه و راء مهمله نوعی از انگور از کشف شبهای عجم و چهار شربت و فردوس اللغات **فصل قاف دال**

قدا بکسر اول سرها و سر خرید اینچ نداکرده خود و بمعنی مصدر هم آمده **قدامت** بالفتح درشتی و جفاکاری از منتخب **قدد** بفتح هر دو فارسی بمعنی صحرا و چیز هموار از لطائف و منتخب **قدک** بفتحتین نام وحی که پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم قدا بنجا بانع فرستاد و اشتهار اصلاح و سوید و غیره **قدان** بالفتح و تشدید دال قدح مصحح نوشته آلات الظرین و در منتخب گفته که هر دو گاو باهم بندند و قلبه غرض که چهار بیست بهندی آنها جوا گویند که بر گردن هر دو گاو قلبه دارا به بندند **قدیه** بالکسر آن چیزکه اسیر را بدان بخرند و بمعنی سرها و صدقه از منتخب و صراح **قدیوی** بالکسر سرها شونده و عرض کسی جان دهنده و قربان شونده از فردوس اللغات **فصل قاف دال عجمه فذلک** بفتح هر دو زبان مسالک اگرچه الف بسبب تتمه الخط مکتوب و بیست ها بطلاح یعنی باقی و تقسیم بیست از شرح حاقانی و در سودمند نوشته که باصطلاح محاسبان و فقر جمع حسنات بعد تفصیل **فصل قاف راء مهمله فرا** بالفتح بروزن سرا یعنی پیش که بعربی قبل گویند و بمعنی نزدیک و دور و بالا نیز آمده و این کلمه ایست که گاهی زائد می آید از سراج و در بعضی یعنی گوهر از منتخب شرح لغات و فرا بالفتح و تشدید ثانی یعنی پوستین و لقب بجلت از منتخب **قبی** بفتح اول و سکون ثانی و یاء تحتانی مقصوره بصورت یا بمعنی هر چه و کلان آنچه آورده شده از جهانگیری **قرادی** بضم اول و دال الف مقصوره بصورت یا بمعنی تنها یا ان بفتحتین تنها و یتیم فردوست از منتخب و صحاح **قریب** بکسر اول و یا مجهول عشوه و مکر و خاطر نمام از برهان کشف **قرس اصطرلاب** بضم اول و سکون ثانی و ضم طاء مهمله و کسر لام و یاء تحتانی و باء موحده در آخر بروزن قفس مرتفع از سطح عنکبوت و قطب اصطرلاب بدان استعمار کنند و انشایه باشد بشکل سرسپ **قرافت** بکسر اول بمعنی سرعت فهم و ادراک در زیرک و دانائی و قیافه و آن علمی ست که از صورت پی بسیرت برند و بفتح اول سوار اسپ کردن و دانائی در مقدمه اسپان و اسپ شناختن از منزل و منتخب و جهانگیر **قروست** و فروست سوار اسپ و شتر شدن اسپ از منتخب **قراهت** بفتح زیرکی و سیاهی و یک رفتاری اسپ از منتخب **قرات** بضم اول آب شیرین نام رودی نزدیک کوفه از منتخب و شرح نصاب **قرصت** بالضم در منتخب نوشته که بمعنی نوبت چیزی و در فردوس اللغات آرام یافتن و مهلت دادن و بعض اهل لغت بمعنی فراغت روزگار نوشته **قرتوت** بالفتح بمعنی پیرخت سالخورده از لطائف و برهان و در سراج نوشته که بمعنی سالخوردگی از کار رفته و این صفت پیر واقع میشود **قرت** بالکسر و تار فوقانی بمعنی شتابی و جلدی از جهانگیر **قرث** بالفتح و ثاء مثلثه سرگین که در شکنبه باشد از لطائف و منتخب و در لطائف بمعنی تنگ گفتن و پاره پاره کردن بگز نوشته **قرح** بفتح اول و سکون ثانی و جیم عربی بمعنی خدام نهانی زن مرد و رخنه و شگاف و دریچه و شگافتن و کشادن و کشادگی بسیار و پیر و اندرون و انداخته و فتحتین بمعنی کشادگی و کشایش و بمعنی داشتی و مصاعت ظاهرا بمعنی اطلاع عجیبا ست و ضم اول و فتح را بمعنی تنگ نهاد جمع فرجه از منتخب و لطائف و صراح و شرح گلشنی **فرج** بالفتحتین جمع بعربی تنگ نهاد و اندام نهانی زن مرد و در بصورت جمع مع است و بضم اول و فتح و تشدید را بمعنه مضموم و واو معروف بمعنی جوزه مرغ خانگی جمع آن فوارج می آید از سراج و منتخب و شرح **فرخ** بالفتح و فارسی مفتوح و جیم عربی بمعنی زشت و در برهان سراج نوشته که بفتحتین و خارجیه ساکن بمعنی نازیبا و **فرخ** بالفتحتین و خارجیه مهمله شادی و شادمانی و سر و بی فتح و کسر ثانی بمعنی شادان و منتخب **فرخ** بفتح اول و سکون ثانی و فارسی و خارجیه در بعضی جوزه مرغ خانگی و بچه هر مرغ و افراخ جمع است و بفتح اول و ضم ثالث و راء مهمله و خاء معجمه بمعنی بسیار کرد همایون و زیارج در بصورت جمع است از لطائف و برهان و در بعضی زیبا شکوه است و **فرخ** که بمعنی چیره و شاه و در اصل فرخ بود بمعنی کسیکه در روی او فروزیبائی باشد و حرف از یک جنس بهم اندر ادغام کرده از منتخب و سراج و لطائف و برهان و صراح و شرح نصاب **فرخ** بفتح نقطه و فاء و سکون راء مهمله و خارجیه بمعنی تره خرفه و این بیت بهمین لغت از منتخب و رساله معما و شرح نصاب **فرخ** بالفتح بهمین مهمله مفتوح و خارجیه مقدار ربیل و این معرب سنگ است و سیل چهار هزار من و سکون راء مهمله و خارجیه بمعنی تره خرفه و این بیت بهمین لغت از منتخب و لطائف و رساله معما و برهان نوشته که ربیل چهار هزار گرز هر گرز شصت و سراج نیز نوشته که سیل چهار هزار گرز هر گرز بیست و چهار گرز فراخ منوان معروف گاهی مجازا بمعنی بسیار آید از سراج **فراخ** بفتح اول و ثالث و سکون ثانی مهملتین **فرخ فرود** بفتحتین بمعنی زیر تخت از کشف و در برهان بکسر اول و ضم ثانی **فرجد** بالفتح و جیم عربی بر وزن بجد بمعنی پدر جد و برهان و رشیدی و کشف

فرح آباد بمعنی معلوم نام شهر و ولایتی در ایران فرغند بالفتح و ثالث بر وزن بیغمبر بمعنی اکاس بیل و آن نباتیست که بر درختان خار و پیچد از لطافت و صفا و کمر اول و صاد مهمله قوت که بمعنی معروف ست از برنجان مدار و مویده و در منتخب و صحاح نوشته که بمعنی قوت یاقوت سرخ فرقد بالفتح گوساله و هر یکی از دو ستاره که نزدیک قطب شمالی اند در منتخب و قاموس فرند بکسر اول و سکون ثانی نون معرب پرند بمعنی شمشیر و جامه معروف از منتخب و قاموس و صحاح و سایه معروف و سرخ بکسر اول و ثانی فرستند بکسر تین و تاء فوقانی مفتوح صحیح شده و فرستند بجای آن غلط فرزین بندانست که فرزین بتقویت پیاده که پیش او باشد همره حریف را پیش آمدن بیند چه اگر همره حریف پیاده را بکشد فرزین انتقام او خواهد گرفت فرزد بفتحتین و تشدید زاء معجمه گیاهیست که نهایت سبز باشد و مدار فرزند بفتح اول و سوم پسر و دختر هر دو را گویند فرائد جمع فریده که بمعنی مفرد و تنهاست فرس طنبور یعنی فرک و آن چوبی یا استخوانی باشد که بطنبور نصب کنند هندی بگویی گویند فرار بالفتح و تشدید و عربی یعنی گریزنده و در فارسی بالفتح تخفیف شان شوکت و بمعنی نور و برتو و در سوید بمعنی زیبا و لطف فرخ زرین مرکبیست از سرخ و زرد فراخور یعنی لائق و سزاوار از سراج فرخار بالفتح و خا معجمه نام شهریست و ترکستان حسن خیز منسوب بخوبرویان از برنجان سراج و شید و در سوید و کشف بمعنی تبانی نیز نوشته فرار بکسر اول گریختن و گریبان بالفتح و تشدید را بسیار گریزنده از صراح و منتخب و کشف و بحر الجواهر و قاموس سوید و لطائف فرجار بالکسر معرب پرکار زبر کاف معدل بفتح اول و در کلام عرب غیر از رباعی مضاعف نیامده چنانچه خلخال و سلسال و قریه پرورزن شبگیر یعنی نفشه که گل معروفست و در برنجان نوشته که باسمین عربیست فرفر بفتح هر دو فا یعنی زرد و زود از جهانگیری و فرغر بفتح فا و فتح عین معجمه تالاب جای از برنجان فراز بفتح اول و در آخر از معجمه یعنی آشاده بلند شدن و یعنی بالا کاه مقشر شیب و یعنی شیب نیز آمده و یعنی فرود و زیر و یعنی بر که بعربی اصلی گویند چنانکه فرجیم یعنی جریم لیکن بدیعی اهم است نحرف یعنی پیش کشاده و یعنی عقب و یعنی در آمده و فرا رفته و یعنی قریب و نزدیک و معنی پیش که بعربی قبل گویند و بلند و جمع و فواهم فرا آمدن از سراج و برنجان و مهذب و لطائف فرز بالکسر در آخر از معجمه مخفف فرزین که مهره شطرنج ست و آن بمنزله وزیر یعنی وفرزان و کج میباشد از برنجان فراوه بفتح یا بر معروف و منتخب آن جامه ایست که در برنجان فراز بفتح و با زبر موحده مضموم و سکون راء مهمله و بعده زاء معجمه نام پهلوانی از سیمدادان را از سراج فرسنز بالضم پهلوانی و نام دادستانی از شاهنامه فلانی فرامرز بفتح میم مضموم نام پسر رستم بن زال از سراج فرود بفتحتین تاش از برنجان و معنی فرود نیز آمده ظاهر اینست یعنی بدان معنی باشد چه گویند که بهرداد مهمله که از ارده فرخ و ملت باشد از آن تعجبه خواندن هم روا ست و فرزند بفتح اول و سکون ثانی و کسر او مخفف فراوند که فرا آمدن و معروف و گویا بهت فرتوه و اگر بهمزه پرسند گویند از برنجان فرح نقاب و بعض بزار فارسی گفته فرس بفتح اول و یا معروف و سین مهمله بعربی خیر سی گویند که از جوب ساز ند سراج و چنبر یعنی بفتح جیم فارسی و سکون نون و یا موحده مفتوح از برنجان فرسن بفتحتین و سین مهمله بعنی سپ و بالضم اهل بلاد فارس از منتخب و منزل فراس بالفتح شیر بفتح و تشدید راء مهمله و سکون سین مهمله و بالضم نام سپ فردوس بکسر دال مهمله مفتوح نام بهشت و بعضی گفته که طبقه اعلای بهشت و بوستانی که انجه در همه بوستانها بود و دران موجود باشد از درخت انگور و غیره و جزآن از منتخب و برنجان نوشته که بمعنی باغ انگورست و در رساله معربات نوشته که فردوس معرب پردوس کذا فی التاریخ البیهقی و در قاموس گوید که فردوس بنا بلغة رومیه بود و انچه در همه لسانها نبود در اصل عربی ست یا آرامی یا سریانی یا عبری یا حبشی یا قبطی و نقل کرده اند و نیز گفته که فردوسیه بمعنی وسعت و فراخی و سنه فضه و دس تم کلامه فراویس بفتح اول و کسر دال و یا معروف جمع فرو و س از منتخب فرنگیس بفتحتین و سکون نون و کسر کاف فارسی یا مجهول و سین مهمله دختر افراسیاب که در نکاح سیاوش در آمد و کشته و بسراوست از برنجان جهانگیری فرهنگ شناس بمعنی فرهنگ شناس و قیاسه تعلیمیت که بدان از صورت سیرت شناخته میشود و فرهنگ بضمتین جمع فرس فرسنج بالضم و ثالث ساکن و یا مجهول و سین معجمه بمعنی تاخت و تاج از سراج فرش بالضم بساط و بلفظ کردن و افگندن و انداختن و کشیدن مستعمل از بهار عجم فراش بکسر اول جامه خواب و فرش و بساط و بفتح اول پروانه که در هوا نور بیت معروف شمع و چراغ بسوزد و کشف شرح نصاب و منتخب فروش فرود آینده و رباعی قامت کنده بکافی و بمعنی مصدر نیز آمده یعنی فرود آمدن در رجائی فرص بضم اول و فتح ثانی و سوم مهمله جمع فرصت از شرح نصاب

و در ترتیب بالفتح بریدن و دریدن و شگافتن **فرض** بالفتح تعیین کردن و قسط چیزی مشخص کردن و عطا دادن و اندازه کردن و فرموده و واجب کرده خدا و نوعی از خراج از منتخب و صراح **فرائض** بکسر هر دو کلمه عرب چهارم ست فرموده خدا نماز و روزه و زکوة جمع فریضه و نام علم تقسیم میراث از منتخب **فرط** بالفتح بسیاری و غلبه از صراح و منتخب **فرع** بالفتح یعنی شاخ درخت از منتخب **فروع** بضمتین شاخها و باصطلاح اهل علم یعنی علم فقه **فرغ** بضمتین یعنی روشنی از جهانگیری و شبیدی و مؤید **فرق** بالفتح جدا کردن و کشادن راه میان موی سر و بالکسر سر گوسپندان و بکسر اول و فتح ثانی گروهها جمع فرقه از منتخب و لطائف و نیز بالفتح یعنی سر که بعربی رأس گویند و بمعنی کشادگی میان موی سر که در هندش مانگ گویند و در برهان نوشته که بفتح اول و سکون ثانی بمعنی میان سر و مانگ **فروق** بفتحتین و سکون واو و عجمه و فتح دال جمله لقب شیلمر مشهور از عرب **فریق** گروهی که از قومی جدا شده بمنع و دیگر رده و از شرح نصاب و در منتخب نوشته که فرق گروه بیشتر از فرقه **فروق** بفتحتین یعنی فرق کردن و بفتح اول و ضم ثانی فرق کننده از لطائف **فرسنگ** بالفتح مقدار سیل و سیل چهار هزار گز و هر گز بقدر شش شش از بر هان و در سراج نوشته که فرسنگ مقدار سیل و سیل چهار هزار گز و هر گز بست و چهار انگشت و بعضی دوازده هزار فرع و هر فرع بست و چهار انگشت بهم نهاده و هر انگشت شش جو تنگ بهم نهاده و هر جو هفت موی دم اسپ و در منتخب نوشته که میل چهار هزار قدم اشترا باشد **فرنگ** بفتحتین و کاف فارسی نام ملک معروف و کنایه یعنی صعیب و سفید و پر نور از شرح گلستان **فرنجک** بفتحتین و سکون نون و فتح جیم عربی و کاف عربی کابوس و آن شکنجه و گرانی باشد که در خواب بر در آدم افتد از برهان و بعضی نوشته که نوعی از دیوست که بخواب مردم را زیر کند **فرهنگ** عقل و ادب و اندازه هر چیز نگاهداشتن و بمعنی کتاب لغات فارسی چنانکه فرهنگ جهانگیری و فرهنگ رشیدی از برهان و منتخب و لطائف **فرگل** بالفتح و کاف فارسی مضموم نوعی از پیراهن سرائی از بهار عجم **فرجام** بالفتح انجام و انتها و آخر و نکوئی آخر کار از برهان و رشیدی و لطائف و بهار عجم و در سراج نوشته که همه اهل لغت فرجام را بمعنی آخر کار و انتهاء و مراد و ف انجام گرفته اند لیکن در بعضی جا معلوم میشود که بمعنی لائق پسندیده و بمعنی نالائق باشد **فرزان** بالفتح علم و دانش از برهان **فرورد ین** بالفتح و واو بفتح و سکون سوم مهمله و کسر دال و یا معروف مدت ماندن آفتاب در برج حمل و آن سی و یکروز درست این ماه سر سال باشد و اول ماه از هر سه ماه بهار و تابستان همین ست و بهمین سبب این ماه را تقریباً بیاسا گویند و روز نوزدهم هر ماه شمسی را نیز فروردین نام ست از رشیدی و برهان و سروری **فرنقتن** بکسر اول و سکون ثالث و فتح رابع و فوقانی و نون ساکن و تاء مثناة فوقانی و نون ساکن دیگر بمعنی تصرف کار و زمان مالی و دانستن که جمع لفظ فارسی را بطور عربی آورده اند از بهار عجم **فراوان** بکسر اول از کشف **فروزان** بفتحتین و ضم زاء و نون بمعنی روشن و تابان ماندن و توقف کردن در جائی و فرود آمدن از چراغدان هدایت و بهار عجم و رشیدی **فرشادان** بکسر اول از برهان **فرزین** بالفتح نام مهره شطرنج لفظ فارسیست بالکسر معرب آن فرزن چه فعلیل و فعلول بفتح اول از لغت عرب نیامده لهذا زرنج را که بفتح اول لفظ فارسیست در حالت تعریب بالکسر گویند و همچنین بهمین اوزان موید و مدار و مزمل و مکشف و برهان و رضیا بمان نوشته که فرزین بالفتح نام مهره که وزیر شطرنج است و اصل فرزندان بود یعنی عاقل لهذا فرزانه یعنی عاقل است نیز روایت باء مختفی پس اطلاق ابن بر مهره مذکور مجازاً بود زیرا که مهره مذکور را وزیر و هندو و وزیر عاقل بود و فرزین بالکسر معرب آنست **فرزین نهاد** آن کنایه از هندو آنست که رفتار فرزین کم میباشد **فریدون** بکسر اول نام پادشاهی عظیم الشان که او ضحاک را کشته بادشاه شده بود و او سه پسر و مدار نوآگر قفتن یاد گرفتن و معلوم کردن از رشید و هدایت **فرش افگندن** جانور شاختن **فریان رسیدن** اجل مقدر رسیدن **فرخوردن** تحمل کردن **فرقان** بالضم و آن مجید و انچه جدا کننده حق از باطل باشد از لطائف و منتخب **فرقدان فرقدین** بفتح اول و سوم و چهارم نام دو ستاره نزدیک قطب شمالی که گردگرد قطب میگردند و مدام اشکار ما صبح ظاهر میشوند و غایب نمیشوند نماز عشای و غیره **فرمودن** معروف است یعنی آمدن و رفتن از مصطلحات **فرجه** جوانمرد و همت جوینده از لطائف **فروبفتن** بروزن سر بمعنی تاریک شدن و بلعیدن و غایب شدن **فرسوده** بالفتح چیزیکه کهنه و رنجه شده باشد از برهان **فرغانه** بالفتح و نون معجمه و نون ساکن و لام و الف و نون ولایتیست از اوراء النهر ما بین سمرقند و کاشغر و نام شهر است **فرزنه** بالضم از نهاده از سراج و برهان **فروزینه** بالضم انچه که بدان آتش افروزند از خار و خاشاک و بمعنی چماق از سراج و برهان **فره** بالفتح و تشدید و ها مهمله خوشی

زیارت
فرهنگ نفیسی
فرهنگ رشیدی
فرهنگ جهانگیری
فرهنگ آنندراج

و شوکت و شکست و بکسر تین و تخفیف سا و مهمله و با بلفظ بروزن گره یعنی زیادتی و غلبه و سبقت لفظ و معنی زیاده افزون و غالب و مقدم از سایر کتب فرهنگ و بفتحتین و تخفیف
یعنی خوشش از لطائف و در منتخب بفتحتین یعنی سخت شاد شدن فرزانه بالفتح حکیم و دانشمند این منسوب بفرزان که یعنی دانش و حکمت است از بربان و
جهانگیری فرزجه بالفتح و حرف سوم زا معجمه مفتوح و جیم مشدد و جیم بجرّ پارچه که از او و یه تر کرده و در بر یا قبل نهند این معرب پرچه است از بجا الجواهر و رسالهٔ باشد فروماید
بکسر اول یعنی بد اصل و بی هنر از نزل و کثیف در برهان فرشته بکسر تین و اصل فرسته بود بسین مهمله هم مفصول از فرستادن است پس سین مهمله بر شین معجمه بدل
کرده اند و فرشته ترجمهٔ ملک است که ماخوذ از الوکه تباشد که یعنی فرستاده است از بربان و مؤید و رشیدی و جهانگیری و سراج اللغات نیز همین نوشته
و فرشته در اصل پرسته بفتحتین یعنی عبادت کننده ماخوذ از پرستیدن فروخته بکسر اول بیع کرده شده و روشن الندیر بان و نزل و فرجه بالضم چیزی علی کشاده
و انعامی تحفه کردن باشد و وجه و بتشدید تحتانی چیزی بفتحتین از تنگی و شوار بیرون شدن ارمغان و بجا الجواهر و کشف و صراح و شرح نصاب و فرسه بسین مهمله مشدد یک
یا دو سال گردن اوشکه باش و یعنی یا ملی نیز آمده فرومخته بالفتح و با مکسور و یا تحتانی و خاء معجمه یعنی ادب آموخته شده فریه بفتح اول و کسر یا موحده
معروف و بالطلاق این لفظ بر جمیع انات میشود فریه بالکسر و با تحتانی در فرع و افتراء از منتخب فراه بفتح نام شهریست نزدیک سستان و از انجات ابو نصر فراهی
منسوب است و اصحاب اصحابی از منتخب و شرح نصاب نوشته که شهریست نزدیک هرات فرضه بالضم و ضاد معجمه از بناء و مکانی را گویند که باج از مترددین و بجاری میستانند
از شرح قاقانی و در صراح نوشته که دیه یا نه جوی و جائی و در آمدن کشتی از لب دریا فرضه سوده خدا از نماز و روزه و منتخب و صراح فرشه بالفتح و تشدید سین یعنی
جاروب نوشته از فروغوده بالفتح و ضم معجمه مضموم یعنی سرشته و پیچیده از لطائف فرلفیه بکسر تین و یا مجهول در اصل فرمنبذ بود و با موحده ابدال اول بالفاء قلب
بدل کرده تحتانی ثانی بجیم تخفیف ضم کرده یعنی فریب خورده و مجازاً یعنی عاشق آید فرقه بفتحتین و تخفیف فرقه فرقه فرقه

که ازاگر دش آورده کاه دشته تر کند و بهندی سان گویند از برهان و جهانگیر و رشیدی و مؤید و مدار بکسر نون بر وزن افسون بضمتین بمعنی افسون ازمدار و مؤید و برهان و کشف گویند که افسون آنرا گویند که در میان عمامات کفر نباشد بخلاف سحر فسیحه بفتح بمعنی فراخ از کسی فسقه بفتحات ثلاثه بمعنی فاسقان دراین جمع قیاسی ست فسده بفتحات ثلاثه فساد کنندگان و این جمع فاسدست فسانه بفتح مخفف افسانه بمعنی سرگذشت و ماجرا و بمعنی حکایت بی اصل مجازست از سراج و برهان فسانیده بفتح افسونگر فسقلی بالضم رنگیست سبز زردی مائل شاید برنگ مغز پستان و این معرب پستی ست **فصل فامع شین معجمه** فشار بفتح بمعنی افشردن و با بمعنی بکسر آمده از برهان و جهانگیری و بالضم اول هندیان و بیهوده و دشنام و با بمعنی هم فارسیست از لطایف و غیره **فشر** بفتح هندیان و بیهوده از لطایف فش بالفتح مرکوب فش بمعنی مانند و بمعنی همانا و دستار و بمعنی موی یال اسب از مؤید و برهان و رشیدی و کشف و سراج **فشافش** بفتح هر دو فا و آواز تیر انداختن پی در پی از برهان **فشردن** بضمتین بمعنی بزور گرفتن یا برچیزی یا نهاده زور کردن از سراج و مؤید و مدار و کشف **فشاردن** بکسر بمعنی فشردن و فشانیدن از مؤید **فشاندن** و کشف بکسر اول **فصل فامع صاد مهمله فصل الخطاب** احادیث نبوی که فاصل ست میان حق و باطل یعنی جدا کننده ست حق را از باطل و هر کلامیکه فصیح و روشن باشد و فرق کننده بود میان حق و باطل از منتخب و غیره **فصل قریب** باصطلاح منطق آنکه نوع خود را از جمیع مشارکات در جنس امتیاز دهد چون ناطق بنسبت انسان فصاحت کشاده سخن شدن و تیز زبانی و خوش گوئی از منتخب و باصطلاح علماء معانی خالی بودن کلام است از الفاظیکه زبان زد بلغا نباشد و از ضعف ترکیب کلمات یعنی ترکیب غیر مانوس و الفاظ ثقیل و درشت از اجتماع دو حرف از یک جنس که موجب ثقل ست چنانچه در بین الفاظ مدح علم و صدق قول کرد و دین و دو قاف جمع شده و الفاظ غیر مانوس و لغات مشکله که دانی قصه العقا و دیگر رسائل **فصد** بالفتح رگ زدن و بستن و شکافتن رگ و غیره از منتخب **فصل** و بیدا [illegible] **فصل** بالفتح و تشدید یعنی نگینه که بر انگشتری نشانند و بالکسر و بالضم برآمده از انگشت فصوص بفتح اول و ضم ثانی و تشدید سوم جمع فص بمعنی نگینه و بالضم جمع فص ست و نام کتاب در علم تصوف از شیخ محی الدین ابن عربی رحمه الله علیه و بمیان آمده از عقیقت آدمیه **فصال** بکسر اول مفارقت از شیر باز داشتن کودک را و بمعنی فصیل و بالفتح جدا شده و بمعنی جدا کننده و گاهی مجازاً بمعنی درمیان و پرده دار آید یا صفت پرده دار واقع شود و چون دو کس را بلند دست بار یا نشکاز از یکدیگر جدا کنند فصیل پشته از شیر و امثال آن که جدا کرده شده و دیوار قلعه و عوام که فصیل گویند غلط ست از منتخب و مدار و مؤید و کشف و مزمل **فصل** بالفتح یک سم از چهار سم سال و یک بخش از سخن پاره از کلام و جدا کردن و جدا شدن و پرده و حجاب میان دو چیز و بازداشتن و بریدن از منتخب و مجازاً بمعنی قطع چیزی آمده چنانچه **فصل** چوب یعنی قطع چوب و باصطلاح منطق چیزیست که تمیز دهد شئی را از مشارکات ذاتیه و واقع میشود در جواب أی شئی هوفی ذاته چنانچه ناطق که تمیز میدهد انسان را از دیگر حیوانات که شریک او در حیوانیت ست **فصول چهارگانه** زمستان تابستان بهار خریف **فصلے** بعد از حمد و صلوات بر یگانه محمد غیاث الدین و السلطنین گوید که بعد تحقیق تاریخات آئین اکبری و رساله قاضی نجم الدین خان و دیگر رسائل و تفاویم و زیجات کتب تواریخ بوضوح پیوسته بسبیل اختصار بیست و تعریف تاریخ چنین کرده اند یعنی معلوم نمیباید زمان بانقضاء علیه یعنی روز معین که ایام دیگر را بدو باز جویند مدانکه فصلی تاریخی ست از سال شمسی که بفصل تعلق دارد و اما نداند تاریخ بجز قمری و شمسی و بفصلی این هر دو سال است که در عهد جلال الدین اکبر بادشاه هر گاه که در دفاتر تحصیل خراج هندوستان طرز جدید سیاقت میزبان فارسی قرار نیافت بجهت بیست اسلام تاریخ سنت بکر اجیست که در دفاتر مهر از قدیم معمول بود بر آورده سال بجری قمری که در آن وقت بود سنه نهصد و نود و نه لیکن چون مدار تحصیل خراج بر فصول شمسیست لهذا اتفاق بسیار رسیدند که گرفت آئین هشت بقول و دوازدهم بقول دیگر میزبان فارسی در آن وقت که سنین بجری متصاعد و هفتاد و دو یک بود و اتفاق در ان ایام مبدا سال بجری که غره محرم باشد با یام [illegible] فصل خریف و قرب یا ان اعتدال لیل و نهار کرده و هندیان با [illegible] مبدا ست مطابق افتاده و از ان وقت

سنین هجری را بانقدر گذشته بود فصلی نام نهاده آغاز سال از تحویل شمس بسنبله که تقریباً ابتدای ماه کوار و شروع هنگام درودن زراعت فصل خریف باشد مقرر ساختند چون سال تاریخ هجری که قمری بود و مدخلیت تحصیل خراج مسبب تعلق فصل بسال شمسی منتقل گردید و در دیگر مقدمات سال تاریخ هجری بدوازده شهور قمری بدستور سابق بحال اندپس بمقابله اعداد ایام هر دو تاریخ در مدت دو سال و شش ماه و شانزده روز و چهار گهڑی زیادت یکماه در شهور قمری پیدا گشت چراکه سال شمسی سه صد شصت و پنجروز و ربع روز باشد و سال قمری سیصد و پنجاه و چهار روز و بست و دو گهڑی باشد و در پنجاه و پنج سال مجموع روز و بست گهڑی کم یازده روز تقریبی دوچین زیادت یکماه را هندیان ماه لوند گویند بعد انقضای مدت صد سال فصلی شمسی زیادت سه سال و چند روز بر صد سال هجری قمری بظهور می آید چنانچه در ثایق مکتوبه عهد نور الدین جهانگیر تفاوت هجری و فصلی بده سال است و در هجده عهد عالمگیر اورنگ سیب تفاوت سه سال چنانچه در اخیر عهد اورنگ سیب میر محمد جعفر روی برای امر احد مطابق سنه هجری فصلی دو تاریخ گفته تاریخ هجری لفظ ظهیر است و تاریخ فصلی لفظ ظهور و میان این هر دو تاریخ تفاوت مقدار چهار سال شمسی و رقبالجات مرقومه زمانه محمد شاهی تفاوت پنج سال بنظر آمده و در فترت الیوم که یکهزار و دو صد چهل و دو هجری شمسی است یکهزار و دو صد و چهار فصلی تفاوت میان سنین هر دو تاریخ بشصت سال رسیده همچنین بر زمانه آینده تفاوت در شصت خواهد ماند در کتب اخبار مذکور است که یکی از اهل کتاب بخدمت امیر المومنین علی مرتضی کرم الله وجهه آمده گفت که شمار در کتاب خود میخواهند بسوانی یکهزار و سیصد و پنجاه و نه سنین و از دو الف و سه سنین یعنی در نگ کردند اصحاب کهف در غار خود با سه صد سال و زیاده کرده اند در دم سه سال دیگر و مازاید بر سه صد کتاب خود نیافته ایم پس از اختلاف بیان هر دو کتاب از چه راه است حضرت امیر المومنین فرمودند سه صد در کتاب قبطی بحساب یونانیان بود در کتاب عرب بحساب یونانیان سه صد سال یونانیان سه صد و نه سال عرب میشود مذکور شد و سه سال آورد و پس این قول حضرت امیر المومنین کرم الله وجهه هم اشعار بر همین معنی است که تفاوت شمسی و قمری در یکصد سال سه سال تقریبی است در سیصد سال نه سال سیصد بیان سال هندیان و وجه پیدا آمدن ماه ادهک که بعرف ماه لوند گویند هنگام زده هندیان سال چهارم بست یکی سال پنجم بست و دو سال ششم سی و سوم سال شصت و چهارم سال قمری بیان سال اول و قیاسی که رایج نیست تطویل نشسته ترک نموده و بیان شهور و سال شمسی است که کره فلک بدوازده قسم تقسیم شده هر قسم را بعرفی برج گویند و اسماء بروج دوازده گانه اینست حمل ثور جوزا سرطان اسد سنبله میزان عقرب قوس جدی دلو حوت هندیان برج را راس مانند و اسماء دوازده رأس بطریق ترجمه بروج مذکور اینست میکر برکٹ متھن کرک سنگ کنیان تلا برچھک دھن مکر کنبھ مین شمس بسکرت خاص خود کمانی مغرب بسوی مشرق است منشاهر کی را از حمل و ثور و سرطان و اسد و سنبله دیگر فرطی مینامید و جوزا البسی و دو روز و هر کی را از میزان و عقرب و دلو و حوت بستی رفته قطع میکنند و قوس و جدی هر کی را بست و نه روز و چند ساعت طی مینماید و مدت ماندن آفتاب در برجی ماه سمی گویند پس همگی مدت دوازده شهور شمسی که مذکور شد سه صد شصت و پنجروز و پانزده و نیم گهڑی باشد و ابتدای این سال از سنکرات میکه گیرند یعنی از تحویل حمل و شهور سال قمری هندیان اینست از وقتیکه قرص قمر مکمل شده شروع بانحطاط و نقصان کند از همان وقت ماه قمری ایشان شروع میشود و هنگامی که قرص قمر کامل و مدور و تمام گردد ماه ایشان نیز تمام و کامل میشود و آنروز اتمام ماه را ایشان پورن ماشی گویند و آن مطابق تاریخ سیزدهم ماه هلالی عربیت روز دیگر ان که چهاردهم ماه عربی باشد و قرص که شروع بنقصان و انحطاط کند ایشان آنروز را پرونا مسه و ابتدای ماه قمری هندیان همین نکهذ گویند و همان شهور قمری هندیان اینست چیت بیساکه جیٹھ اساڑھ ساون بھادون کوار کاتک اگھن پوس ماگھ پھاگن در هر سال شش ماه اول ازین شهور مذکور بطور شهور عرب سی سی روزه باشد و هر یکی از شش ماه باقی بست و نه روز و دو گهڑی و چهل پل باشد پس همگی مدت دوازده شهور قمری که مذکور شد سه صد پنجاه و چهار روز بست و دو گهڑی باشد چون دانسته شد که سال شمسی که بدوازده سنکرات تعلق دارد سه صد و پنج روز و پانزده و نیم گهڑی باشد و

وسال قمری هندی سیصد و پنجاه و چهار روز بست و دو گهڑی پس تفاوت این باشد که سال شمسی ده روز پنجاه و سه و نیم گهڑی کلان باشد از سال قمری لهذا از یکهزار و چهارده روز و نیم گهڑی دو سال و نه ماه شمسی مرکب میشود همچنین در یکهزار و چهار روز و نیم گهڑی دو سال و دو ماه قمری ترکیب یابند چون در مقابله مقدار ایام شهور شمسی شهور قمری کسیب قلت تعداد ایام خود در هر سال شش روز و نیم گهڑی کم یازده روز زائد می ماند ازین باعث در مقابله مدت دو سال و نه ماه شمسی بسبب اجتماع ازین زیادت پنجیکم یازده روز کم در سال قمری دو سال و دو ماه قمری بهم میرسد بدانکه شهور شمسی کلان هستند و شهور قمری کوچک چنین هست در سال سوم قمری بعد سرهای که ایام کسور مجتمع شده مدت یکماه کامل میشود و آن مدت را با الفرد و با سهم همان ماه موسوم ساخته آن سال سوم را سیزده ماهه گویند یعنی آن زیادت یکماهه قدر همان دو سال نه ماه و یازده روز نموده از نظری اندازند محلوله بحساب ملحوظ ندارند تا سال قمری با سال شمسی برابر ماند و آن ماه زائد را ادهک بس گویند بفتح همزه و کسر دال و ها و خفی مسکون کاف عربی و عامه خلائق لوندا مانند و این ماه زائد را چیت تاکوار واقع شود و سوای این هفت ماه دیگر از فرده نگردد اگر سال سوم نبابر مطابق شهور شمسی و قمری و تدارک تفاوت نیاکماه را کم نگیرند و زیاده ایام شهور قمری را همان شهور قمری سنه رج نسازند بالفرد و هر ماه هندی بطور شهور عرب بهر سوم دارد و سائر دگاهی سارده و زمستان آید دگاهی پوس و تابستان رسد و نزد جمهور در دو سال و هشت ماه و پانزده روز سی گهڑی زیادت یکماه فراهم آید والله اعلم بالصواب **بیان تاریخ رومی** بدانکه اکثری از تواریخ مبنی بر شهور شمسیه اند چنانچه چند تاریخ متعارفه تقدیم اسماء شهور آنها ذکر میگردد و اسامی شهور تاریخ رومی که ابتدای آن از مهرجان یعنی کانک گیرند هست تشرین اول تشرین آخر کانون اول کانون آخر شباط اذار نیسان آبا جزیران تموز آب ایلول این سال رومیان سیصد و پنجاه و پنج روز و ربع روز است و هر یک از تشرین آخر فیسان و حزیران و ایلول سی روز باشند و هر یک از ماهها دیگر سی یکروز لا شباط که بست و هشت روز زائد که در مدت چهار سال یکروز تمام میشود در شباط افزایند و کبیسه گویند مبدء این تاریخ از عهد سکندر است که تا این زمان دو هزار و دویست و بست و هشت سال شمسی میشوند **بیان تاریخ انگریزی** بدانکه اسامی شهور تاریخ انگلش هفت جنوری فروری مارچ اپریل مئی جون جولائی اگست ستمبر اکتوبر نومبر دسمبر سال ایشان ماند سال رومیان است هر یک از اپریل و جون و ستمبر و نومبر اسی روزه و هفت ماه دیگر اسی و فروری سی یکروزه شمارند و فروری بست و هشت روز تا سال عتابر گردند در سال چهارم همان کسر ربع زائد را یکروز تمام گرفته در آخر فروری افزایند پس نه روز گیرند و آنروز کبیسه باشد قاعده برآنست که کبیسه هست که سنه عیسوی را بر چهار تقسیم نمایند اگر خارج القسمت صحیح بلا کسر باشد آن سنه را سال کبیسه اند اگر یک باقی ماند سال اول از سال بلا کبیسه بود و اگر دو ماند سال دوم و اگر سه ماند سال سوم و سید این تاریخ از زمان ولادت حضرت عیسی علیه السلام گرفته اند لهذا تاریخ عیسویه نیز گویند و درین زمان یکهزار و شصد و بست و هفت سال است ازین تاریخ دیگر ماه جنوری که سر سال ایشانست بعد وروز از تحویل آفتاب در برج جدی که شروع دی ماه فارسی ازان تحویل است می نمایند شاعری شهور انگلشی و قاعده فرنگ کبیسه نظم آورده هست نظم جنوری و فروری و مارچ اپریل و مئی ✤ جون و جولائی اگست و ستمبر بدان ✤ هست اکتوبر نومبر هم دسمبر زین ✤ از شهور سال انگریزی بسیان رومیان ✤ پس بود اپریل جون ستمبر با گر هفتم آید بر آن بجد روزه شمار دیگران ✤ فروری دو دگر لیکن بسال چار بین ✤ یک بر این افزا کبیسه بست و نگردد عیان ✤ هفت تا آخر مئی یک روز است اگر قسمت کنی دو سال عیسوی چار تا مهربان ✤ بر نیاید کسر سال کبیسه همین ✤ در برآید پس ترک کسر کن تقسیم آن ✤ گر یکی ماند سال بلا کبیسه اول است ✤ در دو دوم در سه سوم سال بلند بگمان ✤ **بیان تاریخ فارسی نزد جبروی** اسامی شهور تاریخ فارسی که آنرا تاریخ یزدجردی نیز گویند هست فروردین اردی بهشت خرداد تیر مرداد شهریور مهر آبان آذر دی بهمن اسفندارمذ سال ایشان مد تعداد ایام برابر سال رومیان لیکن هر ماه رسمی روزه گیرند پنجروز زائد را در آخر اسفندارمذ نیاوه کنند وان پنجروز را خمسترقه گویند وان کسر ربع را متاخرین ترک نمایند و تقدیم در مدت یکصد و بست سال جمع کرده یکماه تمام میگردد و سال صد و سیم سیزده ماهه می ساخته و هر روز ماه را نیز نزد فارسیان نامی مقرر است

از جزء بهمن اردوی بهشت شهریور اسفندارمذ خرداد خرداد دیباور آذر آبان خور ماه تیر گوش دیمهر مهر سروش رش فروردین بهرام رام باد دیباد دین آرد
اشتاد آسمان زامیاد مارا سفند ایران بهره ماه روز یکه نام باز نام روز مطابق افتد عید کنند و هما خمسه مسترقه است نهود اشنود اسفندارمذ بهشتو پس مبداء
این تاریخ از اول بادی است بزدجرد ست که تا این وقت یکهزار و یکصد و نود و شش سال گذشته و سر سال دین تاریخ از تحویل آفتاب بدل درجه برج حمل گیرند
آنروز را نوروز نامند بیان تاریخ جلالی اسامی ششگانه تاریخ جلالی که آنرا تاریخ ملک شاهی نیز گویند بعینه اسامی ششگانه یزدجرد ست لیکن بجهت تمیز اسامی
مشهور بزدجردی را بالقدیم مقید سازند و سال این تاریخ صد و شصت و پنج روز و پنج ساعت و پهل دقیقا عتبار کنند و هر چهار سال روزه گیرند و خمسه مسترقه را در آخر
اسفندارمذ زیاده کنند و در سال چهارم که کبیسه از کسر باید جمع شود در آخر خمسه مسترقه افزایند بهشتش روز گردد آنرا کبیسه گویند و مبدا این تاریخ عهد جلال الدین ملکشاه
سلجوقی است که تا این مان هفتصد و پهل و نه سال گذشته بیان هروتاریخ هندی که سال یکی را سنبت و سال یکیری اسما گویند اسامی شهور تاریخ
هندی که سال آنرا سنبت گویند نیست چیت بیساکه جیهه ساده سادون بادون کوار کاتک اگهن پوس ماگه پهالگن این تاریخ سنبت منسوب راجه بکرماجیت
است تا این وقت از این تاریخ یکهزار و شصت و سه سال گذشته و هر چهار سال یکبار هر گاه واجه سال باین یکی زیاده گیرند بجهت غلبه آمد سوای سنبت بکرماجیت تاریخ
نویسی مقرر نمود و سال آنرا به ساکا موسوم ساخت تا هر فرد از ساکا سال یکهزار و صد و پهل و نه سال منقضی شده و ابتدای این هر دو تاریخ از شروع ماه چیت
گردد آفتاب در برج حوت باشد گویند بادشاهی بود بزرگ و دانا و هنرمند و هم از تحویل آفتاب برج حوت سادون لیل و نهار یعنی نهایت باشد و حکما هر شب روز را
شش بخش ساخته هر بخشی را گهڑی گویند و هر گهڑی شصت پل شمرند و هر پل شصت بل هر بل که بکبار هفت ثانیه وقت باشد آنرا بخش و نفس آدمی معتدل المزاج
بلا عروض و مدافع شصت و نه بار باشد بیان تاریخ عربی اسامی شهور تاریخ عربی که در تاریخ عرب اول میباشد محرم صفر ربیع الاول ربیع الآخر جمادی الاولی
جمادی الاخری رجب شعبان رمضان شوال ذیقعده و ذی الحجه چون عرب ابتدای ماه از روز دوم رویت هلال گیرند و آنرا غره نامند و بروز رویت هلال
ختم نمایند و آنرا روز راس گویند و هر سال شش ماه از این شهور بالای سی روزه باشد و شش ماه بست و نه روزه پس تمامی مدت دوازده شهور هلالی صد
و چهار روز باشد و مبداء این تاریخ هجری از زمان هجرت حضرت پیغمبر صلی الله علیه وآله وصحابه سلام از مکه معظمه بمدینه منوره است لهذا سال این تاریخ را سنه هجرت
نامند و در وقت تحریر سال ندا یکهزار و دو صد و چهل و دو سال است عجائب البلدان آورده که سبب وضع تاریخ هجری آنست که ابو موسی اشعری که حاکم
یمن بود در زمان خلافت حضرت عمر رضی الله عنه نامه نوشت که از جانب شما مکاتیب که بمن صد و رمیماید تاریخش معلوم نمیشود که کدام وقت نوشته شده باید که
بار دیگر اگر نامه بمن نگارند به تعیین تاریخ آن باید پرداخت پس حضرت عمر رضی الله عنه اصحاب پیغمبر علیه الصلوة والسلام هجرته فصل تاریخ منشور نمودند بعضی گفتند که بنای
تاریخ بروفات سرور کائنات باید نمود و قتهٔ عظیم بود و عمر رضی الله عنه این را پسند نکرد که مراین امر سبب یاد وفات حضرت علی علیه وآله وسلم لحظه غمی تازه رو خواهد داد
و بعضی گفتند که بنای کار بر بعثت آن سرور موجودات باید نهاد یعنی را نیز پسندیدند که این مژده والم زیاده خواهم شد زیرا که در آنوقت فصلالت گرفتار بوم هرگاه
که تاریخ کفر خوم یاد خواهد آمد لیکن بموم خواهم شد پس این عقده ملائجل مرقوم حضرت امیر المؤمنین علی مرتضی رضی الله عنه فرستاد حضرت اشارت بهجرت فرمودند
پس بنا بر اشارت حضرت سید تاریخ از هجرت نمودند چه هجرت ابتداء ظهور و قوت اسلام بود از انوقت و در روز بروز دولت اسلام ترقی پذیرفت و بهجرت
عبارت است از تشریف بردن حضرت خیر البشر از مکه معظمه بسبب ایذای کفار بسوی مدینه منوره بتاریخ بیست و هفتم صفر و وصل شدن بمدینه بدوازدهم ربیع الاول
و این تجویز تاریخ هجری بسال هفتدهم از هجرت یعنی بوقت تعیین کردن تاریخ هجری هفده سال بر هجرت گذشته بود چون آنحضرت صلی الله علیه وآله
[illegible] هجرت [illegible] خاطر [illegible] هنگام وضع تاریخ هجری ابتدای آنرا عزم هجرت داشته این تفاوت نگاه و بست و شش روزه را از نظر انداختند یا
انکه محرم شهر اشهر حرام بود و این معنی مانع ابتدا نمودن مرکردند بیان تاریخ جلوسی تاریخ جلوسی آنست که مبدا سال آن از تاریخ جلوس بادشاهی بر تخت سلطنت

شمار بنین این تاریخ تا جمات سلطان محمد متصل گردد و بعد جلوس منقطع شود چنانکه بالفعل سال جلوس پادشاه دین پناه معین الدین محمود اکبر شاهی بیست و یکصد سال از تاریخ هفتم ماه رمضان بیان تاریخ الهی تاریخ الهی عبارت است از تاریخ جلوس جلال الدین اکبر پادشاه که بسوم ربیع الثانی سنه نهصد و شصت و سه هجری اتفاق افتاده و سال او شمسی حقیقی ست کبیسه در این تاریخ نیست نام ماه و نام روز بکار نمی برند یعنی قدیمی یزدجردی را بحال خود گذاشت و شمار روزهای ماه از بیست و نه تا سی و دو باشد بموجب بیت مشهور بیت لاولالا ولا لاش مه ست سال کهد و کهلال شهور کوته ست و دور روز بیستین آرسی و یکم دی رود و دوم باشد بروز و شب سبکی ساخت بالفعل که سنه هجری یکهزار و دو صد و چهل و دو ست سنه تاریخ الهی و صد و هفتاد و یک ست بیان تاریخ ترکی این را تاریخ الغ بیگ تاریخ غازانی نیز گویند و اسامی شهور تاریخ ترکی نهایت آرام است آی کندی آی اوچنچ آی دردنچ آی بشنچ آی التنچ آی یدنچ آی سکزنچ آی توقزنچ آی اون آی اون بیر آی سال ترکان بطور هندیان قمری باشد گاهی سی روز گاهی بست و نه روز به بسال سوم یکماه و کسیه بشود اهل هند فرموده سال سوم را سیزده ماه گیرند تمام ماه سیزدهم انیست سوا آی و ابتدا سال از اجتماع شمس و قمر باشد که در برج دلو واقع شود و ابتدا آنهارا اتاجماع گیرند اگر اجتماع چهار پنج شش از نیمروز شود از همین روز ابتدای ماه کنند و اگر بعد از نیمروز شود از روز دیگر ابتدا کنند همین جهت همیشه ماه ترکی یکروز زیاد و روز از ماه عربیه بیشتر بود و مبدا این تاریخ از ابتدای پادشاهی غازانست که الحق مدت چهار هزار یکصد و بست سال ازین تاریخ سپری شده بود ابو ریحان گوید که ترکان را عدد و رسالهای ناقصه روی افزاید و بر دوازده قسمت کنند انچه باندازه سال موش آغاز نهند و بهر میرانی که رسد که سال وی باشد چند غازانی سال علوم گردد و لیکن ازین حساب بختی شناسائی بدست می افتد که کدام سال ست ازین دور چهارم و ازچهار سال اول چنان پیل یعنی سال موش چنان که بسین مهمله و سکون یا تحتانی و فاء بعنی موش پیل بود یا تحتانی ثانی مفتوح بعنی سال دوم او دیل بضم اول و سکون ثانی و لام مهمله موقوف یعنی سال اگاو سوم پارس پیل یعنی سال پلنگ چهارم توشقان پیل بفتح فوقانی و کسر او و سکون شین معجمه و فاء بعنی سال خرگوش پنجم لوی پیل بلام و واو مضموله و کسر یا تحتانی اول بعنی سال نهنگ ششم پیلان پیل بکسر یا تحتانی اول بعنی سال مار هفتم یونت پیل بضم یا تحتانی و واو مضموله و سکون نون و تاء فوقانی بعنی سال اسپ هشتم تومی پیل بواو مجهول بعنی سال گوسپند نهم چیل بیا عربی مکسور و یا مشدد و جیم فارسی بعنی سال بوزنه دهم تخو قائیل بفتح تاء فوقانی و خاء معجمه و قاف مضموم بعنی سال مرغ یازدهم ایت پیل بکسر او و یا مخفف و تاء فوقانی بعنی سال سگ دوازدهم تنگز پیل بفتح تاء فوقانی و سکون نون و زای معجمه بعنی سال خوک تاریخ آدم علیه السلام هفت هزار و یکصد و هفتاد سال شمسی از ابتدای آدم ما اینده گذشته تاریخ طوفان سر آغاز از عدد طوفان گیرند سال شمسی حقیقی دهاه فری ابتدا سال دهم گیرند تا این سال چهار هزار و نهصد و بست و هشت سال گذشته تاریخ بخت نصر آغاز از عنوان فرمانده او سال شمسی سیصد و شصت و پنج روز و ربع کسر بهر یکماهی روزه و پنجروزه در آخر سال فزاینده دو هزار و پانصد و دوسال تا حال گذشته تاریخ موسی علیه السلام سه هزار و یکصد و دی و هشت سال شمسی گذشته تاریخ جد هشتم دیکه پشیر و هندیان سنت راجه هشتم رواج و شهرت راجه مذکور نزد ایشان در آغاز کلیگ حال بوده و تمام جهان را برکشاده تا این زمان از سنت ایالت او چهار هزار و نهصد و بست و هشت سال شمسی گذشته تاریخ ابراهیم علیه السلام چهار هزار و دو صد و ده سال گذشته تاریخ داؤد علیه السلام سه هزار و پانصد و چهل و دو سال گذشته تاریخ منجم مطابق قول اهل فارس آغاز آن از آفرینش گیرند گویند که دران هنگام هفت سیاره در اول حمل بوده سال شمسی با شتا تا کنون یک لکه و هشتاد و چهار هزار و نهصد و سه سال گذشته تاریخ ابتدای عالم بقول حکمای هند ۱۹۵۸۴۹۳۳۰ یعنی یکارب و نود و پنج کرور و چهار ماه و شصت لک و چهار هزار و نهصد و سی سال شمسی گذشته و قول حکمای یونان که حق سبحانه تعالی در یوم الجمعه چهل و سلک و بست هزار سال شمسی یک دور اعظم به است مشتمل بر چهار قرن قرن اول راست بگ نام باشد مدت آن ۷۲۰۰۰۰ یعنی هفتاد و لک بست و هشت هزار سال بود و آنرا قرن دوم نامند مدت آن ۲۹۶۰۰۰ یعنی دو کرور و نود و شش لک و شصت هزار

سال بوده است قوله ع م را زاد و سیام را مرا شمده مدت آن ۰۰ ۰۰ ۶۴ یعنی شصت و چهار هزار سال بوده و هفت قرن چهارم از کجا نام هست ابتدای آن آنکه بدری اماوس یعنی بست و هفتم ماه که آفتاب و ماه بدی بود و این زمان عمل و دست مدت آن ۰۰ ۰۰ ۴۲ یعنی چهل و دو هزار سال هست تا اکنون منجمله مدت کجگ ۴۹۲۰ یعنی چهار هزار و صد و بست و شش سال گذشته ۰۰ ۰۲ ۴ یعنی پانزده هزار و دویست و بست و دو سال باقیمانده نیز گاه کاهی کجگ تمام خواهد شد و دوره دیگر نیز بهمین مذکر شروع خواهد گشت والله اعلم بالصواب **فصل** جامع ضاد مجمه بمعنی فضا فتح و ضاد مجمه بمعنی فراخ و فراخی زمین گشادگی صحن خانه و میدان و منتخب بجیم و مثل کشف رصد و کسر خطاست **فضلا** بالضم اول و فتح ثانی و ثالث جمع فاضل منتخب بالفتح بسوائی **فضوح** بضمتین و حا مهملة سوای و منتخب **فضول** نفس اشتهای اول امام سوتویت و سکون نا کنایه از ناصح و واعظ **فضل** ربیع نام وزیر هارون رشید که بس سخی و نیکوکار بود و نام حاجب علی بن عبد الله کرد فراست یگانه عصر بود از نمونه **فضل** بالفتح افزونی و زیادت و بخشش و غلبه کردن کسی بفضیلت و نام شاعر انتخب **فضائل** افزونیها و هنرها و درجات بلند جمع فضیلت انتخب و بعضی نوشته اند که فضائل نعمتهای باطن و فواضل نعمتهای ظاهر **فضیل** بضم اول و فتح ثانی نام یکی از اطائف **فضول** مصدر است یعنی افزونی و هم جمع فضل یعنی زیادتها و افزونیها و بفتح اول و ضم ثانی یعنی زیاده گو کسی که با افعال غیر ضروری بپردازد **فضاله** چیزین بضم اول عبارت از باغبان که شاخهای زائد را می تراشد **فضاله** بالضم پسماندهٔ هر چیز و نیز شاخهای که بعد از چیدن میوه قابل تناول نشود نزد اطبا آنچه بعد از تمذای بدن قبل ماکولات از معده و شانه و دماغ و غیره خارج شود **فضالة** بالضم اول زیاده آمده از هر چیز و آنچه زائد از امر چیزی باشد و بعضی شاخهای میوه قطع و بریده گاهی که از آن میوه چیده باشند و آینده را قابل گل و بار باشد و بعضی پسماندهٔ طعام و فضله نیز نوشته اند **فضام** یکی از غلامان حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله و اصحابه و سلم که با سپری آمده بود و در شرح نصاب با فتحین فتح اول نوشته و در منتخب بضم **فضه** با کسر شدید ضاد مجمه یعنی نقره از منتخب و غیر آن **فضائل** اربعه اول حکمت دوم شجاعت سوم عفت چهارم عدالت بدانکه صفات اجناس این چهار گانه بیان انواع اینها انیست حکمت را دو قسم ست یکی قوت نظری و آن ادراک حقائق اشیاست بقدر طاقت بشری تا بشناختن حضرت واجب الوجود که مطلوب حقیقی مستند و دوم قوت عملی و آن قیام کردنست با فعال نیکو تا با خلاق پسندیده نفس را عادت شود پس انواع حکمت چهار ست اول ذکا که از بسیاری او را نفس فاطفه خوانند و بعضی استنباط نتائج از مقدمات بحر قوجه خوانند **نفوذ** دوم صفای ذهن و آن ملکه استعداد استخراج مطلوبست بی اضطراب و تشویش سوم حسن تعقل و آن هیئت نفسانی است که صور معقولات بسهولت از نفس منطبع نماید **ضبط** آن قوت حافظه است و احتیاج حافظه آن ثانی را و نماید شجاعت قوت غضبی ست که نفس باطمه را در مصالک و مخافت ست نماید شش انواع ست اول کبر نفس و آن قیام کردن نفس باطمه ست در کاری بزرگ بهمت و شفقتی که نفس آن را و نماید با تفاقات نمودنی دوم علو همت که نفس باطمه را در طلب تکمیل و کمالات انسانی مکاره این جهان ملحوظ نظر اعتبار نیاشد سوم حلم یعنی ثبات و استقامت هنگام غضب و بسکار بردن آن در مشاهدهٔ امور ناملائم چهارم تواضع یعنی خود را کسانیکه در رجاه و فضیلت از و کمتر باشند فروتر نشمردن با بشر بر اعتدال چنانکه نوت عاقلان را پسندیده دارد پنجم حمیت و آن حفظ احکام شریعت و محافظت حرمت خود و حرمت اصحاب خود باشد از امور نالائق **شمر** رقت یعنی نرم دلی و شفقت بر بندگان جنس و یکی مشابهٔ آلام و مکاره انسان متبر شود بی آنکه اضطرابی در احوال و اقوال پدید آید و عفت آنست که شهوت مطیع نفس باطمه شود تا تصرف او بحسب اقتضای عقل باشد و انواع این هفت ست اول حیا که ملاحظه از افعال قبیحه و احتراز نمودن از الم نکوهیدن و لحاظ استحقاق کسی و ضمن آن حامل آید دوم حسن ابتدای یعنی رغبت بودن در اکتساب افعال که در دفع مکاره از قران حتی المقدور کوشش نمودن سوم صبر آن ضبط کردن قوای نفسانی ست از لذات قبیحه از روی قدرت و اختیار و بعضی صبر را قسم گفته یکی صبر مطلوب دوم به مطلوب چهارم قناعت آنچنان بوده که نفس کار ما کول و ملبوس را سهل فراگرفته بمقدار که سد ضرورت او کند از هر جنس که باشد اقتصار نماید پنجم وقار و آن اطمینان نفس ست در تحصیل مطلوبات حاضر از دشتاب نگی شخص خویشتن دار و آن گفتست که تا بلب نگشاید و سر بیهوده و سخن بی فایده نجنباند و در

Scanned by Digitized by Google

لائق کہ موافق شریعت حکمت باشد بفتح سخاوت وآن ملکہ صرف کردن مال ست بآسانی در مواضع مستحقان وفتحتان بروجہ اعتدال وملاحظہ مصرف استحقاق و عدالت آنست کہ ایشہ قوتہای بایکدیگر اتفاق کنند وقوت تمیزیہ را امتثال نمایند تا اثر انصاف صدور یابد وہر شر دو انواع عدالت وبخ ست اول صدور افعال وآن وقتی صادق ست بروجہ کہ ہر چہ در حق خود خواہند بردوست پسند نمایند وانچہ بر خود زشت پسند دیگر دوست روا ندانند قدوم وفا وآن جز امر دلیست بالطبقات بنی نوع خصوصا باقارب این اصلہ رحم گویند سوم تسلیم وآنچنان بود کہ باحکام الہی دنواہی شرعی اوضاع نبوی رضا دہد وبحسن قبول تلقی نماید اگرچہ بموافق طبع او نباشد چہارم اعظام وآن تعظیم الہی ست وبجا آوردن فرایض وواجبات بخ توکل وآنچنان بود کہ در سعی کار خود وبجا بسیار دو توکیل بنمزہ الوکیل نمودہ خیالات آسی خود وثائد غیر بر طرف سازد

فضولی بضمتین بمعنی مصدر شائع ست امافضول بضم ہمچو خود مصدر بود واسم مصدر دران ہمی معقول ندارد کہ مصدر آنست کہ بانی نباشد کہ بانی آفریدگار نماید فاسم یا آنست کہ لاحق کنند خواہ ہم جامد باشد یا مصدر یا غیر آنچہ چون ارمغان وسلام وقلاش وقلاش وقران قرباني وحريان جريان وخلاص خلاصی وسلامت وسلامتی ازینہا مجرد وخالی باشد وبفتحتین وضم نون نوشتہ کہ فضولی بفتحتین یعنی شخص صاحب فضول کہ بالا یعنی مشغول خود بود زیادہ سری کند تمکا امہا متواند کہ فضول بفتح اول وبای مصدر یعنی کردن کار غیر ضروری باشد چہ فضول بفتح اول وبای مصدر بمعنی کسی ست کہ باعمال غیر ضروری پردازد ونیصورت بضم اول خواندن خطاست **فصل فا مع طای مہملہ فطنت** بالکسر یکی دو دانائی از کشف فطانت بفتح زیرکی ودانائی از نصب وکشف وصراح وقاموس **فطرت** بالکسر آفرینش ودین دانائی وصدقہ عید رمضان وآن دو آنا گندم باشد یا بہا آنا جو سہ آدمی خانہ برعنی از نصب وکشف فطر بالفتح شکافتن وآفرینش روزہ کشودن وبالکسر روزہ کشائی وروزہ کشائندگان مفرد وجمع ہر دو آمدہ از نصب وکنز وقاموس **فطیر** آرد سرشتہ نمذ نیتہ تا رفع فطس الفتحتین بینی پہن بنی نطائف **فطیس** بالکسر ہاشد ودوبا رسمودف وبینی مہملہ مطرقہ بزرگ یعنی چکش کلان کہ میان آہن ای گویند سندان آزاگہن گویند **فطرت** اول پیدایش ارواح **فطام** بکسر اول موقوف کردن شیر خوارگی کودک بعد عمر دو سالگی وبمعنی شکستگی بفارقت از ہر چیز از نطائف ونصب **فطن** بالکسر وبالضم وبضمتین وبفتحتین زیرک شدن وزیرکی وبفتح اول وکسر ثانی بمعنی زیرک ودانا از نصب **فطری** بالکسر خلقی وپیدایشی واین منسوب بفطرت ست **فصل فا مع طای مہملہ فطع** بالفتح دانستہ بریدن بخ ودرشت سخن از نصب **فطیع** بمعنی شنیع وقبیح کہ در قبح از اندازہ بگذرد از صراح ونصب **فصل فا مع عین مہملہ فعل** ناقص بمثل کان وصار وصبح وفعل ناقص ناقصل ازان گویند کہ معنی آن بدون خبر فائدہ تمام نمی بخشد بخلاف سائر افعال چنانچہ گفتہ کہ کان زید معنی کان فائدہ تمام نمی بخشد تا وقتیکہ قائما نگوید **فعال** بالضم وتشدید عین بمعنی بسیار کار کنندہ وبکسر اول وتخفیف عین جمع فعل کہ بمقابلہ اسم حرف باشد خواہ فعل بمعنی کار باشد **فعل والفعال** ہر دو لفظ بواو عاطفہ فعل کار وکردار چنانچہ حرکت بخار در بریدن چوب **الفعال** اثر بریدن چنانچہ بریدہ شدن چوب از بریدن بخار **فصل فا مع عین مجمہ فغفور** بالفتح نام پادشاہ چین ودر اصل فغبور بود بمعنی پسر بت چہ فغ بالفتح بمعنی بت پرست وبور بیار فارسی بمعنی پسر چون پدر ومادرش او را بندبت کردہ بودند باین ہم مسمی گشت از شیئے فغ بالفتح بمعنی بت کہ بعربی صنم گویند یا زبان نہ سراج **بالضم فغاک** بضم اول البلہ وادان از زبان وسراج الفضلا بمعنی حرامزادہ خیزرشتہ اند **فغان** بضم اول بمعنی نالہ وفریاد واین لفظ بکسر شہرت دارد وگرداوبعہ غرائبان بضم اول مسموع ست وفغان از نالہ بلند تر باشد از چراغ ہدایت ورہنما بہا بجیم وجواہر الحروف نوشتہ کہ فغان با اہل بمعنی ناقوس زیرا کہ گفتہ **بالضم** بمعنی بت پرست و الف ونون برائے نسبت حالا بمعنی ناقوس ہمی گشتہ بمعنی نالہ وفریاد بستعمل شدہ **فغانی** تخلص شاعری **فصل فا مع فاء فف بالضم** ہر دو لب ہم چیدہ ویکبار زبر دمیدن بینی پف کردن ہمی گویند بخ وبمعنی غیر **فصل فا مع قاف فقہا** بضم اول وفتح ثانی دانشمندان علم شریعت جمع فقیہ فقاہت بفتح ثالث دانشمند ودر دانائی دانستن **فقاح بالضم** فشندہ نقاع وحامہ مہملہ گل وشگوفہ سہ خیز از نصب **فقد** بالفتح گم کردن گم شدن از صراح ونصب در نجا ہر دو لفظ گم بضم کان فارسیست فقیر در دیش کہ قوت وکفاف چند روزہ عیال داشتہ باشد مسکین آنکہ بسیار محتاج باشد ودیچ ندارد از نصب **فقار** بالفتح مہرہ ہائے پشت اگر دن تا کمر از نصب **فقع** بضم اول وعین مہملہ بمعنی بوزہ کہ از بیخ سازند

وفتحهٔ ثانی بر وزن جام عجم و سراج و در بحر الجواهر نوشته که بمعنی شراب غیر مسکر در لطائف بمعنی شیشه و جام نیز آمده بمعنی پیاله و کوزه آورده و مانند خان بمعنی شربت نوشته و در منتخب بفتحتین اول و تشدید قاف شرابی که از مویز و غیر آن سازند فقع بضم اول و فتح ثانی مخفف فقاع که نوعی از شراب است و بفتحتین نیز بمعنی مسمار رفع انیدان فقید المثل یکسر تا و سکون یا و دال مهمل بمعنی فقع کشادن بمعنی افتخار کردن و لاف زدن و تحسین نمودن و بمعنی موند فقدان یا بضم و یا بکسر فاء شدن و گم کردن و منتخب صحاح و کشف و دیباچهٔ فرهنگ کامران فارسیست فقه بالکسر و با رعایت و دانستن و دریافتن و بعلم مخصوص شده بعلم که بکسب و شرح احکام شریعت حاصل شود و منتخب شرح نصاب فقاه بفتح اول و ثانی بمعنی شرح نصاب فقیه بر وزن فصیح بمعنی دانشمند و دانا علم شرح فقره بالکسر تخوان مهموز است و پاره از نثر بلند اصر عربیت و منتخب اللغات فصیل فواصع کاوه عربی بمکاسبت بضم اول مزاح و مطایبه بمعنی خوش طبعی و منتخب فکرت بالکسر اندیشه و بالفتح دیر آمده و بکسر اول و فتح ثانی جمع فکرت و منتخب و شرفنامه فگار یکسر اول و کاف فارسی بمعنی مجروح و بمعنی حیرت هم آمده از سراج و برهان و از بعضی لغات و فگار بمعنی عاشق و کسانیکه دلفگار یعنی مشتاق گمان برده غلط است فگیف بمعنی تو گویی پس بگیرد از فردوس اللغات و صاحب بحر العجم نوشته که فگیف برای استفهام حالت است که گاهی علم شان امری و حالت مر بنده آن دیده و دانسته استفسار کرده میشود و گاه بعد دیدن آنرا برای بیان وقت و حالت باشد چنانکه در عبارت ابو الفضل که این روابط در القیام دلالت فگیف که ابهمه دوای جمع شده باشند فک بالفتح و تشدید جدا کردن و دو چیز بهم دوخته را بکدیگر و خلاص نمودن و آزاد کردن و یکی از دو معنون که در دندان و در مرکز اند زیرین فک اسفل و بالایین را فک اعلی گویند هندی جبڑا منداز منتخب و لطائف و صحاح و کشف و شرفنامه بفتح فارسی و نون بجه که پیش از ایام ولادت حامله شود از سراج و برهان فصل فاء اللام فلا بفتح بیابان از لطائف فلونیا معنی نیست یکیف که افیون و فنی بالفتح و در آن داخل کنند از مصطلحات فارات بکسر تین و تشدید را نخود فانی جمع فارست که بکسر تین و تشدید را بجه باشد بیشگی که گرانیده شود و آتش در آن هشت شهوریست مشل آبین و آذر و دی و بهمن و اسفندارمذ و فروردین و اردیبهشت و خرداد و تیر و مرداد و شهریور و مهر و آبان و گویند که مرکبست و بعضی گویند که مرکب نیست و بعضی گویند که مرکبست و بعضی گویند که مرکبست و بعضی گویند که مرکبست و آن کیمیاییست و دیگر مصنوعی و آن بسیار دشمنان و دانندگان ترا زیست و از همه پیکرها زیبا تر و بیرنج و روین از ترکیب نیست و مس از بهر فعل نیشود از صلح و کشف فارسی و بحر الجواهر و مدار و شرح نصاب بر غیره فلاحت بفتح و حائزه کشاورزی از صلح فلاح بالفتح و در تغرا فرو قانی بمعنی بیابان که خالی از آب و گیاه باشد و صحرا و فراخ و منتخب و شرح نصاب فلاکت بالفتح فلک زدگی و فادار می گردش تاه از فردوس اللغات و این مسئله علیست و فتح کردنه مناخرین فلاح بالفتح و حائز و بهاء تشکار و فوفیروزی و فیروزی و فیروزی و ف

بست و چهار هزار کرده است و طول ربع مسکون از مشرق تا مغرب دوازده هزار کرده و عرض شش هزار کرده و قطر زمین هفت هزار و ششصد و سی و پنج کرده و بعد مقعر فلک قمر از سطح زمین چهل هزار و ششصد و شصت و شش فرسنگ ست و بعد مقعر فلک شمس از زمین یک لکه چهل و هفت هزار و ششصد و دوازده فرسنگ ست و بعد محدب فلک ثوابت که مقعر فلک الافلاک ست از روی زمین سی و هشت لکه و بست و سه هزار و شصت و شش فرسنگ ست و بعد محدب فلک الافلاک بجز خدا تعالی کسی نمیداند و الله اعلم بالصواب برای تفهیم تصریح عالیان شکل افلاک کره های متناصر که مجموع عالم باشد نوشته شود

فلک الافلاک که بیان آن شروع عرش نامند

فلاسنگ بمعنی فلاخن و بیابان از لطائف **فلفل** بضم هر دو فا و فاء دوای معروف و آن دانه های سیاه باشد معرب پلپل **منتخب** و در بعضی از نسخ بفتحتین هر دو فا و نون و شین معجمه پنبه را از پنبه دانه جدا کردن از برهان **فلخیدن** بالفتح و خا معجمه پنبه را محلوج کردن از **منتخب** **فلیوان** بالفتح و سکون واو و کسر یا و نون و فتح خا معجمه چرا که مصنف فلاخان ست یعنی آلت سنگ اندازی که از پوست و تاسا سازند سنگ گوهن گویند فلاخن بضم خا معجمه چنانکه مشهور است خطا باشد از نیجاست که بعضی استادان بالفظ من و گلشن قافیه کرده اند از سراج و سروری و برهان **فلاخان** بفتح بمعنی فلاخن از برهان **فلان** بضم اول بمعنی شخص غیر معلوم این لفظ عجمیست فارسیان یاد آخر آن زیاده کرده فلانی گویند چنانکه در ترجمانی گوید دانه پنبه ز حاصل قرابانست بمعنی خود یا از سراج و منتخب و موید و کشف ندارد و میرزل نیز بضم اول **فلاطیطس** بکسر اول و فتح لام و سکون سین مهمله و کسر طا و فتح یا نام حکیست و شارح زیج الاباب **فلونیوس** بفتح اول و ضم ثانی و تشدید واو و بعد واو نون و سین کره ایست کره خرکیساله که از شیر بازگرده و شده باشد از صراح **فلیو** بفتح اول و کسر لام و یا ر مجهول بمعنی پیوند و فایده از لطائف **فلک ثامنه** بمعنی فلکیست که کواکب ثابته یعنی کواکب غیر سیاره بر و مرکوز اند و آن فلک هشتم ست در شرح آنرا گرسی نامند و ملک آنرا **فلک البروج** گویند **فلک** بضم با در شعر و آن چوبک مدور میان تهی بود که بر ستون خیمه نشند و فرس کوچک سراغ دار که در رودک چنین آمده میکشد از **منتخب** و موید **فلذه** بالکسر و ذال معجمه یعنی پاره جگر از **منتخب** **فلسفه** بالفتح مکلم و دانشمند شدن از **منتخب** و میرنوشته که این مصدریست جعلی از فیلسوف ما ماخوذ کرده اند **فلاسفه** بفتح اول و کسر سین مهمله حکیمان و دانشمندان این جمع فلسفی ست که بمعنی حکیم باشد **فلقه** بضم اول و فتح لام مخفف شیرینترین حیوان نوزاد که چون بر آتش نهند بجد و بسته شود و بهندی آنرا کهیس گویند از کشف رشیدی و سروری و برهان بالفتح و تشدید و تخفیف لام **فلاطوسی** نام حکیم از برهان و بعضی شارحان سکندرنامه نویسند که فلاطوس نام پیلسوفی بوده است و در کشف مسطوریست که تصویت نیاد لاوروفرنگ مدوکه فلاطوس زن یکی از سران گویند **فلابی** سبوئیست کیف

که افیون و بذر البنج دران داخل کنند از مصطلحات فلسفیونانی یعنی خرمهره نوشته اند مگر در کتب لغت یافته شد
فلسفی بفتح اول وسکون ثانی وسین مهمله وفا یعنی حکیم و دانشمند و این منسوب بفلسفه که بمعنی حکمت و دانشمند شدن ست کذا فی المنتخب *

فصل فامع میم * فم بفتح و تشدید میم یعنی دهان از شروح نصاب و لطائف و منتخب بهر سه حرکت یعنی بهان و شمیم بیم تیز آمده *

فصل قامع نون * فنا بکسر اول یعنی هوا و فواحی یعنی گرد اگرد خانه و پیش سرای که فروخ و کشاده باشد و بفتح اول سپری شدن و نیست بودن و نزد صوفیان زایل شدن تفرقه و تمیز در میان حدوث قدم از منتخب و لطائف فنج بفتح اول و سکون نون و حار مهمله سیر نشدن و بسیار آب بخود کشیدن از سیری از منتخب و بحر فند بالفتح دروغ و خطا و سستی رای از صحاح و منتخب و در استعمال فارسی یعنی مکر چنانکه در برهان ست فنجوش بفتح اول و فتح جیم و ضم نون ثانی و شین معجمه یم آهن مصنوعی از برهان فندق بضم اول و ضم دال مهمله و قاف مولدات و لاتی سترونج که ابر کنار شاخ پسر گشتن آنرا بندق نیز گویند گیاهی کنایه از زان باشد لب معشوق و گیاهی سرانگشت خایه معشوق و هندوستان که تخم فندق از ولایت می آید آنرا نیز فندق میگویند و بدو انگار می برند و لفظ فندق بمعنی گوی که بهان بازی کنند و بمعنی کاروانسرا که بر راه باشد و نام موضعیست از منتخب و بحر الجواهر و بهارعجم و برهان و در لطائف بکسر اول و ضم دال فنک بفتحتین و کاف عربی جانوریست پشمین بغایت نرم که از پوستش پوستین سازند و پوستش را نیز فنک گویند از برهان فنجان بکسر اول و جیم عربی و در آخر نون پیاله کوچکی که دران قهوه پر کنند و این ظاهر معرب پنگان ست که فارسی بمعنی پیاله باشد از مصطلحات فن جوزن بفتح جیم و زای معجمه و سکون نون و فتح زای دیگر نام شهریست از منتخب و بحر الجواهر و بهارعجم و برهان و در لطائف بکسر اول و ضم دال فنک بفتحتین و کاف عربی جانوریست پشمین بغایت نرم که از پوستش پوستین سازند و پوستش را نیز فنک گویند از برهان فنجان بکسر اول و جیم عربی و در آخر نون پیاله کوچکی که دران قهوه پر کنند و این ظاهر معرب پنگان ست که فارسی بمعنی پیاله باشد از مصطلحات فن جوزن بفتح جیم و زای معجمه و سکون نون و فتح زای دیگر نام شهریست از منتخب و بحر الجواهر و بهارعجم و برهان و در لطائف فنجیدن بکسر اول و فتح جیم و سکون نون و فتح دال مهمله و سکون نون دیگر و فتح دال دیگر و سکون نون دیگر و فتح دال دیگر و سکون نون دیگر و فتح دال دیگر

فواره بالضم وتخفیف سرخوش از بحر الجواهر وصاحب بهار عجم نوشته که این لفظ مستحدث فارسی زبانان عربی دان ست از ماده فور که بمعنی جوشیدن ست اشتقاق کرده اند تمام کلامه در سراج نوشته که فواره بالفتح وتشدید واو بعد فوقانی مفتوح گویند که ظاهر اصیغه مبالغه است از فور بمعنی جوشیدن لیکن در عربی مستعمل نیست پس از تصرف فارسیان متعرب باشد در قاموس بمعنی منبع آب یافت میشود تمام کلامه ومنتخب نوشته که فواره بالضم بی تشدید واو وبی فتح فا بر وزن کتابه وبالفتح وتشدید واو بسیار جوش کننده تمام کلامه فقیر مولف گوید که فواره بضم اول وتخفیف واو بعد فوقانی مفتوح بهوار وکه لفظ هندی الاصل ست منسوب بهوار که بهندی بمعنی طرف باشد یا گوینده الف آخر را که بقاعده هندی برای نسبت بود بجهة تخفیف حذف کرده باشد تا نقل کرده اذا فر الفاظ عربی شبیه گردد انتهی وبعضی میگویند که آمدن الف آخر لاحق گردیده باشد تا لفظ خلیفه وذوجیده وکافیه شافیه وتعریب لفظ هندی بسیار ست چنانکه نقل از طرفیل معرب کرن پهل ودر پیچیل فوطه بضم که بمعنی جامه نادوخته تا لنگ حاضر ومعنی دستار رومال نیز آمده بمعنی دزدیدن یا داخل خزانه نمودن وحاصل فقره تبار توقابوده فوطه بالطاء المشددة المضمومة اخرا ست از صراح ومؤید ومصطلحات مدار ومهار بضم فوه بالضم بوی خوش چنانکه در ضرب دیوان ست وحقا مستدالتلمیذ بالفتح نوشته از بحر الجواهر وبالفتح بروزن نوع بمعنی دهان افواه جمع آن منتخب وبالضم وتشدید واو مفتوحه ودهانچه بمعنی چوبهای باریک مائل بسرخی باشد وجاریه ابدان رنگ سرخ زند بهندی آنرا ایچیمه گویند از برهان وبرهان فواکه بفتح اول وکسر کاف جمع لفظ میوه ها واین جمع فاکهه ست که بمعنی میوه باشد فصل فامع یا مه فهرست بکسر اول وسوم آنچه تفصیلا باشد در اعداد وابواب وفصول وغیره در ابتدا رکتاب وغیر آنکه در اجمالا جمال اسامی ابواب فصول غیره بیان کنند وبعربی آنرا فهرس گویند بخذف تا ر فوقانی وتخفیف وتصحیف فهرس معرب فهرست از برهان ومؤید وشیدی فهرست ا بالفتح نوشته فهد بالفتح بمعنی یوزکه جانوریست شکاری بهندی چیتا گویند منتخب شرح نصاب فهرس بکسر اول وسوم معرب فهرست رساله ومقالات وغیره فصل فامع یامی تحتانی مه فیضا ر بالفتح وحرف سوم نیز فاست بمعنی بیابان همواره شرح نصاب وبرهان فیضا بالفتح جوش جهنم از شرح خاقانی ودر دیگر کتب لغت یافته نشد مگر در مصراع منتخب بمعنی فیضج مؤید بمعنی مذکور ست وبرهان فیضا بالفتح نون وجیم بی خمیازه وفشرده پره بادبیکه بوقت باریدن برزند فیوحات بفتحتین جمع حار مهمله وسید تماشا بوی خوش از آنچیزها بهادر وغیره بسیار واقع شده است فیوج بالفتح بمعنی سیمرغ بوی خوش شکننده المنتخب وجمع فیج نیوج ست فیهج بفتح اول وسکون تحتانی وجیم مهمله وفتح دال مهمله وجیم عربی حالتی باشد مثل حالت تحیر وده وفرو رفتن سر وچشم از آثار او ست این لفظ معرب بیهد وبهت از صد والامرض فیدا بالفتح نام قلعه ایست در راه مکه معظمه که فیدنام شخصی آنرا بنا کرده از منتخب وکشف سروری وبرهان نام موضعیست سر راه مکه ودر لب البلبا نام شهر در راه مکه ودر منتخب وبرهان بمعنی خراسان نیز آمده فیل بندیکی ست در بازی شطرنج که برای حفاظت شاه وبیرقها خود در پیش پیل خود در جاده نشیند تا این هر سه تقویت یکدیگر نمایند ودر عربی بآن عرف آمدن ندهند فیروز مندرین لفظ کلمه زند زائد ست وبعضی محققین نوشته که زائد نیست بلکه گاهی الحاق حرف نسبت هم لحوق یابد یعنی صدر کند پس در صورت فیروز مند بمعنی فیروز بازیبا ومزین قبیل ست آن شادمان فیروز زا که در بالا معروف بالفتح نیز معرب پیروز که بمعنی مصدر جامه ها رمحمول بالشد ومعنی ثالث ۳ جامه ها رمحمول بالشد ودر تعریب یا قبل آن زاگاهی بکسر وگاهی بمفتوح خوانند ولنداز قاموس ست که فیروز آباد بالفتح وکسر ثالث شهراز سراج ورساله معربات فیلقوس نام پدر سکندر وابن مرکبست از لفظ فیل یا که بمعنی اسپ ست وازلفظ قوس که بمعنی امیر ست حاصل آن امیر اسپ ست از کشف فیلاقوس فیلقوس نام حکیمی نام پدر سکندر از برهان فیشاغورس بالفتح وغین معجمه مضموم نام حکیمی ست این معرب پیتاگورس ست که بضم کاف فارسی وواو ومعدوله باشد از رساله معربات فیض بالفتح وضاد معجمه بسیار شدن آب وچنانکه از اطراف بریزد وبختن آب وغیره بسیار وفاش شدن خبر از منتخب وبطائف الغوامض وشرح نصاب فیلسوف بالفتح بمعنی حکیم بمعنی ترکیبی دوستدار علم حکمت چه لفظ فیلسوف مرکبست از فیل که زبان یونانی بمعنی محب ودوست باشد واز لفظ سوفیا بمعنی علم وحکمت باشد بمعنی فلسفه ودانش منسوب بآنست از بحر الجواهر وکشف مدبرهان نوشته که فیلسوف مخفف فیلاسوفی بمعنی دوستدار حکمت چه فیلا بالفتح بمعنی دوستدار وسوفی بمعنی حکمت

فصل فتح فاء و صاد مهملہ یا کہ حکم کردن کند میان مقدمات حق یا باطل فارسیان بمعنی انفصال استعمال کنند و در ہندی بمعنی جراحت است **فیصل** منتخب قاضی بمعنی سد آہن کہ بر دہان نہر بندند **فیض** بالفتح و جیم منقوط بمعنی سد آہن کہ بر دہان نہر بندند **فیروزہ** منتخب قاضی چیزیست کہ بقدر نخاعت نیل باشد **فیجن** بالفتح و جیم منقوط بمعنی سد آہن کہ بر دہان نہر بندند **فیروزہ** کہن نوروزہ کہنہ بہتر از نوروزہ نو کہ رنگش کم و بہا و قیمت باشد **فیضان** منتخب قاضی بمعنی ریختہ شدن آب بسیار یکبارگی شدن و فاش شدن خبر منتخب قاضی کشف جاہم بدانکہ ہر لفظے کہ بر بن زبان از مصادر و در ہندی حرکت و انتقال باشد پس آن لفظ منتخبات ثلاثہ میباشد چنانچہ میدان سیلان و جریان و سیلان و شیدن و دوران و جولان و جریان و نوران و ہیجان و غیرہم مگر نظر بسیان بعضے از این الفاظ بسکون ثانی ہم آورده اند بر مثل بیرآن **فیل باران** باران آخر بہ بسکون و آن بشدت باشد از مصطلحات **فیروزه** بالکسر و یا بضم و فتح معرب پیروز کہ جوہر یست سبز رنگ از رنگ بفتح اول نیز آمده **فیلوله** بالفتح و لام مضموم مضعف آونده بر و خواب کردن بوقت بیم و آن سبب نیست از شرح نصاب **فیه** بکسر فا و فتح ہمزه کہ حرف دوم ہست حرف سوم یا مفتوحی کہ در اصل نابود پس لفظ فیه بمعنی کہ در وه مردمانست کذا فی المنتخب این لفظ در ہیچ جا بر اصلی مکمل نوشته شد **فی الجمله** بمعنی من وجه و اندکی و بمعنی حاصل سخن و مجمل کلام از شرح نور اللغه **فیروزهٔ بوسحاقی** نوعی از فیروزهٔ خوب کہ کان آن در ابواسحاق نام شهریست در نیشابور رسیده بود و شیخ سکندر نامه از خان آزرده و دیگر لغات **فیروزه حبابی** فیروزهٔ کہ شکل حباب بر انگیخته و گنبد وار باشد **فی** بالفتح سایه ہر شیئی پس از زوال یعنی سایه ہر چیز کہ بعد نصف النہار باشد ظل سایه بیش از نیم روز از منتخب و در الفاظ سوادی بمعنی ندکور و بمعنی خراج و جزیت و گندم و امثال آن کہ بر مزارعان مقرر شود و در فارسی بمعنی غله و دانه و در ہندی بمعنی دانه و بیج و بمعنی ہیچ و ہیچ نیز آمده و بمعنی ہیچ و ہیچ نیز آمده و بمعنی ہیچ و ہیچ نیز آمده

باب قاف

فصل قاف مع الف **قاقم** انگشت نما قاقمی کہ موی دراز بلند دارد و از شرح قران السعدین بخاطر ناقص فقیر سوگند میرسد کہ عبارت از پوست قاقمی باشد کہ مع دم آن باشد کہ بصورت انگشت میباشد دیدم و شنیدم آن دلیل اصالت بوده باشد یا انکہ قاقم انگشت نما مراد از ان بہتر باشد چیزیکہ بہتر باشد بیشتر بنمایند **قاضی** بفیضا صاحب تفسیر بیضاوی و ہندیانند یست در فارسی **قالب** بفتح لام کہ در ہر رو درست بمعنی قالب انگشت و انگشتر و چیزیکہ بران نقش چنیت بر جا کنند بسکون آنرا چاپه گویند بمعنی جسم مجازا منتخب مدار و خیابان بحر الجواہر چراغ ہدایت **قاب** و آخرش با رسوده خوان طعام این لفظ ترکیبست از بسیار عجم در اصطلاحات نوشته کہ قاب قوس ترکیبست بمعنی آوند و ظرف چوبی طبق طشت طعام آنرا قاب نگویند و بمعنی استخوان آرنج و پا باشد و در عربی قاب بمعنی ما بین قبضه کمان و خانه کمان و مقدار چیزیکه گذاشته منتخب و چراغ ہدایت نوشته کہ قاب بمعنی خانه صندوق و آمینه و جز انہا کہ درانجا قرار یابد و بماند **قامت** بمعنی قد و اشارت ست باین کلمات کہ بوقت استاده شدن امام تکبیر گویند قد قامت الصلوٰة **قانت** بکسر نون فرمان بردنده و دعا خوانندہ و در نماز و خاموش از منتخب لطائف **قاور** بر وزن ناصر بمعنی پیدا و بیاست از منتخب **قاضی** چرخ ستاره مشتری کہ سعد اکبر ست **قاعد** نشسته و نشیننده و زنیکه از حیض و زادن باز مانده باشد از منتخب **قائد** بکسر ہمزه کہ حرف سوم ست مصاکش مردم کور و بمعنی مشکش و سردار فوج از منتخب **قاصد** آہنگ کننده و راه راست رونده و خوب شکننده و گاہی در استعمال قاصد بمعنی مستعد قتل ہم می آید **قار** بر وزن نار قطران گویند و بعضے قیر و آن صحیح است این لفظ بجز ہیچ سفید و سیاه ہر دو کنند از سراج و برہان لغات ترکی **قار** بمعنی قیر از منتخب و نیز در عربی قار برار شده و بمعنی قرار گیرنده کہ صیغه اسم فاعل شده قرار قاصر کوتاہی کننده از منتخب **قاطر** نر کی استر از گدیک بعربی بار بانل نامند و بہندی بچر گویند ظاہر این لفظ تبار نوعی از اطبا مبدل کرده اند **قاشکر** زنکی بمعنی آبستن اند **قاکبر** سین مهمله بر وزن بربکاری دانه معاصر اح و منتخب **قاشور** بضم شین معجمه و سکون واو و ضم راء مهمله بر وزن ناصر در شرح نصاب و منتخب نوشته اسپ بے ہم ازده و اسپ کہ پس ہم سپان دوده آنرا مسکل نیز گویند **قادر اندار** قدر اندار بمعنی تیر انداز کامل ہنر و بیطار رشیدی و بہار عجم و برہان و چراغ ہدایت **قائم اندار** شطرنج باز کامل و بی نظیر و مراد ابمعنی غالب از بہار عجم و برہان **قانر**

بزاز معروف نام طائر معروف و این لفظ ترکیست از سرچ و طیر بمعنی آن مرغ از بدست **قاموس** دریای عمیق و دریای بزرگ و بسیار آب و بسیار مرد شجاع و بسیار علم و کثیر العطیه و بسیار شتر و بسیار عسل و بسیار باران و بسیار شیر و بسیار خیر و بسیار شر و بسیار زن و بسیار مرد و بسیار کار و بسیار کاهلی و بسیار خواب و بسیار بیداری و بسیار گرسنگی و بسیار سیری و بسیار سخن و بسیار خاموشی و بسیار ترس و بسیار بیباکی و بسیار شجاعت و بسیار بزدلی و بسیار سخاوت و بسیار بخل و بسیار حرص و بسیار قناعت و بسیار حیا و بسیار بیحیائی و بسیار صبر و بسیار بیصبری و بسیار شکر و بسیار ناشکری و بسیار دوست و بسیار دشمن و بسیار دانا و بسیار نادان و بسیار توانگر و بسیار درویش و بسیار عالم و بسیار جاهل و بسیار پیر و بسیار جوان و بسیار نیک و بسیار بد و بسیار زیرک و بسیار کودن و بسیار خوش و بسیار ناخوش و بسیار تند و بسیار کند و بسیار تیز و بسیار کند و بسیار نرم و بسیار سخت و بسیار تر و بسیار خشک و بسیار سبز و بسیار زرد و بسیار سرخ و بسیار سیاه و بسیار سفید و بسیار بلند و بسیار پست و بسیار کوتاه و بسیار دراز و بسیار کوتاه و بسیار دراز و بسیار کوتاه و بسیار دراز

مجاز بمعنی جمعیت و گروه و جماعت و طایفه و قافله بفتح قاف دوم الا یکی بگمان که پوستان برخ مائل بسیرگی باشد از برهان قاه قاه خنده باد
از برهان قافله بکسر اول موحده و ثانی فتحتانی بمعنی مشکل عمامه است مگر بمعنی طایفه تولد نماید پیوسته پیوسته و پیوسته از شرح نصاب یوسف بن مانع قارعه
علاوه زمانه بمعنی قیامت از منتخب لطائف قاهره غالب پیروزی دسته نام شهر و مصراز منتخب و غیره قافیه در لغت اتباع روندهٔ است و این
لفظ را از فعل مکرر گرفته اند و فعلو بمعنی اتباع رفتن ست چون جنبیدن آنست که قافیه در اتباع می افتاد و بیت بیاید و بیاید کثر اتفاق بیشود گویا اتباع می نماید و لهذا قافیه نام گردید
و باصطلاح عبارت ست از مجموع آنچه تکرار باید در الفاظ مشابهة الاواخر یا بقطعی متغایر المعانی که واقع اند در اواخر مصراع یا بابیت یا از رسالهٔ عطائی و دیگر رسائل
قافیه قاعده یکسر عین مهمله زن شسته بمعنی کستور و بنیاد از منتخب قافله بکسر فا گروه و از سفر بازگردند ماخوذ از فعول که بمعنی رسیدن و نشستن مکرر آمده اند اصل
برای فعول چیزی گروه و بسیر روندهٔ نیز استعمال نمایند قائمه بمعنی پایه از موئیده و باصطلاح علم هندسه سه از گویند که خطی مستقیم را بخطی مستقیم مفروض بمعنی نصب
و قائم کنند که از سوی بهلوش دو زاویه برابر بکدیگر پیدا شوند پس هر یک ازین دو زاویه قائمه گویند و هر یک را ازان خط که بر آن خط قائم پیدا شود و عمود نامند
مشکلش نکشت قافی بکسر اول بمعنی بسیار سرخ از سرخ نصاب و منتخب و ازین لفظ بسیار توده دست ظاهر آتوافق قاسی بمعنی سیاه و سیاهی سرخ و سرخی
عمود قاری خوانندهٔ از منتخب قاضی صفت سیاه دال از منتخب قاضی اصطلاحیه نهایت رسنده از منتخب بمعنی رسیده و ایستاده راه و در
ستعمل قاضی حکم کننده داد کننده قافی بکسر با بفارسی دزد راه زن گویند قالی نام قوم قالوچی بیا بفارسی بمعنی دربان ماخوذ ازین لفظ ترکیب

فصل قاف مع باي موحدة

قبا بالفتح با بیرا دوتهی معروف و بضم ضد عریت نزدیک سینه نموده که سپید قبا منسوب باشد از منتخب قبجی
بفتحتین شتر بزرگ کوهان و بهلو بسیار کشیده و در ریاد بجز سخت بزرگ خلقت و نام اشتر است معروف بفصاحت از منتخب قباجاتهای کوهک از
بربان طلع قباب بکسر اول و دوم موحده جمع قبه بمعنی گنبد و بالفتح قباب نام منده قباب بالضم چنانکه شهور شده مخاست از کشف و منتخب قبب بکسر قاف و فتح
باء موحده اول جمع قبه قبقاب بالفتح و بدو قاف و بدو باء موحده مخففین جمع بمعنی دروغ گوئی و شتر ست آواز کننده و شیر غرنده و اندام فراخ زن و مرد ست
گربدان جامهاء اسهو کنند از منتخب قباحت زشتی و بدی قبح بالفتح دهم جزئی سرب کبک طائر سرخ دست از منتخب قبیح بضم زشت و ناز با
قباح تثنیه قبح بالفتح اول و ضم ثانی زشت زبان از فرد وس اللغات قباد بالضم نام کیانی از پادشاهان کیان نام پدر نوشیروان او از آل ساسان بوده نام
سعد الدین کپادشاه دهلی بوده ست و بهادر شاه عظیم الگویند زبربان صراح و طائف و در حواشی الحروف نوشته که در اصل این لفظ کوا و بوده زیرا که قاف و همزه بسیار آید
قبق اندر از بفتحتین تیر انداز هدف زننده پیشین بفتحتین در ترکی کوه را گویند و همه زمانه قدیم بربان کوه دارا و چوب دارا و بیخته نشانه نیز و مند عالما گذه و اشتر ا
نیز و قبا گاه محبوس کنایه از گلشن از بربان قبس بالفتح و سکون ثانی و سین مهمله گرفتن بفتحتین پاره آتش کبا بود و از شرح نصاب مر اقبض بالفتح
و صاد مهمله و سکون ثانی گرفتن گرفتگی و بفتحتین در و سکم دو در بهگر و شاه مانی و بزرگ و در شکم و فتح اول گرفتن بفتحتین مرده و گرفتگی شکم از صراح و بفتح اول
و سکون ثانی گرفتن گرفتگی در عروض نام زحاف و آن انداختن حرف پنجم ساکن ست چون مفاعیلن بگذارند و مفاعیلن بیفتد مفاعلن بماند و در بحر متقارب
از مفعولن فاعلن بیفتد از ند فعول بماند بضم لام قبچاق بکسر نام دشتی ست میان ترکستان و ترکستان کاشتاک آنجا بسیار هیزم و مردم کش بسیار باشد تا خرین
از عالم تسمیه العال باسم العال شدگان بکسر اول بمعنی ترکیان نگویند و همه آنجا لفظ قبچاق بمعنی جبال کنیزی آید از بربان و لغت ترکی کشق قبول بالفتح اول
پذیرفتن و این و زن مصدر شاذ ست و بفتحتین بیل آمدن اصراح و منتخب کشف و بمعنی که یاد نماء آخر افزوده قبولیت گویند خطا ست از قبول در
استعمال عامه اگر بمعنی مقبول آید قبیل بالضم فرج زن و بفتحتین گروه با بمعنی ضد بسر که بمعنی جانب نشاست بکسر زبان فتح با و دو نقطه تحت بمعنی جهت و جانب مجازاً بمعنی
بلزم هم آید قبل بفتح اول و سکون ثانی بمعنی پیش بکسر تحتین بلند زمین از منتخب کشف همه اسهر قبائل گروهها جمع قبیله از منتخب قبیل پذیرفتار و بمعنی گروه و مرد

از منتخب قبة الاسلام بضم لب شهر سمرقند و در منتخب نوشته که لب بصره است **قباگردن** چاک کردن جامه و پیراهن از سینه و گریبان **قبا** بضم و سیرابی که بر سر قبه بیاندازند و بچه بر سر شال آن باشد چون قبه سر قبه عمامه از منتخب گاهی و ازان چیزی و عقد نابینایی لنگر و فلس نیز آید و در رساله صرفیه نوشته که معرب کباست و در شرح خانانی بمعنی سواد شهر نوشته **قبر** بفتحتین فتح خاف و ضم باء موحده و سکون راء مهمله و فتح میم جمعه ترک است بمعنی پهلو و استخوان پهلو **قبالة** بالفتح پذیرفتاری کردن و مجازاً بمعنی ضامنی نامه و خط شرعی از منتخب و صراح و موئد و کشف و مدار و فرهنگ چنانکه مشهور است **قبلة** بالضم بوسه و بالکسر کعبه و جهتی که بدان رو کنند در نماز از منتخب و در شرح نصاب بسند لانا یوسف بن مالح نوشته که قبله در اصل لغت بمعنی یکبار پیش کرده شده چه قبله بالکسر اگرچه نوعی باشد و اگرچه مصدر است مگر بمعنی مفعول مستعمل قبیله گروهی و جماعتی را گویند که از اولاد یک پدر باشند بزبان **قبضه** بالفتح پنجه و درشت گیرند و دسته چیزی و بالضم مقدار یکدرشت و در آبدو بقدر یکمشت از منتخب مدار و صراح **قبره** بالضم شدید باء موحده طائریست خوش آواز و تمامی فصل هدهد بر سر اردا در شرح نصاب و در منتخب نوشته که بکاف دست که از اسپستر نیز گویند عرام آنرا ابابیل نامند و در سوید بمعنی سرخاب نوشته **قباق انگنی** بفتح اول و ثانی و الف بعد ظرفی و سکون قاف بمعنی هودج زنانی و انجنان باشد که چهل یا پنجاه گز طویل مرسیدان استاده کنند و طشت سیمین نقره و فیروزه لاجی چوب نصیبه نمایند و سواران در حین روانیدن هیبت بیرانگ بران طشت میزنند و در زمانه قدیم سلاطین ترک بجای طشت کدوی طلائی یا نقرئی ازان چوبی آویختند چه قبق بفتحتین و بفتح اول و ضم ثانی در ترکی کدو را گویند **قبوای** قسمی از پلاؤ که برنج با دال نخود آمیخته می پزند **قبطی** بالکسر و طاء مهمله منسوب بقبط که شخصی بود از بنیگان نوح علیه السلام و قبطیان که اهل مصر و تابعان فرعون بودند از اولاد او یند **قبضه بهرامی** نوعی از گرفت قبضه کمان ست و آنچنان باشد که بکف دست و وسطی قبضه را گرفته می نمایند و سبابه و ابهام را حلقه دار کرده چند تیر بان میگیرند تا بوقت زه دانگنی هر بار حاجت بکشیدن تیر از ترکش نیفتد و این گرفت قبضه کمان منسوب ست بهرام که یکی از استادان فن تیراندازی بوده است **فصل قاف مع تاء فوقانی** ✤ **قتلے** بفتح اول و سکون ثانی و فتح لام و در آخر الف تصغیره بمعنی مقتولان این جمع قتیل ست **قتق** بفتح اول و کسر ثانی ماست و کشک و این ترکی ست بمعنی نرشی که در آتش کنند و نان خورش سازند از بهان و سراج **قتیل** بمعنی مقتول می آید یعنی کشته شده خواه زن باشد خواه مرد از کشف و منتخب **قتال** بکسر اول باهم جنگ و سلاح کارزار کردن و بالفتح و تشدید تا بسیار کشنده و قتل کننده **قتام** بفتح بمعنی گرد و غبار از منتخب و شرح نصاب **قتی** بالضم و تشدید دوم ترکی صندوقچه را گویند **فصل قاف مع ثای مثلثه** ✤ **قثا** بالکسر و تشدید ثاء مثلثه بمعنی خیار و در راز از منتخب و شرح نصاب **قثد** بالفتح خوردن خیار و بالکسر شتر بزرگ گویان از منتخب و فتحتین باو رنگ و آن از خیار که چک باشد از منتخب و شرح نصاب و صحاح **فصل قاف مع جیم فارسی** ✤ **قج** بالضم و تشدید جیم بمعنی ساده خالص و درشت و جفاکار از منتخب **قحف** بالکسر کاسه سر یعنی استخوان فوق دماغ از قاموس و صراح و کشف **قحطان** بالفتح نام یکی از نبایر سام بن نوح علیه السلام **قحبه** بالضم زن بدکار و فاحشه مشتق از قحاب که بالضم ست بمعنی فرج و سال چون خواهش جماع در مرد و زن پیدا شود از سر فرط طلب نمایند لهذا بابن اسم موسوم شدند **فصل قاف مع دال مهمله** ✤ **قدست** بالکسر و قدامت بالفتح در پیشه شدن و کهنگی **قدح** بالفتح و سکافتن و شکستن خوردن کرم چوب و دندان و آلتی که دران طعنه زنند در رسن کسے و آن ضد مدح باشد و بفتحتین کاسه بزرگ و بالکسر سرپیکان و تیر قمار و آن دانه باشد که عربان بازی کنند از صراح و موئد و کشف و منتخب و طائف **قدس** بالفتح و تشدید دال بدار شکافتن و بالضم از بیخ بریدن و کوتاه کردن بخن و بریدن پیمانه و بالاقتصاد و تقلیع **قدال** بوست بز خاله که ازان ظروف سازند از منتخب بتخفیف دال نیز آمده **قدید** بفتح بز زن سپید بمعنی گوشت گوسفند

بزاز معروف بنام طائر معروف و این لفظ ترکیست از سرخ و طیر و آن مرغی از بدست قاموس دریای عمیق و دیگر فرهنگ نویسان هندی بیان نکرده اند و در لغت از مجد الدین بن یعقوب فیروزآبادی در منتخب طرح نصاب بزیر صعب بن ناقع قاموس بیاید مهمله و سین مهمله نام پادشاهی عرب کاؤس از منتخب و معنی نوشته که نام حکیمی که پادشاه مستبار بود قاش لفظ ترکیست یعنی ابرو و بمعنی پایه و دراز کنار جانب طول میوه چیده باشند بهندی پاک کرنا قاص متشدید صاد مهمله قصه خوان و واعظ و بولی کسی آینده و خبر دهنده از منتخب و قاموس قالع شکننده و خوار گرداننده از منتخب قارع بین صوفیان زننده بقرعه و ستور کشی کننده و کسیکه موی سر و لبلت ریخته باشند قبول کننده و شورت و کسیکه باز ایستاده از آخر فرماینده از منتخب بغو قاع در بعض صحرا بمعنی زمین هموار و فراخ از کشف و منتخب قاصرات الطرف زنانی که گوشه چشم بسوی غیر شوهر نگردانند قاف نام کوه که گرداگرد عالم است گفته اند که آسمان بر سر از منتخب قاطع طریق بمعنی قطاع الطریق که رهزن باشد قاتق و قتیق در ترکی بمعنی ترشی که در آشها کنند از سرخ قاشق بضم شین معجمه و این لفظ ترکیست قادر علی الاطلاق صاحب قدرت بر هر کاری قاق ترکیست یعنی گوشت خشک کرده شده که آنرا بریان کرده و پخته و مجازاً یعنی الغوزه از بریان و منتخب نوشته که یعنی مرد بسیار دراز و در رساله سعدیات نوشته که قاق یعنی قسمی ست از مرس بلکه نیست بلکه تصرف فارسی زبانان ست که میخواهند که بجز حرف زنند کاک را قاق گویند قائل بکسر همزه گوینده و قیلوله کننده از منتخب و در عرف یعنی اقرار کننده بر خطای خود قابل پیش آینده و قبول کننده و سال آینده و سزاوار و پسندیده و ضامن از منتخب قال مقال گفتگوی بسیار از چراغ هدایت قائم بضم قاف دوم عالی نویست که پوستین میسازند و ملائم باشد دامان پوستین میسازند از بران قائم باصطلاح شطرنج بازان آنکه هر دو حریف برابر باشند از فردوس اللغات قاز غاز از غیاث مسین از لطائف و در غراب اللغات نوشته که قزعان بمعنی ظرف آهنین که دران رغن امذاخته چیزی بران نمایند آنرا کراهی گویند و این لفظ ترکیست قاآن بروزن سایمان لفظ ترکی بمعنی پادشاه مطلق العنان و معادل بمعنی قیصر و خاقان و حالا لقب پادشاه ترکستان و مجازاً هر پادشاه جلیل القدر را گویند قاز نفاس النون و زکیه قاطن بکسر طای مهمله تهم ساکنان و باشندگان هندوستان قاب قوسین مقدار دو کمان قال کرون حرف زدن و نغمه خواندن قانون این لفظ سریانیست بمعنی اصل هر چیز و مسطر جدول نیز مقیاس هر چیز یعنی آلهٔ اندازه کردن هر چیز و مجازاً بر معنی قاعده و دستور و نام کتاب بوعلی بن سینا و علم طب و نام سازیست معروف آن تخته باشد سی با تاهای بسیار لفظ مقیاس هر چیز از جواهر و صراح و قاموس و شرح تهذیب و باقی از جهانگیری و دیگر دواوین نوشته که قانون سه رکنی ست برای معالجهٔ مذکور قاش زین یعنی حنائین قائم بالتخین مناوب و عاجز شدن از بران و بمعنی عاجز قاران بضم ها و علامه نام پهلوانی در زمانهٔ ستم از بران و نام پدر خانمان نام عبد السمیع قائن برادر شوهر برادر زن از لغات ترکی قاقلتین هر دو انگشت مسبحه و سبابه قالب تهی کردن بیهوش شدن و مردن از شرح الشرقاوی بمعنی خوردن این لفظ ترکیست از لغات ترکی نوشته شد قافیه شاگردان قافیه اشکال برابر جملی که حرف آخر همه یکسان باشد قافیه گردانیدن چنانکه در بیت دوم و سوم بجای نگین بانگبین و چین بچنین و گریان بگمان و تسکین بخوردن و شفقت بگفتن و بانگبین بشاگردان قافیه شاگردان و قفا کسی کنایه از مرد و مشت بیگانه گویند چون کار بیگانه زشت و خراب باشد همچنین این قسم توانی تیر بسبب بی اهتمامی و درشتی بان کار مشابهت دارد لهذا این را تیر شاگردان نام نهادند از رسائل قوافی نوشته شد قافیه تنگ شدن عاجز شدن گفتار و کردار از بران سر بریدن قاطعین مسافرین قاتلتین بکسر فوقانی کرستاء فوقانی فرمان بردگان و دعا خوانندگان و نمازدهندگان قالین لفظ ترکیست یعنی قالیچه که فرش شهرست قابو بضم باء فارسی لفظ ترکیست بمعنی دروازه و بضم باء عربی در ترکی بمعنی فرصت قاطبة بکسر طاء مهمله جمع موحده و این لفظ دانما منصوب میشود می آید یعنی این لفظ قاطبة تمام همه ست از ابرد شرح نصاب و سابع دوغه قاجانه تمار خانه چه قاب بیاء موحده و میم یعنی استخوان ست که بران تمار میاندازند از سراج ست قاروره شیشهٔ بلورست مخروط مدور بی نیکان و بمعنی شیشه کوچک عموماً که بصورت مشانسانند و دهان مدور باشد چون بول و تیز بین تمام خوانند پس این

نسبی قلیل از جانوری و بار موحده و میم فتح و خبر باید یکی از منتخب و صراح و بعضی بمعنی جریده سلامت و سلامتی و
نیز نوشته اند و در مصطلحات نوشته که ترکیب از کاف اصل لغت ترکیست بمعنی نیام تیغ و مجد الدین علی قوشجی این لفظ را بهمین معنی عربی نوشته پس توافق لسانین باشد
قرب بکسر اول و فتح ثانی و با موحده مشکهای آب جمع قربه **قریب** نام بحری از نوادر بحور اشعار **قرانات** بکسر جمیع الجمع قران است که مدت
سی سال باشد چه قرانات جمع قران است و قران بکسر جمع قرن چون بحار جمع بحر است **قرت** بالضم نام غوفانی جفرات خشک یک درم آب و این لفظ
ترکیست از مفرد دسل اللغات **قروت** بضمتین و در آخر فوقانی در ترکی پنیر جغرات خشک شده از مفرد دسل اللغات **قرارات** خورا کها و علوفه های
سپاهیان از شرح قرآن السدین **قروت تسان صحبت** بر هم خوردن صحبت از چهار شربت **قراوت** بکسر اول بر وزن بدایت بمعنی خواندن
و باصطلاح نام علمی که پیدا از مخارج بر آوردن حروف و این لفظ بر وزن حکمت نیز آمده **قراح** بفتح و حاء مهمله آب صاف و خالص هر چیز از منتخب و شرح نصاب
قرح بالفتح و حاء مهمله نعم کردن و بوشیدن که بفساد منجر شود از شرح نصاب و منتخب **قروح** بضمتین جمع قرحه که بمعنی جراحت است از منتخب **قرد** بالکسر و دال مهمله
بوزنیه که از آن ابکنی نیز گویند از منتخب **قراد** بضم اول و دال مهمله بمعنی کنه و آن جانوریست که در بدن سگ کثیر باشد و در هندی چیچری گویند **قریر خنکی چشم و**
خنک چشم یعنی شادمان از لطائف **قراقر** بالفتح قاف اول و کر قاف ثانی جمع قرقره که بفتح هر دو قاف است بمعنی آواز بطن که در اندرون شکم معلوم مسموع
شود از مختصر الجواسر و مزمل **قر** بالضم و تشدید را مهمله بمعنی سرما که فصل زمستان باشد و سردی بالفتح و تشدید چیزیکه سرد باشد از شرح نصاب **قرص** مار نام
دوای معروف ابی مارد و دیگر او یه که دافع زهر مار است **قراسنقر** بالفتح اول و ضم سین مهمله و سکون نون و ضم قاف لفظ ترکیست نام مرغ شکاری سیاه رنگ و گاهی کبود
باشد از شب نامه و نام باد شاهی از نام غلامان ترک نیز مسماة شده و از تنقر بمعنی سفر سفید و کنایه از زرد **قرمز** بکسر اول و سکون دوم و چهارم که زاء مهمله است و آخر زی
باشد که بدان ریشم یا سر خرنگ رزند و در حقیقت آن جانوران باشند کوچک، اقدر بخود کرد و بشبیه کلاک ریسمانیه تند از انتنک کرده نگاهدارند بوقت
حاجت جوش داده رنگ سرخ حاصل نمایند و لفظ قرمز معرب و مخفف کرم کزست چون در اصل کرم کز بود یعنی کرمیکه بدان کز را یعنی ریشم را رنگ سرخ دهند پس مخفف
کردند قرمز مقرر شد بعد تخفیف کرده قاف دوم را حذف کردند قرمز شد از سراج و در برهان بکسر اول سوم بمعنی جانوران کوچک که بدان ریشم را رنگ سرخ دهند
و در چراغ هدایت بکسر اول و فتح سیم **قرنوس** بالفتح اول و ضم بار موحده بلندی پیش زین که آنرا خای زین گویند از برهان **قرناس** بالضم بمعنی کوه از
قاموس و نیز نام دیوست **قرنبوس** بکسر قاف و سکون را و فتح طا و مثناتین و ضم بار موحده بلای عظیم و داهیه از جاروی **قرنیص** بالفتح اول و کسر ثانی و ضاد
مهجور بمعنی شعر یعنی کلام منظوم از منتخب و بضم قاف و فتح را نام قبیله ایست از یهود از لطائف و صراح **قرب فرالفض** آنکه حقنه مانند سالک فاعل و مدرک
باشد و بنده با قوای و اعضای و جوارح خود بمنزله آله روی شود از کشف و بعضی نوشته که قرب فرالفض بمعنی قرب حق که بنده بسبب ادای فرالفض حاصل شود
قرطا بالضم و طا مهمله گوشواره از منتخب و کشف و صراح و در برهان نوشته قرط بالضم آواز و غوریدن آب بگلو **قرواطا** بالکسر بعضی از شارحان سکندر نامه بمعنی
سفینه که بعربی قارورة گویند و قرواطیه هفت اندر چنانکه در دس هفت اندر دسدار الا فاضل مؤید قرواط بمعنی خیک نوشته و آن مشک چرمین باشد که آنرا پر باد کرده
بران نشسته از دریا عبور نمایند و الله علم بالصواب **قرع** بالفتح و عین مهمله کروی که تره سبز باشد و بمعنی کوفتن و زدن و بفتحتین بمعنی کبر سنی و بضمتین بمعنی کوفتن و بضم اول و فتح ثانی
جمع قرعه که بدان فال زنند از شرح نصاب و منتخب و بجای کی از شارحان نصاب در ترجمه لفظ حمی گفته که قرع لفظ عربست بمعنی جراگاه پس این چگونه درست باشد چرا که مهمله در
ترکی بغال آید و زیاده بر ضمتین و عین مهمله که فرق و فورق مبدل است و الله اعلم بالصواب **قراماغ** بفتح میم شهریست و حدیثی از ایران **قرقف** بفتح هر دو قاف بمعنی سرد
و نام کتابیست سلیمان مذهب از منتخب و مؤید و شرح نصاب **وقاق و قرق** بالضم حرف ثالث نون خیشگار و کنیز ک این لفظ ترکیست از لطائف **قرق** بالفتح
آواز بکیان بالفتح لفظ عربیست کذا فی المنتخب و بالفتح و ترکی بمعنی و نیز کذا فی المدار یا بالضم نیز در ترکی بمعنی نگهبانی و در مصطلحات قرق بالضم بمعنی منع و بادشاهان در جاهای

فرق شدن بضمتین وضمتین وفتح ثانی سرکردن یعنی پیرهن مفرق قرمساق بضم قاف وفتح راء وسکون سیم هر که زن خود را بدیگران بدهد کذا فی
از لغات ترکی نوشته شد قرنفل بفتحتین وضم فاء نام دوائیست معروف واین معرب کرنپهل ست ومعنی آن در ہندی گل گوش چراکه کرن در ہندی گوش
گویند وپهول بمعنی گل ست چون اکثر زنان ہند در سوراخ گوش گذارند لهذا باین اسم مسمی گشت الدراج در شیک قراول بفتح اول فهم داو نقطه زکیست یعنی
کسیکه بندوق شکار اندازد انبار عجم دو چیز عنایت شکار اندازی برق اندازی ودر شیک یعنی پذیرفتن والشکر در لغات ترکی بمعنی شکار وفوجی که برای تعیین مکان
جنگ معین شود ومعطلعات فوجی که پیش پیش رود ودر اردو سیاهی زدن یعنی نمودار شدن دشمن خبر دہد چه قراول در لشکر سپاهی را گویند قرب نوافل مولانا
عبد الرحمن نوشته اند که بنده سالک فاضل ومدرک باشد وحقتعالی آلهٔ وی شود از کشف ونزد یعضی قرب حقتعالی که بنده را بسبب ادای نوافل حاصل شود
قرنفل بکسر فاء وکسر میم شتر کره یعنی از منتخب قرام بکسر اول پرده نمک باریک یعنی پرده رنگین منقش ویش نیز نوشته اند کشف ومنتخب مدار قرم بالفتح شتر
ومته قروم از منتخب فرع نصاب قراقرم بفتح قاف اول وضم قاف ثانی وفهم راء مهمله آخر لفظ ترکیست نام شهرے از ترکستان قرن بفتح اول وسکون
ثانی شاخ حیوان گیسو ومدت طویل ودر تکمیلین آن اختلاف ست صاحب غیاث نوشته که صد سال ومنتخب سی سال بهاشند سال باصد سال ودر برہان
ہشتاد سال ویعضی گویند که سی سال ست ودر صراح وکشف وغیره سی سال وفی زماننا ہمین معتبار ست مگر انوری در شعر خود بر اے ہمین معنی بفتحتین آورده ودر منتخب
نام موضع بفتحتین بدیصیله است ازیمن اویس قرنی از انجاست قرین مصاحب آمیزش ویار یار منتخب وبمعنی مثل ونظیر ہم آمده قراطغان بفتح خاء نقطه دار
طاء مهمله وعین مهمله نام بادشاه عراق قراطغان بیشه یعنی صورت قراطغان شاه که بادشاه عراق بوده کودکان برائے بازی از پشم سازند قرطین
بالضم وطاء مهمله مفتوح دوگوشواره وحضرت حسین رضی الله عنهما نیز مراد دارند ازدار وطائف قرص وتین بمعنی گرد بال واین لفظ ساخته هندیان
فارسی گفته اند قرون بضمتین جمع قرن یعنی شاخهای حیوان ودرزمانهای طویل قرین بفتح اول وکسر ثالث بمعنی مصاحب وبمعنی مثل ونظیر ہم آمده قرنه از منتخب
قربان بالضم چیزیکه در راه خدای تعالی تصدق کنند وبدان تقرب جویند بعد از منتخب وقربان در معاورهٔ فارسیان بمعنی کمان وآن آلهٔ والی باشد که در سر
دو خنه حمائل وارند وگردن انداز ند طول یکه کمش پس دوش بماند گاهی سواران کمان خود را دران والی نگاهدارند وقربان بالفتح بمعنی یکدیگر کشیدن ونیز کنایه
از جماع باشد از منتخب ودر لطائف کشف وصراح بامعنی بالکلیست قران بکسر اول قرین شدن دو اتصال چیزی بچیزی وجمع وهمراه ساختن وبا اصطلاح علم
نجوم کجا شدن دو کوکب از جمله هفت که کواکب اره سوائے شمس وبرجی ہیچ یک رجعت یا یک دقیقه قران ہر دو بامنتشری قران ماه بازہره بامنتشری در حق مولود و
برای کردن بکار بغایت نیکوست ومعنی قران کسیکه وقت ولادت او زہره ومشتری با قران شده برج قران وطالع او باشد وصاحب قران لقب ایرانیهاست
کر بادشاه نشان تعلیم بوده است بدانکه چون برج راسی حصه کنند ہر حصه را درجه گویند وچون درجه را شصت حصه کنند ہر حصه را دقیقه نامند وباتکمیل شصت شصت
باشمس اجتماع نامند ومجتمع شدن بے اتصله بخیر ما باشمس اجتماع گویند وخمسه متحیره پنج کوکب سیاره را نامند سوائے شمس وقمر وآلهٔ متحیره ازان گویند که گاه گاه
از پنج کوکب در سیر خود متحیر شود یعنی در رفتار از پیش روے خود برگشته نسبوے عقب رود ندوگاهی بر جاے خود توقف نماید وقرآن بالضم وتشدید راء کلام الله ست وآن
صد وچهارده سوره است وشش هزار وشش صد وشصت وشش آیت ویا نصد وچهل وکسرے وبنجاه آیات مذکوره بروایت چهار الدر مختاری صاحب کشاف در یکی
فصل ست ودر یکی از سی فصل ودر وعده یکی از ده ودر وعید یکی از دو ودر امر یکی از ده ونهی یکی از ده وبعده یا نصد در حل محرمت ویکصد ودر دعا شصت وشش وناسخ
ومنسوخ ونقطه قرآن مقدر بمعنی خواندن که مستعمل شده بمعنی مفعول قرابه بالفتح وتخفیف وتشدید راء وبا رے موحده شیشه شراب ودر اے از کشف قرحه بالفتح
وتشدید راء مهمله طبیعت آدمی از منتخب قره بالضم وتشدید راء مهمله بمعنی خنکی وسرد از صراح وکشف وموید وبعضے بمعنے راحت ومسرت نوشته اند مگر اول صریح وآنچه در حدیث
مروم قره بمعنی مرو ملک چشم شهرت دارد غلط محض ست ومروم ازین مناسبت غافل اند که چشم را لسبب خنکی موافقت تمام ست ودر منتخب بمعنی روشنی چشم ودر لطائف

بمعنی رو شوی شیر خشکی **قرطه** بالضم گوشوار، واحد **قرنفل** هر دو قاف فی گردان بیل هنگام کلاه کردن میگیرد در آشرح خاقانی **قرعه** بالکسر دبار موحده بمعنی مشک آبله **منتخب** **قرانصه** بضم اول دضاد معجمه بزه زر سیم از منتخب و در اصل لغت قرانصه بضم اول ریزه بر چیزی که از تعارض قطع شده بر زمین افتد گر بمعنی ریزه زر مستعمل **قروی شدن** معامله پریشم خوردن و صورت نگرفتن معامله از چیزی عهد ابت و مصطلحات **قرعه** بالضم چوب یا چیز دیگر از سنگ و درو مین سازند که بدان فال گیرند دبالفتح کدوی تراز منتخب **قرینه** بالفتح وه و موضع قرینه پیوسته شدن چیزی بچیزی مناسبت معنوی میان دو امر و مناسبت ظاهری میان دو چیز یا بیش در بعض بحور در وسط هر دو مصرع بیت واحد دو لفظ قافیه دار واقع شوند **قرحه** بالضم دحار محله ریش و جراحت از منتخب و صراح و در عدد و الامراض بالفتح زخمی که در ران ریم پیدا شده باشد **قرون خالیه** بضمتین و خا مهجمه زمانهای گذشته اندار **قرشی** بالضم قاف و فتح را مهمله و سکون شین معجم منسوب بطرف قریش که نام قبیله است معروف و پدر آن قبیله النضر بن کنانه از اجداد حضرت پیغمبر صلعم و قریش در اصل نصغیر قرش ست و قرش نام بحر عظیم است که در دریا کرت ماهی جانوران بحری غالب باشد و بتقول غلبه بقب قبیله مذکور مقرر شده از ذیل شرح شافیه و الاالباب و منتخب فیروز و در صراح **قرشی** بالضم و فتح ثانی و قریشی بلسلامت و اشتقاق پدر صورت درست نوشته لهذا خاقانی در تحمد گفته قریشی قرآورده ست **قرطی** کوهی از پارچه کبود سیاه باشد ظاهر انسوب بقرطه گردنبند آگوینده **قرمزی** عبارت از سرخ رنگ ست منسوب بقرمز **قرمانی** درین لفظ ا تحقانی زائد ست چرا که ضابطه فارسیانست که گاهی در آخر کلمه بازائد الحق کنند چنانکه فلانی و فلان و فضولی و فضول و خلاصی خلاص پس قرمانی بمعنی قرمز آگاه و عید صحیح شتر آگوینده فتح کنند **قروی** بضمتین و تار فوقانی نام آشی است که از خبزات خشک پزند **فصل قاف مع زای معجمه** **قرخ** بضم اول و فتح ثانی و حار مهمله نام کوهی و نام قرشته موکل ابر **قرآگند** بفتح قاف و فتح کاف فارسی و سکون نون جامه که از ابریشم خام آگنده کنند در روز جنگ بپوشند تیغ بران کاری نکند **قرغ** بمعنی ابریشم خام ست از رشیدی **قرغ** بفتح قاف و سکون ر معجمه و غین معجمه ابریشم که بر باشد و این لفظ فرمرب کرشت بفتح کاف عربی و سکون ر عربی و سین مهمله و کسر اول و کشف **قرلباش** بکسر بین لفظ ترکیست بمعنی سرخ سر کنایه از سپاهی پرشاه اسمعیل صفوی ایجاد کرده که همه لشکر خود را تاج قزلباش کرده دوازده ترک داشت پوشانید چون قزل بمعنی سرخ ست و باش بمعنی سر و لهذا ان و زین لقب لشکریان رشکیان ماند و عدد ترک کلاه که دوازده اند عدد امر ائنا عشر علیهم السلام منظور داشت از سراج **قزاق** بالفتح و تشدید زا مهجمه در ترکی بمعنی رهزن از لغات ترکی **قزل** بکسر اول و کسر ثانی و سکون ر مهجمه و لام بمعنی سرخ و این لفظ با بمعنی ترکیب آرسوید و کشف و لغات ترکی و بفتحتین لفظ عربی لنگی که رخت و فتح لول کشتی بمعنی لنگ از منتخب و کشف **قزل ارسلان** بکسر اول و ثانی و فتح الف و سین مهمله مرکبست از دو کلمه و این لفظ ترکی بمعنی شیر سرخ **چرمنزل** بمعنی سرخ و ارسلان بمعنی شیر **منزل ارسلان** لقب بادشاه است که ممدوح ظهیر فاریابی بود از کشف و غیر آن و زین بادشاه مذکور لنگ بود متوانند که مرکب باشد از عربی و ترکی در تصورت فتح اول و کسر ثانی صحیح باشد چه در عربی ذیل بفتح قاف و کسر زا مهجمه بمعنی لنگ است **قزخان** بالفتح و غین معجمه پیمانه بزرگ از بربان **قزوین** بالفتح و کسر واو و با موحده معروف نام شهریست از ایران در عراق عجم **فصل قاف مع سین مهمله** **قسطا** بالضم نام کتاب در احکام دین آنش پرستی که نوقامام حکیم تصنیف نموده ست از نمودن الفضلا **قساوت و قسوت** بفتح اول و چهارم سخت دلی و سیاه دل شدن از منتخب **قسمت** بالفتح حصه کردن و بالکسر سهم آن یعنی حصه از ذیل **قسر** بالفتح بزور بر کاری داشتن از منتخب و دور قسری و حرکت قسری بمعنی دور و حرکت چیزی که محرک آن دیگری باشد **قسطاس** بالکسر و بالضم کیان یعنی ترازوی بزرگ که بهندی آنرا تلک گویند و این لفظ رومیست از کشف و فاموس و منتخب و برہان مدار قسیس بکسر اول و تشدید سین مکسور و سکون تحتانی دو آخر سین مهمله آشنمند دحاکم دین نصاری معرب کشیش از نمودن و منتخب **قسط** بالفتح و طاء مهمله بیداد و جور کردن و بالکسر داد و عدل و بمعنی حصه و نصیب و پاره از چیزی و بالضم نام جوست که بربائی تمن دوات باشد و آن دو قسم ست تلخ و شیرین بهندی تلخ آنرا کوٹ گویند بضم کاف عربی و تار هندی از منتخب و غیره **قسام** بالفتح و تشدید بخشنده

وحصه دهنده و سوگند بسیار خورنده **قسیم** بفتحتین سوگند دکسر اول و سکون ثانی بمعنی قسمت کردن و بخش نمودن
از منتخب و غیر آن **قسیم** قسمت کننده و اگر بمعنی منتخب آید که قسیم بمعنی قسمت کننده در لغت عرب نیامده مگر خان آرزو در خیابان تهجیات بسیار بمعنی قسمت
کننده مرجیانه بهست ببینی تبرک هم بخش و قسیم بمعنی خوبرو نیز آمده **قسطنطین** بالضم بروزن پرگین بفظ دیگر است نام بادشاهانی شهر قسطنطنیه که اکثر اعمال
باستنبول در روم شهرت دارد و آن دارالملک روم است از سراج **قسطنطنیه** بضم اول و سکون ثانی و فتح طا اول و سکون نون و کسر طا ثانی و سکون
تحتانی و کسر نون و تشدید تحتانی مفتوحه نام شهریست که آن دارالملک روم است از **الباب** الباب موده فاموش بدان **قسامه** بالضم سوگند دادن
بنجاه مرد مسلمان را تا یکنفر بناحق کشته نشود در قریه که کشته شود و اهل قریه گویند که قاتل آن ما را معلوم نیست بنجاه کس از اهل قریه سوگند دهند از منتخب شرح
نصاب **قسیمه** بر نصاب بمعنی نافه مشک نوشته **قسوه** بالفتح سخت دل شدن از منتخب **قسوره** بالفتح و واو مفتوح و راء مهمله زیر و واو ساکن و هاء مفتوح بمعنی شیر درنده از منتخب
قسطلانی بالفتح منسوب بقسطلا که نام شهریست و بالضم خطا باشد از جمل **فصل قاف مع شین معجمه قشب** بروزن مقتضب بمعنی بیابان و جزو زمین
نعناع **قشاب** بکسر اول بوست دانه و پوست و میوه و پوست حیوان و ازان غرض که بر پوست دانه گیرند از طائف و منتخب **قشور** بفتح اول و ضم ثانی و راء
ست که بر چهره و اندام تانگ و صاف شود و بضمتین پوستها جمع از منتخب **قش** بالفتح و تشدید بعد از لاغری فربه شدن آدمی و ستور و نکوئی یافتن ستور
از منتخب **طائف قشف** بالکسر متغیر شده و رنگ گردیده و بفتحتین سوختن رو از آفتاب و خشکی روی از درویشی و تنگی معاش از سراج منتخب **قشاق**
بالکجاهای گرم گرسنان مردان لباسی پرند لفظ ترکیست **قشون** بفتحتین لفظ ترکیست و حقیقت بدون و اوست برای اظهار نصب در ترکی مثل سینه
فارسیان اگر قشون را بواو معروف خوانند بمعنی گروهی از فوج از سراج و لغات ترکی **قشقه** بفتح سر و قاف بمعنی نشانی که هندوان بر پیشانی از
صندل وغیره سازند از سراج **قشعریره** بضم قاف و فتح شین معجمه و سکون عین مهمله و کسر راء مهمله و سکون تحتانی فتح راء مهمله و ها گاه مورد بدن خاستن
از ترس بدن یا تصور رکوه **فصل قاف مع صاد مهمله قصوی** بالضم و سکون ثانی و فتح واو و در آخر الف مقصوره بصورت یاء بمعنی انتها و نهایت
و پایان و دورتر و این صیغه مؤنث **اقصی** است از کشف لغوه **قصب** بالفتحتین نی و هر چه مانند آن باشد مثل نی قلم و جامه باشد که از کنان و ابریشم بافند
و بفتح اول و سکون ثانی بمعنی بریدن و **قصاب** از این ست از منتخب و در خیابان نوشته که قصب بمعنی جامه معرب است و بفتحتین کاف عربی جامه است
که در سند مشهور ست نوعی از بافتهای ابریشمی **قصب الجیب** بفتحتین قاف و صاد و جیم عربی مکسور و سکون تحتانی و باء موحده و عین مهمله گیاهیست که
اندک شیرینی دارد از خیابان دگویند که آن نیشکر است که در قرب بیاورند لغت بعضی **قصب الجیب** نوشته اند بضم جیم و تشدید باء موحده بمعنی جاه و پس **قصب الجیب**
بمعنی نی که بصوراخ میان چاه های کهنه میریزند و بعضی **قصب الجیب** بفتح جیم گفته لذوه آن پاره کوچک نی باشد که نامه بران نامهای عام اداران نهاده بگیرند چنان
مسافه مسافات بمعنی میزند بعضی تحقیق **قصب الجیب** نوشته اند بفتح جا مهمله و کسر باء موحده و سکون تحتانی بمعنی شکر و بضمه و فتحه گاهی شکر نیشکر بلغت بعضی **قصب الجیب**
حدیثش را بچه شکر میخورند **قصارت** بفتح جامه شستن یعنی پیشه گاذری از منتخب **قصد** بالفتح بمعنی آهنگ و بمعنی اعتدال و بر هیچ
معتدل راه قصد گویند و بمعنی راه راست رفتن و در راستی راه از شرح نصاب و منتخب **قصار** بالفتح و تشدید گاذر از مدار **قصر**
بالفتح کوشک و کوتاهی و جامه شستن از منتخب **قصر** کوتاه و کوتاهی کننده و نام غلامی که بسیار باد فایود **قصور** بفتحتین کوتاهی و حاجز شدن
و فرو ماندن از چیزی و جمع قصر که بمعنی کوشک ست **قصر** خانه بزرگ را گویند که از سنگ خشت و جز آن سازند از منتخب و نام شهر از توابع لاهور
قصص بکسر قاف و فتح صاد مهمله اول جمع قصه و بفتحتین مصدر ست بمعنی حکایت کردن و نزد بعضی بمعنی قصه ها و درین صورت
اسم جمع قصه باشد یا جمع قصه **قص** بالفتح و تشدید صاد بمعنی سینه یا استخوان آن از منتخب **قصب السبق** بفتحتین

قاف وصاد وتحتین حسین مهمله بار موحده گویند که بمعنی اصل پدید یکدیگر زمین استاده میسازند وسواران از دو رو باتفاق یکدیگر کسبی آن نی یکجا لگد سپاهان را دو
اول یکی از اصحاب سواران سبقت نموده آن نی را زیر پشته پردار دور بر سواران مهتر و متاز میگردد از بهر نقد مشتری طامیگرد **فصیل** خانه خود پیدا و نادیده
گویند دغی بدگویند از طائف **قصد کردن** ارادهٔ خون کسی کردن **قصب السبق بردن** غالب آمدن و سبقت و پیشدستی کردن **قصابگان** جمع قصاب
ست بطور مذکور لیکن خلاف القیاس گویند که نام قصبای از مرغان ستاز شرح قران السعدین و در صورتیکه بمعنی قصبای مرغان باشد بکاف عربیت جمع قصاب که
غالباً اگر کس نباشد در رشید نوشته که قصاب که بمعنی طشت بغایت تیز پرو خوش رفتار که بر آب بهاشنید **قصبه** بفتحات شهر کوچک یا ده کلان و بمعنی نی و سرچغر
نی باشد و نای گاوی و بسکون صاد خطاست از کشف و رشید و منتخب **قصب الریره** بفتح زا بجیم و کسر را مهمله و یا معروف و را مهمله و ای معروف
که بجای چرا نیه گویند بکسر جیم فارسی **قصعه** بالکسر کاسه برگ از بحر الجواهر و در شرح نصاب بالفتح **قصیده** پارچه از قسم کتان **قصید** و بفتحتین بمعنی نعر بمطلع
و غلیظ و در اصطلاح شعر نظمی که هر دو مصرع بیت اول با مصرعهای ثانی ابیات دیگر هم قافیه باشد و در ان مدح یا ذم یا وعظ یا حکایت یا مانند آن بیان شود
و کمتر از نزده بیت نباشد و چه نیست که در قصید معنی جلیله گنجد و مندرج میگردد و کمر رونق طبع سقیم لذیذ آید **فصل قاف مع ضاد معجمه قضا**
بفتح حکم کردن و گزاردن و جب و ادا کردن و آفریدن و تمام کردن و بیان نمودن و بمعنی عبادتیکه وقت آن گذشته باشد و در شرح نفحات نظر آمده که قضا آنست که حکم ادا
در حق مخلوقات دفعتاً واقع شده و قدر اینچه بتدریج بر طبق آن حکم اولین در عرصهٔ ظهور میرسد لذا قضا امر قدر یا موجود ارطائف قضیات آنست که فرق میان قضا و قدر
آنست که قضا حکم ازلی بدر جزئیات بگاهی لفظ قضا بمعنی اتفاقاً و اراده حق نیز آمده چنانکه قضا را چنین باشد **قضا** بمعنی از قضا چرا که در بن صل کلمه بمعنی از باشد
رساله سنه نوشته شد **قضیب** بفتح اول و کسر ثانی و یا تحتانی و موحده شاخ درخت و بمجاز آدکر مردان و جزان از لطائف **قضیات** بفتح اول و تخفیف ضاد معجمه و الف
فوقانی جمع قاضی و یا بمعنی تشدید ضاد معجمه طاست بهمین هر سم فاعل که ناقص یائی است جمع آن بر سه من و زن قضات آید بفتح اول و تخفیف ثانی چنانکه رو ات جمع راوی
و غرات جمع غازی و ولات جمع والی **قضیه متعکسه** در محاوره عبارت از مقدمه که با عکس مع او واقع شود و باصطلاح منطقیان آن باشد که گردانیده شود
در و جزو اول را ثانی و جزو ثانی را اول بر وجهی که ایجاب و سلب و صدق و کذب اصل محفوظ باشد نه کلیت و جزئیت و کذب اصل چنانچه قضیه متعکسه او کل انسان حیوان
بعض الحیوان انسان می آید و این قضیه متعکسه منعکسه بر گویند **قضیم** جو که ستور را دهند در شرح نصاب **قصبان** بالفتح و بالکسر موحده شاخهای درخت ابن
جمع قضیب است که بمعنی شاخ درخت باشد از منتخب و حیابان **قضاعه** بالضم اول و عین مهمله خیو بیست بصورت سگ در آب میماند و خیار آنرا جند بیدستر گویند
و نام قبیله است از عرب در شرح نصاب **قضیه** بفتح اول و کسر ثانی و یا تحتانی مشدده و در منتخب بمعنی مطلوب و خبر و حکم و باصطلاح منطق مرکبست
که احتمال دارد صدق و کذب را که باصطلاح نحو آنرا جمله خبریه گویند چنانکه العالم حادث و زید قائم **قضیه کلیه** آنست که حکم کرده شود در ان بر جمیع افراد موضوع
مانند کل انسان حیوان **قضیه مهمله** آنست که نبود در موضوع او شخص معین و باشد در ان بیان کلیت و جزئیت چنانچه الانسان حیوان **قضیه جزئیه**
آنست که حکم کرده شود در ان بر بعض افراد موضوع مثل بعض الحیوان انسان **قضیه انشائیه** اگر نفحتان در وقائع گذشته است لیکن هیچ قضیه از
از قضایای منطقیه بین اسم موسوم نیست مگر آنکه از قضیه انشائیه اراد جمله انشائیه باشد **فصل قاف مع طای مهمله قطا** بفتح مرغیست
گرنبارسی آنرا سنکخوار گویند از منتخب و **قطاف** بالکسر آواز کردن قطار در بیابان مسافر از دلیل باشد بر بن که در اینجا آب ست **قطعا**
بالفتح بمعنی هرگز **قطاب** بکسر اول جیب یعنی گریبان جامه از منتخب و در آئین اکبری نوشته که بضم اول نوعی از سنبوسه ست **قطب**
بضم میخ آهنی که آسیابران میگردد و سید قوم و سالار کهدار کار بر و باشد و اصل هر چیز از منتخب و باصطلاح علم هیئت قطب یکی از ان دو نقطه است
که محاذی یکدیگر بر سر دو سیکه کره چون کره راحرکت دوگانه دهند آن هر دو نقطه از جای خود بجا در نمانند بخلاف دیگر اجزای کره چون هر دو قطب

فلک اله فلاک و جنوب و شمال عالم واقع شده اند و بقدرت الٰہی و ستاره و مجعل هر دو قطب بسته اند آنها را نیز مجازاً قطب گویند چنانچه آن یکی مسکون را قطب شمالی و آن یکی را قطب جنوبی و بعضی گویند قطب شمالی در سر بلاد عالم مرئی میگردد و بعض جزایر کنار خط استوا واقع اند قطب جنوبی و شمالی هر دو مرئی میگردند بعضی گویند قطب جنوبی مکر اند و نیز لقب آن کس که انتظام ملکی یا شهری و عالم معنوی بحکم الٰہی بر قبضه اقتدار او مفوض باشد **قطب** بالضم و راء مهمله نیز مضموم و با سوء مهمله قسمی از جنون است و قطب در اصل اسم گریست سیاه که بر سر آب بسرعت تمام بحرکات مختلفه غیر انتظام میرود و بمناسبت آن نام مرضی که نوعی از انواع جنون و دیوانگی است ساعب بن مرض بیع جاقراز نگرد و از بهر که بزیان باشد از سندیه و منتخب **قطیعت** یدگی و جدائی و دور شدن **قطره** فرود کنایه از ابر و بعضی آفتاب را گویند از برج دلو شیخ **قطور** بفتح جزیر نیق کوه کشن یا بمنی چکاندن از منتخب **قطر** بالفتح باران و بالکسر گم کرده و بالضم کرا از چیزی از منتخب و صراح و کشف و باصطلاح علم هندسه و هیئت خطی که در میان دائره کشند بنحیکه آن خط بر مرکز دائره گذشته منتهی دائره نماید بدانکه قطر شی مدور از مسافت دوران آنی تقریباً سوی حصه میباشد قطر کبرا اول مقتران برابر بر ابر شده دو بر یک نسق رونده و چنداجسام که بهلوی همدیگر باشند بفتح اول خطاست از منتخب و صراح و کشف و بهار عجم و در لطایف که قطار در عرف بمنی ده شتر است بالفعل و رشید بیخ شتر را قطار گویند و در مصطلحات نوشته که قطار بمنی ده شتر فراهم آمده حالا اطلاق آن بر جمع هر چیز که باشد واقع میشود **قطم** بالکسر بوسه بار یک که بر تخم خرما میباشد یا نقطه سفید که بر پشت خرما باشد یا نشگاف تخم خرما یا ریشه که در میان شگاف تخم خرما باشد و گاهی که اینهمه شی قلیل و کم جلب نیز می آید قطم نام سگ اصحاب کهف ست از منتخب و صراح و کشف و شرح نصاب **قطاس** بضم اول و سین مهمله معرب قوتاس که لفظ ترکیست بمنی سوی مه گاه گوی که آنرا بهگاه و گوتاز نیز گویند و آن غیر از منتخب است قطار بالفتح و تشدید طا و بالکسر نیز آمده و از نیجاست قطار قلم و بالکسر نیز که جانور معروف ست و بالضم و تشدید طا و تخفیف آن بمنی هر گز و همیشه و این کلمه جائیه است مانند گرفته است و بالفتح و طا بمعنی شتر آمده و از نیجاست قطار منتخب **قطع** اتم بیرون بمنی بزبادت با نوشتن خطاست از بهار عجم **قطف** بالفتح چیدن میوه و جز آن و خوشیدن و آسیته راه رفتن ستور و بالکسر خوشه میوه و بار درخت که چیده باشند و بفتحتین نام رودست که از اسفاراخ رومی و سرق نیز گویند و دستک تهوه نامند از منتخب و شرح نصاب **قطوف** بفتحتین میوه ها جمع قطف ست از منتخب **قطاف** بکسر وقت چیدن میوه و چیدن انگور از منتخب و در لطایف بمعنی کام تنگ نیز نوشته **قطائف** بادرنگ چیدنی جمع قطیفه بمعنی لونیزه ای لونیزه درشته کاز سیده گندم سازند از آنرا شته قطائف گویند از منتخب و در لطایف نوشته که سوای این معنی **قطاع الطریق** بضم اول و تشدید ثانی بمعنی رهزنان که مال مسافران را بغارت برند یا قتل کنند یا بترسب کشند **قطاریق** های و هوی جنگ بمعنی شور و غوغا که وقت جنگ امثال آن می برآید از لطائف **قطران** بالکسر نام شهریست و نام رغنی باشد سیاه و بدبو که از درخت عرعر که سرو کوهی باشد بسیار گیرند و بزبان خارش ارمیا لند از بزبان و در بحر الجواهر بمعنی روغن مذکور بالفتح است و بالکسر مؤلف گوید ظاهراً آن روغن چوبست **قطره زدن** دو بیدن و بسی کردن نیز رفتن از بزبان و بهار عجم و راج رشید و در مصطلحات نوشته که قطره کشیدن و کردن و فشاندن و برداشتن نیز بمعنی سی کردن و دویدن آمده **قطره زن** دونده و تیز رفتار از بهار عجم **قطن** بالضم و بفتحتین بمعنی پنبه و پنبه زار و بفتحتین آستوان میان هر دو سرین و بیخ دم مرغ از منتخب **قطرزن** معروف ست و حقیقة این لفظ بر کاتب صادق می آید یا بر کاریکه چون بر منهج اطلاق کنند مجاز باشد از بهار عجم و چراغ هدایت و مصطلحات **قطره** بالفتح بمعنی دویدن و پاره آب از جای چکد آمده **قطیعه و قطیع** گله گوسفندان و گاوان و امثال و غیر آن از منتخب و شرح نصاب **قطامه** بالفتح و تشدید زبان بسیار شهوت ما خوذ از قطم که بمعنی تیزی شهوت است از مصطلحات **قطعه** بکسر اول سکون ثانی پاره از هر چیز و در مصطلح شعراء دو بیت یا زیاده مطلع طارد نداره گویا کان پاره از غزل یا قصیده بریده شده باشد از مداوکشف بهار عجم و منتخب با فتح خطاست مگر بعضی فصحا را تا خر جایز نوشته اند **قطابی** جزغن گلابی مثل سنوسه چیزیست که در روغن بسیار سیاه و در رنگ بدون این لفظ نظر است از رشح **قطنی** بالفتح مسکون طا و کسر نون پارچه که از ریسمان پنبه باشد بمعنی جامه شرعی که آن را از ریسم و پود و تار

این کتاب را از روی نسخه خطی که در کتابخانه ... موجود است ... و ... و ... و

ریسمان نپیچیده باشد **فصل قاف مع عین مهمله قعو** بالفتح طناب کشیدن و کشتن بعد از خوابیدن شتر جوان از نشاط **قعب** بالفتح جای عمیق در بن چاه و غیر آن عمق چیزی از ظروف وغیره **قعل** بالفتح شکار را گویند که جانوران شکاری را بگیرند و بچه جانوران ایکباره شکار کنند و تخفیف این لفظ در تداول متعارف نشده و **قعل** بکسر اول و ضم عین مهمله ترک خردوس صحرائی را گویند و این از اهل لسان به ثبوت پیوسته **قعده** بالفتح نشستن و بالکسر نوعی از نشست و بالضم مرکبی که بران شبان سوار شوند و چیزیکه بران سوار شوند از متنخب و لطایف **قعقعه** بالفتح بر وزن قاف و سکون عین مهمله اول آواز کاغذ و پوست خشک و آواز سلاح از متنخب **قعیده** بالفتح زنکه همنشین شوهر باشد از شرح نصاب **قعایی** بالفتح نیز شکار **فصل قاف مع فا + قفا** بالفتح پس گردن و پس سر از متنخب و شرح نصاب و مجازاً بمعنی مطلق پس و عقب و بمعنی وقت غیبت نیز و مشت دست که بر پس گردن حسی زنند **قفل** الابجد نوعی از قفل است که در ان چند حلقه پهلو دار تعبیه باشد و بر سر پهلوی حلقه یا چند حروف ابجد کنده باشد چون حروف پهلوی های حلقه بترتیب حروف ابجد ناضطغ مرتب شوند قفل بکشاید و اگر حروف بر پهلو در برهم باشد قفل برگز گشاده نشود **قفار** بالفتح و راء مهمله نان خورش و زمین خالی از آب و گیاه از متنخب و لطایف **قفر** بالفتح زمین خالی از آب و گیاه و گوسفند ماندن و الفتین کم شدن مال از دست گوشت شدن از متنخب و لطایف **قفاهیر** بالفتح بمعنی صوت و روی یکدیگر از برهان در نصاب **قفاجره** بمعنای حطی نوشته اند و انچه شارحان آزاد و لفظ پنداشته و معنی آن تکلفات کرده اند بظاهر اخطاست و صحاح و دواوین لغات تصحیح نوشته بمعنی رسوی خوش و دی **قفیز** بفتح اول و کسر ثانی و یاء معروف و راء بهمه مایه الیت مقدار دوازده صاع و هر صاع هشت رطل باشد و رطل نیم آبار بوده و از زمین مقدار یکصد و چهل میار گز شرعی از متنخب و در رساله معربات نوشته که قفیز معرب کفیزست **قفل** و سواس چیزی باشد از آهن که حلقه های آهنی دارد که بستن و کشادن آن خالی از اشکال نیست و اهل هند آنرا کوراکه میگویند از بهاء عجم و سراج و شیخ قفس بالفتین چنبره مرغان این لفظ بسین و صاد هر دو عربست لیکن بقدر که استعمال این لفظ در فارسی بسین شایع است بصاد نمیشود و در عربی بصاد لفظ بصاد از سراج و کشف و غیره **قفانبک** بکسر اول و فتح نون و سکون باء موحده و کاف لفظ اول از مطلع قصیده امرالقیس که شاعری نامور بوده هست در عرب آن مطلع انست **بیت** قفا نبک من ذکری حبیب و منزل بسقط اللوی بین الدخول و حومل و معنی بیت انست که بایستید تا بگریم از یاد کردن حبیب و منزل حبیب کنایه از نام آن سقط اللوی بین آن واقع ست و دخول و حومل که هر دو نام مکان ست **قفل** بضم اول و ثانی و بفتحتین آمده بمعنی معروف ست از سراج و فصول اکبری **قفاخاریدن** تراشیده شدن از چیز انجیده ست **قفه** بالضم و تشدید فا بمعنی زمین بلند آر صراح و از متنخب و تبصیر بمعنی بلند و جای بلند مستعمل و در محاورات گروهی از مردم بمعنی نشیمن کبر بالای بنا رسانند **قفل** رومی آنرا گویند که بیقات مکمل **فصل قاف مع قاف قفنس** بضم قاف و سکون فا و ضم نون و سین مهمله آنرا که بعضی قفنوس گویند لفظ یونانی باشد و بفتح نون غلط دان عمر ست که پرستیدی را در آواز او طمطراق استخراج کرده اند و عمرش هزار سال باشد و جفت ندارد و توالد و تناسل از و بنظر نیامده باشد گویند گاه بگاه بیرگ و بر جمع کرده در میان آن می نشیند و از منقار خود آواز میکند از هر سوراخ منقارش سرودی علی حده مبدی گردد بهنگام آواز دیگر نغمه نیز می آید و در میان هر نغمه آتش فروخته میشود و آنرا غرغ سوخته خاکستر میگردد و بعضی نوشته که در منقارش صد و شصت سوراخ باشد چون هوا بر آنها بر هم نشسته سر و آغاز کند و از آواز خود دست گشته بال بر هم میزند چندانکه آتش از بال او بجهد میسوزد و بدین تقدیرت الهی باران بران خاکستر میبارد و در ان خاکستر بیضه پیدا میشود و باز همان جانور از ان بیضه بیرون می آید و بفارسی آنرا آتش زن گویند و در برهان و موید و مدار و لطایف **فصل قاف مع لام + قلم دست و پا** استخوان آن و آنچه از مصطلحات **قلما** بالفتح و تشدید لام بمعنی اندک از شرح نصاب **قاولا** بالفتح اول و ثانی بمعنی فازکر مرغ معروف است از شرح نصاب و مولانا یوسف بن یاء فعل **قلا** بضم اول و فتح لام و **قلا** بالفتح و بمعنی دوست و دشمن داشتن کسی را از متنخب و کشف و بضم بدون همزه بمعنی اسپیکه رنگش باد امی رموی تل نادم او خطی سیاه بر پشت باشد **قلیب** بر وزن فعیل در آخر باء موحده چاه یا چاه کنده که خام باشد از متنخب و شرح

نصاب **قلوب** بکسر قاف وضم لام وواو وغیر ملفوظ وسکون باء موحده در ترکی بمعنی گروه کصیغهٔ ماضی ستاز کردن باهار رابطه **قلاب** بالضم
تشدید لام خارآهنی خمیده حلقه مانند که چیزی بدان توان آویخت وبالفتح وتشدید لام گرداننده از سوء بناء یعنی دغاباز از نطائف **قلب** بالفتح وازگون برگردانیده
شده وبمعنی دل وگویند که دل را قلب نام ازان شد که در سینه وازگون آویزان است ونیز لفظ قلب بمعنی میان هر چیز چون سیم ونر نارسه وغیر خالص نام منزل
بیست وسوم از منازل قمر وآن تیسستاره بهشت ستارهٔ میانگی سرخ وبزرگ که بجای قلب عقرب واقع شده وبمعنی فوج میانه دو سلطان لشکر که بادشاه ودران شد جمعا
فوج دیگر گرداگرد جناح ساقه وسینه وميمنه بود وبمعنی آن باشد از کشف وتنقیب لطائف **قلعه** **کلاب** بالضم گاف فارسی نام قلعه ایست که بکوه یا وادی واقعست
زندانیان را درین نگاهدارند از مصطلحات **قلت** بالضم وتاء موقوفه قاف نامش هندی از بربان کمتر اول وتشدید لام کمی وکمیابی **قلم** **نیت** حساب وشمار
نیست از مصطلحات **قلم** **دست** کسیکه قلم کاملکند **قلیه** بکسر تین یاء معروف وجیم فارسی شش از نعات نرکی دو ردار قلج بکسر تین بدون یاء ولام نقطه ترکیست
قلاج بالضم وتشدید لام وجیم عربی بزور کشیدن چیزی بشتل شدید گمان مفرد آرند بزور وظن آرند مصدر عربی از باب نصر وضرب وسمع وکرم وفتح وحسب
از چار عنصر آدو نعات نرکی وسراج **قلح** بفتحتین وحاء مهمله رزه ای دندان وچوک آلود گی آن **قلاند** بفتح اول وکسر همزه وحروف چهار ست جمع قلاده **قلعه** بفتح اول و
لولیان لشکر راگویند **قلم** **بند** سازندهٔ سوقلم که نقاشی بدان کنند وبانچه نفید تحریر آورده شده باشد **قلمکار** نوعی از بافته که بقوس لوان منقوش باشد **قلند**
در اصل کلندر بود بکاف عربی بمعنی کنده تراشیده که درویش انداز ندازد وکشاده نگرد وپس بتغیر السنه بسبب اختلاف عرب وعجم قلندر بقاف شده بمعنی معروف آنداند
سیمت ازخیابان ودرحواشی الحروف نوشته که در اصل قلندر بضمین سه حرفی بوده **قلقطا** بالضم وقاف ثانی مفتوح زاک که بسبک بیکاری گویند ازبربان **قلاوز** بفتح
اول وضم حاء ودراء مهمله ترکیست بمعنی راهبر مقدمهٔ لشکر وسوار انیکه محافظت لشکر کنند ازبربان سراج ودر لغات ترکی بالضم قاف ودکر او **قلیدس**
بالضم قاف وفتح لام وسکون تحتانی وکسر دال مهمله وسین مهمله نام حکیم ونام کتاب او در اشکال علم هندسه این مخفف اوقلیدس ست **قلس** بالفتح وسین مهمله آنچه
از گلو بیرون خوهد برآید از طعام وآنچه بدو بار و سه بار آید آنرا ئی گویند از تنقیب معراج **قلقاس** بالضم بدو قاف وسین مهمله اروی کزنجی ست معروف که آنرا
بخته نان خورش سازند ازبربان **قلماش** بالضم وفتحین سه مهمله بهوده وسرزه ظاهرا بالمعنی مخفف قل ماشیت باشد یعنی بگو چه خواستی نو ودر فرهنگ
بمعنی متاع خانه مرقوم ساخته ظاهرا بالمعنی مزید قماش خواهد بود از لطایف **قلاش** بالفتح وتشدید لام وشین معجمه بنام ونگ ونفس مردی خیره ومجرد ولوند
واین لفظ ترکیست ازبربان سراج **قلوص** بضم اول وضم ثانی وصاد مهمله شتر ماده جوان از تنقیب وشرح نصاب **قلاع** بکسر اول وعین مهمله مع قلعه وبالضم
اول بوشش دهان که بیماری معروف ست از تنقیب **قلع** بالفتح برکندن وبرآوردن نیز از تنقیب **قلاق** بالفتح نام ملکیست از ترکستان نام آوار ترکی **قلاق**
بیمار مانند در ترکی کلاه راگویند از مصطلحات **قلیچاق** بالضم اول وبجیم فارسی ودر آخر کاف مشناة بمعنی از مصطلحات **قلاق** بالضم اول لفظ ترکی بمعنی گوش از لغات
قلق بالضمتین بیقراری واضطرابی وبالفتح اول وکسر لام بیقرار وبی آرام وبربان **قل** بالضم وزنگی غلام راگویند وبعربی صیغه امر بمعنی بگو **قلقل** بالضم بردو قاف
آواز زدن آب شراب از شیشه وغیر آن وبمجاز بمعنی کلام مهمل وبی مغز وبی مغنی وبالفتح اول وضم ثانی سرای که مربع باشد **قلم** بالفتح اول
وضم ثالث بمعنی معروف وبمعنی صحرا وکذا اضافت بحر لطاف وکرده میشود وچراکه بکنار بحر مصطاد وفراوان ماهی وصید وشکار در شیدی نوشته که روسی است
در سحاب از ورزمین ودر لطائف **قلزم** بالضم اول وسوم دریا وجاه بسیار آب وبالفتح سوم نیز آمده ودر عجائب المخلوقات ست که در دریائی ست که از بندر عدن تا
شهریست که بر کنار آن آباد است بآن نام خوانند وفارسیان آنرا قزم نیز گویند نام کلامه قدیم بسیار عجم نوشته که فارسیان **قلزم** بالضم اول وفتح زا بسیار خوانند
ودر رشیدی **قلزم** بمعنی دریا بسیار عمیق بسیار آب نیز نوشته اند که **قلزم** ماخوذ از **قلزمه** معنی آن ابتلاع ست یعنی فرو بردن چیزی بکلو چون در یا نهنگ را نیابت میسر نمی کند انداز
گویند **قلم** بالفتح بریدن وتراشیدن ونحن فحن وبفتحتین نامه سیاه شده وهر چیز بریده ومقطوع باشد ماخوذ از **قلم** بالفتح که مذکور شد وبمعنی اندک از سوی سه

قال بالفتح ... قلب ... قلاب ... قلم ... قلزم ... قلقل ... قلم ... قلع ... قلاق ... قلق ... قلقل

که بهر دو جانب میان ابرو گوش فرو گذاشته بقراض میزنند بجوجو اسم فتحتین و فتح نضاب یوسف از بعض شروح و باصطلاح متصوفه عقول اول را گویند

قلقان بالفتح و بدو قاف و نون کسی را گویند که بسیار دغل گوید **قلیان** با کسر قاف نمباکو کشی این در اصل خلیان بود بتحتانین که بمعنی غیرت است یعنی موجب غیرت شدن فارسیان بر کسی که دان تصرف نموده و بکسر اول دگاهی بفتح اول و سکون دوم بمعنی قطعه تنباکو کشی اند بمناسبت آنکه بوقت دم کشیدن آب دران بجوشد و قبا نگ مانند و رقطه انگبیده و پیشود

قلمتان بالفتح و ضم سوم تا و نون قبای غیرت و دیوث یعنی کسیکه بر احوال قبیح زن خود واقف گردد و خشم بوشی نماید و این مجازیست و اصل قلمتان سنگی را گویند که بر دروازه باشد و از بام بر بام نوسافته می غلطانند تا هموار و محکم گردد و فحش غیرت و بیعیار ازان قلمتان سنگ گویند که چنانکه ان سنگ را در گردیدن اختیار نیست و اختیار بدست گرداننده است همچنین او نیز محکوم زن خود است **اصل غلمتان** بفتین جمعه بود بجهته قرب مخرج بقاف مبدل شده از برهان و رشیدی و لطائف و جانگیری **قلمتین** بضم قاف و تشدید لام مفتوح و فتح فوقانی بمعنی دو خم بزرگ که دران یکصد و دو صد طل آب گنجد پس عدد یکصد و دو خم آب بمذهب شافعی از استعمال نجس میشود

قلمن کنایه از نویسنده و بمعنی مصور نیز آمده از سراج **قلم پاک کن** بضم کاف و دم پاک کننده قلم دان پارچه پشمینه یا کرباس پاک شده که بدان قلم سیاه شده را پاک کنند

قلم و کشیدن کنایه از محو کردن از سراج **قلم بناخن تراشیدن** بسر رسانیدن **قلم در سیاهی نهادن** یعنی رقم بدبختی کشیدن از رشیدی و بسر رسانیدن

قلم بدم شمشیر افتادن و اندازه داشتن شمشیر و دشنه و غیرهما از مصطلحات **قلم ملکی** و هوائی که دران نوشته قلم باد میگویند یا هیچ نوشته اند اقبول نمایند و در بیان اغلاط ترکیب اسم ظرف سیاهی یعنی محل دان بودن قلم کسی خلاصه معنی **قلمرو** ملک مطلق است **قلا** به بضم قاف و تشدید لام خارا یعنی خمدار که بدان شکارماهی کنند یا خود از قلب یعنی برگردانیدن **قلعه** قبقه نام قلعه در ایران از متعلقات آذربایجان که در استحکام ضرب المثل و نگاشت **قلعه** بالفتح تشدید لام سرکوه و بالای سر چیزی و بسکون بزرگ از منتخب و بعضی نوشته ضم آمده کذا در رشیدی و در طل بالفتح و تخفیف لام نوعی از الوان پسته کابل بزرگ و باشد مثل رنگ بادام و از موی یال تا دم او خط سیاه برنگ باشد **قلیقه** بفتح اول و کسر دوم و تشدید سوم بمعنی گوشت برتابه بریان کرده و باستعمال گوشتی که رد دغن میان دیگ بریان کرده نانخورش آن را سازند از کشف و منتخب و بحر الجواهر **قلاده** بکسر اول و دال مهمله گلوبند و گردن بند سگ از فرهنگ و مدار الافاضل و غیرها **قلعه** بالضم و باء موحده جوی دراز آهن زده که بدان بوسط جهت گاو زمین را نگاه دارند از برهان **قلمغه** بفتحتین و سکون نون و غین معجمه بلفظ ترکی معاصر کردن و خوابانیدن پیاده که بر دیه بدستک میرود از فرهنگی نوشته شد **قلمنه** بفتحتین و سکون نون و سین مهمله کلاه ظاهر این مخفف قلمنوست از فرهنگ و مدار الافاضل و غیره **قلعه** بالفتح عمارت سنگین و حصار که دشمن را کشف و موید و مدار و صراع و فریاد و منتخب باکسر **قلقله** بفتح هر دو قاف جوش و بیقراری و اضطراب یعنی حرف ساکن در مخرجش باشد و وقت تلفظ بخ اندقاف دوبار و طا مرتعشتین و باسکون موحده و جیم و بالضم آواز حرص و خیشه بوقت برآوردن شراب و شل آن **قلعی** بالفتح و کسر عین مهمله منسوب بقلعه که نام موضعیست کذا در تحفه الصنادیق از صراح **قلم اقاقیا** بضم اول و ثالث سر و غلامان قل بفتح لام و سکون یا مهمله حرف جمع و اقاقیا سر و از اصطلاحات

قلی و قل سر دو بالضم یعنی غلام بنده لفظ ترکیست از موید و مدار **قل علی** بالضم نام کبوتر باز از شمسی **قلقچ** بفتح و ضم هر دو قاف مضموم و سکون لام و ضم چیم فارسی و آخر چیم نوکر باشد مگر نوکر پادشاه نباشد از مدار و بمعنی حد سگار نیز آمده **قلی** بالفتح و سکون لام بر تابه بریان کردن چیزی و بالکسر شخار که بند از سبحی گویند از مدار و بحر الجواهر و در موید و برهان قلی بکسر تین بمعنی شخار و بضم اول و کسر لام در تحفه بمعنی غلام **قلمی** بالفتحتین قسمی از بردگ منقط باشد منقوط است **قلاوز** بالفتح اول و ضم واو و کسر سوم بر وزن پرویز و بمعنی عقده مشکل بودن از رشیدی و برهان **قلاب** بالفتح و تشدید میم و باسکون ناسزه و فرومایه و دغاباز **قلندر** بضم اول و فتح ثالث و سکون نون و ضم دال مهمله و آخر راء مکرر در کتابی معتبره یافته نشده ظاهر بمعانست که در بیان لفظ قلمه گذشت **فصل قاف مع میم قحما** بالفتح و تشدید میم کنیزک را نامند و گویند که بسیار مشغوفه و عاشق بوده است مخفف ترکیبات اضافی و لطائف و غیره **قمراء** بفتح اول و سکون میم و بعد الف ہمزه یعنی ماہتاب یعنی روشنی ماه از شرح نصاب **قماح** بضم اول و فتح ثالث و آخر حاء مهمله نوعی از نان است و آزا کماج نیز گویند ظاهر اللفظ ترکیست **قمع** بفتح اول و سکون ثانی و فتح ثالث معجمه معلف گندم و پوست خشک خوردن اسپ و بتحتانی در اطلاق گندم و جو هر دو آمده و در بعضی کتب مرادف کرده بندمده و هر دو بمعنی که دران زر

بشرط داده و گرفته شود و بضم اول نام شهریست در هندوستان قریب دریای شور بطرف جنوب که عود خوب و آبنوس پیدا میشود از برهان و سراج و مجمع الفرس و منتخب لطائف نوشته اند که تمار بفتح اول نام ضمیمه ایست بلاسند که عود آبنوس بهتر باشد و نیز در سراج نوشته که چون قاف در هندی نیست ظاهرا قمار معرب کمار باشد که نام شهر جاوه هند بوده باشد **قمر** بفتحتین ماه و بضمتین کیسه گران نقره **قمطر** بکسر اول و فتح میم و سکون طاء مهمله شتر فربه و مرد کوتاه و صندوقی که در و کتاب را نگاهدارند از منتخب و قاموس و شرح بقیه کتاب نیز نوشته اند **قماش** بضم اول خرت و اسباب و جامه و پشمی و متاع خانه و معنی جوهر و صفت نیز آمده از منتخب و کشف و سراج و مؤید و لطائف **قماط** بکسر اول پارچه که طفل نوزاده را در ان پیچند و بر بالای آن لیسان بر چند دور بگردوی طفل کشاده دارند و این رسم ولایت اوست و در هندوستان این رسم را کمتر میشناسند و بجای آن ازغنک گویند بضم عین معجمه و فتح نون و سکون ثانی و معنی پارچه جامه که طفل نوزاده بران بول و براز کند غلط است **قمع** بالفتح و معین مهملة دور کردن بچیزی و شکستن خو بزرگ را و امیدن از منتخب و سراج **قمل** بالفتح و تخفیف میم پیش و بفتحتین بیش شدن و شکم کلان شدن و بالضم و تشدید میم مفتوح یعنی کنه و ملخ و بمعنی جمع قملة است از منتخب و در برهان بضم و تخفیف میم پیش و تشدید میم کنه و کنه جانوریست که در بوست پشم و گاو می افتد و خون می مکد **قمقام** بالفتح و هر دو قاف بزرگ از روی صراح و منتخب بالفتح دریا و بمعنی متر و ادعی از پیش و آن کنه ریزه باشد **قمم** بکسر اول و فتح ثانی جمع قمة بمعنی سر هر چیز و بمعنی بلندیها **قم** صیغه امریست بمعنی برخیز و ایستاده شو و بالضم و تشدید میم نام شهریست میان ساوه و اصفهان و بالفتح و تشدید میم جارو کردن خانه را بمعنی سوم از باب الباب و بمعنی سوم از منتخب **قمین** بر وزن سکین بلند و ارجمند و لائق از شرح نصاب **قمر** و قمرین هر دو قبیله از عرب که بتغلب قمر زیرا که در محاورهٔ عرب قمر مذکر است بمعنی مؤنث چنانکه یاد کرد پدر را و الدین گویند و الدتین **قمه** بالضم و تشدید میم سر هر چیز و بلندی هر چیز و بمعنی گروه از منتخب و غیره و در فردوس اللغات نوشته که قمه بسکون کاف بر سر گنبد نصف گند بفتحتین و تخفیف در رکنی نام سلاح است دو دسته که بکرمی هندو قمر بفتح اول و ثالث و سکون ثانی و ضم میم و سکون ثانی و فتح عین همه نیکوکار گاه کرامات و سلاطین و اساطین و اعاظم کلان آسیو گوزن و غیره میگذارند از لغات ترکی نوشته شد **قمره** بالفتح خانه و قمار خانه و قمار **قمقمه** بضم سه هر دو قاف نام مرغ کوچک بقدر آنزا کوزه گویند **قمحدوه** بفتح اول و دوم و سکون سوم و فتح دال و فتح واو و سکون هاء و ضم دال و فتح واو و سکون هاء آدم فربه کردن و بسیار آسمان کنده و مجازا سری که بزمین آید و نگردد **قامه** بضم اول خار و خاشاک که از خار رفته شود و گاه آدمی از منتخب و شرح قصاید خاقانی نام شهر لحسان قمی بالضم و تشدید میم منسوب بقم که نام شهریست و در ایران و تخلص شاعری که ملک نام داشت و دیگری از ملازمان سلطان ابراهیم شاه عادل خفت نشین بیجاپور بود و در دفتر خود را بنطاق موسوم کرده بود و قمچی بالفتح چوب قمار و در سرما پوشند را گویند **قماری** بفتح قاف و کسر سوم مهمله جمع قمری که طائر سرخ رنگست **فصل قاف مع واو** **قنب** بالکسر و تشدید نون و فتح موحده و ضمیت گریش نشه آرد بسند بسنگ گویند **قندیل** آب سنگ از قندیل انگبینه بلوری که آنرا ماب پر کرده در وعن ریزان اندخته فتیله آن میان آن روشن نمایند **قنات** بالفتح کاریز و نیزه و از منتخب و مهذب و شرح نصاب بمعنی پرده کریاس **قائم مقام** و دلالت باشد بر کیست **قناعت** بالفتح راضی شدن بانک چیز از صراح و بهار عجم و منزل و غیاث و منتخب و شکرستان و در کشف بکسر نوشته **قنوت** بضمتین فرمانبرداری و دعا خواندن و خاموشی از کشف و منتخب و نام دعای معروف و کاریزها و مهر و پشت از لطائف **قنوات** بفتحتین کاریزها جمع قناة و معنی کاریز در بیان لفظ کاریز مسطور **قند** بالفتح شکر گذاقی المنتخب و در سراج نوشته که قند معرب کند ست و لفظ کند فارسی کهندست که محاوره اهل پنجاب باشد **قناد** بالفتح و تشدید نون و دال مهمله قند ساز و حلوائی **قنفذ** بالضم و سکون نون و ضم فا و ذال معجمه و بفتح فا نیز آمده خارپشت و آن جانوریست خزنده که بر پشتش مثل دو کف خار باشد بمقدار آنزا ساه گویند از منتخب لطائف **قند مکرر** قند که آنرا دوباره صاف کرده باشند و این عمل بفارسی بمعنی تریشه و واکنه و بهندی مراد از قند مکرر لبان معشوق باشد از رشید **قنطار** بالکسر یک پوست گاو پر زر و بقولی گفته اند که یکصد بست رطل از طلا و نقره از منتخب و برهان **قنبر** بالفتح و بای موحده نام غلام حضرت علی کرم الله وجهه **قنا** بضم قاف چوبی باآهنی طویل که قصابان گوسپند سان کرده بدان آویزند قطعه قطعه فروشند از مصطلحات **قنطیر** بکسر اول

قنطار قندز بضم قاف وسکون نون وضم دال مهمله وزای معجمه نام ولایتی ست قریب بظلمات و نام جانوری سیاه رنگ شبیه بسگ که در ترکستان میباشد
از پوست آن پوستین سازند مجازاً پوست آن را نیز قندز گویند بیاز برهان و سراج و کشف و نیز در سراج و مؤید و منتخب بعضی گویند قندز سگ آبی ست خالیا نظر ترکی ست
و در لغات ترکی نوشته که قندز بالضم نام ولایتی ست مابین لجز و بدخشان و جانور آبی که پوست وی بغایت گرم بود و چند بیدستر خایه دست قنص بالفتح سکا
کردن مع الصاد قنوط بضمتین نا امید شدن از منتخب و شرح نصاب و در لطائف بفتح اول و ضم ثانی نا امید قنوع بفتحتین قانع شدن از لطائف منع بسر پوشیدن
گیاه بالفتح شبیه بخیار و مغز آن تخم میشود قنداق بالضم چوبیکه مال بندوق را در روی نشانند لفظ ترکیست در لطائف مردم بندر از ناوقفی کنیده گویند قنق بالضمتین
مهان و بفتح نون نیز آمده لطائف قندیل بکسر اول صحیح و بالفتح خطاست آن معروف که در ان چراغ می افروزند و نیز هر چیزی باشد میان آن که تیر ها در ان اندازند
برای کمال محاذات تیر از چراغ هدایت و در رساله معربات قندیل معرب کندیل بالفتح قنوان بالکسر خوشه ها از کشف و منتخب نوشته که خوشه های خرمای
تازه جمع قنو ست و دو خوشه خرما دیدم یعنی تثنیه قنو قن بالکسر در ترکی بنام کارد و شمشیر را گویند قنو بالکسر خوشه خرما از منتخب و شرح نصاب قنقوره بفتح اول
و سکون نون و ضم قاف دوم و سکون واو سوم لغوی در اهمال نوعی از جامه رنگین ست که دهنش گوتاه باشد و بندها بسیار دارد و هم معنی چیزیست از سقرلات که بر جراب بندند تا گرد و
جراب نرود از مصطلحات قنینه بالکسر و بالضم سرمایه از بحر الجواهر و مؤید و منتخب قنینه بالکسر و نون مشدد و مکسور و بعده تحتانی ساکن و بعد آن نون و
این لفظ به تخفیف نیز آمده آوندی که شراب در ان کنند مثل شیشه و صراحی وغیره و قنانی جمع آن از بحر الجواهر و صراح قنطره بالفتح پل که بر دریا بندند از منتخب
و سراج و قاموس قناد خانه جائیکه قند سازان در انجا قند سازند و بندگان قند سال گویند فصل قاف مع دال و قو بالضم اول مع قوت
در اصل قوو بود واو متحرک ماقبل و مفتوح آن واو را بالف بدل کردند قواشد قو بالضم و فا و معروف و های موحده، آبی ست که بر جلد بران پدید آید
بسندی داد گویند قوس السما عبارت از نصف فلک یا ربع بسکون غیر آن چرا که چون تمام فلک مرئی و نیمه مرئی بشکل دائره تصور کرده شود
پس نصف آن یا ثلث آن یا ربع البته بصورت قوس باشد یا آنکه از قوس السما قوس قزح مراد باشد قوچاقا شوب در ترکی بمعنی اغلگیی کرده
قورت بلوا و معروف و ضم راء مهمله و تای فوقانی جمعیت خشک در لغات ترکی قوز بضم اول و فتح لام و زای معروف گردیده قولون حاد
شود و بکسر لام نیز آمده از منتخب بحر الجواهر و در حدود الامراض و مؤید و مدار بکسر لام و در برهان از نوشته که سوب کولنج که درد شکم باشد قوح بالضم و فا
معروف و جیم فارسی بمعنی زشاخدار جنگی و قوچ بمعنی قوچ آمده این لفظ ترکیست از برهان و سراج و خیابان قول شارح مرکبی ست که محمول باشد
بر معرف بفتح را تا فائده دهد تصور آن و قول بمعنی مرکب که شارح شرح کننده و این مرکب که شارح معرف میباشد بدین جهت قول شارح گویند چنانکه
دیوان ناطق قول شارح ست که محمول باشد بر لفظ انسان معروف قوس قزح بضم قاف و فتح زا معجمه و حا مهمله کمان گلی رنگین ملون که در هوا بظاهر
میشود و از اکمان رستم و کمان شیطان نیز گویند قوس قزح از ان گویند که قزح بفتح قاف و فتح زا معجمه و حا مهمله نام شیطانست و از بنجا قوس قزح یعنی کمان شیطان فقیر مؤلف
گوید ظاهر شیطان از ان منسوب کرده اند زیرا چون شیطان نیز از جنس معیوب و معلوست که هر چیز که از مقدار خود کلان باشد بر ان منسوب کنند و بسبب ظهور قوس قزح
و قتیکه آفتاب قریب بافق کشوف شود و محاذی او از آب ترشح قطرات صغار پدید شود پس آن ترشح قطرات مذکوره سایه دیگر بروکه تا بافق رسیده است پیدا شود و بامر مفصوله
از کنار نصف اعلای آفتاب عکس ان قطرات مترشحه می افتد پس آن عکس از ان قطرات مترشحه بجانب آفتاب و آفتاب بپشت شان ست کمان دار
شکل الوان می آید و این وجه محض بفضل حق سبحانه تعالی فقیر مؤلف را در آئینه فکر ناقص خود منکشف شده چون بنشست که بدین وجه قوس قزح اتفاقی افتاد
مطابق یافت الحمد لله علی نعمائه و این فقیر درین عمر سی و شش سال خود از عکس ماه هم قوس قزح نوشب دیده است مگر آن بغیر بود قواد بالفتح و تشدید دال مهمله دلال

دیمعنی مرد بغیرت و قلتبان از لطائف و غیره قود بفتحتین دو ال مهملة قصاص رنتخب و معما و لطائف قواعد نام کتاب و جمع قاعده قوس النهار نزد اهل هیئت از مقدار مسافت سیر ظاهری شمس از افق مشرقی تا افق مغربی چرا که چون تمام فلک مرئی و غیر مرئی را بصورت ارّه فرض کنند نصف آن بالفرض بشکل قوس باشد پس نصف مرئی فلک را که سیر شمس در دور باشد قوس النهار گفتند قور بواو و محمول در ترکی سلاح آهن را گویند قومس بالضم و واو مجهول نام شهریست قواس بالفتح و تشدید واو کمان از قوش بالضم و واو معروف و شین معجمه مرغ شکاری که ذاتی المنتخب و غیره آن در لغات ترکی نوشته که قوش بضم قاف و واو ساکن و فتحین معجمه یعنی مرغ شکاری مثل باز و جره و شکره و شاهین عموماً و یعنی باز خصوصاً قوارع حوادث زمانه و سختیها جمع قارعه قورق بضم اول و سکون ثانی و فتح ثالث معرب لفظ ترکیست مطابق قاعدهٔ ترکی و او علامت ضمه قاف ساکن پس قورق بروزن لفظ سرخ شده بمعنی ممنوع و منع کرده شده از چرا که هدایت به سابقیم در مدارا یعنی نگهبانی و در لغات ترکی که نهایت معتبر است چنین نوشته که قورق بضم قاف اول و واو و سعد واو بمعنی غیر ملفوظ و ضم راء مهمله و سکون قاف یعنی احاطه و در فرهنگی یعنی نگاهبان نوشته و بگمان تحقیق نوشته که قورق بضم قاف و واو و سعد واو غیر ملفوظه و ضم راء مهمله یعنی ممنوع و منع شده پنانچه از گوید بیت فورق شد گفتگوی ما بدان نحو که ساقی نامه شد از نسخها محو و در فرهنگ یعنی قیچی بند نوشته قوشاق بر وزن کشاف بمعنی قوشاق است که در لغات ترکی نوشته که قوشاق بضم قاف و واو و شین معجمه و الف ممدوده و قاف ثانی و کاف فارسی جمع قافله قوال بفتح و تشدید واو و مرد زبان آور و بسیار سخن و عرف مردم گوی را گویند از تنتخب و لطائف قول بالفتح در عرف اهل صطلاح موسیقیان نوعی از سرود که در ان عبارت بغزل باشد و در لغات ترکی که نهایت معتبر است چنین نوشته که قول بضم قاف و واو معدوله و سکون لام یعنی ممنوع و منع کرده شده پنانچه از گوید بیت بیا ساقی و خود را غلام آنچنان کن که مردم ستایند ترا بیت دیگر مسعود سعد گوید بیا ساقی و خود را غلام آنچنان کن که مردم ستایند ترا پس لفظ قول اگر بمعنی دشنام باشد بفتح است و اگر بمعنی سخن و گفتار باشد بضم است قولی بضم قاف و کسر همزه و یای تحتانی مشدد بمعنی سال بدانکه نزد حکمای ترکستان دوره دوازده سال معین بست و هر سال را از ان بنام یکی از حیوانات منسوب کنند و احکام سال را از حوادث آن جانوران استنباط نمایند و قولی سال ششم ست از دوازده سال مذکوره آن بیست پنجمان قول او قویل پارس قول نقشان قول قویل اویغور قویل ایلان قول قویل بچی قول تنخا قویل تنگوز قویل قوام بفتح اسی و عدل و یکسر اول نظام و اصل چیزی از مؤید و منتخب کشف لطائف و استادن و بقا چیزی قوائم بفتح اول و کسر همزه کردن چهار پایهای چیزی که قیام آن چیز بر هست مع فائدهٔ دست و پا آدمی و بهائم از لطائف کشف فرد و س اللغات قویم بفتح اول و کسر دوم و ستوا قوم بالفتح گروه مردان از شرح نصاب یوسف قویمه بفتح اول و کسر دوم و سکون سوم و فتح میم چیزیست که بدست دوزند و ان پارهٔ سر حیز و پارچه بود که خیاط وقت تقطیع بر آهن از محل گریبان برمی آرد و چیزیکه از اطراف آن بریده شود از منتخب و مؤید قوقه بضم قاف اول و فتح قاف دوم تکیه کلاه و نگهبه گریبان و امثال آن از این لفظ ترکیست از رشیدی و برهان و سراج قورمه بفتح اول و ضم دوم و سکون سوم مهمله یعنی مطلق بریان خصوصاً گوشت بریان از لغات ترکی قوصه بفتح اول و صاد مهمله خریطه و جوال خرما که از برگ خرما سازند از لطائف قوه بضم و تشدید واو قوت و استعداد و امکان قوچی بضم قاف و فتح قاف دوم و جیم فارسی لفظ ترکیست یعنی گوزن و خدنگ از اصطلاحی و غیره قوچی بضم میم سیر کمان قورچی بالضم سلاحدار و آهنگر از مدارچه قورچی در سر سلاح را گویند و در لغات ترکی قورچی یعنی اهتمام کنندهٔ دربار بادشاه نوشته قورچی باشی سر دار سلاحداران و دارندهٔ سلاح خانه این لفظ ترکیست از قورچی که سلاح و ادات حرب را گویند و علامت فاعلیت باش یعنی سر حرف یا حرف اضافت قورغی بضم قاف و واو و سکون راء مهمله و غین معجمه و یای تحتانی مشدد بر سر طنابی که گرد خیمه برای بند بندند و حالا متعمل در بند و بست و ضبط ست قوقی بضم قاف اول و واو معدوله و سکون یا در ترکی گویند را گویند و بضم اول و تشدید واو و مکسور عربی منسوب بقوه بمعنی قوت و قوی مصدر قواطیسی علاقه آتش بازان و آن جامه که ناصره و غاذیه و واقیه و نامیه و مولده است قوای حیوانی آنکه از دل منبعث شود و مختص بحیوان باشد چون حرکت قلب و نبض و قوتیکه حافظ حیات است و قوتیکه بدن را از نقص نگاه دارد و غضب و شهوت و فرح از خواص است قوای نفسانی از دو نوع منبعث میشود چون حواص و شامه و سامعه و ذائقه و لامسه حس سر و خیال و متفکره و واهمه و حافظه

فصل قاف مع ها قهلس بفتح اول و ثالث و سکون ثانی و ضم لام و سین مهمله بروزن جعفر بمعنی ذکر لام و سین مهمله بروزن جعفر بمعنی ذکر قهلس یاء برگ و بطلان بن عنبل اشرح نصاب و منتخب **قهرمان** بفتح اول و سکون ثانی و ضم راء و میم و نون بمعنی کارفرما و مدبر امور و در رساله معربات منتخب بمعنی حکم با جلال قهر بمعنی مقتضین چنین نوشته اند که لفظ قهرمان کلمه ایست از کلمات نسبت یعنی منسوب بقهر که بمعنی غلبه است پس قهرمان بمعنی حاکم شاه و بجازاً بمعنی حکومت با جلال و بمعنی مقتضین شوکت اند که قهرمان بفتح اول و ثانی لفظ ترکیست بمعنی کارفرما **قهستان** بضم اول مملکتیست از خراسان **قهوه** بفتح سوم و تشدید ثانی و ضم واو و فتح هاء هوز بمعنی مشروبیست سیاه که از تخم میوه بار مانند بن گویند بصره و در بعضی بلاد آنرا کوفه خوانند و آب سیاه شده و در شرح نصاب نوشته که قهوه بالفتح شراب بیست آنکه اقوامی آرد یعنی تازه فارکردن بطعام **قهقاه** بفتح هر دو قاف هندی بیاریا آواز بلند فاء فارسی و ثانی ملک طوس از زبان و نیز **فصل قاف مع یاء تحتانی قیامت** بکسر اول مشدد بمعنی قائم شدن و قیامت معروف اقیامت بهمین یک گویند که در افواه مردمان زده شده قیام خواهند کرد و نیز لفظ قیامت در فارسی بمعنی نهایت بسیار و بکار میرود چنانچه گویند فلان فعل بقیامت شنیع است از بهار عجم و **قیاقت** بکسر اول قامت شدن یعنی بسیار بودن و مجازاً بمعنی قدم رسائی و دلالت آید قبیح بالفتح و هاء مهمله یعنی زشت و **قیاقی** بفتح اول و ثالث و تشدید ثانی و فتح قاف و کسر ثالث و تشدید ثانی و فتح قاف و کسر ثالث و تشدید ثانی و فتح قاف و کسر

نوعی از فسق گزیرک شدن نباید باشد قیصر بر نام شهر مرقوم افزوده بفتح قاف و حرف ثانی دال مهمله و بعضی بذال معجمه نیز نوشته لذا نام او شاید بلاک بروزن عرع از رشید
قیلوله بالفتح دواء معروف خواب نیمروز و نیز خفته شده خواب چاشتگاه و بالفتح روطعام و نام زنیکه مکسن بعضی مغلان شده هست از شرح دوان اسعدی
قیسی بالفتح قبیلی از زرد آلو از چهار تبرست قیصی بالفتح و قیصوم بالفتح و واو هم معروف بلغت یونانی موم و روغن گویند بربان
قیاس اقترانی برانکه قیاسی که باصطلاح منطقیان ست دو قسم است اقترانی و استثنائی اقترانی آنست که در وی نتیجه بالفعل مذکور نباشد بلکه بالقوه بود یعنی
ماده نتیجه در صغری و کبری موجود باشد دگر در ترتیب جزای آن موجود نباشد چنانچه العالم متغیر و کل متغیر حادث پس نتیجه وی العالم حادث باشد و اقترانی را از آنرو
ازان گویند که اقتران مقدمات بانتیجه هست و بالفعل موجود نیست یعنی بهیئت حاصله نتیجه مذکور نیست بلکه ماده آن موجود و استثنائی آنست که در وی عین نتیجه
یا نقیض او بالفعل مذکور باشد چنانکه ان کانت الشمس طالعة فالنهار موجود لکن الشمس طالعة پس نتیجه وی النهار موجود باشد بالفعل موجود و هست خود و اگر نیز
گفته شد ان کانت الشمس طالعة فالنهار موجود لکن النهار لیس بموجود پس نتیجه وی الشمس لیست بطالعة باشد درین صورت و قیاس نقیض نتیجه موجود است که عبارتست از الشمس طالعة

باب کاف عربی

فصل کاف عربی مع الف کا اسباب و بضمت و شناع و غیر حیوان باشد از بربان و راج **کارکیا** بکاف اول کاف عربیست و بالتحتانی
مقلوب الف شاه فتست یعنی کیای که بمعنی خداوند کار باشد و متعلق باشد و آن عبارتست از بادشاه از راج و لطائف مورد بربان بکاف دوم کاف فارسی
بمعنی وزیر نوشته و بعضی اهل لغت بمعنی کارفرما و کارپرداز نیز نوشته اند و بمعنی یک عنصر از ابعاد عنصریه بربان لطائف قوم ست **کاشنده** جلوا کاشنده علواء لاک
پیچنده پس آن کاشنده بیکار میگردد و اندام بیهوده از کار میرود و بعضی گفته که نوعی از کاغذست بغایت نفیس **کاکا** برادر کلان و بسیطی غلام قدیم کودخانه باشد
و بهندی فغانی برادر پدر را گویند زبربان کاسب بکسر سین مهمله کسب و پیشه کننده **کارآب** بضافت شراب خوردن از مصطلحات کاتب ناقوتی شتر
که زراه بیزگویند توسنده انتقب **کارطلب** کنایه از شجاع و بهادر **کارکات** نام شهریست از خراسان که نزدیک خرازم و قعست و نوعی از برنج و عصاره او در رنگ
کرمابرک نخود انار جیا گیری **کافت** فعل این صیغه ماضی بمعنی مصدر ست **کاشت** زراعت کردن این صیغه ماضی بمعنی مصدر ست از بربان **کافرنعمت**
پوشنده نعمت و ناسپاس **کاسات** جمع کاسه که بمعنی پیاله است **کائنات** موجودات و مخلوقات **کاج** بضم عربی اصل و بمعنی کاش که کاشنده و فروشنده
است و بمعنی جمع مبدل از شین ست و نام درختی از قسم صنوبر از بربان و لطائف سوای بمعنی بسلی نیز نوشته است **کردن** مورم زدن **کاخ** بجای خویش
گوشک از بربان و در لطائف بمعنی باران نیز نوشته **کاسد** بکسر سین مهمله بر وزن سالم بمعنی متاع و خنده که از باعث نقصان آن کسی بر غبت نشاند **کار بند** عمل کننده
طاعت کننده از بربان کار و بر آمله موقوف بر فتح آن بمعنی معروف ست **کالبد** لام موقوف و ضم باء موحده قالب هر چیز و بمعنی تن و بدن و
دیگر حیوانات و بالتح بانیز گفته اند از راج و بربان **کاغذ باد** باضافتی ضافت کاغذیست معروف که بر شته بسته بهوا کشند از مصطلحات **کاوبدال** مهمله
حرص نشتر از لطائف **کاز** بکسر میم بمعنی مکار **کاغذ** معرب کاغذ که بدال مهمله است **کاغذ معرب** کاغ که بمعنی ناگ باشد و بدال مهمله گفته
ست از نباتهای عجم **کافر** بکسر فا بمعنی ساتر و پوشنده چون بدین حق را پوشیده باسلام نگرود کافر گفتند و فارسیان بفتح فا نیز استعمال کنند چنانکه کافر با بمعنی قافیه ساز
از لطائف مسموع و کشف و بهار عجم و منتخب و نیز در همین کتب که نوشته اند که بمعنی رودبزرگ کشاده زرد شب یک آنکه بالای زرده جامه پوشند انتهی مجاهد است
از بعضی ساتر **کاریگر** بزیادت علیکار گر **کافور** دو قسم خوشبو و سفید معروف و نام چشمه است و رشت از بربان **کافورخوار** و نام دراز بربان **کالبنجه**
بر وزن بالین نام قلعه است در هندوستان از راج **کاچار** باسار جانه از راج و بربان **کاشغور** بسین پارسی و غین معجمه **کاغذ زر** نسک و قسمی از
هندوئی برات غیره از بنیان **کارزار** بجنگ و مقاتله چرا که آن محل کثرت کارد و حرکات مردست **کاسه گر** بسین مهمله شکسته و ظرف ساز و بنیان

ان بعضو را پندارد گری شکنه از شرح نصاب **کاگر** مخفف کاسگر است و نام لغتی ست از شرح حقانی **کاژ** بمعنی فعلت بفتح اول و ثانی و ژای هوز بر وزن عزت و کشت و امر بمعنی وبگاهی در او اواخر اسمای معنی فاعل بکثرت دیده چون جفاکار و ریاکار و بمعنی جدل چنانکه کارزار از سراج و برهان **کاشغر** بفتح غین معجمه شهریست از تورستان در اقلیم پنجم بامین تورستان و ترکستان و چین **کاغذ** گرنجوه و دریچه که لبلق و کاغذ گرفته باشند از مصطلحات **کاژ** خر با صطلاح فارسی دانان هند نکاح دختر را گویند **کاژبر** اسم خانه که از نی و علف سازند و سکاینکه شاخهای درخت بران گذارند چنانکه مزارعان و شبانان و بیابانان وقت پنهان شدن برآ سایند و بمعنی عموم که برکوه سازند مجازست از سراج و رشیدی و برهان و کشف مهیاگیری صاحب برهان بعد وقت منزل نوشته گفته که برای معنی وقت ضبو بر بزا و عربی و فارسی برده آمده و لفظ کاژ بکاف فارسی و زا بر سه نقطه بمعنی مذلان و معارض که بر آ جاده و کاغذ بدین مناسبت طلاق و قرطاس قطع کردن یا بر آ کل گرفتن سمع که آنرا گلگاه نیز گویند و بمعنی علف گیاه که زبان بسته از آنرا گاه گویند بار مخلوط الاسلفظ را گر بر غیر ستور بار لفظ آن بسوار حذف کرده در سین بدل کاوند و فوائق این و زبان بیاست که ذاتی سراج اللغات و الاسدی و اللطائف کار ریزیای مجهول بروزن فالیزی گویند که فرار عان و باغبانان بصغیری و در زیر زمین بکاوند که آب آن باک زمین دان شود و از برهان و سراج و زبانی بعض اهل ولایت **کاژ** برای فارسی خول قسمی از ضبو که آنرا ضبو صغار گویند از برهان و جهانگیری و رشیدی و موید **کاس** بسین مهمله فاره و بمعنی خوک که جانور معروف ست و بعربی جام پشه و بمعنی مطلق جام نیز نوشته اند از برهان و منتخب و شرح نصاب **کراج کاوس** بادشاهی بود عظیم الشان که رستم از لوگان او بود و او را کیکاوس نیز گویند و بعضی تواند او فریدون بود در اصل این لفظ بدو واو دست و درین بان بر سه خط بیک واو دست مانند طاوس و او اول را بهمزه مایله بدل کرده اند جهت تخفیف از **کراج کابوس** بضم بار سوخته و واو معروف و سین مهمله عالیست که مردم خفته را فرو دیگیرد آن چنان باشد که آدمی شکل مهیب بانگاه آنی و خود را بدیده نمیرسد بحیکه بدین همه گران علوم نشود و خوردش کند و آنرا دست هم نمیتواند و اکثر بدین این حالت را الطیا مقدمه مرصع نوشته اند و این را اضافه دیندلان نیز نامسند و بفارسی سگاپه گویند از منتخب لطائف و شرح نصاب و بعضی کابوس بمعنی البدر نادان نیز نوشته اند **کاورس** نوعی از غله که بهندی بهینه نامند و آن ریزه باریک باشد از مصطلحات مهیار و بعضی سمنی غله یا وجه نوشته اند لیکن اول اقوی ست **کاویانی درفش** علم فریدون منسوب بکاوه آهنگران چرمی بود آنچنانکه کاوه بوقت کار کردن بر سیاه بست فریدون بیکبک ضحاک آنرا بر علم بسته بود بعد از فتح آنرا بجواهر مرصع کرده از بطن آن پدران کاشین بسین مهمله کلمه آرزو و افسوس نام مهر و بمعنی تشنه و آنکه بیمار باشد بتبدیل جیم فارسی بشین مهمله از سراج و برهان **کاکل سم** دو دیکه بر سر شمع باشد **کاغ** بضم میم جانوریست معروف **کاژ** مخفف شگاف و نام جزیره و این حرف برای چند معنی آید اول برای بیان آن بعد یا وصفیه و اسمار اشارت آید **مصرعه** گلی که بگرد فرش آید و نه چمن ست و گاهی این کاف ازپای توصیفی ایما صله افتد چنانکه **بیت** دجوی دیدم دشتبانی بجمع که سوراخ سینه باشد چو شمع و گاهی حرف هم باشد مثال آن **بیت** ۱، من گفتا کمن بر تو نظر ستم بجم سوی من بین و بین سخن مگر گفتم نجشم و گاهی در آخر مصرعه ساکن هم آید چنانچه **بیت** نگردد دوستی به از دو تا نگه و نیز برای حال من آید آفت جان ۲، دوم برای معنی تعلیل که آن برای اظهار علت مدعای آید و قائم مقام زیرا که بود و مثال آن مصرعه جفا کمن که جفا سم دلربائی نیست سوم کاف مفاجات و این افجائیه نیز گویند و معنی ناگاه و دیدم چنانچه **بیت** لشکر اسلام چو بهمن رسید + بود زمین تشنه که دریا رسید + چهارم کاف منجوه و ترتب تقریبیه نیز نامند چنانکه درین عبارت که چهل سال شتن کردم که خط من شتابی پیدا کرد مثال دیگر چنانچه درین مصرعه ای بنجکوش که صاحب هنر شوی + پنجم کاف عطف چرا که در ابتدای مصراعین **بیت** ای بسا اسپ تیز رو که بماند + که خر لنگ جان بمنزل برد ششم کاف ربط و آن اکثر برای رابطه میان و جمله و میان مبتدا و خبر واقع شود مثال آن **بیت** گفتم که دلم گفت که پرخون کنش + گفتم چشمم گفت که جیحون منش

ششم کاف کاف ایهام محل استفهام آمده و استفهام مجازی و استخباری تمثال نگاری بیت که میگوید که برغم سنگدلیت ✤ تقبیل خاک میکنیز مگر بیت و مثال تقریری بیت که برفروز دهر ما مانند طلعت ✤ که برفراز دهر شب بفروز صبح شفق ✤ مثال استبدادی مصرع فراق و هجر آورد و دیجا باب ✤ فکاف استفهام و آخر مصرع باشبل نیز می آید چنانچه درین بیت بیت اگر قتل من مسکین هوا دار تست بگو ✤ فزو تو گاه خصم جان عاشقان ارکه ✤ باید دانست که سوم ایران کاف استفهام را شباهت کرده خواننده و هندیان مجهول هشتم کاف التفصیل و آن یعنی بگذار چنانکه بیت نه کن بران گل عارض غزل سرای و بس ✤ که عندلیب از به طرف هزاران ✤ نغمه های زیر و بم دارد چنانچه حافظ فرماید بیت اگر تو نرگس مستی به کوی ما گذری ✤ وگر تو سرو روی به کهگری تری ✤ دهم کاف کاف بمعنی از چنانکه سعدی گوید قطعه ترک احسان خواجه بدان ✤ که تمام تجنی بوایان ✤ بتمنای گوشت مردن به ✤ که تقاضای زشت قصابان ✤ یازدهم کاف کاف بمعنی هرگز چنانکه بیت دگر کشور آباد بینی بخواب ✤ که دارد دل اهل کشور خراب ✤ دوازدهم کاف تصغیر و آن آخر کلمه آید و تقابل متقوع باشد چون مرتک جولک و جنک سیزدهم کاف برای تحقیر چون مردک چهاردهم کاف برای تعظیم چنانچه بستر ک و فرشترک پانزدهم کاف برای ترحم چون طفلک و مائک شانزدهم کاف بمعنی تائید آن تائید کاف تعلیل است و فرق میان هر دو همین ست که ما بعد این برای تائید ما قبل باشد چنانکه درین بیت بیت محبت اپس از قطع محبت لذتی باشد ✤ که شاخ نخل بپوسیده باز اول ثمر آرد ✤ ناصر علی گوید بیت محبت کی رود گر استخوانم موتیا گردد ✤ که از سائیدن صندل کجا نقصان رسد بو را ✤ هفدهم کاف تشبیه آن دو گونه است یکی چنانچه بیت چنان بخور و زندگی خام را ✤ که زندگی خورد و مغز بادام را ✤ دوازدهم قسم کاف بمعنی چو بیت نیست در جنگ سلحدار که هو ✤ جو و بیچ دغادار که او ✤ صاحب جاهر الحروف نوشته که گاهی کاف تشبیه در آخر کلمه ساکن واقع میشود چنانکه ترک بمعنی دزد و یکه مانند جیره و جوال و زر مخلص بمعنی پارچه چارگوشه که زیر پنبل جامه سپاهیان پا بجامه دوزند چاکه مشابهت باشد و در عربی کاف تشبیه بر اول کلمات عرب مفتوح می آید و آن کلمات را مجرور سازد چنانچه درین شعر شعر فطوطی لباب کبیت العشق ✤ جو الیه من کل فج عمیق ✤ سیزدهم کاف خطاب و آن در آخر کلمات عربی مضاف الیه واقع شود چنانچه کاف الله ملک گاهی کاف خطاب مفعول واقع شود چنانچه اکرمک الله و جزاک الله و گاهی کاف خطاب مجرور آید چنانچه کما اثنیت علی انفسک لفظ ما در اینجا کاف تشبیه در آخر آید چنانچه گوزک بمعنی گوزکنده بستر کاف مفعول الیهم کرآید چنانچه بچک بمعنی علوه الدرهم وغیره که چیده شده باشد و در جوار الحروف بجای کاف فاعل و کاف مفعول کاف نسبت نوشته چون چوبک لوا و معروف بمعنی کوزه لولدار و سبوی پوزه دار که بمعنی مکر و مشت و پرگار بمعنی تفرقه و پیمان منسوب بپرده بحذف یا مختفی و کوک منسوب بکوه بحذف ه مختفی و عباست ست بیست یکم کاف فرا مانکه و الفاظ فرا کرده و فرا خوانی دوم فرا بیت گر چنین نماید مرد این ✤ ترک چرانی نباشد کار دین ✤ جامی سیفرماید بیت اینچنین شور و اضطراب که چه ✤ دین همه ترک خورد و خواب که چه ✤ دازین قسم کاف هر آنکه کلام چنانکه در شرح الشواهد نوشته مثالش از زلالی بیت نخواهم جان ازو یارب گرفت ✤ که سیر سر که شادی مرگ گردد ✤ درین بیت مشبه بهو کاف ثانی در مصرعهٔ ثانیست مثال دیگر در بیات کاف بمصرعهٔ چهارم این قطعه هاتفی قطعه طرازنده داستان کهن ✤ پیش شیخ علی بندیگر سخن ✤ که از فراق تا شباشی ✤ که از فرقه شدان ممالک نمی ✤ و بیاوات کاف را واو عطف بمعنی اسماء هم آید چنانکه کنک بمعنی کک و ج و جزآن فرو و زلوک و رکو و کوک گاهی کاف بعد و قبل لفظا نباشد و صورتا نباشد بست دوم کاف تشبیه چنانچه درین بیت بیت می اصل گون از بادهٔ سرنگون ✤ رو من همچنان که بادهٔ کشته خون ✤ بست سوم کاف تعریف است یعنی معرفه و صفت چنانچه سعدی فرماید بیت درین بوم حاتم شناسی گدا ✤ که فرخنده خویست نیکو سیر ✤ بست و چهارم کاف دعا چنانچه سعدی فرماید بیت مرا جای شانکاج داد ✤ که حمت بر اخلاق محتاج باد ✤ بست و پنجم کاف نفی و این را تفصیلیه و استفهامیه هم گویند زیرا که معنی نفی و تفصیل و استفهام هر سه از دستقاد میشود مصرعهٔ چو شک بر کریک تو وه گل مصرعهٔ ترینه تی به که مردم بیخ ✤ مثال دیگر چنانچه سعدی فرماید بیت شرع نفس بجود بیت و کرامت بسجود ✤ هر کرا این هر دو نداره عدمش به که وجود ✤ بست و ششم کاف صله یعنی کسی مثالش مصرعهٔ مبارک هر کرا بان

دوست ست من دوست دیگر یعنی ترکیب یای وحدت ست است و نهم کاف بعنی اگر بیت پنجم گردد که سوی عاشق از بهر کی از لطف ای بدخونگاهی بیت
بست و ششم کاف بعنی هر گریبی شرط چنانچه بیت گفته بودی که بیایم که جان آی تو من جان آدم اکنون تو چرا بی نامی بیت بست و نهم کاف بعنی هم چنانچه درین
بیت بیت الحمد که بوفای منت ای کاش فریست اگر همه دمی بیایه که ترا باد زیست مثال دیگر بیت بر سوخته جانم که بخشد پر و آید گر مرغ کبابست که بال پر آید
سی ام کاف بعنی کس چنانچه درین بیت بیت هر کرا سنی ازان گیرد جادو باشد او خود سوخته اش ویده آهو باشد بسی و یکم کاف معترضه بیت
چشم بد اندیش کرد کنده باد عیب نماید هنرش در نظر بسی و دوم کاف بعنی قلت مثالش بیت اندک اندک بهم شود بسیار بده دانه دانه است خرمنه
در انبار بسی و سوم کاف بعنی تا مثال آن سخن زیاده از حد خود نتوانم گفت که مردم عیب من بگفتند بسی و چهارم برای نسبت چنانکه چشمک کوزه لولو از منسوب
بچوشیدن که بعنی نمیدن ست پر دک بعنی چیستان و نعت منسوب پرده بالمکه این کاف عربی بالف بدل شود چون کالفته و آلفته بمعنی آشفته و بلالم
چون تاوک و قاول بمعنی گاو و خروان و کرچ و پوچ بمعنی احوال سی و پنجم چون اینک و پنجم بفتح موحده بمعنی شصتم چنانچه چون تاک تاره بمعنی فرق مژ مگاوک و پنجاوه
نام پرنده بجای عمر چون سابکه شاید چه بمعنی سینه بندزنان و بفتحین معرب چون گشگاو و نخ گاو و کاف قاف برای نسبت آید چون تنگ بمعنی شوخ و ظرایف مرکب
از لفظ تن بمعنی نازک کشیده نیز و جواهر الحروف نوشته که گاف فارسی گاهی تخفیف کلمه ذات الماء و حالت جمع را مد هم آرند چنانچه قرمگان بمعنی قرمزان و دیباب
شعر زیر معنی بسند آورده و نیز کاف قاف برای تبدیل یا بفتحین معرب چون گاو و غاوه و گلوله و غلوله و بدال مهمله چون دنگ و دنده و رنگ و رنده بمعنی تخت و بالف چون
گستاق و دستاق و بیاق و بیاگ چون گانو و بانو و بجیم عربی چون گوال و جوال بضم و تواو چون گل و دل بالضم و گز از دو را بضم و کوک نزد بیاپی تحتانی چون زرگون و
زربون کاشف پیدا کننده و هر بنده کننده المنتخب کال منتخب شده کمان تنک کنک معرب دست و سراج قرمزان رنگ کابک بضم موحده
آشیانه مرغان عموماً و خانه کبوتران خصوصاً زیرهان کاچک بکسر چیم تازی و کاف عربی تخم افیون سر زیرهان سرکه کاواک خالی و بی مغز و هر چیز که میان
تهی باشد زیرهان و سراج کاچال بکسر چیم تازی و کاف فارسی اسباب خانه زیرهان کابل بضم باء موحده نام شهری از بلاد شمالی هندوستان متصل ملک کابلستان تا لفظ
شهری زیرهان ست کابل نام مجریست از نواحی دوجو اشعا کاکل بضمین کاف دوم عربی موی میان سر مردان و کوکدان و موی گردن اسپ
زیرهان و سراج و در چراغ هدایت نوشته که کاکل موی تارک سر لمدا تیری تا که سر گرد باشد تیر کاکل بگوید کافل بکسر فا خاصان زیرهان منتخب کابل
بکسر باء ست میان دو کتف ستور زیرهان منتخب کام مراد و مقصود و مشتق حلق که بعبری گویند و بکاف فارسی قدیم زبانی ده و قریه از طایف
و کام بکاف تازی بزبان هندی بمعنی شوهر و جماع ست کام ناکام چارناچار کاظم بظاء معجمه ششم فرو خورنده و لقب امام موسی رضا بن جعفر صادق یلملما
الحیة زیرهان منتخب کالم بضم ضد بالکه یعنی زنیکه کهات و رفته باشد زسراج و رشیدی و زیرهان و در رشیدی زنیکه شوهر او مرده باشد یا او را طلاق داده باشد و این لفظ
فارسیست کاه کنه بباد دادن لاف زدن زبهار عجم و رشیدی و در برهان لاف زدن و فخر کردن و در سراج نوشته که بکنایات سخنان مانگذ نوشته بیچه عظم شان
خود گفتن و بمعنی نوشته اند که کار بیفایده کردن و بعضی نوشته که از الفاظ نمودن این عبارت کاه کنه بباد دادن نیز معمول و متداول شده و قاتل کار فرمودن
بسر آوردن و برج نمودن کار دباستخوان رسیدن کنایه از تنگدستی و قریب بهلاک شدن زچاشنی شربت کابین بکسر باء موحده و یای معروف زر که
بهنگام نکاح بزنه مرد مقرر کنند بعربی از اجهر گویند زبرهان و سراج و رشیدی و بعضی بمعنی مهر موجل نوشته اند کار بستن بسر آوردن از شرح سکندر نامه کار یکرو
کردن قطع معامله و قطع و دو سه کردن کانون آتشدان مطلقاً خواه که کوره آهنگران خواه آتشدان معمولی مروه است زبان روسی یکی کانون اول که تقریباً
بهشت پوس باشد دوم کانون آخر که تقریباً بهشت پوس باشد زبرهان و منتخب شرح نصاب کاسه لیسان زرلیسان گدایان و دون همتان زبرهان
کاسه و زیر آن نیم کاسه یافتن فریب کسی ظاهر ساخته مجالیات مشابده نمودن کاسه بند کردن محشا نمودن طی داشتن

کاسه سر مرکب کاسه و سر بمعنی رأس و کله و کاسه سر بمعنی کله و رأس و کاسه سر بمعنی کله و رأس و کاسه سر بمعنی کله و رأس

کاسه سر مرکب کاسه و سر بمعنی رأس و کله

در لطائف و مصطلحات **کار دست بسته** کار مشکل که از دست دیگران بآسانی نمیتوانند شد و در پهلوی دست بسته هم آمده **کاره** تشدید ها بسبب همزه مختص صاحب غریب الالفاظ نوشته که این لفظ در عربی مستعمل میشود و گرسنون لیکن در فارسی تنوین را بخصوصا با نقش چیزها نمیزنند **کارگاه** محل ساختن چیزها خصوصا با نقش بهاله زرسان **کاوره** بر وزن خیره ریزه و باریک که در زرگری پاشند **کاربلی** بیماری و دنگولی **کافرا جرا** کافر بلا کشیده و نوعی از کبک که حال او مانند حال کافر بلا کشیده و بسبب ظلم و بیداد بجهارست از بسیار بهم **کالیولی** سرگشتگی و دیوانگی **کارکیائی** بکسر کاف دوم کاف عربیست و بآ تحتانی ماهیری بدو شاهی و کارفرمائی و پیمائش بتفصیل لفظ کارکیا گذشت **کاشی** منسوب بکاشان که شهریست در ایران **کاغذ مشتری** برج دوازدهم **کاتب وحی** حضرت عثمان رضی الله عنه زیرا که کاتب وحی بود **کاذب** بکسر دال معروف بیانی که دست کمانی خوشبو باشد و جنده آنرا کیوه گویند از سراج و برهان **کاسه بازی** نوعی از رقص و بازیست از عالم شعبده بازی و تحقیق بآنست که کاسه باز کسی باشد که چرخه میپوشند و از زیر چرخه طرفه بازی آرد و در اصطلاح نوشته که دو سه کاسه چینی پر از آب بگذرند که کاسه بازان دانگران شده کاسه را بر پشت گذارند و بیکبار یک سر بنا زانجا نمانند و بدوش خود رسانند و قطره آب از ان بیرون نجهاند این بسیار کاری دلیرانه میباشد **کاغذ شاهی** بغایت سفید و نفیس باشد **کافی** این شونده که بمعنی حاجت نگذارد و همان کفنده و بجهاز بمعنی وا انبار گذارد کاغذ و پیکاره نام کتابی در علم فقه و نام کتابی در علم نحو از مصنف و الطائف و در بسیاری نام رگانی **کاوی** بکسر واو بآتش داغ دهنده و هر عضو از مصنف **کاسموی** سوگ چه کاس سوگ است **کاشکی** کلمه تمنا و اصل کاش که بوها را مخفی کرده آخر کاف بیانی بدل بسبب کسر کاف بیا تحتانی بدل کرده کاشکی میخواهند بجواب لو لیست که آنرا خوش دارد و نام حکیمی که پیش سلطان محمود احوال سلاطین ماضیه بنظم میداد **کاتبی** بکسر تای فوقانی شاعری بود بغایت القدر صاحب نسبت باوجود کمال تسلط بر زبان خوشنویسی مهارت تمام داشت نوعی از پلوست **کاولی** بمعنی نوعی از مصطلحات **فصل کاف مع باء موحده** **کبا** بالکسر معنی بزرگی از مصنف **کبر** اول بضم اول و فتح ثانی بهنگامان این جمع کبیر است **کبوتر** بر وزن **کبوتر** بر پا بهر دو بای فارسی معنی آنکه کبوتر بر پا دارد و در پرواز ضعیف باشد از مصطلحات **کبری** بضم اول و فتح ثانی مؤنث بزرگ تر و با مصطلح منطق فرق تمامی راکبری از ان گویند که همیشه کلیت در قضایا باشد چنانچه العالم متغیر صغری کل متغیر حادث پس العالم متغیر صغری است و کل متغیر حادث کبری است و بمعنی نوشته اند که قضیه نمائی را کبری از ان نامند که مشتمل بر اکبر و اکبر معمول تجویز کنند زیرا که معمول تجویز اگر عام باشد عام بست خاص اکبریست یعنی کبیر است در افراد چنانکه کل انسان حیوان صنوی است و کل حیوان جسم پس هر دو کل انسان جسم پس لفظ جسم معمول آن ظاهریست که افراد جسم مطلق اکبریست یعنی کبیر است از افراد انسان زیرا که جسم جمادات نباتات و حیوانات همه را شامل است **کبیب** بر وزن نصیب بمعنی قلیه و بریوی نهاده و بر الطائف **کبست** با نقش نوا کردن و بلاک کردن و بر وا نگندن از الطائف **کبریت** با کاف و بای مفتوح و تای فوقانی گوگرد که سنگ گویند و بمعنی نمدی و نقره خالص تر و مختصر الطائف **کبد** بفتح اول و کسر ثانی و سکون ثالث و دال مهمله جگر که عضو رئیس است در پهلوی راست آدمی و جمعیتین از بمعنی آن و بمعنی از بمعنی نصاب **کباد** بضم اول و بدال مهمله جگر از بمعنی نصاب و بمعنی **کبود** بضم اول بر وزن صعود نیلگون و برهان **کباب** ترعیات از بریان و شرح سکندر نامه **کباب قند بار** نوعی از کباب **کبریت احمر** گوگرد سرخ کنایه از اکسیر چرا که اکسیر فرد مسافت میشود و من جزو اعظم اکسیر طلاست گوگرد سرخ بغایت کیمیاست که بالکبر بزرگی و بزرگ شدن بکبر اول بضم ثانی کلان ساختن و پیری و تقدم بر همه است **کبش** بر وزن و معنی قرمز پسر گله از ان چهار ساله و در بلاک خراسان بسیار پیدا میشود از مصنف و الطائف **شرح نصاب کبار** بکسر اول بزرگان و این جمع کبیر است بالضم و تشدید موحده بسیار بزرگ و بمعنی بزرگان با جمع کبار است **کبار** گنا بای بزرگان این جمع کبیر است **کبس** بالضم و سکون ثانی و ثالث جاه و چوبی سر گربیان دور دلو بکشند بمعنی بر وزن و معنی دستک که معلمان بر پیش آموزان میزنند و از الطائف **کبش** بالضم و سکون ثانی و ثالث بمعنی قرمز پسر گوسفند بمعنی قرمز شاخدار که از مصنف **کبوتر** و بفتح دال مهمله و سکون ثانی و ثالث و ضم فوقانی و سکون واو و راء مهمله

انگبوتر کہ آوازش بہ ہو ہو مانند بود بہ ہندی پرینہ گویند و بہ عربی حمام و بہ ترکی یمان گویند و بہ اصطلاح ہر پرندہ را کہ بالاتر از سار باشد و زیادہ از کبوتر باشد و زیر آن باشد طیر گویند و بہ ہندی پکھی گویند و ہر پرندہ را کہ بالاتر از طیر باشد و زیادہ از عقاب باشد و زیر آن باشد سباع گویند و بہ ہندی جانور گویند و ہر پرندہ را کہ بالاتر از سباع باشد و زیادہ از ہما باشد و زیر آن باشد طیور گویند و بہ ہندی پکھی گویند و ہر پرندہ را کہ بالاتر از طیور باشد و زیادہ از سیمرغ باشد و زیر آن باشد ہما گویند و بہ ہندی ہما گویند و ہر پرندہ را کہ بالاتر از ہما باشد و زیادہ از عنقا باشد و زیر آن باشد سیمرغ گویند و بہ ہندی سیمرغ گویند و ہر پرندہ را کہ بالاتر از سیمرغ باشد و زیادہ از ققنس باشد و زیر آن باشد عنقا گویند و بہ ہندی عنقا گویند و ہر پرندہ را کہ بالاتر از عنقا باشد و زیادہ از ققنس باشد و زیر آن باشد ققنس گویند و بہ ہندی ققنس گویند و ہر پرندہ را کہ بالاتر از ققنس

فصل کاف مع ثا مثلثه کثیب توده ریگ گرد آمده و بلند شده از منتصب کثیب بفتحتین و ما هو معروف تودهٔ ریگ بلند شده و کثرت و بسیاری و مجازاً معنی بانبوه و مردم بسته و معنی علائق و قیودی نیز باشد کثرات جمع کثرت کثافت بفتح ضد لطافت و سطبر و غلیظ شدن و فراهم شدن از بخار و غیره کثیب بیاروده از کثیف سطبر و تیره ضد لطیف از لطائف و منتخب کثبان بالضم خاک توده بلند از لطائف و در صراح ریگ تودهٔ بلند و ان جمع الکثیب است فصل کاف مع جیم عربی و فارسی کج جای معروف و معنی هر جا نیز آمده از مصطلحات کجی مخ بفتح کاف و فتح سیم آنکه سخنش صحیح نباشد و زبانش بکلمات خوب جاری نباشد از سخنی و سرا کجوج الفتح و هر دو جیم عربی بمعنی کج و کژ و کبوت از کلمه کجو و لفظ واو کسبل بای موحده کژدم و مصرعیجا بات و حکایکه بیجا آورد ان آن شد تا شاعر کج کس که فیلبانان دزد است سیدازد و فیروز است کرطاس تقیق را مدان آذرندد و معنی نیرنگ است کژدم و لایت بر دو گریبان دزند و چو یکه دهل کو سران نوازند از مصطلحات کچل بضم اول و فتح ثالث و سکون ثانی و فتح جیم عربی و لام مقابل بدقار و خراب و این هندیست کچکول کاسهٔ گدایان از برهان کجکیچه و کچیچه بفتح کاف و کسر جیم عربی بمعنی گستوان آن پوشی باشد که بر وقت جنگ بر سپاه اندازند بندیا گه گویند فاین ترکیست لغات ترکی کچه گل اول کنایه از اظهار شدن و فاش کردن راز نهانی و عیب پنهانی باعتبار آنکه بر دست ما پنهان کنند و هر گاه اشارت بدان کنند و از ان برآید مانند راز و عیب پنهان و چار ضربت کجاوه بفتح آنچه بر پشت شتر بندند و دو تن در ان مقابل یکدیگر نشینند زبرهان کچه بفتحتین و تخفیف جیم خارگشتر بی نگین کنایه از نگین هم هست باشد بندی آزاد جایگویند از برهان دهانچه و سرچه و جهانگیری و رشیدی و سراج بالضم گشاده و کشاد و جیم عربی چریست کچل

فصل کاف مع راء مهمله کرا بکسر اول کرایه دادن و کرایه از منتخب کروبا بالفتح دواو مکسور و تحتانی بروزن غنیا نوعی از زیره که بعربی معدود است از ریحان کربلا شهرت تمام حسین صلوات الله علیه ظاهر ازین لفظ در سهل کرب بلا بوده باشد یا اول را حذف کرده اند چرا که چون دو کلمه را ترکیب دهند و آخر کلمه اول و اول کلمه آخر از یک جنس باشد آخر کلمه اول را حذف کنند کربی بالفتح اول و ثانی و آخر الف بصورت یای غیر حبا که زیرا باشد و اغلب آنست که منتخب کرب بالفتح اندوه که نفس باز گیرد و وی آرام کردن اندوه کسی را بفتحتین بی آرام و اندوهگین شدن از منتخب لطائف و بحر الحجاج مدار کروب بضمتین جمع کرب کرکر بفتحتین و سکون نون و باء موحده کلم کآنرا گرام گویند از ریحان و سراج و مدار و منتخب بالفتح و نون مفتوح کرسی اصطلاب چیزیست بلند و اصطلاب عروه اصطلاب بدو بسته باشد کربت بالضم اندوه از منتخب کرت بالفتح و تشدید راء فوت و بار چنانکه سه کرت یعنی سه بار کرات بالفتح و تشدید را یا بر یا جمع کرت و بالضم کاف و تخفیف را جمع کره که معنی گوی باشد یا بر چنبل گوی مدار شد کرهیت بالفتح اول و کسر ثانی و تخفیف یا سختی نا پسندی از صراح و در زیبا بان نوشته که کراهیت بروزن صلاحیت و تخفیف تشدید نا پسند داشتن کرخت بالفتح اول و ثانی و سکون خا معجمه یعنی عضو بیحس و حرکت و بمعنی سخت مستعمل از ریحان کروت نام ظرف آب کراف بالضم و تشدید راء و تا مثناة گندنا از منتخب کرخ بالفتح اول و سکون ثانی و خاء معجمه وی ست قریب بغداد و قیل محله از بغداد و بفتحتین منسوب کرخت از لطائف کندن و آنگیدن و بمعنی شان از ریحان لطائف و رشید و سرور و جهانگیری کرده ناکشاد بالضم اول بمعنی بچه پسر که هنوز سوار بر آن نکرده باشند کرده بالکسر طرز و روش از سراج و در جهانگیری از ریحان کار و عمل و فعل و بعضی نوشته که کرد ار اگرچه بالکسر مشهور است مگر قیاس همچنین باید که بالفتح باشد زیرا که چون بر لفظ کرده که افاده معنی مصدر کند صیغه ماضی را بیاورند ماضی بمعنی مصدر شود چنانکه گفتار و رفتار و دیدار کرد گار بالکسر مقتعالی و معنی لفظ این لفظ کننده طریست از سراج و در رشیدی نوشته که معنی ترکیبی این لفظ خداوند کار کرد بالفتح یعنی کار کرد گار یعنی خداوند کار بالفتح شنوده و از ریحان سراج و بالفتح و تشدید راء و تای بمعنی بازگشتن و بازگردیدن و بالضم پیمانه شش و آن اندازه ایست معروف و در وست یکی در شروان که در زیر ملک ضمع یکدیگر دو دیگری در فارس از منتخب و لطائف بر بان کرار بالفتح و تشدید راء اول باز گردنده و باز گرداننده و تکرار عمل بر نده از نیجات لقب حضرت علی کرم الله وجهه زیرا که او حضرت در جنگ بر صف عدا بارها حمله میبرد و بسیج اندیشه نمیکرد از منتخب و لطائف غیاث و بفتحتین بار گشتن و از گردیدن از منتخب و غیر آن کرور بالفتح و دال مهمله زیر مفتوح زمین سخت پیوسته نوشته از ریحان و مؤید کرماس بالکسر و با ثانی ساکن و سین مهمله بفید معروف از منتخب و مؤید و مدار و سراج نوشته که این معرب کرپاس است که بالفتح باشد و در رساله معربات نیز نوشته که کرماس معرب کرپاس ست که بفتح اول و با فارسی لفظ هندی گتاب باشد بمعنی پنبه و مجازاً بمعنی جامه که از پنبه ساخته شود و در رحاتی تعریب اول اگر سه از ان داده اند که وزن فعلال بالفتح فاز غیر مضاعف بسلام غریب نیاید ست گرماس بالکسر اول و یاء معروف جزوه کتاب و سیماره پاره قرآن مجید و این جمع کراست که بضم و تشدید راء باشد کریاس بالکسر و یا ثانی ساکن و سین مهمله در کتب لغات عرب مثل صراح و قاموس بمعنی طمار خانه که بر بام ساخته شده باشد مگر در منتخب بمعنی بالاخانه دوری خانه و در برهان کشف و مدار و جهانگیری مؤید بمعنی بالاخانه و در بار بادشاه و امرا گرس بکسر اول و سکون را مهمله گرس بضمتین از ریحان نوشته صراح و در زیبا بان نوشته که عجمین کرس سرگینی باشد که گل و آب آمیخته کمگل سازند گرگس بالفتح و کاف و ضم قارسی مفتوح و سین مهمله طائریست معروف مردار خوار که بعندی گدھ گویند بکاف فارسی اگر براء و تیر بکار برند و مجازاً بمعنی تیر انیز گرگس گویند و گرگسان گردون دوستاره اند بصورت اگرگس یکی را نسر طائر و دیگر را نسر واقع گویند از لطائف و غیر آن گرمنس بفتحتین و سکون فا و سین مهمله دو ایست مانند اجوان اجوان کوهان با خوش و تیز باشد آن اجمود و دوای ست خواص علی ایت که گرمه گزیده اگر بخورد فی الحال بمیرد از منتخب و لطائف گرپس بالفتح جلیاسه گرفش بفتح اول و سکون ثانی و فتح فا و شین معجمه جلیاسه آن جانوریست که در سقف خانها باشد بعندی چپکلی گویند از ریحان سراج گرشن بالفتح و فتح اول و کسر ثالث و سکون شین معجمه شکنبه و تور نشخوار کننده از منتخب گراغ بضم اول و عین مهمله پاچه گوسپند و گاو و بچه بعنی ساق

ساق حیوانات ست مبنی کوه دارد و اسپان و نظیر بآن اسپ ازا فراهم آورند از منتخب کرخ بفتحتین آب باران استاده و آب باران ازین ارجوبه باریک ساق
از منتخب لطائف کرگ بفتحتین و کاف فارسی مخفف کرگدن و آن جانوریست که بهندی گینڈا گویند دارد شیده و سراج و برهان و در بعض شروح سکندر نامه نام
ملک از دیس فرشته و بفتح هر دو کاف عربی دهی ست متصل بکوه و لسان گذاری التماس و در منتخب بفتحتین قلعه ایست بنواحی بلخ دارد در برهان بفتحتین هر دو کاف عربی
نام پرنده ست دراز گردن سیاه و بغدد شد و بیشتر بر کنار آب نشیند و از عمق نیز گویند کرناک بفتح اول و نون و الف و بهندی عنوق و کاف عربی نام شهریست از ملک
دکن کرنگ بضم اول و فتح ثانی و سکون کاف فارسی بروزن تفنگ سپرغ رنگ از برهان و رشیدی و کشف کرک بالضم و دال مهمله مفتوح و کاف عربی
قصبه ایست بکابل و بکسر اول بجیم و زای معجمه و در فرهنگ دیده شد کرم بفتح اول و سکون ثانی درخت انگور و بفتحتین مروت و سخاوت و عزیزی و بزرگواری از منتخب و لطائف
و شرفنامه منیر و لطائف نوشته که کرم بالضم معنی عنم و انبه و درخت کرام بکسر اول بزرگان و این جمع کریم است کروم درختان انگور و عنبها و انده ها از لطائف
کرشم بکسر اول و سکون ثانی و ضم سوم بمعنی کرشمه از لطائف کرد بامم کردار بهای من از خواجوی منوی نوشته شد کرم بضم اول و سکون ثانی عربی زعفران از مدار کرزم بفتح اول و سکون ثانی و ضم سوم بمعنی
مضموم گیاهی باشد خوشبو از سردی و مدارد و ابراهیمی کران بکسر اول و سکون ثانی و فتح کاف فارسی و فتح دال مهمله جانوریست شبیه بگاو میش و فیل و در جسم کوچک از فیل و کلان
از گاو میش و پوست او بغایت سخت باشد و یک شاخ دارد بر پیشانی راست بهندی گینڈا گویند و آنچه بعضی از اهل لغت نوشته که چند فیل را شکار کرده بخورد و بچه آن
خار دار باشد و بعد پنجسال متولد میشود همچو افراخت ست از سراج و برهان کراندن و کراندن هر دو بمعنی شعر دانستن و کناندن که در عوام شهرست غلط باشد
باین قاعده که هر مصدر لازم را که سببی سازند الف و نون قبل آن علامت مصدریست آرند چنانچه از گردیدن گرداندن اگر علامت مصدر تن باشد اول
امر آن مصدر برآورند و بعد آن الف و نون و یا زاید کرده بدال و نون مصدر سببی نمایند و گاهی یا را ازان حذف سازند چنانچه از سوختن سوزاندن و سوزانیدن
از رسیدن و رسانیدن و رساندن از نهفتن هم مستفاد میشود و نزد اکثری کنانیدن صحیح باشد بقاعده که در مصدر صاحب تن مذکور شد چه نزد ایشان در سببی کردن
مصادر صاحب تن و دن قاعده و حدست چنانچه از میدن و سائیدن و خواندن و راندن و سایانیدن و خوانانیدن می آید کراجیدن بجیم عربی فریاد کردن
مرغ خانگی بوقت خفیه نمودن از برهان کزاریدن بضم اول و بکسر سین بنا و بکاف فارسی نیز آمده از برهان کردن سوختن معنی معروف بمعنی شدن نیز آمده چنانچه
نور الله ذهان از در شرح گلستان بمقام باب پنجم نوشته اندر من ارمن بداو ناطفه غرف و مشرق از سراج و قران السعدین کرکسان کردون کاف اول و بضم
گرگسی یکی را از طائر و دیگر را انسر و اقه گویند کروبیان بفتح اول و تشدید و تخفیف ثانی بمعنی مقربان و فرشتگان مقرب از برهان لطائف کردن
دادن کروبکسر اول و فتح ثانی کشتی خرد که در دریا باشد از جهانگیری کرمابو بالفتح و با هوز و نیم معنی چلیپا سه که ببندند گویند از سراج کرسه
بضم اول و فتح سین بمعنی قرآن مجید مطلق کتاب از برهان و منتخب اللغات و تشدید راء مهمله تخفیف آن جزو از کتاب پاره از کلام الله بدین لفظ عربیست کراره
بفتح اول و نون بمعنی کناره هر چیز از برهان و رشیدی کرایه بکسر اول و یای تحتانی اجرت بار کردن اسپ و شتر و مهل و اجرت نشستن خانه و دکان از برهان بفتح
بمعنی برابر و سزاوار نیز نوشته و این لفظ عربیست که بسیان اجلس کلام خود میدانند کرایه بکسر اول کرایه کننده از سراج و این اشتقاق از مصدر
جعلیست از عالم طلبکین و فهمیدن نیز که لفظ کرایه عربیست کرسنا بالفتح و سین مهمله و نون هر دو مفتوح علامت تیره رنگ که طعم آن با زبان خندس و باشت از برهان
صاحب مصطفوی نوشته که ببند آزار مگویند کره بضم اول و تخفیف راء مهمله بمعنی گوی که بدان بازی کنند و هر چیز مدور و گرد که مثل گوی باشد بضم و تشدید

بچه اسپ نر و بمعنی تازیانه و بضم اول و سکون دوم اظهار ریا و خوشی و سخی و بریخ و بفتح اول و سکون ثانی هیزم و بفتح اول و کسر ثانی بروزن خیل بمعنی آریه و ماهر خوب و بضمتین مخفف کرده کرد بمعنی گوسپند و بمعنی اسپ و تازیانه و بمعنی کوس فارسی ست باقی عربی از منتخب و لطائف و برهان و مدار و چراغ هدایت **کروه** بضمتین بمعنی کوس گویند و آن چهل هزار گز مساحت زمین باشد و نزد بعضی سه هزار گز و هر گز و ذراع و هر ذرع هشت گره از مؤید و سراج و برهان و جهانگیری و دیگر کتب هیئت هندیان و یونانیان و رسائل مساحت و سایر گرچه در کتب مذکوره و قدیمین کروه مختلف بسیار ست مگر خلاصه همین ست که نوشتیم کرشمه بکسر اول بمعنی اشارت بچشم و ابرو از مبارعجم و برهان و مجمع الفرس و رشیدی و کشف بفتحتین **کرم پیله** بکاف اول و کسر ثانی و فتح ثالث و سکون رابع و فتح لام از لطائف **کرانی** بالضم و تشدید راء مهمله و ثانی شبیه بگندنا گویند **کرباس** نوعی از لباس و قماش **کری** بفتح اول و تشدید ثانی بمعنی کلنگ طائر معروف است از منتخب **کرپی** بالضم و با فارسی بمعنی سکاری و حیله گری بمعنی سخاوت و دانائی هم آمده از کشف بفتحتین و بعضی محققان بالضم کاف فارسی و بضم باء عربی نوشته و بالفتح خلاف آمد انشاء الله تعالی **کروبی** بالضم و واو ساکن و با معجمه مشدده مضمومه و کسر ای موحده بمعنی فرشته مقرب و در دیابان نوشته که کروبی قسمی ست از ملائکه مقربه و در قاموس ست الکروبی بتخفیف الراء سادات الملائکة و بتشدید را نیز وارد شده **کرسی** بالضم تخت کوچک فلک هشتم و کرسی خط برابر و بمقام مرصود و فتادن مروف و رلو شدن و کرسی ایوان خانه عبارتست از بلندی زمین ایوان و خانه از لطائف و چراغ هدایت **مصل کاف مع راء مهمله** **کز** بضم کاف هر دو آنچه دست کاریز یعنی سر بند گاه گردن و سینه بسبب تشنج و انجماد و عصاب پیدا میشود از بحر الجواهر و کشف حدود الامراض کربا بفتح و با معروف بمعنی کج نوعی از ابریشم قسمیست حریر است از برهان **کرک** بکسر اول و ثالث و هر دو کاف عربی کارد کوچک مؤید و برهان و کشف و مدار و رشیدی و در جهانگیری بکاف فارسی مفتوح و کسر لام و کاف دوم عربی و در سراج بتشدید کاف عربیست و قیل بکاف فارسی و بالفتح و کسر اول لام مفتوح بمعنی مطلق کارد کوچک **کرنگ** بفتح اول و ثالث و سکون رابع و فتح نون و بکاف فارسی چنانکه گمان برند خصاصت **کرم** باتع بنوشاکه کرکنار حوض و لجن و مدار از برهان **کرشمر بان** بفتح اول و ثالث و سکون رابع و فتح میم و بای موحده و در ست

صحیح باشد کسلان بالفتح کاهل و سست **کسو** کوهرد و کاف عربی یعنی قرار و نقاز مصطلحات کسیده ناصره و ستاع بی روایح از مسراج و منتخب **کسمه** بفتح اول و ثانی و سکون میم و فتح ثالث و سکون هاء هندی که عوض لحاف آنرا استعمال کنند و خرد و ریزه بر جسارده آویزند از سراج و رشیدی و برهان و کشف **کسائی** بکسر اول نام شخصیست قاری و نحوی مشهور کرا و اکثر کسار یعنی گلیم پشمینه از منتخب **کستی** بالفتح مخفف کاستی از برهان کسی این لفظ برای کثرة ذوی العقول می آید چنانچه گوئی کسی در دنیا نیست یعنی آدمی در دنیا نیست و غیر ذوی العقول استعمال این لفظ نباید ساخت و آنچه بعضی گویند که کسی جوابی و کسی خطاب و امثال اینها محض غلطست از نهر الفصاحة و غیرآن و لفظ کسی یا برای اصلی گاهی برای نکره باشد و گاهی برای وحدت و در مصطلحات نوشته که لفظ کسی سوای معنی معروف بمعنی ضمیر مکلم و مخاطب نیز آید مثال معنی اول از نظرت **بیت** ارتن سرم جدا کن و ز تن جدا مباش ✤ پیرم جهم باش جان کسی بیوفا مباش ✤ مثال معنی دوم اشرف گوید **بیت** بیا که بر سر راهت نگاه میدارم ✤ بکف گرفته سر از دو انتظار کسی **کستی** بالضم و سین ما خوذ از کستن که بمعنی مالیدنست و بمعنی کوفتن نیز و مجازاً بمعنی آنکه دو شخص استاده باهم آویخته زور آزمائی کنند از برهان و جهانگیری و بهائعجم و مؤید **وصل کاف مع شین معجمه کشکاب** بالفتح آش جو که برای بیماران پزند از برهان **کشاسب** نام پادشاه چون این لفظ بکاف فارسی ست لهذا تفصیل آن در کاف فارسی مسطورست **کشت** بالکسر زراعت و بمصطلح شطرنج بودن شاه در آنخانه که اگر او را آنجا سوای شاه مهره دیگر نباشد که شود **کشوت** بضم سین و واو و معروف و نامی شلشله نام دوا یکه تخم آنرا بسر بالی دنبا گویند و شربت دنبا را از برهان **کشاه** بضم کاف عربی و فارسی صیغه امر است از کشادن و بمعنی فراخ و تیز از کسان ساکردن و بمعنی خوشی و فتح نیز آمده از برهان و رشیدی و در جواهر الحروف نوشته که لفظ کشاد را مردم فارس بکاف فارسی میخوانند و بکاف عربی استعمال کنند **کشکدار** یکی از بزرگان ایران و چوگیدار **کشم** بکسر اول و فتح سیم نام دیهست از ولایت ترشیز و بالفتح و بالکسر و بیم کسور مخفف کاشمر شهرست معروف از برهان **کشور** بالفتح از جهانگیری و بهار عجم و مؤید برهان و مؤید و کشف بمعنی ملک و صاحب اختیار نوشته که هر کشور از کشورهای هفتگانه یکی از سه سیاره متعلق دارد چنانچه هند متعلق بزحل است و چین و خشتری و ترکستان و خراسان بآفتاب و دارالنهر یعنی توران بزهره و روم بعطارد و یمن و بحر **کشنیز** بضم اول و سکون شین معجمه و فتح کاف عربی و سکون نون و جیم و زی مکسور و یاء معروف و ها چیزیکه بدان نوالها قلعه می شکنند بمعنی توپ بمجازست و این مخفف کوشک نیجیر ست و معنی ترکیبی این لفظ قلعه شکاف ست از جهانگیری و سراج و مؤید بمعنی گاه نوشته **کشاورز** بفتح اول و چهارم و در آخر زاء معجمه مزارع و دهقان از مؤید و برهان و جهانگیری و رشیدی و کشف و صحاح و مادالفضلا نوشته و بعضی گویند که در اصل کشت ورز بود تا را برای تخفیف حذف کردند و الف زیاده مؤنث و صاحب جواهر الحروف و غیره نوشته که در اصل کشت آور بود تا را بحهت تخفیف حذف کردند و قاعده اینست که زاء معجمه را در فارسی بعضی بعضی الفاظ زائد هم می آرند **کشنیز** بالضم تخم معروف و نست از مؤید و کشف **کش** بالفتح بغل و سینه و کمر از رشیدی و برهان و در کشف بمعنی تیرگاه و در برهان نوشته که کش نام شهریست از ماوراء النهر نزدیک تخشب این بتقطع هر شب ماهی از نجا می کرد نواحی شهر کش واقع است می برآورد **کشیش** بکسر اول و ثانی و سکون ثالث و فتح رابع و شین معجمه بر وزن عریس پیشوا و معلم ترسایان و زاهد نصرانیان و رب پرستان از مؤید و کشف و برهان و چراغ هدایت و لغات ترکی و رشیدی **کشاف** بالفتح و تشدید شین معجمه بسیار پیدا کننده و بسیار پرده کشاینده و نام تفسیر از جار الله زمخشری **کشف** بالفتح بر داشتن پرده از روی چیزی و کشاده و برهنه کردن و بتقدیم جانوریست که در آب ماند و آنرا با نه و سنگ پشت گویند از لطائف و منتخب **کشک** بالفتح و هر دو کاف عربی دوغ ماست شنده و بعضی گویند که بمعنی جو تقشر فام طعامیست مثل هریسه که از آرد گندم یا جو و شیر گوسپند پزند کذا از برهان و سراج و بضم اول و فتح ثانی بمعنی قصر و ایوان چراکه مخفف کوشک باشد و بکسر اول و ثانی مرکبی بمعنی پاسبانی از لغات ترکی نوشته شد **کشکول** فتح مقبول کاسه بزرگ که گدایان دارند از سراج و جهانگیری و برهان **کشان** بالفتح و فارسی مجهول تلتبان و دیوث از برهان **کشیشان** زاهدان نصاری و تفضیلش در کشیش گذشت **کشیدن** بمعنی جماع نیز آمده از مصطلحات **کش زدن** بالفتح دست در گردن حریف زده زدن کردن از چراغ هدایت و در شرح گل کشتی بضم کاف ناگهان دست بگردن حریف انداختن زور کرده بر زمین زدن **کشاد نامه** بضم کاف عربی و فارسی فرمان بادشاهی و پروانه سعافی و طلاق نامه از برهان و منیو **کشته** بالکسر بر وزن رشته

بقیه حاشیه: فوق بخش نفوذ تعریف ... اگر ... شود ... کرده ... صورت ... فرمان ... ستعمل ... ملک ... فرمان ... قرار ... قرار ... سلطان ... قرار ... قرار ... قرار

یعنی گلو و حلقوم و مری و امثال آن که دانه انار و امثال آن در آنجا پیدا شود و آن ساخته خشک کرده باشند از بهمان و دهانین بکری نوشته که گرفته باشد که خریست مرکب از عود و لوبان و مصطکی و اراون خشک نبات و گلاب قرص سبته بگذارند در سوختن بوی خوش دهد و بالضم یعنی معقول و مجانا یعنی عاشق کشیده عورة انگور که در اسابه برابر کشمش باشد کشتی بالفتح سفینه که در دریا باشد و نوعی از پیاله شراب بران و مولد و رشیدی و سراج و غیره صاحب رشیدی نوشته که تحقیق آنست که فتح کاف فارسی است مشهور و سر و کشتی بالضم مصاعفت از روی تحقیق این لفظ بفتح میم مهمله است نه بکسر آن که معنی گوفتن است چون دو کس با هم کشتی گیرند یکی مر دیگر را بیفکند که بر زمین بکوبد بزرگ شیشه و دوجانگیری و هر بان و سروری و بهادر هم نیز لفظ این بدین معنی بسین مهمله تحقیق شده **کسکیی** بکسر اول فانی پاسبان **فصل کاف مع ظاء معجمه** **کظت** بالکسر و تشدید ظاء معجمه تار فوقانی پری معده و پری مطلق از شرح نصاب **کظم** بالفتح خشم فرو خوردن از منتخب **کظیم** خشم فرو خورنده از منتخب **فصل کاف مع عین مهمله** **کعب** بالفتح دیار موصده شتالنگ و بعضی استخوان مربع که بران بازی کنند بمعنی اول از منتخب لطائف اصطلاح علم حساب نام مرتبه سوم است از منازل هیر و مقابله چنانچه مرتبه اول اشی گویند و مرتبه ثانی رمال و مرتبه ثالث را کعب چون شی را در شی ضرب کنند مال گویند چون مال را در همان شی ضرب کنند کعب یا مند مثلاً عدد سه را شی فرض کردیم و چون سه را که شی باشد در سه ضرب کردیم نه حاصل شد این نوع حاصل ضرب را مال خوانند و چون مال را که نه است باز در شی که سه است ضرب نمائی بست و هفت حاصل شود و این قسم حاصل ضرب را که مرتبه سوم است کعب یا مند نام مهندسی قبیله از عرب و نام بازی اطفال و نام یکی از اصحاب یعنی کعب بن زبیر که مداح حضرت صلی الله علیه وآله وسلم بود **کعوبت** بفتحتین و حرف چهارم با موحده نحوست و شواری از شمسی این لفظ کرد و نامه ابو الفضل آمده است یعنی مذکور مناسب علم نمی نماید و نه موافق لغات معتبره پس از صراح و قاموس و غیره و بمعنی بلندی و ترفع مفهوم میگردد و چون مرادف شمامت واقع شده و شمامت بمعنی شاد شدن ست بر رنج دشمنان پس کعوبت هم بمعنی بلندی و ترفع خود باشد بر مخالفان و غالب آنست که کعوبت با ضم کاف و ضم همزه بمعنی شکستگی و وبعالی چنانکه از قاموس و صراح ظاهر میشود و آنچه در نسخهای حال بعین یافته شود باتباع تحریف کاتبان قدیم است **کعیت** بضم اول و فتح عین مهمله و سکون تحتانی و بعده فوقانی بلبل از صراح و شرح نصاب **کعک** بالفتح نوعی از نان روغنی و شیرین و این معرب کاک ست از شرح نصاب و رساله معربات و مولد **کعب غزال و کعب الغزال** نوعی از شکر پاره از برهان و بعضی گویند کرآنرا بهندی بتاسه گویند **کعب گرگ پیکان** استخوان شتالنگ گرگ که پیکان در پای خود بندند بخاصیت آن از رفتن ماند و نشوند **کعبتین** دو پانسه باشد که چهار پهلوی هر یک پانسه از یک تا شش عدد نقش کنند و بدان نرد بازند از کشف و غیره **کعبه** اسم بیت الله در اصل بمعنی مرتفعست چون بنا کعبه را زمین مرتفع و بلند ست لهذا کعبه نام کردند یا مرتفعست ازروی مراد از شرح نصاب و در صراح نوشته از یک کعبه مربع و چهار گوشه است پس **مکعب** بمعنی چهار گوشه کردن و بمعنی پانسه قمار بازی هم آمده زیرا که پانسه بازی نرد مربع و چهار گوشه باشد **کعب لنگری** نام شخصی که نهایت حریص خوردن و پر بلع بود **فصل کاف مع فا** **کف الخضیب** بالفتح و تشدید فا مضموم و فتح خا معجمه و کسر ضاد معجمه و یای معروف و با موحده نام ستاره ایست سرخ رنگ بجانب شمال که چون بدان رسد وقت اجابت دعاست و کف خضیب بدون الف و لام تعریف یعنی دست رنگین از منتخب و غیر آن **کفالت** بفتح فا مضامن شدن و متعهد شدن از مدار و غیر آن **کفایت** بکسر اول بسنده شدن و کافی شدن و سودا گرفتن از منتخب و بکسر اول و حرف چهارم همزه مانند همدیگر شدن در قوم **کفات** بضم اول جمع کافی بمعنی دانایان کارگزار **کفت** بفتح کاف عربی بمعنی شگافت و ترکیب و این صیغه یعنی ست از کفتن از برهان **کفتا** بالفتح جانوریست صحرائی که بهندی هوبار گویند از لطائف و غیر آن و بعضی گویند یعنی زن ساحره نیز ست که جگر مردم بگاه خوابش برآورده میخورد بهندی ڈائن تا مسند و اصل آنست که کفتار در فارسی و ڈائن در هندی نام همان درنده ایست که بیشتر سگ آشکار میکند چون زن ساحره مذکوره آن درنده را بصورت سگ کرده سلوک و شیوه عجب ازان ساحره بجا گذارد یا گویند کفر بالضم ناگزیدن و ناسپاسی و بالفتح یعنی پوشیدن و کوزه بزرگ از منتخب و صراح **کفور** بفتحتین ناسپاسی و بفتح اول و ضم ثانی

ناسپاسی کننده از نعمت منتخب **کفلیز و کفچلیز** بالفتح و جیم فارسی و یا معروف و در هر دو لفظ از سبزه نام جانوری آبی از قسم ورغ و یعنی کوچک کوران سوراخ سوراخ باشد از لطائف **کف** بالفتح و تشدید نیچه و کف دست و بمعنی بنا ایستاده کردن کسی او دو پاره دوختن جامه ابر یکدیگر و نا مینا کردن و خرد و لقمه و ساقط کردن حرف بالتحتی بحر چون فن فاعلاتن مفاعلتن و در فارسی بالفتح و تخفیف بمعنی کف دست و پا و بمعنی زبد چنانچه کف دریا و کف صابون و بمعنی سوخته چقاق از منتخب و لطائف و صراح **کفاف** بفتح اندازه و آنقدر معاش که کفایت کند و مستغنی سازد از طلب و آن روزی معاش و خرج روزمره باشد از بحر الجواهر منتخب و کشف لطائف و صراح و غیاث **کفک** بفتحتین کف دست و بمعنی کف آب و کف صابون **کف شیر** و امثال آن از شرح نصاب **کفل** بفتحتین سرین آدمی و حیوان و بالکسر بهره و حصه چیزی و آنکه بر ستور تواند نشست و گیرد بر پشت ستور از زند از منتخب و لطائف و برهان و بحر الجواهر و بسیار عجم **کفیل** متعهد و ذمه دار و ضامن و قبول کننده کاری بر خود از منتخب و غیره **کف دعا گرفتن** دست بدعا برداشتن **کفتین** بالکسر و تشدید فا و تا و فوقانی مفتوح هر دو پاره ترازو **کفیدن** بالفتح ترکیدن از برهان **کفانیدن** کفانیدن از برهان **کف کردن** بمعنی خوردن از مصطلحات **کفن پاره کردن** شفا یافتن از بیماری و ضعف و نجات یافتن از آفت و مهلک **کفران نعمت** ناسپاسی **کفن** بالضمتین لفظ عربیست فارسیان گاهی تعریس کرده کفن بالسکون فآرند شفائی گوید بیا از ترکیه حیض خواهرت کفن کند کفو بضمتین بمعنی و هم سنگ و مانند همتا و این لفظ بضم اول و سکون ثانی نیز آمده از صراح **کفچه** بالفتح چمچه کلان و مسمار که بصورت کفچه پهن میکنند **کفه** بالفتح و تشدید فا پله ترازو و هر چیز که شکل آن گرد باشد منتخب و لطائف و مدار و مؤید و کشف و صراح و تاج اللغات و نیز در لطائف نوشته که بضم و تشدید یعنی حاشیه پیراهن بفتح و تخفیف و نزد ما خوشه انگور و انبه چیده و دانه باشد **کفاره** بالفتح و تشدید فا پوشنده گناهان و آن بدل جنایت باشد مثلاً شکستن قسم و خوردن روزه معاوضه نگناه نماید و کفاره قسم یک بنده آزاد کردن یا سه روزه داشتن یا ده مسکین را طعام یا جامه مسکین را پوشانیدن و کفاره صوم دو ماهه روزه داشتن یا شصت مسکین را طعام از منتخب و کشف و فتاوی فیروزشاهی **کفیده** بفتح اول یعنی تر قیده و شگافته از کشف فرهنگ حسینی از برهان در سه در **کفره** بفتح اول و ثانی و فتح جیم کافر **کفشکی** بالفتح و در آنرا بر سعود نام گرم که چون حریف دریا بر کسی جای خود ش رسد بضم نیست ناگاه سر بالا بجهیدش زند تا معلق بر زمین آید از شرح **فصل کاف مع لام کلا** بالفتح و تشدید لام حرف ست برای رد سخن پیشین حاصل معنی آن آنست که چنین نیست و گاهی برای تسلم داشتن سخن غیر باشد در ین صورت اسم باشد یعنی حق ست و تخفیف لام بمعنی گیاه تر از کشف و صراح و بکسر اول و تخفیف لغتی موضوع برای سنی تشبیه و در ین حالت بدون اضافه مستعمل نمیشود **کلیا** بکسر اول و ثانی و یا مجهول و سین مهمله بر ستگاه کفادار از کشف و مؤید و مدار و برهان **کلب عو** بالفتح عین مهمله و تشدید واو سگ بسیار فریاد کننده و هاضم بیت از منازل قمر و آن چهار ستاره اند بصورت سگ **کلاز** کننده **کلب** بالفتح سگ و بفتح اول و کسر لام بمعنی دیوانه و گزنده از منتخب **کلاب** بکسر اول جمع کلب بمعنی سگ باشد از منتخب **کلب کلاب** لفظ اول بفتح کاف و سکون لام و لفظ دوم بفتح کاف و کسر لام بمعنی سگ گزنده و سگ دیوانه از منتخب **کلوب** بضم اول و فتح لام مضموم و با ر موحده انبر آهنگر که بدان آهن گرم را بگیرند از منتخب **کلوخ** کوب آلتی ست زراعان بدان کلوخ کلانرا بکوبند و بشکنند از دیباچه **کلاب** بفتحتین و کاف عربی و خم خاء معجمه مفلس که بزبان حال چه گلاب یعنی گلاب نیست از چراغ هدایت و بعضی بجای خب لفظ چپ بفتح جیم فارسی نوشته اند و گلاب یعنی مفلس نیز مرقوم ساخته اند **کلات** بفتح دیه و قریه و قلعه بالا کوه نام نمنی از کشتی از چراغ هدایت و غیره **کلفت** بفتحتین و سکون فا و بعد فوقانی بمعنی کنده و درشت و ناهموار و بر هان و بهار عجم و بالضم فتح فا کدورت و رنج و اندوه و بمعنی عربیست از منتخب و صراح **کلالت** بفتح ماندگی شدن و کند شدن دلی پدر و مادر شدن و دلی فرزند شدن از منتخب **کلارة** بکسر اول بروزن و معنی رست و خانه از منتخب **کلانوت** بفتح اول و نون و فتح واو و قوبست از مطربان و این لفظ هندیست **کلنج** بجیم عربی ستیزه کننده و کند بروزن سمندآلتی آهنی که بدان زمین را برای زراعت بکاوند بندی گوید از سروری و صراح و برهان **کلید** بکسر تر این آنچه که بدان قفل بگشایند **کلاه قند** بفتح کاف و تشدید لام کوه قند **کلب الجبار** ستاره ایست بصورت کلب

فرهنگ فارسی

کلوخ انداز بروزن و معنی کلوخ دیوار قلعه سازند کذا فی میان آنها سنگ و کلوخ بروشمنان اندازند و احیانا از انها نهاده بندوقها جنگ میکنند و حشمی و عشرتی و شباب بخاری گویند قلعه آهنین ماوشعبان کنند و معنی فلاخن نیز آمده از برهان و رشیدی و بهار عجم **کلک** بکسر اول و سکون لام و سین مهمله لفظ عربیست بمعنی آبک سفید و خوش و آبکی که بدان عمارت سازند بفوقانیین و بعضی بمعامله و بعضی بتاء گویند کذا فی بعض نسخ و بتاء گویند کذا فی بعض نسخ و گنگاره های عمارت نیز گفته اند و بعضی گویند که مطلق پنجه گلی است و ان جنس چون چوب و ان رقم و نقوش انسان و غیره فصل اول باب الخاء **کلاغ** بفتح اول و ثانی و غین معجمه و فتح زاغ و شین معجمه و الف و غین دیگر بر وزن چراغ و دماغ و ایاغ بعضی مردم چیده آید و بعضی عشق از شرح نصاب بنقول از کنز و سرمه و قاموس و منتخب نوشته که بالفتح شیفته شدن بچیزی **کلمح البرق** مثل دزدیدن برق یعنی بزودی تمام **کلک** بکسر حرفی میان خالی اعموما و قلم اخصوصا و بفتحتین بمعنی تشریح عام و فصاد که بهندی آرا بچه گویند و بمعنی شوم و ناسبارک و بلا و سختی و دد و دسر و بالفتح بمعنی بقل و آغوش و بالضم بمعنی بشیم زدم و نباز سراج و مصطلحات بهار و لطائف **کلنگ** بفتحتین و نون و کاف فارسی ست و افزوده ست که بدان مین و دیوار کاهند و بضم اول و فتح لام بر پنده شباب بسارس و نام سازی از برهان و شرح نصاب و در لغات ترکی بمعنی اول بضم اول و فتح لام نوشته و گفته که بفارسی آنرا کلنه نامسند و در جوالیقی بالحروف نوشته که بفتح اول و ثانی مبدل کلنه زیرا که دال مهمله بکاف فارسی ابدل شود **کلال** بفتح اول در عربی ماندگی اعضا و غیرها و کندی و بضم اول در فارسی بمعنی کسیکه ظروف از گل سازد از منتخب و برهان **کل** بالفتح کسیکه سر او بی مو باشد از جوشش سر یا بمعنی ترکیست و بالفتح و تشدید لام بمعنی گنگ و لال درین صورت لفظ عربیست و در منتخب بمعنی کند شدن زبان و بالضم و تشدید بمعنی همه و جمیع و در لطائف نوشته که این لفظ مفرد ست که بمعنی جمیع آید و در اصطلاح صوفیه کل و احد مطلق را گویند کل اسم حق تعالی ست باعتبار حضرت واحدیت و الهیه جامع اسماء مجموع ست **کلل** بفتحتین بسر چند از مرغ مخصوص که با و شاهان و جوانان بکستار و کلاه منند و آنرا جبه و کلغی نیز گویند از برهان و در عربی بتنگستگی مرغزار یا گلها مستغاد از صراح و با کسر گنگی و بسته زبانی از لطائف **کلیل و کلکل** هر دو بکاف مفتوح هر زه گوئی از مصطلحات **کلکل** بفتح هر دو کاف عربی و فتح یم و سکون هر دو لام شور و غوغا **کلیل** بفتح کند بسته و مانده شده و خیره و کند از منتخب و صراح **کلام** بفتح سخن گفتن و باصطلاح علم نحو لفظی ست که متضمن باشد دو کلمه اینی مرکب باشد از دو اسم یا فعل و اسم که نسبت یکی بدیگری باشد بر نهوجه که فائده تام و مدهی چنانچه زید قائم و قام زید و کلام علمی ست که در ان مسائل نقلی را بدلائل عقلی ثابت کنند و متکلم دانندهٔ آن علم ست از منتخب و چهار شربت **کلام مستدام** عبارتست از کلام الهی و وحی **کلم** بالفتح خسته و مجروح کردن و بفتح اول و کسر لام سخنها جمع کلام از منتخب **کلوم** بضمتین جراحتها از شرح نصاب **کلیم** سخنگو و هم کسی که مجروح و ملقب موسی علیه السلام چرا که اکثر باو حق تعالی کلام میکرد و تخلص شاعر **کلبتان و کلبتین** بفتح اول و فتح باء موحده و فتح تاء فوقانی آلتی ست آهنگران را که بدان آهن آهن گرم را گرفته بدست دیگر از مطرقه میکوبند و آنرا انبر و ماشه نیز گویند و بمعنی گلگیر شمع نیز آمده از برهان و سراج و شرح نصاب ظاهر این هر دو لفظ تثنیه کلبه ست که یک پره آنرا گفته باشند **کلیتین** بضم اول و فتح یای تحتانی و فتح تاء فوقانی هر دو گرده و این تثنیه کلیه ست **کلیدان** بفتح اول کنده را گویند که بپای دزدان و گنهگاران نهند و دیگر اول آلت بست و کشاد در باغ و در کوچه و قفل انرا گویند از برهان و کشف و موید **کلاشکن** بفتح نوعی از علوه اگر نهایت سخت باشد از برهان **کلید افگندن** در ولایت رسم ست که چون زنان آنجا بفال گوش متوجه شوند افسونی خاص بر کلید دمیده بر سر راه اندازند از مصطلحات **کله بر کله کسی زدن** کنایه از دعوی برابر کردن ست از مصطلحات **کلاغ گرفتن و کلاغ زدن** علم زدن و آشنا کردن از مصطلحات **کلاه انداختن و کلاه بهوا انداختن و کلاه بر آسمان انداختن** کنایه از کمال ذوق و شادمانی و خوشحالی از رشیدی و بهار عجم و شخصی **کلاه انداختن** بمعنی جزع کردن نیز نوشته **کلاه افگندن و کلاه بر کشیدن** مراد از تعظیم چرا کرد بعضی ملکها بر ای تعظیم دیگری کلاه خود را از سر برگیرند چنانچه در اهل فرنگ معمولست **کلاه گوشه شکستن** فکر کردن **کلوخ خشک لب بالیدن** کنایه از مخفی و پنهان داشتن امری از برهان **کلو** بفتحتین و واو مجهول

بمعنی کلان تر و بیش محلهٔ بمعنی بکسر اول خوانده انداز لطائف و نصتبین و داد سرور در عربی بصیغهٔ جمع امر حاضر بمعنی بخرید در یصورت بعد واو الف آید هم میرسید
برای علامت تمیز واو جمع از داد اصلی **کلمه** بفتح اول و کسر لام و فتح میم بمعنی سخن از کشف مدار و منتخب در لطائف بمعنی یک سخن و نیز در منتخب لغت شسته که اصطلاح
نحویان کلمه لفظیست مفرد او بمعنی داشته باشد و منطقیان کلمه قول را گویند **کلمه** بالکسر و تشدید لام آپرنشل خیمه که چادر جامه یا یک تنک بجهت نه پرده و گرسازند
از رشیدی و منتخب و برهان و صحاح و کشف و مؤید بمعنی خیمه و سایبان نوشته و کلا بالضم و تخفیف لام و ها ملفوظ سر و فت که بر سر پوشند بمعنی آلت تناسل و نیمی
حرکات جماع از مصطلحات مجراع هدایت **کلته** بالفتح و تار فوقانی بمعنی ادرک و بمعنی دم بریده و کسیکه حرف بخرج گفتن نتواند و چوبدست کوچک و سر بریده آنرا
سونتا و کتکا گویند از جانگیری و کشف و برهان و در سراج نوشته که در اصل بمعنی بریده و مقطوع ست لیذا کلته دم بمعنی بریده دم و کلته پر بمعنی بریده پر و کلته زبان
بمعنی کند و هر شی ناقص مجازاً کلته گویند **کلافه** بمعنی کلاوه و فعلی ست از کشتی که هر دو پا خود بگردن حریف بندکرده او را مثل کلافه بپیچند فاز کلافه مبدل از واو است
در اصل کلاوه و بلوه از مصطلحات **کلیچه** بضم اول و کسر لام نان خمیری میده **کلاوه** کلاله بفتح در لفظ دوم بعد الف با و موحده ریسمانی که بر پنکه کوک تند بندند
یا نگویند از برهان و سراج **کلاته** بفتح و حرف چهارم تار فوقانی بمعنی ده کوچک و بمعنی مزرعه از برهان و شرح نصاب **کلیه** بضم اول و سکون لام و تخفیف تحتانی
مفتوح گرده که عضو بدرونی معروف ست بضم اول و تشدید لام مفتوح و تشدید یا تحتانی بمعنی تمکی و تهیه بودن از منتخب و مصطلح منطق مغموم بوصیکه منع نکند
نفس تصور او از وقوع شرکت دیگری چنانچه مفهوم انسان که حیوان ناطق ست صادق بر زید و بکر و خالد و غیره **کلیچه** بفتح اول و سکون لام و فتح یا
فارسی و سکون تار فوقانی و یا رسیده بمعنی نادرست از کشف مدار و سراج و در برهان و سراج بمعنی بیهوده و بیمعنی **کلمنه** بضم تحتانی و سکون نون و با موحده **کلیچه**
که از حلوا و غیر با دام میکنند زیرا **کلال** بضم اول و بروی چیده و بمعنی لف نیز آمده و این لفظ بکاف فارسی آمده از برهان و غیره آن **کلبه** بالضم و با موحده
خانهٔ کوچک و بمعنی گوشه و دکان هم آمده از برهان **کلاه** بضم اول سر پوش و بمعنی تاج بادشاهی آمده از برهان **کلیمه** نام شعابی ست که قبله او در کتاب کلیمه
مسطور ست از لطائف **کلا** بضم اول و با مقصور میوه ایست و با ر ناک سیاه و بزرگ و بمعنی پسین و هلگشتن چشم با شد از حال خود چنانکه سیاهی چشم نهان شود و بلذت بسیار شهوت یا بد و اطلاق
نمایند بکبوتر شش اعراض از لطائف **کلا** بسه کلاه و ان سین مهمله خود از کلس الکسرت بمعنی چونه و آهک گچ چنانکه در کنه آمده پس **کلاسه** آنچه از خود نتوانند
باشد چنانکه حمال بمعنی دام کز از جبل ساخته می شود و شرح کلستان از عبد الغنی و سراج و پنجه بعضی فرهنگ گلستان از بعضی اهل لغت **کلاسه** بضم اول و ام موضع گفته اند
طاهر اخطاست چرا که در مسجد شیخ بضم میم و کسر لغتی ایش ندارد **کلاه** و علم کلام مناسبات از معرفت عقائد ست باداء تعلیه و یدلل گاهی مراد از **کلاه**
شفقیه کز دوق توحید عیانیه باشد و راه معرفت الهی بپای سند لال رفته باشد از لطائف **کلمک فرنگی** نوعی از قلم که آنرا حاجت بدوات نباشد و آن چوبی
میان تهی باشد و اندرون آن میلی از قسم مس مصنوعی یا از سرب مکمل کرده می نمند که بوقت نوشتن میل مذکور بکاغذ سوده حرف مائل بسیاهی ظاهر میگردد باد شاهان
و امرایان اکثر بران قلم بر عرائض مردم دستخط مینمایند **کلی** جزوی باصطلاح منطق کلی آنست که مفهوم او از شرکت باکثیر چنانچه حیوان و جزوی آنست که مفهوم او اباء
از شرکت چنانچه زید و عمرو و فصل **کاف عربی** مع میم **کشتی** بیائش و تاء فوقانی بمعنی فعل سطوت **کتاب** بالضم کشف گفته که بالکسر صحیح ست و برهان
نوشته که بالکسر و بالفتح هر دو صحیح و در رشیدی نوشته که بالکسر صحیح نیست چرا که خاب کم دارد و خاب بمعنی تست که از آسمیدن و نوا گویند بفتح یعنی شیم با یک **کمات** بفتح
و در اخر تاء موقوفه سماع و غ و آن چیزیست سفید بشکل بیضه و بعضی صورت قیصر در ایام برسات از زمین دمیده و بضمه کمان بمعنی دلاویز و بیا نهایان بمعنی جمعیتی
ست که بمعنی دلاور باشد از صراح و منتخب و این لفظ بهندی بمعنی بهادر می نویسند **کمیت** بضم اول و فتح میم و سکون تحتانی بمعنی شراب لعل انگوری که
بسیاهی زند و اسپ سرخ رنگ که بسیاهی زند دیال و دوم او سیاه باشد و نام شاعری از عرب و فتح اول و تشدید میم کمور تشدید تحتانی بمعنی چندی و
مقدار پنجه که کنجیده شود یا پیموده شود یا شمرده شود و نصاب از یوسف بن ماغ و برهان و رشیدی و منتخب و صراح و غیر آن **کمند** و حدت

ریسمانی باشد از ریشم وغیره که درویشان وصوفیان بوقت مراقبه گرد کمر خود بپیچیده می نشینند از مصطلحات بهار عجم و چراغ هدایت **کمر وحدت** بمعنی کمند وحدت از مصطلحات **کمان** بضم اول و بیم فارسی نوعی ازان ست که سطر باشد بمعنی باد و به خمیده و این لفظ ترکیبیست از برهان و مصطلحی **کمند** بر وزن پسند بود زیرا که معنی خم و پیچ و التفاف در وظاهرست از حواشی الحروف **کمر بند** چاکر و بمعنی میان بند **کماد** بکسر اول و در آخر دال مهمله گرم کردن عضو بچیزی که آن چیز را اول از آتش گرم کرده باشند از کشف **کمر بکر** بمعنی بلندی بلندی چه کمر بمعنی بلندی هم آمده بمعنی برابر برابر نیز آمده از سراج و کشف و برهان **کمر** بفتحتین معروف ست یعنی میان و بمعنی میان بند آنرا بتازی حقو گویند و بمعنی مجازاً کوه و ریگزار گویند از چراغ هدایت و سراج و فرهنگ آنان نوشته که کمر در اصل بمعنی میان ست بمعنی بند یکه بر کمر بندند مجازاً شهرت گرفته پس کمر بند را بعضی غلط گویند محل نظرست **کمیز** بضم اول و کسر میم بروزن گریز بمعنی بول و کمیل نیز آمده و بکاف فارسی نیز نوشته اند از برهان **کمک** بضمتین اعانت و مددگاری چه دیگر و بارو چه در فرهنگ لغات ترکی نوشته شد **کمال** تمام و تمام شدن و تخلص دو شاعر یکی از اصفهان و دیگر از غزنین از منتخب و مؤید **کمان رستم** قوس قزح از مصطلحات **کم** بالفتح و تخفیف میم و عجمی شده بمعنی بسیار و بالضم تخفیف میم ضمیر جمع مذکر مخاطب شما و بالفتح و تشدید میم مقدار و پیمانه و بالضم و تشدید میم بمعنی آستین و بالکاف و تشدید میم بغلاف تنگوفه و الکمام جمع این هر دو از منتخب و غیره و لفظ کم بالفتح در فارسی لفظ اندکی هر دو اگرچه برای معنی تقلیل است لیکن اگر معنی نفی مطلق آید از جواهر الحروف **کمن** بفتحتین نام مالاب کشمیر یعنی پنهان شدن در جائی بقصد دشمن یا شکار از برهان و منتخب پنهان شونده در کمازار و جزان و در سراج نوشته که کمین بروزن گلین بر لفظ مونث از نیجاست که صاحب قاموس یعنی کسی در ده که بقصد کسی پنهان نشیند و کمینگاه جائی که شخص مذکور کمین کردن مجازاً بمعنی پنهان شدن بقصد کسی یا چیزی و نیز تواند که کردن در اینجا بمعنی شدن باشد چنانکه سعدی فرماید ؎ طمع تر از تو هوس نخورده و نیز مجازاً بمعنی کمینگاه آمده چنانکه فلانی در کمین ست و در فارسی بمعنی چیزیکه آمده **کمزن** بالفتح و ازا مجمه مفتوحه بمعنی کم مضبوط نوشته اند و بعضی گفته که کمزن بمعنی دکرش کم کن یعنی دکرش ترک کن **کمان** در اصل خمان بود بفتح خا معجمه مضموم بضم تغیر السنه بکاف بدل شده از برهان **کم چیزی گرفتن** بفتح اول و اضافت ناشنیده و نابود بانکاشتن بدانکه لفظ کم در مقام معدوم و نفی مطلق استعمال کنند از مصطلحات **کمند حلقه** روان ستبر مدیکه بکار بودن کمان کسی کشیدن هم آوردن و راه شدن و از عهده آن برآمدن از مصطلحات **کمون** بفتح و تشدید میم مضموم نام دوائیست که بسهندیزه گویند از منتخب و بحر الجواهر بمعجون کمونی ازین مرکب باشد **کمر باختن** کمر شکستن و بطاقت ماندن از بهم و غم **کمر کشادن** ترک کردن کاری و فراغ کردن از برهان **کمان شیطان** قوس قزح **کمان رطاق** بکمند آویخته از طمع امر عظیم و کار عجیب تفاخر کردن معمول ست که چون کسی فتحی عظیم میکند کمان خود را از جائی بلندی آویزد کمانچه نام سازیست معروف که مضراب آن کمان شکل و پیرایست از برهان و سراج **کمانه** کمان بخاران که بدو راه بان گرد شل آرند از برهان **کمر کوه** میان کوه از سراج **کمان** جوله بجیم عربی و واو مجهول یعنی قمر یا که کمان راه دان گذارند چراکه جوله یعنی ترکش ست چون قمر یان بی ترکش بند ند لهذا چنین گفته شد از سراج **کمان کرویه** بضم کاف فارسی ضمیر را مهمله و واو مجهول کمانیکه دران غلوله نهاده رها کنند از برهان و بهندی آنرا غلیل گویند **کمشری** بالضم و تشدید میم مفتوح و سکون تا و شین مثلثه و فتح راء مهمله و الف مقصوره و بصورت یای مهموز که از اقسام ارهر دو گویند از منتخب شرح نصاب **کمی** بفتح کاف و کسر میم و تشدید یا بروزن فعیل بمعنی دلاور و دلیر که بهلاک باز نرسد و منتخب **کماچی** حرف اول کسر هاء فتح یاء مهموز فارسی بسکون یا بمعنی چنانچه آن مقدر ست **کما ینبغی** بمعنی چنانکه سزاوار ست و در این لفظ کاف حرف تشبیه و لفظ ما زائده و الف لام بعد کاف تشبیه لفظ ما زائده آرند تا حرف چاره بر فعل نیاید و بمعنی صیغه مضارع از ابتغا که ناقص یائی ست از باب الافتعال یعنی سزاوار شدن **فصل الکاف مع النون** **کنده** پا بالضم و بار فارسی چوب کلان و سنگین که سوراخی چند در آن داشته باشد که پای گنهکاران در آن نهاده بند کنند **کنب** بفتحتین ریسمانی ست که از آن از پوست کنان سازند و آن نهایت محکم باشد و نوعی از خیار ست بمعنی برگ و تخم بنگ و بعربی بمعنی حرکت دادن پا از برهان **کنشت** بضم اول و کسر نون و سکون شین معجمه و فوقانی تبخانه از مآثر و کشف جهانگیری و در رشیدی **کنشکده** و نوشته اند در برهان همان فرنگ است که کوه بمعنی سعید و

و در سراج نیز همان حرکات مذکوره بمعنی عبادت خانه کفار گفته است بالضم و سکون نون و فتح تحتانی و تاء فوقانی نامیده و اول آن لفظ اب باشد بالضم یا بجر یا برفع یا لفظ ام باشد یا ابن یا بنت چون ابو الحسن و ابی بکر و ابا هریره و ام الکتاب و ام مکتوم و ابن عاجب و ابن سبیل و بنت الکرم بمعنی شراب انگوری و بنت الصدر بمعنی اندیشه و گاهی لفظ کنیت در فارسی بمعنی لقب هم مستعمل میشود کنایت بکسر پوشیده سخن گفتن و سخن پوشیده و باصطلاح خبر بردن بچیزی در دهن تشبیه کرده اسم شبه را نهی داشتند نام شبه بدکور ساختن مثال آن بیت لولو از گرس فرو بارید گل را آب داده و در گریز و چ پرو بالش عناب داده یعنی معشوق رنجیده شد و اشک از چشم فرو بارید و خداوندان روم پرورد لب خود را مالش داد کنجد بالضم و جیم عربی مفتوح تخمیست معروف که از ان روغن گیرند بهندی آنرا تل گویند بکسر تاء فوقانی کند بالفتح بمعنی لشکر و قند معرب آنست نامی است از نامهای خمر و در برهان بمعنی هرچه دیش و گریزد گویند و در اصطلاح بعضی گفته که بهاطلاع تیر اندازان آن شیئی که بعد کشیدن کمان در حالت کشاده تیر کنند کنو بفتح اول و ضم نون و واو مهمله بمعنی بهپاس و زنیکه در گیاه زرد بود و بضمتین ناسی از طائف کنگر بالضم و کاف و دو راء مهمله خصوص مخلف لنگره که بنای عمارات سازند از سراج و در برهان بمعنی هرچه دیش و ضمع درشتیست شاید بمصطلحی از منتخب کنار بفتح کناره چیزی و گوشه و طرف بکسر بمعنی بغل و آغوش و بالضم اول ثمری ست خوش مزه بهندی نارنگ گویند از برهان و صاحب رشیدی خلاف آن نوشته که بکسر گوشه هر چیز و طرف و بفتح بغل و صاحب کشف نیز بفتح بمعنی بغل گفته کنداور بالضم دانا و حکیم و پهلوان از رشیدی کنندور بفتح کنا از حضرت علی کرم الله وجهه کندیه بالضم کاف و سکون نون و دال مهمله موقوف و کسر هاء هوز و یاء معروف پرزن ساکخورد کنز بالفتح و زا و تحتانی گنجینه و خزانه و نام کتاب در علم فقه و نام کتابی در لغت کنور بالضمتین جمع کنر که عرب گنج ست کنیز بالفتح اول و کسر ثانی بمعنی زن مملوکه و دختر از زنان و بمعنی دختر بکر و دوشیزه نیز آمده از برهان و در جهانگیری بکسر تین کناس بالفتح و تشدید نون و سین مهمله آنکه خاشاک خانه مردم و بدر انداز بفارسی نهند و دستان خاکروب مجازاً بمعنی جلاد و گردن زننده نیز آمده و بکسر اول و تخفیف نون جانوریست که خواب کردن آهو و گوزن از صرع و غیره کناسی بضم کاف و کسر عین که حرف چهارم ست و سین مهمله ساجده عابد تر سایان که کشف منتخب کنگاش بالکاف و نون خفی و کاف دوم فارسی و شین معجمه بر وزن تماشا بمعنی مشورت و معالجه پرداختن و این لفظ ترکیبی ست از بهار عجم و سراج و مدار و دیده و جهانگیری و لغات ترکی کنگش بکسر کاف بی فتح کاف فارسی بمعنی مشوره و این مخلف کنگاش ست کنش بفتح اول و کسر نون و شین معجمه بمعنی کینه و بضم کاف و کسر نون بمعنی کردار و عمل در اصطلاح کنف بفتحتین جانب و کناره و پناه از منتخب و مؤید و کشف کنیف کاف آخر این لفظ جزو کلمه نیست بلکه بجای تصغیر ست کنیشک بضم و کسر میم طائر معروف و نام چوبیست در سازو در برهان و مزمل و مؤید این لفظ بضم کاف فارسی و کسر چیم ست در جهانگیری نیز بضم کاف فارسی و فتح چیم کنک بضم کاف دوم فارسی فربه و قوی هیکل و خوشه و خرما و بالکسر بمعنی جیا و زبان آورد و بالفتح بمعنی بال مرغ و بازوی انسان و شاخ درخت و بضم کاف فارسی بمعنی انسان نیز در برهان از لطائف کنام بضم اول آرامگاه بهائم و آشیانه مرغان صحرا و پراگاه از سروری و لطائف و برهان کندلان بالضم و دال مهمله نیز مضموم مخففه کلان و بزرگ که پیش دروازه بادشاه استاده کنند و این لفظ ترکیبست از کند و لان کنان بفتح اول مبنی کنده و بکسر بمعنی پوشش از شرح نصاب کن بالکسر و تشدید نون بمعنی پرده پوشش و بضم کاف و رای عربی صیغه امرست بمعنی فعل مشتق از کان یکون کونا و اشارت باشد بامر متقبالی در روزانل و ارباب پیدا شدن موجودات از منتخب و شرح نصاب و بکسر اول و ترکی بمعنی پس و عقب کن بالکسر بمعنی امر و نهی که حکومت عبارت از نهست انی برهان کنعان بالفتح نام پسر نوح علیه السلام که گفر زیده بود و نام شهر یعقوب علیه السلام و نام مرد غرور از شرح حافانی و مؤید و برهان کندن بالضم بندیدن کندن بالضم نام جاه از زمین که خود را در آن حریف بندکرده رو در بر سه حریف آورد نیز از شرح کندن بالفتح معروف و بمعنی رمیدن نیز آمده کن فکان بضم کاف و فتح فا حاصل معنی این مجموع شو پس شد مراد از عالم موجودات کن فیکون کنایه از عالم موجودات کنون بضمتین بمعنی الکون از برهان کند و بالضم مرزبرگ که از گل سازند و در ان غله پر کنند از لطائف کنایه بکسر اول و حرف چهارم یا رحمتا گفته سخن گفتن بطوریکه بمعنی آن صریح و ظاهر نباشد کنانه بفتح اول

و بدون نون کنند و بکسر اول کیش تیر کہ آنرا ترکش گویند از منتخب و برہان و شرح نصاب کہ بالضم و در آخرہا ملفوظ در عربی بمعنی پایان چیزی و وقت کار و حقیقت چیزی بضمتین و با نقطی و در سنگ و جاہلوریست کوچک کہ بر سنگ و دیگر جاہلور ان چسپد بعربی آنرا قراد گویند بالضم قاف از برہان و سراج و منتخب و غیرہن کندہ بالضم ہر چوب سطبر و بزرگ و بمعنی چوبی کلان سوراخ دار کہ پای محرمان بسوراخ او داخل کردہ بیخ بند نمایند و نام فلنی از کشتی و بالفتح بمعنی خندق و بلفظ خندق مخفف ہمین ست از برہان و لطائف و مصطلحات کنیسہ بکسر تین یا ہ مروف بین معلمہ معبد گہرہن و ترسایان از برہان و صراح کنارہ بفتح سر و پشت و بر ہان و جہانگیری و رشیدی گنجارہ بالضم و جیم عربی بچہ بعد از کشیدن روغن قل کنجد و غیرہ ماند از برہان کناسہ بضم اول معلما خاشاک و پچہ بجارو ب و امثال آن جا گردہ گرد آمدہ منتخب کندو سے بالفتح و ال ہملہ مضموم غرہ و ستارہ روشن طعام از برہان و لطائف و صراح کاوی بالضم کاف عربی و یم عربی و کاف عربی و واو و بمعنی تفحص و تلاش و تفتیش و غور و ہمان کندہ کاری ہر دو کاف عربی بمعنی تفتیشہا کہ بزرہ چوب سنگ و امثال آن کنند از مصطلحات فصل کاف عربی مع واو و کوب بفتح ہر دو کاف و با موحدہ ستارہ روشن و بزرگ و منتخب کوالب بواو و ثانی بہ تقدیم الف بر لام از برہان کواعب بفتح اول و ثانی و کسر عین معلما و با مہملہ و بعد ہا موحدہ زنان پستان و این جمع کاعب ست از منتخب کوداب بالضم و واو و ال مہملہ و با موحدہ بمعنی شدائد و مصائب و بلیات و بمعنی عادت و شیوہ و رسم و طریق و مکر و حیلہ و بمعنی ستارہ ایست از بنات النعش و بمعنی ستارہ ایست از ستارہ ہای دب اصغر و بمعنی ستارہ ایست از ستارہ ہای دب اکبر و بمعنی ستارہ ایست از ستارہ ہای جدی و بمعنی ستارہ ایست از ستارہ ہای ذراع شمالی و بمعنی ستارہ ایست از ستارہ ہای ذراع جنوبی و بمعنی ستارہ ایست از ستارہ ہای کف خضیب و بمعنی ستارہ ایست از ستارہ ہای کف مخضوب

در فردوس اللغات **کوه محروق** کوهی ست صاعقه کوک بود معروف بکاف عربی یعنی آهنربا یا بلند و تحم کاهو که خورد نش خواب آرد و دوا و مجهول هم آهنگ کردن سازی را با کیگر یا موافق ساختن آوازهای تار با دوصوت و یعنی سفر کردن اهل عبری سال گویند و ازین جهت غره و شعشاش اگر کنار گویند که بسفر نمیدهیم و ترکی باد معروف یعنی کبود و نیلگون از زبان و سراج و بهار عجم و کول بضم کاف و واو و غیر ملفوظ و سکون کاف بمعنی چاق و تندرست از لغات ترکی نوشته شد **کووک** مرکب کو و ک کو بمعنی فضله و نجاست ست چون اطفال بیهوش مرریدن اختیار و احتیاط ندارند لهذا چنین گفتند و این تحقیق هر چند در عالم هر کرده ست لیکن یاران واقعی بایه چاره غائش در عرف بر سپر امرد و نا بالغ اطلاق کنند از جواهر الحروف **کوملک** بضم کاف و واو غیر ملفوظ و سکون تحتانی و فتح لام در ترکی بمعنی پیراهن **کوچک** بمعنی خرد فلم مقابست ازدوازده مقام موسیقی از چار شربت **کوشک** بالضم و واو معدوله و سکون شین معجمه قصر و بنای بلند از برهان و بواو مجهول و فتح شین نیز آمده **کول** بالضم و واو و مجهول تالاب و مناک بالتحتین پشم گوسفند یعنی از پوست بیش بزرگ و تند و بعضی بمعنی گلیم که نه نوشته و در هندی بالتحتین بمعنی نیلو فر آفتابی که گلش سرخ باشد و آنرا سبندی کمل نیز گویند از برهان و سراج و رشیدی **کوچک ابدال** بصلاح قلندران مردمی را گویند که از دیگر مردمان صغیر و خرد سال باشد از چراغ هدایت و چار شربت **کوتوال** بفرس لفظ هندیست بمعنی صاحب قلعه چه در اصل کوتوال بود بتا تقیل هندی **کوتل** واو معدوله غیر ملفوظ و فتح تا رفوقانی مرکب سواری خاص این لفظ ترکیست از لغات ترکی **گوپال** بضم و واو معروف و با فارسی گرز آهنی از برهان و سروری و رشیدی **کواعب انجم** بنات النعش **کوک شدن** موافق شدن سازها بسازی از بهار عجم **کوک کردن** موافق کردن سازها و موافق کردن آواز از برهان **کوکن** بالضم بروزن موسن نام ولایتی ست از ملک دکن که بر ساحل دریای شورست و در فارسی بمعنی چنبر که طاس محدب ست و بمعنی دلمل از برهان و رشیدی و سراج **کون** بالفتح بمعنی بودن و هست شدن از منتخب و بمعنی دنیا و این جهان مستعمل میشود و در شرح مقصاد نوشته که کون بالفتح مصدرست بمعنی موجود شدن چیزی و عالم موجودات را کون ازان گویند که بعد از نابودن بود شده و در برهان نوشته که در عربی چیزی حادث را گویند یعنی سابق نبوده و حالا پیدا گردیده **کوهکن** لقب فرهاد زیرا که حسرو پرویز بمزید عدهٔ وصل شیرین کوه بی ستون را بفرهاد کنده انید و راه هموار پیدا ساخته بود از سراج **کون خاریدن** پشیمان شدن از سراج و برهان **کوردین** بروزن پوستین جامهٔ پشمین و گلیم از برهان و جهانگیری مؤید **کوگان** بالضم و واو معروف و را مهمله موقوف و کاف دوم فارسی انگله از جانب درهم باد شاهزاده باشد از مدار و در لغات ترکی نوشته که شخصیکه نسبش بسلاطین سه و نسبت دامادی هم داشته باشد و در سروری بکاف اول فارسی و کاف دوم عربی یعنی بادشاهی که دختر خاقان چین در حبالهٔ نکاح او باشد **کوالیدن** بفتح و بضم بالیدن و رشد و غیره از برهان **کوه ماران** تلی ست در کشمیر از مصطلحات **کوستن** بروزن و معنی کوفتن از برهان **کودن** بالفتح و دال مهمله مفتوح اسپ پالانیکه بار برو نهند و بمعنی شخصیکه تیز فهم و زیرک نباشد مجازست از منتخب و در مؤید اسپ گران رو و کم رفتار و در خیابان از قاموس نقل کرده که این لفظ عربیست **کوهان** بواو مجهول برآمدگی و بلندی پشت شتر و بلندی شانهٔ گاو **کوچه دادن** گذاشتن اسب را بکسی تا گیرند از چراغ هدایت **کوچه یافتن** راه یافتن کوچه کوچه **خموشان** قبرستان **کوری چشم فلان** یعنی بزعم فلان از مصطلحات **کوچه فو** محلهٔ لویان از مصطلحات **کوکنم** بضم هر دو کاف عربی نوعی از نباتست و در ناکولات که از بقیهٔ مرغ ساز مذکور است و در رشیدی آواز خانه **کوبم** بواو معروف بمعنی کوچه و بمعنی محله و خانه نیز آمده و کلمه ایست که برای استفهام امر مکرر التقریر نیز می آید چنانچه مصرعه دو دستی که حال مرا پرسشی کند + و بفتح کاف فارسی بمعنی مغاک **کوره** بالضم بواو معروف را مهملهٔ آتشدان آهنگران و مسگران و جای پختن خشت و گچ و امثال آن پزند لیکن درین معنی عربیت کمانی القاموس و میتوان گفت که معرب باشد و نیز در عربی کوره بمعنی شهر و قصبه و آبادی و ناحیه بواو و مجهول در فارسی بمعنی حصه و بهره و خم حصار ملک فارس از سراج و رشیدی و برهان و منتخب و مارد و بمعنی فرسنگ نوشته که کورد بفتح کاف عربی بمعنی ویران و جای خراب کوکبه بفتح هر دو کاف فارسی بمعنی اختر کمانی القاموس و بمعنی انبوه و جماعه نیز عربی ست و مجازاً بمعنی فروشکوه و حشمت و گوی مستقل

از سراج و کشف و مدّ منتصب یعنی بزرگی و ستاره و در برهان نوشته که چوبی باشد بلند و کج که از سر آن گوی فولادی معلق آویزند و بچوگان بازی مولکی میبرند و آن را لوازم بادشاهی هست یعنی نبوده مردم نیز آمده **کوهه** بواو مجهول آمدگی هر چیز و برآمدگی پشت گاو و شتر و مجازاً یعنی دوش انسان نیز آمده از برهان و سراج و رشیدی و در بعضی از نسخ رشیدی و در بعضی **کوهه** و غیب نیز آمده **کوه پایه** بزمین نرم گفته شده و در اصطلاحات کوفته پرزن گذشته سرین آدمی از برهان **کوزه بضم** گلی شاه سفید رنگ تخت شاه گل نسرین **کورگه** بفتح اول و ضم او و سکون راء مهمله و فتح کاف فارسی یعنی نقار هاین لفظ ترکیب بعضی محققان نوشته اند که در آخر این لفظ سیای ها الف ملحق و بخواندن ها باید خواند از سراج و رشیدی و در لغات ترکی بضم اول و فتح او و او معدوله و فتح کاف فارسی یعنی نقاره کلان نوشته **کوکه** بالضم در ترکی برادر مهتر **کوسه** بواو مجهول کسیکه بعد از وقت برآمدن ریش سبز ریش او در بیاید باشد از برهان **کوفته** یعنی آسیب رسیده و آزار کشیده و از محنت و سفر آزرده شده و یعنی گلوله قیمه گوشت و پنیر و امثال آن و در بیوتی حاصل نموده شود از مصطلحات **کواکب مصوده** یکی از دست و پنج ستاره قوات اند که اهل هیئت از قوه احمر صد و شمال معلوم کرده چهل و هشت صور که بر فلک مرتسم اند از آنها مرکب است ازان جمله دوازده صور بر نقش منطقة البروج واقع اند که دوازده برج مشهور به عبارت ازانست و بست و یک صور بجانب شمال منطقة البروج واقع شده و پانزده صور بجانب جنوب منطقة البروج و تفصیل کواکب و صور در فصل ها موحده مع سین مذکور شد باین عبارت بست و یک پیکر بزه ایوان شمالی **کوپله** بضم کاف و واو مجهول و بارهای حباب که در آب بر هر شی رقیق پیدا میشود و شگوفه و قفل موی مرغ و کلاه از برهان **کوه بضم** و تشدید واو و فتحه روزن که در دیوار گذارند از شرح نصاب **کوتاه پا** چه کوتاه قامت و نام جانور چهار پایه صحرائی از مصطلحات **کوچک** نای که آنرا چیرم و ترهم نیز نوشته اند **کور مقری** بضم میم کور مادر زاد از خیابانی و دیگر تحقیقش در لفظ مقری خواهد آمد **فصل کاف عربی مع ها**

کهربا مهره باشد زرد رنگ چون آنرا بچرم سوده بکاه قریب کنند کاه را بخود میکشد **کهولت** بفتحتین بمعنی موشدن یعنی در ریش سیه و سفید پیدا شدن و از کشف و منتخب **کهبد** بالضم و با موحده مفتوح نام کوه نشین و بالکسر صراف و خزانه دار از برهان **کهر** بفتحتین رنگی باشد مخصوص اسپ و استر و آنرا کمیت هم گویند از رشیدی و برهان و در سراج نوشته که گمان دارم که این لفظ کبر اول و فتح دوم باشد تمام کلامه و بکسر کاف بنای مخلوط التلفظ و سکون راء مهمله لفظ هندیست و آن صوتی باشد مسیقی دانان هند را که آواز را بخبر می غلطانند **کهنه سوار** سر آمد پهلوانان و فنا ناپذیر و کشتی گیران **کهف** بفتح اول و سکون ثانی پناه و بمعنی غار از کشف و منتخب **کهول** بفتح اول و ضم ثانی مرد که در ریش او موهای سیاه و سفید باشند **کهل** بفتح مرد میانه سال یعنی نه جوان باشد و نه پیر از میان جوانی و پیری باشد **کهین** بکسر تین کوچک ترین از برهان و سراج **کهرشاوخوان** بکسر کاف بهار مخلوط التلفظ نام مطربیکه صوت کهر خوب ادا میکند ✣

کهکشان بالفتح سفیدی باشد طولانی شبیه مشابه راه آسمان نمایان از برهان مولف گوید که خصوصاً در اخیر موسم برسات از سر شام نمایان باشد یکسر آن بجنوب سر دیگر بشمال و گاهی ازین وضع منحرف هم میباشد و این را کهکشان ازان گویند که شاید بنا بر آنست که کسی کاه را در رسن بسته بر زمین رگاگ بوده کشد و خطها ازان بر زمین بجا آید که بالفتح مخفف کاه دهم مخفف کوه و بالکسر یعنی کوچک کمر تبه از سراج **کهنه** بفتح اول و ثانی و فتح نون جمع کاهن که بمعنی غیب گوئی و فال گیر باشد **کهینه** بکسر تین بمعنی خرد و کوچک **کهنه فعله** بضم کاف و کسر فاء مکار و حیله کننده و تجربه کار **کهی** بفتح اول و یاء معروف فوجی باشد علیحده که باطراف نوشته رفته برای لشکر خاص و آماده همیشه و غیره سیاه **فصل کاف عربی مع یاء تحتانی** **کیا** بکسر اول یعنی پهلوان و خداوند و پاکیزه از طائف و یران **کیپا** بکسر کاف و یاء معروف نوعی از طاقه که رودهٔ باریک گوسپند را پاک کرده در حوض آن گوشت قیمه و دال نخود نیخ و مصالح پرکرده در روغن نیم برنداز لغات ترکی نوشته شد **کیس فدا** یاء معروف و سین مهمله الف ملحق بوقت هزیمت کیسه زر انداخته گریز تا بزر مشغول شده تعاقب نکنند **کیاست** بکسر اول و فتح سین مهمله زیرکی و دانائی از منتخب مدار و کسانیکه بکاف فارسی خوانند محض غلط چرا که لفظ عربیست و در عربی کاف فارسی نمی آید **کیمخت** معروف است و سلمانی در کاف فارسی آورده که اصل این گیومخت بود چه گیو و تفنگچه در ترکستان پنهان شد از پوست گور خر کیمخت ساخت و ازو دیگران آموختند از براغ هدایت **کیت وذیت** بفتح کاف و فتح ذال معجمه و فتح هر دو تا، فوقانی بمعنی

چنان وچنین **کینونت** بالفتح ونون اول مضموم ونون دوم مفتوح بمعنی بودن وآفرینش وپیدایش از متقدمین وغیره **کیفیت** بالفتح وتشدید تحتانی ودوم مفتوح چگونگی وحالت وهیئتی که حاصل باشد در چیزی ودر فارسی بتخفیف نیز آمده **کیومرث** نام بادشاهی ست کہ اول در جہان بادشاہی کردہ ودر جہانگیری غیر آن نوشتہ کہ گیومرث بفتح کاف فارسی وتاء فوقانی بمعنی زنده وگویا چه گیو بمعنی گویا ومرث بمعنی زنده واینچه در شاخرین بکاف عربی وثاء مثلثه مسطور درست نباشد چرا که این اسم فارسی ست ودر فارسی ثاء مثلثه نیامده وخان آرزو در سراج وچراغ هدایت نوشته که گیومرث بکاف فارسی وفتح میم وتاء فوقانی ست چه گیو قلب گوی ست یعنی گوینده ومرث مبدل مرد یا مرد باشد پس معنی ترکیبی آن مرد گویا میشود وظاهرا بادشاه مذکور خوش کلام بوده وطلاقت لسان خوب داشته باشد که بدین لقب ملقب گردیده ودر رساله معربات ملا عبد الرشید صاحب رشیدی در متقدمین چنین نوشته که گیومرث بفتح کاف عربی وفتح میم وثاء مثلثه معرب گیومرت بکسر کاف فارسی وفتح میم وتاء فوقانی باشد ومعنی ترکیبی آن مرد شیرآسا زمین ست چه لفظ گیو بمعنی زمین ست ومرث بالفتح بمعنی شدید ومتشوا واین کلمه زبان سریانی ست یا یونانی چنانچه گیو ستریا که بمعنی علم هندسه ست گیو بمعنی زمین ومتریا بمعنی اندازه ومردومارت بمعنی سید چنانچه مارت مریم گویند حضرت مریم را **کیقباد** وبمعنی لفظی آن عادل برحق ست چه کی بمعنی عادل وقباد در اصل عباد بوده نون معجمه بمعنی برحق عین بقاف بدل کرده نام بادشاهی عظیم الشان از ایران که کمال عیاش بود صد سال بادشاهی کرد از برهان ولقب معز الدین که بادشاه هلی ومدوح امیر خسرو بوده **کید** بالفتح در عربی بمعنی مکر وحیله وفریب ودبه گالی از صحاح وسراج وبالکسر وبا مجهول مخفف آید که یکی از آلهای هندست که معاصر سکندر بوده نام یکی از مجوسیان هندوان نام ستاره منحوس که بهندی کیت نامند از برهان وشرح سکندر نامه از خان آرزو **کیا** بالفتح وتشدید تحتانی ودال مهمله بمعنی کاره سیار حیله گر **کیفر** بالفتح وفاء مفتوح ورا مهمله پاداش وجزای عمل از کشف وسیار عجم در سرکرد ودر برهان جزای نیکی وبدی ودر سراج مکافات وسزای بد ست **کینه توز** بضم نون فوقانی وواو ومجهول وزاء معجمه کینه اندوز وبمعنی کینه کش **کیکاوس** نام بادشاهی از ایران که ستمگار رفیقان او بود ونام برادر معز الدین کیقباد سلطان دهلی **کیس** بالفتح وتشدید یا تحتانی مکسوره وسین مهمله بمعنی زیرک ودانا از صحاح وجواهر ومدار وبالکسر معنی کیسه کافی المنتخب **کیسو** بفتح سین بمعنی گاو **کیلوس** وزن محبوس غذا که در معده وطبخ اول یافته مثل آش جوشیده از برهان وغیر آن **کیموس** وزن محبوس نام صورت غذا که در طبخ دوم در جگر یخته میشود وآن مثل آب صافی باشد از برهان وبمعنی زائل تحقیق چنین نوشته که کیموس اینچه طبخ می باید در جگر وعروق آن بصورت زغره باشد یعنی کف این لفظ سریانی ست **کیش** بالکسر وبا مجهول وشین معجمه بمعنی خوی وعادت وبمعنی ترکش که دران تیر گذارند وبمعنی دین ومذهب نام شهر در جزیره بحرین فارس ونوعی از کتان نام جانوری که از وپوستین سازند ودرخت تمشاد ولغلیست که بوقت طبخ بازی در محل خود گویند ومردمان این زمان بجای آن کشت گویند واین خطاست چه کیش صیغه امر ست یعنی دود شود ودر طبخ نیز همین مداومت از برهان ورشیدی **کین سیاوش** نام کسی ست از موسیقی از مصنفات بارز جهتی **کید قاطع** بکسر اول وبا مجهول نام کوکبی منحوس وم دار وآن قاطع اعمار ظاهر اعمر کیست ست که بیار مجهول در هندی نام ستاره منحوس ست **کیف** بالفتح بمعنی چگونه واین اسم بسم ست غیر متمکن وبمعنی ست برفتح واین برای پرسیدن احوال باشد از صراح وبا طلاع عرضی که قبول قسمت بالذات نکند چنانچه سواد وبیاض وبمعنی نشئه مستی وچیزی که نشئه بیهوشی آرد ومجازست از فردوس اللغات وغیره **کیف ما اتفق** بهر طور که اتفاق می افتد **کیف ما اتفق** بفتح کاف وفا واسقاط هر دو الف وتا لفظ بهر طور که اتفاق افتاد **کیک** بالفتح وهر دو کاف عربی کری ست گرنده وسرغ معروف از برهان **کیل** بالفتح بمعنی پیمودن وپیمانه هر دو آمده از منتخب وچیزی را بپیمانه پیمایش کنند **کیف وکم** چه گونه وچند وبا طلاح کیف عبارست از عرضی که قبول قسمت بالذات نکند چنانچه سواد وبیاض وکم عرضی ست که قبول قسمت بالذات کند چنانچه خط طول وعرض وعمق در تعریف عام وچنین تعریف هم میتوان کرد که کیف وصفی ست که دریافت شدت وضعف آن متعقل تعلق دارد وبذات خود قسمت نپذیرد دگر بتابعیت محل خود چنانچه حرارت وبرودت وطعم وبو از اقوال خوبی وزشتی وسیمیت وزیبائیت اشیا وعلم وجهل وجود وبخل وغیر آن وکم عرضی ست که بذات خود قابل قسمت باشد ودریافت مقدارش بتوان باعدد یا پیمایش

تعلق دارد چنانچه جمیع هشیار زمی جم **کیوان** بالفتح نام ستارهٔ زحل که برفلک هفتم ست و مجازاً فلک هفتم را نیز گویند از صراح اللغات **کیان** بفتح بادشاهان عظیم الشان و آن جمع بادشاه بوده اند کیکاوس و کیخسرو کیقباد و کی لهراسپ و در کیومرث تامل ست از برهان و شیخ **کین** بالفتح گوشت اندرون فرج زن از شعر ت نصاب **کیک و شلوار یادموزه افتادن** بقرار و مضطرب شدن از برهان **کیهان** بکسر اول بمعنی جهان و روزگار و بفتح اول نیز آمده و بکاف فارسی هم بهر دو صورت باعتبار تغیر لهجه از برهان و رشیدی و جهانگیری و دبیر لغات منشی و دبیر مصطلحات نوشته که ظرفی باشد که خاکستر متعدد در آن باشد و حقه هائی که معاجین در آن گذارند **کیلانه کی** بالفتح و تخفیف بروزن می در فارسی کلاه ایست که برای استقبال زمان می آید و بمعنی شهنشاه و قیصر و این نام در بلندی قدر از کیوان گرفته اند که بلندترین کواکب سیاره است و کی بمعنی عادل و لطیف و وصیل هم آمده است و در قدیم چهار پادشاه را کی میگفتند کیکاوس و کیخسرو کیقباد و کی لهراسپ لفظ کی بالفتح و تشدید یاء عربی بمعنی زاغ که آهن را آتش گرم کرده عضو نهند از برهان و رشیدی و کشف اللغات **کیانی** بالفتح منسوب بکیان کرجمع کی باشد پس کیانی بمعنی پیروان کیان یا لائق شاهان عظیم الشان یا شاهزادگان یا بنی اعمام کیان **کیلوکهری** نام کهی قریب دهلی بود الحال در انجا مقبرهٔ همایون بادشاه است

باب کاف فارسی

فصل کاف فارسی مع الف **گا** در ترکی ترجمهٔ حرف باکه بر اول الصاق و صلا آید و ترجمهٔ حرف را که حرف ربط ست و در بعضی جا افادهٔ مفعولیت نیز میکند **گاو** بدال مهمله ماضی از گاودن که بمعنی گائیدن و جماع کردن است **گاو عنبر** جانوری باشد شبیه بگاو که در دریا میماند گویند که عنبر فضلهٔ اوست اصطلاح گاو عنبر کنایه از مال دار فائده ده **گاو زور** سیکه خیلی فنون کشتی در نهایت قوت باشد از مصطلحات **گازر وار** بضم زا معجمه و سکون را مهمله و واو نام دوا که کشتی که آنرا در سندهی دهوبی پاٹ گویند و آنچنان نبود که دست حریف کشیده سینه و بازوی او را بر پشت خود آورد و بزمین خود را هم شتاب خان او دست بجوکه حریف را بالای پشتش از صدر سکان از جا دور آمده رو بجا و بر زمین افتد از شرح گل کشتی **گاو سروگاو سار** نام گرز فریدون چرا که سر آن گرز بصورت گاو بود از جهانگیری **گار** بر وزن مهار لغتیست که بمعنی کنده می آید چون ستمگار و گنهگار و خطاکار یعنی لائق آمد چون ستمگاری لائق ستمگار است یعنی سبب چون روزگار یعنی سبب تنبه و شب و روزگار یعنی سبب یاد آمدن کسی از جواهر الحروف **گاز** بزا معجمه نوعی از تعارض و گلگیر شمع یعنی علف و گیاه که بهندی گھاس گویند که خوراک بعضی چهارپایان است و بمعنی دندان نابا رشیدی و برهان و جهانگیری کشف و موید و در سراج نوشته که گاز بمعنی علف و گیاه که بهندی گھاس گویند بهار محفوظ اللغات که غیر هندی تلفظ آن دشوار است آن را ماخوذ کرده دو سین مهمله از اجزاء مجموعهٔ مجمل کرده اند و توافق هین و زبان بسیار است **گاژ** بزا عربی فارسی جاو مقام از برهان **گاورس** بفتح واو و سین مهمله از تقریر صاحب تحفة المومنین و غیره معلوم میشود که غله ایست بغارسی ارزن و بهندی چینا نامند و حسب مصطفوی نوشته که آنرا بهندی باجرا گویند و جاورس همین ست **گاورش** بمعنی احمق و مسخره و خادم طبع در برهان **گال** نام غله که بسیار ریزه باشد که آنرا گاورس نیز گویند از برهان و لطائف و آئین اکبری و غیر آن و در بعضی یافت شد که بهندی آنرا کنگنی گویند **گاه** بر زبان بمعنی مشغول و فریاد و بکر و بمعنی فریاد و غلیدن و بمعنی دور و بعید و شغال و نوعی از عنکبوت و غوزهٔ پنبه و خروس و نوعی از گل **گام** قدم و پا و مسافتی که بوقت رفتن میان هر دو واقع شود و پا بمعنی بجام سپ از برهان و در خیابان بمعنی آسپیکر راهی مخصوص معروف داشته باشد و در شرح شارح فاضل بمعنی آسپ ست رفتار **گاو و دم** بضم دال مهمله قرای که آنرا کرنای نیز گویند **گان** لائق و سزاوار از برهان و این لفظ در آخر اعداد در آمده تعین تعداد آید چنانکه دوگان دو گانه سه گانه و سه گانه و چهارگانه و چهارگانه و همین قیاس **گاوزادن** میراث و فتح شیر گرفتن و انتفاع کلی یافتن از رشیدی و سه بار عجم و برهان **گاوگردون** برج ثور **گاوکون** حمق از برهان و مصطلحات **گاوسفالین** کنایه از خشت پخته از شرح خاقانی **گاوآهن** آهنی باشد نوک دار که بر قالب سطح کنند تا بدان زمین خنگ کنند از برهان **گاوزمین وگاوژری** گاو یکه زمین برپشت اوست و آن گاو برپشت ماهی ست **گاودرخرمن کردن** کاو کسی پامال کردن و رسوا کردن و خراب و تباه ساختن **گائیدن** جماع کردن **گاوی** بمعنی صراحی که آنرا

بضم اول گاه و ساخته باشند از برای مجرد و بسیاری کاژه بزار مجرد و بسیاری کاژه از شاخ درخت یا از چوب سقف آویخته اطفال دران نشسته بهوا بجنبند بشبه تجهیز نامند و بمعنی خانه که بر کنار فالیز سازند و بمعنی کمینگاه بیاید و صوسعه که برکوه باشد و بمعنی اخیر بکلاف عربی هم آمده از برهان و رشیدی و جلالگیری گاه بمعنی تخت بادشاهی و بمعنی وقت و جای و غیره و بمعنی دانو قمار از برهان و رشیدی گاه و دوشه و گاه و دوش ظرفی باشد خاکس دران شیر گاو غیره دوشند از جهانگیری گانه بفتحیت از الفاظ زائده و افاده تکرار کند که در آخر هر یک از اعداد در آورند و همان عدد بی کم و زیاده مفهوم گردد از برهان و در خیابان نوشته که این لفظ در آخر اعداد آورده تعداد آمیزد چنانکه دو گانه سه گانه و چهگانه و یگانه که در اصل یکگانه بود در اثنای رفع ثقالت کاف اول را حذف کردند یگانه با قیماندگان و تازی لاف و گزاف زدن مرد در مقابله حریف از جراع الحاج وغیره و در برهان غلبه نمودن و خصم را سخن بیهوده گفتن گاه پروازی یعنی گاه دیگه آنرا در خانه سر دیوار یا بر بستان نگاه داشته و غذا لائق داده فربه نموده باشند مطابق تحقیق رشیدی که در لفظ پرداز نموده است **فصل کاف فارسی مع بای عربی و فای عربی** گپ بفتح کاف فارسی و بای عربی گفتار کلام و سخن یعنی گزاف نیز آمده از رشیدی و در لغات ترکی بمعنی صحبت و اختلاط نیز نوشته **گبر** بالفتح اول و سکون بای عربی آتش پرست از برهان **گبر** بالفتح و زای معجمه قوی و سطبر **گپی** بکسر اول و سکون بای عربی و فتح ثانی و کسر ثالث و یای معروف و در ترکی ترجمه لفظ مانند آید که حرف آشپیه است **فصل کاف فارسی مع دال مهمله** گدیه بالفتح مخفف گدیه از لطائف **گدیه** بالکسر گدائی کردن از برهان **فصل کاف فارسی مع ذال معجمه گذشت** صیغه ماضی ست بمعنی راه و گذرگاه و بمعنی پس و بعد نیز آمده از رشیدی و غیره آنرا **گذر** بضم اول و فتح ذال معجمه چنانکه از صراح اللغات ثابت میگردد بمعنی گذشتن و بمعنی راه بمعنی آنکه بجهت عبور دریا معین باشد **گذرش** ادا کردن و این لفظ نیز از برهان بدست آمد و هم درست ست از جهانگیری بمعنی بهاء عجم و برهان **گذاف** بضم اول و گفتار بیهوده از مؤید و در صراح اللغات و برهان گزاف بکسر اول و ذال معجمه و زن خلاف قبول بضم بمعنی بیهوده و در رشیدی بضم اول و ذال معجمه چنین که بجهت مزه و گمان گویند و مجازا بمعنی هرزه و بیهوده و بمعنی بسیار و بیحساب نیز آمده **گذاردن** ادا کردن و پیشکش نمودن از صراح اللغات و برهان و بعضی محققان نوشته اند که گذاردن بذال معجمه ترک کردن و بزای موز بمعنی ادا کردن **گذاشتن** بذال معجمه و زای معجمه هر دو درست از جهانگیری و صراح **گذافه** بضم اول و حرف چهارم فاء هر چه که بتخمین و گمان بود و وکیل و وزن نکرده باشند از نخبت بمعنی بسیار و بیحساب آید و مجازا بمعنی هرزه و بیهوده از رشیدی و برهان از مجمله **گذاره** انچه از حد در گذرد از معطیات و در صراح بمعنی هیچ و بیحساب و بکمال بسیار **فصل کاف فارسی مع راء مهمله گرا** بالفتح و تشدید راء مهمله بمعنی مجام و بمعنی غلام از لغات رشیدی **گریبا** غلام و کنیزکه هر بار گریزد **گران کاب** بکسر اول و راء مهمله دوم مکسور تقابل سبکسار عثمان مختاری تحمل و با تکبر و کسیکه در جنگ گاه ثابت قدم باشد و از حمله خصم اجابز دود از صراح اللغات و رشیدی و مؤید و برهان و بهار عجم **گران کردن رکاب** سوار شدن **گرفت** بکسر تین ماضی از گرفتن و این صیغه ماضی مکرر یعنی مصدر مے آید و بمعنی الاف و لعنه و اعتراض و مواخذه هم آمده از برهان و مدار و در خیابان نوشته که گرفت متعدی و لازم هر دو آید چنانچه گویند که آواز فلانی گرفت یعنی بند شد **گرنج** بضم اول و کسر راء مهمله و سکون نون و ضم عربی مرنج گزانشائی گرفته میشود از برهان و شرح نصاب **گرنگ** بضم اول و سکون نون غنه نام دارالملک ولایت خوارزم از برهان **گرج** بالضم و جیم عربی نام ولایت کارگرجستان نیز گویند و بالضم کاف و جیم هر دو فارسی شوشه یعنی پارچه و قماش خرزه و هندوانه و غیره و بالفتح شکاف گریبان و کرته و پیراهن و بکسر اول و فتح ثانی و جیم فارسی بمعنی گچ که در عمارت بکار آید از لطائف **گرد** بالضم پهلوان و دلاور و بالفتح بمعنی شهر و نوعی از ابریشم نفیس و بمعنی آفتاب و بمعنی غم و بمعنی نفع از رشیدی و لطائف و برهان **گربید** نوعی از هفتده انواع بید **گرگ بند** گریز قرار گرگان و کنایه از زبون و اسیر از برهان و رشیدی و شرح سکندرنامه از خان آرزو **گردبا** بالکسر معروف است که بسند گویان مانند گرباً بالفتح مرض خارش و نام رودی در حد ملک غزان و کلمه ایست که بمعنی سازنده و کننده آید چون شیشه گر و حیله گر و بمعنی صاحب و دارنده آید چون حضومت گرو تو اگر و اکثر استعمال این لفظ در چیزی کنند که جعل عاجل آن در دست آن چیز باشد چون شیشه گر و آهنگر و زرگر مجازست زیرا که جعل و عاجل ادرات زر و آهن و سیم و غلی نیست از انواع اسلحه و ظروف

و رشیدی و مؤید گران سنگین از برهان گرفتن خاطر بخیدن خاطر از چهار شربت گرو بر مالکرد ال سوقوف و ضم با موحده بر وزن سنجاران از رشیدی مشرح
نصاب گرو گر بفتح اول و ضم ثانی و بفتح کاف فارسی دوم بروزن کبوتر نامی است از نامهای حق تعالی و معنی آن مراد بخش است از رشیدی و برهان
گرگر بفتح هر دو کاف فارسی نامیست از نامهای حق تعالی و معنی آن صانع العصناع ئ ست معنی تخت و دشایان نیز آمده از برهان گرفتار معروف و معنی گرفتاری
نیز قید مصطلحات گرار بفتح اول و آخر از تجوکند و بنا بسبت لیری و شجاعت آن معنی و دلیر و شجاع آید و نیز هر مرد ظالم و ستمگار اطلاق کنند از سراج اللغات
و برهان کشف سر دو معنی گرفتاری در برهان بمعنی زنهار بناز کردن و معنی بیل آهنی که بدان زمین شکافند نیز آورده گریز با الفتح و با موحده نیز مضموم معنی رمکار و سیار
چراکه در اصل گرگ نبود معنی گرگ بصورت بزار شیدی و برهان و جهانگیری و مؤید گرم خیز مالاک از برهان گریز آنچه در قصاید امثال ابیات عالیه یا بمعنی بوغه و بوزه بدون
آوردن حرف فاعل کمیاب گی بهر ممدوح انتقال نماید گریه روس گریه جانگی چراکه دایران کافر گریه روس می پرورند گریس با ضم مخفف گرسنگی گریش گریدن
سیلی و غیره از برهان گریبالش با لکه و لام نیز مکسور بالش کوچک مدور که وقت خواب زیر خسار نهند بسبب گفتگو گویند بفتح کاف فارسی متوهم اند که کاف اول
باشد مخفف گول یا یه لفظ گریبالش بر همین وزن است و معنی مال است و معنی فاعل اند کما قبل همین بالش کشر و فتح هر دو صحیح گریغ بفتح اول و یا مجهول و غین معجمه
از برهان و سراج اللغات گرفتن چراغ خاموش کردن چراغ گروک با کاف و ال مهمله مفتوح خیمه و جمله چیستان کز آزار یلی گویند و نوعی از زنان لطائف سرما
با لفتح با قلای در آب جوشانیده و نوعی از خربزه در قبالیه سروده دان سفید رنگ شیرین و سطبر باشد و تصغیر گرم هست از برهان گرو بالکسر ملازم و مطیع
و منقاد گران سنگ بکسر اول مرد باتمکین و وقار و بمعنی عبارة نافع از برهان و سراج گرگ بالفتح و سکون کاف فارسی نام شهر گرم بمعنی جلد و شتاب گرگ بیجاده
با ضم و حرف نهم دال مهمله مفتوح کنایه از صبح گرفتم بمعنی فرض کردم گرزم با ضم اول و زای معجمه بمعنی نام مراد انجیاتی سفندیار از برهان و بفتح کاف
عرب و حرف سوم زا معجمه مضموم گیاهی باشد خوشبو دارا زسر دو مدار و ابر همی گرسنه چشم کنایه از مسک تخ بیضوی گدا از برهان گران بکسر اول بمعنی
ثقیل و سنگین که مقابل سبک باشد و ضد ارزان و هر چیز که قیمت بسیار یافته باشد از برهان و بهار عجم و مؤید و نیز در سراج اللغات
مسطور است که بمعنی این لفظ را بتغیر لهجه بفتح نیز خوانده اند و هم نوشته که لفظ گران بمعنی شخص ناگوار و مکروه چنانچه در وجه شبه هر مرد مرگران باشد گران جان مردم
سخت جان و مرد بسیار بست و کاهل و پیر از برهان گردان با ضم سپلوان و دلاور از رشیدی در برهان بالفتح است گرگان بالضم اول و ثانی و دو کاف فارسی نام شهر
از ایران عرب تبرجان خوانند از برهان گردنان با ضم سپلوانان و دلاوران و در رشیدی بالفتح گرائیدن در مدار بکسر اول و در جهانگیری بفتح اول و
در سراج و برهان بکسر اول استفاده میشود بمعنی غیبت کردن و میل نمودن گرستن بکسر تین مخفف گرسنین از مؤید و برهان گریبان بکسر تین و یا
مجهول مرکبست از لفظ گری بکسر تین و یا مجهول بمعنی گردن و عنق و کلاه یان که بمعنی دارنده و محافظ باشد از بهار عجم و رشیدی و جهانگیری و برهان مؤلف
گوید و یا مجهول را اگر معروف خوانند مضایقه نباشد بلکه فصیح نماید گریستن بکسر اول سیل و غیبت کردن از سراج گرگین با ضم سوم و کاف
فارسی مکسور نام سپلوانی ایرانی و بالفتح صاحب مرض خارش از لطائف و سراج گرم خون بمعنی سیاره دوست و محب از برهان گرم جوشیدن
بیاری مبتلا کردن و تپاک نمودن گردون فلک را به کهندسی گاری گویند و بمعنی رتبه و سهل نیز باشد کمانی بهار عجم در خیابان نوشته گردون
آسمان را به کهندی گاری گویند و چرخی که یکی از اسباب جر ثقیل است و مخفی نماند که گردون مرکبست از گرد و بمعنی گردیدن و واو و نون که در اصل
الف نون بوده پس گردون در اصل گردان باشد و تبدیل حروف علت بسیار است گرزمان بزا و جیم و سیم بروزن سپلوان بمعنی فلک الافلاک از
جهانگیری گرازیدن بفتح اول خرامیدن بناز از برهان و جهانگیری گرازان بفتح اول خرامان از برهان گربه گسی یا نبان فروشدن کنایه
از زمال کامیابی او گردمان نام موضع از شروان گردبرآوردن پامال کردن و هلاک ساختن از برهان گربه گون بفتح هر دو کاف

بکار و حیله گر و میل از سراج و برهان گردیدن بالکسر تبلاش تفحص کردن گردیدن اظهار تفکر و تحیر از بهار شربت گردیدن بالکسر مشکین بالضم سیم مضموم و شین ساکن معجمه نوعی از گربه صحرائی که بعربی زباد گویند بفتح زا معجمه و باء موحده و بیائی مشدد و زای معجمه گذشت گردگان بالکسر میوه ایست که شکل بادام شکسته مغزش تلخ بود آن را بعربی زنجفر گویند و بجای آزاد و خوهند گربه در ابتدای کلام بمعنی مکر و حیله و مکار از لطائف گرگین بضم هر دو کاف فارسی غله سبز بریان کرده شده از جهانگیری گریه بفتح اول و ثالث بکر و حیله کردن از مصطلحات گریه باز دون یکی از امهات بکاربی بقا کردن گریه پوشیدن بالفتح مالیدن خاکستر بین و خانه بر بدن بنگام خشی گرد آوردن باول مفتوح ظهور کردن و گرد کردن نیز باین رفته است از مصطلحات بکسر اول یعنی جسم کردن از چراغ هایست گرفتن بکسر تین سوای معنی معروفه یعنی چون گرفتن شاخ و گرفتن ناخن و بینی بند کردن چنانچه در اگر تم در خنه اگر تم و بینی کندن چنانچه دندان گرفتن بمعنی دندان کندن و بمعنی فرض کردن و بمعنی شروع کردن از مصطلحات گرو بکسر اول و فتح ثانی و واو بمعنی بر من و مجازاً بمعنی قید نیز آید از بهار عجم گرد بفتحتین گولی بندوق و گلوله کمان آتشبازی گران سایه کنایه از مردم عالیقدر و حشمتمند و توانگر و متمکن از برهان و سراج گرده بالفتح و ال مهمله خاکه نقاشان و آن رنگهای دوده ایست که در پارچه بسته باشد و بکاغذ یکه در آن نقشه گلها و تصویرات سوزنها زده باشند تا از آن سوراخها طرح نقش کاغذ دیگر افتد و آن کاغذ را نیز گرده گویند گرگیده بضم هر دو کاف فارسی بمعنی مطلق پوستین از برهان گرما بالفتح جمع حرف نیجم یا هوز دهم یعنی جمل از سراج گروه بالفتح و ال مهمله و واو مفتوح و ها بمعنی جماعت از منتهی الارب گروه بفتح اول و سکون ثانی نام پرنده ایست سفید گرمسیر بمعنی پاشنه زمین بلند از مؤید و کشف برهان و در جهانگیری بفتح اول و فتح ثانی و سکون سین مهمله یکی از اقسام طعام بالضم و بفتح اول و سکون ثانی و فتح سین مصحح از بهار عجم و در برهان و فرهنگ بضمتین آگرا (ان) دیده بمعنی آزموده کار دیده و مجرب و در بعضی از فرهنگها بفتحتین آگره بمعنی مهیب گرو بفتحتین بمعنی بسوگند بعضی لفظ نوعی از قوافی است نگارنده گوید که این ست نگارنده گوید که این لفظ بعضی از قوافی است نگارنده گوید که این لفظ بضمتین جائیکه در هم از برهان و کشف گرفته که این لفظ بمعنی از مؤید و بهار عجم و جهانگیری گرو بفتح اول و سکون ثانی و واو بمعنی مقابل و عوض و بدل و ضمان و تاوان و رهن و مجازاً بمعنی قید نیز آید از بهار عجم و در برهان

کارد کوچک و نوعی از کارد قلم تراش که سر آن برگشته باشد و دنبالاش باریک و این لفظ بکاف عربی نیز صحیح است از برهان و در سراج بکاف عربی و فتح اول سوم مخفف نوشته **گشنم** بالضم و سکون ثانی زاء فارسی درخت سدره را گویند که مدخت پیشه غال ست و بعربی شجرة السبق خوانند از برهان و سراج **گرم** بفتح اول و سکون ثانی زاء عربی درخت گوز که بهندی جاو گویند از برهان و سراج و نوعی از درخت گز باشد شبیه بدرخت سرو و بالفتح و کاف عربی سبزه باشد که بر کناره حوض و آب جوی روید از برهان **گزاکردن** بگز چیدن گزمدین بفتح تیزش دن و بدندان بزور گرفتن چنانکه کار کشد و دم دادن و بضم اول پسندیده و نیک اختیار کردن از برهان **گزین** بضم اول منتخب و پسندیده از سراج و جهانگیری و بعضی شروح و رسائل سطوریست که گزین صیغه امرست از گزیدن یعنی اختیار کردن از جهانگیری برهان و در شرح بوستان از عبد الواسع مقروءست گزاردن که بمعنی ادا کردن باشد بزا هوز است و گذاردن که بمعنی ترک کردن باشد بذال معجمه و بر نوادر احمدی در شرح گلستان نوشته که گذاردن بمعنی رها کردن و ترک کردن که در مردم بذال معجمه شیوع شده غلط است بزا هوز صحیح باشد **گزه** نوعی از تره و یکیان باشد و چوبیکه بدان نقاره نوازند **گزیده و گزیه** هر دو بفتح خراج و جزیه و رشوت از رشیدی و لطائف و مؤلف گزاف آلهی عبارت از گذر اکبری و آن چهل دیک کشت ست **گرو بازی** نوعی از قمار بسیار

فصل کاف فارسی مع سین مهمله

گساخدست بضم چابکدست از برهان **گساخ** بضم شوخ و چالاک و بی ادب **گسار** بضم یعنی خورنده چنانکه **گسگ** و سیگسار از سراج اللغات و برهان و بعضی چنین نوشته که گسار یعنی سکنبه و بیزه یکه بزمه باشد یا چیده شود و دیگر شبیه بآنی بدو مرکب باشد و گاهی مجازاً بمعنی خورنده آید چنانکه از خورون خیگرم سیگرد و از مقدار خود شکسته شود و خیانچه سیگسار و گسگسار **گسل** بضم اول و ثانی اصل از گسستن از برهان **گسیل** بضم اول و کسر ثانی هوا مجهول یعنی فتح کردن و مرخص کردن و فرستادن از لطائف **گستهم** بضم اول و فتح های فوقانی فتح با برو زن محترم نام سپهسالار نوذر بن منوچهر نام یکی از پهلوانان ایران از برهان **گستردن** بفتح اول و فتح تا فوقانی پهن کردن و فرو پیدن از برهان و غیر آن **گستن** بضم اول و فتح ثانی شکستن چیزی مرکب چیده شود **فصل کاف فارسی مع شین معجمه**

گشاسپ بضم اول و سکون ثانی معجمه و فتح فوقانی و الف و سین مهمله دارنده صد اسب ساکن نام یکی از پادشاهی کیانیه و دشمن تن بود از برهان و سراج **گشت** بالفتح سیر و گردیدن **گشاد** بضم اول و دال مهمله یعنی فتح و ظفر و خوشی و یعنی رها کردن تیر از شست از برهان و در جواهر الحروف نوشته که لفظ گشاد را مردم فارس بکاف فارسی و اهل ما وراء النهر بکاف عربی استعمال نمایند **گشتر** بالفتح خوشتر **گشنیز** بالکسر سیم معروف است از مفرد و برهان و در عرف گشنیز کاف عربی شهرت دارد **گشن** بالفتح و ثانی معجمه خوب و خوش رفتار با نوذ بکسر از برهان و سراج اللغات برشیدی و کشف گشن بفتحتین و در آخر نون بروزن چین و بفتح اول و سکون ثانی نیز یعنی بسیار و انبوهی و گنجان از هر چیز که باشد و بضم اول و سکون ثانی یعنی فحل و نر که مقابل ماده است یعنی طالب مرشدن ماده و رودن ماده سایر حیوانات و بار و رشدن درخت خرا از مدار الشیف و مؤید و برهان و سراج و شبیه و دیگر و مستقبل از مادات الفضلا و گویند که خربت خرا که بار نیاورد و درخت سرو که گریوه باشد و چهار هزار گرفته درین لغت بی بری نیست بقدرت آلهی آمد **گشم** بضم شین معجمه و کشی بضم و نون کسور یعنی جفتی نر با ماده و بار و رکردن درخت خرا از برهان و غیر آن **گفتن** یعنی کردن شیخ و دیوان حافظ از سلول **فصل کاف فارسی مع لام**

گل عنا گل و زنگ آن گلی باشد از اندرون سرخ و بیرون زرد و سیاهی مایل **گل گلاب** باصطلاح بعضی هنوشان کنایه از شراب **گل مهتاب** باچهار مناسب که از سیمان برگ درختان بر زمین می افتد نام گلی که آنرا سهندی جاندنی گویند **گل شگفت** یعنی امر عربی ظاهر شد **گلگشت** بالضم سیر جاهای مرغوب **گل حکمت** بکسر کاف و کسر لام و کسر حاء مهمله نکته یا چیزیست که پاس گل قیمتی آلوده کرده بظرف گلی پاشیشه وصل کنند تا با آتش ترقیده نشود **گلاج** بضم و جیم عربی قسمی از حلوا از برهان **گل تسبیح** امام التسبیح از مصطلحات **گل سر سبد** کنایه از سرامد رونق و چیزیکه از اشتمال خود بهتر و عزیز و ممتاز باشد بهیچ مقول گلفروشان و باغبانان ست هر گلی که از جمله گلها کلان و بهتر باشد آنرا بر سر سبد گذارند از گلها پر باشد می نهند **گلقند** معروف و کنایه از لب معشوق از مصطلحات **گلبند** بالضم و با برهنه مفتوح و سکون نون نوعی از جامه آنگین که بندی با نه سوگوینده **گلنار** نوعی از انار ست که سوای گل ثمر ندارد و گر گل آن کلان و صد برگ بیاشد بار بر گل گلاب و آن را گلنار فارسی نیز گویند از برهان و سراج **گل ابر** قطعه ابر **گلشکر** یعنی

گلقند گلزار بزار بهوز نوشتن صحیح ست وبذال معجمه محض غلط چرا که لفظ زار در کلزار زار معنی لاله زار و سبزه زار و کشت زار ست و کلزار بهار کثرت ذکر یافت

می آید گلوسوز در چراغ هدایت یعنی خوشنما و خوش آینده نوشته و در بهار عجم یعنی شیرین آورده چرا که چیزی که نهایت شیرین باشد گلوسای سوزد لهذا شیرین را گلوسوز گفتند و حسن گلوسوز یعنی شیرین عبارت ست از حسن صبیح و در مقابله حسن ملیح که حسن سیاه و نمکین باشد گل گرم بالضم و کاف فارسی دوم مفتوح و زای معجمه ساکن سرخ مائل بسندک کبودی که در عرف آزاد خانیان مندلی رنگیست که شبه بگل گرنا باشد و گرد و خفتیست که هندی جها و گویند از رشیدی و سراج گلزیر نوعی از آتشبازی که هندی بهلجهی گویند گل نشاط کنایه از شراب در سراج اللغات گل صدبرگ یعنی گل سرخ و گلنار بسیار تیز و نام گلیست که زرد رنگ باشد و آنرا سهدیگ گیندا گویند از بهار عجم گلبانگ آواز قندیل و شاطران از سروری در چراغ هدایت لیکن یعنی مطلق شور و غوغا که در وقت شادی میباشد مستعمل میشود و در برهان یعنی آواز شاطران و آواز بسیل آورده و در فردوس اللغات یعنی آواز خوش و شورش نیک گل بالضم معروفست هر جا که لفظ گل بلا اضافت هم درختی مذکور شود خاص گل سرخ مراد باشد که بعربی ورد گویند مگر مضاف شود بسوسن و درختی دران صورت عام ست چنانچه گل سوسن و گل نرگس و لفظ گل یعنی اخگر آتش نیز ست و لفظ گل مجازاً یعنی قیچی سیر و نیز یعنی بهتر و خوب و گل بالکسر خاک آب آمیخته و گیاهی یعنی خاک منجمد و خشک شده نیز باشد از برهان و غیر آن گل چشم سفیدی که چک بر سیاهی چشم پیدا آید گلاره ابراهیم در تفاسیر منقول ست و قتیکه نمرود ابراهیم علیه السلام را در آتش انداخت آتش بحکم الهی سرد گردیده اقسام گلها در آنجا شگفتند گلیم بکسر تحتانی جانیکه شمعدونها را بر آن پیش بافند از بهار عجم گلبام نام یخی از رخمهای سوپیقی گلخن بالضم دهنه مسجد یعنی منفوذ یعنی آتشگاه که نوعی از آتشدان سنگی در آن برگ گرم غلبه بریان کنند و یعنی تریکسی این لفظ آتش خانه باشد چه گل بالضم یعنی اخگر آتش ست و خن مخفف خانه از برهان و سراج و مدار کاشف و مؤید و مجازاً یعنی جای آماده خنس و خاشاک نیز گفته اند و نزد فقیر مولف اصح آنست که گلخن مرکب باشد از گل که بالضم کاف عربی در ترکی خاکستر را گویند چنانکه در بعض لغات ترکی دیده شد و خن مخفف خانه در صورت اطلاق این لفظ بر هر سه معنی که مذکور شد درست میشود والا بر سه معنی اخیر که عرفی در قصیده آورده است قباحت پیدا میشود

بیت عرفی شاید از گلبن بصفت در گلخن از فیض هوا پرده عنکبوت انگیز و از هر تار گل گل کردن بالضم یعنی ظاهر و نمودار شدن و یعنی خاموش کردن و روشن کردن چراغ نیز آمده از برهان و مصطلحات و سراج و بهار عجم و در مصطلحات نوشته که گل کردن در سوء و کلام اساتذه لازم دیده شده مگر جلالا طبا طبا و نقد که تعبر تشبیه و در ناک ست آورده یعنی ظاهر و نمودار کردن گل شدن ظاهر شدن از بهار عجم گلگلون یعنی سرخ رنگ و نام آب شیرین که معشوقه فرهاد و معشوقه خسرو پرویز بود و مجازاً هر آب بسیار شیرین را گلگلون گویند از برهان و سراج و کشف گلبن بالضم و معروف سوم با سوم معنی درخت گل سرخ از برهان و بالفتح با سوم عده خواندن حقا گلفشان نوعی از آتشبازی که هندی بهلجهی گویند گل فرستادن و گل هیچینی فرستادن کنایه از برای مقابله خود طلبیدن از مصطلحات گلشن جای گل و این مرکب ست از گل و شن که کلمه نسبت ست از سراج گلستان بضم اول و کسر ثانی و سکون سین مهمله و گاهی بضم اول و سکون ثانی و کسر سین مهمله نیز می آید یعنی معروف ست کلان بالضم و قسمی از زنان سیده از سراج گل خواندن باصطلاح قماربازان ولایت همه نقد خود را بر یکبار بردادن و نهادن چه وقتیکه همه نقد خود را یکبار بر دادن همی نهند آنرا گل خواندن گویند لفظ گل بضم کاف فارسی بزبان سیراته چنانچه قماربازان هندو درین حالت لفظ جمل بضم جیم عربی مخلوط التلفظ بها میگویند گلزمین با اضافت و بلا اضافت یعنی قطعه زمین خوب از مصطلحات گلچیدن معروف و یعنی تماشا کردن از مصطلحات گل میزان زهره چرا که میزان خانه زهره ست گل خورد و در آخر مجهول یعنی از گلهای نباتات شمارنده که بصبر او حوالی باغ خود بخورد و دیه مثل لاله کوهی وغیره گل بیگانه گل خودرو و بعضی یعنی گل نونوشته اند گل غنچه یعنی گلگونه که بر رو مالند از برهان گلگونه بالضم و معرف سوم کاف فارسی و جیم عربی شادی و جیم عربی شادی که تا روز عقیقه مولود کنند از برهان گلگونه رنگی ست که زنان بر رو مالند از برهان و در کتب طبیه نظر آمده که گلگونه دوائیست مرکب از سندور و حنفیده و تخم خطمی و روغن بابونه رنگ رو بر چهره مالند و بعد از نیم ساعتی بآب گرم بشویند گل پیاده هر گلیکه بوته کوچک داشته باشد مثل نرگس و لاله و سوسن و بنفشه و نیز یعنی گل خودرو از بهار عجم درشیدی و

وچراغ ہدایت و مصطلحات و برہان گلمالہ بالکسر آلتی ست معمار انرا کہ بدان گل قالب بر دیوار بلند بندی آنرا کہ گویند گلہ کہ بواو فتح ثانی بتخفیف درست است
از بہار عجم و برہان گلالہ بضم اول ہوی معجد و چپیدہ و بمعنی زلف از شکستہ و جہانگیری و برہان و سراج و در برہان نوشتہ کہ این لفظ بکاف عربی نیز آمدہ و
در برہان بمعنی قمیص نیز آوردہ گلکندہ بضم اول و ضم کاف عربی و سکون نون و ضم لام و تخفیف گول کندہ نام قلعہ کہ بمحاصلہ سہ کروہ از حیدرآباد
واقع ست گل کوزہ گلی سفید شاہ پسند گل نسرین گلدستہ کہ زنان کلان باشند و خوشبو کہ از سراج گلغونہ بمعنی گلگونہ گلستان زادہ بمعنی گل و سبزہ و بمعنی
داہ زادہ و کنیز کہ زادہ از مصطلحات گلابہ بکسر گل و آب گل آب سرشتہ کہ بدان دیوار مانند گل آتشی گل کہ از آتش بسیار سوختہ گلاب نامند و بلفظ نوشتہ کہ ہمین
گل سرخ ست کہ از ان گلاب گیرند مجازا چراغ ہدایت گل جعفری گلیست زرد رنگ گل چمپا بضم چیم و گل چہکاری یعنی گل کشتی گلاب طبری گلابیکہ بطبرستان
حاصل شود گلنار فارسی قسمی از انار کہ گل آن صد برگ و بغایت سرخی و کلابی بمقدار گل صد برگ باشد گل کشتی گلی کہ پہلوانی بارادہ کشتی گیرد
پہلوانی دیگر فرستد و این رسم در ولایت شائع ست و نام مثنوی میر نجات در مصطلحات کشتی از چہار شربت گلشنی تخلص شاعری گلابی
بضم اول و کسر با و حدہ نوعی از شیشہ کوچک مدور و رنگین و منقش باشد و قسمی از امرود از مصطلحات گلابی بضم اول و کسر نون گلفروش بائعان
گلابین گوی بالکسر کنایہ از زمین از سراج اللغات و برہان گل مشکی بالضم نام گلی کہ رنگش سیاہ باشد فصل کاف فارسی مع میم کمیت بکسر تحتانی
و با معروف و ما مجہول کہ در عرف آنرا مشیاب گویند از برہان و جہانگیری و مؤید گمگم بضم ہر دو کاف فارسی آواز کندن بدین لقب از مشرح
گمزن بالضم معدوم و خراب کنندہ و تارک گمان بمعنی شک گمزدہ گمراہ گم کردہ گم کردن چیزی معدوم انکاشتن آنچیز را و قصد نمودن بآن چیزی
گم بودگی بضم ہر سہ آسان شمدن از شرح سکندر نامہ فصل کاف فارسی مع نون گندنا بالفتح نوعی از سبزہ خوردنی مثل سیر از برہان گنبد آب
عبارت از حباب گنج دیوار ست یعنی گنجی کہ مثل دیوار بلند افتادہ باشد نام گنجیست کہ شخصی پسر صغیر داشت بوقت مردن مال خود را برای آن پسر
در بنای دیوار نہاد و بعد از مدتی چون دیوار قریب افتادن گشتہ بود حضرت خضر علیہ السلام آن دیوار را شکستہ باز درست ساخت کرتا مال یتیم
از دست دیگران محفوظ ماند گنجینہ بالفتح یعنی گنجہایش از لطائف و در برہان گنج بالفتح یعنی مال کثیر بدانکہ سر بر و یز را مشتت گنج بود اول گنج عروس
گنج دوم گرد بود دوم گنج باد آورد سوم گنج دیبا سری چہارم گنج فرہ سیاہ پنجم گنج سوختہ و در اینجا لفظ سوختہ یعنی سنجیدہ است ششم گنج شکر ہفتم
گنج شادآورد ہشتم گنج بار گنج باد آورد دیگر و گنج دوم از ہشت گنج خسرو پرویز و وجہ تسمیہ ایشان آنکہ قیصر روم از خوف پرویز چند کشتی از زر خالص پر کردہ
بجزیرہ میفرستاد و باد مخالف آن کشتہا را بسوی ملک پرویز آورد و پرویز آن مال را گنج باد آورد نام کرد نداز برہان و رشیدی و موید و مدار
کشف و در چہار شربت نوشتہ کہ گنج باد آورد و مصطلح مال مفت را گویند گنبد بالضم و با موحدہ فتح و دال مہملہ نوعی از عمارت مدور کہ معروف و بمعنی مجتمع
لیکن نوعی از جستن ست پنانچہ بچہار پستین آمد و اپ کنایہ از سرین بیشتر از سراج و مصطلحات و برہان گنبد چار بند عمارتی ندیا بلحاظ اربعہ عناصر و بقولی آسمان را نیز
گویند باعتبار شرق و غرب جنوب و شمال از سراج گنبد بالفتح بود و در رشیدی گنبد بدال نحو ط اسقاط سہا یعنی مطلق نوعی ہمین سبب عطار را گندھی گویند از ضیا یان
گنبد پیر بالضم دال مہملہ موقوف و کسر با موحدہ و با معروف و راء مہملہ یعنی زال و عجوز یعنی پیرزن سیال خود از برہان و رشیدی و در سراج اللغات نوشتہ کہ گنبد پیر بفتح کاف
فارسی و میتواند کہ بضم کاف عربی و با قاف باشد یعنی کسیکہ حافظش کند بود و بجار یعنی پیر زن مستعمل شدہ لہذا قند فیر قناف و فاء معرب آن شدہ اگر بکاف
فارسی میبود در تعریب بہیم مبدل میشد و فقیر مؤلف را نیز در قاموس بنظر آمدہ کہ قند فیر معرب گندپیر ست پس از قاعدہ تعریب یافت میشود کہ گندپیر بکاف عربی
و با فارسی ست گنجور خزانہ دار و در اصل گنج در بود مرکب از گنج و کلمہ ور کہ بمعنی دارندہ و خداوند دست پس قابل و اور بہجت تخفیف ملفوظ ضمہ دادہ واو را
ساکن کردند و ہمین حال ست رنجور و مزدور را از سراج و غیر آن گنجشک بالضم و میم عربی کمسوپرندہ ست مشہور از مؤید و برہان و مزیل و در جہانگیری

بفتح جیم مگر بودن کاف فارسی در اول باتفاق است گنبد گل یعنی غنچه گل و پیاله از برای انگل بالفتح و سکون نون باغنه کاف فارسی سبز و هر قسم از اقسام
از لطائف گنبدنا گون کنایه از سبز رنگ مائل باندک سیاهی گنبدیدن بوی بد دادن چیزی گنج شایگان این نیز نام گنج باد آورد است که مذکور شد چون
شایگان بمعنی فراخ و لائق و سزاوار است و هر چیز بتر و خوب را نیز گویند که لائق شاه باشد چه شایگان در اصل شاهگان بود یعنی لائق شاه چون گنج باد آورد
گنج فراوان و بته بود لذا شایگان نیز نام کردند و کار نیمروز را نیز شایگان گویند چون گنج باد آورد و نیز بی محنت بدست افتاده بود لذا گنج شایگان نام کردند از
برهان و دیگران گنج روان کنایه از گنج قارون چراکه پوسته در زیر زمین حرکت بسوی تحت میکند گنج قارون امام فرانگفته که چهل تن کلید آنگنج قارون
میکشیدند و هر کلید بمقدار انگشت بود و امام ثعلبی گفته از خزانه قارون چهار صد هزار و چهل هزار انبان بود و بر از زره نقره بدست موسی علیه السلام قارون و همه
خزانه او در زمین فرو رفته تا قیامت بسوی اهل روان خواهد ماند گنبد ساختن کنایه از سرین خود برداشتن برای فعل بد از مصطلحات گنجاره بالفتح یعنی گلوله
از برهان گنده بالضم در مقابله باریک چنانچه بسیمان جامه گنده یعنی گلوله نمیه که برای نان بهم دوست مدور میکنند از برهان گنجه بالفتح نام شهر نظامی علیه الرحمة
گنجینه منسوب بگنج و بجای گنج و مجازاً باطلاق ظرف بر مظروف بمعنی مال کثیر نیز می آید گنج گاه نام گنجینه از گنجهای جمشید و آن در زمانه بهرام گور ظاهر شده بود گاه
دهقانی زرعت ملاّب میداد گاه صورتی بدر انجا بود که تمام آب دران سوراخ میرفت دهقان بهرام اخبار کرد مردمان بهرام گور آنجا را کندند عمارت و سیم آلات
و دران عمارت گاه و میشها از طلا ساخته بودند مرصع بجواهر قیمتی و گرانبها و گنز شکلهای خوش طیور از زر و جواهر ساخته بودند بهرام گور آن گنج را گرفته بفقیران و
محتاجان داد از رشیدی و برهان گنج آلهی قرآن مجید از سریع گنده مغزی سخن بتکرگفتن از رشیدی فصل کافِ فارسی مع واو و گو الف اول هر دو کلمه
خوش مزه باشد و بطبیعت خوش آید و زود هضم بود و بالفتح خطاست از برهان و جهانگیری و بهار عجم و کشف و نقاب گونا بالواو مرادف گونه است در گونه و یائی تحتانی
تحفه مثلث باشد مائل بطول که معماران و سنگ تراشان دارند بکجی و راستی چوب و عمارت را بدان معلوم نمایند از سراج اللغات در برهان گو یا بمعنی گوئی الف آخر زاید
ست استعمال این لفظ اکثر بجهت تشبیه باشد گو الف اول نه بفتح مخفف گواد از مدار و کشف و برهان گو واب بواو مجهول و دال مهمله و باء موحده نام
طعامی ست که از گوشت و برنج و مغز بخود و مغز گردگان پسته و بادام و السکر کرده و دران سراج و نیره و زیره و نشاسته کوبند بعضی نعناع آرند بعضی
گفته دو شرمی نوشته که بریخ را در گو جوف بره پر کرده بپزند گوشت بفتحتین و شین معجمه قناره فوقانی نام یکی از شش آواز پرده بسیقی دران اقسام و سماک
و گوشت و شهناز و گرداننده باشد از سراج و برهان و چراغ هدایت گوشت پیچ بمعنی گوشمال از سراج گوگرد سرخ که کبریت احمر است و سافته شده
دران جنده و عظم کبریت گوگرد بالضم و کاف دوم که فارسی است کسر دو تائی ست معدنی که آنرا اسپند می گویند یک گونه از برهان گو گرد بمعنی میش
مقابل بز چنانکه معز و عنز بی مقابل ضان است کما یستفاد من القاموس و الصراح و بعضی نوشته اند که اطلاق گوسفند بر نر میش و بز بر ماده آمده از
سراج گوار بضم اول هر چیز خوردنی یا نوشیدنی که بذائقه خوش مزه آید مفرد و بضم باشد و بالفتح خطاست از برهان و جهانگیری و بهار عجم گویا بالضم و او
مجهول خر صحرائی که آنرا گورخر گویند و این مجازست یا بهجت تخفیف گورخر یا گور فقط گفته آمد و در شرفنامه چنین نوشته که گور بفتح نام ملک و قومی ست از برهان و اهم
ولایتی ست از بنگاله و بالضم بواو مجهول بمعنی قبر و بمعنی دشت هموار از مجانیست که خر دشتی را گو خر گویند یعنی خر گور و در برهان بواو مجهول بمعنی عیش و عشرت
و شراب و بمعنی صحرا و زمین هموار گور خر بمعنی خر صحرائی پوسته گور بمعنی صحرا و زمین هموار و دشت ست از برهان گوهر ذات شی و اصل هر چیز و جوهر هر آبدار نست خواه
بمعنی یاقوت و لعل و غیره باشد بمعنی جوهر شمشیر و غیره و در برهان گوهر بمعنی مروارید و بمعنی خلق جواهرات چنانچه لعل و یاقوت و زمرد و الماس و غیرآن و بمعنی اصل
و نژاد و ذات و بمعنی فرزند و بمعنی صفات نهانی و عقل و فرهنگ گویر بفتح اول و یاء مجهول و راء مهمله در شرح نصاب بمعنی زمین همواره و در برهان بمعنی مدور که از دور آب
می نماید بمعنی محرا گو شیار بروزن هوشیار لقب حکیمی که ابو الحسن نام داشت و شیخ ابو علی سینا شاگردی او نموده و بهت از برهان و در رشیدی کبان عربی نام جنبه

گوشه زنجیره یعنی حلقه زنجیر **گوالیار** بالضم و با موحده بار سنگین **گوشت خرکنانه** در چیزیکه هیچ بکار نیاید **گودر** بالفتح و دال مهمله نقوع نام پهلوانی از ایران

نام بادشاه از بربان **گور** بفتحتین و با موحده مخفف گورخر **گون** بالفتح اول و سکون واو یعنی گردگان و جزو معرب آنست و بواو و مجهول یا دیگر اندراه پائین بآوازیرآید یا ازبربان

بضم اول و واو و غیر ملفوظ و سکون نون و موحده و در آخر کاف عربی سفال و خندق کوچک بضم اول و واو و غیر ملفوظ و سکون کاف فارسی دوم

در ترکی آسمان و رنگ کبود را نیز گویند **گول** بالضم و واو و مجهول ابله نادان و احمق یعنی کر و فریب بضم اول و واو و غیر ملفوظ و سکون لام در ترکی بمعنی تالاب

کوچک و بفتحتین بمعنی پشیمانی و سهای آویخته که درویشان و محتاجان پوشند از بربان و سراج و مصطلحات و سر و در شیشک **گوال** بضم اول یعنی حوال و حوالا معرب

آنست از سراج **گورچشم** نوعی از احجار محرره که در یافت آن بشکل چشم گورخر ان نقوش کنند چنانکه در هندوستان پارچه پیل چشم رواج دارد از سراج و بربان **گورم**

بالضم و زای معجمه بمعنی چشم من چه در ترکی گوز بمعنی چشم و میم برای متکلم و این لفظ ملحوظ ایشان بکاف عربی است و لهجه قزلباشان بکاف فارسی از لطائف

گورگان بواو و مجهول هر دو کاف فارسی یعنی کسیکه لائق عیش و عشرت باشد چه گور بمعنی عیش و عشرت و شراب و گان بمعنی لائق و سزاوار از بربان

و لقب شاه تیمور نیز از بعض کتب بدست میشود و هر بادشاه جلیل القدر را گورگان گویند **گورخان** لقب بادشاه ختا و ختن از سراج **گوش کردن**

بمعنی شنیدن **گوش مالیدن** بدون دعوی بکار عظیم مستعد شدن از شروح سکندرنامه **گوی گریبان** نکره گریبان دوزند **گوزن** بفتحتین و فتح

معجمه جانوریست و آن نوعی از گاو گوی ست که سر دو شاخش چند شاخ دیگر سته باشد بهندی آنرا بارہ سنگه گویند از سراج و بربان **گوی بردن**

فوقیت یافتن و زیادت کردن و غالب آمدن از بربان **گون** بواو و معروف بمعنی رنگ از سراج **گوهرخاتون** نام زن سلطان سنجر **گوان** بفتح

بمعنی پهلوانان و دلاوران **گودبان** بواو و مجهول و دال مهمله و با موحده بمعنی کوبان شتر و غیره از لطائف **کورکن** بفتح کاف و دوم عربی نام جانوری شبیه

بسنبد بگویند **گوالیدن** بضم و فتح بالیدن درخت و غیره از مؤید بربان **گوش دادن** شنیدن **گوش ساغر مالیدن** ساغر را

بکف آورده می نوشی کردن **گو** بفتح اول و سکون واو مناک زمین نشیب بمعنی شجاع و معتبر و بزرگ و بواو و معروف بمعنی گوی بچوگان بازی بآن کنند و بواو

مجهول بمعنی گاو که بعربی بقر خوانند از بربان و سراج **گوده** بواو و معروف و دال مهمله لفظ ترکیست بمعنی بدن و تن از مصطلحات **گوشواره** باصطلاح اهل دفتر

وسط عرض ورق رو قرست که عقد سیران آنجا نویسند و باصطلاح شعرا مطلع که بعد متقطع آید و نام رویست که در گوش کنند از مصطلحات و غیر آن **گوی** انگله

بضم هر دو کاف فارسی و فتح همزه و سکون نون نکره و حلقه که برگربان و غیره دوزند گوی بمعنی نکره و انگله بمعنی حلقه که دران نگه گذارند از سراج و بربان

گوساله بالضم و واو و مجهول بچه گاو باشد و بمعنی بچه شتر و بچه فیل نیز و بمعنی مطلق بچه هم آمده چه گو بواو و مجهول بمعنی خرد و کوچک آمده است پس گوساله بمعنی خرد

باشد و گو بواو و مجهول بمعنی گاو هم نوشته اند و ها برای نسبت باشد پس معنی گوساله گاو یک ساله باشد از بربان و سراج چنین نوشته که گوساله

بالفتح بچه گاو چه گو بالفتح مخفف گاو ست و ساله در اصل ساله بود چه ها بمعنی آرام و قرارست یعنی چیزیکه گاو بدان آرام میگیرد و آن بچه

است **گونه** بالضم رنگ و لون و طور و وضع و اسلوب **گوپیازه** طماسیست معارف در بلخ از بربان و بمعنی نوشته که نام تره بود **گوگرد**

بضم اول و واو و غیر ملفوظ و سکون کاف فارسی و فتح دال در ترکی لفظ ترکیست بمعنی در آسمان چه گوک بمعنی آسمان و ده بهار مختفی

بمعنی در **گوحی** بالفتح سفال کوچک از بربان **گوش ماهی** بمعنی صدف و پیاله از بربان **گوئی** صیغه خطاب ست از گفتن و می آید بمعنی

تشبیه نیز از مایر چراغ هدایت و در بے شک نیز می آید **گونازی** بفتح اول و نا موقانی و زای معجمه لاف و دعوی بے حقیقت در غلبه و رونه بر جریف

فصل کاف فارسی مع ها رهوز گهنپایت نام شهریست در دکن **گه گیر** بهروزن کاف فارسی آبی کرتن و سواری ندادن از مصطلحات **گهواره دیوفی** ست از فنون کشتی که در حریف یکه گیرد ناگهان دهند تا یکی دیگری را غافل کرده بزمین اندازد و گاهی کنایه از آرام و طبیعت **گهواره** بالفتح معنی **گهواره** بالضم معنی **گهواره** بالکسر هر سه معنی چارپائی که برای راحت اطفال مرهوا آویزند گاه بالفتح یعنی جای و وقت و یعنی صبح و یعنی جوته زرگران که زند و نقره دران گداز ند و یعنی زرد و شتاب و یکی از آلات رقص که آنرا دایره هم گویند **فصل کاف فارسی مع یا تحتانی** + **گیا** بکسر اول یعنی گیاه و ریحان **گیپا** بالکسر یا معروف یا بفارسی قمی از پلاو و دواغات که بکاف عربی نوشته اند در فصل کاف عربی بتفصیل مرقوم شد **گیر** ابیا معروف یعنی گیرنده **گیت** بیا معروف قار فوقانی بزبان سندی نوعی از سرود **گیت مشل** و بهرو **گیومرت** بفتح سیم نام بادشاهی که اول مرجهان بادشاهی کرده و بیانش در فصل کاف عربی مع یا تحتانی گذشت **گیج** بیا مجهول جیم عربی پریشان و پراگنده از نطائف مصطلحات **گیرودار** فرمانده‌ی و حکومت و حکمرانی و یعنی جنگ نیز آمده از خیابان در بیان و میر نور الله در شرح گلستان نوشته که گیرودار بر دو صیغه امرست یعنی این بگیر آن بگیر دا کار هادر که مقام حکومت گفته میشود و گاه بانکار و فرسلطنت و ایراد **گیسودار** مولانا زاده یعنی پسر غلام و یعنی ستاره دم دار از نمودار **گیسو** بالکسر بروزن میر نام قصبه از بیان **گیسال** بالکسر مکلمیست که آنرا گیلان گویند **گیس** بیا معروف صاحب و خداوند و یعنی پر و مولود بصورت مخنث الگین ست از سیک **گیسان** بالفتح بمعنی روزگار و جهان از بیان و در سراج نوشته که گیهان بالکسر و قیل بالفتح بمعنی جهان و روزگار و بکاف فارسی و عربی هر دو صحیحست باعتبار تغیر لهجه و بعضی از محققین نوشته اند که گیهان بیا مجهول اماله گاهانست منسوب بگاه یعنی وقت و زمانیکه بیشتر اشیا عالم تعلق باوقات دارند لهذا بمعنی جهان آمد **گیسالان** بالکسر نام مکلمیست نام دهی ست نزدیک بغداد مولد حضرت شیخ عبد القادر رحمة الله علیه و جیلان معرب آنست **گیسو** بیا مجهول خان آرزو در سراج نوشته که قوی گوید گیسو موی درازی که از هر دو جانب دارند کشیده باشد چنانکه در گلستان سیاهی گیسوان تافته و بعضی مراد وی زلف نوشته و از اشعا رتاخرین ظاهر شود که گیسو نیز است قاسم شهدی گوید بیت یکسر موی سر لیلی و شان بیکار نیست + انچه می آید زیاد از الف گیسوی شود **گیغو** بالکسر یا مجهول نام پسر گودر زپهلوان ایرانی از بهادران **گیسو بریده زن** بیا **گیوه** تو ئی ارکنش نمدی گیتی بالکسر عالم و دنیا از سراج **گیلی** بالکسر و هر دو یا معروف منسوب بگیل که ملکی ست از طرستان کنایه از سپ بهتر چه گاه سپ انجا خوب و بهتر باشد و گیلی قومی از مغلان نیز ست و قیل نام امیری از امرا **گیندل گیدی** هر دو یا معروف مرکب از گید که بمعنی غلیو از ست و یا نسبت و غلیو از شش ماه مادہ میگردد لهذا بر مردی که رجولیت و غیرت ندارد اطلاق کنند از رساله معتبر

باب لام

فصل لام مع الف + **لا** الا بمعنی بنده و غلام و خدمتگار و بمعنی روشن و درخشان مگر استعمال این لفظ بمعنی روشن و درخشان اکثر بالفظ لولوی یا از بهار عجم و سراج و برهان و جهانگیری و موئد **لا** بعربی حرف نفی ست و بفارسی بمعنی برده و تو کر آنرا نه تیز گویند و لا بر الا بمعنی تو بر تو از موئد و بمعنی مقراض طاهر اما بمعنی کنایه ست بمقراض شباهت شکل **لاریب** فتح راء مهمله و یک و نیم نقطه دران شک نباشد **لازب** بکسر زاء معجمه و با موحده بمعنی چسپنده از کشف و صراح و ضرب لازب ضربی را گویند که نشان آن بعد به شدن باقی ماند **لاک پشت** بکاف عربی باخه که بهندی کچهوا گویند و لاک بمعنی کاسه چوبین ست از برهان **لات** تا بر فوقانی نام بتی که قوم شعیب علیه السلام او را می پرستیدند از شرح نصاب **لاهوت** عالم ذات الهی ست که سالک ادران مقام فنافی الله حاصل میشود و مرتبه صفات را جبروت و مرتبه اسما را ملکوت نامند از کشف و لطائف و بعضی گویند که لاهوت در اصل لاهو الاهوت و حرف تا زائد و قانون عربست که چون کلمات منعلقه گویند چیزی حذف نمایند و چیزی زیاده کنند تا محرمان محرم راز حقیقت آن باشند پس لاهو نفی ستد یعنی نیست تجلی صفات مر طائفه افراد انسانی را و لفظ هو اسم ذات ست الاهو مگر تجلی ذات و حق نیست که لاهوت در اصل لغت مصدرست بر وزن ملکوت مشتق از اله چنانکه رغبوت و رحموت و اله اصل لفظ الله ست اخوذ از لیه یعنی پوشیدن و در پرده رفتن و کذا فی الصراح **لائح** بهمزه درخشان و پیدا شونده از منتخب و صراح **لائح** بمعنی تافته

دعا مهمله آستین و آنچه حمل با بوی خوش دهند و بادکیه را بپیاله کنند و درخت را بارور کنند لواقح جمع آن از منتخب **لاخ** بخار سمجه یعنی جای دمقام مگر دیدن ترکیب
[illegible] و همچنین سنگ لاخ یعنی جائیکه دران سنگها باشد و دیوار لاخ یعنی جای دیوان و لاخ یعنی بسیاری و انبوه نیز می آید از مسلع و برهان و سروری **لاد** بفتح
با موحده و تشدید دال مهمله یعنی ناچار و ناگزیر و بالضرور مرکب از لا که حرف نفی ست و بد یعنی چاره و عوض از منتخب **لاد** و **بدال** مهمله دده دیدار دوغ از دیاد
نوعی از عطریات و یعنی قلعه از برهان **لاغر** بفتح غین معجمه یعنی معروف ست از بهار عجم و غیره **لاغذ** بفتح فوقانی و فتح قاف معجمه و ذال معجمه یعنی مکتی **لاچار** یعنی ناگزیر مستعمل شود
لیکن صحیح ناچار بنون ست چه ترکیب لفظ چار که فارسی ست با لفظ لا که کلمه نیز بیست برای نفی یا وجود موجود بودن تا که لفظ فارسی ست و هم نزد او ربهار عجم
لاهنور نام شهر لاهور **لال سهباز** مرد وشی که صاحب کمال بوده است مگر اکثر قلندران باو اعتقاد تمام دارند و بوقت نیک نوشی او را یاد کنند **لاقیس**
بکسر قاف و یای مشدد و سین مهمله نام دیوی که در غار بخاطر وسوسه انداز نمرود بود و مدار و کشف صاحب رشیدی بجای قاف فا گفته و نوشته که یعنی کسان بجای قاف فا
خوانند و در برهان بقاف نوشته و گفته که بقاف نیز آمده و در سراج اللغات بقاف از منتخب هم قاف مستفاد میشود **لاس** بین مهمله بر وزن طاس فرمایه از برهان لا مساس
بکسر میم اقتباس است از آیه کریمه فاذهب فان لک فی الحیوة ان تقول لا مساس یعنی گفت موسی علیه السلام سامری گوساله ساز را که پس برو درمیان ما پس بدرستی که
هست ترا از عقوبت در زندگی که گوئی هرگز نزدیک تو آید که سودن کس مرا یعنی دور شو از من چرا که هر که نزدیک شدی با و او را دامن کس انچه گرفتی ازین هم مردان
و اوازه مردان گزیدن می بود از تفسیر حسینی **لاش** بشین معجمه بر وزن کی تن مرده را گویند و بعربی مخفف لاشی که معدوم عبارت از نیست **لامع** بر وزن و معنی از
منتخب **لاذع** بکسر ذال معجمه و عین مهمله سوزان و سوزنده از منتخب و غیره آن **لاغ** بغین معجمه بر وزن طرفت و خوش طبعی از برهان و لغات **لاذع** بکسر ذال مهمله و عین معجمه
یعنی گزنده و نام دریست که پوست را سیاه کند و چنانکه مازو کند دوم میگوید از منتخب و شرح نصاب موبعضی شماره ان نصاب نوشته که بذال معجمه و عین مهمله نام دریست که ضد آن
پندار و کسی را آرامش میبود **لاتکف** بضم کاف و تشدید فا از باب نصر خیمه یعنی بار بستاده شود باز ایستاده و کمن **لاحق** بکسر حا مهمله آنکه از پس آمده و اهل شود
و آنچه از عقب چیزی میرود **لالنگ** بفتح لام ثانی و سکون نون و کاف فارسی یعنی زله و پس خورده از لطائف **لال** در ترکی یعنی گنگ یعنی زبان کوتاه
و یعنی رنگ سرخ مشترک است میان فارسی و ترکی و لال بهم مرکبست از لا که کلمه نفی ست و جوهریست سرخ رنگ قیمتی که آنرا لعل گویند و لعل سرخ
لال ستاره بهرام و برهان و سراج **لا یعقل** بفتح تحتانی و کسر قاف و با استعمال فارسیان لام آخر وقف خوانده میشود و صیغه مضارع منفی ست برای استمرار حال
و در صفت حیوان واقع میشود بجهت اظهار کمال نادانی او یعنی الحال هم بعقل ست و در استقبال هم بعقل خواهد ماند **لا طائل** بفائده چه طائل یعنی فائده ست از منتخب
لا یزال لام و نیز فال این صیغه مضارع منفی ست از بهار بجهت نفی که برای استمرار در صفت متعارف واقع شود بجهت اظهار کمال نیز دانی او یعنی الحال هم نیز و الی
و در استقبال هم نیز خواهد ماند **لا آچشم** عبارت از مردمک چشم باعتبار سیاهی آن چرا که لا را غلام گویند و غلام حبشی سیاه باشد **لا لم** بکسر همزه که حرف سوم ست بمعنی
علامت کننده از صراح **لا یعلم** بفتح لام دوم صیغه مضارع منفی ست و میم این در محاوره فارسیان بوقف خوانده میشود و این برای استمرار نیز می آید و صفت
حیوان واقع میشود بجهت اظهار کمال نادانی او یعنی الحال هم نادانست و در استقبال هم نادان خواهد ماند **لا عز** نده بالامه گویند فاعم حرف که در
خوبان آبان تشبیه کنند از منتخب و در شرح خاقانی نوشته که در قاف ریگی که خیزران بر سر بندند و نیز حرف لام برای مهمله بدل شود و بجای بی عزیز **لا کس**
بمثل از منتخب و صراح و بعضی نوشته که فرق در میم و سین آنست که میم آنکس است که خود بخود میخورد و دیگری را نمیدهد و سین آنکه خود میخورد و دیگری را نیز میدهد **لا علاج**
چه لا حرف نافیه ست و علم بمعنی تعین یعنی علاج دگزیر و چاره **لا زم** مقابل متعدی و آنکه در عرف لازمی میگویند نیز بادت تمامی غلط ست چرا که لازم خود صیغه
اسم فاعل ست حاجت بیاء غائیت ندارد و در تعدیه یاء اصلی ست مقابل لام کلمه زیرا که صیغه اسم فاعل ست از تعدیه که یعنی گذشتن چیزی باشد از یکی بدیگری
لا سلم بضم نون و فتح سین مهمله و کسر لام مشدد و ضم میم یعنی تسلیم دارم یعنی قبول میکنم گردد نظم فارسی ضم میم را بلفظ میکنند و میم را موقوف خوانند **لا وقم** بفتح

وفتح عین مهمله هر دو حرف ایجاب امثلا باسی نفی وانکار یعنی نی نیست ونعم برای اثبات واقرار یعنی آری وبلی **لالایان** غلامان وخدمتگاران از جهانگیری
وبرهان **لائیدن** آمن گفتن وملاف زدن وسخره گوئی کردن از سراج وبرهان **لاشکن** نام کوهی ست از برهان **لان** نام کوهی ست **لاجین** در
شکاری را گویند **لاون** بفتح دال مهمله نام خوشبوی که مثل وشاب سیاه ورقیق باشد آنرا عنبر علی گویند از برهان **لامان** بمعنی فریب ودروغ از شرح
قاآنی وانبوهی وبمعنی بیوفائی دامرست بمعنی بخشیدن وبمعنی مقابل از لطائف **لاود** آخرواو گل سفید که بدان دیوار خانه سفید کنند از برهان **لاپه** بفتح با بر موحده
وهای مخفی بمعنی تملق وچاپلوسی وخوشامد وبمعنی فریب وعجز واخلاص مجازست از برهان وکشف وسراج **لاتر** بفتح نون وبای مخفی بمعنی خانه زنبوری باشد و
آشیانه مرغان از برهان وکشف **لاغیه** بکسر غین بمعجمه وتحتانی گیاهی ست شیردار بسیار گرم ویعربی بمعنی باطل وزن بیهوده گویند از برهان ومنتخب **لاهره** بفتح هر دو راء مهمله
کشتی که بدان از دریا عبور کنند واین لفظ هندیست **لاجرعه** بضم جیم وسکون راء مهمله یکبارگی همه نوشیدن آنچه در پیاله باشد بی آنکه دم گرفته اندک اندک نوشند
لاحقه کبر جار مهمله آنکه از پس وصل شده باشد وآن چیزیست که بعد اول در کلمه افزایند از صحاح وغیره **لاحول** بفتح سیم وجار مهمله دو
آخر از مصدریه که بحالت وقف باشد است معنی لفظی آن این ست که نیست بازگردیدن در اصل چنین ست لاحول من هذا الامر یعنی نیست بازگردیدن
ازین کار پس خلاصه معنی لاحول بالضرورت از ترجمه مشکوة شریف وکسانیکه سیم را مضموم خوانند ودر آخر با ضمیر دانند غلط ودر سراج ومنتخب نوشته که محالیفتح میمی
چاره وگریز ولاحیلة یعنی ناچاره وناگزیر **لامبسه** سیم ومین مهملتین قوی ست در جلد بدن انسان که بدون چیزی ادراک نرمی وسختی آنچیز نمیکند **لامه** یعنی زره
گر از حلقه های آهنی سازند منتخب وصراح **لاوه** بواو ونام بازی اطفال که بندی گلی مژه گویند از برهان **لادنه** بدال ودون گیاهیست که از پوست آن
رسن بافند بندی سن گویند از برهان **لایه** بیا رتحتانی رده دیوار وتهای جامه وکاغذ که در عرف آنرا تة گویند **لازقه** بکسر زا معجمه وقاف هر چیز که پیوسته باشد
مثل سرکش **لاله** منسوب بلال یعنی سرخ یا آنکه بارزائده لاحق شده مثل خان وخانه وآن گلیست معروف که چند قسم میباشد لاله کوهی ولاله صحرائی ولاله
شقائی ولاله شقایق ولاله دلسوز ولاله خطائی ولاله خودرو ولاله سفید ولاله زرد ولاله عباسی ولاله پیکانی ولاله بقاضی ولاله دشتی از
برهان ومصطلحات منقول از شرح قاآنی ضیاء الدین محمد بابر بادشاه در واقعات بابری نوشته که قریب پنجاه نوع لاله در بعضی از اطراف کابل بعلاوه آمده
لاشه بمعنی زبون ولاغر وضعیف مطلق خواه انسان خواه حیوان واکثر این لفظ صفت اسپ وخر مستعمل میشود وبمعنی خر نیز آمده ومرده از آدمی دیگر حیوانات
از برهان وبهار عجم وکشف ودخیابان سروری ودر سروری وجهانگیری **لالی** بفتح اول ومثانی وکلام بروزن سجالی بمعنی مروارید بزرگ واین جمع ندارد وبضم اول
چنانکه مشهور شده غلط است **لامائی** کبر غین زده پوشی از موئید پارچه لاله زده ماگویند ودر شرح دیوان خاقانی منسوب بفریب وصنعت ودر جهانگیری بمعنی گراف **لاکی**
بکسر قاف منسوب بلاک نام کوهی ست از مضافات آذربیجان وتر اکلانی منسوب بآنست از لطائف **لابدی** بضم با موحده وتشدید دال آنچه که بالضرور باید دانست
چاره نبود **لای گل** تهیره که در ته حوض وجوی آب شود وبمعنی در شراب وتهای جامه وکاغذ در میان چنانکه یک آجا ریزه یک آجا ریمان وبعربی آن سماطه
گویند وبمعنی گفتار وکلام ونوعی از بافته ابریشمی ونور وسراج ودر شیخ **لادوام ذاتی** سلب کردن صفتی نارشی در وقتی مازاد وقات چنانکه کل کاتب
متحرک الاصابع بالضرورة مادام کاتبا لا دوام ذاتی **لاابالی** بضم عرو ثالث که بهمزه است صیغه متکلم واحد از مضارع
بمعنی باک ندارم در فارسی بمعنی شخصی مباک وبی پروا مستعمل ست ودیگر همزه مضموم واو ونون شدن وخواندن خطاست امروز در مدارک کشف **لاحاصی** بضم الف وسکون
حار مهمله وکسر صاد مهمله اشارت ست بحدیث شریف نبوی صلی الله علیه وآله وسلم **لاحاصی** رطلیکنت کما انت علی لفسک یعنی خمار تو ام کردند از برای تو ای معشوق چنانکه تو
کردی بذات خود **فصل لام مع باء موحده لبا** بکسر لام یعنی نر وآن شیر غلیظ ست که از وقت زادن حیوان تا سه روز شیا بندی گویند ودیوسی نیز نامند از شرح لقب
لب چرا بچاء فارسی ضم خود دیوسه که مردم بوقت صحبت دشمن درمیان نداشته باهم میخورند از برهان **لب بالضم** وتشدید بمعنی عقل وخالص هر چیز

وستر باد دام و مثل آن از منتخب و کشف **لباب** بالفتح اول و بهر دو با موحده مغز و خالص هر چیز و نام کتاب از منتخب **لبوب** بالضم جمع لب بمعنی خلاصه ها هر چیز و مغز آدم بمعنی دختان سیوه **لبیب** بروزن نصیب عاقل و دانا از سروری و منتخب **لبلاب** بالکسر و هر دو با موحده نام گیاه که آنرا عشق پیچان گویند از برهان **لباسات** بکسر اول کنایه از تعلق و حیا و پاسی دین مع لباس ست چنانکه جمادات و نباتات جمع جماد و نبات **لبث** بالفتح ورم آخر تا شلغه بمعنی درنگ و دیر کردن از منتخب **لباد** بالضم اول و دال مهمله بر وزن کتاب گاو تخلد و گاو گردون نهند بهندی آنرا جوه گویند بالضم جیم و با دالفتح اول بمعنی جامه باران از اسلح و لطائف و بالفتح و بالضم لام و فتح با جوده و دال مهمله بسیار و پر نهاده از شرح نصاب **لبید** بالفتح اول و یا ساکن و فتح دال خورد و نام شاعری مشهور از عرب از منتخب و لطائف **لبس** بالضم و بالفتح پوشیدن جامه و بالکسر جامه پوشش از صراح و منتخب **لب** چشیدن چاشنی که برای دریافت مزه چیزی کنند از مصطلحات **لبق** بالفتح اول و سکون ثانی زیرکی و هوشیاری و تعلق و چرب زبانی و بالفتح اول و کسر ثانی بمعنی زیرک و هوشیار و چرب زبان از منتخب و صراح و لکهنوی و نیز در لطائف نوشته که فتحتین لائق شدن و راست شدن در کار **لبیک** بالفتح و تشدید یا بر موحده فتح و سکون تحتانی بمعنی استاده ام در خدمت تو ستاده ام و گاهی بعد لبیک لفظ سعدیک نیز می آید و معنیش چنین شنیده باشی سعید هم یاری داده ای از منتخب و این کلمه ایجاب ست هرگاه مخدومی خادمی را طلب کند خادم در جواب گوید لبیک و حاجیان نیز این لفظ را در مقام عرفات بارها بر زبان میگویند **لبین** بالفتح اول و کسر ثانی بمعنی خشتهای خام بسته واحد آن از منتخب **لبان** بالفتح صمغی ست که از درخت کندر گویند از منتخب و برهان **لبون** بالفتح شیر دار گاهی را بلبون بمعنی ابن اللبون و بنت اللبون نیز آمده و ابن اللبون و بنت اللبون بمعنی شتر بچه دو ساله که بار سوم نهاده باشد از شرح نصاب **لب بلب چسبتن** بالفتح جیم کنایه از بسیار چسبیدن و از هر کسی فارغ مقصود بر سیدن از مصطلحات **لب گزیدن** فراهم آوردن لبهای گریه و خنده از مصطلحات **لب زدن** خاموش شدن و هم بمعنی گفتن و این از قسم اضداد ست از مصطلحات **لب داشتن و لب و دندان داشتن** لیاقت و شایستگی داشتن **لب گزیدن** تاسف کردن و بستوه کردن و خشمگین شدن و شرم و حیا نمودن و بمعنی منع کردن **لب شیرین کردن** تبسم کردن **لب نان** با بنافت کنارهٔ نان **لبنان** بالضم و حرف ثالث نون نام کوهیست در شام نزدیک جبل عامل که سکن قهرمان از منتخب و خیابان و برهان **لبیشه** بالفتح اول و کسر ثانی و یار مجهول و شین معجمه بروزن همیشه مالیده باشد و آن حلقهٔ ریسمان باشد که بر چوبی نصب کنند و لب بالای اسپ بر افعال اندران نهاده تاب دهند تا عاجز شود و حرکت نا پسندیده کند از سراج در شیخ و برهان **لبنه** بکسر لام و سکون موحده و فتح نون خشت پخته احد و بمعنی آهنگی برآمدگی مربع که بهر دو طرف عضادهٔ اصطلاب باشد و سوراخی در ان میباشد **لباچه** بالفتح بمعنی فرجی و بالاپوش از سراج و برهان ظهیر آن نویسد از قبا **لباس عباسی** کنایه از لباس سیاه زیرا که از بعض تواریخ بثبوت میرسد که خلفاء عباسیه سیاه پوشی را شعار خود ساخته بودند **فصل لام مع تاء فوقانی**

لت بالفتح زدن و کوفتن و در شیدگی که بمعنی کندن نوشته اند لیست مخفف لات چون توافق درین دو زبان بسیار صحیح شد دولت بمعنی پاره نیز آمده چنانکه گویند لت لت کردم یعنی پاره پاره کردم و لته که بمعنی پارهٔ جامه ست مملت ازین ماخوذ شده دولت بمعنی کتان که تماشی ست معروف و لت بمعنی شکم و ازین مرکب ست **لت انبان** از سراج اللغات و برهان **لت انبار و لت انبان** بالفتح بمعنی بسیار خور و شکم پرست مرکب از لت که بمعنی شکم ست و لت انبان که شکم مثل انبان باشد و انبان ظرفیست معروف مثل مشک و میتوان گفت که مرکب از لت بالضم باشد که مخفف لوت ست و لوت بمعنی طعام لذیذ ست در نصیرت لت انبان و لت انبار بالضم اول بودن از سراج و در جواهر الحروف نوشته که نون در آخر لت انبان در بدل را مهملة آمده ست **فصل لام مع ثاء مثلثه**

لثوم بضمتین بوسیدن و بوسه دادن چیزی **لالشه** بحرکات ثلاثه و تشدید ثانی مثلثه گرشت گرداگرد دهان از منتخب و شرح جزری ملا علی قاری و بالکسر نزد اکثر ست **لثقه** بفتح لام و کسر ثانی مثلثه و فتح قاف نوعی از تب یعنی و بالکسر علت **فصل لام مع جیم عربی و فارسی**

لجاجت بفتح مبالغه کردن و ستیزه کاری کردن از کشف و صراح و منتخب **کنز لجاج** بفتح اول

دهر و جیم عرب بمعنی تیزه از کشف و مؤید و صراح و مدار و منتخب **لجج** بضم اول لام و فتح جیم اول جمع لجه که بمعنی میان دریا و عمیق ترین موضع دریاست **لجج** بر دو جیم بمعنی تیز نرده کننده **لجلاج** بالفتح و هر دو جیم عربی آنکه در سخن درماند سخن درست گفتن نتواند و نام واضع شطرنج و بعضی نوشته اند نام شاطر شطرنج ست انهم واضع و بعضی گویند نام شاطر شطرنج او مرشد قمار بازان از کشف و منتخب و برهان و سراج و جهانگیری و مؤید و رشیدی و بعضی که بجلاج گویند جیم اول را بجای حطه گمان برند بجای جیم اول یای تحتانی خوانند این هر دو طور غلط محض **لچ** بالضم و جیم فارسی بر بنه و نام قومیست که بزنگان و لیشان و سینه عریان سیه شتند از مؤید **لچک** بجیم فارسی و کاف عربی لفظ ترکیست بمعنی معجر و روپاک مربع که زنان تجمل بکار برند از مصطلحات **لجام** بکسر عرب لگام که بمعنی منتخب و رشیدی **لجین** بضم اول بروزن حسین بمعنی سیم خالص از منتخب **لجن** بضم اول و فتح جیم فارسی زن قحبه و در برهان بمعنی بر بنه و عریان و مجازاً بمعنی کولی **لجه** بضم و تشدید جیم عربی میان دریا عمیق ترین موضع دریای ژرف از منتخب و **لجه** بالفتح و تشدید جیم فارسی مفرس لجه که لفظ هندیست **لجی** بضم لام و تشدید جیم عربی کمسور و یا دریای ژرف و پر آب از منتخب **فصل لام مع حاء مهمله** **لحا** بالضم جمع لحیه یا لحیه بکسر که بمعنی ریش مردانست **لحد** بفتحتین نوعی از قبر از منتخب **لحاظ** بکسر و خاء معجمه گاه گاه اشتن بچشم خیره یا و بفتح و نبالهٔ چشم از صراح و بحر الجواهر **لحاف** بکسر جامه پنبه دار شب خوابی قرا گلدار از منتخب **لحق** بضمتین بهم پیوستن دو چیز یا بیشتر و بدنبال چیزی پیوستن از منتخب **لحیان** بالکسر نام قبیله از شانزده قبیله که از نسل مدرکه اند و در لغت مرد صاف ریش دراز لحن بالفتح و سکون ثانی آواز خوش که بانغمه باشد و خوش خواندن قرآن و جز آن و بمعنی خطا کیه و گفتن باشد و نوعی از قافیه معیوب از صراح و منتخب و غیران لحظه مقدار یکبار نگاه کردن بگوشه چشم از منتخب **لطائف** لطیفه بالکسر حرف ثالث یا تحتانی بمعنی ریش که بر چهرهٔ مردان میباشد **لطمه** بالفتح طمانچه از نگارا رود بمعنی پود جامه که تار با فند بندی با تاگویند از منتخب **لطمه** بفتحات از پس رسندگان دارد نبال پوستگان این مجمع لاحق ست **فصل لام مع خاء معجمه** **لخت** بالضم گز آهنی و بمعنی پاره چیزی و بمعنی اندکی از برهان و رشیدی **لخ** بالضم گیاهی ست که بدان بوریا با فند و آن بر کنارهٔ آبها روید از منتخب **لخت** در بمعنی تخته دروازه **لخاف** بکسر لام بمعنی سنگهای سپید تنک یعنی کم عمق از شرح نصاب و منتخب **لخشیدن** بالفتح لغزیدن از برهان **لخشان** بالفتح چیزی صاف که بران دست یا پا بلغزد **لخچه** شعلهٔ آتش و انگار از برهان **لخشه** بالفتح و شین معجمه شعلهٔ آتش و انگار از برهان **لخله** بفتح هر دو لام و هر دو خاء معجمه بوی خوش چند که آنرا بسم آمیخته می بویند از منتخب و برهان **فصل لام مع دال مهمله** **لد** بالضم جمع الد که بمعنی گراه ستیزنده ترست و نام موضع بشام از لطائف **لدغ** بالفتح گزیدن مار و گزدم از منتخب و صراح و بارن حاج نوشته اکه بموخر خوهش زند مثل زنبور و گزدم گزیدن آنرا لدغ و لسع گویند و آنکه بدندان گزد مثل سگ و سباع و مار گزیدن آنرا نش نامند **لدیغ** بفتح اول و فتح ثانی و غین معجمه مار گزیده **لدغه** بالفتح و سکون دال مهمله و غین معجمه نیش زدن مار و گزدم از قاموس منتخب **لدن** بفتح اول و ضم دال مهمله و نون مشدد و مکسور انچه کسی را بدون سعی او دو کوشش غیر محض بفضل خویش از نزد خود حق تعالی عطا فرموده باشد یا بدون تعلیم غیر از نزد طبیعت و ذهن او باشد این منسوب ست بلدن که بمعنی نزدیست **فصل لام مع ذال معجمه** **لذایذ** بفتح اول و کسر سوم که جمع چهارم ست مع لذت استفاد از شروع تا فیه **لذع** بالفتح و ذال معجمه و عین مهمله سوختن آتش کسی او نوشتن داون کسی را از منتخب **لذاع** بالفتح و تشدید ذال معجمه سوزاننده **فصل لام مع راء مهمله** **لرا** بالفتح و راء مهمله در ترکی حرفی ست علامت جمع که چون لعبد مغر آید جمع گردانده پنجاه سپاه لرا یعنی بسیار سپاهیان از مدارد برهان و لرا بالضم طایفه از صحرائیان که از شیاطین و کنیزان سلیمان علیه السلام بوجود آمده اند بمعنی روستائی و مرد احمق مستعمل از مصطلحات **فصل لام مع زاء معجمه** **لزاب** بفتح اول و کسر زاء معجمه و باء موحده پسندیده پخیری از منتخب **لزوجت** بضمتین و جیم عربی بفتوح چیپدگی از منتخب **لزج** بفتح اول و کسر زاء معجمه و جیم هر چیزی که چیپنده باشد مثل سریش از منتخب و قاموس **فصل لام مع سین مهمله** **لسع** بالفتح و سین مهمله و عین مهمله گزیدن مار و گزدم و غیر از کشف و صراح و منتخب **لسان الحمل**

بفتح ہا رمهملہ و سیم گیاہیست برگش مشابہ بزبان برہ تخمش بالفارسی بارتنگ گویند برای دفع سہال نافع لسان بکسر اول زبان بفتح با تشدید سین مهمله فصیح الکلام و نیز زبان لسن بفتح اول و کسر سین مهمله و در آخر نون فصیح و زبان آور و بضمتین جمع آن یعنی فصیحان و زبان آوران بالضم اول و سکون ثانی جمع الس که بمعنی فصیح و زبان آور ست و منتخب فصاحت و زبان آوری از منتخب و غیر آن **فصل لام مع شین معجمه** بالشکری مرغابی از شرح گلستان **فصل لام مع صاد مهمله** لص بالکسر تشدید مهمله مرد دوسارق مع آن لصوص از منتخب **فصل لام مع طاء مهمله** لطمات بفتحات طپانچها **لطف** بالضم نرمی تازگی نصراح **لطیف** نیکو کار و پاکیزه و نرم از بهار عجم و منتخب **لطائف** کهیل بکسر جا مهمله و فتح یا تحتانی نکوئی ها حیله با و خوبیهای حیله **الطیهم** سیلی خورده و نام سپ نهم از شرح نصاب **لطمه** بالفتح طپانچه یا پنجه **لطیفه** نکوئی و چیز نیک نازک از منتخب **لطائف ستة** کبسر سین مهمله و تشدید تا ی فوقانی تقریرست که سالک براتب علیا و معرفت دخیل نمیگردد تا این شش لطیفه او را در نشین نگردد اول لطیفهٔ نفس ست محل آن ناف بالائ لطیفه دوم لطیفهٔ قالب ست محل آن دل ست که جانب یسار باشد سوم لطیفهٔ روح ست که محل آن سینه جانب یمین چهارم لطیفهٔ سرست محل آن قحف مدمغ که بالای همین و یسار سینه است پنجم لطیفهٔ خفی ست که محل آن در پیشانی باشد ششم لطیفهٔ اخفی ست محل آن تجویف سرست اینها را اطوار سته نیز گویند **فصل لام مع ظاء معجمه لفظ** بالتحریک ظاء معجمه نام نوزدهم از حروف تهجی زبانزد شده از منتخب مؤید و کشف و سراج و مدار **فصل لام مع عین مهمله لعب** بالفتح لام و کسر عین مهمله بمعنی بازی از منتخب و صراح بفتح لام و سکون عین و بفتح هم لام و کسر عین هر دو بطور نوشته **لعل** مذاب بضم یم و دال مهمله و حاء مهمله بمعنی لعل گداخته و این کنایه ست از شراب سرخ انگوری از برهان **لعاب** بضم اول آب دهن و آب هر چیز که نخلوت چسپیدگی دارد و بفتح اول و تشدید عین بازیچه بضم و باء موحده عنوع چیزی که بآن بازی کنند و تصاویر جامه که دختران بازی کنند از منتخب و صراح و مؤید **لعوق** بفتح دار و قیق که لیسیده شود از منتخب کشف **لعمرک** بفتح اول و ثانی و ضم راء مهمله اشارت مبین آنچه تمسک بآنهم لفی بکر تهم یعمهون یعنی سوگند بحیات تو ای محمد بدستی که کفار قوم تو متحیر قوم لوط و در گمراهی خود کشیدن حیران و سرگردان آمد **لعل** بفتحتین لام مفتوح حرف ترجی ست بمعنی امید پیدا کردن وصول آن ممکن باشد و گاهی بمعنی شاید آید از منتخب و **لطائف** و **لعل** بفتح اول و سکون ثانی معرب لال بمعنی سرخ چیز سرخ عموماً و بمعنی جوهر سرخ قیمتی خصوصاً از رساله معربات و در سراج نوشته که لعل معرب لال ست که بهندی و فارسی شنگرف باشد یا تصرف فارسیان عربی دان ست و در بهار عجم گفته که لعل جوهریست سرخ رنگ و این و اصل بالف بود که فارسیان معرب بعین مهمله نمودند میر صدر الدین محمد در جواهر نامه آورده است اینکه میگویند معدن لعل در بدخشان ست از متحدثات ست زیرا که معدن آن مخفی بود تا در زمان خلافت اوائل عباسیان در ایام فتنهای لزلهٔ عظیم پدید آمده و کوه سکنان شگافته شد و کان لعل پیدا گشت لعل از شهر بدخشان نمیخیزد بلکه از معاون دیگر در بدخشان آورده میفروشند و بدان شهرت گرفته و لعل انواع بسیار باشد رمانی و پیازی و تمری و لحمی و عنابی و لقمی و آدرسی و دودشابی و لعل پیکانی و لعل عقربی و لعل قطبی آن نگینه دار پهن باشد **اللعلین** بمعنی سرخ دو این منسوب بلعل که جوهریست مخرّب **لعل پیکانی** علی گونه از انشکل پیکان تراشیده باشند و زنان ازان گوشواره سازند از مصطلحات **لعل پیازی** نوعی از لعل که رنگ **لعل قطبی** قسمی از لعل که نگینه وار پهن باشد **لعل عقربی** نوعی از **لعل علی** بالفتح تنگیست سرخ که صوفیان و نقاشان بکار برند **فصل لام مع غین معجمه لغوب** بضمتین بجوری و وا مانده شدن از منتخب و کنز و **لطائف لغت** بضم اول و فتح غین معجمه زبان قوم را گویند هر زبانی که باشد و باصطلاح الفاظیکه معانی آن شهرت ندارد و لفظ لغت در اصل لغوب بود واو متحرک ماقبل آن مفتوح آن را الف بدل کردند بعده التقای ساکنین شدیدین الف تنوین الف را حذف کردند و عوض آن تا در آخر آوردند جمعش لغات جمع سالم بحذف لام کلمه **لغز** بضم لام و فتح غین معجمه و زا معجمه سوراخ موش و شتی و آن بغایت پیچیده باشد لهذا نام نوعی از کلام مبهم

کہ بفارسی چیستان گویند لغ بالکسر کلیہ ہست کہ در ترکی افادۂ اثبات کند یعنی ہست از مدار لغو بالفتح بیہودہ گفتن و سخن باطل و ہرچہ بکار نیاید و بالضم نوع سخن و زبان قومی از منتخب و صراح **لغونہ** یعنی آرش و گلگونہ از مدار **فصل لام مع فا ۔ لفت** بالکسر فتا رفوقانی یعنی شنلم از منتخب **لفح** بالفتح و بالکسر و بالضم فارسی و قیل عربی و صل یعنی پارچہ گوشت بی استخوان و مجازاً یعنی لب سطبر آید و گاہی یعنی مطلق لب از مدار سراج و برہان و رشیدی و لطائف **لفاح** بالضم و تشدید فا و حا نوعی از بوئیدنی چون بادبخان کہ زرد شود از صراح و منتخب و تحفۃ المومنین نوشتہ کہ تمر ہیرو ست و بہ بروج بحار معلمہ بیم بنا بای ست بصوت انسان کہ بفارسی مردم گیا گویند **لفظ** بالفتح و ظا معجمہ بیرون افگندن از دہان و سخن گفتن از منتخب و غایت التحقیق و بعضے یعنی مطلق اند حتن نوشتہ اند **لفف** بالفتح و ثالث یدفا یعنی و پیچیدن و لف النشر یعنی در پیچیدن پراگندہ را **لفیف** ہر چیز پیچیدہ و در ہم دوست و کلمہ کہ در آن دو حرف علت باشد از منتخب **لفچہ** بالفتح و جیم فارسی رافتح و کسر یعنی مرد یکہ لب سطبر و بزرگ داشتہ باشد از سراج و برہان **لفچہ** بالفتح و جیم فارسی یعنی کلہ پر کال و گوشت بی استخوان از برہان و مؤید و رشیدی **فصل لام مع قاف ۔ لقا** بکسر اول و قاف یعنی دیدار از صراح و مؤید و کشف و مدار و در سہ بفتح یعنی جماع نوشتہ **لقب** بفتحتین نامیکہ در آن معنی مدح باذم منظور باشد بخلاف علم کہ در آن ہیچ معنی متبادر نباشد از لطائف **لقاح** بکسر اول و دوا خرحامی معالجہ بستن و حاملہ شدن از منتخب **لقوماجس** این لفظ را خان آرزو در شرح سکندر نامہ بتوہم تحقیق کردہ بفتح نون و قاف و کسر جیم عربی و سین مہملہ نام حکیم کہ پدر سطو بود **لقط** بالفتح چیز افتادہ را برداشتن و برچیدن از منتخب **لقیط** بچہ کہ در راہ افتادہ یافتہ باشند و آنرا از زمین برداشتہ باشند از شرح نصاب و منتخب **لق و وق** لفظ اول بفتح اول و لفظ دوم کہ تابع اوست بفتح دل معلمہ یعنی زمین ہموار و سخت کہ گیاہ و درخت ندا شتہ باشد و این در اصل لغ و وغ بغین معجمہ بود از سراج **لق** بالفتح بی موصاف از لطائف **لقلق** بفتح ہر دو لام مرب لکلک کہ طائریست کہ مارہای را شکار کند **لقطہ** بالضم چیز افتادہ کہ برداشتہ شود از زمین و برچیدہ شدہ از منتخب **لقمہ** بالضم ملاقات از لطائف **لقمہ خلیفہ** نوعی از حلوا است کہ قبایت بفتین باشد از برہان **فصل لام مع کاف ۔ لکنت** بالضم گرفتگی زبان در ہنگام سخن گفتن کہ بعضے بکلفانی ماند **لک** بفتح بمعنی صد ہزار بلغت عربی ابلہ و نادان و نیز عدد معروف کہ صد ہزار باشد لیکن بانچہ ہندیان ہندیست نزد ایشان ہرگاہ شمار مرتبہ با تمر کردہ آید چنانکہ در کتب حساب مرقوم ست نزد فارسیان و تازیان مرتبہ بفرنیست غیر از یک دہ و صد ہزار و بمعنی چیزیکہ مثل صمغ بر درخت کنار وغیرہ در ہند بہمد بنہ و نیز ہندیست مگر آنکہ تعریب کردہ آمد و بالضم بمعنی گنبد و سطبر و تا تراشیدہ دولتہ کہ نہ از سراج و در لغات ترکی نوشتہ کہ بالضم **لک** بمعنی سطبر و گنبد و ترکیست و در برہان و لطائف بالضم بمعنی چیزیکہ از رنگ سرخ گیرند **لکوک** بضمتین جمع لک کہ مرب و مفرس **لکھ** ست و آن بہندی نام عدد صد ہزار ست **لکلک** طائرآبی ست **لگن** بفتحتین و کاف فارسی ظرف کہ دران دست شویند و بترکی چلاچی گویند یعنی شمعدان و منقل نیز آمدہ از جہانگیری و مصطلحات و سراج و برہان **لگد** بالضم و تشدید کاف عربی و با مخففی بمعنی دنبہ و پارچہ از ہبا عجم **لگنہ** بکسر لام و سکون کاف فارسی و نون از نگنستان پاتابن ران و این قلب لنگہ ست **لکھنوتی** در زمانہ سابق شہری بودہ ست در اقصای شرقیہ ملک بنگالہ و بعضی نوشتہ کہ نام ملک گور کہ ولایتی ست از بنگالہ **فصل لام مع میم ۔ لما** بفتح لام و تشدید میم بمعنی ہرگاہ و بمعنی الا و یکی از حروف جازمہ نافیہ مستغرقیہ **لمعات** بفتح اول و ثانی روشنی ہا و نام کتاب علم حدیث **لمۃ** بفتح لام و سکون میم و ضم تاء فوقانی و ہاء معلمہ فرہ و تو و مہمل از لطائف **لمس** بالفتح سودن چیز را بدست یا بقصد و بمعنی محاذات و بمعنی جماع از منتخب و لطائف **لموع** بفتحتین و سکون واو و بمعنی روشنی ہا و قریب بالشبہا بمعنی جمع لامعہ ست کہ بمعنی درخشیدن باشد **لم یزل** ہمیشہ و پاینده و نیز زوال و عبارت از ذات مقدس لم یزل در اصل نزال بود چون لم جازم بر یزال در آورد ہمزہ افتاد لم یزل بالفتح و سکون میم حرفی نفی و بکسر لام و فتح میم بمعنی چرا فارسیان در محاورات خود با میم را ساکن خوانند و بمعنی سبب پرسی و محبت و اعتراض مستعمل نمایند و در محاورہ عرب در صورت الحاق یا بلفظ میم مشدد خوانند

ورق

لمعان بالفتح درخشیدن از صراح **لمعه** بالفتح درخشیدن برق و یکبار اندک درمیان چیزی بر اثر فتح و مدار و کشف و مجازاً بمعنی زمانهٔ اندک که بمقدار قلیلی باشد **لمّه** بکسر لام و تشدید میم موی که از بناگوش گذشته باشد از منتخب **لمعه** بالفتح روشنی اندک بالضم بارهٔ از عضو که خشک نشده باشد در وضوء و غسل از منتخب **فصل لام مع نون و نج** بالضم و جیم عربی بمعنی لب و بالفتح حرام نماز از سراج و برهان **لنگ** کم بکسر لام و اضافت نام فنی از فنون کشتی که پای خود را در پای حریف بند کردن و زور بر کمرش آوردن ست تا بر زمین افتد از مصطلحات لنگر چیزیست آهنی که کشتی بان کشتی را بدان برجای خود نگاهدارد مولف و طعام که بفقرا و مساکین دهند دعای که در آنجا طعام بفقرا و بندار از مصطلحات و غیر آن **لنگ سر گرش** بکسر فنی ست از فنون کشتی و آنچنان باشد که پای خود را بعضوی از اعضای حریف بند گرده بزور کشیدن ست **لنبک** بالفتح ح لام و سکون نون که متلفظ بهیم ست فتح با و سوده و کاف عربی نام سقاطی از مهرام گوید که در مرو دهمان نواحی شهرت تمام دارد از برهان **لنگ** بالفتح آنکه از بار فتن تواند و بمعنی آلت تناسل و در آنندراج سفر مقام و دعا کردن و بالضم فوطه و لنگی و بالکسر بمعنی قبا و از بیخ ران تا ناخن پا و در بندلنگ بالکسر بمعنی آلت تناسل از سراج و مصطلحات و برهان لنگر انداختن قرار گرفتن و مقام کردن **لنگ بر** بر لنگ زدن گرفتن از مصطلحات و برهان **لنگ ره** قسمی از آش ست که از آرد گندم میسازند و برهان نهاد و مثل سن میتابند و برهان کرده و گرگوشت می پزند **لنگ جای** بکسر حریف را بجای که انداخته باز پرسیدن زدن از مصطلحات **لنگری** بالفتح نوعی از طشت بزرگ و منسوب بلنگر **لن ترانی** هرگز نخواهی دید مراد از آن بمعنی نخواهی باشد و بیانش در لفظ را ی گذشت **فصل لام مع واو و لو** بالکسر اول علم فوج و نشان لشکر و پرچم اول خطاست از برهان و مؤید کاشف و صراح و مدار **لوقا** بواو معروف و قاف نام حکیمی یونانی پدر قسطا و بمعنی گویند که قسطا نام کتاب ست از برهان **لوشا** بواو معروف و شین معجمه بالف کشیده زیر هان حکیم زیر هان مدبوح یا تخته چوبی که جولاهه با نگشتان پا محکم میگیرد از شرح نصاب **لوب** بالضم و واو معروف و بار موحده زمین سنگستان بی آب آش شوربه نصاب **لوهب** بفتحتین شعلهٔ آتش و این جمع لاهب ست چنانکه سوادل جمع ساحل **لوزیات** بفتح حاوی بادام **لوعات** بالفتح جمع لوعه و بمعنی حمله سوزشها دل و روده و غیره و دستی که از منتخب و صراح **لوعت** بالفتح سوختن و دستی دل را و سوزش دل از عشق از منتخب **لوت** بواو معروف و تاء فوقانی برصه و بواو مجهول اقسام طعامهاند یذ و بمعنی کودک و مراد از زبان **لوت** اقسام طعامهاست لذیذ از لطائف **لوث** بالفتح و ثاء مثلثه بمعنی آلودگی از منتخب **لوج** بفتح جیم و بمعنی احول و بمعنی برسیدن و رسیده در لغات ترکی بهر دو معنی مذکور بضم لام و واو غیر ملفوظ و سکون جیم عاری نوشته ظاهر همین اصح ست **لواجع** تثنیه لواجعه که بمعنی سوزنده ست از صراح **لولبه** پیچ هر آنکه شکل کوکب پیچیده چنانکه بدارائی و طلسم ساطن **لوح** بالفتح و عاء مهمله هر چه بدان باندازد از خشت و چوب سنگ و غیره و در خشیدن برق و پیدا شدن ستاره و میزان بالضم و آسمان زمین و آسمان بمعنی جو و فرقه کیهان زمین و آسمان ستاره از منتخب و شرح نصاب و صحاح **لوائح** بالفتح و سوخته نیما جمع لائحه و نام کتاب در تصوف از مدارو اینچه دباغان تاج المدائح نظم **لوائح** بمعنی جمع **لوح** مستفاد میشود در هیچ کتاب لغت صرف ثبوت نمیرسد **لوخ** بواو معروف و خاء معجمه گیاهی ست که بر کنارهٔ آبها روید و بورپا از آن بافند **لور کند** بواو مجهول و فتح کاف عربی خاک که از سیل بزمین پیدا میشود و از برهان **لوید** بفتح اول یا مجهول بمعنی دیگ رسیده و در برهان دیگ و پتیلهٔ سرکشاده **لور** بالضم و بواو مجهول زمینی که سیلاب آنرا کنده باشد و کمان حلاج و نوعی از کشتی و سفینه از رشیدی و برهان **لور** بالفتح و زاء مجمه با دام از منتخب **لوس** بواو مجهول و سین مهمله تملق و چاپلوسی **لوش** بفتح و شین معجمه در ترکی نان تنک و نرم از گندم از رشیدی و برهان و مدار **لوش** بواو مجهول و شین معجمه بیخ و بیوش و بمعنی دحل و طلاب گل سیاه و بمعنی کوه و بمعنی صاحب صمام نیز آمده از مؤید برهان **لوط** بالضم نام پیغمبر کنعان او کافره بود قوم او با مادر مفعله میشد و تقشعر از من مشتق شمار از منقلب ساخت و برهم زدن گان سنگ قاش بار دیدن **لوح** بفتح اول و کسر سوم و فاء مشدد چشم از سراج **لوامع** بفتح اول و کسر سوم اثرهای روشن و پرتوهای درخشان و این جمع لامعه و لامع ست **لوک** بالضم و واو مجهول کاف عربی نوعی از شکر که بازار دو فاکله بزاز نود دست رانده رود بطور اطفال اندشت ضعف و سستی بمعنی عاجز و زبون از رشید و سروری و لطائف **لولاک** لراست بلولاک لما خلقت الافلاک بمعنی

اگر نی بودمی تو البته نه پیدا کردمی افلاک ۱ و این حدیث قدسی است آنرا گویند که آنحضرت را بخواب دمی رسیده باشد لول بواو مجهول سال تنگ که نزد ترکان مقرر است لول بواو مجهول بی شرم و بیحیا و بمعنی بیشرمی و بیحیائی از رسیدی و غیر آن و لولہ آبریزگہ آنرا ابدست تونتی گویند لوم بالفتح ملامت کردن از کشف و مدارو صراح و قاموس و بعضی بمعنی بخل نیز نوشته اند نظر باین مجاز باشد لو لوشم بفتح هر دو لام و فتح ثلثین معجمہ بعضی شاهوار سفید نوشته که نام کلیست لوح طلسم لوحی باشد که طریق کشادن طلسم که بران تخته تحریر کرده در میان طلسم تعبیه نمایند لو کمان بواو مجهول و کاف عربی آنکه بنا انو و دست راه رونده باشد از سکسیدی لوریان بواو مجهول و را مهمله و یا تحتانی قومی ست صحرا نشین که اکثر ایشان ساربان باشند و بازیگری و بکوچیها سرایندن نیز پیشه دارند و بهرهای بلور نیز بازی کنند و بلوری کنایه از پیالهٔ بلور از بربان و شرح خاقانی لوزینه بالفتح و زا و بجیم مطلق شیرینی که در ان مغز بادام اندازند باشد از بربان لوحش الله بفتح لام و فتح حا مهمله در اصل لا وحشة الله بود و معنی آن وحشت ندادا الله تعالی فارسیان در وقت تعظیم و استعجاب بمعنی خوبش و تحسین استعمال کنند چنانکه گویند بروی فلان صد لوحش الله ای صد آفرین و صد تحسین از بهار عجم و رشیدی لوح ناخوانده علم لدنی و در بعض شروح مراد از کتب غیر مروج و در بعضی شروح کنایه از لوح محفوظ لو یشه بفتح و یا معروف و شین معجمہ ریسمانی که وقت نقلبندی بر اسباب بدین بندند از مروری ورشیدی لواشه بکسر اول و شین معجمہ نام فنی از فنون کشتی از چراغ هدایت لولی معروف ست و این منسوب بلول ست که بمعنی بیشرمی و بی حیائی باشد از رشیدی لو دعی بالفتح و ذال معجمہ مفتوح و کسر عین مهمله لغایت زیرک و زود یابنده سعاتی از منتخب و شرح نصاب و صراح لو طی بواو معروف زدن و کودک بازی از چراغ هدایت و در مصطلحات بمعنی مباشرت عقیده که بندیان بانگاو گویند لو طی اللهی یعنی بانگه خدا یعنی عظم شان بانگها منسوب کرده اند لوری نام طائفه ست که بازیگری و سرایندن کوچه پا پیشهٔ ایشان باشد از بربان فصل لام مع هاء هوز لهیب بفتحتین و یا موحده شعلهٔ آتش لهیب بفتح اول و کسر ثانی شعلهٔ زدن لهراپ بضم اول و سکون الف و سین مهمله نام پادشاهی ست از مؤید و بربان لهات بفتح و تا نار نوقانی یعنی ملاوزه یعنی گوشت پاره که در حلق معلق باشد از بحر الجواهر و کشف لها لور یکی از مهمای شهر لاهور لهر بالفتح و زا و بجیم مفتوحه و تحتانی و دال مهمله از منتخب و سینه و طائف لهف بفتحتین و بالفتح خوردن و اندوهگین شدن از طائف و صراح و منتخب لهو بفتح بازی و جماع کردن از منتخب لهب بالفتح و ترکی ترجمه باکه برای معنی معیت آید و در اصل لهو بود بکسر هاء لهنه بالضم و حرف ثالث نون طعام ناشتا یعنی آنچه نهار خورند از کشف و در شرح مقامات حریری بمعنی طعام قلیل که بزودی پیش مهمان نهند تا بدان شغل کند قبل از غذای صاحب لهجه بالضم و جمع طعام ناشتا یعنی نهاری و بالفتح زبان و محاوره و وضع و تکلم و آواز خوش و لغت فصل لام مع یاء تحتانی * لیلة الاسری شب معراج لیلا بالفتح معنوفه رقیس که بمجنون مشهور ست لیمت بالکسر سیاه و معروف و فتح نون و بعد واو قافی بمعنی ملائم و نرمی از کشف و لیست بفتح لام و سکون تحتانی و فتح فوقانی کلمه ایست که بوقت آرزوی چیزی گویند و بفارسی ترجمه آن کاشکی باشد از منتخب و بعضی نوشته اند که لیست برای آرزوی چیزیکه حصول آن ناممکن باشد بخلاف هل که برای آرزوی چیزیست که حصول آن ممکن باشد لیاست بکسر لام کردن از لوم بالفتح لیشه بالفتح و ثانی شانه شیر و زده که آنرا اسدینه گویند از منتخب لیاذ بکسر اول و در آخر ذال معجمہ یعنی پناه گرفتن لیلة البدر شب چهاردهم که در ان نور ماه بکمال میرسد لیلة القدر بفتح قاف و سکون دال شبی است در سال یکبار و در تعیین آن اختلاف روایات است مگر نزد یک اکثر شب بست و هفتم رمضان ست عبادت این شب بهتر از عبادت هزار ماه ست لیوس بفتح لام و ضم تحتانی و بین محله بیرت شرح مقامات لیشر غس بکسر اول و ضم ثانی شلشه و ضم غین معجمہ سر سام ملنخولیا از حدود و لام مرض لیغ بالکسر و غین معجمہ مجدل از لطائف لیف بالکسر یار معروف چیزی یا آنرا آنرا از پوست درخت خرما یسازند از بربان و در کشف و منتخب لیف پوست میوه خرما و بعضی نوشته که چیزیست نرم که از درخت خرما حاصل شود لیام بالکسر سیاه لیان این جمع لیم ست لذ سرور و مؤید لیق بالکسر صوف دوات لین بالکسر نرمی خد خشونت از منتخب و حروف لین واو و الف و یای تحتانی

این نسخه مصحح و مقابله شده است

ساکن قبل مفتوح لیسیدن خائیدن از برهان و در عرف چیزرا بانگشت یا زبان گرفته خوردن لیعنه بالکسر تنه درخت خرما از صراح و شرح نصاب لیفه بالکسر و یا رهمو ف صوف دوات که در سیاهی تر کنند از منتخب و برهان لیلی بفتح لام و سکون تحتانی و کسر لام و یکروایا د معروف و مجهول هر دو وضع و درست نام معشوقهٔ قیس و این اسم مفرس ست باین تصرف که لیلی باعتبار قاعدهٔ عربی خاید که در اصل لیلاء باشد چه نون فعل صفتیکه معنی لون و عیب وغیره داشته باشد بروزن فعلا می آید چون لون معشوقه مذکوره سیاه بود لهذا باین اسم مسمّی شد فارسیان همزهٔ آخررا اعتبار نمد اند لیلا بالقاعدهٔ خود لیلی کردند یا مجهول چون نزد ایشان اکثر جا یا مجهول را معروف خواندن انفع ست لهذا یاء آخر لیلی را معروف خوانند لیالی بفتح جمع لیل ست یعنی شبها

باب میم

فصل میم مع الف ✻ ما بدون همزه حرف نفی ست یعنی نیست و کلیه استفهام ست یعنی چه چیز ست اسم موصول ست یعنی آنچه از منتخب و کنز و ما با همزه یعنی آب ست سیاه و جمع آن از منتخب ما نا یعنی شبیه و نظیر و مانند شونده و یعنی تحقیق و یعنی شاهد و هما نا یعنی پنداری و گوئی از رشیدی و برهان و خیابان مؤدی بضم میم و فتح همزه که بصورت واو دست و دال مهمله مفتوح مشدد و الف مقصوره بصورت یا معنی ادا کرده شده رسانیده شده و گاهی بمعنی مضمون و معنی نیز آید از منتخب و کشف و کنز ماوی در آخر الف مقصوره بصورت یا بمعنی برجای برگشتن یعنی خانه خود از منتخب ما نیانون و بعده تحتانی نوعی از جنون ست که صاحبش اطفال و مردمان را بسیار غضبناک بودن و قصد ایذای مردم نمودن خاصیت او بود از کفایه منصوری ماشری بکسر شین معجمه و سکون راء مهمله و کسر سین مهمله و فتح تحتانی و بعده الف و کسر شین معجمه دیگر و یا بمعنی بود که در سرود و پیشانی ظاهر شود این لفظ سریانی ست حد و دالامراض برهان و بهارعجم و غیر آن مالیخولیا خلل دماغی و سودا و خیال خام و صحیح یا تخولیا بنون از برهان و بهارعجم و غیرانها ماخولیا بواو معروف مخفف مالیخولیا که بکسر لام و سکون نون و ضم خاء معجمه و واو معروف و کسر لام دوم و تحتانی بالف کشیده لغت یونانی ست بمعنی مرضی که در دماغ بهم رسد و ترجمهٔ این غلط سیاه بود چون مرض مذکور سوداوی ست لهذا این نام خواندند از عالم التسمیه لبشی باسم دوا مالیخولیا به تحتانی بجای نون چنانکه مشهور شده غلط ست از بهارعجم و خیابان و برهان و حد و دالامراض نوشته که لفظ یونانی ست و بعد لام اول نون ست قبل یاء تحتانی و هر دو لام مکسور ست و در مشهور و در اصل لام اول مفتوح ست نوعی از جنون که در فکر فساد بهم رسد مگر حاجبش ایذا بکسی نمیرساند ماجرا آنچه گذشته باشد و سرگذشت و احوال زمانه گذشته ماضیتا بکسر میم دوم و یا معروف و ثار شانه ملغت سریانی نام گیاهیست بغایت بدمزه و عصاره آنرا نیز ماضی گویند و بشین معجمه و مهمله خواندن و نوشتن خطاست از برهان مارافسا افسون گرمادان از برهان و مجازاً بمعنی مطلق افسون گر تبریزی آید ماسوا الکبریت مهمله آنچه سوای ذات باریتعالی ست آن همه موجودات و مخلوقات ست ماضی آنچه گذشت نه زمانه گذشته مامن ضایعنی جای امن ضاد این هر سه لغت مشهد مقدس رضویه که مزار مطهر موسی امام علی موسی رضا در آنجا ست و این بیش بعضی حکم کعبه دارد و هر گنهگار که در آنجا آید از باز خواست گناه ایمن باشد از خیابان مادر بنجطا دختر نام شهر و یا درختی که حرف فصل مهمل بعد با بدان کرسی نشین مابقا آنچه از چیزی باقی مانده باشد و معنی پس خورده مستعمل مآب بهمزه بجای بار گشتن از منتخب مآرب بهمزه مکرر بروزن مطالب بمعنی جای حاجت خواستن جمع مارب که اسم ظرف ست هم مصدر میمی ماخوذ از ارب یا لکسر که بمعنی حاجت ست از منتخب و منقول از زبدة الفواید ماهتاب مهتاب بمعنی ماه و برتو ماه هر دو آمده و معنی دوم مشهور ست بمعنی اول خواجه جمال الدین سلمان راست بیت از زن و ق چه حاصل سر زناچون از مان ✻ به قرص مهر برآیند گرده مهتاب ✻ خواجه نظام فرماید بیت مه سیر تاق دو پیروزنی ✻ چو مهتاب بنده در و خنی ✻ ماه زمانه بجم ماه نخشب ابهی که حکیم ابن عطا مشهور باین مقنع بجم و شعبده از سیماب و دیگر اشیا ساخته بود آن ماه تا مدت دو ماه هر شب از چاهی که در پائین کوه سیاه بود برمی آمد تا هامر فرسنگ نورش میرسید نخشب بفتح نون و سکون خاء معجمه و باء موحده نام شهری ست در ملک ماوراء النهر از نخشب تا سمرقند سه روزه راه ست و ازان جاه تا نخشب دو فرسنگ ست و این مقنع بضم میم و فتح قاف و تشدید نون مفتوح و عین مهملات از رشیدی و برهان ماه در عقرب بودن ماه در اخیر برج عقرب کردن کار نیک ممنوع ست مآب بمعنی اطلاع شطرنج بازان

کرتار و مقید شدن شاء و طرح ظاہر اللفظات در اصل صیغۂ ماضی خواہد بود فتح تا رفوقانی از موت مالا بکثرت استعمال تار آزا موقوف خواستند و بکاف اول و فتح ہمزہ بروزن صفت یعنی صد کہ عدد معروف است بکسر سیم و مد ہمزہ بروزن صراط یعنی صدا از کنز مائت حذف سوم ہمزہ بکسون یعنی میرندہ مافات اینچنین شدہ ماقوت نوعی از حلوا از برہان ماہیت بکسر ہا و تشدید تحتانی یعنی حقیقت چیزی مستعمل بدانکہ این مصدر جعلیست تمامی شدۂ اہل منطق و حکمت یعنی لفظ ماہیت چیستین شدن باشد مرکب از ما ہو صوادہی بکسر ہا و فتح یا ضمیر مؤنث واحد باشد و علامت جعل تا و مصدر مگر یا لفظ ہی بجہت اجتماع یا رات حذف شدہ ہت مار الحیواۃ آب حیات بوجہ اصطلاح معہودان و در ہیت مرکب شدہ و نگار و روغن زرد کہ بہر فلکشتہ آیینہ آلایش و ہندآن فلزنرمہ میگردد و مؤنث بالفتح میم و ضم ہمزہ و سکون واو و فتح نون بر وزن عذوبت یعنی ماء یحتاج بہ معیشت چون نفقہ و کسوت و یعنی محنت و رنج کشیدن از منتخب و کشف و کنز و ملتقط و ضیاء یابان نوشتہ کہ مؤنث و در اصل یعنی بار و مشقت و در عرف یعنی خرج موانست بضم میم و حرف ثانی ہمزہ بصورت واو باکسی پیوستن و دمخور شدن از کنز موآخات بضم میم و حرف ثانی ہمزہ بصورت واو و خا بجمعہ باہم برادر داشتن ماست وزن رست یعنی مغرات از برہان مابعد الطبیعۃ چیزیکہ سوای طبیعت یعنی علم آلہی ماج بجیم عربی یعنی ماہ از برہان مارج بکسر را مہملہ و جیم عربی آتش کہ دود و شعلہ ہا شد از منتخب و قاموس و نام پدر نوع جن چنانکہ آدم نام پدر نوع انسان است مار پیچ پیچم و بعضے یعنی پرچم علم لشکر نوشتہ و پیچ صوران شکل او ضعی شدہ کہ گویا چند مار باہم پیچیدہ اند ما یحتاج بضم یا تحتانی در اصل یحتاج الیہ بود یعنی آنچہ بحاجت کردہ شود بسوی آن در استعمال لفظ الیہ کہ صلہ آنست حذف نمایند مایدہ مسیح آمدنی ہر روز بوساطت برخوان بر عیسی علیہ السلام نازل شدہ و دران نانے با بود بریان بیخار کہ روغن از و میچکید نزدیک سر آن نمک و متصل دم آن سرکہ و در جوالی خوان انواع تره ہا چیدہ و پنج گردہ نان بریکی روغن زیتون و بر دیگری عسل و بر سوم روغن ندہ و بر چہارم پنیر و بر پنجم قدید یعنی گوشت بریان از تفسیر حسینی مالح بکسر لام و حا مہملہ شور و تملین از کنز مانح بکسر نون و حا مہملہ سخی و بخشندہ و کریم از منتخب و کنز ماح بحا مہملہ رفیدی تخم مرغ و ماح بالضم و حا مہملہ زرد ۂ بیضۂ مرغ اگویند از کنز ماسخ بکسر سین مہملہ و خا معجمہ یعنی نفد یعنی ہمہ کہ بہند بہیکا گویند از منتخب و تحفۃ المومنین مانند نفخ نون حرف تشبیہ از ہمار عجم مار اسفند بکسر ہمزہ کہ حرف چہارم ستام و زلست و نہم از ہر ماہی سہ ہاست بند پنیر ساز ماء الورد گلاب کہ عرق گل باشد ماجد بکسر جیم مرد بزرگوار ماخذ نفخ نماء جمعہ و دال جمعہ جائیکہ پیرایان از ان گیرند ماخود گرفتہ و گرفتار ماہر بکسر ثالث استاد کار از منتخب و صراح ماہور بواد معروف و را مہملہ نام شعبۂ موسیقی از برہان موخر بفتح میم و فتح ہمزہ کہ بصورت واو است و خا معجمہ شدہ مفتوح و را مہملہ یعنی در آخر آورده شدہ و نام منزل بست و ہفتم از منازل قمر از منتخب ماجور اجر دادہ شدہ و ثواب دادہ شدہ از منتخب ما وراء النہر مخفف ماوراء النہر یعنی آنچہ آن رے رود باشد چون ملک توران از ایران آن رو رود جیحون واقع است لہذا الملک توران را ایرانیان عربی دان ماوراء النہر نامند ماوندر زن پدر کہ مادر غیر حقیقی این کس باشد ماحضر بفتح حا مہملہ و فتح ضاد معجمہ آنچہ حاضر شدہ در فارسیان اسم طعام قلیل بی تکلف کہ موجود و حاضر باشد لہذا بلحاظ اسمیت یا تنکیر در آخر آورد و ما حضری گویند والا یا تنکیر در آخر فعل ماضی چہ معنی دارد بخلاف لفظ ما دام کہ از جہت ما مصدریہ اسمی شدہ است برائے تعین وقت چیزے برائے چیزی لیکن چونکہ نزد فارسیان ما دام در اسمیت برائے ہر چیز معین مستعمل نشدہ ہست لہذا یا تنکیر دران آوردن خطاست انہا عجم و مصطلح دخیابان ماشر بمد ہمزہ و کسر شا و شلشلہ آثار و نشانہای نیک کارہای پسندیدہ از منتخب و کشف مارمحمر بفتح میم دوم مہرہ باشد کہ از سر مار بیرون مے آرند و نیز یعنی فاذہر از برہان مارنہ سر بضم نون کنایہ از فلک از برہان بلحاظ آنکہ مجموع فلکات طبق ست ماثور بضم ثا مثلثہ اثر پذیرفتہ و جزا دادہ شدہ و در لغت عرب نیامدہ مگر فارسیان می آرند صحیح بجائے آن ستا ثرت ثا عجمیہ ماثور و یعنی ادعیہ کہ از ان حضرت صلی اللہ علیہ وسلم و صحابہ نقول است از مدارک و منتخب ملک و سیار رقب یکی از اولیاء اللہ مدت سے رود آن بزرگ رفتہ می نشستہ بود یک روز بنیاز ماخذ آگاہ شدن ناخدا بر آن بزرگ تہمت دزدی کردن آن بزرگ گریہ بجناب الٰہی نمود و ماہیان القدر دینار در کشتی ریختند کہ اگر آن ناخدا توبہ از خطای خود نمی کرد کشتی از بار دینار غرق شدی از شرح سکندر نامہ

مایوس آنچیز که ازو امید بریده شده باشد یعنی بی امید که آنرا در عرف نا امید گویند و لفظ مایوس در لغت عرب نیامده مگر مستعمل فارسیان است در بهار عجم
مانوس خوگر و خوگرفته شده و یعنی پسندیده مرغوب مادر آب و آتش یعنی گریکننده با سوزنده گداز از برهان مار پیکر و فرش کنایه از شب یا آسمان مالید گوش
لے هوشیار شد مانع بکسر هزه که حرف سوم ست و عین مهمله چیزی که رقیق باشد مثل روغن و سرکه و شهد و مثل از مدار ماء مقنع بضم میم و فتح قاف و فتح نون مشدد
و عین مهمله همان ماه مخنث مذکور شد چرا که مقنع نام جد آن حکیم ست که ماه از طلسم ساخته بود و نورش تا چار فرسنگ میرسد مانع بفتین عجمه بطاریست سیاه
که اکثر بر آب نشیند و یعنی منع و یعنی بخار که در ایام سرما گاه گاهی بوقت صبح میباشد بعضی گویند نوعی از کبوتر و یعنی ابلق نیز آمده از برهان و لطائف مازاغ
اشارتست بآیه که مازاغ البصر و ما طغی یعنی نخمرت و شب معراج و تمام قرب نگردانید چشم او سوی دیگر آشیانه بی فرمانی کرد از حکم خدا و نافرمانی و زاغ
صیغه ماضی ست از زیغ که یعنی کج و میل کردن ست مألوف بفتح میم و ضم لام و سکون واو و حرف دوم ساکن واو بر وزن مفعول یعنی آفت رسیده شده منخنب
مالوف خوگرفته شده و دوستی کرده شده مالیعرف بضم یا و تحتانی بصیغه مجهول مراد متاع خانه مالیکه تا بساط کسی باشد از مصطلحات ماق حرف دوم
الف یعنی گوشه چشم که بطرف بینی ست و همین لفظ بفتح میم و سکون همزه که بصورت الف ست نیز یعنی گوشه چشم که بطرف بینی ست از شکر و لصاب مارق
ازدین بیرون رونده و گمراه از تخنث یعنی صادق یعنی صادق یعنی صادق

تجلات ظاهر گردانیده شده **مأمل** بکسر میم و فتح هر دو حرف سوم بمعنی میعاد و میل کننده و خواهش کننده و شائق و نام جزو اخیر ظرف فلک قمر که دران حامل مرکز زمست و در رحامل مدیر و در تدویر قمر و یا نش و در تحقیق لفظ تدویر گذشت **مالا یحمل** بالفتحها بل داشتن نیست **ماکل** بالف مهموده و کسر کاف جمع مأکل که مصدر میمی ست بمعنی خوردن و اطلاق این بر ماکول بطریق مجاز ست از قبیل اطلاق مصدر بر مفعول چنانچه خلق بمعنی مخلوق **ماقل وقل** بفتح قاف و دال و تشدید هر دو لام کنایه از کلام قلیل که دلالت کند بر مراد و مدعای بسیار **ماشم** بهمزه که حرف دوم مست و کسر شا و شلثه گفتا جهاج ماشم که مصدر میمی ست بمعنی اشم **ماصم** بمعنی ماصر از بر ان **مادام** از افعال ناقصه ست بمعنی تا وقتی بدانکه مادر لفظ مادام مصدریه ست که فعل مدخول خود را بمعنی مصدر گرداند و مادام صورة فعل ست و در معنی اتم احکام برین جاریست چنانچه توقیت پس این لفظ مادام بر آن توقیت مضمون جمله مدخول خود می آید و بمعنی مدار و همیشه نیز آمده چنانچه در تحفة العراقین گوید بمعنی الف اول زائده باشد **ماعون** بضم عین مهمله بمعنی زکوة مال و آنچه بدان معاونت جویند و اسباب خانه مثل دیگ و تابه و آتش و کلنده مثل آن از منتخب و شرح نصاب **ماعن** در و نگهوان منتخب **مامون** امن کرده شده و محفوظ و بی هراس و نام خلیفه بغداد که پسر هارون رشید بود **مامن** بفتح میم دوم بمعنی جای امن **مار** بکسر راء مهمله بمعنی سر بینی آن قدر که زیر مانند از منتخب و شرح نصاب **مارقین** سوم فاء و نیم قاف کسوه یه لاتی ست از شرح خاقانی **مامعین** بفتح میم دوم و کسر عین مهمله یا بمعروف بمعنی آب روان که طاهر و صاف باشد و معین صیغهٔ اسم مفعول ست از عین چنانکه جمیع از منتخب و قاموس و صراح **مأمون** بضم میم موحده شخصی که بمرض علت ابله گردیده باشد از لطائف **ماژندران** بفتح زا و فارسی ملک طبرستان از اقوام ایران در اقلیم چهارم و در زمانه قدیم ان ملک مسکن دیوان بود از بربان و غیر آن **ماچین** ملکیست در جنوب چین و مشرقی هندوستان **ماکیان** کاف عربی بلفظ مفرد ست بمعنی مرغ خانگی که ماده باشد و نر آزا خروس گویند از بربان **مادیان** لفظ مفرد ست جمع نیست بمعنی یک اسپ ماده و حاجت بالحاق لفظ اسپ نیز دارد پس اسپان گفتن غلط ما خذ و مادهٔ دیگر حیوانات را مادیان نمیگویند خاص مادهٔ اسپ را گویند ظاهر این ست که مادیان تمام یک لفظ است و نتواند که مزید علیه یا و بود و چون سیاسیان گفتن محال از بهار عجم **مامان** بمعنی خانه و اسباب و متاع و بمعنی ما باشد که ضمیر متکلم مع الغیر ست بمعنی ما و امر انیزی آید و صیغهٔ امر ست از ماندن بمعنی بگذار و بمعنی باش و بمان نیز آید و بمعنی شبیه و نظیر و ماننده از برهان و لطائف و خیابان **ماتین** بکسر میم و فتح همزه و فتح تا، قوقانی لفظ عربیست بمعنی دو صد پر اکثر بتثنیه ما یه ست که بمعنی صد باشد و بصطلاح موسیقیان عجم نام یکی از اصول موسیقی ست از بهار عجم و چراغ هدایت **مائین** بکسر میم و کسر همزه و سکون یا و تحتانی بمعنی صد ها این جمع مأه ست بحذف تا، قوقانی **ماه کنعان** کنایه از یوسف علیه السلام **مامیران** بیا، موحده و جیم بر وزن چوب که بدوای چشم کار آید از بهار و بربان **ماهتاب** بگریبون کنایه از کردن کار محال و حرکت لغو و بیفائده از بهار عجم و غیر آن **مؤتمن** بضم میم و سکون همزه و کسر تا، قوقانی و فتح میم ثانی بمعنی معتمد و امین از منتخب و زبدة الفوائد **مادون** سوداء بمعنی فرو تر آمده **ماشو** بضم شین معجمه مرغان از اصطلاحات **ماکو** بضم کاف عربی و واو معروف آلتی ست آهنی چولاهگانرا که بهندی آنرا نال گویند از کشف و لطائف برهان مائده بکسر حرف سوم که بمعنی خوان پر از طعام و نعمت از کشف و کنز و مدار ماشه بفتح شین معجمه آلتیست آهنی آهنگران را که آهن گرم کرده بدان سیگیرند و گاهی بچیز نگارند ابدان بزور میکشند بهندی سنسی گویند و بمعنی قوت بهندوق که در ان قلیه یعنی توڑ نهاده در بارود پیاله بندوق آتش میرساند از برهان و جهانگیری **ماچه** انچه از زر و سیم نگاهی مثل مادهٔ ریسمان ساخته و صیقل زده بر سر علم و فرج نصب کنند از برهان **ماچیچه** کنبر باد یا معروف و جیم فارسی رشته های میدهٔ گندم که پخته باشیر و شکر سیخورند بعربی اطریه گویند از کشف **ماشوره** بضم شین معجمه و واو معروف بمعنی نی پاره که چک سیان تسی که جولاهگان دارند در ریسمانی بران پیچیده در ما کو نهاده و نیز بمعنی ریسمان خام که بر دوک پیچیده میشود بهندی آنرا نیڈیا گویند و بطلق اول در اما شوره گویند از بهار عجم و برهان و کشف **ماثوره** بضم ثاء مثلثه جزا داده شده واو عیه که از ان حضرت صلعم منقول است از منتخب **مادر ماشطه** بکسر شین معجمه یعنی زنیکه موی سر زنان را شانه میکرده باشد و عکوس را آرایش کند و آنرا مشاطه نیز گویند و اخوذ از شطب بالکسر

کہ بمعنی شانہ است ماسکلہ بکسر سین مہملہ نام قوتی ست کہ نگاہدارندۂ اندر موضعہ از منتب مولدہ بضم میم وفتح ہمزہ وکسر یا بصورت واو ست وتشدید لام مکسور وفوقیت کہ از نون تحصیل می کند وآنرا مستعد قبول صورت انسان وغیرہ کند ماجدہ بکسر جیم زن بزرگوار ما ہمہ بمعنی برہ کہ بدان سوراخ کنند وبمعنی ماشہ کہ نام وزن ست ماریان نام دیہ بضم دال مہملہ وفتح با موحدہ ونون بمعنی اصل وماده وبمعنی معدن نیز آمدہ از بیابان ودر بریان نوشتہ کہ مایہ بمعنی مادہ کہ ضد نر باشد ونام گاوی کہ فربہ دون راشیر بسیار دہد وسنجشگاہ وسامان ودنیا وماده بتشدید اصل ہر چیز وسامان ترکیب ہر شی کہ مدد باشد برای غیری وزیادت متصل بچیزے از منتب وزبدۂ الفوائد ودر صراح بمعنی افزونی پیوستہ ولفظ مادہ در خطوط مرسلہ گاہی بجای لفظ باب ولفظ مقدمہ مستعمل میشود چنانکہ در مادہ سی فلان ودر مادۂ ارسال رسل رسائل مارچوبہ نام دوائیکہ بعربی ملیسون گویند در کشف نوشتہ کہ گیاہی ست دانع زہر مار وگزندہ مرد بصورت مار بود ماضیہ بمعنے گذشتہ مانی نقاشی بود در روم کہ بمدعی دعوی نبوت میکرد ونقاشی را معجزۂ خود ساختہ خلائق را دعوت میکرد وکتاب ارژنگ او ہم تصنیف کردہ از تحتیہ السعادت ماحی بحاء حطہ ہمچو کاسنده ومحیت ونابود کننده ماحضری بفتح حاء مہملہ وفتح ضاد معجمہ ویاء تحتانی مجہول بتصرف فارسیان طعام قلیل بی تکلف کہ بوقت حاجت موجود وحاضر باشد مالا یعنی آن چیز کہ مراد ندارد کسی از وی مالی برکنندہ وپرشونده ماورای انچہ پس خبری باشد وبمعنی ماسوا نیز آید مافی بحسر قاف وتخفیف یا گوشہ چشم کہ بطرف بینی ست از شرح نصاب ماہ جلالی عبارت از ماہ شمسی کہ منسوبست بتاریخ جلال الدین ملک شاہ سلجوقی وبضمہ ماہ جلالی مراد از ماہ فروردین دارند چہ آنرا آفتاب در اشرف دران ماہ میباشد وابتدای دفتر دوم ابو الفضل ماہ جلالی منسوبست بتاریخ جلال الدین ہمچو اکبر بادشاہ کہ آنرا ماہ الٰہی نیز گویند وابتدای آن ماہ از تحویل آفتاب ست از برجی ببرجی ماری در ترکی بمعنی ہلاکت ماکانی بکاف عربی وکسر نون مذمت شہر وماکالا نام بادشاہی کہ شہر مذکور منسوب باوست از شرح خاقانی مائی بمعنی آبی یعنی منسوب بآب ومخفف ماورا النہرے ماحیری بکسر حاء مہملہ وسکون یاء تحتانی کنایہ از ضحاک از قبیلہ حمیر بود مالشکری بکسر لام وشین معجمہ وکاف فارسی ملاعبت بازنان از بہا مجمہ مازنگی بکسر زا معجمہ اسم نخوتیست نسبوے مازن کہ قبیلہ است از تمیم از کتب الالباب ماہ یمانی روی سرور کائنات صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم از رشیدے

فصل میم مع باء موحده

میر بضم میم وفتح موحده وتشدید راء مہملہ از رشده وپاک کرده از منتب وکنز بقبا بضم میم وسکون موحده وفتح فوقانی وغین معجمہ خواستہ شده وآزده از منتب وکنز مبالا بضم مخفف مبالات بمعنی پاک داشتن مبابا بفتح مخفف مبادا ست از بطائف مبارا بضم در اصل مبارات بود بمعنی بیزاری زدن چون از یکدیگر از بطائف مبدر بالفتح صیغہ اسم ظرف از ثلاثی مجرد بمعنی محل آغاز کردن وجای آشکارا شدن وبالضم ودال مہملہ مکسورہ وبعد ہمزہ صیغہ اسم فاعل از باب افعال یعنی آغاز کننده وآشکارا کننده وافریننده وبالضم ودال مہملہ مفتوح صیغہ اسم ظرف از باب افتعال بمعنی محل آغاز کردن وجای آشکارا کردن واز ین لغت در ہر سہ وضع مذکور گاہی ذات حقیقی مراد باشد ودر صورت ظرفیت بمعنی مطلع غزل وقصیده نیز می آید مباسطت بضم میم وفتح سین مہملہ با کسی فراخی ورزیدن واین عبارت از دوستی ست مباعدت دوری ومفارقت مقبنیات بضم میم وسکون موحده وفتح فوقانی وفتح نون مخففہ وجیم وبعد ہمزہ تحتانی بمعنی آفریده ہا از شمسی مبرات بضم اول وفتح ثانی وتشدید راء مہملہ مکسور سرکندگان وادویہ سر دکہ مزاج سردی بخشند از کنز وغیر آن مبرات بضم میم وفتح موحده وتشدید راء مہملہ ہمچو مؤنث کہ پاک کرده شده باشد مبہوت حیران از کشف ومدار اسم مفعول ازیست کہ بضم اول بمعنی حیرت ست مبالات بضم باء داشتن واندیشه کردن از کشف وصراح وسروری ومنتخب وکنز مبارزت بتقدیم حطہ مفتوح بر زاء معجمہ مفتوحہ بمعنی جنگ وکارزار از کشف ومنتخب مبادرت بفتح دال مشی گرفتن وشتابی کردن ودلیری نمودن از کشف ومنتخب وکنز مباشرت بفتح شین معجمہ جماع کردن وبخود کاری درشدن از کنز ومنتخب وکشف بلیث بفتح تمیم دکسر باء موحده ویاء معروف فوقانی بمعنی شب گذرانیدن

وجای شب گذراندن، ماخوذ از بیات بفتح که بروزن فعال بمعنی شب کردن ست یا مشتق از بیوتوت که مصدر بمعنی شب گذراندن ست از عذب وغیر آن **بیات** بضم و فتح شب گذراندن وجای شب گذراندن **بیانیت** بفتح یا بامتحانی که حرف بیمار هست از بیمار گردیدن یا شدن از انتخب **مبایات** بفتح اول نابیدن وتفاخر کردن بچیزی از منتخب دکنز **مبت** بالفتح عار وننگ از ربطائف **مبعوث** در آخر تا، شتابنده را گویند شده یعنی پیدا کرده شده از کنز **مبشع** بالضم وسکون با رموحده وکسر شین وفتح عین مهمله وتشدید یا، مکسور بمعنی خوش وشادمان کننده مبهاج بفتح اول حلال دانسته شده وجایزه داشته شده **مباد** بفتح صحیح وبفتح خطا نفی باد کرد برای دعا مانند **مبر** بالکسر سوهان وبفتح اول وفتح با وتشدید را مشدد نام مکی ست ماهر فن نجوم از منتخب **مبتر** بفتح اول وفتح موحده وفتح تا نوعی از شمشاد دوم بریده وبی فرزند وخراب وبمعنی دشمن نیز آمده **مبشر** بضم اول وفتح با موحده وکسر شین معجمه مشدد خبر خوش رساننده ومبشر بضم میم وفتح باو ذال معجمه مشدد مکسور اسراف کننده وبجهل وبیدین خرج کننده از منتخب دکنز **مبرور** نکوئی کرده شده **مباشر** بضم میم وکسر شین معجمه اختیار کننده بچوب کار سازی ورشوند وجماع کننده **مبرز** بالفتح وتقدیم راء مهمله بر زاء معجمه متفوق بمعنی پایخانه از منتخب وبضم میم وفتح تا وتشدید راء مهمله مکسور بمعنی ظاهر وروشن وبزرگ وناموری **مبارز** بضم اول وتقدیم راء مهمله بر زاء معجمه آنکه با کسی بجنگ بیرون آید وآن سپاهی باشد این صیغه اسم فاعل ست از مبارزت که بمعنی بیرون آمدن باشد در جنگ بمقابله حریف از منتخب وشرح نصاب از یوسف **مپیش** بفتح میم وبا، فارسی ویا، مجهول وشین معجمه بالا پیش یعنی مریز **مبدء فیاض** بضم میم وسکون موحده وکسر دال مهمله وکسر همزه بمعنی آغاز کننده بسیار فیضرسان واز این مراد حق تعالی باشد **مبسوط** بفتح اول وفتح سین وتشدید واو مکسور بمعنی فراخ کرده شده ونام کتاب فقه از کنز **مبیع** بفتح اول وکسر دوم وتشدید یا، مکسور آنچیزی پیدا کننده از کشف **مبدع** بالضم وفتح قافی مفتوح وکسر دال مهمله بدعت کننده از ربطائف **مبضع** بکسر میم وفتح ضاد نشتر فصاد از منتخب وصراح **مبیع** بفتح سیم وکسر ثانی خریده شده وفروخته شده از کشف **مبرقع** بضم اول وفتح موحده وسکون را مهمله وفتح قاف وعین مهمله نام نغمه از موسیقی از بهار عجم وچراغ هدایت **مبلغ** بالفتح جای رسیدن ومقام ومنتهای حد ونهایت وبمعنی مقدار وبمعنی اندک وبمعنی بسیار از مؤید وکشف وبهار عجم وبلغ بروزن منقش سنجیده رساننده شده وبکسر لام رساننده **مبلغ** بضم میم وسکون موحده وفتح لام نیز بمعنی رساننده شده صیغهٔ اسم مفعول از ابلاغ ست وشرح از بلوغ که بمعنی رسیدن وکامل شدن ست چنانچه گویند که این کودک بالغ شده ودر فارسی نیز ترجمهٔ بلوغ که رسیدن ست بمعنی کامل شدن بسیاری آید چنانچه گویند که این میوه رسیده است ای پخته وکامل شده است همچنین **مبلغ** نیز بمعنی کامل وجید ست واین لفظ اگر در اثناء صفت زر نقد واقع میشود دلالت این صفت قبل از موصوف می آید چنانچه مبلغ ده روپیه یعنی چنین روپیه که سازنده آنرا جیّد وکامل بصفات خود ساخته است وناسره وغیر جیّد نیست وبعضی نوشته اند که مبلغ بفتح اول وسوم مصدر میمی ست که در صفت زر نقد بمعنی اسم مفعول واقع میشود **مبدرق** بضم میم وفتح موحده وسکون دال مهمله وکسر را مهمله بمعنی رهبر **مبارک** بفتح را برکت کرده شده ونجسته وبزرگ کرده شده از منتخب **مبال** بفتح جای بول یعنی محل پیشاب که عبارت از فرج زن وقضیب مرد باشد **مباقل** بفتح سیم وکسر قاف مزرعهای تره چنانکه گشت زار پیاز وسیر وبادنجان وشلغم وامثال این **مبتذل** بالضم وذال معجمه مفتوح بمعنی ذلیل وخوار وبتعهد **مبطل** بالضم وطاء مهمله مکسور باطل کننده **مبل** بضم میم وکسر ثانی ریزنده وصحت یافته وتراکنده واشکبار از ربطائف **مبرم** بالضم محکم واستوار از کشف **مبهم** بضم بو شیده ودر بسته از منتخب **مبتسم** بضم میم وسکون با موحده وفتح تا فوقانی وکسر سین شگفتگی کننده ودندان سفید کننده **مبین** بضم میم وکسر موحده آشکارا کننده وآشکارا شده وبضم میم وتشدید یا تحتانی مکسور بیان کننده وبفتح تحتانی بیان کرده شده از منتخب **مبرهن** بضم میم وفتح موحده وسکون را مهمله وفتح هاء مجمله وضم نون را وبدلائل قاطع ثابت کرده شده **مبسوطه** فراخ ودراز کرده شده وچیز غیر مرکب **مبروده** بضم اول وفتح سیم وتشدید را مکسور چیزهای سرد کننده و سردی دهنده **مبطخه** بالفتح وطاء مهمله وخاء معجمه یعنی خانه زیرزمین از ربطائف **مبثوثه** بفتح میم وسکون موحده ودو ثا، مثلثه پراگنده وپریشان از صراح ومنتخب **مبادی عالیه** ملائک عقول عشره **مباهله** بهدیگری را نفرین کردن یعنی دعای بدکردن از منتخب دکنز **مبالغه** بضم میم وفتح لام سخت کوشیدگان

در کاری و باصطلاح صفات محموده یا ذمومه شخصی بطریقی بیان کردن که مستبعد نماید یا محال اگر بعقل و عادت ممکن باشد مبالغه تبلیغ گویند اگر بعقل ممکن و بعادت ناممکن باشد مبالغه اغراق خوانند و اگر بعقل و عادت هر دو محال باشد مبالغه غلو نامند **مباهی** بضم میم نازکننده و فخر کننده **مبقی** بضم میم و کسر قاف باقی دارنده **مبقی** قائم و برپادارنده **مباوی** بضم میم آشکارا کننده صیغهٔ اسم فاعل از مباهات که بمعنی آشکارا کردن است و فتح میم جمع مبدء که صیغهٔ اسم ظرف است بمعنی جایها آشکارا شدن **مبیحی** تقدیم با موحده بر واو و تحتانی پیدا کرده و قوت باء و بدون یا تحتانی و تشدید ها غلط است از مرحل بدانکه مبیحی منسوب است بمبیحه که صیغهٔ اسم فاعل است بر وزن مصور از باب تفعیل یا خود از باء تحتانی مکسور بقانونی که بعقیده یا مکسور از یای مشدد که ماقبل او حرف صحیح باشد در وقت نسبت چون سیدی و حیی **مبنی** بفتح میم و سکون باء موحده و کسر نون بنا کرده شده و در اصطلاح صرفیان لفظیکه حرف آخرش همیشه بر وضعیکه هست ثابت باشد و باختلاف عوامل متغیر نشود و بفتح میم و سکون باء و فتح نون و در آخر الف بصورت یا بمعنی جای بنای چیزی **مبانی** بفتح میم جایهای بنا و این جمع مبنی ست که بفتح میم و فتح نون بمعنی جای بنا ست گاهی بمعنی مضامین باشد و گاهی کنایه از اعضا و اندام باشد **متکی** بضم میم و سکون تاء موحده و فتح فوقانی و کسر نون بنا کننده و بنا شونده و بفتح نون بنا کرده شده **متجلی** بضم اول و خاء مجمه بخلی و بجل نسبت کرده شدن **فصل میم تاء فوقانی**

متکیا بالضم و تشدید تا مفتوح بمعنی تکیه گاه از کشف و مدار و متکای ریسمانی عبارت ست از رسنی که از ریسمان پیچیده یا ابریشم بافند و در رویشان بوقت مراقبه گرد اگرد کمر و هر دو زانو بگذارند از کمند و حدت نیز گویند **متی** بفتح میم و فتح تا بمعنی کی و چون و **متگاه** از کنز **متکنی** بضم میم و فتح تا و فتح میم و نون مفتوح و الف بصورت یا بمعنی آرزو کرده شده از کنز **متجلی** بضم میم و فتح تا و فتح جیم و نون مشدد مفتوح و در آخر الف بصورت یا بفرزندی گرفته شده یعنی شخصیکه او را کسی بفرزندی گرفته پرورده باشد از شرح نصاب **متوفی** بضم میم و فتح فوقانی و واو و تشدید فا وفات یافته شده اسم مفعول از توفی که تفعل ست **متاب** بفتح بازگشتن و جای رجوع از منتخب **متر آلب** برهم نشسته از منتخب **متعاقب** بضم میم و کسر قاف از پس همدگر دونده و از پس دونده **متاعب** بفتح میم و تشدید عین مهمله رنجها و ماندگیها جمع تعب خلاف قیاس **متعذب** بعین مهمله و ذال معجمه مشدد مکسور خوشگوار **متاعت** بفتح میم و فتح تا استواری و محکمی از منتخب **متشابهات** آیات مخفی المعنی از کنز **متممات** بضم میم اول و میم دوم مشدد مکسور تمام کننده ها و کامل کننده ها **متمنیات** بضم اول و فتح تا فوقانی و فتح میم و نون مشدد و مفتوح آرزو کرده شده ها **متیمنات** برکت ها و چیزهای بابرکت **متعت** بضم میم و فتح تا فوقانی و فتح عین و نون مشدد مکسور سهو و خطای کسی جوینده و عیب گیرنده از کنز **متهمات** بضم میم و فتح تا و فتح حا مهمله و تا فوقانی مشدد مکسور و جمع شنگان **متاع روی** دست کنایه از متاع کم بها که در بیرون دکانها میدارند یا بر دست نهاده میفروشند از بهار عجم **متوج** بضم میم و فتح تا فوقانی و واو مشدد و جیم بمعنی تاج نهاده شده **متضرع** بفتح راء مهمله مشدده جای سیر و تماشا متر شح بکسر شین معجمه تراونده **متسلط** تبشدید طاء مهمله مفتوح و خاء معجمه آلوده از صرح و منتخب **متعود** بفتح عین مهمله و سکون واو و مشدد و مکسور و در آخر دال مهمله بمعنی خوگرده و عادت کننده از منتخب **متضاد** بضاد معجمه و دال مهمله مشدد بمعنی باهم مخالفت کننده **متردد** بفتح راء مهمله مشدده و بمعنی رونده و آمده **متعنت** بکسر نون مشدد بر وزن متفکر دشمن و بدخواه و عناد کننده **متعبد** بحیم باموحده مشدد و عبادت کننده و بسیار عبادت کننده و بتکلف عبادت کننده **متصاعد** بضم میم و کسر عین مهمله و فتح صاد مهمله مشدد بالا برآینده **متمرد** بر وزن متردد سرکش و نافرمان **متخیر** بر وزن متردد کند ذهن و احمق **متصید** دام و چشمداشت دارنده از صرح **متکبر** بکسر سین مهمله مشدد مکسور شکننده و شکوه **متبحر** بضم میم و فتح تا و فتح باء مهمله و حاء مهمله مکسور مرد بسیار علم از منتخب **متضرر** بفتح راء مشدده اول ضرر رسانیده شده و بکسر آن ضرر رساننده **متشاع** خود را بزور شاعر وانماینده **متعسر** شوار **متعذر** بعجم شنیده و شوار از منتخب **متحیر** کنر متفکر مرده و تحیر کننده از کنز **متعاد** بحرد وال مهمله پیش گیرنده و بسر عت شتابنده و بسوی ذهن متبادر جلد شونده و پنهان شده و پوشیده **متطلس** نقشه مترش متر را مهمله شده و صیغهٔ اسم مفعول از باب تفعیل مردد پیش تر اشیده و این تصرف فارسی یانان مترجمه است که از تراشیدن که کلمه فارسی ست بطور عربی اشتقاق کرده اند

از سایر مجرم مخصص کاونده وجست جوکننده مستفاد از منتخب مختصص خصوصیت دارنده متعرض پیش آینده وسائل متسلط بفتح لام مشدد برگاشته شده وکسیکه بردست یافته باشند وبکسر لام برکسی دست یابنده وغلبه کننده از منتخب وکنز قساقط باهم فرو ریزنده متورع بکسر اول مهمله مشدد پرهیزگار و پارسا از کنز متورع بکسر اول مهمله مشدد پراگنده و پریشان از منتخب وکنز متاع هرچه از و نفع گیرند از مستفرع بکسر اول مهمله مشدد فرع چیزی شونده و از چیزی مثل شاخ بیرون آینده متصدع بکسر دال مهمله مشدد سر یابنده و این لفظ بجای مصدع بکسر دال که بمعنی رد سر و بیهوده است آوردن خطاست چنانچه بعضی در انشا نویسند که متصدع خدمت میشوم در صورت مصدع باید نوشت متسع بمعنی فراخ شونده متدرع زره پوش متضرع زاری کننده متبوع پیروی کرده شده متنوع بضم سوم وفتح نون وکسر واو مشدده گوناگون شونده از صراح متضعف بروزن متصرف بسیار ضعیف شونده چراکه باب تفعیل برای مبالغه تیزی آید یا برای نسبت متکالف غلیظ و سطبر شدن ضد تخلل از منتخب متصف بفتح صاد مشدد کرده شده از کنز متلف بالضم ولام مخفف بمعنی تلف کننده و خراب و ضائع کننده متحف بالضم و تشدید تا مأخوذ تاء مفتوح وکسر حاء مهمله متحف دهنده بفتح حاء مهمله تحفه کرده شده متعسف بفتح عین مهمله وکسر و تشدید فاء اول متعدی و پارسا متضایف باهم یگر نسبت دارنده متراوف در پس یکدیگر سوار شونده و بمعنی پی در پی نیز مستعمل میشود و دو سه لفظ کردن بمعنی شریک باشند چنانچه قلب وجنان و فواد که هر سه بمعنی دل ست متلهف بروزن متصرف افسوس خورنده واندوهگین از منتخب متعسف سرزنش کننده و درشت خوئی نماینده متحرق بکسر راء مهمله پاره شونده از منتخب و صراح متطرق بروزن متصرف راه یابنده و راه پیدا کننده متضائق باهم تنگی کننده متعارک بعین مهمله وکسر راء مهمله بالای و گوش گوشمال دهنده و خیراشیده و محو و مندرس کننده و حاجت روائی کننده و کامیاب شونده و کارزار کننده و انبوه شونده از صراح و منتخب متسلسل ضامن و متهیز منتخب کنز متنزل بفتح راء بصیغه اول وکسر راء بصیغه دوم لرزنده و جنبنده از کنز و منتخب متخلل بکسر لام مشدد اول خلل انداز متماثل کتابها شبیه مشابه و مانند یکدیگر شونده متفاءل فال گیرنده این لفظ را بواو نوشتن خطاست بجای واو بهمزه نوشتن و خواندن صحیح باشد باین شکل متفائل متشائل صاحب کبیت و خداوند خانه و صاحب فرزند متأمل بهل و خواهش کننده و در هم و بیم شونده ماخوذ از تأمل بمعنی خمیدن متداول بفتح واو از یکدیگر گرفته شده و دست بدست گردانیده شده مترسل بروزن متسلسل نامه فرستنده متعال بضم لام بلند شونده در اصل متعالی بود اسم فاعل از تعالی که ناقص واوی ست از تفاعل در حالت رفعی ضمه بر یا ثقیل بود و ساقط کردند بعد اجتماع ساکنین شد میان یا و تنوین یا را حذف کردند و در آخر وقف کردند تنوین هم ساقط گردید متعال با قیاند متسالم بکسر لام مشدد در منده و در ناک از کنز متلاطم بکسر طاء مهمله بهم گریزنده و بیکدیگر لطمه زننده و این لفظ اکثر در صفت دریا و شدید الموج واقع میشود از منتخب متر جم بضم سوم وسکون راء مهمله وفتح تیم ترجمه کرده شده و از زبانی بزبانی دیگر بیان کرده شده و دیگر ترجمه کننده متبسم بکسر سین مهمله شده و بمعنی آهسته خنده کننده که بی آواز شکوفه دهن وا کند و بمعنی شگفته نیز مستعمل میشود از کنز متراکم بهم نشیننده و گرد آینده و گنایه از انبوهم و انبوه کننده از کشف و منتخب کنز متر سم بکسر سین مهمله مشدد نویسنده و رسم کننده و صاحب سم متظلم بکسر لام مشدد داد خواه متعلم بضم سوم و تشدید لام و فتح عین مهمله دانم کرده شده و نشانی مخصوص کرده شده از صراح متحف بفتح حاء مهمله وکسر تا و فای مشدد واجب و لازم از حتم بالفتح بمعنی استوار کردن از کنز و منتخب متعلم بکسر لام مشدد تعلیم گیرنده بمعنی تلمیذ و شاگرد از کشف متسرنم بکسر نون مشدد سر اینده از منتخب تیتم بضم سوم و فتح تا و فای مشدد و فتح یا و تحتانی مشدد مشتاق و در زده مند از طوائف متسم بکسر سین مشدد اول تمام کننده و کامل کننده و متسم نیاز و نعمت گذران کننده متدین بفتح دال مهمله وکسر یا و تحتانی مشدد بمعنی دیندار متن بفتح میم وسکون تا و فوقانی بمعنی پشت و بمعنی استواره جای بلند و سخت و مجازاً بمعنی عبارت کتابی که شرح آن توان کرد بمعانی مذکوره بفتحتین خواندن خطاست که متن بفتحتین در فارسی صیغه نهی ست از تیدن متین بفتح استوار و محکم یکی از اسماء رسول صلی الله علیه وعلی آله وسلم متهاون بضم میم وکسر واو سستی کننده و در منتخب بمعنی خوار و حقیر داشته شده متحصن بکسر صاد مهمله مشدد در حصار نشیننده و قلعه نشین متالهین بضم میم وفتح فوقانی فتح هر دو سین

ولام مکسور و کسر اول و فتح ثانی و سکون ثالث و کاف عربی نگهدارندگان و عبادت کنندگان حق تعالی و علما صاحب اسلام متقن بالضم و قاف مفتوح استوار و محکم از شروع و نصاب و موجبات بکسر جزء اخیر پیدا شونده تکون بکسر اول شده و موجود شدن و تکوین بکسر واو شده و رنگ برنگ شونده تمکن بکسر کاف شده و مکان گیرنده و جاگیرنده و اصطلاح آمدی کرد از آن اعراب مختلف پیدا آید باختلاف عوامل متکلمین صاحبان علم کلام و علم کلام علمیست که در آن عقدات علم منقول را بدلائل عقلی ثابت کنند و عقائد را بادله عقلیه موجه سازند تصنیف بفتح نون و با و موحده شده و بکسر و ها ملفوظ خبر دادن آگاه شدن اول بواو مفتوحه از یکدیگر جدا شدن گرفته شده و دست بدست گردانیده شده تمقنه بالضم و قاف مفتوح بمعنی استوار و محکم متنوعه گوناگون شونده و نوع نوع شونده و اقسام اقسام شونده تخیله خیال کرده شده و محل خیال کسی یا مانع باشد و بکسر یا تحتانی تو گفتیست در وقت ترکیب بعضی صور بعضی معنی میکنند و گاهی چیزهای دیده و نادیده بهم یاد و رفع نقش مینماید متاجره باهم تجارت کردن متجره بفتح میم و کسر جیم موحده فرقه کظامان دجاجه ظلم کنندگان متضاده بدال مشدد مفتوح باهمدیگر ضد کننده متناهیه پایان چیزی رسنده و بمنتهای چیزی رسنده متتالیه بدو تا از نوقانی مفتوح بمعنی پی در پی آینده پس یکدیگر گیرنده ماخوذ از تلو بفتحتین و تشدید واو بمعنی دویدن پی در پی آمدن منتخب متبادر کرده شده و برگزیده چیز یکه از دست رفته باشد مستهلة بفتح اول و ثالث بمعنی برسر کرده کنان چوب ابریان سوراخ کنند متعدیه جوزی دنوشیدنی خوشگوار و عموبت و عذاب کننده شکل بضم میم و تا رشد و مفتوح و کسر کاف تکیه کننده تنهایی بیابان رسنده و بتنها رسنده متولی برسر کار باشنده و دوستی داشته از منتخب تصمیم آزاد و سند و بفتح نون مسند دار کرده شده و متعدی تجاوز کننده از سند خود در اصطلاح علم صرف و نحو فعلی را گویند که معنی آن فعل از فاعل تجاوز کرده تعلق گیرد بمفعول و ضد آن لازم است که معنی آن فقط بفاعل تمام شود و مفعول نخواهد تمشی بگشتن بمجرد جاری و روان شونده انتخب منتوای بضم میم و فتح تا و نون و فتح واو و سکون و مد و یای موحده پوشیده شونده و پنهان شونده از کشف و انتوا بسکون دوم بسته است و این سکون نوعی از نقرس است منتوای بکسر میم بمجرد باهم برابر شونده انتخب متساوی باهم برابر شونده متصدی پیش آینده از تصدی که بمعنی پیش آمدنست انتخب صراح و از پیش آینده در بخارا مراد پیشکار است متنادی بفتح سوم و دال مهمله مشدد و کسر و یا یا بنده و آزاد کرده شونده متعالی بلند شونده اسم فاعل از تعالی که بکسر لام است باب تفاعل از ناقص ماخوذ از علو متوالی پیاپی شونده و پی در پی آینده متلالی بضم میم و فتح تا و رفع نون روشن و تابان اسم فاعل از تلالو که بر وزن تفعل ست رباعی مزید فیه ماخوذ از لولو که بمعنی مروارید ست و تقسیم اشتقاق از جامد در کلام عرب مستعمل ست چنانچه لعوق بمعنی رسیدن رعاق ماخوذ از عراق که جامد ست تسلقے بکسر تاء مشدد و ملاقات کننده و بفتح قاف مشدد بمعنی ملاقات کرده شده متجلے بفتح جیم و کسر لام مشدد روشن و آشکارا متحلے بفتح حاء مهمله و کسر لام مشدد زیور پوشنده و آراسته شونده مترقے بکسر تاء مشدد افزون شونده متراقی بضم نون خوان تلاشی بکسر شین معجمه پریشان و خراب و معدوم و در نظیر ت ماخوذ ست از تلاشے و تقسیم اشتقاق از مرکبات بسیار آمده و آنچه کرد و مردم تلاشی کننده مشهور ست محض غلط چراکه تلاش نظر ترکیب ازالف ط و ش ترکے و فارسی بطور عربی اشتقاق کردن خطاست اگرچه سند بعضی فارسیان کرده اند الفاظ و کالمعدوم متماد بضم میم و فتح فوقانی و کسر دال بمعنی دراز متغاث فریاد خواه که بزبان زد بعضی مردم مشهور ست محض غلط چرا که این را از غلاثی مزید فیه ناقص میدانند و حال آنکه مصدری که بحذف یا بمعنی ست اجوبت صحیح بجای آن استغاثی ست بمعنی داد خواه بر دو وجه یکی آنکه مستغاث صیغهٔ اسم مفعول ست بمعنی کسیکه از او داد خواهند چنانکه مستعان و یا تحتانی در آخر بر النسبت ست یعنی منسوب بمستغاث و آن داد خواه باشد دیگر آنکه مستغاث صیغهٔ مصدر میمی نیز میتواند شد چرا که مصدر میمی بر وزن صیغه اسم مفعول نظر بمعانی ای رای تحتانی برای نسبت یعنی منسوب بمستغاثه فاتحه محیط بجای مهمله و کسر طاء مهمله مشدد و بمعنی بهره و سهم فاعل از تحطی که تفعل ست محو جوش خطوه با لکسر فاصله میان دو قدم بمعنی بهره سیدن از صراح فصل میم مع تاء مثناة و مثنی بالضم و فتاء مثلثه مفتوح و نشدید نون مفتوح دوبار کرده شده و دوم گردانیده شده انتخب و گفته متنوے بالف مقصوره بصورت یاجای الف اسم و قرار از کشف و کز و منتخب منتسب باکسر نون مفتوح و با و موحده آنچه بدان در چیزی سوراخ کنند

بهندی آنرا برگوینداین بلعبه اسم آلهٔ سناز نقب که بالفتح است یعنی سوراخ کردن از منقب مثالب بکسر لام و با موحده جمع مثلبه یعنی از منقب مثیب بفتح اول و کسر ثانی باکاوش دهنده و باعتدال مزاج بازآینده از منقب مثاب بفتح اول و در آخر با موحده جای بازآمدن و جای انبوه آب و جای انبوه آدمیان و بضم راهی که در گروه باشد و بمعنی جزا و پاکاوش و ثواب آورده و منقب مثقبت بفتح اول و سکون ثالث و ضم قاف و فتح با موحده و فتح تا شقه و با موحده مشدد و مفتوح بر قراره آشته شده از منقب مثوبت بفتح میم و ضم ثا و سکون شین و فتح موحده بمعنی جزای نیکی و ثوابها و مثوبت بمعنی ثواب یاد شده و ثواب بمعنی مزد عبادت و در آخرت از کشف الغیب آن مثلث سه گوشه و سه ناسه گوشه و نام خوشبوی که قرصهای آنرا گوشه میاندوده بعضی گویند که آن خوشبو را مثلث ازان گویند که از مشک صندل و کافور مرکب سازند و نوعی از شراب که بعد مشک کردن سوم حصه خود ماند و آنرا بفارسی سیکے گویند و اصل سه یکی بود و ها مبدل قاف و نوعی از شراب انگور بسته که دو ثلث آن بجوشیدن بسوزد و ثلث بماند نافع آن قریب بخمر است باصطلاح بعضے لفظے که برای یک معنی مرون دل آنرا بسه حرکت که فتحه و ضمه و کسره است خواندن صحیح باشد و گاهی کنایه از کلمه حرفی باشد چنانکه لفظ مهر و ماه که هریک موی دارد و مثل داغ انسان نیز مثلث دست چنانکه مکلش و فضل جا مهملهٔ مع الواو مرقوم شد و مثلث نام شکلی است از اشکال علم تعویذات سه درسه که همه خانه دارد و آن بنسبت مربع موثر باشد و قومی از نصاری که ایشان خدا را ثالث از دو نوعی از ملبوس ادب و نام شکلی سرگوشه نا اشکال علم هندسه زوار و تحفة المومنین مرادیگر کتب لغت مثالث بفتح میم و کسر لام و تا و گاهی کنایه بشد از سازطربان مشمر بالضم و سکون ثا رشته و کسر میم میوه دارنده و میوه آورنده مشر بطوس بالفتح و اول مهمله مفتوح و کسر ثالث مهمله و با و معروف و طا مهمله و واو و معروف و سین مهمله بزبان یونانی دو اسبت معجون و این مخفف مشر و بطوست مشر و طاس بالفتح و ثالث مهمله مراد از طاس کلان که دران عربان شربت مخمور نوشند و شربه یا برای نان در شور با تر کرده شده را گویند مثلث مساوی الاضلاع شکلے ست سه گوشه از اشکال علم هندسه که هر سه خط مستقیم آن برابر باشد مثالش هر یک از شش سطح مکعب مثلث قائم الزاویه متساوی الساقین و مثلث مختلف الاضلاع نیز بجاشیه نوشته میشود و مثلثات الافلاک مراد از مربع افلاک ست چرا که از مجموعه دوازده برج آتشی از حمل و اسد و قوس سه برج بادی جوزا میزان و دلو و سه برج خاکی ثور سنبله جدی و سه برج آبی سرطان عقرب حوت مثقال بالکسر نام وزنیست که چهار و نیم گشته از کشف نراد بن محمد شریف خان شاهجهان آبادی اگرچه دریں اختلاف بسیار کرده اند مگر اقوی همینست مثیل بکسر ثا و با مجهول الملة مثال بکسر اول شبیه و نظیر و تصویر و مکنایه ماضی و دستور باشد و فرمان بادشاهی و پروانه و مطلق حکم و عالم مثال عالمیست فوق این عالم اجسام که چیزها درین عالم ظاهر است مثل آن در عالم مثال خواب می بیند آنرا صور عالم مثالی گویند از اجزاء مرتبت و کشف مثل بالکسر بمعنی امثله و نمونه و مثل و داستان و قصه که مشهور شده باشد و قصه و حکایتے که برای ایضاح مطالب آرند از منتخب و در شرح مثنوی نوشته که مثل بالکسر ساکن در جمیع صفات راگویند و مثال رمساوات و جمیع صفات مشترکه مثمن بضم میم و فتح ثا رشته و تشدید میم مفتوح پشت پهلو و پشت کوه و شده و گاهی کنایه بشد از بهشت زیرا که بهشت نیز هشت اند مثلث نشان و گرز یا دب پیش خود نشانیدن ای دو زانو نشانیده و ظاهر ست که در حالت دو زانو نشستن محمل مثلث ظاهر میشود و مثلث الثنین کنایه از حمل و اسد و قوس مثانب و مثابه بفتح اول و ضم چهارم با موحده این لفظ برای تشبیه آید بمعنی مانند از کشف و این لفظ در حقیقت اسم ظرف ست مشتق از ثوب و ثوبان که بمعنی برگشت باشد مثل منزل که از نزول ست پس بخمر مذکور که بمعنی مطلق جای باشد و بمعنی صدر میمی مستعمل میشود و مثالہ بکسر میم و زبان بادشاهی و منشور بیعانه بفتح کاف و سکون لام گرفتن و بمعنی مطلق گرو و

در وحدت و بمعنی تمام قرآن مجید بسبب اقتران آیه رحمه و آیه عذاب اضراب و بعضی از محققان نوشته که مثنی بر چهار قسم است که بفتح میم و سکون ثانی و فتح نون باشد معدول از اثنان بمعنی دو دو یا آنکه مثنای جمع مثنی باشد که بضم میم و فتح ثانی و تشدید نون مفتوح باشد بمعنی تثنیه کرده شده **مثنوی** منسوب بمثنی که بفتح میم و سکون ثا و فتح نون و الف مقصوره اسمی ست معدول از اثنین اثنین که ترجمه آن بفارسی دو دو باشد الف مقصوره مطابق قاعده در حالت اضافه یا را نسبت بواو مبدل کردند چون در ابیات مثنوی در هر بیت دو قافیه علیحده باشد لهذا ابیات مختلف القوافی را مثنوی نام کردند **مثلث بادی** عبارت از جوزاء میزان و دو **مثلث خاکی** عبارت از ثور و سنبله و جدی **مثلث آبی** عبارت از سرطان و عقرب و حوت **فصل میم مع جیم**

مجلکا لفظ ترکی ست بمعنی عمده نامه مجرمان **مجرا** بالضم روان کردن و روان کرده شده و بالفتح جای روان شدن و جای جاری شدن و نام حرکت رودی از مغنب و کشف و تمس العلوم و بهرم الخطاء فی دراخر این لفظ الف مقصوره و بصورت یاست و باصطلاح بعضے متاخرین هندوستان ملاقات امرا و سلام و تسلیمات را گویند **مجتبی** بالضم و آخر الف مقصوره و بصورت یا برگزیده شده از منتخب و کنز مجتطی کشتا کسیکه حل مسائل کتاب مجسطی نماید از برهان مجرا اگر بضم میم مخفف مجازات بمعنی یکدیگری را جزا دادن و بدله دادن و این تصرف فارسیان ست چنانکه مواساة و مدارات را مواسا و مدارا گویند **میخانه** بفتح اول و ثالث و تشدید ثانی جای مجمر پاره پاره کرده شده و جزو جزو جا کرده شده **مجاذیب** بفتح کشیده شدگان و ربوده شدگان و این جمع مجذوب ست از منتخب **مجیب** بضم میم و فتح جیم و تشدید یا مجرا

از تجرید بر مأخوذ و مجرد و مجتمعین که بمعنی نشان کردن شتر بر گردن شتر و فرا شدگذاری المنتخب صراح مجذور حرف ثالث ذال معجمه مضموم در اصطلاح حساب مقرر ولی که ضرب
حاصل آید مثلاً دو را دو در دو ضرب کردند چهار حاصل شد این چهار را مجذور میگویند از مدار و منتخب مجاز و تبسر و اوهمیا گی کنند و مجبور بعد از شکستگی بسته شدن و بزور بر کار سے
دانسته شده و منتخب مجتاز بالضم قیاس و فراق مجر گذاشتن تند و تجاوز کردن و منتخب مجانبت راه و جای گذشتن و ضد حقیقت و بمعنی کلمه که در غیر معنی حقیقی خود
مستعمل شود و معنی موضوع حقیقی آن متروک نشده باشد بلکه در معنی موضوع و غیر موضوع له علاقه مشابهت یا ظرفیت یا سببیت و نیز آن تحقق باشد چنانچه خمر در اصل
بمعنی جوان ناهنجار ست و بعلاقه مشابهت که حماقت باشد بر مرد احمق اطلاق کنند و علاقه ظرفیت چنانچه خوان خواستند یعنی طعام خواستند و علاقه
سببیت چنانچه اطلاق شمس بر ضو و اطلاق کل بر جزو و مثلاً انامل را اصابع گفتن چنانچه یجعلون اصابعهم فی اذانهم و اطلاق جزو بر کل مثلاً تمام سوره فاتحه را
اگر گفتند و اطلاق آلت الشی بر شی مثلاً حروف را قلم گفتن و کلام را زبان و تسمیه الشی باسم ما یؤل الیه مثل شیره انگور را شراب گفتن کقوله تعالی انی اراني اعصر
خمرا و تسمیه الشی باسم ما کان چنانچه یتیم گفتن کسے را بعد بلوغ و تسمیه الشی باسم ما وقع چنانچه تیغ را آهن گفتن و علی هذا القیاس چون بیان اقسام
مجاز خالی از طول و تکلف نبود و برای مثال آن همین قدر بس شد مجوز بتشدید واو مکسور و واو و ازنده کارسے و فتح واو تجویز کرده شده و رد و اعتماد
از منتخب و غیر مجانبه نزاع مجسم ساختگی کننده و اسباب دارنده مجس بفتحتین و تشدید سین مهمله جای دست نهادن طبیب بر نبض بیمار از منتخب
در صراح بکسر میم و فتح جیم مجلس بکسر لام جای نشستن و بفتح لام نشستن از منتخب مجاس بفتح میم و کسر لام جمع مجلس مجلس نویس
حضور نویس یعنی واقعه نویس در بار بادشاهی مجوس قوم آتش پرست که از نابودان برخاسته اند زرتشت انداز برهان و در منتخب پرستندگان ماه و آفتاب و آتش و گویند
واحد آن در قاموس و رساله سربات نوشته که مجوس معرب منگوش بضم صغیر الاذن چون واضع دین مجوس مرد خرد گوش بود لهذا چنین گفتند مخصص کرده شده
از لطائف مجامع بفتح میم اول و کسر میم سوم جاهای جمع شدن مجداف بالکسر چوبی پهن سه پهلو که بر پهلو کشتی می بندند و کشتی را بآن میرانند بمعنی آنرا
گویند از منتخب و شرح نصاب مجوف بروزن مشرف بمعنی چیزے که چوف کرده شده باشد و از اندرون خالی باشد مجحف بضم میم و فتح جیم و فا اول مشدد و شین
خشک کننده از کنز مجهول زاد نسته شده و نوعی از فعل که فاعل آن معلوم نباشد مجال بفتح جای جولان کردن که میدان باشد و مصدر هم
بمعنی جولان و مجازاً بمعنی قدرت و طاقت مستعمل از کشف و منتخب مجل بفتح میم دوم و اهم آورده و دو هم کرده و آنرا که معنی آن محتاج بتفصیل باشد از منتخب
مجهول حرف سوم با سوحده مضموم آنرا ده شده و طبعی و جبلت کرده شده از منتخب مجدوم کسیکه آن را بیمارے جذام باشد و آن علتی ست که خون فاسد
شده باعضای صغار میرسد مجزوم مقطوع و بریده شده و بمعنی یقین کرده شده مجان بالفتح و تشدید جیم صفت و هرزه و رایگان از منتخب و شرح نصاب
مجنون بضمتین بیباکی کردن و دشتی و هرزه گردیدن از منتخب مجن بکسر میم و فتح جیم و تشدید نون سپر که پناه از ضرب تیغ و تیر ست از شرح مجنون مجنون زده
و دیوانه و لقب قیس که عاشق لیلی بود از منتخب مجانین بفتح دیوانگان و این جمع مجنون ست مجمع البحرین جائی که دران دو دریا جمع شده باشند
نام مقامی که موسی و خضر علیهما السلام دران ملاقات کرده اند و آن جاست که آنجا دریای روم و دریای فارس جمع شده اند مجور بزا معجمه بر سد کذا
که در اصل وضع شمس باشد از اجر و گویند با عتبار دور کردن جزوی ازان مجاهده رنج و مشقت و کوشش و با کافران جنگ کردن از منتخب مجمده بفتح میم
و فتح جیم و نون سنده و مفتوح جمع کرده شده و جای جمع شدن از انجمنید کہ معنے لشکر جمع کردن ست از منتخب و مداره مجازاً بمعنی پامال چرا که جای جمع شدن لشکر
را پامالی ضرور ست مجمع علیه بضم میم اول و فتح میم دوم اجماع کرده شده بران یعنے متفق علیه مجبنه بکسر میم و فتح جیم و تشدید نون مفتوحه نام مکانے
قریب بمکه معظمه از شرح نصاب مجاوبه بضم میم و فتح واو کسی را جواب دادن از منتخب و کنز مجره بکسر میم و فتح جیم و راء کشاده مفتوح کمکشان و آن خط
سفیدست که شب در آسمان دیده میشود از منتخب مجمطے بکسر میم و فتح جیم و سکون سین مهمله و کسر طاء مهمله نام کتابی ست

در علم یا فنی متعلق بدو اصول اشکال علم هندسه موجد آن بطلیموس ست و موضوع آن مقدار متصل ست بحیثیت اقلاک و زمین و مقادیر حرکات و نسبت بعضها و اجزاء هر یکدیگر
یونانی یعنی ترتیب ست یعنی کتابی که این علم پیش از بطلیموس بدین ترتیب نبود و بعضی خوشنه گذار حکیم اقلیدس ست و بالفعل که مطلق موجود ست ترجمهٔ اوست که نصیر الدین طوسی
تحریر کرده مجلی بضم سیم و فتح جیم و تشدید لام مکسور روشن کننده و نام اسپ اول کز اسپسالان رهان پیشتر باشد و معمول سواران عرب چنان بود که در میدان
معارضه آمده گروه بالسته بجهت امتحان هر سه اسپسالان را برابر استاده کرده یکبارگی سیم بتاختند هر اسپیکه از همه اسپسالان پیش شود مجلی گویند و هر که عقب او باشد آن را
مصلی نامند از تصلیه که بمعنی سرین گرفتن ست نمازی را که مصلی گویند ازان جهت است که در هر دو سرین برند و چون اسپ دوم سر خود را در سرین اسپ اول
نهاده مصلی گویند هر که پس از مصلی باشد تالی مسلی خوانند و ازین ترتیب چهارم را تالی و پنجم را مراح بالکسر و علی هذا القیاس تا دوازده و از انام ست و باقی را بیت
بنابرین دوازده هر رکاز هر پس باشد از فسکل نامند و تا سکیت که اسپ پس باشد هر اهل لغت متفق اند و در صحت قاشور و فسکل که یازدهم و دوازدهم باشد
شک کرده اند از شروع نصاب و بضم میم و فتح جیم و لام شدد و مفتوح جلا داده شده و روشن و آشکارا کرده شده و فتح میم و سکون جیم و فتح لام صیغهٔ اسم ظرف
یعنی جای زده و دن و روشن و آشکارا کردن مجاری بالفتح منسوب بمجاز یعنی غیر حقیقی و بضم میم جزا دهنده و پاداش دهنده و الکشف مجالی بفتح میم و کسر
لام جمع مجلی ست کز فتح میم و فتح لام صیغهٔ اسم ظرف ست بمعنی جای جلا کرا آینه باشد پس مجالی بمعنی جای صیقلی آینه ها ست و بمعنی جاهای جلوه مجاری بالفتح میم
و راء و مکسور جاهای جاری شدن چیزی و راهای روان شدن چیزی مجی بفتح میم و کسر جیم بمعنی آمدن از شرح نصاب فصل میم مع جاء
مهملهٔ محابا بالضم اول در اصل محابات ست که فارسیان بحذف تا استعمال کنند یعنی فرو گذاشتن و مروت و امانت و صلح و نگهداشت و محافظت از
و مزیل و کشف و مدار محی کا بضم میم مخفف محاکات که یعنی با هم سخن گفتن ست از منتخب مخدی بالکسر و ذال معجمه مفتوح آلتی ست که بدان چرم دوزان
چرم را قطع کنند سبندی را نیز گویند از شرح نصاب محلی بضم میم و فتح حا مهمله و فتح لام مشدد آراسته شده و زیور داده شده و صفت کرده شده و مجازاً
بمعنی چهره آبدار منتخب و مدارد کز محیا بالضم اول و فتح حا مهمله و تشدید یا تحتانی بمعنی چهرهٔ انسان و غیر آن و در آخر لفظ الف مقصوره بصورت
یاء هم میبوسند محمد بن یحیی امام محمد غزالی رحمة الله علیه محب بضم میم و کسر حا مهمله دوست دارنده محراب بالکسر خانه و صدر مجلس و طاق دروی مسجد
که بطرف قبله باشد چون طاق مذکور آله حربی شیطان ست لهذا محراب نام کردند محسوب بشمار آورده شده محلب بالکسر و لام مفتوح و بای موحده
ظرفی باشد که شیر دران دوشند و بعضی نام درختی ست خوشبو دار که تخم آنرا حب المحلب گویند از منتخب و لطائف و برهان محتلب نمی کنند خانه
از چیزهای که در شرع ممنوع باشد و بشمار آرنده از منتخب محجب بضم میم و کسر جیم در پرده شونده و پوشیده و پنهان شونده محدث بفتح میم و سکون
و کسر میم ثانی و فتح دال ستایش از منتخب و صراح محسنات بضم میم و فتح سین کلمهٔ جمع محسنه آنچه نیک داشته شده باشد و بمعنی نکوییها ستعمل
محاملت با هم بار برداشتن محجبات بالضم و جیم مکسور و با موحده زنان پرده نشین محاریات بفتح میم جمع محاربه که بمعنی رفع نمودن خصومت ست محکمات بالضم و کاف مفتوح آیات ظاهر المعانی یعنی آیاتی که معانی آن صریح باشد بریک وجه محاکات
بضم میم با هم حکایت کردن از منتخب محبت بفتح صحیح ست و آنچه بضم مشهور ست غلط چه مصدر سمعی از ثلاثی مجرد و بضم اول مستعمل نشده از تحقیقات میر نور الله مرقده
محافدات بضم اول بر وزن ملاقات معابله رو برو شدن و در برابر هم شدن چیزی بچیزی دیگر از منتخب محیات بضم میم و فتح حا و تشدید یا تحتانی
زنده کرده شده محاضرات بضم میم و فتح ضاد معجمه معلومات و یادداشته شده ها و آشنایی موافق حال و حکایات سلف مناسب مقام یعنی علم تواریخ و بعضی
حاضر شدنها نیز آمده محاورات بالضم با هم دادن محاورات هم کلام یا محمول بالمواطات باصطلاح منطق خبر بودن از شی بلا واسطهٔ کلمهٔ دیگر
یعنی بدون ترکیب کلمهٔ دیگر چنانچه ضارب در زید ضارب دیگر محمول بالاشتقاق باشد و این محمول ست بواسطهٔ کلمهٔ دیگر چنانچه لفظ مال

صد و دو سال که معمول ست بواسطه دو حمامات بهم از کسی دفع کردن چیزیرا و نگاهداشتن از صراح محاولت طلب کردن و خواستن محدث بضم سیوم و سکون حا و ضم دال و ثا مثلثه پدید آورنده و فتح دال نو پیدا کرده شده و ولی وضو کرده و بضم سیوم و فتح حا و تشدید دال مکسور دانسته و اخبار نبوی صلی الله علیه وآله وسلم محلوج بالفتح در آخر جیم عربی پنبه از دانه پاک کرده شروح بضم مسخم و تشدید حا و ملمع زرد و تخم مرغ از کتب حماد بفتح سیم و اول و کسر سیم دوم ستایشها و خصلتهای نیک این جمع محمدت ست محمود و محمد کرده شده و نام پادشاهی ست از فیال ابرهه که بجهة هدم کعبه آورده بود و نام شخصیکه از شاهیر مسخرگان ایران بود و در عهد اکبر وارد هند آمده از منتخب و مصطلحات محمد صلی الله علیه وآله وسلم بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم ابن عبد المناف بن قصی بن کلاب بن مره بن کعب بن لوی بن غالب بن مالک بن نضر بن کنانه بن خزیمه بن مدرکه بن الیاس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان تا اینجا بالاجماع ست و بعد مختلف فیه و الاصح هو الوقف فی قول الجمهور مطلب بضم سیم بطار مشدد دستاف بفتح قصی بصیغه تصغیر کلاب بکسر مره بضم و تشدید بوسے تصغیر فهر بالکسر نضر بفتحتین خزیمه بصیغه تصغیر مضر بضم سیم و فتح معجمه نزار بکسره معد بالکسر از کرانی شرح صحیح بخاری و معنی لفظ محمد بسیار ستوده شده از منتخب محور بالکسر و واو مفتوح صیغه اسم آله از حور بالفتح که معنی گردانیدن ست و سنبسه تیه رخ که رخ دولاب بدان میگردد و باصطلاح ریاضی خطیست موهوم که یکی آن بقطب شمالی و یکی آن بقطب جنوبی پیوسته است از کشف و منتخب محیر بضم سیم و فتح حا و تشدید تحتانی مکسور نام پرده موسیقی موافق ثوڈی هندیان در غیر آن و بعضی گویند که پرده حسینی ست محل نظر مقام فکر و کنایه از جای اعتراض محتکر بالضم و کاف عربی مکسور غله فروش که بنیت گرانی غله نگاهدارد محور گرم مزاج و لاغر از منتخب محشور حشر کرده شده یعنی روز قیامت برانگیخته شده محضر بالفتح و ضاد معجمه مفتوح محل حاضر شدن و حضور و حاضر شدن در جای حاضر آمدن و نیک محضر کسیکه غایب را بنیکی یاد کند محرر بالضم سیم و کسر را مهملة نویسنده و آزاد کننده و بفتح را اول نوشته شده و آزاد کرده شده از منتخب محشر بالفتح و سکون شین معجمه و کسر مکسور مطلق جای گرد آمدن مردم در روز قیامت و این لفظ بفتح شین نیز آمده اصراح و قاموس و منتخب و ترجمه مقامات حریری محدر و بضم دال مهمله انچه ازان ترسیده شود از منتخب محظور بالضم سیم و کسر ظا معجمه حرام کرده شده و منع کرده شده از منتخب محترز بالضم و را مکسور احتراز کننده یعنی پرهیز کننده و خویشتن را نگاهدارنده از لطائف محبس بالفتح و سکون حا مهمله و کسر موحده و سین مهمله جای حبس و زندان محسوس دانسته و دریافته شده بنیکی از حواس خمسه و بمعنی آشکارا از منتخب و لطائف محروس نگاهداشته شده محتوش بالفتح و سکون دو تین معجمه سوخته شده و آلوده شده و مکروه و ناخوش از حش بالفتح و تشدید یک سین بمعنی افروختن آتش و چسپانیدن پریدن و پرانیدن قضای حاجت ت چنانکه در صراح و قاموس و منتخب ست محیص بروزن فیل و بصاد مهمله گریزیدن از چیزے و رستگاری یافتن و خلاص گردانیدن از لطائف محرص بضم سیم و فتح حا مهمله و کسر را مهمله مشدد و صاد مهمله در حرص و آزاندازنده و بفتح را در حرص و آزاندازنده شده محرض بضم سیم و فتح حا و کسر را مشدد و ضاد معجمه در غلاننده و کسی را بر جنگ انگیزنده و بفتح را و غلاینده شده و بر جنگ انگیخته شده محیض بروزن فیل و بضاد معجمه حالت حیض از لطائف محض بالفتح و ضاد معجمه شیر خالص و هر چیز خالص از منتخب محیط در گیرنده و احاطه کننده و دریا که شهر را تمام زمین را احاطه کرده است و نام کتاب از امام محمد در فقه از منتخب محفوظ نگاهداشته بضم سیم و بیاے مجانا یعنی خوش و مسرور و مخوف بدو گاردار گرفته شده از منتخب محذوف بریده شده و اسپ دم بریده از منتخب مدار و باصطلاح عروض رکنی که از آخر آن سبب خفیف که دو حرف باشند انداخته باشند جواز مفاعیلن لن میاندازند مفاعیل بماند فعولن بحذف آن نهند محرف بضم سیم و فتح حا و تشدید را مهمله مفتوح برگردانیده از راستی یعنی کج و کسر را برگردانیده از راستی یعنی کج کننده محترف بالضم و فتح تا و کسر را مهمله سوخته شونده و سوخته از منتخب محقق بضم سیم و فتح حا مهمله و قاف اول مشدد و مکسور تحقیق کننده و آنکه سخن را بدلیل ثابت کند و دقیق آنکه دلیل را بدلیل ثابت کند و باصطلاح صوفیه کسیکه بر حقیقت اشیا کما هی مطلع گشته باشد و اینچنین کسی را میسر ست که از جهت و برهان گذشته بر تر کشف آلهے

رسیده باشد و بعین الیقین مشاهده نموده باشد که حقیقت همه اشیا حق ست و غیر از وجود واحد مطلق موجودی دیگر نیست و موجودیت اشیا دیگر را اضافت بحسب
از لطائف و در صورتیکه قاف اول را مشدد و مفتوح خوانند یعنی آن چیز که تحقیق شده باشد و نام خطی از شش خط که این متعلمان را وضع کرده اند تحقوق راست
و درست کرده شده از لطائف **محق** بفتح میم و سکون حا باطل کردن پاک کردن کاهیدن کاهانیدن و سوختن گرچه این معنی مجازی ست و مراد از بضم میم و کسر حا آنکه حق بجانب او باشد
از لطائف و لطائف **محقب** بمعنی امر مستول **محاق** بضم و کسر قاف مشدد و بفتح هر سه آمده کاستن ماه و ابتدای آن از شب پانزدهم باشد و بمعنی سه روز آخر ماه که دران ایام ماه نامیده
میشود از لطائف و **محقب** کشف مدار **محرق** بضم میم و سکون حا و کسر راء سوزانیده و بفتح راء سوزانیده شده **محاک** بفتحتین و بکسر اول و فتح حا و حاء تیز بمعنی سنگ تراش
که سیاه باشد و بدان آرایش زر کنند از بهار عجم و سوده کشف و مدار **محراک** با کسر سیار حرکت دهنده و بسیار افسوس کننده و یکی از نامهای اسرافیل علیه السلام
از لطائف **محافل** بفتح جمع محفل که بمعنی جای جمع شدن مردم ست ماخوذ از خفل بالفتح که بمعنی گرد آمدن ست و اصل **محال** بضم اول امر نابودنی که بودن
آن ممکن بنا شده و بفتح اول جاهای فرود آمدن و جاهای کشادن مستعمل میشود و بمعنی مطلق جای بهر صورت جمع محل ست و **محال** بفتح در اصل محامل بوده لام
و سلام او خام کردند محال شده و **محال** بکسر میم و تخفیف لام مکر و حیله از مورد و کشف و مدار **محلوک** حل کرده شده **محمل** بضم و میم ثانی مفتوح اتمام کرده شده **محمل**
بالفتح و میم دوم مکسور جاده که بر شتر بندند و هودج و این صیغه اسم ظرف ست از حمل بالفتح که بمعنی بار برداشتن ست **محاول** بضم گرد گردنده و حواله کننده **محجل**
بضم میم و فتحها و تشدید جیم مفتوح اسپ کژ رنگ یا سیاه که هر چهار پای او سفید باشد از منتخب **محصل** بضم میم و فتح حا و تشدید صاد مهمله مکسور تحصیل کننده و بسیار
حاصل کننده و تشدید صاد مفتوح حاصل کرده و بفتح میم و سکون حا و مهمله و فتح صاد مهمله جای حاصل شدن **محیل** بضم میم و کسر حا و مهمله و سکون تحتانی حیلگر **محول**
بروزن مصور بواو مکسور گرداننده و حواله و سپرده کننده و فتح واو مشدد سپرده کرده شده **محمول** بمعنی مظنون و گمان کرده شده و بار برداشته شده و باصطلاح منطقیان
بمعنی خبر که در مقابل مبتداست و این محمول مقابل موضوع میباشد و منطقیین مبتدا را موضوع گویند چنانچه الانسان حیوان پس انسان موضوع ست حیوان محمول
محتوم واجب کرده شده حکم کرده شده **محتشم** بالضم و شین معجمه مکسور صاحب خدم و حشم محرم بضم اول و فتح حا و را و مهمله مشدد مفتوح بصیغه اسم مفعول حرام کرده شده
و حرام داشته شده و نام ماه چون در ین ماه کار ایام جاهلیت قتال بر مردم حرام بوده است لهذا نامهٔ مذکور بایں اسم مسمی گردیده از رساله نجوم و دیگر کتب و بضم میم و کسر
را مخفف میسکه احرام جمع بسته و بمعنی در حرم رونده و بالفتح در ا مفتوح آنکه در حرم راه یابد و باوی نکاح حرام باشد و مجازاً بمعنی قاهقاه زنیر آید از کشف و صراح و مدار
محن بکسر میم و فتح حا جمع محنت و بالفتح و سکون حا بمعنی آزمودن از کشف و مدار **محزون** بالفتح اندوهگین **محبن** بالکسر جمع مفتوح چوگان از شرح نصاب **محضرون**
بالضم حاضر شدگان از لطائف **محصن** بالضم و صاد مهمله مکسور و بعد نون مرد یکزن کننده از مدار و منتخب **محی الدین** بضم میم و سکون حا و کسر یا و بضم میم
و فتح حا و تشدید یا مکسور نیز صحیح **محاسن** بفتح میم و کسر سین نکوییها این جمع حسن ست خلاف قیاس و معنی ریش مردان نیز از صراح و منتخب **محجن** بفتح میم و سکون حا
ستردن و زائل کردن و پاک کردن حوض و نقوش را از لوح و جز آن نیز نام موضعی ست سیاهی ماه و باصطلاح صوفیان کم و ناچیز از اصل و معده مرتبدن اوصاف
و عادت بشری و فارسیان مخفف شیفته و عاشق و دیوانه نیز می آرند از لطائف و چراغ هدایت و غیر آن **محشو** بفتح و شین معجمه مضموم و تشدید واو گنجانده و پر کرده شده و محلو
فارسیان تخفیف نیز می آرند از مجرد بالفتح و حرف سوم با، موحده مفتوح و فتح را، مهمله و دال مهمله از منتخب و صراح یا بین بالکسر و بمعنی قلمدان نیز آمده **محصنه** بفتحتین و
و ثانی و تشدید نون مفتوح بکسر اول و باقی بدستور نیز بمعنی موج مانند چیزی که کماران بر دوش بردارند از منتخب **مدار محکه** بفتحتین و تشدید لام مفتوح جای فرود آمدن
منزل و مقام مردم از مورد و کشف و بضم خطاست **محوطه** بضم میم و فتح حا و سکون واو و تشدید طا و فتح و طای مهمله جای احاطه کردن و جای نگاهداشتن و جاے
گرد آوردن این صیغه اسم ظرف از باب تفعیل که در و حرف علت است سوای لام کلمه تعلیل و تبدیل نمی پذیرد و بفتح میم و سکون حا غلط است بلکه صحیح آنست
حرف علت در صیغهٔ ظرف از ثلاثی مجرد بدون موانع ثابت نشده باشد که در اصل محوطه بوده باشد بفتح میم و ضم حا و سکون واو و کثرت استعمال صلبا بحذف شده

فقط محوط بمعنی اسم ظرف مشتمل شده است محجر آنکه عبارت از مسجد حجاریه باشد جنگ و کارزار کردن محاماکه بضم میم و فتح کاف نزد حاکم زدن بر کسی در خصومت و منصف شده دفع خصومت نمودن از صراح محکمه بالفتح جای حکم کردن قاضی محجوبه زنی پرده نشین و وجوبکه در پس دروازه می نشیند از کشف محیله بضم میم و کسر حا زن حیله کننده محافه بضم خبری ست مانند هودج که زنان دران سوار شوند بدانکه محافه بضم میم بدون تشدید درست نباشد صحیح تشدید فاست چه اگر این صیغه اسم ظرف مضاعف است از باب مفاعله مگر آنکه فارسیان اگر به تخفیف خوانند جائز باشد محجمه بالکسر حرف سوم حجیم عربی بالفتح آلت حجامت کردن و آن استره باشد کوچک که بهندی بجنه گویند یا شیشه حجام یا کوه حجام که در آن خون میکشند و حجامت در اینجا بمعنی استره زدن برای خون کشیدن و معنی کسب حجامت عرفی نیز آمده محتاله بالضم زن حیله گر و مکار از کشف و منتخب محروسه نگاهبانی کرده شده و ممالک محروسه کنایه از ملک خودست چرا که اکثر آدمی چیز خود را حراست میکنند و در عرف کنایه از ملک پادشاهی ست محاوره بضم میم فتح واو و باء دیگر کلام کردن و پاسخ دادن یکدیگر را از صراح و کنز و غیران محاصره بضم میم و فتح صاد از گرد بند کردن راه کسی از منتخب محرقه بالضم و را، اهمله مکسور و فاء پیشه وران و صنعتگران از کنز و این در اصل صیغه اسم فاعل واحد مونث ست از باب افتعال که صفت واقع شده موصوف او مثل لفظ فرقه و جماعه همیشه محذوف میباشد از نیجت اطلاق در معنی جمع نمیاید چنانکه متواتر از محکمه بالفتح و کاف مکسور و تشدید تحتانی حکایت کرده شده محکوم علیه و محکوم بهبیان هر دو درین ترکیب ست چنانچه زید قائم پس در اینجا لفظ زید را محکوم علیه گویند و لفظ قائم را محکوم به نامند بدانکه لفظ هو در عربی و لفظ ست در فارسی و لفظ استین در یونانی و لفظ های در هندی برای نسبت حکمیه دلالت میکنند محمودة بالفتح سقونیا که دوای ست تلخ و مسهل بلغم از تحفه المومنین و برهان محادثه باهم سخن گفتن محتوی گرداگرد گیرنده و محیط شونده از منتخب محاذی بضم اول و کسر ذال مهمله مقابل و روبرو و برابر شونده از منتخب مشتق از حذو بالفتح که بمعنی برابر کردن دو چیز ست محی بضم میم و سکون حا زنده کننده در اصل محیی بود بر وزن مکرم ضمه بر یا ثقیل بود انداخته یا را اساکن کردند اجتماع ساکنین شد میان یا و تانی و تنوین یا را حذف نمودند محی ماند و بضم میم و فتح حا و تشدید یا یعنی زنده کننده و این در اصل محیی بوده ضمه بر یا دشوار بود انداختند باجتماع ساکنین یا حذف شد محی ماند درینصورت از باب تفعیل ست محرابی نوعی از تشهیر و معنی سجد تر آمده فصل میم مع خاء معجمه محلی بضم اول و فتح ثانی و فتح لام مشدد ربا کرده شده و خالی کرده شده از کنز و منتخب مخاطب بضم میم و کسر طاء مهمله روبرو کن گوینده گاهی مراد ازان خشم و عتاب کننده باشد و بضم میم و فتح طا کسیکه با وسخن گفته شود و بمعنی نام و لقب کرده شده و گاهی مراد ازان خشم و عتاب کرده شده نیز باشد مخلب بضم میم و سکون خاء معجمه و فتح لام و باء موحده چنگال مرغ شکاری و چنگال شیر از منتخب کنز مخالب بفتح میم و کسر لام چنگالهای جانوران شکاری مثل باز و چرغ و شیر و غیرها مخرب بضم میم و فتح خاء معجمه و تشدید را، اهمله مکسور ویران کننده مخصب بضاد معجمه مشدد مفتوح رنگین کرده شده و دسته بسته شده مخاطبات بضم میم و فتح طا، مهمله باهم کلام کردن با و گاهی مراد ازان مراسلات و مکاتبات باشد مخادعت بضم میم و فتح دال مهمله مکر و فریب دادن از منتخب مخادعا بضم میم و فتح دال مکر باو فریبها از شمسی مخدرات بضم میم و فتح خاء معجمه و فتح دال مهمله شد زنان پرده نشین را خواه از خدر بالکسر بمعنی پرده است و بکسر دال مهمله شده اورده که بی خوابی و سستی اندام آرد از منتخب و صراح و کنز مخالطت باکسی در آمیختن از منتخب و کنز مخافت بفتح میم و فتح خا، معنی خوف و ترسیدن از کنز و منتخب و این مصدر میمی ست از ثلاثی مجرد و در اصل مخوفت بود واو متحرک ماقبل آن حرف صحیح ساکن حرکت واو نقل کرده بما قبل داده واو در اصل متحرک بود اکنون مفتوح گردیده آن واو را بالف بدل کردند مخافت شد و بضم میم و کسر فا آهسته خوانده و بفتح فا آهسته خوانده شده مخلات بالکسر و بر وزن مکدره بدانه پر کرده بدهان اسپ بندند از شرح نصاب مخرفونات براء مهمله و نون مکنایه از پوشیدگیها و اراده های مخفی مخطورات فکرها و اندیشها و آن چیز باکه بخاطر رسیده باشد و چیزها که در دل خوف باشد مخالفت بفتح لام نه بکسر لام مخافت بضم میم و فتح خاء معجمه و دو تا و فوقانی بر وزن مفاعلة آهسته خواندن از قاموس مخفت بفتح میم صیغه نهی ست از خفتن بر خلاف قیاس شرح عبد الواسع بر گلستان مخفت بمعنی حسنه

یعنی کسیکه او را بد تکاری از جولیت ساقط کرده باشند اسم مفعول از تخفیف کرد ماخوذ است از خفت بالا که بمعنی سبکی و قلت است چون از مزدرجه ایست
دور کرده شده چالاکی و استواری مراد نیست پس لهذا تخفت گفتند و خفت یعنی مذکور در صراح مسطور است مخرج بفتح اول و سوم جایبرون برآمدن و بضم میم
و کسر راه برون برآوردن مخ بالضم و تشدید منفذ سر و مغز استخوان و مجازاً اخلاص سر هر چیز از گوشت و تحفه الامین مخضوب و بضاد معجمه درخت پاک کرده شده از خار از نصب
مخلصه بضم میم و فتح لام و تشدید صاد یعنی همیشه مخطوب بهلاک نزدیک کرده شده و انداخته و آنچه در دل گذرد مخ خار بضم میم و فتح خاء معجمه و تشدید دال مهمله مکسور بیحس و سست کننده
اندام و سستی در پرده انشاننده و فتح دال مهمله شد بیحس و سست کرده شده در پرده انشانیده شده مخجر بالضم و با موحده و مکسور جبر بهنده و گاهی
ازین لفظ چهره انسان نیز مراد باشد چرا که چهره از احوال باطن خبر میدهد و مخبر صادق عبارت از حضرت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم مخیر بضم میم و فتح خا و یا
تحتانی مشدد مفتوح اختیار داده شده و بکسر یا تحتانی مشدد اختیار کسی دهنده و مرد نیکو تر و بسیار نیکو کننده و بمعنی مخمر بر وزن مزور سرشته شده و تیار از نصب
مخمس بضم میم گوشه کرده شده و نوعی از نظم که سه و نیم قسم نام نوعی از اصول موسیقی که بهندی آزاتال گویند و نزد عجم اصول هفده است چنانکه خمس در یک
دور دیک در ثقیل و خفیف و چهار ضرب در دوگان و ثلاثین و ثلاثین ضرب الفتح و اصول خانه و چهار ضرب میم اصل و از دو اصل دور مل و پنج مخدوش خراشیده شده
و خراش داشته شده از نصب مراد از ان و سوم کرده شده مخروش خراشیده و شقه شقق از ریش بالفتح که بمعنی خراشیدن است چنانکه در نصب قاموس و اقعست و درین لفظ
زعمی اتجیل توافق لسانین ست و عربی و فارسی مخلص بالضم و کسر لام اخلاص کننده و بالضم میم و فتح لام خالص کرده شده و بفتح میم و فتح لام جاء اخلاص
و محل اتمام و هم مصدر میمی ست بمعنی رهائی و خلاصی و برون آزاد و برآینده شده و پاک کرده شده و خلاصه کرده شده مخیض بفتح میم و کسر خاء معجمه و فضاد معجمه
و فوع روغن گرفته شده از نصب شرح نصاب مخاض بفتح میم و ضاد معجمه در وزه یعنی در دیکه بوقت ولادت زنان لاحق میشود و بمعنی شیر ماده اکابستن و در نصاب مراد
از مخاض ابن مخاض و ابن مخاض شتر یکه اکر بسال دوم در آمده باشد و اگر بیاده باشد بنت مخاض نامند و بمعنی درکاری در آمدن و جا در آمدن از نصب و شرح نصاب
مخلط بضم میم و فتح خاء معجمه و تشدید لام مکسور آمیخته کننده و فتح لام شده و آمیخته شده از نصب مخلوط آمیخته شده مخیط بکسر میم و سکون خاء معجمه و فتح یاء تحتانی و طا مهمله
سوزن و بفتح میم و کسر دوم و دخته شده از طائف مخیط بالضم و تار فولادی و کسر موحده و طا مهمله خواهنده و چیزی از کسی و سیله و سابقه معنی قدیم و در نصب سوال کننده
از جهت شرم و عار از نصب مخاط بالضم میم و فتح طا مهمله شد اول هر چه با خط و طا باشد و مشوق صاحب خط مخیط بالضم میم و فتح خاء معجمه و با موحده شد و مفتوح در آمیخته
و گاهی ازان مراد باشد یعنی خامه شد باء از ظائف و غیر آن مخاط بالضم میم و در آخر طا مهمله آب بینی از کشف و بحر الجواهر و نصب مخرو ط خراشیده شده و جمیکه بشکل گز
یعنی زرد کشکستان طبرو یک سر آن باریک باشد مخلع بضم میم و فتح خا تشدید لام مفتوح و بعین مهمله خلعت داده شده مخلع بیرون آورده شده و برآورده شده و مخترع
بضم میم و سکون خا و کسر راء مهمله مکسور اختراع کننده و کار نو بیرون آرنده از نصب مخالع بضم میم و کسر دال مکرر و فریب دهنده مخلی بالطبع رها کرده شده باطبیعت یعنی بلا تکلف و آنچه
مخالف باصطلاح سیبویه ان نام شعبه مقام عراق و مخالف مرکب از نه نغمه باشد آنرا بوقت زوال میسرایند مخلف بضم میم و فتح خاء معجمه و تشدید لام
و پس گذاشته شده و بضم میم و سکون خاء معجمه و کسر لام شتری که از نه سالگی در گذشته باشد از صراح و نجیره مختلف بالضم و لام مکسور اختلاف کننده
و زاینده و پدید آرنده و چیزان باهم دراکثر تعدیات اختلاف دارند در مقابل متفق که عبارت از مسلمات و مختلف بالضم و لام مفتوح اختلاف کرده شده یعنی کاری
اختلاف باشد که در عربیت یا قاف مخوف بر وزن متعول یعنی ترسیده شده و خوفناک از نصب و صراح و نجیره و بعضی نوشته اند که خوف مصدر لازم ست بمعنی
ترسیدن و تعدی بمعنی ترسانیدن پس صیغه اسم مفعول ازو آمدن محل تامل ست غالبا حرف جر درین لفظ مقدر باشد یعنی در تقدیر مخوف عنه باشد چنانکه لفظ
مشترک کز مصدر لازم ست در حقیقت مشترک فیه بود نه کلا اسم و مخوف بر وزن منور صیغه اسم مفعول از تخویف ست در نیصورت بکسر واو بمعنی
ترسانیده باشد مخاوف بفتح میم و کسر او جاهائے خوف از نصب مخراق بالکسر بمعنی دره کاز کرپاس بهم پیچیده یعنی زننده از نصب

مخرق بضم میم وفتح خاء معجمه وتشدید راء مهمله مکسور پاره کننده واز هم درنده **مخنق** بضم میم وسکون خاء معجمه وفتح نون گلوگرفته شده **مخنوق** گلوفشرده شده **مخذول** خوار کرده شده **مخاذیل** جمع مخذول ست **مختل** بالضم وتاء فوقانی مفتوح وتشدید لام ودر فارسی بتخفیف لام مستعمل یعنی خلل یافته شده **مختلخل** بفتح هر دو خاء معجمه وتشدید لام اول مکسور وخاء معجمه دوم ساکن نامستند **مختال** بالضم منکر از مختب **مخائل** بفتح میم وکسر هر دو جمع مخیله که بمعنی محل خیال ست وبمعنی آثار وعلامات وجاهای خیال وگمان برون از مختب وغیره **مخادیم** جمع مخدوم ست **مخیم** بضم میم وسکون خاء معجمه وفتح یاء تحتانی جای برپا خیمه وبضم میم وفتح خاء معجمه وتشدید یاء تحتانی مفتوح بروزن معظم جای استاده کردن خیمه در صورت اول از ارباب افعال ودر صورت ثانی از ارباب تفعیل وفتح اول خطاست چه هر گاه که از ثلاثی مجرد گرفته شود خام باید نوشت چنانکه مقام ومسام از مختب **مخصم** بضم میم وکسر صاد مهمله خصومت کننده ومخصوم مهر کرده شده ومقفل وبند کرده شده از کشف **مختم** بضم میم وفتح خاء وتاء فوقانی مشدد مفتوح مهر کرده شده ومقفل **مخایم** جمع مخیم ست ومعنی مهر کرده شده پس پیمانه ها را مخایم ازان نامند که مهر باد شاه بر انها میباشد از شرح نصاب **مخازن** بفتح میم وکسر زا معجمه جمع مخزن که بمعنی جای نهادن خزانه است **مخزون** در خزانه نهاده شده از مختب **مخسزان** بالفتح نام سعید ترسایان که باسم بانی معروف ست **مخطوبه** زن خواستگار کرده شده از مختب **مخدره** بضم میم وفتح خاء معجمه ودال مهمله مشدده مفتوح زن پرده نشین ناخوذ از مخدر بانگ که بمعنی پرده است از صراح ومختب **مخسرقه** بالفتح وقاف شرمندگی وتیرگی وبالکسر تیغ چوبین که بمعنی قلندران دارند وام بازی از طائف وصراح وبعضی بمعنی خرقه درویشان نوشته **مخدد** بفتح اول وکسر خاء معجمه ونبیده ولغزیده ومجازاً مسعنی خراب کرده از پربان **مخاصمه** باهم خصومت ودشمنی کردن **مخیم** بضم میم وفتح خاء معجمه وتشدید یاء تحتانی مشدد مفتوح محل تخییل کرد ماغ باشد چرا کرد ماغ جای خیال ست وبضم میم وفتح دوم وتشدید یاء تحتانی مکسور نام قومی ست که آز اخیال نیز گویند **مخمصه** گرسنگی مفرط وسوزشی که از گرسنگی در سینه وشکم پیدا شود ومجازاً مسعنی غم عظیم **مضطراب** اگیر مستعمل از صراح ومختب **مخل** دوخوابه نوعی از غربال که هر دو طرف پشم دار وزنگین وطائم یکسان باشد **مخطی** بالضم وطاء مهمله مکسور کسیکه اراده صواب کند ودر قصد از خوطا ظاهر گردد وخاء معجمه گرسنگی **مخاتلة** از صراح **مخاطی** بضم میم وکسر طاء مهمله مشدد کننده از ارباب مناظره وسمی از انکه کسی را باب بینی باشد **مخبر** وعلمی با اطلاع علم وشکال هندسی چنانکه یکسران مدور وسر دیگر باریک بتدریج بود چنانکه شکل گرز باشد **مخلصی** بفتح رهائی چه خلص بالفتح مصدر میمی ست زیادت یا نقصی بعضی مصدر عربی از نقصی وزیادتی چنانچه سلامت وسلاستی **فصول** وفضولی **فصل** سیم مع دال مهمله **مداوا** بالضم میم ودال آخر الف بصورت یا صیغه اسم مفعول ودر آخر الف بصورت ها صیغه اسم فاعل ودر میان کرده شده اکثر مدارا بضم میم عادت کردن وصلح ودوستی نمودن وابن سکیت اصل مدارات بود ودر کلام فارسی گاهی تازین می افتد ودر عربی تا ستعمل ست وچنین یا باء موحده ساکن ودر آخر الف مقصوره بصورت یا ساکن نهایت **مختب** بفتح اول وثانی وفتح نون ظاهر کردن بخلاف **مخبوء** پنهان داشتن از ناموس ومختب بمعنی نفاق ودر رفع گفتن وصراح ومدارسی چرب زبانی وخوشامد ودر کنز بمعنی سستی کردن **مدرکات** بالضم عقلها واداتها **مداوات** بضم اول وفتح دال ودر میان نمودن مدارات بضم میم صلح ودوستی

مدار جای دور جای گردش از منتخب و بمعنی دائره و دور و حلقه نیز آید مدار بفتحتین کلوخ و گاهی کنایه باشد از زمین و بضم میم و کسر دال و تشدید راء جاری گذرنده بول از منتخب مدبر بضم میم و سکون دال و فتح باء موحده پشت داده شده یعنی کسیکه دولت و بخت او را پشت داده باشند ای برگشته باشد و بضم میم و فتح دال و تشدید باء موحده مکسور تدبیر کننده و صاحب تدبیر و فتح باء موحده مشدد پرورده شده و تدبیر کرده شده و بنده که از پس مرگ صاحب خود آزاد شود از منتخب مدرار بالکسر بسیار آب ریزنده و ابر بسیار باران زننده بمعنی باران نیز آید از منتخب مصراع و شرح نصاب مدروس بسین مهمله گذشته و فاپذیرفته و دبیر وفق دو خوانده شده مدرس بکسر را حجره ها یا درس گفتن جمع مدرسه از منتخب مدهوش بواو معروف بزدن سر و بفظ عربیست صیغهٔ اسم مفعول بمعنی بیخود و سرگشته و حیران از مصراح و منتخب و انچه فارسیان این لفظ را بواو مجهول بمعنی مست و بیهوش می آرند لغوی از تفرلیس ست چنانکه خان آرزو در رجنباران نوشته که مدهوش لفظ عربیست بواو معروف بمعنی بیخبر یا خواندهٔ شده بیهوش فارسیان گاهی بواو معروف لفظ عربی را مجهول خوانند چنانکه غوطه و مدهوش پس این نوعی از تفرلیس باشد و لفظ مدهوش که بمعنی بیخبر ست خطا رسیان مجاز ا بمعنی بیهوش استعمال کنند مدقوق کوفته شده و لاغر و باریک کرده شده از لطائف و منتخب مدقق کار باریک کننده و نکته های باریک پیدا کننده و در لطائف نوشته آنکه دلیل را بدلیل ثابت کند مدرک بفتح میم و سکون دال و کسر را حواس فهمندهٔ رسنده و دریابنده از لطائف و منتخب مدخل بالفتح و خا و جیم بمعنی فتوح دخل کردن و داخل شدن و جای داخل شدن در صورت معنی اول مصدر میمیست و در صورت معنی ثانی اسم ظرف و بضم اول و خا و جیم بمعنی فتوح خاجائی دخل کردن داخل کرده شده از مؤید و منتخب و کشف مدالاخل بفتح میم و کسر خا و جیم جاهای داخل بمعنی آمدنی رستنی و با هم یافتن دو چیز و خای بوئه دار کردن زنان رخ ابر دست و پا نهند و اما کن و بیوت را نیز گویند از مصطلحات مدلیل نام دلیل مدلل بضم میم و فتح دال و کسر لام مشدد بدلیل ثابت کننده و بفتح لام مشدد بدلیل ثابت کرده شده مدمل بضم میم اول و فتح میم دوم مشدد و مکسور انچه جراحت را از ریم پاک کرده فراهم آرد مدلول باصطلاح اهل منطق معنی را گویند مدعم بالکسر و میم مفتوح نام غلام آن حضرت صلعم بلده و سلم و با معنی بنین همچو غلط از شرح نصاب مدغم بالفتح و فتین همچو مفتوح حرفیکه در حرف هم جنس خود در آمده باشد بمعنی پیوسته و در هم رفته و درج کرده و پوشیده نیز آمده و در اصل سه معنی ادغام لگام در دهان اسپ و در آوردن ست از منتخب و مصراح و غیره مدام بضم میم شراب بمعنی همیشه و داشته شده و اسم مفعول از دوام است از مصراح و کشف و منتخب و مدار مدالمها بضم میم و سکون دال و فتح لام و کسر ها سخت سیاه و تاریک از شرح نصاب مدینة الاسلام لقب کوفه کذا در اسماء ممالک عراق عرب ست مدین بفتح میم و سکون دال و فتح تحتانی نام شهریست بر کنار دریای مغرب از بربان و لطائف مداین بفتح میم و کسر همزه جمع مدینه و ایران هفت شهر بود نامدار دان در حوالی بابل اکنون همه ها خراب اند از بربان و غیر آن و در شرح دیوان خاقانی و منتخب نوشته که شهریست در عراق عرب تنگدا و نوشیروان مدهامتان بضم میم و سکون دال و فتح ها و سکون میم مشدد و مفتوح و تا فوقانی باغ سبز و سیراب که از غایت سبزی بسیاهی زند از منتخب و منتهی و در برگ سبز نوشته مدینه بضمتین شهر و این جمع مدینه است که بمعنی شهر باشد مدیون قرضدار از کشف مدار مدون بر وزن ملون جمع کرده شده و از مدار و منتخب مدهامتان بالفتح و تشدید دال باصطلاح صرفیان حرف علت ساکن که حرکت ماقبلش موافق آن باشد چنانکه واو ساکن ماقبل مضموم و یا ساکن ماقبل مکسور و الف ساکن ماقبل مفتوح باشد و لین بالکسر حرف علت ساکن سوای الف که ماقبلش مفتوح باشد مدینه بمعنی مطلق شهر نام شهر خاص که مولد حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم است و لفظ مدینه ماخوذ است از تمدن بمعنی جمع شدن چون اناس و انواع مردم در شهر جمع میشوند لهذا مدینه میگویند مدرسه بالفتح و الضم جای درس و تدریس از مدل مده بالکسر و تشدید دال ریسمان که جراحت بدرمی آید بالفتح و تشدید باصطلاح صرفیان حرف علت ساکن که حرکت ماقبلش موافق آن باشد چنانکه واو ساکن ماقبل مضموم از مصراح و غیره مدرکه بضم میم و سکون دال و کسر را حواس قوتی ست در انسان که ادراک حقائق اشیا کند از آن عقل ست و ذهن مدنی بفتحتین و کسر نون باشنده شهر و منسوب بمدینه از لفظ مدینه در حالت نسبت یا و ها حذف کرده شده است **فصل میم مع ذال معجمه**

مذکے بضم میم و فتح ذال معجمه و تشدید کاف مفتوح گلو بریده شده و بسمل از منتخب و شرح نصاب مذهب بالفتح بروزن مکتب

جای رفتن وراه ومجازمعنی دین وآئین بفتح میم وفتح ذال معجمه وکره شده ویکبار مشدد مفتوح زرانده وده کرده شده ومکنده وانتخب وگنج مذاب بضم میم ودر آخر باء موحده
گداخته شده از گشتن وبریان مذهوب رنگارنگ وزراندود مصدر مذهب بضم میم وسکون ذال موحده وکسر نون گناهکار از گنج مذهب بضم اول وفتح ذال اول وسکون موحده اول
وفتح ذال موحده ثانی سترده بیک حال بوده قرار گرفته شده مذلت بفتح اول وثانی وآشفته بملام مفتوح خوار شدن مذعنا بضم در عربی یعنی ابتدای زمان وآن زمان از نخب
ودر مقابله بالضم یعنی صاحب خداوند واکثر مرکب می آید بجهة استمداد از زبان مذکر بفتح فتح ذال موحده وکسر کاف مشدد یاء ودو نهده وفتح کاف یعنی مردود کرده شده یا
باشد از نخب مذکور واگر چه در عربی صیغه اسم مفعول ست فارسیان ذاکر را استعمال کنند از چراغ هدایت مذاق بفتح میم وتخفیف ذال موحده چشیدن ومعنی چشیدن گاه ومحل
قوت زائقه که کام وزبان ست ومذاق میغه اسم ظرف ست مذزدن که یعنی چشیدن مذاق در مصطلحات نوشتگان مذاق در اصل یعنی نظافت واظهار شوق پیش
مدعو مهر وزشت واکراه وامتناع باشد از گشت ومنخب مذاق زدن بفتح عبارت ست از اظهار سودن بی اختیاری شوق بوس وکنار وغیران کردن محل
رغبت وشهوت دست دهد از چراغ هدایت مذخوره خیر کرده شده بذمومه هر چیز که بد وزشت باشد مذکر سماعی مرزبکه مطیع زن خود باشد از سوکند بریان
مذسی بفتح طوبت ست که در غلبه شهوت ظاهر شود از بحر الجواهر فصل میم مع را همله مرتجی الفهم بسم وسکون را همله وفتح تحتانی وجیم امیدداشته
از لطائف مرابکسر جدال وستیزه کردن وخود نمائی از نخب ومجران مرعی بفتح میم وسکون را همله وفتح عین همله ودر آخر الف مقصوره بصورت یا
چراگاه ومعنی گیاه وچریدن از نخب مرعی بالضم بسم وفتح را وتشدید یا موحده مفتوح ودر آخر الف بصورت یا تربیت کرده شده وپرورده شده وانچه از تسم
سیوه در اقوام فسیله یا شکر پرورند مرتضی پسندیده از نخب کنز ولقب حضرت علی کرم الله وجهه مرضی بالفتح وضاد موجمه مفتوح در آخر الف بصورت یا
بیماران این جمع مریض ست از نخب بالضم بسم وفتح راء تشدید ضاد موجمه مفتوح بمعنی پسندیده مرحبا این لفظ در عرب برای تعظیم مهمان گویند مرحب مصدر میمی
بمعنی فراخ شدن والف علامت نصب ست چراکه در ترکیب مفعول مطلق واقع شده بحذف فعل در اصل چنین بوده رحبت لک الدار مرحبا یعنی
فراخ شد برای تو فراخ شدنی پس تخفیف فعل رابسبب تعلق حذف کرده نصب را برای دلالت حذف آن باقی گذاشتند مرحبا باقی ماند مرایا بفتح
اول وحرف چهارم یاء تحتانی آئینه ها این جمع مرآة ست خلاف قیاس ومرائی که موافق قیاس ست مستعمل نیست از صراح وغیران مرغ عیسی شپر وخفاش
انبریان مردم گیا بالفتح گیاهای باشد کبیر از آن شبیه بسر آدمی پیدا شود ومعنی نوشته که بشکل تمام جسم آدمی هم داده وهم زبود ودر گذرنده آن همانند هم پیدا زبریان
مرغ مسیحی شپر وخفاش مرو بالضم وحرف سوم واو وفال پنبک از بریان ولطائف مرغ قبله نما از مس شکلی خرد بصورت مرغ سازند بسر طرف که خواهند
بگردانند گرستن مرغ بطرف تمام قرار گیرد مرکوب سواری کرده شده مرغوب پسندیده ومستقبل فرخواهش نموده شده مرعوب بعین همله تر رسانیده شده مر
بالضم وعین همله مکسور خائف ترسنده مرهوب صیغه اسم مفعول از رهب درست نباشد چراکه رهب بالضم ترسیدن لازم ست وصیغه مفعول از لازم درست
نباشد بجای آن مرعوب بعین همله بباید از رعب که یعنی ترسانیدن ست چنانکه در صراح مرعب بالفتح وعین همله مکسور فراخ شدن وجای فراخ از نخب مرطوب
مطوبت ناک مرغزار نخب مرقب بفتح میم وکسر قاف وتشدید یاء دارنده ترسنده ومراقبه کننده ونگهبان مرلوب بالفتح یعنی مخلوق از لطائف مرسوب
برشته شده ودوده هر چیز مرکب بفتح میم وکسر کاف وتشدید یاء مکان مفتوح بر وزن منور سیاهی نوشتن که در دوات اندازند ومعنی چیزی که در چیزی
نشانیده شده ترکیب داده شده بفتح میم وسکون را وفتح کاف وباء پر بران سوار شوند از قسم مواشی وکشتی مگر اکثر بمعنی اسپ مستعمل وگاهی بمعنی کشتی ومنیه می آید
از کشف نخب ومصراع مرکب بالفتح میم وکسر کاف آن چیزها که بر آنها سوار شوند مرتب راست ودرست کرده شده ودر جده بدرجه در مرتبه ومقام هر کدام آورده شده
مرکب بالضم مکاف مکسور شرح کننده ومکاری مصور شونده وفعل آورنده وگناه کننده از کتر ونخب مرتبه اول حساب کنایه از احادست واز یک
تا ده ومنه مرتبه دوم حساب کنایه از عشرات واز آن تا صد ست مرتبطات بضم میم با هم رابطه داشتها مرافعت بضم میم

وفتح فاو عین همه پیش بردن و دهن و دهوی نزد حاکم بردن از نصب و کنزو مدار مرافعات معرضه شمار کنجدت بزرگان نویسند مراسلات مکتوبها که بسیاریان
نویسند مرسلات بالفتح و همزه مکسور و یاء تحتانی مشدد و چیزهای که دیده میشوند مرارت بفتح میمی از مرور نصب مرورشت نام جای مرابحت بفتح باء موحده و حاء
مهمله بسود و منفعت بیع کردن از کنز مرابقت بضم میم و فتح قاف و باء موحده چشمداشت و نگهبانی و حراست از نصب و کنز مرابحت بفتح میم بگرگشتن از منصب
مرابحت خواهش و رغبت مرافقت بفتح قاف و فاء همراهی و رفاقت کردن از صراح مرحمت بفتح میم و سکون راء فتح حاء مهمله و فتح میم همراهی نمودن
مروت بفتحتین و تشدید واو و سکون تاء مثناة فوقانی مردمی و مردی و این ماخوذ است از مرء که بمعنی مرد باشد از مرود و کشف و منزل مصراع و بضم اول و فتح ثانی خطاست مراعات بضم
باهم حراگردن و نگهداشتن و بگوشه چشم نگریستن مجازاً بمعنی سلوک و رعایت از نصب و غیره مرامات بفتح میم و عین مهمله و سکون راء و میم و الف و تاء فوقانی
آئینه این صیغه اسم آله است از رویت بمعنی اسباب بدان این در اصل مرئیه بوده بروزن مفعلة یا متحرک قابل مفتوح آن یاء ابا بالف بدل کرده مرآة شد و کسانیکه مرآة
بکسر میم و سکون راء و فتح الف و غیر ممدوده بروزن مفعل گویند خطاست چرا که تاء این اصلی نیست که در تمام لام فعل قبل از آن واقع است مرات بالفتح و الف و غیر ممدوده بفتح میمی
زن از منصب و غیر آن مرکب بین پشت کنایه از نشستن و کوهان از شرح قران السعدین مرقات بالکسر و صرحت سوم قاف نردبان و زینه این لفظ ابتدا و مدور هم میباشند
از صراح مرغبات بضم اول و فتح دوم و تشدید عین مجمه مفتوح بمعنی چیزهای پسندیده و مرغوب مرکز مثلث کنایه از زمین باعتبار اطباق ثلاثه که طول و عرض و عمق
دارد از شرح دیوان خاقانی مرگیچ بضم نوعی از پرچ بستاد و آن چنان باشد که یک پیه از دستار تاب داده حلقه کرده بابطرف گوش گردن می آویزند و از امرگیچ
ازان نامند که دارنده آن خود را از نهایت شجاعت گرفتار مرگ میداند و این متعمل بهادران است مرح بفتحتین و جیم عربی آشفته شدن کار و فساد و تباهی کار و نیکه
بالفظ مزح بسم آید بسکون را خوانند و مزح بسم و دو لفظ بسکون ثانی آرند و لفظ مرح بفتح میم و سکون راء یعنی چراگاه و زمین نیز آمده از منصب منزل و طائفه
و صراح مراح بفتح حاء مهمله فرحت و روان شدن شتر بجای راحت و آسایش و بالضم معنی کشتران بسوی آن و زدن و آرام گرفتن و بکسر میم نشاط و شادی از شرح مقامات حریری
و منصب شرح نصاب مروح بضم میم و فتح راء مهمله و تشدید واو بمعنی باد دهنده و خوشبوی و مروحه و خوشبوی گردانیده و بفتح میم و راحت و آسایش و در شدید
از منصب کنز مرح بفتحتین و حاء مهمله راحت شادشدن و بکسر راء فارغ شدن از منصب و لطائف مرسح بضم میم و فتح راء مهمله و تشدید با و موحده مکسور و حاء مهمله مسود شدن
و نفع بخش مرابح بفتح منافع و سود و با منصب مروح بمعنی مغلوب مرتاح بالضم و بالکسر فراخ و فراخی و حاء مهمله صاحب راحت و نشاط و اسب نیکرو آزاده اسپان
که تفصیل آن در مجملی گذشت از منصب و شرح نصاب مرشح بفتح شین مشدد چکیده شده و سیراب مرغ مسیح خفاش که بفارسی شپر نامند گویند که چون
عیسی علیه السلام خواست که مرغی بسازد صورت مرغ مرتب ساخته نفس دمید بقدرت حقتعالی زنده شد لیکن چون تعدیش فراموش شد چون
پس دهند از آن حق تعالی مرغی بهمان صورت پیدا کرد مرغ صبح بلبل و خروس مرح بالفتح و خاء مهمله رعن مالیدن و نام رنگی و چوب آنش نازطائف
و منصب مرکز خرج کنایه از زمین مرداد بالضم و هر دو دال مهمله نام ماه قمری که مدت ماندن آفتاب است در برج اسد و آن تقریباً بهندی بهادون باشد و نام روز
هشتم از ماه شمسی ارکشف و بیان و جهانگیری و رشید بضم میم و سکون راء فتح فوقانی و تشدید دال مهمله از اسلام و مسلمانی برگشته شده مرید بضم میم اول
و فتح میم دوم رمد کرده شده در مقدمتین در دو سه چشم را گویند از منصب و لطائف مرد و بالضم میم و فتح راء مهمله و فتح دال مشدده اول بانگرد انیده شده طرف
منتج بسم در سرکش و بیرون رونده از فرمان خدا یا شیطان و در اراده شد و بضم میم اراده کننده از منصب و لطائف و کشف مرتقد بالضم و قاف مفتوح خوابگاه از لطائف
مرقد بالفتح و قاف نیز مفتح خوابگاه صیغه اسم ظرف از رقود که بمعنی خواب است و مجازاً قبر از گویند از کشف و منصب مرید بالکسر و باء موحده مفتوح جای نشانیدن
شتر و خوابیدن و بمعنی جائیکه خرما دران خشک کنند از منصب و شرح نصاب مرفق بالکسر و فاء مفتوح کاسه بزرگ از شرح نصاب و منصب مرد بالفتح
بی ریش شدن و از حد گذشتن و بالضم جمع امرد بفتحتین بدست مالیدن و در آب تر کردن و میوه تازه درخت اراک از منصب و لطائف مرصاد

پیاری ہم آگ دران
فتح میم و ضم راء
مسکن پیاران
فتح میم و سکون راء
فتح میم و ضم راء
فتح میم و سکون راء
فتح میم و ضم راء
فتح میم و سکون راء
فتح میم و ضم راء

وصاد وحاء ودال راه فرخ اگر کشف وسوء واط طائف مرصد بالفتح جای نگاه داشتن وموضع چشمداشت وانتظار خیری ومراصد جمع آن از منتخب مرشد بالضم وتخمین بجمله مکسور ساعاست نموده از منتخب مرصود وچشم داشته شده وازرصد معلوم کرده شده وکواکب مرصوده در فصل کاشف اللواء ذکورست مرغ بیضه فولاد تصویر مرغ که ازآهن ساخته برخود فولاد نصب کنند چراکه بیضه یعنی خود فولادی ست کذا فی المنتخب مرصاد جمع مرصد مرزاد ومنی درتعریش مبادمرگ نوعی ازسبزی که درصحرا بیابان روید ومانند مرغ پاشود واز مصطلحات صوفیه گذشتن وفتن مرباالضم وتشدید راء مهمله درعربی بمعنی تلخ وبدمزه ومیله است ازعرب وصع وضعیت که بمعنی آزمایش گویند ومالفتح ریسمان وکلنه بمعنی گذشتن وفتن ودرفارسی بالفتح وتخفیف یعنی عدد پنجاه ازین سبب صدرا دومرگویند وگاه مجازا بمعنی شمار آید وگاهی بمعنی بسیار باشد واین لفظ فائده معنی حصر کند وگاهی زائد هم آید برای تحسین کلام از منتخب ولطائف وشرح نصاب مرمر مرمرقوا وبا نهم ودرس ودرخت تاخته ازصراح ومنتخب مرغزار بالفتح سیم وسکون راء ضمین معجمه موقوف جایی را گویند که درآن سبزه بسیار رسته باشد چه مرغ بالفتح قوی از گیاه باشد که آنرا خرفه نیز گویند وبهندی دوب نامند ولطائف وبرهان مرغ آتش خوار کبک وبعضی گفته که یعنی سمندر مرغ بحر بمعنی بلبل وبعضی گفته که فروس لیکن اول اقوی ست ازبرهان مرغ نامه بر کبوتر وبهندی هرکل مرغ زحل خوار کفایه ازانگشتان دست مجرا (مؤید مراعات النظیر رعایت کردن آن قسم الفاظ را که باهم مناسبت دارند یعنی اسامی جنس هاراجمع نمودن که مایه یکدیگر مناسبت داشته باشد مثل گل وخار وبلبل کتیرو کبش وکمان وغیره ازبیان غیر ومرکور محکم نشاید نوشت یا خواندن مرکر که یعنی سترده وجزآن درزمین فرورفتن ست مرجز بضم سیم اول وفتح راوفتح جیم عربی مشدد زبجمه نوعی ازشعر واصطلاح اهل انشا قسمی ازاقسام نثر که مرجز جمع وعاریست پس مرجز خوشی باشد که کلمات فقرتین اکثرباهم همسنگ باشند درتقابل یکدیگر بدون رعایت جمع مثال خیال ناظم فی تعلق قامت ودلربائی نامزدون ست وقیاس ناقری تمسک کامل موسیانی نام بوسطه وعلی هذاالقیاس مثال دیگرازنثر مرجز عزیزی راست صرف اوقات بی فکرو واهب کارساز خرج انفاس بی ذکرآورد کردگار مغفرت نام وخسرکمال دارعنایت قادر دیرو عاطف واهب کریم نصیب حال وقرین کامیاب دوام این قسم نثر بسیارقلیل الاستعمال ست ومسجع عبارتیکه کلمات فقرتین یک جا یا زیاده درمقابله یکدیگر واقع شوند که قافیه نتواند شد مثل عاری ازنثر الطف مرجز ومسجع عاری بود لیکن باسلامت آن تا آخر هم باشد مرز بالفتح ودرآخرزاء معجمه زمین ومنتهی گفته که زمین آبادان قابل زراعت وبمعنی سرحد وبمعنی خیابان ودهنی موش وبالضم سوراخ متعدد وبمعنی محاسبت نیز آمده ازبرهان ودرارد سیر ولطائف جهانگیری مرغز بفتح سیم وسکون راء مهمله وفتح غین معجمه وزاء معجمه نام موضعی درولایت مرکز نشان چیزی ومحل استاده کردن چیزی وفقط که بمیان دائره برگار پیاشد واصل این لفظ صیغه اسم فاعل ازرکز یرکز بمعنی چیزی نوکدار مثل نیزه وجزآن درزمین فرورفتن ست پس نقطه دائره پرکار راازین جهت مرکز گویند که آن جایی که نوک پرکار رادران فرورده پرده گاه زمین شکافته ومرکز خاک عبارت ست ازمیان یاوسط کره ارض مرؤس بفتح میم وسکون راء وضم همزه وسکون واو وسین مهمله تابع وخادم وکنایه ازعزت مرس بفتحتین وسین مهمله بمعنی رسیمان گاوی است وسگ غیرمبندازجنس هرایت ودربرهان چنین نوشته که مرس بالفتح نام میوه ئی خوش ومزه ئی بدست مالیدن وبیدن طفل انگشت راتفتحتین طلبیدن بحال ودرمنتخب نوشته که مرس مالفتح مرد بسیارعبارت کننده ودرمان کننده وترکردن خارمغیلان وآب وانگشت خائیدن کودک دست بمندیل پاک کردن وخودآوتحتین بمعنی رسن ورسن آوختن ازدیوه مرزنگوش بفتح سیم وسکون راء مهمله وفتح زاء معجمه وسکون نون وضم جیم عربی وواو معروف وشین معجمه سرب مرزنگوش وآن نوعی ازبیخ است که خوشبودار باشد وزلف وخط معشوق راباران تشبیه کنند بسیاری ودونه گویند ودراصل مرزنگوش بوده مرزبمعنی موش ست چون برگش شبیه گوش موش باشد لهذا باین اسم مسمی گشته ودرشیدی وکشف ومنتخب رساله سعرات مرعش بالضم سیم وسکون راء وفتح فوقانی ودیگرعین وشین معجمه رعشه دارطرزان ازلطائف مرعش بالضم وفتح عین مهمله وشین معجمه نوعی ازکبوتر که درپرواسکلی میزند وحلقه میشود ازمنتخب ودستنبه نوشته که این نوع کبوتر اگرنامه برباشد مرعش بالفتح ودین بمعنی متحیر شهری ست ازشام ازمنتخب مرعیش بفتح میم بمعنی ریش کمن

ای زمی و بمرو ح کن و بسهل مر ترجمه اند بمعنی تبدیل عبارت بغیر آن و در اصطلاح اهل عربیت مرشوش بسر و بعین بهر چیکه شده پاشیده شده و نایب و غیر آن و صرح مرحوص بفتح صاد و صاد اول مشدده و بهای زیر آورده شده و بخاء معجمه مرتاض بفتح میم و تاء فوقانی و ضاد و جیم ریاضت کشنده و صاحب ریاضت و باصطلاح اهل تصوف ریاضت یعنی رام کردن نفس سرکش ست مرتع بکسر میم و فتح خاء و سکون راء و کسر تاء فوقانی و عین مهمله چراگاه مرتبض بفتح تاء و سکون راء و کسر باء موحده و ضاد معجمه جای که بسهدان از نقب و خرج نصاب مرتفع بفتح میم و ضم راء و عین مهمله و فاء مشدده و در آخر حاء مهمله ریاضت داده شده و راه او بکسور ریاضت دهنده مرض بفتحتین بیماری از نقب مرطبا بالکسر و طاء مهمله گلین زمین نمناک و جزآن از نقب و مهذب نوشته که نوعی از چاقوست مرطبا بالفتح با راء مهمله مکسور چاربستن خصوصا مکان بستن حیوانات و بالکسر چیزیکه بدان چیز را بندند از نقب مرتع بفتح میم و سکون راء و فتح فوقانی و عین مهمله چراگاه سبز و تازه که بهائم و دران چرند و چراگاهیکه آب و علف دران بسیار باشد از کشف و نقب و مصباح مرتفع بفتح میم و کسر فوقانی چیزاگاه بهای چهار پایان بمعنی مرتع ست مرتق از نقب مرقع بفتح میم و فتح راء و تشدید قاف مفتوح کتاب تصاویر و خرقه و دلق و ردیفان چیزاگر این هر دو چیز قطعه قطعه و پاره پاره بهم جمع کرده شده و باشند از کشف و غیر آن مرکع بفتح میم و فتح کاف و عین مهمله هر چیز که چهار گوشه باشد و هر چیز که عرض و طول آن برابر باشد و نوعی از نشست امرا و سلاطین که مشتمل است و نوعی از نقش تعویذ که شانزده خانه دارد مرابع بفتح میم و کسر موحده منزلها و مکانها مرصع بفتح صاد مهمله مشدد اسم مفعول از ترصیع ماده اش فتحتین بمعنی چسپیدن چیزی و استعمال یعنی آنچه که دران جواهرات نبرد نشانده باشند و بمعنی نظم و نثری که اقفاشش با مقابل خود هم وزن و هم سجع باشند مرصع بمعنی مرصع مرتفع بالضم فاء و مکسور بلند شونده و بلند و از جای بیرون شونده و مرفع فابرداشته شده مرکع بفتح میم و کسر جای بازگشتن از صراح مرفوع بلند داشته شده و برداشته شده و رفع کرده شده و حرکت رفع داده شده از نقب و کنز مرفوع بفتح اول و ضم سوم آنرسانیده شده و نگاهداشته الوع الفرع از اموس و لطائف مرتبه جمع ترجمع مقام و حدت و ظهور اول مرغ بالفتح و بعین مهمله نوعی از گیاه که بانوعی روید بغایت سبز نمناک باشد بهندی دوب گویند و بعربی بمعنی نخلبندان ستور و علف و جزآن و بالضم بمعنی آفتاب و هر طائر که بال دیر و مقدار دارد و نوعی از صراحی و نقب و بعربی آب دهن را گویند از رشیدی و نقب و برهان و کشف مدارد سر و جهانگیری و صاحب بهار عجم نوشته که خاص دس را مرغ گفتن اصطلاح هندیانست مرادف بضم میم و کسر دال در پی کسی نشیننده و نظیر بلفظ دیگر رسمی ستر یکدیگر مرقق بضم میم و فتح راء و قاف مشدد آنچه ده شده و مصفا و ناب شراب پالوده که اصلاغش ندارد و بلکر دواور و اق سازنده یعنی معمار و کسیکه پرده بر سقف خانه بندد و بکر اول و سکون دوم و فتح سوم درشکفت آوردن و خوشحال ساختن از لطائف و نقب مرقق بکسر میم و تشدید قاف در اصل نام پرده غشائی ست که زیر جلبه محسوس منکم ست و زیر آن صفاق و زیر آن پرده شرب ست که بر سه وجگر و طحال و اسعا محیط ست چون مادهٔ سودا در معده یا طحال فزاید و جمع شود نفخ در پرده مراق و اجب میکند پس انبخار از ان مادهٔ سودا وی تصاعد کرده بدماغ رسیده باعث اختلال حواس و خیالات فاسده میشود و گاهی ازین مرض مراکه بالغ و زیادتی مراقی ازین ست فقط مراق نامند و بعضی نوشته که صاحب این مرض را بسبب تصاعد ابخره متکاثره گردن نگذه و مطبق میشود و سوزش شانه هم لازم مرقق بالکسر و فاء و قاف مفتوح آبخ که بندگاه ساعد یا باز دست و بفتح تیز تنده و نقب و صراح مرقق بفتحتین شوربا از نقب و شرح نصاب مراهق بضم میم و کسر هاء که نزدیک بلوغ رسیده باشد از نقب مرافق بضم میم و کسر فاء هم ازو مرافقت کننده و نفع بضم میم و کسر فاء یعنی آنرا و آن چیز را که بدان نفع یابند کدانی فی الصراح مرغب بالضم نام مرده از شرح قرن السوین مرده ریگ بالفتح و یای مجهول دکان فارسی ناچیز فرومایه انواع متاع و رطائف و بربان یعنی فرومایه و وامانده یعنی چیز و گوینده کاز مرده بازمانده باشد و آن را بعربی میراث گویند و بمردار هی نیز آمده مرغ زیرک مرغیست معروف که بدو از درخت آویزان شده باو از طلق خوش گوید و بعضی طوطی نیز نوشته اند و بعضی مراد از ابلیس و از زده بعضی فرشته اند و بعضی هاروت و ماروت اراده نموده اند از لطائف مرغ شب آهنگ بمعنی بلبل مرگرخاک کنایه از زمین یا میان اندرون زمین مرد مرگ میاهای کوچک که در میان سیلهی چشم میباشند و مرگ آذرا همین سبب گویند که صورتی کوچک

لبجای اوتی دران نمیاید بخصوصیت در عربی النسار العین گویند و بین جهت در هندی تپلی نامند اگرچه درین زمان تپلی در هندی سیاهی کلان را گویند و آن سیاهی کوچک که در حقیقت تپلی همان ست آنرا تل نامند **مرجل** بالکسر و جیم عربی مفتوح یعنی دیگ سین بزرگ اگر کشف و منتخب **مرجل** بضم میم و فتح فوقانی و فتح جیم عربی شعر خطبه بدیهه گفته شده و بقیاسیکه از نسبت یعنی دیگر بکے مناسبت تعقل کرده شده باشد باوجود لحاظ معنی اول از منتخب و دیگر کتب **مرغول** بروزن مقبول یعنی پیچ و تاب بوی پیده و آواز مرغان و نوعی از اواز خاص مطربان که پیدا گی باشد از بهار عجم و برهان و رشیدی و جهانگیری **مرسل** بضم میم و فتح سین مهمله فرستاده شده و یعنی نبی صاحب کتاب الله **مرسول** این لفظ سن حیث اللغت عرب صحیح نیست بجای لفظ مرسل لفظ مرسل بفتح سین مهمله یعنی فرستاده شده استعمال باید کرد از بهار عجم و لفظ مرسول یعنی فرستاده شده در هیچ کتابی یافته نشده چرا که اسم فاعل و اسم مفعول از رسالت که مصدر ثلاثی مجرد است در کلام عرب مستعمل نشده **مرفه الحال** بضم میم و فتح راء مهمله و تشدید فاء مفتوح و هاء مضموم و سکون لام آسوده حال و خوش معاش از بهار عجم **مراحل** بفتح میم و کسر هاء منزلها و این جمع مرحله است از منتخب **مربع المستطیل** جسم چهار گوشه دراز دارنده چنانکه تقطیع کتاب باشد مرسوم ترین کرده شده و نشان آن رقم شده و گاهی مراد از لفظ مرسوم در ماهر و دیگر جا باشد چرا که بر جوامر او سلاطین برای کسی معین کنند آن را در فرمانروا نشان سیکندای مینویسند **مراسم** نشانها و آئین ها از منتخب و غیر آن **مرجوم** رانده شده و سنگسار کرده شده از منتخب و غیر آن **مرسم** بضم میم و کسر سین مهمله نقش گیرنده از منتخب **مرام** بفتح میم مراد و مطلب **مرام** صیغه اسم ظرف ست مشتق از رزوم بالفتح که یعنی طلب و جستجو و قصد ست از ناموس منتخب **مرء** بکسر میم یعنی یک آدمی و بسیار آدمیان چرا که این لفظ از یعنی مفرد و جمع هر دو استعمال کنند و بیای چشم که محل بصیرت و مردمک تصغیر آنست از بهار عجم و رشیدی و مدار **مرحم** بضم میم و فتح راء و خاء مهمله و سکون حاء مهمله و فتح میم مشدد مفتوح نرم گردانیده شده و کلام اسناد کرده آخران انداخته شده باشد بهیت تخفیف نزد فارسیان هر کلمه که حرف آخرش انداخته شده باشد منادی بودن آن ضرور نیست **مراحم** مهربانیها جمع مرحمت **مراحم** مهربان بضم میم و فتح فوقانی و بکسر ها گوید و هنده گوید و میر نور الله در شرح گلستان نوشته که چون ارتمان بمعنی قبول نمودن رمن ست باید که مصدر لازم باشد پس صیغه مفعول صورت نمیگیرد و صیغه اسم فاعل درین عبارت که بشکراوه مرتهن راست نمی آید مناسب درین محل مرهون ست مگر آنکه مرتهن بفتح ها و بجذف الف اصالی مثل مشترک فیه است مرتهن فیه است مرتهن فیه ملاحظه نمایند حاصل آن همان مرهون میشود چون صاحب هدایه لفظ اتباع را که بمعنی قبول نمودن رمن ست تعدی استعمال نموده و کالای خریده را اتباع بصیغه مفعول آورده و همچنین اشتراء نیز متعدی آورده مشتری بفتح را بمعنی مبیع استعمال کرده پس مرتهن بصیغه مفعول درست باشد **مرتهن** بکسر میم و سکون راو فتح فوقانی و کاف عربی مشتق از رهن کلان و مفتح **مرجان** بضم میم و سکون راو بیده و دال مهمله یعنی کودکان ساده و این جمع امرد ست **مرهون** گرو کرده شده **مرجان** بالفتح مرواریدخرد و لولو یعنی مروارید کلان از تفسیر کواشی و صراح و قاموس و بیچ یکی ازین لغات سیاه یعنی جوهر سرخ رنگ که بعضی گویند نوشته بلغات معتبره فارسی مثل فرهنگ جهانگیری و رشیدی هم یافته نشده مگر در برهان نوشته که مرجان در عربی یعنی مروارید خرد ست و یعنی جوهر سرخ رنگ نیز عربیت و در مدار بحر در معنی آورده و در منتخب نوشته که مرجان مروارید خرد ست بعضی قسمیکه آمده ظاهرا یعنی فارسی ست زیرا که در لغت عرب یا معنی یافته نشده تتم کلامه و مسموع ست که مرجان یعنی جوهر سرخ رنگ ست و در اصطلاح تصور مثل نباتات میروید چون آب بیرون می آرند سنگ میگردد و گاهی مثل چوب کرم خورده میشود و بیچ بهم مرجان در اوده یا برابر نظر آمده **مرزبان** بالفتح و حرف سوم زاء معجمه موقوف رئیس اداره ملک مین چرا که مرزد فارسی زمین را گویند و کنایه از حاکم و بادشاه و نگاهدارنده سرحد و بضم زاء معجمه معرب آنست از برهان و جهانگیری **مرغ سلیمان** همانست که برهان **مرغ مجنون** مرغیکه در دموی سر مجنون آشیانه کرده بود **مرغ زرین** مرغیست برابر کبان شبانه کمتر از واند کی بطاوس نیز مشابهتی دارد و پرهایش با تندرستان و ملمعان میدارد گویند او بسیری مائل میباشد و کلغی تیز میدارد **مرغ آمین** بالف ممدوده ستاره کف الخضیب زیرا که نزد بعضین مقبولیت که هر کس که وقت طلوع کف الخضیب دعا کند مستجاب شود و در مصطلحات نوشته که در شب برات کدبه سوی پرواز کند و بیچ آمین گوید هر دعا یکه

باهنیش رسد بشتاب شود مرغ شبخوان کنایه از بلبل چراکه اکثر اوایام بهار بوقت شب آواز میکند مرو شاهجهان نام شهریست از خراسان مرو میدان کنایه از عرصه و تعالی مرغ نشین چاندو نشین جراکه طیور نشستن امرا و سلاطین ست مرگ نود در مصطلحات سخنے تازه گوشته است و بمعنے بسی عشق نوشته شاید مرغ حق بفتح حا و سکون راے مهمله و فتح غین معجمه و قاف اواز کشیده شده از تخلص مرغ حق گویند که شبها بدو باز رخت آویزان شده باواز بلند حق حق گوید و آزار مرغ عزیز کمتر گویند زیرا که مرغ حق بالفتح مرد نام شهریست از خراسان و نام کیمیای ست خوشبودار از برهان مرهم بالکسر و تشدید میم اصفر اگر خلطی ست زرد رنگ و تلخ مزه و از جمله اخلاط چهارگانه بمعنی قوت و توانائی و عقل و بالفتح و تشدید میم بمعنے یکبار از تخلص و صراح و کنز مراره بفتح میم و هر دو راء مهمله زهر هر حیوان که جنبنده آنرا بنیش گزند از تخلص و شرح نصاب مرصوصه بهر دو صاد مهمله بازیر استوار کرده شده مرتبه بضم میم و فتح راء و تشدید فوقانی مفتوحه درست کرده شده و در رجه بدرجه داشته شده مرو بفتحات سه حرف اول و مرعربی بمعنی دیوان سرکش و متمرد و سرکشان این همه از موصوف از تخلص و بفتح میم و سکون راء و کسر عین بمعنی شجاع و مهادر و بالضم مروت و مجازا بمعنی عاشق شدن مرعوله بالفتح و بیم قاب و موی پیچیده و آواز مرغان و نوعی از خاص طیوران که پاچیدگی باشد از بهار عجم و برهان و رشید و جهانگیری مروحه بالکسر و او و حا مهمله هر دو بفتح و بادکش و باد زن این صیغه اسم آله است از روح که بالفتح باشد بمعنی آسایش و نسیم از تکمله و بهار عجم و تخت مرسله بالضم و سین مهمله و لام هر دو مفتوح فرستاده شده و او دیخته کرده شده و زید یست که زنان در گلو آویزند ظاهر آ بهمین آزار با گویند نیما عجم و کشف مرسوله بمعنی فرستاده شده غلط ست و بیجا آن صحیح مرسلا ست بفتح سین زیرا که این از مصدر ارسال آمده است نه از مرسلت از منزل مرصعه بالضم ضد ناسفته مجمعه سخن فتح میم مخلوط زبان یعنی دایره مرحله بفتح میم و فتح حا و لام منزل گاه و کوچگاه و منزل و بمعنی جای خرت و اسباب تا توان از حل که بمعنی پالان شتر و خرت و اسباب و هم بمعنی پالان نهادن بر شتر و کوچ کردن از تخت و کنز و بمعنے مقدار مسافت پیمان فرسنگ و نوعی از عمارت که پیرامون قلعه سنگی سازند و بران شتر سنه جنگ کنند مرا غ بفتح میم و عین معجمه نام شهر از ولایت آذربیجان در عربی غلطیدن جانور نیز ست خواه طائر باشد خواه چهارپایه در نصوبت اسم فرس است مرغ بالفتح بمعنی تملیدن حیوان از اخا موس صراح و تخت و بهار عجم و کشف برهان مرغم بضم میم و فتح غین معجمه و سکون راء مهمله و فتح غ و نگاهداشتن چیز را و ترا شیدن و گردن فرو انداختن و باصطلاح حضور دل ست باخدا و نیست از اسماء احرصوده از رصد معلوم کرده شده بدانکه کواکب مرصوده یکهزار و بیست و پنج ستاره تواند که اهل ست از رواین همه رصد معلوم کرده اند و جمل و هشت صور که بر فلک نهم ست از انها مرکب اند و تفصیل آن صور و فصل یاء موحده مع سین مهمله مذکور شد مرافعه دعوی پیش حاکم بردن مروه بالفتح و او و فتح کوهی ست در مکه معظمه از تخت مرتبه بالفتح و کسر تاء مشدد فتح یاء تحتانی صفت مرده از کشف و صراح و مدار و تخت و بسین مهمله و شتن و تشدید تحتانی خواندن خطاست مراتب سته باصطلاح صوفیان اول حدیث اعتبار ذات فقط ست و بعالم غیب نیز مسمی میگردد دوم تعین اول و برزخ کبری و قابلیت محض مشهود و ثانی واحدیت اعتبار ذات باسماء و صفات تفصیلا ثالث ارواح مجرده که عبارت از عقول عالیه و ارواح بشریه است رابع ملکوت که حادی نفوس سماوی و بشریه است و آنرا عالم مثال هم گویند خامس عالم ملک کنایه از اجسام و اعراض باشد و بعالم شهادت نیز مسمی میگردد و سادس عالم انسان کامل که محل جمیع مراتب ست مراتب چهارگانه بترتیب دطریقت و معرفت و حقیقت مرثان اولی اجمه بضم الف و کسر لام و فتح الف و سکون جیم و کسر نون و فتح حا مهملة طاران صاحب بازه ها و این کنایه است از فرشتگان مرکبات امتزاجیه از یازده تا نوزده و غیر امتزاجیه از بست و یک تا نود و مرثقی بالضم و کاف مکسور بلند کننده و بالا رونده مروی بالفتح و او و مکسور روایت کرده شده مرطی بالفتح استر لیکن در شرح نصاب یافته نشده مردم آبی نوعی از حیوان آبی ست که بصورت انسان میباشد سفید پوست و بغایت نازک اندام مرشی بالضم و شین معجمه مکسور رشوت ستاننده از تخت مرعی مروت و رعایت مربی پرورش کننده و بمعنی باء موحده و در آخر الف بصورت یاء پرورده شده و پنجم از قسم سوم در شیر خوار تند پرورده کنند مرضی بفتح اول و کسر سوم صیغه اسم مفعول بمعنی پسندیده و بضم میم و فتح راء و تشدید ضاد معجمه مفتوح و در آخر الف بصورت یاء بمعنے پسندیده مری بفتح میم و کسر راء مهمله و یاء مشدد بروزن امیر جسمے ست بصورت رودهٔ اندرون گلو که راه آب و طعام ست

وتقصیر یہ کہ سندھو مست بالای مری باکورست وبمعنی گوار او بضم سیم وتشدید را ہملہ چیزی ست کہ بفارسی آنرا آبگاہ وبہندی کاہی نامند قتلق آبی باشد کہ دران نملہ مطبوخ اندا ختہ ترش کنند وبکسر تین ویا ہجول در فارسی کوشیدن ومتعدی مجہول برابری کردن باکسی درمرتبہ انتخب بحر الجواہر وکشف وبرہان وصراح وبطا وکسر قر قصوی بضم سیم وفتح تا وفتح ضاد ومجمہ منسوب بمقر نصی علی کرم اللہ وجہہ ہر لغیکہ در آخر آن الف مقصورہ باشد چون یا دنسبت در آخر آن آرند الف را بواو بدل کنند در عربی یا می نسبت را شدد خوانند ودر فارسی مخفف عراعی بضم سیم وکسر عین مہملہ رعایت کنندہ وگلبانی وچراننده وفتح سیم سبزہ زار ہاکہ ستوران را دران چرانند وبمعنی چرانندہ شدگان وبمعنی رعایت یا نیز آمدہ مروی بکسر سیم وکسر لام مشدد خلہ یعنی چوبی دار کہ ملاحان کشتی را بدان راننداز انتخب مرع طولی ہر چیز چہار گوشہ کہ طولش از عرضش آن زیادہ باشد مرتی بفتح سیم وسکون را وکسر تا ہمز وبمعنی دیدہ شدہ این صیغہ اسم مفعول ست از رویت در اصل مرئوی بود بر وزن مفعول واجتماع دو یک کلمہ سہم آرندہ او را یا کردند ویا را در یا او غام ساختند وماقبل یا را بکسر بدل کردند برای مناسبت یا مرئی شد مرائی بضم سیم یا مرئی وخود نما واین صیغہ اسم فاعل ست از ریا کہ مصدر قلیل الوقوع از باب مفاعلہ است واصل مرائی بر وزن مقارب بود ضمہ بر یا ثقیل بود انداختند اہل عرب بہ بحث التقاء ساکنین کہ یا وتنوین شدید یا را حذف کنند وما پیش ازان تنوین حذف یا را وانمیدارند مرجان جنوبی قسمی از مرجان کہ از طرف جنوب وخراسان سر آید پائین مرجان مرسوبی نوعی از مرجان کہ تیرہ رنگ وناقص باشد مرکب توصیفی آن مرکب راگویند کہ صفت موصوف باشد چون رجل قائم بامضاف الیہ چون غلام زید درین ہر دو صورت موصوف مضاف مقید بصفت خود ومضاف علیہ خود ست مرطوبی شخصی فربہ بلغمی مزاج کہ فربہی او بدون اسباب ظاہری باشد مرائی بفتح میم وکسر ہمزہ وشلاشہ جمع مرثہ مرگی بافتح وکاف فارسے بمعنی وبا از مصطلحات فصل سیم مع زا مجمہ مرگی بضم سیم وفتح زا وتشدید کاف مفتوح ودر آخر الف بصورت یا مزکوہ داده شده پاک کرده شده از انتخب مزایا بفتح الف جمع مزیت کہ بمعنی افزونی وفضیلت ست مجازاً بسبب عطایا واتعامات ستعمل می شود مزیب بضم سیم وفتح زا مجمہ وتشدید تحتانی مفتوح وبا موحدہ زیب داده شده واین لفظ فضای ست ماخوذ از زیب کہ گذشت فارسی ست از عالم مزیت ومشدد طیب فراحمت بفتح حا مہملہ تنگی نمودن بر کسے از انتخب مزلت بفتح سیم وکسر زا مجمہ وتشدید لام مفتوحہ بفتح زا مجمہ جای لغزیدن مزخرفات بضم سیم وفتح دوم وسکون مجمہ وفتح را مہملہ جمع مزخرف بمعنی دروغہائے کہ مثل راست آراستہ شدہ باشند از صراح وغیرہ مزیت بفتح سیم وکسر زا مجمہ وتشدید یا تحتانی مفتوح افزونی وزیادت وفضیلت از انتخب ومؤید صراح وضم سیم وفتح زا مجمہ وتشدید تحتانی روغن زیت مالیدہ شدہ ودر منبض نسخ توقیعات کسرہ ی تحتانی این لفظ مزین نوشتہ است ومہین اصح ست مرجات بالہم اندک وبی اعتبار از کنز ومیر نور اللہ در شرح گلستان نوشتہ کہ مرجات صیغہ اسم مفعول ست بتاء تانیث لغلو زجاج وتجویز بہ تمثل املاء وتعلیہ یعنی چیز را بسبوست انجائی بردن چون متاع قلیل بسبوست انجا بجای برده میشود لہذا استعمال قلیل در بضاعت مرجات گفتہ مولف گوید بتقدیر یکہ از زجاج باشد کہ با فعال ست در اصل مرجیہ بود بر وزن مکرمہ یا بجیم فتح ماقبل الف گشتہ مرجات گردید چونکہ لفظ بضاعت بسبب وجود تا مؤنث لفظی ست لہذا لفظ اورا بجز مرجات کہ صیغہ مؤنث ست صفت آورند مراولت چیزے را بچیزی قرین کردن از کشف ودر کنز در چیزے کوشیدن ودر صراح رسیدن بکارے مزاحفات بضم سیم وکسر حا مہملہ وفتح فا بجوری کہ در آخر حاف واقع شدہ باشد وحاف بکر اول باصطلاح عروض افتادن وساقط شدن یکے یا دو حرف از رکن اصلی بحری یا زیادہ شدن حرفی بر رکن اصلی مزکت بالکاف فارسی خیز کسور تا وفوقانی بمعنی سبوی از جا نگے مزروج بالضم یا دارای مہملہ ودو حرف متحرک وجیم مقصورہ ودو بم آخیختہ شدہ وباصطلاح اہل بدیع بمعنی متنوی مزاج بکسر میم وبا بمعنی سرشت وطبیعت وباصطلاح اطبا کیفیتے کہ از امتزاج چند چیز مختلف پیدا شود مثلاً ترکیب چہار عنصر کہ مختلف بر کیفیات متنوعہ اند چون گرم وتر وسرد وخشک وسرد وتر وگرم وخشک وسرد وخشک وبعضے ازین ہر چہار عنصر بر بعضے دیگر غالب شود ومزاج ہر انسان را ہمین سبب مزاج گویند کہ کیفیتے از امتزاج عناصر اربع بہم رسیدہ مزیج بکسر میم وفتح زا وجیم عربی الملاء مزج بافتح وجیم آخیختن از انتخب مزاح بکسر میم وحرف دوم زا مجمہ ودر آخر حا مہملہ باہم خوش طبعی کردن وبالضم میم

فصل میم مع سین مهمله مساء وقت شام از منتخب و لطائف **مستثنی** بالضم ثا و فوقانی مفتوح و سکون ثا و مثلثه و فتح نون بیرون آورده شده خاص کرده شده و جدا کرده شده صیغهٔ اسم مفعول ست از استثنا اصل وثنا و بمعنی چیزرا امتیاز کردن و باصطلاح نحویان آن چیزیکه بیرون کرده شده باشد از حکم ماقبل یعنی الا یا بانچه در معنی الا است از کنز و منتخب و غیر آن **مسیحا** لقب حضرت عیسی علیه السلام بدانکه در قرآن مجید لفظ مسیح دا قست پس زیادت الف تصرف فارسیان باشد از بهار عجم و در رساله معربات نوشته که مسیحا معرب میشیخاست که بشین و خا عجمه باشد یعنی مبارک و زبان سریانی **مستوفا** تمام گرفته شده و الف این لفظ را بصد یاهم مینویسند مسمی بضم میم و فتح سین مهمله و سکون تا و فتح فا و ثانی مشدد و مفتوح نام کرده شده یعنی صاحب نام **مسبحان ملا اعلی** بضم میم و فتح سین و تشدید باء موحده مکسور و کسر نون و فتح میم و فتح لام و کسر هر دو که بصورت الف ست و فتح الف و سکون سین و ضم و فتح لام و در آخر الف بصورت یا تسبیح کنندگان گرده و برداریکه آیات از فرشتگان مجدا شده و در آخر الف مقصوره بصورت یا اسم بیت المقدس که مسجد بیت مرشام **مسلوب** بزن مغلوب بوده شده از منتخب و کنز **مستوجب** بضم میم و فتح تا و واو و کسر جیم سزاوار و لائق از کنز **مستطاب** بالضم خوش آمده و پاکرده و لذیذ اسم مفعول از استطابت ماخذ این طیبت از منتخب و کشف و لطائف **مستحب** دوست داشته شده از منتخب و لطائف باصطلاح فقها آن فعل از عبادات که رسول صلی الله علیه و آله وسلم ثواب آن بیان فرموده اند یا کاری خود کرده باشند **مستجاب** جواب داده شده از منتخب و مجازاً بمعنی قبول کرده شده **مستمل** **مستجیب** اجابت کننده از لطائف **مستصعب** بسکون صاد مهمله و کسر حا سخت مهمله صعبت دارنده از لطائف **مسیلمه کذاب** بضم میم و فتح و سکون تحتانی و کسر لام نام کافرے که بزبان رسول الله صلی الله علیه وسلم دعوی نبوت کرده بود **مستودعات** بالضم و تا فوقانی مفتوح و سکون واو و فتح دال مهمله و عین مهمله امانتها از منتخب و در شمسی چیزهای امانت داشته شده **مساحت** بضم میم اول و فتح میم دوم و حا مهمله باهم کار آسان گرفتن و کاهی تجرید کرده یعنی آسان کردن کار کسے و آشتی و آسانی کردن و سهل گرفتن و دلیر و چیزیرا سهل پنداشتن و توجه بآن نکردن از مشتق از سمح بالفتح که بمعنے جوانمردی، آسان گرفتن ست از منتخب و لطائف و کشف **مسارسالت** بفتح میم و سکون سین و فتح هر دو که بصورت الف ست و فتح لام بروزن نصبت بمعنے درخواستن باینکه کسے بعض مردم ناواقف بروزن ثنا تن خواننده خطاست **مساهمت** بضم میم و فتح ها بمعنی مشارکت از منتخب **مسالمت** باهم صلح کردن و آشتی از صراح **مستعلیات** حروفیکه خواندن آنها زبان را بجنگ اعلی بردارد و بعضی نوشته که سر زبان بکام رود و آن هفت حرف ست صاد و ضاد و طا و ظا و غین معجمه و قاف و خا معجمه و نون منضمه سوای اینهاست **مساهلت** بضم آسان گرفتن و سهل پنداشتن از منتخب مجازاً بمعنی سستی کردن نیز **مستعل** بالضم عم دانده گاه از زبان و بها عجمه **مسکرات** بالضم و کاف عربی مکسور آنچیز ها که نشه و مستی آرد مثل شراب و بنگ و امثال آن **مستلذات** بالضم و لام مفتوح و ذال عجمه مشدد چیزهای مرغوب که بدان لذت گیرند **مسافت** بفتح دوری بیابان و این ماخوذ ست از سوف بالفتح که بمعنی نوگر قصد چون راهبر در بیابان راه گم کند خاک آنجا گرفته ببوید و معلوم می کند که در راه راست ست یا راه را گم کرده پس بکثرت استعمال نام دوری میان منازل و غیره شد از منتخب **مصراح** و کنز **مساحت** بکسر میم بپیمودن زمین از منتخب و کشف و صراح و بها عجمه و بجر الجاه و لطائف **مساعدت** بفتح میم خطاست بضم میم و فتح سین و فتح عین مهمله یاری کردن از کنز **مسخات** بضم میم و فتح سین و خا عجمه مشدد مکسور و نون گرم کنندگان ما کنز **مسواة** بالکسر نیچه باشد که بدان سین زراعت راست کنند از شرح نصاب **مسحات** بالکسر جاهل سبل که بآن از زمین گل کنند از منتخب و در شرح نصاب یعنی بیله **مساعرت** باهم تقابی و جهد نمودن **مساومت** حرف چهارم و او با کسے در نگ کردن در بیع برای گران فروختن و دقت نمودن در خریدن و فروختن از منتخب **مساوات** بضم میم بروزن ملاقات برابر کردن و برابر آمدن از کشف و منتخب و کنز **مسخت** بالفتح و کاف مفتوح بروزن منعلت مغلطی از شرح نصاب **مسئولات** آن چیزها که در واقعات موجود باشد و اکثر فرومایزان اطلاع باشد **مسکت** بضم میم و کسر کاف خاموش کننده **مستنبطات** بضم میم و سکون سین و فتح فوقانی و سکون نون و فتح موحده و طا و مهمله و فوقانی جاهاے بیرون آوردن چیزے و بیرون آورده شده باین جمع مستنبط ست

اسم ظرف واسم مفعول ست از استنباط واین ماخوذ از بئر که بمعنی آب بر کندن از زمین و چاه است از صراح مستفیث بفتین بمعنی دادرس و آنچه فریاد خواه بمعنی داد خواه از منتخب مستحث بالضم وحا مهمله مکسور و فتحه بنا و مثلثه برنگیخته و فتح حا مهمله بانگیخته شده از لطائف مستنغاث بالضم وحا مهمله ساکن و فتح غین معجمه و الف و غین معجمه دیگر و ثا مثلثه بمعنی فریاد خواه و فتح غین معجمه و الف و غین معجمه دیگر و ثا مثلثه بمعنی فریاد خواه و دادرسی خواهند مستحدث بالضم وحا مهمله ساکن و فتح دال مهمله چیز نو پیدا کرده شده و دیگر دال مهمله چیز نو پیدا کننده از منتخب مستخرج بکسر را مهمله بیرون آورده شده مسیح دوست و بسیار جالیش کننده زمین بمناسبت این دو معنی لقب عیسی علیه السلام یا زیرا که آنحضرت دوست حق بودند و از باعث تبحر داکثر بسیر و گشت میبودند و بمعنی دروغگو و بمعنی آنکه یک چشم و یک ابرو نداشته باشد بمناسبت این دو معنی لقب دجال نیز ست و بعضے گفته اند که لقب دجال مسیح ست بر وزن مکین و مسیح ست بروزن صحیح لقب عیسی و مسیح بمعنی پاره و نقره و زر بی سکه که سکه اش فرسوده شده باشد از منتخب و لطائف مسح بالفتح دست مالیدن و جماع کردن از منتخب مساح بالفتح و تشدید سین بسیار جالش کننده زمین از منتخب مستملح بالضم مکمن مسامح بضم میم و کسر سین دوم خشتی کننده و در کاری باکسی آسانی کننده و دیگر کننده مستراح بالضم وحا مهمله جای آسایش و فراغت و جای راحت و قضاء حاجت یا خانه که برای آن هم جای آسایش و فراغت ست و لفظ مستراح بالفتح مرکبست از لفظ ست و لفظ راح که بمعنی مست شراب ست پس مستراح باضافت ست بسوی راح بمعنی مست شراب ست چنانکه ملا لطفای در سخندانیه بندت دینا گفته مصرعه که هم ستراح ست و هم مستراح مستریح بالضم وراء مهمله ساکن و واو مکسور آسوده شونده و بوی خوش برنده و نفع و آسایش و جای آسایش در مصدر این استرواح ست تعلیل نگرده اند بر اصل خود گذاشته اند صراح مستفیح بقاف و موحده وحا مهمله زشت و بدسم فاعل از استقاح مسطح بضم میم و فتح سین مهمله و فتح طا مشدده وحا مهمله پهن و گسترده شده مسلح بضم میم و فتح سین مهمله و کسر لام مشدده وحا مهمله سلاحدار و صاحب سلاح مسنح بالفتح و خا معجمه بگردانیدن صورت بصورتی دیگر که بدتر از صورت نخستین باشد و قبح مرچیزی از منتخب و سیزده چیزست که متقمای بسبب افعال به مسوخ گردانیده اول فیل که مردولطی بود دوم خرس که کودکان را خشت میکرد سوم مرگوش که زنی بود از حیض غسل نکردی چهارم که گوزم که غماز بود پنجم سوسمار که غائط بگود ششم خوک که خلاف امر پیغمبر کار کردی هفتم ردباه که زنا بود هشتم باجه که زانی بود نهم زاغ که متکبر بود دهم خاخته که سگ گندو بود دوغ خورد یازدهم گوزنک که مال حرام میخورد دوازدهم موش زنی بود که با جرت نوحه کردی سیزدهم بوم که تغیر مذهب خود کرده و بعضے بست و نه نوشته والله اعلم بالصواب مسلح بفتح میم و فتح لام جای پوست کشیدن چهارپایان و گاهی مجازاً بمعنی ذبح کردن حیوانات مسلوح کوپیده و پوست کنده شده مسیح نیمه از صراح مستمند بالضم اندوهگین و غمگین مجازاً بمعنی حاجتمند و این مرکبست از ست بالضم که بمعنی غم و اندوه باشد و کلمه مند بمعنی صاحب خداوند کذا فی البرهان و در خیابان نوشته که مستمند بالضم حاجتمند چه ست بالضم بمعنی حاجت ست مستعبد بکسر عین دوم نخ آینده و ذلیل و مطیع عین دوری جسته شده و دور تر مرده شده و بمعنی بعید و شوار مستعمل میشود مسعد فلکتیین ریشه درخت و یکسان لیف خرما و یکسان لیف خرما بر سمان لیف خرما مستعذب بضم میم و سکون سین و فتح فوقانی و سکون سین مهمله دوم و کسر عین مهمله تیکخی و سعادت جوینده و یاری خواننده از منتخب مستمر با بالضم زیاده کرده شده و نوعی از شعر که در آخر هر مصرعه کلمه زیاده از وزن آورند از لطائف مستمر با بالضم وراء مهمله مفتوح و دال مهمله مشدد باز پس داده شده و واپس داده شده از منتخب مساعد بضم میم و کسر عین مهمله یاری دهنده مسعد بروزن منوبید اکرده شده مسند بالفتح تکیه گاه و بالش بزرگ از منتخب و بهار عجم و لطائف و بالضم و نون مفتوح روزگار و زمانه و بسر خوانده و حرامزاده و چیزیکه بآن تکیه داده باشند چیز را و چیزیکه پشت بآن داده شود و کسیکه پناه باو برده شود و باصطلاح نحویان خبر را مسند و مبتدا را مسند الیه گویند و فعل نیز مسند میشود چنانچه در ضرب زید ضرب مسندست و زید مسند الیه مستبد بالضم و بار موحده مکسور تنها بکاری استاده شونده از منتخب مستجد بالضم و تا و قافی مفتوح و کسر جیم ما خوذ از جدیدست از لطائف مستند بالضم و تا و فوقانی مفتوح و فتح نون چیزیکه بآن پشت داده شود و کسیکه پناه باو برده شود از منتخب و بکسر نون پشت بچیزی دهنده و پناه جوینده از لطائف مستعد ساختگی آماده کی چیزے دارنده از منتخب مستعدا و با بالضم و تا و فوقانی مفتوح و عین مهمله و دال مهمله سود و نفع گرفته شده و این صیغه اسم مفعول ست از استعاده که ماخوذست از عائده که بمعنی سود و نفع باشد چنانکه در صراح ست و نظیر این مستفادست ماخوذ از فائده

مستفاد بالضم وفا و دال مهملہ فائدہ گرفتہ شدہ و آنچہ بطریق فائدہ حاصل شدہ باشد ستر شدہ بالضم و شین معجمہ مکسور راست وی خواہندہ و رہنمائی طلب کنندہ
و بمعنی مرد مستدل مسہر و بالکسر در اصل مہملہ مفتوح و دال مہملہ آہنی کہ بدان در چرم سوراخ کنند از شرح نصاب مستدل بالضم و لام مکسور ذال معجمہ مشدد لذت گیرندہ
و فرہ باب مسخر بضم میم و فتح سین مہملہ و خا معجمہ مشدد مفتوح رام و فوقانی بردارکردہ شدہ و مطیع از منتخب مستقر بالضم و قاف مفتوح و کشیدہ بدار مہملہ جای قرار
و مستقر الخلافہ در عہد اکبر پادشاہ لقب بلدہ اگرہ بود مستور پوشیدہ شدہ و پوشاندہ این صیغہ اسم مفعول یعنی اسم فاعل نیز آمدہ کما قال اللہ تعالیٰ انہ کان وعدہ مأتیا مستتر از
منتخب مستجیر بالضم و جیم مکسور پناہ جوینده و زنہار خواہندہ از منتخب و در لطائف یعنی پناہ پناہ دہندہ نیز آوردہ مستعار بمعاریت گرفتہ شدہ اسم مفعول از استعارہ ماخذ
عور مستعیر بالضم و بین مہملہ مکسور عاریت خواہندہ مسمار بالکسر میخ آہنی از بہار عجم و موید مستشار بالضم و حرف چہارم شین معجمہ صیغہ اسم مفعول یعنی مشورت
کردہ شدہ با آنکہ با و مشورت کنند از و صلاح پرسند مستفسر بالضم و کسر نون کہ حرف چہارم ست طلب روشنی کنندہ و نو جوینده و بمعنی مطلق روشن تیز آمدہ
مستجاب بضم آنکہ طلب اسن از و کنند مسیر بفتح اول و کسر ثانی مصدر میمیست بمعنی رفتن و سیر کردن و صیغہ اسم ظرف ست بمعنی جای رفتار از منتخب
و لطائف مستبشر شاد شونده و فرہ طلب کنندہ از منتخب مستنکر بد زشت مستہتر بالضم فوقانی مفتوح و کسر سین مہملہ دوم آمادہ شونده و اصرار کنندہ مستکبر
بالضم و با موحدہ مکسور کردن کش و متکبر و مغرور مستہم بضم میم اول و کسر میم دوم و تشدید را از مہملہ استوار و روان و پیوستہ و دیم از منتخب مستظہر بالضم
و سکون ظا معجمہ و کسر ہا یاری خواہندہ و قوی گشت شونده از منتخب مستہم بضم اول و فتح سین و میم ثانی مشدد مفتوح نیمہای آہن و نقرہ و غیرہ کوفتہ شدہ مستمگر
بضم میم و سکون سین مہملہ و کسر کاف ہر چہ کہ نشنہ دستی آرد مستعصر بکسر صاد مہملہ بنیاد ل شونده از لطائف مستمر بر وزن معطر بمعنی پوشیدہ مستنصر کی
از خلفای عباسیہ مستدیر بضم میم و کسر دال ہر چہ گرد باشد و مدور مستمر بضم میم و فتح فا و شین و یغیر از منتخب غیر مسجور بجیم مرد مالامال از آب از منتخب و صاحب مستکبر
بالضم و ثا موحدہ فوقانی اول مفتوح و فوقانی دوم مکسور پنہان و در پردہ شونده و این لفظ بفوقانی تا فوقانی دوم خطاست چرا کہ استتار یعنی در پردہ شدن لازم نہ متعدی و ظاہر
کہ صیغہ اسم مفعول از لازم نمی آید مستشعر بضم میم و کسر راء موحدہ خبر جوینده مساس بکسر میم و ہر دو سین مہملہ سودن بدست جماع کردن
از مدارد کشف مس بالفتح و تشدید سین مہملہ بدست مالیدن و سودن بدست و جماع کردن از منتخب و برہان مستاس بضم میم و کسر نون الف گیرنده و خورنده
از منتخب مسدس بضم میم و فتح سین و تشدید دال مہملہ مفتوح شش پہلو و شی از اقسام شکر کہ بر اصل بیت چہار مصراع افزودہ باشند مستقط الراس بالفتح
و قاف مکسور و طا مہملہ مولد و ملکی کہ در آنجا تولد شود و مستقط بکسر قاف صیغہ اسم ظرف ست از نصر غیر قیاس بمعنی جای افتادن راس اسپ سر عون و قت
ولادت اول سر مولود بزمین می آید لہذا بخصوصیت سر کردہ و تحقیق لفظ مستقط از جاہ بردی و سعدیہ تعفانی مستوحش وحشت جوینده مستنبط بضم میم
و سکون سین و فتح فوقانی و سکون نون و کسر موحدہ و طا مہملہ بیرون آورندہ آب علم مانند آن و فتح با موحدہ بیرون آورده شدہ و جای بیرون آوردن چیزے
از منتخب مستنباط این لفظ غلط ست بجای آن مستنبطات صحیح ست کہ مذکور شد مسمط بضم میم و فتح سین و تشدید میم دوم مفتوح و طا مہملہ در رشتہ کشیدہ شدہ
و سلک مروارید و در اصطلاح صنعت شعریست کہ شاعر در رشتہ مصراع یا بیشتر یک قافیہ را عایت کند و مصراع چہارم یا ما فوق ازا بر حالت خود گذارد پس
مربع و مخمس و مسدس و مسبع و مثمن و معشر از افراد مسمط ست و مسمط صیغہ اسم مفعول ست از تسمیط کہ بمعنی مروارید در رشتہ کشیدن باشد چون در صنعت مسمط
در اواخر چند مصراع قوافی تمامل یہ یعنی آرند بر وارید در رشتہ کشیدن مناسبتی تمام دارد یا آنکہ مسمط ازان گویند کہ تسمیط در لغت چیزی بفترا ک زین بستن ست
چون شاعر چند مصراع خود را بابیات دیگری مربوط و منظم میکند گویا کہ چیزی بفترا ک زین بستن ست مسلط بضم میم و فتح سین و تشدید لام مکسور برگمارندہ کسی بر کسے
و مجازاً بمعنی غالب و زور آور و بفتح لام یعنی شخصیکہ او را بر کسی گماشتہ باشند و مجازاً بمعنے مغلوب مستبط بضم میم و سکون سین و فتح فوقانی
و سکون را تحتانی و کسر قاف و طا ہمچو پیدا از منتخب مستبع بضم میم و فتح سین و تشدید با موحدہ منتفع ہفت بخش کردہ شدہ و چیزے کہ

هفت پهلو داشته باشد نوعی از شعر که سه بند او صفت مصرعه داشته باشد **مسرع** بضم سیم وکسر راء حمله شتاب کننده و یک تیز رفتار **مستودع** بالضم وفتح دال امانت نگاه دارنده و یکه دال امانت نگاهدارنده از منتخب **مسمع** بالکسر گوش و بمعنی دستمایه و دیوانه منتخب **مستمع** مبدع و عیب تمرده شده **مسامع** بفتح سیم اول وکسر سیم دوم گوشها **مستطیع** بالضم صاحب استطاعت وصاحب قدرت **متتبع** بالضم وفتح تاء فوقانی اول مفتوح تاء دوم ساکن وکسر باء موحده پیروی کننده **مستطاع** بالضم فرمانبردار و مطیع از لطائف **مستوسع** بالضم وتاء فوقانی مفتوح فراخ از لطائف **مساوی الاضلاع** بضم خیری شلث یا مربع وغیره که همه گوشهای آن برابر باشد **مستجمع** بضم سیم وسکون سین وفتح فوقانی وسکون جیم وکسر سیم دوم جمع کننده و فراهم آرنده **مسجع** بضم سیم وفتح سین وتشدید جیم مفتوح سخن با قافیه و نام منثور که شاعر شعر را پیاپی قصد کند بعد رعایت سه سجع حصهٔ چهارم را بر قافیه که بنای شعر بران نهاده است تمام کند چنانچه درین بیت حضرت شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی **بیت** باز آ و در چشم نشین ای دستان نازنین ۔ کاشوب فریاد از زمین تا آسمانم میرود ۔ همچنین منثور در عبارت سجع رعایت چنین و هر فقره نماید **مساغ** بفتح سیم و آن زمین عمیق جای روانی پیزی و آبگیر و ان شدن و جواز از منتخب دور لطائف نوشته که ماخوذ از سوغ ست که بمعنی آسان گلو فرو شدن شراب و طعام باشد **مستیحف** بالضم وحاء حمله مکسور سیم کننده از لطائف **مستنیف** بالضم وفاء مجمه مکسور سین وخوفناک از لطائف **مسرف** بالضم وراء حمله مکسور بے اندازه خرچ کننده و بیجا خرچ کننده از لطائف و منتخب **مستغرق** بالضم وراء حمله مکسور غرق شونده و همه را فرا رسنده و تمام تواند و بخودکاری کننده و کامل و بفتح اخواندن خطا از منتخب و میل **مساق** بفتح جای راندن از لطائف و منتخب **مسبوق** آنکه کسی یا چیزی بر و سابق شده باشد و بمعنی گذشته از لطائف **مسترق** بالضم وراء حمله مفتوح دزدیده شده از استراق و بضم سیم وسکون تانی وفتح فوقانی وفتح راء مشدد بتعاف به نبدگی گرفته شده و سرکرده شده از لطائف و منتخب **مستشرق** بالضم وسکون سین وفتح فوقانی وسکون شین معجمه وکسر راء حمله روشن و تابان از لطائف **مستوثق** بضم سیم وسکون سین وفتح فوقانی و کسر تا مشلثه استواری گیرنده و استوار **مسلک** بفتح سیم وفتح لام راه و این صیغه اسم ظرف ست از سلوک که بمعنی رفتن باشد از لطائف و منتخب **مسالک** بفتح سیم وکسر لام راهها و این جمع مسلک ست **مستهلک** بضم سیم وکسر لام هلاک شونده **مسلک** نام ساز که بدهن نوازند از مسلوک رفته شده و رفتن کرده شده **مسمک** بکسر سین حمار دوم چنگ و زننده از منتخب **مسک** بکسر سین معجمه است و آن دواے خوشبو معروف ساز از منتخب **مستاصل** بالضم وصاد حمله مفتوح از بیخ برکنده شده از منتخب **مستاہل** بضم سیم وسکون سین مهمله وفتح فوقانی وسکون همزه وکسر هاء سزاوار و لائق **مستذل** بفتح ذال معجمه خوار و ذلیل از استذلال **مسال** بفتح سیم وتشدید لام حوال دوزها و این جمع سله است یعنی سوزن کلان از لطائف **مستحیل** بالضم وحاء حمله مکسور محال و ناممکن و از حالی بحالی گردنده و حیله گر از منتخب و لطائف و غیره **مستمال** بالضم مکسور خود میل داده شده و تسلی و دلاسا نموده شده از منتخب **مستقل** بالضم وقاف مکسور وتشدید لام صاحب استقلال و محکم و با بر جاده تنها کاری استاده شونده و بمعنی اندک شمار کننده از منتخب و لطائف و در مصطلحات نوشته که در استعمال فارسیان مستعمل سرکن منکوحه و دکانها و زیر خانه که مالک آنرا یه آن منتفع شود **مستقبل** بالضم وباء موحده مکسور بجز آینده و پیش آینده و زمانه آینده که مقابل ماضی و حال ست و بفتح باء موحده و باصطلاح مصوران تصویر دو چشمی که دو چشم و سر و رخساره دارد در مقابل بیرخ که باصطلاح مصوران تصویر یک چشمی را گویند **مستجیل** بالضم وجیم مکسور شتابنده و شتاب کننده از منتخب **مسیل** بفتح سیم وکسر سین حمله وسکون تحتانی جای روان شدن آب از منتخب **مسجل** بضم سیم وفتح سین وتشدید جیم مفتوح بجل کرده شده و بجل بکسر تین وتشدید لام قباله یا عهدنامه از منتخب و گاهی مجازاً بمعنی درست و آراسته **مستطیل** بالضم وتاء فوقانی مفتوح وکسر طا حمله وسکون یا و تحتانی جسم دراز و یا باصطلاح هندسه جسمی دراز که طول و عرض برابر نباشد شکلش این است [redacted] از کشف و بهار عجم و غیرانها **مستحل** بالکسر وحاء حمله مفتوح گور خر از شرح نصاب **مستول** بالفتح و همزه مضموم و واو ساکن خواسته شده **مسلول** بالفتح ولام اول مضموم برکشیده شده و برآورده شده از منتخب و سیف مسلول یعنی شمشیر برهنه که برکشیده شده باشد از نیام و نیز مسلول یعنی کسیکه او را مرض سل باشد نعوذ باللہ منها **مستدل** با ضم و دال مکسور و تشدید لام طلب دلیل کننده و لفظ مستبد آنا یعلم

بدل کنند و فتح دال ل کرده شده از لطائف مسهل بضم و کسر ه و دو لام یکی ساکن را جاری کند مسلسل بضم میم و فتح هر دو سین مهملہ بر نجیر بسته شده و باهم پیوسته و الکلب
و انچه از قسم مقیش پرورند و غیره و دند و منجب و چراغ هدایت مستهام بالضم سرگشته و حیران از صراخ مسموم بالفتح کسیکه او را زهر خورده باشند مسلم
بضم و کسر ه شریک و انباز مسام بالفتح سوراخهای بغایت باریک که در تمامی جلد بدن انسانی و غیره زیر هر بن مو باشد و عرق بخارات از انها دفعی شود
این لفظ در اصل مسام بود جمع مسم که صیغه اسم ظرف باشد الا سم که بالفتح یعنی سوراخ ست پس در صیغه واحد و جمع میم را در میم ادغام کرده سم و سام شدند
سم بالفتح اول و ثانی و تشدید میم واحد ست و مسام بفتحه اول و ثانی تشدید میم جمع است فارسیان بتخفیف میم خوانند مستقیم راست کرده شده کج نباشد و بمعنی هر چه
که راست استاده باشد مستخدم بالضم میم و کسر دال خدمت خواهنده و بفتح دال کسیکه از و خدمت خواهند مستدام بالضم همیشه همیشگی خواهنده از منجب
و مراح مستلزم بکسر زا بجا لزوم خواهنده و لازم گیرنده مسلم بضم میم و سکون سین و کسر لام انکه اسلام دارد و بفتح میم و فتح سین و تشدید لام فتح داده شده
و سلامت داشته شده و سپرده شده او منجب مستنجح طالب و شنائی کننده و دیوان از لطائف مستتم طلب تمامی کننده و تمام از لطائف مستشم بالکسر و کسر میم
دوم هویدا و مستبان بضم میم و سکون سین و فتح تا و فوقانی دلیل و خوار و سبک در نظر مردم مستهجن بضم میم و سکون سین و فتح فوقانی و سکون ها و فتح جیم مکروه
و زشت و عیب گرفته شده از صراح مستعان بالضم یاری خواسته شده یعنی کسیکه از و استعانت کنند و یاری خواهند مستعین بالضم اعانت خواهنده
و مدد جوینده مستبین بضم میم و سکون سین و فتح فوقانی و کسر سوم حه تحتانی واضح و روشن و ظاهر و انکار از لطائف من بکسر میم و فتح سین و تشدید نون
نوعی از سنگ ست که بران کارد و تیشه تیز کنند انرا سای فسان گویند و این غیر صحیح ست که بندی سان گویند بضم میم و کسر سین بر سایانوده و بضم میم و
فتح سین یعنی صاحبان از منجب شرح نصاب و غیره بسکون بالکسر صیغه مبالغه بروزن تفعیل یعنی بسیار بحرکت دل قوت و دور قاموس گفته کسیکه تنگدستی و فقر
او را از حرکت و قوت باز داشته باشد و ال شرع مسکین کسی را گویند که هیچ ندارد و فقیر کسی را نامند که آن قدر ال نداشته باشد از کوه بران جنب و سالکین
فتح جیم مسکین بالفتح و کسر کاف خلوت قیاس چرا که این هم ظرف ست از باب نصر یعنی جای سکونت و مقام و بعضی بفتح کاف نیز گفته اند موالی بالفتح
از جای پرورده و منجب و غیره و بالضم میر و کسر کاف مشدد تسکیل و بنده و فرو نشانده شده من بضم اول و فتح میم دوم بروزن علم یعنی فرو آرنده خلقت و بروزن معلم فرو
کرده شده و بکسر میم دوم فرو کننده و منجب مسلمان اگرچه بتحقیق لفظ مسلمان کما حقه شواز اگرچه بفتحه میم شده و امنیت نوشته اند و مسلمان در اصل و
مسلم مان بود و مان بمعنی مانند یعنی مانند مسلم چنانچه آسمان مرکب ست از لفظ آس و لفظ مان پون و ثانی ن آخر لفظ اول و حرف اول لفظ آخر از کلمه بین باشد یکی را
حذف کنند لهذا از مسلم مان یک میم را حذف کرده مسلمان شد و این تقدیر بر ترکیب لفظ عربی و فارسیت و بعضی گویند که مسلمان بفتح لام ست بطریق قیاس مثل مرحبا و مسلمی
لیکن مشهور واحد شهورست چنانچه مجموعه که جمع حورست و بمعنی واحد شهرت یافته جمع آن حور آن آرند همین طور جمع مسلمان مسلمانان آرند ظاهر او نوشته که کیا حقه و مالی آنید
چرا که بود و وجه سکون سین ثابت نیشود و حال آنکه بیچ جا در اشعار متقدمین و متاخرین سین مسلمان بسکون واقع نشده بلکه همه جا بفتوح ست حتی آنکه لفظ
مسلمان که بضم میم و فتح سین لفظ فارسیست و لفظ مسلم که کلمه عربیست اتفاقا ماده (ق) وه چنانچه در خطاب خلاب که اول اصلیتین ها بی ست بعنی وصل
و ثانی فارسی و اسوار بالضم عربیست یعنی بر اسپ نشیننده و اسوار بالفتح فارسی پس ضرور نیست که مسلمان از اسلام ماخوذ باشد بلکه فارسیت ست و مفرد ست
نه مرکب و واحد ست نه جمع و الله اعلم بالصواب مستحسن بضم میم و سکون سین و فتح فوقانی و سکون حا مهمله و فتح سین مهمله و ضم نون یعنی کسیکه ستوده شده پسندیده
نموده شده و بکسر سین دوم نیک پسندیده مسئله بفتح میم و سکون سین و فتح همزه که حرف سوم ست و فتح لام و غین معجمه و در سین چیزیرا که از ان چیز
مردم بپرسند و در مرد و پرسیده شود و حل پرسیدن و در مقدمات شکل و نقطے این لفظ بفتح اول و ثانی و فتح لام بدون همزه نیز درست ست انتخب فعل امر بمعنی برگزین
سین مهمله نه خانند خطا و غلط ست سته بفتح میم و سکون سین بکسر فوقانی و سکون ها بلغت اهل شیراز بمعنی ستدیعنی ستاندن الف لطا و بضم میم و سکون و فتح فوقانی و سکر

طلسم طلیسم شکستن بازو جزه و شکوه و استخاضه بالفتح یکماه از ایام حیض خون آمدن مسیح یکشنبه خرد و شتاب مسرجه بفتح میم و سکون سین و فتح راء مهمله و جیم چراغدان از کنز مستعمله بضم میم و سکون سین مهمله و فتح نون و قاف و کسر میم و تشدید راء مهمله یعنی روان و اسفوار و دانی از منتخب مسیجه بضم میم و کسر سین مهمله و یاء موحده و جیم فارسی مخفف سوجه و آن علفی است بغایت شاب بفتح راء و بعضی صعوده را گویند از برهان مدار مستطاعه بضم تاء مثناة فوقانی و کسر طاء مهمله و فتح عین مهمله و الف و فتح تاء مثناة فوقانی و عین مهمله و هاء ضمیر مؤنث و الف و فتح تاء مثناة فوقانی و سکون سین مهمله و فتح راء مهمله و الف و کسر تاء مثناة فوقانی و سکون یاء مثناة تحتانی و فتح نون

مشتهیات بضم میم وسکون شین وفتح فوقانی وفتح ها وبعده یای آشنا هر غریب آرزو داشته شده مشکات بالکسر مفرد مشکوة بمعنی طاق روشن کردن چراغ وقندیل گذاردن رسم المطبخ همین لفظ مشکوة بواو وزا ربدون گرگ بخوانند الف خوانده میشود وهمین حال دارد لفظ صلوات گفته وجوه دیگر بجهت افاده عام بالف وتا رد راز نوشته شد از منتخب وکشف وغیره مشعرقات بضم میم وکسر راچیزهای روشن کنایه از ستارگان مشقوت بدو قاف فوقانی پراگنده ومجازاً ستارهای بقبل ازبامدن مشموماطیات بچیزهای خوشبو که بوییده شوند مشتت بضم میم وفتح شین معجمه وتا مه فوقانی مشدد مفتوح وبعده فوقانی دیگر پریشان پراگنده ومتردد مسیت بفتح میم وکسر شین معجمه وتشدید تحتانی مفتوح خواستن از منتخب کنز مگر استعمال این لفظ منقل گشته بمعنی خواهش ومرضی حق تعالی ودر خیابان نوشته که مشیت اراده الهی پیش بعضے مشیت خاصه ازاراده جناب از امام جعفر صادق علیه التحیات مروی است که از بعضی اولیای حق تعالی شنیدم که مشیت کازان انبیا واولیا را اطلاع نباشد مشائخ بفتح میم وکسر شین معجمه که حرف جماعت پیران این حرف شیخ ست خلاف القیاس از منتخب وغیر آن ومیرسیاهگر ومنتخب نوشته که مشایخ جمع شیخ است وشیخ جمع فتح ست پس این ثابت شد که مشائخ جمع الجمع شیخ ست عرب که درعرف مشائخ را بر شخص واحد اطلاق کنند وبرای جمع الف ونون نامزد کرده مشائخان گویند مشک کافور کردمینی موی سیاه واسفید کردار نزدیه مشهد بالفتح جای حافر شدن وشهادتگاه وقبرستان شهیدان ونام شهریست در ایران که بزبانه قدیم آنرا طوس میگفتند چون مزار شریف حضرت علی موسی رضا علیه السلام در آن شهر وقعست لهذا آنرا مشهد مقدس گویند شیعه بفتح میم وکسر شین معجمه جمع کرده شده ومجازاً بمعنی استعمال وحکم کرده شده وبضم میم وفتح شین وتشدید یای مفتوحه مجمع وجوزه محکم کرده شده وکسر ها مشدد یکجا وجوزه محکم کننده وایراد مجازاً شیدست بالفتح بمعنی مجمع وجوزه از منتخب مشک بید نوعی از هفتده انواع بید که گل آن خوشبو باشد انچه کرده اند بعض شارحان مشک بید بمعنی چوب سیاه بالکسر اند وحال آنکه چوب سخت مشک بید سیاه نیباشد غالباً بنابر آنست لفظ مشک سیاه باشد همین تجویز کرده اند مشعر بالضم معین مهلکه مسوخبر دهنده وبالفتح ومعین مهلکه مفتوح حجاج قافله از مزدلفه بمنی روز عید حاجیان حاجات وازمنتخب مصلح مشاعر بفتح میم وکسر عین جاها عبادت حاجیان وجاها قربانی کردن جمع مشعر وانچه مشاعر بضم شاعر بضم اسباشتر گرفته وکتب بغلط معروف شده نیشود دگر جمع بجای آن مشاعل بالفتح میم وکسر ها بمعنی اسباشتر جمع مشعر که اسم ظرف خود از شعر که بمعنی راه کشادن ست مشتق بروزن محفل متعیر اخود از شتعیر واین همه شعبده فارسی زبانان عوام الناس ست از بیمارعلم شجر بروزن منبر جائیکه نقوش صور تمام دختان ودشته باشد از منتخب مشکو پسندیده ومستوده از منتخب مشار بضم تا رکرده شده از مشاربمعنی جمع مشهور وبجای بمعنی نزدیکان وناموران مشیر بضم میم وکسر شین معجمه صاحب مشورت از موعد ومعاد ودر اضافت بمعنی مشورت کننده واشارت کننده مشهر بکسر ها شهرت دهنده وبفتح ها شهرت داده شده مشهر بر وزن منور شهرت داده شده مشعم بضم میم وفتح شین وتشدید میم کسور دامن میان برزنده برای دویدن وبفتح میم دوم عبارت از اسپ تیز رفتار مستعد ودویدن از فرط بحماقا مشوش بضم میم وفتح شین اول وتشدید دوم کسور پریشان کننده وبفتح واو پریشان کرده شده از منتخب مسمش بکسر میم دوم وسکون شین معجمه وآلوده از خوبانی نیز گویند آن میوه ایست شیرین از منتخب مشت دوبی کنایه از امر بروشوار اصطلاحات مشط بالضم وبالکسر شانه کردن سر وغیره کشیدن از منتخب وشرح نصاب مشاع بضم میم وعین مهمله مشترک وتقسیم ناکرده شده واشکاف افتاده شده از لطائف وتنقیب واکثر استعمال آن در مدینه منوره چنانکه در مدار نوشته که مشاع بین مشترک که قسمت کرده شده نباشد مشاع بالفتح میم وکسر ها بمعنی راهها جمع مشرع که اسم ظرف باشد ما خوذ از شرع که بمعنی راه کشادن ست مشیع بضم میم وسکون شین وفتح یا موحده وعین مهمله سیر کرده شده وفتح وضم وکسر آخر پر خوانده شود وکاف از فتحه وواو وضمه یا از کسره پیدا شده باشد مشعشع وبمشعشعه بضم میم وفتح هر دو شین معجمه وبعد هر عین مهمله شین نیز آب آمیخته از مراح مشتاع بضم میم وسکون شین وتا فوقانی ومین مهمله آشکارا کرده شده ودفاک کشیده از منتخب مشتع بضم میم وفتح شین وتشدید نون مفتوح وعین مهمله بدوشیدت علامت کرده شده مشرف بضم میم وسکون شین معجمه وکسر را محله بلند ومیدان بالا نشوده وخبردار نویسنده که بالای نویسندگان تعیین شود یا از خیانت ایشان خبردار بوده باشد وقریب ومستعد شدن خلوص امری از غیر باشتر از منتخب وشمسی وبطائف وغیره ورلغات مسطور ربع نجم اول سوم جانی بلند

و با اول مضموم و نانی مفتوح و راء مشدد و بزرگی داده شده **مشعوف** بعین مهمله و شین معجمه و عین مهمله مفتوح و واو ساکن و فا مفتوح و آخر

بلحاظ آنکه شمس در محاوره عرب مؤنث سماعی ست و قمر مذکر پس مذکر از مؤنث غالب و اشرف ست و والدین بلحاظ آنکه والد نسبت والده غالب و اشرف ست چرا که نسبت پسر به پدر تعلق دارد بیا آنکه مشرقین بحسب آن گویند که مطلع طول الایام باشد دیگر مشرق شتوی که مطلع اقصر الایام باشد پس بعد میان مشرق شتوی و صیفی بلحاظ درجات کره ارض سه هزار و پنجصد و دهت کرده باد بالا میشود والله اعلم بالصواب **مشک و خم** کنایه از تازه کردن زخم و ایذا رسانیدن چرا که زخم از مشک تازه میشود **مشک و شراب کردن** کنایه از بهبود کردن از زخم **مشاهده** افشاندن کنایه از تازه کردن زخم و ایذا رسانیدن چرا که زخم از مشک تازه میشود **مشک و شراب کردن** کنایه از بهبود کردن از زخم **مشاهده** بضم میم و فتح باء و جاء و تشدید دال و ها یعنی نظر کردن از شخص و دیدن و با کسی در یک جا حاضر بودن از منتخب و **الطائف مشوره** بفتح سیم و ضم شین و سکون واو صلاح بر دو کاوکاش و با همدیگر بسکون شین و ضم واو و نیز آمده از صراح و منتخب قاموس و بفتح واو چنانکه مشهور ست ثبوت نمیرسد و بان خلاف موافق وجه اول تعلیل پسندیده **مشروه** بضم میم و فتح شین و کسر راء مشدده و ها نامه و رساله که از طرف شخص اعلی باشد بسوی ادنی **مشرب** بفتح جای آب خوردن از **الطائف مشافهه** بفتح فا بعد دو باء موحده و بعد واو فاء فوقانی که بوقت ها شده ست بروزن مفاعله و برشدن و رو برو سخن گفتن از منتخب و کشف **مشتره** با کاف فیکه از ان آب خورند از منتخب و **الطائف مشاعره** بضم میم و فتح عین بروزن مفاعله باهم شعر خواندن **مشعره** بالفتح جائیکه شعر خواندن از کشف **مشغاله** بالفتح و غین میچه و واو و فاء و کاف و باء از کشف و منتخب شرح نصاب **مشیمه** بفتح میم و کسر شین و سکون یاء و فتح میم دوم و ها نام پرده ایست که بچه وقت ولادت بچه پیچیده میباشد و بنام پرده ششم از هفت پرده ها چیزها از کشف و منتخب و صحاح و غیره **مشاراله** بضم میم و تنوین فصیحه برای مهملة کنایه از معتبر و جمله این لفظ اشارات کرده شد بسوی او یعنی انگشت نما و در میان مردم نوشته که چون شخص قوی حرمت امر دم بکند گویا شاره بسوی او کرده باشد یعنی او را مانند اسمی گردانیده باشد که مردم بسوی او انگشت نما شوند **مشعله** بالفتح و بالکسر معنی مشعل از شمسی **مشاوله** بفتح واو و تشدید لام بر وزن مفاعله از کشف و منتخب و **الطائف** نوشته که مشاوله در میان سیاهان تقریب یافتن دو کس بهم و آمدن و رفتن بسیار است و در صراح آمده که مشاوله بضم لام بمعنی خریدار و گاهی بمعنی قروشنده و نیز آید بمعنی نام ستاره که بر ملک شمس است و بعضی گویند که مشاوله بضم لام ستاره ایست که بر دم عقرب است و بعضی گویند که بر پیشانی اسد و بعضی گویند که بر موضع مخصوص شرف او در برطان و بعضی گویند که بسیاران در نیست که بدان ملک گویند **مشکوی** بالضم و واو مجهول تجانه و مجاز حرم سرای امراء و ملوک را گویند و بهانگیری و مؤید و کشف و در برهان بالفتح نیز گفته ست **مشق** بروزن قفل بمعنی جائیکه قلیل مشقی تخته و کاغذ که بران مشق حرف کرده باشند **مشوی** بالفتح و کسر واو بمعنی ریسمان از منتخب **مشی** بفتح میم و سکون شین بمعنی از منتخب شرح نصاب **مشتهی** بالضم و حرف سوم تا دو فوقانی و ها اکسو خواهش کننده و آرزو مند و بمعنی شتابنده و غلط چرا که این متعدی بیک مفعول است و برای شتابنده مشتهی نمیباشد **مشتهی** بضم میم و تشدید شین و فتح تا و کسر ها بمعنی شتابنده و بمعنی میم فاعل است متعدی و مفعول یعنی آرزو دهنده یعنی اشتهاء پدید کننده از فشهیه که مصدر ست از تفعیل و باب تفعیل از ناقص بروزن تفعلی آید **فصل میم مع صاد مهمله مصلا** بضم میم و تشدید لام مطلق جای نماز و عیدگاه هر شهر خصوصاً عیدگاه شیراز که آن جای ست بغایت خوش و خرم و سیرگاه **مصطفی** برگزیده شده از منتخب و صاف کرده شده و این صفات از صفات بشری از فردوس اللغات و غیرآن **مصائب** بضم میم صیبت بروزن مذاهب رسیدن حادثه و بلا **مصائب** بفتح میم و کسر همزه که حرف چهارم ست با موحده مکروهات و شدائد و بنجبا از کسر بدانکه همزه مصائب مبدل از یاست خلاف القیاس کمانی زبدة الصرف **مصب** بفتح تین و تشدید باء جاریکه تیر و غیره **مصاعب** بفتح میم و کسر عین دشوار بسیار باء و جاء دشوار **مصیب** بضم میم و کسر صاد و تحتانی و موحده نیک رسنده بحقیقت کاری یا چیزی و صواب یابنده از کشف و لطائف **مصافات** بضم میم و حرف چهارم فا و دستی و اخلاص از منتخب و کشف و کنز **مصابرت** بفتح موحده و صبر کردن از منتخب **مصفات** بالکسر و حرف سوم فا و آنچه بان چیزی صاف کنند و بپالایند از صرح **مصمت** بضم میم و سکون صاد و فتح میم دوم و تا دو فوقانی اگنده میان خلاف مجوف و بمعنی مهندل و زخمیکه از اندرون پر شده هر دو لب آن بهم آمده می شود و بمعنی

اسب بگرنگ بروزن مخمس یعنی خاموش کرده شده از منتخب وشرح نصاب وکنز **مصارعت** بضم میم وفتح راء مهمله کشتی کردن وباهم گیدیگر برابر زمین کوفتن از منتخب وکنز وغیرآن **مصلحت** بفتح لام صلاح کار مقابل مفسده از صراح ومنتخب **مصاهرت** بضم میم وفتح با داماد کردن این از هم وجهت باشد از صراح **مصادمت** باهم آسیب صدمه رسانیدن **مصلح** بضم میم وسکون صاد وکسر لام وحاء مهمله بصلاح وسکوتی آرنده **مصالح** بکسر لام جمع مصلحت فارسیان درین مقام مفعلوت یعنی مصلح که صیغه اسم فاعل ست استعمال نمایند چراکه مصالح یعنی اسباب وسامان چیزی ستعمل کنند از بهایغم وغیره ودر منتخب نوشته که مصالح بمعنی چیزی که بدان اصلاح چیزها وهندصد مفاسد ودرچراغهدایت مصالح بمعنی ضروریات عمارت مثل چوب وخشت وآهک نیز نوشته وعبدالواحد وشرح بستان نوشته که مصالح بفتح لام مقلوب مصلح ست از قسم محال یعنی محصل وهمچنین موجب یعنی ما وجب همچنین جمیع میثی نزد مؤلف غالب آنست که ماصلح در اهل ماصلح به باشد یعنی آنچه مصلح باشد چیزرا ومیتواند که مصالح جمع مصلح باشد که بضم میم ولام صیغه اسم فاعل ست از اصلاح چنانکه مطافل ومشادن جمع مطفل ومشدن ومصباح بالکسر حاء مهمله چراغ دهنی پیاله که دران صبوحی خورند ونام کتاب ودر نحو از منتخب وکنز **مصابیح** بفتح میم وکسر باء موحده وتحتانی وحاء مهمله جمع مصباح که یعنی چراغ باشد ونام کتابست درعلم حدیث **مصاعد** بفتح میم وکسر عین مهمله جای بالا برآمدن وبضم وفتح صاد وکسر عین مهمله شدن ودربالا بلند برآینده از منتخب **مصائد** بفتح نگار انداز یاجمع صید خلاف القیاس چنانکه محاسن جمع حسن ست **مصرعه** تنا مصرعه خوبی که بیکدیگر فیفض مبدء فیاض از غیب بزبان برسد از مصطلحات **مصدر** بالفتح جای صادر شدن ودرآمدن وبیرون آمدن وکلمه که ازان افعال وصفات مشتق کنند وبضم میم وتشدید دال مشتق ومقدم داشته شده ومصدر کرده شده یعنی باول وابتدا آورده شده از منتخب **مصر** بالکسر یعنی هر شهر که باشد ونام شهر خاص مصر فی مصر یعنی تیزی هر چیز ازده یعنی شیئ وحد میان دو چیز وبالفظ اول وکسر صاد وتشدید را مهمله بکاری استاده شونده از منتخب ولطائف وبرهان **مصیر** بالفتح بازگشتن وبازگشتن ونام دار مصیر بالفتح که یعنی گشتن وسیل کردن ست کشف وشرح نصاب ومنتخب **مصل** بالفتح وتشدید کیدن از منتخب **مصوص** بفتح میم وضم صاد ودر آخر نیز صاد مهمله مرغ بریان که زاد ویه گرم مثل کنس وزیره وسداب پرکرده وهمه سرکه پرورده شده باز کشف ومنتخب **مصرع** بضم میم وفتح صاد وکسر راء مشدد ودر آخر سر رسانیده وجا جا کننده از منتخب **مصراع** بالف ومصرع بدون الف هردو درست ست یعنی یک تخته درکه از انار لخت در وطبقه در نیز گویند وهندی کوا از نامهند ونیز بیت را از آنجهت مصرع خوانند که همچنانکه از دو دو طبقه هرکدام راکه خواهند باز وفراز توان کرد بی دیگری نتواند بود وچون هر دو طبقه باهم فراز کنند یکدیگر را بشکنند از بیت نیز هرکدام مصرع راکه خوانند بی دیگری بیت نتواند بود از منتخب وبهار عجم وعروض یعنی **مصرع** بضم میم وفتح صاد وتشدید را مهمله مفتوح وعین مهمله مصرع آورده شده **مصنع** بالفتح ونون مفتوح وبهم مضموم وعین مهمله قلعه وکاریزوآبگیر وحوض از منتخب **مصاقع** بفتح میم وکسر قاف جمع مصقع بالکسر یعنی فصیح وبلیغ ست از منتخب **مصاف** بفتح میم وتشدید فا جمع مصف که بفتحتین وتشدید فا اسم ظرف ست یعنی جای صف زدن اگرچه یعنی لفظ مصاف جاهای صف زدن ست لیکن مجازاً بمعنی جنگ ومقام جنگ مستعمل میشود وبضم خطاست ولفظ عربی که حرف آخرآن مشدد باشد فارسیان بتخفیف خوانند چنانکه در قصد وخدمت پس فارسی مصاف را درعبارت بتخفیف خواندن درست باشد از حل لغات ومدار وخیابان **مصاحف** بفتح میم وکسر حاء مهمله جمع **مصحف** بالضم وبالکسر چیزیکه در وصحیفه او رساله را جمع کرده شود از منتخب ومؤلف گوید بنابر نسبت همین معنی مستعمل ست یعنی قرآن مجید وبضم میم وفتح صاد وتشدید حاء مفتوح لفظ یکه بتغیر نقاط لفظ دیگر شود وچون ازعید عبد واز توشه توشه **مصارف** بفتح میم وکسر راء جمع مصرف که بالفتح ست یعنی محل صرف کردن **مصروف** بازگردانیده شده **مصرف** بفتح میم وکسر راء اسم ظرف یعنی جای خرچ کردن وبضم میم وکسر راء صیغه اسم فاعل یعنی صرف کننده **مصداق** بالکسر صدق ومجازاً آنچه موافق چیزی باشد یعنی گواه وگواهی بیغراز منتخب وبمعنی دلیل راستی سخن وچیز یکه ازمردم راست دارند از بدایة الفوائد وکشف **مصقول** روشن وصاف کرده شده **مصیقل** بضم میم وفتح صاد وسکون یا وقاف مفتوح روشن کرده شده واز زنگ وتیرگی پاک کرده شده وبکسر قاف روشن کننده وصاف کننده از منتخب این ثلاثی ست

ملحق برباعی بزیادت یا مصاقل بفتح میم و کسر قاف و بم مصقله است مصوون بفتح میم و ضم صاد و سکون واو و برو زن مقول یعنی نگاهداشته شده و محفوظ و کسانیکه مصون نویسند و خوانند بزیادت همزه میان صاد و واو غلط محض است زیرا که اصون است ماخوذ از صون یعنی مهموز العین مصران بالکسر تثنیه مصر کنایه از کوفه و بصره از خاقانی مصادره بفتح میم تاوان دادن جرم ستاندن و تاوان دادن از منتخب و کنز مصطبه بفتح میم و سکون صاد و فتح طاء مهمله و فتح باء موحده یعنی خانه از مدر و در قاموس نوشته که مسطبه بالکسر خانه و بصاد مهمله و بضاد معجمه هر دو آمده مصوره قوتیست که صادر میشود از وی خطوط اعضاء و شکلهای آنها باین قوت باذن خالق هر جزوی را میپوشاند صورت عضوی بر وجیکه مقتضای نوع صاحب آن باشد پس اگر آن مختلط از دو نوع باشد حیوان متولد ازان یا هر دو نوع آن وجه شبه میکند چنانچه بغل یعنی استر که مشکل فرس مینماید و مشکل حمار مصافحه بفتح میم و فتح فاء و حاء مهمله دست همدیگر گرفتن بوقت ملاقات و این قائمُ مقام معانقه است از منتخب و غیر آن مصر غه ریخته کنایه از مصرعه بهتر بی تکلف بی محنت فکر موزون شده باشد از بهار عجم و چراغ هدایت مصرعه پیچیده عبارت از مصرعیکه مضمون دقیق باشد مصرعه برجسته مصرعه بهتر که بی تکلف و بی محنت فکر بفیض مبدء فیاض از غیب بخاطر رسد از مصطلحات مصقاله بالکسر آلتیست آهنی که بدان کارد و شمشیر و آینه و غیره را صیقل میدهند و در آن تنگ یک نماند در فن کمند از کنز مصلی بضم میم و فتح صاد و کسر لام مشدد نماز گزارنده و در و در بینی فرستنده و نام دوم از ده اسپان کاز همه مقدم باشد و از اول موخر و تفصیلش در تحقیق لفظ محلی گذشته و بضم میم و فتح صاد و فتح لام مشدد نمازگاه و جانماز گزاردن و در اصطلاح فقها یعنی عید گاه است و گویند که مصلی شهر از یعنی عید گاه آنجا قضا تفصیل در و چنانچه سیر گاه اگر خلائق انجاست مصری منسوب بمصر و انچه کرم و میوه نبات یا مصری گویند غلط کلی و جهی جایز هم میکرد و که سابق در ملک عرب یا بلاد همسر از مصر اسپ هندو غیره نمیرسید چون چیزی بملکی بسبب خوبی مخصوص باشد سهم آن ملک را میدهند و بدون این نسبت سهم آن چیز میگیرد و چنانچه ظرف چینی را چینی و اسپ تازی را تازی و نگ سانجهری را سانجهری و علی هذا القیاس مصطفی بضم میم و سکون صاد و فتح طاء و کاف عربی مفتوح و در آخر الف بصورت یاء صغیر است فرو رنگ گریا شهرت گرفته لهذا در اینجا نوشته شد مصطفوی بدانکه این لفظ بزیادت واو و نطاست چه اگر در لفظ مصطفی الف که بعد سین بود حذف کرده یا بنسبت می آرند درین صورت مصطفی و مرتضی هر دو یا معروف صحیح بود و مر تضوی و مصطفوی بزیادت واو و غلط باشد چنانکه بالکثر مقام مرکلام خواص و عوام واقع است مگر چون در تصانیف ثقات بسیار آمده است لهذا اینجا ن محل تعریف نیست از جار بردی و دیگر کتب و رسائل فصل میم مع ضاد معجمه مضع بفتح میم و فتح هر دو ضاد معجمه یعنی گذشت مضاء بفتح دال و در گذشتن از منتخب و غیر آن مضراب بالکسر چوبیکه بدان سازنوازند از کنز مضاربت مال بکسی دادن برای تجارت که نفع آن بشرکت باشد از منتخب مضاجعت بهم کجا خفتن از گشت و کنز مضادت بضم میم و تشدید دال مهمله باهم ضد بودن و با کسی دشمنی کردن مضافات بضم میم تعلقات و منسوبات مضاهات بضم میم همسر بودن و مانند شدن از منتخب مضلت بالفتح میم و کسر ضاد معجمه و تشدید لام مفتوح جای گمراهی و زمین که در و راه گم شود از مراح مضیع بضم میم و کسر ضاد معجمه و تشدید یعنی بانگ ناله کشنده از لطائف منتخب مضمر بضم میم دوم مفتوح در دل داشته شده و پنهان و پوشیده ماخوذ از ضمیر بمناسبت آنکه ضمیر هر کسی پنهان باشد و بضم میم اول و فتح ثانی و تشدید میم دوم مفتوح اسپ تیز رفتار و باریک میان و بمعنی اسپ فربه نیز آمده از منتخب و غیر آن مضار بفتح میم و تشدید راء مهمله جمع مضرت که بمعنی گزند و نقصان است مضمار بالکسر صیغه اسم آلة از ضمر که بفتح است و ضمر در لغت بمعنی لاغری است و معمول عربان چنان است که اول اسپ را فربه کنند و بعد به تدریج بمیدان میگردانند پس عرق از بدن اسپان جاری میشود و قدری از بن ریاضت لاغر میشوند و باین مناسبت مضمار میدان را گویند که دران اسپ را دوانند در شرح مقامات حریری و مؤید مضامیر جمع مضمار است که بمعنی میدان ریاضت اسپان باشد مضطر بالفتح و ضاد معجمه مفتوح ضرر رسیده و مجازاً بمعنی بی اختیار و بیچاره از منتخب و این صیغه اسم مفعول باشد از اضطرار که از باب افتعال ست بدانکه هر مصدریکه از باب افتعال باشد و فاکلمه ضاد معجمه یا صاد مهمله واقع شود در آن افتعال را بطاء مهمله بدل کنند چنانچه در اضطراب و اضطرار و اصطبار که در فصل اضطراب و اضرار و اصطبار بود مضر بضم میم و فتح ضاد و رای مهمله نام پدر قبیله از عرب

وبضم سیم وکسر ضاد وتشدید راضرر رساننده وبفتح سیم وضاد وتشدید راآجانزنده وجانگزنده ازمنتخب **مضیع** بالفتح وجیم منوع خوابگاه ازکشف ومنتخب **مضاجع** خوابگاها **مضیع** بضم میم وکسر ضاد وتشدید یاء ضایع کننده **مضارع** بضم میم وکسر راء مهمله شریک وشبیه ازمنتخب مانند شونده ازصراح ومضارع اسم فاعل ست ازمضارعت که بمعنی مشابهت باشد وصیغه مضارع رااز ان مضارع گویند که مشابهت دارد باسم فاعل درحرکات وسکنات وعدد حروف وصفت نکره چون رجل یضرب ضارب وفعول لام ابتدا چون ان زیدا لیضرب یضارب مشابهت ارد باسم جنس وعموم خصوص یعنی چنانچه اسم جنس اطلاق کرده میشود ومشترک میباشد درمیان افراد مخصص میباشد بلام عهد چون الرجل همچنین مضارع مشترک میباشد میان حال واستقبال مخصص میباشد بسین وسوف ولام مفتوح وجه اشتقاق مضارعت یعنی مشابهت از فرع آنست که گویا اسم فاعل ومضارع ازمانکه منزل فرع واصل است شیر مخور ند پس هردو انهین رضاع شنیدند وجه دیگر انکه چون مضارعت درحقیقت اخوذ ست از فرع که بالفتح یعنی پستان گاو وگوسپندست پس مضارع یعنی بچه باشد که بابچه دیگر از پستان حیوان واحد شیر خورد وگویا معنی حال واستقبال دو بچه اند که ازلفظ واحد که بمنزله پستان ست باهم شیر میخورند ای بوجودمی آیند درینجا مجازاً باطلاق ظرف برظروف لفظی را که معنی حال واستقبال ازان پیدامی آید مضارع نام کردند ومضارع نام نهری ست ازبحور اشعار وآن بحررا ازان مضارع نامیدند که مضارع بمعنی مشابهت واین بحرنیز بحرمنسرح مشابهت دران بردو دوسم بحر یکی ازین دو بحر مشتمل ست بر وتد مفروق وبعضی نوشته که این مشابهت بسجع مرسح درین معنی که درارکان این هردو بحراوتاد مقدم اند برسباب **مضاف** بضم میم مفعول متعلق **مضاعف** بضم میم وفتح عین ودوچندودر اصطلاح صرف بر کلمه که درآخران وحرف ازیک جنس آیند **مضاق** بالفتح میم وکسر ضاد جزء که حرف چهارم ست ازجای تنگ ازکه **مضیق** بفتح میم وکسر ضاد جزء جای تنگ ازمنتخب **مضحکات** بالفتح وحای مهمله مفتوح جاخندیدن وچیزی وکسیکه بروخندند وبضم میم وکسر حاءجنبنده آزمدازمنتخب وغیره **مضمحل** بضم میم اول وفتح میم دوم وکسر حاء مهمله وتشدید لام مگردد فارسی تشدید لام خواندن ضرورتست بمعنی نیست محوشونده وناچیز وشست ازکشف ومنتخب وزبدة الانشاء **مضمون** بمعنی الموعی آن درمیان گرفته شده ماخوذ ازضمن باکسر **مضاهاة** بضم میم وتشدید دال مهمله باهم ضدبودن ودرین صورت مصدرست ازباب مفاعلة بمعنی چیزی مونث باید یگر ضد کننده وباهمی صیغه مونث اسم فاعل ست ازباب مفاعلة **مضاهات** بفتح میم وکسر ضاد مجوده وتشدید لام جاهلالت وگمراهی **مضالقة** بضم میم وفتح تحتانی نه باکسان همچنین هر لفظیکه بروزن مفاعلة باشد حرف چهارم آن مفتوح باشد بعض مردم ازبی التفاتی بکسر خوانند چنانچه مباشرت ومطابقت ومخالفت ومطاوعة ومعالجة ومعالقة ومکالمة وملامست ملاحظه ومناقشه ومراسله وقس علی هذا البواقی **مضغه** بالضم ولغتین معجمه گوشت پاره ازصراح وآن مقدار چیزیست که دریکبار خائیده شود **مضمضه** بضم میم وکسر ضاد وتشدید میم اخیر وفتح هردو درمیان کلمه وسین مهمله وفی عل ازعبارت کذا فی زمخشری وتعبیر ست ازمضاهای بضم میم بمعنی مانند وشبیه **مضمار** بضم میم وفتح طاء مهمله وبالف وراء مهمله آخر میدان اسپ دوانی ازصراح ومنتخب وصراح **مضطربا** بضم میم وفتح طاء مهمله وتشدید راء مهمله تازه وتازگی کرده شده وگاهی مجازاً بمعنی مصفا وآبدار **مضطرب** بالفتح بمعنی پشت ازشرح نصاب **مضطجع** اول وثانی وتشدید وسط جای طبیب ودبان نشست معالجه مریضان نماید **مطیب** بضم میم وفتح طاء وتشدید تحتانی مکسور بوی خوش دهنده وپاک شونده وبفتح تحتانی پاک وخوشبودار کرده شده **مطلب** بالفتح جای طلب وبفتحات ثلاثه شی از طلبیدن وبضم میم وتشدید طاء مفتوحه وکسر لام اسم ابن عبدالمناف جد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم **مطمئن** بضم میم وکسر نون وسازنده دهنده وبسیارگواز منتخب **مطویات** بفتح میم وسکون طاء وکسر واو وتشدید تحتانی چیزهای پیچیده شده ومطویات ظهر کنایه ازارادتهای **مطعومات** خوردنیها وطعامها **مطرات** بفتح میم وفتح طاء بارانها جمع مطر بمعنی باران ست **مطاوعت** فرمانبرداری کردن ازمنتخب **مطارحات** باهم سخن انداختنها وخوشامد وتملقها **مطمح** جای بلند ودشتن نظر ازصراح ودرمنتخب جای افتادن ومجازاً بمعنی جای طمع **مطرح** بالفتح جای انداختن چیزی وکیه وظرف صیادان که صید را گرفته دران نگاهدارند ازمنتخب وغیره **مطلع** بفتح طاء ولام موضعه مفتوح جای بختن وبضم میم وکسر موحده

آب مکیدن معروف

پخت کنندهٔ طعام و آنرا در محاوره باورچی گویند **مطبوخ** هر چیز را که آنرا آتش پخته باشد خواه معاً و خواه بجوشانیده شده **مطرو** و بروزن مرود رانده شده از منتخب **مطرد** بضم میم و تشدید طا مفتوح و کسر راء مشدد و دال مهمله گشوده و بیرون کننده و بکلمه سیم بسکون طا نیز گویند کوتاه کردن بیان و خوش از زبان و صید کنند از منتخب و مراح و در شرح دیوان خاقانی جامه که در زیر جامه پوشند **مطرز** بضم میم و فتح طا و تشدید راء مکسور و فتح زا و سین مهمله از منتخب

وتشدید نون جا گمان بردن اگرچه این لفظ جمع است مگر گاهی بمعنی واحد می آید چنانکه لفظ شام منطقه بفتح وکسر ظا مجمه وتشدید نون موضع ظن یعنی جای گمان بردن از قاموس و مؤید و مدار و منتخب کنز و صراح **منظاة** بکسر میم وفتح ظا وتشدید لام مفتوح بمعنی سایبان از صراح **منظمة** بفتح میم وسکون ظا مجمه وکسر لام ستم کردن ودلجوئی کردن از صراح وبضم میم وسکون نای مثناة فوقانی وکسر طا مهمله تاریک **فصل میم مع عین مهمله معاء** بضم میم وفتح عین مهمله ومد وهمزه دوم شده مفتوح پوشیده شده وکوردنا بینا کرده شده از کنز و منتخب و در لطائف نوشته که معاء بمعنی کان پوشیده در اصطلاح کلامیکه بوجه صحیح وال باشد برسبیل بطریق رمز وایما بسند طریق سلیم باشد ودر بعض کتب چنین نوشته که معاء بمعنی بی دیده وبی نظر در اصطلاح کلامیکه دلالت کند بطریق رمز وبرایما برسبیل بطریق قلب یا تشبیه یا بحساب جمل یا بوجهی دیگر **معهد** بالفتح اول وثانی بمعنی یابنده یعنی باوجود این معنی **معز** بضم میم وفتح عین مهمله وفتح زا شده وه سوگوار وماتم زده **معاد** بضم میم ودال مهمله باکسی عداوت داشتن چیزی بپایان کردن ودین مخفف عداوت است **معراض** بضم میم وفتح عین وتشدید راء بمعنی برنده **معی** بکسر میم وفتح عین ده کوه وتل باشد از کنز و شرح نصاب **معاتب** بضم میم وکسر تا وفوقانی عتاب کننده وبفتح فوقانی عتاب کرده شده از کنز **معاتب** بفتح میم وکسر یا وتحتانی عیبها بدیها جمع معیب که مصدر میمیست بمعنی عیب **معاقب** بضم میم وکسر قاف عقوبت عذاب کننده **معیب** بضم میم وکسر عین بروزن میسر عیب کننده **معیب** بفتح عین مهمله وفتح یا مشدده عیب کرده شده **معجب** بالضم وبیم کسور وبعده موحده متکبر وخویشتن بین وخودپسند هم فاعل از اعجاب که بمعنی خوبی خود دیدن وبخود نازیدن ست از منتخب وکنز و صراح **معرب** بضم میم وفتح عین وتشدید راء مهمله مفتوح از عجمی بعربی آورده شده واین نوعی از لغت ست که در اصل عجمی باشد وعرب بآن تصرف کرده از جنس کلام خود ساخته باشند بالضم وتخفیف راء مفتوح اعراب داده شده واعراب حرکت حروف را گویند در اصطلاح نحو لفظیکه مختلف گردد آخر آن باختلاف عوامل **معقب** بضم میم وفتح عین مهمله وتشدید قاف مکسور پس آینده **معذرت** بفتح میم وسکون عین وکسر ذال معجمه عذر خواستن از صراح **معاندت** بامم دشمنی وعناد کردن **معدلت** بالفتح ودال مهمله مکسور عدل داد **معیشت** بفتح میم وکسر عین وتشدید تحتانی مفتوح بمعنی زندگانی در اینجا بمعنی زندگانی وزیستن وآنچه بآن زندگانی کنند از کنز وصراح **معاونت** بفتح واو یاری کردن از صراح **معاشرت** بضم میم وفتح شین معجمه باهم زیست کردن وباکسی زندگانی نمودن از منتخب وغیر آن **معاوده** بازگشتن از منتخب وغیر آن **معاقبت** عذاب کردن یعنی زدن وبستن کسی را از منتخب وکنز **معاتبت** عتاب کردن از منتخب وکنز **معظمات کلانها معضلات** بضم اول وسکون دوم وکسر ضاد معجمه یعنی مشکلات **معاهدت** یاری دادن وبازدی یکدیگر بودن **معونت** بفتح میم وضم عین وسکون واو وفتح نون یاری دادن از منتخب وصراح **معرفت** بکسر راء مهمله شناختن **معاداة** یکدیگر عداوت کردن وباکسی دشمنی کردن **معراج** بالکسر آلیکه عروج وآن نردبانست از منتخب **معارج** بدان پایها یعنی مراتب از منتخب وصراح **مضوج** بضم میم وسکون عین مهمله واو وفتح وتشدید جیم شده دیگ وفارسیان ازو منتخب **معرج** بالکسر زبان وبالفتح محل برآمدن وبضم میم وفتح عین وفتح راء مشدده جامه ایست نفیس ونقش ومعرج گرکمبخی بافنده معرج ومعرجکران فلک عبارت از قضا وقدر که کارخانه داران افلاک اند از منتخب ومؤید وشرح سکندرنامه وبعضی نوشته که عبارتست از عقول عشره وآن ده فرشتگان مقربانند که باعتقاد حکما افلاک ساخته اوشان ست **معابد** بفتح میم وکسر باء موحده عبادت خانها که فارسی معبدست **معید** بضم میم وکسر عین وسکون یا رتحتانی اعاده کننده وکاری از لطائف **معد** بضم میم وکسر عین وتشدید دال آماده وتیار کننده وبفتح عین آماده وتیار کرده شده **معدود** وشمار کرده شده وچیزانرا که **معتضد** بالضم وضاد مهمله بکسور یار گیرنده از منتخب **معاقد** بفتح میم وکسر قاف جاها گره بستن وجاها ضمان وعهد کردن از منتخب **معبد** بالفتح وباء موحده نیز مفتوح عبادت گاه وجای پرستش تصاری از مؤید وبعضی جا عبادت مسلمانان نیز آید وبضم میم وفتح عین مهمله وتشدید باء موحده مفتوح عبادت کرده شده **معدود** بروزن مورخ داونمد شمار کرده شده وساز وسامان داده شده از منتخب **معرد** بضم میم وفتح عین وسکون راء وفتح موحده جنگجو وبدخواه از منتخب **معاد** بفتح جای عود یعنی جای بازگشت ومجازاً عالم آخرت را گویند **معتمد** بالضم ویم ثانی مکسور اعتماد کننده برکسی بفتح میم دوم عتاد کرده شده بر **معاد** بضم میم وکسر نون عنبار ولنگر

و دشمن معهود بالفتح قدیم و کهنه و بیان کرده شده معتاد بالضم عادت گرفته شده و عادت گیرنده از منتخب و غیره معتدل بضم میم و سکون عین و اصل معتدل بوده یاء در حالت جری و وقفی ساقط شد یعنی از حد گذرنده و سخت کستمکار معاذ بفتح دو الف فرد ال مهمله جای پناه و پناه دادن معدل النهار بضم میم و فتح عین و تشدید دال مکسور این دائره است که تصنیف فلک مینماید از مشرق بسوی مغرب و قطب شمالی این دائره محسوس و معروف است و قطب جنوبی این دائره دیده نمی شود مگر بر زمین خط استوا و مایقرب منه و این را معدل النهار ازان گویند که چون سر شمس برین دائره واقع میگردد دلیل و نهار برابر میشود و دو جمع نواحی تصور مگر در عرض تعین برابر نمیشود و شمس را برین دائره اتفاق سیر در سال و بار می افتد یکی در اول حمل و دیگر در اخر سنبله و تحت این دائره و برین محاذات دائره دیگر بر روی زمین فرض کنند بهمچنین اگر دائره معدل النهار قاطع عالم شده و زمین را هم قطع نماید پس ازان جا که قطع شود همانجا خط استوا هست که کل دائره معدل النهار و منطقة البروج نوشته میشود

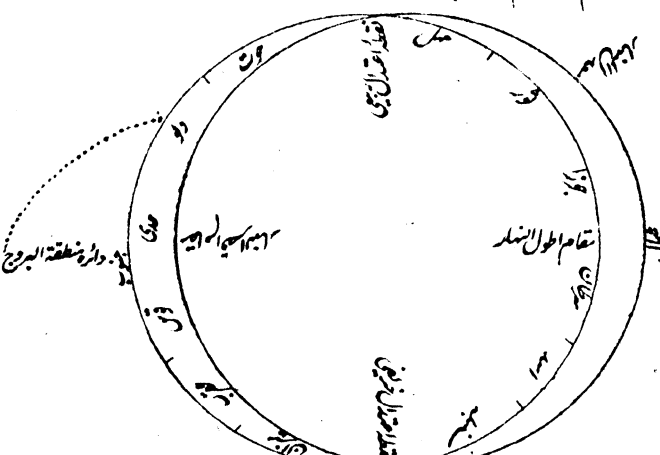

معیار با کاف تازی بر وزن سنجر و سنگ محک از منتخب و کشف و شرح نصاب معشر بفتح میم و سکون عین مهمله و فتح شین معجمه صیغه اسم مکان ست از عشرت که بر فرق زندگانی کردن است از عیشت کرده و دستان و خویشان از مولانا یوسف بن مانع منتخب و بضم میم و فتح عین و تشدید شین مفتوحه یعنی ده گوشه معاشر بفتح میم و کسر شین معجمه گروهها و دستان و بمعنی مطلق گروه نیز آمده این جمع معشرت و بضم میم و کسر شین معجمه یا کسی زندگانی کننده یعنی هم صحبت و رفیق معتصم بضم میم و سکون عین و کسر صاد مهمله مکسور تنگدست و درویش و بضم میم و فتح عین مهمله و سین مهمله مفتوح مشدد یعنی دشوار از لطائف معمار با کاف بسیار عمارت کننده و این صیغه را بالتوست چنانکه مقام یعنی مرد بسیار بخشش چون عمارت یعنی آبادی ست لهذا ابنا را که بفتح و تشدید صیغه نسبت ست بصحبت تفعول او تمیم معمار گفتند بفتح گویند که معمار صیغه اسم آلست چون بنا با التشدید محکوم بیم یعنی حاکم بنا میشود مجازاً بر دا طلاق آله کردند فافهم معتصفر بضم میم و فتح عین و سکون صاد مهمله و فتح فاء و بعد راء مهمله چیزیکه گل کاجیره آنرا رنگ کرده باشند عصفر بضم اول و ثالث گل کاجیره ست کذافی بحر الجواهر و گل کاجیره را بهندی کسنبه گویند و بعضی استاد ان عصفر را که بروزن عنبرست یعنی گل کاجیره بسته اند و نیز تامل از سماء محمد و منتخب و بضم میم و سکون عین فتح صاد و فتح فا خانه یعنی گل کاجیره آورده است معشا با کاف یعنی گرفتن از منتخب و کشف معسکر بضم میم و فتح عین لشکر گاه از منتخب و مؤید و بفتح خواندن خطاست زیرا که اسم ظرف با لفظ آید معبر بالفتح یا و فتح تیز مفتوح یعنی عبور و جای عبور محل گذر و جا گذشتن از دریا و با کاف بمعنی موحده ملفوظ کشتی و پنجه بدان از دریا عبور کنند و بضم میم و فتح عین از باب نصر مشدد مکفتوح یعنی عبور کرده شد و با کاف مشدد و فتح یعنی عبور کنند و

از فتحتین و اطلاق معانی بفتحتین بیم و کسر باء موحده کشتیها که بدان از دریا عبور نمایند و گذرهای دریا که اکثر اوقات مردم عبور کنند معیبه بفضم میم و کسر عین و یاء تحتانی بعد یاء موحده و هندو چیزیرا معاصر بفضم میم و کسر صاد و هم عهد و هم زمانه معرکه گیر کشتی گیر و دیگر اهل بازار که در بازار مردم تماشائی را جمع کنند از بهار عجم مجر بالکسر بمعنی متقنه و در پوش زنان از منجب و مزمل مجر بفضم میم و سکون عین و کسر جیم و زاء معجم عاجز کنند و خرق عادت و کرامات نبی معجز بفتح میم و سکون عین و زاء معجمه بمعنی بزرگ حیوان معروف است هندی از بکری گویند از شرح نصاب معکوس بگمونسار معالس بفتح میم و کسر نون و سین مهمله و فتح ثاء مثلثه و شین معجمه حیوان چهارپای معروف است که صعود میکند بآسانی فاعل که عالس ست ماخوذ از عنس و عنوس دیر ماندن زن ست بعد بلوغ بخانه پدر بی شوی معارس سین مهمله ستر آلهای فرود آمدن از صراع معاش بفتح زندگانی کردن و آنچه بآن زندگانی کنند و جازندگانی و نیز دینار گویند از لطائف منتخب معایش بفتح میم و کسر یاء تحتانی اسباب زندگانی جمع معیشت از منتخب معشوش فراهم آورده شده و کوبیده شده و پیراهن رقیق دوخته شده از منتخب نیز نام صنتی از شعر معارض باکسر ضاد معجمه تیری پر که از نشانه گیرند گویند از منتخب و آن تیری باشد که هر دو سر آن باریک و میانش ستبر چون ماش شود و محرف شده از مجمع مرغان چند انشکاری کنند معرض بالفتح و راء مهمله مکسور جای ظاهر کردن چیزی و بفتح راء مهمله نیز درست است از منتخب صراح مع بفتح میم و فتح عین مهمله یعنی با گرفطی است یعنی همراهی و هم جادست از اسماء ملازم الاضافت و آنچه بمعنی مردم کجا مع معه بزیادت با نویسند خطاست مگر آنکه از ضمیر مذکر و احد و جمع اندیشه نکنند و بظن غالب خوانند مخفی معرف بضم میم و فتح عین مهمله و تشدید راء مکسور تعریف کننده و شناخت و اندازه و بمعنی کسیکه در مجلس سلاطین و امرا مرد را بجای لائق هر کدام نشاند و تخصی باشد چون کسی پیش سلاطین و امرا رود و مجعول المحال باشد اوصاف و نسب او بیان کند تا در خور آن مورد عنایت بحال او شود و هم اطلاع بر مطلوب چیزیکه موصل باشد بسوی مطلوب تصور چنانکه حیوان ناطق موصل ست بتصور انسان و بفتح راء مشدد شناخته شده و تعریف کرده شده معروف شناخته شده و مشهور و بمعنی نکوئی و نام ولی الله و هم اطلاع علم صرف فعلیکه نسبت بفاعل داشته باشند و مجهول فعلی باشد که نسبت بمفعول دارد معارفت بفتح میم و کسر فاء مساوی و جای شناختن و شناسائی اهل علم و فضل و امور ناشناخته معلف بکسر میم و سکون عین و فتح لام آخر سپان و چیزیکه بدان اسپان را علف خورانند از شرح نصاب معلف بضم میم و کسر کاف در مسجد برای عبادت نشیننده از چیز ایستاده شونده از منتخب معاف بضم میم و اصل معافی بود بر وزن مساجد صیغه اسم مفعول از باب افعال که مصدرش معافات ست بر وزن مناجات خود از عفو پس در استعمال فارسیان الف از آخر معافی که مقلوب ست از یاء ساقط شده چنانکه در لفظ صافه که در اصل صافی بود صیغه اسم فاعل در استعمال فارسی از آخر آن افتاد چنانکه در لفظ ستمکار که در اصل ستمکاره بود و یاء از آخر آن در حالت وقف ساقط شد پس معافی بفتح میم چنانکه شهرت دارد غلط ست معطوف چنانکه شنیده شده معترف بالضم و راء مکسور اقرار کننده معلق بضم میم و فتح لام آویخته شده و معلق زدن حرکت کردن در اربازان و بازیگران بطوری که در انگشت بسرعت بازدراست شدن چنانکه کبوتران کنند بهندی گلاگو نیند بفتح کاف عربی و بهندی بازی تیز گویند بعین مهمله و سین مهمله و قاف و تشدید واو مفتوح باز دوشده و در بند داشته شده و مجازا بمعنی شکل و دشوار مستعمل معلاق بالکسر آنچه بدان چیزی را در آویزند و خارآهنی که قصابان بدان گوشت را بویزند از منتخب غره معارک بفتح میم و کسر راء مهمله جاهای جنگ و میدانهای کارزار و این جمع معرکه ست از شرح نصاب معلم الملائک لقب شیطان از چهار شربت معول بفتح میم و ضم عین و سکون واو بر وزن مقول بمعنی اعتماد کرده شده صیغه اسم مفعول از عول که بمعنی اعتماد و تکیه کردن است کذا فی المنتخب و بفتح میم و سکون عین و فتح واو جای تکیه و اعتماد و جای استغاث در خیابان معول بضم میم و فتح عین و تشدید واو مفتوح اعتماد کرده شده و هم بمعنی اعتماد کردن زیرا که صیغه اسم مفعول از تعویل مصدر میمی هم آمده و تعویل بمعنی اعتماد کردن ست و بکسر میم و سکون عین و فتح واو بمعنی گلنگ آهنی که بدان سنگ را تکانند کذا فی اللغت و المنتخب معاقل بفتح میم و کسر قاف سرحدها و جاهای پناه و مرگانهای قلب و شکل قلبها معامل بضم میم اول و کسر میم ثانی معامله کننده و در سکندر نامه کنایه از مرد متدین و ارزومند چنانکه الزشاعرین نقلست نوشته اند و بمعنی خرید و فروخت کننده معضل بفتح میم و سکون عین و کسر ضاد معجمه دشوار و شکل کننده از منتخب معقول

بمعنی بسته شده و پنهان برده شده و پوشیده و معقل بضم میم و کسر عین نخلی که بسیار عیال دارد و منتخب معقل بکار مانده و فروگذاشته از کشف و تنگ بر ثبوت ذات حق تعالی و تقدس که باشد معقل بضم میم و فتح قاف شدد نشتری که بازو و ساقش بر یکی باهم بسته باشند ماخوذ از عقال معجل بضم میم و فتح عین و جیم شدد و کسر شین کشنده و پیشی گیرنده و فتح جیم شدد شتاب کرده شده و بی مهلت معلول چیزیکه از علت مسبب ها ضروری اقتاب کرده باشد یعنی بیمار خلاصت ریرا که از علت که بمعنی بیماریست صیغهٔ صفت علیل می آید نه معلول از قاموس و رسالهٔ ابن حاج و منتخب لیکن باوصف این معنی در کلام بعض ثقات واقع شده معلم اول کنایه از ارسطوست بیارعجم چراکه علم حکمت اول ارسطو بشهید کتابت آورده تعلیم نموده و قبل از ارسطو حکما سابق حکمت را بتاگردان زبانی تعلیم مینمودند معقل بالضم و تشدید لام صیغهٔ اسم فاعل از اعتلال یعنی بیمار شونده و باصطلاح صرفیان فعلی یا اسمیکه در ان حرف علت باشد معصم بکسر میم و سکون عین و فتح صاد و میم اخیر دست برنجن یعنی ساعد از شکستان و صلح معجم بالضم و جیم مفتوح حروف الف بت ث ای خ ه چه اگر این ترکیب ترتیب و فتح عربیت بلکه وضع کرده شده معجم یعنی حروف نقطه دار کشف المراد و مؤید مقاصد دقائق الافاده شکسته حروف نقطه دار انجمت نامند که اعجام و نقط یعنی ازالهٔ اشتباه است چون بنقطه رفع اشتباه میشود لهذا حروف منقوطه را معجم گویند و بعضی جمیع حروف تهجی را معجم میخوانند چراکه چنانکه بنقطه رفع اشتباه میشود بعدم نقطه نیز ازالهٔ اشتباه میگردد و معجم بروزن معظم لغتی از لغات عرب آن لغتیست که در حقیقت بی باشد مگر اهل عجم کلمات خود را از عرب استعمال کنند و از جنس کلام خود دانند از شرح نصاب معصم بضم میم و فتح عین و کسر صاد شدد صاحب عمامه و دستار معرم بضم میم و فتح عین و کسر راء مهمله شدده عزت خوان و شوکت و فتح لام معجمه بمعنی افسون زده معلوم کنایه از مال و زر و درم و دینار و بمعنی ذخیره از کشف المدار و مفتاح گلستان و در بیابان نوشته که معلوم در فارسی بمعنی زر مستعمل ست بدان جهت زر را نهبه شهرت تمام کرده اند و اصطلاح نام برده شده چنانکه لفظ تعین بمعنی مرگ و بعضی بمعنی ذخیره نیز گفته اند معالم بفتح میم و کسر لام عبارت از عالم و جهان چه عالم جمع علم که بکسر میم و سکون عین صیغهٔ اسم آلهٔ بمعنی علامت چون این جهان همه آلات و علامتهاست برصانع خود دلالت دارد لهذا عالم گفتند معصم بضم و فتح تمام رفوقانی و کسر صاد و معاقل جمع معقل بمعنی پناه و جای استعانت و نجات و پناه گیرنده معالم بضم میم و فتح لام نقشدار و مخطط و منقش چه علم بفتحتین بمعنی نقش نشان ست از نصب بضم میم و فتح عین و کسر لام شدده موزن منتهی فاخداوند طوع جاودانه تیز گوینده پرکار اعاظم بزرگان کشتی و جهاز باشد بفتح لام تعلیم داده شده و تواب آب خوابیده شده و اکثر استعمال این لفظ در جنوبات ست چون سگ معلم و دزد معلم و ملوطی معلم و علی هذا القیاس معصوم نگاهداشته شده و باز مانده شده از گناه و خیانت معان بفتح میم جای یاری دادن و در نصاب بمعنی مطلق جا گفته از شرح نصاب معمعان بفتح هر دو میم و هر دو عین مهمله بمعنی شدت موسم گرما از شرح نصاب معون بضم میم و فتح عین و سکون نون و فتح واو و عنوان کرده شده معن بفتح میم و سکون عین مرد بود از عرب بغایت سخی و بلند همت از زبان معلق کشیدن بتوهم از ورزش کشتی که سر بزمین گذاشته آنطرف طلبیدن بفتح جهندی گلا بازی گویند معلق زدن قلابازی کردن گشته باز بمعرفت راست شدن چنانکه گویند قلابازان فرود آمد کنند معلق زن عدد بازی که قماش از زبان معجون سرشته شده و خمیر کرده شده و باصطلاح الهاء او وی چند سانیده که شهد یا قوام قند آمیخته باشد خواه خوش مزه باشد یا تلخ بمحاک جوارش کرده همان خوش مزه بودن شود ست معین بفتح میم و کسر عین یاری و در ان از قاموس و شرح نصاب و منتخب کشف اسرار و صراح این هیئت اسم مفعول ست از عین و عینان چنانکه از بیع مبیع بالضم بسم و کسر عین یاری دهنده بالضم میم و فتح عین و یاء تحتانی نشدده مفتوح مخصوص و مقرر کرده شده از منتخب معدن بالفتح و دال مهمله کسر عین کان از فرهنگ و مدار و منتخب کشف و بهار عجم و جواهر معادن بفتح میم و کسر دال مهمله یعنی کانها جمع معدن که بمعنی کان ست معفو بفتح میم و سکون عین و ضم فا و تشدید واو عفو کرده شده و معان نموده شده معاهده بضم میم و فتح ها با یکدیگر عهد و پیمان بستن معانقه باهم گردن مقارن ساختن و باهم بغلگیر شدن معلقه آلکه هر بار موجه پیکان دراز و پهن از شرح نصاب معصفر بکسر میم و سکون عین و فتح صاد و معلا آنچه بر یا آن افشرده و جواز و عنگبوتی بضم میم و فتح عین و تشدید صاد منقوع افشرده شده معنی بیگانه معنی بهتر و لطیف و عمده

کرمیشه یا از دستی بسته باشد معشوقه و لفظ آخر مشوقه نظر بر قاعده عربیه تا نانیث ست لیکن بقلقون فارسیان تا نانیث نیست این تاء لیست کدا و اغلب اکثر اوقات
شیاده کننده چنانچه در بین بیت سلیم بیت مفلس چو شدیم دباد آمد و بیم + معشوقه و زمینیای مست خدا + و همین قسم در عیاره و قولیه از مصطلحات و ضایا بالمعجزه و بالضم و
بیم کسوه جاذبه کننده چون خرق عادتی از نبی صادر شود و کرامتی آورد و این شکل آن خلق عاجز آید این را معجزه گویند و چون از ولی خرق عادتی پیدا گردد و آن را کرامت گویند
و چون خرق عادتی از کافر ظهور آید استدراج گویند معنری الیه بفتح میم و سکون عین اهمله و کسر راء مهمله و یاء تحتانی بعنی منسوب الیه و ضم میم و تشدید زاء معجمه و یاء
یاء تحتانی علامت چه معنری بر وزن مرضی صیغه اسم مفعول از عنری عنرا عنرا و لغت نسبت داشتن کسی یا چیزی کذا فی المنتخب و اصطلاح معانقه و بوسه چیزیرا
در میان آن منتخب باهم چشم چار شدن معده بفتح میم و کسر عین عضوی از اعضای آدمی که طعام در آن قرار یابد و هضم شود از منتخب و قاموس و کشف و اصطلاح و مؤید و بکسر میم و سکون
عین و بفتح میم و سکون تاء ثانی نیز آمده است معتوه بهاء ملفوظ بر وزن مفعول دل شده و بی عقل و بیهوش کرده گاهی بطور دیوانگان کلام کند گاهی بنوع عاقلان
از صراع و غیر آن معرکه بفتح میم و سکون عین و کسر راء مهمله جنگ گاه و جای کارزار و این صیغه اسم ظرف ست از عرک که بمعنی مالیدن و گوشمال دادن و خراشیدن
چون دلیران در کارزار همدیگر را میمالند لهذا جنگ گاه را معرکه هم شدا منتخب و شرح نصاب از یوسف بن مانع معدیه بضم میم و فتح عین و تشدید دال بمعنی مسخور و با
موعده تشنجی و عذاب کننده یعنی درنج اندازنده معامله بضم میم اول و فتح میم دوم باهم عمل کردن و کار کردن معتد به بالضم شمار گرفته شده یعنی معتبر قال الصباغ
معاذ الله بفتح میم و فتح ذال معجمه معاذ مصدر میمی ست که در ترکیب مفعول مطلق فعل محذوف واقع شده و آن اعوذ باشد پس در اصل اعوذ بالله معاذا بود یعنی پناه
میخواهم پناه خواستن بخدا ایستاده معتزله بضم میم و سکون عین و فتح تاء فوقانی و فتح زاء معجمه فرقه ست که میگویند که بنده آخرت و دیدن حق تعالی ممکن نیست و نیز میگویند که از خدا ست
و بدی از نفس مرتکب میرد و مؤمن ست نه کافر و اصل این عطاله که مقدم این جماعه است شاگرد شیخ حسن بصری بوده بر گردد بسجد باشاگردان و دیگران حکایت میکرد که متکبران
کبائر را موسوم نموده کافر و اثبات منزله بین المنزلتین میکرد شیخ این سخن را بشنیدند و فرمود اعتزل عنی یعنی جدا شده و دور شده از من این سخن این هم معتزله بر آن فرقه نام
از لطائف معنی در آخر الف مقصوره بصورت یا و در استعمال قاری بسیار معترف مقصد کرده شده و بجای قصد کردن و جای خواستن از مؤید و کشف و منتخب کشف معنی در اصل
معنوی بر وزن مفعول بود و او را بیا بدل کرده قاعده که چون واو و یا جمع شوند و اول ایشان ساکن باشد او را بیا بدل کنند پس یا دیگر یا و ادغام کردند و ضمه نون ما کبر بدل
کرده بر راء ست مناسبت یا بعده یا را اول را بر ای تخفیف حذف نموده کسر را بفتح بدل کرده یا ما بالف بدل نمود و معنی شمار کردن خوشتن بیانویسند و عبارت نظر بصورت
مکتوبی معنی خواهند کسی را از کسی معنی را بضم میم طرف گیرند جلش بر وزن مفعل شدیا متحرک ماقبل مفتوح یا را بالف بدل کرده مفتوح یا را بالف بدل کرده منصوبست تعلیل کسر شیوه معانی بالفتح جمع
معنی ست نام علمیست که شناخته میشود بآن احوال لفظ عربی و غیره بجهیکه بسبب آن مطابق باشد لفظ مقتضای حال و آنچه نخا هر را وقوع خلاف اصل و اسیانی مطلق
و آنچه بازار و از سخت و مشوار که مضمون و مدلولی عبارت و حال میشود بدان بلاغت کلام و آن منحصر میشود در شش باب اول احوال اسناد خبری ثانی احوال
مسند الیه ذوف آن و عدم حذف آن ثالث احوال مسند بحذف و غیر حذف آن رابع احوال متعلقات فعل چنانچه حذف مفعول و تقدیم آن بر فعل و غیر ذلک
خامس قصر با انحاء اختصاص این از قسم حصر ست سادس بیان انشا و انواع آن که بیشتر ست از انجمله تمنی و ترجی و استفهام و قسم و تعجب و امر و نهی و غیره سابع در بیان فصل و
وصل یعنی آنکه عطف بعضی جمله بر بعض و ترک آن ثامن ایجاز یعنی آوردن کلام مختصر که حاوی معانی کثیره باشد بحذف مضاف و غیره و اما اطناب و مساوات و آن هر دو
ایضاح و تفصیل احوال باشد و چون علم بیان علم بدیع و تحت علم معانی مندرج میشود لهذا ذکر آن هر دو نیز درین جا مناسب دانست بیان علمیست که شناخته شود
بآن ایراد معانی در انحای مختلفه کی دلالتی در وضوح دلالت آن منحصر ست در سه باب اول تشبیه باب دوم مجاز و استعاره باب سوم کنایه بدیع علمیست که شناخته شود
بآن وجوه تحسین کلام بعد رعایت مطابقت کلام بمقتضای حال و بعد رضاحت دلالت الفاظ بمعنی و هیچ یک از قسم ست لفظی و معنوی بیان بدیع لفظی و انواع
آن بسیار ست بمجمله آن ترصیع و تجنیس و مقلوب و تاجیز و التزام مالایلزم و این ما صنعت نیز مستهند و مشتمل بر دو قاعده یکی توشیح و تعطیل و تنقیط و ست

و قطا و ضیقا و مضیق و موصل و مقطع و مقسم و مقسمین و غیره بیان بدیع معنوی و اصناف آن نیز بسیار است از انجمله ایهام و تجاهل العارفین و ایهام و تجاهل العارفین و ایهام و تجاهل العارفین نیز مذکور و تاکید المدح بما یشبه الذم و حسن التعلیل و تجاهل العارف و مبالغه و لف و نشر مرتب و مراعاة النظیر و تشریح و تشریح و تشریح

از نقب و کندن بسبب استوار کرده شده **مغلطه** بالفتح و طاء مهمله جائیکه مردم دران باشتباه و غلطی افتند مغیطه در فرهنگ کشاف نامه یعنی جدا کرده شده و نوشته و در کتب لغت یافته نشده مگر یعنی جدا کرده شده **مغره** بالفتح یعنی گیرت سرخنگ که بسندی گیر گویند یکسر کان طلاهای **مغربی** اشرفی دورست زیبعنی نوشته کرده ملک مغرب کان طلاست که طلای آن سرخ و بهتر میباشد اشرفی که از طلای آن کان ساخته می آرند آنرا مغربی گویند و اصل بهت مغربی بود چون چیزی بسبب نسبی بجای خصوصیت دارد و بکثرت تعمیم نام آن چیز خذف کرده یا بنسبت بنام آنجا لاحق کرده اسم آن چیز قرار دهند چنانچه دینی که نوعی از جامه ابریشمی فاخره است منسوب بدیبق که نام شهریست **مغنی** سعدی فرماید بیت نوشت باخدا دیبق و دیبا کرد و بر عروس نیا مغنی بضم میم و فتح غین و تشدید نون مکسور سرود گوینده بضم میم و سکون ثانی و کسر نون بی بیاز کرداننده **مغری** بالضم چیزیده و از دست پیدا کننده و در غلاننده کسی را در جنگ از صراع **مغتذی** بالضم غذا یابنده از الطائف **مغزی** شمسی از حلوهاست که بغایت سفید باشد مغز پسته و بادام دران آمیخته قرصها بندند **فصل میم مع الفاء مفاجا** بضم میم و حرف چهارم جیم عربی منصف مفاجات یعنی ناگاه **مفاجات** بضم میم و حرف چهارم عربی ناگاه شدن **مفاخرت** بضم میم و فتح خاء معجمه باکسی فخر کردن و نازش کردن در بزرگی و هنر از منتخب **مفاوضت** بواو و ضاد معجمه باهم راز گفتن و مشوره کردن و میان کردن سخن بعضی از صراح و غیر آن **مفاوضات** بضم میم و فتح واو و مکتوبات که اهل بادیه نوشته باشند و مراسلات مکتوباتی که بسیاری نوشته باشند **مفردات** جمع مفرد که یعنی تنهاست و در اصطلاح حروف تهجی که علحده علحده تولیسند و اسامی اعداد از یک تا ده **مفترضات** بالضم چیزهای فرض کرده شده **مفلوج** و دوای فالج زده **مفتح** بضم میم و سکون فا و کسر تا جمع اول خام و ناپخته دارنده و این ضد منضج است **مفرح** بضم میم و فتح فا و کسر راء مهمله شده و بعد حاء مهمله فرحت مند و نام مرکب که شیرین و خوش مزه و خوشبو و تقوی دل و جگر باشد از منتخب و غیر آن **مفصح** بضم میم و فتح فا و کسر صاد مهمله شده و حاء مهمله رسا کننده **مفاتیح** بفتح میم جمع مفتاح که یعنی کلیدست **مفتاح** بالکسر نام کتاب زسکاکی در علم معانی **مفتح** بضم میم و فتح تا و سین مهمله شده کسور و خاء معجمه نام صدویست که صاحبش چنان می پندارد که آن عضو را پاره پاره می کند از شرح مضاب **مفقود** گم کرده شده و یافته نشده از منتخب **مفتقد** بضم اول و قاف مفتوح گم کرده شده و یافته نشده و در لطائف یعنی تفقد کرده شده یعنی باز پرس کرده شده **مفرز** و بضم اول و سکون فا باصطلاح بعضی فارسیان بنده فرمانبردار از شرح گل گشتی **مفرز** بضم میم و فتح فا و کسر کاف مشدد فاکرکشته **مفتقر** بالضم و حرف چهارم که قاف ست کسور یعنی محتاج **مفخر** بالفتح مصدر میمی ست یعنی فخر و نازیدن بچیزی **مفرفتح** میم و فتح فا و تشدید راء مهمله اسم ظرف از فرار یعنی جای گریختن یعنی جائیکه دران گریخته نشنید و از آفت امن یابد و یعنی راه هم آید که ازان راه توان گریخت و یعنی گریختن نیز آمده **مفطور** پیدا کرده شده و شگافته شده از منتخب **مفرور** در آخر زا مجمه صدا کرده شده از منتخب **مفاز** بالفتح دنداء مجمه رسیدگاه **مفاوز** بفتح میم و کسر او جاهای رسیدن و منازل و مقامات و این جمع مفازست **مفرش** بالفتح آنچه جامه خواب و درشت دران نهند از منتخب و یعنی استر و فرش جامه مواز ازکشف و بمد اء مجمع و یعنی جامدان که آنرا زیر سازند شکل صندوق اندود **مفروض** فرض کرده شده **مفوض** بکسر واو کار کسی دا گذارنده و بالفتح واو کسی دا گذاشته شده از منتخب **مفیض** بضم میم و کسر فا فیض رساننده **مفرط** بالضم و راء مهمله کسور و طاء مهمله افتد در گذرنده و بجائی یعنی کثیر و بسیار از کنز و منتخب و صراح **مفرح** بفتح میم و سکون فا و فتح راء مجمه و ضم حاء مهمله پناهگاه از منتخب **مفرغ** بفتح میم و سکون فا و فتح راء مهمله و ضم غین مجمه جای ریختن آب از صراح **مفروغ** ریخته شده **مفرق** بضم میم و فتح فا و کسر راء مهمله شده و پراگنده کننده و بالفتح دراء مهمله مکسور یعنی فرق فاصل که ظاهر میشود از دو میم کردن مخو سر بندی **مفاک** گویند از شرح مضاب **مفتیق** بضم میم و کسر فا سوهان آزنده و هوشیار از لطائف و غیر آن **مفلوک** مبتلای فلاکت یعنی ملک زده و مفلس و تباه و دین **مفضول** از مصدر حلیت مفضل بضم میم و فتح فا و ضاد معجمه مشدد افزون کرده شده و فوقیت داده شده و کسر ضاد مجمه افزون و فوقیت دهنده و بضم میم و سکون فا و کسر ضاد مجمه کوتی کننده و افزون کننده از منتخب **مفصول** فضیلت داده شده **مفصل** بفتح میم و سکون فا و کسر صاد مهمله بریدن محل

بجز خونی نیست ... قتل ... انتقام ... قصاص ... ولی ... مقتول ... قاتل ... قصاص ... قتل ... قاتل ... قصاص ... قتل ... قاتل ... قصاص ... قتل

پیونده کاه و نام اسکندر بجهار دهم میم بر وزن منور بتفصیل کرده شده و نام کتابیست مفاصل بفتح میم و کسر صاد و معاه پیونده گاههای اندام مفتول بر پیچیده تاب داده شده از مفتل بمعنی تاب دادن مفتح بضم میم و فتح فا و فتح خا بمعجمه شده و بزرگ گشاده از فتح بمعنی گشادن مفتن بضم میم اول و سکون دوم و ضم راء و قاف و فتح نون و بمعنی فتنه انگیخته شده و در فتنه افتاده شده از فتن بمعنی فتنه انداختن مفتون فتنه انداخته شده و شیفته و عاشق از لطائف و منتخب مفتنین فتنه انگیزان مفاوضه یکدیگر را سپردن و در مراج انبازی کردن در آبگردان دیگدان و در محاورهٔ اهل انشا بمعنی خط و رساله مستقل کشیدن و در خیابان نوشتن که بمعنی انبازی جایی بر مستعمل شده شارح فاضل نوشته که چون بمعنی اصل اداء این لفظ سپرد است مفاوضه که بر وزن مفاعلت بمعنی سپردن هر کی خود را بدیگری و ازین کنایه بمجامع و فی الجمله مفرغ بفتح میم و فتح فا و کسر راء و تشدید غین معجمه جای خیز و قرق از مرغ و خرگوش و نصرو نصر و لغت بمعنی تنها و در اصطلاح اهل دفتر جمع را گویند از جهت آنکه قرینه علاوه مفازه بفتح میم و زاء معجمه جای بیابانی یا فقر و بی آبی و تنها و تنهائی و بیابان نیز آمده است بآسانی از دگذشته شود از فوز بمعنی کنز و الفاظ نوادر مفتری بضم میم و فتح فا و کسر تا و تشدید یا بمعنی دروغ گوینده بر کسی و بهتان تهمت نهنده بر کسی مفضی بضم میم و کسر ضاد معجمه رساننده و مباشرت کننده از افضاء مفصل میم مع قاف مقدار بضم میم و فتح قاف و تشدید صاد مهمله و بالف و راء قرار دهنده و اندازه کننده مقلیاثا بالف و لام مکسور و حرف شین مثلثه لغت سریانی ست بمعنی محرمه نیز گویند از اسامی اولون مقنب بضم میم و فتح قاف و تشدید نون مکسور و باء موحده کلاه آهنین که بر سر نهند و بعربی مغفر گویند مقنطرات بضم میم و فتح قاف و نون و کسر طاء مهمله و راء مشدده و بالف و تاء فوقانی مکسور جمع مقنطره بمعنی پل و بند آب مقوس بضم میم و فتح قاف و تشدید واو مکسور و سین مهمله مشدد منحنی و خمیده و کمان مانند مقوم بضم میم و فتح قاف و تشدید واو مکسور و میم مشدد راست کننده و درست کننده و نیز نام کتابیست مقیاس بضم میم و کسر قاف و بالف و سین مهمله اندازه گیرنده از لطائف و منتخب مقیس بضم میم و کسر یاء موحده آش گیرنده و روشنی گیرنده از منتخب

والطائف **مقوس** بالکسر و واو مفتوح رسن آسیان و بضم میم و فتح قاف و تشدید واو منقوش چیزیکه خمیده باشد مانند کمان و **مقناطیس** بالکسر سنگ آهن با که بشکند چمکد بضم جیم فارسی و تشدید میم مفتوح از مدار و موید و کشف و در بحر الجواهر بالفتح و بجای قاف فین معجمه آمده و در رساله معربات نوشته که مقناطیس معرب کمناطیس لفظ یونانی ست مقرنس بضم میم و فتح قاف و فتح نون عمارتیکه آنرا الصورت قرنیس ساخته باشند و قرنیس بالضم بینی کوه و مراد از مقرنس در عمارت بلند و بنای عالی از منتخب و برهان و بمعنی منقش و بعضی گویند که معماران بران نیشته اند هر دو غلط ست **مقدمة الجیش** بضم میم و کسر دال مهمله شکر که پیش ستاده شده باشد و کسیکه از غایت شجاعت پیشرو لشکر باشد معنی اول از منتخب و صراح **برگ لشکر مقیش** بروزن منقوش تاراهای نقره که آنرا پهن کرده باشند از بهار عجم و جهانگیری و غیرهما معلوم میشود که این صیغه اسم مفعول است از باب تفعیل مأخوذ از قیش چون لفظ قیش در قاموس و صراح و منتخب و غیره یافته نشده ظاهر الانتظار عربی نیست و جهانگیری هم نباشد چه اگر قاف در عقب نیاید غالبا قیش معرب کیش میشود شاید که لفظ هندی بسیار آمده است چنانکه **قرنفل** معرب کرن پهول و **طرنجبین** معرب تری پهل پس ما دو قیش را در باب تفعیل بر وزن اسم مفعول ازان قیش برآورده اند بروزن منقوش و در حقیقت مقیش یعنی چیزیست که با بطرانش تارهای نقره غیر تراشیده بطور موی سر دخته باشند حالا بعضی بی پروایان هند بر تار کاغذ که بریده باشند اطلاق مقیش کنند چنانچه گل عصفر را گل مقیش گویند پس بنا بر مقیش بضم میم و تشدید قاف مفتوح و سکون تحتانی شهرت دارد درست نباشد و اگر به این وزن صیغه اسم مفعول از ثلاثی باب نیاید و سوای آن معمول نیز چنان هرگاه اسم مفعول یا اسم فاعل از لفظ عجمی یا جامد اخوذ نمایند اکثر از باب تفعیل میسازند **مقنطر** بضم میم و سکون قاف و فتح فوقانی و کسر نون و صاد مهمله سکار کننده و سیر کننده و منتخب **والطائف مقصص** بکسر میم و فتح قاف و تشدید صاد مهمله بینی کردان سر هر دو دست چهار پایه بندند در وقت دوشیدن از منتخب **مقبص** بالکسر فتح با موحده و صاد مهمله رسن که پیش آسیان را بگشیده دارند قرار است استعمال از صراح **مقط** بکسر میم و فتح قاف و تشدید طاء مهمله بینی قطران و آنرا قطگه نیز گویند **مقط** بضم میم و فتح قاف و فتح با موحده و طاء مهمله گاو شواره نر نیت داده شده **مقنع** بروزن ملمع نام مردیکه پسر او ابن مقنع گنیت و شهرت و عطا نام او بود و عطا سحر و طلسم ماه را چنان برمی آورد که نخشب و کش و غیره از دور و نزدیک شنیده و آنرا در ماه میدیدند اگرچه ساخته از نقره بود و ازین اطلاق ازان قبیل ست که گوئی منصور را دیدم که در آن کار نیکو نا الحق گفت دلورا را دیدم که در میدان جنگ نیکو نا الحق گفت **مقتطع** بضم میم و کسر طاء قطع کننده و چیز بریده باجاره گیرنده و بفتح میم یعنی جائیکه اتمام و انتها متقطع بالضم مطارکسر قطع کننده معامله دعا گو مردمان بضم میم و فتح قاف و طاء مشدد و مفتوح بریده شده و چیز یکه از اطراف آن بسته بریده شده باشد و بکسر میم و سکون قاف و فتح راء بینی مقراض و بفتح میم محل انتهاء تمام و آخر چیز نقل و قیمه و بمعنی قطع کردن نیز آمده در نصوص تصدیر است **مقراض** فنی ست از زشتی و آن چنان باشد که هر دو پای خود را بهم چسپانیده بدوند و مقراض کردن حریف انداختن و زور کردن و چراغ پا است **مقال** بفتح میم مصدر میمیست **مقبول** بضم میم و سکون قاف و کسر با موحده قبول کننده فرمان حق و در وجیزی کننده و صاحب اقبال و دولت و فتح با موحده قبول کرده شده و در آورده شده **مقتل** بضم میم و فتح تاء و تشدید با موحده بوسیده شده **مقتل** بالفتح جائیکه اگر در آنجا زخم رسد بیرون زمینی که کسی در انجا قتل شده باشد معنی اول از اطائف **مقاتل** بضم میم و کسر تای فوقانی مقاتله و کارزار کننده و فتح تاء فوقانی مقاتله و کارزار کرده شده **مقتل** بالفتح سخن چینی کردن و دم گفتن کسے پیش کسی و گریستن چیزی و فرو بردن آب وغیره آن و بضم صنعی ست معروف که بهندی گوگل گویند و میوه درخت مانند کنار و بضم میم و کسر قاف و تشدید لام در وزش و فقیر آماده کننده از منتخب و الطائف و بعضی جمع مقال که بمعنی سخن ست و نیز در اصطلاح علم **مقتل** بضم میم و هر دو قاف مفتوح بیزار و بمعنی خراب نیز آمده **مقول** بالکسر و واو مفتوح زبان از منتخب **مقیل** بفتح میم فرو نشستن و جای خفتگاه و شراب خوردن از الطائف **مقام** بضم میم و فتح قاف مصدر است بمعنی استادن و هم بضم میم و فتح میم ظرف است بمعنی جای استادن و کذا فی الصراح و در منزل نوشته که بفتح میم جای قیام و بضم میم مصدر بمعنی اقامت و در کشف مقام بفتح جای استادن و در اصطلاح **موقعی** مقام بریده سر و در اگویند و آن دوازده لنداول راست

دوم شباب ششم از سلک چهارم عشاق پنجم زیر بزرگ ششم زیر کوچک هشتم حجاز هشتم عراق نهم نغمه دهم حسینی یازدهم رهاوی دوازدهم نوا از کشف و
بهار عجم و رساله موسیقی مگر صاحب کشف بجای حجاز و نگله بجز و نهاوند آورده یعنی بجای شباب صفاهان آورده اند و در لطائف نوشته که مقام در اصطلاح
سالکان اقامت بنده است در عبادت در آغاز سلوک بدرجه که آن توسل کرده است و شرط سالک آنست که از مقامی بمقامی دیگر ترقی کند تا از نود و نه مرتبه
تلوین در گذرد و بقصد مرتبه تمکین مقام کند و مراد از تمکین زوال بشریت است که آنرا مرتبه فنا نیز گویند مقدم بفتح میم و سکون قاف و فتح دال از سفر یا
انجای باز آمدن و بمعنی قدم نهادن و بجای قدم نهادن و بضم میم و کسر دال پیش رونده و دلیر و کنجکاو چشم کرلطرف بینی باشد و بضم و فتح قاف و تشدید دال
مکسور پیش کننده و فتح دال پیش کرده شده دنام منزل بست و ششم از منازل قمر و آن هفت ستاره روشن است در برج دلو که بفارسی کیزه دیده میشود و صطلاح منطقیان
جزو اول قضیه شرطیه را مقدم نامند و جزو ثانی را تالی گویند چنانچه اگر آفتاب طالع است روز موجود جمله اول که آفتاب طالع است مقدم است و جمله ثانی
که فالنهار موجود باشد تالی مقسم بفتح اول و کسر سین مهمله جای تقسیم از صراح مقرم بضم میم و سکون قاف و کسر راء مهمله شتر نر از شرح نصاب
مقتحم بضم میم و سکون قاف و تاء فوقانی و حاء مهمله مکسور اختیار کننده و غالب آمده و ظالم مقتطم بضم میم و سکون قاف و فتح تاء مهمله و خیری انداخته شده از
تنعب مقوم کرایه کشنده و بر وزن معظم قیمت کننده و درست دارنده از کشف و منجب مقدم العین بضم میم و سکون قاف و کسر دال گوشه چشم که بطرف بینی
از شرح نصاب و صراح مقصود کن فکان کنایه از نزدیک حضرت صلی الله علیه وسلم مقنن بضم میم و فتح قاف و نون اول مشدد مکسور قانون برآرنده و قانون نشناس
اسم فاعل از تقنین که مصدر جعلیست ما خوذ از قانون که لفظ رومی ست مستعمل در عربی مقراض شتر گردن بضم شین معجمه و فتح کاف فارسی نوعی از مقراض که
کج باشد از چراغ هدایت مقبره بضم میم و سکون قاف و فتح و ضم باء موحده گور مرده از کنز و صراح مقلقله بضم میم و فتح هر دو قاف آواز صراحی و شیشه از
فرهنگ مقاسمه کسے سگندخوردن و کسی را چیزی بخشیدن مقلد پیشه مراد از نقال و رقاص و ضیاگر مقصور بافنده یعنی جزگر که جامه از قاقم سوزن
کنز یعنی تخت و جایه و مدرسه که شیخ یا استاد در آن درس دهد مقابا بضم میم و باء موحده و بقاف بالا بهم گیر بالا کردن و باهم گیر و بر و شدن و باصطلاح علم نجوم نظر ستاره
بستاره دیگر از خاصله نصف دوازده کرکی پنجاه و دو باشد و این شش منزل مربع شمالی آمد و چهار مربع دیگر جنوبی و شش مربع شمالی دیگر مستطیل باشد و شش مربع جنوبی دیگر مستطیل و این دایل بر تمام
دشمنی ست مقاربه بضم میم و کسر راء مشدد و فتح باء موحده و هاء ساکن و باء موحده دیگر آشپز و پزنده و صطلاحی که بیشتر مشغول بآن باشد مقتبس بفتح باء موحده و کسر سین مهمله آسانی نهم طالب پذیرا زنده و موعد و منجب
و بفتح باء موحده و کسر سین مهمله و فتح جیم و باء موحده و سین مهمله مقصور بالف ظاهر مقصور بالف مقصور بالف مقصور بالف

فصل میم مع کاف **مکسب** بضم میم و سکون کاف و فتح نونی و کسر سین مهمله بسبی خود حاصل کننده چیزی یا فتح سین مهمله بسبی طلب حاصل کرد شده و معامل کردن چیزی بسبی خود **مکب** بضم میم و کسر کاف و تشدید باء موحده بر دو افتنده و بر دو را انداخته و فتح کاف بر دو انداخته شد باشتقاق از اکباب یعنی بر افکندن و بر دو افتادن لازم و متعدی هر دو آمده از تعب و کنر و نیان **مکوکب** بضم میم و فتح هر دو کاف عربی و باء موحده ستاره دار کرده شده و انگیخته شده و نقره سا دهنده باشد **مکعب** بضم میم و فتح کاف و عین مهمله شده و باء موحده چهار گوشه کرده شده و زنیکه بار پستان باشد **مکاسب** بفتح میم و کسر سین مهمله کسبها و پیشه ها و این جمع بر خلاف القیاس **مکروب** اند و هناک از لطائف **مکاتب** بضم میم و فتح تاء فوقانی و موحده غلامی که برهنمای مالک خود قیمت خود را شغل شود که از غروری خود بمالک خویش دانماید آزاد گردد **مکونات** بضم میم و فتح کاف و تشدید واو مفتوحه و نون و تاء فوقانی یعنی مخلوقات و موجودات **مکنت** بضم میم یعنی قدرت و توانائی از ماده مؤید و منتخب بالفتح بمعنی خلاصت **مکاوحت** بضم میم و حاء مهمله کوشیدن و دشمنی کردن و نشام دادن از منتخب و صراح **مکرمت** بضم باء موحده بزرگی نوازش از کشف و صراح و منزل **مکاشحت** بشین معجمه و حاء مهمله دشمنی کردن از مرکز یکیدت از تخ یم و کسر کاف بداندیشی از منتخب و صراح **مکانت** بفتح پایگاه و مرتبه و غرت از صراح **مکافات** بضم میم با هم برابر شدن و برابر استادن و پاداش و سزا یکبد از منتخب و صراح و کنز و غیرهم آن و این در اصل مکافیه بود یا متحرکا ما قبل او مفتوح آن یا را بالف مبدل کردند مکافات مگردید و این مصدر بمعنی حاصل المصدر مستعمل شود **مکث** بالفتح و سکون کاف و ثاء مثلثه و رنگ کردن و انتظار نمودن و لبهم و بالکسر یعنی درنگ از صراح و منتخب **مکاثرت** بمعنی بدسگالی و بداندیشی از خیابان **مکیدت** بضم میم گیرنده از لطائف **مکثار** بالکسر و ثاء مثلثه کثیر الکلام بسیار گو از شرح مقامات حریری **مکسور** شکسته و کسر داده شده یعنی حرکت زیر داده شده **مکفر** بضم میم و فتح کاف و تشدید فاء کسوف کفاره دهنده و کفاء فرخوانده کسی را از منتخب **مکرر** بار بار کرده شده و باصطلاح بمعنی غیر مرغوب **مکس کسر** بهر دو کاف فارسی شکبوت **مکنور** زنار کرده شده و مجازا بمعنی پنهان داشته شده **مکاس** بضم میم و کاف عربی و سین مهمله توقف کردن صاحب کالا و بیع از اصطلاح **مکناس** بالکسر فوق و سین مهمله بار روب از لطائف **مکیس** بضم میم و کسر کاف و یاء مجهول و سین مهمله آلهٔ مکاس در معامله نهایت طلبی کردن و تنگی گرفتن در بیع از جهانگیری و کشف و منتخب صاحب مهذب نوشته که میس بمعنی مرد باد قمار و در اصل این لفظ تبار شلشه بود و قماریان بسین مهمله می نگارند و بمعنی بهمی نقصان و کمی نوشته اند و در برهان بمعنی نهایت تاکید و مبالغه کردن در کاری و بمعنی باج و خراج اول اصح ست **مکتسل** بضم تاء فوقانی مفتوح و کسر نون و سین مهمله حشک و خشاک و بنده از لطائف **مکتف** بالهم ناه بوجود پیوشنده از لطائف **مکفوف** دلفته پیراهن نوردیده و باصطلاح عروض کن بهت حرفی که حرف هفتم ساکن را از آخر و انداخته باشند چون از مفاعیلن نون بیندازند مفاعیل بماند بضم لام **مکول** بفتح میم و ضم کاف بمعنی ملکوبند مال گویند که جواب دارد **مکبول** حرف سوم بار موحده بند کرده شده و محبوس از منتخب **مکلل** بضم میم و فتح کاف و فتح لام شده بمعنی درخشان و لمع کرده شده قباج بر سر نهاده شده از منتخب **مکحل** بضم میم و تشدید حاء مهمله بر وزن منبر سرمه ساو بالهم و حاء مهمله مفتوح یعنی سرمه دان از منتخب **مکحول** بحاء مهمله سرسا **مکیل** بفتح میم و کاف و سکون تحتانی پیمانه پیموده شده **مکائیل** بالفتح پیمه جمع کیال بالکسر که بمعنی پیمانه است از شرح نصاب **مکمل** بضم میم و فتح کاف و تشدید میم مکمو تمام و کامل گردانیده و فتح تاء ثانی تمام و کامل گردانیده شده **مکیال** بالکسر پیمانه **مکتتم** بالضم دهر و قمار فوقانی مفتوح پوشیده از لطائف **مکارم** بفتح میم و کسر راء از نوادر و بزرگواریها و این جمع مکرمت ست **مکرم** بالهم و حاء مهمله مکسور نوازنده و بخشش کننده و بضم میم و فتح کاف و تشدید یاء مفتوح گرامی کرده شده و بزرگ داشته شده و کسر راء گرامی کننده **مکتوم** پوشیده و کنمانیده از منتخب **مکون** بضم میم و فتح کاف و تشدید واو مفتوح هست نموده شده و پیدا کرده شده **مکان** جای بودن صیغه اسم ظرف ست مشتق از کون بالفتح که بمعنی بودنست و بمعنی مطلق باستعمال **مکنون** پنهان داشته شده و این صیغه اسم مفعول ست از کن بالفتح که بمعنی پوشیدن ست از کشف و منتخب و غیرها چون گوهر قیمتی و خوش آب را بجائی نهفته پوشیده دارند لهذا مجازا گوهر مکنون

فصل میم مع کاف

گوهر تمیمی و خوش آب اگوینده مکین مکان زنده و صاحب مکان مکس بفتح میم و سکون کاف جای پنهان شدن و کمینگاه صیغه اسم ظرف از مکون که بفتحتین بمعنی پنهان شدن ست از منتخب مکامن بفتح میم اول و کسر میم ثانی جمع مکمن که بمعنی جای پوشیدن ست از منتخب مکران بفتح نام شهر مکسران بفتحتین و کاف و فتح سین مهمله بصورت چپل و چوزی گویند که از پر کاه و مطاوس موی دم گاو و کوهی سازند مکتب بالضم کسب کرده شده و محبت حاصل کرده شده مکرمه بفتح میم مشک باز لطایف مکابره بزرگی خود بردیگری ثابت کردن و معارضه و غلبه جنگ کردن با کسی از منتخب و کشف مکنسه بکسر میم و سکون کاف فتح نون و سین مهمله جاروب از صراح مکتسب خانه اگرچه غنه التحقیق این ترکیب غلط است چرا که لفظ کتب که صیغه اسم ظرف باشد بمعنی جای کتاب حاجت بانطق نمانده و اگر چه بعضی استادان بسبیل تجرید و بتشخیص خود آورده اند چنانکه مرزا محمد علی صاحب گوید بیت تا مباد آگاه زدود دل کتابی شود خانه میکنه از ملکت خانها ۱۲ مگر اولی همین ست لازین قسم الفاظ چندان نباشد مکالوه بالضم لفظ هندیست یعنی گونا تمول هندو است که مکرر عوض بسیار بجا آرند مکاره بفتح میم و تخفیف کاف و کسر رای مهمله و ها ملفوظ بروزن مساجد جمع مکروه یعنی امر و سخنها و بفتح میم و تشدید کاف فتح راوهای مختفی زن بسیار مکر کننده مکاتبه باهم دیگر نامه نوشتن و مجازا نامه انگیز گویند و بنده را بمال و فروختن از منتخب مکاشفه دشمنی آشکارا کردن و جنگ ملاکردن و ظاهر شدن اسرار امور غیبی دل بر دل الله مکتسبی بضم میم و سین مهمله بکسر و پوشنده و گاهی بر پوشنده از اکتساب از منتخب مکاری بضم میم خر بنده و کرایه بنده یعنی کسیکه اسپ شتر و غیره بکرایه دهد از منتخب لطایف و صطلحات مکتسبی حاصل کرده شده چیزیکه بضم میم و فتح سین مهمله مصدر نیز میاید ست یعنی الکتساب و چوان آنرا بنسبت مصطلحی بتوجگاهی یعنی مفعول حاصل آید مکفی بضم میم و فا کسر کفایت و بنده مکتفی کافی و پسند کننده و بسنده از صراح مکافی بضم میم یعنی مساوی و برابر از صراح فصل میم مع لام ملجا بالفتح و فتح جیم و تشدید یا ملجاء بالفتح و فتح جیم و بعد الف همزه بصورت یا بدون همزه بصورت الف ست یعنی پناه و جاکه یعنی پناه گرفتن ست مالا بالفتح میم و در آخر الف یعنی مشغله و کاهی عبارت از زمین و محل و بفتح میم و در آخر همزه یعنی روم اشراف و بزرگ زادگان و بضم میم و تشدید لام و بعد الف همزه صیغه بالغه یعنی بسیار پرسیار از حد و خواهنده که مبنی بر سیست چنانچه کل بالضم و تشدید یعنی بسیار پرسیار این قسم الفاظ مولد و مصنوع اند و بالفاظ عربی نمی مانند و بعضی عرب آنرا جایز نمیدانند و بعضی جایز میدانند و بعضی توقف میکنند و ملتجا بالفتح و فتح جیم و تشدید یا و بعد الف همزه بصورت یا بدون همزه بصورت الف ست یعنی پناه گرفتن و پناه جای و لطایف ملتقی بضم اول و فتح ثالث جای جمع شدن و چیز و جا و محل و منتخب ملاکاه بضم میم و سکون لام و فتح کاف و در آخر ها یعنی جای ملا و مجتمع شدن مردم یکجا و ملاک بضم میم و سکون لام و فتح کاف و در آخر کاف نام شخصی ملاذ الاعلی بالفتح میم و ضم همزه که حرف سوم است و سکون لام و فتح همزه و سکون لام و فتح لام و در آخر الف بصورت یا گروه و فرشتگان از عالم ملاء بفتح میم و سکون لام و بعد الف همزه بصورت یا بدون همزه بروزن فعل یعنی گروه و در اصل اشراف اعلی من الرعیه بالتفصیل عیب بضم میم و فتح یا و تشدید با موحده فتحه بعد موحده یا دیگر یعنی بسیار عیب و الله اعلم حقیقت حال حضرت خداوند جایز باشد چرا از ظریفان بوقت ظرافت الفاظ قبایح بی تکلف بوضع الفاظ غریب می برآرند چنانچه مرغن بمعنی بسیار روغن فراوان و مشدد بمعنی متحیر و خیره و ظریف بمعنی معشوق صاحب ناز و غمزه ملهب بضم میم و سکون لام و فتح هاء و کسر باء موحده شعله زن و آتش زبانه کشنده و دفرزان از منتخب لطایف ماهنگ بفتح میم و کسر هاء نیایی ملازمت بفتح راء مهمله پیوسته بودن جایی یا نزد کسی از منتخب و کسیکه زوال عیم نپذیرد محض بیحیایی ملاحت نمکینی و ملاحی از انوان زنی که مایل بسیاهی باشد چون درین قسم لوگ یک گونه تاریکی و اهالی میباشد که طبیعت درک خوبی و کیفیت آنرا مطبوع و مرغوب میداند انتهی ظاهر غیبت آنرا نمکینی صفت کردند خالفه ملاکات بالضم یا بالکسر از منتخب ملاکات بفتح میم و فتح لام جمع ملکه که قوت حصول هر شی است در ملکیت ملاست بفتح زنی و صفای و هموار از صراح ملابست یا بد یگر نشاندن از منتخب ملاست جماع کردن و بهم دیگر سائیدن از منتخب ملبوسا جامه پانیکه کسی از ان ساخته پوشد و جامهای پوشیدنی ملامیت بضم میم و فتح لام و تحتانی ساکن ساده و دوچیز فراهم آوردن و مجازا یعنی زنی از منتخب و صراح ملقفت بضم میم و کسر قاف گشته لب کسی یا بینی کسی نگرنده از صراح ملت بکسر میم و فتح لام مشدد منتخب یعنی دین و در لطایف شرح قصاید گرده و در صراح کیش و مذهب

ملکوت بفتحتین بادشاہی و پروردگاری تصرف عالم فرشتگان و باصطلاح صوفیان عالم معنی کہ عالم ارواح است عارف را و کشف آن نزدیک بعضی
عالم غیب نبوده و در بعضی از رسایل تصوف مسطور است کہ ملکوت مقام عبادت فرشتگان است یعنی طاعت بی تصور و بی غفلت حاصل شود
چنانکہ مقام عبادت ملائکہ است ملوث بضم میم و فتح لام و تشدید واو و مفتوحہ و ثا مشغله آلوده و منتخب ملیح نمکین و مجازاً صدیع صبیح کہ سفیدلون باشد از منتخب
و کنز و غیرہا عالم بضم میم و کسر لام و تشدید حا مہملہ مبالغہ کنندہ کار ملاح کشتیبان و این با خود است از ملح الفتح کہ یعنی پر و مایل بسپیدی سرخ است
او منتخب ملوح بالکسر حا مہملہ مرغیکہ بلہم بندند تا آزار دیدہ و دیگر مرغان ہا بیایند از سرکہ و منتخب ملاح بفتح میم و حا مہملہ نام شہری سرسبز و خوش ہوا نام
جزیرہ ملد بالضم ثم کسر حا مہملہ زاد مہ حق برگزیدہ فاسق و بیدین از منتخب ملند بفتحتین اول و لام مضموم و نون و دال مہملہ بینی لاغر و گداخت تر
از لند بالضم کہ یعنی لاغر و گداخت باشد از لطائف ملتحد بالضم و حا مہملہ پناہ گاہ از لطائف و صلح ملاط بفتح جائی و فتح اول و تشدید دال معجمہ یعنی خیمہ
لذیذ جمع ملذ کہ بروزن نعم است بفتح اول و تشدید دوم و غلو کہ تو بگذرانی از حد گذشت و منتخب ملک عنبر بادشاہ عنبریان کہ قومی بوداز عرب کہ در بعضی بلاد دکن
تسلط و شہنشاہی داشتند ملک نیم روز نیم جزیرہ و بادشاہ سیستان بود و ملک سیستان با تمام و درست زبران ملبوس عامہ پوشیدن مثل پیراہن و قبا و دستار و کلاہ
و غیرہ ملابس بالکسر جمع ملبس کہ بمعنی پوشش و لباس است کما فی الصراح ملتبس بضم میم و بار موده مفتوحہ پوشیده و اشتباہ
کرده شده ملماس بالکسر جامہ ابریشمی یا جامہ کہ بقلم آورده و در و گوہر بآب لغت یا نقشہ ملخص بضم میم و فتح لام و خا معجمہ شدہ و مفتوح و صاد مہملہ پاک کردہ شدہ
خالص خلاصہ کردہ شدہ از منتخب و بمعنی مختصر نامہ ملاط بکسر میم و تخفیف طا مہملہ کہ یکی از ہفت شاخہای بوریا را وصل کنند منتخب و بمعنی شرح نصاب ملتقط بضم میم و فتح
قاف و طا مہملہ برچیده شده و جدا کرده شده و برگزیده شده و جدا کننده و فرو گیرنده و جدا کننده از لطائف ملحوظ بمعنی لاحظ و بمعنی صلح ملمع
روشن و درخشان کرده شده و آنچہ بدو برق طلا روشن کنند اصطلاح شعرا یک مصرعہ از غزل و یک مصرعہ از غزلی دیگر یا بیتی از غزلی دیگر داشتہ باشد لتباع بضم
و فتح ثالث تا رفوگران و بمعنی جامہ بمعنی سوزنده و مجازاً بمعنی مشتاق و حریص ملہوف اندوہگین و مظلوم از کشف و منتخب ملق بفتح میم و کسر لام آنکہ زبان
چاپلوسی کند و دل خلاص عمل داشتہ باشد و بفتح نحو کردن و دست و پا چاپلوسی بفتحتین من ہموار از لطائف و بمعنی نوشتہ کہ بعضی گویند آواز آب کہ
از شست انداختہ بر آید ملصق بضم میم و کسر صاد مہملہ درچسپیده و فتح صاد چسپیده شده از منتخب ملق بکسر حا مہملہ و تشدید لام و یا مفتوحہ و قاف
آخر چیزی پیوسته شده از صراح و منتخب ملک بفتحتین فرشته و آنچہ قایم شود یا دو کاری را بفتح میم و کسر لام بمعنی بادشاہ و مالک و آنچہ بدان آنچہ حق آسی بود
و راه راست و بہشتی کہ از جامہ پوشی حاصل شود و گاہی مجازاً بمعنی جامہ آید و بالضم بادشاہ شدن از منتخب و در شرح اصطلاحات صوفیہ نوشتہ کہ ملک بالضم
ماسوی اللہ از ممکنات موجود و مشہود و در اصطلاح صوفیہ از عالم شہادت بحسب ہست چنانچہ ملکوت عالم غیب و جبروت عالم انوار ہا ہر دو لاہوت عالم
ذات حق و بعضے نوشتہ کہ ملک بفتح میم و کسر لام زبانہ قدیم امیر انیز میگویند ملیک بفتح میم و کسر لام مالک صاحب ملک از لطائف ملان بکسر
اصل پیکر و اچھ چیزی باو قایم باشد از منتخب ملا جلال کتابی در منطق و این شرح تہذیب است از ملا جلال ملل بکسر میم و فتح لام اول جمع ملت کہ بمعنی دین و مذہب
و اطلاق ملت بر دین حق و باطل ہر دو آمده و ملل و نحل بمعنے دینہا و مذہبہا چہ نحل جمع نحلہ است کہ بالکسر بمعنی مذہب آمده اہلام اہلند کذا فی المنتخب
ل بضم میم شتر لطیف و بزبان ملاکا لکلام بفتح میم و کسر لام شخصی کہ ملک قمی نام داشت از مصاحبان ابراہیم عادل شاہ ممدوح ظہوری ملثوم بالفتح و ثا
مثلثہ پوسیده و بوزنہ دوده شده از منتخب ملثم بضم میم و فتح لام و تشدید ثا مثلثہ مفتوح پوسیده شده ملثم بضم میم و سکون لام و فتح ثای نوقانی و فتح ہمزہ
نمی کہ بشده ہر دو لب آن بہمدیگر پیوسته شده باشد و بکسر ہمزہ الیتیم از صراح ملثمش بضم میم و فتح ثا مثلثہ مفتوح جایی کہ پوسیده شده
و بکسر ثای مثلثہ پوسیده ملحم بضم میم و سکون لام و فتح حا مہملہ لوآر پارچہ ابریشمی کہ بنا ملایم شد از منتخب ملہوم بضم میم و فتح ہا ی مجہولہ و سکون واو

رکن یمانی در محاذی کعبا جمندان در آنجا جمع میکنند بکسر اول مجمعه بر خود لازم گیرنده از منتخب ملوم بفتح میم و ضم لام ملامت کرده شده از منتخب و مراح ملام و
بضم میم و کسر لام همیشه باشنده بجای نیز و کسی را منتخب بنا بسبب همین معنی نوکر را گویند ملام بفتح اول مصدر کسیکه بسبب ملامت کردن و جای ملامت
ظلم بضم میم و سکون لام و کسر الهام کننده یعنی دزدل افگنده از جنس خیر و آن متعدی است و بفتح ها الهام کرده شده ملاتم بضم میم کسر همزه و کسر جزم چهارم
است بمعنی نرم و فراهم آینده و بمعنی موافق و مناسب مجم ملوین بفتح اول و ضم ثالث کشف و بحر الجواهر مؤید منتخب ملک یمین بکسر میم و سکون طاء فقه بمعنی کنیز و
غلام چه یمین در لغت بمعنی غلبه است و غلام و کنیز از غلبه اسلام می یابند حالا مجازاً غلام و کنیز را خرید را نیز ملک یمین گویند ملوک بضم میم و فتح
لام و تشدید واو مفتوح رنگ آمیزی کرده شده و رنگ کرده شده ملقن بضم و قاف مفتوح تلقین کرده شده و کسیکه قاف تلقین کننده از لطائف
ملاعین بفتح میم و کسر عین جمع ملعون ملآن بفتح میم و سکون لام و همزه و نون بروزن فعلان پرکننده مجازاً بمعنی پرازشرح نصاب ملطیه بفتح میم اول
و ثانی و کسر طا و تشدید یا ی تحتانی نام شهریست در روم که در ابتدای اسلام مسکن کفار بود و اکنون در بعض نسخ گلستان ملیطه بروزن قصیده
نوشته است غلط است زملح و تقویم البلدان ملطیه بفتح میم و کسر طا و سکون لام و فتح یا و هاء ملقبات ملقبات چشم کبر صورتهای اشکال
که دیده می شود اول دران می فتد ملازه بضم میم و فتح زا ی معجمه گوشت پاره که اندرون حلق آویخته میباشد بسبب آزار آگاگ گویند از برهان و مؤید
برای قاری است ملاحظه بضم میم و فتح حاء مهمله و ظا معجمه بمعنی چشمه گریستن از کشف ملاطفه بکسی نکوئی کردن و مجازاً مکتوب مراسله را نیز گویند
معنی اول و منتخب ملکه بفتحات ثلاثه قوت حاصل شی در ذهن و قدرت کردن کار یکه متمکن گردد بطبیعت کسی از منتخب و بحر الجواهر و بفتح میم و کسر لام
زن پادشاه ملاعنه بفتح میم و کسر عین مهم ملعون هست خلاف القیاس و بضم میم و فتح عین بصیغه جمع فعول از زمخشری آمده و آخر بر آنست چرا لازم این
لفظ و صفت لفظ جمع و قلت و لفظ جمع نزد نحویان حکم مؤنث دارد که ذوالفضل فائده ملاحظه هست ملاز اده نام کتاب علم مناسبت و مهمل نام مصنف
اوست و در صطلاح بفتح میم و کسر حاء مهمله جمع ملحد و این اصل ملاحده بود و یا یعنی یا و آخر بجهت تاکید معنی جمع زیاده کرده چرا که
گاهی در آخر صیغه جمع منتهی الجموع و غیر آن بجهت تاکید جمع زیاده می آرند چنانکه ملائکه و صیاقل و صیاقله جمع صیقل از شرح اصول اکبری ملک شاه خادم
بادشاه و خفیه الشان از سلجوقیان کرنظام نام وزیری داشت که سیاستی و کریم الطبع بود ملکات فاضله چهار گانه حکمت و شجاعت و عفت و عدالت
ملکات رذیله شش گانه حمق و تهتک و بخل و حرص و کذب و فضب کبر و بیحیائی ملکات فاضله خمسه تهتک و بخل و حرص و کذب و فضب کبر و بیحیائی ملکات رذیله خمسه ملحمه بالفتح و حاء مهمله جای جنگ
عظیم و در صلاح نقشه و جنگ بزرگ گویا ماخوذ از لحم است چنانچه مسلخه از صلاح از لطائف ملاحبه بضم میم و فتح عین مهمله با کسی بازی کردن از منتخب ملائکه
فرشتگان مبهم ملک است در اصل ملاک بود تا بجهت تاکید معنی جمع زیاده کرده اند چنانکه ملاحده جمع ملحد و صیاقله جمع صیقل ملعقه بکسر عین مهمله مفتوح
و بعده قاف چمچه و قاشق آهنی و در صطلاح المبانام وزن معین ست و مجموعات و خمسل چهار مثقال ملعقه نامند از دوآنی دیگر یک مثقال را ملعقه
گویند و مثقال چهار نیم باشد و لفظ ملعقه بضم میم نیز نوشته اند و از منتخب بکسر ملک آواز بلند آواز ملهی بضم میم و سکون لام فاعل کننده
در بازی آرنده ملاهی بفتح باز بیا اگر کشف و منتخب ملک قمی ملک الشعرای پایتخت سلطان ابراهیم عادل شاه تخت نشین بیجاپور او در فن خود را بلقب ملک الکلامی ملقب ساخته بود
بالضم بچه زه و بیچ شونده و بچه از حرکت نبض کسی بچه و بسیان بچه و محوش و ملتانی در ولایت مطلق هندوستان گویند از مراجع هدایت ملتجی بالضم پناه جوینده
از لطائف ملی بالضم و میم مکسور تونگر از لطائف فصل میم معه میم مملکت بفتح اول و سکون ثانی و ضم لام و فتح ثالث مقام سلطنت و معنی بادشاهی و
بفتح ملکم نیز آمده از قاموس و منتخب لنز محاماة بفتح مرگ از لنز و محامات معنی ست در اصل مموة بروزن مفعلة بود واو متحرک ماقبل آن حرف صحیح ساکن بحرکت
واو نقل کرده بماقبل داده دو واو در اصل متحرک بود واکنون ماقبلش مفتوح گشت آن واو را بالف بدل کرده محامات شد محاماة مانند شدن نام منتخب

ممانعت بضم اول و فتح نون بازداشتن و منع کردن **محمر** اضمیت بکسر میم اول و سکون ثانی و فتح میم ثانی و تشدید حجازی بسیار مرض شدن و بجازا بمعنی غلطی **ممقوت** بقاف و تای فوقانی بروزن مفعول دشمن گرفته شده و مبغوض از مقوت کنر عجایبان **ممایزت** حرف بحرف نامجمه جدا ساختن و تمیز کردن **عمارات** بفتح گذشته ها و ماجراها از نطاق بضم اول بکسی گفتن و خصومت عداوت و ستیز کردن از منتخب **مماشات** بضم اول و تشدید مجمه بکسی گفتن و همراهی کردن از منتخب **مماطلت** بطا مهمله بفتح اول بقوت و فرصت منودن و پس افگندن کار سیلی از منتخب **ممارست** بضم اول و فتح را مهمله کوشیدن و وقوف کردن و تجربه بنودن و کاری رنج نمودن و درمان آزمودن ماده و مرح و منتخب **ممزوج** آمیخته شده شربیکه گلاب یا دیگر عرق با او آمیخته باشند **ممتزج** بالضم و زای معجمه بکسر آمیزنده و آمیخته شونده **مملوح** در آخر حا مهمله یعنی نمکین و نمک دیده شده و منصوب تعلب بهم است **ممزج** بضم میم اول و فتح سیم و دوم و فتح زا معجمه شده حا مهمله جایست قسمی از قسمهای کستان و بعضی آب خانه از شرح دیوان قانی و در دیگر کتب معتبره دیده نشده **مماسح** بضم اول و کسر سین مهمله جای مسح کننده دامن برگرداننده صورت اصلی بصورت زشت ممتسک کشیده دراز شده از منتخب **ممهد** بضم اول و فتح ثانی و کسر سیم مهمله جای تمهید کرده شده و گسترده شده و نیکو آراسته شده از منتخب **ممرد** بضم اول و فتح میم دوم و در آخر دال مهمله بروزن منصور جای درختان ساده و هموار از منتخب **ممد** بضم اول و کسر دوم و تشدید دال مدد کننده از منتخب **ممد** بضم اول و فتح دوم و کسر دال مشدد اول نام دریکه از ان بعضی امام کشید میشود از شرح نصاب **ممکن الوجود** آنست که نه وجودش ضروری بود و نه عدم آن ضروری بود و آن محل حاجت **محمر** بفتحتین و تشدید راء مهمله جای گذشتن و مجالا بمعنی بسیار مستعمل از مداومت از منتخب **ممطر** بضم اول و سکون دوم و کسر طا مهمله بارنده از منتخب **ممیز** بضم اول و فتح ثانی و تشدید یای مکسور تمیز کننده و جدا کننده خوب و ابله از درشت **ممانعت** بضم اول و سین مهمله شده باهم سائیده شده و باهم سائیده و جای بهم سودن چه این هم در فاعل و هم مفعول و هم ظرف است از مفاعله و مانحدایین هست با بلغ و تشدید کد مضاعف است **ممنوع** بضاد و نون مجمتین خائده شده **ممالک** بفتح مقامهای بادشاهی و این جمع مملکت است از منتخب **مملوک** بنده از منتخب **ممالیک** بفتح اول و کسر لام جمع مملوک است و آن غلام و کنیز و دیگر چیزها باشد **ممسک** بالضم و سین مهمله مکسور جانگه زننده و بازدارنده از خرج و بمعنی بخیل از صراح **ممائل** بضم میم چیزی مانند شونده و برابر از منتخب **مهمل** بضم میم اول و کسر میم ثانی و تشدید لام ملول کننده **ممتحن** بالضم و تای فوقانی و حا مهمله بروزن معتمر آزموده شده از منتخب **ممنون** بالفتح نعمت داده شده و نیکی کرده شده و نقصان کرده شده از نطائف **ممتهن** بالضم خوار کرده شده ماخوذ از مهانت از لطائف **ممکن** بالضم و کاف مکسور ستنده و پیاشونده و گاهی بمعنی مخلوق و انسان نیز آید بضم اول و فتح دوم و تشدید کاف مفتوح قایم و پابرجا کرده شده و بکسر کاف مشدد قایم و برجا کننده کسی را **محامد** بفتح اول و سکون دوم و ضم لام و تشدید دال و برکرده شده سیغه اسم مفعول ست از حمد اصل محمود بود بروزن مفعول پس همزه را بجا و بدل کردند واو را در واو ادغام کردند محمود شد و فارسیان بتخفیف هم آرند و نیز درست باشد بضم میم اول و سکون دوم و فتح لام بروزن مکرم در خصوصیت نیز صیغه اسم مفعولست ارباب افعال بخوانند از حمد کار بمعنی پرکردن باشد **ممحوة** بضم اول و فتح ثانی و تشدید واو مفتوح زدوده و ملمع کرده شده از منتخب **ممزوج** و درونی که بفریب آب زمانند است گردانیده باشند و نام سنگیست **ممسحه** بکسر سین مهمله و حا مهمله یا یعنی چیزیکه بدان چیز دیگر را بمالند و بمعنی گلمالنده معماران مستعمل است شرح نصاب **ممسک الاعنه** و **ممسک العنان** بهم بشکل دوانیدن هم از شکل عنانی بصورت مرد استاده بلکه بست تازیانه و بدست دیگر فرمان میکوالبش چاره **ممضی** بفتح میم اول و سکون میم ثانی و کسر ضاد مجمه و تشدید یا گذشته شده و روان کرده شده **ممتلی** بالضم پرواگذنده و این هم فاعل ست از تملا

فصل میم مع نون مناکبر اول موضعیست که مقام بارست و جای فرو آنجا قربانی کشند و بضم اول امید ها چیزیکه مجمع طعامات کرا بضم یعنی از زود مقصد بالشد و بالفتح مقدار اندازه و برابر و سن کدر وزن و سنجیدن مقرر ست یعنی منازل خیز آمده برین تقدیر مخفف منازل باشد

از منتخب و غیر آن منادی بضم میم و فتح دال و در آخر الف مقصوره بصورت یا بمعنی آواز دهنده شنونده و خواننده شده و مراد ازو ندا نیز آمده از منتخب **منساد** بکسر میم و سکون نون و سین مهمله و صاد مکسور و شین معجمه بصورت یاء مفتاح نصاب بمعنی مفتاح و بعضی بمعنی جای برشتن و بعضی بصورت الف و آنچه که مردم بعد الف گه و در حقیقت همزه است همزه دیگر گویند خطاست و اگر نویسند باید بالف نوشت بجهت شاره یعنی الف نیست همزه است یعنی جایی پیدا نشدن و جای بودن مگر در عرف بعنی سبب مستعمل میشود و **منقی** بضم میم و فتح نون و تشدید قاف مفتوح و الف بصورت یا پاک کرده شده و صاف کرده شده چنانچه میویز منقی و آلهٔ منقی میویز میوه موصوف ست که در دو انجا زائد و منقی صفت آلت یعنی میویز یکه از تخمش پاک و صاف کرده باشند و بعض مردم که میویز منقی گویند و الفظ میویز مهمل میشوند غلط عظیم ست **منقلا** بالکسر و حرف سوم قاف فوج پیش یعنی هر اول **منکوب** خراب و بدحال و سختی رسیده شده از منتخب و کشف و کنز **منتخب** بالضم و فتحای سه نقطه مفتوح برگزیده شده و این صیغهٔ اسم مفعول است از باب افتعال از کنز و کشف **منکب** بالفتح و کاف مکسور کنف و دوش از صراح و مؤید **منخوب** و کنز و مدار **منجلاب** بالفتح و جیم عربی مفتوح سفالی باشد که آب حمام یا آب باد چینخانه و امثال آن در آن جمع شود و ظاهر است که آن نهایت مکروه و بد بو باشد از برهان و جهانگیری و در دنیا بان نوشته که صاحب بهار عجم گوید در ترکیب این لفظ ظاهر آنست که مرکب باشد از نجل که اسم ظرف ست از نجل که بمعنی انداختن چیزی است و لفظ آب پس منجلاب بمعنی جای انداختن آب باشد **مناقب** بفتح میم و کسر قاف اوصاف حمیده **منصب** بفتح میم و کسر صاد مهمله جای برپا شدن و مجازاً بمعنی رتبه و عهد چنانچه المقدر که برای امرا از حضور بادشاه هند و ستان مقرر گردد و بفتح صاد نشاط از برهان و کشف و منزل و تحقیقات خان آرزو چنین تحقیق رسید که لفظ منصب که بفتح صاد شهرت دارد باقتضای ضابطه تصریف بکسر صاد باید و این غلط عام ست مگر اهل عوام بدان که غلط بر دو گونه ست یکی غلط عام چنانکه لفظ منصب که بکسر صاد ست بفتح صاد گرفته شود چنانکه شعرا در عامه بالفظ لب غنچه قافیه کرده اند و دیگر غلط عوام چنانکه لفظ تعینات یعنی شخص تعین کرده شده بطرفی و کاری و این استعمال عوام است تم کلامه **منسک** بفتح میم و سکون نون و فتح سین مهمله و کسر کاف آب ریزنده و گریه بسیار کننده و **منتخب** **مناب** بفتح میم و در آخر باء موحده جای اساد و اتکا و نیز بمعنی استادن بجای کسی از منتخب **منتصب** بالضم و سین مهمله نسبت دهنده بکسی مهمله و بالفتح لفظی که وجه نسبت باشد اگر بطریق نوته ملفوظ نموده شود و **منکب** بفتح میم و کسر کاف دوشها و کنفها مردم **منقلب** بفتح میم و کسر لام برگردنده و دو اژگون شونده و مطلق منقلب قسمی از اقسام خلاته بروز دوازده گانه باعتبار تاثیرات سعدا و نحوست رطائع برج منقلب کلا سرعت و درست نیاید و بفتح لام عدد نهصد ست بمعنی برگشتن و بمعنی جای برگشتن و دو اژگون شدن و چون این از باب انفعال ست لهذا اسم مفعول ازین نمی آید اما قاموس و غیر آن و آنچه در منتخب بمعنی مقلوب نوشته از تصرف کاتبان ست **منسب** بسین مهمله بجیم کشیده شونده از لطائف و منتخب **مناکیب** بفتح میم و کسر کاف خراب و بدحالان و سختی رسیدگان این جمع نکبت ست **منعوب** بفتح میم و فتح نون و سکون واو و باء موحده و بنا بت کرده شده **منشعب** بالضم و شین معجمه مفتوح و کسر عین مهمله شاخ در شاخ شونده و نام کتابی ست و علم صرف **مناسبت** بفتح سین مهمله با هم نسبت داشتن منتخب **مناوت** بضم میم و فتح دال نشیبی در منتخب **منافرت** باکسی نزد حاکم رفتن برای اثبات بزرگی خود و این در منتخب و صراح **منعوت** نعت کرده شده و صفت کرده شده **مناقات** بضم میم از هم جدا شدن و نفی کردن و با هم هرگز یکی نیست کردن چنانکه نقیض و ضدیت میان شب و روز و گرمی و سردی از کشف **مشات** بضم میم و سکون نون و فتح شین معجمه و الف ممدوده و تای فوقانی بروزن فعلات انشا کرده شده باین معنی ست که بضم میم و سکون نون و شین معجمه صیغهٔ اسم مفعول ست و مراد از منشات مسودات و عبارات و تصنیفات ست **منیت** بضم میم و سکون نون و فتح تحتانی آرزو و مقصود و بفتح میم و کسر نون و تشدید تحتانی مفتوح موت و مرگ از منتخب و مدار و بحر الجواهر و کنز **منقصت** بفتح میم و سکون نون و کسر قاف و فتح صاد مهمله نقصان و عیب از مهذب **منقصت** بفتح میم و کسر قاف و ضاد معجمه نقیض و شکستگی از شمسی **منحوت**

بجار مهملهٔ ترا شیده شده از لطائف منجب بالکسر و جار مهملهٔ تحتیه و نده از شرح نصاب منجات بالکسر و جار مهملهٔ ندهٔ نجاران از شرح مصنامات بفتح
بمعنی خواهها نسبت بفتح میم و سکون نون و کسر سوحده جا روئیدن و بضم میم و فتح نون و فتح موحده شده و هم طلاع نقاشان و
معماران نقشه زمین خود اندکی بلند باشد چنانکه نقش سکه بر روپیه از کنز و غیر آن مشهیات بفتح میم و سکون نون و کسر ها و تشدید تحتانی افعال بدکه
کردن تمهاده شرع منع کرده شده است مسنات بفتح میم نام تپی در عرب که هر دو قبیله از اعراب آنرا پرستیدند از لطائف منفعت تسبیح
میم و سکون نون و فتح فا و فتح عین مهمله سود مند از صراح منست بالکسر و تشدید نون مفتوح نکوئی و احسان کردن بالکسی منتخب و در صراح نوشته که منت نهادن و بیان
کردن بالکسی منتخب و در صراح نوشته که منت نعمت دادن و بیان کردن نیکی کرایش بر کسی و در بعض کتب لغت نوشته که شمار کردن منعم نعمتهای خود را بر نعمت داده شده و بار
نعمت بر کسی نهاده مرجون احسان خود داشتن و معترف شدن منعم علیه بنعمتهای منعم و صاحب بهار عجم نوشته که لفظ منت با لفظ نهادن و گذاشتن و کشیدن
و پذیرفتن مستعمل میگردد مسانحت بضم میم و فتح کاف کام کردن منتخب مناغمت بضم میم و فتح الی با کسی در چیزی کوشیدن و با کسی بر آوردن حق خود کشاکش
کردن و خصومت کردن از منتخب و لطائف منقبت بفتح میم و سکون نون و فتح قاف هنر و ستودگی و هم طلاع محامدة بتاء اهل بیت و اصحاب کبار رضوان الله تعالی
علیهم مهیمن مناظرات بضم میم و فتح ظا مرجع با هم بحث کردنها منبعث بضم میم و سکون نون و فتح موحده و کسر عین مهمله و فتا شلثه برانگیخته شونده منطقة البروج
بالکسر دائره است که همه دوازده برج بهمین دائره واقع شده اند و این دائره بشکل منطقه یعنی میان بند بر خوالی افلاک سبعهٔ آمده است و این دایره منطقة البروج دایرهٔ معدل النهار
را تقاطع نموده است جائیکه چون شمس بهر دو نقطه محل تقاطع رسد لیل و نهار در جمیع بقاع غیر عرض معین و مایقرب منه برابر باشد و این دو محل تقاطع او دو نقطه
اعتدال گویند و آن نقطه که چون آفتاب از و در گذرد شمالی شود دی را اعتدال ربیعی نامند و آن رأس حمل است و نقطه دیگر که مقابل آنست چون آفتاب از و لذرد
جنوبی شود آنرا اعتدال خریفی گویند و آن رأس میزان است و سر شمس و اسم این دائره واقع میباشد و شکل دائرهٔ منطقة البروج و دائرهٔ معدل النهار بیست

منسوج بالفتح وجیم عربی بافته شده واین بمعنی دست انداز نیز هست وبمعنی بافتن نیز هست ومنسج قسمی از بافته ابریشمی از شرح بوستان منتج بالضم وفتحای فوقانی مکسور نتیجه دهنده مستدرج درآمده چیزی از منتخب منتج بالضم اول وکسر سیم دوم درهم رفته ودوامل شونده منتج بفتح اول وسوم راه راست وراه کشاده از اعتب وصراط مستقیم منهاج بفتح میم وکسر ها راه راست است واین بمعنی منهج هست از منتخب وکنز منهاج بالکسر راه راست وکشاده از کنز ومنتخب وصراح منتفح بضم میم وسکون نون وفتح فوقانی وفتح سین مهمله یافته شده منبج بالضم مکس سبز که گوشت را گنده کند وکرم اندازد منضج بضم میم وسکون نون وکسر ضاد معجمه وجیم پخته کننده وپزنده میوه ودرشیر وخط نادره را از اصراح منفتح بضم میم وفتح نون وفتح قاف مشدد وحاء مهمله پاک کرده شده وصاف کرده شده چیزیکه از دروغ باشد منسرح بضم میم وسکون نون وفتح سین مهمله وکسر راء مهمله وحاء مهمله آسانی ودر آمده شده ونام بحری چون دارکنان این بحر سبهاسقدم اند برحمد لمدآسان تر گفته میشود وبعضی نوشته اند که انشراح از جامه بیرون آمدن است این بحر هم در نقصان خرافات بحری میرسد که بمقدار دو کن خوشش میرسد لمذا این اختصار را به بیرون آمدن از جاتشبیه کردند منفتح بالکسر وصرف سوم فاء مفتوحه وبعده خاء معجمه آهنگران قلن پوست حیوان باشد که از ان باد بخش میرساند او منتخب وبضم میم وفتح نون وکسر خاء مشدد ودر دسنده اینچه که باد در شکم بسیار پیدا کند منسوخ ضد گردانیده شده ورد کرده شده منتسخ بکسر سین مهمله نسخه گیرنده ونسخه خوانده وبفتح سین نسخه گرفته شده وبعضی بمعنی رد کرده شده نیز فروخته اند مناخ بفتح میم محل خواب وجای آسودگی از اطلاق منفسخ بفاء وسین مهمله فاسد وتباه منقاد بالضم وقاف مهمله رام ومطیع وفرمانبردار وفروتنی کننده از منتخب لطائف منعقد بالضم وعین مهمله عقوق وکشکاب بسته شونده از منتخب منعد بضم میم وسکون نون وفتح سین مهمله ودال مشدید دال بسته شونده من یزید نوعی از بیع که هر کرا از دیگر خریداران قیمت زیاده دهد خرید نماید وبعضی فروخت کالا وبعضی بازار نیز نوشته اند منعشد بضم میم وسکون نون وکسر شین معجمه خوانده منعشد بضم میم وفتح نون وفتح ضاد معجمه شده برهم گیرنده شده از منتخب منجد بالفتح وتشدید جیم وکسر سیم دوم بسته وفسرده شده از سرد وبسته گردد منتقد بالضم وقاف مکسور نقد ستاننده وفتح قاف سره کرده شده وپاک از لطائف منتظر وبضم میم وکسر راء مهمله تنها مسند وبضم میم وفتح نون وکسر دال مشدد اول پرده درنده که راز کسی فاش کند شرح نصاب منعقد بفتح میم وسکون نون وفتح عاء ودال مهمله جای جاگرفتن شدن وجای جاگرفتن شدن واین معنی راء مراد است منقار بالکسر دول مرغ وآلت دانه چیدن وآب چوب کندن از شرح نصاب منشار بالکسر شدید میم اره که بدان چوب را قطع کنند از منتخب منذر بضم میم وسکون نون وکسر ذال معجمه ترساننده ویکی از اسماء پیغمبر صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم که بحضرت نیز کفار را از عذاب ونوع می ترسانیدند از شرح نصاب منتظر بالفتح وظاء معجمه مفتوح جای نظر مدام که این لفظ گاهی بمعنی چشم باشد چراکه چشم محل خروج نظر وجای پدید شدن بصرست وگاهی بمعنی چهره در دمی آید زیرا که چهره موضع واقع شدن نظر است بنانکه اکثر نظر بر چهره می افتد وگاهی بمعنی دریچه که بر سر بام وغیره باشد مستعل معشوق وجراگه دریچه جاست که در آنجا نشسته نظر باطراف میکنند اجمالاً از کشف وتتبع کلام ساننده معلوم شد مناظره جمع منظر مخنجر بکسر میم وسکون نون وفتح خاء معجمه سوراخ بینی وفتح میم وکسر خاء معجمه نیآمده از منتخب وغیر آن منکر بالضم دکان مفتوح بهدوتصحیح وناشایسته وامر قبیح که هرکه بینداز نکار کند ومشروع وبمعنی ناشناخته شده ونام فرشته از دو فرشتگان که در گور سوال کنند وبالضم دکان مکسور الکار کننده از مدارد کشف ومزیل وتتبع لطائف منجر بضم میم وسکون نون وفتح جیم کشیده شونده در اصل منجر بر وطرح او عاطف صیغه سوم فاعل از کجر که بروزن افعال ست مانوذ از جر که بمعنی کشیدن باشد منار بالفتح چراغدان وجای بلند که بران چراغ افروزند چراکه این صیغه بمعنی ظرف ست بمعنی علمی بلوره مجازاً جای بلند واذان گفتن وستون که از خشت یا سنگ بر یمین ویسار مساجد بنا کنند شاید که در زمانه قدیم بران چراغ می افروخته باشند بهمین سبب آنرا منار گویند ودرین زمان که آنرا مینار گویند بزیادت تحتانی غلط محض ست از منزل ومنتخب ومؤید دیگر منشور برآگنده شده وفرمان پادشاهی از منتخب وبعضی گویند بمعنی فرمان پادشاهی که در لطف عنایت پادشاه نامه شیر بفتح فرمانهای پادشاهی این جمع منشورست منتشر بالضم پراگنده از منتخب منبر بالکسر که بلند شدن که جای

خطیب باشد و این صیغه اسم آلت است از منبر که معنی برداشتن ست و صراح منابر بفتح میم و کسر باء موحده و جمع منبر بود بفتح میم و سکون نون و فتح باء موحده و ضم
موحده و واو و سرو ف مانده و پریشان حال از کثرت تردد و فقار منوچهر بکسر میم و واو و حروف مخفف منوچهر یعنی بهشت رو که نام منبر و اریخ ست از جانب
دختر و ایرج پسر فریدون بود از بران مناصه بضم میم و کسر صاد بی نقطه و هاء مهمله اسم فاعل از مناصرت فتح میم حامی یاری دادن از لطائف منکدیره منکسر بضم میم و کسر سین مهمله شکننده منصور یاری داده شده و نام فقیر کامل مشهور ست در تواریخ این خلکان بخطوت کنام ایشان حسین بود و نام پدر
ایشان منصور باسم پدر خود معروف گشته اند و ایشان اصلاح ازان گویند که روزی بر دکان حلاجی گذشته بود حلاج را کاری فرمودند حلاج انکار کرد که من
بکار خود مشغولم ایشان گفت که تو برو من عوض تو کار ترا یکدم حلاج برای کردن کار ایشان فرصت چون بعد اندک دیر باز آمد همه پنبه دوکان خود مجلوج یافت تعجب
کرد و از انروز لقب ایشان حلاج مشهور شد منشور بتاء و شلثه و راء مهمله و شین معجمه و سکون نون و ضم راء و واو و راء مهمله یعنی نشر
کردن از لطائف منشور بتاء و شلثه و راء مهمله و ضم راء و واو و راء مهمله یعنی متفرق و پراکنده و کاریکه متفرق و پراکنده باشد مناخر بفتح میم و کسر خاء معجمه جمع منخر
که بکسر اول یعنی سوراخ بینی ست مناخیر بفتح میم منخر که بالکسر یعنی سوراخ بینی ست و مناخیر در کنایه از تخته کم عرض که بکنار دیگ تخت الصق کنند تا تخت
دیگر بوقت بستن دروازه بران قرار گیرد آنرا بینی دیگ گویند و مناخیر اگر بصیغه جمع ست لیکن در ترکیب با لفظ دیگ بمعنی واحد مستعمل میشود منحدر بالضم و حاء مهمله مفتوح
و کسر دال بالا بر پرآینده از منتخب منتخیر بزاء معجمه و جیم عربی باز مانده و منقطر بقاف و طاء مهمله افتاده شده من الافیه بالفتح اقتدار یکه چون بر کشتی
پر بار نشیند کشتی غرق شود از لطائف منقهر بالضم میم و کسر هاء و راء مهمله بمعنی مقهور و مغلوب از منقمس بالضم و فتح میم و کسر میم و مهمله بمعنی
مهمله آب فرو رونده یعنی غریق از صراح و منتخب مندس بالضم میم و سکون نون و فتح دال مهمله و کسر راء و سین مهمله کسنه و فرسوده و نعوصا جامه کسنه
منتخب و لطائف و غیران منکوس بالفتح و سین مهمله نگونسار و سرنگون از منتخب و لطائف منطمس بالضم و طاء مهمله فرو رفته پنهان شده و ثبت و محو شونده از لطائف
منکلوس بالفتح و سکون نون و کاف فارسی و ضم لام نام شهری در سند که نواحی آن فیل خوب و بهتر پیدا میشود و لهذا رشیدی نقوش بفاء و شین معجمه پنبه
پشم زده شده ای همان ندافی از هم پاشیده شده و منقاش بالکسر و قاف و شین معجمه موی چینه کردن سوراخ از بینی بر کندن از منتخب یعنی نشر کردن دهان
ناخن و حرف غلط تراشیدن منش بفتح میم و کسر نون خود طبیعت از مدار و لائف و بهانه گیری و بهانه تجربه منجوش آبچه علم ظاهر بسبب اصل منجوق ست بمعنوش بفتح میم
سکون نون و ضم تحتانی و شین معجمه بمعنی مشنو از برهان مناصل بفتح میم و صاد مهمله کسنجیدن و باز پس شدن و خویش را
باز کشیدن و گریزگاه از منتخب و صراح منصوص بهر دو صاد مهمله بکمال تفحص تحقیق رسانیده شده و آنچه از آیت صریح غیر محتاج تاویل یا از حدیث صریح
بثبوت رسانیده شده باشد منغض بضم میم و فتح نون و غین معجمه مشدد مفتوح و صاد مهمله مکدر تیره از صراح منقرض بالضم و قاف و کسر راء ضا
معجم بریده شونده متخفض بالضم و خاء معجمه و کسر فا و ضاد معجمه نشیب افتاده و پست شونده منقبض گرفته شونده و تنگ بسته شونده و مناقض بضم میم
و کسر قاف شکننده و مخالف مناط بفتح میم مصدر میمی ست بچیزی درآویختن و بمعنی درآویختگی و پیچیدگی مستعمل که حاصل المصدر ست و بهم صیغه اسم ظرف
بمعنی جای درآویختن چیزی ماخوذ از نوط که بمعنی درآویختن ست و مجازاً گاهی بمعنی مطلب و مقصد نیز مستعمل میکنند از لطائف و منتخب و غیران منوط
بفتح میم و ضم نون وابسته و بچیزی درآویخته شده از منتخب منخر بضم میم و خاء معجمه و کسر راء مهمله چیزیکه بسبب تراشیدن بواطر افش صاف و مصفا شده باشد و
مجازاً بمعنی راست و درست شونده و در مجموع اللغات منخرط بمعنی درمیان چیزی درآینده در صراح در کشیده شونده در رشته منبسط بضم میم و سین مهمله کسترده
کشاده شونده و گسترده شونده و گاهی مجازاً بمعنی سرور و خوش حال و انبساط آرنده منیع بر وزن فیل باز دارنده و مجازاً بمعنی محکم و استوار چه اگر چیزی
استوار غیر را از مداخلت باز می دارد و متاع بالفتح و تشدید نون بسیار منع کننده منقلع بکسر لام برکنده شونده منوع بضم میم و ضم نون باز دارنده و
بسیار منع کننده از لطائف منقنع بکسر نون دوم قناعت کننده از لطائف منیع بفتح میم و سکون نون و فتح باء موحده چشمه و این صیغه

اسم فاعل از تنوع که بمعنی برآمدن آب است ازین منابع بفتح میم و کسر باء موحده جمع منبع بفتحتین بضم و فتح جیم یکی کاروانگاه و آبگیاه از لطایف و صراح منطبع بالضم و طای مهمله و کسر موحده منقوش خوبرو از منتخب منافع بفتح میم و کسر فا جمع منفعت مندفع بضم اول و کسر فا دفع شود و منازع بضم میم و کسر زای معجمه باکسی در چیزی و اکوشنده منتهی الجموع وزن جمعی که بایشان جامع فنون ساخت چنانچه وزن مفاعل و مفاعیل کهین هر دو وزن را بارویگیر جمع کرده جمع الجمع می نمایند بخلاف دیگران وزن جمع چنانچه اکالیب جمع الکلب و اکلب جمع کلب است منضبع بضم میم و سکون نون و فتح صاد مهمله و کسر موحده و غین معجمه رنگین شونده منیف بضم میم بروزن مقیم پاک بزرگ و بلند و زیاده از منتخب منتزف بفتح زای معجمه و کسر های مهمله دور شونده از سمت معقولیت دور شونده هازوزن صحیح از شرح قاقانی منکشف بکسر شین معجمه واشونده و کشاده و برهنه شونده متخرف خمیده و برگشته شونده منعطف بکسر طای مهمله منسم گیرنده و برگردنده متصرف بکسر های مهمله از حالی بحالی برگردنده و با مطلع نحوا همی که قبول کند کسره و تنوین را بخلاف غیر منصرف که کسره و تنوین را نپذیرد منجنیق بفتح میم و سکون نون و فتح جیم و کسر نون دوم و یای معروف نوعی از فلاخن بزرگ که بر سر چوبی قوی نصب کنند و سنگهای کلان دران نهاده بر دیوار قلعه زده و دیوار می شکنند واین معرب من چه نیک است والادر خاص عربی جیم و قاف صحیح کلمه نیامده است چون در زمانه سابق آلات مذکور بحکمت قلعه گیری کمال مفید بود لهذا الفاظ آن بااین اسم مسمی گشت لبعد ازان معرب کردند از مداره و کشف و برهان ولب اللباب و مؤید و منتخب و غیره منحوق بالفتح و جیم عربی مضموم ها بحاء مهمله مفتوح و واو ساکن و قاف چیزی باشد که از زر و سیم و غیره بر است کرده بر سر علم لشکر و غیره می نهند واین لفظ معرب است از مداره و مؤید و کشف و برهان و بعضی نوشته که طاسکی که بر سر علم نصب کنند منشق بضم میم و سکون نون و فتح شین معجمه و تشدید قاف شگافته شونده و پاره شونده منفق بضم میم و کسر فا نفقه دهنده از لطایف منخرق دریده شونده منطبق بالکسر و طا مهمله نیز بکسر و سکون با رتحتانی فصیح الکلام و نیک سخن گو از منتخب منطق بالفتح و طا مهمله مصدر سخن گفتن و سخن و گفتار و نام علمیست موزون تعریفش این است آلة قانونیة تعصم مراعاتها الذهن عن الخطا فی الفکر و بالکسر و طا مهمله مقنع میان بند و کسرنده و بضم میم و کسر طا گیرنده و کلامه گنده از منتخب غیر آن منطوق سخن و کلام و بمعنی مضمون و معانی نیز آمده منطبق بضم میم و کسر موحده بهم نهاده شونده و بمعنا بمعنی برابر و موافق آینده منفرجات بضم میم و سکون نون و فتح فا جدا گردنده از لطایف منشقات بضم میم و سکون نون و فتح شین معجمه و کسر قاف شگافته شونده منفسح بضم میم و سکون نون و فتح فا منتخب صراح مناسک بفتح میم و کسر سین مهمله جاهای عبادت حاجیان و بمجاز ذکر محل و اراده حال بمعنی افعال و اعمال حج چنانچه طواف کعبه و رمی الجمار و سعی میان صفا و مروه یعنی رویدن میان صفا و مروه و نحو آن عرفات بضم عین مهمله و فا و تا قرباتی و بستن احرام و غیر آن جمع منسک است که بمعنی عبادت گاه حاجیان باشد منسک بفتح میم و سکون نون و فتح سین مهمله عبادتگاه و جای قربانی حاجیان و این ماخوذ است از نسک بضم سین که بمعنی عبادت کردن و قربان کردن و قربانی است از منتخب مندک بالفتح پاره و ریزه سنگ سیم عضد الدوله یعنی کساد و نماند و انی متاع مرقوم ساخته از لطایف منسلک بضم میم و لام مکسور آینده در پیروی و شونده از منتخب و منقول از تبدیل الفواد منسلک خود ساده و پاک انداز نمده از لطایف منهد اک بالکسر و لغت بمعنی از اجتهاد و در منتظم اهل فترت را گویند منهل بفتح میم و سکون نون و فتح ها چشمه و جاگاه و صحرا که مردم و بهایم ازان آب گیرند و خورند یا خود آب نوشیدنی باشد از منتخب منهزم بفتح میم و سکون نون و فتح ها و کسر زای معجمه و فتح میم گریزنده و غیر آن مناهل بفتح میم و کسر ها جمع منهل که بمعنی چشمه باشد منزل بفتح میم و کسر زا محل جای فرود آمدن لیکن اکثر بمعنی جائی ستعمل که مسافران بجهت خواب و آرام در آن فرود آیند و بمعنی مطلق خانه و مکان نیز مستعمل مشیوه بضم میم و فتح زا و کسر میم و واو ساکن و ها مفرد و نوشتاد کشده

منازل هم بمنزل مذکور و اهل تنجیم بیست و هفت اند و هندیان منزل قمر را نچهتر گویند اول قمر طین که هندی اش سونی گویند دوم بطین هندی بهرنی سوم ذرباهندی کرتکا چهارم دبلان هندی روهنی پنجم هفته هندی مرگ شیرش هم هفته هندی ارد را هفتم دناع هندی پنرلیش هشتم شرع بست یکم طرفه هندی شلیکها دهم دیه هندی مگها یازدهم پوربا دوازدهم صرفه هندی اوتراسیر دهم عواهندی هشت چهاردهم جمال هندی چترا پانزدهم فتحه هندی سوانت شانزدهم زباناهندی بسکا هفدهم اکیل هندی انورادها نیزدهم تلب هندی جیشها نوزدهم شوکه هندی مول بستم لفایم هندی پورابکها و بست یکم هندی اوتراکها و بست دوم سعد هذای هندی بست سوم ابهی هندی و هشت صالبست چهارم جهنیه هندی ست سکا بست پنجم سوه هندی پورابادرپت بست ششم مقدم هندی اوتراباد رپت بست و هفتم موخر هندی ریوتی بدانکه هریکی از بروج دوازده گانه مانند منازل پادو بالا مرکبست مندمل بضم میم اول و کسر سیم دوم چراسیکه کوشش فراهم آمده باشد منجل بکسر میم عربی مفتوح داس که بدان زراعت غیرذوالنبع جای انفتح خاص چیزی) باشد انشرح فعلش منتخب منفعل بضم میم و فتح نون و عین مهمله مشدد آنچه بشنجل اهل سپاه باشد و عین منفعل کنایه ازابطال منجل بالضم و حاء مهمله مفتوح و تشدید لام کشاده شونده انتخب متمثل بکسر میم و فتح خاء معجمه پرویزن غربال و ضم میم و ضم خاء معجمه و بتشدید فاء فصیح انتخب و صراح منقال بفتح میم و فتح قاف نکشتدان که آن انجمز نیز گویند از مارد و در کشف بضم اول و سوم مندیل بکسر میم و دال مهمله دستار رود ستار چه که بر میان بندد اگر کشف موجود نباشد بمعنی رومال یا پارچه نادوخته نیز نوشته اند مندال بفتح میم و سکون نون و فتح دال مهمله و الف و لام گردگیر خود بر زمین کشند و زبان سبک نوعی از دمل که آنرا کیما و فینز گویند از زبان و سروری و مصطلحات منحول بفتح و حاء مهمله شوره گیرسه که بی تغییر الفاظ و مضمون تمام خود خواند باشد از منتخب و سرکرد و صراح منوال چونی باشد جواهگان آنکه هرقدر جامه بافته میشود بران می پیچند و مجازاً بمعنی طور و دستور مستعمل کنند از منتخب و شرح مقامات حریری و صراح بمعنی نور دیدان باشند منال بفتح میم جای یا قطعه چیزی و محل حصول شی چنانکه اراضی املاک جاگیر و باغ و مزرعه روگان که اینهمه محل حصول مال و درجستند ازنوید منیل بفتح و حرف سوم با سوعده نیز مفتوح کامل دست و بهمه قماز بران و در طایفه مستعمل کامل و بهتقاد و بمعنی محل نخم و نامرده الیکه برزخمهای تازه استعمال کنند منفعل بضم میم و کسر عین مهمله شرمنده از چیزی پذیرنده از منتخب متقل بضم میم و کسر قاف از جای جای شونده مقام فتح جای نشستن و نواگاه از منتخب منوم حریص گرسنه از لطایف منتخب منعم بضم میم و سکون نون و کسر عین مهمله دارای نعمت بسیار منعام بکسر عین مهمله بسیار شبنم کننده از منتخب مرزنجوش بضم میم و سکون نون و فتح فوقانی و کسر سین مهمله گیزه و مجازاً بمعنی بوی خوش گیزه منهزم بضم میم و کسر زا و تشدید میم شکسته از میان جنگ گریزنده و لشکر شکست خورده مشدم بضم میم و کسر دال مهمله ویران شونده عمارت افتاده از هم ریخته منسجم بسین مهمله و جیم آب اشک روان شونده از منتخب و صراح فتح تجسیم کلموریشن و تاباں از لطایف منخرم بخای معجمه بینی بریده گوش سوراخ کرده شده از لطایف انتقم بضم میم و کسر قاف انتقال گیزه و کینه شده از کسی منتظم بضم میم و کسر ظاء معجمه است دست شونده از صراح و منتخب اگرچه از باب افتعال است مگر متعدی نیامده تنظم بضم میم و کسر ظاء معجمه و تشدید میم پیوسته شونده و آمیخته شونده و فراهم آینده و بچیزی مناظم جاباشی ترتیب و نظم انضم بضم میم و کسر ضاد معجمه و تشدید میم پیوسته شونده و آمیخته شونده و فراهم آینده و بچیزی منعدم بکسر دال مهمله شونده و در خیابان نوشته که بعضی گویند این لفظ غلط است و صحیح معدوم ظاهراً ازآنست که انفعال قبول فعل سنجاهد و عدم چیزی نیست که شی آنرا قبول کند و صاحب یمین الاغلاط نوشته که انعدام لفظ غلط است و در آنکه باب انفعال مختص بعلاج و تاثیر است گر استعمال آن بسیار است منان بالفتح و تشدید نون اول بسیار بخشنده و نعمت دهنده دست تهنده و یکی از اسمای حق تعالی منون بفتح میم و ضم نون مدانگرد و دیرپا المنون بمعنی عادت و روزگار از منتخب و بضم میم و فتح نون و فتح دال مشدده و تنوین داده شده من بکسر میم و فتح نون اول جمیع منت از لطایف منقن بضم میم و سکون نون و کسر تاء فوقانی گنده دیدبوا گشته منکبین بفتح میم و کسر کاف

و فتح وهده هر دو لغت است بمعنی سنگ ریزه و بالفتح وکاف تازی آهسته نیز لغت است از لطایف منخر بکسر میم و فتح خاء معجمه و فتح راء مهمله بر وزن
مرآت یعنی من گفته زبان عربی ترجمه الفاظ فارسی آورده و بالفتح یعنی کسی و آن کس کیست یا نمیدانی برای جمع و سفر دهر و آمده و بالفتح میم و تشدید
نون نعمت دادن و دست ستادن و نقصان کردن و گزانگبین و تر نبین و هر مطوبی شیرین که بر برگ بعض درختان بهم شود مثل بید انگبین و شیر خشت یعنی
ترنجبین که بر قوم موسی علیه السلام بادیه بوده و نام وزن معین که دور طلی باشد و این من بیشتر مستعمل الباست و من هندی چهل سیر شش وزن سیر و یک
مثقال و شش ترنجبین بر هان قاطع و کشف صراح وغیره و صاحبان مجمع چنین نوشته که لفظ من در عرف غیر متکلم واحد است گاهی بصیغه غائب هم عاید سازند چنانکه در قصیده گداز
مصرع کاش من هم گوهری بودی الخ و معنی نسبت همچنانچه دشمن یعنی شخص منسوب بدشت یعنی کسیکه در دشت باشد و شهر باشد و لفظان
بمعنی تو و نیز آمده چنانچه خونین بالفتح معنی آلوده کلان و سوداگر که در وسط شاهین ترازو سازند که نشسته آن گذارنده بوقت سنجیدن بدست گیرند و من بمعنی
مرا نیز آمده مصحح اسمها بدانی گو بیت بسکه عاشق این سه لعبت باشد ناگزیر گر نمی گفتند لعبت نیز باشد منهیان بضم میم جمع منهی بمعنی خبر دهندگان و در اینجا این لفظ بصیغه مفعولی
بمعنی نوشته شده منقلب بضم میم و فتح نون و تشدید یاء موحده مفتوح جای ظاهر شدن چیزی است لهذا بلحاظ معنی مجازی بمعنی تحت یا سر بر که عروس یا ایران
نشانده جلوه دهند و آرایا مادوده گیزا نظر بر آنجا لهذا هر کسی این لفظ را بصیغه اسم مفعول یعنی منقلب و بتشدید یاء مفتوح و بتشدید نون خلط سهل منقلب و بتخفیف یاء و بدون الف و یاء موحده و لام مفتوح و صاد مهمله ساکن و طاء مهمله مفتوح بکسر
آلده باشد یعنی تخت سر یکه بران عروس از دیگران ممتاز و بلند گردانند مشعبذه یا لکر و سین مهمله و فاء ساکن و آن جوبی باشد پنجشاخه که خرمن کوفته را بدان
میگردانند و آله علف یا کندم و چیزیست که خرمن کوفته را بدان بر باد دهند از شرح نصاب و منتخب و سرور و برهان مناظره بضم میم و فتح ظاء معجمه و بعد الف راء مهمله مفتوح و خاء معجمه
یعنی نگریستن و بحقیقت و اهمیت چیزی و معنی باهم بحث کردن مستعمل هیچ و نام علمیکه در آن قانین مباحثه مندرج است از منتخب و نیز منطقه بالکسر و فتح میم و کاف و قاف
مفتوح و قاف میان بندکه بمندلی نازا پنگه گویند انگشت کنند و از منتخب و بحر جواهر و منطقة البروج نام دایره هست که بیانش در همین فصل گذشت منکوحه
زن نکاح کرده شده و از کنز و منیر و بفتح میم و یاء مجهول و زاء معجمه و فتح راء مهمله مختصر افسار سیاست بزبان نام پهلوان لشکر گیو پور و عاشق و داماد هاشم زاد بفتح
نشان که در راه ها از سنگ و خشت برپا کنند و در اصل لغت معنی چراغ پایه باشد ظاهر او به بستر آن باشد که مسافران بسوی راه یافتن چراغی بر مناره ها
می فروختند چنانکه در بلاد عرب شب هنگام میر و ند از ضیاء بان منطوق کلام و سخن مناصفه بضم میم و فتح صاد مهمله بر وزن چیزی را انتخب و کنز
منقله بضم میم و قاف بر وزن سنبله معنی مجمر از برهان منوب عنه بفتح میم و ضم نون و تشدید یاء موحده کسی که کسی بکار شرعی نائب و باشد منزلگاه
معنی نماز گه منزل خود یعنی جای نزول است لفظ گاه با وجودیکه بمعنی جا است گاهی بمعنی ماه لیکن چون بآخر اسم گاه بقاعده اضافت مستعمل شود در اصل گاه بمعنی منزل بود و لفظ
گاه بمعنی مطلق زمین بقید ظرفیت مطلقه و منزل بمعنی مکان خاص پس در مقید یت اضافت عامه و بودن خاص حاصل شده و در کلام ما قصدا منزل گاه
بسیار آمده است و منزل با لفظ کردن و گرفتن و بردن و افتادن مستعمل از سراج عجم مناظره بفتح میم و فتح ظاء معجمه و الف و راء مهمله مصدر تیم است یعنی باهم گرفتن و
نوحه و ماتم از شرح نصاب منزه بضم میم و فتح نون و زاء معجمه مشدده مفتوح پاک و دور کرده شده از هر شیء بها و کنز از مجموعه مطلع صفیه شخصی است
که ذات حق را بصفت تنزیه دانسته باشد و از حیثیت ظهور در مظاهر ندیده و ندانسته باشد از لطایف مناقله بضم میم و فتح قاف و بعده سین مهمله
رغبت کردن در چیزی بطریق مساوات و معارضه کردن و حسد بردن از منتخب و صراح منقبه بضم میم و سکون نون و فتح قوقانی و کسر موحده و با لفظ
بمعنی آگاه از لطایف مناقشه بضم میم و فتح قاف با هم برکندن و بر آوردن چیزی را بسوی خود و نزاع کردن کسی دور و دراز گفتن و چیزی مناصله بضم
معامله با کسی یا باری کردن و تیر انداختن از منتخب و مجانی بمعنی مسافت آمده منکسره شکسته شونده و فرقه شکسته حال منصوبه چیزی برپا کرده شده و تدبیر کار
و بازی و شطرنج و قمار بازی و هفتم از هفت بازی نرد مهندفه بضم میم و دال مهمله و فاء پنبه زده کرده فلر هم آورده که بسبب گاه گاه گویند از مصطلحات منغنی بضم

میم و های مهملہ مفتوح و کسر نون ثانی نمیده و کوز پشت و مجلد یعنی ضعیف و متوان نیز استعمال کنند منطوی یعنی نوزیده و شونده و در هم چیده شونده و منسی بفتح میم و سکون و کسر سین مهملہ و تشدید تحتانی فراموش کرده شده از کشف و منتخب و غیر و منقی بفتح میم و فتح نون و تشدید قاف مکسور پاک صاف کننده از آلایش و فتح قاف پاک کرده شده و اینچه که بعض مردم موزیر اکه میوه معروف است منقی نامند و لفظ منقی را صفت موزیر نمیدانند غلط عظیم است و بیانش تفصیل گذشت مناهی بفتح میم یعنی منع کننده و باطل کننده و منقی نیست شونده منفی بالفتح نیست کرده شده منوی بفتح میم و واو مکسور نیت کرده شده مناهی بفتح فعال بازداشته یعنی افعالی که در شرع ممنوع باشد و این جمع منهی است که بفتح میم یعنی باز داشته شده باشد از منتخب منی بفتح میم و کسر نون و تشدید تحتانی در عربی یعنی آب پشت و تخفیف تحتانی در فارسی یعنی آبرو خود و یعنی مرکب از لفظ من و یای مصدری و بکسر میم و سکون نون و یای مجهول امالهٔ مناکه باز است در کلمه مغلبه که محل قربانی ست منبلی بالفتح و حرف سوم با موحده بر اعتقادی دشکاری و کاهلی از بنبان یعنی بضم میم و سکون نون و کسر موحده نیرو دهنده و اکشف و منتخب منمی بضم میم و سکون نون و کسر میم نیرو دهنده از کشف و منتخب بفتح میم و سکون نون و کسر میم نمی کرده شده و منع کرده شده و مجازاً یعنی بدزبان منزوی بضم میم و زای نقطه دار و سکون نون و کسر واو و تحتیه مقصوره یکسو شونده از خلق و گوشه نشین از منتخب منجلی روشن و آشکارا و از وطن بیرون رونده از منتخب منطفی بفتح فا فرو نشیننده و یا آتش و گرمی فرو نشیننده و منتفی بضم میم و سکون نون و ثالثه مکسور نون دوم سنگون و دور و تالیف نفشی نماز کننده و از خود چیزی گوینده از منتخب متاوی بضم میم و کسر واو و تحتیه که برای اظهار امر حاکم و شهر بیگرد و فارسیان بمعنی نداستعمال کنند از کشف و منتخب نیز معلوم میشود که متاوی بضم میم و فتح واو صیغه اسم مفعول یعنی خوانده شده یعنی نداداده شده یعنی نزد آورده برین تقدیر بصیغه تمییست یا آنکه در اصل متاوات باشد نامانده کنند چنانکه در اول ارات بتو فارسیان متاو بکسر الف خوانند چنانکه موسی و عیسی و یحیی و صاحب اعجم پیشین نوشته که متاو از واو دهل که برآن آگاهی مردم شبانه لفظ کشیدن و زدن مستعمل فصل میم مع واو و هو اسابضم میم یکی از کردن رعایت و صلح کردن و خواستن نمودن و این لفظ در اصل حاسیدو استعمال فارسیان تا آخر اضافه نمیفهمند الا وحی با هر دو لفظ بضم کسر یعنی مصالحه و نزد فارسیان اصل مدارات و محابات بتو نباید و فارسیان است که حرف آ از افعل یا فعلن یا فعال حذف کنند بسبیل جوانا سراج و مارج و فتح دال مدا موسی و عربی سترکه از آن سوسمار شنیده میشود نام پیغمبر معروف علیه السلام یا نبی لفظ موسی مرکب است از موو کاه زبان سریانی اول بمعنی آب است چون از پیشانی فرعون از دریا نیل در آب یافته بود لهذا باین اسم مسمی شدند معنی اول او منتخب و معنی ثانی از رسالهٔ عبد الواسع و سرشی در شرح مقامات حریری نوشته که بزبان قبطی و یعنی آب و شا بشین معجمه یعنی شجر چون باین شاز اد آب قبر یافته بود لهذا موسا نام کردند بعد ها معرب کرده شین معجمه را بسین مهمله مبدل ساختند و بطور اسماء ناقص یائی بیانوشتند و بالف خواندند مولی بفتح میم و فتح لام آزاد کننده و غلام و یار و خواجه و بمعنی خداوند و صاحب و یار و غلام آزاد کرده شده از کشف و منتخب و صراح و شرح نصاب این لفظ مصدر میست که بمعنی اسم فاعل و اسم مفعول مستعمل میشود و میتواند که صیغه اسم مفعول باشد بر این تقدیر در اصل مولوی بود بر وزن مفعول ماو و یا بهم آمدند اول ایشان ساکن آن واو را بیا بدل کرده یا را یا در یا قائم نموده و مدغم ساختند و بعد ازان یا مبدل یا را بدل یا ساکن را بدل الف انداختند و بالفتح نیز آمده و متحرک ماقبل آن بفتح یا بالف مبدل ساختند و شمار کتابت بیا گویند چنانکه اکثر گویند و لفظ معنی همین تقریر بیان کرده اند فارسیان گاهی مولا بالف بسیار چنانکه ماجرا را که در رسم الخط عربی ماجرا نویسند موصی بفتح میم و فتح واو و تشدید صاد مهمله مفتوح و صیت کرده شده و بضم میم و سکون واو و فتح صاد نیز درست موفا بضم میم فتح واو و تشدید فا و فاکرده شده و مجازاً یعنی تمام و کامل خرمی یا میوه تی بالفتح و فا فرو افتاده مفتوح و گان رکنز و من جمعیت موش خرما جانوریست که بسبب گلهری گویند از جزو اع ہدایه جب بکسر جیم لازم کننده موجب بفتح میم است یعنی لازم گردانیده شده و مقرر کرده شده و مانند بیع و مثل آن و انچه گویند که موجب و سر کار چیست یعنی لازم گردانیده شده معاش و چیست یا مقرر داشته شده مضیع او قاف او چیست پس موجب بمعنی مستحق و مستوجب است از تتمه مجمل و منتخب و بشنو اکه مستحق تا آنکه موجب بفتح میم و فتح میم مغلوب و بسبب

یعنی اگر کار نشد چنانکه مامل مقلوب اصل و میتواند که مواجب بضم میم و فتح میم صیغه اسم مفعول باشد از باب مفاعله یعنی لازم گردانیده شده
مقرر شده شد ازان و به آخر بای تکلف ست خانم **موکب** بالفتح و کاف عربی بکسور و موحده گرده سواران که در سواری امیر خود بیشند از کشف و نقب
و در بران بفتح کاف یعنی سپاه و لشکر و در مراح نوعی از رفتار جمع سواران و در کنز بضم کاف گروه سواران **موالک** بفتح میم و کسر کاف گروهها
سواران و لشکرهای سواران **موکوب** بضم میم و فتح هنزه که بصورت واو ست و تشدید دال مکسور اوب و منزه و فتح دال مشدد اوب داده شده
موهب بفتح میم و کسر هاء بخشنده شایع موهبت **موظبت** بضم میم و فتح ظاء معجمه و باء موحده دائم بیک کار بودن و همیشه کردن کاری و در کنز
نمودن هر کاری از کشف و نقب و کنز **موالات** بضم میم با کسی دوستی پیوستگی داشتن و پی در پی کردن کاری از کشف و نقب و کنز و مراح **موساة**
بضم میم و سین مهمله کردن و بمال دادن با کسی غمخواری کردن از نقب و مراح و کنز و کشف و لفظ مواسات مهموز الفاء ناقص ست که همزه آن بواو مقلوب
مکتوب شده مثال واوی نیست چنانکه بظاهر دیده میشود **موصلت** بضم میم بفتح صاد پیوستن از نقب و مراح **موات** بالفتح آنکه بجان باشد
و زمین خشک بی خداوند و بالضم مرگ از نقب و مراح **مواخات** بضم میم و حرف ثانی همزه بصورت واو و خا معجمه برابری کردن یار و در کنز ضمن کشف
و کنز **موهوت** بفتح میم و واو و فتح دال مهمله شده و دست داشتن از مراح **موهبت** بفتح میم و کسر هاء و فتح موحده بخشش از کنز و مراح **مواحات**
بضم میم و حاء مهمله یعنی موافقت کردن از مراح و باصطلاح منطقیین خبر گشتن چیزی بلاء اسطه مقتضی اجزای مدلول قضایا کاینه زیدقائم کلا او
زید قیام که آن حمل صحیح نمیباشد مگر بواسطه دواعی زید و قیام **موعظت** بالفتح و بعین مهمله بکسور پند دادن از مراح **موزات** بضم میم و زای معجمه
و برابری **موونت** بفتح میم و ضم همزه و سکون واو و فتح نون بار و گرانی و نقب از مراح و در نقب نوشته که احتیاج معیشت چون نفقه و توشه سفر و رنج و محنت **موونات**
بتقدیم زای معجمه بر راء مهمله وزارت و وزیری کردن و یاری دادن از نقب **موادعت** وداع کردن **موثرات** بضم میم و فتح همزه بصورت واو و تشدید ثاء مثلثه
کسوره تاثیر کنندگان و کاینات باشد ستارگان **موامرت** بفتح میم و در آخر تاء مثنی **موریت** بضم میم
و کسر راء میراث ماننده و بجای تاء مبدل طلق رسانده مگر کتب معتبره لغات بالفعل نیافته نشده و از نقب قاموس دریافته میشود که مورث بضم میم
و فتح واو و تشدید راء مهمله مکسور باشد یعنی برانگیزنده و انگیزنده و شامل کنند **موسرح** براء مهمله مضموم و فتح سین مهمله و فتح راء مهمله و حاء معجمه عربی معرب سرحه و آن ترنج
طبقه عنبیه و اوست **مآن** در اقتدا القدحر مرمود باشد از عدد و الامراض **مسیح** بضم میم و فتح فوقانی و فتح تحتانی همزه شده و حاء مهمله زبور داده شده و از ست مینه اسم مفعول از
توشیح و توشیح در لغت رشتی در گردن انداختن ست و شتاء بضم و کسر حاء مهمله و گلوبند مرصع را نیز گویند که نوعی از زیور زنان ست و توشیح باصطلاح اهل بیع نام صفقت
ست که در آن یک حرف از سر مرصع یا از سر هر بیت گرفته جمع کنند اسم شخصی یا معرفی حاصل شود **موذن** تسبیح امام تسبیح و موذن تسبیح فلک عبارت ست از
آفتاب **مولد** بفتح میم و کسر لام جای ولادت و وطن و زمان ولادت و بضم میم و فتح واو و کسر لام شده در آینده و پیدا کننده و بفتح لام شده شخصی عجمی که
در عرب پرورش یافته باشد و بعضی لفظ عجمی که عرب در کلام خود استعمال کنند و قدما در ترجمه نهاده که پدرش از هندو مادرش از حبش باشد و نوعی از ملغمه
عرب آن لغتی ست که در اصل معنی نیست مگر از لغت اصلی گرفته اندازه منقب و موعد و توجیح نصاب **مورود** بزنان موجود و مورد کرده شده و فلیفه خوانی نموده شده
مولود زائیده شده و آن پسر و دختر باشد یعنی زنان زائیدن نیز آمده از نقب **موالید** بفتح زنان و این جمع مولود ست و گاهی مولید بیاء مثناه تحتانی مرادف
کر نباتات و جمادات و حیوانات ست زیرا که این هر سه گان عناصر افلاک اند **موعد** بفتح میم و کسر عین وقت وعده کردن و جای وعده کردن **مواعید**
بفتح میم و کسر عین جمع میعاد ست یعنی وعده کردن و جای وعده و زمان وعده باشد **موعود** وعده کرده شده **مودود** دوست داشته شده **مواعید**
بفتح میم و کسر جیم حالتاد و قصاکه باستماع لغت صوفیان مدایا شد و این جمع وعد ست خلاف القیاس **موجد** بضم میم و کسر جیم از خود پیدا کننده

موبد بالضم واو معروف و کسر باء موحده و کاف عجمی و دال مهمله نام پستان از بدان و در سعید و سروری و جهانگیری بفتح موحده و سکون واو و فتح باء موحده و دال مهمله آمده و خیرو نوشته که موبد بمعنی مس نقره دش بموحده ترکی یعنی درخت انگور ست چون خان درخت انگور بار پرورش مینماید لهذا ان شراب ساز ند لفظ امرد گویند و لفظ بد بفتح معنی صاحب و خداوند ست و بمعنی بکند بمعنی حکمت نوشته اند پس معنی کبدی آن خداوند حکمت باشد بعد بحذف بفتح همزه که بصورت واو ست و تشدید موحده و مفتوح بمعنی هیشه باشد فزاید مواو بفتح میم و تشدید واو گرفته اند جمع ماده که بمعنی اهل هر چیز و زیادت تعلیق بر یائیت موائد بفتح میم و کسر همزه که حرف چهارم ست جمع مائده که بمعنی خوان پر طعام باشد مولد بضم میم و فتح واو و کسر لام مشدد تاکید کشته و فتح کاف تاکید کرده شده و استوار مور و بفتح میم و کسر راء مهمله جای آب خوردن مردم و بهایم در موضع آب خورد و محل فرود آمدن آب هم آمده و بطرف کهتال و ادی و دهائی باشد کسور العین بمعنی آید چنانچه موطن و موضع و موحد و مورد و موقف موسم و مولد و میقات همه مصدر میمی باشد بمعنی مورد و موضع بضم میم و فتح واو و فتح راء مهمله مشدد بمعنی گلگون و سرخ شاه بگل و لفظ مورد فارسی بضم میم و سکون واو و معروف و سکون راء مهمله نام درختیست که آنرا بعربی آس گویند و بهر گوش بفتحیت سبزی و طراوت باشد کذا فی البرهان موفور بسیار کرده شده و تمام از مزاج و تنقب موسیقار بضم میم و سکون واو و کسر سین مهمله و فتح قاف و سکون یاء تحتانی و فتح راء مهمله و الف و راء دیگر نام فی ای کوچک و بزرگ بانام شطرنج باهم وصل کنند و نوشته اند که موسیقا نام پرندایست که در سقفها و سوراخها لبسیار باشد و انان سور لغا گویند و گمان می آید علم موسیقی را لهذا ان استخراج کرده اند از بدان و مؤید دکشف موفر بضم میم و واو و معروف و کسر فاء مشدده ایشار کننده از لطائف و بعضی میم و فتح همزه که بصورت واو باشد و تار مشدده و مکسور تایر کننده موسر بضم میم و واو معروف و کسر سین مهمله توانگر از لطائف موقر بضم میم و واو معروف و تار و نوقانی مفتوح و کسر میم دوم فرمان بردار و مشورت کننده از لطائف و تنقب موخر بضم میم و سکون واو و کسر خاء معجمه چشم بلغت کوشش از شرح نصاب و ضم میم و فتح همزه که بصورت واو باشد نام منزل قمر قان دوستاره بهاشل مقدم و مؤخر موت موفر بضم میم و فتح فاء و تشدید راء مکسور و زیاده کننده و فتح فا زیاده کرده شده و لبسیار کرده شده موت اسم موت نعت از لطائف موش کور و مشک کور فرسی آن کور موش بزرگ باشد و بشب بینا موجز بالضم و میم و جیم مفتوح و زای معجمه کوتاه و مختصر نام کتابی در علم طب موز بفتح و زای معجمه و زن جوز شناخته شده معروف ست در بدان موج خیز دریا چه که در لسل یعنی جای نشستن موج ست زیرا که چون لسر اسم مرکب گردد بفتح قسم معنی حاصل میشود و بهمین معنی اسم فاعل از تیز رود تیز اند از ظاهر ست و معنی اسم مفعول از خاکریز و بار چه بیز یعنی خاک ریخته شده و بار چه ریخته شده و معنی مصدر چنانچه خونریز بمعنی خون ریختن و معنی اسم فرق چنانچه موج خیز بمعنی محل موج خیز ان دریا و تالاب باشد و معنی اسم آن چون گس ان که صندلی آنرا چنور گویند خون غلیظ موجز بفتح و یاء معروف قسمی ست گلاب که از گل خشک کرده گلهای مردم عام آنرا تخم گویند و بسندی دواکه نامند موس بضم میم و کسر نون و سکون سین مهمله و آخر هم نهاد از تنقب موس بضم میم و فتح همزه که بصورت واو ست و سین مهمله امل شده و کسور ساتوار کننده موشش بضم میم و کسر شین معجمه و تشدید مهمله مکسور بزبان مصور یعنی رساننده و رسیدگی دهنده و بضم اول و سکون نانی و کسر مهمله اندیگین آزمای و تنقب موعظ بفتح میم و کسر عین مهمله و فا و معجمه بند او نصیحتها موقع بفتح میم و قاف مکسور جای واقع شدن و بجای افتادن از تنقب و بفتح قاف نیز آمده و بضم میم و فتح واو و تشدید قاف مفتوح توقیع کرده شده و بلند کرده شده موقع بفتح میم و کسر قاف جاها و مصاحع مرتع موجع بضم میم و کسر جیم بدرد آرنده و دردناک از تنقب موضع بضم میم و کسر دال مهمله بدرد کننده یعنی رخصت کننده و فتح دال بدرد کرده شده موضع بضم میم و فتح واو و تشدید ضاد معجمه پراگنده کننده و تقسیم کننده مازتنقب موضع بالفتح و ضاد معجمه بکسور جای نهادن چیزی و بمعنی مطلق جا مستعمل موطع بضم میم و واو معروف و فتح طاء مهمله و عین مهمله اسم مفعول بمعنی خریص گردانیده شده از تنقب مدارکشف و مراح موضوع نهاده شده و ساخته شده و باصطلاح علمی بمعنی مقصود که

از ان در علمی بحث کنند و در اصطلاح منطقیان یا بمعنی متبادر که در مقابله خبر باشد و هر گه در مقابله متبدا باشد آرا محمول گویند چنانچه انسان حیوان پس انسان موضوع و حیوان محمول است **موی دماغ** شمسی که مثل پیش سبب بیدماغی باشد از بهدیم و چراغ هدایت و مصطلحات و در چهار خصوصیت یعنی سیکه زبده اصابت کسی باشد **موقف** بضم تیم و سکون واو و کسر قاف جای استادن از صراح و جای استادن حاجیان آن عرفات است لغا صله سنت که وقوف حاجیان در آنجا شب باش شد از صبح تا آخر ظهر استاده باشند و از اعرفات نیز گویند **مواقف** بضم سیم و کسر قاف و جای استادن و این جمع موقف ست **مُوقف** بضم سیم و فتح قاف و او و فا معجمه شده و کسر و تخفیف کننده و وظیفه دهنده و جمع کننده و چیزها بیکدیگر متفرق را بهم گردانیدن و فتح لام جمع کرده شده از نصب **مُوظف** بضم سیم و فتح واو و ظا معجمه شده و کسر و تشدید کننده و وظیفه دهنده و فتح خا معجمه و تخفیف کرده شده و وظیفه داده شده **موصف** بضم سیم و فتح واو و فتح صاد مهمله شده و توصیف کرده شده **موقوف** ایستاده کرده شده و باصطلاح صرف عرف اخیر که از چیستن با کیستن باز ایستاده کرده شده باشد یا نه تحریک حرکت او و باصطلاح عروض حرکتی که عوض ساکن متحرک او را ساکن گردانیده شد چنانچه تا مفعولات موقف ساکن کنند **موتلف** خوگرفته شونده و سازگار آینده از نصب و مزاح **موفق** بضم سیم و فتح واو و کسر فا مشدد توفیق داده شده و کسر تا مشدد شده یعنی استوار ماندن و ثبوت از نصب **موائق** بفتح سیم و کسر شین معجمه و فتح قاف و الف و کسر همزه و قاف جمع میثاق ست که بمعنی عهد و پیمان و استواری باشد **موق** بضم سیم و سکون واو گوشه چشم بطرف بینی از شرح نصاب **مُوق** بضم سیم و سکون همزه که بصورت او ست گوشه چشم بطرف بینی از شرح نصاب **موتفک** بضم سیم و سکون همزه مکه بصورت واو ست و تا فوقانی و کسر فا برگردانیده و باز گردانیده از هندی در صراح نوشته که موتفکات شعرای قوم لوط که برگردانیده شده بهت و باره‌ای که مخلوع و زوار سر حتی **مُوصل** بفتح سیم و سکون واو و کسر صاد مهمله و لام مشدد و نام جزیره و قصبه و صل و بضم سیم و صاد مهمله مکسور یعنی رساننده و بضم سیم و فتح واو و صاد مهمله مشدد مفتوح وصل کرده شده و پیوند کرده شده و از موریدش در عراق

گویند از کشف و برہان و رشیدی نوشتہ کہ شاخ درخت است کہ آنرا مجوف کردہ پنبہ از ند **موجہ** بضم میم و واو معروف و کسر جیم معروف و فتح ہا مختفی سفید برابر قرنی از مازو کشف و برہان و نیز در برہان نوشتہ کہ بعضی معوجہ را بجیم گویند **موارنہ** بضم میم و واو معروف و فتح راء مہملہ مفتوح و نون باچیزی ہموزن بودن از کشف و کنز **موقہ** بضم میم و واو معروف و کسر قاف و نون زن صاحب یقین از لطائف **موودعہ** فتح واو و عین مہملتین سپردہ شدہ از لطائف **موضعصعا** بجیم و عین مہملہ باہم شرکت کردن از منتخب **موبہ** بالضم و واو مجہول و تحتانی گریہ و نوحہ از مازو کشف و برہان **موصی الیہ** لفظ موصی بضم میم و واو معروف و فتح صاد مہملہ بروزن موتی صیغہ اسم مفعول ست از ایصاء پس موصی الیہ یعنی کسی کہ بسوی او وصیت کردہ شدہ بسوی او مرکسی کہ بود و مجہول کہ مسیم ناقص و یای معروف خواند غلط ست از مزمل و دیگر کتب عرب **مواجہہ** بضم میم و فتح جیم بروزن مفاعلہ بضم میم و بروشدن موجہ بضم میم و فتح واو و تشدید جیم مفتوح و ہای ملفوظ خوب پسندیدہ آمدہ بسوی او و رو کردہ شدن او از منتخب **موچینہ** بالضم و جیم فارسی بکسور و یای معروف آلتیست آہنی کہ ازان مواز بدن می چینند **موالید ثلاثہ** بفتح میم کنایہ از نباتات و جمادات حیوانات نباتات آنچہ کہ از زمین روید بالکل گے و دارے از قسم درختان شاخ و برگ و گل باشد و حیوانات آنچہ کہ جان دار باشد و با اراده خود جنبش و حرکت کند **مواوعہ** یکدیگر را وداع کردن **موولہ** بضم میم و فتح واو و کسر لام مشدد و ہای ملفوظ شیفتہ و عاشق و دیوانہ از منتخب مجاز انوعی از انواع درخت بید کہ آنرا بید مجنون نیز نامند **مواخذہ** بضم میم و فتح خا معجمہ و ذال معجمہ گرفت کردن **موینہ** بروزن لینہ یعنی لبا سیکہ از پشم حیوانات ریسمان سازند **مورچانہ** بجیم فارسی و نون زنگار کہ بدرذات آہن در رود و بصیقل و مرد کم شود از خیابان در جواہر الحروف نوشتہ کہ مورچہ بمعنے معروف و چانہ حرف نسبت مفید یعنی قشبیہ بمعنی زنگ آہن **مورچہ** نوعی از مورکہ غایت خرد باشد و زنگ کہ در ذات آہن در رود **مویانہ** حرف چہارم تحتانی بر وزن و معنے مورچانہ **مولوی** بفتح میم و فتح لام منسوب بمولا کہ بمعنی خداوند ست بعد الحاق یای نسبت الفی کہ رابع بود او دیو او مبدل شد بہ یا کہ الف مقصورہ در آخر کلمہ سہ حرفی و چہارحرفی بوقت نسبت بواو و مبدل میشود **مواشی** بفتح میم و شین معجمہ بیاء تحتانی مشدد راہ رونده بہ ست مذ صراح و اطلاق این لفظ بر مطلق چہارپایہ کہ بکار کش نایند **مودی** بضم میم و فتح ہمزہ کہ بصورت واو ست و تشدید دال مہملہ کسور بمعنی رساننده **موری** بضم میم بگذر آب من جمانہ و این در فارسی و ہندی مشترک ست از شرح قران السعدین و در برہان نوشتہ کہ موری بمعنی رہگذر آب خانہ و لولہ گوزہ و نوعی از بافتہ ابریشمی و نام ولایت از ترکستان و بعضی نوشتہ کہ موری نوعی از آتش ست **موازی** بضم میم مقابل و محاذی **موی بینی** خشخیسکہ کہ در منخل سبب بیدائے باشد از سہا بجم چراغ ہدایت و مصطلحات دو چار غربت یعنی کسیکہ زندہ و مصاحبان و خلاصہ مقربان کسی باشد **موالی** بفتح میم یاران و خداوندان جمع مولا ست **مومنک و مومانی** نوعی از آتشبازی ظاہر کہ در سندستان نیز متعارف ست و مصطلحات نوشتہ کہ مومنک و مومانی کنایہ از فتنہ انگیزی و مومنک از انواع مشہورہ آتشبازیست **مومیائی** چیزیست سیاہ رنگ و آن دو قسم ست یکی عملے دوم کانی ملی چنان باشد کہ بطلی سرخ و سرخ سوگرفتہ پر و خشیش منبا پیدا چون عمرش قریب بسی سال رسد کندی سنگین راست کنند و آن کندورا بشہد و دوبیہ پرکنند فتان جوان او دران کنند کہ ہتہا دہ کردہ باشند و بگذارند چون دیگر از چون کہ صد و بست سال منقضے گردد آنرا می کشایند ہر چہ ازان شہد آدمی دران کند دیہا ند ہم مومیائی باشد برای اصلاح شکستگی ہر عضو جہان عضو آن شخص بکار بند و بعضی محققان چنین نوشتہ کہ مائی نام قریہ ست از مضافات پدس قریب آن در کوہ تالابی ست بعد از سالی دران چشمہ جوش می آید بر کنارش دو سہ متی مانند موم منجمد می گردد مردمان حاکم آنجا ہمان چشمہ را مومیائی گیرند و آنرا بآن قریہ بنسبت کردہ مومیائی نامند از مازو کشف و نیز صاحب کشف نوشتہ کہ بر دران چشمہ غرغالی از سنگ وصل کنند بعد از سال غرغال را مومی دارند و دران ہند ہم مومیائی یابند و صاحب برہان در رشیدی نوشتہ کہ در اصل موم آمیز بود چہ اگر چون ازکان برمی آرد مانند موم نرم باشد از کثرت استعمال تغیر داده مومیائی گفتند **موسیقی** نام علم سرود و این لغت سریانیست کاہی بمعنی چہارم کہ برای تحتانی باشد استعمال کنند و کسوری گویند از مصطلحات و در برہان بعضی لحن ست بدانکہ پیدائے موسیقی بقول فخر الدین رازی رحمۃ اللہ علیہ از حکیم فیثا غورس تلمیذ سلیمان علیہ السلام ست

موالید ثلاثہ بفتح میم کنایہ از نباتات و جمادات حیوانات نباتات آنچہ کہ از زمین روید بالکل گے و دارے از قسم درختان شاخ و برگ و گل باشد و حیوانات آنچہ کہ جان دار باشد و با اراده خود جنبش و حرکت کند

و نزد بعضی از حضرت داؤد علیه السلام و بعضی گویند که نفس نام مؤسیقی است از آواز شش حکما آخر از علم موسیقی گرفته اند و مطابق دوازده برج فلکی دوازده مقام مقرر کرده اند و شعبهای مقامات را موافق مساحات لیل و نهار نسبت و بهار قرار داده اند و اساسی مقامات دوازده گانه نیست اول ربادی دوم حسینی سوم راست چهارم عراق پنجم پرده بزرگ ششم کوچک هفتم عراق هشتم صفاهان نهم نوا دهم عشاق یازدهم زنگله دوازدهم بوسلیک و هر مقام و شعبه و اردیگی آنستی آن مقام خیزد و دیگری از بلندی آن مقام پیدا شود و هر شعبه مرکب از چند نغمه باشد مانند شعبهای مقام ربادی اول نوروز عرب و آن مرکب از شش نغمه شاه و دیگر نوروز عجم و آن نیز مرکب از شش نغمه باشد شعبهای مقام حسینی اول دوگاه و آن مرکب از دو نغمه باشد دوم حجیر و آن مرکب از هشت نغمه شعبهای مقام راست یکم پنجگاه و آن مرکب از پنج نغمه دوم مبرقع شعبهای مقام عجاز اول سه گاه و آن مرکب از سه نغمه دوم حصار و آن مرکب از هشت نغمه شعبهای مقام پرده بزرگ اول چهارگاه و آن مرکب از شش نغمه شعبهای مقام عراق اول راک و آن مرکب از پنج نغمه دوم بیات و آن مرکب از پنج نغمه شعبهای مقام عراق اول مخالف و آن مرکب از پنج نغمه دوم مغلوب و آن مرکب از هشت نغمه شعبهای مقام صفاهان اول نوروز خارا و آن مرکب از پنج نغمه دوم تاهیر و آن مرکب از شش نغمه شعبهای مقام صفاهان اول تبریز خوان مرکب از پنج نغمه دوم نشابور و آن مرکب از شش نغمه شعبهای مقام عشاق اول زابل و آن مرکب از سه نغمه دوم اوج و آن مرکب از هشت نغمه شعبهای مقام پرده بزرگ اول چهارگاه و آن مرکب از چهار نغمه دوم غزال و آن مرکب از پنج نغمه شعبهای مقام بوسلیک اول عشیران و آن مرکب از پنج نغمه دوم صبا و آن مرکب از پنج نغمه دوم ابنگار ترک و آن مرکب از شش نغمه شعبهای مقام نشابور اول سلمک و آن مرکب از شش نغمه صفاهان بلندی زنگله خیزد دوم گردانیه و آن مرکب از شش نغمه عشاق و بلندی راست سوم نوروز و آن مرکب از پنج نغمه حسینی و حسینی بوسلیک چهارم کوشت و آن مرکب از پنج نغمه عراق و آن مرکب از پنج نغمه حسینی کوچک و بلندی عراق ششم شهناز و آن مرکب از شش نغمه بلندی ربادی خیزد بهانگه گوشه چهل و دو نسبت

از انجمله انچه بتحقیق رسیده این است اول بهار نشاط دوم غریب سوم سوار چهارم غمزه پنجم بیات ترک ششم سرفراز هفتم تربیتی بیات هشتم گردانیه نهم نهاوند دهم صفاهان یازدهم دلبر دوازدهم اوج کمال سیزدهم نگار چهاردهم وصال پانزدهم شهری شانزدهم عشیران هفدهم غزال هیجدهم عشرت انگیز نوزدهم عراق کمال بستم اصلی بست یکم اعتدال بست دوم گلستان بست سوم تبریز پیر بست چهارم حیرت بست پنجم حالی بست ششم روح افزا بست هفتم عهد الست بست هشتم معنوی بست نهم پهلوی و دیگر نغمات موسیقی بسیار از انجمله اندکی نوشته میشود باید مسیاد شان باد نوروز و بانگ عشاق و هند شهریار بید بهار بشکنه و بهمن چغانه دیر سیال پرده نشور و پرده فتحی پرده یاقوت و پنجم کبک بوشنگان و تخت آرد شیر و باد نصرتی باخرز و خارکش خانه عشاق و خراسان صحرائی بزرگ و خاصه رود داد اقرید دل انگیز ان و دیگر عهد خوش رسان حور و اشتران و جامه دران راه خسروانی و راه قلندر و راهگان و روح و روشن چراغ و زنگانه و زیر بزرگان و زیر خسرو و سیر بهار و سپهبدان و سپهبار تیز و شادباد و شباب و فانوس مقول کاسه گر و قیصران و گنج فریدون لیناوند و نازشیرین و نارنوروز و ناموسی و نخجیرگاه و نغمه عشاق و نوای چگاد ک و نوای نهار کس و نهفت و نوروز خوک فروش لیناوند و نیمه راست و آرایش و آزاد دار و سرو ستان و سوای این سی لحن دیگر ایجاد به بالبدی است و آن رکتب بلغت مرقوم است

اوقات سرائیدن مقامات بدانکه وقت سرائیدن هادی نماز صادق است تا طلوع صبح صادق بعد از ان وقت حسینی است تا یک پاس روز برآمده باز وقت عراق تا نیم روز پس از ان وقت راست تا دو پاس روز پس از ان وقت حجاز تا یک پاس روز باقیمانده بعد او بوسلیک است تا زردی آفتاب و شام و وقت زنگله تا یک پاس شب بعده وقت حجاز بعده وقت بزرگ بعده و نیم شب وقت نوا و بعده وقت صفاهان تا طلوع صبح صادق

بیان بحر اصول که در ترنم تال گویند بدانکه تالها نزد جمهور هندوستانیان اصول شش است اول شش ترک عرب سوم دو یک چهارم دو پنج تقطیل ششم خفیف هفتم چهار مضاعف هشتم چهار مضاعف دوم نهم ضرب یکم یازدهم فاخته مرکب دوازدهم فاخته مرکب دوم سیزدهم یکم چهاردهم دوم پانزدهم یکم شانزدهم دوم هفدهم یکم هیجدهم دوم نوزدهم یکم بیستم دوم

چون از موسیقی فارسیان قدری بیان نموده شد بایفهرست از راگ هندیان نیز اندکی نوشته میشود باید دانست که الحان و ازمار در اصطلاح اهل هند بر پنج سن مهله گویند پس هر یکی هفت اندوال کهرج که آنرا سرتر گویند دوم کهرب سوم کنداء چهارم مدهم پنجم پنچم باقی تا رسی مذکور نوزده سیم فارسی مفتح ششم دیوت یکم نزال یا گاندهار دوم مهیل نفتح و اود یا قوقانی هفتم نکساد یکسر نون

ازدو گھڑی شب باقیماندہ تا بصحت پنج مسکیرن یعنی راگنیہای دقتی او این ست یکی گمت سارنگ دوم رام کلی سوم دیو گندھار چہارم بہیاس پنجم ہلاول ہشت مالنک
یعنی راگنیہای مختلف الوقات او این ست یکی سوہو دوم گمت سارنگ سوم چراسنک چہارم دیسکار پنجم مسکین ششم سودہ ہفتم ہمیر ہشتم بہیری **راگ دوم مالکوس**
فصلش ماہ ماگھن پوس وقتش از طلوع تا یکپاس پنج راگنی وقتی او این ست یکی گوجری دوم ہلاول سوم توڈی چہارم مالسری پنجم اساروی ہشتم راگنی مختلف الوقات
او این ست یکی الہیا دوم منگال سوم گندھاری چہارم کلیان پنجم ایمن ششم منگال ہفتم پوربی ہشتم ہیر اٹھہ **راگ سوم ہندول** فصلش ماہ بیساکھ وجیٹھ
از یکپاس وزیر برابر تا قریب دو پہر پنج راگنی وقتی او این ست یکی بسنت دوم ملہت سوم ہمیر ہلاسی چہارم دیسکار پنجم کہنڈاولی ہشتم راگنی مختلف الوقات
او این ست یکی پنجم دوم ہندول سوم ہنس چہارم ہمیر ہلاسی پنجم سام ششم جیت سری ہفتم پرج ہشتم بہنیار **راگ چہارم سہرا** فصلش چیت
وبیساکھ وقتش از یکپاس وزیر تا چہار ماندہ تا شام پنج راگنی وقتی او این ست یکی دیہا سری دوم سنگ سوم پوربی چہارم گوری پنجم کنکلی ہشتم راگنی مختلف الوقات
یکی سری راگ دوم مالی گورا سوم ترون چہارم راج ہنس پنجم مرواشم ششم بھیرو ہفتم مالوا ہشتم گرنٹ بہاری **راگ پنجم دیپک** فصلش جیٹھ واساڑھ وقتش
از دو پہر تا یکپاس وزیر یا قریب ماندہ پنج راگنی وقتی او این ست یکی سارنگ دوم دیوگری سوم گرسارنگ چہارم کافی پنجم نٹ ہشت راگنی مختلف الوقات او این ست یکی
کیدارا دوم منگل سوم کوکب چہارم دیپک پنجم پورب ششم پروی ہفتم کہاج ہشتم کلاہنکی **راگ ششم میگہ** ملار فصلش ساون و بہادون وقتش از نیم شب
تا صبح کاذب و زیر بنگلہ مار ہش باران از یکپاس وزر گذشتہ تمام وزد شب پنج راگنی وقتی او این ست یکی ملہار دوم جہنجوٹی سوم کانہڑا چہارم سورٹھ پنجم سنکر ابھرن
ہشت راگنی مختلف الوقات او این ست یکی کمودہ دوم اڑانہ سوم گوند چہارم بہاگ پنجم جہنجوٹی ششم سارنگ ہفتم پربین ہشتم سانونت ہمارہ باقی سہ سالنک نیمی بہاری
او این راشمار نیست اساسی اصل ازان نوشتہ میشود ہمارہو۔ بیاکل + نیدکی + ماہولی + نذکری + سوہنی + ہیری + تلنگی + کوجری + مرہٹی + بستی + کوکہرالا + دیپکا
اندبانی + ساکھہ + مالوہ + بھٹور + چندرباس + کالنکا + کرناٹی + ہمال + سادنی + ہاوڈی + بنگلی + کاکنی + کہمر + روڑاری + بہیم + سنکرالا + بیراری + بہانبر
سرسان + اندی + سوہانگ + چندنیب + روہنی + چندرکوس + سرستی + سگہرائی + بوہیال کوشک + چندوار + نندائی + اودہار + کودائی + کور + کاسودی
کورنگ + برہاٹ اورچی + سیوتی + کشمیری + اجود + ترنجنی + لنکادہن + کنتھا + کمل + چنیک + دکودہنی + گجرتی + کنبھاری + مانجھہ + جنگم + اہیری + کول + راماں کنتھل
کلنگ + کوناگری + کمال + بیلی + بسنت مع دہ + ساکر + سانہیری + دیسکلی + نیک نال + سندہوئی + کلانی + بیلاولی + جیت بہاری + تینی + پربوی + بنبہاری
سیام کل + دیرکل + بنگم + ہولا + لوہانی الکلت + دیاوتی + پوریا + کن ساکر + روپ منجری + سندہو + تہاری + کہاد دمون + غازہ فردوست گت + بگت +
باری + مال سامی + ہمالنگ + مات + اکیر + مکت مالی + مکرنج سارگری + سندر وتی + ناگ بہن + ٹھہری + سورٹھی + چالندہری + نٹ نراین + چتاوری
کول + سورنیک + دہریا + آئندہ اشتام اینہا بعبارت سامی دوازدہ تمال کہ نزد ہندیان معتمد اند اول جلد گفتہ آید و دوم تمالی چہلی کہ آنرا دیسہا کالنا نیز گویند سوم
تمال پرونک کہ آنرا دوفرہ نیز گویند چہارم جلد تتالا کہ آنرا ترپتا نیز گویند پنجم تمال سہ فرہ کہ بتوسط باشد در جلد تتالا دو ہمانیا لا ششم و ہمانا لا ہفتم تیورا دو ہشتم
سودہ فاختہ نہم چہتالا دہم ہمانا لا یازدہم آڑا چوتالا دوازدہم تمال سواری کہ آنرا چنگن نیز گویند

فصل ہیجدہم ہا مہر گیا بکسر اول و کاف فارسی بمعنی مردم گیا کہ بعربی ہیرومیخ گویند و ہندی الکھنی گویند ہر کہ پنج آنرا کہ بصورت انسان باشد بانوعی از ریاضت
بر دو ہمان باشد او را ہمرہ دوم دوست دارند بعضی گویند کہ مہر گیا گل آفتاب پرست کہ آنرا سوریج ملکی گویند زبان مصطلح ہمنا بضم ہمیر و فتح ہا و تشدید نون گویند
و ہم خوش خزہ و زیبا ہم منتخب مہرا بضم میم و فتح ہا و تشدید را نیک پختہ شدہ ہای چیزیکہ در آب بگرمی آتش خوب پختہ شدہ ملایم گردد و آنچنین سوہندہ را ہندیان مدار مہا نامند و ہمہ از شیرینترین میوہ
و منعوا اطلاق و قع میشود و بجذف فاعل بمعنی مہر گیا مستعمل میگردد مای مہل بمعنی آستہ باش از صراح و شرح نصاب مہر بضم میم و کسر شین معجمہ و فتح عین مہملہ و سکون راء و ضم
در گھوری مرغیان از اندازہ مہر کاب مہرہ است کہ برای مخاصمت در قفس کنند مہرب بفتح اول و سوم ہای موحدہ و کر نیگاہ و مہارب جمع آن است از طائف مہرہ

مهیب بفتح میم کسر ہا مرد مہناک کہ خوف و سہم انو بارد و مرد م انرا تحسین و تحسند از منتخب و شاں حاصل نیز در شرح گلستان نوشتہ کہ مہیب بفتح میم مشتق مہابت بضم میم است بقیاس کہ شہرت گرفتہ مخاطب چرا کہ ابا بافعال ازین باب مستعمل نشدہ و است مولف گوید از ہیبت کہ معنی لازم ست مہیب بفتح میم صیغہ اسم مفعول بدان معنی صحیح بود ہمچنان کہ در حرف ہ در رست شد پس عیب در حقیقت مہیب بنہ ست یعنی ترسیدہ شدہ از ندا در صراح و قاموس نیز مرقوم فتح میم ست **مہذب** بضم میم و فتح ہا و کسر ذال معجمہ شد و با ی موحدہ پاک کنندہ از عیوب و بفتح ذال معجمہ مشدد پاک کردہ شدہ از عیوب و نام کتابی ست در علم لغت عرب و مہذب بالاطلاق یعنی خوش اخلاق و نیک خصلت از منتخب و کنز **مہیب** بتحتین و با ی موحدہ مشدد بجای ہیوب یعنی بجای اندیدن با مانند از و منتخب **مہتاب** حروف دین لفظ مقلوب ست کہ در اصل تاب مہ بود پس اطلاق آن بر ماہ و دست بتاب لیکن آمدہ است چنانکہ در لغت قدیمہ نوشتہ شدہ و اضافت آن بہلال ماہ و بدر و دست بتاب اگر آنکہ بمعنی روشنی جاذ گرفتہ آید چنانچہ سعید اشرف گوید **بیت** فیض یزدان چو نور جاودانان نبود ۔ مہتاب بلال بدر یکسان نبود ۔ لیکن این ہم اضافت در بین بیت دیدہ شد و از چراغ ہدایت **مہارت** بفتح میم و راء مہملہ تاہلی و استعلاح و بجرا بر **مہلت** بالضم و زنگ و آہستگی و فرصت از منتخب و صراح **مہابت** بفتح میم و فتح ہای موحدہ لفظ عربی ست بیم و ترس و شکوہ و بزرگی از صراح و فارسیان بمعنی شکوہ و شان آمدہ از چراغ ہدایت و بہار عجم **مہیج** بضم میم و کسر ہا و بعد تحتانی و بجیم بر انگیزندہ و ہیجان بر انگیزنده و ہیجا بمعنی بضم میم و فتح ہا و تشدید ی تحتانی مکسور نیز آمدہ و اصل این ہیجست **مہیج** بضم میم و فتح ہا و جیم جمع مہجہ کہ بمعنی جان آمدہ ست **مہراج** بالفتح لقب پادشاہ زنگ و قیاس نیز اہد کہ لقب سلاطین سلف ہند باشد **مہند** بضم میم و فتح ہا و تشدید ن مفتوح و شمشیر یکہ ساختہ ہند باشد از صراح **مہم** بفتح میم و سکون ہا گھوارہ گستردن و ہر چیکہ برای عمل مہیا سازند از صراح و منتخب و برہان **مہلو** بکسر میم بستر مہیا سطرنج از منتخب و صراح و بدانکہ این لفظ مفعوست جمع مہد بمعنی گہوارہ **مہد** سفید نانوس کہ بہندی سنگہ گویند **مہمار** بالکسر سخت بیہودہ گو از منتخب **مہندار** بکسر میم و حرف سوم ذال معجمہ بیہودہ گمار از صراح **مہاجر** بضم میم مفارقت کنندہ از غانہ و اقربا یعنی مسافر کہ سیکہ بار رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ہجرت نمودہ باشد از انکہ بسوی مدینہ مہربا بکسر ہجرت و یعنی آفتاب ماہ شمسی کہ آنرا بہندی کاتک گویند نام و زشانزدہم از بہار شمسی و در مصرع قران السعدین **مصرعہ** آمدہ از مہر شد و میم مہر کنایہ از ہمان کردہ چہ بہمان در ہندی کتابی آفتاب را گویند و مہر بالفتح و در عربی بمعنی کابین و آن مقدار مال است کہ در وقت عقد نکاح زوج بزوجہ مقرر کنند و بالضم معروست و در صیورت بلفظ کردن زوج بر گذاشتن و بستن مہار است مستعمل میشود **مہار** بمعنی اول در رشیدی **مہاجگیری** بر بان باقی مانده از بہار جمع **مہتجہ الاجحار** بالضم کنایہ از بجہا ہر ان مثل زمرد و لعل و یاقوت و غیرہ **مہارکہ** چوبی کہ چک کہ در بینی افتر کنند و بسمان بدان بندند و در عرف بعضی میسمانیکہ بدان چیز ہا بندازند **مہرا** بر بان فتح میم و بضم میم خطا **مہجور** جدا کردہ شدہ گذاشتہ شدہ و حزن پریشان ناخن و سنہ قولہ تعالی اتخذوا ہذا القرآن مہجورا از منتخب و صراح **مہموز** برای مجہول یعنی عیوب کردہ شدہ و کلمہ کہ در اول او ہمزہ باشد از صراح و منتخب **مہمار** بالکسر غار آہنی کہ بر پاشنہ نوہ سوراخ باشد و این صیغہ اسم آلہ ست از ہمز کہ بمعنی فشردن و زدن ست از منتخب و صراح **مہمیز** بالکسر میم ثانی بیکسور و وای مجہول و زای مجمہ تیغ آہنی کہ بر پاشنہ نوہ سوراخ باشد و این در اصل ہمازہ بود قاعدہ اما الف را بیا بدل کردند از منتخب **مؤید** بہار مجرد و دار کشف **مہرہ نماز** قرمی باشد بر ابر کف دست از خاک شاگرد یعنی از مایہ بہبان و نماز مسجدہ بران گذارند **مہسار** بکسیکہ متصل پادشاہ دلال زنان **مہندس** بضم میم و فتح ہا و سکون نون و سین مہملہ اندازگیرندہ و کسیکہ در علم ہندسہ و اشکال عالم باشد از منتخب **مہبط** بفتح میم و سکون ہا و کسر موحدہ و طای مہملہ جای فرود آمدن **مہیع** بضم میم و کسر جیم و عین مہملہ بجواب وندہ و بفتح میم خراجگاہ از لطائف **مہالک** بفتح میم کسر لام ہا ی ہلاک **مہمل** بضم میم و فتح ہا و لام اول مشدد مکسور بیکار گذاشتہ شدہ و بیکار گذارندہ و بمعنی لکلمۃ لا الا اللہ خواندہ **مہمل** بفتح میم و سکون ہا و کسر ای سوم و ہمزہ و ران فرج زن از شرح نصاب **مہمل** بضم اول و میم ثانی مفتوح فروگذاشتہ شدہ یعنی ترک کردہ بیکار آنداز در کشف **مہمل** بفتح میم و ضم ہا مرسنہا کہ از لطائف **مہیل** بفتح میم کسر ہا و سکون تحتانی جای خوف خوانند از ہیل و بمعنی خوف و بخیہ مستعمل **سیل** بالفتح کہ بمعنی فرو ریختن ست از صراح و منتخب **مہمل** بفتحتین آہنگی و درنگ و زمان بالضم کسی گذاشتہ از صراح و بفتح میم کسر ہا و فای مہیئہ نوشتہ شد کہ کسی گذارد از طیب بمعنی گذاشتن ہا کردن ست **مہلہل** بفتح میم و فتح ہر دو ہا زہر داده شدہ و ہا سہ یکہ تنگ و تریق یافتہ شدہ از صراح **مہموم** اندوہگین **مہام** بفتح میم

ع تنگ دلی و غمی ۔ ہموم اندوہگین ۔ ہمہ ہمہ ۔ ہمہ ہمہ ۔ ہمہ ہمہ

اول و ثانی مشدد میم آخر جمع مهم و این اصل مهام بود الف ثانی بتخفیف حذف کردند مهم ماند و بعد از نقل بتخفیف بمیم بدل کردند مهام شد و بعد از نقل بتخفیف بمیم بدل کردند مهام شد و بعد از نقل بتخفیف بمیم بدل کردند مهام شد

وقت جاسوز تاری نیست ۰ پیوسته سپهر بر سر ماری نیست از بهر مجمع چراغ هدایت یعنا با لکسر شیشه شراب و نیز آبگینه رنگین که بدان بر طلا و نقره نقاشی کنند
واکثر آن سبز باشد یا لاجوردی اگر چه سفید و سرخ نیز باشد و در مجمع الفرس نوشته که جوهریست منسوب بفتح طاء معروف که سیاه رنگ باشد باین معنی لفظ هندیست زنهار بمعجم
بوربان خیر آن میم کابت کنایه از کوه پشم اندیدان و میر اب بانبان که آب بسیاری در خود نگاه میدارد و اروغ گذد دریا که شبیها بانحنیا و با شد میزاب با لکسر
و یای معروف زای مجموعه بای موحده نا بدان یعنی پنا له که راه بدرو آب بام باشد و این عرب دست از شرح نصاب و مصراع میت بفتح میم و تشدید یای مکسور و تای فوقانی
یعنی مرده و میت بر وزن فعیل بود پس او را بیا بدل کرده و غام نموده و نگاهی تخفیف کرده میت میگویند بفتح میم و سکون یا و درین مذکر و مونث برابرست
از صراح میمنت بفتح میم اول و فتح نون بر یک وسعادت از کنز اللغات فارسی میقات با لکسر یعنی وقت و نگام کار و وعده گاه و یعنی انجا که احرام حج
و انجا بندند دو آن پنج اند و علیحده و ذات عرق و جحفه و قرن و یلملم از موید و مراح و مختصر فقه و میقات باسم موسی علیه السلام عبارتست از وقت و وعده و جای وعده
که خدا تعالی با موسی دران کلام کرده بود و موسی سوال دیدار ساخت جواب ان تراني رسید یعنی هرگز نخواهی دید مرا لیکن نگاه کن بسوی کوه که قوت تحمل زنو نیشتر دارد اگر کوه برقرار ماند در جای خود نگام تجلی من پس بیتوانی که تو نیز بینی مرا پس آن نگام که تجلی کرد حق تعالی بدان کوه گردانید آن کوه را پاره پاره و بیفتاد موسی بیهوش
میلاد با لکسر زمان ولادت و منتخب نام شهری نام پهلوان ایرانی از نبیرگان موید میعاد با لکسر با یکدیگر وعده کردن و جای وعده کردن و زمان وعده و منتخب
و صراح میمند بفتح میم بر وزن مفعل از سرمدی در رشیدی میسر بضم میم و فتح یا و تشدید سین مهمله مفتوح آسان کرده شده اسم مفعول
از تیسیر بالخوا ز تیسیر بضم که یعنی آسانیست و کسانیکه با فتحی فتح میم گویند غلط ست بالفتح میم بسکون با و کسر سین قیاسا علی ما عرف و تخفیف و کشف مرجع میر بالفتح و جوف ثالث
زای معجمه مفتوح تیز بندچوار از مدار و لطائف کشف و دبیر همان فتح شده که نبیر بر وزن فقیر دستار بندیل که بر سر بندند و منتخب و شیبی با لکسر و یای حروف یعنی گزیده
و شلوار ظاهر ا بر نیز بر وزن با لکسر یای حروف عربی ست و با فتح فارسیست چنانکه در صراح مضموم میگوید میسور بالفتح آسان و آسان شدن و بر صورت مصدرست
بر وزن معمول از کشف و منتخب میر با لکسر مخفف امیر میر آخور دار و نه مطبل میر شکیر کوتوال شهر که بوقت شب برای پاسبانی در کوچه و بازار گردد میر سحر دار و نه گذرد و امیر
با لکسر یای مجهول فرای مجمعه سباب بیانت و یعنی کرسی که بران طعام نهاده پنجور مدار بران و در موید یعنی ضیافت بفتح و و و زعید یم تحرک میشکوش نام غلام میخوش بفتح
و خای مجمعه مضموم و واو معدوله و شین مجمعه مژده ترش کردن شیرینی هم با آن زبران میر آتش دار و نه توبخانه مبغ ابر سیاه گاهی بمعنی خلق سیاه و گبر و آتش پرست مقابله مسلم آید
یعنی سفیدست از لطائف شقاق با کسر و فای مشدده همدیگر را بمعنی گریبان از شرح نصاب و مصراع و روز شقاق عبارتست از روز ازل که ارواح بربوبیت حق اقرار دادند
که آیت است بر کم قالوا بلی بیان آنست میق بفتح میم کسر با بمعنی گریبان از شرح نصاب میم مطوق بضم میم و فتح طا و تشدید واو و مفتوح کنایه از الف کوفیان که عبارت
از الت مردی باشد از بیان بعضی بمعنی هم حلقه و از نوشته میزک شاشه از لطائف میملک با لکسر یای حروف نام پادشاه که از شهر نوشاد آرند میل با لفتح و عربی حمیدن
و خمیدگی و بیندیدن و خواهش تو و با لکسر فارسیست یعنی انچه بدان هر سه چیز کشند و نشانه کنند بمعنی علامت فرسنگ و راه ساز نده بمعنی کرده و آن چهار هزار دست و هر دراع
بست چهار انگشت و منتخب و مصراع تیر و یوسف بن با لفتح در شرح نصاب نوشته ست که میل چهار هزار قدم با شد و میل بمعنی تنها آهنی ایستکه بر سر گنبد نصب کنند و در بعضی نوشته که میل
ملک فرسنگست که آنرا کروه گویند چون بر سر کروهی علامت برای تمام شدن کروه بعضی ست میل ساخته باشند مجازا آن مسافت را نیز میل گویند و نیز لفظ میل بمعنی چوب زنهار
کار و زرش پهلوانان آیدهندی مگدر گویند میکائیل نام فرشته که بر زق رسانی مخلوقات ماموریست از مراح میم بخوب درفارسی برای چند معنی آید اول اسم
نیشکلم که فاعل با شد چون کردم گفتم دوم را نسبت آید چنانچه نیلم منسوب بر نگ نیل و ان جوهریست با قسی سوم بمعنی خود آید بیست گفتم که برم کلمه نفی ست
غبار غم سوم چهارم میم بمعنی ستم آید چنانچه ستم غشن تو ستم ستم ۰ ای ست ستم پنجم بمعنی مضاف الیه چنانچه دلم فروزانم ششم
بمعنی تعیین برای تعیین عامل و عداد چون چهارم و پنجم و غیر ها و اصل این که جمیع حروف تهجی را بترتیب ابجد بر واو اخر اعداد داده فاصله کنند چنانچه در یکم دوم سوم

و مانند آن ای ما قاصرها و هذه و ما قاصرة الا ان تلک علی القیاس و هذا و عربی و اصله ثمانی ثالث و مانند آن ای آیه و مثل این میم در لفظ دوم مفتوح میباشد بجهت رفع التقاء
بتقاء ساکنین و دیگر امثله و مضموم گاهی این میم در آخر عدد و مخزون میآید هفتم بمعنی هاشت چون خانم و بیگم هشتم بمعنی زاید چنانچه بخانه خودم میروم و چرا و چرام یعنی
چرا و بین نهم بمعنی تهی چنانچه بلکن مگو و مدان و بهم برای ضمیر متکلم که مفعول باشد و افاده معنی لفظ مراد چنانچه نظامی فرماید بعصر عه بدان ای مرا ای صلت خواه من
یعنی بران ای مرا و میم گاهی بنون بدل شود چون کم و کنم و کمین یعنی کرسنوان بام و بان یعنی رنگ و گاهی بخای هجه بدل شود چون برم و برخ بالفتح یعنی تالاب بفتح میم
چون بیانه و بخانه و بغا چون مخمور و مخمر یعنی خمار همیزه بها چون خام و خاره یعنی خانه چون بن و طارم معرب آنست و میم مصدر ناقص در مضارع و امر و اسم فاعل بای اختتانی
بدل شود چون آید و بیاید و ملیشوم بالفتح این لفظ غلط است صحیح مشوم بفتح میم و سکون شین ست و تبدیلش در فصل سیم با شین مرقوم ست و در انجا باید دید میمون
بالفتح جسته و مبارک و زام مردی و در فارسی بمعنی موزنه از زبان این لفظ را بمعنی مبارک کم استعمال یافته کرده و بتمام معنی دگر که مرده ست میان وسط چیزی بهمین هیئت
کرسنعمل میشود زیرا که مرد بوسط بدن واقع شده است و بهمین سبب خلاف تیغ و غیره را گویند چرا که سلاح و میان آن بیاندازنهار عجم میلان بالفتح خمیدن و خواهش طبیعت
از مراح میامن بفتح میم اول و کسر میم ثانی برکتها و سعادتها و این جمع میمنه ست و اندامهای جانب راست جمع میمنه که بمعنی راست باشد میزبان بکسر و بای مجهول آنکه
کسیکه مهمان یا طعام خوراند چه لفظ میزبه بمعنی اسباب ضیافت و کرسی طعامست و کلمه بان بمعنی دارنده میدان و اون جای خالی کردن برای کسی از روی تعظیم میدان
بالفتح بروزن غلطان نامیدند بمعنی جنبیدن اسپ اطلاق بر زمین فراخ بطریق مجاز شده و میدان بکسر میم بروزن میزان اسم آلهٔ از دون بفتح اول و سکون ثانی
بمعنی لاغر ساختن چون سواری دگشت بین فراخ چارپایه را لاغر میکنند اندامیدان گفتند چنانچه مضمار از ضمر مأخوذ ست و ضمر بضمتین بمعنی لاغر میان بکسر میان ست
و بعضی نوشته اند که میدان بفتح فارسی و میدن بکسر عرب آن از شرح گلستان از نوادر است و با صطلاح جوکیان بمعنی عرض معدل یا قوت زرد و غیره و گریبان
کردن بزور شراب اون میدان کشیدن خورد را جمع کرده پس ساختن برای برجستن از جراغ هدایت میامین بفتح میم اول و کسر میم ثانی اشخاص مبارک
و خجسته ای مبارک میمنه میمنت بین بفتح میم و سکون یای تحتانی بروزن گفتن و وزن آن از منتخب بکسر میم و سکون نون ترکی غیر ملفوظ و سکون نون ترکی غیر مکلم مفرد ترجمه لفظ من
متیمن بکسر میم و یای مجهول و کسر غین فعالی میخیست آهنی که بدان در سنگ شکاف اندازند از بران و غیره میزانی کشیدن نازبرداری کردن میل دیدن یا
در چشم کشیدن کسی را نابینا ساختن چرا که میل را گرم کرده در چشم کشیدن باعث کوری چشم ست میکون بفتح دکاف فارسی نگیست مائل بسرخی مایل
بکبودی میم و یای معروف و نون واو معروف عالم علوی و بهشت و بعضی بعضی فلک نوشته و نیز بعضی بالکینه نگین که زیور با بکار برند آزا مینا نیز گویند بعضی زمرد
از رشنایی و بران اندار و کشند و بهار عجم در روید و نوشته گرگر بر ست نفیس میاه بکسر میم آبهاجمع ماء که در اصل ماه بود بعضی آب از کشف و غیران میعود بکسر بالفتح
هر دو آمده شرح سکندر نامه از خان آرزو و بهار عجم بران همیشه بالفتح طرف دست راست آورده و ام خوجیکه بطرف پشت راست یا دشاه باشد امیر و قت جنگ شاهزاده شاه اگر میسره
بالفتح توانگری طرف دست چپ زام خوجیکه بطرف دست چپ بادشاه و قت جنگ باشد شاه اگر میمنه و میسره با صطلاح موسیقیان آواز متوسط را گویند بر سطلاح
میدنه یکسر زال معجمه نون یای او ان گفتن از لغات مهمونه نام فیست و کشتی انجراغ هدایت میدیه بالفتح آرد یا جو پرورده شده که بمعنی خوان پرطعاست میانجی قاصد
میرغم و پلنگیری ظاهر اکه بست از میان و لفظ گی که بکاف فارسی کلمه نسبت ست بکاف تازی بجیم میل کردن بجنس خانه و اندازه بهار عجم و مصطلحات مولف گوید که چون لفظ میان را بتاء متصل کرده بمعنی
بکاف فارسی بدل شد میم عربی بدل گشت یا انکه مرکب با شد از میان و لفظ تی که کلمه نسبت ست بکاف تازی بجیم میل کردن بجنس خانه و اندازه بهار عجم و مصطلحات مولف گوید که چون لفظ میان را بتاء متصل کرده بمعنی
بکاف فارسی بدل شد میم عربی بدل گشت یا انکه مرکب با شد از میان و لفظ تی که کلمه نسبت ست بکاف تازی بجیم میل کردن بجنس خانه و اندازه بهار عجم و مصطلحات مولف گوید که چون لفظ میان را بتاء متصل کرده بمعنی
بکاف فارسی بدل شد میم عربی بدل گشت یا انکه مرکب با شد از میان و لفظ تی که کلمه نسبت ست بکاف تازی بجیم میل کردن بجنس خانه و اندازه بهار عجم و مصطلحات مولف گوید که چون لفظ میان را بتاء متصل کرده بمعنی
بکاف فارسی بدل شد میم عربی بدل گشت یا انکه مرکب با شد از میان و لفظ تی که کلمه نسبت ست بکاف تازی بجیم میل کردن بجنس خانه و اندازه بهار عجم و مصطلحات مولف گوید که چون لفظ میان را بتاء متصل کرده بمعنی
بکاف فارسی بدل شد میم عربی بدل گشت یا انکه مرکب با شد از میان و لفظ تی که کلمه نسبت ست بکاف تازی بجیم میل کردن بجنس خانه و اندازه بهار عجم و مصطلحات مولف گوید که چون لفظ میان را بتاء متصل کرده بمعنی
بکاف فارسی بدل شد میم عربی بدل گشت یا انکه مرکب با شد از میان و لفظ تی که کلمه نسبت ست بکاف تازی بجیم میل کردن بجنس خانه و اندازه بهار عجم و مصطلحات مولف گوید که چون لفظ میان را بتاء متصل کرده بمعنی
بکاف فارسی بدل شد میم عربی بدل گشت یا انکه مرکب با شد از میان و لفظ تی که کلمه نسبت ست بکاف تازی بجیم میل کردن بجنس خانه و اندازه بهار عجم و مصطلحات مولف گوید که چون لفظ میان را بتاء متصل کرده بمعنی

باب نون

فصل نون مع الف مناحرف نفی است بر مشتقات و صفات که کنایه از قضیه هم فاعل و هم مفعولست و داخل میگردد چنانچه نابالغ و نامسموع و لفظ بی برای غیر صفت که مصادر و اسمای جامد باشد داخل نیشود چنانچه بی علم و بی شعور و چند موضع بر خلاف این قاعده مستعمل است چنانچه نامرد و نامنجار و نامانصاف و نامتوان و نامید و ناسپاس و ناکام الا لفظ نامقبول و بمعنی مقبول در استعمال فارسیان نه است چنانکه مسلما بمعنی سالم و لفظ نامقوت بمعنی قوت نایاب و ناوان بمعنی بیقوت نیز سماعی است امید که دران مخلف دانا باشد و آمده است پس میتواند که لفظ نادان بر ان داخل شده باشد بنظر این لفظ نامسازیست بمعنی ساز نگفتن و ایضا بخلاف قاعده در کلام سادهٔ بسیار است سعدی گوید بیت هیچ دست پرستندگان مجلس را * که امید بگردن ندهد آستان آزار حافظ فرماید بیت حافظ از شرب بقسمت گله ناانصافیست * مطرب چون لب خود خرما می‌دهد ما را نمیدهد ناشتا بکسر شین معجمه گرسنه مهمان یعنی مهمان را نباید دادن زنهار او را چیزی نخورده باشد از کشف مستور و پوشیده بران ناصح علوا نام کتاب و آن مثنویست مشتمل بر جواهر اخلاق مولوی رومی شیخ بهاء الدین ولد ناصرخدا باضافت یعنی مدد خدا از شرع الشعرا تا خدا ملاح از برهان و اصل نامخدا و خدا بمعنی صاحب و امر و لهذا گفته اند نامخدا از برای مجموعه و هر جوان کرانمایه و بیتکلف نان آبادانی که طباخ و خباز باشد نان یا مخفف نانب در فارسی خالص صاف و بعربی مشترک میان دو چیز است سرمایه که آنرا بفارسی نوا نامند و بهندی کچی نامند بعضی هندیان کیله نامند بیای معروف از منتخب و کشف و برهان و شرح نصاب و ناصب برپا دارنده و قائم کننده و دشمن دارنده و حرکت برهنده در کلمهٔ معرب ناخن آفتاب آتش از مؤید ناسوت عالم اجسام که دنیا و جهان باشد و گاهی مجازا بمعنی شریعت و مصاوبات ظاهری ناشرات بکسر شین معجمه و سکون راء مهمله و فوقانی با دانای منتخب نابت بکسر باء موحده و سکون تاء مثناة فوقانی و بعد از الف باء موحده دیگر و در آخر تاء مثناة فوقانی بمعنی معدن و رویانندهٔ روئیده ناخوانده بی اختیار از بهمه عجم و در برهان بمعنی بی طلب و بی تلاش نادانسته بمعنی ناشناخته شده بدانکه ناشناخت بر خلاف قیاس واقع شده بجای بی شناخت از خیابان ناگلچ بکاف فارسی و جیم عربی ناگاه از برهان ناهج بکسر جیم عربی راه برنده و راه فراخ پیدا کننده از صراح ناریج سرب رنگ آن رساله سرب است نافیج در پوشیدن نافضح بکسر ضاد معجمه و حای مهمله شتر آبکش از برهان و صراح ناهیج بضم جیم فارسی بکسون نهای مهمله و جیم عربی و کچ کاز سرمری ترشیدی و برهان کشف و در مؤید بضم جیم فارسی ناسخ بکسر سین مهمله نویسنده و نیست کننده و در کشف ناگزر و ضبط فارسی فتح زاء معجمه یعنی ضرری ناگزیر ناور و فتح واو و نگ جدال یعنی از برهان ناقد بکسر قاف سره کننده و درم و دینار ناهموار این لفظ غلط است صحیح همیار از منزل گزار نهاد عجم مستفاد میشود اگرچه این لفظ خلاف قاعده لیکن چون لفظ ترش نیست جائز باشد چنانچه نااهل و ناسپاس و غیره نامسیف نهایت صاف و بیک اعمال ناروی بفتح رای مهمله و سکون واو مهمله جانوریست که بر پوست حیوانات پیدا شود و زبان بکسر از برهان ناهید بکسر هاء دختر ناهیدان ای شتر یکه پستانش نبود بر آمده باشد از برهان منتخب ناهید بیای معروف ستاره زهره که بر فلک سوم تابد و آنرا مطرب فلک گویند از برهان ناقد بکسر قاف و ذال معجمه جاری شونده و این لفظ اکثر صفت مروحکم واقع میشود از منتخب ناگوار بضم کاف فارسی بدمزه و بدذائقه و بدطبیعت ناخوش ناهاضم و منهج کاف فارسی هضم کننده از برهان ناچار لاعلاج و لابد یا بصرور از برهان یعنی عاجز و برای انچنین لاچار گفتن صحیح نباشد چرا که کلمهٔ فارسیست مخفف چاره پس نفی آن بلفظ لا که کلمهٔ عربی است درست نیست ناهار شخصیکه از صبح چیزی نخورده باشد اصل آن اهار بود الف ممدوده را بهمزه تخفیف حذف کرده اند اهار یعنی خوردش و طعام ست از شیدی و یعنی نشته بر آمده ناگزیر ناچار و لاعلاج یعنی بضرور از برهان ناسور این لفظ بسین مهمله و واو و نون صحیح است نجراحات منتخب و کشف ناصر یاری دهنده ناظر نویسنده که بالای نویسندگان مقرر گردانیده شود تا معامله ایشان را نظر کرده باشد از شمسی و یعنی خواجه سرا نیز آمده ناقر بریده و نقرت کننده و غائب از منتخب ناهموار نرشیب و ناهموار یعنی ناهموار و ناهموار نیز آمده ناقور ریقاب نای بزرگ صوت از لطائف و منتخب نادر شی قلیل گفته اند چرا که ندر و ندرت یعنی قلت بر امدن است و شی قلیل نیز از جمله کثرت برامده است از شرح مقامات حریری و گاهی نادر بمعنی معدوم نیز می آید و در صراح نوشته که نادر آسم فاعل از ندر که بمعنی افتادن است و بمعنی تنها و غریب شدن نیز آمده ناظور ریقاب مجوسیان نار بمعنی انار که میوه معروف است و بعربی آتش را گویند از برهان ناموس اکبر قاعده و دستور بزرگ و شریعت چرا که در لغت حکما ناموس بمعنی تدبیر سیاست ست و لقب جبرئیل علیه السلام از اخلاق جلالی و دیگر کتب ناشر پراگنده و فاش کننده و واکننده چیزی را و شوینده ناخنها

بگوشیر و شراب پیرانه سر * چه خواجه چه دهقان چه درویش و شاه
مویان سپید سیاهی گزید * بدان تا جوان تر نماید امید
پس از فاطمای سپید است و کام * ز دندان سپیدش بر آرد خرام
کوهیار ساسانی خوانده و در بعضی نسخ کوهیار ساسانی و در بعضی کوهیار ساسانی و در بعضی کوهیار ساسانی و در بعضی کوهیار ساسانی
نقطه ای شهرت دارد و در کتاب
در بعضی دیوان این بیت
ناخدا و ناخدای
ناخدا و ناخدای
ناخدا و ناخدای

بکسر شین عجمه و نای مجمه بلند نشیننده از صراح و منتخب نازبرای مجمه نورسته و درخت سرو و صنوبر و بمعنی بید ماغی و بی پروائی و استغنائی معشوق و بمعنی فخر نیز آمده از برهان و بهار عجم و مدار ناموس عصمت و عفت و توقع حرمت از خلق داشتن و نیکنامی و تدبیر و سیاست و ملائک احکام الهی و جبرئیل علیه السلام و قاعده و دستور و بانگ و صدا و حساب راز و کارهٔ صیاد و مکر و حیله پنهانی از برهان و منتخب و صراح و غیره یا ناکس بفتح کاف عربی فرومایه نالائق و نااهل و بکسر کاف فارسی بمعنی نگونسار ناخس بکسر خاء مجمه و سین مهمله در لیست که صاحبش پندارد که سوزن میخلانند نارس بفتح رای مهمله میوه خام و نارسیده از چراغ عنداً ناوس بزوزن طاوس و دود جهانگیری بمعنی تمشکده و در مؤید و غیره عبادت خانه کفار ناس اسم جنس است بمعنی یک آدم و بمعنی آدمیان مفرد و جمع هر دو آمده ناقوس خرمهرهٔ کلان که نصاری و ترسا بوقت عبادت خود نوازند و در شرع گل کشتی نوشته که ناقوس عبارت از زنگ بزرگست که ترسایان در وقت کلیسا از سقف خانه آویزند و بزنگیکه مردم از نماز فارغ شوند نوازند ناتراش ناهموار و بی ادب و سفله ادبرهان ناوِ نوش نغمهٔ شنیدن و شراب نوشیدن و حاصل معنی عشرت و طرب است از بهار عجم و خیابان ناںخجرش انچه کنان بآن خورده شود و خواه آن چیز نمکین باشد خواه شیرین خواه ترش بسندی سالن گویند ناعش بکسر عین مهمله زنده گانی بکشنده انعش الیقاء از قاموس ناشخص بی تحقیق و تعیین در مصطلحات نوشته که یعنی کسی است که بریک وضع و یک حالت ثبات ناقص کم شونده و اصطلاح صرفیان نقیض کلمهٔ آخری از حروف اصلی آن حرف علت باشد ناقض بکسر قاف ضد مجمله افشاننده یعنی جنبانده و پی که بلرزه آید از صراح و بحر الجواهر و کشف حقائق حرف مهمله وفا و قار مجمه بی شرم و فاسق و بی اعتبار از بهار عجم ناصع بکسر صاد مهمله و عین مهمله خالص از منتخب و قاموس و کشف و صراح نان کلاغ بضم کاف عربی و ضمین مجمه گیاهیست که تمام آنرا بزبان پاشنه از اناغ دوست دارد بهمین جهت نان کلاغ نامند از رشیدی بهار عجم و برهان ناهق بکسر ها خرنر از منتخب و شرح نصاب ناسق بسین مهمله انتظام و ترتیب کننده نارک بضم راء مجمه و معنی آن مرد و بیت و فاسیان تعرف نزاکت از لفظ نازک گرفته اند و لفظ نزاکت در شعار ستادان بسیار است از بهار عجم و برهان ناوک بفتح واو نوعی از تیر دان که چک تر باشد و فاوک در اصل مصغر ناوست و آن چوبی باشد مجوف میان خالی و بعض گویند که نادی باشد دراز تر ازین که تیر اندران گذاشته بوضع مخصوص نزه کمان بند کرده می اندازند و کمان آنرا کمان تحش گویند بکثرت استعمال تیر آنرا مجازاً ناوک نام شده و ازین مجاز ست با طلاق ظرف بر مظروف از بهار عجم و برهان و سروری و لطائف و مصطلحات ناسک بکسر سین مهمله عبادت کننده و راه حق تعالی و قربانی کننده از منتخب و کشف نارونانگ آب نارون خلاصهٔ آنرا از لطائف ناف خاک کنایه از مکه معظمه از برهان و گاهی بمعنی مطلق زمین آید ناک لفظیست که برای اتصاف موصوف بصفت در آخر کلمات آرند و بمعنی آلوده و آغشته از برهان و مدار و رشیدی بمعنی خداوند و صاحب آمده نال پنجه نارند رشته از میان قد وقت تر شیدن بر می آید و بمعنی ریشکر و رود خانه که چک و میان تهی از منتخب و کشف و برهان ظاهر ا بمعنی اول مشترک ست و میان عربی و فارسی ناعم بکسر عین مهمله نام یکی از قلاع خیبر از شرح نصاب نائم بکسر همزه که حرف سوم ست خفته و خوابیده ناتمام ناقص و نابالغ ناملائم نامناسب و در رشتهٔ امر خراب و بد ناکام مأیوس و نومید و بی بهره از برهان نادم پشیمان ناف عالم مکه معظمه نامردم ناکس جمع مردم بمعنی لفظیست که بر مفرد و جمع اطلاق کنند از مصطلحات نافرجام کسیکه نکوئی آخر کار نداشته باشد و لفظ نافرجام خلاف قیاس است نافرمان نامراد و ناهنجار از خیابان ناف زمین کنایه از مکه معظمه شاید که در وجه تسمیهٔ چنین باشد منقولست از بعض کتب تاریخ المعمور که بر فلک چهارم باشد نور ست مملو ست که بالاست میان آسمان و زمین چنانچه جنین را در رحم مادر غذا بواسطهٔ ناف میرسد همچنین خیر و برکات سماوی از کعبه بواسطهٔ ناف زمین میرسد لهذا کعبه را ناف زمین گفتند پس مجازاً اسم کعبه شده و اگر کعبه در وسط کرهٔ ارض بود یا بالفرض بر وسط حقیقی خط استوا میبود و حال آنکه از خط استوا بدرجه بطرف شمال واقع ست و نیز در وسط ربع مسکون هم نیست چه کره تقسیم بدست شده چهار ناون بفتح واو تسمی از انار که آنرا گلناز هم گویند گلش کلان و صد برگ باشد بغایت آبدار و نهایت سرخ و مقدار برابر گلبرگ خوش انام و خوشبو بغایت خوش اندام و بر برگ سایه دار از بهار عجم و برهان و جهانگیری نیز رصد بهار عجم نوشته که نارون بضم واو مبدل نار بن ست که خود انار باشد نازمین بکسر اول نازو لفظ مین که کلمه نسبت است از بهار عجم

وصاحب کشف نوشته که نازمین بضم زا از عجمه یعنی نازک انه است ناگذاران بضم کاف فارسی یعنی ناگزیر وضرور و لابد ناتوان بطاقت و این خلاف قیاس است تو لان باید اگر گوئی مخفف ناتوان است ظاهر این قسم تخفیف درست نباشد چرا که الفیکه افاده فاعلیت کند حذف نتوان کرد و از چه اعتدیت دست بهم عجم نوشته کراین چند لفظ بر عکس قاعدهٔ مستمر است چنانکه ناانصاف و ناامید و ناسپاس و ناتوان و نامرد و ناکام ناتوان بین یعنی حاسد زیرا که کسی را توانا و مدین نمیتوانند نارون و انار و در برهان نوشته که انار درختی ترش ناوودان راه مدرر و آب بام نارین بضم نون و سکون راء مهمله و ضم تحتانی و نون ثانی و سکون نون ثالث خارچه که نای یعنی خار آمده از فرهنگی نوشته شد ناخن بدل زدن از کردن بدل و بتقریر کردن از چه اعتدیت و مصطلحات ناف زدن قطع کردن ناف طفل نوزائیده نام بسیج زدن فراموش کردن و محو کردن از برهان نان در وعن اعتماد خاطر خواه کامیاب شدن و نفع یاب گشتن از چه اعتدیت نازک خیالان عارفان و فکر کنندگان و صنایع حق تعالی نامسکان بکسر سین مهمله عبادت کنندگان ناخن لبنگ آهن کنایه از ابزار ملایم تیز آهن ناخن گذاشتن کنایه از کمال بهم و عجز از چه اعتدیت ناژ و ظاهر ا یعنی درخت چنار و یعنی سرو نیز نوشته اند ناتراشیده بی ادب از مصطلحات نارسیده نا پخته و خام و نابالغ از برهان نا خنه بضم خا بمعجمه و فتح نون و دوم گوشتی باشد مائل بسفیدی مشابه بناخن که در کنج چشم پیدا شود اگر علاج آن نکنند سیاهی چشم را فرو پوشد و کور گرداند از برهان و کفایه نائزه تولا فتابه وی سیان خالی از برهان وی پاره که سیل ما کوا از ان سیگذارند نازله بمعنی دوا و شربت زمانه از منتخب نائبه بکسر نون و سکون همزه و فتح با موحده عقوبت حادثه و واقعه و تب گرم از کشف و منتخب فریده الفوائد نالهٔ آواز بلند که از سوز دل باشد یعنی مطلق آواز نیز آمده و یعنی جوی خرد از بهار عجم و برهان و جهانگیری و کشف و مدار نائحه بکسر همزه و حا مهمله گریه و زاری و مصیبت ناضیه بمعنی پیشانی از صراح و منتخب گرد رکتب فارسی بمعنی پیشانی مستعمل ست نانخواه نمکی گیاهست چون خورند آن اشتهای طعام پیدا میکند نانخواه نام کردند بندهٔ را چون گویند در اصل نام این بنده بود چون بد ان بنده غلمه را گویند و جوان یعنی خورانندهٔ و نون اول برای تخفیف حذف کرده اند ناظوره بقاف مجمعه محبوبه و معشوقه ناوه بواو و بمعنی راه بدر و آب بام و آن الشر انچوب بود یا از سفال بندی پرناره و در برهان نوشته که چوب کوتاه میان خانه ناخلفه بکر خاطیه بخشش غیر واجب و نماز سنت و عبادتیکه بر بنده واجب نباشد از صراح و منتخب نا به بای موحده سر اب خالص از فرهنگی نوشته شد نامیه قوتی در جسم حیوانی و نباتی که جسم را در طول و عرض و عمق بالیدگی بخشد ناسره بفتح سین مهمله غیر خالص و درهم و دینار که عیبی دران پیدا شود و گاهی مجازاً بمعنی سخن بد آید و درین لفظ کلمه را برای نفی ست ناحیه بکسر حا مهمله کرانه ملک طرفی از ولایت از صراح و غیره ناهموار بفتح های موحده و سکون ها بمعنی بزرگ و عظیم و یعنی فربه و یا به از رشید و برهان ناحیه یکجیم و بعده تحتانی نجات یابنده و رستگار از عقوبت نافتقه در سه شبنه نازل منزله یعنی قائم مقام نابغه بیا موحده و غین معجمه نام شاعر مدلح نعمان بن منذر نائره آتش و شعله و یعنی دشمنی گریزنده دور شده و همین سبب نام حرف آخر از حروف قافیه چون انحرف بر کناره حروف قافیه ست گویا از بیان حروف گرنجیده و رسیده کناره گرفته ست از صراح و رساله عطائی ناشی پیدا شونده و نوجوان از لطائف ناسی بکسر سین مهمله فراموش کننده از لطائف نامتناهی بی پایان و بی انتها ناهی منع کننده و باز دارنده از کار ناداشتی تغلب و بی خیری و بی اخلاصی از برهان نامی یعنی بی که آنرا نوا زند و یعنی گلو و حلقوم از برهان و یعنی کوچه نیز آمده و در شرح نصاب نوشته که عربی یعنی نزدیک کردن و دور کردن واین از لغات اضداد ست نامی ترکی قرائی از برهان نامی در فارسی بمعنی نامور و معروف و معروف در عربی بمعنی مانده و نخوابنده از برهان ناجر بکی بفتح جیم عربی نام یکی از زاهدان ترسا از شرح شافیهٔ ناجی یکجیم بمعنی رستگار از عقوبت و نجات یابنده و صاحب راز ناری جن و پری و یعنی دوزخی نیز آمده ناشیانی تشبیهن مجده با های فارسی و نای فوقانی سیوه ست مشابه بامرود زرد و نار فارسی و انها باشد که بر جلد بدن پیدا شود و بر اب رقیق شدید الحرقت نانبائی مخفف نان آبائی یعنی طباخ که نان و اباهی فروشد فصل نون مع با موحده نبا بفتح هر نامنتخب کشف نبات بفتح گیاه و هر میوه و درخت که از زمین روید و نوعی از قند مصفا که بعض اهل هند انرا مصری گویند نبت بالفتح گیاه و رستن گیاه از منتخب نبالت بفتح بزرگواری و دانائی و مشهور شدن

از منتخب نبوت بفتحتین وتشدید واو بمعنی نباح بالضم وسکون باء موحده سگ غیر متعارف سگ که در عرف ترا نامایه سگ گویند از منتخب و کشف و صراح نبر بفتح اول و سکون ثانی جنگ وجدال وقتال از برهان منتخب بالفتح و ذال معجمه چیزاندک و پاره و بقیه چیز و بندی بزیادت یاء وحدت یعنی بعضی و اندکی از منتخب و بحر الجواهر و کشف و صراح نبیذ شرابی که از خرما و جو وغیره سازند و در استعمال فارسی این لفظ بدال مهمله نیز صحیح باشد از منتخب و لطائف و صراح و بعضی یعنی چیزی نوشته که بندی از آن بوده گویند مبالغه بفتح پسر اوگان جمع نبیره و این جمع بر تصرف فارسیان عرب است که لفظ فارسی را بطور عرب جمع کنند چنانکه فرامین جمع فرمان و خوانین جمع خان آورده اند نباش بالفتح و تشدید ثانی و شین معجمه کفن دزد و کفن کش از منتخب و صراح نباض بفتح نون و تشدید موحده و ضاد معجمه بمعنی نباش است و این مبالغه است بلکه نسبت چنانچه عطار و صداع بفتح هر دون آمدن آب از چشمه نبع بالفتح بار درخت کنار بقه واحد از منتخب نبیل و نبیله بفتح و با و سکون موحده و یای مهموز بزرگ و دانا و نیکو و فرزانه از منتخب و لطائف نبائل بزرگان و کارهای بزرگ و نیکوئیها و این جمع نبیله است نبل بالفتح تیر انداختن و تیر گاهی از منتخب و لطائف بمعنی بزرگ شدن و بعضی بمعنی بزرگ و فرد و با بمعنی از لغات اضداد است کذا فی الشرح نصاب و الصراح نبه بالفتح و تشدید با و آخر ها بمعنی ملفوظ آگاه شدن و بفتح اول و کسر ثانی و های ملفوظ نام غلام پیغمبر صلعم که از او کرده بود و از منتخب در شرح نصاب بضم نون و فتح با نام غلام مذکور نبیره بر وزن ضمیره فرزند از دختر عموگفته اند و بعضی گویند که بمعنی پسر زاده یعنی پسر زاده خصوصاً گاهی دختر زاده را نیز گویند از برهان و رشیدی و جهانگیری نبله بالضم سنگ که بدان استنجا کنند از شرح نصاب نبر و و بفتحتین دلاور و دهنه دار از سروری و در لطائف و برهان نبهه و آفرینهای ملفوظ بر وزن نصیل گاه و آگاهی هنده از لطائف نبیسه یا سی معروف بسین مهمله بمعنی دختر زاده و بعضی گویند که بمعنی پسر زاده نیز آمده از برهان و رشیدی نبی نصیل ست یعنی فال گرشتق از نباست که بمعنی خبر دادن باشد پس نبی بمعنی خبر دهنده بود یا مشتق از نبوة که بمعنی علو و ارتفاع باشد چون مرتبه نبی از دیگر مرتبه ها عالی ست نبی گفتند و نبی علم ست مر جنس را یا باشد رسول خاص است آنکه صاحب کتاب باشد از شرح نصاب نبی بضم اول و کسر ثانی و تشدید یای حروف فارسی قرآن و مصحف و کلام الٰهی از رشیدی و برهان و در کشف با بمعنی کسر تمین نیز آمده نبض ملتوی قسمی از حرکت نبض ست که مانند سیمان پیچیده محسوس میشود و این دلالت بر سودا حال مریض کند فصل نون مع ثای فوقانی نتایج زادگان از منتخب نتایج و آثار موالید ثلاثه و ارث بر دو قسم رطوبت و یبوست نتق بالفتح بوی بد از خلط و کشف و گزیدن تمین بفتح نون و سکون ثای فوقانی چیزیکه در دهان کوبی ماند مثل بقمین از انفلاء و برآمدگی هر چیز و نتیجه بیرون آورده و بر شمرده شده شدن از تشخق از تیج بالفتح که بمعنی تر شیدن و بیرون کردن است و مبالغه در تعلق قولی است که حاصل شود از امتزاج جزوهای ضعیف و کبریت باندافتن لفظ مکرر که آنرا احداد سط گویند چنانچه از العالم متغیر و کل متغیر حادث العالم حادث حاصل میشود فصل نون مع ثای مثلثه نثا بالفتح نون و ثای مثلثه بمعنی خبر از شرح نصاب و صراح نثر بالفتح و تشدید فاعل کردن از منتخب و کشف نثار بضم اگر چیز بر چیز نثار کنند از منتخب و کشف و صراح نثر نوشته که نثار بکسر صدست یعنی افشاندن و پاشیدن از قسم نقد و جنس بر فرق کسی بسبیل تصدق و بالضم آنچه از زر و گوهر که پاشیده شود نثر بالفتح پراگندگی و پراگنده و سخن پاشیده از مدار و بحر الجواهر و صراح نثره بالفتح منزل هشتم از منازل قمر و آن دو ستاره است مقدار چهار نزدیک یکدیگر در برج سداد صراح و آئین گبری و دریکی از رسائل معتبره مثبت و تخیم نوشته که نثره چون پاره ابر است بر سینه سرطان و میان چهار کوکب مرتبع مخرف فصل نون مع جیم نجبا بالضم نون و فتح جیم و با موحده بزرگواران و برگزیدگان و این جمع نجیب است از منتخب نجوی بالفتح و دو آخر الف مقصوره بصورت یا یعنی راز از شرح نصاب و صراح نجیب مرد اصیل و شریف و بمعنی نشر گزیده و یک قطار از منتخب و صراح نجائب بالفتح نجیبان و این جمع نجیب است که بمعنی نشر گزیده است از منتخب و صراح نجابت بالفتح اصالت و بزرگواری گرامی شدن از کشف و صراح نجاست بالفتح شجاعت و دلیری از صراح نجات بالفتح رستگاری از بهار عجم و کشف و قاموس و صراح نجاح بالفتح اول و آخر حاجت مهمله رستگاری و فیروزی و دردانی حاجت از بهار و کشف و صراح و منتخب نجح بالضم و در آخر حاجت مهمله فیروزی و برآمدن حاجت از صراح و منتخب نجد بالفتح زمین بلند خلاف غور و نام ملکی از عرب میان حجاز و عراق و میان بصره و مکه که زمین آن بلند است بنسبت یمامه و حجاز و بمعنی آسیای خانه و غلبه کردن بشجاعت و نیز دیدن و بمعنی پناه

وبمعنی خوشی وخورمی از منتخب و لب الالباب و شرح نصاب و قاموس و مصراح **نجاد** بکسر نون و دال مهمله بنده نیمچه که بر دوش و سینه حمائل اندازند از مصراح و منتخب **نجاد** بالفتح نون و تشدید جیم در و گر **نجس** بالفتحتین بمعنی پلید شدنی و پلیدو ناپاک و بمعنی دوم بفتح نون و کسر جیم نیز آمده از منتخب و مصراح و مؤید **نجف** بفتحتین نام شهریست که مرقد منست علی کرم الله وجهه و در نسخ **نجاق** بجیم فارسی نام مهمیست از مبارعجم و چراغعدد ایت **نجل** بالفتح نسل و اولاد و فرزند و بمعنی اندفتن چیزیرا از منتخب و مصراح **نجم** بالفتح ستاره و هر گیاهی بی تنه که آنرا بعربی نبات گویند مثل درخت کدو و خیار و عشق پیچان و غیره و نام پروین که آنرا ثریا نیز گویند و بمعنی الف و لام لازم آن با از منتخب **نجنده** بالفتح شجاعت و دلیری از مصراح و مجازا بمعنی شجاع و بمعنی سرود نیز نوشته **نجار شروان** بکسر نون مجمه کنایه از امام خاقانی که شاعر معروف است چه اگر پدر ایشان پیشه نجاری میکرد **نجاشی** بالفتح نام بادشاه حبشه از مصراح **فصل نون مع حا مهمله بحوست** بفتحتین از منتخب و کشف **نخافت** بفتح لاغری ناتوانی از منتخب **بحر البحاهر** و مصراح **نحت** بالفتح تراشیدن از کشف **نحلت** بالکسر بخشیدن دادن بی عوض و طلبی و پیدا کردن و دعوی کردن بی قرض حسن و بخشش بی عوض و مذهب و اصل از مصراح و منتخب **نحر** بالفتح سینه کشتن و بر سینه زخم زدن از منتخب و کشف و لطائف **نحریر** بالکسر بروزن دلگیر دانشمند و زیرک از کشف و منتخب **نحاریر** بفتح دانشمندان و وزیرکان این جمع نحریر است که بمعنی دانشمند باشد **نحاس** بضم نون و سین مهمله بر وزن سپاس آهن سیاه نا بالغ و پسر نون سرشت و اصل و طبیعت از منتخب و مصراح و شرح نصاب **نحیف** بالفتح نزار و مرد عاجز از شرح نصاب و منتخب **نحسین فلک** بفتح سین مهمله مدار از حل و مریخ **نحول** بفتحتین لاغر و گداخته شدن از بحر الجواهر و لطائف و مصراح **نحل** بالفتح مگس انگبین و بکسر نون و فتح حا بمعنی مذهب و دین معامله است که بمعنی مذهب باشد از منتخب و مدار و نیز صاحب منتخب نوشته که نحل بمعنی مذهبهای باطله است بالفتح بمعنی سوی وراه و مانند و نام علمیکه اعراب کلام عرب بدان دانسته شود و قصد و آهنگ و اسلوب و برگردانیده از منتخب و غیره **نحله** بالضم بخشش و عطا و صداق بالفتح کابین و دادن زن و زنبور واحد از قاموس و مصراح **نحی** بالکسر و سکون حا مهمله مشک که از پوست گوسپند سازند از شرح نصاب و مصراح **مشک نحن** بفتح **فصل نون مع خای معجمه نخشب** بالفتح و شین معجمه مفتوح و با موحده نام شهر در ترکستان که حکیم ابن عطا که بقبع شهرت دارد از آنجا بود نوامی آن شهر **نسجر** و شعبده ماه بمی آورد که قریب چهار فرسنگ و خشی آن سیر فت و باز در همان چاه نهان میشد از برهان **نخل تابوت** نخلیست که بتابوت میماند و آن بدین طریق است که چون مردگان سازند از بن رسم و ایران خلائق بود حالا در هندوستان هم یافته میشود هیچ پیرو ساخورد باشد ملاشاتی نخلگو میدبیت کشته مقتم فان میت که در شهر کسی را **نخل تابوت** مراد میدوشیون نکنده از جراغعدد ایت و مصطلحات **نخوت** بالکسر و فتح بینی و بکسر آهنگ و تکبر از منتخب و مدار **نخ** بالفتح تار و رشته خواه از ابریشم باشد خواه از جنس دیگر و صف لشکر و با آلت و گلیم از برهان **نخله بنی محمود** نام موضعیست مابین مکه طائف از مصراح و در برهان نوشته که باغ و منست در راه مکه معظمه **نخیر** بکسر نون و یای معروف در آهنگ آواز دینی از هجر الجواهر و **نخیر** بروزن فقیر در فارسی بمعنی زمینکه تخم دران پاشیده جوان سبز شود و از آنجا بجای دیگر نقل کنند و بمعنی مرد فرمایه و بمعنی کمین کردن نیز آمده از برهان **نخیر** بالفتح و میم فارسی شکار کردن و شکار کرده شده و جانور صحرائی مثل آهو و غیره و شکارگاه از برهان و بهار عجم و مزمل و بحیر عربی خطاست **نخل طور** درختیکه موسی علیه السلام را در وادی ایمن بحوالی کوه طور تجلی انوار حق تعالی بران درخت مشاهده شده بود **نخاس** بفتح نون و تشدید خای معجمه و سین مهمله بازاریکه در آن غلامان و کنیزان و دیگر حیوانات فروخته شوند و نخاس بمعنی مجازست چه بحقیقت سوق النخاسین بازاریست که نخاس صیغه نسبت است بمعنی برده فروش و بهائم فروش یا خوداز نخس که بمعنی سر انگشتان بکسی فشردن است چون معمول بهائم فروشانست که برای فریب دادن قربی والاتری و دریافت دیگر عیوب و جسم حیوانات جابجا سر انگشتان میخلانند و می غوشند لهذا نخاس گفتند **نخاع** بضم و فتح و بکسر حرام مغز یعنی مغز مهرهای پشت از منتخب و بحر الجواهر و مصراح **نخع** بالفتح و عین مهمله آب بینی از شرح نصاب و مصراح **نخل** درخت خرما و بمعنی تجزیه و غیره از منتخب **نخیل** بروزن دلیل درخت خرما و در نسخ نماند و مع هذا بر وزن و مع اطلاق این لفظ مشهور و ظاهر اجمیع نیست بلکه اسم جمع است از مصراح و غیر آن **نخله بنی هلال** نام موضعیست در راه مکه معظمه و آن نخلستانیست از شکرستان و بنی هلال قبیله ایست از عرب **نخل ماتم** نخل تابوت که مذکور شد **نخل مریم** عبارت از نخلیست که چون حضرت مریم در زمان تولد حضرت عیسی علیه السلام از درد زه بیقرار شده در صحرا زیر درخت خرما که

خشک بود در قفند از برکت آن عفیفه درخت مذکور سبز شد **نخل موم** درخت پرگل یا پرمیوه که از موم الوان سازند **نخست و نخستین** هر دو بضمتین یعنی اول
از مدار و برهان و کشف و مزمل و مؤید و در تشریح الحروف نوشته که با نون و در آخر نخستین زائد است **نخل بن** بضم سوم و حذف نون آخر **نخوان** بالفتح
اول و ضم سوم جیم عربی نام شهریست **نخله** بالفتح یک درخت خرما از صراح **نخاله** بسوس یعنی آنچه که بعد بختن آرد و جز غربال و غیره باقیماند از صراح
نخودی نوعی از رنگست که مشابه برنگ نخود باشد **فصل نون مع دال مهمله** ندا بکسر آواز کردن و بفتح تری و نم از شرح نصاب **ندما** بضم اول
و فتح دال مصاحبان و این جمع ندیم است از منتخب **ندب** بفتحتین و موحده داو سبقت باشد در بازی نرد و در عربی شرط و گرو قمار از رشیدی و برهان در
شرح خاقانی نوشته که ندب افزودنی کردن بازی نرد ست و فتیکه بازی چرب شود و مرتبه شصت رسد و چون از شصت بیازده رسد که نهایت افزونی
بازیست گویند که فره برد و اثر تمامی **ندب** نامند و آنکه پی در پی یازده **ندب** برد گویند که عذاب را **ندب** بالفتح گریستن بر مرده و خواندن محاسن او بفتحتین
نشان نخم از صراح **ندرت** بالضم تنهائی و یکی و تنها بودن از کشف و منتخب **نداوت** تری و نمناکی **ندا** بالکسر و تشدید مانند و همتا و نظیر و نام
نیزست لطائف و شرح نصاب و صراح **ندیم** همتا و نظیر از لطائف و صراح و منتخب ندیم همنشین امراء و سلاطین و پیشیمان از صراح و منتخب **ندمان** بالفتح
پشیمان از صراح **ندبه** بالضم با موحده فتوح نوحه و شیون و اشعار تمامی خواندن از منتخب و غیره **فصل نون مع ذال معجمه نذیر** بفتح نون و کسر ذال
معجم بروزن دبیر رساننده و یکی از اسمای پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم از کشف و لطائف و منتخب و صراح **نذر** بفتح نون و سکون ذال معجم پیمان و آنچه بر خود واجب
گرداند مثل روزه و صدقه برای خدا تعالی و طعام فاتحه روح بزرگان و آنچه از نقد و جنس پیش امراء و سلاطین گذرانیده ملاقات کنند و بفتح اول و ضم ثانی
حیران و ترسان و بفتحتین ترس و بیم از مدار و کشف و لطائف و صراح **فصل نون مع رای مهمله نرگس** شهلا بفتح شین معجمه نوعی از نرگس که بجای
زرد در آن سیاهی می باشد از مدار و در چراغ هدایت و غیره نوشته که نرگس شهلا نرگسی ست سفید مائل بسیاهی **نرد** بالفتح نام بازی ست در مقابله شطرنج و بمعنی شر
درخت نیز آمده از جهانگیری و برهان **نرگس** بکسر کاف فارسی از مدار و برهان **نرجس** با جیم عرب **نرگس** در صراح **نرگ** بفتح نون و سکون ها مهملهٔ کاف فارسی
حلقه زدن لشکر برای شکار و بمعنی زه و خانه پلوانان از شرح گل کشتی **نرم نرم** آهسته آهسته **نریحان** بفتح نون و یا معروف نام جد رستم از برهان **نردبان** بالفتح
زینه نرگسی **دن** چشمک زدن از راه عادت **نره دیو** یعنی دیو نر از برهان **نره** بفتحتین و تشدید و تخفیف هر دو آمده بمعنی آلت جلویت یکی نر گویند و بمعنی درشت
و بمعنی زشت چنانکه نره دیو از لطائف **نرگسه** بالفتح و کاف فارسی قبه که از سنگ یا چوب و غیره که بر سقف عمارات و در دار و میازند و بر گرد آن گلها نقش نمایند از شرح
خاقانی و در بعض از کتب نوشته که آنچه از عاج گلهای نرگس تراشیده بر سقف و غیره خاتم بندی کنند **نرم آهنی** عاج و زبلو **نرگسی** یعنی قلیه نرگسی آن چنان باشد
که بعضی مرغ را جوش داده پوست و گرده و قیمه پیچیده می پزند و بوقت خوردن هر پیچیده را از کارد دو نیم کرده می نمایند و سفیدی آن شبیه بگل نرگس می نماید و قسمی
از پلاو و بمعنی اشاره کردن بچشم از علام چشمک زدن و بمعنی طنز کردن و نام شاعری معروف از مصطلحات سراج **نرسی** بالضم نام شاهزاده بالفتح نیز نوشته چنانکه در جهانگیری **فصل**
نون مع زای معجمه نزاکت بفتح فارسی اشتقاق این لفظ از نازک بطور عربی کرده اند و حال اینکه فارسیست و در عربی بهیچ اصل ندارد از صراح
نزاهت بالفتح دور شدن از بد و پاکی از عیب و کشف و صراح و منتخب **نزهت** بالضم دور از عیب و زشتی و بی عیبی و پاکیزگی و نکوئی از کشف و صراح و لطائف
و منتخب و ریاحین بمعنی خوشحالی **نزد** بالفتح مخفف نزدیک از برهان و مزمل و صحاح مجمود علیه کشف نوشته که بالکسر قیل بالفتح **نژاد** بفتح و ذال فارسی اصل
و نسب از مدار و مؤید و کشف و در برهان بکسر **نژند** بفتح و کسر اول و ذال فارسی مفتوح سرنگون و پست و خوار از لطائف و مؤید و کشف و زخان گوید و در برهان بفتح
و کسر اول و فتح ثانی مانده و گمین و بمعنی سرگشته و پست و خشمگین **نژر** بفتح اول و سکون دوم اندک و قلیل از شرح نصاب و منتخب و کشف و صراح **نژار** بفتح لاغر از رشیدی
نزع بالفتح کشیدن چیزی را از جای خود مثل جان کندن از لطائف و منتخب و صراح **نزاع** بکسر اول آبزور مند شدن و آزمودنی و با حکم کسی

کردن مخصوصست از تشخیص و نزف بالفتح بیرون آب از چاه و کشیدن و سست گردانیدن و رفتن خون و بمعنی جریان خون از حد و دالام امراض و صراح و منتخب نزل بالضم ضیافت و مهمانی که پیش مهمان گذارند از کشف و بهار عجم و منتخب و صراح نشرم بکسر نون و فتح ثانی بمعنی نارفاقی بخار یکدرسوی آسمان بصبح پدید آید بسندکه بوقت رسیدن دود جهانگیری بفتح دو بر برهان بکسر و فتح نزاکت کردن اظهار نازک مزاجی خود کردن از جهانگیری و هدایت نشراده بفتح ثانی فارسی اصیل و غیب از برهان و سروری و کشف نشره بفتح اول و کسر ثانی عربی و های ملفوظ یا آن غیب و مجازاً بمعنی تازه و خوب الطائف نزولی محل فرود آمدن سپاه و مردم و بادشاه و امیر

فصل نون مع سین مهمله نساء بکسر اول زنان و این جمع امراة است خلاف قیاس که از مادهٔ مفرد خود نیست از صراح نسیاً مخففاً بفتح نون و سکون سین مهمله و فتح میم و سکون نون دوم و کسر سین دوم و تشدید تحتانی بمعنی فراموش از یادرفته یعنی بکمال فراموش نسیب بضم نون و نقیب شخص عالی نسب و همراز از الطائف **النسب** بفتحتین نسل و نژاد از صراح و بکسر اول و فتح ثانی مع تشدید ثالث **نسبت** کنایه از مناسبت سرود و یا وقت چه سرود و نغمه را باو قومی معین نسبتی ست یا آنکه نسبت بمعنی پرده سرود باشد چراکه هر پرده صورت میگیرد از نسبت و ترکیب آوازهای پست و بلند از شرح سیف اللغات احمد آبادی و خیال از رو

نسمات بفتحتین دهها و بوهای خوش **نسوت** بکسر نون و فتح واو و تاء فوقانی زنان این جمع امراة است خلاف القیاس از صراح **نسیج** بفتح نون و یای معروف و جیم عربی بافته و جامهٔ نوعی از حریر زربافته از کشف **نسائج** جمع نسیجه که بمعنی جامه باشد نوعی از حریر زربافته **نساج** بالفتح و تشدید سین مهمله و جیم بافنده جامه نسیج بالفتح و جیم بافتن جامه و بافته نسخ بالفتح و خاء معجمه در کردن و زائل کردن چیزی را چیزی که بتوان نوشتن و نیز نام خطیست از شش خط که اختراع کرده خواجه عماد الدین یاقوت مستعصمی ست چون خواجه مذکور خط نسخ را اختراع کرده خطوط دیگر پیش آن منسوخ شدند ازین سبب خط نسخ گویند از مؤید و منتخب و کشف و بضم اول و فتح ثانی جمع نسخه که کتاب باشد **نسق** بفتحتین عامل ملک **نسر** بالفتح گرگن نام حی ست **نستر** بالفتح مخفف نسترن **نسطور** بالفتح نام مرد صاحب مذهب و مجتهد ترسایان از مؤید و کشف **نسر طائر** شکلی ست بر فلک بصورت اگر کسی که پران باشد بجانب شمال از منطقة البروج و آنرا عقاب نیز گویند **نساس** بالفتح و دو نون و دو سین مهمله نوعی از حیوان که بر یک پای جهد از منتخب و کشف و صاحب حیات الحیوان نوشته که نساس بالکسر نوعی از حیوان ست که بصورت نصف آدمی باشد چنانکه یک گوش و یک دست و یک پای دارد و بطور مردم در عربی کلام کند و صاحب برهان نیز مانند کشاف نوشته است و در تواریخ بهجت العالم نوشته که نساس در نواحی عدن و عمان بسیار ست و آن جانوری ست مانند نصف انسان که یک دست و یک پا و یک چشم دارد و دست او بر سینهٔ او باشد و بزبان عربی تکلم کند و مردم آنجا او را صید کرده میخورند **نسر واقع** ستاره ایست روشن بصورت اگر کسی که از بالا بفرود آینده باشد و آن بجانب قطب جنوبست از منتخب و در بر جندکی شرح بست بابی نوشته که ستاره ایست روشن یاد و ستاره دیگر و این هر سه ستاره بر مثال مثلث کوچک واقع شده اند بجهت مشابهت او بگرسی که بال بهم آورده باشد و آن دو ستاره بمنزلهٔ دو بال دست **نسف** بالفتح بر کندن بنا و بفتحتین نام شهر از الطائف **نسق** بفتحتین روش و دستور و ترتیب دادن از بهار عجم و مؤید و منتخب و مدار **نستعلیق** نام خط مروف و اصل نسخ تعلیق بود چه اگر این خط را از خط نسخ و خط تعلیق استخراج کرده اند چون هم خطی مقرر گشت و هم تخفیف ضرور ست بحیث تخفیف بحای مجموعه ساخذف نموده اند **نسک** بفتح اول و سکون ثانی و کاف عربی نام غلهٔ عدس که بهندی از اسور گویند و بالضم هر وقر انام باشد از وفا تر بابن هر دو بمعنی قاسیست بالضم در عربی بمعنی عبادت و قربان بفتحتین قربانیها در یک صورت جمع ست از الطائف و برهان و صراح **نسیم** باد نرم از مدار و صراح و منتخب چیز یکه بوی خوش دارد از حیوانات **نسیان** بالکسر فراموشی و فراموش کردن و بالفتح آنکه فراموشی بر و غالب باشد از صراح **نسرین** بالکسر نام گلی سفید خوشبو دار که بفارسی آنرا نسترن گویند و بهندی سیوتی نامند و بالفتح جنان که مشهور ست دیده نشده و به فتح اول و ثالث تثنیه نسر و آن دو ستاره است هر یک بصورت اگر کس یکی را نسر طائر گویند و دیگر را نسر واقع از کشف و بحر الجواهر و الطائف و برهان **نسترن** بفتح اول و ثالث و رابع لفظ فارسی ست آن گلی ست خوشبو دار که بعربی آنرا نسرین گویند و بهندی سیوتی نامند

از برهان و بهار عجم و رشیدی **نسوان** بالکسر نان این جمع امراة است از زیاده مفرد از صراح **نستعلیق** حرف دون الفاظ فصیح و بلیغ بتکلف گفتن و الفاظ مخرج ادا کردن **نسوبغ** بفتح نون و ضم ثانی و واو معروف نرم و هموار از برهان **نستعلیق** گویا که الفاظ فصیح و بلیغ بتکلف گوید و الفاظ مخرج ادا کند **نسبت حکمیه** علاقه کرمیان موضوع و محمول بطریق اثبات یا نفی واقع باشد چنانچه العالم حادث و زید قائم و زید لیس بقائم العالم لیس بقدیم چنانچه آوردن کلمه است یا نیست در راه آخر جملهای عبارات فارسی **نسیه** بالکسر پارچه نقد نباشد و بزمانه بعید وعده ادای آن کرده باشد از منتخب و مؤید **نسخه** بالضم نوشته شمار کشف

نسقچی بفتح اول و ثالث و قاف و جیم فارسی چوبدار و انتظام کننده تهریان و لشکریان **نسطورے** نام دانشمند ترسایان و در برهان یعنی ترسائے

فصل نون مع شین معجمه نشا بفتح اول سکون ثانی و همزه و انیکه بعد خط مستقیم خط کج نشنی نویسند بیجا است و اگر بالفرض نویسند بالای خط مستقیم نویسند تا اشارت شود که خط مستقیم در اینجا الف نیست بلکه همزه است و این لفظ را بروزن سرا گفتن غلطست بصورت پشه نوشتن هم خطاست یعنی آفریدن و نو پیدا کردن و مجازاً بمعنی جهان و عالم مستعمل میشود **نشیب** بکسر تحتانی و یای مجهول پستی و زمین پست از کشف و مدار و برهان و مؤید **نشدت** بالکسر و جوکردن گم شده و از منتخب **نشکنج** بالکسر کاف عربی مقلوب و نون و جیم عربی گرفتن گوشت کسی بدو سر انگشت یا بدو سر ناخن چنانکه بدرد آید از برهان و جهانگیری و در کشف بفتح اول و سوم **نشید** بفتح اول و کسر ثانی و یای مجهول سرود و آواز بلند کردن از منتخب و صراح و در محاوره فارسیان بکسر تین و یای مجهول بمعنی سرود و آواز خواندگی از لطائف و در برهان و مدار بکسر تین و یای مجهول سرود و آواز خواندگی **نشر** بکسر معنف بمعنی بخشالت قصد کردن از برهان و بهار عجم **نشر** بالفتح بوی خوش و دگر باره سبز شدن گیاه و بریدن چوب بازه و گستردن و فاش کردن خبر و مجازاً بمعنی زندگی و لفتین پراگنده شدن و پراگنده و پراگندگان و احد جمع یکسان آمده از منتخب و صراح **نشکوا** بضم اول و سکون ثانی و ضم جیم بروزن شکوا بمعنی گاو و شتر و گوسپند خورده خود را باز سده بدهن آورده بخایند و فرو برند بعربی بگال گویند از برهان ظاهرا این لفظ ترکی باشد چرا که در لغات ترکی هم نظر آمده **نشوار** بالکسر **نشور** بفتحتین پراگنده شدن و صبح نشور مراد از صبح و در قیامت از صراح و منتخب **نشاپور** بکسر اول نام شهر و خراسان و اصل این نه شاپورست چه لفظه بمعنی شهرست و شاپور نام بادشاه و نشاپور نام شعبه از مقام نوا از برهان **نشتر** بالفتح و رای مجمه بلندشدن و بلندی جستن و جای بلند و لفتحتین پیرآمده **نشور** بفتحتین و رای مجمه نا سازگاری کردن زن با شوهر از منتخب **نشاط** بفتح خوشی و شادمانی و بکسر اول باین معنی غلط مگر بکسر اول جمع نشیط است که بمعنی شادمان باشد چنانکه کرام جمع کریم از کشف و منتخب و بحر الجواهر و بهار عجم و مؤید و مزیل و صحاح **نشاف** بالفتح و تشدید شین مجمه جاذب و در خود کشنده و بفتح و تخفیف جنون و دیوانگی و خبط از لطائف **نشف** بالفتح جذب کردن و در خود کشیدن جامه خوی عرق را و بفتحتین نوعی از سنگ سیاه که باخشت نبشت باشند و بالکسر کاسه سر و قدح چوبین از لطائف **نشوق** بفتح نخچه اد و یه رقیق در بینی انداختن **نشیم** بکسر تین و یای مجهول و معروف بهره و دست منف بضم تین بمعنی نشستنگاه از برهان و رشیدی **نشیمن** بکسر تین و یای مجهول و فتح یم خلوتخانه و آرامگاه و شیاته مرغان از جهانگیری و کشف و برهان و مؤید و بهار عجم **نشاندن** بفتح متعدی نشستن **نشارتین** بالفتح حرف ثالث همزه مفتوحه بصورت الف بالای آنچه بالای الف خط مستقیم خطی کج و معنی نوشته میشود و شارتست برانیکه الف نیست بلکه همزه است غرضکه لفظ نشارتین بروزن کبتین و فرقدین است و آنکه بعض مردم بروزن امامین گویند محض غلطست و معنی نشارتین در بیاد آخر است **نشان** علم فوج و فرمان خانواده **نشو** بفتح نون و سکون شین مجمه پیدا شدن از طائف و گاهی بمعنی روئیدن و بالیدن **نشو** و نما بهر دو لفظ بفتح نون و سکون شین لفظ نما بالضم نون خوانند غلط خوانند **نشاره** بضم برادهٔ چوب و عاج و غیر هما از جواهر و منتخب **نشاسته** بفتح نون بکسر معرفست چون در ساختن آن در دے مغز گندم در آب می نشانند بهمین سبب نشاسته گویند **نشره** بالضم دیه که بر اطفلان لویند و بمعنی تعویذ و افسون نیز آمده از منتخب و صراح و در مدار بالفتح بمعنی نشاختم خواهان و در برهان بالفتح آنچه باز عفران و شنگرف بروز مکتب نشینی بردی تخته اطفال لویند **نشه** بفتح نون بشین معجمه بروزن پشه بیهوشی و لمندی حواس

که از خوردن شراب و بنگ و غیره پیدا شود کسانی که برای تمیز نشناسند بالف و هزه نویسند غلط است انشکر ده بالکسر و کاف فارسی مکسور و الف اخیر
آنبی که بدان کفش و موزان چرم را قطع کنند و بهندی رانپی گویند برهان **فصل نون مع ماء مهمله نصاب** بکسر نون آن مقدار مال که زکوة
بران واجب شود اقل درجه آن از نقره دویست درم بود و از طلا بست مثقال و اکثر درجه آنرا حد معین نیست وزن درم شش دانق ست و دانق چهار
طسوج و طسوج دو حبه و حبه دو جو و جو شش خردل و وزن مثقال بست قیراط و قیراط پنج مربع زکوة مال چهلم حصه آن مال بالاتفاق بعد بهر سال از شرح نصاب
و لفظ نصاب در کتب فارسی اکثر بمعنی مال و زر و سرمایه مستعمل میشود **نصب** بالفتح برپا کردن و دشمن داشتن و حرکت زیر در کلمه مرب چنانکه فتح در کلمه بمعنی و بالتحتیه
بت و آنچه برپا کنند بهر پرستش و بدنیمعنی بضمتین و بالفتح اول و سکون ثانی نیز آمده از منتخب **صراح نصفت** هر یک حرف اول مفتوح داد و انصاف از صراح و منتخب
و بکسر اول و سکون ثانی غلط چنانکه مشهور ست **نصرت** بالضم یاری کردن و یاری دادن و بالفتح خطاست از کشف و منتخب و بهار عجم **نصوص** بفتح و دو صاد بی
خالص و توبه بسنوار که باز گناه هرگز نکند و نیز نام دیگه در تمامی مولای سیکرد و قصیده توبه کردن او در مثنوی معنوی شرحیست از لطائف **نصر** بالفتح یاری دادن و
بضم نون و فتح صاد و تشدید یاری دهندگان جمع ناصر و پدر قبیله از بنی اسد از منتخب **نصیر** بفتح نون مددگار و نیز قبیله ایست از سود از لطائف **نصل** بالفتح و تشدید صاد مهمله
تیغ باریکی کردن و بر سیدن تا غایت آنرا بداند و بلند کردن چیزی از صراح و منتخب و بمعنی آهنگار کردن از کشف و لطائف و باصطلاح علم اصول نوعی از آیات قرآنی که
ظاهر و مناسب نگرداند و کار متشابه را که این نیکوست آن بدچنانچه قوله تعالی احل الله البیع و حرم الربوا جرا که کفار می گفتند که بیع و ربا هر دو بابر است و گاهی
اطلاق نص بر آیت ظاهر کنند که بوضاحت بر معنی مقصود دلالت داشته باشد بلکه فارسیان هر کلام صریح و ظاهر را نص گویند **نصوص** یات قرآن که معنی آنها
صریح و آشکار باشد **نصیف** بفتح چادر نماز و دختر یعنی یک عرض باشد و نیز هر چیز و خادم از شرح نصاب **نصل** بالفتح و سکون صاد و یکان تیر و نیزه و نصول
بفتحتین و نصال بکسر اول جمع آن شرح نصاب **نصال** بکسر یکانها **نصب العین** بالفتح مدنظر و خلوط خاط و مقابل چشم **نصرانی** بالفتح عیسوی مذهب چرا که یکی
از اسمای عیسی علیه السلام نصریست از آنکه مولد آنجناب قریه ناصره بوده است از مضافات بیت المقدس در ولایت شام و این نسبت بحذف الف و زیادت الف و
نون چنانکه در دهقانی **نصیری** بضم نون و فتح صاد و سکون تحتانی نام طائفه ایست منسوب نصیر که یکی از فدائیان حضرت علی کرم الله وجهه بود که آنحضرت را خدا نگیفت
و آنحضرت را بالقتل میرساند بازاو زنده میشد قصه حیات و ممات او مشهور ست از مصطلحات پس **نصیر** بمعنی فدوی جان نثار و ایثار الاعتقاد و مستعمل است بصفتی نوعی
از پیاله شراب انی مدار و برهان و کشف و بهار عجم و سرور و ضبط حرکت کرده بخاطر او گفت میرسد که نصف بالکسر و یاء معروف بمعنی آن پیاله شراب انجوری که کدوی خشک را دو نیم
ساخته نصف اسفل اصاف کرده پیاله سازند و مجازاً هر پیاله را می گفته باشند **فصل نون مع صاد معجمه نصاب** بالفتح نون و تازی و آبای از منتخب **نصرت** بالفتح تازگی و از
منتخب **نضج** بالضم رسیدن میوه و پختن هر چیز و پختن ریش و پختن ما ده خلط از صراح و باصطلاح اطبا الاتی خروج شدن خلط غلیظ شدن رقیق را بر رقیق شدن خلط غلیظ
نضیج میوه پخته و دوکل پخته و ماده پخته هر چیز که پختگی آن از آتش باشد **نضح** بالفتح و حاء مهمله آب کشیدن از صراح **نضار** بضم نون زر و بمعنی اطلاق و خالص هر چیز از لطائف
صراح **نضیر** تازه و آبدار و بمعنی زر و نیز قبیله ایست از بنی اسد از لطائف و منتخب **نضیر** بفتح اول و سکون ثانی زرد و بمعنی تازه روی از صراح و بفتحتین چیز خالص از لطائف
فصل نون مع طاء مهمله نطاق بفتح و طاء مهمله و قاف مرده نام قلعه خیبر از شرح نصاب **نطع** بالفتح بساط و فرش چرمین و پوستی که در وی نشان بر سیان
بندند از لطائف و غیره و در منتخب بالفتح و بفتحتین **باط نطاق** بکسر نون کمربند که بسته بکمر گویند از بهار عجم و منتخب **نطق** بضم نون و سکون طاء سخن گفتن و بضمتین جمع
نطاق که بمعنی میان بندست و بمعنی قوسی باشد فلک از منتخب **نطول** بضمتین بر عضو نخستین آبی که بدو داء جوشانیده باشند و بفتح اول و ضم ثانی بمعنی آن آب است و داء
جوشانیده که بر عضو نزند از صراح و منتخب **نطع پوشان** کنایه از پهلوانان چه او قات کشتی نمایان از چرم می پوشند از مصطلحات **نطعی** نمایان چرمی که استاد
کشتی گیران پوشند از **طلسمات نطعی** این لفظ نون و طای معجمه و تحتانی که بنام موزخ شهرت دارد غلط ست بلام و طای مهمله مفتوح و الف مقصوره و یاء

فصل نون مع ظای معجمه نظام الدین اولیا خان آزد رحمة الله علیه برادر مهتابی نوشته است که غالب بالقاب ایشان نظام الاولیاست مردم هند نظام الدین اولیا گویند اطلاق اولیا کرجمع ولی است بیک فرد کنند **نظافت** بالفتح پاکیزگی در کشف و مدار و منتخب **نظارت** بفتح نظر کردن و نگریستن بچیزی از منتخب **نظر تشکیف** بیاش در تشکیف گذشت **نظر** بفتحتین نگاه یعنی فکر نرآمده از آنجا نگاه معشوق که عاشق را بغلط اندازد ای هر کلی چنان پندارد که خاص نگاه بسوی من کرده است **نظیف** بفتح اول و کسر ثانی بر وزن شریف حلال و پاک و طاهر از کشف **نظر تنگ** مراد ان تنگ چشم **نظم** بالفتح بهم پیوستن سلک مروارید و در کشیدن جواهر در رشته از بحر الجواهر و منتخب و صراح و مجاز از کلام موزون کرد رمقابله نثر باشد **نظام** بالفتح و تشدید میم بمعنی حکیمی کرازمعتبر لغوی به آخر قائل اجزای غیر قرآنیه بالفعل و جسم گردیده و اعتقاد شرعیت که قطع مسافت نامحدود در زمان معدود و متعدد ست مگر نظر فقره دیگر نون و تخفیف ظای معجمه گذشته جواهر و اراستگی هر چیز فرنام و نیز ملک شاه سلجوق که بهم تمام آن نظام الملک ست بضم نون و تشدید میم نظم آرای **نشروان** کنایه از خاقانی **نظر** بالفتح ترتیب یافتن و فیض پذیر شدن از مصطلحات **نظاره** بفتح و تخفیف نگریستن بچیزی فارسیان بالف یعنی بتشدید میم استعمال کنند از بهار عجم و بالفتح و تشدید بمعنی نظر کنندگان از منتخب و صراح و قاموس **نظارت پیشه** نگهبان و خواهر سر انظار گی بخلاف فارسی بمعنی نظر کننده و قیاس تقضی آن نیز ست که بمعنی مصدر باشد از بهار عجم **نظری** بفتحتین و آن قسم اول است از دو قسم حکمت حکمت نظری را حکمت علمی نیز گویند و آن تصور حقایق موجودات باشد و قسم دوم حکمت عملی ست و اقسام سه گانه سیاست چنانچه علم هیئت و علم مناظر و مرایا و تشریح علم معادن و نباتات و غیره **فصل نون مع عین معین مهملة انعام** بفتح اول و سکون ثانی و در آخر همزه بمعنی نعمت و این هم جنس ست بصیغه جمع چنانکه بعضی گمان برند چرا که ضلال بفتح اول و سکون ثانی از دوزان جمع یست ضرار و قاموس بعضی شراح همچنان نوشته اند که این هم جمع نعمت ست و هم مفرد از گویند که معنی جمع دارد و از دوزان هم بمعنی **نعل بها** یکه فدیه و ولایت خود پشکر دشمن خود دهند تا باز اج نکند **نعاب** بالفتح و تشدید عین و در آخر موحده بچکیدن آب دوغ و مانند آن از ظرف **نعاج** بالفتح و تشدید عین مهمله و در آخر جیم جمع نعجه که بمعنی میش ست **نعاش** بالضم نون و شین معجمه غنود گی و خواب شیطان از رطافت و مدار منتخب و کشف **نعش** بالفتح و شین معجمه جنازه خواه میت مسلمان باشد خواه نا مسلمان باشد و بنات النعش را نیز گویند گویند آن چند ستاره اند شبیه بتعریه هرگاه کسی را بمحبت خود بیقرار خواهند نام او بر نعش بنویسند و در آتش نهند و بسوزانند مطلوب بیقرار گردد و حاضر شده مطیع گردد و لطائف و سرهای دیگر **نعل** بالفتح آهن سم ستور و بمعنی نعش که بر سریا شانه گیرند و چیزیست از چوب گنده گران سنگ که گشتی گیران در کشیده بر سر دوش گردانند و هم چیزیست از عالم لیسمان که بجای توپ کشی آید از مصطلحات **نعم البدل** بکسر نون و سکون عین مهمله و فتح میم و بفتحتین و های موحده و دال مهمله یعنی بهتر بدل و نیک عوض فضل مدح یعنی علی اللفظ و لفظ بدل فاعل او مخصوص المدح همانچیزیست که گویند **نعم البدل** گویند **نعم** بکسر نون و فتح عین مهمله و بفتحتین کلمه ایجاب تصدیق یعنی آری بلی و نیز بفتحتین یعنی چرا پاسخ مستر گاه و گویند بالضم ناز گی دنرمی نکوئی و بکسر نون و سکون عین مهمله و فتح میم فعل مدح یعنی بمعنی نیک منتخب و لطائف و سراج و مؤید **نعائم** بفتح نام منزل ستم از منازل قمر آن چهار ستاره است بشکل مربع در برج قوس که زحل نسبتی دارد از صراح و غیره و هم نعائم اگر شتر مرغ باشد و آن پاره های آهن گرم آتشین را میخورد **نعیم** بضم نون و نیکی دسترس و مال نازا از کشف و منتخب و صراح و مؤید **نعمان** بالضم

نام کی از ملوک عرب که آنرا نعمان بن منذر گویند و ابرای بهرام گور کوشکی خورنق نام از سنمار معمار تعمیر کرده بود و نیز نام امام اعظم ابو حنیفه رحمة الله علیه نام موکل فوشیروان او را زیر پای پیل انداخته بود و بالفتح نام رودخانه است از منتخب و کشف و صراح و دلالة النعمان و شقائق نعمان نوعیست از لاله که نهایت سرخ باشد گویند گل نعمان بادشاه از کوهستان بشهر آورده بود و بعضے گویند که نعمان او را بسیار دوست میداشت **نعل انگندن و نعل ریختن دیدن** و مانند آن از لطائف **نعل دوانیدن** نهادن کسی را بمقدار کردن از لطائف **نعل بریدن** نوع تصور نعل بریدن سوختن اصطلاحات **نعل واگرون** بستن مردم اد جستجوی خود در شک اند جهة بطرف خلاف مقصود سر گردان کردن **نعلین چوبین** آنچه مثل کفش از چوب ساخته بوقت استنجا و وضو در پا کنند **نعامه** بالفتح نون شتر مرغ از شرح نصاب منتخب و صراح **نعجه** بالفتح و جیم میش از لطائف **فصل نون مع خمین معجمه نغمات** آوازهای خوش از کشف **نغمهای نیرنگ** نغمهای ناتمام نغنگ بالفتح و زای معجمه مفتوح هر شی خوب لطیف و هر کار اندک که بخوبی باشد و نام سیوه هندی که آنرا آنبه گویند از برهان و غیر آن ظاهر النغزنگ نام آنبه باعتبار هندیان فارسی دان است **نغل** بالفتح اول و کسر ثانی معجمه جای شب باشی چهارپایان و بمعنی سیراب شدن و در عربی بمعنی بدن سست و کینه و در بالفتحتین تباه شدن از لطائف **نغول** بالفتح اول و واو مجهول و معروف نیز جائیکه در صحرای برآب شب باشی گاوان و گوسپندان سازند و بالفتحتین بمعنی عمیق ژرف و بمعنی دور و بلند و دراز و تمام و کامل و بکسر اول نردبان از لطائف **نغم** بالفتحتین جمع نغمه از منتخب **نغنغه** بالفتح هر دو غین معجم آواز لطیف و نغمه سرود از لطائف **نغوله** بالفتح اول و واو مجهول سوسمار پیچیده که آنرا بهندی جوڑه گویند از بهار عجم و در جهانگیری و جمع الفرس در برهان بمعنی زلف خوبان **نغولی** بمعنی تمرق و غور از لطائف **فصل نون مع فا** نفس ربا بالفتحتین کلاسیکه خواندن و تلفظ آن سهل باشد بدشواری **نفاست** بفتح رچه شدن زن و سد و بخیلی کردن و بمعنی خوبی و پسندیدگی و لطافت از منتخب کشف و صراح **نفرت** بالکسر نوعی رمیدگی از چیزی بالفتح بکسار رمیدن و رمیدگی **نفحات** بفتحات بوهای خوش **نفحات** بفتح اول و ثانی خای معجم و میم بوهای خوش جمع نفحه **نفت** بالفتح و بفتحتین بالکسر شیشه قسمی از روغن کز از میان جوشد و بیان آن در لفظ بطا بمعنی خواهد آمد از لطائف و مؤید و برهان و مدار **نفاثات** بالفتح و تشدید فا و ثای مثلثه زنان دمنده سحر بعقدها از زنان ساحره **نفت** بالفتح رمیدن و فصلے از چیز از برهان انداختن از منتخب و صراح **نفح** بالفتح و مهملتین رمیدن بوی خوش و وزیدن باد از لطائف و صراح **نفائح** بفتح نون و کسر حرف چهارم که همزه است و مهملتین بوهای خوش **نفخ** بالفتح و خای معجمه رمیدن و پر باد شدن **نفوخ** بفتح اول و ضم ثانی و خای معجمه باد دیه خشک که در بینی مندفا و بفتح اول و دال مهمله پر شدن از صراح **نفاد** بفتح دال بمعنی گذشتن و بسر آمدن از جائی که بدان سد و جا رشدن فرمان نامه از منتخب و صراح و نام حرکت و صل و قیقه که فروج باو پیوندد و حرکت فروج و مزید بر انفاد نیز گویند **نفود** بضمتین و دال مهمله در گذشتن و جا رشدن فرمان نامه از منتخب و صراح **نفس الامر** حقیقت کار و اصل مدعا و بمعنی ثابت و عقد و کار واقعی **نفیر** فریاد و ناله و آواز و بمعنی گریزنده و نفرت کننده و بمعنی کرنای **نفر** بفتحتین گروه مرد از سه تا ده و فارسیان بر یک کس اطلاق کنند و بمعنی چاکر هم آمده از لطائف و منتخب و صراح و بهار عجم و مدار **نفور** بفتح اول و ضم ثانی گریزنده و رمنده **نفاس** بکسر اول حیض زنان از قاموس و صراح و کشف و بحر الجواهر و منتخب بمعنی خون ولادت **نفائس** بفتح اول و کسر ثالث و کسر حرف چهارم باشد جمع نفیسه **نفس** بفتحتین دم و آن جذب نسیم است از راه بینی یا دهان برای ترویح قلب و دفع بخارات باز بهمان راه و این هر دو حرکت بمعنی برآمدن و فرو رفتن دم مجموع کینفس شمار و جمع آن انفاس آید و نفس بفتح اول و سکون ثانی بمعنی جان و روح و حقیقت و شی و هستی و عین هر چیز و بین صورت جمع آن نفوس و انفس باشد و نفس در اصطلاح متصوف سه قسم است اگرچه در حقیقت همین یک نفس ست مگر چون بهر صفتی که موصوف گردد مناسب آن صفت موسوم میشود و آن سه قسم اینست اول نفس اماره یعنی سخت امر کننده و بطرف لذت محظوظ فانی ممنوع کما قال الله تعالی ان النفس لامارة بالسوء دوم نفس لوامه بمعنی بسیار ملامت کنند. خود را بوقوع معاصی بهدایت نور دل و بین نفس صلحا و اولیا را حاصل باشد از بین سبب الله تعالی او را مقسم نفس میداند لا اقسم بالنفس اللوامة سوم نفس مطمئنه آن از صفات ذمیمه صاف شده باخلاق حمیده متصف گشته بفرب الهی فائز شده بالیقین میرسد لهذا باین خطاب مشرف است

یا ایها النفس المطمئنة ارجعی بار بک راضیة مرضیة از کشف و زند بعضی نفس چهار قسم است نه قسم جان است که مذکور شد و چهارم نفس ملهمه آنکه ارادات مختلفه یاران در دل
راه یابد و قاموس و صراح نفس بالفتح بمعنی روح و خون و تن و چشم و خم نیز آمده و در چراغ هدایت نوشته که نفس بمعنی آلت تناسل نیز مستعمل نفوس بضمتین جانها
و ارواح این جمع نفس است که بفتح اول و سکون ثانی باشد بمعنی جان نفیس چیز که قیمتی و گرانمایه و لطیف و پسندیده باشد از تعجب و صراح و در لطائف بمعنی حاسد
و بخیل است که از قاموس نقل کرده و در صراح نیز بمعنی یافته میشود و نفض بالفتح و ضاد و جیم افشاندن و بمعنی ناقض از تعجب و صراح نفط بالکسر
بالفتح مگر بکسر افصح روغنی ست آن دو قسم باشد سیاه و سپید بهتر سفید است در ملک شیروان از زمین میجوشد و گاهی مجازاً بارود را نیز گویند و نقط مصدر نقیت
ست از لطائف و منتخب و مؤید و ما ارد و در خیابان نوشته که لفظ بالکسر دارویی که حکما سانته از هر جا که اندازند آتش در گیرد نفاع بالفتح و تشدید ثانی و عین مهمله
بسیار سوزاننده و بالضم جمع نافع نفاغ بکسر نون و عین مهمله قیح بزرگ از بدن بهمان نفاق بفتح روان و در دوا یافتن متاع ضد کساد و بالکسر دوری از
منتخب و کشف نقل بفتح اول و سکون ثانی طعامی که ریزنده و هضم نباشد از کشف و منتخب و صراح نفول دور و بعید و عمیق فهمیدگی و خور از لطائف و برهان
نفس کل کنایه از عرش نفی کردن و دور کردن و بیت کردن و از شهر بدر کردن نفرین بالکسر دعا بد از برهان نفس کشادن تعجبین کلام کردن
نفس سوختن بمعنی تنگ شدن دم از کثرت رنج بردن و محنت کشیدن چنانکه بعد از دویدن و غوطه زدن حالتی طاری شود از بهار عجم و در چهار شربت
نوشته که نفس سوختن کنایه از محنت نفس راست کردن کنایه از توقف کردن و آرام گرفتن نفس اماره خواهش طبیعت انسان که بسوی لذات
دنیوی باشد اماره بفتح اول و تشدید ثانی صیغه مبالغه است بمعنی بسیار امر کننده و سخت حکم کننده نفوس ثلاثه اماره و لوامه و مطمئنه یا آنکه کنایه از ارواح ثلاثه که
روح حیوانی و روح نباتی و روح جمادی است نفوس قدسیه فلاسفه پاک ارواح ابرار و اخیار و ملائک نفس ناطقه باصطلاح حکما روح و جان را
گویند نفقه بفتحات اول و ثانی و ثالث آنچه بعیال و اطفال خورش و پوشاک دهند از مدار نفحه بالفتح و خای معجمه یکبار وسیدن از منتخب نفخ بالفتح و حاء مهمله بوی خوش
نفاجه بفتح نون و جیم عربی بمعنی رقعه مربعه زیر ستین و این معمول عربست از قاموس نقطه بالکسر المراح و منتخب و شرح نصاب نفس کلی سیئیت هموع
نفوس انواع سه گانه ثلاثه نفس بهیمی حال حیوان چهار پایه و مراد از این نفس اماره نفس نباتی روئیدگی در نباتات نجی سبزه و درختان یعنی باشد نفی بفتح اول و
سکون ثانی راندن و دور کردن و دور شدن از صراح و بمعنی شهر بدر کردن چنانچه نوشته فصل نون مع قاف نقاب بالضم آنچه زنان
از لطائف نقبا بضم نون و فتح قاف و حده جمع نقیب نقره پانام طائریست که رنگ پای آن سفید باشد نقدا بمعنی بالفصل و فی الفور مستعمل
نقاب بکسر رده که بر خاویزند یا بر چیزی نفیس اندازند و بفتح نون بمعنی قطاست بالفتح و تشدید قاف سوراخ کننده و نقب کننده از تعجب و صراح و مدار و مؤید و
بهار عجم نقطه انتخاب نقطه که بر حاشیه کتاب برای یاد داشت مواد مهمی بیت مطبوع و پسندیده گذارند و در اصطلاح صوفیه ذات بحت حق سبحانه تعالی نقب بفتحاول
و سکون ثانی سوراخ کردن دیوار و سوراخ بمعنی سرنگ تیر آهن از صراح و منتخب صراح نقمت بالکسر عقوبت و کینه و عذاب از لطائف و منتخب و قاموس نقابت
بکسر نقیب و فتح ستودن از صراح نقرات بالکسر نقرات سرود که آزمایی سر کنند بندیان آزمانگ گویند بفتح فوقانی و بعضی گزی باشد نقاوت بالفتح پاکیزگی از صراح
نقل روح عمل بعضی از اهل ریاضت که روح خود را جسم دیگری برند بنظر کیمیا آن جسم را جان حیوانی باشد و این عمل را خلع بدن نیز گویند نقاد بالفتح و تشدید قاف بسیار رونده کننده
درم و دینار را از منتخب نقد بالفتح آماده کردن و اولین سرود کردن درم و دینار و در منتخب و صراح و بمعنی قبض زر سکوک گاهی مجازاً بمعنی دراهم یا مطلق نقد بمعنی فی الحال و بمعنی بسیار خرید نقش زیاد
در برهان نوشته که بیت بلاسبی و بیجا قابل دین شانه کلاه و در لطائف و غیره نوشته که زیاد ام باز ده و در مزهر بفت باز زدن را که هر نقش که زدند بعد از آن نقش دیگر که بعد از آن زدند مگام باختن یکی از نان یا چوب باز زدن
در بهار عجم نوشت که در بعضی از فرهنگها نوشته که نقش یک خال زیاده کرده شود و تحقیق این بیان حال یا مفصل آن گذشت همانجا صحیح است نقار بکسر اول در بعضی معدن که میشود عموماً و نقیصل وصل و چیز
چاک خورده که بر پشت تخم خربا باشد و بمعنی خسته مجروح و شکاف خربا باشد ظرفی باشد از بیخ درخت گردان شبیه باب بگاه ما زدن و بمعنی نادان و بمعنی حقیر و نقیر و قطمیر از

اندک پیش مراد دارند و گاهی بجای انبساط اندکی و بیشی کنایه ازین و کم و صغیر و کبیر باشد **نقد** بالفتح و سکون قاف و فتح دال مهمله در لطائف و منتخب و کشف و مارسیدگی کتب و نزد و نقیر و قطمیر کنایه از جزئیات مقدمات و از مردم عوام کروشناس باشد **نقر** بالفتح کوفتن از لطائف و در منتخب گوید آواز چیدن مرغ و در صراح یعنی آواز چیدن مرغ و کندن چوب و صور و میدن و عیب کردن **نقطه جا گیر کنایه** ازین نقطه نوکر نقطه کوچک بمقدار نقطه که از نوک قلم بر کاغذ ریخته شود **نقو** ماجسن بفتح نون و واو معروف و کسر میم و سین مهمله نام پدر سلطان اویس و او استاد سکندر بود شرح سکندر نامه از خان آرزو **نقرسن** نام کوهی است سه منزل بکسوتام در دست که شنیده باشند و خاص بانگستان پای و شاه لنگ پیدا میشود **نقش** بالفتح جنسی از سرود و قوالان یک وضع کرده اند مانیان ست و بمعنی دغا و بازی نرد که برفق مراد آید و بمعنی لیاقت و سزاوار چنانکه شاعر فرموده **بیت** لباس زرکش شاهی و نقش باد آرد + تن بر بنه تا نقش بوریا دارد + از شرح دیوان خاقانی و مدار و تحفة السادات **نقص** بالفتح و صاد مهمله کم شدن و کم کردن و بالضم چنانچه مشهور شده خطاست از صراح و منتخب و کشف و بهار عجم و میر نور الله در شرح گلستان نوشته که نقص بالفتح تعدی ست و نقصان لازم **نقض** بالفتح شکستن از منتخب **نقیض** در لغت یعنی شکننده و باصطلاح منطق رفع شی یعنی نفی شی چنانکه کل انسان حیوان و بعض الانسان لیس بحیوان این هر دو قضیه با هم نقیض اند باعتبار نفی و اثبات اول صادق است و دیگر کاذب بدانکه میان نقیض و ضد فرق کرده اند نقیض آنکه جمع شود و نه معدوم چنانکه هست و نیست و حیات و ممات و ضد آنکه جمع نشود و هر دو معدوم گردند چنانکه سپید و سیاه ممکن نیست که جمع شود مگر میتوانند که هر دو نباشند بلکه زرد باشد **نقط** بضم نون و فتح قاف جمع نقطه **نقاط** بکسر اول جزم نقط و بضم نون محض خطاست چرا که فعل بضم از اوزان جمع نیست از کشف و بهار عجم و منتخب **نقع** بالفتح غبار و گرد از شرح نصاب و صراح **نقوع** بفتح بجز از قسم ادویه و میوه و آب برکنند از کشف و منتخب و بحر الجواهر آبیکه دران ادویه تر کرده باشند **نقیق** بانگ جوک و کپان از صراح **نقطه شک** نقطه که برای یاد داشت مقام بر حاشیه کتاب محاذی لفظ مشکوک گذارند و باصطلاح صوفیه این جهان ظاهری را گویند **نقره** خنک بی اصفاهان سپ سفید که رنگ آن مانند سیم روشن باشد و لفظ خنک در فارسی بمعنی مطلق سفیدیست چنانکه بت خنک بمعنی تبی که سفید باشد از بهار عجم و باغ معدلت **نقل** بالفتح و سکون قاف از جائی بجائی بردن و از جائی بجائی رفتن از لطائف و منتخب و در بحر الجواهر و منتخب نوشته که انچه بعد شراب از قسم ترش و نمکین و کباب وغیره خورند آنرا نقل بضم اول گویند و در قاموس و منزل نوشته که بامیمنی بفتح نون صحیح ست و بضم نون چنانکه شهور شده غلط است و در صراح نوشته که نقل بالفتح از جائی بجائی بردن و بضم بیقل به علی الشراب **نقول** الفتین جمع نقل **نقطه مقابل** کنایه از همسر و گاهی کنایه از حریف باشد از بهار عجم **نقطه موهوم** یعنی نقطه که بآن قدر باریکی باشد که وجود آنرا در هم تصور کنند و بنظر محسوس نباشد و بعضی آنرا جزو لا یتجزی و جوهر فرد نیز گویند از بهار عجم و دیگر کتب **نقطه ریختن** کنایه از فال زدن رمل و باصطلاحات **نقش زدن** داو بردن از اصطلاحات **نقش بستن** نقشیکه بمراد انشیند **نقش جهان** بهیست درم اصفهان **نقش بر آب شمردن** کنایه از کار عبث کردن و از کتاب اعربی نباشد **نقطه سهو** نقطه که بسهو بر حرف غیر منقوط داده باشند آن قابل حک باشد از بهار عجم **نقش قرینه** مراد از نقش مقابل های نقشیکه در مقابله نقش دیگر باشد هر دو باهم مطابق میباشد **نقاوه** بضم نون برگزیده و خلاصه از صراح و منتخب و منزل و فتح خاست **نقلة** بفتحات اول و دوم و سوم نقل کنندگان و این جمع ناقل است **نقره** بالضم سیم گداخته و یعنی چاپک خصوصا چاپک پس گردن انسان و در منتهای موی سر و نام قریه ایست از صراح و غیره **نقطة** زره عبارتی ست مخ که در حلقه زره و صل میکنند تا سر حلقه کشاده نگردد **نقطه** بالضم معروف ست و در اصطلاح حکمت و هندسه یعنی منتهای خط از منتخب **نقبه** بضم و حرف سوم موحده خارش که آن مرض باشد از بیوست و غلبه خون **نقیعه** بالفتح و یای تحتانی و عین مهمله نام ضیافت قدوم سفر از شرح نصاب و صراح **نقیب** بفتح اول و کسر قاف و تشدید یا پاک و خالص و بکسر اول و سکون قاف مغز استخوان از منتخب لطائف **نقصان** یعنی تلصان و این لفظ یای تحتانی در آخر زائد ست چنانچه در صلای فضلای وغیره و بعضی در بیت ذیل نیز زائد ست از بیان **نقش عروسی** سرود که در هنگام شادی نخل مخصوص ست بسندی سهرا گویند

فصل نون مع کاف تکلما بالفتح و حرف ثالث بای سه حرفه بلکه از سمت مغرب زردکوه بنابیت بست منسوب ضلاعت جهانرا از متوسط و غیره و در شعرا نصاب شده آنرا بمعنی بلوچ که قوم معنی نهاده شرق بلوچ و از سمت مغرب سند و جنوب نه از شمال بلکه از یک گوشه بهر چهار گوشه آسیان جهانرا طرف نه گویند و شعرا از سیاه و خوب شرق و از سیان سمت و شمال علی هذا القیاس **نکیسا** بکسر نون کاف فارسی بای مجهول سین بی نقطه بالف نام قوم معروف که بر کوه پیرپنجال و اطراف آن سکونت دارند و بعضی گویند که اگر مرد اهل لغت بای مجهول نوشته شود گویا که معروف خوانده شود و نفس نمایند و مجهول را سوخته خوانند جایز است **نکبت** بالفتح فارسی و سکون ثانی و فتح ثالث و سکون کاف عربی بوی خوش و بوی خوش را عربان رائحه طیبه گویند **نکبت** بفتح اول و سکون ثانی و فتح ثالث و سکون کاف عربی بوی خوش و بوی خوش را عربان رائحه طیبه گویند **نکبت** بکسر اول و سکون ثانی و فتح ثالث و سکون کاف فارسی بعض علماء لغت کاف را در الفاظ عربی که در آخر کلمه تای قرشت قبل منقوط واقع شده باشد فارسی نمی آید مگر آنکه نوع باشد تفریس گفته شود **نکبت** بکسر اول و سکون ثانی و فتح ثالث و سکون کاف عربی بوی خوش و بوی خوش را عربان رائحه طیبه گویند **نکبت** بکسر اول و فتح ثالث و سکون کاف عربی بوی خوش و بوی خوش را عربان رائحه طیبه گویند **نکبت** بضم اول و فتح ثالث و سکون کاف عربی بوی خوش و بوی خوش را عربان رائحه طیبه گویند **نکبت** بکسر

برشت اسپ نشنده و آنرا خوبگیر نیز گویند برهان نمازی کردن پاک کردن و صاف نمودن نمدشتن غلیظ و ماه بودن از مصطلحات نکهوردن و نکهدان شکستن بمعنی آکردن از مصطلحات نماز بردن پرستش کردن و مجازاً بمعنی نمودن نمایان بفتح نمودار خونده و مجازاً بمعنی کلان و بسیار چه آنکه هر چه کلان و بسیار باشد ظاهر و نمایان میشود نمو بضمتین و تشدید واو بالیدن و افزایش منتخب کشف صراح و در کارے بتخفیف هم آید نمیقه بروزن فصیله نوشته خنده و کتوب بتشدید نون که بمعنی نوشتن است از صراح فرق هروی بالضم و رای مهمله پس او چک از منتخب و کشف بالفتح نمونه بضمتین نمودار کار از مدار و در جواهر بالحروف نوشته که نمونه در اصل نمودہ بود چرا که دال به نون بدل میشود نمکه بالفتح شوری چند صفراوی بود که تبدیج پس گشته بکدیگر متصل شوند مائل بصفرت از کفایه منصوری نمکه جاورسیه بشور باشد شبیه بگاورس و اصل آن سرخ و ستان سفید از کفایه منصوری نمامی بالفتح و تشدید میم اے

فصل نون مع نون و نگ بفتح نون و کاف فارسی در بکار بمعنی شرم و بالکل ترکی ترجمه لفظ را و بر افتضاح نیز آید نگین معیوب و زشت از لغات فصل نون مع واو و نو بالفتح مطلق آواز و نام مقامی است از دوازده مقام موسیقی و بمعنی سامان و اسباب تونگری لشکر و سپاه و فکر و سپاه و فرزند و ذخیره و پیشش و تدله بمعنی سامان کار و توشه خوراک و مصنف فارسی قید بدوخوش کسی گیری دارد قید نشاندن نام طائفه از مغلان و مخنث نواه که بعربی تخم خرما گویند از برهان و کشف و طائف رسیده و بهار عجم و چراغ هدایت نوروز خبار بنای عجمه نام شعبه از مقام نوا از برهان نوش گیاهی است که دفع سموم کند نواب بفتح و تشدید واو بسیار نیابت کننده و بالضم و تشدید نیابت کنندگان جمع نائب نوا نیز بفتح اول و کسر همزه که حرف چهارم و موحده مصیبتها این جمیع نائبه است از کشف نوروز بفتح نام شعبه از مقام راو بهار عجم و مؤید و چراغ هدایت نوات بفتح خته خرما یعنی تخم خرما از منتخب نوخت بمعنی صواب و مطابق و برابر و لائق از مصطلحات نوشت بفتح اول و کسر سے بمعنی بفتح اول و سکون سے بمعنی بفتح اول و ضم سے بمعنی عصیت و کرت و مرتبه از منتخب و برهان بمعنی نقاره و خیمه و پاس و محافظت نوشت دل مضموم و کاف مکسور و تاے مکسور و کسر تین تحریر نمودن و چهیدن از جهانگیری نوشاد بفتح اول و ثانی و ظرف آخر جمیع مهمله ناخنج است معرب ناقه نوند بضمتین و سکون نون نائے بمعنی اسپ تیز رفتار از سروری و کشف برهان و مدار و رشیدی نوشاد بالفتح و ثانی معجمه مهملست حسن نیز گویند و بیان منسوب است از جهانگیری مدار و برهان و در کشف بالضم نواد بمعنی نوند نون کسر اول و دوم مجهول نوید بضم نون و کسر اول و دوم مجهول از جهانگیری و برهان لطائف و بهار عجم و مؤید بفتح نون و واو مجهول و ثانی ساکن و دال مهمله بمعنی مردم بفتحتین مشهور شده خطا است نورد بفتحتین هیچ قماش و بساط و فرش چوبی باشد جولاهه را هر قدر جامه که بافته میشود بران مے پیچد و گفته میشود برابر و جنگ و مصاف و بمعنی در طور و لائق و دامن هیچ از برهان و جهانگیری و لطائف و مؤید و مدار نوشته که نورد بمعنی پسندیده و جنگ و بساط هیچیدن و جامه و کیج و گوشه و مسواک و در بعض شروح سکندر نامه نوشته که نورد عبارت از سوراخ دهانه چراکه آن هم هیچ در هیچ میشاید نور سر سیه نور سر و دختر ارپستان نور بالفتح بروزن جور و تور بمعنی شکوفه سفید و شکوفه دار بحر الجواهر و صراح و منتخب و کشف نوبهار نام آتشکده از برهان و در کشف نام تجانه نوکر بضم نون و واو مجهول بمعنی چاکر از سروری و کشف و برهان و بهار عجم و رشیدی بفتح نوشته و گفته که ظاهر از این لفظ ترکیست نوش آذر نام آتشکده انوار بضم و فتح اول چیزی باشد بطور رسن که بدان چارپائی بافند و بر خیمه دوزند و کبار اول خطاست زفرلی و کشف نوشاد بالضم و واو مجهول و شین معجمه و ضم دال مهمله و الف مشابه بنمک نوش بمعنی تریاق و آذر بمعنی آتش بهم میرسد یعنی تریاق است که از میان آتش بهم میرسد از برهان و در جهانگیری بفتح دال نوا مرد بمعنی شعله باین جمیع نامزده است که بمعنی شعله باشد نوذر بفتح اول و فتح ذال معجمه نام پسر منوچهر از جهانگیری نوشهر نام قصبه ایست نزدیک شروان نوشیاز عاشق نو و طفل نوشرق نوزیا بالضم مخفف هنوز از برهان نوروز روز اول ماه فروردین که سیدن آفتاب است به نقطه اول حمل از برهان و رمانام پرنده ایست نورسته نوخیز تازه و نام کتابی است بتوانین علم موسیقی در زبان هندی که سلطان ابراهیم عادل شاه ممدوح ظهوری تصنیف کرده و در هندوستان است که بنای شهر هندی بر آن باشد اول سنگارس بکسر سین مهمله و الف و نون یا غنه و کاف فارسی و آن بیان ارکیش و زیور و تعریف معشوق است

دوم با سین و آن خوشی و طرب است که بشنیدن ذکر مرغوب حاصل شود سوم کنار با سین بقشیم کاف عربی و فهم رای مهمله و نون بالف کشیده و آنخمالت افزونی غم و اندوه که احتمال هلاک دارد چهارم رودبس بفهم و سکون دال و بعده رای مهمله دیگر بروزن شکر و آنخمالت خفگی و رنجش باشد پنجم بیرس بکسر موحده و بای معروف و آنخمالت بشجاعت نزدیک باشد ششم بهی رس بقشیم های موحده و مخلوط التلفظ بیاء و سکون حا تحتانی مجموع بروزن قوی آنخمالت هراس و هیبت باشد هفتم بهبتس بس بکسرهای موحده و یای معروف و فتح موحده و مخلوط التلفظ بیاء و سکون سین و فوقانی و سین مهمله حالت استکراه از خباثت و نجاست باشد هشتم اوبت رس بضم الف و سکون دال و فهم با موحده مخلوط التلفظ بیاء و سکون سین و فوقانی حالت استعجاب که بدیدن اشیای عجیب حاصل شود نهم سانت رس بسین مهمله بالف کشیده و نون و تای فوقانی هر دو ساکن بروزن کاربیان حد انیت ذات حقیقی و حقائق فقر و تجرد باشد **نوا** میس جهم با کاف نوش بواو مجهول شیرین دگوارا و آب حیات و بمعنی زندگی و فاد زهر و تریاق و شهد از لطائف برهان و سروری و کشف **نوط** بالفتح آویختن از منتخب **نوخط** چیز نو بردمیده کنایه از امرد و بمعنی معشوق خط نو دمیده و هر مصطلحات و غیره **نوع** بالفتح گونه و قسم و اهل منطق کلی را گویند که بر چند اشخاص که حقیقت آن یکی باشد واقع شود چنانکه انسان که بر زید و عمر و خالد اطلاق کنند و فرس که بر فرس ابرش مثلاً گفته و بقرکه بر بقر ابرا اطلاق کنند **نوفاغ** بالفتح و فای معجمه نام شهریست از برمان **نوروز** بزیر دگ مخفف از میسقی از برهان **نوال** بالفتح و سکون واو و در آخر عطا و بخشش و در عمار نصف نون و واو مجهول استعارة مرغان نازه شبه به کوزه از لطائف برهان **نوع** بالضم

نوشین بر وزن و معنی معروف اول کسرهٔ ثانی بمعنی کتاب و معنی چهارم و نوزدهم معروف **نوشین** شیرین خوب نیز بمعنی شهد باشد در برهان **نوازان** بفتح و زای عجمه نام پرده از موسیقی از شعب قرآن السعدین **نوشداروی** ترياق شراب پازهر در برهان و انچه در کتب طب مسطور است نوشدارو بجوزهای است شیرین خوشرنگ مقوی معده و دوائی است که موضع بیع آلام و جراحات کند **نواخانه** زندان از سر کوه در برهان **نوباوه** بالفتح ثالث باء موحده و واو معروف بالضم و واو سیوم باء ابجد یعنی میوه که اول رسیده باشد یعنی میوه تازه و نو رسیده و بمعنی مطلق تازه چیزی آید از کشف و رسیدن سرسبز و تازه بهار عجم و چیز عجم بهار است و جهانگیری و در لسان الشعرا و برهان بمعنی تحفه و پیکی از ثقات مدعی شرح بوستان نوشته که نوباوه بمعنی انچه کبابغبال بزرگ رسیده و تره باشد بطرز سلیق بر چیده بدست ملوک و امرا برند **نور** بالفتح آبک یعنی چیزه تلخی و شور و بالضم بهت از متخیره و صاحب مصطلحات نوشته که نور بالضم اول فتح و دوم چیزیست سبک بمقدار کردن سرانجه بکار برند و آنرا بفارسی نرنج گویند و بعضی گویند بالضم بمعنی نرنج است و در برهان بمعنی بالضم است و بعضی گویند نور بالضم اول سکون ثانی است **نوای ذاغ** شهر زاغی باشد تا هفتاد میل و بعضی گویند تا هشتاد میل و بعضی گویند تا هشتصد میل و تا صد فرسنگ گویند **نوالله** بکسر مهر و ف است زمینی است و مدود و کشف مدد در برهان بفتح نون و واو مجهول نام ملکه که با پادشاه سلطان بروسا بزرگ و ارباب مناصب کرد از جهانگیری **نوشته** بکسر اول و سکون ثانی و فتح تای مثناه فوقانی کتابت کرده شده از مرغ **نوگیسه** نوعی از پرنده است **نوشه** بالفتح بادشاه و نوشه جوان نورا مانند گویند و بضم اول و واو مجهول یعنی خوش و خرم از برهان **نوپرده** بفتح سوم و ده غلام نوخریده و بروزن و بفتح در ترکی غلام را گویند **نوچه** بالفتح و حای مهمله گربه کوچک و بالفارسیه بچه گربه و بچه هر حیوان و انسان است **نوچه** بالفتح و تشدید چیزی است فارسی جوان نوخاسته **نوهاری** نام نوائی از موسیقی از مدار و سوم **نوی** بضم اول و سکون ثانی و فتح نون و در قرآن مجید و عربی بمعنی نو و تازه و بالف مقصوره و بالف ممدوده هم آمده و در آخر بالف مقصوره و بالف ممدوده و بالف مقصوره و بالف ممدوده و بالف مقصوره و بالف ممدوده و

نوشته که نهار بضم اول گوسپند نر که پیش و پیش گله رود نهش بالفتح گزیدن مار و سگ و غیره بدندان پیش گرفتن از منتخب و صراح نهوض بفتحتین و ضاد معجمه گوچ کردن و روان شدن و حرکت کردن و برخاستن از صراح و غیر آن نه عرض بدانکه موجود منقسم شود بدو قسم یکی واجب الوجود دوم ممکن الوجود پس واجب الوجود وجیب الذات ست و وجودش ضروری باشد باعتبار ذات و آن متعالی بحمده ست بسیط محض ست و مرکب نیست و منقسم نیست و ممکن الوجود آنکه وجودش ضروری نبود نه عدم آن ضروری بود و آن مخلوقات ست بدانکه ممکن الوجود بدو قسم ست یکی جوهر و آن عبارتست از متحقق ذات خود بی آنکه محتاج محل قیام باشد و عرض بخلاف آن افراد جوهر جمع ست یکی جسم و آن عبارتست از چیزی که قابل ابعاد ثلثه بود و ابعاد ثلثه طول و عرض و عمق باشد دوم جوهری سوم صورت چهارم نفس پنجم عقل کذا فی لسان شرع از املاک گزیده یعنی فرشته و آن نزد حکمای مشائین مخصر اند در ده که آنرا عقول عشره گویند و نزد فخر الحقین و متکلمین غیر محصور اند و قسم دوم ممکن الوجود عرض ست و آن نه است اول کیف و آن باعتبار ذات خود بر دو قسم منقسم گردد چون بقطع نظر از قیام بمحل خود قسمت قبول کند یا نه اگر قسمت قبول کند پانچه سواد و بیاض و حرارت و برودت و غیران اگر بجمیع اجزای شی قائم شود مقدار اصلا منقسم گردد و اگر در اجزای کیف قسمت راه یابد چنانکه بیان کردیم و دیگر کیف نفسانی که ناطقه عارض شود چنانکه خط و فعل و جهل و غیران دوم که آن عبارتست که تحقق او موقوف بر تحقق غیر خود باعتبار ذات خود قابل قسمت باشد و آن دو قسم ست منفصل که در وجود ازیکدیگر امتیاز الوجود یافته باشند چون عدد و مرکب از اجزای بالفعل و متصل که قابل تقسیم بود لیکن اجزای متمایز الوجود در وی بالفعل موجود نباشند چنانچه واحد و دیگر کیف که اجزای او در وی بالقوه باشند چون خط و سطح و جسم تعلیمی و جسم طبیعی و آن عبارتست از جوهری که قابل ابعاد ثلثه بود و بی آنکه اجزای او در وی بالفعل متمایز الوجود باشند و آن بر دو قسم ست یکی بسیط و آن عبارتست از جوهری که اجزای او در وی بالقوه باشند و دیگر مرکب و آن عبارتست از جوهری که اجزای او در وی بالفعل متمایز الوجود باشند و آن بر دو قسم ست یکی متشابه الاجزا و آن عبارتست از جوهری که اجزای او در وی بالقوه باشند و بالفعل متمایز الوجود نباشند و دیگر غیر متشابه الاجزا و آن عبارتست از جوهری که اجزای او در وی بالقوه باشند و بالفعل متمایز الوجود باشند و آن بر دو قسم ست یکی آلی و آن عبارتست از جوهری که اجزای او در وی بالقوه باشند و بالفعل متمایز الوجود باشند و بعضی از اجزای او بعضی را بمنزله آلت باشند چنانکه دست و پا و دیگر غیر آلی و آن عبارتست از جوهری که اجزای او در وی بالقوه باشند و بالفعل متمایز الوجود باشند و بعضی از اجزای او بعضی را بمنزله آلت نباشند چنانکه سر و سینه و شکم و پشت و دیگر اضافت و آن عبارتست از نسبت میان دو چیز یا زیاده که نسبت میان آب و ابن شکم و ضع و آن عبارتست از هیئتی که حاصل شود در چیزی باعتبار نسبت و بسوی امور خارجیه چنانکه هیئت قیام قرد و استلقاء کردن پشت بر زمین ملحوظ کردن بسوی غیر قرار که حاصل شود در فاعل بطریق تجدد و بسبب تاثیر کردن او در منفعل چنانکه هیئتی که حاصل میشود در راکب اسب بسبب کشتی هشتم انفعال و آن هیئتی غیر قرار که حاصل شود در منفعل بطریق تجدد و بسبب تاثیر کردن فاعل در آن بطریق مذکور چون هیئتی که حاصل میشود در مرکوب اسب بسبب کشتی و آثار او کشتی نهم ملک یکسر سم آنرا جاید نگویند یکسر سم فتح دال معامله خفیف و آن هیئتی ست که حاصل شود در جسم بسبب اخذ کردن او امور خارجیه یا انتقال کند باستقبال جهات یا از مکانی بر ابرست که احاطه میکند بجسم یا بجسم که منفعل بجنبای ادراجون هیئتیکه حاصل شود آدمی را از رقد پوشیدن یا اندیشیدن یا از کلاه پوشیدن یا عمامه بستن یا از دویدن یا جامه پوشیدن یا از نشستن یا از خفتن یا از ایستادن یا از سوار شدن یا از نعلین پوشیدن یا از موزه پوشیدن یا از کفش پوشیدن یا از دستار بستن یا از کمر بستن یا از شمشیر بستن یا از خنجر بستن یا از سپر گرفتن یا از نیزه گرفتن یا از تیر و کمان گرفتن یا از تیغ بستن یا از کارد بستن یا از قلم تراشیدن یا از دوات گرفتن یا از کاغذ گرفتن یا از کتاب گرفتن یا از قلم گرفتن یا از کتابت کردن یا از خواندن یا از نشستن بر کرسی یا از نشستن بر تخت یا از نشستن بر مسند یا از نشستن بر بالش یا از نشستن بر فرش یا از نشستن بر بوریا یا از نشستن بر حصیر یا از نشستن بر گلیم یا از نشستن بر نمد یا از نشستن بر پلاس یا از نشستن بر گلیم یا از نشستن بر نمد یا از نشستن بر پلاس یا از نشستن بر خاک یا از نشستن بر سنگ یا از نشستن بر کوه یا از نشستن بر دشت یا از نشستن بر بیابان یا از نشستن بر کشتی یا از نشستن بر عماری یا از نشستن بر هودج یا از نشستن بر محمل یا از نشستن بر کجاوه یا از نشستن بر پالکی یا از نشستن بر تخت روان یا از نشستن بر اسب یا از نشستن بر استر یا از نشستن بر خر یا از نشستن بر شتر یا از نشستن بر فیل یا از نشستن بر گاو یا از نشستن بر گاومیش یا از نشستن بر گوسپند یا از نشستن بر بز یا از نشستن بر آهو یا از نشستن بر گوزن یا از نشستن بر گورخر یا از نشستن بر خرگوش یا از نشستن بر روباه یا از نشستن بر سگ یا از نشستن بر گربه یا از نشستن بر موش یا از نشستن بر مار یا از نشستن بر کژدم یا از نشستن بر ماهی یا از نشستن بر مرغ یا از نشستن بر کبوتر یا از نشستن بر طاوس یا از نشستن بر بط یا از نشستن بر غاز یا از نشستن بر مرغابی یا از نشستن بر کبک یا از نشستن بر تیهو یا از نشستن بر بلدرچین یا از نشستن بر باز یا از نشستن بر شاهین یا از نشستن بر شکره یا از نشستن بر چرخ یا از نشستن بر عقاب یا از نشستن بر کرکس یا از نشستن بر زاغ یا از نشستن بر کلاغ یا از نشستن بر بوم یا از نشستن بر جغد یا از نشستن بر هدهد یا از نشستن بر طوطی یا از نشستن بر مینا یا از نشستن بر بلبل یا از نشستن بر قمری یا از نشستن بر فاخته یا از نشستن بر کبوتر یا از نشستن بر فاخته یا از نشستن بر کبوتر یا از نشستن بر فاخته یا از نشستن بر کبوتر

از کشف و منتخب **نیارست** بفتح نون بمعنی توانستن از بهانگیری فی لبست و دوم بای موحده مضموم هندی چهیر **نیمچه** بست مسند کوچک مدار و بهار عجم **نیمرست** پرده موسیقی از بهار عجم نیست بلکه پرده ایست مشهور و در قارسی بتخفیف هم آمده **نیم سفت** کنایه از ناتمام از برهان **نیرنج** بالفتح معرب نیرنگ **نیم تاج** نوعی از تاج است کاذبه یا باقندیه جواهر صنع کنند از مصطلحات **نیم خ** تصویر یک چشمی چرا که آن نصف چهره دارد **نیله** کبوتر نسبتست از رنگ اسپان **نیر** بالفتح و تشدید تحتانی کسوفیه مبالغه است بمعنی بسیار نور کننده بمناسبت کثرت نور آفتاب را گویند و گاهی نیر صفت راه را مسدار کشف و مدار و بکسر نون و یای معروف چوبیست که بر گردن گاو نهند از شرح نصاب **نیلوفر** دو قسم باشد آفتابی و ماهتابی آفتابی سرخ باشد بوقت طلوع آفتاب شگفته میشود و بسبب آزار کول گویند و دیگر ماهتابی و آن دو نوعیست یکی سفید مخطط و دیگر سفید مائل بکبودی این هر دو نوع بوقت شام شگفته میشود و دارو به یونانیان همین بکار برند و خان آرزو در چراغ هدایت نوشته که نیلوفر سوگل معروف که در آب روید گلیست و دیگر که بیارها در آن بروید خ و دیگر پیچه و آن نیلی باشد قاسم کوهستانی آبادی در شاهنامه اسمعیل صفوی گوید بیت **سپر** محکم بدوش تیکنیتان ✽ چو نیلوفر قرار پیچد بر درختان ✽ و در رساله مربات نوشته که نیلوفر مغرب نیلوبل است **نی عسکر** مدار اول علم عسکر که موضعی است از اهواز خوب میباشد از شرح خاقانی **نیشابور** بالفتح نام شهریست معتبر خراسان که معدن فیروزه و حدود دانست و نام شعبه از موسیقی از برهان و در کشف بالکسر و در رشیدی و غیره نوشته که در اصل نه شاپور بود یعنی شهر شاپور چرا که در جای قدیم نه بالکسر شهر را گویند پای هوز بیای تحتانی بدل شده **نیک محضر** بمعنی نیکوخصلت یعنی نیکو کمالی الصفات یعنی کسیکه او نیک حضور باشد از ضیاء ان **نیمکار** صنعت گری را گویند که بدست افزار دیگران کار کند و آنچه اجرت یابد بمالک دست افزار دهد **نیمبر** نیست از کشتی از بحر اغمدیت **نیمروز** ولایت سیستان و در عجایب البلدان قدیم است که چون حضرت سلیمان علیه السلام را بنجا رسید نذر یمنی دیدند پر از آب دیو از فرمود تا خاکریز کنند دیوان و نیمروز خاکریز کردند لهذا به نیمروز موسوم شد از رشیدی و برهان و در بعضی شروح چنین دیده شده که نصر و چین بانجا رسید آزار بوقت نیمروز لشکرگاه کرد از ان روز باین اسم موسوم شد و بعضی گویند آن ملک را رستم در وقت نیمروز فتح کرده بود و نام پرده از موسیقی **نیاز** بکسر جاهت از رشیدی و جهانگیری **نیز** بالکسر و هر دو یای مجهول و در آخر ای هوز نام شعبه از پرده اصفهان و نام دهی است از فارس از رشیدی و مدار و برهان و مؤید **نیایش** بکسر اول زاری و ستایش و تحمین و دعا و افرین از مدار و مؤید و رونق افزا از برهان و بعضی از محققان نوشته اند که نیایش در اصل نیازش بود و در آخر بای تحتانی تبدیل گرفته و این تبدیل در جواهر حروف نیز نوشته است **نیوش** بکسر اول و واو مجهول صیغه امر است به معنی بشنو اگر بسم فاعل **نیوشش** بمعنی اسم فاعل و **نیوشا** بمعنی معروف بمعنی دهنده ان در از نوکدار که بهر دو جانب دهان سباع و خوک و غیره باشد **نیاق** بکسر نون میخ ناقه **نیک** بفتح اول و سکون ثانی جماع و نام مقتفی جزاع در غرفی بمین است و دیگر اسمائی مشهور و مجازاست و بکسر اول و یای مجهول در قارسی مراد و خوب و بمعنی بسیار نیز آمده **نیرنگ** بالکسر بای معروف مکر و فریب و طلسم و سحر و فسون و مجازاً بمعنی عجایبات نیز آمده بمعنی نقشه تصویر که بر کاغذ طرح کنند از بهار عجم و جهانگیری و در کشف و مؤید و مدار بفتح و در برهان بکسر و بالفتح **نیم لنگ** بالکسر و لام مکسور و کاف تازی قربان کمان از بهار عجم و برهان و ابر سیمی **نیم رنگ** ناقص و تمام از شرح الشعراء **نیلک** نوعی از جامه ابریشمی **نیل** بروزن سیل بمعنی یافتن از کشف لطائف صراح **منتخب نیال** نام پادشاه و نام غلام سلطان **نیم هلال** کنایه از لب معشوق از برهان **نیام** بکسر نون جمع نوم که بمعنی خواب باشد چنانچه بهار جمع صوم و جمع نائم که بمعنی خفته باشد چنانچه تجار بکسر جمع تاجر و در فارسی بمعنی غلاف کارد و شمشیر **نیر اعظم** عبارت از آفتاب **نیلم** بکسر نون و فتح لام جوهریست قیمتی نیلگون **نیلوفر** تاتم سیه پوشان تاتم گل نیلوفر از جهت سیه رنگی بر سر تندار مصطلحات **نیاگان** بکسر نون و کاف فارسی جداد و این جمع نیاست خلاف قیاس چرا که کاف قارسی در جمع مبدل از های مختفی می آید و حال آنکه در نیا نبود از لطائف **نیرین** بفتح نون و تشدید یای مکسور فتح رای مهمله تثنیه نیر مراد از آفتاب و ماه **نیران** بالکسر یای معروف جمع نار که بمعنی آتش است چنانچه تبیان جمع تاج از شرح مقامات حریری **نیوشیدن** بکسر اول و یای مجهول به معنی شنیدن از برهان

نیدلان بفتح نون وضم دال مهمله بروزن مردمان سنگینی وگرانی که در خواب بر مردم از تمثل صورت مهیب وغیره اب نماید وآدمی ازدیدن آن میترسد بعربی کابوس گویند ودر جهانگیری وبرهان ورشیدی بضم دال ودر منتخب وسراج بضم وبفتح دال واین لفظ عزیست که در جهانگیری ورشیدی آورده اند **نی انبان** نام سازیکه از نی وچرم سازند از بهار عجم وبهائت **نیسان** بالفتح بسین مهمله ما بفتح ازماههای رومیان وآن بهرت ماه نوزدهم آفتاب وبپری حمل از قطرات باران این ماه وصدف مروارید پیدا شود وباران این ماه را نیسانی گویند از برهان وشرفنامه **نیمین** بفتح نون وکسر میم تحتانی اول وسکون یای دوم منسوب به نیم یا نون بر خلاف نسبت است چنانکه وسیمین وزرین وخانه نیمین را سهند گویند پیرکه گوید از دربند وستان رودبار دراز خیابان **نیمجان** عاشقه **نیم تنه کردن** از مگر گرفته اند بمعنی مصطلحات **نیل کشیدن** دنگ گذاشتن **نیل بر بان رفتن** کنایه از شهرت امر غیر ممکن دیرا که چون نیل سیاه شود امر دور از کار را شهرت وبند دادن مثل مشهور است در ایران وهند از مصطلحات **نیم کاسه در زیر کاسه داشتن** کنایه از مکر وحیله از مصطلحات **نیکی کردن در آب انداختن** بی توقع عوض نیکی کردن **نی در ناخن کردن** عیبی از تعذیب است نیز وبالکسر وبیای مجهول وواو زبر ونون نوعی از مار ودر برهان وکشف وشرفنامه ودر مجمل وجهانگیری بیای حروف وکوف گویند ظاهر همین فصیح است که یاء وواو حروف خوانده شود وفتحه ایران را مولست که بالف خوانند بلکه بمعنا مجهول را معروف میخوانند **نیم کاسه** بمعانی عرقچین تمام ساخته وناتمام **نیمکار** ونا کار بمعنی نیمه باکسر یای معروف نصف ومعنی طرف ونیمه **نیم خایه** کنایه از فلک یا عتبار آنکه روی مکمل است وهمیشه نیم نظر می آید ونیم از حجاب مین مخفی میماند بیشه بالفتح فی کوچک میان تهی باچند سوراخ ودر اهل عجم به بهم فارسی بالشین معجمه مبدل کردند وازانرا شان میسازند **نیاه** جانوریست معمرانی گلان نر از گوزن که آنرا نیله گاو ونیز گویند **نیفه** بکسر یا مجهول وفا بعد کش الف مقصور ونون مفتوح ومعنی پوستین ومعنی بقچه از لطائف وخان هفتم سکندر نامه نوشته که نیفه معنی پوستینی که از پوست جوانان ده ساله سازند وآن بغایت نرم ولطیف باشد ودر بیان نیفه معنی پوستینی که از پوست شکم وران ساخته شود بمعنی بقچه نیز آمده مؤلف گوید که نیفه بمعنی بند کش ازدامان نافه باشد یعنی چیزیکه بنسبت بقیه دارد چون بر نافه برا نسبت است همین جهت نافه مشک را نافه گویند که از نافهای آهوی برند وهای برا نسبت بسیار آید چنانچه دسته ودنبه منسوب بست ودمبه **نیزه** بالفتح ترجمه مجاز بمعنی رمح وبالکسر شهرت دارد مؤلف گوید که در اصل بمعنی تی کوچک است چه اگر مرکب از لفظ نی بالفتح که معروف است شد ولفظ نیزه کما برای تصغیر آید چنانکه در شکیبه ودانه ونیزه پس از لفظ نیز یک یا بحذف تخفیف حذف کرده اند نی بالفتح معروف ست وبالکسر مجهول کلاه است که برای لغی آید از برهان وبهار عجم وبکسر اول وتشدید ثانی در عربی بمعنی خام وهر چیز ناپخته گوشت نام وهر چیز ناپخته وبکسر اول ویا معروف ترکی بمعنی لفظ را که علامت مفعول باشد معنی عربی از منتخب وشرح نصاب **نیزه قطبی** بفتح اول یا بکسر اول علی خلاف القولین فتح خای معجمه وتشدید طا بمعنی نیزه که بسیار راست باشد مثل خط جدول کتاب از برهان ودر مصطلحات نیزه قطبی بکسر خای معجمه وتشدید طا مهمله بمعنی نیزه که منسوب بخط است وخط نام موضعی است در یمامه که در انجا نیزه خوب پیدا میشود وبعضی گویند که در انجا از جای دیگر آورده میفروشند **نیم آدمی** کنایه از مطلق زن زیرا که زن را در گواهی بمنزله یک مرد داشته ودر دیوان خاقانی کنایه از ولد زنا خاقانی است زشرع

باب واو

فصل واو مع الف **وا** نارسیده وکشاده وجدا از برهان وشارت از ولیا **والانوعی** از جامه ابریشمی باریک وبمعنی بزرگ قدر منقول از کشف اللغات **وا ویلا** بمعنی افسوس چه لفظ وا کلمه ندبه است ومدبه بالضم یعنی نوحه دائم وویل بمعنی فهموش اندوه ودرد آخر الف برای مدصوت که در حالت ندبه در آخر الفاظ پیدا میکنند **واهی الحرا** بضم عین مهمله وبای تحتانی ساکن وبالف ممدود نام سازیست از ملاهی **وا** بالضم بمعنی لازم همیشه ودائم وبمعنی سزاوار شونده وبحالی ماندن وبقا وبمعنی خواستن وبمعنی غیر نباشد وآن معتقلات است **وابد** بالضم وبای موحده بخنده ودال مهمله بمعنی ابد **وافی عقرب کنا** یه از ستاره مریخ چه اگر بر عقرب خانه مریخ است **واو** بالضم وبالحسب بفتح حای مهمله وفتح سین مهمله وبکون نون نیز کیسه در شرف مال ودین وعلم ودیگر کمالات کامل باشد **واضح** چار کتاب مقتضائی که توریت بر موسی علیه السلام وزبور بر داود علیه السلام وانجیل بر عیسی علیه السلام وقرآن بر محمد مصطفی صلی الله علیه وآله وسلم نازل ساخت **واخواست** محاسبه مطالبه وبازخواست **وارث** سیر کردن وشدن وهیدا روشن شدن تابان زشرح نصاب

واسطة العقد بکسر سین مهمله و فتح طای نقوطدار مکسور میان مهمله مسکون یکتای گوهر کلان و بیش قیمت که در وسط چندین گوهر دیگر گلوبند و حمائل شده باشد و بمعنی تمام هم شهرت دارد **واردة آینده** و بمعنی قاصد و پیک از شرح نصاب و غیره **وان** بکسر اول و اشارت بتمام آیت که برای فهم چشم زخم خوانند و آن این است **وان یکاد الذین کفروا لیزلقونک بابصارهم لما سمعوا الذکر ویقولون انه لمجنون وما هو الا ذکر للعالمین** و بعضی گویند که این آیت در وقت نماز بر زبان آوردن کافران بسیار بود و بعضی گویند که پیش کسی عوذه و تعویذ نمی کردند تا آنکه این آیت نازل شد و از منتخب و اصل الوجود **انکار** در اصل بمعنی مقتضی وجود و باشد چنانچه ذات باری تعالی که ذاتش وجود و وجودش عین ذات است **و ماند** بکسر نون باغه بمعنی بقا و قیام و باقی ماندن از شرفنامه **وار** بمعنی مانند و لائق و طرز و روش و دستور و کلیت چون **نگار** در اصل تقصیر نگارد است بمعنی نقش کردن و نگاشتن و نگارستان بمعنی نام شهر و اگر نگاف فارسی در شعر آید بهلوان نامی کنیک دست بر دیوار نهاده بجانب دست بر سینه زده کلمه تا سینه برآورده و پس شود از پرانعام آید **واسطه** بکسر اول مهمله نام شهریست در عراق عرب و واسطه ازان نام کرده اند **میان** بفتح اول و بصاد حاکم سته و بیشه زمین آب دار خوب که هر سه سوی این چهار قریه دیگر نیز و واسطه نام دارند از لب اللباب و منتخب و غیره **وارجمند** بجیم و سین مهمله بزرگوار و حاکم و سلطان و منتخب اللغات **ارجمند** چیزی را گویند که بمعنی پیدا کننده و سازنده و متمول و تالیف استاد و شونده بمعنی دونده از منتخب و کشف **اسم** بکسر سیم دوست داشته و نام هر دیگر بعد از عاشق بود از اطائف برهان **واق** نگدر اندک بمعنی شفیع و نام پرنیست **واهل** بکسر هاء مولد و باران بزرگ قطره نام قبیله ایست از عرب از منتخب و صراح و لب اللباب و شرح نصاب **واهل** کبیره که حرف سیم ست قبیله ایست از عرب نام قریه از لب اللباب **وال** در دعائی نفعی ازاهی فلوس دار و بعربی پناه بردن و پناهنده از جهانگیری و منتخب و رشیدی **واو** حرف فروتر بمعنی رنگرز اوان نیز آمده از برهان **واراد** برای مهمله مضموم در برهان **واراد** جهانگیری بمعنی بازگونه و نگاوی و معکوس و در بهار عجم بمعنی نامبارک **واژون** بضم الف و فتح ژای نقوطدار و سکون و نامبارک از بهار عجم و برهان و در فرهنگ ابیان نوشته که مخفف واژگون است **والان** بادیان که بهندی سونف گویند از برهان **وان** شهریست از ولایت ترکان و معرف تنبیه بمعنی مانند و بمعنی وارنده نیز آمده از برهان **وآوا** بمعنی عبارت از صحاح یکه موسوم بآواز برهان **وآوا** بمعنی آهن

واو قسمیه و آن جزو اول سمای عربی در دنیا یه چنانچه واللیل و الشمس و الضحی و والعصر و واو قسم بامجرد خود را مجرد میدهد یعنی در قرآن اسم را کسری و دهد ششم واو زیادت آن است که در کلام احتیاج بمعنیش نباشد خصوصاً بر لفظ لیکن در مختصات و چنانچه و لیکن و دلی و و لیک سعدی گوید که ای نکبت این شکل من است و لیکن قلم در کف شمن است ۰ هفتم واو یعنی مع آید سعدی گوید ع پیری و صد عیب چنین گفته اند ۰ و یعنی این را واو تسویه یعنی پیری برابر صد عیب است ششم واو یعنی تقابل فیضی گوید بیت لک الحمد فی الشدت و بالیسر شاکرا و تاب ۰ عقلت و نیز رفیقه واب ۰ و تر و یعنی این واو برای تسویه است و یعنی این را واو تشبیه گویند نهم واو نسبت چنانچه بند و دو چاکو و نیکو و بچو گو نوعی از یاغه پشمینه است چه پرت یعنی پشم نرم است و آبو یعنی نیلو فر دهم واو حالیه شاعر گوید بیت ع دشمنان تو ای و فسوس زندگیست ۰ دندان نماند در دهن و لب گزیدنیست ۰ یازدهم واو شمار ضمه چنانچه در لفظ خوش و خود و خور و این واو را صعد و له نیز نامند دوازدهم واو یعنی چنانچه سعدی گوید بیت گل همین پنج روز و خوشی باشد ۰ و این گلستان همیشه خوش باشد ۰ سیزدهم واو تخفیف یعنی از مخفف کردن لفظ او پیدا شود چنانچه درین بیت ال ستیر کرچه دانند راه عقل و دین ۰ گم کرده خواهند راه ۰ و چهاردهم واو معدوله چنانچه در لفظ تو و چو و دو و این و او را بیان همه گویند پانزدهم واو بمعنی اما و صاحب چنانچه عرفی گفته بیت شوق کوی تو پاو گلم عنعه چه سود ۰ هزار جان گرامی یکدم فتاد ۰ و باید دانست که واو گاهی مالف ال میشود چون فروغ فرو غ را بضم بمعنی تاب و شنی و کوس و کاس یعنی نقاره بزرگ و بای عربی بدل شود چون نخشه و نبشته و بیاک فارسی چون دم و دام یعنی رنگ و بفا چون باده و بافنه و کلاه و کلافه بدل معلم چون کالیوه کالیبه یعنی پریشان و بیم چون میز و میز و پرویدن و پرسیدن یعنی مس کردن و چیزی را و یا تحتانی چون هنوز و نیز و انگو و انگبین و شین هم چون ندیدو خدیشیدن یعنی خداوند و واقعه بکسر قاف و فتح عین مهمله خواب یعنی جنگ و حادثه و سختی و زمان قیامت و مردن و حال و کار ناگاه و کشف و منتخب و مصطلحات و الکبرد و ها بلفظ یعنی غیر منتفی لفظ عربیست هیئه فاعل یعنی شیفته و سر گشته و عشق مفتون لام با یعنی غلطست این منتخب مدار و صراح و لطائف و نفع لامه و با منتفی قسمی از حریر ابریشمی با یک رنگ جهانگیری و لطائف و برهان و امثال این نحو علیه السلام از لطائف و اعیه بکسر عین مهمله و یای تحتانی حافظ و نگهبان و زره و کفش و لطائف و صراح و راسته بفتح رای مهمله آزاد و فارغ البال و قصعه بقاف و صاد مهمله نام شتری است در راه مکه صراح و اماندیه یعنی بسر مانده و باقیمانده و پس نرده و اگویه کاف فارسی و یای تحتانی گفتگو و جرا و جریت و اگویه یعنی باز گفتن حرف شنیده و راک بسندیدن چرا کویند و عجباه یعنی ای تعجب و این در مقام تاسف گویند الف آخر الفاظ در حالت ندبه بیهوت مدصوت زیاده کنند و آهیختن چهارم یای تحتانی ست از هم افتادن از کنز و منتخب و در موید یعنی گمراه و همه قیامت ادراک یعنی دریافتن بحواس متعلق دارد مثلاً صداقت و عداوت یعنی متعلق چنین نوشته اند که کار و همه آنست که چیزی بایده و فایده ست یا دروغ و نقش سیمیا یعنی خواه آن چیز در عالم صورت باشد خواه نباشد بلکه هر چه بر آسمان توهم کنند و حال آنکه چیزی هست یا نیست و همه دو سه مدید و خالف گردانده و الا نه مدانکه در مقام لفظ واو استعمال فلانه غلط محض ست چرا که در چنین مقام الف کبرست نه لفظ آن که کلمه شرط است از لفظ لاک که کلمه نفیست پس باوجود لا نفیه لفظ نه که در مقام نفی باشد هیچ چیز ندارد و ایه جابت و مراد و مجاز آنست یعنی مقلد مرد و یعنی معتاد هر روزه مثل خوراک که کسی را فرمون از مصطلحات و چراغ هدایت و آشی بکسر شین معجمه و دو عکوار منتخب و صراح واهی یعنی سست از مدار و صراح و اراستکی بفتح رای مهمله آزادگی و فارغ البالی و افی بکسر فا تمام و کامل و افی بکسر قاف نگاهدارنده و شتق از دقایت که یعنی حفاظت ست و اعی بکسر عین مهمله نگهدارنده و یادگیرنده از لطائف و صراح و الی دوست و مالک و یعنی خویش و قریب نیز آمده و ادی رودخانه و رگذر آب سیل یعنی زمین نشیب هموار که درخت که جای گذشتن آب سیل باشد و یعنی صحرای مطلق نیز آمده و یعنی مقدمه و معامله و یعنی مشیدن و از لطائف و فرح نصاب و غیره و ابجی جیم و یای عربی و ظیفه و روزینه و ارختگی مضمحل شدن و گداز یافتن از چراغ هدایت و اسوختگی بمعنی سوختگی

فصل واو مع باء موحده ۰ و برفتح واو و سکون موحده و یای معلم جانوری ست شبیه بگربه و بفتحتین یعنی پشم شتر و غیره و اصراح

و بصر بفتحتین واو و کسر سوم ده و سداد معلوم یعنی درخشیدن صراح و بال بمعنی درخشیدن صراح و بال بمعنی درخشیدن صراح و بال بم

انبیا را باشد و وحدت قهری واحد کردن خدا یتعالی یعنی مسلمان شدن بقهر و غلبه سلاطین اسلام و بمعنی چنین نوشته و حدتیکه مردمان را بقهر و غلبه
کسے حاصل شود چنانچه لشکران سلاطین را که بظاهر بحکم حاکم متفق و متحد باشند و بباطن اتحادی ندارند **فصل واو مع حا بے نقطه و خاست بفتح**
ناسازگاری و دشواری و گرانی از منتخب **وخ** بالفتح مراوف واه واه **وخ** وخ کلمه ست که در وقت خوش آمدن چیزے گویند از مصطلحات **وخش** بالفتح و شین معجمه
نام خدمتیست از ولایت قتلان و بفتحتین نام مرضیست که بهائم را باشد از لطائف و سرے دور لباب گفته که شهریست شتوای بلخ و در برهان بفتحتین نام
بیماریست که سرب را در پا میشود و بالفتح نام شهرے از بدخشان **وخم** بفتح اول و کسر ثانی ناگوار و ناسازگار از لطائف **وخیم** بفتح اول و کسر ثانی بمعنے وبا و
بد گوار و منتخب بر وزن کریم بمعنی بد و زشت **فصل واو مع دال مهمله ودیعت** از منتخب **ودائج** و جمع بکسر اول و جیم عربی و بفتح اول نیز آمده بمعنی رنگ کردن و آن دو رست
هر دو را در هندوستان و در جهان گویند **ودو** بفتح اول و ضم ثانی دوست از لطائف **ودائم** تشدید دال و بالفتح و تشدید همزه مت قوم نوح علیه السلام که بصورت گرگ
بود از شرح نصاب **وداع** بالفتح پدید کردن از منتخب **مدار** و مدار بمعنی کشف و صراح و دلیل و کسے خواندن نوعی از نفرین را شد **ودع** و فتحتین مُرده شدن از مصدر **وداع** کردن یا آمدن بسفر گویند
از منتخب **برهان** و **وادع** الناس مع دوست از منتخب **فصل واو مع راے مهمله وارث** بالفتح نامے از اسامی حق تعالی و تقدس و در قاموس بمعنی باقی و در صراح بمعنی
یعنے بیرون و بمعنی محله و قبائل زمین و آس و در قاموس بمعنی خلف و از لطائف **ورث** بالفتح و ضم ثانی و ثالث مخفف موحد مسند و در آخر الف بصورت یا بمعنی گلند **ورقا** بالفتح
و سکون واو و قاف خانه و کبوتر از منتخب و صراح **ورنج** بالفتح و فتح ثانی و نون ساکن و جیم عربی بزبان و پلید در برهان و تیغ بالفتح و تای فوقانی و یای معروف و جیم عربی نام طائر که بعربی
آنرا ساوا و سمانی گویند از برهان **ورد** بالفتح گل سرخ که عرق آنرا گلاب گویند از منتخب بکسر کاف هر درخت و رهی و موضع آب خوردن و آب برداشتن از شرح نصاب
ورود بفتحتین بجا آمدن و آمدن از شرح نصاب صراح و رسیدن بر دن حد مدرک کردن از منتخب و نزد اطبا هر رگی که در ان جسد کے و حرکت نباشد بخلاف شریان **ورس**
و بکسه دوم نافرمان پیدا شود **ورع** بالفتح پرهیزگاری و بفتح واو و کسر راء پرهیزگار از منتخب **وراق** بالفتح و تشدید قاف نامه بر و نامه بر مرد که دیبا و درم سیاه دارد و بمعنے
نویسنده و بتخفیف سبزه بر زمین زرگیاه از لطائف و منتخب و مؤید **ورق** بفتحتین برگ درخت و کاغذ بر بدو بالفتح دو و کسر راء دوم نقره و سیم سکوک و بضم واو سکون را
کبوتران چه بیان معنی جمع و رقاست که بفتح یعنی کبوتر افتاده باشد **ورک** بالفتح و واو و کسر راء سیرابی گلی و بسکون را نیز آمده از منتخب **ورد** و **ورک** و زن مرود در آخر کما فی
عرب لفظ حاسبت انجار کاده ای درست کنند بهند سے پهچ گویند از برهان **ورشید** و **ورناک** الف در صرف سوم دون نام چشمه که در کشمیر ست از منتخب جالنوس و شمیه
بستقلوس و سوسمار از برهان **ورق الخیال** جگ که بهندی سنگ گویند **ورم** بفتحتین مار و دفع کردن از منتخب مدار و کشف صراح **ورق خام** بمعنی مجموعه کاغذ
اهل دفتر که حک و اصلاح در ان واقع نشده باشد و از ان دیانت و امانت این جماعه معلوم میشود **ورق ریختن** مات کردن و شراب کردن و خوردن ملاقی شدن
ورق گردانیدن خط عیب کردن و عیب جلی خود نهفتن و وضع قبیحی خود بکبارگے ترک نمودن **ورطه** بالفتح محل هلاکی در شکه دران راه باشد و مجازاً بمعنے
گرداب مستعمل و بکسر واو خطاست از منتخب و بحر الجواهر و لطائف و صراح و کشف **ورشه** بفتحات ملائه سیرات یا بندگان پنجم و در رشت از منتخب و مدار و بے بفتح واو و بسکون راء
مهمله یا مجهول ماله دگانی فضاه قات ست **فصل واو مع زاے عجمه وزارت** بکسر راء صراح و وزر بکسر ثانی و سکون ثالث بار گران و بار برداشتن و بردوش بار بر نشست بمعنی گناه و
سلاح و جمع آن اوزار از منتخب و لطائف و صراح **وزیر** از آنکه در بردوش بار کسی شریک باشد از منتخب ظاهر اچون وزیر در مقام بردوش بار بلطنت و ریاست
باسلطان متفق می باشد لهذا بدین لقب ملقب شده و **وزش** بفتح اول و کسر ثانی و سکون ثالث بمعنی باد و چنانچه الف بمصدر سابق زده و **وزغ** بفتحتین و غین معجمه بر وزن دزد و
در مدار و در جهانگیری و رشید بمعنی غوک نوشته اند و در برهان نوشته که نوعی از چلپاسه است و در صراح یعنی جانوریست چون گربه **وزن** بفتح اول و سکون ثانی از صراح
و بفتحتین خطاست و در قاموس **وزان** بالفتح و تخفیف زار بمعنی رد است و در صراح بالفتح و تشدید یا روزن کننده و بالضم و تشدید روزن کنندگان
وزغه بفتحتین و غین معجمه با زگیری و رشیدی بمعنی غوک نوشته اند و در برهان نوشته که نوعی از چلپاسه است و در صراح نوشته که جانوریست چون گربه

فصل واو مع سین مهمله و سطی بضم واو و سکون سین مهمله و در آخر الف بصورت یا یعنی انگشت میانگی و این تانیث وسط است یعنی در میان او فتاده تر و در مقابل بصر دون لغات است بصر در اصل بصیرت است و بصر در آلت بصر و قوت بینائی و بصیرت در آلت بصر یعنی عبرت و کوتاهی سکندر و این هر دو باعتبار قوت و ضعف خود مسمی بر این اسم شده اند شرح نصاب **یوسف بن یانع وشا** بالفتح ستایش خدا از مدار و سکندر بضم و سعت بالضم فراخی از منتخب و **ساطت** بفتح و سین شدن و واسطه و میانجی شدن از منتخب و کشف و صراح و **سمت** بالفتح راه کردن و مجازاً قصد کردن از مدار و سیت بالفتح نزدیکی و دست و نیز از لطائف و سخ بالفتح و بفتحتین و دعائے مجمعہ بر وزن فعیل گویند و بمعنی دیرینک نیز آمده از منتخب و صراح و مدار و لطائف و کشف و **سائط** بفتح واو و کسر همزه که حرف چهارم ست اشهای این مجمع و ساده ست و **واسط** بفتح اول و کسر واو و فتح سین و سکون طاء مهمله و فتح سین و سکون طاء مهمله بمعنی در میان هر چیز و بفتحتین میانه یعنی متوسط بود و در قول و فعل و غیر هما و در لغتی دیگر میانه است که در کشف و منتخب و صراح و لطائف مذکور و در شرح نصاب گفته که عبارت از میان حقیقی و مرکز باشد و اسم چیزی ست که در میان واقع شود مثل انگشت وسطی و بفتح واو و سکون سین ظرف سیم ست یعنی در میان و **سائط** بفتح اول و کسر همزه که حرف چهارم ست جمع واسط بمعنی وسیله ها ستعمل در منتخب و **سیط** بالفتح بر وزن فعیل انکه در نسب میانه و در محل رفیع باشد و کنایت ازین فقط در لطائف و منتخب و صراح **وسع** بالضم فراخی و دسترس و توانائی از منتخب و کشف و صراح و **وسم** بالفتح نشان کردن و عیب نشان و داغ از لطائف و صراح و **وسیم** بر وزن فعیل یعنی حسن الوجه بمعنی خوبصورت و جمیل و نشان کرده شده از صراح و غیره بمعنی نوشته که نام و درجت ستاره که داغ آن سیاه باشد و **وسن** بفتحتین بر وزن سمن خواب و غنودگی که مقدمه خواب است از لطائف و منتخب و صراح و **وسن** بضم واو و کسر سین و نون یعنی خفته از شرح نصاب و صراح و **وساده** بکسر اش و بالین از منتخب و صراح و مدار و کشف و **وسمی** بالفتح باران بزرگ قطره از شرح نصاب و باران اولین بهار از منتخب و **وسنی** بالفتح واو و سکون سین و کسر نون و نون که یکی شود هر دو را بمعنی باشد هر یکی مرد گیر یا کدخدای باشد و زبان فصل واو مع شین معجمه **وشتا** بالضم آنوقتی که سرما باشد و تخفیف شین و تا نوقتی سخن میان و ممازان در موضع گویند گان جمع و شی چنانکه قضات جمع قاضی **وشت** بالفتح خوب و خوش از لطائف و **شاخ** بکسر و بالضم واو و شین معجمه و حاء مهمله که سبکه بار گویند و بمعنی گلوبند از منتخب و **شن** بالفتح خوب و خوش سرد بمعنی شدید و نظیر و مانند و نام شهر از ترکستان و نوعی از بافته ابریشمی و شمده و ستار از برهان و جانگیری و **شق** بفتحتین و سکون عین یکدیگر یکدیگر را گویند و ان خصلت صناع باشد از منتخب و در ترکی بفتحتین گویند و ابو ستین و ان در اصل بالکوست و در ترکستان برابر و باد سپید رنگ که در تمامی سیاه و ران باشد از برهان و در لطائف نوشته که بفتحتین نوعی از پوستین و بضمتین غلام ساده رو و ظاهر را بمعنی ملطف و شاق ست **شاق** بفتح شین و تشدید قاف و غلام ساده رو و این ترکیب از لطائف و کشف و رشیدی و سروری در برهان بکسر اول بمعنی کنیز آمده و **شیک** بفتح واو و کسر شین معجمه و یاء حروف و کاف عربی شبانی کننده و بمعنی یکبار تیز رفتار از صراح و غیره و **شل** بفتحتین آب بند رک از صراح و **شتن** بالفتح قصد کردن از برهان و **شی** بفتح نوعی از جامه ابریشمی منسوب بشهر شوش سوزنی و در منتخب بمعنی جامه رنگین **فصل واو مع صاد مهمله وصایا** بالفتح جمع وصیت و **وصب** بفتحتین بمعنی موجود و بیمار و رنج از منتخب و شرح نصاب و **وصب** بالضم پیوند و خویشی و پیوستگی و بالفتح پاره چیزی از منتخب و **وصت** بالفتح عیب از بحر الجواهر و صراح و **وصیت** اندرز کردن عازم سفر شخصی قریب الموت دست خود را که بعد من چنان و چنین باید کرد و وصید آستانه از لطائف و صراح و **وصال** بالفتح و تشدید بسیار پیوندکننده و بضم واو و تشدید جمع وصل و بکسر و تخفیف پیوستن و **وصله** بالفتح پاره جامه و کاغذ و غیره و **وصی** آن که باو وصیت کرده باشد از منتخب و نیز گوید که باشد از حضرت علی کرم الله وجهه **فصل واو مع ضاد معجمه وضع** بالفتح نهادن از منتخب و بمعنی ترتیب و بمعنی ساختن نیز مستعمل و بضم واو و سکون ضاد معجمه بمعنی آن بچه که نطفه برای جسم آورد و آخر ایام طهر نزدیک بحیض در رحم مادر بسته شود و مضغه گردد و آن پر ضعیف الخلقت باشد از نصاب و منتخب و صراح و **وضع** بفتح واو و کسر ضاد معجمه و عین مهمله بر وزن فعیل فرو نهاده و ناکس از منتخب و کشف و صراح و **وضو** بفتحتین مصدر دست بمعنی شستن و مجازاً بمعنی رو و دست و پا شستن برای نماز و فتح واو بمعنی آبیکه بدان وضو کنند از منتخب و مدار و کشف و منزل و شرح نصاب یوسف بن یانع و **وضیع** بفتح بر وزن مدینه ضیافت تمام از شرح نصاب و منتخب و کشف و **وضاحة** بالفتح و تشدید حاء مهمله بسیار روشن و بمعنی روشن کننده

فصل واو مع طای مهمله وطا بالفتح رفتن و پایمال کردن کسی و او و هزه در آخر با کسی موافقت کردن و عاجز بهوده و غیران بیندازند و بمعنی اسبر نهادن و لباس از منتخب و لطائف و غیره و وطر بالفتحتین حاجت از منتخب و وطواط بالفتح واو و طای مهمله پرستو که آنرا خطاف نیز گویند و بهندی ابابیل نامند و لقب شاعری بسبب کوتاهی و لاغری جسم و معنی اول از منتخب و وطی بالفتح واو و سکون طا بمعنی جماع و پایمال کردن از لطائف و صراح **فصل واو مع ظای معجمه** وظیفه چیزیکه برای کسی هر روزه مقرر شده باشد از منتخب بصراح **فصل واو مع عین مهمله** وعا بکسر واو و مآوند وظرفی که از کشف و صراح و عید و عده بمد واین خاص رباب شرو بدی مستعمل ست چنانچه کسی گوید که من تا فردا احوال ترا وعده وسئل آن خلاف کردان در خیر مستعمل ست از بجار و منتخب و لطائف و عود و نفتین جمع و عده و **وعوع** بالفتح هر دو واو و سکون هر دو عین مهمله آواز سگ از لطائف و در شرح نصاب آنرا شغال و گرگ و عده نوید دادن در بدی و گرگ در نیکی و خیر مستعمل ست از منتخب و لطائف **بسم الله الرحمن الرحیم فصل واو مع عین معجمه** وغا بالفتح واو و غین معجمه جنگ و شور و غوغا و بکسر اول خطاست از صراح و کشف و منتخب و **غد** بالفتح اول و سکون ثانی معجمه کمینه و خرمایه و ناکس از منتخب صراح **فصل واو مع فا** وفا بالفتح وعده بجا آوردن و بسر بردن و دوستی و عهد و سخن از منتخب و صراح و **وفاق** بالفتح مصدر ست از مجرد بزیادت و بمعنی هر گز از منتخب و کمین و وفاقت بکسر مواقفت و ساز و آرکردن و **وفد** بالفتح واو و سکون فا بر سولے و ایلچی که پیش کسی فرستند جمع آن وفود آمده منتخب و **وفود** بفتحتین و آخر دال مهمل جمع وفد بمعنی بر سولے و وافد بمعنی آمده و رسیده و **وفادت** بمعنی آنکه پرسر نجیب سوار شود و پس فرود کسی جمع و آمدست بمعنی سولان و پیغامبران و **وفادت** بمعنی رسالت و پیغامبری و **وفادت** بمعنی سولان و پیغامبران و **وفاده** بمعنی سولان و پیغامبران و **وفاده** بمعنی سولان و پیغامبران و **وفاده

بدرخت میوه ستبر وقت شب گریه میکند و سخن هم میماند چون از درخت جدا کنند میرمد و آواز درخت بیشتر و قواق گویند از برهان و شرح ناقوا و قایه گنبد مشتمل بر پنج چیز و هر یکی از آنها را به تنهائی هم قایه گویند و فقه اصول و ملتقی و منتخب و قیه بضم او و کسر قاف و تشدید تحتانی نام فن مقرری آن چهل درم باشد از نطاق وقی بضم اول و سکون ثانی گندم شش من و فصل واو مع کاف و کالت بفتح و بکسر اول و بکسر اول و کر بالفتح آشیانه مرغ از منتخب کشف و سراج و لطائف و طواس بالفتح و بین مهمله متعمان و زیان از لطائف و کاف بکسر بالان خر و سپه از منتخب سراج و کیر بفتح بزرگ از نصاب و صراح فصل واو مع لام و لا بکسر دوستی و محبت و پیاپی کردن کاری و دزدیکی با یام و بفتح یاران و میراث بنده آزاد از کشف و منتخب و لطائف و کنز ولد الزنا زاده حرام و در اصطلاح پیرو انها و کرمها و دیگر حشرات که در دایا مر شگال پیدا میشوند بطلاع ستاره سهیل همیشه و لات بفتح اول و تشدید لام و تخفیف تا فوقانی جمع لاة بمعنی محاکمه دوستان و تشدید لام بهتر از همین و قضات تخفیف قضا و همچنین قاضی و ولادت بکسر اول و فتح ثالث از منتخب کاشف و ولایت بکسر یک لک یا دو شهر و زمین آباد ان و بشکل کار کسی شان و تصرف و دوستی و حکومت و امارت سلطان و تقرب بنده نیک با خدا یعنی بفتح یاری دادن و صدقه و تفسیر جلالین و تقاموس و اتر مل و منتخب و صحاح و کشف صراح و لوح بفتحتین جسم عربی در آمدن چیزی بچیزی از منتخب و لی عهد بفتح و کسر مقصور و حاکم وقت با طلاع سنگی یکی پادشاه دیگر حیات خود یا او و مرضی بر خود تعیین نموده مختار سلطنت گردانده و لو و زنیکه فرزندان بسیار آرد و امید کود کی و نام چند اشخاص از منتخب و لع بفتحتین و عین حرص و فریفتگی و با هم بمعنی موضع از کشف و منتخب و نیاب و لوع بفتحتین حریص شدن و بفتح اول و سوم آن حریص از منتخب و صراح و لوغ بفتحتین و بین معجمه آب خوردن سگ و دهن بآب دادن سگ تا بعد خوردن از منتخب و غیره و له بفتحتین سرگشتگی و عشق و خشم و صبر از لطائف و منتخب و لولو بفتح اول و واو و لام و واو یا لاغتن از منتخب بمعنی جوشن خرد و زره تمام و در زبان بعضی آشوب و غوغا و صراح بانگ خراب و له بفتح اول و کسر لام تشدید یا تحتانی یالان خر و سپه از شرح نصاب و لیمه بمعنی ولیمه یعنی ضیافت عروسی و ولیمه ضیافت شادی که خدائی را منتخب و کشف صراح ولی دوست یار و یاور و مددگار و فرمانروا و خداوند و مجانبت قرب حق تعالی و این لفظ مقطوع الانتفاع آمده بنابرانکه لیمعبده لکم نعمت از قاموس و بهار عجم

فصل واو مع نون وَن بالفتح میوه زیره کاندرون مغز باشد بعضی چرونجی گویند و کلنجشیه است بمعنی مانند از جهانگیری و نده بالفتح تره تیزک از جهانگیری وَنی بفتح واو و سکون نون سستی کردن در کارها و ماندگی از صراح و شرح نصاب

فصل واو مع ہا و واب بالفتح و تشدید با دیگ موجده بهپایه بخشنده و واج بالفتح و تشدید جیم افروخته و فروزان روشن و روشنده از منتخب کشف و صراح و وبیج بالفتح شعله زدن آتش و منتحبین امر و خشکی و سوسر شدن آتش از منتخب و باد بکسر اول و در آخر دال مهمله آبیست و تشدید و تخفیف دوم آبی است از صراح و وجق بفتحتین کندن از شرح نصاب و وہم بالفتح رفتن دل بسوی چیزی بی قصد و گمان بد از منتخب و صراح و وہن بالفتح فروشدن صحن بمعنی سستی از منتخب و کشف لطائف مولانا یوسف بن مانع و شرح نصاب نقل کرده استعمال این لفظ در سست شدن اعضا و ہمه بالفتح زین است و تشدید دوم و الف و صراح وہ بالفتح کلمه تعجب چنین افسوس ای خیالان و ہله بالفتح ترسیدن و ترس و نوبت کرت از منتخب و صراح و ہمه بالفتح و در وہ و در وہ و لات و ہبے بالفتح منجنیق شد و عطا کرده شده و وی بالفتح سست شدن و استعمال این لفظ چنانکه مذکور شد مثل سست شدن جامه شرح نصاب از یوسف بن مانع

فصل واو مع یای تحتانی ہو ولیس بالکسر و یای مجهول سین مهمله نام معشوقه که رامین بوعاشق بود و بالفتح در عربی کلمه استخبار از لطائف و منتخب برہان و یخ بفتح اول و سکون ثانی و خاء معجمه کلمه ترحم و بمعنی زبی کذه ترحم حسین کلمه افسوس و کلمه تنبیه و کلمه زجر نیز ست و ویل بفتح دو عربی بمعنی وای باشد کلمه افسوس ست و بمعنی عداوت و سختی و شور و فغان بر مصیبت و بمعنی هلاک نام وادیست در جهنم از صراح و لطائف و منتخب بجای عجم و در شرح نصاب نوشته که ویل در اصل وای بوده ست بمعنی حرف لام را زیاده کرده اند و از اصل افتاده اند و ویران بالکسر و یای معروف می آن معروف نیست از عجایب

باب ہا

فصل ۱ مع الف ها در عربی اسم فعل بر سه نوع است یعنی بر یکی از شش صیغه فعل ماضی و بر یکی از شش صیغه مضارع و بر یکی از امر حاضر و در فارسی حرف جمع و گاهی زائد نیز می آید چنانچه بوها بیاچه و اب جمع آب است چنانچه

بلند ها مفرد و حرف یا بر دو قسم است اول یا مخففه بفتح میم و فتح یا یعنی خود که تلفظ آید و آن یا اصل کلمه باشد مثل ما موصوله و ما استفهامیه و غیرهما چه در ما و مه ها ی قرآن و آخر کلمات واقع شود و تلفظ نماید یا زائد که تغیر حرکت ما قبل خود نکند و این یا نیز چند قسم است اول آنکه محض بعضی ماضی گردد و بجهت انتهاء اتمام حرکت این یا را بیفتاند برای فصاحت چون گفته گردد شنیدستم بر خاستم و این یا را بلفظ آورند فصاحت است و همچنین یای آشکاره و خواه که با الف سوال شده باشد مستحسن التلفظ باشد دوم یای نسبت چنانچه زمانه منسوب بزمان و مکیست منسوب بمکه هست مگر آنکه تقدیر آن دشوار باشد یا زائده هست مگر آنکه بعد یا دو نون نسبت ملحق شود چنانچه زنیه و همینه سفالینه یکینه و نظائر این سیاست متعدی دیگر است از اسم نسبت که بعد یا دو نون نسبت واقع شود و مفسوب الیه او ماده صورت منسوب شناسد چون استعانی یعنی از آهن ساخته شده سیم سه یای ها مثل چنانچه در کار و دانا کار نده گوینده جوینده چهارم یای مفعول آن ایجاد صیغه واحد ماضی مطلق آید و معنی شود دانسته شنوده خریده گزیده نگاشته ذخیره پنجم یای تحتیه و آن آنست که او اخر اسماء صال محق سازند و نسبت اهل حرفه علم قرار دهند چنانچه لال و سبز و فرنده و نیله و سفیده و دوده و دگرده و خاکه و پیازنده و نشاسته و ریزه ششم یای مقدار و آن برای تعیین مقدار و او اخر اسماء آید چنانچه یکروزنه و یکشبه و دو ماهه صد ساله و هزار فرسخ ها می و الف و آن الف اسمای عدد و بدل تا قرشت گاهی و بدل تا مانیت و سیزده آمده چنانچه چهل خمسه دولت و دوازده حکومت و هفده و عاقله و کامله و بالغه و زبده و جمیله و دستور هشتم ها ضمیر که در آخر صیغ عربیات آید چنانچه دام قبالته و نوکاله و کساد و مطالعه و سلمه و نظائر آن مراد او اخر اسماء بعد الف مقصوره جمع آید چون دانا و دستانا و چکیده و عاشقانه و نظایر آنها و دعر یا و دعریا و کریا و دعا قلانه و دعا نه و دعا نیه یعنی چیزی که مشابه بدان باشد و زیاده بمعنی شبیه زیرا که مشابهت بزبان است گوشه یا گوشه گیر زیرا که گوش بر کناره سر است و سطر و دسته و دسم ها مالیه آن بعد فعل ماضی و غیره آید و معنی حالت از و مراد دارند چون خفته افتاده بود و نشسته میخوره و سوار میرفت یازدهم یای علطه که صله نیز نامند چنانچه خورده گفته شنیده بود و اوایل عام فرعیت یافته سازخواهم شد و بعضی این ها را تعقیبه نیز نامند دوازدهم ها می باشد که در وسط کلمه زاید آید چنانچه رستم در رستم نام پیرانسر ان سام درز دشت و زرد هشت نام واضع دین آتش پرستی سیزدهم ها اسمیه که او آخر بعض اسماء واقع شود چون نامه و آوازه بمعنی دوات و جامه و غلو دکه بیاد و هم های مصدریه چنانچه زار بمعنی ناری بدانکه ها گاهی با الف بدل شود چون چیچ و اچ و بهای عربی چون کوهره که به لکاف و او و مهمل تبدیل یابد آب و بهای فارسی چون کوه کوپ ترجمه جیم عربی چون ناو ناذ اجاج و داج و تجاهم چون هالوش فلاوش بمعنی آشوب و غوغا و نریزه و خریزه و دستو و ستو بمعنی تمر و معترف و بال چون شنبه و شنبذ بمعنی قبل رفته هفته و بسین مهمله چون ماه و اسا و اغین معجمه چون ملهم و ملغم و زین ذوی مرهم و بفا چون تبه و تفت بالفم و بکاف فارسی چون پروانه و پروانک و بلام چون پیاده و پیال و بمیم چون با بره و با مرم و با عربی و سین اسی همانستن زمینکه برای زمانه آرمیده باشد و پناه و پنام و بواو نیز بدل شود و بیا چون ابگان و ارگان و بنا بقیه ها ی اول بعد الف تلفظ نه کردند کتابت و تلفظ یازدهم نون الف کشیده بمعنی انجا **باب** بکسر عین ذکر حرف مسموعه باء موحده رسیده و بیانکار شرح **بابا رب** بکسر رای مهمله موحده گزیده و لطائف و منتخب **بادام** الباذام بمعنی بیان کننده زیرا که این لقب ملک الموت است یعنی فرشته که قابض ارواح است **بات** بکسر اول اسم فعل امر یعنی بخش و بیار اد منتخب **باروت** ام کبریت ام دو فرشته که در چاه بابل آویخته شده اند اگر کسی بهتر ان چاه بطلب جادو رود او را تعلیم کنند از بهر ان **بار** بمعنی افتاده و منهدم شونده منتخب **بارا** در اصل حاء حطی بود که همزه شده در اصل او بوده خلاف قیاس مثل شاک بمعنی شاک بقلوب چنانکه بعضی گمان برده اند زیرا که امراب و مثل اعراب صحیح است مثل قاضی اسما و بلفظ ها رسیده بمعنی نگاه دار تعلیق **باژ** بمعنی باج و گلت و در آخر نیز مستعمل عاشقانه **باژبند** نام شهر قریب بلی **باربط** بکسر اول و سکون ثانی و فتح رای مهمله و ضم موحده و طا مهمله آینده در شرح رعنا **باع** بعین مهمله مدود و عرق از صراع بالع معرب و اول منتخب بصاد مهمله **باف** بکسر اول توقانی گاه از دهنده و بهمین سبب بمعنی فرشته که از عالم غیب آید از دهد و این عالم کائنات از منسوج کسی بنا از او است اگر کشف و تلفظ ها ی **باقی** بفتح قاف و شین معجمه و قاف مفتوح کنایه از های دشمنی **بال** لفظ فارسیست بمعنی لاجی سفیده و قرار و آرام و میلها

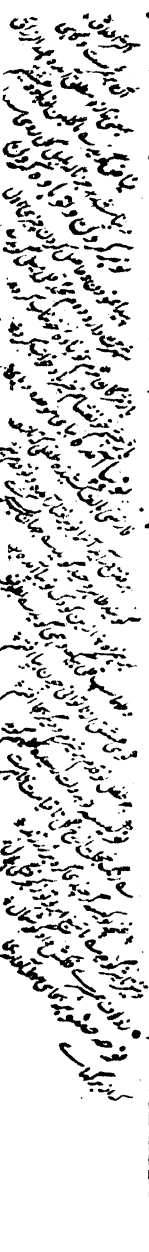

بجهت چوگان بازی بهمود و سر میدان را از سنگ می سازند **ہاطل** بکسر بای هوز بسیار بازنده را گویند و انتخب طائف **ہابیل** نام فرزند آدم علیه السلام که قابیل او را کشت **ہابیل** بکسر همزه که حرف سوم ست هولناک و شدید و تند رساننده و سخت از هول **ہادم** بکسر دال صله شکسته کننده عمارت خراب و ویران کننده **ہاہا** ہاہم شیفته و سرگشته شونده در عشق و سرگردان و غیر آن و ست تشنه شونده و انتخب **ہاشم** بکسر شین معجمه نام پدر جد رسول الله صلی الله علیه وسلم که نام اصلی او عمرو بود **ہارون** نام پیغمبر برادر کلان موسی علیه السلام بوده و بفتح قاف و تشدید نون و ضم هاء و واو و سکون راء و ضم شین معجمه و بسین مهمله نیز گفته اند و بعضی گفته اند که هارون و ماروت دو فرشته اند که بسبب فتنه که در میان مردم افتاده بود بزمین فرستاده شدند و بعضی گفته اند که هارون و ماروت نام دو مرد صالح بودند که در زمان ادریس علیه السلام می زیستند و بعضی گفته اند که هارون و ماروت نام دو مرد ساحر بودند که در بابل می بودند و بعضی گفته اند که هارون و ماروت نام دو ملک اند که بزمین فرستاده شد

سرور و پیغمبر تاریخ سلام نیز نوشته که هر وقت نوشته شده باید که اگر بار دیگر نامه بر نگارند تعیین تاریخ آن باید پرداخت پس خلیفه دوم صحابه پیغمبر علیه الصلوة والسلام بحث شروع تاریخ مشورت نمود بعضی گفتند که بنای تاریخ بروفات سرور کائنات باید نهاد که واقعهٔ عظیم بود خلیفه دوم این پسند نکرد که ما از دین امر بسیار بود گفتند که آنحضرت صلی الله علیه وسلم هر لحظه غمی تازه و خواهد و بعضی گفتند که بنای کار بر بیعت آنحضرت موجود است باید نهاد بعضی گفتند که این اندوه الم زیاده خواهم کشید بر اگر از آنوقت ابتدا کنیم اگر فراموش بود هر گاه که تاریخ فراموش یاد خواهم آمد بشمار هیچ کشیده خواهم شد پس این عقد الانامل مرقوم ساخته بحضرت صلی الله علیه السلام فرستاد آنحضرت علیه السلام تاریخ هجرت فرمودند پس بنا بر اشارت آنحضرت صحابه تاریخ از هجرت نهادند چه هجرت ابتدای ظهور و نصرت و قوت اسلام بود و آن وقت از نزول دولت اسلام تخمیناً پنج سال گذشته بود و چون هجرت عبارت از آمدن خدا البشیر از مکه معظمه بمدینه منوره تاریخ غرهٔ ماه صفر از مکه برآمده سه روز غار توقف فرمود بفرموده الاول غار دوانه شد تاریخ دوازدهم ربیع الاول بمدینه داخل شدند این تحقیق تاریخ هجری بسال هفتم هجرت یعنی بوقت معین کردن تاریخ هجری هفت سال بر هجرت گذشته بود چون آنحضرت اراده هجرت نمود حضرت علی مرتضی را بجای خود مقرر فرمود تا امانتهای مردم پیش او خاطر جمع شدند لهذا ابتدا بحرم تاریخ ابتدای عزم مستقر شده این تفاوت یکماه و بست و شش روز از نظر اندازان افتاد یا آنکه محرم شهر حرام بود ازین باعث ابتدا از محرم کردند **فصل اول مع واو جمله** بدانکه راه راست انتخاب یا یا بالفتح جمع بدیه بمعنی تحفه از ادب هدایت بضم اول تخفیف دال و تاء فوقانی هدایت کنندگان و ایجاد هادیست هدایت بفتحتین مباح شدن چیزی بر کسی یا طبل و ضلالت ناچیز شدن از کشف و صراح لطایف و منتخب هدیه بر بانگ شتر از منتخب صراح بمعنی لغات یافته نشده مگر نزاع بکسر اول و فتح جیم عربی بمعنی مرغ ضعیف و دال فارسی مهمله بر هم بالفتح ویران کردن و بر اعتمادگی بناء خرابی و با کسر حاء مهمله کنه از منتخب صراح و لطایف هدان بکسر اول و سکون ثانی و نون از منتخب صراح هدان بضم صلح از منتخب بدیه بضم اول و سکون ثانی و فتح دال مهمله و سکون ثانی و فتح نون و بعد از الف سین مهمله ساکنه و نون مفتوحه و بعد از الف نون دیگر مفتوحه و هاء هوز مفتوحه

ریاضی نام او حساب هندسه هیات نجوم باشد پیدا کرد و از یران و مدار گرد صاحب بران این لفظ را بضم اول و سوم نوشته و گفته که وی حکیم دیگر هرس نام بوده از وی صاحب جواهر العلوم نوشته که عرب هرمز دست یعنی مشتری هرمز اول بکسر اول و ضم واو فوجیکه از ممیشن اشد از لغات ترکی هرقل بکسر ها و کسر قاف لقب یکی از شاهزادگان روم و آنرا عظیم الروم نیز گویند و این لفظ بکسر اول و فتح ثانی و سکون قاف ثانی آمده است منتخب و سراج هرم بفتحتین چیزی بحدت پرشان بفتح اول و کسر ثانی مرد پیر کهن سال از بحر الجواهر و کشف منتخب و شرح نصاب و سراج و معیار هرمز نام شهر ذوالهیلوان از فرهنگی نوشته شد هرمزشان مرزشان یعنی بقعه و مکان شان از فرهنگ شعوری هرمان بفتحتین نام بیست ملک مصر آن و گویند هست سنگین بغایت قدیم که حکما قبل از طوفان تعمیر کرده اند بلغتی گویند که اویس علیه السلام ساخته اند و آنرا از طوفان خراب نشده حضرت علی کرم الله وجهه از مصر طلسش کرده که کسی ست بنیاد او را نیافته گرفته تاریخ بنایش معلوم نشد هرمز بفتح اول و سکون ثانی و ضم میم و زای نقطه دار نام پسر نرسی بن بهرام بن هرمز بن نرسی بن بهرام بن شاپور ذوالاکتاف و نام پسر شاپور بن اردشیر بابکان و نام پسر اردشیر بابکان بن بابک بن ساسان و نام پسر ساسان بن بهمن بن اسفندیار بن گشتاسپ بن لهراسپ و نام پسر لهراسپ کیهراسپ بن اوزی بن کی قباد بن زاوی بن کی فشین بن کی ابیوه بن کی منوشخر بن ایرج بن افریدون و نام پسر افریدون تورج و سلم و نام پسر تورج ایرج و نام پسر ایرج منوچهر و نام پسر منوچهر نوذر و نام پسر نوذر زو طهماسپ و نام پسر زو طهماسپ ویشتاسپ و نام پسر ویشتاسپ لهراسپ و نام پسر لهراسپ گشتاسپ و نام پسر گشتاسپ اسفندیار و نام پسر اسفندیار بهمن و نام پسر بهمن دارا و نام پسر دارا دارا و نام پسر دارا بهمن و نام پسر بهمن اسفندیار و نام پسر اسفندیار گشتاسپ و نام پسر گشتاسپ لهراسپ و نام پسر لهراسپ ویشتاسپ و نام پسر ویشتاسپ زو طهماسپ و نام پسر زو طهماسپ نوذر و نام پسر نوذر منوچهر و نام پسر منوچهر ایرج و نام پسر ایرج تورج و سلم و نام پسر تورج افریدون و نام پسر افریدون جمشید و نام پسر جمشید اوشهنگ و نام پسر اوشهنگ کیومرث و نام پسر کیومرث ماشی و نام پسر ماشی ریوند و نام پسر ریوند هوشنگ و نام پسر هوشنگ فرواک و نام پسر فرواک سیامک و نام پسر سیامک مشی و نام پسر مشی گیومرث و نام پسر گ

وجمیع دواعی و دقایق صوری و تجارد کلیه مجموع این علوم و وجود عالم ظاهر و باطن که موقوف بشناسائی است مندرج است از لطائف و بعضی چنین نوشته که عالم عقول و عالم ارواح و عالم افلاک که بهشت و عالم عناصر که جنات و عالم موالید که بستان مجموع عبرة میشود هزار داستان بلبل زبان هزبان بالفتح مخفف هزار زبان بالفتح و تخفیف و تشدید جنبانیدن و بالکسر جنبش سواران و غوغای نشاط از لطایف هزار سایه کرمی ست معرف که سبد کنسالی گویند هزینه بروزن خزینه و بمعنی خزینه و بمعنی خرج و نفقه عیال و بمعنی همیشه از زبان هوشیدی هزار خانه شگفته گویند آنرا از اجارخانه نیز گویند هزاری زنی و کشتی گیران کسیکه هر روز نهار از خانه شلنگ آید فصل ها مع شین معجمه هشت بهشت یکی خلد دوم دارالسلام سوم دارالقرار چهارم عدن پنجم جنت الماوی ششم جنت النعیم هفتم علیین هشتم فردوس هشت بالکسر صفت معرفة الله علما و شکر همه حال و رضا قسمت الی و صبر بلا و قلت رزق و التعظیم لامر الله و الشفقة علی خلق الله و نفت بخش است و تشدید دان کشاده و از نخت غیره و بغلسم در قاس مخفف هوش بهشاش بالفتح و تشدید و هر چند ان مهموز نیز است هشت و چهار چشم فلک کنایه از دوازده برج فلک هشتن بالکسر گذاشتن ساکودن نیز بان فصل ها مع ضاد معجمه بضم بالفتح و ضاد معجمه شکستن بچیزی و شکستن طعام و مهموز نیز لغت و صاع مضبطه بالفتح و با موحده دنبه بالفتح و بالضم و نصاب فصل ها مع طا مهمله هطلان بالفتح باران ضعیف که چند روز متواتر بارد استنجاب و غیره فصل ها مع فا هفت دریا اول دریای خضر که عرض آن یا قصد فرسنگ باشد و جزایر آباد و بیابان از جزایر آن سر اندیب بر جانب شرقی آن چین و بغربی آن مین و شمالی هند و جنوبی دریای محیط و طول این بحر هزار فرسنگ دوم دریای عمان بجانب شرقی آن فارس و غربی آن قصبه عمان و همین سبب نزدیکی بحر عمان گویند و بر شمال آن عراق عرب و خوزستان و جنوبی بحر هند و طول این دریا یکصد و هفتاد فرسنگ سوم دریای قلزم چه قلزم بضم است کوچک کنار که دریا کدریای آبان نام خوانند از بحر اخضر نیز گویند طولش را طول ایام مسکون عرض چهار صد شصت فرسنگ چهارم دریای برزان بحر هند جزیره قنبلو از بلاد فرنگ بین بحر است که در عهد خلفای عباسی مسلمانان فتح کردند طول این بحر کنیر از صد فرسنگ عرض مختلف تفاوت در بعضی محل دویست فرسنگ نهایت پهنای او صد شصت فرسنگ پنجم دریای اوقیانوس که بلاد ترک و صقالب و مغرب و اندلس و حبش و زنگ و بربر و مصر و شام و روم و فرنگ و بین بحر است که در عهد خلفای عباسی مسلمانان مشتی میشوند جزایر خالدات دویست بحر است ابتدای این از خط استوا تا انجا که مغرب و مشرق این بحر بر سر شاه و عرض او نود درجه است نیز خوانند و از جانب غرب آفتاب کمتر سه ساعت منصف النهار شمرند صادق و دشمنی نیکو و باقی بقدر وقت شش طول این بحر کنیر و صد و سی و شش فرسنگ ششم دریای قسطنطنیه که از بحر ارم و روم نیز گویند طولش از بحر طنجه که شعبه بحر محیط است تا بقلعه سکندریه کنیر و صد و سی و شش فرسنگ و عرضش از سکندریه تا دریای فرنگ صد و شصت و شش فرسنگ هفتم دریای سوکو که آنرا بحر ارال و بحر خوارز

دراصل نام پسر اولاد علی و گیرد افشاید عباس پسر عبد المطلب را امام نداند امامیہ میں ہر امام غیب غالی نداند و تمام گمراہ گر پس بے باشد حاشیہ
گوید ہر کہ خود را جو گیری فاضل داند کافر است تناسخیہ گویند چون جان از قالب بآید رود بکالبد دیگری در آید لاجرم طلوع و غروب عالم نسبت کنند
باطنیہ گویند کہ علی باجو گیر بدنیا خواہد آمد و حالا در بیابان مدینہ نشستہ گویند بجنگ دجال مدد باد شاہ مسلمان مدہست بیان فرقہ ہای خارجیہ رافضیہ گویند
کہ ہی خواب نکوئی نبیند زیرا کہ وحی منقطع شدہ است زیدیہ گویند کہ ایمان قول صالح و عمل صالح و نیت سنت است فعلیہ گویند کہ کار ہای حاصل شدہ اند
بخواب حق تعالی مبلغ قدرت و خواہش اد خار نیہ گویند کہ فرعون ایمان شتافتہ نفس خلقیہ گویند کہ گنجیدن ضد ہا بقالب کفار کہ دو چند شہند کہ مدت کودکیہ گویند کہ بدون بسیار مالش پاک نمیشود کثریہ گویند کہ وضو فرض نیست معتزلہ گویند کہ خیر بتقدیر الٰہی نیست و فاز باہست فارق ہدایت و ایمان را کسب نیست ہست
قرآن مخلوق است و مردگان را از عاد و صدقہ نفع نمیرسد و معراج بیشتر انبیا القدس نیست و کتاب حزب آدمیان ہیچ نیست و فرشتگان را از کہین فضل اند
و ہدایت حق و بیگانہ تخوا ہد شد کرامت ولیا ہیچ نیست محال جنت خفتن و مردنست و مقتول بحق خود نمی میرد و علامات قیامت شمل و دجال و غیرہ ہیچ نیست مرجیہ گویند
ایمان بالغیب باطل است کمیلیہ گویند مخلوق را بر خلق حکم نیست سالمیہ گویند کہ احوال پیشینیان بحجت است انکار کردن بران و جہاب خسیہ گویند زیر جہاب
عمل و اجر آن بندہ بیان فرقہ ہای جبریہ مطلقہ گویند کہ خیر و شر ہمہ از خدا ست و نیست بندہ را در آن ہیچ و ہیتا را فعالیہ گویند بندہ را فعل است
و لیکن بدون قدرت و افتیار مکیہ گویند بندہ فعل و قدرت است بغیر طاقت دادن حق تعالی تاریکیہ گویند کہ بعد از ایمان چیزے گفر فرض نیست بکریہ
گویند ہر کہ است نصیب خود میخورد پس بیکر دادن اسی ضرور نیست تمیمیہ گویند کہ خیر آن چیز است کہ نفس مدان تسلی یابد کسانیہ گویند کہ ثواب و عذاب زیادہ
تغیر و عمل حشیہ گویند کہ دست و ہر گز عذاب نکند و دست خود را خوفیہ گویند کہ دوست ہر گز نترساند و دوست فاکیہ گویند کہ فکر در معرفت حق از علماء بیرا ست
حسنیہ گویند کہ در عالم قسمت نیست نجاریہ گویند کہ چون کار ہا بقدیر خدا بر بندہ ہیچ حجت نیست کہ بدان گرفتار شود بیان فرقہ ہای قدریہ کہ میگویند
بندہ مخلوق فعل خود است امام مرادبہ تعالی محتاج نیست ثنویہ گویند کہ ما را بغیر فرض قرار است بہشت ناکار ثنویہ گویند کہ نیکی از یزدان است و بدی از اہرمن
کیسانیہ گویند کہ افعال ما مخلوق است یا نہ شیطانیہ گویند کہ شیطان وجود نیست شریکیہ گویند کہ ایمان غیر مخلوق است گاہ باشد گاہ نباشد وحشیہ گویند
کہ عملہا ما ملکا فات نیست ذیدیہ گویند کہ دنیا فانی نیست ناکسیہ گویند کہ خروج بر امام جایز است مشبہ گویند کہ تو بگنہگار قبول نیست قاسطیہ گویند
کہ کسب علم و مال و ملکت و ریاضت فرض است نفاطیہ گویند کہ حق تعالی راشی گفتن روا ست متحولفیہ گویند بندہ ہم کہ شر مقدر است بیان فرقہ ہای
جہمیہ گویند متوقف اند بر نیکی ایمان بالقلب آنہ بزبان و منکر عذاب قبر و سوال منکر و نکیر و حوض کوثر و ملک الموت و کلام حق بموسی علیہ السلام اند
و اختلاف دارند در میان خود ہا متطلیہ گویند کہ اسماء و صفات او مخلوق اند مشرکیہ گویند علم و قدرت و مشیت مخلوق اند و خلق غیر مخلوق است
مشرکیہ گویند کہ صفات ذات کلام آن قرآن گویند ہر کہ در دوزخ رود بآخر بیرون نخواہد آمد مومن در دوزخ نخواہد رفت کلوخیہ گویند کہ اہل دوزخ چون بسیار شوند کہ ایشان
یک شرر دوزخ شوند و بگویند کہ قرآن و توریت و انجیل و زبور مخلوق اند عنبریہ گویند کہ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مرد بود عاقل و حکیم نہ رسول مکیہ گویند کہ دوزخ
ہرو فنا خواہند شد ناوقیہ گویند کہ بوم معراج بروح پیغمبر ما صلی اللہ علیہ وسلم عالم قدیم و دیار ندا کنند آنفظیہ گویند قرآن کلام خالق است کلام الٰہی گر معنی
قرآن کلام الٰہی است قبر منکر عذاب بر آمد واقفیہ گویند کہ در مخلوقیت قرآن را توقف است بیان فرقہ ہای مرجیہ کہ بر متفق اند کہ پیغمبران بر انظام کلام عذاب
در جاہلیت نبودہ گر نہ خدا ہی نیازست بندہ عذاب کردن بندگان را مکیہ گویند ہیچ چیز دیگر بعد ایمان فرض نیست شانیہ گویند ہر کہ گفت لا الہ الا اللہ بندہ بہر چہ خواہد
ہیچ عذاب نیست مرجیہ گویند بندہ را طاعت مقبول معصیت ضرر نمیکند و شک کردن شک را زندہ در ایمان خود گویند کہ رفع ایمان نیست گویند ایمان علامت ہر کند اند
حق ہا و کار ہا کہ آن کار فرض است تحقیقی گویند ایمان عمل است تقویت گویند ایمان گاہی زیادہ میشود و گاہی ناقص مستقیمیہ گویند مومنان ہستیم ان شاء اللہ تعالی اشعریہ گویند قیاس را طلاق

صلاحیت دلیل ندارد بعضی گویند لطافت سیر واجب است اگر به امر کند معصیت متشبه گویند حق تعالی آدم را بصورت خود آفریده است حشویه گویند و اجب
و سنت و مستحب همه احداند و ابو القاسم رازی هفت فرقه دیگر هم از ایشان برآورده کرامیه دهریه قالیه باطنیه آباحیه جبریه شعریه اسماعیلی ازین
سوفسطائیه و خلق بسیار دیگر هم یافته شده **هفت دوزخ** گویند که دوزخ یکی است مگر طبقات هفت دارد و اسامی هفت طبقات که بر یکی دوزخ مشهور است
بلاقید ترتیب یکی سقر دوم سعیر سوم نطی چهارم جحیم ششم جهنم هفتم هاویه صاحب لطائف معنوی نوشته که هاویه از همه سافل است **هفتا دو شاخ**
عبارت از نفاق و دورویی است یا هفتاد و دو جا که در روی آدمی باشد **هفت اختر** عبارت از هفت ستاره سیاره اول قمر که بفارسی ماه گویند
و بهندی سوم نامند و جایش بفلک اول و دوم عطارد که بفارسی تیر گویند و بهندی بدھ نامند و جایش بفلک دوم سوم زهره که بفارسی ناهید و بهندی سکر
نامند و جایش بفلک سوم چهارم شمس که بفارسی خورشید و بهندی آیت نامند جایش فلک چهارم پنجم مریخ که بفارسی بهرام گویند و بهندی منگل نامند و جایش
بفلک پنجم ششم مشتری که بفارسی برجیس گویند و بهندی برسپت نامند جایش فلک ششم هفتم زحل که بفارسی کیوان گویند و بهندی سنیچر نامند جایش بفلک هفتم
هفت کشور عبارت از هفت ملک که محل سلطنت کلان هستند ظاهر آن چین و ترکستان هندو توران ایران روم و شام و بعضے بجای ترکستان و چین شمارند
و بهتر آنست که هفت کشور مراد از هفت اقلیم باشد که در کتب هفت حصه ربع مسکون قرار داده اند **هفت پیر** مراد از هفت قاری که اسامی شان هنیت اول نافع مدنی
دوم عبد اللہ ابن کثیر مکی سوم ابو عمرو بصری چهارم عاصم کوفی ششم حمزه کوفی هفتم علی کوفی ملقب کسائی **هفت کیسو** از جمله چهل هشت صور فلکی هفت
صورت ساگیتو گویند و آن هفت ذوات الکرسی حامل اهل العنون ممسک الاعنه و مرت مسلسله و دیگر آنرا جوزا نیز گویند و سبیله باشد هفت ستاره ازان هفت ستاره یا رشان بعضے
ندکو خواهد شد **هفت جوش** هفت طبقات آسمان گویند که آنرا اروبات گویند و آن نهایت محکم باشد و آن نهایت نظیر نیست یکی روم نقره سوم آهن چهارم جست پنجم آبنوس ششم استر
هفتم از زبرجد نوشته اند که طبقات هفتم کوه شده بشکم و نعم ساوه و گاو کان می آید نهایت کیاست مانچه در دین و یا منعقد بجهلی سنگ کب است مش از زبرجد
که بهندی پکهراج نامند نیز مرکبست از سی جست و سیماب اینها همه یکی از خاصیت آمیخته شد ظرفی مثل آن ساخته شود تا نظر بهم آمیخته ابعاد عجم پیدا شود و بهای دیگر هفت خط
خطوط ایست که در جام شید بدین ترتیب آن خط جوکه بقعر جام از همه است این خط بر کنار جام بود بالا هم خطوط دوم خط طبع آید خط جوست سوم خط ابعد جام ارزق
و این خط را خط سر خط سیاه خط شب گویند چهارم خط کاذب و این خط را هم اشک خط خطیر نیز گویند ششم خط هاکا سگر هفتم خط فرد مینه این خط خود موزه جم خوانند ابعاد عجم و هم ازان و بشے
هفت سمیع سمع بروزن بیع مراد از هفت سمیع قرآن مجید که آنرا هفت مثل گویند بجهة آنکه قاریان سلف دیگر هفت ختم قرآن مجید بقرر نموده اند چنانکه یقین بین تهاجد نفی نکند که ده
و ترتیبش هنیت اول فاتحه شروع کند دوم سه روز از سوره مائده سوم نه روز از سوره یونس چهارم دوازده روز از سوره بنی اسرائیل پنجم بیست روز از سوره شعرا ششم سی روز از سوره صافات
هفتم چهل روز از سوره قاف تا آخر بعضے بملاحظ معنی کلام هفت مثل اول دوم عید سوم خط چهارم تفصیل پنجم امر ششم نبی هفتم اعراف **هفت اورنگ**
هفت کتاب بنات النعش هفت نگ سیاه و سفید سرخ سبز زرد نیلو و جاکه آنرا مل کزو و مزی گویند **هفت کل** هفت عالم که در هر روز یکی ازین هفت کل
سلاتا باشد **هفت امام** امام اعظم ابو حنیفه امام مالک امام احمد ابن حنبل امام ابو یوسف امام محمد امام نخعی **هفت لاتی** چشتی هفت چشمه هفت لطائف
بعضے هفت طبق چشم آن هفت طبقه ملتحمه لایه همه پیر سنت و ماس سوم عنبیه سوم عنبیه لون آن مختلف باشد شاخص چهارم عنکبوتیه پنجم شکیه ششم
شیشیه هفتم صلبیه و مابین عنبیه و عنکبوتیه رطوبتی مستکم بعضے نام دارد و مابین عنکبوتیه و شکیه دو رطوبت اند یکی جلیدی دیگر زجاجی ازین سبب
مرقوم شد و ار بعجم **هفت قلم** کنایه از هفت خط مسروفه آن هفت نهایت اول ثلث دوم محقق سوم توقیع چهارم ریحان پنجم رقاع ششم مسنح هفتم
تعلیق ابعاد عجم و ازین **هفت اندام** بجانب ظاهر اول سر دوم سینه سوم پشت چهارم پنجم هر دو دست ششم و هفتم هر دو پا و بجانب باطن دماغ و دل شکم و پستان
و شش فرهره و صده و بضعی کای صده کرده نوشته اند از لطائف و مواقف تفسیر حسینی چشم گوش دهان و بطن و فرج و دست راست و پا و نام رکیت آنرا ابهمن سبب

هفت اقلیم اگر بنویسد آن خون سر و سینه و پشت و دست و پا خارج میشود هفت اقلیم ایجاز مفرح القلوب و شرح چغمینی و شرح تذکره محقق طوسی و مرآة الخیال و تقویم البلدان و دیگر کتب بثبوت پیوسته است که زمین کرهٔ شکل ست بصورت کولے و ربع جنوبی یک ربع شمالی آن در آب غرق ست یکچهارم شمالی مکشوف و این ربع مسکون گویند هفت اقلیم و جز آن خرابها و جبال بدین مصورست حکما عرض ربع مسکون را از خط استوا تا دورترین جهه از سمت قطب شمالی خارج نموده عرض اقالیم سبعه را بقسمت درجه یافته اند و عدد هر قابلیت آبادی سی و چهار مذکور کرده بنا بر غلبه برودت بسبب بعد آفتاب و نیمچاست هفت اقلیم مانند هفت بساط مطوله از مشرق تا بمغرب ربع مسکون واقع ست برابر یکدیگر و خط استوا از جنوب عرض چین شروع شده بر گنگ تبت از زمین چین و دریای شرقی طاطین شهر بحکوت گذشته بعد ازان بجزایر ارض فرنج و بحر جنوب سر اندیب و جزایر زنگ میرسد و بر شمال جبال قمر گذشته و بر جنوب سیلان بمغرب در آمده بجزایر و تیانوس منتهی شود اقلیم اول اما کن در وسط نیست جزیره و نواحی که آن در سمت مشرق و بعضی بلاد چین مثل زیتون و خانقو و خانبالغ و خنسا و سیلے و خرپرسار و بیجنگ جزایر نهدین و مهاندو و نواحی سیلان و فنجره و سیلا و شجره و ظفار و قلعات و زبید و شجره و حلی و جیله و موضعه و مارب و ذار و جرش و شحر ابن هبشات از زمین ست ارم که شداد بنا نهاده و بلاد زنگبار و سعدان الذهب و بلاد النوبه و قصبه عمان حبشه بر بربر و مکران و بلد سنوابل بلد شیلا و سفاله و سلجار و جابلسا و فانه و برسیار و غانه و این هر سه نیز از سودان اند نخست جزیره کرکنه بعضے بلاد حجاز طول این اقلیم سه هزار و بیست و نه فرسنگ ست و عرض کمابیش چهل و هفت فرسنگ درین اقلیم بیست کوه و سے و دوم این اقلیم سیاه رنگ باشند طول نهار درین اقلیم دوازده ساعت و ربع و سایه آن سیزده ساعت و نصف اقلیم دوم اما کن کمه درین اقلیم است نواحی عمان و نواحی یمن و یمامه و نواحی حجاز ست و تهامه مکه مبارکه و ساحل دریای اقلیم دوم ست مدینه منوره قریب بخط دوم و طائف و حجر و فید و قطیف و جبر و نواحی حبش و قبر دوان بعضی بلاد افریقیه و بلاد صعید و سر شمل قطط و قوص و اسیوط و دنقلا و سلوان و اقصر ارمنه بعضی بلاد عرب شمل درعه و سوس و رودنت و سیلاب و دلات بحرین و همه و سقوطرا و اکثر بلاد هند شمل منصوره و دولت آباد که سابق دیوگیر نام داشت و احمد نگر و پتن و جلیپور نبدر و ولایت تلنگانه و گلکنده یعنی حیدر آباد کرنگه تلنگانه ست و بیدر محمد آباد و گجرات و برهان پور که سر حد خاندیس ست و کنبایت و سورت و سومنات و ناگور و صوبه برار و جمیر شریف بنارس و شریف باد و سالکام و سلیم باد و کور دستار گانو سری همت و جفت آباد و کورکات و باریک آباد و جهانگیر آباد و اکبر نگر مسمی براجمحل و اوڑیسه و لاهوری ست میان حیدر آباد و بنگاله و بهار و کوچ از توابع بنگاله و گورکان صاحب شرح چغمینی فارسی و مرآة الخیال هم ازین اقلیم شمرده اند و صاحب تفریح القلوب گوارشیار و باشنده دهلی ست هم از اقلیم سوم نوشته طول این اقلیم دو هزار و هشت صد و سی و دو فرسنگ و عرض کمابیش سی و دو فرسنگ و درین اقلیم بیست و هفت کوه و سے و چهار اشعار و رنگ مردم میان سواد و سمرت یعنی گندم گون مائل بسیاهی و درین اقلیم طول نهار سیزده ساعت و نصف و ربع ساعت اقلیم سوم اما کن کمه درین اقلیم باشند ازیست بیت المقدس شام ظلم و طیرین و لاذقیه ست و سوس و بعضے بلاد افریقیه و نواحی دهلیز اهل مغرب و بعضی بلاد ملک عرب شمل آنهی که در متصلات ملک مغرب و اسط و نهار و قسطلنیه و طلیطله و افرنقیه که نیلوست از ملک عرب بجانب شرق بسیط اهل افرنقیه و اسکندریه و ملک مغرب و سوسه از افرنقیه و طرابلس از افرنقیه و شرقی قیروان و دمشق شهریست شام و حلب کتیب و مشق عسقلان و یافا و رمله و قیساریه و شوبک و کرک این همه شهر نیز از شام ست و از بلاد عراق عرب مثل حله و نهروان و از بلاد کرمان هرموز و نیرسیر و زرند و سیرجان و درین و میلط و طبریه و مدائن و حلوان و نهروان و ساوجبلاغ و قسطلاط و قاهره و اسکندریه و مصر و بهران الاشمونین و فرما و قیوم و دلیرین النصفا و اشمونین منیلیه این خنجب و نیف و قلزم شهریست بر کنار بحر قلزم یعنی بحر قلزم بشهر ست و شود بدان دریا و تنیس و این همه و ازانه از توابع مصر و ابیار از بلاد فارس شهریست از بغداد و کوفه و نجف شهریست و فرسنگ کوفه و بتوک و آهواز و بصره و واسط و نیزه و ابرقوه و مصطخر و بیضا و کازرون و عسکره تاوسیه و رومیه و عراق عرب و بابل اصفهان و فیروزآباد و شتر و کریان و سجستان و کیج و بست و رنج و خواش و خورستان و دورق و بهبهان و غرزین کابل و میمند و قندهار و سند و دیال پور و ملتان و کچه و مکران و ولایت افغانان و زابلستان و سیستان و پیشاور و لاهور و نگرکوٹ و سرهند و هانسی و حصار

وشما میسره پائی پت و دهلی و شاهجهان آباد و رام پور که بمصطفی آباد و اکبر آباد و لکنهو اداوده و بلگرام و کالپی مشتهر اند و کشمیر و شمال و ترکستان و مغرب
بلاد چهار طول این اقلیم از جزایر خالدات تا سد ذوالقرنین بیست و نه هزار و سیصد و چهل فرسنگ و در این اقلیم شانزده فرسنگ و بیست و نهر رنگ و دوم این اقلیم آنست یعنی گندم گون نهایت طول نهار در این اقلیم
چهارده ساعت و نصف اقلیم همایم اما کن کبد و شنبدان است منتهای مغرب بلاد فرنجه و جزیره ساره و روس و قبرس و عراطه و مالقه و جنوب اندلس و الطاکیه و
طرسوس و طرابلس شام و ملطیه و حمص و حماه و عرش و لسان و اهواز و نصیبین و تدمر و موصل و رامیه و سرمن رای و دیلم و الموت و نفرش و قم و قومس و کاشان
و سمنان و استراباد و جرجان و قومان و قزوین و اسفرایین و جرجان و طوس و نیشاپور و جرین و جنوشان و ترشیز و خبا باد و تمستان و لاتیت کبلس
و چند بلد مضافات او ست و بوران فذوین و سرخس و فاریاب و بسطام و ناطل و قصر شیرین و دینور و طالقان و نسا و لوقان و قاس و خلان و خوش شوما و
ازبار ترک و خراسان و لاتیت و سیع و مرو شاهجان و مرورود و مهنه و دشت خاوران و غور و بلخ و میمنه و اندخود و ترمذ و بدخشان و خرجستان و گرمستان و
بادغیش و قوالیغ فارس و اصفهان و شیراز و قوسج و اصفهان و عراق و مشهد و طبرستان و داماوند و طبرستان و اعمار و ساده و گیلان و قزوین و آبرود و نجان و سهرورد
و طارم و اردستان و لاتیت متضمن پنجاه و دو خواف و جام و ترشت و سبزوار و توابع هرات و دو سطان و دوازده و سلطانیه و زرنج و همدان و نهاوند و اذربیجان و تبریز
و ارمینیه دیار بکر و روم و اردبیل و مراغه و ارباد و خلخال و تفلیس و بعضی بلاد خطا و ختن و بلاد شمال و چین طول این اقلیم دو هزار و دو صد و شصت و شش فرسنگ و
عرض نود و نه فرسنگ و در این اقلیست و پنج کوه و بیست و دو نهر رنگ مردم در میان گندم گونی و سفیدی غایت طول در این اقلیم چهارده ساعت باشد
و نصف و ربع اقلیم پنجم اما کن کبد و باشند آنیست بکل الزهره و اندلس و بعضی بلاد روم مثل عموریه و قونیه و افسانی و قیصریه سواس و ملیطه و توقات و ارزن
و شروان و سریر و برزع و جرجانیه و مخشر و بنجاز اند و بعضی از پنجم و نزد و بعضی از چهارم و ایلاق و قسطنطنیه یعنی استنبول که تختگاه روم ست و یونان و علیان و
ارس و بعضی بلاد و اندلس مثل اشبونه که در مغرب اندلس ست مدینه ولید و طلیطله و بسیه و شاطبه و طرطوشه و لارده و ظرگونه و این شش شهر از اندلس ست و شلوبه
و آخر اقلیم پنجم خارج اندازه اندلس ست و داخل فرنگ و شمالی دنیا و شمالش و طنطلا و قلیع داران و سبجستان و ارمیه گرجستان و میافارقین و گنجه و خوارزم و شمالی
بلاد خراسان ماوراء النهر و لایتی ست شتر قریض خانه غربیش خوارزم و شمالیش تا شکند جنوبیش مخ و سمرقند از معظم بلاد توران کاش نصف یعنی نخشب و اوش
و نفلیس و عثمان و اندجان و اسفره و خجند و صدره و طراز و کاشغر و مصطلاد ترکستان طول این اقلیم یکهزار و هفتصد و شصت و هفت فرسنگ و عرضش تا و چهار فرسنگ
و دعه این اقلیم سی کوه و پانزده نهر و لون مردم سفید و غایت طول نهار در این اقلیم پانزده ساعت و نیم و نصف ساعت اقلیم ششم اما کن کبد در این شنبم است معتدالیه و میلونه و داوا و ششم
و شرق اندلس و ربع و نه شرق اندلس متصل بلاد فرنگ و بردال و بعضی بلاد ترکستان مثل چند و فاراب و توابع بلاد روم و رومیه و افرنجه و سقسین و باب الابواب
و خنلان و سلیبو و برج بلاد روس مثل آس و آلان و مرقان و برطاس و حزر و بلاد فرنگ و ایسجاب و خرماب و جرکس و معظم بلاد ترکستان مثل الماغ و میش تاغ و قراقرم و
اکثر مردمان ایشان صحرائی اند و فاراب و طراز و ختن و بچکل و تاراز و خوزد و کیماک طول این اقلیم کبد و پانصد و یازده فرسخ و عرض صد و یک فرسخ و در این اقلیم نه کوه و
چهل نهر و مردم این اقلیم سرخ رنگ طول نهار پانزده ساعت و نیم ربع اقلیم هفتم اما کن کبد در این اقلیم امارین ست جابلقا و بلاد صقالبه و صقالب و توابع روس و قوم ها
فرنگ و هرقل و بلغار و در جنوب بلاد این اقلیم بلاد ترکستان مثل خلخ و قرغان و کنمال و دیگر ترکان صحرانشین و دریا میان شمال و شرق این اقلیم و یاجوج و ماجوج آنطرف
سکندر و در این اقلیم عمارت کمتر و بلغار شهریست در این اقلیم کبد اول و فصل کبد باشتی نهر است غایب نیشتو که سفیده صبح ظاهر میگردد و کوتاهی شب بلغار بجهار
ساعت و شب بیست ساعت و بازیگر عکس شب و طول این اقلیم یکهزار و یکصد و سی فرسخ و عرض شصت و یک فرسخ و در این اقلیم نهر لون و مردم این اقلیم سرخ ست گرمائل
بسیاهی و بادست و طول این اقلیم هفتم ربع مسکون از ساحل بحر محیط تا ساحل بحر محیط آن سوی بطلیموس کبد و نهاد و هفت درجه و عرض نهاد و نه و نزد اکثر از جزایر خالدات آنطرف
آبادی ربع مسکون ست تا گنگ دژ در منتهای شرقی ست طول آبادی کبد و شصت و سه درجه ست و عرض خط استوا کبد و سی و نهاد درجه جنوبی ست تا منتهای آبادی جانب شمال

شصت و شش درجه و یک دقیقه عرض شصت و شش میل است و شصت و شش گز و دو قیقه از یک میل و چهل چهار گز و میل کروی گویند که چهار هزار گز باشد

انگ	طول یکصد و شش درجه و پنج دقیقه	عرض سی و سه درجه و بست و چهار دقیقه	اقلیم سوم
اجمیر	طول یکصد و یازده درجه و پنج دقیقه	عرض بست و پنج درجه و پنجاه دقیقه	اقلیم دوم
اجین	طول یکصد و دوازده درجه و سی دقیقه	عرض بست و دو درجه و پنجاه و پنج دقیقه	اقلیم دوم
احمد آباد	طول یکصد و هشت درجه	عرض بست و سه درجه	اقلیم دوم
اسکندریه	طول شصت و یک درجه	عرض سی درجه	اقلیم سوم
اصطخر	طول هشتاد و هشت درجه	عرض سی و دو درجه	اقلیم سوم
اصفهان	طول هشتاد و دو درجه و چهل دقیقه	عرض سی و سه درجه و پنجاه دقیقه	اقلیم چهارم
اکبر آباد	طول یکصد و دوازده درجه و چهل و پنج دقیقه	عرض بست و هفت درجه	اقلیم سوم
الاآباد	طول یکصد و شانزده درجه و پنجاه دقیقه	عرض بست و شش درجه و پنجاه و دو دقیقه	اقلیم سوم
امروهه	طول یکصد و چهار و دو درجه و چهل و پنج دقیقه	عرض بست و هشت درجه و چهل دقیقه	اقلیم سوم
انطاکیه	طول هفتاد و یک درجه و بست و شش دقیقه	عرض بست و پنج درجه و سی دقیقه	اقلیم چهارم
اورنگ آباد	طول یکصد و یازده درجه و سی دقیقه	عرض نوزده درجه و پنج دقیقه	اقلیم دوم
اوده	طول یکصد و شانزده درجه و پنجاه و پنج دقیقه	عرض بست و سه درجه و چهل و پنج دقیقه	اقلیم سوم
باب الابواب	طول هشتاد و پنج درجه	عرض چهل و سه درجه	اقلیم پنجم
بابل	طول هشتاد درجه	عرض سی و دو درجه	آخر اقلیم پنجم
پاتی پت	طول یکصد و سیزده درجه و بست و دو دقیقه	عرض بست و هشت درجه و پانزده دقیقه	اقلیم سوم
پٹنه	طول یکصد و نوزده درجه و دوازده دقیقه	عرض بست و شش درجه و چهل دقیقه	اقلیم سوم
بخارا	طول نود و هفت درجه	عرض سی درجه	اقلیم چهارم
بدخشان	طول هشتاد و چهار درجه و بست و چهار دقیقه	عرض سی و چهار درجه و سی و دو دقیقه	اقلیم چهارم
بدایون	طول یکصد و چهارده درجه	عرض بست و هفت درجه و بست و دو دقیقه	اقلیم سوم
برهانپور	طول یکصد و هشت درجه	عرض بست و دو درجه	اقلیم دوم
بسطام	طول یکصد و نه درجه و سی و پنج دقیقه	عرض سی و پنج درجه و ده دقیقه	اقلیم چهارم
بست	طول یکصد درجه	عرض سی و سه درجه	اقلیم سوم
بصره	طول هشتاد و چهار درجه	عرض سی درجه	اقلیم سوم
بعلبک	طول هفتاد و درجه و چهل و پنج دقیقه	عرض سی و پنج درجه و پانزده دقیقه	اقلیم چهارم
بغداد	طول هشتاد درجه	عرض سی و هشت درجه	اقلیم سوم

ملک هند	
ملک هند	
ماوه ملک هند	
ملک هند	
ملک مصر	
ملک فارس	
ملک ایران	
ملک هند	
ملک هند	
ملک هند	
ملک شام	
ملک هند	
ملک هند	
ملک عراق عرب	
ملک هند	
ملک توران	
ملک هند	
ملک هند	
ملک ایران	
ملک ایران	
ملک عراق عرب	
ملک شام	
ملک عراق عرب	

بلخ	طول هشتاد و هفت درجه پنج دقیقه	عرض سی و شش درجه پنج دقیقه	اقلیم چهارم	ملک خراسان
بنارس	طول یکصد و هفتده درجه	عرض بست و شش درجه	اقلیم دوم	ملک هند
بهوپال	طول یکصد و یازده درجه	عرض بست و سه درجه	اقلیم دوم	ملک هند و دکن
بیجاپور	طول یکصد و پنج درجه و سی دقیقه	عرض هفتده درجه و بست و دو دقیقه	اقلیم دوم	ملک هند و دکن
بیت المقدس	طول شصت و شش درجه	عرض سی و یک درجه	اقلیم سوم	ملک شام
پیشاور	طول یکصد و شش درجه و چهل دقیقه	عرض سی و یک درجه	اقلیم سوم	ملک هند
تبریز	طول هشتاد و دو درجه	عرض سی و چهار درجه	اقلیم چهارم	ملک ایران
تبوک	طول پنجاه و سه درجه	عرض سی درجه	اقلیم دوم	ملک عرب
تبت	طول یکصد و ده درجه	عرض چهل درجه و پنج دقیقه	اقلیم چهارم	ملک هند
تلمسان	طول بست و چهار درجه	عرض بست و سه درجه	اقلیم سوم	ملک مغرب
تهانیسر	طول یکصد و دوازده درجه و سی و سه دقیقه	عرض بست و نه درجه	اقلیم سوم	ملک هند
تکشه	طول هشتاد و دو درجه و سی دقیقه	عرض بست و پنج درجه و ده دقیقه	اقلیم دوم	ملک هند
تبده	طول هفتاد و هفت درجه	عرض بست و یک درجه و پنج دقیقه	اقلیم دوم	ملک عرب
تبرهان	طول نود درجه	عرض سی و هفت درجه	اقلیم چهارم	ملک ایران
جلال آباد	طول یکصد و پنج درجه و چهل دقیقه	عرض سی و چهار درجه	اقلیم سوم	ملک هند
جگوٹ	طول یکصد و هفتاد و دو درجه و پنج دقیقه	عرض دو درجه	اقلیم اول	ملک جزائر هند
چندیه	طول نود و هفت درجه و ده دقیقه	عرض چهل و سه درجه و سی دقیقه	اقلیم پنجم	ملک ترکستان
جنوه	طول چهل و یک درجه و پنج دقیقه	عرض چهل و یک درجه و بست و دو دقیقه	اقلیم پنجم	ملک
جونپور	طول یکصد و شانزده درجه و شش دقیقه	عرض بست و شش درجه و یازده دقیقه	اقلیم سوم	ملک هند
حجر	طول هفتاد و دو درجه	عرض بست و سه درجه	اقلیم دوم	ملک عرب
حلب	طول هفتاد و دو درجه و سی دقیقه	عرض سی و چهار درجه و پانزده دقیقه	اقلیم چهارم	ملک شام
حله	طول هفتاد و نه درجه	عرض سی و یک درجه و سی دقیقه	اقلیم سوم	ملک عراق عرب
حمص	طول هفتاد و پنج درجه	عرض سی و پنج درجه	اقلیم چهارم	ملک شام
حیدرآباد	طول یکصد و چهارده درجه و پنج دقیقه	عرض بیست و درجه و بست و دو دقیقه	اقلیم دوم	ملک دکن
خانقو	طول یکصد و شصت درجه و پنج دقیقه	عرض چهارده درجه و پنج دقیقه	اقلیم اول	ملک چین
خانجو	طول یکصد و شصت و دو درجه و پنج دقیقه	عرض چهارده درجه و پنج دقیقه	اقلیم اول	ملک چین
ختن	طول یکصد و شش درجه و پنج دقیقه	عرض چهل و دو درجه .	اقلیم پنجم	ملک ترکستان

مجمند	طول یکصد درجه و سی و پنج دقیقه	عرض چهل و یک درجه و پنجاه و پنج دقیقه	اقلیم پنجم — ملک ترکستان
خوارزم	طول نود و چهار درجه و پنج دقیقه	عرض چهل و دو درجه و چهل و پنج دقیقه	اقلیم پنجم — ملک ایران
میلاط	طول شصت و سه درجه	عرض سی و یک درجه	اقلیم سوم — ملک مصر
دمشق	طول هفتاد درجه	عرض سی و هشت درجه	اقلیم سوم — ملک شام
دولت آباد	طول یکصد و یازده درجه و پنج دقیقه	عرض بست و دو درجه و سی دقیقه	اقلیم دوم — ملک دکن
دهلی	طول یکصد و دوازده درجه و پنجاه دقیقه	عرض بست و هشت درجه و یازده دقیقه	اقلیم سوم — ملک هند
ذهاکمه	طول یکصد و بست و دو درجه و یازده دقیقه	عرض بست و نه درجه و سی و پنج دقیقه	اقلیم سوم — ملک بنگاله
دنار	طول هفتاد و هفت درجه	عرض سیزده درجه و سی دقیقه	اقلیم اول — ملک یمن
رامپور	طول یکصد و چهارده درجه و سی و شش دقیقه	عرض بست و هشت درجه و چهل دقیقه	اقلیم سوم — ملک هند
راج محل	طول یکصد و بست و یک درجه و پنج دقیقه	عرض بست و پنج درجه و پنجاه و پنج دقیقه	اقلیم سوم — ملک بنگاله
رمله	طول شصت و شش درجه و یازده دقیقه	عرض سی و سه درجه و ده دقیقه	اقلیم سوم — ملک فلسطین شام
زبید	طول هفتاد و چهار درجه و بست دقیقه	عرض یازده درجه و سی و چهار دقیقه	اقلیم اول — ملک یمن
سرونج	طول یکصد و چهارده درجه و چهل و دو دقیقه	عرض بست و چهار درجه و چهل و هشت دقیقه	اقلیم سوم — ملک هند
سری نگر	طول یکصد و دوازده درجه و پنجاه و دو دقیقه	عرض سی و سه درجه و ده دقیقه	اقلیم سوم — ملک هند
سراندیپ	طول یکصد و سی درجه و پنج دقیقه	عرض دو درجه و سی دقیقه	اقلیم اول — جزیرهٔ هند
سرسای	طول هفتاد و نه درجه	عرض سی و یک درجه	اقلیم سوم — ملک عراق عرب
سنبهل	طول یکصد و چهارده درجه و بست و شش دقیقه	عرض بست و هشت درجه و سی دقیقه	اقلیم سوم — ملک هند
سومنات	طول یکصد و هفت درجه	عرض بست و دو درجه	اقلیم دوم — ملک دکن
سمرقند	طول نود و نه درجه	عرض چهل درجه و پنج دقیقه	اقلیم پنجم — ملک توران
سوس	طول چهل و پنج درجه و سی دقیقه	عرض بست و دو درجه	اقلیم دوم — ملک مغرب
سهرند	طول یکصد و یازده درجه و سی دقیقه	عرض بست و نه درجه و سی دقیقه	اقلیم سوم — ملک هند
سیالکوٹ	طول یکصد و هشت درجه و سی و پنج دقیقه	عرض سی و دو درجه و چهار دقیقه	اقلیم سوم — ملک هند
سیوط	طول شصت و یک درجه و چهل و پنج دقیقه	عرض بست و هفت درجه و ده دقیقه	اقلیم سوم — ملک مصر
شیراز	طول هشتاد و هشت درجه	عرض بست و نه درجه	اقلیم سوم — ملک فارس ایران
صنعا	طول هفتاد و هفت درجه و چهارده دقیقه	عرض چهارده درجه و سی دقیقه	اقلیم اول — ملک یمن
طائف	طول هفتاد و شش درجه و بست دقیقه	عرض بست و یک درجه و پنجاه دقیقه	اقلیم دوم — ملک عرب
طرطوس	طول هفتاد درجه و یازده دقیقه	عرض سی و چهار درجه و ده دقیقه	اقلیم سوم — ملک شام

طرابلس شام	طول شصت و نه درجه	عرض سی و هشت درجه	اقلیم چهارم	ملک شام
طرابلس مغرب	طول چهل درجه	عرض سی و دو درجه و سی دقیقه	اقلیم سوم	ملک مغرب
طنجه	طول سیزده درجه	عرض سی و پنج درجه	اقلیم چهارم	ملک مغرب
طوس	طول نود و دو درجه	عرض سی و هفت درجه	اقلیم چهارم	ملک ایران و خراسان
عدن	طول هفتاد و پنج درجه	عرض ده درجه	اقلیم اول	ملک یمن
عسقلان	طول شصت و شش درجه و سی دقیقه	عرض سی و دو درجه	اقلیم سوم	ملک شام
غزنه	طول یکصد و پنج درجه	عرض سی و سه درجه	اقلیم سوم	ملک زابلستان
فاریاب	طول نود و نه درجه و سی و پنج دقیقه	عرض سی و شش درجه و چهل و پنج دقیقه	اقلیم چهارم	ملک خراسان
قنید	طول هفتاد و هشت درجه	عرض بیست و شش درجه	اقلیم دوم	ملک عرب
قبرس	طول شصت و شش درجه و چهارده دقیقه	عرض سی و شش درجه	اقلیم چهارم	ملک شام
قطیف	طول هفتاد و چهار درجه	عرض بیست و پنج درجه	اقلیم دوم	ملک عرب
قلزم	طول شصت و چهار درجه	عرض سی و سه درجه و نه دقیقه	اقلیم سوم	ملک مصر
قنوج	طول یکصد و پانزده درجه و پانزده دقیقه	عرض بیست و شش درجه و پنجاه و نه دقیقه	اقلیم سوم	ملک هند
قندهار	طول یکصد و شش درجه	عرض بیست و هشت درجه و پنج دقیقه	اقلیم سوم	ملک هند
قیروان	طول چهل و یک درجه	عرض سی و یک درجه	اقلیم سوم	ملک مغرب
کابل	طول یکصد و پنج درجه و یازده دقیقه	عرض سی و یک درجه و بیست دقیقه	اقلیم چهارم	ملک هند
کانکرا	طول یکصد و ده درجه و سی و پنج دقیقه	عرض سی و دو درجه و پنجاه و دو دقیقه	اقلیم سوم	ملک پنجاب
کالپی	طول یکصد و پانزده درجه	عرض بیست و پنج درجه و سی و پنج دقیقه	اقلیم سوم	ملک هند
گجرات	طول یکصد و هشت درجه و بیست و هشت دقیقه	عرض بیست و سه درجه	اقلیم دوم	ملک هند
گرانه	طول یکصد و سیزده درجه	عرض بیست و هشت درجه و چهل و پنج دقیقه	اقلیم سوم	ملک هند
کشمیر	طول یکصد و هفت درجه و هشت دقیقه	عرض سی و سه درجه	اقلیم چهارم	ملک هند
کوفه	طول هفتاد و نه درجه	عرض سی و یک درجه	اقلیم سوم	ملک عراق عرب
گوالیر	طول یکصد و چهار درجه	عرض بیست و سه درجه و پنجاه و شش دقیقه	اقلیم دوم	ملک هند
لاهور	طول یکصد و نه درجه و بیست و دو دقیقه	عرض سی و یک درجه و پنجاه و یک دقیقه	اقلیم سوم	ملک پنجاب
لکهنو	طول یکصد و شانزده درجه و سیزده دقیقه	عرض بیست و شش درجه و سی و یک دقیقه	اقلیم سوم	ملک هند
لوه و سیمانه	طول یکصد و ده درجه و چهل دقیقه	عرض بیست و نه درجه و ده دقیقه	اقلیم سوم	ملک هند
مدینه	طول هفتاد و پنج درجه و بیست و دو دقیقه	عرض بیست و پنج درجه و هشت دقیقه	اقلیم دوم	ملک عرب

مدائن	طول هشتاد درجه	عرض سی و سه درجه	اقلیم سوم	ملک عراق عرب
مدین	طول شصت و هفت درجه	عرض بیست و هشت درجه	اقلیم سوم	ملک عرب
مرغش	طول هفتاد و یک درجه و چهل دقیقه	عرض سی و شش و نیم	اقلیم چهارم	ملک شام
مرو	طول نود و چهار درجه و چهل دقیقه	عرض سی و چهار درجه و سی دقیقه	اقلیم چهارم	ملک خراسان
مصر	طول شصت و سه درجه	عرض سی درجه	اقلیم سوم	ملک مصر
مکه	طول هفتاد و هفت درجه و دو دقیقه	عرض بیست و یک درجه و چهل دقیقه	اقلیم دوم	ملک عرب
منگیر	طول یکصد و بیست درجه و یازده دقیقه	عرض بیست و شش درجه و شش دقیقه	اقلیم سوم	ملک هند
موصل	طول هفتاد و هفت درجه	عرض سی و شش درجه و سی دقیقه	اقلیم چهارم	ملک عراق عرب
نهروان	طول هفتاد و نه درجه و چهل و پنج دقیقه	عرض سی و دو درجه	اقلیم سوم	ملک عراق عرب
واسط	طول هشتاد و دو درجه	عرض سی و سه درجه	اقلیم سوم	ملک عراق عرب
هرات	طول نود و چهار درجه و بیست و دو دقیقه	عرض سی و چهار درجه و سی دقیقه	اقلیم چهارم	ملک خراسان
هرموز	طول یکصد و سیزده درجه	عرض بیست و نه درجه و چهل دقیقه	اقلیم سوم	ملک هند
همان	طول یکصد و سیزده درجه	عرض بیست و نه درجه و چهل دقیقه	اقلیم سوم	ملک هند
یمامه	طول هفتاد و هشت درجه	عرض بیست و یک درجه	اقلیم دوم	ملک عرب

هفت مروان عبارت از رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم و خلفای راشدین یعنی ابوبکر و عمر و عثمان و علی رضی الله عنهم و حسن بن علی رضی الله عنه که اشارت از اقطاب و اوتاد و نقباء و نجباء و ابدال و غیرهم واخیار بعضی گوئید که مراد ازین اصحاب کهف اند که هفت مرد هستند و یک سگ **هفت زمین** صاحب جهانگیر در تکمله القصص نقل کرده که زمین هفت اند نام اول ریکاد دوم اندد سوم آن سکن عقار چهارم سوم عرد آن محل عنا که دهنج است چهارم عربیا آن آشیان بابان نیز است پنجم هولتا ششم سجین و دران دفتر اعمال فساق است هفتم عجیبا و آن موضع ابلیس است ع اوست تمام کلامه و بعضی نوشته اند که هفت زمین عبارت از هفت اقلیم است **هفتخوان اسفندیار** عبارت از هفت منزل راهیکه رستم از ان راه برای خلاص کاؤس کی و دیوان او را بحوالی قلعهٔ مازندران قید کرده بود و بعد هفت روز رفته بود و در هر منزل آفتی پیش می آمد رستم آنرا دفع میکرد و چنانچه در منزل اول رستم بخواب بود که شیری تصد رستم کرد رخش رستم آن شیر را کشت و در منزل دوم اژدهائی پیدا شده آخر از دست رستم کشته شد و در منزل سوم زن ساحره بفریب او دن رستم آمد آخر از دست رستم کشته شده و در منزل چهارم اولاد نام دیوی با لشکر خود بجنگ آمد رستم لشکر او را قتل کرد و اولاد را بگرفت و در منزل پنجم اولاد با گرفتار ساخته در منزل ششم اژدرهائی بجنگ آمد بعد از کشتن او سیمرغ رستم را از تن برکند در منزل هفتم بسیار دیوان را کشت و بقیهٔ دیوان را مطیع گردانید بعد ازان باو پیوست که سر ایسپاد دیوان بود رستم که در خواب دیده بود که سر او را بخنجر جدا کرده است او را بجا کرد کاؤس را با اکثر مازندران بعد از جنگ بسیار کشته مظفر و منصور بایران آمد **هفتخوان اسفندیار** عبارت است از هفت منزل اول و دوئم و سوئم که رستم بهمراه اسفندیار برای رهائی خواهران خود آن هفت خوان را طی کرده بود و در منزل اول و دوئم بود خونخوار و در منزل دوم شیر و در منزل سوم اژدها بود و در منزل چهارم زن جادوگر بود در منزل پنجم سیمرغ بود در منزل ششم اژدها بود و باران برف بسیار بود در منزل هفتم آهن تفته پیش آمد اسفندیار هر هفت بلا را دفع کرده سلامت بروئین دژ رسید و از عقبه که میگذشت خان لشکر از یکدیگر جدا شده چون اسفندیار بروئین دژ رسید بگرد حصار لشکر را دید که او و خواهران اسفندیار را در قلعه قید کرده بود سکست داد و شهر را و البهوخت و هر دو خواهران خود را از قید خلاص کرده بعد از قتل گشتاسپ بایران آمده بهفته ها لقب معروف و بمعنی

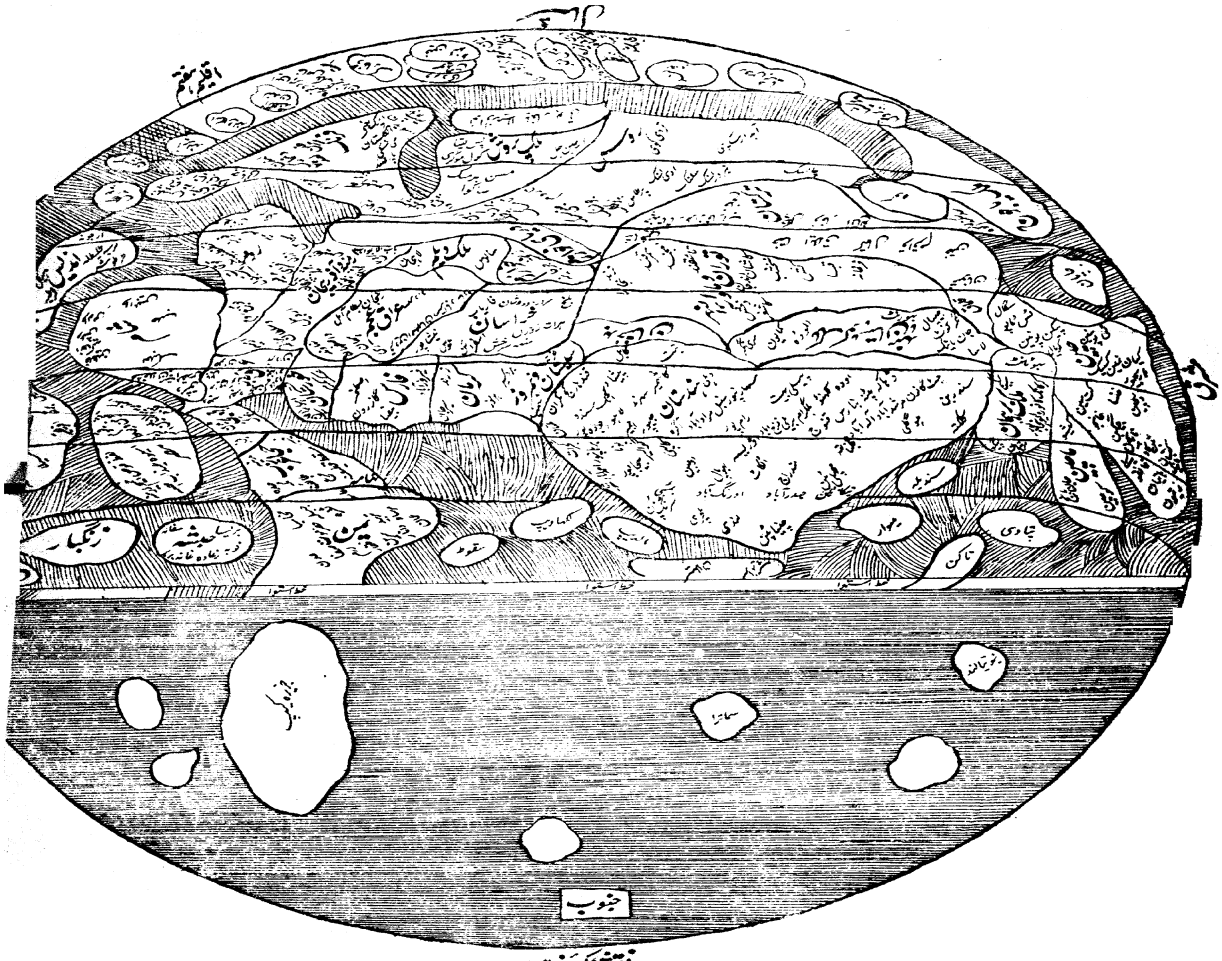

نقشهٔ کرهٔ زمینی

کسی کہ از بسیاری راہ رفتن آبلہ شود از سر و پا ہفت نہ آرایش وزیور و اسباب عروسی و نیز گویند و میتواند کہ ہفت نمد را و آنرا بہ سازند بچہ پہ
و شل آن ہفت تاری بندد از شرح قرانی السعدین ہفت گاہ عبارت از ہفت ایام ہفت گنجینہ خان آرزو در شرح سکندر نامہ نوشتہ کہ ظاہرا ازیم
سلاطین بیان بود کہ ہفت باختر نہ میگفتند یا آنکہ ہفت گنجینہ مراد از ہفت گنج بخشش و شاہان باشد و آن ہفت اینست اول خود دوم جواہر سوم اسپ چہارم
پنجم الشہ ششم اراضی ہفتم اقاہفت کوہ اول کوہ قاف کہ تمام عالم را احاطہ کردہ است و بعد از آن بلند تر و عالم برآمدہ است و قریب فلک سیم برش از ہفت
و کبودی ہوا از عکس این اوست دوم کوہ دماوند و بلندیش مقدار صد جریب سیم کوہ سرخ قریب بہ نقش قدم آدم علیہ السلام دران کوہ است انگشت پا تا پا
ہفتاد گز شمردہ اند و در عجائب المخلوقات آوردہ کہ بر آن نقش قدم ہر سہ عدد باران چہار صد چہار کوہ گلستان در زمین طوس و تعلست و طول این سہ نوشتہ اند پنج
ویلان و آن کوہی بلند ستاز بلاد مغرب پنجمینا ہزار فرسنگ ششم کوہ کہ از کیان آن را جبل منق تنیر گویند واین کوہ کہ شنیدہ شد ہ است از ساحل بحر خزر نزدیک بہ بندر بجاب
جنوب این کوہ وسعت عظیم دارد و ہفتم کوہ کہ چینیان این کوہ را صد و چین میگویند آید و میکشد بجانب مغرب صد فرسخ و بہ فرغانہ و کیش و سمرقند متصل میشود و بہ تخارستان
و بخشان می پیوندد کوہ بلخ و غور غزنین و سرزمین کابل و افغانستان را آید و از جانب کشمیر گذشتہ و شاخی از ان تا حدود بطام و ہمان سرد کوہ قاف
پیوندد متصل میشود بجبال مورنگا شام و سلہت و بملک بنگالہ و اڑیسہ و تا دومن کماون سیری گرد المرہ و بتبت زمینہا ان ہمین کوہ است و این
کوہ عظیم ترین کوہہا است بعد کہ قاف دور ہند آن اکوہ سوالک خوانند و سوا از نہا ہد کوہ دیگر نوشتہ اند کی جبل النور دوم جبل قمر از ذکر آن آید انشاء اللہ تعالی

فصل ہا مع قاف

قہ ہفتمین حرف تہجی و عین ہجا نام منزل پنجم از منازل قمر و آن سہ ستارہ در جوزا نزدیک یکدیگر و گروہ از منجمان

فصل ہا مع کاف

بکد بفتح اکاف و لفظ بعد آن الف و فتح قاف و فتح دال مہملہ بمعنی مجتمعین ہلہلہ بضم ہر دو کاف و سکون ہر دو ہاء و سکون لام اول و فتح ثانی
فرقی کہ ہند آنرا بچکی گویند بران

فصل ہا مع لام

ہلا بفتح اکلمہ تنبیہ است بمعنی آگاہ باش اہدار و بران و تعجب مہیج الفرس ہلب بالضم و بای موحدہ و سی خوک اشروع و سراح
ہلک بالضم ہلاکی و دستی از منتخب و تحفہ و بہار کہ مک خواتی و بفتح اول و ضم ثانی چوبیکہ آنرا مانند پارہ ترازو سازند و از سر چوب منجنیق آویزند و پر از سنگ کردہ بجانب قلعہ
انداز ند ابران یا اہل فتح ہای اول و کسر ہای دوم نام زہر قاتل کہ ہیچ دوا و تریاق علاج پذیر نباشد انداز ہار و بران و کشف و رسیدہ و مزیل و جہانگیر و دور
تختہ المومنین مسطور است کہ ہلاہل نام کوہ بیست صد و چہین نیج بنائی دست کہ آن زہر باشد نامش نام کوہ او مشہور شد و در میتور اگر ہلاہل بالتقدیم
لفظ زہر استعمال کنند اول را منسوب بمیاید ہل بالکسر قاصفا یعنی الایحی سفید و صیقل است از ہلیدن بمعنی بگذار و کنایہ از آن سخن کہ بزبان آرند و سر شرف و ذکر گردند
و بالضم بمعنی آغوش بالفتح در عربی کلام استفہام است بمعنی آیا چنین شد از لطائف و مصطلحات ہلال بکسر اول و لفظ ثانی بمعنی نو خواز ہلال ست کہ بعضی ماہ نیو گویند
از شرح نصاب زین مسفوی نام و در مصطلح خاکسیان بمعنی تماشا خواہ نیز آمدہ چہ اگر آن نیز معشوق ہلال باشد دہم کنایہ از بیاید ہلال ہلال پارہ پارہ تحت
ہلہلہ بالفتح ہا و ضم لام و تشدید ہر دو مفتوح بمعنی بہ بہا صیغہ امر است از آمدن ہلکم بالفتح ثم و ضم لام دوم نام بازیست کہ اطفال شہر کرمان بازند ہلیدن بکسر ہا
یعنی خزیدن و گذاشتن ابران ہلیون بکسر اول فتح ثانی گیاہیست کہ تخم آنرا بدواکار برند اگر ہلا بضم اول نقد تر کیست و اصل ہولا کہ خان ست بن ہلاکو خان بن
بچنگیز خان تاتار پادشاہ بود ظالم کہ سینہ شصد پنجاہ و شش بنا نمود دیگر اما مصادر تاصل نمود از نفائس الفنون ہلیدن بفتح اول و کسر لام و یاء معروف و سین مہملہ ساکن و نون
گاہ بمعنی دمان کشتی باز قدیمی گاہ بمعنی زورمردان بجانب خم و میکشند کہ نا بکنادہ برسد از فرہنگ شمسی مصطلحات نوشتہ کہ ہلیدن چوبی کہ بدان کشتی
گیرند کشتیہا گویند کہ بدان راننده و ملاحان وقت لنگر انداختن ہلیہ گویند ہلیدن بفتح ہا و کسر لام و سکون یاء بہ پہن کشتیہا گویند کہ بدان انداختہ و مصطلحات ہا نیز ترجمہ نمودہ اند ہلیدن بفتح ہا و کسر لام و سکون یاء
و دال مہملہ بمعنی خزیدن و گذاشتن و بکنادہ رسیدن آمدہ است

فصل ہا مع میم

ہمانا بالفتح این لفظ برای ظن آید یعنی برای گمان غالب بمعنی پندارد و گویا و شاید ہمان بالفتح و کشف و رشید و غیرہ نوشتہ اند جواب لفظ
ہمانا بالفتح خطاست و بہ خیابانی نوشتہ کہ ہمانا کہ ہست از ہیچ کس نیاید نیز آید چنانکہ بمیان حسین و از لفظ ما پس ہمانا نیز بمعنی پندارد باشد ہمانا بفتح ہا و کسر میم

گاستوان میخورد بهر سر کسایرا افتد بدولت و سلطنت رسد و نام خسرو یمن کنایه از بیست شدن و اسم کاخ بهمن بود و دارا بسیار نوشته و مشهور است از جهانگیر و غیره و بیت بابا
و حرف سوم تو ثانی بلا بر وزن مانند همت بالا کسر شدید و حزن و فکر و مجازاً اماره و بلند و تصدر حاصل و خانواده از بهار عجم و منتخب و کشف اصراح و غیره و مجازاً بمعنی تو و مانند
همپا همراه هم پشت مؤید و مددگار همدست شریک و متحد و برابر بمقدار شانه بر یکدیگر آوردن و حریف جنگ و بمعنی باد کردن پهلو و غیره و مجازاً همدم
از فرهنگ و مصطلحات همسر یعنی برابر خود و منکوحه همکار بفتح اخانه و حساب همیشه و دمبرلی بالفتح و تشدید بسیار گوهر بالفتح و نسای معجمه بخشم اشاره کردن
و نشوون بچیزی و خط آوردن و خوب کردن و سوختن او و سراج همبس بفتح و سین مهمله و ضم ای آواز آواز نرم از منتخب و غیاث و کس نفس فریدن و بمعنی کلام
همحرف شونده هر خوار هر زن همسلک آنکه آنرا عقیدی صدهی گوید همتک مواقی و برابر همسنگ برابر و همتون همال بفتح بر وزن کمال بمعنی انباز
و همتا و برابر و برهان و کشف جهانگیری و بهار عجم مشتق است از لفظ بضم اول نیز آمده هم تعیل بمعنی از طائف هموم بضمتین اندوه و غیاث و اندیشه و این صحیح هم است
گرفتن با تشدید میم بمعنی فشرده باشد هم گسیرا بفتح میم اول همتا و قصد و اراجیح همت سکسکه همام بضم تر ترم و مرد بزرگ از مدار و لغات و کشف و مشرح نصاب و است
که همام بمعنی مترترم کار باک و تدبیر باشد و این از خود ازاست هم بالفتح و تشدید میم لفظ عربیست کنجانیده و بمعنی قصد کردن از کشف و منتخب و مشرح نصاب و شرح
گرفته اندوه و اندیشه و همدرد نیز آمده و بمعنی خواستن و قصد کردن و با کسر و تشدید میم مرد سخت پیر کز ضعیف باشد و مشرح و مقلوب نوشته که بر یک بالفتح حالتیست که یک
خوف لاحق شود و یک لحظه رجا پس هم لحالتیست میان خوف در جاودر صورت خوف اول و تخفیف میم لفظ فارسیست اما در نیز صاحب چهار عجم نوشته که فرق در لفظ نیز
و لفظ هم آنست که آوردن لفظ هم بر معطوف و معطوف علیه هر دو صحیح باشد چنانکه گویند هم نماز کردم و هم روزه گرفتم بخلاف لفظ نیز که تنها معطوف آید و ایضاً لفظ هم در
مفرد وات آید چنانکه هم زید هم عمرو هم بکر و لفظ نیز مکرر در جمله نیاید چنانکه زید نیز رفت عمرو هم رفت و در مفرد بار ضرورت در صورت مفرد باشد اهل جمله بود
و ایضاً لفظ هم بر لفظ داخل میشود و آن لفظ محمول بر جمله مقول نشود مثل هم از کی گویند یعنی و کس که مانند او یکی دیگر باشد نه آنکه هم از هار گویند و همین قسم
هم ستان همراه و امثال آن غرض که لفظ هم از حروف عاطفه بمعنی واو است عاطفه است اشتراک فی الامر یکدیگر چنانکه در مثال مذکور و در چراغ و ارایت مسطور است که لفظ هم بالفتح
گاهی جمع میشود و گاهی تنها لفظ زاید باشد همگنان بفتح اول و سکون میم و کسر کاف فارسی و حرف چهارم نون بمعنی همه کسان و انجمن همگین بر وزن است آوردن الف نون جمع
و مذکر و تانیث و این لفظ در اصل بفتحتین بود بجهت توالی حرکات میم را بسکون تخفیف ساکن کرده اند چنانکه مرکان بسکون تا خوانند جمع مژه که بفتح تا باشد و لفظ همگین
بفتح میم نسبت بلفظ همه بر آوردن یا و نون نسبت چنانکه دیرین و بندین و هندی کدر آخر لفظ هم بود بجای کدر آخر لفظ همه بود بجای نسبت بود بجای خانه بدل شده است و بعضی نوشته اند که همگنان
جمع همگیست بجهت تخفیف تحتانی را حذف کرده و نون را مانده آورده میم را ساکن کرده اند و نون بعضی مخفف همگی یعنی همه کسان و همگی بمعنی همه تمام و کلاف عربی
خواندن بسکون اول از کشف و بهار عجم و مدار و کشف و برهان و رشیدی و جهانگیری همایون بضم سابق و جیم ساکن از برهان و این لفظ مرکب است از لفظ همای و کلمه یون که برای
نسبت آید همیدون بیای مجهول هم چنین و اکنون از بهار عجم و جهانگیری و برهان و خیابان و مشرح سکندر نامه بمعنی همیدان نیز نوشته چراکه در لغت ایرانیان الف و نون هر دو
همیان بالفتح و تشدید کیسه زر و با کسر عربی آن از بهار عجم و جهانگیری و برهان و منتخب همتران این لفظ در ست آمده است مگر در لفظ همتر بن که در من
صیغه صفت مشبهه ست بمعنی اید و مصاحب یعنی صدر از بهار عجم همان بفتح اول صحیح بضم اول صحیح تر چه در اصل هم آن بوده و این لغات و مخففان معموله است
و اشارت ست بچیزی که دیدنی باشد و مرادف لفظ دیگر هم می آید همدان بالفتح قبیله ایست از چین و بفتحتین نام شهر یست از ایران و همدان بفتح و ذال معجمه جزء آن
از منتخب و خیابان همدامان دو کس که هر دو خواهر یکدیگر را همدامان باشند و بمحاوره اهل زبان از بهار عجم و چراغ هدایت همدستان
همکلام و مصحبت از برهان همعنان همراه و برابر از برهان همچو حرف تشبیه و بمعنی همچنین نیز آمده از چراغ هدایت همتر از و مقابل هم قوت و برابر همچو اید و اکثر این لفظ
با نامه ست همواره بفتح اخانه و دستان یعنی همیشه زیرا که بایشی مخفف همیشه ست از لطائف البرهان همهمه بانگ کردن شیر و غرنده آن منتخب همیه برای اسهال اشتر و

(ولی اصل شیر از ده
صاد و جیم و شین
گویند یا در کلمه فرق
کاشا و جیم و شین
تحتانی و فوقانی
و فوقانی فرق نمی کنند
فرق ثبات و دوری
آنجا که اصل
و فرع بالفتح
حالی بالفتح
و فرع بالکسر
و فرع بالضم
و فرع بالفتح
و فرع بالکسر
و فرع بالضم
و فرع بالفتح
و فرع بالکسر
و فرع بالضم
و فرع

شمول الخ زمی گوید جمع کردن آن بایای وحدت غرابتی دارد طالب علیم گوید مصرعہ کوتاہ میشود بہ شمی نسوختن و سعدی گوید بیت بمکث و ملک بپیر و زوال تا مہر جہانگیر و ملک آن است کہ ہر ایمنی ہمہ حال کردہ و ہر آنکہ ہر لفظ ہر بر لفظ ہر داخل میشود ترکیب افادہ معنی ہر یکی کند و فرق در میان لفظ ہر بہ آنست کہ ہر برای شمول افراد است من حیث المجموع و ہمہ من حیث الافراد و لفظ اخبر برای مفرد جمع حال مستقبل مثل ہمیشہ و ہمہ کہ ہست ہمیشہ کند و ہمہ ہمیشہ کہ ہست ہمیشہ کند ہمہ ہمیشہ ہم

شود بدہم خانہ بیست و ہفتم عدد الملک این صوبہ بہت طولش ہفتاد و پنج کروہ و عرض او پنجاہ کروہ سمت شرق این صوبہ برابر است و سمالوہ با یکم صوبہ مالوہ
و دولت آباد ہمین بہت طولش صد و چہل کروہ عرضش صد و سی کروہ حدش از شمال این صوبہ و بعضے گجرات و دیگر ولایت و از جنوب ہم صوبہ برار و از خاور ہم صوبہ
و حکم این تمام را مانا گویند شہر ساہنر نزدیک شہر غدیر بہت طولش چہار کروہ عرض یک کروہ آب بنایت شور و دوس غدیر بسیار قطعات زمین بسیار نمک سازان از
کندہ بر کنند و زمین را از نمک ندہ نرم کردہ از آب غدیر پر میکنند بعد یا زدہ شانزدہ روز کہ زمین تمام آب را جذب میکند تمام قطعہ زمین نمک آمود و شورہ و آنرا از کلنگ ہا
کندہ بر کنار ہای انداختہ طول این صوبہ از آسیر تا بیکانیر و جیسلمیر صد و شصت کروہ و عرض او نہایت سرکار جیسر تا بانسوارہ صد و پنجاہ کروہ و ایو
آگرہ و دوعرضہ سیہ مالپور تا ملتان و شکارپور و قصبات شاہجہان آباد و سورت و گجرات احمد آباد و سرکار آسیر این صوبہ چتیور و جمیع جونپور و نگور و سورہی چکانیر
سیکر و دیگر صوبہ گجرات سورت کہ بندر نامور بہت چند بندر دیگر از تواریخ اوقات دیگر و پنج داخل ہمین بہت از بندکھو کنا بندر امراصد لبست و پنج کروہ طول دارد
و ہفتاد و دو کروہ عرض او و حدش از شمال قصبہ ایسہ و احمد آباد دشت کچھ جنوب و مغرب دریای شور صوبہ ایالہ بہت و چہارم صوبہ ملتان و اوچ و گچ دیگران شمال بہ کوہستان
خلد بلند و سرکار نہم لہری بندر بعضی افغانان جانب جنوب تا اوچ تا گجرات کوہستان یک پشتہ رئیس آنجا جیسلمیر ست طول این صوبہ از ارکھ و کمران و صد و پنجاہ کروہ و عرض
او قصبہ ٹہرن تا بندر لاہری صد کروہ و شرق و یہ این صوبہ گجرات احمد آباد دشت مغرب بدیع و کچھ و کمران شمال سمندر جنوب دریای شور سی و سوستان این صوبہ بیلہ
و ہار کوٹ پلانو ہم صوبہ ملتان پاک پتن و پال پور تابع این صوبہ ست چون اکبر شہ بہ اہیل جیسل جونپور بسیار نظر داشتہ ایالتی جیسل جونپور را بہ بیرم خان داد بیرم خان
عرض تغلوپور تا جیسلمیر صد و بست و پنج کروہ خاور و یہ سرکار سندھ عرب دیبل و کمران تا سرکوٹ جنوب جیسر و سرکار آسیر این صوبہ ملتان تا سرکوٹ سیوستان تا بیسالپور و سکھر شانزدہم
صوبہ دار السلطنت ست ہولا ہور مصر ست بزرگ بر کنار دریای راوی و بانع شالامار بتقلید باغ کشمیر شاہجہان بادشاہ و قبر شاہ لاہور احداث مرزا حکیم و شہر و پنج دریا ہے
ملک پنجاب ست اول ستلج دوم بیاہ سوم راوی چہارم چناب پنجم دریای مابین دریا بست دوآبہ مابین دریای ستلج و بیاہ و بیاہ و راوی و راوی و چناب و چناب و مابین دریا
و کابل فرمانروای ملتان ست طول این صوبہ بالا آب سیوستان تا سمندر صد و شصت و نہ کروہ و عرض از بیخ تا چوکندی ہشتاد و ہفت کروہ شرق و یہ سمندر و
غرب ملتان شمال کشمیر جنوب بالپور ہفتم صوبہ بکشمیر ہم صوبہ دوازدہ بگذرین ست کدران عنبران سوید سرکار بگلی داخل این صوبہ بست طول این صوبہ از جنوب
تا دریای کشن گنگ صد و بست کروہ و عرض ہشتاد و ہیزدہم صوبہ کابل ہم صوبہ چنبہ تو مان اردبیل بازان پیشاور ست طول این صوبہ از اٹک غرب تا رتاس ہفتاد کروہ
صد و پنجاہ کروہ و عرض از نغر اباغ قندہار تا حقان سرحد کروہ شرق و یہ دریای سند و غرب و یہ غور شمال اندراب بخشان ہندو کوہ حدش دیل ادہ نور ہم صوبہ بالا
طول این صوبہ صد کروہ و عرض ہفتاد کروہ شمالش کوہ سرحد آن سند شمالش غور و خراسان کابل و غزنین میان شرق و شمال میان بلد مستاصفے بلاد ہندوستان آنجا کہ
او بہ کھنڈ پنج بگر و حدی تا سرینہ چناد و کروہ و از سرینہ تا گنگ چہل و شکروہ و از سرینہ بجوڑہ بست و پنج کروہ کانکوا زبجوڑہ بست و چہار کروہ و از اٹک بہ بنارس
از بنارس پیشاور چہار دہ کروہ و از پیشاور تا خیبر بست و پنج کروہ و از خیبر تا جمرود بست و پنج کروہ و از جمرود تا لنڈی کوتل بست و پنج کروہ و از لنڈی کوتل
براہ پیوال تا جلال آباد و شش کروہ و از جلال آباد تا کشمیر چہل و دو منزل شاہجہان آباد آگرہ آگرہ تا شاہجہان آباد چہل و چہار کروہ و از شاہجہان آباد تا بنارس بست و نہ کروہ و نصف
بنارس سہ ارم بست و شش کروہ و از بنارس پٹنہ سہ یک و یک تہائی کروہ و از پٹنہ تا گنگا ہی سی و یک تہائی کروہ و از گنگا ہی تا اکبر نگر عرف بلج محل بست و سہ کروہ و از اکبر نگر جہانگیر نگر
تا ہاکہ یکصد و شانزدہ کروہ و از ہاکہ تا کنگ ڈیہہ یکصد و سی کروہ و از شاہجہان آباد تا بیک کروہ و از شاہجہان آباد سورت براہ برہان پور سہ صد و یازدہ کروہ و آگرہ آباد
چہل و چہار کروہ و از شاہجہان پور یکصد و ہفتاد و ہفت کروہ و از شاہجہان آباد تا بیک کروہ و از شاہجہان آباد تا بیک کروہ و از شاہجہان آباد تا بیک کروہ و از شاہجہان آباد تا بیک کروہ
احمد آباد سورت بیاہ و یک کروہ و از شاہجہان آباد بخضر آباد بیاہ و دو و از آباد براہ گذہ یکصد و سی و شش و نوزدہ کروہ و از نوزدہ تا گھاس پور بست یک کروہ
از گھاس پور تا گنگا دہ و شست کروہ و از شاہجہان آباد تا نوب گرعرف سیوالی ہشت کروہ خاص تا گنگا نوشش و نیم کروہ و بالا میعار کروہ و تا لل پنج کروہ

واز اکبرآباد بریان پور یکصد و هفتاد و هشت کوه الیار بست و هشت از انجا سرونج پنجاه و هشت از انجا نربده پنجاه و یک نیم واز انجا برانپور چهل کروه واز انجا
اورنگ آباد دویست و یک کروه واز شاهجهان آباد درین تهنیوز دو چهار کروه اکبرآباد چهل و چهار کروه انا کسر آباد اجمیر هشتاد و چهار کروه
هندون بست و هفت واز انجا نوتک سی و دو باقی اجمیر از شاهجهان آباد هر دو از چهل و چهار کروه مراد آباد چهل و چهار واز اکبرآباد بارده بست و دو کروه دهلی انجا پانزده
واز شاهجهان آباد جونپور یکصد هفتاد و شش کروه الآباد یکصد و پنجاه پنج واز انجا جونپور بست یک از اکبرآباد بنارس شصت و شش کروه واز اکبرآباد سوکریزه کروه شورون
بست و چهار کروه و آماوه بست و هشت کروه واز شاهجهان آباد گوکرمپور یکصد و شش کروه اکبرآباد چهل و چهار واز انجا لکهنو شصت و هشت از انجا اودیه هفت واز انجا گوکریزه
بست و یک واز شاهجهان آباد قنوج نود و شش کروه کوتا بست و شش از انجا بنالا نوزده واز انجا حاسر سندیست و سه از انجا دریا ستلج گذر لودهیانه نوزده واز انجا گذر کوتله دالی نوزده
واز انجا لاهوری و هفت از شاهجهان آباد حیدرآباد یکصد و هفتاد و یک اورنگ آباد دو صد و شصت و پنج از انجا حیدرآباد یکصد و شصت و پنج واز انجا جالنه شش واز انجا شاهجهان آباد
بیجاپور یکصد و پنجاه و هفت اورنگ آباد دو صد و شصت و پنج واز انجا بیجاپور نود و دو احمدآباد بست و هشت نربده بست و هشت بیجاپور سی و پنج از اودنگ آباد قلعه شولاپور
هفتاد و دو کروه قلعه بر یکصد و پنج و نیم قلعه اودگیر شصت و سه از شاهجهان آباد کشمیر براه سونج دو صد و دو کشمیر تربت خرشصت کروه واز اودنگ آباد قلعه گلیانه
یکصد بست کروه از شاهجهان آباد بخارا چهار صد و چهل و هفت کروه تا کابل دو صد و شصت و از انجا بلخ نود و هفت از انجا بخارا هشتاد و یک کروه از شاهجهان آباد کابل
دو صد و شصت قندهار براه کابل سه صد و شصت و شش واز کابل قندهار یکصد و شش از کابل تا غزنین سی کروه واز قراباغ یازده کروه واز انجا قندهار سی کروه واز
قندهار هرات صد و شصت و سه تا قلعه بست وسی و یک کروه از انجا مسرخس پنجاه و نه واز انجا مشهد هشتاد و پنج واز انجا تجاه نهاد و سی جهل
از شاهجهان آباد حسن ابدال یکصد هفتاد و شش و از حسن ابدال کوهپایه تا کابل سی و هفت کروه واز شاهجهان آباد متهرا سی و یک نیم کروه دهلی سونی یکصد و بست
و نه رهتاس سه رود و صد بست کروه و خیرآباد یکصد شانزده و از خیرآباد تا پشاور نود و هفت کروه حسن ابدال دو صد و پنج پشاور واز گذر جمرود تا کابل
براه اتک یکصد شانزده کروه واز شاهجهان آباد تا راگره یکصد و سه کروه براه سرهند واز سونپت تا کابل بیست و پنج واز گلشن آباد اورنگ آباد شصت و چهار کروه واز اکبرآباد
اجمیر یکصد و هفتاد و سه واز دولت آباد تا بندر جول شصت و دو یک کروه واز سانپور تا بیرهانپور دولت آباد براه اویس بارده کروه شصت و چهار واز
شاهجهان آباد تا آسیر نود و صد و هفده واز اکبرآباد اویس یکصد بست و شش واز شاهجهان آباد تا احمدآباد دو صد و چهل و چهار واز احمدآباد سورت یکصد بست و پنج واز
شاهجهان آباد سهارنپور سی و چهار واز سلطانپور مراد آباد یکصد بست و هفت تا شاهجهان آباد هفتاد و چهار واز شاهجهان آباد تا مراد آباد چهل و سه واز لاهور تا شاهجهان آباد یکصد و پنج
واز شاهجهان آباد تا تهانه بندر امل هشت صد و نود و نیم کروه بر بیست و دو کروه بر بیست و یک یک کروه سه بیشه و این بطرف مشرق و مغرب ست که بندر امل
یا بصد و شصت و هفت کروه بطرف مغرب که قراباغ ست نهصد و شش کروه بطرف قبت خرد واز شاهجهان آباد کسر سه شمالست سقصد و سی کروه واز شاهجهان آباد
قلعه شولاپور کبلوطرف جنوب بست سه صد و چهل و دو کروه غیست طول و عرض ممالک محروسه هندوستان که نوشته آمد هندوزن ساحره از شیخ سکندر
هندوانه افگندن کنایه از نهایت ترس و بیم هندوانه تربوز است ریزه کنایه از لپس افگنده و حیران گردیدن و بخطا گردن بازاغ بابت هندو دکون شیخ سلطان
کنایه از سیار تر سانیدن از چهار شربت هندو منسوب بهند و دین لفظ دال برای نسبت است این نسبت خصوصیت بردی العقول دارد و لفظ هندو
در محاوره فارسیان بمعنی زرد و راهزن و غلام می آید از خیابان هیندیده بضم اول فتح نون و سکون تحتانی و دال مهمله بعد هر دو از منتخب و صراح
هلعه بفتحتین و بالفتح و بالفتح پس گردن شتر و نام منزل ششم از منازل قمر در برج جوزا و آن پنج ستاره ست بر یوش جوزا بطرف چپ آنرا کشف منتخب
و صراح هندوانه بالکسر تربز که بمعروف ست هندسه بالفتح اندازه گرفتن و این عرب اندازه ست با بدال همزه هاء و حذف الف چون در کلام عرب
دال و زاء فاصله در کلمه جمع نمیشود و لهذا زاء را بین مهملتین کردند هندسه باشد از منتخب و صراح و در حاشیه تحریر اقلیدس نیز هم چنین

نظر فقیر مؤلف فرهنگ مذکوره و هندسه نام علمیست که ازان معرفت اشکال و مقادیر اشیا حاصل میشود و هم علمیست که ازان میتوان بانواع مختلفه کشف و دریافت و در بعضی فرهنگها این لفظ را بمعنی مکر و فریب نوشته اند هندو گوید نام کوهی که ازان کابل پیدا کرده پیش از شمسی هنگامه مجمع مردم و بمعنی وقت و هنگام نیز آمده ازین رشته ست هنی بفتح اول و کسر نون و تشدید یا بر وزن فعیل خوشگو را گوید و نام متخلص کشف صراح هندی کنایه از تیغ و شمشیر ازین رو هنگامه بندی فعل مضارع

فصل ها مع واو و هوا بالمد جوف فلک یعنی فرقیکه میان آسمان و زمین است و بمعنی خالی و باد و ساکن کردن جوف هر مکان باد و بالقصر بمعنی آرزو و اشتیاق میل نفس امارهٔ بسوی فرزندی یا مادر و از مدار و لطائف و صراح و کشف تو ترجمه حریره اگر چه در مردم هوا بجای لفظ باد بیشتر مستعمل میشود خلاف محاورهٔ اهل علمست و نفسه هوا باصطلاح سازندگان بمعنی گرمی و گرم نمودن سازان آتش هویت بضم اول و کسر او و تشدید تحتانی مفتوحه و بعده فوقانی مرتبه وحدت و ذات باری تعالی و لاهوت از کشف

هوج بالفتح و دال مهمله مفتوحه و جیم عربی کجاوه کردن زنان سوار شوند و عماری شتر از منتخب و کشف **هواج** بفتح اول کوه دل عمار یعنی کشنده کردن زنان را منتشیند و ترجمه هوج بالفتح و الفتحتین آواز و شتابی از منتخب **هوو** بالضم بواو و معروف نام پیغمبر علیه السلام که بعد طوفان بر قوم عاد طوفان باد آمده بود نام شهریست و بمعنی بیکر دن و بحق باز گشتن از لطائف و صراح **هور** مر بضم اول و واو و معروف و ضم سیم و سکون نای مجمه ستاره مشتری از جهانگیری و مؤید **هور** بالضم و بواو مجهول در فارسی بمعنی آفتاب گویند که نام ستاره نیز ست که بعد از هزار سال طالع میگردد از کشف و خیابان نوشته که هور بمعنی آفتابست و ظاهرا هور بضم اصل سور باشد بسین مهمله و واو معروف چنانکه در زبان کتابی اهل هندست و سین مهمله بهاء در هر زبان بدل میشود چنانکه کثرت توافق این هر دو زبان باعث این شده هوس بالفتح اول و ثانی و ضم ثالث و سین مهمله خطرات شیطانی که در دل گذرند و ابجیر ها جسه هست و ها جسه بمعنی چیزیکه در دل گذرد از منتخب و کشف و شمس فخری نوشته که ماخوذ از هیجست بمعنی آواز نرم که شنیده شود و بفهم نیاید پس ازین وسواس مرادف شده و بمعنی هیجس در صراح نیز همین ست **هوس** بالفتحتین پسین مهمله نوعی از جنون از صراح و قاموس و در منتخب بمعنی دیوانه شدن و باصطلاح فارسیان بمعنی آرزو و شوق چیزی عشق خام و ناقص **هوش** بواو و مجهول زیرکی و بمعنی جان و بمعنی مرگ و هلاک آرزو شده و بر بیان

هول بالفتح ترسانیدن از منتخب و لطائف و صراح و بمعنی خوف و بیم و شرح نقصان نوشته که نیز لفظ هول بالفتح بمعنی گوی که بدان اطفال بازی کنند

هوی اول بالضم باصطلاح کشتی گیران بمعنی بار اول از اصطلاحات **هوا هم** بالفتح اول و ثانی و تشدید میم بر وزن مشام بمعنی شدت الارض مثل دار گذرد و سهم و مهر و هر خرنده و گزنده و ابجیر ها بهست از منتخب کشف لطائف **هون** بالفتح و نون عمر بمعنی آرام و آهستگی و وقار و نرمی و سبکی و در قفای زمین نیز هست که پر کلوخ باشد و بالضم در عربی بمعنی حوا و بلی عربی و در فارسی کلمه تاکید در کلمه سنکرا از منتخب و صراح و بر بیان و لطائف و نیز در بر بیان نوشته که نوعی از دیناست که در ملک سکن سکایست فقیر مؤلف گوید که با بمعنی بضم ها و سکون نون دو واو و غیر ملفوظ لفظ هندیست و هون چیزیست از مسی که دواضع آن اسپرے نام دارد و بعربی هالله و اعلم بالصواب **هوان** بفتح خواری و بیتری از منتخب و صراح و مؤید **هوا گرفتن** بر عکس کردن از مصطلحات **هوائی شدن** بر پا افتادن قصد کردن هوا در مزاج از مصطلحات **هوم** بالضم و واو و معروف بمعنی خواندات بار بیتگی و با اصطلاح لوطیان ایران آواز یکه کشتی گیران بر آگری هنگام

وقف کردن شنده هو و بفتح اول و ضم او و سکون او و دیگر بروزن سبو بمعنی اتباع یعنی هر یکی ازان فعل که در نکاح یکدیگر باشند و در بر بیان فتحتین **هوا له** بالفتح و تشدید دال و هولناک **هواخوردن** باده کنایه از زائل شدن کیفیت شراب چه بعد تصرف هوا مزیل نشئه شراب است از مصطلحات **هوائی** محب عاشق و دوست و آرزومند و بوالهوس و پریشان و بیتگار سوء مزاج از سلاطین بر سند و مطلق از استبار **هولگی** بفتح اول و کسر لام و کاف فارسی و یای معروف و بمعنی ترسانیده شده و هر اسانده و مجازا بمعنی مضطر و این منسوب بهولک بالفتح باشد بمعنی بیکبار ترسانیدن چه زن فعل بالفتح بر آمر باشد پس الحاق یا نسبت بآن هنوز موافق قاعده فارسی نگردیده بدل شده جنانکه در پرده

فصل ها مع یای تحتانی هیجا بالفتح کارزار و جنگ کشف و منتخب **هیولا** ماده هر شی و ماهیت هر چیز و اصل هر شی و حکما چنین تعریف کنند که جوهر لیست که محل باشد صورت جسمی را و جوهر اول را نیز گویند و نزد صوفیه تعینست یکی از روحانی که آنرا روح اعظم نامند دوم جسمانی که آنرا طبیعت کل خوانند و متکلمان حقائق

اشیا نام کنند و بعضی نوشته که هیولی مخفف و مرکب هیئولی است بمعنی اصل شئی هیمیا بالکسر و یای معروف و علم طلسمات هیات بتشدید و بدون الف بمعنی است
یعنی همیکه معنی فعل ماضی دارد و انگه در مقام تاسف هیهات گویند معنی آن چنان باشد یعنی بعید شدم از مقصود و از مطلوب و کشف و غار یشیا بمعنی تحیر
و تعجب استعمال کنند هیات بروزن غیرت ساخته شدن و صورت و شکل و تهیه و بنا است و علم طلسمات که در ضمن هیئولی و هیمیا یافته میشود و هیتا یا الف ممدوده
بروزن غیرت جمع هیئات از کشف و غیاث هیلاج بیای معروف و جیم عربی حسابیست سنجان که بدان دلیل عمر را شناسند و مجازاً آنچه مولود را نیز گویند و از
مؤید و شرح جمع بالفتح و جیم عربی غبار و بمعنی بانگیخته شدن و تشدید تحتانی مکسور بروزن سید بمعنی برانگیزنده آمده منتخب هیربد بالکسر یای معروف و بفتح سوم
خادم آتشکده چه اکابر بمعنی آتش ست و بد بمعنی صاحب و خداوند از سروری و بربان هیربد بالکسر زمزمه مجوسان از بربان و جهانگیری هیچکس ناکس و اصطلاحات
هیاکل بفتح اول و کسر کاف جمع هیکل هیکل بالفتح جثه بزرگ و اسپ از جسم و شکوه و عظمت و بنا بلند و تجانه و صور و شکل و تمثال و تعویذ و منتخب
و کشف و برهان و مدار و سراج هیل بالکسر یا معروف دوائی که بهندی آنرا الایچی مینامند ظاهراً این معرب الیل ست که بیای مجهول باشد و بتحتانی
قاطع صفار گوید از منتخب برهان هیولای اول کنایه از جوهر اول هیکل الروم نام تجانه که در روم بوده ست هیم بالفتح گستردگی دریا
شتر تشنه و در فارسی بمعنی مجهول بمعنی هیزم سوختنی هیزم بالفتح و زای معجمه چوب خشک سوختنی از بهار عجم و خان آرزو در شرح سکندر نامه نوشته که ابلغ گردن
نعمت یکی از گویند در منصور مخفف هیزم ست هیصم بالفتح و صاد مهمله مفتوح شیر ژیان از منتخب و سراج و قاموس هیمان نادان و بی علم هیمون بالفتح اول و واو معروف شتر
و سیاره از بهار و کشف و برهان و جهانگیر و رشیدی هیجان بالفتح و فتحتین بانگیخته شدن دل از بزم و شغف و منتخب و سراج هین بالکسر سیلاب و بمعنی بنگ و بمعنی آگاه باش و
کلمه جزا در هیمان هیمان بالفتح شرمگینی و حیرانی از سراج و منتخب هیا بالکسر و یای مجهول هیزم مضموم و بفتح نیز آمده از برهان هیمیا بالکسر و یای مجهول مخفف هیمیا و بفتح
هی بالفتح بیان درد و اندوه و بمعنی بست و کلمه تنبیه است که برای آگاه کردن گویند و گاهی مقام تحسین آید و بمعنی افسوس و حیرانی آمده از لطائف و هیهوی بالکسر و سکون
هر دو یای معروف و واو مفتوح و یای معروف آواز سگ و گربه و امثال آن و هی بالفتح و تشدید یای معروف لفظ ندا است برای مؤنث عاقل و گاهی برای غیر عاقل
نیز آید چنانکه در دقائق و در بعضی از نسخ فرهنگ جمالی و غیره بعد الف نون آمده است

باب یای تحتانی

فصل یا مع الف ایا در فارسی از حروف عاطفه جدا افتاده و تردید کند گاهی بر معطوف علیه معطوف بر آید سعدی فرماید بیت یا کان خانه ذخور پیل بود یا بیضه در مدخول او نفی و مدخول او هم مثبت باشد و گاهی او عاطفه نیز باشد و جمع شود چنانکه در مثال مذکور و گاهی برای ندا آید از برای عاجم
چراغ هدایت و بدانکه حرف یا بر دو قسم است حروف مجهول معروف بر چهار قسم است نسبتی و بعضی و مصدری و لیاقتی و تکلمی و فاعلی و مفعولی و تشبیهی و برای المنعم اول
یای نسبت چنانچه بخارا و سمرقند و روم و ملک جورجو و آبی در و عجمی و هجری جلوی و عجمی بعد الف واو واقع شود همزه مکسور را نامده قبل او نیا آرند بجهت دفع
اجتماع کسرتین چون علائی و کهربائی و عیسائی و صفائی روی و سیاهی موی و گاهی الف اگر آخر اسم باشد حذف کنند و درین همزه را نامده نیازند چنانچه بخارا و سمرقند
و اگر یای نسبت ابدال کنند بهای مختفی آید در منصوبات گاهی نام هاء را ملفظ بهمزه مکسوره مبدل کنند و بیا را در کتابت فصل ندهند و علامت همزه بالای آن هاء نویسند چنانچه بخارئی و سمرقندئی و شکل بعضی و گاهی بسلامت ماند چون سمرقندی همین حال است یای خطاب یا چنانچه گفته و سفته و کرده و دیده و شنیده چون بکلمه که آخر الف یا واو یای تحتانی باشد
یای نسبت بحکی کنند آن الف و یا را بواو مبدل کنند چون موسوی و عیسوی و عیسوی در دنیا و دنیوی و سامانه و سامانوی و دیهه و دیهوی و گنجه و گنجوی و
دهلی و دهلوی و گاهی های آخر در حالت نسبت حذف نمایند چنانکه دهکی و بنگاله و بنگالی و گاهی آخر کلمه یا وقت الحاق یای نسبت بکاف فارسی بدل کنند
چون خانه و خانگی و پرده و پردگی و بیعانه و بیعانگی و گاهی الف و نون آمده قبل آن یای نسبت درآرند چنانچه ربانی و دهقانی و انصافی و ظلمانی و جسمانی و نورانی چون
و نگاه حرف ثالث یای تحتانی باشد در حالت الحاق یای نسبت آن یا را گاهی حذف نمایند چون مدنی منسوب بمدینه و قرشی منسوب بقریش و ثقفی منسوب

بحنیفه یعنی ابو حنیفه و گاهی قبل یای نسبت حرف علتی مجرد یا مدار مذکر چون سدی و مدرسی منسوب بسد و مدرسه و دوم یای خطاب و آن بعد اسماء و افعال آید در آخر مفرد و معنی تو دهد چنانچه گفتی و گفتا یی خوای گرفت هر دو و هر گاه بعد اسماء آید معنی تاهی از توستفاده میشود چنانچه هنوز طفلی یعنی طفل هستی و معرفه ساختن یعنی تعریف هم ازین یای مستفاد و آن بعد اسماء آید چنانچه ترک تازگی و بیگانگی و رستمی و دانائی و بینائی و ساده گی و شکستگی و امثال آن و یای مصدری را مصدر ساز نیز لاحق میشود و نیز بعضی مصدر و بعضی علط لیکن در اصل صحت ندارد چون مسلمانی و خلاصی و صفائی **چهارم** یای لیاقت و آن را واخر مصادر آید چنانچه خوردنی و شستنی و رفتنی و گذاشتنی یعنی لایق خوردن و لایق شستن و لایق رفتن و لایق گذاشتن **پنجم** یای تکلم و این تقلید عربیانست و در آخر اسماء و افعال آید چنانچه آلهی و محمدی و استادی و اعتصادی و قبله گاهی یعنی الهی من و استاد من و محمد من و اعتصاد من و قبله گاه من صاحب گوید **بیت** نو بسد نوحتی آفتاب آن صفدر ورا ۞ مه نو قبله گاهی خوانمان محراب ابرو را **ششم** یای تاهل و آن بعد اسماء آید و معنی کند ۞ بدچنانچه کسی کفایتی او غوغائی و فریبی او دشواسی یعنی کسی که کفایت کند و فریب کند و دشواس کند و معنی این یا یای نسبت قریب بست **هفتم** یای فعول چنانچه مهری و مسند و انتخابی یعنی مهر کرده شده و مسند کرده شده و انتخاب کرده شده و این یا نیز یای نسبت و ترکیب **هشتم** یای تشبیهی و آن گویند **بیت** زاغ بفر تو همائی کند ۞ سرکر سد پیش تو یائی کند و این یا بعد مصدر و فرب **نهم** یای مبالغه چنانچه خلائی و فهمائی **نهم** یای مجهول و آن نیز بر چند بست چنانچه یای وحدت و یای توصیف و یای تنکیر و یای تخصیص و شیوه و جزاء و تمنا و آمرار و اظهار اضافت و تعظیم و تحقیر و زائده و یای مفرد و دو یای جمع اول یای احدیت و آن معنی یکی دهد و همیشه مجهول و حق با نکره گردد و اصلا بمعرفه نخورد چون پادشاهی دوری و گدائی و نگاهی و اگر بعد کاهی مختفی آید بهمزه بدل گردد مسکه گیری ع یکی روز بر بندهٔ دل ببسوخت ۞ **دوم** یای موصوفی و این را یای اشارت و یای تنکیر نیز گویند و کاف بیان بعد آن آید خواه متصل چنانچه در **مصرعه** یاد و مسلی کز دل اسیر خبر دار نبود ۞ خواه کاف انفاصله آید چنانچه درین **بیت** قاتلی خون من ار بخت کند روز جزا ۞ نظر از ناز بهنگامه محشر نکند و مثال یای موصوفی بعد ها در مصرعه اول و یا زائده در مصرعه ثانی **نهم** خوش بنده که باشد منظور ایزد پاک ۞ هر بنده که دارد این صفت در زمانه **سوم** یای تنکیر و معنی اطلاق مستفاد و بیشتر بتعیین نباشد چنانچه درین **مصرعه** در خزانهٔ معنان نیست چون من سیدی آوه **چهارم** یای تخصیص و از وجهات خاص و هر یا نمایند **بیت** من از دور در تماشای گلستان کسی ۞ به نگاهی شدن خرسند رستن کسی ۞ و درین **مصرعه** ساز آباد خدایا دل ویرانی را ۞ **پنجم** یای شرط و جزا و آن گاهی بعد شرط و جزا هر دو آید چنانچه **بیت** گر ام و زبو دی خداوند جاه ۞ مکن کردی خود از کم و بیش نگاه ۞ **ششم** یای تمنا و آن در مقام حسرت در آخر صیغهٔ ماضی ملحق سازند چنانچه درین **بیت** عیب بودی که پایم درین کار گل ۞ کنجی فرو رفتی آرام دل ۞ هفتم یای تمنا و آن مر آخر صیغهٔ ماضی آید و از معنی او استفاده شود چنانچه درین **بیت** گر فتی کم پسند و راز آرای ۞ دگر گوه بودی بکندی ز جای ۞ نخستین دری که خاطر بر آساید دش ۞ نداری کز فردا بکار آیدش ۞ **هشتم** یای اظهار استحقار و آن بعد اسم دو بار آید چنانچه درین **بیت** یاد دارد سر صید دل حافظ یاران ۞ شاهبازی بشکار مگسی می آید ۞ درین **بیت** یای شاهبازی برای تعظیم ست و یای مگسی برای تحقیر **یازدهم** یای زائد و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **دوازدهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **سیزدهم** یای وحدت و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **چهاردهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **پانزدهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **شانزدهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هفدهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هجدهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **نوزدهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **بیستم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **بیست و یکم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **بیست و دوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **بیست و سوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **بیست و چهارم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **بیست و پنجم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **بیست و ششم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **بیست و هفتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **بیست و هشتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **بیست و نهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **سی‌ام** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **سی و یکم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **سی و دوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **سی و سوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **سی و چهارم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **سی و پنجم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **سی و ششم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **سی و هفتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **سی و هشتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **سی و نهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **چهلم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **چهل و یکم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **چهل و دوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **چهل و سوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **چهل و چهارم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **چهل و پنجم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **چهل و ششم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **چهل و هفتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **چهل و هشتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **چهل و نهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **پنجاهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **پنجاه و یکم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **پنجاه و دوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **پنجاه و سوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **پنجاه و چهارم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **پنجاه و پنجم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **پنجاه و ششم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **پنجاه و هفتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **پنجاه و هشتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **پنجاه و نهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **شصتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **شصت و یکم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **شصت و دوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **شصت و سوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **شصت و چهارم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **شصت و پنجم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **شصت و ششم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **شصت و هفتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **شصت و هشتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **شصت و نهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هفتادم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هفتاد و یکم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هفتاد و دوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هفتاد و سوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هفتاد و چهارم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هفتاد و پنجم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هفتاد و ششم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هفتاد و هفتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هفتاد و هشتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هفتاد و نهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هشتادم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هشتاد و یکم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هشتاد و دوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هشتاد و سوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هشتاد و چهارم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هشتاد و پنجم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هشتاد و ششم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هشتاد و هفتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هشتاد و هشتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **هشتاد و نهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **نودم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **نود و یکم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **نود و دوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **نود و سوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **نود و چهارم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **نود و پنجم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **نود و ششم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **نود و هفتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **نود و هشتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **نود و نهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صدم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و یکم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و دوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و سوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و چهارم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و پنجم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و ششم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و هفتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و هشتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و نهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و دهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و یازدهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و دوازدهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و سیزدهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و چهاردهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و پانزدهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و شانزدهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و هفدهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و هجدهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و نوزدهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و بیستم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و بیست و یکم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و بیست و دوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و بیست و سوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و بیست و چهارم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و بیست و پنجم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و بیست و ششم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و بیست و هفتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و بیست و هشتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و بیست و نهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و سی‌ام** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و سی و یکم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و سی و دوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و سی و سوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و سی و چهارم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و سی و پنجم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و سی و ششم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و سی و هفتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و سی و هشتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و سی و نهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و چهلم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و چهل و یکم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و چهل و دوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و چهل و سوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و چهل و چهارم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و چهل و پنجم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و چهل و ششم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و چهل و هفتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و چهل و هشتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و چهل و نهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و پنجاهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و پنجاه و یکم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و پنجاه و دوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و پنجاه و سوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و پنجاه و چهارم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و پنجاه و پنجم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و پنجاه و ششم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و پنجاه و هفتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و پنجاه و هشتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و پنجاه و نهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و شصتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و شصت و یکم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و شصت و دوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و شصت و سوم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و شصت و چهارم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و شصت و پنجم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و شصت و ششم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و شصت و هفتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و شصت و هشتم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و شصت و نهم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و هفتادم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و هوا و هوای و بو و بوی و خو و خوی **صد و هفتاد و یکم** یای وقف و آن بعد الف و او آید بهمیکه اگر دور کنند در معنی خلل نیاید چنانکه خدا و خدای و ه

نیافت چنانکه در لفظ ضیا بانجلاف ساقیا و حرف یا گاهی بدال بدل شود چون روئیک و روئنگ و بلام چون نانی و نال یعنی نی و بیا چون رونیده و رودیده یعنی
نظم و نمائندہ و از چهار الحروف یا سابقین مهملہ یکی نام را گویند از برهان و مجاز آنبعنی قتل مستعمل و در لغات ترکی بمعنی قتل و غارت و تصاص نوشته یارا و
قوت و توانائی و طاقت از برهان یاسغی بفتح همزه که حرف سوم ست بفتحتین مهمله و فتح فا و در آخر الف بصورت یا بمعنی قاسی فاسوس اسف بفتحتین اندوه غم و لفظ یا
زاول و الف در آخر هر دو بیهوده است کنایه از فریاد و آه و بجای تعجب تحیر تیز آید از کشف و لطائف یاقوت نام مرغ شنوایس که غلام متعصم باللہ بود و متعصم باللہ
از خلفای عباسیه بوده است و یاقوت جوهریست معروف و آن چهار نوع است سرخ و زرد و کبود و سفید و یاقوت سرخ هفت لون باشد بهرمانی و ارغوانی و ورد
و خمری و لعلی و بعضی کبدی یعنی جگری نیز نوشته اند از جواهر نامه مرقوم شد و یاقوت نوعی از پارچه ست که رنگ آن سرخ باشد و نام جزیره یاسمین مهمله
جیم عربی تیر پیکان دار از برهان و در فرهنگی معتبر یعنی پیکان دو کاره نوشته و بعضی یعنی تیر نوشته اند و گاهی مراد از ین آمه مظلومان آیا فتح نیم فا و در آخر
خای معجمه زمه سر که در حالت شیر خوارگی متحرک باشد بهندی تالو نامند صراح وغیره یاو چنانکه بمصدر آید یعنی ال خاطر تیره شدن چنانکه گویند فلان چیز از یاد من رفت
از حواشی احمد بیت یابو و بمعنی یاد و گار یادگار نشان از برهان و مجاز آنبمعنی فرزند نیز می آید و در چراغ هدیت نوشته که یادگاری بیای نسبت تحتانی بمعنی یادگار آید یا غار
کنایه از یار صادق چرا که پیغمبر علیه الصلوٰة والسلام و قتیکه از مکه بارادهٔ هجرت برآمد در راه و در میان غاری سه روز متواری بودند حضرت صدیق همراه بود ندازین جهت
یار غار کنایه از یار صادق ست یازده و رکنایه از یازده منفذ و مجری که در بدن ست اول دو دم هر دو سوراخ گوش سوم و چهارم هر دو سوراخ بینی پنجم و ششم هر دو
مجرای چشم هفتم و هشتم دهان که مشتمل بر دو منفذ ست یکی راه آب و طعام که آنرا مری گویند دوم راه تنفس که بقصبهٔ ریه تعلق دارد نهم و دهم راه بول که مشتمل بر دو مجرای
یکی سوراخ بدر رفتن بول دیگری راه انزال یعنی یازده هم منفذ برابر دو بعضے چهار دیگر برین افزوده اند یکی سوراخ کام دوم بن که از دماغ بسوی
حلق میرسد دوم ناف که راه قوت مبنین ست سوم چهارم منافذ هر دو پستان یا و ریفتح واو مددگار این لفظ در وصل یار و بود بتقدیم رای مهمله هر دو که مزید علیه اند
بعد و قلب مکانی کرده یاران شده اند یا و شدار بهار عجم و لف گویند شاید که در وصل یاری در باشد که بجهت تخفیف را و یا را حذف کرده یا قوت بیدان دارنده فا و نون زائده و دهم
دال مهمله یا قوت که بپهن باشد و سطوح آن مسدس و هموار بود یار مددگار مخفف یار که بمعنی طاقت ست یاور بفتح واو و زاء و دو زائده هم بر آن بمعنی از برهان یاتمشل بالفتح یاو
سکون تاء فوقانی و الف غیر ملفوظ و کسر میم و سکون شین معجمه و فتح لام و الف ممدوده ترکی بمعنی داخل شده اند یاس و فارسی مخفف یاسمن و عربے بمعنی نامیدی از
برهان یاس بکسر اول موحده و سین مهمله خشک و خشکی کننده یای معکوس ای کلان که مقلوب یاش باشد بجانب دست راست کتاب یامغ بکسر نون و بعده عین مهمله سیوه
رسیده و پخته از منتخب کشف و لطائف و صراح یامغ بفتحین معجمه و ترکی بمعنی روغن از لغات ترکی نوشته شد یارق بفتح راء مهمله و شین و سفید ان لفظ ترکی ست
یال گردن کرچه عنق ست و بمعنی موی گردن سپ و بابر و بعضی مجازاً ست از بهار عجم و کشف و جهانگیری و برهان و رشیدی و مؤید و دهار و از لغات ترکی دریافت شد که این لفظ
ترکی ست یال گوپال بضم کاف عربی دو او معروف با فاء سر کب بمعنی شان و شوکت و تمکن و توش از چراغ هدایت یاو دال بواو عاطفه هم و حرف ندا
بانکه که در مفردات میخوانند در تقویم علامت برج دلو ست و هم علامت مشتری و دال علامت برج اسد ست و هم علامت عطارد یاوگیان بکاف عربی و سین
نام یکی از سوره های قرآن مجید که بعد از آن ثنای رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم نوشته اند و بعضی یاسین یکی از اسمای آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم
و نیز نوشته اند که یا معرف نماوسین کنایه از نفس سید از تفسیر حقانی وغیره و در بیتی او سلطنت مکه سین مخلف سین که تصغیر لسان و تصغیر و نیز برای تعظیم باشد
یاختن بتای مثناة فوقانی و خای معجمه دست بقصد کاری دراز کردن و بسیر دن کشیدن و ظاهر کردن و کشف و شیوع دادن و برهان یازدن و یازیدن هر دو بزای معجمه دست درازی کردن
و بقصد کاری دست دراز کردن و یافتن و کشف و برهان و مدار یاران مدار کردن و دست دراز کنان از لطائف یاسمین گلیست خوشبو آن دو قسم ست
یکی سفید و دیگری زرد و بیک هر دو قسم را چنبیلی گویند از الفاظ الادویه و تحفة المومنین و مدنتخب نوشته که گلیست زرد و خوشبو و در برهان نوشته

که یا سین و یا صاد واحد معنی دارد حروف آن سفید و زرد و کبود می باشد یاستن بفتح رای مهمله طاقت و توانائی از برهان و مدار یا هیوا معروف
فوغی اگر کوچک تر که آواز یا هوا زدهان آن برآید یابو ترکیست بمعنی اسپ بارکش یاسامه بالفتح بمعنی کارنیک از برهان یاوه کم و ناپدید و هرزه و بیهوده از برهان
واین لفظ ترکیست یاته بزیادت الف سمت الخط ترکی و فتح نون در ترکی بمعنی طرف و جانب یاقه تفاف در ترکی گریبان جامه را گویند یافه بقاف شده و مقصود و
سخنان بیهوده و لوچ از لطائف برهان و جهانگیری یارنده بقصد کارنیک ست دراز کننده یاسمین بمهله از رود بمعنی حکم و قانون و ستاز لطائف برهان یاور بفتح
رای مهمله بزور یست که بدان آسیاب ساعه کنند بهندی آرا کنگن گویند لکشف در شیدی و برهان و سر دری یار کی بمعنی قدرت و توانائی از برهان یاور فروشی کنایه از
تحسین و تعریف کردن یار از برهان و مطلحات یاوگی بواوه و کاف فارسی گم شدن و هرزه گوئی از برهان یاسی در ترکی کمان تیراندازی موسم تابستان از لغات ترکی یاغی
یکسر غین معجمه و ضم سین بمعنی بغیر مان از لغات ترکی یافه دری بیهوده گو یافتن با کی فریب خوردن یابشری یا عرف ندامت و پشیمانی بمعنی بشارت مناسب یا بمعنی ای
بشارت بیا که این وقت بست یا ندا برای تعجب یعنی ای عجب بشارت ست یا آنکه بشری نام یا بر آورده یوسف علیه السلام ست از چاه که منادی واقع شده بلسان الحال ادراک
وجامع البیان و بحر معوج یاقوت رمانی بضم رای مهمله و تشدید میم نوعی از یاقوت که رنگش شبیه برنگ دانه انار باشد یاقوت گرگانی بهر دو کاف فارسی نوعی
از یاقوت که معدن آن در نواحی شهر گرگان واقع است و گرگان شهریست در عراق عجم معرب آن جرجانست یاقوت جگری نوعی از یاقوت که رنگ خمرش مائل
بسیاهی باشد شبیه برنگ جگر فصل یای تحتانی مع یای موحده یباب بفتح بمعنی قراب از منتخب و صراح یبوست بضم تین مثنی از منتخب یبرح بالفتح
وواو معروف و حا مهمله هیچ تفاح که بفارسی بهدوم گیاه و سبد گمنی گویند از الفاظ الادویه و منتخب و ناموس یبس بالضم خشک شدن از منتخب یبرح بالضم بحای
مهمله بمعنی هرم گیاه و آن هیچ گیاهیست که شبیه بخبر دزدان بهم پیوسته و ستبار بهدیگر حائل کرده و پاها در هم محکم ساخته زرد پای راست بسیار چپ ماده اقتا و دنباشد
ماده را برعکس آن هر کرا دا کننده از زمین جدا کننده بسیر و از شرح خاقانی یپلو بفتح اول و فتح پای فارسی و سکون و ضم لام تقاسیکه از شهر و ده اسباب غله و غیره
برای فروختن ببندر یا آزمندی آزا سندی و گنج گویند از الطائف و در برهان بتقدیم نون ست بپای فارسی و در رشیدی بمعنی قافله و متاع فصل یای تحتانی
مع یای فوقانی یتیوع بفتح اول و ضم فوقانی و واو معروف و عین مهمله هر درخت که شیر دارد باشد مثل زقوم و انجیر و عشر بمعنی اگر از کشف و منتخب و برهان
والفاظ الادویه یتیمش بفتح اول و سکون فوقانی و کسر میم و سکون شین معجمه در ترکی بمعنی رسیدن بمعنی رسیدن شی یکسر میم بجای علامت مفعول یتوشش
بفتح یا و ضم تای فوقانی و واو و غین ملفوظ و سکون رای مهمله و کسر میم و سکون شین معجمه در ترکی بمعنی رسانیدن یتاق بفتح پاسبانی یعنی چوکی از بهار عجم و کشف
برهان و رشیدی یتیم طفل بی پدر و گاهی بمعنی بی مادر باشد و طفلیکه مادر و پدر هر دو ندارد و یتیم الطرفین گویند و کسانیکه آزا یتیم و یسیر گویند خطاست از
مدار و غیره و بمعنی غلام و دزد و عیار و در صراح بمعنی ستد و بیمار و در جوهری نظیر و طفل بی پدر یتین بفتح چهارم بعکس معمول تولد شود یعنی اول پا و بعد روی آید
از شرح نصاب و صراح یتاقی پاسبان از سر دری و برهان فصل یای تحتانی مع تای مثناة یشرب بفتح اول و سکون دوم و کسر رای مهمله و بعد بای
موحده نام مدینه منوره از کشف و مزمل و صراح و منتخب فصل یای تحتانی مع حای مهمله یعمی بالفتح نام پسر یعقوب علیه السلام و نام مردیکه بنابست بنی
وجواد بوده است یعمور بالفتح و واو معروف و رای مهمله گورخر از شرح نصاب یعموم بالفتح و دو سیاه از منتخب و شرح نصاب و صراح فصل یای تحتانی
مع خای معجمه یخ در بهشت نوعی از حلوا از برهان یخچ بتحتانی مفتوح و خای معجمه و در آخر جیم فارسی لفظ رومی است یعنی تصویر حضرت
عیسی علیه السلام که بره بوار برای معابد نصاری میاغدا زا میشویند و آب آنرا برگ میگیرند یخ بالفتح فرق میان برف و یخ آنست که برف مثل غربال باشد
و یخ چون موم گداخته بر کوه و دشت قطره قطره بچکد و مثل سنگ سفید میگردد یخدان صندوق جامه و حلویات از مصطلحات یخ خوردن سرد شدن
کردن و افسرده و لی از شرح یخچه زاله از برهان یخشی بفتح اول و سکون نمای معجمه و کسر شین معجمه و یای معروف خوب و نیک و مبارک بهتر از کتاب ترسی

نوشته شد یخنی بفتح و کسر نون ذخیره یعنی آنچه بمرد اندازد مال یا طعام که بوقت حاجت بکار آید از سردی و لطائف و کشف و صاحب برهان نوشته که یخنی بمعنی پخته و مطبوع و ذخیره و آن هر چیز که اسباب و غله که بمرد اندازد که بوقت حاجت بکار آید و گوشت پخته شده **فصل یای تحتانی مع دال مهمله** ✻ **ید بیضا** دست روشن و سفید که دست موسی علیه السلام شد که بامر حق سبحانه و تعالی موصوف شد بوجود حق تعالی از آنرا بعوض آن معجزه ایشان کرده که هرگاه در بغل خویش دست راقم کرده می آورد مثل آفتاب روشن بنظر آمدی و مجازاً یعنی کرامات خرق عادات **ید طولی** بالفتح اول و کسر دال مهمله واو معروف و فتح لام هر دو لفظ موصوف و صفت یعنی دست دراز تر و این کنایت ست از مهارت و کمال در صنائع و هنر هاکه دست تعلق دارد **ید بالفتح و تخفیف** دال دست و نعمت و دولت و نیکی و ملک و منت و قدرت و قوت و خواری از منتخب و شرح نصاب **ید بیضا نمودن** معجزه و کرامات نمودن چون موسی علیه السلام دست در گریبان خود کرده می آورد و در روشن چون پنجه خورشید ظاهر میشد **فصل یای تحتانی مع رای مهمله** ✻ **یرغا** بالفتح و ثانی یعنی راهوار و تیز رو و یعنی یلغار نیز نوشته از لطائف **یرت** بالضم و تای فوقانی منزل را گویند از رساله ترکی نوشته شد **یرش** بضم و ثانی معجمه نهضت و توجه از لطائف **یرلیغ** بکسر اول و لام مکسور و یای معروف و نون معجمه فرمان بادشاهی لفظ ترکی ست از کشف و بهار عجم **یراق** بفتح اول و ثانی سلاح سپاه مثل شمشیر و سپر و تیر و کمان و غیره و گاهی یعنی مطلق سامان و اسباب و مصالح هر چیز آید از لغات ترکی و مدار و مصطلحات **یرقان** بفتحات زردی چشم و بدن از منتخب و رحمدو الامراض بسکون ثانی نیز جائز و نوشته و در چراغ هدایت نوشته که در شعار او ستاد ان بسکون دوم نیز آمده در بعضی صورت لفظ ارنی و لفظ حرکت یا که هر دو متحرک اند بسکون دوم نیز توان خواند **یرملون** لفظیست که درین لفظ برای یادداشت قاعده قرات نشش مروف جمع کرده اند هرگاه که بعد لون ساکن و لون تنوین یکی از حروف یرملون واقع شود آن نون را در جنس آن حروف گردانیده باهم ادغام کنند یا غنه مگر در لام و را غنه نکنند چنانچه من یوم و من رحیم و من مار و من لبن و من دال و من نور و غیر ذلک **یزغو** بالفتح و ضم غین معجمه و واو معروف یعنی یاسا از رساله ترکی **یراغه** بفتحتین و غین مهمله مفتوح فی قلم و کرم تاب و مرد بدل از منتخب و شرح نصاب **یره** بفتحتین در ترکی یعنی زمین از لغات ترکی نوشته شد

فصل یای تحتانی مع زای معجمه ✻ **یزکدار** سردار فوج طلیعه **یزوجه** بضم جیم عربی مضموم نام بادشاهی که پسر داده نوشیروان عادل بود از برهان **یزک** بفتحتین و رای معجمه و کاف عربی محافظان لشکر و مقدمه لشکر که آنرا قراول نیز گویند و آن جمعی از سواران است که از لشکر خود پیش و پس و دست راست و چپ فوج دشمن خبردار باشند و فوج طلیعه که بسند و ستان نرا لاده گویند و یعنی مطلق فوج نیز آمده از بهار عجم و کشف و رشیدی **یزدان** بالفتح یکی از اسمای حق تعالی ست در فارسیان چه در فارسیان قبل از اسلام دو خدا مسلم بودند یکی یزدان و آنرا فاعل خیر میگفتند و دیگر اهرمن و آنرا فاعل شر میگفتند از برهان **یزشن** بالفتح و زای معجمه و نون در ترکی شوهر خواهر از رشیدی و لغات ترکی و برهان **یزدی** منسوب بیزد که بالفتح و دال مهمله نام شهریست از توابع شیراز

فصل یای تحتانی مع سین مهمله ✻ **یسارت** نوانگری از مدار و منتخب و لطائف **یسار** بفتح نوانگری و ثروت و دست چپ از منتخب و کشف و صراح **یسر** بالضم و بضمتین آسان شدن و آسانی و بفتح اول و کسر سین یعنی آسان از منتخب و صراح و لطائف **یسیر** بروزن فقیر اندک و یعنی آسان از کشف و منتخب و صراح **یساق** بفتح مهم و تای فوقانی و بکاف عربی دیوان و دربار از لغات ترکی **یساول** بفتح اول و ضم واو لفظ ترکیست یعنی میر توزک و نقیب و چوبدار **یسیل** بفتحتین و **یسال** بفتح هر دو لفظ یعنی پرده فوج از مصطلحات **فصل یای تحتانی مع شین معجمه** ✻ **یشب** بالفتح و در آخر بای موحده نام سنگ قیمتیست که رائل بسبزی باشد از کشف و منتخب و برهان **یشک** بفتح اول و سکون ثانی و کاف عربی خدلن بزرگ شبیه بغزال و گرگ و روباه و سگ کوهی نام و بهندی کچلی و کیلا گویند **یای** معروف از منتخب و برهان **یشم** بالفتح معرب پشم نام سنگی قیمتیست که رائل بسبزی باشد از کشف و منتخب و برهان **فصل یای تحتانی مع صاد مهمله** ✻ **یعقوب** کبک نر و نام نبی علیه السلام که پدر یوسف علیه السلام بود و این لفظ عربی نیست عبری ست نام امام ابو یوسف

کرشاد و امام اعظم و حنیفه بود و نام مروی امام و مجتهد مذهب نصاری از کشف و برهان و صراح و غیرها **یعقوب** بروزن یقوب یعنی امیر نجوران شهد و آن زنجو نزدیک باشد کلان تر از تامی زنجوان شهد هر جا که او و دهمه زنجوان شهد تابع باشند موسوم سر گردده قوم و یعقوب بالموحدین بلقب مرتضی علی رضی الله عنه زیرا که در زمان خلافت آنحضرت تمامی موحدین زیاد قین در هر امر تابع و پیروان آنجناب بودند **یعوق** بفتح اول و ضم عین مهملة نام بتی ست از بتان قوم نوح علیه السلام که بصورت اسپی بود از شرح نصاب و منتخب یعنی صیغه واحد مذکر غائب فعل مضارع معلوم یعنی میخواهد و قصد میکند و مصدر آن عنایت ست یعنی قصد کردن چنانچه در منتخب **فصل یای تحتانی مع نون** معجمه یعنیا بالفتح و عین معجمه یعنیا بالفتح و الف و نام شهری از ترکستان که نجوریان منسوب ازان کشف و برهان **یغوث** بفتح اول و عین معجمه و ثای مثلثه نام بتی ست که بصورت شیر بود از شرح نصاب **یغمائی** غارت کرده شده منسوب بیغما که شهریست از ترکستان **فصل یای تحتانی مع فا یفاع** بفتح عین مهملة زمین بلند از شرح نصاب و منتخب **یفین** بفتحتین پیرمرد فرتوت از شرح نصاب و صراح **فصل یای تحتانی مع قاف یقلبة** بفتح یا و سکون قاف و فتح لام و کسر سیم و سکون شین معجمه و ترکی یعنی خوش آمده اند **یقین** بی شبهه و بی هرگز نیز آمده از منتخب و بعضی اهل تحقیق تعریف یقین چنین کرده اند که یقین چیزیست که زایل نشود و شک و شک در آن نیست که مساوی الطرفین باشد و رجوع و عدم رجوع طرف راجح را ظن نامند و طرف مرجوع را وهم گویند و در صراح نوشته که گاهی از یقین عبارت ظن باشد و از ظن یقین بدانکه یقین سه مراتب دارد اول علم الیقین دوم عین الیقین سوم حق الیقین علم الیقین آنست که امری باشد پیری باشد باحوال ثقات یا طریق تواتر که اصلا شک و شبهه در آن نباشد و عین الیقین آنست که چیزیرا بچشم خود دیده بر ماهیت آن یقین حاصل کرده باشد حق الیقین آنست که یقین بماهیت چیزیرا کما ینبغی بجمیع حواس دریافته باشد و این قسم اعلی ترین اقسام یقین ست **یقظ** بفتح یا و کسر قاف و ضم ظاء هر دو آمده و دهاء مجمه بیدار که ضد خفته است از صراح **یقظان** بالفتح بیدار از صراح **یقطین** بالفتح وطای مهمله مکسور خت کدو و هر خربزه که بر زمین پهن شود مثل پنار و خربزه وغیره از منتخب **یقظه** بفتحات و ضم اول و ثالث ظاء بیدار ضد خواب ست از منتخب و میزان و بحر الجواهر **وکشف فصل یای تحتانی مع کاف** یک نیب کنایه از متفقا یکدست یکسان از جراحمدیت یکجهت متفق یکصدی **یکدات** بدانکه منصف کهیدی دوات را دو لکه دام مقرر باشد چون یک پیه را حبل دام باشد پس دو لکه دام را پنجهزار و پیه پیشود یکتا رکنایه از آنرک **یک چشمه کار** کار خوب و راست از مصطلحات **یک فعل** کنایه از مقدار بسیار از جراحمدیت **یک پشم** مرکب یعنی آفتاب شرح سکندرنامه از سیف الله احمد آبادی و خان آرزو **یکقلم** همه و بالکل **یگان** کسان و مردمان ناهمین در اصل یکگان بوده ست کاف عربی را بجهت تخفیف حذف نموده اند یکران بفتح اول و سکون کاف فارسی اسپ اشقر یعنی سرخ رنگ که موی دم و یال او سفید باشد از مدار و شرفنامه کشف در سه رکاف فارسی یعنی سپیکه رنگ آن میان زرد و سرخی باشد مولف گوید که ظاهر ازین تقریر سند معلوم میشود و در جهانگیری بکاف عربی اسپ خوب و سرآمد و در برهان نوشته که بکاف عربی اسپ اصیل و خوب گویند و نیز نوشته که بعضی گویند سپیکه اشقر رنگ باشد شبرنگ که موی دم سفید دارد و نیز نوشته که بعضی گویند یعنی سپیکه یوقت استادن سه پا استاده شود و یک پا پس پای قدری کوتاه ساخته کناره سم بر زمین نهد و این چنین اسپ بسیار تیز و باشد و در سیک یعنی اسپ بهتر و گران قیمت مگر قید کاف عربی و فارسی نکرده و بعضی نوشته اند که یعنی مطلق اسپ هم مستعمل میشود **یکی خوردن** از صولت کسی خود را پس گرفتن و دیران و سراسیمه شدن از مصطلحات **یک خانه کشتن کسان** مراد از انکه کینانه کسان غالب و خانه دیگر مغلوب بدیلکی که شود از شرح قران السعدین **یکه و کردن** قطع کردن بالکلیه از مصطلحات **یک شب ناخن** کنایه از مقدار قلیل **یکطرف افتادن** مقابل شدن و طرف شدن **یک جلو** یک جمع عربی و فتح لام تمیز و از مصطلحات **یکرو** مخلص صادق دلی نفاق که در حضور و غیبت یکی گوید یگانه در اصل یک گانه بوده چنانکه دوگانه و سه گانه **یکدانه** تفرق و شجاع **یکدانه** کسان از مصطلحات **یکی** فرید علیه یکست و معنی هم دور بار بست فرقی ندارد مگر در بعض محل فرق آن طبع سلیم میداند زبار عجم **یکتا** بی درخشم همای سعد بجد شدن و کار و شتابی **یکدم** بی درنگ و شتابی **یکسو** کونل و یعنی مستعد کاری شدن **یکچشمی** بیک نظر همه یکی دیدن از شرح سکندرنامه **یکی** بفتح قوافی جامه یکرنگ چنانکه دو ایام گرپوشند یکرنگی بی نفاق میان

فصل یای تحتانی مع لام **یلدا** بالفتح شبتار یکصد از شبی ست که در آخرین درجه جوزا واقع شود یعنی در خماهای ماه آذر که بهمن جیوس گویند واقع شود و آن شب بلندتر از همه شبهای سال ست آخر ماه مذکور فرخنده از برهان و مدار و صحاح کشف اللغات گوید که شب یلدا دهم کانون آخر است یعنی شب یازده هم ماه دگر آنرا اسپندک گویند و صاحب مؤلف الاعلام تحقیق شده آنست که روز یکم آذر آفتاب یازده هم درجه برج قوس طی نماید که تا آنجا از همه روزهای سال همان روز بلندتر است پس شب آن روز سی و نهم از شبهای سال باشد و از اینجا ظاهر شد که تفاوت یلدا و شب یکم آذر سیزده شب باشد و آذر مطابق پوس باشد و

فصل یای تحتانی مع یای تحتانی

فصل یای تحتانی مع یای تحتانی

✦ پیل بروزن فیل یعنی سال از لغات ترکی نوشته شد پیلان بروزن فیلان لفظ مع

خاتمه الطبع

بالخیر و الظفر و ختم کرده شد بعون الله تعالی و حسن توفیقه و صلی الله علی خیر خلقه محمد و آله و اصحابه اجمعین
در ریاست شاه کلان بن سوار در گرگان باشد و این ترکیست از لغات ایشان یعنی سر و شین معجمه لفظ ترکیست بمعنی سر و شمر مع بین و
سوار کردن بر هم متعجیل و کوچ کردن از مقام و لغات و لغات ترکی یوغ بالضم و غین معجمه و واو مجهول و چیزی که بر گردن گاو نر بندند و بر آن
بضم یا و واو مصدر علامت هم یای تحتانی و سکون نون و یای تحتانی و سکون تحتانی دیگر یعنی سال سپاندن سال ترکی نوشته شد یونان مالغ گرفتن
خان بالکسر نام قبیله هم دخل بوده که بنام یونان ابن یافث بن نوح آباد شده مازالت الالسن یونان و یونان طلب کردن و جستن یونیه بواو مجهول و حرف آخر
یای تحتانی قصد و عزم یونیر بر وزن که بضم اول و سکون ثانی مهمله و فتح نون و یای تحتانی و راء قرشت و در کاف فارسی جای این خانه و بعض بمعنی جای چیزی نوشته
و رای مهمله و سکون تحتانی و فتح نون و یای تحتانی و راء قرشت گویند یونی بواو مجهول و معروف و نام مکسور بیهوده گو از لطایف یونچی بضم یا و نون و سکون ثالث و کسر میم و فتح قاف و یای تحتانی و چیم فارسی نظر داده و ریا بهادر از لغات ترکی چون
یونچی ریا و بمعنی نادم و پشیمان آمده و بعضی گویند یونی بواو معروف و نام شنیدند سوال کنند یونی بواو معروف و نام شنیدند سوال کنند یونی بواو معروف و نام شنیدند سوال کنند

✦ فصل یای تحتانی مع های هوز بیهوده و الف نام برادر کلان یونس علیه السلام و نام مرد و گیر بیهوده و جمع بیهوده و جمع بیهوده و جمع بیهوده از لطایف بیهوده

✦ فصل یای تحتانی مع یای تحتانی ییلاق جای سرد هموار که فصل تابستان در آن باشند و ران باشند و ران باشند و ران باشند

✦ ییل بروزن فیل یعنی سال از لغات ترکی نوشته شد ییلان بروزن فیلان لفظ مع ... سال ترکی

حمد و افر خالق ما را سپاس است و ثنای متکاثر خلق ما را سزاست که انشاء ... بر هر معنی ساخت و شاهد سخن را بهر هفت و سمت تشبیهات
و رسید اسب معنای در ذکر استعارات و مجازات گرنا ... مر معنا شارات و خفایای بندش گلدسته رنگینی آراسته بر چار بالش
فصاحت و بلاغت و متانت و سلاست نقشا ... را از و شاخ لغات فارسیت بحشیه جل جلاله هم نوالا تا بعد خاکپای سخنوران
نامی گرامی انوار حسین تسلیم میگوید که کتاب غنی ... بناسخ لغات فخیمه و نماشی فرهنگ های جسیم محموده با ختصار ستوده
با عتبار جامع لغات عربی و فارسی و ترکی ... بلکه حاوی نادر الوجود لغات سند و سمرقندی مشحون بهر عرض و قوافی مع دیگر
و افادات مسمی غیاث اللغات مرتب ... تالیف لطیف و تالیف نظیف مولوی غیاث الدین بهام پوری بارشاد کرم بنیاد سرکار
شبستان اهلیت بیگم ... شان قابلیت چراغ شایراه صدق و صفا نگینی خیابان محبت و ولا
مدد اشرف فرهنگ ... روزگار منشی نول کشور مالک مطبع اودھ اخبار در مطبع پرنور
کاپنور کراین هم شاخ مطبع اودھ اخبار ست و مشهور و معروف در مصار و دیار
بهترین باهتمام اتم و انتظام اهم کار پردازان مطابع گردون رفیع پایه فرخنده
مطابع پرنور ... مطبع میمنه مشهود

جلد گر شد نقط